PAULI ZACCHIAE ... QUAESTIONUM MEDICO-LEGALIUM, TOMI TRES EDITIO...

Paolo Zacchia

PAULI ZACCHIÆ ROMANI,

TOTIUS STATUS ECCLESIASTICI
PROTO-MEDICI GENERALIS,

QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM.

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS

LIBROS VI. VII. VIII. & IX.

Editio prima Veneta, Lugdunensi & Noribergensi, quæ passim fœdis scatebant erroribus, multò emendatior:

Accedunt Interpolationes, & Auctaria ex novis Inventis & Observationibus Recentiorum Auctorum,

Curâ JOANNIS DANIELIS HORSTII

Diversorum S.R.I. Principum Archiatri, & Collegii Medici Mœno-Francofurtani Senioris.

Annexus est Rerum Notabilium quæ in duobus Tomis prioribus continentur Index locupletissimus.

VENETIIS, MDCCXXXVII.

Ex Typographia Bonifacii Viezzeri.

SUPERIORUM PERMISSU.

PAULI ZACCHIÆ QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM

LIBRI SEXTI TITULUS PRIMUS.

DE MEDICORUM ERRORIBUS A LEGE PUNIBILIBUS

Continens Quæstiones Tredecim.

SUMMARIUM.

1 Medici nomine qui veniant.
2 Medici nomen late patet.
3 Medicus ab omni punibiliter est, si, qui ab ipso curatur, ipsi invito moritur.
4 Medici nihilominus præsumitur moriente infirmo.
5 Medicus errat omittendo, & committendo.
6 Medicus tam omittendo, quam committendo tripliciter errare potest.
7 Culpa factum habet pœnam.
8 Pœna debitur propter culpam.
9 Culpa quid?
10 Culpa quotuplex?
11 Culpa significat aut dolum, aut negligentiam, aut ignorantiam.
12 Cum ignorantia dolus stare non videtur.
13 Nulla ignorantia est causa peccati, nisi per accidens.
14 Dolo deficiente, deficit culpa; gravior salutem.
15 Dolus dicitur tam in malo, quam in bono.
16 Dolus duplex.
17 Dolus quid?
18 Negligentia silamanda in erroribus omissionis videtur consistere.
19 Negligentia quid.
20 In omittendo non intervenit dolus verus, nulla habita...
21 Ignorantia quid.
22 Ignorantia prima species.
23 Ignorantia species altera.
24 Dolum, aut ignorantia errare dicatur is, qui ultra suam capacitatem operatur.

P. Zacch. Quæst. Med. Tom. II.

QUÆSTIO I.

Medici nomine qui veniant hic. Quot modis errare Medicus dicatur, quinam errores sint à lege punibiles.

DE Medicorum erroribus, inter Miscellanea, verba facere brevius decreveram, cum maxime multa ipsorum in hisce quæstionibus occurrerint ad hoc ipsum argumentum pertinentia, cum tamen Hippocratum, Galenique doctrinæ studiosissimus vir, D. Augelus Cellius, meique amantissimus admonuisset, præstabilius fore in unum, quæcunque ad hanc materiam faciunt, recolligere, cumulque viri, tanquam amici consilium amplectendum duxi, quamobrem Titulum hunc, cui de Medicorum erroribus nomen feci, huic argumento dicavi; non tamen de omnibus Medicorum erroribus hic agendum, sed de iis tantum, qui vel ex dolo, vel negligentia, vel ex ignorantia ab illis in ludicinos, vel in quoscunque homines medendi causa patrantur, & qui punitionem à lege importent; non solum, inquam, à lege civili, sed à Canonica etiam, eo quod Medicorum peccata recensebuntur.

Sed Medici nomine abuti non hic oportet, neque enim solummodo de vere Medicis, nempe de iis, qui Rationales dicuntur, eo quod Philosophice principia innixi, Medicinam exercent, loqui nos hoc in loco debemus, sed de quibuscunque, qui quoquo modo in ægrotum, aut quarumcunque hominum curatione, vel in medicamentorum præparatione &

pe-

administrationi sese immiscent, a primo Iuris Chirurgi sunt, Phlebotomiam exercentes, hoc est sanguinis detrahendi quocunque modo destinati, 1 Aromatarii, Seplasiarii, Empirici, & Chymicorum genus omne procacissimum, neque solum viri, iuxta quos etiam, & assistentes, aut ministrantes infirmis sunt, sed etiam ipsæ vilissimæ mulierculæ, aut ut viri infirmis ministrantes, aut medicamenta aliqua dispensantes, aut obstetricum artem exercentes? omnes enim hi abusive Medici nomine veniunt, unde est, quod in l. si duas. § Grammatici.
2 ff. de excusat. Tut. Circulatores etiam accentur Medici. Ripa in de Pest. [illegible] 3 Blagen ex Bald. [illegible] Caput in lib. 3 [illegible] Paul. [illegible] de Legat. [illegible] 3 x 117 nomen enim Medici late patere testatur etiam ex nostris Gal. est, ex lib. ad Thrasyb. cap. immo etiam oculorum multo plura Medicantium genera, quam nunc sint; quia notissimum est, apud Herodotum auctorem veridicum lib. 2 comprehensum, Ægyptios Medicos extitisse, qui uni tantum corporis parti medebantur, dicebanturque ex hoc Auriculares, Oculares, Dentarii, & quo te videndo Mercur. ad lib. 2. var. lect. c. 8.

Sed his omissis, ad Medicum ex errores accedamus, qui quidem non videtur primo fronte teneri 3 posse ullam a Lege punitionem, quia, ut Plato l. 9 de Lege. [illegible] sancivit, Medicus ab omni pœna solutus esse debet, si is, qui ab ipso curatur, ipso invito moriatur. Neque dissentiunt nostræ leges, Text. in l. Illicitas § fin. ff. de off. Præsid. Ripa ubi supra n. 72 & sunt etiam et contra Gal. [illegible]
4 præsumptio [illegible] neque enim Medici culpa præsumitur mortem referimus. Ripa loc. cit. n. 75 Sed hoc primo occurrit omni Medico, cui semper locum habent, quæ de [illegible] tantum Medico intelligenda & quæ quocunque culpa abest, et dicitur ex iisdem verbis Textus [illegible] Illicitas. Ut ergo sciemus, quandonam Medicus pœnis subjici, discutiendum primo est, quot modis errore Medicus possit, quod vero de rationibus Medici dicemus, etiam exacte non committere.

Potest igitur Medicus, quicunque is sit, aut mi-
5 nister Medicorum, aut quilibet alius homo, primo
6 aut omittendo, aut committendo errare, quandoquidem a l. Qui non facit ff. de reg. jur. omittendo enim peccat, qui non facit ea, quæ facere debet, committendo, qui facit ea, quæ facere non
7 debet. Sed tam omittendo, quam committendo triplici ratione Medicum errare contingit, dolo nem-
8 pe, vel malitia, ignorantia, & negligentia, in omnibus enim his culpa intervenit, culpa vero rationem habet peccati, non pœnæ debetur pro-
9 pter culpam D. Thom. 1. 2. quæst. 77 art. 2. in corpore & 1. 2. q. 118 art. 4. Est autem culpa secundum voluntaria, vel privatio boni, idem Thom. 1. prima, quæst. 48. art. 5 vel secundum Bart. in l. Quod Nerva ff. Deposit. n. 6 & seq. est deviatio a Legis dispositione, circa quas desiderat, qui plura fieri desiderat, aut nosceret, quot & quales sint culpæ genera, præ ceteris adeant Mulinum de contract. disp. 203 Fortem Theol. et prud. crimin. part. 3. quæst. 88 a n. 41 ad seq. nobis satis sit dixisse, quod secundum aliquos culpa triplex est, lata civilem, levis, & levissima, secundum alios tamen
10 est quadruplex, hoc est, latissima, latior, lata, levis, & levissima, de quo re præterquam plurimos videndus Bart. ubi supra, & inter modernos Fortunat. loco citato, ex Jurisconsultis, & aliis, & ex Canonistis Azor. lib. 1 Institut. moral. cap. 4.
11 Sed etiamsi culpa loquamur, ut, dixi, dolum, aut negligentiam, aut ignorantiam, omnis promiscue tamen id de omni culpa sumendum, nam ex dolo quidem manifesto, culpa emergit latissima; ex dolo autem præsumpto, culpa latior, ex alio vero quocunque dolo, quodcunque culpæ genus potest emergere pro doli quantitate, quemadmodum etiam ex negligentia. Sed ex ignorantia per se, non videtur, cum lata culpa, levi, & levissima succedere posse, quia cum ignorantia non requi-

dat, ut stare dolus, nec manifestus, inquam, neque præsumptus, quia cum dolo semper conjuncta 12 malitia, & voluntas, quæ aliqua modo contraria est ignorantiæ; unde secundum D. Thom. 1. 2. q. 13 76. art. 1. nulla ignorantia est causa peccati, nisi 14 per accidens, deficiente igitur dolo, deficit etiam culpa gravior saltem, nempe latissima, & latior, in quarum altera dolus præsumptus. Sed videndum, antequam ulterius progrediamur, quid sit dolus, quid item ignorantia, quid negligentia.

Sed primo sciendum, Doli vocem esse æquivo- 15 cam ad malum & bonum significandum, unde quando dolum dicimus, apponimus addimus mali, vel boni, ut ff. de dolo malo. l. 1. [illegible], quæ dolo malo esse facta dicuntur. Plaut. in Rudente, act. 5 scen. 4.

Nil dolo malo insuetum fit.

Terent. in Eunuch. Act. 1. Scen. 3

— Æquum est fieri, ut a me ludatur dolis,

Et Act. 3 Scen. 3

— Jam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia,

Virgil. lib. 1. Æneid.

Nec latuere doli fratrem Junonis iniquæ,

Et lib. 4 ejusdem

Agnovit, atque dolo ipsa Cithæron reperit.

Et ibid.

Usa dolis, Dotem si ferendam [illegible] [illegible].

Cum igitur dolus duplex sit, malus nempe & bo- 16 nus ut l. 1 § non fuit ff. de dolo malo D. Thom. 2. 2. quæst. 55 art. 4 ad primum & cum Medicis, Jo. Alph. a Bourech in [illegible] Med. [illegible] cap. 3 in princ. hic de 17 Cicer. lib. 3 de off. & aliis, & ab eod. Jo. Alphons. [illegible] ex nostris definitur, quod sit machinatio quædam ad decipiendum alterum adhibita, ita etiam Bart. in [illegible] 1 n. 11 & novissime Fortun. Theor. et prud. crimin. part. 3 q. 88. n. 11 seq. & ex Canonistis Azor. lib. 6 [illegible] 4 & 3 Molina de Contract. disp. 294 n. 4 Aliam definitionem doli generaliter sumpti ortam [illegible] de [illegible] 2. dub. 4 n. [illegible] est hujusmodi: Dolus est astutiæ executio sive verbo, sive facto, quæ licet eodem sit modo ex, quam attulit Molina de dolo late sumpto, est tamen brevior, quod definitioni est conveniens.

Tam in erroribus vero committendo, quam 18 omittendo, & dolus & ignorantia subesse potest, sed negligentia in erroribus tantum omittendo intervenit; consistit enim in defectu, cum desierat, præcipitando per defectum promptæ voluntatis D. Thom. 2. 2. q. 54. art. 1. Utique aliquo ex mea sententia potest Prætermittendo scientes communi ex omni ignorantia, atque eo de re voluerunt nonnulli Jurisconsulti apud Fortun. prud. crim. part. 3 q. 88 num. 31 in omittendo non reperiri verum dolum, sed tantum præsumptum, quod tamen, maxime cum 20 de Medicis agitur, est falsum, quia Medicus ex vero dolo potest aliquid omittere, ut si te percutiende, aut magno febre, aut simili morbo, aliqua causa sanguinem detrahere omittat, aut si ei, qui venenum sumpsit deleterium, propriam alexiterium non præbeat, ut a morbo, & veneno homo extinctus mortem obeat.

Ignorantia porro lato modo sumpta est cum scibilis inscitia, stricte autem dici potest Error, quæ scire tenemur, nescire, ut dici potest ex l. 3 C. per personas, [illegible], & scilicet ignorat, & nescit, cujus licet multiplices species tradantur a D. Thom. 1. 2. q. 76. art. 1 ad 2. et aliis, & a DD in l. 1 ff. de jur. et fact. ignorant. tamen ad rem nostram dicemus, eam esse duplicem, unam quidem, quæ quis ignorat ea, quæ scire tenetur, & sine quibus non potest debitum exercere, saltem secundum communem similem hominem sollertem; & hæc habet profecto conjunctum peccatum, D. Thom. 2. 2. q. 76 art. 6 & in hac est distinctio culpæ, & peccatum idem est, immo potest ea interveniente culpa latissima, non quidem ex parte ignorantiæ per se, sed ex summa negligentia; alia vero ignorantia est, quæ quis ignorat ea, quæ ultra communem aliorum capacitatem sunt & in hac certe

inco-

intervenit levis culpa, & idcirco in nostro casu nullo modo est puniend.

24 Illud autem pari quærendum hic videtur, num dolo, an ignorantia errare dicendus sit is, qui ultra suam capacitatem aliquid operatur; hoc enim maxime usuvenit in casu nostro, cum in plurimos nunc exterorum Medicorum genti, rationali excepto, multa rudes, ultra id quod novit, circa infirmos machinari tentet, & multoties gravi demum ipsis existat, imo etiam & exitio. Licet autem hi per ruditatem delinquere soleant, quare ignorantia conspiciantur, dolo tamen peccare ut plurimum solent, narrantes enim quid machinantes, quod ipsi ignorant, & ignorare se cognoscunt, & tamen, ut aliquid lucri lucrari, & pecuniam à credulis extorqueant, vel ut nomen sibi apud eos requirerent, promittentes, quod præstare non possunt, ab operando non desistunt, videntur ergo nunquam dolosi præmendi.

Et hic igitur prætere jam credo, quinam errores à lege puniantur reportare debeant, videntur enim, quicunque dolum conjunctum habent, & maxime verum, & apud consistere leges sceua homines efficere, & pœnæ apud Civiles fuere delere. Qui autem ex negligentia proveniunt, si magna sit, etiam à Civili lege puniri possit, & a Canonica reperiri; si modica apud Civilem quidem iuramentum consideratione non habent apud Canonistam non possunt penitus esse immunes. Eodem modo & ignorantia, si magna & affectata sit, apud utramque legem esse punibilem, sin minor, à Pontificia tantum in ea leviter animadvertendam.

SUMMARIUM.

1 *Inferme an Ignorantia Medici damnanda, non possit Medicus pœna corporali puniri.*
2 *Inferme Medici dolo peccanti, Medicus pœna mortis puniendus.*
3 *Magna negligentia culpa est.*
4 *Medicus dolo peccans in ægrorum proditorem æquiparatur.*
5 *Medicus ægrum veneno interimens non est proditor. Contrarium ibi.*
6 *Ignorantia, quod præsumi possit, Medicum ornasse.*
7 *Secunda præsumptio erroris per ignorantiam patrati.*
8 *Tertia præsumptio.*
9 *Quarta præsumptio.*
10 *Quinta præsumptio.*
11 *Prima præsumptio.*
12 *Negligentiæ locum habet etiam in omissionibus.*
13 *Negligentia quando præsumi possit.*
14 *Dolus quando præsumatur.*
15 *Secunda doli præsumptio.*
16 *Tertia doli præsumptio.*
17 *Quarta doli præsumptio.*
18 *Doli præsumptio ex maxima affectum negligentiæ.*
19 *In Medicis sumptibus: pro instr. Pharmac., semper ignorantia præsumi patet.*
20 *Protogrossis, vel commodis earum, quæ à superiori Medicis præscribuntur, à minori facta, dolosa præsumenda.*

QUÆSTIO II.

In quibus casibus Doli, in quibus vero Ignorantiæ, in quibus denique Negligentiæ præsumi possit.

1 Non esse parem culpam in omnibus Medicorum erroribus, est notissimum, et consequenter patet, non esse parem pœnam omnibus infligendam; item si Medicus per ignorantiam peccaverit, maxime affectatam, pœnam quidem illa, sed tamen illam pœnam corporalis puniri posse non concedimus. Frater auctoritate Pauli Jurisconsulti, tit. [illegible] ad l. Cornel. de Sicar. & probant [illegible] *de pœnis*, [illegible] part. [illegible] num. 70. *& seqq.* Ulisl. [illegible] *Affict. decis.* [illegible] Quod tamen contrario modo evenit, ubi dolo Medicus peccaret. *l. Illicitas* § *sancti ff. de offic. Præsid.* quia tunc pœna

mortis esset dignus, ut est notissimum. Sic etiam ægre vitæ puniendus venit Medicus, ubi fuit negligen- 2
tia periret ægrotus, quia magna negligentia culpa est. 3
l. Magnæ ff. de verb. signif. Sed multo gravius puniendus, cum dolo peccat, cum Medicus in ægrotum dolo peccans, eo mortem inferens, proditorem egit, cum proditorem ægrotum sit, non maleficiis ostenderet, & aliud in mente gerere. Bart. in l. *Respiciendum* § *delinquunt ff. de Pœnis.* At Medicus ægrotum se curaturum iudicibus ostendat, illi promittens ex ablatis medicamentis sanitatem, & tamen in mente aliud habet; ratio illi vel exhibet medicamentum contrarium, & nocivum, vel non exhibet opportune, & si proditor dici potest, quicunque sub specie amicitiæ, & bonæ voluntatis hominem graviter decipit, & proximo, qui occidit, certe Medicus dolo in ægrum 4
peccans proditor dici poterit, æger enim illum tanquam amicum ad suæ sanitatis custodiam convocare, & ille sub hac prætextu eos [illegible] tamquam ab hostem a Legum-peritis accipit Proditoris nomen, unde ea de re non solo Carr. *Medicus* [illegible] Medicum aliquem veneno ægrum interimentem debere dici proditorem. Sed ego rati [illegible] curatum, uno ad nomen, cum locum opportunum [illegible]. Sed quid plura? Si veneno occidens, etiamsi non sit Medicus, proditor est, ut ex Bald. 5
[illegible] & notavit ex nostris Ferrar. Kruchen. in Hippocr. *jus jurand.* [illegible] *Medicus*, [illegible] Bald. [illegible] Homicid. num. quanto magis, si Medicus ille sit? necesse igitur ex his quam videtur, si [illegible], quandonam, in quibusque casibus præsumi possit Medicum dolo in ægrotum peccasse, quando item potius negligentia, quando autem ignoran- 6
tia. Circa quæ dici potest primo, quod Medicus in utroque errorum genere, tam commissionis, sequam, quam omissionis, præsumi primo potest ignorantia peccasse quandocunque morbus aut aliud ostenderunt, qui raro eveniunt, aut quem ipse Medicus raro, aut nunquam vidit, unde Medici juniores, qui in studiis, quique opus hæc non multum sese exercuerunt, cum rarius pertinent sunt, hi sole per ignorantiam errare, negligentiæ huiusmodi, & magis ex peritus Medicus convocare, id quod eiusdem sub pœna mortis in peccati tenentur, ut sunt loco dicemus. Extat hujus rei exemplum, apud Amatum Lusitan. *curat. med.* [illegible] Stigela, tum et apud Amato, à Decemviro, Marco Aurelio Severino, Medico & Chirurgo Neapolitano, in opere vero secundo, cui titulum fecit, *De recondita abscessuum natura*, [illegible] in quo ipse Medicus illi, qui nunquam spirituosum tumorem viderant, cum raro etiam ab aliis videri soleat, illum deprimentes, ægro manifestum, ac repentinam mortem conciliarunt.

Secundo, cum Medicus aliquod medicamentum 7
in usum trahit, quod cum morbo, cui exhibetur, habet insignem aliquam contrarietatem non subtantes notam, ob quam æger periclitatur, ut apud eundem Amatum quidam Medicus, Antimon in colica pillulas præbens, necis causa extitisse dicitur; nesciebat enim Medicus hic hanc acris contrarietatem cum dolore colico, & cum quibuscumque ventris doloribus, quos irritare consuevit, & in similibus etiam doloribus [illegible], maxime in [illegible], [illegible] Hipp. [illegible] morb. [illegible] 78 [illegible] exhibitione spiritus vitrioli [illegible] febrem, multorum hystericis doloribus obnoxium, spatio viginti quatuor horarum à Medico subitum volunt exitatum.

Tertio, præsumi potest per ignorantiam Medicum 8
peccasse in iis morbis, in quibus, cum adsit indicans remedium aliquod necessarium, ac generosum, adest alia ex parte aliquid nimium fortius prohibens, ut, exempli causa, si adsit febris continua & magna, indicans sanguinis missionem, alia vero ex parte adsit imbecillis status ventris vires maxime dejiciens, & tamen Medicus sanguinem mitteret, & æger ex hoc succumberet, certe præsumptio est, potest errorem per ignorantiam patrati. Eodem

 modo

modo in his casibus advenerit, in quibus praesente indicatur generosum aliquod & maxime necessarium remedium, tunc scilicet prohibens aliquid leve, & Medicus pluris faceret prohibens leve; quemadmodum forte, si & aeger summa plenitudine molestaretur cum febre, quae suaderet subitam purgationem, alia vero ex parte adesset levis aliqua diarrhoea, quam Medicus judicans esse prohibens [illegible], abstineret ab exhibitione medicamenti; aut si in cadente febre, ob levem aliquem fluxum, aut levem calorem in Ventriculo, praecipue in effluvio, (qui casus vulgo est frequentissimus) omitteret sanguinis missionem, certe tunc cum facillimum sit, non expectans Medicum quibusdam universalibus regulis confisum, [illegible] indicantia pro levioribus, & levioris prohibentia pro fortioribus judicare. Habes in hoc genere exemplum apud Alstmar in lib. Med. hum. corp. morb. cap. 74. ubi Medici quidem in dysenteria cum inflammatione, in qua [illegible] sit erat luctus indicata a dolore, a febre, ab inflammatione, [illegible] ventris fluxum esse fortius prohibens, quem esse indicant dolor magnus, inflammatio febris, cum praetermisissent, unde duo aegri sic tractati perierunt, cum alter qui tamen dysenteria correptus longiori missione sanguinis liberatus [illegible] ni percente idem Alstmar ibid.

9 Quarto, ignorantia praesumi potest, quando in morbo accedit insigne quoddam symptoma, ad quod Medicus totam animam dirigens, principalem morbum omnino negligit, velut saepissime faciunt Chirurgi apud Lang. lib. 7. epist. 4. qui circa symptomata morbi curanda defatigabantur, nescientes ea, nec nisi ablato morbo, tolli posse, ac, quod morbus esset causa symptomatum. Sed e contrario ignorantia praesumi potest, quando Medicus circa morbum, & urgens magnum aliquod symptoma, quod ob superveniens accessionem [illegible] debeat tractari? ut praeterea cuius eventi eadem medico, qui, cum in Nobili curaret Tertianam simplicem & intermittentem, cuius paroxysmus molestissimus cum deliquio efficiebatur, ille suspectam febris accessionem culpam considerans, nihil omnino causae aliud symptoma habere, contendente me, maximum habendum esse eius symptomatis rationem, aegrumque ob illud ad mortem [illegible] accessionem, aegrum ex ipsa accessione esse [illegible]; quasi consilium meum ridens, aegrum in ipsa accessione expirare vidit. Ego autem eiusmodi aegros ab his perniciosissimis symptomatibus, immo ab ipsa morte revocatos vidi, opportune ex ipsa accessione cibo offerendo, ut Galenus ipse alias factitavit.

10 Quinto, per ignorantiam praesumi potest peccasse Medicus, quando naturae motum aliquem symptomaticum a morbo vi excitatum pro critico judicat, & a natura profectum, quamobrem aut illum negligit, aut etiam coadjuvat, sequens pervulgatam morbi, non Naturae motum, [illegible]. Exemplum habemus apud Galen. in prorrhet. Hipp. text. 4 ubi juvenis quidam Medicus infirmum syncopticè sudantem in balneum demisit, & sudorem majorem in eundem excitans, aegrum extinxit: cui par fuit error praestantis alterius Medici, cujus nomini parco, qui praecepit, [illegible] aegrotum similiter diaphoretico sudore respersum stragulis coopertum [illegible] suffocavit.

11 Sexto ignorantia Medici praesumi potest in morbo, qui, cum esset perniciosus a principio levis apparuit, unde Medicus eius levitati confisus, nullum notabile praesidium adhibuerit, perniciem in principio adhibuit. Huius erroris exempla multo plura in dies occurrunt, quam oporteat, in quibus attendendum habet etiam locum negligentia, praecipue, si aliquod notabile symptoma a principio apparet, ex quo Medicus, si debite solicitus & diligens esset, facile in perniciosioris morbi cognitionem venire potuisset. Ut si, exempli gratia, febris principio quidem appareat parva, ob moderatum externarum partium calorem, ob absentiam insignis alicuius doloris, ob somnum, & aliarum fun-

ctionum integritatem, & similia, sed postea [illegible] intermittentes, & paucas, & coetera mala molesta eam comitantia corporis [illegible], ad quae Medicus a principio non adverterit; tunc enim tanto magis negligentiae insimulandus, quanto haec symptomata magis conspicua fuerint.

12 Jam vero dixi etiam, Negligentiam non habere locum nisi in curationibus omnibus, cum ipsa sit praetermissio agendorum, & tamen cum negligentia [illegible] potest dolus, ut videbimus, cum de dolo agemus.

13 Sed negligentia, quae nec dolosa sit, nec affectata, praesumi potest, cum licet Medicus processit in morbo praecipue, sed non a principio talis, licet gravis sit, aut tarde medicamenta admovendo, aut admovendo leniora, sanguinis detractionem praetermittendo, aut quantum detrahere oportet, non detrahendo, aut, [illegible] evacuationes sanguinis per venae sectionem, contentus fuit cucurbitulis scarificatis, hirudinibus, ut reliqua.

14 Dolus autem praesumi potest, tum in committendo, quam in omittendo: primo praesumi potest in committendo, quandocunque Medicus, relictis medicamentis tutioribus, & quae magis in quotidiano usu sunt, recurrit ad [illegible] & insolita (& maxime, si illi ipsi [illegible] non fuerint) [illegible] in levi morbo, veluti levis esset febris, utendo stibio, Elleboro, Mercurio, aliisque, quibus de raro, & in magis arduis, & summa urgente necessitate utimur.

15 Secundo, si remedia sint multum [illegible] morbo, aetati, [illegible] tempori, [illegible] dolus praesumi potest, ut si exempli causa, aegro debili [illegible] morbo [illegible], in media hyeme, morbo [illegible] plurimum [illegible] si [illegible] summa [illegible] spiritus respirationisque [illegible] anni [illegible] aegro non valente, nec facili vomendi, & angustiis pectoris, & forti medicamento [illegible] ipso medicamento suffocat, [illegible] morbo pectoris est contrarius.

16 Tertio, si nonnulla generosa praesidia [illegible] requirentia tempore purgationem, [illegible] humorum expurgationem, nulla praecedente purgatione, exhiberet, ut si Thermales aquae [illegible] ad alterandum exhiberet, corpore cacochymo existente, aut si [illegible] sanguinem, nec alio modo expurgato aegri corpore, humore plethorico, valide ac forti [illegible] sunt enim multi [illegible] in difficillimum morbum [illegible] & sic placet [illegible] exempla [illegible] apud Amat. Lusit. Cent. med. cent. 2 [illegible] & in aliis casibus [illegible] licet, [illegible] esse possunt [illegible], in quibus ad horum similitudinem deliquisse Medicus [illegible] praesumi potest.

17 Quarto, si Medicus moveat, quando non debeat, ut si purget in statu morbi, incoctis [illegible] humoribus, & praecipue si [illegible] medicamento cathartico, & [illegible], si item moveat in diebus criticis, aut [illegible] considerabiles, & maxime si nulla apparente saltem [illegible]. Quando autem liceat, & an liceat movere in diebus criticis, [illegible] Cardan. lib. 1 Contrad. Med. tract. [illegible] Subscribit vero id, quod Aristot. notat lib. 3 Politic. cap. [illegible] apud Ægyptios nempe non licuisse [illegible] movere, quod si ante movisset Medicus, periculo id faciebat suo: sed & de hoc ipso re, [illegible] a principio medicari, idem Cardan. lib. [illegible] tract. 6 contrad. 16. Notissima certe est Hipp. sent. 1 Aph. 24. In principiis morborum, si quid tibi videtur movendum, move: quae similiter [illegible] sententiae [illegible] confirmet, quomodo tamen intelligenda sit, & quomodo contraria Hippocratis sententiis concilianda, [illegible] videndum.

18 In maxime affectata negligentia dolus etiam venire, ut dixi, etiam potest, idque tunc praesumere licet quandocunque in morbo notissimo facilique cogni-

cognitione, & praecipui, remedii violentiora, & proportionata praetermittantur, committi vero hic error negligentia cum ardore in omittendo, per dolum patrato. Procedit autem id non solum, quando morbus est notus, sed etiam quando remedia sunt nota, ita ut per ignorantiam praetermissa praesumi non possint, sicuti si in acutissima pleuritide, in suffocante angina aut magna & ardenti febre, aliisque similibus morbis, & inflammationibus, sanguinis missio praetermittatur, nullis contra indicantibus eam prohibentibus. At denique rationem magni semper debent fecum habere doli praesumptionem, si non ex ignorantia processisse non suspicandum.

19 Sed haec locum generatim habent in rationalibus Medicis, nempe Physicis, eorum tamen exemplo in nonnullis alii quoque errores advertere possumus, nam neque omnium errores caeterorum Medicorum recenliret, sive etiam omnes ipsorum Medicorum rationalium licet. In caeteris profecto ignorantia plurimaque praesumendi, quandocunque progressum sui salectiam praetergrediuntur, sese illa immiscent, quae nondum aptum exsuperant, ut inde animadvertimus, Barbitonsores, Aromatarios, Seplasiarios, Chymicos circulatores, audacissimos Empiricos, Circulatores, Obstetrices, & mulierculas omnes per ignorantiam peccare, quae tamen, quia semper confusam habet redigatam, nulla recensere videtur digna, quae adeo propter spectant praetergressum, aut immutatio eorum quae à superiori artifice praecipiuntur, multiplex praesumi potest: de his tamen peculiaribus in propriis quaestionibus agendum.

SUMMARIUM.

1 *Medicus inter nostros connumeratur.*
2 *Medici sunt necessarii.*
3 *Medici sunt detractores.*
4 *Ignorantia possibilis in Medico qua sit.*
5 *Ignorantia in medico habet cum se conjunctam peccatum.*
6 *Medicus peccans per ignorantiam latam culpam committit.*
7 *Medicus peccat, superbe promittendo curam salutem.*
8 *Loquacitas in medico reprobanda est, & quando sit pendens.*
9 *Medicus requisitus ad veritatem propalandum, quando teneatur eam propalare.*
10 *Medicus in casibus dubiis alios Medicos socios vocare omittens peccat.*
11 *Medicus sententiam mutare nolens, ne errasse videatur, gravius delinquit.*
12 *Morbum salutarem dubium faciens, & nobis aggravans, peccat.*

QUÆSTIO III.

De erroribus Medicorum rationalium, & primo de iis, qui ad mores & sibi tuum spectant.

1 MEdicina in quovis peccati genere, ut caeteri homines, labuntur, & inde nec contingit sed habent tamdem tamen vitia quaedam peculiaria, quae ipsis ab arte quam profitentur, emanare creduntur, licet hoc nequaquam veritatem habeat, peccatum tamen Avaritia tam familiare illis est, ut non merito (quod non sine honesto rubore fateri co-
4 gor) inter avaros à Jurisconsultis annumerentur, ut alias dixi.

Invidia praeterea perperam, & inseparabili detinentur, unde non omnino extra rationem Concliat. dist. 4. dixit, Medicum esse invidum pelagum verbaffinum, de hoc tamen vitio non mirandum, nam semper inter pares invidia, & ut Hesiod. in Theog. *Faber Fabro invidet, & Figulus Figulo*

3 Inde fit, ut Medici detractores sint, ea quia re illos graviter deterre, sive id per facinus tam versatae dantabentur, detegendo aliorum verum ignorantiam, morum perversitatem, conditionis vilita-

tem, sive falso id praesent, notissimum esse censeo, & admonet Navarr. in Manual. cap. 15. numer. 6. & 64. & Caspar de Med. part. secunda, num. 332. & ex nostris Codronch. de Christ. Med. rat. libri primo cap. 35. Silvat. in cap. ultimo.

De his tamen erroribus, sive peccatis, ad nos non multum pertinet verba facere; de iis disserendum, quae Medicus ut Medicus patrare solet, & prima quidem sese offert Ignorantia, quae in Medico est imperdonabilis, quum sola est omnium malorum errorum D. Thom. 2. 2. q. 76. art. 2. ad secundum, quod intelligitur de ignorantia affectata
4 et summa discendi negligentia, cujus ignorantiae unusquisque sibi causa est, unde quadrat illud Arist. lib. 1. magn. moral. cap. 3. *Quod quicunque perpetrandi et quod absoluta fuerit ignorantia, id non sit consulto, & proinde ne quidem efficit injuriam, at eum ipse sua causa fuerit ignorantia, perpetrare quocunque ex ignorantia, cujus ipse existeret causa, is plane efficit injuriam, & ejusmodi jure criminis arguetur.* Haec Aristoteles. Neque dubium est, quod si, dum ita tanquam peritus in arte utar, ita per ignorantiam affectatam quicquam perpetraretur, ut injuria afficiar, eum talem ea mihi praestiterit, qualis non ea, in dolorem es, Ripa ex Jacob. de Arte *ver. de post part.* 2. 4. *part. num.* 67.
5 unde graviter Medicum peccare reli ignorantia dotatum dicunt Codronch. & Silvat. *loc. sup. cit.* Quae tamen, ut dixi, locum habent in ignorantia affectata, nempe perquam ignorantia, quae communiter laicis, ut inde debent omnes similes nescientes, alias enim nonaldem poenae subjiceretur, neque tam graviter peccaret Medicus, qui ignoraret ea, quae alii Medici excellentes tantum sciunt, & multo minus, si ignoraret ea, quae sciunt solum Medici excellentissimi. Quemadmodum enim ex prior Ignorantia lata culpa oritur, sic ex secunda levis tantum, & ex postrema levissima, sed haec, magis ad Morales Theologos, seu Canonistas pertinet, & videndus sequenter Azor. *lib. 4. Inst. moral. cap. 4. part. tertia.* Itaque hoc modo videtur accipiendum Bartoli dictum, *in l. Quod Nerva ff. Deposit numer.* 18. cum simpliciter pronuntiavit, Medicum
6 non nisi sua committere latam culpam, quando peccat per ignorantiam. Quas vero scientias, artesque callere debeat Medicus, sine quarum aliquali saltem notitia bonus in sua arte esse non possit, Imperitatum peccet, Medicinam absque nulli cognitione exercendo, docuerunt nonnulli DD. praecipue ceteris tamen exactissime Rodericus à Castr. *in Med. Polit. lib.* 2. *cap.* 1. *& seq.*

Ignorantiam consequitur et plurimum alter gra-
7 vis error, superba nempe promissio sua aegrotantibus certae salutis, nam hoc vitium proprium eorum est, qui minus in arte valent, & qui nesciunt Hippocratis assertionem, *in lib. de Art. sub. num.* 6. *Medicina multum posse sibi non arrogat.* Est ergo hic error contra ipsam etiam, artem, praeterquam quod non sine peccato patratur, ut ex Medicis admonent Thom. Erast. *in disput. contra Paras. part.* 1. *pag. mihi* 174. & Roderic. à Castr. *lib. cit.* 3 *cap.* 7. & ex Jurisconsultis Ripa, *in tract. de pest. tit. de remediis praeserv. numero* 98. Sed praeter Medicos hos rationales, ceristicis Minervae, reliquum Medicastrorum vulgus, & maxime audacissimi Empirici, & procacissimi illi Chymici, qui sine ipsorum Artis promissa ratione contrariae occurrent, nihil est, quod sibi suisque aegrotis à suis remediis non promittant, eaque arcanam vocant, si obtinuere ad sibi tam possent, ignorantur naturae nostrae imbecillitatem, ac fluxibilitatem, & remediorum fallaciam, habentes tantummodo ea, quae apud scriptores reperiunt, vel quae sibimetipsis mentitur periandrut, somniaque, quae ipsi sibi fingunt, quibus postmodum ut per somnium quidem similia respondeat effectus.

Loquacitas porro in Medico maxime rationali,
8 reprehensibilis est, & circulatoribus, aliisque hujus farinae hominibus digna, illisque relinquenda, tum autem justa poena mulctanda, cum lateant sibi

cum-

commissa, quæ detecta in damnum, aut ignominiam alicujus personæ emanare possunt, Medicus detegit, unde ad hoc juramento sese obstringit Hippocrates noster, *in suo jurejurando* et quo id ipsum desumentes adnotarunt alii Medici. Codronch. *de Christ. med. rat. lib. 1. cap. 7.* Silvaticus *in Medico, cap. 8.* Ranch. in ipsum *Hipp. jusjur. leg. 8.* qui optime addebat, quod quemadmodum animarum Medici, nempe confessarii, tenentur animæ morbos, quibus etiam ægri detinentur, silentio tegere, sic & Medici, qui corporis morbis medentur, eos, quibus sui ægri afficiuntur, non debent, si patefacere eos non expediat, propalare.

9 Sed dubitari hic potest, num Medicus requisitus ab aliquibus causis ad detegendam veritatem, quæ celata in præjudicium cujusquam, aut ulterius personam redundaret, teneatur contra hoc jusjurandum facere? loquor autem citra judicium, nam in judicio teneri omnino veritatem detegere, Codronch. ubi *sup. lib. 1. cap. 18.* Silvat. *de Med. cap. 8.* juramento cum adhuc obstringatur. Dabo autem huic rei exemplum. Vir sit, qui uxorem ducere velit, à Medico, qui mulieri, quam in uxorem petit, medetur, exquirit, an morbo aliquo & præcipue contagioso, laboret; postulat item alter quærit, puerum aliquem recipit, & inspector Medicum consulit, an hic tali morbo laboret, qui negotium relationis impedire illi possit, & sic in cæteris, in quibus omnibus casibus Medicum, an teneatur sibi commissa detegere, aut celare cum ulteriori præjudicio cognitu; sed hujus quæstionis decisio non ad nos, sed ad Canonistas pertinet.

10 Præterea Medicus, qui in casibus dubiis alios Medicos socios renuit, mortaliter peccat, ut ex Toleto dicit Thom. Act. *de inst. part. 2 morbis Med. dicet.* num. 8. Utrum autem possit Medicus (quod in quotidiano usu est) pro socio renunciare aliquem Medicum, quem novit quidem plurimum in arte valere, ut alium connocet magis sibi gratum, aut unicum, certe in dubium vocari potest, et profecto, si verisimile sit, hoc in præjudicium ægrotantium futurum, certum est, quod nullo modo liceat, & idcirco peccant eos Medicos graviter in hac consuetudine; de gravitate vero peccati ad me non pertinet quicquam determinare, de ea igitur nihil addo. Scribant tamen Medicæ Silvaticus *ubi supra cap. 13.* voluisse, Medicum mortaliter peccare, quandocunque odio, aut invidia doctiorem socium in curam non admittit, aut alium optimum & magis doctum, ob unam tantum, aut ob aliquem alium finem adjuncendum curat; sed magis vaculandi, qui bonos, et doctos studio aut odio respuunt; nemmnnque enim persecutione quod est optimo cuique inimicum est, ut Plutarch. dicebat *in lib. de diff. int. od. & invid.* Advertit tamen non solum mortaliter, sed maxime secundum Canonum constitutionem facere, qui Medicum Judæum, aut alium quemcunque extra Christianam Religionem, aut etiam Hæreticum sociatum tenent, nam accipiendo hujusmodi Medicos in Socios, mortaliter peccat, et omnes Canonistæ docent, & ex Medicis Codronch. *lib. 1. de Christ. med. rat. cap. 37* & Mercurius *lib. 2. Err. popul. cap. 3.*

11 Graviter insuper errat Medicus, lethalique peccati reus efficitur, qui ut scientiam suam metuens casti videatur, commissos errores fateri recusat, & conscientiæ defendit, & tanto magis grave peccatum committit, quanto majus præjudicium ex hoc suo ægrotantibus evenire potest. Codronch. *ubi supra, ibidemque, cap. 13. & seq.* Silvat. *ibid. cap. 8.* Quod quidem peccatum ad superbiam referri debet, à quo certe sese abstinerent, si in mentem revocarent, fieri non posse, ut unquam erremus, statim non experiri Medicum, qui non peccet, sed illum summa laude dignum prius Hippocrates, qui parum peccet. Non est ergo in hoc indecorum Medico, quod dicitur, errores suos fateri; nam & ipse Hippocrates, & Galenus, & alii Medicinæ Proceres suos errores fateri non erubuerunt, quos imitari si quis erubescit, dicat prius erubescere, quod non imitetur: sed de hac re qui plura scire desiderat, ex Juris-consultis Tiraqu. *de Nobilit. cap. 31. num. 50. & seqq.* & ex Medicis Sanctorell. *lib. 13. suæ Antiprax. cap. ult.* & Zacut. *de Princ. Medic. hist. num. 79. dub. 50.*

Denique ex Medicorum vel superbia, vel avaritia fit, ut morbos leves tutos ac salutares, graves dubios & periculi plenos faciant; nam vel ut eorum scientia & potentia in arte magnificetur, & nomen gloriamque apud homines consequantur, vel ut largius ab ipsis ægrotantibus de morte timentibus remunerentur, hoc faciunt, quorum malitiose decipiunt; de qua re vide supra citat. Silvatici *lib. cit. cap. decimo.*

SUMMARIUM

1. *Medicus nunc etiam tenetur infirmis suadere confessionem.*
2. *An teneatur & quolibet in morbo, & num. 4. Dicendum ut num. 5. & 6.*
3. *Ægritudines fere omnes in principio leves.*
7. *Levis morbus ad lethalem quis ducatur, & seq.*
9. *Confessionem an in prima semper visitatione Medicus suadere teneatur.*
10. *An Medicus possit per alium ægro ad confessionem adhortari.*
11. *Medicus an, & quomodo teneatur ... infirmus ... nolit.*
12. *Ægro non obediente, an Medicus teneatur eum deserere.*
13. *Medicus an alios confessionem, teneatur etiam infirmis suadere viatici assumptionem.*
14. *Medicus qui teneatur mortem quoque sola infirmo nunciare.*
15. *Medicus an teneatur alicujus infirmi, ipsum confitentem ad confessionem hortari.*

QUÆSTIO IV

De erroribus commissis ad consilia spectantibus

Medicos ad infirmos curandos vocatos, ante omnia teneri eos ad confessionem hortari, quod omittendo mortaliter peccat, ut omnes Canonistæ *in cap. cum infirmitas, de pœn. & rem.* & omnes Catholici Medici docent, non & ipsi Medici, cum Doctoratus lauream consequuntur, ad hoc præstandum juramento sese obstringunt. Sed circa eam rem nonnulla dubia occurrunt. Primo, an hæc obligatio Medicos devinciat in quolibet morbo, etiam levi. Secundo, an possit Medicus huic obligationi per alium satisfacere, ut puta per Propinquos, per Parochum, per Amicos, per Religiosos. Tertio, an, ægro non obediente, teneatur Medicus juxta juramenti formam illum deserere. Quarto, an teneatur etiam suadere ægro Viatici, cæterorumque Sacramentorum assumptionem. Quinto, an etiam mortem infirmi nunciare debeat. Sexto denique, an, obscuribus eorum infirmitate, qui ab ipso consilium quærunt, debeat confessionem suadere.

Et quod primum Caræ *de Medico*, et multi DD inibi citati ibidemque adducti, *part. 4. num. 68. ad seqq.* & Lucidius Codronch. *de Christ. med. rat. lib. 1. cap. 17* innuerunt, Medicum teneri in quolibet morbo, etiam levi, infirmis suadere confessionem, ad quod etiam nonnullas rationes addunt, quarum primam nec amplificando ac declarando dicimus, quod tanti rationes Pontificum præcipiunt Medicis, ut confessionem infirmis suadeant, loquuntur in principio cujuscunque ægritudinis ut ægritudines in principio omnes videntur leviores, juxta id, quod docet Hippocrates *lib. 2. Aphor. 30 Circa principia ... omnia leviora*, unde facile deceptum casus, ut videre obvenit, quod ubi initio à Medico levis judicaretur, & ægro ad confessionem non compulso, in augmentum vel pejus, vel delinuit, vel obmutesceret, vel strangularetur, & sic non posset amplius Sacramento percepto muniri. Ne ergo

in hujusmodi inconveniens labamur, illico à principio in quolibet morbo debemus ægros ad confessionem compellere. Nam erit, exempli gratia, qui leviter in faucibus dolebit, & forte etiam febricitabit, hinc, si ad confessionem quamprimum non suadeas, poterit interdum faucium harum spatio squinantia suffocari, aut ita strangulari, ut spiritus via intercluda, loqui nullo modo possit, & sic de cæteris.

4 Alii tamen ex parte post Navarr. in Manual. cap. 25. num. 61. vers. Tertio peccat. M. Antonin. lib. 1. Var. resol. tract. 30. resol. ultim. Alvius de infirmitate [illegible] Medicus, num. [illegible] & [illegible] Medici Jo. Alphons. à Fontech in spec. Med. Christ. tom. 1. pag. 8. vers. Quatuor, & Gaspar Tiliss. de Cler. Med. §. 53. [illegible], Medicum in periculoso tantum morbo, non in levi, ea obligatione teneri. Nam [illegible], etiam Cajetano [illegible] Codronch. ubi supra, ea est [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] levi morbo, ægri [illegible] debeant ad confessionem, nunquam [illegible] ad id tempus Medicum [illegible], [illegible], [illegible] tenentur, [illegible] Roscius adducit idem Alvius ubi supra.

Ergo ut haec in Medicis solicite & prudenter opus est, ut neque in confessione [illegible] peccatum incurrere, neque [illegible] ex parte [illegible] debere. Dicendum itaque primo, quod, et morbus [illegible] in principio levis appareat, & ab accidentibus [illegible], & ex vi, & [illegible], ex aliisque

5 medicus conjiciat, probabiliter timet illum gravem futurum, tenetur omnino in ipso principio confessionem suadere, etiamsi [illegible] fieri possit, et [illegible] [illegible] [illegible] posse morbi gravitatem evitari, [illegible] obtineat [illegible] autem in levibus morbis Medicum non teneri. Secundo dicimus, quod, quando [illegible] hos habent,

6 [illegible] febrem, etiam intermittentem, Medicum teneri omnino ad hujus præcepti observantiam, & ratio est, quia, tametsi morbus [illegible] [illegible], [illegible] tamen semper timendum, ne gravis fiat, cum febris quartana [illegible] & Gal. [illegible], sit causa, & signum pernitiosissimum.

7 Sed dubitari generaliter potest, quando tum morbus ad hunc effectum debeat dici levis & dicimus Tertio non satis esse, ut dicatur levis, quod sit debilis, immo necesse esse, quod sit sine [illegible] à morte, quia constitutione Pontificiæ, faciat Canones [illegible] jubent, et Medici impulsione suscipiendi confessionem, ne absque pœnitentiæ Sacramento decedat, sed etiam, ut illi occasio ne [illegible], medio eo Sacramento convertatur ad Deum Creatorem suum, & recedant à via sua mala. Non debent ergo Medici deserere hanc occasionem, sub prætextu levitatis morbi, quam ab Ecclesia accipere jubentur.

8 Quarto dicimus, levem morbum in hoc casu, & ad hunc effectum dicendum esse, qui neque ullo vitæ periculo hominem subjicit, neque sua longitudine hominem ad multum tempus præter cogit, ut qui non pertransit tertiam, vel quartam diem, aut ad summum septimam. Sed videnda quæ ad hunc ipsum rem affert Mercurius, lib. 3. Error. popul. cap. 4. ubi ponit ponit exempla, in quibus Medicus tenetur huic obligationi satisfacere. Sed dubitatur ulterius, num Medicus teneatur in prima visitatione id præstare. Navarr. ex Caiet. sic, ubi supra, voluit tenere, antequam Medicus ægro medicamenta præscribat & videtur idipsum apertissime [illegible] in cit. cap. cum infirmitas, ubi ante omnia & ita [illegible] [illegible] Cyrenaïsse, & ex Medicis Codronch. ubi supra, voluit teneri & principio curationis. Nos, si quid in hoc cum Ca-

9 nonibus prout æquè præsumus, dicimus, quod, quamquam salubrrimum consilium sit, in principio curationis huic obligationi satisfacere, tamen nequaquam peccet Medicus, si, antequam tertia dies præterierit, obligationi satisfaciat ægrum [illegible],

nam per tres dies licet ægrum visitare, etiamsi pœnitentiæ Sacramento sese non munierit; prima ergo die licebit morbum observare: secunda confessionem suadere; tertia [illegible], an æger obedierit, necne, & hoc nisi major urgeat necessitas, ut si morbus esset præceps, tunc enim absque ullo dubio in prima visitatione, antequam quidquam [illegible], tenebitur ad confessionem suadendam. Alias, servatis quæ diximus, post tertiam diem ad ægrum, qui non obedierit, non redibimus. Licet, certe, si juxta formam juramenti, quod suscipimus, sit procedendum, semper ante omnia debeamus [illegible] debito satisfacere, et [illegible] Omnes, qui ad manus meas devenient, primum ad pœnitentiæ Sacramentum suscipiendum hortabor, alias post tertiam diem nisi confessi fuerint, non redibo. Nulla tamen necessitate cogimur ad sequendam indifferenter in quotis casi Navarr. & Codronchi consilium, licet optimum sit, voluntatem etiam omnino Medicorum [illegible] remedii applicationem ægro confessionem suadere, absque peccato enim, ut credo, poterit ille medicamenta primo præscribere, & debuit [illegible] immediate post, vel in secunda visitatione ægrum ad confessionem hortari, nisi [illegible] urgeat necessitas.

Verum tamen secundo in dubium, an Medicus huic obligationi possit per alium satisfacere, ut per Parochum, aut per Propinquos, Amicos, Assistentes, Religiosos, & similes. Nec [illegible] & [illegible] Codronch. ibid. & Gasp. Tiliss. de Cler. Med. § 33. affirmant Amici [illegible] sequentur. Pro qua [illegible] videntur facere [illegible] Reg. 72. in fine. Sed [illegible] idem Cod. ibid. [illegible], quia præceptum obligat ipsos Medicos ad suadendam ægros ad hujusmodi Sacramenti susceptionem, propterea vero, & cum per se possent, ei [illegible] Codronch addit, [illegible] negligentes fuerint, & [illegible] obligationi satisfactum, & tamen Navarr. [illegible] Medicum à peccato, si illi, quibus [illegible] Medicus demandaverit, negligentes fuerint. Mihi autem, si quid in hoc pro[illegible] licet, nimis indulgens videtur Navarr. [illegible] præterquam, quod regula illa: Qui per alium [illegible] habet locum hic, intelligi etiam potest, quatenus habeat locum, verum esse, quando nullo interveniente [illegible] [illegible], & [illegible] facere, et hoc [illegible] ratio, quia multo majorem efficaciam habet suasio Medici [illegible] ad confessionem, quam cujuscunque etiam Parochi, vel Religiosi: primo, quia infirmus Medicum indiget, [illegible] Deum illum veneretur, illique in omnibus obtemperare satagit, secundo, quia æger scit Medicum hoc ex debito suo facere, alias non posse ad eum redire, nisi obedierit, libentius, ac promptius obedit, quam si quivis [illegible] [illegible] ipsum admoneat; videtur ergo dicendum, salvo semper saniori judicio, non eximi Medicum à peccato, nisi per semetipsum huic obligationi satisfaciat: in qua sententia confirmor ex verbis Pontif. in cit. cap. cum infirmitas de Pœnit. & Remiss. [illegible] 2. qui vult, quod eum principiò [illegible] Medico, quod moneat & inducat, hoc debeat intelligi cum effectu, & cum efficacia, non enim [illegible] est simpliciter movere ægrotum, & multo minus monere per alium, quia hoc non est cum efficacia monere, & impellere ægrum ad confessionem.

Sed quomodo certior fieri debet Medicus, an æger obtemperaverit, & pœnitentiæ Sacramento sese munierit? an ad hanc certitudinem comprobationem sufficiat, ægri, vel assistentium dicto stare; an potius tenetur ut alia certiori via hoc habeat manifestum? Jo. Alphons. à Fontech. ubi alias, tom. 1. pag. 8. vers. Quarto tenetur, & Gasp. Tiliss. ubi supra, voluit, teneri Medicum de hoc per fidem Parochi vel confessarii in scriptis certiorari; ad quod etiam videtur Medici obligari, ex decretis Summorum Pontificum ero multa [illegible] emanarunt, quibus obedire coguntur, [illegible] videbatur sufficere, quomodocunque de eare non dubiam cognitionem habere. 10

Dub.

Dubitatur tertiò, an si æger in hoc Medico non obtemperavit, Medicus debeat sub pœna peccati illum deserere. Navarra cum Summistis, Carrar. de Med. part.4. num.35. & Acius de inform. part.4. cap.13. num.33. & ex Medicis Gasp. Tristan. ubi supra, existimant ægrotum non esse deserendum, quia Medicus peccaret contra charitatem. Contra hos tamen pugnat ex Medicis Codronch. ubi supra, qui vult transacto triduo omnino ægrotum esse deserendum, nisi obediverit. Certè, inquam, nisi Medicus cogatur, sub pœna peccati, infirmum non obedientem deserere, [illegible] clausulæ appositæ in juramento, quod à Medicis ex constitutione Pontificum præstatur, quod post tertium diem ad ægrum non redibunt, qui non debito modo confessus fuerit. Stulta ergo erat [illegible] Medicis, sub pœna peccati, ad confessionem ægrotos hortari oportere. Itaque si stultè tantum juramentum servare non deberet, Medicus omninò [illegible] decorum adimplementum. Unde idem Codronchius, qui est in hanc opinionem tortor, respondet ad id, quod dicunt, Medicum non teneri deserere infirmum, qui non vult obedire, Sacramentum pœnitentiæ suscipiendo, et [illegible], quod peccaret contra charitatem, dicunt, quod multo magis forte peccaret contra charitatem, si [illegible] ipsius animæ detrimento, potiusque modesto, & juramento non satisfaceret, [illegible], Pontifices nihil potuisse præcipere contra charitatem. Deserere ergo infirmum [illegible] in hoc præcepto, non est contra charitatem. Alii distinxit [illegible] in hoc casu volentes, quod si suppetat copia aliorum Medicorum, teneatur Medicus infirmum deserere, si minus non teneatur. Sed id ad quod unus tenetur, tenebitur & alius, omnis ergo Medici, postquam ægrum ad confessionem fuerint hortati, debent non obtemperantem deserere. Ego quidem, ut libere sensum meum patefaciam, nimii rigoris eam & durum censeo Codronchii sententiam, & omnino, si quid mihi in hoc pronunciare liceat, dicerem, quod quandocumque immineat evidens vitæ periculum, si Medicus deserat infirmum, non debet illum deserere, immo puto, quod peccaret deserendo; in aliis autem casibus, quando videtur periculum infirmi, credo quod omnino teneretur illum deserere, & maximè, si adsit copia aliorum Medicorum; hoc tamen pertinet ad Canonistas decidere.

13 Insurgit quarto alia dubitatio, num si infirmum in morbo principiis, & periculi pleno, teneatur Medicus ultra confessionem, etiam ad Viatici assumptionem ægrum hortari. Mercat. lib.1. Err. pop. [illegible] vult etiam ad hoc Medicum teneri. Ego Canonistam nullum offendi, qui ad hoc Medicum obligatum dicat, neque juramentum, quod in Doctoratus honore assumimus, præstamus, ad hoc nos obstringit. Ex tamen, licet Medici non teneantur sub culpa peccati, & ex proprio officio, si Parochum, Religiosos, Confessarios, assistentes, propinquos, amicos, & ipsum ægrum in hoc negligentes viderint, saltem ex charitate tenentur, ut ægrum ipsum tam pretioso cœlesti remedio sub finem vitæ ditari det, ex quo quot, & quanta ejus saluti beneficia consequantur, nullus sine fide homo est, qui nesciat. Adde quod Sacramenta hæc non minus corporis, quam animæ saluti sint proficua. At profecto cum ad corporis salutem procurandam à Medico proponi nequeant remedia tutissime posse, antepositis [illegible] quæ certum est, morbos humores etiam corporis officere, [illegible] infirmitates, sæpe etiam. At nihil est, quod tantum pejus afficiat, quam conscientiæ delictorum mens. Quis enim est, qui aliquando in se ipso non sit expertus, quo tempore post sacramentalem confessionem, & multo magis post sacratissimæ Eucharistiæ assumptionem, sibi lætior & alacrior exstiterit? Videtur enim animi deposita gravissima, ac peccatorum [illegible], tum sordes sublevare, & ex hoc ipsissimum corpus à morbo levari.

14 Quinto dubitatur, an Medicus teneatur etiam mortem ægroto annunciare. Navarra ex Canonistis, ubi alias, num.63. & ex Medicis supra adductus Codronch. ibidem cap.15. & Jo. Alphons. à Fontech. in spec. med. Christ. femin. [illegible] vers. Regulis sursum, ponunt aliquos casus, in quibus volunt Medicum teneri, nempe cum speratur ex hac denunciatione Medici infirmo tacita aliquod magnum bonum subsecuturum. Mercat. lib.2. Err. popul. cap.15. vult Medicum teneri denunciare mortem, saltem propinquis & adstantibus, ad scandala evitanda. Ego, qui addam, sicuti & superius allata omnia, Canonicæ censuræ subjicio, & meam tantum opinionem profero, non ut pro vera, [illegible] nec placeat Deo igitur, non videtur ad Medicum pertinere, mortem cuiquam invalido ægro nunciare, nisi fortè ab ipso ægro, ut sic, [illegible] ob suæ animæ salutem, hoc requiratur; nec si omni alia via sic, qui magnum scandalum evitari possit, [illegible] hoc ægro denunciari. Sane ergo se ab omni culpa immunem Medicum reddet, si Parochum, Sacerdotes, Propinquos, assistentes, amicos, ejus rei admonuerit. Et certum est, quod Medicus corporeæ saluti præpositus, dummodo satisfaciat debito de suadendo confessionem, quod ipse ægri sive ad Medicum pertinere, si mortem quoque ab eo sibi denunciari videret, a quo salutem expectat, [illegible] timore ac terrore affici, fortè etiam ita, & ex tanta desperatione in ipsum Medicum [illegible], & mortem accelerabit, [illegible] nonnullos Medicos hæc [illegible] & testamenti confectionem suadentibus [illegible] respondisse, hoc ad Medicum non pertinere, [illegible] remedium [illegible] evenisse. Licet ergo Constituere Medicum non debeat (quod Galen. volebat, comment.4. in sextum Epid. text.8.) certam incolumitatem ægro polliceri, quando adest aliquod vitæ periculum, ut spe corporeæ salutis, à salutis æternæ desiderio distrahatur, nunquam tamen debet certam mortem enunciare, (nisi aliquid majus urgeat) sed hoc Parocho, confessariis, religiosis, [illegible]; cui sententiæ videtur adhærere Acius de inform. cap.13. num.36. & seqq. & ex Medicis doctissimus Gabriel Fonseca in suo Med. œconomia, cap.11.

Ultimo dubitatur, an Medicus absentes infirmos, qui ipsum consulunt, teneatur ad confessionem scriptis, vel nuntiis hortari. Hoc dubium à Canonistis est pertractandum, illud que movet ex Medicis Codronch. ubi sup. cap.18. & Mercat. ubi alias, lib.1. cap.15. & utrique in affirmativam sententiam inclinat, & ad hoc sub pœna lethalis peccati volunt Medicum esse obligatum. Horum Medicorum consilium pium quidem est & bonos Christianos acceptandum; sed quod Medicus mortaliter delinquat hoc omittendo, nimis durum est, & falsum credo, quia ex forma juramenti obstringimur ad illos tantum hortandos & impellendos ad confessionem, ad quos in lecto jacentes accedimus. Sed & de hoc, ut de superioribus, Canonistæ determinare debent. 15

SUMMARIUM

1 *Medicus an tuta conscientia possit absentibus Infirmis mederi.*
2 *Medicus non possit [illegible] animam salutem ægri fundare.*
3 *Infirmitas corporis ab infirmitate.*
4 *Cibus ad corporis salutem an à Medicis fundari possit.*
5 *Conjugatio an possit Medicus [illegible] fundare.*
6 *Medicus tenetur præscribere remedia certa non dubia.*
7 *Cibus [illegible] a Medicis fundari potest [illegible].*
8 *[illegible] conjugatio [illegible] non fit [illegible].*
9 *Coitus conjugatis etiam absque ulla spe generationis non est illicitus.*
10 *Coitus moderatus est salubris, & causa curativa multa, tum ægritudinum.*

11 Accu-

12 Accedibus cum virginibus causa sanitatis, aut cum puero an [illegible] possit.
13 Pollutio causa sanitatis an procurari possit.
13 Pollutio voluntaria est peccatum mortale.
14 Ebrietas à Medico causa sanitatis an suadenda.
15 Ebrietas ad evacuandos morbos corrodus laudata.
16 Medicus non debet suadere Ebrietatem.
17 Ebrietas in [illegible] vobis quam ex vino, aut cerevisia, ne à Medico suadenda.
18 Circa pejoniam quodnam consilium dare possit Medicus concessum.
19 Castrationem à [illegible] delinquentium quando concedere Medicus possit concessum.
20 Virginitatem dissuadere an possit Medicus. Deiderand. et num. 21.
21 Actus Matrimonii non solum est licitus, sed etiam meritorius.
22 Virginitas in statu Puberes pro nichilo, falsum.
23 Conjugium praeferre virginitati ad [illegible].
25 Matrimonium est quidem licitum, sed omnino praeferendum statui virginali.
26 Medicum in judicium tanquam peritus vocatus; potest mortalitate, falsa referenda.

QUÆSTIO V.

De erroribus committendis ad consilia spectantibus.

1 PRimo sese offert dubium jam diu agitatum, tu nimirum possit Medicus ex arte primo, dubius certem, an certa conscientia absentibus mederi, et consilium dare? & Codronch. *lib. 1 de Christ. med.* [illegible] in hoc punctu ostendens, in negativam sententiam ire videtur; quod sit aliquando Medico liceat, sicut vult ille idem autor, & elementaria, medicamenta debere praescribere, et [illegible] praetermissis. Neque dubium est, ut [illegible] ex Galeno documentis, *Pater Epi.* quod absentibus consilium dare, est undequaque difficile ac omnino periculosum. Codronchi tamen sententiam possumus aliqua ex parte moderari, dicendo primo, quod quandocunque Medicus ab aliis Medicis, vel a patiente exacte certior sit de natura, & accidentibus morbi, de ejus permento, & viribus aegrotantis, & de aliis ad hoc necessariis, possit, & ex arte, & tuta conscientia absentibus mederi, & quaecunque medicamenta indifferenter praescribere, ut in dies à quibuscunque Medicis [illegible] absque ullo conscientiae scrupulo [illegible].

2 Secundo dicendum, neque tuta conscientia, neque ex arte Medicum posse absentibus mederi, si sit incertum & dubium, aut non sufficientem notitiam eorum habeat, quæ diximus; quomodo enim curabit morbum, quem non cognoscit, aut aegrum juvare aliquo modo poterit, cujus naturam & vires ignorit. Poterit tamen quandam generalem praescribere, et quæ pertinent ad [illegible] fel tem aliquem, quidem item medicamenta elementaria, et docebat Codronchius, quietem & longam [illegible], dummodo [illegible] interroget, & [illegible] admoneat, ut de viribus aegrotantis, de symptomatibus, quibus affligitur, de ictu, de aetate, de vita reliquis & similibus, & admoneat insuper, ne praetermittat alias insignes evacuationes, tum ventris [illegible] aliæ, quæ possint longe [illegible] impedire.

3 Porterea Medicus, ut omnes Canonistæ admonent, & cum Canonistis Medici omnes crebriore sententiam, non potest [illegible], quod contra Animæ salutem sit aegro suadere, sic expressissime ex [illegible] *in cap. cum infirmitas, de Poenit. & remis.* in hæc verba: *Cum enim, cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis, prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid aegroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.* Quod non distincte [illegible] ipsi Medici, ut Forest. *lib. 4. Obs. Chirurg. lib. 6 in fine,* Codronch. *l. 1. de Christ. Med. cap. 20.* Gasp. Trilsing *de Cler. Med. § 36.* Qua obrem semper [illegible], Medicorum, si res animorum perferatur, non quaerere simpliciter corporis sanitatem, ita ut enima non sit sollicita, [illegible] potius contrarium quaerere, nempe corporis sanitatem, ad hoc cuimus velent,

— *& si mens sana in corpore sit.*

aliae in [illegible] laborent, non solum, quae corporis infirmitas [illegible] ab infirmitate animi, [illegible] unde non [illegible] morbo curato, non [illegible] sanitatem, [illegible] quia nulla potest [illegible] sanitas adesse, ubi animae sana non sit; ergo de necessitate Medicina debet quaerere Animae sanitatem, & lucem corporis ad animae salutem dirigere. Qui igitur, ut corporis sanitati consulat, animae salutem negligit, non in praecepta modo divinam legis peccet, sed verum etiam Medicinæ, ut Antecedente habendum. Quapropter etsi Medicorum non pro sanitate corporis solum consultamus, certe, si pro sanitate quoque animae, in his, quæ ad eam spectant, consulerem, non nomnit [illegible] ab ipsa in eis, quem interpretis [illegible] Sed quoniam nequit homo est, quod [illegible] morbos curationem à Medico exposcat? deplorandum quod est, quod neglecti omnino [illegible] morbos Medicus spectare potest, solo ex [illegible], quæ corporis [illegible]. Sed de his longioribus agit *in lib 6 de animae passionibus, ac morbis de communi cura, nam Physici, quam omni in,* [illegible] terminum [illegible].

4 Caeterum [illegible], quæ Medicus contra [illegible] salutem hominibus suadere possit, aut de omnibus, aut de plerisque, saltem singulatim agendum.

5 Dubitatur ergo primo, an Medicus possit ad alicujus morbi curationem, aut etiam ad evitandam mortem, aegro coitum usum suadere, omnesque DD [illegible] dicunt, non posse, quod in tantum est verum, quod non solum [illegible] expressim sed verò usque explicitem, sed etiam implicite & conditionaliter, ut docent cum aliis Navarra, *locu citato.* Et ego quidem non [illegible] existimaverim peccare Medicum conditionaliter loquentem, ut Navarra dicit. *Ego hoc [illegible] quod facere sanare* [illegible] cum hac exceptione loqueretur, *Nisi peccatum obstaret, curare usu [illegible] vestem.* Quia, quantum ad me pertinet, Medicus consilium per hæc verba dare videtur, & facile dare posset occasionem peccandi, interposita sententia recuperandae, & voluptate proposita remedii. Hæc tamen habent locum in coitu illicito, [illegible] sed dubitant nonnulli, an etiam licitum Medicus possit conjugatis suadere. Turrecremata, ex quo Actius *de infirm. p. 1 cap. 43.* num. [illegible] non posse salutem absque peccato consulere, tamen caeteri omnes [illegible], quod voluerit Medicum non posse suadere coitum, omnes [illegible] de libertate. [illegible] Navarr. ubi sup. [illegible] Less. *de Just. & Jur. lib. 4 cap. 3 dub. 14.* Cerrut. *de Med. p. 4. num. 63.* Cerrut. *de pare.* [illegible] & ex Medicis Codronch. *ubi sup. lib. 1 cap. 20.* Merent. *lib. 7 [illegible] cap. 42.* tutto tamen videtur [illegible] posse pro Turrecremata opinione, atque

6 ea est, quod Medicus, ut suo loco probabimus, tenetur praescribere remedia tuta & certa, nondubia, & quæ periculo possunt hominem exponere; si alio remedium est certum, quia semper nocturnorum [illegible], tum tam de raro proficit, ut nunquam [illegible] esse possit. Quod tamen sit nonnunquam [illegible], ne nimium dictis, probare possunt, quæ commendat opera [illegible]. Celeberrimum est Ciceronis Pythagoræ dictum, Venerem tunc esse exercendam, cum quis demum aliquod labore vult, vel ut alii, cum quis [illegible] deterior esse desiderat. Si quis tamen plures [illegible], & [illegible] pericula, & multa detrimenta, demonstratum est semper nocuum [illegible], [illegible] in Jurisconsultum Cagnol. *in Epist. de Vita, & reg. hum. vitae* num. 157. & Tiraq. *de Nobil. cap. 31 num. 195. ad seqq. & de leg. Connub.* [illegible] *part. 10. à num. 6. ad* [illegible] *seqq.* multa [illegible] dictum congesserunt, & post eum Castaneus *de part. cap. 10. quaest. 8.* & ex Medicis post [illegible] res, Nicol. *serm. 6 tract. 2 cap. 5* Cagnatum *lib. 1 Obs.* [illegible].

Rod.

Rod. à Cast. lib. 3. de nat. mul. par. 1. cap. 3. & novissimè Antonium Santorell. lib. 17. suæ Antepraxeos, cap. 5. & ex aliis professoribus Cel. Rodig. Antiq. lect. lib. 15. c. 4. & seq. Quod autem multi dicunt, Venerem aliquibus morbis prodesse, & quod ipse Hipp. 6. Epidem. sect. 3. text. 22. coitum dixerit esse utilem morbis ex pituita, & Arist. lib. 4. problem. c. 31. utilem esse morbis melancholicis, & iterum Hipp. lib. 1. de rat. vict. præceperit Veneris esse magis utendum in aquæ accessionibus, minus in ignis incursionibus, & qui [illegible] quoque lib. 7. Epidem. [illegible] Dysenteriam à turpi scortatione solvi; quod & Amat. Lusit. super eadem confirmavit, cent. 2. curat. [illegible] 47 hinc tantum nobis videtur à plerisque bene sentientibus [illegible], ac conjugatos. Neque enim coitus à Medico est suadendus, quantumvis eliis liceat [illegible].

7 Hic tamen non abstinebimus, dicendum videtur, salvo semper meliore judicio, licitum tamen coitum [illegible] à Medico suaderi cum conjugatis posse, si [illegible] ille [illegible], nec [illegible] Medicus [illegible] operam dare potest erga coitum suadere. Licet enim [illegible] accidere inter conjuges non sit [illegible], non [illegible] contra virtutem, imo licitum est, & laudabile, si debito modo, & ad non malum finem celebretur. D. Thom. [illegible] quæst. 153 art. 2. imo, ut addit, non est minus licitum coitum ad [illegible] bonum [illegible] speciei, quam [illegible] in cibo ad conservationem individui. Neque solum licitum est coitus conjugum, sed est etiam [illegible] meritorius, si in gratia fiat, & debitis circumstantiis non destituatur. Sanchez de Matr. lib. 9. disput. 1. num. 2. Inde non video, quomodo locum habeat opinio Jo. Bapt. [illegible] de spons. & matrim. [illegible] 8. num. [illegible], quod adhuc [illegible] eandem incontinentiam & fornicationem cum aliis mulieribus, sit enim propter tamen peccatum veniale, sed hic [illegible] non [illegible]. Licet enim [illegible] posse, quod quando coitus à Medico suadetur, non suadetur ad bene finem, nempe ad generationem, sed ad [illegible] morbi [illegible] tamen respondendum, quod satis sit, si finis principalis copulæ sit generatio, licet cum hoc sequatur, quod sit remedium [illegible] nisi [illegible] neque enim à [illegible] principalis ille finis, [illegible] licere [illegible], licet coitus conjugalis, [illegible] ipsi sterilæ generationi [illegible] non [illegible] velde lenes, & [illegible] quæ nulla [illegible] generationi, [illegible] tamen [illegible] habet enim copula conjugalis præter [illegible] ille bonus [illegible] ipse [illegible], & à Rota in [illegible] Junii 1629 [illegible] Medicorum Munus de [illegible] 16 [illegible] & eandem [illegible] post Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 5. Aet. serm. 3. cap. 5. & Aetic Con [illegible] Hipp., & [illegible] dicit Taddæus [illegible] Nicol. serm. 6. tract. [illegible] cap. 4. & [illegible] differ. 169. Rodericus à [illegible] de Nat. mul. cap. 4. lib. 1. & novissimè [illegible] demorb. Virg. sect. 3. cap. 2. & de morb. [illegible] sect. 1 [illegible] 10. & Sennert. [illegible] lib. [illegible] consultis, quemadmodum, [illegible] de ea re diffe- [illegible] lib. de leg. Connub. lég. 15. Gloss. [illegible] 75. ad plures. Unde [illegible] non est, ut [illegible] per [illegible], neque [illegible] Rolo Auctor, lansfuga [illegible], Necessitas [illegible] nullum [illegible] necessitate operibus [illegible] est, & [illegible] quæ [illegible], [illegible] suo tempore est evacuatio, quæ Naturam [illegible] [illegible] quæ [illegible] permanentem [illegible], & [illegible] tamen non modo [illegible], sed maximè cum commodo sponte excernit, atque quæ per [illegible].

hominem aliquando ab imminente morbo, & ab ipsa morte vindicare soleat; & si coitus intermissio [illegible] nocet, ut demonstrat Hippocrates lib. de his, quæ ad virg. spectant, & Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 5. & cum his Epiph. Ferdinan. & Sennertus locis supra adductis, consequentur ad coitum etiam ab his documentis homines liberabit.

Aliud [illegible] post hoc dubium, an liceat 10 Medico suadere [illegible] puellarum virginumque suadere, quemadmodum [illegible] accubitum cum juvenibus, vel adolescentulis ad aliquem morbum [illegible], ut Medici, vel servi suaserunt Regi David [illegible], sacra scriptura [illegible] lib. 3. Reg. [illegible]. Quod equidem [illegible] juvenculorum senibus, & [illegible] [illegible], [illegible], probatur ratione [illegible] Ranchin. de morb. sen. sect. 1. n. 8. [illegible] quonam modo hoc accubitus hujusmodi prodesse senibus possit. In hoc dubio decidendo, remedii [illegible] omnia pro [illegible], etiamsi [illegible] hominibus suaderetur, quamquam [illegible] temporum conditione [illegible], [illegible] non [illegible], [illegible] cogitationem in [illegible] hic [illegible] possit, & [illegible] morbus [illegible], quæ peccata [illegible], sed [illegible], quæ [illegible] possunt occasionem præbere, concludendum Medico non posse [illegible] proponi, sed esse potius in [illegible] remedia [illegible], de quibus idem Ranch. ibid. [illegible] tanquam [illegible] ne, & potius in hac occasione [illegible] [illegible] omnino [illegible].

Sed [illegible] Veneris [illegible] dubium non prætermittendum censeo, an liceat nimirum ob sanitatem [illegible] pollutionem procurare; [illegible] enim [illegible] hoc dubitari, quia, si coitum suadere non licet, multo minus procurare pollutionem, cum pollutio voluntaria sit peccatum mortale, ut communiter Less. de Just. & Jur. lib. 4. c. 3. dub. 14. in princ. Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 17. num. 16. Sed insuper, non licere [illegible] mactram, & [illegible] hujusmodi [illegible], quæ [illegible], & [illegible] ex [illegible] ut in [illegible], de qua Gal. docet, lib. 6. de loc. aff. c. 5. Sunt enim ex Canonistis, qui hoc [illegible] licitum esse existimant Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 17. num. 19. Tom. 3. relatus per Mo[illegible] lib. Method. med. morb. mul. per [illegible] sect. 1. 17 & in [illegible] Codronch. lib. 1. de Christ. med. [illegible] cap. 15. Tutior tamen sententia est, [illegible] in nullo casu [illegible] licitum esse, Less. de Just. & Jur. lib. 4. c. 3. dub. 13. num. 21. & ex Medicis idem Codronch. ibid. Ranchin. de morb. virg. sect. 3. [illegible] Mercatus [illegible], qui [illegible] Sanchez opinionem, ejusque [illegible] pro sua opinione allatis satisfacit.

Postremum dubitari, an Medicus possit [illegible] suadere, [illegible] (Pag. 99. & 100. Reies pag. 180) & [illegible] omnes negant. Dubium tamen est, ut in supradictis casibus, an id pro [illegible], aut saltem pro [illegible] morte [illegible] possit, de qua re, quia magis [illegible] in sequentibus [illegible], [illegible] septimam, quemadmodum & [illegible] abstinendum, an liceat suadere ebrietatem.

Quæri etiam [illegible], an liceat Medico suadere 14 aliquem ad [illegible], pro remedio [illegible] morbi, & præsertim ubi [illegible], [illegible] peccatum [illegible], & est [illegible], quæ & corpori noxia est, & animæ etiam nocet, [illegible], enim partem animæ rationalem [illegible], ut Gal. lib. 1. de sanit. tuend. c. 11. & lib. 4. [illegible] c. 9. & post [illegible] D. Thom. [illegible] q. 150. art. 1. [illegible] docebat, unde Horatius serm. lib. 2. sat. 2. de [illegible] loquens

Atque affigit humi divinæ particulam auræ

Et ne omittam præterea [illegible], [illegible] 15 & multa & maximi ponderis esse, qui cognoscere deside-

desiderii, videre poterit Plat. lib. 1 de Leg. vers. f. Senecam, lib. Epist. n. 83 & inter Jurisconsultos, Hostiens. in summa lib. 1 tit. de temp. & qualit. ordin. n. 17 Tiraq. de leg. Connub. lib. 9 Gloss. 1 n. 145 & seqq. Less. de Just. & Jur. lib. 4 c. 3 dub. 3 & post ubior. Ilsebol de asse & potest. Episc. alleg. 56 part. 2. num. 11 & Medicos Practicos omnes in proposito capitulum, & prae caeteris Forestum, lib. 9 obs. 13 Storc. in contrav. n. 14 Rann. Pathol. fol. 2. c. 13 & plurimas alias. Quaestione ultima. Cum ergo ebrietas studeo cunia, tanquam pro remedio sanitatis a Medico usurpari posse.

15 Verum cum ergo ebrietas aliquando parte, cum a Philosophis, tum a Medicis pro meliorem aegritudinum remedio laudatur, unde Hipp. lib. de victum. & num. 19 in Regimen morbi. Si morbi, inquit, multo accesserint, eorum Medicum album dilutum quam plurimum, per diem potare salubere oportet, & inebriare, quod fatigatis ex causibus plurimum prodest. Plato quoque dial. 1 de leg. transf. mod. iterumque dial. vers. simil. ebrietatem veluti commendat, dummodo moderata adhibeatur. Quin etiam Seneca lib. de Tranquill. Anim. c. ult. in fin. Ebrietatem aperiri mentis deesse ad vitae jucunditatem, magnorum virorum exemplo, qui, ut curis levarentur, aliquando se inebriabant; & multorum Medicorum testimonio, pro remedio oportuno nonnullorum morborum ebrietas proponitur, & vide, quae de hac re tradit ex Avicenna, Haly, Gordonio & aliis Nicol. tract. 2 serm. 5 cap. 9. & ex Neotericis Silvatic. loco supra cit. & Rancbin. dict. Quibus addendum, quod D. Thom. 2. 2. q. 150. art. 2. ad 3 aperte firmat, quod multum comedere & bibere, ad hoc, ut vomitus provocetur, nonnisi peccatum, & mauriliz. Less. de Just. & Jur. lib. 4 c. 3 dub. 9 & Pecl. Laymann. lib. 3 Theol. Moral. sect. 4. num. 4 cum aliis docent, quod inebriare se non voluptatis causa, sed valetudinis recuperandae gratia, si aliqua ratio opportunum medicamentum videatur, non sit illicitum (vide Horst. tom. 1 pag. 18.)

16 Sed his non obstantibus, attendendum videtur, Medicum non posse ducere lectum pro remedio sanitatis suadere alicui ebrietatem, & ita tenent ex Canonistis Navarr. ubi alias, num. 42 & ex Medicis Gord. lib. 1. p. 1. c. 11 & Codronch. ubi supra lib. 1 c. 10. & Silvatic. in Controvers. loc. jam notatis. Addenda sunt ad hoc nonnulla ex rationes Medicorum posse quempiam suadere, quod sit contra animae salutem, ut probavimus, nempe quod sit peccatum, & maxime mortale, sed inebriare se est peccatum mortale D. Thom. 2. 2. quaest. 150. art. 2 ergo Medicus non potest alicui suadere, ut sese inebriet. Et ad fundamenta, quae fieri, potest, quod tunc Medicus consulit quid contra animae salutem, quando consulit ebrietatem ob voluptatem, non vero ob finem recuperandae sanitatis, respondetur, quod, quemadmodum non licet mortem ulisque peccato mortali, licet etiam ob imminentem mortem subeunte, sic non licet consulere ebrietatem propter sanitatem, cum inebriare se, ut dictum, sit peccatum mortale. Praeterea Medicus non debet uti remedio dubio, & quo cum periculo vitam in usum trahatur, sed tale remedium est ebrietas, quia aliquando evenit apoplexiam, & occidit, juxta vulgatum Hippocratis Aphorismum, lib. 5 Aphor. 5 et alibi. Ergo ebrietas non est a Medico pro remedio morborum usurpanda, quia, ut Gordon. addit, ante vomitum posset homo incurrere Apoplexiam.

17 Neque vitii sublatio, quod si ebrietas fiat eo fine, ut vomitus provocetur, & non ad voluptatem ut dicebant Lessius, & Laymann & alii, non sit peccatum, quia, ut optime D. Thom. ubi supra, art. 2. ad 3 non est necessarium ad vomitum provocandum, ut quis se inebriet, nam ad hunc finem satis est nimium comedere, & bibere citra ebrietatem, praeterquam quod, ut addit, aqua ipsa tepida facillime vomitus provocatur. Addamus & nos, mille alia remedia non tam generosa, quam leviora posse ad provocandum vomitum in usum trahi, de quorum tamen, & qualitate luculentissimos tracta-

illi perito non facile est Medicus Petrus Castellus in lib. de vomitione. Itaque nec excusatur, ut D. Thomas ait, a peccato, qui eo fine, nempe ad vomitum provocandum se inebriat; & quidem recte, quia per ebrietatem illam rationis committere, per quam secundum virtutem operamur, & peccat deliberatione. Sed cum haec locum habeant in ebrietate, quae vino excitatur, alia potione cum natura ... ut Cerevisia est, Siceru, Hala, Zythum & similia potus, idem dici potest, ex quibus dum medicamenta licere possimus ebrietatem provocare, & antequam de hac quicquam determinemus, placet afferre, id quod Herod. lib. 1 non longe a fin. narrat, nempe quendam, sine fructu inquiet dam ... omnes sese calefaciente ... quae solo ... eundem effectum apte natu sint producere, de quibus nunc est hic locutus loquamur. Addo, dico, quod licet peccatum inebriare consistit formaliter in excessu potionis & voluptatis, usque ad rationis privationem, D. Thom. ubi supra art. 1. Less. loc. cit. lib. 4 c. 3 dub. 3 n. 13 crediderim tamen non licere privare se aliquo modo ratione usu, ad quemcunque finem id fiat, quia per privationem illius intemperantia etiam merebitur, quod ille ... meum, idem Lessius docebat ubi supra, num. 17 & tamen ipse vult, quod non sit peccatum, inebriare se aliquibus medicamentis, cui etiam ... de ... modo ... quae sine ... possit non ... si modo ebrietatem peccatum non consistit tantum in excessu potus propter voluptatem, sed in ... privatione ... usus ipsius rationis. Ergo si quis aliquo medicamento se inebriet, cum habeat longe alia & meliora, negligens ... temporis ... ex ... eidem Canonistae ut peccet, quantumvis peccet. Plura autem sunt medicamenta, quae inebriant hominem possunt, ut Ambarum cum vino est ... Aloes, Solanum ... Crocus, Lolium, Anisum, Lapatorum decoctum, aqua ... ex hordeo, aliique grana, & Tabacco, ... Dureti Seneca lib. 1 prax. p. 2 cap. 6. Sed placet notare Medicum eruditum Lessiu, qui de Tabacco pronunciavit, esse de genere narcoticorum, ... stupem quod tamen falsum omnino est, cum sit calidus, & suo acrimonio ... ut ... efficiat, quae ... propria sunt, ut videre est apud Nicolaum Monardum de simpl. med. Ind. Occid. cap. proprio, qui Tubacco calidae & siccae naturae in secundo gradu constituit.

Exurgit praeterea dubium de consilio dandis 18 circa Jejunii observationem, & circa comestionem carnium, aliorumque ciborum certis diebus interdictorum, quandoquam licent Medico consilium ... ut ... vel ... ut carnibus, quando aliis non liceret, vescantur, sed de hac re plura, ac quaecunque occurrerunt, vide lib. 5. super tit. primo totum.

Praeter haec ... dubium ... possit Medicus 19 sine peccato, infirmo suadere ... divinorum officiorum, ob ... Missae, ... ab Ecclesia, vel a particolari quoquam instituto requisitis; sed & de hac re seorsim agere operae pretium duxi, ... & maxime haec ... de hac re dicendum ... discutenaut.

His ergo omissis, videamus quid sentiendum de 20 consilio dando circa virginitatem dissuadendum; nam videtur hujusmodi consilium non esse illicitum, quia suadendo virgini ad nubendum, non suademus ad aliquod pravum opus, quod sit peccatum, quia actus Matrimonii non solum est licitus, sed est etiam meritorius, D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 2. & conjugium est excellens ... licitis, quod multa bona ... ut ... D. August. lib. de bono Conjug. Si ergo Medicus potest licita suadere, poterit etiam ad conjugium, tanquam ad rem licitam, virgines hortari. Immo non solum poterit

virginibus suadere coniugium, sed forte etiam dissuadere virginitatem, tanquam rem minime salubrem, quæ à natura data est ad fœtum generandos, & quandocunque ob eo fine distrahitur, morbi ut plurimum, maxime, quia in eorum corpore aggregatur eo tempore materia seminalis ad generationem destinata, quæ in corpore retenta, neque ullo modo per coitum expulsa, mille mala symptomata, ac mille morbos gignit, et demonstrat Gal. *lib. 6 de loc. aff. c. 4.* et quibus mulieres periculis quotidiana experientia docet,

2 Addit quod virginitas in statu Politico videtur parum utilis, cum in eo desit incrementum populorum, & potius generis humani ablatio procuratur, ut prosequitur Franc. Ranchin. *de mor. virg. sect. 1. cap. 2.* ergo non solum licitum est dissuadere virginitatem Medico, ob id quod nocivu & damnosa sit, sed etiam ob bonum publicum, quod absque dubio peccato caret eadem.

Denique virgines multis & difficillimis morbis conflictantur, quos persequitur Hipp. in *lib. de morb. virg.* his autem summa medela coniugium concedendum est, ut matrimonium iungerentur, quamadmodum concepit verba ipsa Hippocrates præcipit. Inter maiores eius præceptum quem ostis, quem ad eum solere esse, secus sæpe quæ decli nere ordinem experientia, tot enim quæ prius virgines valetudinariæ, morbosæ, debiles, & vitam multam ducentes, sanæ, vegetæ ac robustæ evadunt, omnibusque morbis, quibus affligebantur, facile negotio se extricant.

3 Dicendum est, aliud esse dissuadere virginitatem, & hortari virgines, ut potius coniugalem statum, quam virginalem eligerent, aliud dissuadere his, qui virginalem statum non eligerunt, sed quandoque tantummodo esse virtute propositum habent, hoc est et quemquam mundi; hoc unum illicitum non est. At dissuadere virginitatem, & virginalem statum eligentibus, & præsertim coniugem virginitatis, & omnino peccatum illicitum est, & hæresim sapit, ut quondam iudicii & demente sunt Iovinianus, qui tempore consiliariat, non tot omnesse meliorem statum virginalem, quam coniugalem, teste D. Hieronymo, tradit D. Thom. *2. 2. q. 152. art. 4.* Hoc ergo illicitum est, quemquam in ea re hac; etiam ad recipiendum animæ sanitatem, imo etiam ad evitandum mortem, tamen non licet hoc, quia ut sentiremus, sed solum ad dissuadendum virginitatem ut eorum fecta opinione, & à laudabili illo proposito permanendi

4 in statu virginali.

Ad difficultates autem, quæ pro contraria sententia proponuntur, facile est respondere & ad primum dicimus, concedere non coniugium esse licitum, sed non ob id esse tacere tendum, imo ne comparandum quidem statui virginali; etiamsi licet suadere matrimonium, non ideirco licet dissuadere virginitatem.

Ad secundum dicendum cum Ranchino, *ubi supra, cap. 13.* falso supponi virginitatem esse nocivam, & insalubrem, quia experimento quotidiano habemus Religiosas moniales, & custam virginem degentes, magis senes vivere, quod de coniugatis nullum, de feminis certum hoc verificatur secundum plurimum. Neque ob id, quod sit pro nonnullis, et alio tempore, idest, si forte in aliquam morbum non obest, dicendum esse semper omnibus insalubrem. Addendum etiam, quod si incommoda ex continentia hujusmodi personarum corporibus aliqua resultare possent, habent alia et præsto opportunissima remedia, et tales sunt, sicuti regimina sunt, orationes, corporis macerationes, & alia id genus.

Ad tertiam difficultatem respondendum cum D. Thoma, *ubi supra, art. 2. ad 1.* virginitatem negari, quam tendere ad genus humani interitum, cum sit tantummodo aliquarum personarum, non totius multitudinis, unde potest per alias personas genus hominum propagari, neque necesse est id ipsum per singulas quasque personas fieri.

Ad quartum dico, bene quidem procedere, quod coitus licitus, nempe coniugalis, possit pro aliquo morbo remedio à Medico laudari, sed non sequi ideo tam dissuadendam esse virginitatem, tanquam quid nocivum, cum non legalis facere possit eadem, etiamsi corpori noxia esset. Hippocrates tamen, qui virginitatem non agnovit, secus virgines persuadet, ut quam primum viro iungerentur; nobis hoc dicere non licere debet, qui eam ex bona cognoscamus, virginitatem semper coniugio præferre debemus, ad eamque potius, quam ad hoc homines hortari, quandocunque & ut id non consuluere satagamus.

Ad constitutionem denique spectare dici possit, et etiam, 16 circa quæ Medicus in profitendo iuxtam primo consuluerit, & ex illis dubium esse debet, quod etiam in hac re plurimum peccare potest, sed ille de eius lismm est, semper mortaliter peccare, quare docet qui sciliceti, quæ solum si hoc fecerit medio, iam tunc esse etiam peritis, sed etiam si nullo iuramento obstrictus id faceret, & tunc maxime cum ut eligitur ab aliquo persona, vel ipsamer Iustitia receperit eum, sed unde ut id præstaret sub poena præceptum, si, et quod ad ultimum supplicium damnetur, et ferretur sententia damnatoria, non possit revelare, sed ei illo morbo, nec ut possit aliquem tamen ut praeter ille, licet et etiam se peritus continens esse circa negotium, peccat enim absque dubio Medicus contra Iustitiam. Codronch. *lib. 2. Christ. med. cap. 38.* de quibus et etiam, & quoniam peccat ad Canonistas pro consilio confugiendum.

SUMMARIUM

1 *Medicus arbitrio infirmum ante absolutam curationem, si ille ob id decedat, peccat, & tenetur restitutione. Ampliatur, si, si in agere etiam non sit ex ipso ad desperationem.*

3 *Medicus an possit deserere infirmum sua sponte non absolutum.*

4 *Medicus non potest recedere à loco infirmi, si sit à publicis conductus.*

5 *Medicus an possit cogi ad medendum.*

6 *Medicus à publicis conductus non tenetur ad curandos pestilentes.*

7 *Medicus invitus non potest cogere, opera suam offerre. Ampliatur, ut n. 9.*

8 *Tradetur, quæ habet infirmus in Medicis, magis operantur in salutem, quam medicamenta.*

10 *Medicus morbos per vulnus morte latet peccat; & tenetur ad damnum restitutionem.*

11 *Medicus solam remedium velle, & operetur, an decurat peccat.*

12 *Medicamenta magis experta magis tuta.*

13 *Medicus conductus peccat si absque causa ab infirmis debitis sibi iniunctis.*

14 *Medicus graviter peccat negligendo sua officia orationis præceptum.*

15 *Medicus studia negligens, peccat mortaliter.*

16 *Medicus, qui remedia sua ignorantes, quomodo peccet.*

17 *Medicus an possit deplorare valentem.*

QUÆSTIO VI

De erroribus commissionis circa operationem.

PLures casus occurrunt in hoc errorum genere, 1 multa animadversione digni, quorum primus esse potest, quando Medicus ante absolutam curationem infirmum deserit, & ille ob eam causam ex eo morbo decedit, aut saltem in eo vitæ periculo subiectatur, aut morbus prolongatur, tunc enim culpa seu efficiens, ut a peritissimis elicitur ut Sal. de § Præterea, *Inst. de leg. Aquila,* ubi Medicum, qui servum secuit, & dereliquit curationem, dereliquit, & ob id servus mortuus est, damnatur, & in similibus casibus Medicum mortaliter peccare firmat Navarr. in man. *Confess. c. 25. n. 6.* & venit puniendus. Cereti *de Med. p. 1. n. 85.* Carer. *de loc. & cond. q. 16.* Actius *de Inform. c. 47. n. 45.* Inde non videtur multa

sæpe.

reprehensione dignus Alexander Magnus, qui Glaucum Medicum cruci affixit, quod Hephaestionem talis morbi detentum, ut quibusdam speciebus interdictis, unde [illegible], ut Hephaestio in tertium dubita victus tenerent, obierit, ut refert Plutarch. in vita ejusd. Alex. & ex ipso Mercur. in lib. 1. Error. popul. c. 3.

Neque tamen Medicus peccat, & sine gravi culpa non est, deserendo infirmum simpliciter, sed etiam deserendo ultimum, qui non sanatur, Garon.
2 ubi supra, Alexandr. ibid. quod procedit, etiamsi desperatus sit deploratus, de quo re infra.

3 Sed potissime Medicus deserere infirmum, qui licet praecepta non obediat [illegible] communi nec certo Medicorum tenent esse est, aegros, qui Medico subditi non sunt, esse deserendos. Videtur tamen dicendum, quod si aegrotus in rebus levioribus se non subdiderit, non se ullo modo deserendus, si vero sibi aegrum in gravioribus, ac pertinentibus in plerisque contra Medicorum praecepta se gerit, omnino deserendum esse, ut, exempli gratia, si sitim aeger tolerare nequeat aut nolit, si quidquam nocivum [illegible], si somno interdiu [illegible] indulgeat, [illegible] & sic de caeteris, non ob haec deserendus, non enim haec tanti momenti sunt, ut [illegible] posset; at si vino assidue [illegible], saepius praeter modum assumat, si [illegible] cibis ingurgitet, si medicamentum assumere nolit, deserendus utique debet est, nam quid bonum a Medici ope expectari potest, qui Medicinae praecepta contemptu est contrarius?

4 Secundus casus est, cum Medicus recedit à loco infecto, ut ne infectis medendo, infectum inficiatur, quod quidem locum habet, quando Medicus est à publico conductus, Cortes de Med. part. 2. n. 8. Actius de infirm. part. 2. c. 42. n. 13. nam ubi Medicus non conductus non potest cogi ad medendum, Contra. ibid. n. 7. Sed [illegible] nullus, an Medicus
5 hoc, quod nullis gaudet privilegiis & immunitatibus, teneatur tamen, etiamsi non sit à publico conductus, etiam volens medere tempore pestis, & aliter licet eo dimittat ea privilegia, quod ulterius medendo. At quoniam tum hujusmodi privilegia non sine certa Medicis concessa videantur, nisi quia publicae saluti curam gerunt, argum. l. [illegible] Medicorum ff. de var. & extr. cogn. videtur tamen [illegible] teneri, ac cogi posse ad medendum, quando major urget necessitas publicae salutis, ut pestis tempore usuvenit. Et tamen si Medicus, etiam à publico conductus, non tenetur ad casus pestilentiae, Contract. cons. 347. vol. 1. ex quo idem Cortes de Med. p. 5. n. 60. & seqq. multo minus videtur teneri non conductus; sed contra [illegible] potius, non posse Medicum cogi tempore pestis ad medendum
6 dum gratis, sed ob [illegible] convenienti mercede cogi [illegible]; sed quod non tenetur pro eodem salario, ut ex eodem Cortes docet idem Carrer. ubi supra.

7 Tertius casus est, cum Medicus revocatus negat operam suam aegroto [illegible], quod licet procedere debet, etiamsi in loco ullus copia aliorum Medicorum, aegrotus tamen multum fructum ex ipso habere [illegible] potest, cum [illegible] opem suam
8 infirmo, qui in illum [illegible] confidit, impedit Medicus [illegible] ex parte, aut [illegible], quae magis opportuna fide, quam infirmus in Medico habet, in ejus salutem, quam ipse medicamenta, ut post Galen. 1. Progn. in Prooem. & Actu 6. Natural. firmat Galeot. Mart. de doctr. promisc. c. 15. & Laur. Joubert. lib. 1. Err. c. 10. Quinimmo plane [illegible] esset Medicum in hoc gravare, ut vocati pertinerent, [illegible] aegrotum multum in ipsis fiduciam credere, dicendum videtur, Medicum satisfacere huic obligationi, si saltem [illegible], vel ultimum vice accedat, supponere alium Medicorum [illegible]

Amplectenda autem principalis conclusio, ut procedat, non solum quando Medicus negat opem suam homini Christiano ipsam implorantes, sed etiamsi aegri personae [illegible] fidem profitentur. Ita Jo. Alphons. à Fontech. in spec. Med. Christ. tom. 1. pag. 6. & in hoc [illegible] eum secutum [illegible] Roderic. à Castro lib. 3. Med. Polit. cap. 5. [illegible] non solum Barbaris, sed & ipsis hostibus [illegible] debere non [illegible], immo hoc [illegible] verum probat, ut etiamsi [illegible] in Medicum sint, tamen [illegible] non esse expellendos. Neque valet quod ex Hyppocrate opponatur, qui recusavit Persis tanquam barbaris [illegible], ut patet ex ejus epistola ad Hystanem Artaxerxis praefectum, cum ipse, quasi de hoc gloriaretur, ad Abderitas scribens Regionem, inquit, Graecia [illegible]; neque tamen [illegible] Hyppocrates Christiana charitate, ut [illegible] debemus, munitus. Multo profecto melius Scribonius Largus, in prooem. lib. comp. med. non fortunas, neque personas hominum aestimat, sed aequaliter omnibus implorantibus auxilium suum subventurum se pollicetur, & Amatus Lusitan. quamquam fortassis Christiana charitate non motus, quod de Christiana fide non bene sentiret, in suo jurejurando [illegible] religionum hominibus aequaliter operam [illegible] confirmat. Siquidem Medicus [illegible] personae extra religionem christianam positae multo gravius tunc [illegible], quando [illegible], gravissime [illegible], si medicamentum [illegible], [illegible] poenae subjaceret, quam si [illegible] Christianum hominem perderet.

Quartus casus est, cum Medicus, [illegible] protrahit, remedia salutaria adhibere negligit, aut tarde 10
adhibet, tunc enim non solum peccat mortaliter, sed tenetur etiam ad restitutionem mercedis, & est sui manifestus. Cortes de Med. part. 2. n. 71. & ut Medicis Codronch. lib. 1. [illegible] c. 10. Hoc autem est maximum malorum Medicorum vitium, ex [illegible] avaritia originem ducens, quod tamen in bonum Medicum cadere nequaquam potest; sed neque malos Medicos, licet id machinentur, semper morbos protrahere, perficere posse, [illegible] demonstrant Joubert. Err. pop. lib. 1. c. 3. & Mercur. lib. 1. Err. pop. cap. 27.

Quintus casus est, cum Medicus celat remedium, 11
quod utile expertus est ad aliquam infirmitatem, & [illegible] communis & populares, [illegible] secreto habet, & non propalat. Neque valet dicere, quod non tenentur Medici sua secreta propalare, [illegible] in [illegible] praejudicium, [illegible] ultra [illegible] Medici dignitatem [illegible] secreta habere, [illegible] probi Medici talia secreta habere debent, ut optime admonet optimus senex Septalius lib. 1. suarum animadv. 14. magis certe attendendum publicam utilitatem, quam privatam, l. quisquis §. si quis [illegible] 9. de oper. novi nunt. Si ergo Medicus aliquod remedium [illegible] cognitum habeat, utpote Respublicae, [illegible] propalet, [illegible] Medici [illegible] ob publicam utilitatem, vel non est [illegible], ne hujusmodi Medici, qui [illegible] plurimum aut impostores sunt, aut [illegible] Empirici, [illegible] sua promissa [illegible] & miseris homines decipiant, ut [illegible] Quam [illegible] est, Deus bone, [illegible] secretorum remediorum persuasio! & tamen [illegible] in vulgus tantum, sed [illegible] hujusmodi generis [illegible]; Immo ([illegible]) in ipsos Medicos irrepsit. Sed quid est, quod negari [illegible], medicamenta quo [illegible] experta, & meliora, & [illegible], [illegible] minus [illegible] experta [illegible]? & tamen secreta [illegible] medicamenta omnibus [illegible] cum quo [illegible] secreta sint, [illegible] experta [illegible] oporteat; ergo & minus [illegible], & minus bona secreta [illegible] medicamenta [illegible] Sed [illegible] hominum insaniam, quod [illegible] est, [illegible] constat, (inquit Hipp. de fract. in princ.)

eo esse statu constituto, quod jam nonnisi miseriis anteponeret, quodque etiam communi abhorret, ut quod fere probe cognovit.

13 Sextus casus est, cum Medicus a publico concedi aliquid non per semetipsum nec sensibus medici sibi inspecto, sed servi per substitutum, qui remedium eligere qui infusum, tenetur ipse per se infectum. Celsi ubi dicit, p. 3. n. 11. quod tandem, ne præcedat teneretur in omnibus casibus, quæ seculo evenire potest, et substitutus majoris pretii & valoris, quem substituens, & teneretur, quod cum hoc non integrum dammum, sed potius culpæ tenetur conducentis, non esset hoc Medico conducto imputandum.

14 Septimus casus est, cum Medicus ipse ipsius artis præcepta negligit, & omnino secedit nec operari, quæ medicamentum nec habet, eo quod, quo Medicinæ percepto omnium, fidem facere; cum præterquam quod magis debet inhibere ex arte sufficientem humorem confecisse, quem propterea sequitur, & quod etiam perfectio vere esset, ipse decrevit homines decipere committendo Medicinam & mercedem habitam teneretur ob ejus administrationem eo exigendo, & teneretur ad restitutionem. Debet ergo Medicus artis suæ scire, & ejus præcepta solertissime exequi, alias graviter delinqueret. Navarr. in Manual. c. 25. n. 60.

15 Octavus casus est, quando Medicus studii diminuit, negligitque etiam in difficilioribus casibus consultores evolvere, sibi tantum propriæ scientiæ & experientiæ cum enim tales non morbi emergant, & iidem morbi in diversis personis certum eventus, exercere item medendi rationem, quæ & temperamentum, & ætatum, & sexum, & regionem, institutionem in victu, & consuetudinum, & complicationum morborum, & symptomatum, aliarumque plurimarum rerum varietatem habet operetur, nunquam Medicus debet sine Scriptorum experientia, ut potest unusquisque lumine studiorum scire, quavis nova præcipue morbis speculatione.

16 Nonus casus est, cum Medicus negligenter se gerit in Ægrotantium visita, ut Navarr. *ubi supra*, & maximus sane qui negligentia ægroto aliquid damni reportetur cognoscere, ut verbi gratia, si facilius fiet, quam oportet, & tardius jam opportunitate applicandorum remediorum, sicut ita procrastinare cogatur, nec suo ægro autem evidenti damno. In quorum errorem facile delabuntur, qui ex turpibus viris mediocrem scientiam aliquando levi ei ægrotantibus, tamdiu sunt Infirmi hominis graviter & morborum ægrotantes, ne ipsis accuratius intervallis transeuntur.

17 Ultimus casus est, cum Medicus deploratos relinquit, de hoc enim mulier hæsitatur, an licite habeatur. Nam primo, & tamen, & auctoritatis prima illorum Ratione, quia nec sum Medicus videtur nusquam ægrotantes remedium recuperari, qualis sunt deplorati; *imm* ergo est, non ipse ut illud, *Amen ad quod venisti?* hujusmodi ægrotantes solo prognostico relinquere. Secundo, quia visitatio Medici, cum ægroti sunt in extremo vitæ, potest esse occasio salutis animarum, cum omnino statu positi debeant a præsentis vitæ amore seleccti, ut ut, ut spe futuræ vitæ illo concepto ad Deum toto corde, totaque mente convertantur, certum est ex Medici visitatione, illos a desiderio salutis æternæ ob spem salutis corporeæ, in temporalibus fluctu. Tandem ergo sunt tales infirmi religiosi, quorum medicamina, & spiritus æternæ salutis profusi, quantum ipsi sunt. Tertio, quia, si deplorati remedia admoveantur, potest fieri in præjudicium aliorum ægrotantium, quia remedia, quæ adhibentur in iis, qui de proximo sunt morituri, infamantur, & malo nominantur apud communes homines ad eum, ita ut non permittant Medicos amplius illa vel, quod ne fiat, deplorati potius sunt solo prognostico relinquendi.

Probatur ulterius idipsum auctoritate, quia Hipp. *in lib. de Arte*, dum discorre medicæ artis dixit, esse eorum, qui a morbo victi sunt, curationem aggredi. Mauritius etiam Gales. *Aphor.* 19. *& in Method. n.* 11. *& 4.* dicit, nisi et desperatæ mædere, volunt tales ægroti ceteri a Medicis solo prognostico non deberent: quod etiam videtur innuere Cels. *lib.* 5. *in Præf.* atque eundem secutus est sequitur cum communibus Card. *lib.* 1 *Contr. Med. tr.* 6 *contr.* 9.

Pro hujus dubii resolutione, videtur dicendum cum recentioribus, etiam, cum eodem Cardan. *de mal. med. usu. c.* 47 Roderic. a Castr. *lib.* 3 *Med. Polit. c.* 17 Codroch. *de Christ. med. rat. lib.* 1 *c.* 7 Mercur. *lib.* 3 *Error. popul. c.* 17 & novissime Zacuto *de Præst. Med. histor. n.* 63 *dub.* 41 & cum solertissimo Medico, & h. c. Romæ magno cum applausu medente lectore, Gabriel Fonti *in sua Med. recon.* 1 *casdem*, deploratos, sumo enim de proximo morituros, nullo modo eisque ad extremum vitæ spiritum esse deserendos, nominatim si morte consistat, donec non ob occultis utimur, et prognosticum, & quidem tamen etiam subsequentur immediate, & præcedat, omnium, & quorumcumque etiam maximorum remediorum admotionem. Ad primam enim rationem dicendum, necessarium Medici visitationem posse esse necessariam, & justissimam, quia etiam in eo fieri possint potest secundum eorum exigentiam ea prælerhere, quæ parere maxime, nocere nunquam possunt. Præterquam quod nequam jam certi sumus de mortis eventu, quæ eisque etiam ex deploratis præter spem non evadant. *certius est* Medicum eo constantem dixit, Avic. 4. 4. *tractat.* 2. c. 10. Ad quod etiam certius Juris scientiarum adduci potest, ut ea esse in re deficiet Gell. *Iosuff Observ. lib.* 2 *obs.* 11 *num.* 14 Quia etiam potest Medicus visitando ægrotum moribundum saltem nonnulla prohibere, quæ mortem accelerare possunt.

Ad secundam rationem contrarium dicendum, quod si Medicus cautus fuerit in prædicendo mortis eventum de proximo, ipsi ægroto, si nec impediet, nunquam erunt sui corporis talem præjudiciorum efficiet. Ad tertiam dicendum, Medicum omnem malitiam sibi inveniri, & sui ipsius, & remediorum, quæ proscribit, propalando verum prognosticum futuræ mortis. Ad auctoritates dicendum omnes loqui de iis, qui jam jam extremum spiritum exhalarunt, ut ex Galen. dum Cardan. *loco cit. lib. Contrad. med.* vel dicamus cum eodem Cardan. *in alio cit. loc. de mal. med. usu*, intelligi de Medico de novo accedente, non de illo, qui a principio curam susceperit; & in summa totius esse cum executionibus ita hac re sentire.

SUMMARIUM.

1. *Medici ad sanitatem deducti, & desistere interdum sanitatem jam habentes, medendi artem non debent invitare.*
2. *Medicum, qui sequitur opinionem dubiam, laceratur, mutatam graviter errare videatur.*
3. *Medicus etiam doctus, qui non assumpsit insignia Doctoratus, medicas non peccat.*
4. *Medicus absque sufficienti scientia artem exercens graviter errat.*
5. *Medicum peccat curando morbum, ut quem non cognoscit; Limen ne num. seq.*
7. *Medicus errat, qui medicamentum novum & non expertum in usum trahit.*
8. *Malum est anceps remedium superari quam nullum.*
9. *Medicus peccat, si plures ægrotos, quam possit diligenter curare, curandos suscipiat.*
10. *Medicum gravissime peccat, si medicamentum proferibant pro non bona regula, & unum vero.*
11. *Medicus peccat, qui in forbus Medici vel amico mercede gerat, medicamentum ab ipso proposito, & quo solum opportunum cognoscit, nomen accepit.*
12. *Medicus peccat, si medicinam non secundum Artis præcepta, sed secundum licitam consuetudinem exercet.*

13 Medi

QUÆSTIO VII.

De erroribus commissis circa operationem.

IN hujusmodi genere placet primò commemorare communem Medicorum omnium pene errorem, qui, cum ad ultimam jam senectutem pervenerint, & senectutis incommoda, quæ ad naturæ usum & ingenii ac memoriæ perspicaciam spectant, molestiorem, ita ut jam ad medendum inepti sint, tamen ob avaritiam, quæ Medicorum & senum peculiare vitium est, Medicinam facere non desistunt, quod ubiquandò gravi cum ægrotorum damno fieri experimento ipso quotidiana docet, ob memoriæ enim præcipuè torporem, in nullum usu contemnendos errores maxima cum hominum jactura impingunt. Optimè ergo horum conscientiæ consultum putaverim, si, cum fit memoriæ usque plusquam deficere, ex ætatis vitio, sentiant, vel omninò a medendo sese abstineant, vel medicum cum conspectione alterius, aut proprium uniuscum & aliorum salutis detrimentum, contra quam tenentur, medicinam faciant.

2 Cæterum mentio alia faciendum, quod Medicos, qui in medendo incautos, novos, dubios & extra quotidianum peritorum existentia opinionem sequuntur, gravem errorem committere, cum eis conformitate tenentur sæpè sententiam secuti, sequitur, & communiter Paulus Laymann *lib. 3 Theol. mor. tract. 1. c. 5 num. 15* quod licendum plurimum satis grandime, quia interdum potest Medicus communi practicandi modo recedere, ob particulares aliquas respectus, ut exempli gratia, si nimium meminisse præcipiat, aut sufficiat, impossibilis sequitur culpatorum potest in eo casu Medicus contra communem praxis usum ex scopo nostro venit singularem mittere. Contra vero damnandi & puniendi utrum sunt Medici illi, qui remedia quædam insaluberrima apud Medicinæ artem ausint secreto comprobata esse puant, & ab propriam quandam bonorum ea minimo cum ægrotorum periculo, præsertim sunt, absurdis quibusdam & insulsis rationibus innixentes, quæ ne digno quidem sunt, quæ in medium proferantur. Tales sunt qui sanguinis missionem negligunt aut resistentes medicamenta in omni morbo abhorrent, sed & errorum ad omissionem pertinent ad commissionem pertinet illa, sanguinem præter modum, ultra vires, etiamque morbi exigentiam detrahere aut violenta & cathartica medicamenta, absque

ullo urgente necessitate præscribere, videmus enim fideles ex utroque errore infirmos periclitari & novimus hîc Romæ Medicos, qui misere ægrotantibus, atque ad spiritus exhalationem, sanguinem detrahebant, indifferenter in omni morbo, in quocumque morbi tempore imò & quocumque tempore particularis accessionis, nullo delectu, nullaque sibi intuitione proposita, & ubiquandò in morbo virgineum dum non audeamus, vigesies ægris abdominali compertum; videmus nos robustissimos juvenes emaciatos heu comitio a morbo suscitatos, eidemque nos moribundos quoque, unumquemque dum proximo exhalatum, sanguinem detraxisse, cum ratione nemini multo rectiorem urgentem, ut funere morerentur: ut denique vidimus ex hoc Medico alterum, alias non ullis prudentiæ doctrinæ imbutum, scriptum populi suis, postquam enim copiosissimis sanguinis missione, absentes ubique, ut illi tercen doloribus suis gravantium reddidisset, quantumvis omni usus remedio, quum reperisse ac frequentata sanguinis missione iterabat, & videt uni hectiticum habitum inductus, tandem per trusiciem vices in ultimo morbo fine sanguinem detraxit, & morti me ipse die mortem præcedente ad novum decem & octo, ut relatum ab aliis meis Medicis mihi est. Cæterum periculum hujus Medici perfectio bellebrio indigebat. Peccabat ergo hic gravissimè in ægrotos & gravissimè item peccavit in se, sed sui peccati pœnas luit. Quod autem de sanguinis missione dictum est, procul dubio in exhibitione fortium medicamentorum, quæ in usu duriora sunt, ex quorum exhibitione indiæ homines periculo notantur, ut Antimonium, Helleborum, Mercurium, & alia hujusmodi, quæ tamen à Medicis modo eliminare volunt universi, sed tantam frequentem eorum usum, ubique mandatum urgent, ubi partem vi repurato, Idemque sumiunt de quibuscumque aliis medicis auxiliis, quæ in summum fecundum communiorum opinionem, ob futurorum aliquorum particulam harum, ubi misera doceat, etiu ut neque omnibus, nunc notis primis, ubi morbus requirit, eorum sic. Jam alium quemdam Medicorum, crassioris Minervæ hominem novimus, qui robustissimis juvenibus, in morbis maximè sanguinis evacuationem requirentibus, nulla contra indicantia prohibente, nunquam sanguinis opificium detrahebat. Peccabat item apud Hippocr. *Epid. sect. 3 text. 127.* Febricitantes interdum curabant, lusca, & calida somnus contra quorum urgentiorem, & contra communem Medicorum ubicumque opinionem, tentabat ille vehementer febrem superare, uddens libatum labori, & sudoris ipsi febri intemecis febrium pugilare volebat: placetudo ergo erat hic, & à medicina faciendo prohibendus. 3

Præterea Medicus, etiamsi doctus sit, medicari non potuit, nisi Doctoratus insignia assumpserit. Joan. Alph. à Fontech *in spec. Med. Christ. lumine rerum Dubitari tamen* & si medicatur, postea pure potuit qui concrevit peritissimus, cum sit Doctorum præbeat, insufficiat luis scribat Doctorum, cum Doctrinæ contrast, ut ex Franc. Mar. dicto Carrar. *de Med. par. 3.n.147.* ad Jo. Alphonsus si præcaratum restringit hoc, ut non procedit in casu necessitatis. Ego tamen non video, qui ex capitis id procedat, cum Doctoratus nihil addat scientiæ & sufficientiæ ipsius Medici; nisi ergo aliquod aliis ex capitis ipsarum maneat, ex hoc tantum tanti existimaverim Medicum in scientia sufficientem peccare, si absque Doctoratus insignibus medeatur, hisque ulle puto, si ex periculo agentium grave molestetur, absque hoc, quod etiam cunfince conserati ob peccatum subsistitur nisi dicamus ut eo, quod contra Leges facit, illum peccatum non evitare.

4 Pejor multò, ut credo, illorum error, gravior ut absque dubio peccatum est, qui Doctoratus insignibus assumptis, absque sufficienti tamen scientia, medendi munus exercent. Navarr. *in Man. cap. 25 num. 60.* Codronch. *lib. 1 de Christ. med. rat. cap. 1* in quibus Doctoratus insignibus confuerendis hujusmodi personis insufficientibus, graviter peccant illi

 quibus

quibus talis mox [illegible] est demandandum. Quibus vero [illegible] instructus esse debeat Medicus, qui [illegible] Medici nomen mereri debet, & qui [illegible] valet Medicinam facere, docuere [illegible] & recentiores Medici, sed pro omnibus vide, si libet, Roderic. à Castro, in *Med. Polit. lib. 2.* & *seqq.*

5 Medicus inspex, qui & [illegible] doctus nil, & Doctoratu insignibus ornatus, potest, interdum in operationibus, medicis errare, & primo [illegible] quum morbum cognoscit, [illegible]. Idem Navarr. *ibid.* num. [illegible] Medicus Codronch. *ubi supra lib. 1. cap. 9.* Mercur. *lib. 3. Err. pop. cap. 25.* Joan. Alphons. à Fontech. [illegible] quomodo [illegible] Navarr. [illegible], quid [illegible], medicinal [illegible], ut [illegible] Medicinæ [illegible] Medicinæ [illegible] morbum [illegible] non cognoscit, non potest [illegible], ut [illegible] docuit Gal. [illegible] *Aphor.* [illegible] post alios [illegible] Sanctor. [illegible] *method.* [illegible] Oportet ergo, notam [illegible] Medicus [illegible] morbum cognoscere. At [illegible] Navarr. [illegible] est [illegible] morborum cognoscas, [illegible] Medici post [illegible] experientiam, absque eo, quod morbos cognoscant, [illegible] potentes. Sed [illegible] morbo, [illegible] cognoscunt, [illegible] est, ut Medicus [illegible] morbo [illegible], [illegible] cognoverit Hipp. *in lib. affect.* [illegible], quia, ut Aetius *lib. 4. serm. 4. cap. 1.* [illegible] non cognito morbo melius est illum naturæ permittere, quæ [illegible] illum [illegible] medicamentis illam [illegible] abstinere; si ergo [illegible] morbo non cognito [illegible] medicamentis [illegible] abstinendum [illegible] accidit.

6 Non [illegible], quod [illegible] Medicinam [illegible] Hippocr. *in lib. de lo. hom.* [illegible] ad principia, non cognito morbo [illegible] quod ad dicendum [illegible], & Avic. non cognito morbo [illegible] esse [illegible] docet, [illegible] nonnulla medicamenta, ut clysteres, fomenta, [illegible] & [illegible] pro exigentia [illegible], etiam non cognito morbo, [illegible] & [illegible] qualitatem [illegible] morbus [illegible] committendum, et [illegible] Hercul. *lib. 3. Method. ad prax. cap. 17.* & [illegible] Salmut. *cent. 16.* & Sanctorell. *lib. [illegible] Antiquitatis cap. 6.*

7 Ceterum in hoc [illegible] genere [illegible] Medicus, qui [illegible] medicamenta nova, & non [illegible] in [illegible], & [illegible], & hoc [illegible] in medicinam [illegible] experientia [illegible] Cels. *in proœm. suæ Med.* Qui ergo [illegible] medicamenta, [illegible], videtur [illegible] negligere [illegible] DD. [illegible] Codronch. *lib. 1. cap. 6.* Mercur. *lib. 1. Err. popul. cap. 15.* & Joan. Alphons. à Fontech. *in [illegible] pag. 50.* [illegible] Medicum [illegible] præscribere [illegible], quæ secundum [illegible] proficere [illegible] Zacut. & *Horstii* [illegible] medicamenta, ut [illegible] Medicum [illegible] medicamentum [illegible], necnon, [illegible] debere [illegible] manu Dei, [illegible] mortis [illegible] Navarr. *in Manual. cap. [illegible] num. 6.* Cnutius *de Med. part. 4. num. 55.* Aetius *de [illegible]*.

8 Circa [illegible] DD. opinionem [illegible] quod [illegible], cum Hipp. *in lib. de loc. in hom. num. 36.* [illegible] magnum, periculum [illegible] & [illegible], qui per [illegible] Sit & [illegible] morbo [illegible] medicamenta proponit, quia videtur [illegible] esse [illegible] experimentum, quemadmodum, ut Cels. dicebat, *lib. 1. sua Med. cap. [illegible]*, in morbo (inquit) Apostolo, [illegible] experimento [illegible], quia [illegible] ratione [illegible] via [illegible], est etiam ad temeritatem [illegible] dicens [illegible], [illegible] medicamentum [illegible] Adde, quod [illegible] Christiani [illegible] deploratos [illegible] prognosi eo [illegible] non [illegible] medicamentorum [illegible] desistere, [illegible] debeatur, [illegible] periculo [illegible] nil.

Præterea [illegible] medicamenta certo profuturum, & non [illegible], Medicina [illegible] est, cum nullum [illegible] medicamentum certo [illegible], sed conjecturaliter [illegible], atque [illegible] videmus [illegible], cum [illegible] quibusdam medicamentis [illegible] quosdam [illegible], [illegible] syrupo [illegible], [illegible], [illegible] & [illegible] ad [illegible] accedunt. Ad ergo [illegible] medicamentum, [illegible] abjiciendum, quæ omnibus [illegible].

Videtur tamen [illegible], quod medica [illegible] plurimum, & [illegible] salutem, quia [illegible] plurimum, & secundum plurimum [illegible] morbos [illegible], [illegible] plurimum, & [illegible] plurimum [illegible] sententia, [illegible] homines [illegible], [illegible] experta non sunt, & cum [illegible] Præterea semper & in omni morbo [illegible] & [illegible] Atque de hoc [illegible] DD. cum [illegible], dubius medicamentis [illegible] Potionibus [illegible], qui talia medicamenta [illegible], quod [illegible] Hippocr. & Chymici [illegible] homines, [illegible] medio [illegible] hominem [illegible] Ad Hippocr. autem, & Cels. [illegible], dico, [illegible] genere, non [illegible] Ad [illegible], [illegible] non licet [illegible], [illegible] medicamentis, [illegible] Medico, si medicamenta, [illegible], [illegible] morbum [illegible], [illegible] damnosis.

Notandum autem inter [illegible] 9 [illegible], qui [illegible], [illegible] quando Medicus [illegible] curandos [illegible], qui [illegible], [illegible] non potest, hoc enim primo [illegible] Aetius [illegible] Cels. *lib. 3. cap. 4.* dicens, *Ex his autem intelligi potest [illegible] Medicum [illegible] non posse [illegible]*, & [illegible] Codronch. *ubi supra lib. 1. cap. 19.* Mercur. *ibid. cap. 15. lib. 1.* Roderic. à Castro *in Med. Polit. lib. 3. cap. 19.* & ex Jurisconsultis Rota *in [illegible] decis.* [illegible] *part. [illegible]* [illegible] quoniam tamen [illegible] licent [illegible], [illegible] tempore medere, vide [illegible]

Unum non [illegible] cæteris [illegible] 10 [illegible] Medicus [illegible] medicamentum, quod [illegible], [illegible] deinceps cognovit, [illegible], & [illegible], ut [illegible] videtur. Codronch. *lib. 1. cap. 13.* [illegible] Medicus [illegible] in [illegible], & eadem pœna dignum, [illegible] per [illegible] medicamentum aut morbo [illegible], cum [illegible] omnino [illegible] salutem [illegible] nostræ [illegible] considerationis [illegible], quam tamen facile [illegible] Medico licet, quandocunque hic casus eveniat.

Sed

Sed & illa etiam non contemnenda est, quando
11 Medicus, vel fervens Medico, aut amico mortem [illegible] medicamenta ob illa proposita, & quæ ipse pro non opportunis cognoscit in [illegible] ægrorum curatione [illegible] maxime si in sua potestate sit ille [illegible]. Licet ex Canonistic Azor. *Instit. moral. part.* 1 *lib.* [illegible] *cap.* 17. *quæst.* 11 *quæritur*, [illegible] Medicum non peccare, si contra propriam opinionem ex probabili alterius sententia, licet nec [illegible], nec sibi probabiliore, medicamentum ægroto porrigat, sed hic est diversitas [illegible] probabilitate sententiæ [illegible], in
12 quem Medicus ex probabilitate [illegible], potest [illegible] defendere: sed in nostro casu [illegible] supponitur sententiæ probabilitas, immo supponitur, Medicum cognoscere alterius opinionem pro falsa, & tamen, ut suo [illegible], [illegible] in illam consentit [illegible] graviter peccat, & tenetur ad damna, quæ inde merito [illegible] possent: & siquidem ad id ægri perveniat, etiam ipse esset [illegible] homicidii reus, quem [illegible] alteri [illegible] percellenti, [illegible].
12 Hinc etiam [illegible] alius est, cum Medicamentum quærit non [illegible] quod Ratio, & ipsius [illegible] dictant præcepta, sed prout homines fere consuetudo [illegible] Cardan. *lib.* [illegible] *med. cap.* 14. Nam licet multum attendendum sit ad [illegible] & [illegible], & secundum [illegible] [illegible] [illegible], tamen nullo pacto sequi debemus [illegible] à vulgo ipso, vel imperitis Medicis introductas, immo [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], hunc vero de novo introducere, ad [illegible] introductas [illegible] [illegible] oportet, [illegible] ob [illegible] absque [illegible] [illegible]
13 [illegible] Medicus præscribit medicamenta ad [illegible] provocandum, in quo [illegible] peccatum committit Medicus, non est qui nesciat. Apud [illegible] certa Philosophus non videbatur [illegible] momenti, quæ Aristoteles *lib.* 7 *Polit. cap.* 16 [illegible] ad [illegible] filiorum numerum, abortum procurare, antequam fœtus ad sensum & vitam perveniret, quod & à Medicis [illegible] [illegible], nam Hippocrates [illegible] (quantum [illegible] de lib. [illegible] hominibus) [illegible], ob hoc opere [illegible] [illegible] [illegible], ut ipse refert, in lib. de Nat. Pueri [illegible], quod tamen [illegible] [illegible], & divinis, & humanis legibus [illegible] [illegible], [illegible] *Canon.* § *sed si quis* & de *Pœnis*, pro homicida [illegible] habetur, qui [illegible] abortum, & ideo [illegible] Nicol. Plat. [illegible] de [illegible] quod [illegible] [illegible] Medicus [illegible] *lib.* 2 *de med. [illegible] per [illegible]* [illegible] [illegible] humanis [illegible], & [illegible] [illegible] peccatum est, quam gravissimum. Navarr. in *Manual.* c. 25 *n.* 63 & [illegible] nostri Mexicani, [illegible], Rodericus à Castro *lib.* 3 *de med. [illegible] part.* 3. *cap.* 31.
14 Dubium tamen erat, an pro cura alicujus morbi, & [illegible], quo mater [illegible], liceat opportune medicamentis fœtum abigere, ut mater [illegible], non defuerunt etiam ex gravissimis Doctoribus aliqui, qui id licere voluerunt ut [illegible] c. [illegible] 67 [illegible] [illegible] *Moralis cap.* 17 & [illegible] Canonistæ apud eundem Mo[illegible] Torreblanca *[illegible]* *lib.* 2 *cap.* 41 *num.* 10. [illegible] [illegible] Medicis, sed & Menoch. de *Arbitr. Jud. lib.* 2 [illegible] 157 [illegible] [illegible] sententiæ [illegible], [illegible], non [illegible] ab omni pœna [illegible], qui [illegible] ad [illegible] abortum procuraverit.

Alii [illegible] [illegible] existimarunt in fœtu animato & non animato, in illo enim [illegible] nisi [illegible] abortum, in hoc [illegible] licere. Ita Navarr. in *Manual.* c. 25 *n.* 66 qui tamen apud [illegible] [illegible] retractasse suam sententiam videtur Azor. *Instit. mor. lib.* 3 *c.* 4 *part.* 3 *Less. de Just. & Jur. lib.* 2 *cap.* 9 *dub.* 60 Sanch. *de matr. lib.* 9 *disp.* 20. Paul. Laymann. *lib.* 3 *Theol. Mor. tract.* 3 *Part.* 3 *c.* 49. & ex Medicis Epiphan. Ferdin. *lib.* 3 *Theor.* [illegible] & [illegible] [illegible] pro [illegible] sententia. Sed hæc D. Antonin., & [illegible] est, ut Lessius, & Toc[illegible] [illegible] [illegible], cumque ex nostris longioribus [illegible], & plures [illegible] ad eam corroborandam [illegible]. Maxime *lib.* 6 *de med. [illegible] cap.* 66 *[illegible]* [illegible] *conclusio*, & de hoc etiam meminit Rauchin *in Hypp. [illegible] lib.* 5 *[illegible]* 2 *epist.*

Alii tandem absolute negarunt, nullo modo, aut ad [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible], licere abortum procurare. Mercat. *lib.* [illegible] *de [illegible] mul.* [illegible] in *fin.* Heshet. de [illegible] *lib.* 3 *cap. de concept.* [illegible] Sylvius [illegible] *med. [illegible]* Rauch. [illegible] *Titul.* [illegible] Codronch. *lib.* [illegible] *cap.* 22 Mercat. *lib.* [illegible] 26 Rodericus Castr. *de morb. mul.* [illegible] *in [illegible].* Videndus etiam Correl *myst. med. decad.* 10 *q.* 10. & ultimo loco Daniel Sennert *lib.* 4 *sua Pract.* [illegible] [illegible] & ex Jurisconsultis post alios, quos [illegible] [illegible] Cenius de *Pac.* [illegible] *n.* 97 [illegible] autem [illegible], quæ [illegible] possunt, licere aliquando abortum [illegible], [illegible] [illegible], quod non [illegible] aliquibus fœminis [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hippocr. [illegible] [illegible] [illegible], videtur non solum licere sed [illegible] esse, ad matrem [illegible], abortum procurare.

Molinæus, *ubi supra cap.* 16. concedens, posse ad 15 matris salutem promovendam abortum provocari, [illegible] tamen gravidæ [illegible] tempora, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], hoc est, in primo mense [illegible] [illegible], & in septimo, nono, & [illegible], quia tunc, [illegible], fœtus, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible], quia [illegible] [illegible] & baptizari potest.

Ad hæc [illegible] [illegible] facile respondetur, & ad [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], quia medicamenta abortum [illegible] [illegible] [illegible], ob [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], non potest [illegible] [illegible] abortum, nisi & fœtus simul, & [illegible], hoc est, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] abortum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] abortum [illegible], [illegible] periculo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] medicamentis [illegible] [illegible], & est [illegible] [illegible] [illegible] Hippocr. [illegible], *lib.* 5 *Epid. [illegible]* 5 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Simile [illegible] [illegible] Dominus [illegible] Imperatoris [illegible] [illegible], [illegible] abortum medicamentis, [illegible] [illegible] Dominus [illegible], *cap.* [illegible] Adde quod in [illegible] medicamentorum non solum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed etiam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Comment. *Aver. [illegible] lib.* [illegible] *cap.* 3

Neque [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible], [illegible] ex [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in fœtu [illegible] medicamentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] ad abortum provocandum [illegible], [illegible] major est. Sed neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potest, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] volunt, [illegible] [illegible] suspecto [illegible] [illegible].

Vera [illegible] [illegible] Constitut. P. R. Sixti Quin- 16 ti, de qua nonnulli [illegible] Medici, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] abortum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen non est prohibitum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ne fiat, [illegible]

[illegible]

fiet, si pariter nostram intentionem. Directe enim provocare abortum, est, proposito sibi hac intentione, medicamenta ad eam assequendam praebere. Indirecte, est porrigere medicamenta ad aliquem morbum sanandum ob ipso morbo requisita, etiamsi ex eorum usu timeatur abortus, ut sunt medicamenta ventrem solventia, clysteres, sanguinis detractio, & alia hujusmodi praesidia, in quorum tamen usu semper cautum esse debet, ut, quantum fieri potest, ea fiant, quae magis sunt seligenda, & ut prudenter determinant inter Canonistas, Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 20 n. 14. Praeterea tantum licet in aliis nonnullis statuendum ob rationabile adjuncta, nempe cum gravidae purgare, cum phlebotomiam licet, cum clysteres adhibere & alia medicamenta praescribere, quae abortus causam dare possunt, haec enim etiam post alios plerosque hic, sed bene recensuit Daniel Sennertus lib. 4. sua Pract. cap. 3 sect. 4 c. 11. & seqq.

17 Sed licebitne in morbis gravidarum singularis evacuationes requirentibus, illam in intermittibus venis detrahere? Recte dubitandi est, quae cum si licet gravidam, urgente morbo, sanguinem mittere, id nunquam fieri debet ex inferioribus partibus, nam si ex iis fiat ex superioribus mittitur, ut et ex causa mulier facile abortiet, ex Hipp. lib. 5 Aphor. 31 quia magis nocebit sanguinem detrahere ex inferioribus venis, ex quibus alimentum foetui subtrahitur & menses trahuntur? Cum ergo rem de directo, ac item propriae abortum provocare possit sanguis ex pedibus missus, nunquam in gravida mittendus, sed est alia extrahendus, aut potius aegram dimittere debemus in manus Dei, quam tam exequi, immo periculi pleno remedio uti, ut esset ex Nettre, ejusque Commentatoribus dixit eadem. Quibus tamen non obsentit Raphael Mercur. lib. 1. de morb. mul. Gravid. per Ven. sect. incapacitate hunc quaestionem exequitur, in partem affirmativam utitur, & recte nec ob eo educi quod ipsum ajo. Hanc ipsam opinionem tuetur doctissimus Zacutus, lib. 1 de princip. Medic. hist. qu. 52 ego certe, nisi ab ea me deterreret vulgi persuasio, & aliorum Medicorum praetique ignorantium calumniae, pro inconvenienti non haberem, in nonnullis casibus maximi ponderis, & urgente morbo, ex earum venarum sectione venire, ut Mercur. & praecitatus Zacutus consulunt, dummodo laetus aptis remediis providiatur, ut quam minimum fieri possit, ab ea frequentis sanguinis missione imminere.

18 Sed aliud non minoris momenti dubium occurrit ab eod. Mauro lib. 1. cap. 47 & à Silvestro &c. hic dilucidandum, an liceat aeque intra puerperium aut medicamenta cathartica praescribere? quam quaestionem postquam utrique multis hinc inde deductis & rationibus, & auctoritatibus exegisset, in affirmativam partem inclinat, verissimamque eorum sententiam puto, multasque mulieres in puerperio perire credendum, ob nimis religiose Medicos evitantes medicamentorum ventrem subducentium assumptionem. Quaeri insuper hic non sine re potest, an caesarea sectio celebrari absque peccato possit, est autem sectio caesarea, vivente matre in ventre secto, ut foetus inde eximatur, qui quomodocunque eximitur. Certe, cum operatio periculi plena sit, non videtur temere celebranda, immo cum ut plurimum inde matris mors succedat, quia pauca edendam ex his, quae hoc modo secantur, salvari soleant, dicendum videtur, non posse fieri absque peccato gravi, cum, ut alias dictum est, remedia, quibus utimur, debeant esse tuta, aut saltem secundum plurimum talia. Sed his non obstantibus, dicendum videtur, hujusmodi sectionem esse licitam, & ratio est, quia, tametsi velimus eam esse periculosam, tamen certioni periculo expositi ipse mulier, nisi secto hic, quae certo non licite peri bit, secto autem & ipsa & ille quando ipse foetus vivere potest, nam non est mirum, hic mul erit ut plurimum perire, quia, si expertissimos Medicos et Chirurgos credimus, plures etium, quae secantur, servari solent. Sed de hac materia vide Rousseum de Partu Caes. & Bauhin. in ejus appendice, & prae omnibus vide, quae docte & eleganter de hoc argumento scripsit Pater Theophilus Reynaudus, in libro Tractat. De ortu infantium contra naturam per sectionem caesaream, ubi diligenter omnia ad hoc pertinentia discussit, quae ad Theologum districtius spectabant.

Caeterum cum jam determinatum sit, conceptum jam foetum nunquam esse corrumpendum, aliud insurgit dubium, an impedire liceat, ut fiat, hoc est, an sterilitatem possimus absque peccato procurare? Ex primo nobis scrupulum in hac re movet 19 Hippocratis auctoritas, qui non semel in lib. de mulierum sterilitate ostendit, esse et ea aliquas, quibus conceptus funestus est, unde & medicamenta sterilitatem inducentia hic praescribit, ad conceptum tollendum quinque lectu est, si urgeat fuisse fieri occasio, idem tamen medicamentum proscriberet, nam si, è plurimorum DD sententia, licet procurari abortum non animati foetus, multo magis licebit ad evitandum vitae periculum, infecundas mulieres reddere, quae ex foetu conceptione periclitari possunt: & maxime cum id multo minori cum periculo fiet, quam foetum conceptum interimere, et per vim ab utroque expellere. Sed Tertullianus est in lib. aliquando, 3. quaest. 2 simpliciter loquendo, & ad nullum finem nunquam licere sterilitatem inducere. Sed an ad mulieris salutem procurandam liceat, inter Canonistas Paul Laymann lib. 3 Theol. Moral. tract. 3 part. 1 cap. 4 quaest. 2 n. 8 & Cordorch ex Mod. lib. 1 cap. 19 expresse tenent, quod in hoc mortali peccatum intervenit, ad quemcunque finem. Medici tamen plerique, cum ad praedictum finem, ad vitandum nimirum vitae periculum, sterilitatem procurari, licitum esse voluerunt, Mercurial. lib. 1 de morb. mul. cap. 1 Hucher. de Sterilit. lib. 3 cap. 13 Epiphan. Ferdin. lib. 7 theorem. 11 Roderic. Castrens. de Morb. mul. lib. 1 cap. 2 ... Moxius lib. 2 cit. cap. 18 Ad malum autem finem nunquam licere omnes consentiunt, ut post alios Rancchin. in Hippocr. Jusjur. 1 5 quaest. 1 & sic videtur intelligendus Nelle Stati Quinti de quo praeter Cordorch dum eadem poene est puniri voli, qui abortum procurent, quique sterilitatem inducunt.

20 Sed cum sterilitatis infligere eo videtur, siquidem licere sterilem mulierem facere, ad alios morbos evitandos, licebit etiam morbum morbo curare, quod an liceat dubium esse videtur in communi curare Medicinae norma, & receptum, quod est sanum facere, et uno morbo alium curare non est sanum facere, sed tantum morbum mutare, & tamen cum natura, cujus documenta sequi debemus, & cujus ministri Medici sunt, saepe morbum morbo curet, ut Galen. asseverat lib 6 Epidem. sect. 8 com 8. cur non liceat Medico naturam recte operantem imitari? Prudentis, inquit Celsus lib. 3 cap. 9 Medici est, aegris miseriam, & augere morbum, & febres accendere, & à vetustioribus quidem Medicis ad hoc absque ullo scrupulo faciendum, sed qui de hac materia latius tractatum desiderat, videat Vallesium, chande eam tractantem, lib. 8 Contr. 10. & doctissimum Zacut. lib. 1 de Princ. Med. hist. 34. quaest. 1. Vere sentendum est, quod ubi Medicus securus sit, quod de novo factus morbus cui mittit, cur tutior priori sit, futurum, aut saltem superandum vetustiorem morbum removere possit, tunc non inconveniens, neque illicitum sit morbum morbo curare. Sic oleris curatis, mille morbis succurritur, sic excitata febre, superantem ab Apoplexia comminantem ruinam evitemus. At procurando sterilitatem non procreamus morbum, qui vitae ullum afferet praejudicium, ejusque procreatione majores morbos, ex quibus mulieribus vitae periculum impendet, declinemus. In viris certe sterilitas ad nullum bonum finem procurari potest, nisi forte ejectione seminis refrigeratione intereamus venerem stimulos cohibere, quod an liceat, necdum non est determinatum.

Quemadmodum autem non licet ad malum finem 21
steri-

sterilitatem procurare, tamen neque ut servetur sobolis laborans mulier simpliciter curet, sic neque ad eligenda mulieri inter licet aliam medicamentum Medico licet præscribere, tot patefacere, quod ad partitionem fallendum, ad virginitatem reparandam, ad coitum stimulandum, ad lotium inducendum, ad lac restituendum, ad delectationem in coitu augendam, ad generationis membra incrassanda & ad alia id genus quæ sunt. Hæc enim omnia illicita sunt, licet intentione licet, ut interim aliquis illicitus tempore in opere ut dare possit, & deplentiter Cudtonch. ubi alias, tum. & seqq. & Mercurial lib. 3 Error Popul c. 5 & licet post lectam eliquendo Medicum posse eligere ex his præscribere, ut medicamenta virginem simulent in pollutionem devirginatis, & lac exsiccatum in hic, quæ peperenunt & celerius perpetuum desiderentur timent videndum, ne hoc in clarius prægenditum aliquem modum esse possit.

Sed & aliud scrupulum movet, an Medicus tuta conscientia possit commodiora medicamenta, sive ad decorem mulieribus faciendum præscribere, et commonstrare. In quo dubio advertendum, quod cum de iis medicamentis agitur, quæ cosmetica dicuntur, hoc enim a commoditate, ita comprenderit dis-lectatur in hoc, quod cosmetica respiciunt naturalem, et exempla ex laboratione, commodioca, & composita sustentare adulterium cigere fictitium, et propterea meretricem, licet apud Justinul sive & Colmetæ deceant ceteros quædam mulieres, alias moderate forte continentur, ibi.

— Promit Cosmetica pluitas.

Sed quemadmodum de illis non dubitatur, quod sint licita, & Medico convenientia, ut demonstrat Mercurial. de Decora cap. 1 sic de his etiam usu debemus, quod Medico hoc indignum, ut Gal. 1. de Med. c. 2. docebit, & non sine peccato non præscribantur, aut ministrentur, caveatur enim imprimis per texta in rep. futuram de tensfer disf. 5 ne mulieres istius hujusmodi medicamentum pulchriores reddere studeant.

22 Sed & an præscribendo medicamentis veneneis usum ad bonum finem, circa Medicos contingit, cum eadem recta proprietate cui habet, aut nulla urgente necessitate, maxime cum meliora, & tutiora non desint. Licet enim plures classicorum Medicorum venenata quædam medicamenta exhibenda doceant, & Cardan lib. de mal. med. usu, cap. 77 probaverit, errare Medicos, qui venenata medicamenta, tamen ipsa venena ab usu medicinæ eliminant: tamen id sane mente intelligendum, ut hæc in summa necessitate, ubi æqualis virtutis deficientibus, usu ad majorem non casualibus, quæ non sufficientibus, usi hoc usque, non unum cum frequentat, ut sum leuis, ut eligat, et præcipue Chymici & Empirici proceriliter scaberre solent, ut docet unum Franc. Ranchin in Hippocr. jusjur. 5 Quarum non deberet ab omni prava esse immunis, qui minus aucta hæc medicamenta propterea ægrum occiderit, contra id, quod vovet Gull. de Sortileg. c. 12 n. 13.

Præterea non absque magno delicto fit, ut Me-
23 dici medicamenta superstitiosa præscribant, nugatoria ubi, quoad ad bonum finem ordinentur, nempe ad recuperandam sanitatem, Idcirco Medici illi teste D. Thom. 2. 2. quæst. 96. art. 2 numquam utrorem pluribus infectare Jo. Hennius, lib. 3 Method. ad prax. c. 8. quem vide, & de hoc unum Codronch. de mod. conf. lib. 3. cap. 13. & lib. 2. de Christ. med. rat. c. 8 Mercur. lib. 4. error popul. c. 13. & pæne Medicus Grilland de sortil. q. 6. Sprang. inmall. malef. part. 2. qu. 2. Delrio lib. 6. disqu. Magic. c. 1. sect. 1 quæst. 1. & seq. Ægtius de Infirm. cap. 44. Torreblanca Dæmon. lib. c. 1. 30.

24 Sed quid dicendum de Imaginibus astrologice fabricatis, ad aliquos peculiares morbos propellendos? Certe non modo hæ à nonnullis Medicis admittuntur, sed maxime celebrantur, & videndi præ cæteris Arnold. Villanov. & Galeott. Martius de doct. promisc. cap. 14 quin etiam à quibusdam ex Canonistis admittuntur, à Cajetan. apud Suarez. lib. 2. de superstitione c. cap. 15 num. 10. Sed de hac remittam me ad ea, quæ definiunt cum D. Thom. Martinus de Arles de superstit. Scaliger. ubi supra, et seqq. Martin. Delrio lib. 1. Disquisit. Magic. 3. quæst. 1 Torreblanca lib. 1. Dæmonolog. c. 7 & ex nostris Hier. Mercur. ubi supra, item & Thom. Erast. in disquisitione contra Parace. part. 2 qui longiori hac cum re discussit, cum quibus concludimus, quod cum in hic semper intercedat tacitum pactum cum Dæmone, et D. Thom. dicebat, et quo citante Martin. de Arles, hujusmodi imaginibus uti sit omnino grave peccatum, et debite pœna molestandum. Nec multum interest, an hæ imagines astrologice, an magice fabricatæ sint, cum, ut Erast. ubi proxime, dicit, nullam inter illas aliud intercedat discrimen, nisi quod in hic aperte invocetur Dæmones, in illis vero occultius characteribus, et pactis signis, invocentur & admonentur.

Sed neque licite est ob hæc medicamenta, nempe superstitiosa, venenosa, commoditate, aliisque, de quibus supra, præscribendis, licet Medico abstinere, sed etiam et præscribendis medicamentis bonis, eisque opportunis erret, cum ægroto pauperi modo commoda pretiosa & magis vel istis præscribit, cumque gratior erret, quam is facilius id præstet, ut committitis rem gratam faciet, cum neque ipsi divitibus ea bene nec non potest similia medicamenta exhibere, de quo re vide illete à Codronch lib. 2. de Christian. med. rat. cap. 23 cum quo errore committit ibidem ille, quando plura medicamenta, quam opporteret, Medicus ad eundem finem præscribit, de quo supra, in quo unum intervenit peccatum, & tenetur ad restitutionem. Navarr. in manual. cap. 25. n. 63 Codronch. loc. cit. Quod ampliat procedere, utramsi ad eum bonum non habet, sed ut abundantiæ remedio Medicus ostendaret, aut ut enim majorem in curam ægrotantis gereret hoc modo emolumentum, ut junioris maxime fere uno. 25

Notabilis quoque error implicant Medicus, qui medicamenta corrupta & obsoleta ægrotantibus exhiberi permittit. Navarr. ubi supra, nu. 61 in quem errorem non solum labitur, quando data opera, ut commodiorem gratiam faciat, ea medicamenta edimittit fieri curet, in quo casu non solum peccat, & pœnitentiæ dignus est, sed ad restitutionem cogendus, & ad damna reficienda, verum etiam quando per Medici negligentiam permittatur ut medicamenta exhibeantur sed tanto major illud, quum hoc dolo accidit, quanto possibilius debet esse, quam negligentia: sed videnda, quæ circa hoc afferunt Card. de mal. med. usu, cap. 11 Codronch. lib. 2. de Christ. med. rat. c. 9. Mercur. libro err. popul. cap. 13 & ex Jurisconsultis Guthierr. quæst. Juris c. 16 n. 55 & seqq. 26

Verum enim vero decidendum in hoc dubio est, an Medicus semper, & in omni casu, quantumcunque in ipso sit, cum certo & omni rigorosum, & impossibile infuturi est, Medicum teneri ad deligendu omnia & singula medicamenta, quæ in ægrotorum salutem exhibenda sunt, neque fieri hoc ubique ipsorum ægrorum incommodo, quia vix una ægroto unius Medici opera sufficeret, licet superquum mihi videtur, si Medicus diligens sit in iis, quæ majoris momenti sunt, & in morbis magnis, in quibus minimus error est exitialis, alias unusquisque debitum sibi impositum adimplere debet, utque teneri Medicus id, quod normatum demandatur, tam rigorose supplere, ut ipse Aromatarii vicem gerere debeat, deligendo omnia ac singula medicamenta, ut aliqui volunt, qui nimio ingenio, quam operatium laturum esset, Medicum in electione simplicium, in confectione medicamentorum, in eorum præparatione, eorumque administratione semper, & ubique interesse, id impossibile ergo Medicos obstringunt, eosque à melioribus operibus distractos volunt.

Cæterum dubitatur, an debeat Medicus suscipere curam morborum deploratorum, & incurabilium, præcipue enim Hippocr. eorum, qui à morbis victi sunt, curam non esse aggrediendam, unde jure Card. lib. de mal. med. usu, c. 2 reprehendit Medicos illos, qui insanabiles morbos curandos suscipiunt, eamque rationem pro lucro eorum adducit, 27

quod

quod morborum incurabilium certæ fere habitudinæ et confirmatæ, non est ergo possibile eas removere, nec ea ratione tollere, ergo nec minuere, quia si liceret minuere, liceret etiam longiori curatione in totum tollere, tenentur ergo Medicos tales morbos aggrediens cum liceret non possint modo ut prolixum sit, exemplo acutiorem curentur, tales morbi non sunt curandi, quia quod Hippocrates dixit, curare eos liceat non curare melius esse, de omnibus confirmatis morbis intellexit. Addamus, quod si concedamus, verum esse Cardani dictum, Hippocratem nempe voluisse hunc tractatum locum habere in omnibus morbis incurabilibus, hujusmodi morbos non solum non deberet à Medico curari, quia non sanare non potest, sed etiam, quia curando obest, nam, ut dicit Hippocrates, *curati fit ut intereant, non curati diutius perdurant*. Erunt ergo, qui incurabiles morbos curandos fore putent, et consilium posse minuere & vetustiorem, & recentiorem Roderic. à Castr. lib. 3. Med. Polit. cap. 17. qui etiam, quales hi morbi sint, docet. Alia tamen ex parte & humana, & christiana pietas permittere non videtur, homines, qui auxilium à nobis implorant, prorsus desperatos committere, sed persuadere eliquo modo adjutorium necesse admovere, & falsæ etiam spe à homine via desperationis distrahere. Etenim cum Medicus nihil opus medicamenti efferre possit, attamen præsentia, ut molliorem cerebrum, & collaqueatæ faciet morbi simul, ac non eadem loquatur præterquam quod, et cum Medicus non possit habere tales morbos jam incurabiles, & hoc ratio incepere reddentur, potest tamen quoque extemporaneè facere ut leviores, & mitiores fiant, atque deterioris, potest & symptomatibus nonnullis occurrere, quæ morbos intolerabiles reddere solent; potest denique victus rationem præscribere, ut eum si morbum medicamentis curare aggrediatur. Adde quod Medicus curando morbum desperatum et incurabilem, nullo facit injuriam, D. Thom. p. 2. q. 96. art. 4. ad 2. unde certum est, Medicum non peccare curando tales morbos, ut Advocatus defendendo litem injustam, per ea, quæ affert Rayn. *Annotat. in post. part. ult. part. num. 93.* & Thom. Actio. *de infirm. q. 4. n. Sanctus* n. 1.

28 Dicendum ergo in hoc casu, triplicem esse morborum curationem, unam præsentem, aliam curantem, si curabiles sint, aliam prohibentem, ne deteriores fiant, cum sint insanabiles, quæ palliativa dicitur. Prima non habet locum in casu nostro, secunda Medicus non debet, tertia potest, ut concedit etiam Cardanus *ubi supra*, sed contra debet ut credatur, ut Medicus ante omnia morbum pro incurabili pronunciet, ut ex Jurisconsultis Actius *ubi supra* & ex Medicis dixit Codronch. lib. 1. cap. 30.

30 Sed circa curationem similium morborum frequentissime Medici cum vulgo errare consueverunt, concedendo scilicet ægrotoque desiderantis etiam quæ contra morbum faciunt, ægrotis inanibus grati fiendo, ut etiam dicitur Med. art. 10. sanclat Codronch *ubi supra*, lib. 1. cap. 8. Merc. lib. 3. *Error. popul. cap. 13.* Jo. Alphons. à Fonte *in sopore Medicin. Christ.* sect. 1. pag. 30. & eorum sententiæ contrariæ vide apud ipsos, præcipue apud Mercurium.

31 Ultimo loco videndum, an Medicus curando se ipsum, nec non, ut filios, parentes, haeredes, aliquo modo erret, & in hoc quidem vulgi opinio est, hoc Medico non licere: quam opinionem sequitur Roder. à Castr. lib. 3. Med. Polit. c. 13. At ego quidem, ut ex mea sententia loquar, magis imprudentia, quam peccati culpa fuerit, si quidam censeo, qui sibi ipsi, et gravior hus ...que morbi, medentur. Quoniam autem nimis ... peculium esset, nimiumque volumen hoc extenderetur, si omnes et singulos Medicorum errores, & si genera, quæ ad hoc genus pertinent, peculiari sermone percurrere censuerimus, de hoc latis fe mentionem habuisse, cum alii plerumque intricatæ momenti sint, nec digni, de quibus hic verba fiant.

SUMMARIUM.

1 *Medicus absoluti facient medicamentum solita mercede; quomodo erret.*
2 *Medicus an lucis merces dum accipiat.*
3 *Medicus an possit posse de Mercede.* [illegible]
7 *Medicus errat, capessendo nimiam mercedem.*
8 *Medicus pauperibus sine mercede tenetur mederi.*
9 *Medicus si quid à pauperibus ... tenetur ad restitutionem.*
10 *Pauper qui dicatur ad hunc effectum, Medicis tenentur et gratis mederi.*
11 *Medicus et ... à paupere semper ... accedere.*
12 *Medicus non solum tenetur pauperibus gratis mederi, sed illis de suo elargiri.*
13 *Medicus tenetur mederi gratis ..., ... ab eorum ... tenetur.*
14 *Medicus à publico salariatus, ab ægrotis non potest aliquid accipere.*
15 *Medicus an licere mercedem ante ... curationem exigere.*
16 *Medicus an licite accipiat mercedem in diebus festis.*
17 *Medicus qui opere accepto reddat illud opus servile.*
18 *Curat infirmos non ... facere.*
19 *Qui dummodo Medicus, diuturnis ... , ... mercede.*
20 *Medicus an in morbis incurabilibus & desperatis licite mercedem accipiat.*
21 *Medicus an teneatur ad restitutionem, ægro moriente, ubi de ... ipsi prudentiæ.*

QUÆSTIO VIII.

De erroribus tum in committendo, quam in committendo circa Mercedem susceptionem.

ERrores, in quos labi medicum contingit circa mercedem, in omittendo parvi numero sunt, multi in committendo. Verum enim tamen consideranti potest in omittendo, atque in est, cum 1 Medicus non sine Medicinam mercede solus, ... enim Medicus, qui, hoc in præjudicium ... rerum Medicorum redundare potest, per ea quæ adducit Castr. *de Med. part. 1. cum seq. & seq.* Unde alia quidem conditionis Medici, qui, et ... in servitium alicujus principis, aut nobilium, potentiumque virorum, vel haec eliguntur publici, ut Hospitalis, aut Monasterii, aut Collegii assignentur, pro maxime, aut nulla mercede fere aliqui afferent, videndum an quisquam, & quorum debeantur, & maxime, si hoc in præjudicium eterorum Medicorum, qui alia pro merente mercede reservit, emerere possit. Illud certum est, hoc à certo nobilium Medicorum esse eligendos, nam non solum Medico nobili id patrare non licet, sed neque honestam mercedem ultro oblatam renuere, ut admonet optime de Medicina meritus Lud. Septal. *lib. 1. Caut. Med. num. 20.*

Circa errores autem committendi, in hoc genere primo sese offert dubium, an pro morborum 2 felicium curatione liceat medicus mercedem possit accipere. Movent hoc dubium multi DD. Scot. & Navarr. apud Castr. *de Med. part. 1. num. 55.* Rayn. *in tractat. de post. par. ult. partic. 1. com. 73. & seq.* Cetoe *de loc. & eund. part. 1. quæst. 1. tab. de Medico* Gesner Tostam. *de Cler. Med. § 16.* Ratio pro negativa sententia hujusmodi afferunt: Spiritualia non possunt ullo pretio absque simoniæ peccato vendi. sed Medicina sive donum curationum est quid spirituale, non videtur ergo absque peccato, mercedem pro ea accipere. Præcipua quia Hippocrates populi Abderitanis scribens: Nigri, inquit, enim *Abderitæ, argentum per eum mihi obtrudite*,

dit, *sed libros aculi libera esse sine operas qui vero mercedem capiunt, hi summam servire signant, velut captivas an proul libertati ipsus faventes*. Quemobrem idemmet pulchrius loco, ad nos, et contra Democritum, ebique esse mercede contenda. Quomodo equidem eandem non modo indecens, & illiberale est mercede medicinam facere, sed etiam impie, se enim nihil dictum, docent: *An non reputatis aequalis percotamus si bustis servare, & amicos mercede curare?* Non mirum ergo est, si Æsculapius à Jove fulmine ictus sit, quod ob eruditam Medicinam mercede exercerit, ut de Pindaro, & alii mede Tireq de nobil c. 31. n. 21. *& seqq.* Addendum est Geroc *de luc & cond part* 2. *tabula Med q.* 1. *num* 5 quod Medici ipsoque exercitii multis gaudent privilegiis, quæ luce mercedis eorum laborum cedere debent; non posse ergo etiam mercedem recipere.

Sed contraria optata est communissima, & vere, licet nimirum Medicum mercedem recipere ab ægrotantibus, quibus medetur. Quod primo eliciter ex sacro Textu, *Eccl cap.* 38. *vers* 19. *Incarnant cap. qui perceptset, ut causa ei operas, & impensas in Medicis insumat*. Dum enim jubet mercedes Med ex tolleredere per vulnerantem, nos datendum, illicitam rem præceptis. Et *Ecclesiast* 149 3 *vers* 2. Honora Medicum, ibi *A regi accipiet donationem*. Secundo patet ex textu legibus l. *Medicos C de Profess Med* ibid *Medicis et am eis, & salarium deputavimus*. Immo tem jesse receptione Medici mercedem, ut pro ea præferenti omnibus creditoribus *Gail de Card cap.* 4 *quæstio num* 1566. Ad rationes in contrarium respondetur, ad primam, Mercedem à Medico non recipi pro scientiam te spiritualis, nec pro ipsa lectione, quæ enim esset premium pal lucratio? Sed tantum pro labore, quem Med coe in curendo impendit, ut etiam evenit in iis, qui aliquas scientias docent, qui non pro ipsa scientia salarie recipiunt, hoc enim esset simoniacum; sed pro labore in ipsis edocendis suscepto. Hippocr. autem loquitur de mercede, quem per vim exigit Medicus, non de ea, quæ ab amicis, & benevolentiam grati animi ergo ultro libenter offertur; unde idemcolutio, *de Tractu* monet Medicum, ut in exigenda mercede omnem deponat acerbitatem. Ad secundam dico, quod privilegia, quæ conceduntur Medicis, ratione exercitii, non tollunt, quin mercedem recipiunt, nem post constitutas ipsis mercedes ab Imperatoribus, ea privilegia insuper sunt concessa.

Secundo sese offert aliud dubium, an scilicet ecet Medici paciscendo cum infirmo de mercede.
3 Hippocrates *primo loco supra* cit non solum licere voluit Medico hoc pactum inire, sed omnino se mercede debere ipsum pacisci, ob rationes inde ab eo adductas, num. 4. Unde apparet fesso Copecium *in comm ad l. Justinianæ lib.* 10. *tit.* 52 l. 8. *dumls*, pact nem Medici cum infirmo, esse contra Hippocratem perpetrandum, nihil enim ibi Hipp. habet de mercede, Cum ergo hoc in loco concedat Medico, ut paciscatur cum ægroto de mercede, non erit hoc pactum contra ejus dogmata. Sed non defuerunt qui post eum Medici, qui id ipsum admiserint. Sed pro negativa videtur absolute locere Text. *in l. Medicus. ff. de var. & extraord. cognit. & l. Archiatri Codex de Profess. & Med. ibi Quos etiam ea patrimi accipere, quæ sani offerunt pro obsequiis, non ea, quæ periclitantes pro salute promittunt*. Ubi nota, quod illa verba, *Etiam ea*, non referuntur ad salaria, contra id, quod volunt Glossa hic, sed ad verba subsequentia, nempe etiam ea, hoc est Præter salaria, etiam ea, quæ sani offerunt, & alias permultas DD auctoritates pro negat va parte adducit Klyn *de Prof. pari ult. part* 2. *num* 86. & Caroc. *de loc. & cond part.* 2. *cabr. de Medic. quæst* 4. *num* 4. & eidem et Camillis Angium *Instit. metal. lib.* 6. *cap.* 14. *quæst.* 5 & eo rectior in eandem sententiam venit Segral *lib.* 1. *cantion. Medic.* 2. 21. Multi tamen pro parte affirmativa adducit Caroc *ubi supra*, n. 5. & Gippat. Trillam *de Cler. Med.* 6. 34. Ut autem hoc dubium diluatur, nonnulla consideranda: ac primo videndum, de quibus Medicis loquamur, cum non solum de Physicis intelligi possit hoc Medici nomen, sed de Chirurgis, Empiricis, Chymicis, & reliquis eorumque aliis, quos nomine Medici veniunt distinctione hujus tituli principio. Secundo videndum, esse differentiæ de omnibus morbis sermo sit, an de eis, qui tantum, eum pactum eliquando possit habere locum, et quando non. Tertio considerandum, differre Physicorum mercedem a mercede ceterorum Medicorum: nem quod Physico tribuitur, dicitur honorarium; et infra docemus, quod eis tribuitur, dicitur merces.

Hu sic se habentibus, *dico*, ceteros omnes Medicos, Physico excepto, posse de mercede cum infirmis pacisci, eorum enim opera sunt servilia, non minus ac sint opera aliorum artificum mechanicorum, nam & ipsa Chirurgia, quæ ceteris superemineret, mechanica est, nisi à Physico exerceatur, nec si omnis ratione luem opus efficiat empiricorum more, sola enim mente fieri communiter ipse Chirurgia, etiam inhabentes, pro mechanica habeant. French *consf* 564. *part.* 4. *num.* 10. cet scilicet mechanice constat, quando sine ratione, & tamen cum à Physico exercetur, quæ nullo modo hominem inhonestat, ut Roderic. e Castr. *Med. Polit. lib.* 1 *cap.* 3 & Septalius *lib.* 8. *Caut. Medic.* n. 1 cum pari pacto cum Medicina Physica in dignitate non recedit. 4

Dico secundo, quod nec Medicus pacisci potest cum infirmo, si morbus est eminens aut urgens, sed tantum quando est diuturnus & inducias præbet. Ita lunt Hippocr. mens in *Præceptis* & et Medici recentiores idem senserunt ex. Roder. a Castr. *ubi lib.* 3 c. 31. & Septal. *lib.* 1. *Caut.* n. 21 qui hoc non solum indecens, sed impium esse pronuntiat; *Impium est*, inquit, *magno morbo urgente, de mercede pacisci*. Unde Text. in *l. Medicus, ff. de var. & extr. cognit.* illius Medici avaritiam coercendi, & emendari jubet, qui periculum carendæ vitæ ab ægro procuraverat, & eo periculo urgente, ægrum compulerat, ut possessiones suas sibi venderet. *Incredle*, inquit textus, *factum Præses provinciæ coerceat*, eumque mulctari jubeat. 5

Tertio dico, quod contra omnem Physici dignitatem est, de mercede cum quocumque ægroto, quocumque in morbo, aut quocumque in tempore, non solum pacisci, sed verba quæcumque movere; et dignitate enim Medici est, mercedes, siquidem dentur, accipere, & non recusare, si autem non dentur non exigere, ut Sancu Epist. 10 *Ars Med Vaget cap* 7 docebat, & ratio est, quia, quod Physico tribuitur pro morborum curatione, non est, ut dixi, merces, sed honorarium, ut melius, & ostenditur suo loco, at cum de mercede cum ægro pacto convenit, tunc omittit nomen honorarii & acquirit nomen mercedis & ipse Physicus mercenarius evadit, & suæ ipsius Artis dignitatem negligit, relinquendum ergo mechanicis, ut de mercede paciscantur. Sed quia aliquando impingimus in homines ingratissimos, qui, accepto beneficio, non solum beneficii Medico gratiam habent, immo potius illum tanquam Dæmonem odio prosequantur (nam ideirco proverbio circumfertur, Medicum triformem esse) Angeli nempe faciem gerit, cum curat, hominum, cum sanat alios verlatur; Dæmonem, cum exigit, qui non solvisset, post curationem fit ollum, quod est celebre apud Jurisconsultos, Caroc *ubi supra*, q. 4. in fin. & et Medicus Roderic. à Castr. *ubi supra* c. 24.) hinc fit, ut interdum Medicus cogatur mercedem exigere, in qua re contingit eum erroneo, cum unicam mercedem expostulat, Nevarr. in *Manual* n. 23. 64 Caroc *ubi supra*, q. 1. & ex Medicis Cadoneh *lib.* 1. c. 29. in *fin.* Sed certe non est in mente Medici in hunc errorem impingere, nem quemcumque ipse expetet, vix habebit, qui debitum æqui rependat, nimium & hoc asseverare, in incidimus in tempora, cum maxime deploranda est inhumana hominum in Medicos voluntas, sed hæc silentio contegere satius duco. Adverte tamen, non esse graviter Medici dignitatem cum 7

Princi-

Principibus utile, communitatibus, universitatibus, locisque publicis de mercede annua conveniri: [illegible] & desi possunt causæ, tu quibus etiam non [illegible] Physici dignitatem de mercede pacisci, qui [illegible] di apud multos Rodericum.

8 Porro et tamsi Medicus mercedem non recipit sæpissime, a quibus debet, est, quando a quibus dum nihil recipere debet; tritum enim et præceptum Hippocr. *in præceptis*, & in memento [illegible] Medicus ad hoc obligatur, cum Doctoratus [illegible] tum consequitur, & est communissima DD opinio, & vide tam Canonistas, quam cæteros allegatos ad hoc per Ciroc *de loc. & temp. par. 2. rub. de Med. q.* 3 nu 5 *ad seq.* & et Medicus Codronc lib. 2 c. 29. Roder a Castr lib. 3 [illegible] Mercurius *lib. 1. Error. popul.* 1 24 & Gaspar. Tract. *de Chr. Med.* § [illegible]

9 Quod si quid a pauperibus Medicus exigeret, teneretur ad restitutionem, Cæsar *de Med. p.* [illegible] Sed hoc an procedat, si acceptet a jam tenatis dubitari posset; nam text. in l. *Archiatri, C. de Profess. & Med.* videtur permittere Medico a sanis [illegible] erat accipere. Non loquitur tamen hic specialiter de pauperibus, sed generaliter de quibuscunque hominibus. Forte a paupere, etiam sano facto, non potest quicquam accipere, nisi forte res medicatur esset [illegible] non notabilis valoris. Sed videndum esset, qui sunt ad hunc effectum pauper dicendus, & certe quemadmodum ad plurimque [illegible] lestus, ubi [illegible] dicitur usus, quis vocari debeat pauper, ex adductis per Menoch. *de Arbitr. lib. 2. cent. 3. cas. 67* & per Scid *de Alim. tit. 9. q. 17 in principio*, forte & ad hunc effectum id arbitrarium esse debeat. Sed num de hoc Medicus ipse [illegible]

20 un debent? an potius pauper hic dicitur, qui [illegible] beat pro eo, quod [illegible] Surd. *ubi* quod hoc videretur neque habere locum quoad quod dicit Ceil *lib. 1 pandect. obs.* n 43 [illegible] pauperem dici debere, qui non [illegible] laborantem, & qui juramento pauperitatem in [illegible] præstitit, sed quod de illo, qui, cum non habeat divitias, unde vivat, potest tamen suo [illegible] vivere? certe enim cum [illegible] impotentis, nu qui suo industriæ utatur, hic pauper ad hunc effectum erit dicendus.

21 Sed teneantur Medicus ex obligatione, ut quandocunque a paupere ad medendum vocatur, accedere teneatur? Nimis onerosum audiret [illegible] Medicum ad hoc tenere, quia pauperes & multi sunt, & sæpe ægrotant, multoque magis onerosum esset id, ad quod illum obligent nonnulli ex nostris Doctoribus, nempe quod non solum tenentur pauperibus mederi, sed etiam de suo illis elargiri. Ita unanimiter Codronch *lib. 1 de Christ. med. rat. cap.* 29 Roder a Castr *lib. 3 Med. Polit. cap. 11* & Mercur *lib. 1. Error. popul. cap.* 14 et Naturs *in manual. cap.* 15 *num.* 64 debent haec Medicorum obligationum intelligi [illegible] concurrentibus tribus conditionibus. Prima, quod probabiliter existiment pauperem moriturum, nisi ei

22 Medicinæ præsidiis succurratur. Secunda, quod non adsit alius, qui id faciat. Tertia, quod nullus reperiatur, qui pro eo mercedem solvat; si enim hæ conditiones simul concurrant, non solum ut mea sententia, tenetur Medicus pauperi mederi, & si non medetur, mortaliter peccat, sed tenetur [illegible] illius mortis, [illegible] quia si, qui Medicum ægrotanti non adhibet, dicitur mortis auctor dicendus. Surd. *de Aliment. tit. 4 quæst. 5 num. 9.* multo magis ipse Medicus dicendus esset auctor mortis, si ægro, quem teneatur sub [illegible] curare, non medicatus fuerit, cum is hic aliena opera non indigeret, sed propria tantum. Illud certum est, non teneri Medicum, si adsint alii Medici, & multo minus unquam, si pauperes habeant, unde curam necessitati tribuerunt, videlicet [illegible] Xenodochia publica ad hunc effectum constituta, in quibus recte & pro eorum statu, & conditione commode curari possunt.

Sed illud multo dubium videri possit, Medicum pauper propterea, teneri etiam curare gratis divitem nolentem, tunc enim, qui ei Medico mercedem 13 non solveret, contra justitiam; Et tamen hæc opinio videtur esse Doctorum communis. *Abb. in cap. Ad Aures de Ae. & qualit. num 7* Ripa *de pest. part. 2 h. parte n.* 103. Navarr. *sum supra citato* & ex Medicis Codronch *lib. 1 c. cap.* 34 Rigor tamen hunc opinionis temperat ille, quia post celebratam curationem, crescit Medicus nolentem curatum, dato ipsi Medico [illegible] exigendi mercedem ab [illegible] jam sanato, aut ab illius hæredibus, si ille decesserit, ut per Navarr. *ubi* Azor. *dict. art. 3.* & ibi Ursillot *tom. 1.* Megot. *decis. Flor. 11 num. 2.* & plurimi apud Ciroc *de loc. & temp. part. 2. rub. de Med. quæst.* 2. & tem *a. seqq.* quod etiam elegant dialogo prosecutus est Guilielm. Oueste *Colloq. medic. cap.* 6 *in fin.* & ex nostris Codronch *ubi citat lib. 1. cap.* 19.

Facio tamen, ultra communem ritum errorem, 14 quando Medicus accipit a pauperibus, vel etc medici ubique mercede veniat, ex alicui [illegible] lebe [illegible] cum a publico [illegible], ab ægrotis aliam mercedem non dantibus accipere non verearis hoc tunc peccatum esse existimat multi, quia nemo debet ultra conventam mercedem id quid accipere, ad quod videtur facere Textus in *l. Necessarios § final. ff. ad l. Falc.* Ripa *tract. de pest. part. ult. par. 2. a. cit. ad seqq.* Nauarr. *sum. supra addu*[illegible] *& cap.* Manning *Observ.* 75 tract. [illegible] Cast *de Med. par.* 3. *num.* 94 & ex Medicis Codronch *ubi supra cap.* 18. *lib. 1.* Sed multo apertius est Textus in *l. Archiatri, C. de Profess. & Med.* ubi Medico a publico salariato conceditur accipere a sanis facilem quæ ob obsequium offerunt, qui textus est clarissimus, ut mihi videtur, licet a Jurisconsultis non ita intellectus, ut verbis sonant, notaverim. Honorant enim ibi Imperatores ipsos Medicos Archiatros, quibus annonariu commode & populi commodis ministrantur, et honestis obsequii tenuioribus malint, hoc est, ut sine mercede tenuioribus medeantur, a quibus nihil accipiant, neque accipere debent, cum a publico salarium habeant, quam turpiter servitia divitibus, hoc est, quam non mercede ipsis divitibus, qui habent unde dent, serviat, quod turpe est; quia non debent, etiamsi offerrent, accipere. Sed intentio legis est hortari Medicos a publico salariatos ad medendum tam pauperi, quam diviti, contentos publico salario, addiditque, *Quos etiam ea patimur accipere, quæ sani offerunt pro obsequiis*, scilicet contenti tamen, ut ultra salaria ea publice recepta, possint accipere ea, quæ sani offerunt vel solvere, vel quocunque [illegible] neque enim hoc vocandum esse solvere volunt Glossæ hic, sed donatio, quia sponte a sanis factis pro obsequiis offeruntur.

Præter hoc dubitetur, an Medico liceat mercedem ante receptam [illegible] Ratio dubitandi est, quia merces respicit jam factum laborem, non videtur ergo deberi, nisi post curationem ita decidentibus Jurisconsultis, de quibus & de post Ripam *de pest. utilitat.*, *num* 135 & *seq.* & Cagnol. *in l. Diem functo, ff. de off. Assess. n.* 131 Ciroc *de loc. & temp. part. 2. rub. de Med. quæst.* 5 videndi sunt ea, quæ de paciscenda mercede jam dixi. 15

Aliam ultra prædictas dubitationem movent Jurisconsulti, an videlicet Medicus debeant habere mercedem in diebus festivis; Et pro negativa faciunt ea, quæ attulit Ripa *loco supra citato* ut *de remed. adviti. pestem, num.* 151 & post eum Mugeron *decis. Flor.* 11 n. 8, & rationes, quia in diebus festivis laborum, aut servilem operum facere non licet, ex tertio præcepto Decalogi, licet autem opera [illegible] opera, infirmos curare, accepta mercede, ex iis, quæ adfert Suarez *lib. 2. de Diebus festis cap.* 39 *num.* 5 Quin etiam nulla mercede accepta, non licet in his diebus curare, unde idcirco Christo Domino indignatus est Archisynagogus apud Lucam *cap. 13. vers. 14.* quod diebus festis, nempe Sabbatho, mulierem illam curasset, cum utique est termine alteri, ad corporis salutem recuperandam, cum 16

ergo

ergo hoc sit opus servile [illegible] exercendum in die bus festivis, sed dato etiam, quod, quia tendit ad [illegible], morbosam curatio [illegible]
17 possit, ut D. Thom. dicit, [illegible] *quæst.* [illegible] *ad* 3. tamen id intelligi debet, si ubique mercede fiat; mercede tamen pro opere accepto fecit illud servile, cum mercedem recipiat, [illegible] fa-ciet, ut ex Xenophonte in lib. *de dict. & fact. So-crat.* refert Pereg. in *Apolog. ad vers. Philosoph. & Med. volumen. pag.* 192.

18 Sed contra est consuetudo non præter rationem introducta, & [illegible], quæ opponuntur, dicimus, quod [illegible] non est opera [illegible], ut per D. Thom. *ubi supra*, vel si servilis [illegible] modo, non est prohibita in diebus festivis. Non obstat quod Medicus laborem [illegible], quia labor ille non est corporalis, [illegible] laboret, & corpore [illegible], ut ægrotos visitet, hoc est per accidens, quia Medicus, ut alius [illegible] [illegible], non corporis [illegible], sed [illegible]. Non obstat insuper, quod pro curatione ac-cipiat mercedem, quia, quod recipit Medicus ab ægroto, non est propter [illegible], sed honorarium, datumque illi pro obsequio, l. *Archiatri C. de Professi. & Med.* denique Medicorum mercedes honorarias patet ex l. § *proinde & l. in honorarii ff. de var. & extr. cognit.* [illegible] *fam.* [illegible] *dist.* [illegible] & [illegible] Rodumte. à Castr. *in Med. Polit. lib.* [illegible] & Caspar. Trisiam. *de Ster. Med.* § 18. [illegible] illud Cicero apud [illegible] lib. [illegible] *Epist.* 9. & apud Peregrin. *ubi proxime*, *Ceriomi-si ut Medicum bonum habeamus.* Sed dato etiam, quod id, quod Medicus dicitur, esset merces & proprie dicta, tamen opus non servile fieri posse pro mer-cede etiam in festis, dicit Suarez. lib. [illegible] *de deb. fest. cap.* 19. *nu.* 10. & si opus servile ex necessitate fieri potest pro mercede etiam in diebus festis, ut [illegible] Suarez *nu.* 9. quanto magis fieri potest opus, quod est pro bono communi [illegible] necessarium? Sed mercedem facere hoc opus servile falsum est, ni-hil enim de Medicina [illegible] mercedem dimit-tit, demonstrat Vallesi in *sacr. Philosoph. cap.* 74. licet absolute falsum sit, quod mercede opus evadere servi-le, ut probat Suarez *ubi supra num.* 6. Cum ergo Me-dicus neque corpore laboret [illegible], neque merce-dem pro curatione dicatur recipere, etiamsi ali-quid recipiat, poterit absque ullo scrupulo etiam diebus festis [illegible], quæ ab ægris offeruntur, recipere, & sic conclusit [illegible], *ubi supra*, [illegible] laudandum, quod Medici recipiant à sponte datis [illegible], quemadmodum [illegible] consuetum est, etiam in diebus festivis, nihil tamen ipse eo [illegible] diebus expectet à non sponte dantibus. Unde [illegible] *desif. Flm.* [illegible] in consuetu-do [illegible] Chirurgo, qui per octo men-ses [illegible] quendam curaverat, detrahi dies fe-stivos.

19 Denique dubitatur, an in morbis desperatis, & incurabilibus Medicus licite mercedem recipiat? Et videtur quod non, quia nemo debet recipere mer-cedem laboris, quem utilem fore [illegible] sed [illegible], quod in desperatis, & incurabilibus morbis Medicus fiet, ac manifeste cognoscit, fru-stra laborem suscipere in [illegible]; ergo non de-bet [illegible] labore ullam mercedem recipere. Con-tra tamen D. Anton. [illegible] Auctor *de [illegible] vers. Medicus*, voluit Medico deberi salarium, etiam pro morbo desperato, ac incurabili: communis tamen Doctorum opinio esse debet, quandocunque Medicus morbum talem esse prognosticaverit, alias ecco non deberi. Ita ex nostris Codronch. *lib.* [illegible] *sæpe cit. cap.* [illegible] & Mercur. *lib.* [illegible] *Error. popul. cap.* 9.

Sed quæritur requiritur ad hoc, ut Medicus, mortuo ægroto, [illegible] sit immunis, & licite mercedem recipere possit? Gul. [illegible] *Obser.* [illegible] ex quatuor requiri dicit: primo, ut excedat limi-tes suæ professionis, secundo, ut sit peritus in Arte, tertio ut diligentem adhibuerit curam, quod recte instruerit [illegible]. Nos dicamus ne-cesse est, ut morbum cognoscat, ac periculum

prædicat, ut diligentiam in omnibus ad curam spectantibus adhibeat.

Sed hic insurgere potest dubium non contem-nendum, an omnino Medico de periculo nihil [illegible], ægroque mortuo, debeat Medicus ac-ceptam mercedem restituere, sicut enim vult [illegible] Codronch. & Mercurii opinio, quod licet li-
22 cite accipiat, quando periculum, aut [illegible] prædicerit, certe si non prædicerit, [illegible] illicite vero acceptam teneri non restituere [illegible] dubitabit, & tamen cum Medicus laborem in-sumat, [illegible] sibi proponat, ut [illegible] adjumenti ferret, etiamsi dicit [illegible] acceptum, quod mortem aut insanabilitatem non præ-dixit, licite tamen accepisse ad laborem, est di-cendum. Sed hæc decidenda sunt [illegible], ad nos ergo, ad quos pertinent, [illegible] dubitationis de-cisio remittenda.

SUMMARIUM.

1 *Primus error Chirurgorum.*
2 *Secundus error.*
3 *Tertius error.*
4 *Quartus error.*
5 *Chirurgi [illegible] ad confessionem hortari.*
6 *Chirurgus potest [illegible] quicquam morte Animæ solvi.*
7 *Chirurgus ut Physicus errat in opera [illegible], & [illegible].*
8 *Chirurgus [illegible] mercedem quomodo petere.*
9 *Chirurgus [illegible] pauperibus gratis mederi.*
10 *Chirurgus an in [illegible], & an iis-dem diebus mercedem accipere.*
11 *Quisquis absque sufficienti [illegible] medetur, peccat.*
12 *A [illegible] limites suæ capacitatis, peccat.*
13 *Culpa est [illegible] ad se non pertinent.*
14 *Magna culpa dolus est.*
15 *An [illegible] in manualibus operibus puniri pos-sint.*
16 *Magna negligentia est.*
17 *Phlebotomantes, [illegible], sanguinem detrahentes, [illegible] venam per [illegible], peccant.*
18 *Non [illegible] corpus evacuant.*
19 *Detrahentes sanguinem absque Physici [illegible], er-rant, & sunt puniendi.*
20 *Gravis [illegible] sanguinem alio tempore, detrahere, quam quo Physicus jusserit.*
21 *Errant detrahentes sanguinem in majori, aut minori quantitate, quam Physicus præcipit.*
22 *Errant detrahentes sanguinem alio tempore quam quo Physicus voluerit.*
23 *Consilium dando quomodo errant supradicti artifices.*

QUÆSTIO IX.

De Chirurgorum, [illegible] similium artificum erroribus.

IN hac Quæstione, de Chirurgorum erroribus pri-mo agemus, deinde de erroribus phlebotomen-tium, omniumque, qui aliquo modo chirurgica opera exercent, [illegible] quocunque modo ne-[illegible], leviter [illegible], [illegible] simpli-[illegible] superficiale, & aliud genus. Sed Chi-
1 rurgus, cum ad [illegible] Medicos quam prope me accedant, in plurimos eorum errorum [illegible] [illegible], in quos ipsos Physicos dilabi jam [illegible], ut deinceps [illegible]. Sed præ cæteris fa-[illegible] Chirurgorum error est, ubique procedunt [illegible], & nescilicet rerum cognitione, & ubique [illegible] theoriam scientiæ, Chirurgiæ [illegible] adhærere, [illegible] præ [illegible], quod quidem ipsis est [illegible], ut [illegible] decem quum aut [illegible] reperias, qui in theoria sit vel mediocri-[illegible] apud etiam de sui temporis Chirur-[illegible] Geleur. *lib.* 3. *de Anat. Admin.* [illegible] unde [illegible], si etiam in [illegible], quæ ad len-[illegible] pertinent, sæpissime hallucinantur; ideo non

absque summa ratione nominatim ob male administratam curationem, illi puniuntur *text. in § præterea Inst. ad l. Aquiliam*; nemini enim excusatione dignus videtur Chirurgus, si erret in his, quæ ad ipsum pertinent, quem Physicus, qui, etiamsi per ignorantiam erret, excusatur, *arg. l. Illicitas § sicuti ff. de off. Præsid.* & ratio est, quia Physicus in curandis morbis cognitione conjecturis, tum intus dignotione, quam in curatione, saltem secundum plurimum, quod etiam secundum plurimum non evenit de Chirurgia, qui præsertim in operibus manualibus, si per ignorantiam peccant, puniendi veniunt de imperitia; licet etiam Physici, qui perperam medicamentum dedit, ignorantia impunita remanere non debet. *ut per ut text. in § Præterea Inst. ad l. Aquil. cap.* Valde autem turpe est, inquit Hippocr. *lib. de Med. n. § non ubiurtae à Chirurgia quod velit.* Et si hoc turpe est non sine culpa Chirurgi est, & ideirco pœna dignum.

2 Errant autem peccantes Chirurgi (nisi simul & Physici sint) tum ultra limites suos ipsimet artis progrediuntur, & in ea sese transferunt, quæ nimis eorum capacitatem sunt, scilicet in medendis morbis internis, quorum cognitionem ipsi neque habent, neque sine Philosophia scientia habere possunt; cum hæc enim habeant cognitionem ipsorum morborum existentiamque ipsorum cognitorum, & ideirco cum manifeste peccare dicatur Medicus, qui medetur morbo cujus cognitio, ut alibi dixi, tanto magis peccabit Chirurgus, qui & morbum non cognoscit, & facit quod facere neque debet, neque potest.

3 Errant insuper eidem Chirurgi (nisi ipsi Physici etiam sint) cum Physicos non advocant, in morbis ad eorum artem, & ad ipsum opificium spectantibus, qui tamen Physici præsentiam requirunt, ut Chirurgi illi apud Leon. lib. 1 *Epist.* 4. qui non solum non advocabant Physicos, sed Physicorum munere usurpato, longe latius serpere [illegible] tem curabant.

4 At quia Tumorum, Vulnerum, Ulcerum, Fracturarum, aliorumque morborum curatio perfecte a Chirurgis non potest, nisi corpus ut decet expurgetur, cum hoc ab ipsis fieri non possit, necessarium est, ut quoties [illegible], Physicum advocent, qui internæ causæ subjecto quo morbum foveat talem removeat, ut enim non removet, nonnullum Chirurgi infudunt eos morbus superare, quia tamen ut plurimum Physici præsentiam valde tolerabant, non eo solum, quia ætiolor corpus ætatis lege durant, sed quia morbus interna causa in ulteriorem latitudinem [illegible], quod eo in totum non est, qui lucro solvendæ (de multis & [illegible], uno de bonis loquor) morbum ad longissimum tempus protrahi desiderant.

Sed in indagando subjecto Chirurgorum numinibus, qui prolationem ob alteriam lege reportare deberent, forme est eandem ordinem sequi, quam in Physicorum erroribus servavimus. Primo dubitari potest, an Chirurgus, ut Physicus tenetur ægrotantes [illegible] ad poenitentiæ Sacramentum hortari, dicendumque videtur in eadem obligatione illum quoque esse, cum & juramento in Doctoratu consequendo ad hoc sese obligat, quod intelligendum quando solus curat, non si una simul Physicus, videtur ab ea obligatione immunis,

5 & ratio est quia meam videtur illa obligatio Physici ex hoc, quia morbi, qui Physici præsentiam requirunt, sunt magis periculosi proximi, quam ii, quibus solus Chirurgus sufficit, cum ergo Physicus & sit primus in dignitate, & multo melius quam Chirurgus morborum pericula cognoscat, magis ad ipsum spectare videtur ægrum ad poenitentiam hortari, quam ad Chirurgum, ubi ambo in eadem ætate sint eadem tempore [illegible], ubi videretur incumbere hoc onus ei qui primus vocatur. Sed quid si Chirurgus videat Physicum in eo negligentem? Existimarem teneri Chirurgum, aut Physicum admonere, ut suo munere fungatur, aut etiam ipsum ægrotantem hortari, ut huic obligationi satisfaciat. In ceteris autem in quibus diximus *quæstione per totam*, Physicum errare, omittendo tacendo, quæ ad scilicet consilii spectant, potest etiam & ipse Chirurgus delinquere in iis, quæ ad illum spectant, quamobrem ad eam quæstionem remittendum.

Sed & errare, quo committendo Physici peccant in consiliis dandis, peccare & ipsi Chirurgi possunt. Et primo non minus quam Medicus pec-6 cat Chirurgus, si ægrotum contra animæ salutem agere vel leniter persuadet, de quibus omnibus videnda, quæ *superiori quæst. § per totam* attulimus. Illud autem peculiariter de Chirurgis determinandum venit, an possint ipsi lucem sententiam dicere, & consilium dare, [illegible] obligationem, circa evitationem à recuperandæ [illegible] offitiorum, & ceteræ hujusmodi, dicendumque videtur, quod cum de hoc impedimento determinare spectet ad superiorem scientiam, quæ exacte cognitionem morborum ceterum, causas illius cum tantum, periculum hominum temperamentorum, ipsorumque vires, & tolerantiam, aliaque id genus, non possunt Chirurgi, et tale c hic consilium ullum dare, quia [illegible] Debet ergo ægros ad Physicos remittere, nisi certum ob quam quæ dispecient ad hanc debeat, sic [illegible], tunc enim licet potest [illegible] hoc consilium dare, quia etiam [illegible] causa evidentur, [illegible] D. Thom. [illegible] quæst. 147. art. 4 [illegible] & idem habet locum, ultra [illegible] observationem, in aliis quibusdam obligationibus.

Sequuntur porro errores in opere tum commit-7 tendo, quam omittendo patrati, in quibus non minus quam Physicus, etiam Chirurgus implicari potest, & de his videndo *quæst.* 6 & 7. Sed & circa mercedis acceptionem, eodem modo Chirurgus, & Medicus per omissionem errare potest. Chi-8 rurgo autem quoniam licitum potius, quam Medico certum est, de Chirurgo tantum dubitandum, quod cum opus suum laboris, mercedem nulla hæsitatione potest accipere, unde possit illum de mercede pellere, *superiori quæst.* [illegible] diximus, sed tenebuntur, ut Physicus, pauperibus gratis mederi? Sed hæc in petitio ulla dubium, quia Physicus, nullum impendit corporis laborem in curando ægros, nisi per accidens, & quod ab illis accipit, non accipit tanquam mercedem laboris corporei, quem in illis curandis adimpleret, sed tanquam honorarium, & pro obsequio ad quod [illegible] non debent pauperes, sed gratis, Chirurgi autem utuntur labore corporis, dum vulneribus medentur, dum luxata ad suum locum impellunt, dum 9 secant, urunt, aliaque id genus opera moliuntur, ut omnes tenere videntur pro ulteriori gratis laborare. Quibus non obstantibus dicendum videtur, ad idem teneri Chirurgos; unde idem ex doctoribus [illegible] ineuntem juramentum suscipiunt, & ad id, quod dictum nemine tenere pro ulteriori laborem gratis suscipere, respondendum, verum esse universaliter, sed salicu in Chirurgo, ratione doctrinæ.

Dubitari porro ultra hæc potest, de Chirurgo 10 multo rationabilius, quam de Physico, an possit diebus festis mederi; & dato quod possit, an licite accipere mercedem. Ratio dubitandi ultimadem, quia lapsa, quia Chirurgi opere [illegible], laborem corporis complent, sed in diebus festis præcipimur abstinere ab omni opere servili; ergo Chirurgus diebus festivis non debet mederi. Dicendum tamen, quod licet omnia manualia opera, in quid servilia, [illegible] esse permissum etiam in diebus festis, quæ impenduntur in hominum salutem, ut monuisse D. Thom. 1. 2. *quæst.* 122. 4. *ad* 3. Sed quoad mercedem major potest esse dubium, sed idem videtur dicendum; quod de Physico diximus non esse semper illicitum accipere mercedem etiam in diebus festis à [illegible], abstinendum tamen in his diebus festis à petenda mercede, ob religionis reverentiam, non ob vanam aliquam super-

superstitionem, quod Judæis ipsis omnium hominum superstitiosissimis est familiare, licet Scac. *lib. 2. de obs. fest.* cap. 19. n. 10. et Capit. concludat, non esse tamen obtemperantium festi locare operam suæ in illo die, etiam pro mercede quando eiusmodi operæ non sunt in festo prohibitæ, vel ex causa legitima permittuntur.

Post Chirurgos eliud sequitur hominum genus, Chirurgis quidem e illeme, sed indignante, ob dexteritatem, quam essequuntur Chirurgi, longe illis inferiorum, nam Chirurgiæ honorem consequuntur, ut per Bench *decif.* 365. n. 11. *et seq.* sed hujusmodi artifices in ullis signatore grade sunt, Chirurgiæ tamen aliquam partem, sed infimam exercent, cum licentia alicuius Collegii, vel Principis auctoritate. Eorum aliqui sanguini solummodo detrahendo, cucurbitulis, cui cum scarificatione, vel hoc ex officio, hirudinibus applicandis, instructi, simplicibus tantum se destinent, alii simplicibus vulneribus, aut simplicibus tumoribus locorumque continui solutionibus medendis, luxationibus ossibus restituendis, alii etiam magis composite vulnera, & morbos curare majorem solertiam, & cognitionem requirentium sectis. de quorum omnium commissis erroribus nunc aliquid dicendum.

Et primo notum est, quod quisque absque præcedente examine, & sufficienti experientia rerum, & absque superiorum licentia, curandum aliquem ex præcominatis morbis suscipit, non solum punit per Medicos, ed quacumque, multiæ, & sequitur, sed graviter etiam peccati reus fit, quia, si Physico etiam peritis non licet absque auctoritate medendi, ut quasi dixi, multo minus licere debet his, qui et plurimum sunt crassiores Medicis homines, quibusque intelligentiæ, absque expressa licentia, quem semper examen præcedere debet, prædicta exercere posse.

22 Secundo, horum singuli frequentissime in eum errorem impingunt, quod excedunt limites propriæ capacitatis, & licentiæ sibi concessæ, in quo ita & graviter etiam peccare, & si errent, puniri etiam posse, manifestum est, in culpa enim est immiscere se rei ad se non pertinenti, *L. culpa est ff. de Reg. jur.* Cum vero hæc culpa sit gravis & magna,

23 quia incurritur cum periculo salutis ipsorum hominum, dolosa dici debet, *l. Magna ff. eod. ibi Magna culpa dolus est.* Ad excusandum ergo in licentiis, quæ

24 similibus personis conceduntur, speciatim morbi nomine debent, quibus medentur illis conceditur, negata interim medendi aliis facultate non expressis.

25 Tertio, aberrant aliquando hujusmodi personæ in ipsis materialibus operibus; & si error sit insignis, punibiles absque dubio est, praesertim si major aut minimi gravitatis talis est, cum incidentes medium, sive communem dictam venam, subjectum nervum pungunt, ut avenu Chirurgo illi, qui Carolo Nono, Gallorum Regi cum venam incidere vellet, nervum pupugit, ex quo infirma Rex nunquam postremisse ipsorum sanatus est ut Paræus narrat, *lib. 9. sui operis c. 38.* & sic Phlebotomus ille apud Amatum *Lusit. cent. 3. curat. 35.* aa cujus actione ægrotus factus est, in quem errorem incipite lapsum vidi [illegible] Pharmacopolam; qui saucium etiam detrahebat, qui imbecillissimum juxtarum eo arteria è medio sustulit. Sic & cum subjectam arteriam venam secum ipsam aperiente, incidunt, & tantæ sunt, ut Aneurysma sequatur, & cum partes motum et capita musculorum, & tendines sufficientes lædunt, aut tremorem excitent, eidem novum ægris concitant, unde in causa sunt,

26 ut patiens moriatur, fuerum aut diu vivant, aut depereant, ut etiam in totum amittantur. Idcirco merito a rata hac punitione digna videntur, quia facile adhibita diligentia evitare possunt; magna ergo Artificis negligentia præsupponi potest; quæ culpa est, *l. nad. ff. eod.* Pro his in judicium trahi possunt, & in iis digna pœna animadvertere licebit, de cujus qualitate ad me non pertinet, sed ad judicem determinanda.

Quarto hujusmodi artifices in sanguine detrahendo multis erroribus implicantur, & primo cum unam venam pro alia secare negligunt, et si hepaticam pro cephalica, aut medium pro hepatica secant, contra id, quod Physicus præcepterit, quia licet nonnulli Doctores in ea opinione sint, quod parum referat, ex qua vena sanguinis detrahas, quia omnes mutuæ corporis concurrunt, aut ubi saltem valere credunt, quam quidem partis 17 venam operiri, dummodo cum parte sit, quam Physicus jusserit, nempe si dextram se superiorem, dextram superiorem partium secare, si sinistram inferiorem, tutiorem partem sinistram, & sic de reliquis tamen certum est, quod demonstrat etiam Gal. *tom. 2. in lib. de vict. rat. in acut.* text. 30. non omnes venas eadem celeritate, & promptitudine omnes corporis partes indifferenter cas 18 inanire, & peritis experientia, in quibusdam particularibus casibus magis opportunam esse hanc, aut illam potius venam secare, & commodius, & promptius partem affectam juvare, non est ergo hic error absque animadversione transeundus.

19 Sed superiore adducto errato, multo major censendus est, cum Phlebotomus sanguinem detrahere audet absque ulla Physici licentia, præterquam quod etiam hoc illis per edicta, & constitutiones omnium Collegiorum prohibitum expressum est, facile in grave decrimentum ægrotos incurrere labi possunt, cum enim neque hominum temperaturas, neque partium dispositiones, neque morborum, neque eorum essentiam, neque etiam robur, neque alia necessaria cognoscant, impossibile est illos non errare, & fortuito si quod non errent, & ex hominem, quibus sanguinem detrahunt, infortunio.

20 Sed gravior etiam error ille est, cum omisso, aut neglecto Physici præcepto jubentis venæ sectionem, illi aut pro scarificatas cucurbitulas, aut per hirudines sanguinem detrahunt, aut contra, jubente Physico, ut scarificatas cucurbitulas applicarent, earum loco hirudines admovent, aut venas aliter aperiunt. Est autem hic error tanta animadversione dignus, ut inde facile in ægrotum mors aliquando emanare possit, & siquidem hoc, aut aliud notabile damnum ob illum succedet, non debet alium esse dubium, quin isti ceciderint in culpa sint, qui quatitur, & quocunque sint puniendi, ipsi Jurisconsulti melius determinabunt.

21 Quinto, errant inemendabiliter hi artifices, in quantitate sanguinis detrahendi, juxta Medici præceptum; quæ quia cum semper eam excedant, & cum tando sanguinis præter gradatum, ita ut diximus ad hoc ægros aliquando succubisse. Nam memini cuiusdam quendam ex his, jussum à me sanguinem ex saluatella et ufiem febricitantis ad unc. iv quatuor detrahere, illam ad libras duas detraxisse, ac quo adeo refrigeratus æger est, ut calorem nativum vix in illum restitui potuerim. In hunc errorem hi volentes impingunt, ea ratione persuasi, quod sanguinem, aiunt, detrahere, adjutus, malos, pessimos fit; quam ob causam quamcunque longius censent, quia boni, aut mali sanguinis nec qualitatem ne per somnium quidem cognoscunt, sed etiamsi agnoscerent, nesciunt ignari, neque persuaderi possunt, in tanto minori quantitate sanguinem esse detrahendum, quanto impetior, ac deterior est, quia tunc meus [illegible] quo appareat, lumnam putritatem subesse, & facile hinc pessima vitæ consequi, ut admonente Fernel. *lib. 2. Meth. med. cap. 17.* & doctissimo Jena nostro Septel *lib. 4. cent. Med. 2.* ex Licet autem gravius peccent sic majori copia sanguine detrahendo, quam Medici præscripserint, non tamen sunt ab errore immunes, si minorem detrahant, nam & hoc in notabile interdum ægrotantium præjudicium esse potest, nam & in hunc errorem hos ipsos aliquando labi conspexi, cum, ut plurimum docti habeantur, ægrotantium vitæ ipsi mereri volunt, & si Medicus

eos sensibiliter sanguinis detrahi jusserit, ipsi ei... res languentis fabulas esse pronunciantes, ad ... sanguinis ... detrahendi, & interdum cum evidenti ... vitæ periculo.

12 Sæpe etiam iidem artifices circa tempus mittendi sanguinem, aut si Medicus præcipiet venam secari summo mane, illi prope meridiem secant; aut si jusserit secandam venam hodie, illi in crastinum diem operationem ... Hoc autem meminisse oportet, præsertim in febribus, in quibus aliquando necesse est circa ipsarum febrium accessiones, ... phlebotomiæ, non ... tempora venam secare ... est hunc ... e medio tollere. Adde quod aliquando procrastinatio in causa esse potest, ut ægrotus ... moriatur, etiamsi sic aliquantum juvari ... aut ... usquaque potest in præcipitibus ... morbis, qualis esset ... pleuritis, suffocans ... , ... in periculum ... inferre. Debent ergo summopere in hunc errorem animadvertendum, & Medici eadem culpam in his casibus ... debent, urgendo, ut sanguinis quamprimum detrahatur.

13 Sed videamus tandem, num circa consilium dandum id genus hominum quicquam peccare possit, quod vel temporali, vel spirituali pœna, ... dignum sit. Notandum autem est, ad eos non pertinere, ullum consilium ægrotis dare, sed ad Physicum, qui artem ... præscribit, & ideo nihil peccant hi omittendo aliquid consulere, cum nihil teneantur consulere; sed committendo ... ma, aut gravem, ob ... audaciam peccant; dum autem & ipsi interdum præcipue aliqua consilia, ut ... et abortum procurandum, circa ... accedendum, vel alia aliquid simile, in quibus duplici ... capite ... possunt, primo quod ... suam propriam ... , & ... contra ... committantque ... , quæ ... pertinent. Secundo, quod consilium ea, quæ contra animæ salutem sunt. Denique circa ... earum mercedes, quando, & à quibus accipere possint, idem ... dicendum, quod in superioribus de Chirurgis dictum est.

SUMMARIUM.

1 *Aromatarii quomodo errent circa peritiam.*
2 *Aromatarius non habens sufficientes divitias ad exercendam artem, graviter peccat.*
3 *Circa electionem medicamentorum quomodo errent aromatarii.*
4 *Circa medicamentorum, quæ Medici præscribunt, quantitatem, quomodo delinquant aromatarii.*
5 *In compositione medicamentorum aromatarii quomodo errent, & n. seq.*
7 *Circa medicamentorum ... quomodo errent.*
8 *Circa usum medicamentorum quomodo errent.*
9 *Circa ... visitationes Medicorum, aromatarii, quæ ratione errent.*
10 *Seplasiariorum errores.*

QUÆSTIO X.

De Aromatariorum & Seplasiariorum erroribus.

Quam multiplici errore implicentur, & in quam plures possint Aromatarii in propria arte ... , necessarium non est quod pluribus demonstrare laboram, sat ... fuerit, ut ... generaliora in medium proferam, ex quibus lectores facile in cæterorum cognitionem devenire possint. Sed horum artificum delicta licet respectu ... con... dere, ut primo ... peritiam; secundo respectu facultatem, quibus afficiuntur; tertio circa electionem & qualitatem medicamentorum, quinto circa præparationem, sexto circa compositionem; septimo circa eorundem commixtionem, octavo circa ... tum circa usum; decimo circa ... visitationem.

1 Ut ergo à primo incipiamus, certum est mortali-ter peccare Aromatarium, non minus quam Medicum & Chirurgum, cum absque sufficienti peritia pharmacopæam exercere aggrediuntur, in quibus autem, & de quibus sit hæc peritia, satis docuimus ... , qui de hujusmodi arte præcepta tradiderunt, ex quibus, cuiusmodi Aromatarius ad eam artem sit ... , ... , quoniam cognitiones ... ; neque id solum sufficere putandum, sed maxime necessarium esse sub solertiore ... magistro ... exercuisse, à quo, postquam idoneus judicatus fuerit, poterit consueto, ac de ... examini se subjicere, quo, si minus ... , ... illam artem ... certum est, cum ... & participes illi fiunt, qui ad pharmacopæam exercendam eum ... idoneum admiserunt, etiamsi non sit.

2 Secundo graviter errat ille, qui pharmacopæam exercere aggreditur, sufficientibus divitiis non effultus, quibus Aromatarium rebus necessariis, & opportunis instruere possit, ad hoc enim tenetur quemcunque Aromatarium, ex Medicorum ... , ... omnes qui Antidotaria, aut de hujusmodi ... ediderunt, & inter alios ... Cuid ... *in prima sua antid.* ... *part. 1 ... in prin.* Et hoc summa cum ratione, quia nunquam fieri potest, ut absque ... ditescat, Pharmacopola suum munus recte, & ut decet, exercere possit in hac arte, in qua tam facile potest ... hominem decipere, paupertas enim facit ut homines alias non malo animo ... , ... ne pœnam ... , multa contra animam simul, & contra conscientiam, & contra hominum salutem machinari non dicam modo, sed cogi, quod ut moralissimus Poeta noster Petrarcha dicebat,

Il povertà dispone
Viene ad atti talor, ch' in miglior stato
Avria ... ,

Inde & in Statutis Aromatariorum extat Bulla Julii Tertii, si recte memini, quæ obligat quemcunque, qui Aromatarii eas institutum aedit, ut habeat ... aureos ... , quos in eam impendat. Neque qui sunt indigentiæ sibi conscius, tamen non abstinet ab hac ... , ... occasionem peccato præbens se animæ periculo evidenti exponit.

3 Tertio, Aromatarii sæpissime delinquunt circa electionem & qualitatem medicamentorum, quibus utuntur, aliquando vetustiora, & obsoleta & quorum ... , ut ... emant, vel de novo emant ... , quæ habent, ... ; quod peccatum grave est, ut ... quod gravibus ... se ... , ut ... *Ast. de infir. c. ... n. 15.* ... more ... , aut ... *Cartar. de Med ... quæst. ...* ... non solum ... , ... medicamentorum ... & obsoleta, sed etiam non aliquando ... bona meliora & ... selecta ... ; quia in hoc maxima ac præcipua consistit ... & diligentia, à qua si deficiat, ... est illum ... , namque debet ... diligentia uti, ut bona ... sed summam adhibere debet, ut optima ... eligere queat.

4 Quarto, circa quantitatem medicamentorum errant Pharmacopæi, vel in componendis medicamentis ... , vel in expediendis Medicorum ordinationibus, quas receptas vocant; in utroque enim casu, si minorem, aut majorem quantitatem ... trahant, quam Medici præscripserint, in magnum, & non ... errorem labuntur, cum possit ipsa ... damni causa, aut periculi ... personarum, quæ talia medicamenta assumunt. Jam non semel ... ægros ex hujusmodi pharmacopœorum errore ... , dum enim satagunt hi, ut medicamenta suum effectum ... , dosim ... simplicium ... augendo, id ... romani, ut exempli gratia, ... augendo ... in medicamentis solutivis augendo

solventia, ex quibus factum aliquando est, ut ægri in lethargum, vel in hypercatharsin, ac nimietatem [illegible] ipsi fuit. Ægro eidem D. Baltasar Bonanni, vir non vulgaris Doctrinæ, ceu vulgari laude dignus, medicamentum quoddam intus ad rem [illegible], quo assumpto ægri tutius egessit, ut animam [illegible]. Medicus ægrotum similiter, præter opinionem [illegible] medicamentum, an tamen non [illegible] dejectionem, [illegible] impellit compatiens, quid esset suspicatus, ad pharmacopolam properat, apud ipsum conquæritur de medicamento illi ægrotanti dato, quod nihil omnino [illegible] tum autem pharmacopolæ minister, inquit, [illegible], cum medicamentum a te præscriptum, ut promptius solveret, [illegible]. Sic lenitivissimum Medicum [illegible] in dolum detexit, & [illegible] nonnihil hypercatharsin compellit; multo autem [illegible], ut [illegible] acerrimus & [illegible], quæ illum [illegible] compescuit.

5 Quinto, in componendis medicamentis multum [illegible] committi, cum in electione medicamentorum, eorumque qualitate, tum sæpe, quam in quantitate, & in modo compositionis. Nam [illegible], & quantitatem, non potest aromatarius ubique [illegible], nullo [illegible] urgente necessitate, medicamenta a Medico præscripta commutare, & quid pro quo, ubique Medico [illegible] Jo. Alphons a Fontech in spec. Med. Christ. Sum. 1 p. 58. [illegible] etiam sanctum jam a multis doctissimis Medicis sic, quid in defectu unius medicamenti assumere debeamus, quod ad indicentiam [illegible] accedat, & vires [illegible], omnino diligens aromatarius in hoc non debet esse [illegible], sed tenetur omnem operam impendere, ut ipsa medicamenta nullatenus præscripta teneantur, quod si, diligentia adhibita, tamen non inveniat, tunc excusari potest, si accipiat quid pro quo, id est, unum pro alio. Ratio [illegible], quia, licet medicamenta substituta, seu supposititia similem facultatem [illegible] & vires, cum iis, quibus substituuntur, & similia sint, non sunt tamen eadem, quia similia non est idem, unumquodque [illegible], semperque supposita [illegible] hæc medicamenta [illegible] consendo sunt ea, quæ in sunt substituta unde nostrum non substituta, sed ea, quibus substituuntur, [illegible].

6 Sexto, circa compositionem medicamentorum compositionem quantopere errent interdum mali artifices, satis notum, qui in re particulari [illegible] fecerunt, quorum omnium [illegible] fit in omnibus Medicinæ [illegible] Medicus, Petrus Castellus, qui in suo novo Antidotario, anno 1634 edito [illegible] diligentia edocet, quomodo hoc medicamentum componi debeat, & quomodo in eo aliquando errant Aromatarii contingat, tam in electione, & in præparatione, quam in commiscendo simplicium, & in coquendo, & fermentando, & conficiendo composita. Malorum autem artificum errores, [illegible], [illegible] Medici & nonnunquam [illegible] deprehendunt, censetur autem ipsis Aromatariis, si minus non sint emendabiles, si sint notatu digni, composita [illegible] quod si non [illegible], toties mortaliter peccant, quoties in errant. (Adde Schroderum & Zwelferum, viros clarissimos.)

7 Septimo, delinquunt circa medicamentorum, tam simplicium, quam compositorum durationem, & quidem [illegible] cognitum, & post [illegible] terminum durationis eorum, adhuc in usum trahere non desistunt, eoque majori cum Medicorum detrimento, & gravi cum ægrotorum damno illis administrant; certum autem est [illegible] viros [illegible] esse habendos, & summa cum severitate esse puniendos, in his enim malum dolus [illegible], quia, cum optime noverint, quanto tempore medicamenta integra virtute servari possint servetque ea ob id non esse bona, [illegible] & nolint [illegible], tamen hominum [illegible]

inveniuntur, ob avaritiam illicitam non desistunt. Qui tamen de medicamentorum duratione certior fieri cupit, præter auctores Aromatariorum, [illegible] supra nominatum Petrum Castellum, de hac re [illegible] in particulari libro [illegible].

8 Octavo, circa usum medicamentorum errant Aromatarii, quando ea ex in usu [illegible] absque Medicorum licentia, neque solum puniendi sunt ad malum finem id facientes, sed etiam si ad bonum, admonito, [illegible] prohibentur absque sufficienti licentia vendere, aut præbere medicamentum venenosa, [illegible], abortiva, & hujusmodi alia, per l. 3 § alio SC. ff. ad l. Corn. de sicar. licet enim ibi tantummodo venenorum commercium, & aliquorum tantum interdicatur, tamen omnibus similibus, eorum exemplo, Legislatorem interdixisse, non est ambigendum, quod ex ipsius Textus verbis palam est, ut admonuit alias lib. 2. harum Quæstionum tit. 2. quæst. 10. in prin. Respectu enim posteriorum, etiam, quando ad bonum finem fit, aromatarii sunt puniendi, si id absque licentia faciunt, quia transgrediuntur propriæ artis limites, ex qua transgressione mille mala [illegible] & hic multo plane pullulare possunt.

9 Denique cum laudabili consuetudine introductum alicubi receptum est, ut semel in anno saltem, ab aliquo Collegio Medicorum, aut [illegible] aliquo idoneo ministro, Aromatarii omnes visitentur, ut Aromatarii non opportunis, bonisque medicamentorum [illegible] sufficientes habeant, sit [illegible], ut pharmacopolæ malitiose admodum in ea re [illegible] cum enim noverint propriam apothecam esse visitandam, medicamenta, si quæ [illegible] habeant, [illegible], & ea interim ab aliis, ut [illegible] quæ debeant, mutuantur, decipiuntque hoc pacto ministros ipsius visitantes, [illegible] deficientium & malorum medicamentorum effugiunt, [illegible] postmodum adhibiturj.

10 Post Aromatarios de Seplasiariis agendum, qui & ipsi multipliciter errare possunt, tam in colligendis, quam in conservandis & vendendis simplicibus; debent enim, ut suo tempore, ac debito ex loco colligere, convenienti item loco reponere, & conservare, & [illegible], [illegible] tempore [illegible] habere, quæ [illegible], quibus, si quid [illegible] prætermittunt, culpæ rei efficiuntur, cum & in grande interdum damnum hominum illis utentium, ex [illegible] evenire possint. Non adhibita enim diligentia, quæ in ea re desideratur, hujusmodi simplicia, aut propriam virtutem amittunt, aut saltem remittunt, aut etiam aliquando contrariam induunt naturam, quo nocere magis, quam juvare est apta. Possunt insuper & hi, ut [illegible], aliquem ad genera [illegible], earum vendendo medicamenta venenosa, [illegible], somnifera, abortiva, aut alia mala qualitate insignia. Quo & si alii hominibus ad malum aliquem finem horum medicamentorum virtutem communicent, [illegible] delinquunt & debitas [illegible] pœnam reportare debent.

SUMMARIUM.

1 *Empirici [illegible] errant, quoties [illegible] in curandis hominum morbis [illegible], & n. 4.*

2 *Empirici ab omni ratione alieni.*

3 *Empirici unicuique sua remedia ex triplici fonte deprompta.*

4 *Empirici licentiam dispensandi aliquod medicamentum habentes, si illud aliis morbis adhibeant, quam iis, pro quibus licentiam habent puniendi.*

6 *Circulatores audiri, & ab illis medicamenta emere, est peccatum.*

7 *Chymicorum pericula [illegible] principiis, & [illegible] ex usu.*

8 *Chymici superbe [illegible] a solis medicamentis hominibus promittunt.*

9 Chymici simpliciter errare possunt.
10 Chymici quomodo errent in administrandis suis medicamentis.

QUÆSTIO XI.

De empiricorum et Chymicorum erroribus.

1 Quotquot actiones Empirici faciunt, quamvis fortunatè in curandis hominum morbis, inter errores eos putare tam certum est, quam quod certissimum. Si enim vere est, quod sæpe adducta Casuistarum omnium opinio, quam sequuntur etiam Medici, quod sub pœna mortalis peccati non possit ullus Medicus, antequam morbum cognoverit, medicamentum administrare, certe Empirici, qui tales medicamenta administrant, toties peccato mortali subjiciuntur, quia medentur non cognito morbo, nec causa inquisita. Galen. in *Iatrod. sin Med. cap.* & tamen inserere se saluti propriarum animarum, cæterorumque hominum periculum permittuntur, ac existimo, me levi quomodo non posse viderunt Empiricos non posse quicquam, nisi casu, in hominum salutem afferre; quia si quid salutare hominibus tribuunt est, profecto innata atque naturæ venientium est futurum salutare. Sed empirici à ratione una sunt alieni, ut et sint leviter manifestum, qui nihil aliud satagunt, nisi ut, quæ ratione inventa sunt, destruant, et inculcat Gal. *lib. 1 de*
2 *Alim fac in princ.* Quod si veteriores Empirici, qui tamen aliquibus præceptis suæ scientiæ certis innitebantur, & secundum ea operabantur, ut plurimum demonstrat Gal. & præcipue *in Iatrod. ubi supra et de opt. secta ad Thrasyb. cap.* in tam insignes errores, tamquam intolerabiles erant, ut eosdem Gal. impudenter assereret, quid dicendum de nostri temporis Empiricis, quos ex ignorantia & temeritate progenitos esse dicturum, qui licet illi tam à ratione alieni essent, tantopere illis ipsis bona ratione tolerandi, ut demonstrat Sanctor. de Sanctoris *lib. de vit. error. cap. 5.* Illi quidem tres
3 inter constituebant, ex quibus remedia depromebant, propriam nempe inspectionem, historiam, & analogismum: nostri neque ullum hujusmodi fontem constituunt, neque unde remedia depromant, noverunt, neque quæ agenda sunt, ad aliquam referre sciunt; neque tandem experientiam, quam tantopere in ore habent experientiam: quam tamen post Galenum, & alios demonstratæ sunt à præcitato Sanctorio *ubi supra*. Sed unde obsecro tantam hominum patientiam in hoc genere hominum generare toleramus? Num quia facile in alios patimur ea, quæ nos etiam pati ne satagimus? Quisque enim, occasione præsente se pro Medico jactare posse desiderat, nec quisquam etiam suas in morbis antepanit experientias, neque ullum hominum genus est, etiam muliercula ipsa, vilissimaque anicula non excepta, quod non habeat ad certas quasdam ægritudines sua remedia experta fama, quorum auxilio certe certius morbi illi curentur: tanta est in omnibus medicum se aliis ostendendi pruritus.

Quoniam vero præter meum esset institutum eorum, qui vere Empirici sunt, errores prosequi, hancque sectam (sed quid ego sectam dixi? tenebras potius dixerim) ab ita merito penitus detergere,
4 de ipsis plura non addam, omnia enim mihi dixisse videor, cum eorum errore confirmaverim, ad medendum admoventur, eorumque esse debet, quod si quid damni tales homines ex suis medicamentis ægris inferunt, de damno tenentur, & si quem medicamentis suis occiderint, tenentur
5 etiam de homicidio. Quia tamen eorum nonnulli sunt, quæ quibusdam Collegiis, vel supremis Principibus licentias reperiuntur, erant quædam medicamenta venalia habendi (an id autem aliqua conscientia conceduntur, illi viderint, ad quos pertinet) de hujusmodi particulariter dicendum, quod quamdiu que sua remedia ad eos morbos quam ad expressos in sua licentia adhibeant, severissime sunt puniendi, & hujusmodi licentia privandi. Sed quis est, qui procacem eorum loquacitatem in circulis compescat? quod etiamque medicamentum ab eis dispensatum, ad omnes ac singulos morbos fugandos valere, & si iis liceret, etiam ad mortuos suscitandos illud valere, dejerantes affirmare non dubitarent: nihil promptius est, quod sibi latere infulsa remedia summa temeritate non audeant, ut verbose quidem, naturalique loquentia credulos plerosque ex plebe, imo & alios homines ad ea commenda non alliciunt modo, sed pene cogunt. Verum tales homines, quos Circulatores & Ceretanos vocamus, audire, ab illisque medicamenta emere, peccatum esse, ex D. Thomæ auctoritate luculenter demonstrat *Mercur. lib. 4 Error popul. c. 8.* ubi & rationes hic affert. 6

Empiricis proximum aliud genus hominum est, non empiricum non minus procax, quod chymicum dicunt per quem illa artificem intelligo, qui, cum nullam habeant *Philosophiam*, aut rationem, curant tantum, sed solum de stillandi ac suo modo præparandis medicamentis delectantur, audeant tamen, quotiescunque se offerunt occasio, manus admovere. Chymici autem ii, qui ratione chymicis remediis utuntur, etiam alias quam de cæteris fecimus, laudandi sunt, nam in super modi, quod Medicinam præsidio augeant. Sed ignarum illud genus hominum suis remediis eo tempore fidit, ut nihil supra Medicamenta omnia efficacia, & purum, ab impuro separare autumant, fidisque rerum substantiam nulla labe, nullaque fæcum illarum conspurcatis uti se credunt, tantisque elogiis sua hæc medicamenta extollunt, ut minimum, quod præstare possent, sit morbos, quoscunque etiam incurabiles ac desperatos certo, tuto, secure sanare, majora multa promittunt, juventam eorum ab orci faucibus eripere, vitam ad longum tempus protendere, parumque abest, quin suis remediis hominem immortalem efficere confirment, tantum divina, coelestia sunt, quæcunque proponunt. 7

Quoniam autem Chymicorum peritia suis principiis, & rationibus nititur, nullus ideo putet quispiam, me Chymiam à medicina eliminare, non me profiteor, vel in tuendo chymica remedia debita diligentia à suis artificibus præparata, à rationalibus Medicis tradenda, non autem ab irrationalibus quibusdam ac præsumptuosis mechanicis qui, putant se non solum scire eorum medicamentorum præparationem, quam usum: quod tantum à vero abest, ut hac audacia impulsi, in mille errores in hominum perniciem delabantur, cum neque morbos cognoscant, nec modum utendi suis medicamentis, quibus tantopere fidunt, ut in detestandum illum errorem eos incidere contingat, cujus in principio nonnullos quoque rationales Medicos insimulavimus, nempe quod superbe sanitatem hominum promittunt, ita ut summam Dei potentiam detrahere videantur.

Sed præter hunc errorem dupliciter peccare possunt Chymici, primo in iis, quæ ad ipsam chymicam artem proprie spectant, quæ cum pharmacopœis (de operatoribus loquor) non minime, quæ pharmacopœi errare solent, & in electione, præparatione, & asservatione medicamentorum, tam simplicium, quam compositorum, & alii in omnibus, in quibus pharmacopœos errare diximus. Secundo errare possunt circa eorundem medicamentorum administrationem, & hoc modo dupliciter, vel administrando ea per se, absque ullo Physici licentia, vel administrando cum licentia, sed non ut Physicus jubet. primo modo Chymici semper graviter errant duplici ex causa, prima, quia morbos, quibus ea adhibent non cognoscunt: secunda, quia non norunt tempus adhibendi. Advertendum tamen, me semper loqui de chymicis imperitis, & qui Medicinam non legerunt, qui ea tantum medicamenta præparare, non ut ratio postulat, in usum trahere norunt. alia enim Medici rationales Chymiæ addicti, qui & morbos, & tempora

nost-

morborum cognoscant & medicamentorum, quibus utuntur, naturam sciant etiam incommoda ab illis provenientia evitare, neque promittere, ut illi faciunt, & indifferenter in omnibus morbis immutantur, cum nonnullos irritare potius, quam sanare possint.

20 Secundo modo in administrandis solis medicamentis errant Chymici, cum ea administrant ex licentia Physici, sed non, ut Physicus praecipiebat, & in ea quantitate, quam jusserit, aut cum circumstantiis, quas ille desideraverit; quocumque enim ex his modis sua remedia adhibeant, culpae rei efficiuntur, maxime, si quid inde damni aliquando obvenire possit.

SUMMARIUM.

1 Mulierculae etiam sub nomine Medici veniunt.
2 Obstetrices possunt, ut Physici in consilio, in operis mercede vel poena errare.
3 Obstetrices quomodo errent, cum mulieres tantum praegnantem & partum spectant.
4 Obstetrices quomodo in praegnantes errent.
5 Obstetrices non debent medicamenta ad praegnantium expurgandam adhibere.
6 Obstetrices quomodo errent in parturientes, & puerperas.
7 Obstetrices quomodo errent in foetum.
8 Obstetrices quomodo errent in foetum simul, & puerperam.
9 Obstetrices per negligentiam quomodo errent.
10 Obstetrices ignorantes veram baptizandi formam illicite, aliae vero licet potuerint graviter, quoties periculo mortis baptizare aggrediuntur.
11 In praescriptione aliqua puerperarum quomodo delinquant obstetrices.
12 Obstetrices errant quilibet per se tribuendae.
13 Obstetrices an teneantur parturientibus confessionem suadere.
14 Obstetrices peccant in judicium falsum referentes.
15 Mulierculae circa operationem quomodo errent.
16 Obstetrices aliquae visitatae, & impotentes, errant non revocandae.
17 Mulieres an absque licentia obstetricis officium exercere possint.
18 Obstetrices plures praeterlinentes in cura suscipiantur, quam quibus satisfacere possint, errant.

QUÆSTIO XII.

De Obstetricum erroribus.

1 Mulierculas etiam sub nomine Medici comprehendi, jam antea hujus tituli fecimus, sed tamen aliquae sub Empiricorum genere continentur, nempe quae, ut Empirici faciunt, nonnulli medicamenta ad quosdam morbos administrant, de quarum erroribus non aliter, quam de erroribus ipsorum Empiricorum intelligendum. Sed cum obstetricem autem caeterae, licet omnes Immanes ardent, & ignorantia ductae, etiam medicamenta nonnullis administrare solent, sed non de iis tantum nunc sermo habetur, quae harum officium Obstetricis patrare possunt, ob quarum culpam, vel poenitentiam civili lege reportare debeant, vel peccatum incurrerent de quo ea, licet copiosissime scripserint plurimi Doctores, & prae omnibus & ex Neotericis Mercurius, *in lib.* cui titulum fecit, *La Commare*, *et lib. 6 Err. popul.* tamen non desistam ego, quaedam nonnumquam argumentum faciunt, hic adjungere, ut ex communi usu, methodo, tabulae parata lucis me, quiquid fit, existimet.

Obstetrices ergo cum sint ceterarum mulierum, praecipue fecunditatum, ex eo, quae mente sunt, 2 gnantur, Praeterea, nonnulli, quam Physici possunt, in consilio, in opere, & in recepturis mercede, com-3 mittendo, & omittendo delinquere. Vel ergo obstetrices extra praegnantem, & partum, mulieris tractant, vel in praegnantem & partu. Extra praegnantiam, & partum multipliciter ac insignitae errant obstetrices non ex communione modo, ut cum contra animae salutem quoquomodo mulieribus persuadent, ut non licitum citum ad suscipiendos liberos ex alio, quam ex proprio viro, usum vani alicujus & superstitiosi remedii ad eundem finem suscipiendae prolis, vel alium quemcumque, aut quae medicamenta concupiscentiam excitantia commonstrant, aut viri vel proprii, vel cujusvis amorem conciliantia, cum corruptarum virginum integritatem reparare docent, vel laesa parte efficacia vel sterilitatem inducere, & conceptum impedire, cum medicamenta genitalium laxitudinem constringentia administrant, cum fucos & cosmetica ipsis mulieribus parant, vel indicant, & alia hujusmodi ad malum finem adhibent: in his enim omnibus quantopere ipsa propriam conscientiam aggravent, non necesse est demonstrare.

In praegnantes porro non minus, imo multo magis graviter peccant, cum vel aliquid facere, vel aliquid assumere, aut alio modo adhibere ad abortiendum eas mulieres docent, quamvis gravidas esse doceat. Ubi notandum est, quod quamquam ex multorum sententia, Medicis possit, ubi matris salutem, abortum non animati foetus procurare, tamen obstetrici id nunquam omnino licebit, ut ea nulli excusatione digne fit sequendum tale factum fuerit lapsa quia suam capacitatem praetergrediatur. 4

Sed neque cum conscientia potest obstetrix ad detergendum, cum mulier gravida sit, potest, aliquo medicamenta praeparare, aut supponere, aut aliter adhibere, hujusmodi formulas familiares, ut exempli gratia, Aquam mulsam acemet exhibitam, enemata tenuissime tritum, & aqua dilutum, clysterum, pessum, gelbanum suppositum, & alia his similia, item, aliaque id genus, quorum licet plura ab Hippocrate primo & mox ab aliis tam veteribus, quam recentioribus proponantur, ab eis tamen plurimi rejiciuntur, eo, quod omnia hujusmodi experimenti periculi plena sint, cum facillime abortum etiam dare possint. 5

Porro autem in parturientes, obstetrices errant 6 duplicites, vel in eas solum, vel in foetum; Iulium primo, cum ipsam petere permittunt, vel dolo occidunt, evenit enim aliquando foetus natis partibus ipsis mollis, utcum utcumque monstrosi, statimque ipsas obstetrices, cum tales nascuntur, & parentibus perpere, cum aliquando ille alligendus sit, vel non alligendus, sed sic permittendus, ut foetum non vivat, cumque ideo etiam matres celari partum volunt, & sic ab ipsis obstetricibus nefaria opera auxilium reportant, immo in ipso utero, & cum ob utero facilius emittere, atque in eo casibus ea nunquam homicidae esse putandae non est dubio locus. Neque obstat, quod partum monstrosum, quod monstrum possit impune occidi, ut docent alias, *ut de monstris prout* quia non undique de quolibet monstro est intelligendum, & qualiter foetus monstrosus hujusce effectum posse est monstrum, videndus Menoch. *lib. 4. de arbitr. jud. in ab. et seq.* 7

Errant porro & in foetum, & in puerperam obstetrices, cum in actu parendi verba superstitiosa proferunt, aut superstitiose etiam remedia adhibent ad partum accelerandum, vel cum superstitiosos etiam quosdam faciunt, quibus cum semper vel implicite, vel explicite Daemonis opera intervenit, tradant quem pessime cum perditis agunt, dum in primo eorum ortu Daemonem in patrocinium vocant. Christiana igitur & prudens obstetrix haec cane peius & angue effugiat, & invocato semper Dei, Deiparaeque Virginis praesidio, operi sibi imposito incumbet, & si quibus remediis sit utendum, physica tantum sint, nulla omnino superstitione suspecta. 8

Peccant ulterius obstetrices, cum debitam diligen- 9 tiam non adhibent in adjuvandis ipsis parturientibus, ut partus facile succedat, item ex parte foetus qui ex parte matris. Et quia ad debitam diligentiam adhibendam multa experientia opus est, hinc fit, ut obstetrices, quae nulla praecedente exercitatione & observatione, vel aliis inscitibus obstetricibus petitis, ad hoc munus deveniunt, mortaliter

peccent,

peccent, quotiescumque illud exercent, eternim bene [illegible] quia semper peccare [illegible] cum [illegible] pericula [illegible], cum recte [illegible] & si quid [illegible] negligere non [illegible] Quæ vero [illegible], & [illegible] non [illegible] hoc [illegible] possint, [illegible] [illegible] est. Sciet ergo diligens obstetrix optimeque [illegible] consilium [illegible] partum, [illegible] [illegible], [illegible] quæ ad partus [illegible], & [illegible], [illegible] custodiam, & symptomata [illegible] pericula [illegible], [illegible] ipsis [illegible] in [illegible], ex quorum [illegible] non opportuna aut [illegible], vel [illegible] [illegible], [illegible] errores [illegible], [illegible] [illegible]

Verum post hæc, [illegible] hæc omnia [illegible]

10 Christiana obstetrix debeam et verum baptismi formam, ut decet, scire, quam si non cognitam calleat, mortaliter eloque [illegible], & gravissime [illegible] peccat, quoties baptizet. Navarr. in Manual. [illegible] num. 7. Patet enim [illegible] ex hac [illegible] ignorantia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] baptizatus dicitur, qui non est baptizatus [illegible] baptizat [illegible] Ecclesiæ præscripta [illegible] est, [illegible] baptizatur [illegible] [illegible] defraudari, quod in casu [illegible] ex ipsarum obstetricum culpa sit, digna animadversione [illegible] puniendo.

11 Præterea peccant obstetrices in præscribendo [illegible] & puerperis [illegible], quod Medicis [illegible] [illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] multi [illegible] Medicorum dogmata præscribere, [illegible] [illegible] [illegible] Medici [illegible], & [illegible] Medici [illegible] puerperæ abstinentiam a [illegible], aut [illegible] [illegible] esse [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] & vinum [illegible], & aliud quidem [illegible] [illegible] [illegible], ut facile [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Medico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] purgamenta, & [illegible] interdum ob id ipsum magna [illegible] [illegible], ipsæ contra [illegible] non solum plenum [illegible] [illegible] [illegible], & in causa sunt, ut [illegible] [illegible], puerperæ in vitæ periculum [illegible]. Reprimenda ergo earum audacia est, & si quid contra Medicorum præcepta [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] puniendæ, & [illegible] obstetricis [illegible], [illegible] quandocumque [illegible], ipsæ etiam a Medicis [illegible] ab [illegible] [illegible] [illegible]

12 Cavent etiam eædem mulieres non leniter, [illegible] puerperis, ac aliis quibuscumque [illegible] [illegible] per os [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] nullo modo permittendum, quia ignorant [illegible], [illegible] Medicamentorum [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], sed hic error est illis communis non ipsum cum [illegible] [illegible], sed etiam cum [illegible] [illegible] cum quibus & ipsæ, ut decet, [illegible] [illegible]. Quin tamen [illegible] [illegible], quæ ad [illegible]

13 munus pertinent, parem cum Medicis [illegible] [illegible], determinandum ulterius de [illegible] [illegible], quæ cum [illegible] Medicorum [illegible] [illegible] & primo quoad [illegible] videndum esse, an teneantur obstetrices, mulieres [illegible] [illegible] sunt [illegible], [illegible] in ipso partu periclitantur, ad [illegible] confessionem [illegible] quia licet [illegible] partus sit naturalis, [illegible] [illegible] fecit præter naturam evadit, & [illegible] [illegible], ut [illegible] in partu [illegible] [illegible] periculo [illegible], in quo casu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quorum [illegible] [illegible], & [illegible], quando morbi [illegible] [illegible], confessionem suadere, eodem modo obstetrices videntur teneri parturientibus [illegible]

confessionem [illegible]. Errant meo sane [illegible] obstetrices ad hoc, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] partu, cum tamen neque [illegible] [illegible], atque [illegible] [illegible] [illegible]. Ex mea vero sententia [illegible], non solum ad hoc, [illegible] [illegible] obligentur, sed etiam ad [illegible] [illegible] ipsæ [illegible], absque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], medicamenta ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sacræ Matris Ecclesiæ præcepta [illegible], [illegible] [illegible] præcepta, [illegible] [illegible] baptismatis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] partus, [illegible] baptismi, & in [illegible] quæcumque [illegible] [illegible].

Cæterum quæ obstetrices [illegible] [illegible] [illegible] in judicium [illegible], ut in [illegible], quæ ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & cum [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] 14 [illegible] ad copulam, cui [illegible], an mulier in [illegible] habere, [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quod etiam de [illegible] Medicis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quotiescumque contra [illegible], & contra [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccatum eo magis grave [illegible] [illegible] est, quo magis in [illegible] [illegible], vel ipsius justitiæ præjudicium, [illegible] [illegible] [illegible]

Unum [illegible] [illegible] operationem [illegible] obstetrices, si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 15 occasione [illegible], & maxime si hoc [illegible], ut [illegible] [illegible] tantumdem [illegible] est, ac si Medici [illegible] ante [illegible] curationem [illegible], [illegible] magnæ culpæ [illegible], *supra quæst. 6. dict.* Si ergo ob [illegible] obstetricis, quæ illam [illegible], [illegible] in partu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non minus [illegible] [illegible], [illegible] mortale peccatum, quod [illegible] illam [illegible] [illegible], ut de Medicis etiam [illegible] [illegible] dict. *loc. cit.*

Sed hic [illegible] [illegible], commissionis [illegible] 16 loquimur, [illegible] quando obstetrices [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ab eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] hoc [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ in notabile jam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] præjudicium [illegible] possunt, & maxime in [illegible] [illegible], quando [illegible] [illegible] & [illegible], & [illegible] obstetricum [illegible], [illegible] [illegible], ac [illegible] [illegible], contra quam illæ [illegible] [illegible] possint, quin ne [illegible] [illegible] jam [illegible] [illegible] debiles, [illegible] ac [illegible], [illegible] possunt, ut decet, tanta necessitate urgente, operam ferre. Non negaverim tamen, si [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ac robustiore [illegible] ad [illegible] opera [illegible], ipsæ præsentes consilio & tactum, & [illegible] [illegible] obstetricum [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debeat.

Determinandum autem erat, an mulieres obstetricis munus exercere [illegible] [illegible] licentia possint, ad quam [illegible] [illegible] [illegible], nempe Me- 17 dicorum, qui de Collegio [illegible] sunt, an [illegible] [illegible] cum licentia [illegible] [illegible] examine, et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] sint, necne, non posse [illegible] [illegible] obstetricum [illegible], & si quidquam locum habet [illegible], quemadmodum Medicum [illegible] [illegible] non potest medeti, ut dixi *supra quæst. 7* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] licentia potest, [illegible] [illegible] [illegible] necessitatis, in quibus [illegible] mulier obstetricem [illegible] [illegible] [illegible] possit, quemadmodum & medicum non doctoratum, in casu necessitatis, posse mederi volunt DD.

Nec mirum quam etiam ipsi Medici, qui plures 18 [illegible] curandos susceperunt & omnibus debitam operam ferre

ferre non possint, peccabit & ipsæ obstetrices, si plures habeant parturientes, quibus accurate inservire non valeant: debent enim omnino illas relinquere, ut aliæ conveniant, quæ obstetricari illis possint & solum iis inservire, quas ipsæ se solerter juvare posse cognoscunt; aliter si ex hoc aliquid damnum aliquod reinsurrexerit, immunes à culpa non sunt.

SUMMARIUM.

1 Infirmis assidentes veniunt hic sub nomine Medici.
2 Errata assidentium in quibus consistunt.
3 Summa unde medica difficultas oriatur?
4 Assidentes quomodo errant circa administrationem medicamentorum.
5 Circa victus rationem quomodo errent assidentes.
6 Assidentes errant negligendo convocare Parochos.

QUÆSTIO X.

De Assidentium, seu Ministrantium erroribus.

1 HI quoque, qui infirmis assident, aut illis aliquo modo ministrant, sub Medicorum censura omnes venire debent, nam & hoc multis errorribus insultetur non adverterim contingit, qui etiam a legibus punitionem reportare deberent; quod cum ii de facto non fiat, non est tamen quod eis quando grave & mortale peccatum non incutiant. Omnia vero bonum hominum circa consistere videntur in exequendo quæ Medici præceperint; itaque qui omittentes ea quæ illi jubeat aut facientes
2 ea, quæ illi vetuerint, errare solent, saltem autem aliquando est, imo & quandoque fit, ut ob ejusmodi hominum ministrationem assistentiumve errorem ægri plurima damna perpetiantur, & interdum etiam vitam cum morte commutent: cum ob tam inter præcipuas cetera medicos difficultates hanc agnovit, de ea tantopere benemeritus senex noster Hippocrates, lib. 1. Aphor. quod non sufficeret Medicum recte operari, seipsum præstare opportuna facientem, sed oportere etiam sit, ut & ipsi ægri, & assidentes, illisque ministrantes, & exteriora ad salutem ipsorum acquisitionem pertinent.

3 Graviter ergo peccant multi, qui vel remedia à Medico proposita in ægrorum utilitatem contemnunt quod, exempli gratia, nimis implacida illis videntur vel quod illis non probentur, vel ea secundum Medicorum præceptum non adhibent, ut jubente Medico, sanguinis extractionem ex vena susceptione, ipsi cucurbitulas malunt scarificatas applicari, vel hirudines, improbantes venæ sectionem ægri debilitatem causati, cum jejunitium venerit usque aut aliud quid. Sic & si Medicus purgans medicamentum præscribere voluerit, stomachi sobrietiorem, ejusque imbecillitatem in medium afferentes, in
4 causa sunt ut æger medicamentum non assumat, unde debitis ejus efficacia defraudatur, aut vita periculum subit, aut salutem in longum protrahunt. At aeternal via patet, quantopere vulgares hi doctores ægris assidentes ipsis dispendio sint, nisi circa quod dubium in medium non afferant, se quod peius est, semper se præ Medicis ipsis sapere sibi persuadeant.

In victus porro ratione quam frequenter non le- 5
viter errent, vix possibile dictu est, & maxime mulieres, quæ ipræcipiente Medico victum tenuem, ipsæ semper plenitudinem exhibeant, semper, ut eorum ægri debilitatem, nonnunquam plenitudinem permaneant. Res etiam à Medico vetitas, ut ægro ingerere, passim offerunt sed non considerant, quod si eorum errore æger decedat, ipsi ejus mortis rei efficientur, & idcirco enormi irregularitatem incurrunt, ut post longe & clare DD. dicit Covar. 1. 2. part rel. §. 4. cap. de Hom. n. 1. vers. an hi etiam. Non enim de eam sit, ut hodiem aliquis ægro intemperate sindetur, ipsum e medio tollat.

Coterum assidentes ægrotis, eisque ministrantes 6
peccare non est dubium, si necessari gentes hui in convocandis parochis & sacerdotibus, qui ipsis ægris opportune Ecclesiæ Sacramenta ministrent; quod multo magis habebit locum, si de hic à Medico admoniti, jussa non exequantur; quod enim eo loco hoc teneanitur sub pœna mortale peccati, ego quidem affirmare non solus licerim, quod ad me hæc non pertineant, sed ad Canonistas decidere. Certe si quisquam sit, Medicum, cæterosque negligentes videat in fundendo ægro confessionem, & in cæteris ad animæ salutem spectantibus procurandis, & tamen ipse idipsum negligat, cum aliquid in hic præstare possit, non est ic mea sententia (si tamen in hic mea sententia locum habet) à peccato immunis. Et hæc de Medicorum erroribus, ob utraque Lege parabilibus, dicta sufficiant.

LIBRI SEXTI
TITULUS SECUNDUS.
DE TORMENTIS ET POENIS.

Continens Quæstiones octo.

SUMMARIUM.

1 *Non omnia tormenta, neque etiam pœna indifferenter omnibus hominibus insligi possunt.*
2 *In tortura agitur de humana salute.*
3 *Medici circa tormenta insligenda consuluntur.*
4 *Pœna comparantur ob stationem & morbum.*
5 *Tormentum est corporis cruciatus.*
6 *Tormentum propriè hic quid sit?*
7 *Quæstio, Tortura, Tormentum synonyma.*
8 *Quæstio quid sit?*
9 *Tortura quid sit?*
10 *Tormenta, quæ nunc sunt in usu, quænam sunt, & quænam sint.*
11 *Tormentum nomine simpliciter prolato, de chordæ intelligitur.*
12 *Rei ita torquendi, ut salvi & illæsi, vel innocentiæ, vel supplicio serventur.*
14 *Tormentis, verberibus, aut virgis vel ma sunt interimendi.*
15 *Tormenti chordæ descriptio.*
16 *Chordæ tormentum acerbissimum.*
17 *Fidiculæ quid?*
18 *Chordæ tormentum insligitur aliquando per unum brachium.*
19 *Vigiliæ descriptio.*
20 *Descriptio Tormenti Taxillorum.*
21 *Descriptio Tormenti Sibillorum.*

11 Tor-

31 Tormentum famis.
32 Tormentum sitis.
33 Vigiliæ tormentum in quo [illegible] principiis quomodo veniat in usum.
34 [illegible] tormentum.
35 Tormentum aquæ.
36 Tormentum [illegible].
37 Tormentum in [illegible].
38 Tormentum in [illegible] & capra.
39 Tormentum ex sale & [illegible].
40 Tormentum [illegible].
41 Tormentum: pœna quid? quid item spiritualis?
42 Capitalis pœna quæ?
43 Capitalis pœna quæ?
44 Pœna non capitalis corporis afflictiva quæ?

QUÆSTIO I

Tormentum, Quæstio, Tortura, Pœna quid, tormentorum quot genera, quot item genera pœnarum.

1 Erroneum inquisitionem tormentu [illegible], dubitatio pœnis [illegible], [illegible] ergo post tractatum de [illegible], seu dubiis Medicorum, de tormentis & pœnis agendum, de quo [illegible] [illegible] differere decrevissem, & plura [illegible] [illegible], [illegible] quæstionum modum [illegible], unde [illegible] calculum [illegible], [illegible] plures [illegible], [illegible]. Videbatur autem hoc argumentum a Medico pro [illegible] de necessitate tractandum, cum cum tormentorum & pœnarum plura & plurium gradus sint, non omnia indifferenter, & in quibusque gradu indifferenter omnibus infligi possint; sed [illegible] incurrunt, ut vel ob ætatem, vel ob naturæ debilitatem, vel ob aliquem morbum, vel vitium, vel ob sexum, aut aliquam aliam conditionem, ei, hæc aut illi tormento sint inepti, aut illud in hoc, aut illo gradu non sustineant, aliud in eo tormento in eo gradu [illegible] [illegible] pœnis [illegible] quorum omnium maxime cura in [illegible], hoc est, [illegible] [illegible] [illegible] de hominum salute, ut docet Far[illegible] in *prax.* [illegible] 37 *post* 2. [illegible] de *ind.* & *Tort.* num 4 de [illegible], quæ

2 ad hominum salutem pertinent, prae omnibus Medicus usu [illegible], arg l [illegible] *Medicorum ff de* [illegible] & [illegible]. Hinc est, quod in tormentis [illegible], [illegible] aliquem [illegible] um, ex quo [illegible] [illegible], Medicorum ad hoc judicium [illegible], [illegible] docet Farinac. *ubi supra* [illegible] num 73. sic [illegible] tormentis Medicorum [illegible], [illegible] periculo [illegible] possit [illegible] Ambros. *de mod. form. process* lib 4 cap 14 num [illegible] [illegible], [illegible] Medicorum judicio, ut per Farinac. *ubi.* q 73 num 140.

Sed ut palam fiat, de quorum et [illegible] sit [illegible], videndum est primo, quid sit tormentum, quid item Quæstio & Tortura, quæ [illegible] plurimum [illegible] debent, quid

4 denique sit Pœna, num 8. de pœnis hic agimus, quod [illegible] pœnarum aliquando esse temperandum jubeat [illegible], [illegible] ætas & morbus [illegible] de hujusque [illegible] opere pœnarum est.

Tormentum igitur, ut omnibus manifestum est,

5 corporis est cruciatus ex Jurisconsultis autem Bal. in pr. [illegible] de Tort [illegible], Torturam, vel Tormentum esse [illegible] corporis dolorem, omnis ergo dolor, dummodo hi [illegible], hoc modo tor-

6 mentum, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] tormentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] a Judice [illegible], ad veritatem [illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible] bona videtur posset ex hoc, qui [illegible] semper inquisitione a Judice per tormentis [illegible], ad veritatem [illegible] [illegible], [illegible] certiorum, cum [illegible] & hortor à Judice [illegible], & conductio ad locum tormentorum, & [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] dicatur Tortura, & inter gradus torturæ [illegible], Clar. *lib. recept. sent. quæst.* 64. num 30. Farinac *in prax crimin quæst.* 38. num 34. [illegible] *ad* [illegible] *def.* 30. [illegible] num 3 & tamen ex [illegible] [illegible] [illegible], aut saltem non magnum. Dicendum tamen videtur, quod DD hæc [illegible] [illegible] esse impropriæ tormenta, [illegible] gradus quosdam, & [illegible] tormentorum ea [illegible] determinarunt, & [illegible] modo tantum esse torturam. Farinac. *ibid.* num 43

Sed & quæstio, & tortura, & tormentum synonyma sunt, atque eorum [illegible] apud Jurisconsultos significant, ut ex Gloss. & aliis [illegible] Char- 7
tus *in prax.* [illegible] *lib.* 4. *cap.* [illegible] num [illegible] Quæstio enim [illegible] veritatis per tormenta, [illegible] *apud Lobenum* § *Quæstionem* ff. *de* [illegible] & *fam.* 8
[illegible] propter quæ in [illegible] [illegible], teste S [illegible] *lib* 2. *de Jud. cap* 14 Quæst [illegible] [illegible] [illegible] testimonia [illegible] [illegible] tormentorum [illegible], & sic ex nomine [illegible] Cicero [illegible], ut in locis [illegible] [illegible] Sigonio *ibid.* qui etiam quæstionem veram [illegible] *lib.* [illegible] *cap* 4. Judicium publicum Torqueri quoque [illegible] importat, cum [illegible] [illegible] corpus [illegible] ad [illegible] veritatem, Abb. *in cap. cum* 9
contempl. de reg. Jur. [illegible] *de Jud.* [illegible] num 1 Gilhaud *de Quæst* [illegible] num 3 Cartar. *in prax crimin. in proœm.* n. 171. [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] Judex, ut facti veritatem [illegible], [illegible] [illegible] mandat, tunc [illegible] quæstio, quæ & tortura *d. l. apud Lobenum* § *Quæstionem verbo*.

Cæterum Pœna dicitur satisfactio pro delicto à 10
Lege, vel a Legum ministro imposita. Auct. *in summa rubr. de Pœnis*, num 1 quæ quidem definitio optima videtur, cum comprehendat, quodcunque vel a pœnis [illegible], non [illegible] [illegible], quæ temporalis simul & corporalis [illegible], sed etiam pecuniariam, quam corporalem [illegible], & alias quascunque, quinimo etiam spiritualem, [illegible] & [illegible] [illegible] à canonibus, tanquam primæ [illegible] [illegible] Legum ministris in [illegible] [illegible] comprehenduntur, & pœnas, seu pœnitentias [illegible], de quibus tamen cum verba [illegible] [illegible], [illegible], quæ ad nostrum facultatem spectant, id quidem in alium [illegible] locum [illegible].

Tormentorum porro, quorumdam & pœnarum [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] neque [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & pœnis [illegible], in quibus infligendis aliquando Medicorum judicium expetitur. Unde ea de causa [illegible] [illegible] operæ [illegible] tormenta, aut pœnas quasdam afferre, quæ de præsenti in usu non sunt, [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] apud antiquos tormenta [illegible] quorum [illegible], & aliis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut intolerabili cum dolore ex [illegible], aliquando etiam cum membrorum aut [illegible] [illegible] deperditione adhiberentur, [illegible] [illegible] quæ præcipue in SS. Christi Martyrubus [illegible] [illegible], de quibus [illegible] Anton. Gallon. *lib.* [illegible]

Sed tormenta, quæ modo in usu sunt, quatuor 11
tantum esse, testantur recentiores, nempe tormentum funis vel chordæ, tormentum vigiliæ, taxillorum, & [illegible] [illegible] tamen usitatissimum & frequentissimum esse tormentum funis, DD. unanimiter fatentur, Cartar. *in prax crimin. in proœm.* num 178. [illegible] *in sua prax.* [illegible] *lib.* 4. *cap.* 1. 12
num 4. 166 Farinac *quæst* 38. num. 66 Ambrosin. *de mod. form process in sua lib.* 4. *cap.* [illegible] num [illegible] & in [illegible] [illegible] Fortun. [illegible] *lib.* [illegible] *de Relat. Med. cap.* 3 *in princ.* & aliam torturam nomine simpliciter prolato, de hoc intelligi dicit Ambrosin. *ibid. cap.* 8. Ratio vero, [illegible] [illegible] tandem tormentorum [illegible] usu acquieverint Judices, ita ut [illegible] [illegible] [illegible]

directio,

dicetur, et post alios dicit Charter *ubi supra, n. 7. et 9.* Ferdore. *ibid. num. 56. et seq.* ea est, quia tum
13 rei in quæstionibus tractandi cum torquendi sint, ut scire & illæsi moneantur vel supplicio serventur, sic dispositionibus Legibus, in *Quæstionis* *in toto* ff. *de Quæstion.* quem sequuntur omnes DD. Curtio à Stecc. *de Jud.* et tort. *num. 3.* Citres *ubi supra, num. 53. et quæst. 2. num. 93.* & ex nostris Fortun. Fidel. *ubi proximo*, in prime tamque expresse prohibitum a Lege reperiatur, ut tormentis, verberibus aut
14 virgis, nec fiat pro parte interiore *d. l. Aut damnum § Solet autem ff. de Pœnis*, utilem tormentum adhibendum est, quo magis, aut meliori id consequi liceat, quod Judices curandum (nempe ubique viam disponendi per eruditionem veritatem ex reis eliciat) quem prædictis quatuor tormentorum generibus, & maxime funis, quæ haec instituendo melius dolorem, & cujus excellentia cognatur rei invitis veritatem propellere, non admodum corporis saluti incommodent, ut de chorda præcipue dicebat idem Fortun. *ibid. in prior.* licet ex Juris consultis Brunus in *tract. de Ind. ut Tortur. part. 1. cap. 2. num. 6. dicit*, multa pericula solere evenire ex funis tormento, quæ tamen prudentia, et solertia, & protectione ipsius Judicis facile evitari possunt.

Horum autem tormentorum descriptionem, eoque illam quidem integram, quantum in me erit, lectori meo & maxime Medico, qui nullam de eo notitiam habeat, ex proprio mente tele debo.
15 Chordæ autem tormentum nulli non notum hoc modo infligitur. Reo duobus brachiis retro in dorsum contorquentur, invicemque superpositis etiam, sed tantum vinculo digitum latitudine non æquante, quod vulgo, la *stringa*, vocatur, supra carpum, seu brachiale obligantur, deinde crassiori vinculo brachiis tortis, sed tereti etiam super primum vinciuntur, atque per hoc funi ex ulla trochlea pendenti reus alligatur, tum per trochleam curriculum sursum trahitur & pendulus eo modo ad Judicis libitum relinquitur. Aliquando reo usque ad trochleam sublato, funis relaxatur, reusque suo pondere sibi deorsum permittitur, ita ut suspensus a terra remaneat, quod interdum repetitur hic, aut ter; sed quum non fieri ubiquumde ut simplex suspensio, neque repentinis ictus, melius Judices machinantur ad majorem cruciatum reis inferendum, et sunt quotidianæ, pondera rei pedibus appensa, compedes, vel ungui plumbi, baculus dicunt, unde ad distrahendos pedibus inducit, & alia hujusmodi; sed præ omnibus, superiori hoc tempore, in usu erat aqua frigida in dorsum projecta, de quibus omnibus suo loco erunt differemus.
16 Cæterum hoc tormentum nomen novum esse, unanimiter DD. omnes testantur, sed vetustissimum, vocatumque apud veteres fidicularum nomine, ut *in l. Diutronus C. de quæstion. et l. Nullus C. ad l. Juliam Majestatis* eu de eo etiam meminit Cal. Rhodig. *Antiq. lect. lib. 10. cap. 5.* inter alia tormenta veteribus usitata: sed de hac voce, fidiculæ, mentionem teterent dubium, utrum non constet, quid vere ullum certum usi fidicularum nomen, diminutivum esse à fidibus, fides autem chordæ vocantur esse quibus in aliquibus musicis instrumentis utimur. Terent. *in Eunuch. act. 2. scena 2.*

Et nos hanc forma videt bombus virginem,
Et fidibus scire.

Virgil. lib. 6. *Æneid.*

Si potuit manes accersere Conjugis Orpheus
Threicia fretus cithara, fidibusque canoris.

Sumitur & hoc nomen pro ipso quoque instrumento musico. Fidicula ergo sunt & ipsæ nervea quædam vincula, quibus reorum brachia dum tormentis subjiciuntur, alligari solent, tum & in ipsis in usu tormentis infligendis aut qui attrahunt, ut in eculeo maxime tribuunt Sigon. *de Judiciis l. 3. c. 18.* Sed aliam usu magis afferunt ex proprium fidicularum significationem dicit Mertin. Delr. *in comm.*
17 *Troad. Senec. part. 1. n. 560.* & Ant. Gallon. *de cruciat. Mart. c. 3. pag. 57.* esse nempe fidiculas ungulas, quibus torquentur in eculeo appensi, & alia de hoc nomine vide apud ipsos, sed & Calepinus utramque significationem amplectitur. Apud Svetonium certe fidicularum nomen, in *Tiberio c. 62.* (qui locus ab illis etiam adductus est) male apud posset ungulis sentire, sed hæc convenit potius funibus (& forte nervis, quibus in nostris instrumentis utimur) quibus Tiberius aliquos longa meri potione per lasciviam oneratos, nervorum deligavit fidiculis simul, hoc est, stricturam nervorum fidicularum uniusque tormento dictis.
18 Sed quicquid sit de prædictis, certum est, chordæ tormentum non idem esse cum tormento eculei, ut notat Altius *lib. 10. Parerg. c.* ex nemo aliqui hoc nomine chordæ tormentum appellet, ut Fortenuit) quod satis patet per ea, quæ afferunt Sigonius *lib. 3. de Judiciis cap. 18.* & Auton. Gallonius *de cruciat. Mart. cap. 3.* qualis autem tormentum illius eculeus, videtur apud eundem illud tantum eddem, eculeo ubi fuisse veteres in quæstionibus, culeo vel culleo (utroque enim modo scriptum reperitur) ad partem pertinet, erat autem culleus saccus, in quo includebantur parricida cum simia, gallo, cane, & serpente, & in mare projiciebantur, vel in flumen, ut *Justit. de publ. Jud. § alia deinde lex*. unde Juvenalis *Sat. 8.*

Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, non serpens, non culleus unus.

Et *Sat. 13.*

Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Sed de chordæ tormento hæc sufficere existimo ad ejus intelligendum, demando non prætereemus, quod præsenti aliquo impedimento multorum brachia ipsius rei torqueantur per brachium tantum unum, ut post Brun. *de Ind. et tort. part. 2. n. 6.* docet *citata qu. 38. n. 63.* et Citter. *addis. ad Rom. dis. 30. c. 20.* de quo re peculiariter ut suo loco tractabimus. Qui etiamvero modus etiam apud Tyrannos in usu fuisse in SS. Martyribus torquendis, testatur Gallon. *de cruciat. Mart. cap. 1. pag. 8.*
19 Secundum tormentum, quod præ cæteris usurpatur illud est, quod tormentum vigiliæ nominant, quod quidem in nonnullis conditionibus crudelius multo videtur, quam tormentum funis usi autem hoc tormentum hujusmodi. Reus in totum denudetur, aliisque plis omnibus etiam reconditorum partium detectis, brachia versus spinam retro contorta, ut in tormento chordæ, alligatur tanquam sine torquendus. Tripes tum scamnum in promptu est, quod caprium, vel equum, vel vulgo, il *Cavalletto* nuncupatur, tripedalis altitudinis, cujus summitas ut quadrangulare tabula figura, est pallicaris crassitudinis, latitudinis undique dipalmaris atque tabula superficies plana quidem in totam non est, sed sensim, paulatimque versus medium unsinguli lateribus sensu durante, in obtusum angulum acutum, seu pyramidalem plurimum efformet. Reus in modo chordæ ex trochlea pendens illi quatuor sedens fixitur. Lumbi tum super lateri ad pectus inducti, ac retro in proximo pariete firmetur, utroque humeri magis hinc inde à lateribus existentibus longa funiculo medio deligatur, tum ad pedes longa admodum baculus inter pedes divaricent, ne eos conjungere possit, hic baculus per alium funiculum, quo medius ligatur, surlum elevat pedes etiam & crura in ascolis, adstringatur parieti firmetur. Hoc modo relinquitur ille per decem, duodecim, quindecim, aut amplius, & plures horas ad Judicis libitum, nisi delictum confiteatur, ea tamen cautela adhibita, ne brachia tota tortura per tristiorem fenestram crebrior appendere nimis attendentur, sit cutim, ut aliter rei multum ascensu brachia de vitu periclitarentur, ut notat Farinac. *quæstione 38.* numer. & ubi plures et aliud brachiorum extensione in ipso tormento perisse narrat. Alias autem in tormento, licet magnum dolorem ac cruciatum multumque laboris in multis rei percipiant, nullum tamen vitæ periculum incurrunt, nisi quod obsint, ut cuique membrorum prius passum debilitati,

merbi

morbo aliquo præditi, corporis habitus & dispositionis, aut quid simile, ut suo loco tractabimus.

Sed ubi obstant aliqua impedimenta, ut quibusnoque eburdæ, neque vigiliæ tormento subjiciponi possint, tertium tormenti genus in eorum locum
20 succedit, quo de præsenti Judices utuntur, quod Taxillorum appellant, vulgo autem & Sicagbeira de quo post alios Farin. quæst. 38 n. 67. quod sic describam.

Reus, ut opportunum videtur, alligatur, undique pedibus in terram prope destinatum parietem prosternitur. Taxillos tum lerreos binos præter habent, quorum digitorum latitudinem undique magnitudine, digitalis crassitudine, atque in medio excavatos, quantum malleolorum alterorum recipere possint: est tamen inferior taxillus obid, cui qui superponitur interno malleolo major. Supponitur ergo major taxillus reo pedem porrigere coacto, superponiturque minor super dextrum interiorum malleolum. Tum in pariete summo est quatuor digitorum latitudine, in quod lignum repagulum ut forte inditur, eiusdem latitudinis, crassitudine duplo crassius, longitudine vero quatuor, vel quinque palmorum. Tum istud repagulum supertaxillo valide premit, utrumque ad Judicis voluntatem premitur, ex quo dolor atrox quidem & ossibus generatur: est enim pars compressa maxime sensibilis.

21 Denique in debilibus hominis ac pueris fevius tormento ad præsens utuntur, quod fibularum vocant, de quo idem Farinac & adducti per eum ibid. n. 68. quod tormentum an idem sit cum eo, quod digitalis Antiqui nominabant, de quibus ex Syuelio Marc Dell in Sever Tract par. ais n 560. ego fugiunt fateor me ignorare, cum quale tormentum illud esset, apud veteres invenire sciverit. Nostrum autem hoc modo expediturum. Lignea paxille habent numero sex, longitudine octo transversorum digitorum, teretes sub orbicula ex ligno maxime teres, uno binis pollicibus suæ crassitudine, capitulo oblongo & utrumque capitata, & in utroque capitulo perforata. Quod autem unumquam capitulum est, in cochleæ modum est stabulatum, utrumque autem per capitulorum foramina forti funiculo connexum, itaque sunt cum cepta cuneis modo copulantur. Rursus eo ferro annello illo, quod dominus appellant La Seringa, alligato utroque simul super brachiale, in utrumque spectum, cum Judicem sistunt. Tum singuli paxilli in singulis digitorum interstitiis exponuntur, ita ut duo postremi extra utrumque manum cuneis in digitos comprehendant, hoc tormentorum autem funiculum stringebant, eodemque coarctant, digitos comprimunt cum non tolerabili dolore, itaque ad Judicis mandatum permitte, eo subitem obstante, ut nec ratum pepercit. Hæc autem descripta tormenta ad præsens, hic maxime Judices in quæstionibus utuntur. Sed & veteribus, & antea quoque alia tormenta, aliaque complura tormenta utebantur, quorum aliqua ob eorum levitatem, alia ob atrocitatem ob culo recesserunt: horum plura recenset Bron de Judiciis, & Tort pars c. n. 1. Quorum nonnulla hic, cum parvulis quibusdam aliis, non ad aliam effectum recensebo, nisi ut apertum fiat, quanta ex ac lenitate respectu præteritorum temporum, Justitia exerceatur, licet, quæ recensebo, vix maxima pars sint eorum, quibus antiquorum, & tyrannorum præsertim, in Sanctos Christi Martyres utebantur.

Crudelitatem omnium superabat illud, quod fame excruciabant, subtrahendo ei nonnullos diei quotidianum victum, donec fames imperet extra eorum petitionem superetur. De hoc tormento meminit etiam
22 citatus Bron. ibid. 1 cod. num. 1 & Carrer in pract. crim. tract 2. de Ind. in tort num. 150. Hoc autem tormentum breve quidem erat, sed nonnisi ad certum tempus protrahebatur, cujus tamen terminum non potuit in particularibus assignari, sed de eo re plura dixi lib. 4. superius tit. quæst. 7. a n. 4 ad plures seqq.
23 Sed hoc multo immanius erat, meltoque magis intolerabile tormentum, sitis: trahebant enim, ut reo, quantum vellet ciborum, salsiorum præcipue, ad comedendum ultro dederunt, potu omnino denegato.

Hoc quidem crudelius erat maxime considerationis, quia quantum magnum esset is, qui eo jam processerat, nec quem nunque potuit crudelium prævenientem ex siti. Cur autem id sit in eo certitate se habeat, dixi aliis lib. 5. tit. 1. quæst. 5 n. 20. Sed erat forte hoc tormentum suspectum, cum sitis à nonnullis facile ad meliores dies toleratur, uno receptum habemus, meliorem toto vitæ tempore nihil bibisse, ut patet historia refert per Schenck lib. 3. Observ. cit. de febr. nam aliter quidem per aliquod longum tempus nonnullos fuisse scimus compertum, sed toto vitæ curriculo nonnullos, adiplos tamen per totam vitam nonnullos, ut dixi, fuisse constat, & testantur etiam Almelud Bened lib. et. præst. c 27 & Beuyern de unic lib. 6. mepe. d. Sepentet alibi a Schenckio, recenset alia observatio ex Platero, Marchionis ejusdem, à doctissimo Daniel. Sennerti lib. 3 consummatissimæ suæ praxis, part 1 sect. 1 c. n. 6.

Multæ multo prædictis erant aut crudelius primorib. 24 tormentum simplex. Reos enim in scamno sedere jussos, eloque ullo fornatle ? drimento, per quadraginta horas neque se movere, neque dormire permittebant (forte etiam nonnullis ingeniis inhibebant, ut somnolentum redderent, ut maxime, si post longiorem evigilem, & obscurorem putarem tormento 'eam subjecissent) apponebantur enim huic inde custodes, qui illum dormire tentantem expergefacerent, eo eterum modo, & molesta corum in modum reos angebatur, permissa sibi quiete effectu, aeratur propelabant nam hoc tormento nullum efficacius aut præstantius, mitius tamen esse, recte dixit Marc. Dell. in Stat. Tract part 2 num. 560. in fin. atque ait se primum eo tormento usum dicit Marsil & post ipsum quotquot DD de eo verbis fecerunt, & meminit Farinac ubi sup. n. 70 Sed Judicum moderniorum solertia, vel lenitas partimque illius quæstionum, & sectorum imminentia concreto eum tormentis utentium indere novit inquitum adaucu tum ut ad id deducti ret hujus, ut Paris per ea tortormenti perutabilitatem aliquantum moderari, & modum Judicum eruditiori præscribere, ut tristes reis ac sæpe factum est, inter quæstionem decederent.

Sed non contenti prioribus sæculorum Judices 25 fame, siti, vigilia eorum crimina, etiam igne & aqua in quæstionibus usi sunt. Igne autem, duplici modo, aliquando cum nudis pedibus accensis ignibus reos calere cogebant, at ea sæpe supplicium non tormentum, ex quo in posterum inutiles omnino evadebant, ossa pedum omnino exurit. Aliter (& hoc mutrum in usu, ut illo tyranni præcipue in SS. Martyribus cruciandis usi sunt, quod Gallon. de tormen Mart cap 7 & 8) Reorum pedes porcina pinguedine perungebant, megno igne appropinquando cruciabant, ipsis ut per eum, arctissime vincti, ne loco dimovere possent. Ab hominibus & hoc tormentum alicubi, usus & ab hoc non secus quam a priori plerumque hominem ad pedum usum inhabilitare deberunt, ut Gratianus testatur apud Bernard. in Abol. ad Ambros. tract de modo form. process lib. 4. c. 8. unde jam ab eo abstinendum de præsenti suadet, cum eod. Ambrosio. cod n. 8. ex eo idem Bernardin. ibid.

Aqua etiam depletum reos cruciabant. Carnificum illud mat, cum eos manibus, pedibusque funis al- 26 ligatis compressoque naso, aberrant aquam plenum in os infundebant, deinde alterum atque iterum, usque ad septem & ultra. Strangulationis in hi facile imminebat periculum, præter alia mala unde sequerentur. Ea quoque reos torquere consuevisse veteres, ex Jo. Millon testatur Charter lib 4. Pract. crim. tom. cap. c. n. 3 sed Farin. de Ind. et tor. part 2 quæst 2 n. 6. cum declarat dicit aliquot equamitorum necessarii sudare, ori obstructo alios vero non simplici aqua tamen sed calce immissa, quod cum multo majori molestia, majori periculo reos subjiciebat & majorem hominum impietatem arguebat. Neque hoc absimile tormentum illud fuisse existimem, quod reos, vel aqua aceto immissa occidebant, eodem modo, utrupe vel ipsum acetum, vel potum mistum in ore infundendo hoc in scelis plectendis utebantur, ut

patet

patet apud Aristophanem, quem refert Laurent. Pignor. *de servis*, pag. 44. Parem hoc cum superioribus habuisse & molestiam, & periculum crediderim.

28 Ridiculum illud mediusfidius erat, sed tamen plurimum habuisse cassimo, quod Scarabæo fiebat, de quo tormento Bertrand. *promptu.* & Bellonus *in prad. Judic. part.* 2 *rubr. de Quast. n.* 48 denudato atque alligato reo, eius scarabeus super umbilicum, seu in umbilico ponebatur, inde catino vel cyatho tegebatur, ut inde egredi non posset: mirum enim est, quantum molestiæ animalculum illud afferre eo modo possit; sed quid mirum de scarabæo dicet qui non credet, in mentem redigat, quantum molestus sit pulex in aure inclusus.

29 Multo magis molestum fuisse censeo, quod sequitur tormentum, neque tamen multum habuisse periculi, si modus adhiberetur. Reo discalceato alligatoque, multa, salsa nempe aqua pedes madefaciebant, sive etiam sale plantis conditis, ipsoque in somno optime tincto, ne lotus demoveri posset, capram ad eius pedes lingendos admovebant. Fiebat enim, ut capra sal ambiens assidua propria lingua stillante plurimum tædium lincta afferret, neque facile tolerabile, neque enim solum tædium sed dolorem attulisse certo consentaneum est, cum carnem aliquando usque ad ossa corroderet. De hoc tormento meminit Bertrand. *ubi supra*, & exequentoribus Comes Gunde *Sala*, *lib.* 2 *a* 28. qui & aliud tormentum ex sale sumtum describit hoc modo. Tam

30 aliud longe gravius, quod munsio sale tendit ad strangulationem; fit enim magno quodam linteolo sale & aqua madefacto, quod reo, & guttur suppliciatur ingeritur, cui ob id maxime adhibetur sal, ut hujus sapore dum major fiat tum in guttur bibitur tum in gustu appetitus, indeque facilius linteum insinuatio, unde per angustias spiritus aut timeatur suffocatio, aut fere in animi deliquium rena torqueatur. Hæc Gomes. Sed Bellonus *ubi supra, n.* 46 de hoc tormento memoriam habuit, simplici linteo aqua madefacto hoc solito; apud quem etiam alia tormentorum genera jam exoleta videre licet, quo-

31 rum etiam nonnulla videnda apud Delr. *in Stacep. Ti. tad. om.* 580 & apud Gallonium plura *lib. de cruciat. SS. Martyrum*, & alia ea alia hic commemorari possent, sed ne inanem operam sumpsisse videar, de his plura non addam.

32 Cæterum pœna um genera quam plurima sunt, eorumque plura recensentur in text. *l. si quis fuer. §. final. & ibi. ff. de Pœnis*: nobis tamen de nonnullis tantum verba faciendo, & meo modo pœnam sic dividam. Pœnæ vel spirituales sunt, vel temporales. Temporales voco à judice quocunque, sive is laicus sit, sive ecclesiasticus, pro delictis publicis consistat. Spirituales voco a Dei ministri, nempe a confessario, vel aliis ab ecclesiastico *sed* culpæ impositas, in peccatorum nostrorum satisfactionem, quas proprie pœnitentias vocamus, de quibus tamen sermo inter insectantia verba factum, unica ad hoc quæstione dictata. Pœnarum autem temporalium corporales aliæ, aliæ pecuniariæ. Corporales voco non tas solum, quæ sunt corpori afflictivæ, sed eas etiam, quæ vel libertatem adi-

33 munt, vel civitatem, vel etiam honorem. Quarum aliæ capitales sunt, aliæ non capitales. Capitalium aliæ civiles, aliæ simpliciter capitales. Non capitalium aliæ sunt corporis afflictivæ, aliæ non simpliciter capitales sunt, quibus imponitur ultimum supplicium, civiles, cum inferunt summam capitis diminutionem absque sanguine, ut est exilium perpetuum, bonorum, & libertatis amissio, carcer perpetuus, deportatio, in quibus rei, tanquam, si amplius in humanis non essent, habentur, ut traditur in l. Rei. ff. de Pœnis, & l. Aut ff. de verb. signif. Non capitales corporis afflictivæ sunt fustigatio, verberatio, membri abscissio, tortura ad pœnam data, & aliæ ad hunc modum. Quæ corporis afflictivæ non sunt, ex illum est ad tempus, carcer ad tempus pro pœna injunctus & hujusmodi: de quarum nonnullis, quæ ad nostrum argumentum faciet videntur, suo loco & tempore disseremus.

SUMMARIUM.

1 *Tormenta eadem non semper uno eodemque modo inflguntur,*
2 *Tortura est remedium subsidiarium pro veritate in judiciis eruenda quando aliter haberi non potest.*
3 *Tortura gradus quot.*
4 *Primus torturæ gradus.*
5 *Pregnans non potest torqueri,*
6 *Pueri & decrepiti an torqueri possint.*
7 *Timor, & terror animi defensionem excusant.*
8 *Purpura an possit torqueri.*
9 *Mulier menstruata an torqueri possit,*
10 *Mulier menstruis fluentibus non est torquenda.*
11 *Secundus torturæ gradus, & qui ob eo debeant esse immunes,*
12 *Tertius torturæ gradus,*
13 *Trifilia funibus inimicissima,*
14 *Quartus torturæ gradus.*
15 *Quintus torturæ gradus.*
16 *Carcer est quædam torturæ species: Contrarium tamen seq.*
17 *Carcer proprie est tormentum,*
18 *Carcer non facit quæstionem.*
19 *Quæ Medico consideranda, cum judicium ferre debet, an quis in carcere absque periculo detineri possit,*
20 *Quomodo pronunciare debeat Medicus circa detentionem ratione in carceribus.*
21 *In carceratus ob levem causam, levis infirmitas suffecta debet ad eum ex carcere extrahendum,*
22 *Incarceratus ob gravem causam, levis infirmitas non sufficit ad illum liberandum.*
23 *Quis morbus ex quibus causis censura carcerum esse possit.*
24 *Infirmitas gravissima quando excuses.*

QUÆSTIO II.

De gradibus torturæ, & de carceribus?

Licet vero de præsenti, nonnisi quatenus superius 1 descripta tormenta quæstionis fiant, non tamen semper eadem tormenta eodem modo infliguntur, sed aliquando mitius, interdum atrocius, altaque animadvertimus, quinimo etiam delicta, ipsa quæ delinquuntur non semper uno eodemque modo commissa sunt. Delicta enim aliquando sunt leviora, interdum graviora, alia gravissima & atrocissima, ita ut tormentorum & pœnarum atrocitas illorum atrocitatem nunquam æquare possit. Sit & delinquentium malitia, delinquendi consuetudine, ætate, fortitudine, sexu, fragilitate, moliatur, & alia conditionibus alii ab aliis superantur. Cum ergo tortura remedium sit subsidiarium pro veritate in judiciis eruenda, quando aliàs haberi non potest, ut manifeste eliciatur ex textu in *l. Edic.* 2 *ff. de Quæstionibus*, & ex alia tam Legum, quam DD. auctoritatibus a Farinac. post alios adducti, *in prad. crim. q.* 40 a 3 hinc est, quod judices in quæstionibus, non ex abrupto ad tormenta deveniunt, sed gradatim procedunt, incipientes primo ab admonitione, deinde ad territionem, subsequenter ad deductionem ad locum tormentorum, post hoc ad corporis denudationem, tum postmodum ad alligationem, deinde ad aliqualem, sed levem torturam, post hanc ad graviorem, tandem ad gravissimam, Itaque à DD constituuntur varii torturæ gradus, & à pluribus plures per quos lentim volunt esse ut procedendum, nisi quid obstet.

3 Alii vero maluerunt torturam in tres gradus distinguere, in levem scilicet, gravem & gravissimam: alii autem distinxerunt in quinque gradus quos quidem divisio Medico magis cognitu est necessaria, ut judicium ferre possit, an reus torturæ subjectus fuerit nec ne, cum satis sit aliquando negative, vel affirmative absolute respondere, sed necesse sit

D distin-

distinguere, quo torturæ genere, ac quo torturæ gradu possit, ac [illegible] terreri, nam mulier gravissimam torturam sufferre [illegible] possent, quæ tamen gravem sustinuerunt, aliæ neque [illegible], sed levem pluresque ferem, sed levissimam [illegible] quidem, imo ne minas & terrorem. Examinemus ergo torturæ ipsius gradus juxta [illegible] divisionem, quæ magis ad rem nostram [illegible], ut

4 fit cum quarum prohibetur [illegible] [illegible] tortur gradus [illegible]. Primum igitur demum nonnullis DD. statuimus, cum Judex minatur reo tormenta, ipsumque terrere studet ad veritatem [illegible] illo eliciendam, & ab hoc primo torturæ gradu (licet abusivè dicatur) torturæ incipitur, ut mulier utero gerens, ut unanimiter statuunt DD. omnes.

5 Carrer. *in pract. in prim.* num. 183. Farinac. *quæst.* 38. num. 84. quem videas alias [illegible] n. 3. & hoc tamen cum fatetur, quia si gravidam deterreas, [illegible] rum abortum facile coget. Cum in rerum à terrore & minis non sint immunes, licet torqueri non possint ut impuberes, senes, infirmes. Bol. *in pract. crim. tit. de Jud. & tort.* num. 122. Carrer. *ubi supra.*

6 Sed non omnino tam absolute dicere, quod pueros & decrepitos esse [illegible] terreri, pueri, aut decrepiti periculo non vacat. Irritè cum pueri perterriti, & maximè recenti statu, in epilepsiam, aliaque mala decepte incidunt, senes autem facile [illegible] in apoplexiam, aut in animi defectionem, nam [illegible] & terrore ex [illegible] animi affectum [illegible] [illegible] Gal. *lib. 2. de art. cur. ad Glauc. cap. 14. & lib.*

7 *de Sympt. caus. cap. 5.* quod non [illegible] [illegible] in senibus, ob caloris paupertatem. Cavendum [illegible] [illegible] et quando magis tenera & quo magis puerili ætate fuerint, tanto cautius tanto minor terror incutiendus. Monendum insuper, [illegible] terror non sit [illegible], quæ infirmæ ejusmodi ætates illum vix sufferre possunt, [illegible] [illegible] in robustioribus ætatibus, ne aliquo ex [illegible] terrore, [illegible] intereant, ut notavit Gal. [illegible]. Leniter ergo in primis Judex procedat, deinde [illegible] ad graviores minas prorumpat.

8 Sed cum diximus prægnantem terreri non posse, num & puerpera, hoc est quæ de recenti peperit, terreri debeat? Hoc à Jur. [illegible] [illegible] decet Dicendum [illegible] distinguendo, aut enim puerpera est in primis diebus sui puerperii, & tunc nullo modo est terrore afficienda, qui saltem non decem, aut ad summum quindecim dierum. Ratio est, quia ex terrore, & timore [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] in puerperio [illegible] [illegible] motu fit, [illegible] ad exteriora [illegible] [illegible] [illegible] sanguinis motus [illegible] ad interiora, & maximè [illegible] cor, & sic [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] plena sit, [illegible] [illegible]. Sequentibus vero diebus, cum terror sentitur [illegible] [illegible] non exponit erit, dummodò neque magnus sit, neque repentinus, [illegible]

9 Sed postquam purgationibus puerperii tempore durantibus an [illegible] non possit terreri, porrone [illegible] fluxu purgationibus durantibus mulier terreri? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in utroque casu mulieris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & inde plurima mala [illegible] [illegible] [illegible] sed dicendum, non esse præcautionem, nam multo promptius, & majori cum

10 periculo ex retentione puerperii morbi [illegible] quam ex retentione menstruæ purgationis, ut [illegible] notavit aliter et Gal. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] menstruationis ribus non esse torquendam, quia in dolore [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] repentina retractio fieret ad [illegible] [illegible] [illegible], aut ex veneris [illegible] [illegible] quod facilè tunc ea occasione [illegible] [illegible] animo [illegible] [illegible] symptomatis [illegible] [illegible] periculo [illegible]

11 Secundus torturæ gradus erit, cum reus deductus ad locum tormentorum spoliatur, manibusque vincitur, tormento quasi jam torquendus applicatur, judice jam minitabundo instante, ut aliquam tormentum experiatur, veritatem prodat. Certum autem est, eos qui primo gradu torqueri non possunt, neque etiam secundo esse torquendos eorum maxime ex hoc, quam ex illo periculi [illegible] majorem quoque timorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], si multum debiles sint & tri [illegible] [illegible] aliquo notabili morbo affectus, & magnoque [illegible] lebre, aut [illegible] aliquo morbo, ad hunc usque terminum torquendi, vel potius deterrendi. Excipio tamen chronicos quosdam morbos, ut hydropem, [illegible] febres longas, sed leves, morbum gallicum, arthritim & alios hujusmodi.

Et hæc multo magis procedere deberent in tertio 12 torturæ gradu, cum reus denudatus, vinctis manibus, tormento jam experitur, licèt nondum torqueatur, ita ut in tormento [illegible] terror, & terrè nullo [illegible] [illegible] debilitate & prægnantes & [illegible] [illegible] aliasque [illegible], ita de pueris & senibus, cum aliter in [illegible] [illegible] [illegible] attingant [illegible] [illegible], aut non longè ab eo distent, aliae autem nondum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] omnino [illegible] distinctione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nempe [illegible] duodecimum [illegible] prætergressa, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] neque enim dubium est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possit, quantumque [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] facile est illum [illegible] mali non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ, ut Celsus dicebat [illegible] *de morb. sux. [illegible]* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] effectu [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] facilè [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] 13 [illegible] [illegible] commotione. Prudenter ergo Bol. *tit. de Tort.* num. 122 [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] deterrendum [illegible]. Quia tamen [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] in particularibus [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Judicem arbitrio relinquendum.

Quartus torturæ gradus est, cum reus jam reipsa 14 torquetur, cui succedit quintus gradus, cum non 15 solum torquetur, sed ad atrociorem torturam [illegible] [illegible], ut detinendo [illegible] in tormento ad longius tempus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] pedes, ut eos [illegible] possit, [illegible] [illegible] in [illegible], [illegible], [illegible], imponendo pondera in [illegible] pedibus, & [illegible] alia [illegible], de quibus in sequentibus [illegible]. Nam de hoc quarto gradu torturæ dicimus, quod ad eum non possunt subjici absque periculo [illegible] in febre [illegible] quacunque febri, nisi esset levis quartana, & [illegible] in durante intercapedine tantùm, in hæmoptoicis, [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] expuunt, in [illegible], [illegible] & hujusmodi, quæ omnino elucescendae, cum procedente sermone de tormentis in specie loquemur.

Quintum autem tantum dici potest tortoræ species 16 quædam, ut ex Baldo Pratt. in Pat. [illegible] *verb. Tortur. cap.* 1. n. 17. & Farinac. *quæst.* 37. num. 5. [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 17 nullus aliter D.D. Carrerum non esse speciem torturæ, pro eo, quæ affert Clar. *quæst.* 64. *lib. 5. §. final.* n. 31.

Sed in rei veritate, tamen dici potest tormentum corporis & animi, unde [illegible] dicitur [illegible] & [illegible] [illegible]. Farinac. *ubi supra*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bellett. *in pract. Jud. part.* [illegible] *de quæstion. & quæstorum.* num. 5. & tum, quia ex [illegible] non minus [illegible] potest per vim [illegible] à reo, quam ex durante tormentorum.

Clarus tamen loquitur fortè de tertio non facere quæstionem, & consequenter non torturæ speciem,

speciem, neque tacite tormenta commutari

23 Quare igitur potest aliquando à Medico, ut sæpe saepius etiam in criminalibus causis usuvenit, an quis absque vitæ dispendio in carcere detineri possit? qui antequam de re ut judicium ferat, & causam, ob quam quis detinetur in carcere, & morbum, quo affligitur, considerare debet. Causa ergo vel est civilis, vel criminalis criminalis autem vel est levis, vel gravis, vel gravissima. Levem voco cum quis detinetur in carcere, pro aliquo levi delicto, quod vel pecuniaria, vel levissima aliqua pœna expiare soleat. Gravem, cùm pro delicto vere gravi pœna corporis afflictiva, vel etiam capitali, sed non ultimi supplicii, vel privatione bonorum, saltem magna ex parte, est mulctandus. Gravissimam, cum delictum, pro quo custoditur, ultimum supplicium exposcit.

Eodem modo infirmitas, qua carceratus detinetur, vel est levis, nempe quæ neque de praesenti neque in futurum etiam, in ipsis carceribus non continente, quicquam timeri possit, ne eius incolumitati notabiliter præjudicet, ut esset levis stomachi, vel capitis dolor, febris, tumor vel aliquid simplex, vulnusculum, & id genus alia, vel est gravis, nempe quæ conjuncta est cum aliquo vitæ periculo etiam dubio, vel quæ etsi non sit talis, potest fieri talis, ex mora in carcere, uti ex sua natura, ut tertiana febris, etiam intermittens et simplex, & multo magis duplex, aut quotidiana intermittens, quartana quævis, & alii non dissimiles morbi, qui, licet ab omni periculo et intermittentia & maxime longe, ut in tertiana & quartana, videantur immunes, facilè ex procatarctica aliqua causa, ut est ipse carcer, possunt in vitæ periculi plenè evadere. Vel tandem infirmitas est gravissima, id est, cum manifesto vitæ periculo, qualia sunt febres continuæ omnes, morbi acuti & hujusmodi

25 His sic examinatis & distinctis, ac considerata insuper carceris qualitate atque durata, Medicus in hac re ita interrogatus judicium ferre potest, subsequentibus universalibus conclusionibus, ad determinationem de particularibus, mutandis. Levis infirmitas nullum affert impedimentum, quominus quis in carcere non minùs duro detineri possit; neque enim ob sui levitatem, ullam à carcere fomentum recipere potest, sed à natura, cuicumque eam acquirit, facilè superatur; idcirco leves morbos nominat morbi dignos non censetur. L. 1. § sed sciendum, ff. de Ædil. ed. & ex nostris Gal. lib. de tuend. sanit. cap. 10 (?) quæ, quamquam vere sunt, tamen secunda hæc conclusio limitari potest, sublevari causâ etiam levem infirmitatem, cùm sit levissima, debitæ dari causam excarcerationi. Etsi enim nullo notabiliter prægravescere possit, nihil ex tali infirmitate esse timendum, attenta causæ levitate & certitudine, quam habemus in quolibet levissimo morbo superari corporis ægrotantis, levis morbus ex ipsius levis causa gratia dici potest ad hunc effectum: quod tanto magis habere locum, quando infirmitas etiam levis magis protraheretur, nam tunc dubitationi locum non facerem, quin cum in carcere detinere multis incommodis patiuntur, non solum quoad ea, quæ in victu necessaria sunt, sed etiam quoad res ipsas non naturales, & maxime ad aerem, qui in carcere non potest esse nisi crassissimus, cum sit locus immundus, & horribilis, ut dicit Bald. in rec. ff. de statu cap. c. n. 2. & Farinac. post alios ibid. num. 2. & ex nostris Baptiste Codronch. in method. testif. cap. 2. & ubi comma mansio ab ipsis scriptoribus appellatur; Farinac. inter q. 27. num. 1. hinc est, quòd etiam levis morbus, si perseveret, ita augere potest, ut facilè carceratum etiam in discrimine ponat.

Sic tertia Conclusio. Levis infirmitas in casu gravi, & multo magis in gravissimo, non debet excusare hominem à carceris custodia; secundum justitiam enim volentes, ut graviter delinquentes, etiam cum aliquali vitæ incommodo, & dispendio (licet in levi infirmitate adesse non præsumatur)

in carcere custodiantur, ut delictorum suorum condignas pœnas reportent.

Quoad infirmitatem porro gravem, eo modo quo dixi, sic quarta conclusio, quæ jure excusare debeat in omni causa civili & in criminali gravi, & multo promptius in levi & hoc non absque ratione & auctoritate dico, quia non æquum est, carceratos etiam pro delicto gravi, ob carcerum incommoditatem, in ipsis carceribus perclitari, ut ex Follerio dicit Farinac. q. 33. nu. 87. Quòd si hoc verum est, cùm ea infirmitate gravi eo modo, quo gravem hic accipio, imminentem quis & rationabilis timor, ne ex mora in carcere infirmitas illa hominem e medio tollat, jure potest excusare. Rationabilis autem timor non modo oritur ex parte & ex natura morbi, qui quique est interdum in mortem terminari, sed ex aliis pluribus conditionibus, ut ex malo carceris aere, ex inceptitudine ministrantium, & medicamentorum non opportuna exhibitione, ex gravibus animi pathematis, quæ omnia cum pluribus aliis secum ad ægri sanitatem etiam in infirmitate aliàs non lethali, sed tamen gravi, conspirare consueverunt.

27 Multo magis ergo à carcere excusabit infirmitas gravissima, etiam in delicto gravi, quia, quæ in infirmitate gravi censui dixi, multò magis locum habent in gravissima, & multò promptiùs ad ægri mortem cooperantur, quàm in gravi: neque ex de causis receptissimum apud Medicos, gravissimos morbos, quales acuti omnes sunt, in carceribus nonnullis, summa cum difficultate, & cum evidenti ægrorum discrimine, curari posse, ut demonstrat Baptista Codronch. in method. testif. c. 2. per totum.

Utrum autem gravissimorum delictorum rei, ob gravissimas hujusmodi infirmitates à carceribus extrahi debeant, ego, quod ad me non pertinet, non determino. Videtur Farinac. in negativam sententiam abire, loc. cit. ibi, Nisi gravissimi criminis qualitas, vel reditorum multitudo repugnaret. Mihi satis superque est admonuisse, in carceribus detentos, morbo periculoso aut certo laborantes, facilè & promptè interire, difficillime & ægerrimè ad salutem perduci, cùm ob inopportunam remediorum administrationem, tum ob vehementes animi passiones, & maximè timorem & mœrorem, quæ quid aliud, nisi nilillem morborum exitum promittunt.

SUMMARIUM

1 Inter tormenta frequentius est tormentum funis.
2 Chorda funis majorem affert dolorem, quam grossa.
3 Judex debet nil curiose circa tempus intermedium inter ligationem et & elevationem in tormentum.
4 Suspensio majorem cruciatum affert, quam ictus. Contrarium in Tormento.
5 Quæ sunt minus periculosa, magis dolorosa, illa contra magis periculosa, minus dolorosa.
6 In multis delictis dantur ultra tres ictus.
7 Tormentum funis per unum brachium inflictum an magis molestum, aut magis periculosum, aut magis dolorosum.
8 Num in tormento funis per unum brachium inflictus magis periculosus, quam inflictus per utrumque brachium.
9 Quibus signis Judices funis tormenta attractiores augere soleant.
10 Cur post elevationem à prima tortura, major sit cruciatus in secunda.
11 Parum à terra elevatus in tormento majorem dolorem experitur, quam multum elevatus.
12 Cur ex abrasione pilorum sit facilius confessionem.
13 Chorda non possunt vel surgere ultra hoc spatium.
14 Tortura repeti non potest.
15 Reus non potest torqueri continuatis diebus.
16 Spatium inter unam torturam & aliam, quantum esse debeat, Dic. ut infra.
18 In Chorda tormento quanam partes sint tortis sanctione.

19 *In chorda tormenti homines loqui falsum*
20 *Chordæ tormentum pessimi manumissionum.*

QUÆSTIO III

De tormentis in specie, & primo de tormento funis.

1 INter tormenta, quæ in usu non sunt, frequentius & ubicumque est tormentum funis, ut jam luce perius dici, quod cum magnam inferat dolorem & cruciatum, homines tamen nequaquam offensos, & [illegible] Judices ubique terrarum eo utuntur magna [illegible], in eo tamen infligendo multa offeruntur consideranda, quæ ad esse tormenti majorem aut minorem tolerantiam facere videntur, unde magis [illegible] in particularibus personis [illegible] Judicibus est, qui animum ad hoc advertere debent, ut majorem aut minorem dolorem ex tormento reus percipiat, quo major aut minor [illegible] apparet tolerantia; nam exempli gratia, [illegible] de subtilis majorem multo [illegible], quam

2 grossa; Cæter. *in pract. crimin. in prin. nu. 167.* Gratian. *in add. ad Clar. q. 64. lib. 5. lit. a.* Farinac. *quæst. 37. nu. 66.* In debilibus ergo, in pueris, in senibus [illegible] Judex curet, ut tormentum in juvenibus [illegible] viris, in senis, [illegible], & sic [illegible], & ideo prior [illegible], quo tenuior [illegible] sit, quod dixi [illegible], *la [illegible]*, videndum ut in prior [illegible] moderari debeat, ne [illegible] atrociter torquendo crudelis, [illegible] Farin. *ubi supra, num. 38. & quæst. 41. num. 19.* [illegible] tormento [illegible] superiori dicebat, hanc ligaturam [illegible] atrocem esse, [illegible] que tum ipse [illegible] tormenti Judex hanc [illegible] qui competere debet, [illegible] in certis personis [illegible].

3 Eadem cautione utendum circa tormenti [illegible], quod [illegible] inter ligaturam & elevationem, quippe cum si diuturnum sit, esse [illegible] considerationis, ut idem Farinac. [illegible] q. 38. nu. 18. Medicus etiam considerabit [illegible] cum tam arcte [illegible]; & quid succedere possit, præcipue in aliquibus personis debilibus, cum ex Avicenna habeamus, 4. *[illegible]* nonnullos ex forti ligatura aliquando periclitari in phlebotomia [illegible], quod autem in hoc [illegible] arcta ligatura, & tam diuturna evenire potest, & maxime, si post diuturnam hanc ligationem [illegible] appendatur, [illegible] per notabile spatium detineatur? Videat ergo, ne [illegible] tormento [illegible] debere [illegible], sed ligari permittat, [illegible] tormento [illegible], ac si [illegible], in [illegible] ligaturæ permanere permittatur, [illegible] in aliquod periculum reus conjiciat.

4 Præterea, cum in hoc tormento, ut dixi, [illegible] aut simpliciter suspenditur, aut etiam concutitur, vel quassatur, sive, cum appenditur, agitatur denique ictu à summo trochleæ præcipitatus [illegible] labi permittatur, [illegible] tamen [illegible] manentis, volucrunt Jurisconsulti, ut post multos Farinac. *loc. cit.* [illegible] suspensionem majorem cruciatum afferre, quam ictum, cum tamen ex Medicis [illegible] Fidel. *lib. 2. Relat. 13.* contrarium [illegible] videatur, dicens, in simplici suspensione molestiæ quidem plus, minus doloris inesse, in concussione minus molestiæ, plus autem doloris. Ego quomodo horum Duo [illegible] conciliare possim, non habeo. [illegible] *Med.* [illegible] opinio sit verisimilior, quia major sit violentia in ictibus, quam in simplici suspensione; major igitur [illegible] solutio, & ex consequenti major cruciatus, qui ex majori & violentiori solutione, majorem [illegible] non est dubium. Farinac. ut mihi videtur, molestiam à dolore non separavit, sed [illegible] esse voluit, & sic ejus sententia vera esse potest, quia immensa molestia, quam percipitur in suspensione dolori associata, superat [illegible] molestiam & dolorem in ictibus perceptum. Contra [illegible] illud

5 non potest, quod idem Farinac. *d. q. 38. nu. 74.* docebat, quassationes nimirum minus esse periculosas, magis tamen dolorificas, quem ictus, utique autem minus periculosa est simplex suspensio, cum quassationes, seu concussiones, & ictus etiam in certis casibus, de quibus postmodum agemus.

6 Et ex de causa, ob imminens tempore periculum ex [illegible] ictibus non possunt [illegible] repeti, sed quotiesque delictis, & in quacumque quæstione, etiam atrocissimis, non dantur [illegible] ictus, post [illegible] Farinac. *ibid. num. eodem* Ambrosin. *de mod. form. process. in fin. lib. 4. cap. 4. nu. 6.* Considerabile tamen maxime in ictibus est, utrum ab altiori, vel humiliori loco tolerantur, cum quanto ex altiori loco referuntur, tanto majorem vim recte petitiur, eoque majori vitæ periculo exponitur, cui rei [illegible] terminus esset praecavendus, neque temere ex quolibet altitudine ictus inferendi.

7 Quoniam etiam evenit aliquando, quod [illegible] brachia sit impeditum, & ideo per unum tantum brachium torqueatur, ut in usu esse testantur. Bran. *de Ind. & tort. part. 3.* [illegible] Farinac. *d. q. 38. nu. 63* Gratian. *ad dict.* [illegible] *num. 7.* & alii, videndum esset, an hic torquendi modus sit magis, vel minus periculosus, & tormentum majorem vel minorem molestiam & cruciatum inferat; nam si magis sit periculosus, neque non molestus, & dolorificus, [illegible] Judex in eo infligendo procedendum esset, neque posset [illegible] per consuetum tempus [illegible] detinere, ut quando per utrumque brachium torquentur.

8 Sed contrarium mihi [illegible] videtur, tormentum funis per unum brachium infligendum & magis molestum, & magis dolorosum, & majori periculo subjectum esse. Nam præterquam quod (hoc enim ad [illegible] majorem cruciatum facit) brachia sit non contorqueatur, certum est, partes [illegible] male habere, & majorem [illegible] fieri. Illud maxime in hoc casu considerabile est, [illegible] majus afferre periculum, quam cum per utrumque brachium rei torquentur, quia cum corporis pondere ab unico brachio sustineatur, si per se et [illegible] permittere, suspensionemque sustineret, totam vim omnium brachium sustinet, & sic impossibile est, quin ligamenta, nervi, musculi, & musculorum tendines in ea parte laceremur, ac distendentur, unde in posterum homo brachio illius usum vel totum, vel in partem amittet, pro [illegible] quod alia pericula ex ea re imminere possunt, ut ruptura venarum & dilaceratio arteriarum in ea [illegible] parte, quo alligatum brachium respicit, cavendum ergo duxerim [illegible], præcipue [illegible] hoc [illegible], & [illegible] in [illegible], quæ enim ab omni periculo immunia sunt, sufficientes existimanda ad reum, quantum necessitas requirit, cruciandum.

9 Cæterum in hoc tormento infligendo Judices, ut alias dixi, multis utuntur ingeniis, ad molestiam & cruciatum augendum, tale illud est, cum baculum inter utrumque pedem rei in fune pendentis immittunt, ut eos simul jungere possit, quod quanta cum molestia fiat, testatur [illegible] late adducitur Farin. *loc. cit. n. 63.* Non dissimile est, cum compedes, vel pondus aliquod ex [illegible] appendunt, dum in suspensi manent, nam & ex hoc major dolor, neque impar molestia [illegible], & [illegible] hic non [illegible], nil in delictis atrocissimis, eorum atrocitate tormentorum atrocitatem exposcente. Sed non satis ad hoc est delicti atrocitas, nisi simul robustæ rei vires ad eam tormentorum atrocitatem sustinendam [illegible], quia quantumvis atrocia delicta sint, nunquam [illegible] pedam torqueri, cum illis nil liceat pro quæstione, non pro pœna, [illegible], hæc ergo hæc in debilibus [illegible] evitanda.

10 Superest autem ejus tormenti [illegible] ratione [illegible], quod nonnullos Judices facere dicunt Cæter. *in pract. crim. in princ. num. 180.* ex Parid. à Put. *de Synd.* [illegible] *num. 6. 8.* post hos Farin. *ubi alias num. 66.*

unw 66 imperare semper vero jam tantisper rotros à tormento depositi, et permittere eos à progressu labore super excussato refrigerantur, refrigeratos de novo tormento subjiciunt, duplicato in tormento ex progressu refrigerationis motum in modum doloris. At ex hoc & in primis torture corpus requirit recessus, post adaperiuntur, nervi, articulique omnes partes, & quæcunque nervorum membrorum emulsoriæ, relaxantur, superveniente mox frigore, & per jam petentes partes facile ad easpertes sese restringentes, illæ obrigescunt; postea tormento intermisso tum recurrant aut disterdat, ac divelli necesse, unde non sit hominibus periculo disruptionis, evulsioni, & laceratione vasorum, & parentium particularum, quemadmodum non immerito & bene id est recessit, quemadmodum & protectio frigida in rei dorsum, quæ ob eandem ipsam rationem potest superare laesos artus.

17 Considerabis & illud in hoc tormento est, quantopere tempus reus à terra elevetur; nam potum à terra elevatur majorem experitur dolorem, quam qui magis elevetur, ob rationem à Delrio datam, de qua etiam non solet etiam Fori noster locus tradendum esse rationem, quæ talis est: nam dum multo terræ inter suspensum contendunt, atque in hoc pro toto corpore tremunt, partes magis distendantur, ac fortiter membrum frangitur, et quæ distenduntur, etenim pro propria id laboris solamen cernere, quod inhiberet, eo magis pertinet dolentium desiderium. Ita Fontanus, & ex Scriptoribus Creteri in pract. crim. in princ. n. 17.

Sed unequem iterum progredientur, quæri potest hic, rei ab his pilorum id operari videretur, an ad lucem summitti, veritatem confiteantur? Ita reum sola rem habere dictas Paul à Carrerarii practicæ, & cæteri Flem. Christi in pract. deterrig. rem lib. 4. c. 18. tit. 118. vers. Quanto capillis capilli & Ambrosin. de mod. form. proceß. in fin. l. 4. c. 7. n. 6. Nihil quidem, ut veritatem ingenere fateatur, nulla de re physica ratio, ut id satisfaciet, in meum terre poterat. In terrer quippe robur in capillis adversum, ut Samsone, Judic. c. 16. cui abrasis capillis, omnis vigor, & fortitudo recesserit cit verf. 19. Apud Poetas etiam, ut apud Ovid. Metam. l. 8. fab. 1. Nisus superari ab hostibus non poterat, nisi et crinis capite abradretur, quod etiam à Scilla ejus filia factum, inde n. Minoar superiorem est. Sed cum ideo Samsone semper per omnia, in Minor, & illius labrisium, non habet formam in re sit dostum, tanti neque id, quod alii Poetæ fabulantur, quidem nimium vita excedere non potuisse, nisi illis ciniri obtruncaretur. Ovid. abscissis crine omnis vigor evanescere. et de Didone Virg. lib. 4. Æneid. vis

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem subitoque accensa furore
Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.
Ergo Iris croceis per cœlum roscida pennis,
Mille trahens varios adverso sole colores
Devolat, & supra caput astitit, hunc ego Diti
Sacrum jussa fero, teque isto corpore solvo
Sic ait, & dextra crinem secat, omnis & una
Dilapsus calor atque in ventos vita recessit.

Certe coma rei abscissa mortis, idcirco mortuis apud veteres in conspectorum funere comam deponere, aut tondere, vel etiam evellere, ad demonstrandum summum animi abjectionem, unde apud Homer. Odyss. lib. 4.

— *indignæ nec quicquam*
Flere quemcunque mortuus fuerit mortalium & fatum obierit.
Hic autem unus est solum nisi vis mortalibus
Tondereque comam, profundereque lacrymas à genis.

De quo in plura vide apud Delrium in com. ad Sen. Hyppolit. n. 1177. In Seneca etiam Bonier. 1. 21. n. 12. si quis captivam ducere in uxorem vellet, præcipiebar, ut eam in propriam domum introductam curaret, ut raderet cæsariem, ut unguiculos, et tredo, abjiciendum, unde apud veteres tum Graecos,

P. Borib Quæst. Med. Tom. II.

quam Latinos, omnes servi caput radebant, referente Pier. Valer. lib. 30 Hieroglyphicorum de Coma. Sed pilos fortitudinem, & audaciam afferre certum est; Unde illud Ovidii Metamorph. lib.

Barba viros, hirtæque decent in pectore setæ,

Et illud Juvenal. Sat. ?

Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum.

Nam mulieres, & Eunuchi, qui pilis, et cæteris, secundum totum corpus minus abundant, timidiores cæteris hominibus sunt, tamen inter cæteros pilosos esse et dociores notissimum est. Sicut apud Græcos comitem fortis comam exerunt, in fortitudinis signum, testatur idem Pier. ibidem de cultum Heroum, qui bello Trojano interfuerunt, ubique comæ laude Homerus reliquit, et percutit Sinesius in Dicere calvum encomio prope principium. Superstitiosum quid certe petatur judicium ipsum pilis, illis abscissis posse remedii quodam, & charactères ad tormenta resistendi. Ego quidem quid sit de hoc, probabam nonnisi et tormentorum tortorum veritate, ut ter, postquam illis pilis abrasi fuerint, ea etiam confiterentur, nam pili vel abraderetur, postquam Reorum elevatorum fecerint, & vicorum tormentorum sustineret, tali enim vigilia torqueri 13 quod sine tempore ullo, sed quaque calo ob tormentorum atrocitatem vix unquam rei constanter fuerit in detegendo veritati; & quod primum refertur Paris à Puteo, et Anth. de Sternald. supra num. cuit & post hunc Claritur in praxim crim. lib. 4. c. 1. n. 192. non viderit, quod semel torsor lectum tortor in repositur non confitetur, & quoad secundum effert Farin. de q. 38. n. 72 per partes usu, qui à tali tormento attribuitur non rimantur, quæ, et addit, & insupportabilis, tum ratione temporis, tum ratione tormenti veritatis & doloris. Verum tam pæniti non contrariam rem ejus rei, quam magis transfercrer, et refrigeretur, cum quodam jure de vigiliæ tormento verba faciet, tres, Reos ex ipsis detalis in ipso tormento summum, utque intolerabilem molestiam ex capitis ligore perpetitur. Ergo constat tormentum tertium est, per dispertes poena, in locis, in quibus pilis abundantior, & maxime in capite, externum frigus ad interior, in labore, & rigore, moer ut immo cum tristo penetrare, neque in modo in reale esse, et res in mediam, crebarbus, quod perpetientur, adjuncto vires nolentes veritatem fateretur.

Offertur insuper de eodem tempore, tam continentur quem delictum, quæ tertio torquentur. Quod tempus enim contineret, convenit interim in Dd. non posse esse longior spatio unius horæ. Clari loc. cit. §. r. n. 13. Ambros. ubi lites, neque & ibi Bertin scholastica Farin. q. 38. n. 54. Guaz. def. 30. n. 12. n. 8. 15 licet aliquando ultra per horæ quadrantem extendatur, illorum, teste eodem Farino. Sed tamen convenire est & sufficiente ad summum, horæ spatium, & prudenter hoc tempus moderari sunt Judices; quia, cum maxime & insigniter in hoc tormento laedatur respiratio, cum tempore in tormento rei defatigentur, et notior Fatuum tale sæpe cumque respiratio tam necessaria sit ad fovendum cordis calorem, siquidem ubi corpus tantopere laborat, certum est, si ad magis diuturnum tempus tormentum protraheretur, in pluribus, nuse omnibus dirum, periculosissima symptomata, & vitæ etiam extinctione producturum, habita etiam consideratione status criminis, quem vel perpetrantur; viderunt ergo illi, quod ultra hoc spatium illos torquere erit Legum sanctionibus contrarium, quia Reos non poenas, aut innocentiæ incolumes servari præcipiunt.

Quoad tempus discretum, consideratum spatium inter unam & aliam torturam, & torturæ ipsius repetitionem & quoad primum (nam unum & quando repeti possit torturam, ad me non pertinet decidere, sed illud tantum scio, regulam esse in jure, quod tortura repeti non debeat, Bian. de ind. & tort. p. 4. 5. n. 59. Ceterum pr. crimen. prin num. 188. 16 Farinac. ubi supra n. 38. Guazz. de def. loc. cit. n. 113

D 3 n. 1.)

[illegible] communis DD. opinio est, quod Reus torqueri non possit, [illegible] Forner. [illegible] Guarein [illegible] & hoc non absque ratione, quia [illegible] ut suspectum esse possit [illegible] per eam [illegible] & periculo [illegible]. Eidem [illegible] & magis [illegible] quam mitigare dici, cum Reum [illegible] gerit [illegible], quod ob [illegible] Doctores. Quoad secundum vero nihil [illegible] determinatum reperi. Blanc. apud Farinac. [illegible], [illegible] & aliam [illegible] videtur constituere [illegible]. Sed Petit a Putco [illegible] Judicem [illegible], [illegible] decem, [illegible] plenam [illegible] Forteccetta [illegible] Jurisconsultos [illegible], si quando [illegible] tormentum [illegible] debere, [illegible] quod apud nonnullos [illegible] [illegible] considerari [illegible] progressum, & Rationem [illegible] tempore [illegible] Porticcenti [illegible], [illegible] minori gravitate, pro Rei [illegible] minori robore, & sic de caeteris, [illegible] quod quanto magis [illegible] tanto minore cum periculo [illegible] tanto cum minore periculo, [illegible] decem, [illegible] plures dies, [illegible] Petit a Put [illegible] reperiat [illegible], ut quo unusquisque [illegible] corpore & tempo sit [illegible]. In hac re si Medicorum judicium requeretur, tale [illegible] debet [illegible] loquendo, non debere Reum [illegible] de novo tormento [illegible], nisi Judex [illegible] tormentum [illegible] esse [illegible] tempus [illegible] brachia [illegible] & [illegible] maxime in pectore, [illegible] brachia ad pectus adducere, [illegible] Forte [illegible] postea [illegible].

18 Considerandum insuper Medico, quamnam [illegible] corporis in hoc tormento [illegible], [illegible] dolorem [illegible] & musculorum [illegible] conjungentur. Quo-

19 modo [illegible] homines, humeros in hoc tormento luxari, quam tamen opinionem ob impossibilitatem hujusmodi [illegible] Fortun. Fidel. [illegible] probareque [illegible], quod [illegible] a tormento depositi brachia [illegible] moneret, quod [illegible] dubio [illegible] homeri aliquo modo luxati. Humeri [illegible] luxationis periculum est, & [illegible] difficiles [illegible] Medicum est, [illegible] genere [illegible] humeri [illegible], & [illegible] ex Avicenna [illegible] luxationem [illegible] humeris considerantur, & alii etiam quatuor, [illegible] Fergus lib. de luxat. tamen Hippocrates [illegible] negat humerum posse, [illegible] in [illegible] luxari, lib. de Artic. [illegible] & in Mochlico prope princ. [illegible] contra alios Medicos [illegible]. Et cum haec [illegible] ex chordae tormento [illegible] fieri possit, [illegible], ut nullo modo ex tormento [illegible] & tamen in usu quotidiano est, ut Rei a [illegible] possint brachia per tortores [illegible] suo loco [illegible] sint, sed id [illegible] perpetuo [illegible] & cum a vigiliae tormento deponuntur in quo brachia non luxari certum est [illegible] ob [illegible] dolorem & ligaturam et immobilitatem per [illegible] ex Judicis mandato reputantur.

20 Sed praeter dolorem, quem humeris, tormentique [illegible], cui cubito [illegible] tormenta chordae [illegible] pectoris, [illegible] & dolores [illegible], [illegible] ex parte corporis pendulo [illegible] molestiae [illegible] tormento perpetuo [illegible] alias partes a dolore & molestia [illegible], [illegible] corporis, & dolores & molestiae [illegible] tormento [illegible], sed et plurisque, qui in ipso tormento [illegible], [illegible] videretur, exemplo [illegible], [illegible] molestiam [illegible] magis molestiam [illegible] desperarent.

SUMMARIUM.

1 *Impedimenta ob quorum causam quis torqueri non debeat unde dependeant;*
2 *Impedimentum est aetas.*
3 *Impuberes torqueri non possunt.*
4 *Impuberes habilitati à statuto ad testimonium dicendum torqueri possunt,*
5 *Senes torqueri non possunt,*
6 *Senex adhuc ut torqueri, non possit, quis dicatur.*
7 *Morbi respicientes totum ob quorum causam rei tormentis chordae non sunt subjiciendi.*
8 *Morbi particulares similiter impediunt tormento chordae Reum posse torqueri, & num. seq.*
10 *Articularibus morbis obnoxii ob hoc tormento an sint mittendi.*
11 *Gallico morbo affecti an à chorda sint immunes,*
12 *Impedimenta respiciendo partium dispositionem, ob quorum causam Rei non possunt torqueri.*
13 *Cauteria in brachiis an excusent à chordae tormento.*
14 *Impedimenta corporis habitudinem respicientia: ob quorum causam rei non sunt torquendi.*
15 *Valetudinarii, & debiles torqueri non possunt,*
16 *Qui de recenti comederint, vel biberint, non possunt torqueri.*
17 *Tormentis subjiciendi per decem horas jejuni esse debent, Dit. 1 ac num. seq.*
19 *Mulieres quatenus chordae tormentis non sunt torquendae.*
20 *Puerperae non possunt torqueri.*
21 *Lactantes non sunt torquendae.*
22 *Mulieres cur facilius chordae tormentum sustineant, quam viri.*

QUÆSTIO IV.

Quaenam impedimenta in causa esse possint, ne rei chordae tormento subjiciantur.

Impedimenta hujusmodi considerari possunt vel ex parte aetatis, vel ex parte morborum, vel ex parte constitutionis & habitudinis corporis. Ex parte aetatis, vel quia est nimis tenera, vel nimis praecipitata. Ex parte morborum, qui vel respiciunt totum, vel partes. Ex parte constitutionis corporis vel totius, vel partium.

Quoad aetatem ergo primo sese offert aetas, quae praecedit pubertatem, & est regula apud Jurisprud. solent desumpta ex l. de minore 14 annis ff. de Qq. de qua omnes DD. [illegible] consentiunt, quod impuberes, extendendo hanc aetatem ad 14 annos, torqueri non possint. [illegible] de Jud. & tort. part. 1 [illegible] 4. num. 16 Bellonus in pract. Judic. tit. de Quaest. num. 13 Clar. lib. 5 recept. sent. quaest. 64. num. 20. Carrer. in pract. crimin. in princ. nu. 180 Gilliand. de Quaest. & Tort. quaest. 6. num. 4. & post alios veteriores Charras [illegible] lib. 4 cap. 1 [illegible] 49. Farinac. quaest. 41 [illegible] 16. & Guerr. [illegible] in princ. & ex Medicis Fort. Fidel. loc. [illegible] Sed nota DD. velle impuberes

cum

etsi enim quidem ob ætatem tormentorum ob omni tormento, sed si et statum habilitatis ad testimonium dicendum (licet quia tum meliorem superabundare credendum est) posse torqueri Bart. in l. 1 minori Farinac. d. q. 41 n. 11. Quod quem hæc sit præfectum, ego non video, quia licet habilitas ad testimonium dicendum, sic et ubi, ob mortem convenitur in hominibus crescit vigorem, & quia ut Pers. Sat. 6

—— ingenium, & rerum prudentia velox,
Ante pilos venit, dicenda tacendaque calles.

Tamen hoc non licet, quod possint esse habiliores ad tormenta toleranda, quia hæc tolerantia ex pleno vigorem, & robur corporis, non animi, nam possunt quidem aliqui teneram potius ætatem quartodecimo anno cum curare, vigorem habere, quem sibi vel quartodecimo adipiscantur, sed non [illegible], hinc sequitur, quod debeant cito valentes, ut et tormenta facilius tolerare possint, licet, ut supra diximus, videatur in omnibus robur animæ æque ad corporis robur. Sed tamen prudenter medicis sunt prædictam sententiam idem DD. quod hoc sit intelligendum de tormentis levioribus, ut ferule, vel scutica, [illegible] regula, quod minores torqueri non possint, merito intelligendo habuit locum in tormento funis, quia, ut Fortunatus dubitat, & insimul ipse ratio dictat, impuberibus adhuc corpus non est jam satis [illegible] compactum, neque ita nervorum durities omnium, ut usque tormento non sublata dorsum, ut ceterum soluta diruptionem [illegible]. Unde et hoc idem Fortunatus (& meritum quia [illegible] non eodem tempore omnibus [illegible] solet) [illegible] decimum octavum usque [illegible] vult, inquiens, chordæ tormento non posse [illegible], sed quod Jure determinari non possunt Judicis requirunt arbitrium. In quo particulariter [illegible] ipse, [illegible] si libet, Medici sententia, [illegible] considerentur, [illegible] ad hoc tormenti tolerantiam judicabit, quod fieri [illegible] potest [illegible] & fortitudine membrorum, ex aspectu & corporis habitu.

5 Quod scire etiam, proprie regula est apud eosdem Jurisconsultos, ex l. si [illegible] § *quæsitum ff. ad* SC. Syllanian. & Claud. [illegible] Bellon. *ubi supra num.* 13 Bonn [illegible] cap. 4 num. 16 Cortiu [illegible] Farinac. [illegible] Gratian. [illegible] & [illegible] Med. [illegible] Fortun. *ubi alias* [illegible] & hoc [illegible] locum habere in omni tormento, etiam levi [illegible] Farinac. *ubi supra num.* 39 in fi. Sed hoc non debet ita omnino indifferenter procedere, quia nisi præcipitatam ætatem sint, & viribus effracti, non videtur, cum non possint saltem levioribus tormentis torqueri. Quinam autem ad hunc effectum dici

6 debeat senex, recte à Jurisconsultis definitum non, quod Judicum arbitrio relinquatur, ut per tuod. Fortun. *ubi num.* 28 Sed qui terminum aliquem præfigunt, extendunt illum ad septuagesimum annum, ita [illegible] Farinac. [illegible] num. 15 sed Fortunatus noster [illegible] licet nihil certi ex Jurisconsultorum monumentis potuisse se elicere circa hoc dicat, forte quia noluit in hoc tempore [illegible]) senex a sexagesimo tertio anno à tormento [illegible] quod omnis [illegible] series [illegible] ex nostro Hippocrate patet, per [illegible] septimanas progreditur, unde in septimana sequenti annum sexagesimum tertium, senes plerumque viribus [illegible] destituuntur, & ad omnem laborem inhabiles fiunt, quod corpore & animo [illegible] sed melius est Jurisconsultorum sententiæ, quæ nullos certos terminos [illegible] & præcipue in ætatum mutatione potest [illegible] assignari, & sic Judicis arbitrium in hoc interveniat debet, erit enim qui sexagesimo tertio ætatis anno [illegible] & robustior erit aliis, qui nondum quinquagesimum excesserit. Dissert hoc autem omnino ob allatam à Fortunato rationem, Judices ex termino transacto [illegible] torqueri debet & [illegible] levit.

Porro impedimentum ex parte morborum quamplurima sunt, cum multiplex etiam esse possit morborum, ex quo quis torqueri impeditur, & primo morbi corporis totius [illegible] Qui [illegible] tormento maxime spirituales [illegible] efficiuntur, & plurimum [illegible] ex [illegible] tormenti labore [illegible] & periculum est, ne [illegible] etiam minimo magna febris accendatur. Sed utrum [illegible] debeat simplex tertiana intermittens, tot simplex quartana solum [illegible] in diebus [illegible] dico, quod debeat excusare & maxime tertiana, ob id quod corpus facile [illegible] à tormento & labore facto & calidissimis humoribus jam putrescentibus ceterum, majorem de facile potest calorem concipere, & et simplici tertianæ continuam, imo acutam febrem excitare. Minus quidem periculi esset in quartana [illegible] quia humores prædominantur frigidiores, sed tamen, nisi admodum levis sit, etiam ex ea periculum impendet, quod quidem magis erit et hoc, quod [illegible] ex simplici continua facta est maxime periculosa, ut Cels. [illegible] Eadem autem ratio est de singulis morbis, qui febrem comitem habent, neque in hoc [illegible] quem refert, utrum accidentalis febris sit, quia in utroque [illegible] periculum. 7

Cæterum alii morbi, qui impedimento sunt, [illegible] Rei huic tormento subjici possint, à capite enumerandi sunt ejusdem capitis [illegible] dolores, vertigines, & apoplexia, epilepsia [illegible] cum Rei [illegible] apoplectica, aut epilepticum symptomate [illegible] tumores & vulnera non præsentia solum, sed etiam à multo tempore prægressa, præcipue si [illegible] Post hæc squinantia, si [illegible] sit obnoxius, [illegible] vel [illegible] partium [illegible] tumores non [illegible] dubium omnes pectoris morbi [illegible] præter & [illegible] qui febrem [illegible] habent. Adnumeranda & his est tussis longa, rebellis & molesta, asthma & omnis spirandi difficultas, catarrhus molestior, & maxime tenuis & salsus. Pleuritis [illegible] pectoris vulnus, & ulcera notatu digna, & præcipue [illegible] sive [illegible] sive [illegible] empyema, phthisis, & si qui alii ad pectus spectant. [illegible] adnumerandi [illegible] cordis morbi, [illegible] ut [illegible] palpitatio, tremor, lypothymia, syncope. 8

Pectoris morbos sequuntur morbi ventriculi, ut dolores, vomitus frequens & molestus, cardialgia, tumor, & [illegible] Hos sequuntur cæteri morbi infimi ventris, [illegible] hydrops dicta, maxime cum [illegible] consumptio, hernia omni specie [illegible] nisi [illegible] periculo occurrit [illegible] licet cum hernia sint ruptura [illegible] & [illegible] Fortun. *ubi alias*, [illegible] ad suspensionem & concussionem etiam aliquos herniosos, [illegible] tamen neque majores tumores [illegible] pati, neque [illegible] Et [illegible] quod nullus herniosus debet [illegible] torqueri, licet [illegible] hoc admittat; [illegible] quod [illegible] quam [illegible] Fortunatus cognovisse. 9

Qui præsentibus doloribus, & signanter partium superiorum infestati sunt, ab hoc tormento videntur excusandi, quia [illegible] dolorum [illegible] & ob externas causas violentium [illegible] partis in debilitate, [illegible] & [illegible] si ad [illegible] dolores [illegible] Reus exci-

excitari possent, quin pro tormento inservirent, item pertractionem eorum medice fidei tangerent ad confitendum, etiam nolentes veritatem, neque esse clius ad hunc finem tormentum reperire tam, acer hoc, tamque atroces dolorem illos articulares esse clement podagrici, & arthriticorum omnes tecli. Non tamen conticendum est, quod Guill. Fabri Observ. Chirurg. cent. 1. obs. 79. narret plerosque ex tortura chiragra arthritide doluerint, & a podagra fuisse liberatos, quod si ita est, jam non esset timendum quin sæpe potius commodo, quam incommodo arthritici tortore essent exponendi.

22 Gallico morbo affectos Jurisconsulti ab hoc tormento excipiunt, ita Cheeter, et Decian. lib. 4. præst. variar. cons. 2. n. et Farinac. quæst. 38. num. 33. in fin. & Guazzin ad def. reor. def. 30. c. 4. n. 5. Sed hoc certe indifferenter in omni Gallico morbo non habet locum, neque verisimile est id sibi voluisse Dd. et quicunque gallicus morbus Reus a tormento excusat, cum ergo id ipsi non definiverint, nempe cujus qualitatis morbus esse debeat, ut hoc ut Reus torqueri non possit, id hoc pertinet hoc determinare, cum et certe notum habeamus, quandonam immineat possit ex hoc morbo periculum, si Reus huic tormento exponatur; dicendumque tunc periculum notabile illum minitari, cum gravia symptomata secundum se affert, ut sunt virulenti dolores maxime nocte molestiores, ulcera cacoëthica & maligna, tumores similes exitiæ, quos gummata vocant, ossium caries, capitis dolores graviores, nocturnique similiter exercibeti, corporis consumptio, marcismus, lenta febris, & id genus alia; item & potest ex supra nominatis morbis eliquaria excitare, cum nullum pruritum genus morbi sit, quod a gallico simili accessi non possit, & cuinam potiis morbus gallicus afsociari. Verumenimvero neque in hoc potest quicquam certi determinari, unde & arbitrium judicantem hoc ipsum modumodum censeo, addito Medicorum consilio.

23 Cæterum impedimentis, quæ artuum dispositionem respiciunt, connumerantur à Fortunato, ubi supra. Et primo est brachiorum debilitas, et præcipue in earum effractione, modo non acciderit circa pubertatem, quia fractura circa eam ætatem contracta, non solum facile sanatur, & propter quidem fiunt. Avicen. 3. 4. tract. 1 cap. 1. sed non semper continere, imo ad majus robur redire solent post pubertatem; citum contrario modo contracta vero suspensi quidem talis permittit Fortunatus, sed ea tenuis admittit, ut si insolitus lævor et pendentis Rei brachiis intermedieretur, tibi ita deponatur à tormento sed tamen certe ille eligendus est, qui periculi expectationi in Reorum pax faceret permittit. Neque dubium est, id periculum imminere, ne jam effracta ossa iterum frangantur, satisque hoc videtur ad eximendum Reum ab hoc tormento. Sed & vulnera insignia brachiorum jam perpessa, eandem afferunt exemptionem pro Reis, quia non permittunt brachia extendi, & periculum est, ne ad extensionem consita dirumpantur. Neque articulorum tantum, sed etiam quorumque partium ipsorum brachiorum, & præcipue magna & transversim inflicta vulnera, in quibus par ast, venæ, arteriæ, capita musculorum, nervorum fuisse incisos, ob eandem ipsam causam Reis hoc tormento torqueri non permittunt, sicut præcipue hæc ex magnis cicatricibus relictis satis intuentibus conspicua.

23 Voluerunt insuper ex Jurisconsultis Bernardus ad Anb. ... ad mod. form. process. lib. 4 c. 5. num. 2. ... in fin. & ex Medicis jam nullius citatus Fortunatus, loco eodem, à tormento hoc servandos quoque eos immunes, qui ulcuscula in brachiis, quæ fonticulos, & cauteria vocant, gestare solent; dilacerari enim brachia dicit Fortunatus, maxime si ex longa talium fonticulorum gestatione, ut usuvenit, brachia sint emaciata, quemadmodum fremitum eundem evenisse testatur, unde Reorum malitiam notat idem Bernardus, ubi supra, qui, ut se ab hoc eximant tormento, hujusmodi cauteria sibi in brachiis excitant. Tumores etiam in brachiis nascentes idem impedimentum efferent, teste eodem Fortunato ibidem, de quibus multo minus est recedendum debet, quam de fonticulis prædictis, cum periculum, ut mihi videtur, ex his evidentius ac certius emergere possit.

24 Sed & inter cætera impedimenta connumeranda venit, quæ corporis dispositionem, ac habitudinem respiciunt, ut est imprimis nimia & intemperans obesitas, & turgida membrorum, ventrisque insignis compages. Neque video quod ad hoc faciat Fortunati distinctio, qui voluit non de omni obesitate hoc verum esse, sed de illis maxime, quæ à natura, & à prima ætate advenit, nisi quod in his, qui procedente ætate pinguescunt, calor naturalis major, & vasa ampliora, in illis vero, qui à teneris pingues fuerunt, minus absque debito calor est, & vasa angustiora reperiuntur, ita docente Galeno comm. 2. Aphorism. 44. unde periculo sunt eminentes, qui per accidens pinguescunt; quia adeundum obesi non ob id solum terrentur ab hoc tormento communes, quia periculum sit, ne pro nimio corporis mole membra lacerentur & venæ, & vasa quæcunque dilacerantur, sed etiam, ut addit Fortunatus, quia omnes hi difficultatem respirandi patiuntur, ob quam non solum a concussione & quassatione, (pro quibus ille ictus intelligit) etiam, hoc tamen, sed etiam à simplici suspensione, & maxime ad longum tempus, quia & simplici quoque suspensione insignem respirationem laedi contingit; præterquam quod apoplexiæ & syncope esse simile obesos obnoxios palam est, quam etiam ob causam non fuit à tormento liberandus. Idque præterea huic supplicio, qui perfecte habitu corpulentum, humorumque ut speculas committere & sibi ob id vocantur, præterquam quod cum hujusmodi habitudinis homines quamplurimis morbis sunt obnoxii, ut phthysi, empyemati, hecticæ febri, sanguinis sputo, & similibus, difficultatem etiam respirandi ingentem in tormento patiuntur, eo quod non tantum certe attrahit pro thoracis angustia valeant, quanto in eo sibat indigerent.

25 Sed neque valetudinarii & debiles facile tormento apti fiunt, cum utrique præ imbecillitate facile possint deficere; facile enim est ex morte ægritudinibus ex tali tortura pendendi, non sine maleficio cum dispendio sed quamvis adhuc efficiam debeat dici debiles, & qui valetudinarii, non ita ut promptum est. Sigua equidem, ex quibus valetudinarii dependendi possint, jam percurri lib. 3. tit. quæst. ult. n. 7. Sed in hoc ipso et judicis arbitrium requiri non est dubium, quod requisita Medicorum sententia ferri debet.

26 Ad corporis dispositionem spectat deinde, ut satum bonum sit, & omnes Judices ea cautione utuntur, non tormento subiiciendi, qui de recenti comederint, aut biberint. Paris à Put. de Synd. verb. Tort. 3. c. 4. n. 11 Clar. lib. 5. Recept. sent. quæst. 64. n. 29. Chartar. in prax. interr. Reor. lib. 4. c. 1. n. ult. & ibi Bernard. in scbol. Farinac. quæst. 30. n. 32. Guazzin. ad def. Reor. def. 30. c. 4. n. 20. & et Medicis Fortunat. loco sæpe cit. Rationem hujus cautionis Jurisconsulti reddunt esse, ne Rumatibus subvertatur, et quoque & ipse Fortunatus, quia molestissimum eo tempore esse vomitum. Sed aliæ urgentiores causæ ad hoc concurrunt, compressio primo partium spiritualium in ventriculi plenitudine & præcipue lepori transversi; quam tamen causam non admittent Fortun. videtur aperta fronte Gal. contrarium, lib. 6. de loc. aff. c. 5. transf. med. dicente. Etenim cum pluries se impleverit, ventriculus intumescens plane videtur septum transversum comprimere, atque hanc ob causam spiratio redditur crebrior, quæ et morsusque hoc in serpio lectis sæpius experitur, etsi etiam quidem Fortunato, non quantulacunque cibo ingesto ventriculum ita tumescere, ut septum transversum comprimere possit, sed multo. Quoniam ergo in hoc tormento respiratio plurimum læditur, ut jam sæpissime diximus, si Reus, qui de recen-

recenti se cibo & potibus impleverint, illo tempore attento majorem multo, & non absque periculo respirationis difficultatem incurrerent. His addendum impedimentum ex vomitu proveniens, denique clarius loquendo; cum enim facile sit post cibum assumptionem, per agitationem in tormento factam, ventrem & vomitum excitari, suffocationis periculum absque dubio immineret, quia in tormento pectus, ob violentam & molestissimam compressionem et agitationem, tunc libere respirare poterit, deinde major ex labore et tormento fit respirationis necessitas, unde superveniente vomitu, & ob motum lurium majorem in mediam pectoris comprimendo, & laborem, & respirationis necessitatem augendo dolorem etiam ob agitationem ob eo factam addendo, homo facillime exitio exponeretur, sicuti insuper, quod eumdem pectoris natura sit tumidum, ut dicit Avic. lib. 1. *fen* 4. c. 14.

17 Optimo igitur jure praecipiunt Jurisconsulti, ut Rei per decem horas cibum ante potum non assumpserint, si tormento subjiciendi sint, quem tamen terminum multi ad pauciores horas restringi voluerunt, licet plures in decem conveniant, ut Pratisin Par. & Clar. aliique nonnulli dicant sufficere septem, et Ambrosin. Alii etiam sex aut quinque, ut Farinac. & nonnulli alii apud Fortunatum. Sed ex Jurisconsultis Benedict. licet & ex Medicis Fortunatus ipse, & longiori spatio, decem videlicet horarum, adhaerent, & infinitum mei sententia procedunt, licet nectat Fortunatus, hic si vide Reos proxime à cibo tortos, nihil inde detrimenti reportasse, non idcirco tamen haec exempla credentur legenda, si cum debita circumspectione in re tanti momenti procedere licet iis.

18 Sed in hac ipsa re est aliquid maxime considerationi dignum, nempe quod si in nonnullis individuis sciantur per decem horas à cibo expectes, antequam tormento eos subjicere, summoperet etiam aliquando intervenit periculi; cum enim sint quidam homines qui infirmitates & habitudinis, ut cibos fere conficiunt, & jejunium difficillime ferunt, quales ii sunt, quos phthisicos, id est biliosos nominamus; certe si post decem horas à cibo hos tormento subjicias, ex hac non causa poterunt inter tormenta levi negotio deficere; neque judex in hoc multo tempore facile obsistabit, & ut certa aliquibus signis cognoscet, & non decipiatur, sciat hos plerumque esse habitus gracilis, coloris pallidioris, ad citrinitatem vergentis, vel etiam ad lividitatem, siquitur aut ponterioris, aut etiam pusilla, cholericae naturae, nempe ad iram promptae. Cum hoc etiam anni tempus considerandum est, dissit hominum nonnullis quam alio tempora homines jejunium tolerare possunt, sic & de aetate quoque, considerandum, cum una quam alia diutius diu ferat jejunium, ut patet ex Hipp. 1. *Aph.* aliorumque Medicorum auctoritate.

19 Denique mulierae, si utero gerant, si puerperium habeant, aut si lacte pendeant, à tormento hoc arcipiuntur, & multo magis. Et quoad praegnantem certum est in l. *Praegnantis*, *ff de poenis* & Dd. adductor qui tamen de tormentis non loquuntur Bruner *de Ind. & Tortura*, *part.* 1. c. 2. n. 6. Bellovis. in *pract. Judic.* tit. *de Quaest.* nu. 7. Clar. lib. 5. *Recep. quaest.* 62. n. 12. Caroc. *in pract. crim.* in princ. n. 130. Farinac. post multos q. 41. n. 78. & hoc procedere in quocunque praegnantiae tempore non est dubium, ut dicit idem Farinac. *ibid.* num. 28. & Farinac. Pelab. loco *saepe allegato*.

20 Considerant etiam omnes de puerpera, nempe de ea, quae denovo peperit, quam per quadraginta dies ditaturquere non posse. Ratio assignationis hujus termini certo nitens quidem videtur, non quod ob purificationem nonnullarum separationem, aut ossium motionem, necessa sit tot diebus expectare, ut idem Fortunatus voluit, neque solum quod purgationes puerperii, per quadraginta dies durent, quia in pluribus ad tam longum terminum non producuntur, sed quia etiam cessantibus puerperio

adhuc eorum hians, & apertum ad hoc usque tempus plus hoc remanet, ad expurgandas quasdam superfluitates in utero subsistentis a partu reliquae. Evenire igitur facile potest, quod venae in tormentis ad hoc magis tdaperiuntur, & sanguis fluorem, accessio etiam non minore periculosum morbum excitent, & praecipue hystericos, ac acerrimos dolores, quos ipsos chordis in tormento excruciare esse aliquando ipse docet experientia.

21 Sed & lactantes non solum ratione infantis, sed ratione etiam sui ipsarum excepte sunt ab hoc tormento sunt, fieri enim potest, ut ex tormenti violentia, & sanguis ad mammas decurrens, (si modo ex sanguine lac generetur, quod non infirmis rationibus improbatur) & ipsum lac, quod jam ad mammas delatum est, per totum corpus dispergatur, unde & dolores & febres non contemnendas excitari posse certum est: praeterquam quod, ut dicit Fortunatus, hoc sanguinis parte ex lactante ad mammas decurrente, sit, ut ipsa mulier minorem sanguinis copiam habeat, & eadem inde debilis reddatur. Sed, ego hoc suppositum falsum existimo, non enim eadem nutrices ipsis fient debiliores, & ideo non ex sanguine lac fieri contendam, quomodo enim misera sanguis ubique, non bene sanguinis debet et nutrire ad annos clitem? Sed omnia non decet hic loqui. Obsecro, lector humanissime, eas, quae pro hanc opinione affert eruditissime Prosper Martianus ad lib. Hipp. *de nat. puer.* vers. 130. & *alibi*, in *commentariis ejusdem Hipp.*

22 Sed his omissis speciosiobus rationibus ubique praesentibus, quod torqueri non debeant hoc maxime chordarum tormento, addam etiam, quod longo tempore jejunium ferre non possint, pariter enim illae torqueri, ac aliae homines, est periculosum, si ergo eae impletae per decem horas ad tormentum ducantur, animi deliquio, lipothymia, saepe facillime prehenduntur, si pariter eae in illo perennis cruciatu, de quibus jam locuti sumus.

De mulieribus autem cum sermo sit, illud opportune fieri potest, eae sit, quod chordarum tormentum facilius sustineant, quam viri? Ita tradit ex Jurisconsultis Ant. Scap. apud Chartar. *in praxi* interrog. *Reor.* lib. q. l. num. 110. & ex Medicis Fortunatus *ubi supra*, & confirmat experientia, & communis hominum assensus. Ipse Fortunatus hoc ex eo evenire credit, quod non adeo molestentur à respirandi difficultate in ipso tormento, ut viri, quia pectus multo latius obtinent, praedium, quod etiam ex eo tormentum recipiendi difficultatem facilius tolerant, quam viri, Aretaeo teste, *lib.* 1. *Acut.* c. 11. opportuit namque à natura mulieri latius pectus donari ob prolis nutritionem. Sed interdum non tantum ex hoc fit, ut in confitenda veritate sint pertinaciores, sed quia femina animi pertinacia ducuntur, quippe quae frustra se contradicentibus alligent, quem contra id facere, quod ex animo obfirmaverint suo, cujus muliebris vitii testis est communis hominum opinio. Sed de hac re reda, quae essent Tiraquell. in leg. connub. l. 9. n. 34. *ad plures sique Aegyptii*, ut hoc per transennam dicam, à natura tanta animi pertinacia donantur, ut tormenta patientissime ferant, & in quaestionibus tortis, potius moriuntur, quam veritatem prodant, teste *Aelian* lib. 7. *var. histor.* c. 18. At unde est, si hoc tormentum facilius sustinent, quod plerumque facilius quam viri, quae perpetrarunt, confitentur? Nam ita scripsit Tiraquell. *ubi supra*, n. 138. & Ambrosin. *de mod. form. process.* l. 4. c. 6. n. 1. & ideirco voluit, ut testatur Paris. à Put. *de Synd.* verb. *Tum* 2. c. 2. nu. 3. & idem Ambrosin. *ibidem* quaestionem esse primo à muliere incipiendam, quod facilius confitentur. An ut timiditas animi vincat pervicaciam? an forte impossibile est, feminam invenire, quae nocet tacere, an utrumque simul in ea re aliquod operari dixeris?

SUM.

SUMMARIUM

1 *Vigiliæ tormentum atrocius, quam chordæ.*
2 *Quæ pareat in Vigiliæ torquendus.*
3 *Quæcunque impediunt chordæ tormentum, impediunt etiam tormentum vigiliæ.*
4 *Peculiares morbi, qui vigiliæ tormentum ipsi infligi non permittunt.*
5 *An vigiliæ torquendi comedere aut bibere possint, antequam tormentis exponantur.*

QUÆSTIO V.

De Tormento Vigiliæ.

1 Atrocitatem Tormenti, de quo jam locuti sumus, superat, ut dixi, non ratione doloris tantum, qui insupportabilis est, ut docet Farinac. *quæst.* 38. n. 77. verum etiam ratione temporis, quo detineri in tormento Rei solent, superat, inquam, absque dubio alterum tormentum, quod Vigiliæ nuncupant, & cujus descriptionem jam dedit *quæst.* 1. in quo tormento infligendo, non ulterius quam in superiori plura veniunt consideranda, & primo quæ de ligatura, & de tempore intermedio inter ligaturam & torturam, cum eadem hic sint, omnia etiam in hoc locum habent; non aliter enim Rei tractantur, quam si chordæ tormento essent subjiciendi, brachia tantum in hoc non tantum attrahi & extendi possunt, saltem insigniter, quia hoc esset manifeste Reorum vitæ, ut cum Farinacio alias dixi. Sed tamen nuperum, non multum, quantum hujus tormenti qualitas fert, [illegible] solent. Dolor in utroque visu acerbus, sed in postremo permutabilis, & notum expertum est, de quo testatur Farinacius, plures in hoc in ipso tormento periisse, cum non modo corporis hic tam insignis, ac tam diuturnus dolor, qui aliquando protrahitur spatium quadraginta viginti horarum, sed etiam spirandi difficultas, quæ cum tanto dolore ac labore, cum tanto totius corporis, ac tam varie [illegible], non potest hominem non multum lædere.

2 Ceterum in hoc tormento, tametsi suo corpore situm particularem [illegible] tormenti unum diversæ partes, & pene omnia corporis membra sint [illegible] præcipue, ut brachia, quæ retro contorta, arctissime ac dolorosissime alligatione vincta, per longum tempus detinentur, crura, quia summo cum incommodo distenta, ac tam [illegible], quibus inferioribus partibus universum communium, pectus item, & universus thorax, insignemque[illegible] particularum dolorem & [illegible] experiuntur, sed maxime nates ac sacrum [illegible] in eo cruciantur, cum universi corporis molem super ipsum detineat, & ipse os sacri, ac coccygis partes super obtusam illam & acuminatam planitiem multa molestia ac cruciatu incumbunt. Succedit his [illegible] ipsa, cum dormire neque possit, neque permittatur, immo hoc non [illegible] commodo famosum tam [illegible] in sui tabulæ exordio, ut aliquando, auget satis maximo modum dolores & molestias ipsa vigilia, & corpus multo magis debilitat, ut notum est.

3 Cum ergo hoc tormentum non eodem modo in commoda, sed etiam multo majora, & complura afferat, quam tormentum funis, etiamsi tempore illud non tantopere superaret, certe hujusmodi [illegible] molestiam & atrocitatem illius æquaret, cum vero tantopere illud exuperet, superfluum est afferre, ut hoc illo usque in eo tantum esse gendum, imo majori, ut monet Farinac. *quæst.* 38. n. 17. Atque idcirco dubium esse non debet, quod omnia ea, quæ impediunt, ne quis chordæ tormento cruciari possit, multo magis impedimento erunt, ne quis huic tormento subjiciatur, & si brachiorum quædam impedimenta excipere velis, quæ tamen ego; respiciens ad cruciatus diuturnitatem, non excipe-rem. Quinimo leviores aliquos morbos, qui forte chordæ tormentum non sufficienter impedirent, dicerem, ut esse soleat tertiana simplex, nec etiam quartana, certe ab hoc tormento excusare dicerem, quia tametsi tertiana & etiam quartana febris accessionem longe sine intermissione per duorum dierum, tamen nimis violenta ea tormenti ratio est, neque fieri potest, ut tam violenta, & tam longo tempore agitato, ex intermittente continuam febrem non faciat, ut corpore tam ad conceptandum febrilem calorem disposito, atque ut alium ratio militet, ita judico, in omni vel levissima febricula, & in quibuscunque aliis levioribus morbis unde eadem causa, quæ insufficiens videtur ad impedimentum, ut qui fune torqueatur, sufficiens videtur ad impediendum, ne quis tormento vigiliæ crucietur.

Sunt tamen, præter enumeratos morbos in superiori quæstione, alii nonnulli, qui peculiare impedimento sunt, aut esse possunt, ne rei huic tormento exponantur, quales illi omnes sunt, qui infimum sedem circumjacentesque partes obsident, ut tumores fungosi, apostemata earum locorum, dolentes, aut tumentes, aut ulcerata, aut fistulosa hæmorrhoides; quæ quidem, venæ quædam cum sint, tametsi quandoque à splenico ramo, duæ ab hypogastrico descendentes, ad extremum podicem se conferunt, interdum inflammantur, apostemantur, & ulcerantur, & fistulam concipiunt, & quæcunque ex his morbis afficiuntur, sufficiens illis impedimentum præbent, ne rei torqueri hoc supplicio possint, quia facillimum esset ex tormento violenta nova apostemata & inflammationes gigni, aut jam factas in gangrænam abire, & malam qualitatem induere, quemadmodum etiam & in eorum ulceribus evenire potuit, imo & in simplici unum venarum apertione. Neque solum hos locum habere debet etiam de prædictis morbis. Rursus [illegible], sed etiam, si conster [illegible], de quo re, cum sub sapud quemquam [illegible] peculiarem habui [illegible] consulti, neque aliquod [illegible] quicquam esse d[illegible] afferrent, si modum quo infligitur, & tormenti [illegible], de quo instituimus tempus. At de impedimentis, quæ tanta in Reum possint, nihil omnino habeo, supponendo fortius id, quod dixi, nempe quod omnia ea, quæ à chorda excusant, multo magis à vigilia, sed haec, quæ addidimus, excusant à vigilia, non autem à chorda.

Sed & illud peculiarem animadversionem in hoc tormento exposcit, quod si in hoc quoque tormento infligendo ea cautela adhibeatur, ut Rei per octo non durent horas quoquam comedentes, aut bibentes, cum tormento sunt subjiciendi, necessarium omnino erit plerumque, si longo tempore in tormento detineantur, ex inedia deficere, maxime naturam juniores & habitu graciles, qui jejunium difficulter ferre possunt; in his enim cum ex labore & dolore, quem in tormento perpetiuntur, sint multa spirituum resolutio, si nisi cibo reparentur & aliter restaurentur, & in ipsa tortura perpetuo cogantur, facili negotio animi defectus, lypothymia, syncope, & ipsa tandem mors succedere ipsis potuit, nisi opportune hoc incommodum declinetur. Quamobrem recte consultum puto, si majus temporis spatium intercedat inter comestionem & tormentum, & forte majori quoque horarum, maxime in calidioribus naturis, & in his, qui habitu sunt graciliores, quod tanto magis, ut vitare existimari demonstrari potest, quanto in hoc tormento non fit tam violenta corporis agitatio ut in chorda, unde minor etiam occasio à fusi excitandi vomitum, ex quo etiam minus periculum in hoc, quam in illo expendit. Quia & in ipso tormento non incongruentem duco Reis aliquid offerre, si deficere clamaret, aut Judici ita videretur, quod tamen stomachum gravare non possit, ut esset jusculum modicum, vel panis buccella vino madefacta, vel aliquid simile; vel permittendum, ut vini modi-

prudicem sufcillium, quod execu tione ulteriando à non imprudens illis Judicibus demandari uecepi.

SUMMARIUM.

1 *Judex tuus mortis efficitur, si in tormento ex sua negligentia moriatur.*
2 *Judex quando tenetur de homicidio, si reus in tormento decedat.*
3 *Ad cognoscendum an reus in tormento deficiat, quænam advertere Judex debeat.*
4 *Quæ fieri fit, curandum sit, quando tormentis deficiunt.*
5 *Admonitio circa tormentorum quandorum ingredium.*

QUÆSTIO VI.

Reus tormentis deficere, ex quibusnam signis cognosci possit.

EVenit interdum in infligendis tormentis, ut vel nullum appareat impedimentum, vel nullum à Reo opponatur, vel si opponatur fulminem à Judice, vel à Medico ad hoc vocato non existimetur, vel si vere nullum impedimentum adsit, unde Rei tormento expositi maximi subissimi periculi aliam subeunt, defectu animi, vel simili aliqua symptomate correpti, ita ut nisi illico è tormentis deponantur, & quam ulterius [illegible] succumbunt, ubi de ipsis res sit hoc tamen magni momenti quidem sit, tum quia de vita hominis agitur, tum etiam, quia, si in hoc judicem culpa interveniat, qui nimis in tormentis excesserit, aut diligentiam non adhibuerit, nec periculosum vocandos unanimi, utrumque Reum tormento superiori, neque opportune jam deficere [illegible] 2 à tormento depulerit, ipse Rei mortis effectus de qua re, si quis plura scire desideret, consulat Farinac. abunde de ea re disserentem, *quæst* 37 num. *ad plures sequ* ubi quando, & in quibus casibus hoc habeat locum, sufficienter docet. Interea vero, quae illic habet, hoc est, tunc necesse Judicem teneri de homicidio, quando Reum alicui tolerantiam torquere non difficilis, sed in tormentis modum aucta quod ante assueverat, quando apparentibus mortalitatis signis, quæ demonstrata pollent, tormentum acerbius Rei infligatum, Judex tamen illum alterius torquet. Necessarium quia est scire, ut quibusnam signis cognoscatur, quando Reus in tormentorum cruciatu deficere incipiat; quæ quidem signa nobis suggerit, & concise ostendit Ambros. *de mod. in. prax.* lib. 4 cap. 15 n. 4 in quo etiam, sed Guarius *ad def. Rei def.* 30 cap. 12. 3 Accentani, sed breviter recenseri à Fortunato loco sup. Romanæ. Judex ergo, ubi aliquid deficiat respicitur, vel quod recti metu Reum ulla debilitate, vel quod in maximo ululatu aliquod impedimentum, quod ipsa Judex potest sufficere, vel quod tormenta sint nimis acerba, vel præscriptum tempus excedat, tunc primo id fuerat, & totius corporis colorem attendat, qui impallorem mutetur, & appareat in Reo cadaverosa pallescentia, & debilitatem acerbe faciem, pectus & brachia constringit, cum multo magis in lunaris utique defectu, & corporis circumspectione magna attentione Reum considerabit, tum etiam ut illum tangendum accedat, vel tangendum curabit, ad explorandum, resistentiam secundum frontem, vel tumorem lingue temporum; quibus si accusent acres dederunt, vel interceptum, crebro anhelitus, & summa respirandi difficultas, aut si guttur, & collum certum modum intumescere videatur, si lingua, & facies, & si cætera omnia membra, quæ maxima debilitate habet, assolal, aut quasi præmortua considerabantur, tum magis de ea re sollicitus erit. Quod si jam lingua, aut tenue sudore frontem vel minime copiosa, & frigidiore corpus totum diffusum comperiat, si jam somnus præsens sit corpore languor, si palpebræ tumidæ, si stertat, si sympam uti oœ emittat, Reum jam prope mortem esse, nisi confestim illi opem ferat. Neque debet Judex hæc expectare, difficile enim esse hominem, ut eorum, utrumque à tormento deponetur, & quam in locis collocatum prima ergo signa inueniatur, salvud disponendum eum esse, ut ne reorum in longum. Quod si eu, quæ secundo loco recensuimus, tumentur, illico, nulli que interposita mora deponendum fuisse, antique recentis illi signis, quæ succumbamur. Et hoc Rei multa effugere utique plura effugere possit, ut Judex perpendat, ut ulterius ipsos in tormentis detineat, ut necis defectionum videant, ac debilitatis respirationem, laborum, languorum, spumæ ventum ab ore, & alia id genus, similia atque pallorem, ac faciem illam, cadaverosumque corporis aspectum sibi ad libitum, & quantum voluerit, & ex quibus pro ribus voluerit inducere, neque ulla nouvelle sibi, quae in vero, & non ficto similis quæcunque defectu evenire solent, ut admonuit altas *lib.* 3 *tit.* 2. § 6. n. 9.

Videtur autem munere ad hoc pertinere, ut demonstremus, quousque ratione succurrendum his symptomatibus, si nunquam ut tormento uuuuuuu 4 & primo Rei quamdiuque à tormento deponendi, & sedquuuuuuuol exsolvendi, plura denique tractandi, & fieri potest, mollibus stragulis excipiendi; sin minus quiescere aliquo in loco quam minime tormento permittendi, tum aqua frigida fronti respergendi vel infusione in faciem perungendi; aceto item vel aqua temporum, nares & pulsus madidi, vel aliquo vel dissimilibus liquoribus resolvendi, quibus uti plerumque Judices consuevit Ambros. *sub supra lib.* 4. *cap.* 15. n. 11 quæ tamen liquora suspecta videntur & pregrassia caute, quemadmodum quotidie vigent, nempe si Reus jam dulcior, & in manifestam syncopen lapsi fuerint necesse que tamen à tormentis depositi, & prædicta adhibito in se reductus, tunc absque dubio Medicus convocandus, sed interim, si vel etiam Medicum præsto non adesse, quia in motu feminam in hoc cuspartium, potest buccella una generosis manducatur, si modo porrectum assumere possit, aut ipsam malvasiam, aut aliud generosum, in ore ingestum, vel aquæ vitæ instillanda, et Cinamomi, aut Caryophyllu, aut simili, aliqua utens sapulsisque omnes maximum, quemadmodum & pecta eo aliis madefacta, ad inspicitentur totius involuantur. Stomacho enim multa panis ciboque apposita multifacta apponantur, odoribus etiam graviter spiritus recreantur, nam mihi admodum in hoc casu omnino fugiendi, & idcirco superflua omnia solutum Justinianistarum consilium, solutionis. Et multi quibuslibet odoribus Rei acrimoniæ procuraveris cum animi syncope ista ex humore, ut tenerum facta spirituum dissolutione, ammi, sive tanta ea omnis, quæ in spiritu ipsos dissolvere, aut anhelare possunt, quemadmodum mea recurrimus, cum fortibus ligaturis, nec dolorosi illius remediis adhibendum, sed plane in munusculis et studiorum, omnique sine mora administranda et sunt, ut sanitati barum credi ulla debent.

Admonendum autem hic etiam, quod *superiore* 5 quæstione admonuimus, nempe quod cum consueverunt Judices, homines per sex aut decem horas continuas tormentis exponere, aliquos ex ea semiviva ex perversitate mulo decidere possunt, & multima, si longo tempore in tormento detinuerentur, ut absque dubio in Vigiliis tormento eventuri videtur cum Judex aliquid signis suspicari fuerit, recta consultum puto, si aliquod signum etiam latebit, quæ recensuimus, demonstrativa omnino animi defectum, adnotavit, ut Reum aliquid ulterius, aut buccellam panis attenderit, aut quid simile, aut si tormentum sinunt sit diuturnum, aliquod majoris momenti, sit enim de facili hoc impositiones arbitro.

SUM-

SUMMARIUM.

1 Taxillorum tormento cur multum fidant Judices,
2 In maxime debilibus etiam Taxillorum tormentum vitandum.
3 Morbi peculiares impedientes hoc tormentum.
4 Sibillorum tormentum omnium levissimum.
5 Sibillorum tormentum quando impedium.
6 Ferula proprium puerorum tormentum.

QUÆSTIO VII.

De Taxillis, Sibillis, & Ferula.

1 TAxillorum tormentum in[illegible] atrocitatis tormenti adhibetur, vocaturque vulgo, *la Stanghetta*, à repagulo ligneo, quo tormentum in co [illegible] infligendo utuntur, in suo loco dicit. Et utinam Judices non multum fidere videntur, imo periculosum esse dicunt, ut pote quod una pars sua acerbitate quæ multa non est, reo cogere ad veritatem propalandam, [illegible] ipse etiam Farinac. *de Indic. & tort. quæst.* 38. num. 67. hoc tormentum parvi pendit, affirmans perpetuo esse, qui ob ejus efficaciam quidquam fateantur, cum tamen alia ex parte Bernardus *in sibi ad Ambrosin.* lib. 4. cap. [illegible]

2 2. serio affirmet, Taxillorum ullum esse vere tormentum, accipiendum. Quanam argumentatione hanc horum DD. contrarietatem conciliemus? Farinacio certe in hic plurimum deferendum existimaverim, sed si alia ex parte consideraverimus modum ipsum cruciatus, membrum, quod cruciatur, sensu exquisitissimo præditum, attritum nempe utriusque, alimique partes eum partem componentes negari ullo pacto potest, dolorem non posse non fieri in hoc tormento atrocissimum, neque eo inferiorem, qui in aliis tormentis excitatur; jam à Tormentariis accepi, posse se Repagulum, calcando, quantum vellet, malleolum ipsum minutim comminuere. Sed quia neque ad longum tempus Reus eo tormento cruciatur, & in mensurarum potestate est, aut ita, aut aliter Reum torquere, quisque ita & blanditiis tum licet, aut corrumpent, idcirco eo nomine suspectum est, alias enim haud ita minus facerem, quam ipsum chordæ tormentum, quia saltem in hoc sit major cruciatus, licet in illo sit major molestia. Atque ea de re puto & in hoc tormento infligendo plura consideranti posse legitima impedimenta, quibus præsentibus, Judex ab eo abstinere debeat, ut, si non obstantibus his impedimentis, eo utatur, impeccanti crimine delinquitur, & hominum salutem parvipendere videtur. At profecto, cum hoc tormentum, [illegible] dum, tunc in usum à Judicibus convocetur, cum alias per Rei debilitate, ex aliqua infirmitate, & legitimo impedimento uti nequeant, deducendum ne insigni debilitate præsente id fieret, nam ex hoc periculum Reum posset, maxime si debilitas ex progressu morbo sit; neque etiam præsente quacunque febre, nisi esset infirmabilis ob ejus exiguitatem, neque in ullo morbo, qui febrem adjunctam habeat, nisi forte in simplici quartana. In omnibus enim prædictis casibus & vires afflictio concidere, & febrem ex doloris acerbitate mirum in modum augeri possunt, quia dolor, & præcipue vehemens, qualis in hoc cruciatu est, vires exsolvit, Gal. 11. *Method* ex eo aliis dolor item magnum corpus inflammat, humorem accendit, inflammationesque ex de causa inducit, Galenus enim 3. *fract. text.* 21. & maxime dolore excellenti & compressione proveniens, qualis ex hoc tormento fit, ut idem Galenus docet, ubi supra, *comm.* 1. *text.* 24. atque non temere ita affecti hoc tormento cruciandi.

3 Sed morbi, qui peculiariter impedimento esse possunt, ut huic supplicio Rei locum non dent, sunt [illegible] ex [illegible], hi nempe, pedesque excedenti in tumorem, sive epidemiam, ex[illegible] maxime insignis, ulcera natura digna, varices, dolores podagrici, qui podagra proprie dolorem molestant, qui quidem non solum, si præsentes sint, impediunt hujus tormenti usum, sed etiam, si Reus alias illis fuerit obnoxius; non sic autem cæteri supranominati morbi, nisi summa remansisset partium debilitas. Tanto magis autem attendendum in hoc Judici existimaverim, quanto hoc tormentum in senibus facilius usurpari solet, qui propter graviorem ætatem chordæ, aut vigiliæ torqueri non possunt, ut dicit Farinac. *ubi supra.* At senes, si quibus morbis sunt obnoxii, maxime podagram habent familiarem, ut experientia testatur, & cum Hippocr. *lib.* 2. *Aphor.* 40. omnis Medicorum schola: id autem non aliunde fit, nisi quia articulos valde infirmos habent, & pluribus humoribus crudis, ut pituitosis abundant, qui facile ad eas partes, tanquam cæteris debiliores, & deficientes decumbunt; itaque caute agendum cum senibus in hoc tormento.

4 Sibilli & ipsi in locum majorum tormentorum usurpantur, levissimum omnium tormentorum creditur, quod non tam ratione ipsius instrumenti, quo infligitur, (tanto credo, quod illud gracilius inferre possunt dolorem), quam ratione modi torquendi; nam funiculum, quo Sibilli simul alligantur, & quem constringendo digiti pressi cruciantur, majorem, aut minimum percipiunt, pro majori, aut minori pressura, non tamen tantopere attrahi posse, tantaque violentia digitos premere, ut licet notabilem dolorem excitet, intolerabilem faciant, aut [illegible] illi, qui Taxillis inferri potest. Præterquam quod etiam in hoc, ut in Taxillis, Tortorum fraus intercedere facili negotio potest, qui funiculum valde attrahere simulantes, leviter attrahunt, & interim Reum ad exclamandum stimulent, ut sæpius decipiunt, ut magnum cruciatum esse videamus. Et tamen benignius ac levius tormentum hoc fuisse antea[illegible] temporibus crediderim, eo quod, quantum assequi potui, unum tantum [illegible] digitorum interstitia interponebant, ad ut circulo aliquo, aut [illegible] construebant, ut refert Brun. *de Ind. & tort. part.* 2. *quæst.* 2. *num.* 6. Sed postea hac tempestate ex illis in ligneos ac prædurum funiculus abierunt, quales retinent, etsi in modum fabricati sint; & quia ex buxo fiunt, ligno nempe durissimo, torquentes illos etiam multum cruciare simul [illegible], quod non crediderim ob[illegible] antiquitate [illegible]. Forte etiam non ambos simul minus jungebant, ut ad præsentes, tunc temporis [illegible].

5 Porro hoc tormentum absque periculo pro [illegible] omnibus adhiberi, sed tamen si ullum adsit extremæ manus peculiarem morbum notatu dignum, ut maxime chiragra est, ab eo certe abstinendum, periculum enim est, ne doloris acerbitate materia ad minores particulas plurima cum [illegible] attrahatur, & novam iterum excitet tumorem, & inflammationem, quæ facile gangrænosam, ac proinde mutilum, ob partis debilitatem, inducere possit, aut aliquem alium morbum, qui, licet difficulter talis fieri possit, ut lethalis evadat, tamen cedeant Judicibus, in impedimento huic tormento infligendo esse debeat.

Ferula tandem, virga, scutica proprium tormentum puerorum est, quo non solum Judices, sed multo frequentius minores Ludimagistri utuntur, unde illud Juvenal. *Sat.* 1.

Et nos ergo manum ferulæ subduximus

pro eo, quod est, pueri tum eramus, & Martial. *lib.* 10. *epigr.* 62. Ludimagistrum alloquens:

Scuticæque lora horrida Scythæ pellis,
Qua vapulavit Marsyas Celænæus,
Ferulæque tristes sceptra pædagogorum
Cessent.

6 Ferula certe & scutica leviora sunt, flagella sunt graviora; unde ferula & scutica in pueris & mitioribus delictis, flagella in viris & gravioribus utebantur, unde illud Horat. *lib.* 1. *Serm. Sat.* 3.

Ne scutica dignum, horribili sectere flagello;
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor.

Sed & ut plerumque fierent utrique hi quoque tollebantur ... [illegible] ... *Hic flagris [illegible]* ... *Hi fustium.*

Notum vero est, nullum habere hoc tormentum in se ritum, ubi illud animadvertendum duxi, quod [illegible] *lib. 4 [illegible]* ... scilicet non sub flagellis omnes pueros [illegible], ut scutica verberari possit, quia utique debent infantes, nempe illi, qui nondum septennium excesserunt; & viduas [illegible] ... sed post prædictum tempus, dummodo magnus terror illis non incutiatur, & vapulatio sit moderata, non est quid quod prohibeat, quin & hi vapulare debeant. Si tamen nunquam usui fuerit, in quo excessu sit [illegible] potuerit surgere.

SUMMARIUM.

1 *Pœnarum divisio.*
2 *[illegible]*
3 *Relegatio à [illegible] quid differat.*
4 *Modo [illegible]*
5 *Carcer pro pœna de jure civili prohibitus.*
6 *Carcer, in quo Rei ob metum malorum perire possunt, est prohibitus.*
7 *In damnatione ad triremes quæ animadvertenda.*
8 *In fustigatione quid considerandum.*
9 *Membri abscissionem quæ prohibeant.*
10 *[illegible] quibus membrum est abscissum, quo modo [illegible]*

QUÆSTIO VIII.

De Pœnis.

Pœnarum genera quamplurima & esse sciu, & multo plura esse possunt; omnia tamen in duo genera generalissima distingui, in pœnas corporales 1 scilicet, & [illegible]. De [illegible] ... corporalibus, quæ omnes [illegible] percutiuntur, aliæ corporales ... aliæ sunt capitales, ut [illegible]; capitalium aliæ ad minimum [illegible] supplicium [illegible] (de quibus nihil omnino est à nobis dicendum) aliæ non, de quibus perpauca sunt, quæ per nos animadverti debeant, [illegible] capitales, exilium perpetuum, Triremes perpetuæ, aut non [illegible], ut fustigatio, membri abscissio, exilium ad tempus, Triremes ad tempus [illegible] ... [illegible] perpetuum, & carceres perpetui, & similia pœnæ capitales sint [illegible] 2 ... nec quæ multis [illegible] ... vertere supponam, pœnam eamdem [illegible], possessiones [illegible] ... ad eu, quo tractemus, conferre possit.

De exilio igitur nihil adderem, nisi sub exilio relegationem etiam comprehenderem, quæ quandocunque esset ... nihil difficultatis esset, quod quæcunque personæ, & quocunque, nisi aliud obstaret, in exilium mitti possit. In relegatione 3 vero ... existimo, ipsi damnati in ea regione permanere, ad quam relegantur, quæ ... si ob quidem [illegible] ... morbum aliquem incideret, deberet posset, an locus relegationis [illegible] ... quidem [illegible], quod ... non duxim ... edmonere, quod ... desistum, quod ... & periculi plena ... & ... unde quandocunque per Medicos [illegible]

stitueretur, locum relegationis esse præviam, vel 4 contagiosæ ... habitaturam ... relegatum partem, idem illic eò Reum ... ut illum locum permutare, aut ... ut ... impedimento ... & quando, & in quibus casibus sit attendendum, ipsi Jurisconsulti ... [illegible]

Eadem consideratio esse potest in damnationibus ad 5 perpetuos carceres, licet de Jure civili hæc pœna sit prohibita leg. *Aut damnum* § *solent ff. de pœnis.* ... & ... Cujac. *lib. 14. Observ.* ... [illegible] ... prohibitum esse ... *[illegible]* ... num. 97. Quod si ... 6 ... qui ad custodiam, & in eu, qui ad pœnam ... ita ut ... dubitandum ... quod si habet locum in ... perpetuos, multo magis ... quod tempus, ... pœna, ... Quorum ... & quando hominem possit, jam aliis determinatur.

De damnationibus ad Triremes eadem, imo multo 7 major consideratio habenda ... Jurisconsulti ... illum furorem vitæ periculum, in his, qui ad ... in perpetuum damnantur, multo magis ... esse ... in his, qui ... convulsionem ... magno morbo capitis passorum, aut ... Gallicæ lueis ... doloribus ... quomodocunque ... Triremibus sunt ineptis. Ætatem quoque tam ... promissionum ... esse ... dubeat, quia ... hominibus & ... à Jurisconsultis, *[illegible] de pœnis.* ... tamen ... damnatum ... valetudine ...

Cæterum fustigatio, quæ & fustuarium dicitur, 8 habet etiam aliquid considerationi dignum ... si multis ... aut ... non posit, neque in ..., neque in phthisicis, neque in hecticis, neque in eo, qui insigni aliquo pectoris morbo laborarit. Qui etiam ... si gravi stomachi imbecillitate, aut ... lipothymia, aut syncope, aut 9 ... cordis affectu fustigandos ... [illegible]

Sed & membri abscissio multo magis in sensu ... neque ... homo insigni morbo laboraverit, ... absque præsumptione ... periculo, ... & robustus requirit ... & ... Medici ... membrum ... ubi ... summum ... morbi omnes ... quos ... possunt. Quodnam ... membrum abscindendum, si quod ... præscribitur, ... utile sit, ... Reum 10 ... habeat ... apud Jurisconsultos videndum.

Remanet tandem, ut Medicamenta ... [illegible] ... quæ ... & in his, quibus aliquod membrum abscinditur, sit adhibendæ, & quod ... diversa ... proponuntur à Paulo *lib. 4. cap. 10.* & Avic. *4. tract. 2. cap. 7.* & aliis ... *de* ... à *Jo. de Vigo* [illegible] *Chirurg. lib. 0. cap. 13.* Omnes ... pellem ... Vigo ... Rhabarbarum pondo ... drachmæ, cum ... & Zingibere, ... scrup. ... cum ... *Scoboxis* ... Bolus

Armine & Terra sigillata, & Mumiæ, & Rhaponticum, & decoctum Cicerum rubrorum [illegible], & cita, qua ed [illegible], quæ ex alto [illegible] in aliqua [illegible] corpore impingenti, ab [illegible] hac [illegible]. Extra [illegible] ceref. fa, lithargyrium, pulvis myrtillorum, Rosaceum, chamomillæ, oleum infectum, myrtillum, chamæmelinum, & alia apud illos [illegible], quod quæcunque autem habes, quæ te non debet in [illegible] membrum, præcipue autem [illegible], apud eundem Vigonem lib. 9 cap. 31 & apud Paræum lib. 10 cap. 30.

LIBRI SEXTI
TITULUS TERTIUS.
DE PRÆCEDENTIA INTER MEDICUM & Jurisperitum.

Continens Quæstiones octo.

I. Quid sit Honor? quid Præcedentia? Honor major uni quam alteri cur debeatur in Republica

II. Objecta in Medicinam & Medicos.

III. Objecta in Leges & Legumperitum.

IV. Respondetur iis, quæ contra Medicinam & Medicos objecta sunt.

V. Satisfit iis, quæ contra Jurisprudentiam, ejusque Professores objiciuntur.

VI. Lex quomodo orta? Et [illegible] unde originem [illegible], unde item Jurisperitus?

VII. Vacum [illegible] [illegible].

VIII. Decidenda quæstionis [illegible] Objecta [illegible] respondetur.

SUMMARIUM

1 *Honor quibuscunque præstantia vita bonis, & ipsi quoque [illegible] est præferendus.*
2 *Civitas sine legibus placere non potest.*
3 *Sine lege homines [illegible] non possunt.*
4 *[illegible] in multis hominum societate boni [illegible], à legibus dependet.*
5 *Præcedentia est honoris species.*
6 *Honor quid sit?*
7 *Præcedentia quid, & unde [illegible].*
8 *Præcedentia quid, in [illegible].*
9 *Præcedentia consistit in actu [illegible] honorem.*
10 *[illegible] quid.*
11 *Homines honorantur propter virtutem.*
12 *Virtus honore fons habetur.*
13 *Virtuti non debetur honor?*
14 *Virtutes non sunt omnes unius generis.*
15 *Una virtus est tanto aliam major, quanto majoris [illegible] est ipsa.*
17 *[illegible] propositum est honesta agere, quam non agere [illegible].*
18 *In Republica quis præcedere debeat.*
19 *Multa honorantur præter virtutem.*
20 *Omnis honoratur in ordine ad virtutem.*
21 *[illegible] debet, qui justissimus est.*
22 *In mundi primordiis honorabantur qui [illegible], virtute excellebant.*
23 *Quid honorantur nobiles, à primis majorum virtute [illegible].*
24 *Honor surgit postremo, [illegible] tantum [illegible] quorum est virtus.*
25 *[illegible] est [illegible].*
26 *Propter [illegible] majorem [illegible] honorantur homines.*
28 *In Republica magis honorandi, qui virtute præstantiores.*
29 *Ars & scientia nobilius [illegible].*
30 *Nobiliora [illegible] à Philosophis [illegible], quid cum [illegible].*
31 *Verum & bonum convertuntur.*
32 *Animi bonum corporis bono anteferendum.*

QUÆSTIO I.

Quid sit Honor? quid Præcedentia? Honor major uni, quam alteri cur debeatur in Republica?

1 Quanta Honoris cura cunctis hominibus esse debeat, ipsius Honoris pretium facile commonstrare potest, tale enim tantumque est, ut jure merito Honor quibuscunque præstantior vitæ bonis, etiam ipsi vitæ sit præferendus, quæ est omnium bonorum [illegible], Aristoteli lib. 4 moral. Nicomach. [illegible] & fragilis; Honor [illegible] est, Platoni teste lib. 5 de Leg. in [illegible] Ne ergo non tam excellens bonum percipiendum me, quisquis sis, existimes, quod secus contingere potest, si [illegible], quam [illegible] honorem negligere crediderit, qui cum à dissertationem [illegible] [illegible] obtinuisset, non [illegible] à me silentio involvendum [illegible], quæ inter Jurisconsultos & Medicos [illegible], [illegible] & [illegible] ipsorum [illegible] [illegible]. Deserere enim mutum simul [illegible], & hominem vilem esse, si dum omnes ac singulas quæstiones Jurisconsultis & Medicis communes hisce [illegible] [illegible], hanc unam [illegible] prætermisissem, & [illegible] [illegible], quod ex [illegible] [illegible], quem [illegible] honestiore [illegible] Aristoteles [illegible]. [illegible] Jurisconsultorum, licet mihi [illegible] ipsi in [illegible] defendere; [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]. Sed utinam [illegible] [illegible] limites sese continerent Jurisconsultorum nonnulli, dum de honore cum Medicis [illegible] ad contemptum & vilipendium non hominum dicam, sed divinæ, ut [illegible] omnium nobilissimæ, Denique [illegible] hominibus concessæ [illegible], [illegible] [illegible] honorem non defraudassent, Dolendum [illegible] [illegible], quam [illegible] est, [illegible] [illegible], & qui [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] volunt, dum [illegible] [illegible] cum Medicis [illegible], ad despectum & derisionem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Medicina [illegible], [illegible] (sit [illegible] verbo [illegible]) vel ipsa superna [illegible] sapientia dictante, summo honore & collaudatione dignissimæ.

Utinam ergo æquo animo pugnantes antea [illegible] vagari non essent; [illegible] forsitan [illegible] saltem ex parte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; nunc vero [illegible] [illegible] [illegible] modum prætergressi, & ad ea, quæ ad eum minime [illegible] faciunt, sese conferentes, [illegible] argumentationem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], de qua suo [illegible], [illegible] judicari possunt; [illegible] in integrum [illegible], [illegible] locus ad [illegible] [illegible] sit [illegible].

Verum.

Veruntamen verò aliter cum ipsis decertare mihi in animo est. Apage à me non modo doctos viros, sed ne eos quidem, qui doctorum nomina quomodocumque insigniuntur, aliter, quam summo cum honore excipere; absit ab illis aliter, quam summa cum modestia, ac reverentia loqui. Longe tandem à me sit quicquam contra eorum existimationem perfacta, hoc enim perfidissimum reputaverim, nam qui doctos viros, aut doctrinas, bonasque aliquas artes negligit, despicit, irridet, ultro est ab hominum dispiciendum, despiciendum, eradendum imo & puniendum. Ego vero, licet professione Medicus ipsius Jurisconsultos in hac causa adversarios habeam, non tamen ex de ac ipsos despecto, aut arrideo, sed multo honore dignos praedico. Leges autem, & Legum peritiam (licet haec non Medicinae de dignitate contendat) tanti facio, ut non modo cum Platone sentiam, in Critone, dicente, Civitatem sine legibus placere non posse & 2 de Leg. inculcante, Civitatem hanc legem nullo loco esse habendam, tanquam si non esset; sed eidem etiam quod, quemadmodum sine lege vivere homines non possunt, eodem Platone teste in dial. qui
4 inscribitur, Hipparchus; sic quicquid boni in mundum hominum beneficio emergit, ab ipsis legibus dependet absque ipsis amoveri, affirmemque ... nullo modo, neque per ullam tempus durationem. Quod si quis tam perfectus fore homines, qua leges ab hominum licentia obligandae ... sunt, ... ante ... injuria ... adeo ... semper, Imo ... In omnem publici boni fundamentum destinatum, ... publicum bonum ab hominum ... arrogare & ... leges sunt, & ad cujus boni intuitum, & perpetuitatem non ... leges, quam omnem ... & ... ne ... ab ... supplicio ... humani, ... ac bono acerrimum hostem esse ... Eum agitur ob ... leges, ... honorem ... mereantur, ... nullus ... honore non ... Ergo legis, naturaque ... & ... in debito honoris grado ... & ... honorem ... & ... Jus ... illa ... Et ... majora ... argumentum ... magna, ... quidam ... in ... honoris ... gloriosa ... sit.

Sed nunquam cum ipsis congrediamur, duo nobis praestanda sunt; primo ut videamus, quid sit honor, quid praeterea, cum de his contentio sit, quibusnam ex ... uni personae ... magis, quam ... honor debeatur. Secundo, ... ne ... quas ... in utramque ... Professores ... in ... sit, ... quicunque eorum ... fallere ne confortari, ... conciliare ... injuria ... ipsis & ... in ... his, quae ... facile cedere sit, ... in Jure communi.

5 Cum ergo praecedentia sit honoris species ... ad aliquem respectu & in relatione aliarum personarum, quae simul honorantur, videndum primo, quid sit honor. Ea ut ab hoc puncto brevius me expediam, & ad ... me ... pluribus honoris definitionibus ex Aristotele, D. Thoma, & aliis relatis per Cassanaeum in Catal. Glor. mund. part. 1. consid. 1 & per Laurentii de Praeced. Honor. q. 1. art. 1. & per nostros Philosophos ex Aristotele, dicamus cum Aristotele, honorem esse ex ... in ... aut

dicamus, quod honor est significatio quaedam excellentiae alicujus per actus similes, praestita in 6 eum, qui honoratur. Est enim honor quid pertinens hominis proprie sociabili & in societate viventi, idcirco prudenter ab Baldo doctissimo Jurisconsulto Melchior Lotterius, ut suo ... in ... opera de Benefic. lib. ... quaest. 16. n. 43. definiuntur, honorem ... majoritatis cujusdam, quae a persona personae ... Licet, ... honor ... honoris majora honoris ... Malim ergo dicere esse recognitionem & significationem ... quam dictum ... ipsi, qui honor ... etiam a ... Regibus, Imperatoribus, Pontificibus, privilegiis, ... rebus, vel conferendis ab iisdem aliis personis majoribus, ... per eosdem ... in colloquiis, in congressibus, in sessionibus, & in aliis occasionibus hujusmodi, quam etiam & in scribendo per epistolas, aut aliis manifestationes, quales debentur ... personae, ... non ... exemplum ... ab ... Sacris ... Joseph a Pharaone per multos hujusmodi actus honoratus, Genes. ... & Mardochaeus ab Assuero honoratus per plures similes actus, proclamante Aman: Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare. Esther cap. 6. Utrisque & in praebenda significatione ... quibusdam ... loca ... cuique ... certa ... quibusdam ... ad ... dum ... honor ... haberi ... ut ... demonstrare possunt duo illi Reges Aegypti Ostoinae, apud Tomasinum, Hierosl. Cant. ... & seqq. quorum alter parum, alter vero multum honoris Guiscardo deferens, per ... signa id significant, ... Poeta:

Torrial segno d'honor gli fece Argante,
Quasi buon, ...
Ma la destra si posò Aluno al seno,
E piegò 'l capo, e chinò a terra i lumi,
E l'honorò con ogni modo a pieno,
Che di sua gente portino i costumi.

Cum ergo haec exhibitio reverentiae, vel honoris significatio, possit esse major & minor, fit ut, cum plures personae veniunt honorandae, in eam, quae magis honoretur ... ob excellentiorem virtutum, aut quia sit nobilior ... majorum significationum per easdem actus praebentur, ... collocationem in loco digniore & eminentiore, assurrectione, & consessione in primo, aut ultimo loco loquendi, ... & similibus, ... personae ... in honoris exceptione caeteris praeire. Un- 7 de patet, quod praecedentia, est praelatio unius personae ad aliam in honoris publici exhibitione, vel est majoris honoris acceptio, in comparatione ad aliam personam simul honorandam. Quam definitionem magis ... naturam ... Leonello, à tract. de Praeced. q. 3. ... quod sit quaedam qualitas, qua 8 una bona est magis alteri ... habet cum hanc definitione ... difficultatem, ... quod ubicunque ... est, cum non semper ... praecedentia fiat, ut una sit altero major, sed ... apparet ... 9 ... qualitatem, ut si ... nobilitate, ... & tamen illam non praecedat, & illa ... potest multa ... ... non ... in honore, ... major ... ... habere praecedentiam, ... praecedentia consistit in ipso actu ... acceptationis honoris majoris, & maximam quidem ... respectu aliarum personarum, quae simul honorantur, & considerantur ... honorem ejusdem generis, vel qui simpliciter personae, eadem dignitate ... ... praeditis inaequalibus conferatur ... ut Regibus autem

E 4 se,

fe, Regibus & Ducibus, Cardinalibus & Regibus, Cardinalibus & Episcopis & Abbatibus, & sic de aliis. Sed quæ agenda sit de Locellis deficitione, illud manifestissimum est, quod præcedere est præ aliis honorari, cui alios in honorate collectiue merito, & præcipue cum honor publice conferatur.

De honoris porro causa generaliter, & præcipue de eo, subque contentur præcedentia, quam respicit honorem cui personæ præstitum, ac competitione alterius, nihil addo, quod enim longum sermonem id argumentum reque reperi, & quod necessaria reo nostrum faciet, est enim alterius considerationis.

13 Cæterum honorem deberi virtuti, manifestum est; Aristot. in Moral. ad Nicom. lib. 4. D. Thom. 2.2. quæst. 145. art. 1. ad 2. & ex Jurisconsultis doctissimus Melchior Luther ex eodem D. Thom. lib. 1. de Rebus. qu. 16. n. 1. Et ideirco, ut idem Aristot. ibid. cap. 3. reuera solus bonus est honorandus, atque inde fit, ut homines maxime honorem efficiant: ob ea enim, inquit idem Arist. ibid. cap. 5. lib. 1. sectari honorem homines videntur, ut se ipsi bonos esse credant. Cum ergo clarum bonum faciat habere, D. Thom. 2. 2. quæst. 47. art. 1. ad 3. & honor debetur virtuti, qui honoratur, honorem reputabitur, numquam enim et impendere oportet, ut dicebat Plato lib. de Leg. eo bonum esse, non secundum eccedimus, licet præ omnibus excedendum sit, non et boni evadamus, sed ut præcium & publice simus, eodem Platone asserente in Gorgia. Quæ certo ut esse curetis homines debetis, inquit Arist. lib. supra 11 lib. 1. de clericis, cinteum, quod est ad eum boni effectiva, imo ut Plotinus in Amphitr. Act. 1. sc. 1.

— *Omnia adsunt bona quem penes est virtus*

14 Cum vero & virtutes non omnes generis sint, & bona item diversificari genere & quam sit melior 15 excellentior altero, quo enim certe erit major alteram, quod bonum ex ea evenerit, major fuerit 16 altero, quod à majore virtute procedit. Si ergo magis boni est effectiva, eo major virtus censenda, major virtus, exempli gratia, erit magnificentia, quam liberalitas, siquidem major bonum in suo genere est ille, quem ex hoc haberi palam est, majoris dignitatis item Justitia erit, quam temperantia, cum bonum ex Justitia emanans, majus magis commune cretum existet, quam quod procedit ex temperantia. Ergo & majore honore digna erit Magnificentia, quam Liberalitas, & Justitia, quam temperantia & consequenter majorem honorem consequi debet magnificus, quam liberalis & majorem Justus, quam temperatus, & idem procedere in omnibus & singulis virtutibus, est accept. illarum. Unde sapienter Plato lib. 5. de Republ. in princ. Honorandus, inquit, certe est, qui nihil injustum egit, qui vero nec aliis id facere patitur, duplici honore, unum namque magis est honorandus: alii enim, hic multis bonis magis præstantior est & qui aliis bonis abundat, qui in alios transfundere possint, si certam particulam, tanquam vir summus honorandus. Hæc Plato, & quidem optime, nam cum virtutis magis proprium sit honesta agere, quam non 17 agere turpia, ut Arist. dicebat, lib. 4. Ethicorum Moral. magis item proprium virtutis est, in aliorum bonum, & in commune, quam in proprium ac particulare redundare: quia honeste agere simpliciter ac positive in alterum semper bonum redundat: non agere turpia, non simpliciter, quia id positive bonum non est, nihil enim boni positive mihi evenit ex hoc, quod alter damnum non fecerit, et si rem mihi ingerat, hoc quidem 18 positive bonum est. Ex quibus sequitur, quod qui magis utilis Reipublicæ est, honestius & ex victoria operando, in honore alios præcedere debet, cum majoris boni causa existat.

Debitum tamen fecere poterit id, quod dictum est, honorem soli virtuti deberi, & propter ipsam tantum homines honorari, cum plerique alii sint, quorum causa boni non honorentur, & quibus tamen optimo honor deberi videtur, ut est potentia, dominium, nobilitas, forma, ætas, divitiæ, & alia 19 nonnulla: cum effectu enim videmus honorari potentes, & qui ceteris dominentur præ aliis omni-
but ergo potentia honoratur magis quam virtus. Imo hoc ita fieri, vel Platone judice lib. 5. de Republ. patet. Qui dominantur, inquit, præsertim, qui fortunati, semper sunt honorandi. eodem illud in Sacris Prover. c. 14. vers. 18. In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis. Sic etiam de aliis rebus sæpe contingit censere, eas honorari non in ea quem honoretur curce.

20 Si tamen examen advertemus, omnes, quæcumque honorentur, non respectu sui ipsorum, ut sunt, sed in ordine ad ipsam virtutem honorari comperiemus, & sic propriissime soli virtuti debetur honor per se, ceteris autem rebus non per se, sed quatenus virtuti vel inhærent, vel inhærere debent, quæ dominantes & potentes in tantum honorantur, in quantum dominatio & potentia cum Justitia per ipsos incedere debent, cum qui dominentur, Justitiam simul populis administrent; 21 neque Justitiæ propter dominationem & potentiam, sed è contra hæc propter Justitiam honorantur: dominatur enim debet inter homines, qui justissimus est. Sic etiam de nobilitate differendum: nam primi nobiles ii olim creati, aut commendati, cui primi in mundi primordiis, quando omnes clari essent, sed cum omnes gentes æquales, ii existimati sunt, qui alios virtute excedebant. Seneca optime id docuit, in 22 Epist. 44. & sic ii homines propter virtutem habebantur. Postmodum ex eorum connexione consuetudo est cum etiam tenere, qui tamen virtute ceteros excellentiores, honores, potentia, dominio & divitiis potiti essent, filios ac descendentes suos eorundem eorum hæredes reliquerunt, quorum plurimi divitiis et potentia sibi, virtute neglecta, honores tamen, ut progenitores voluerunt, sortitam quandam generis nobilitatem adinvenerunt ex maiorum virtute & gloria emanantem, quæ in rei censu cum eminentiore potior, quem relinquendi necesse est: unde recte Plato in Theæteto, Nobilitas apud Philosophum vero minus videtur quadam curiositas apparet. Nemo enim, ut Seneca in Epist. 44. dicebat, fuit nobilis, nemo famosus imaginibus plenum. nemo in nostram gloriam vivit, nec quod ante nos fuit nostrum est: animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione supra fortunam surgere licet. Et recte etiam Seneca, in Hercul. fur. Act. 2. sub persona Lyci.

Non vetera patriæ jura possidens domus
Ignavus hæres, nobiles non sunt mihi
Avi, nec altis inclytum titulis genus:
Sed clara virtus. Qui genus jactat suum,
Aliena laudat.

Cui congruit id, quod prudentissime Juvenalis Sat. octava.

— *Miserum est aliena incumbere famæ.*

Quod ergo honorentur nobiles, non ex nobilitate, 23 sed ex primo maiorum virtute fit, nam honor tanquam posterior, secundum eorum solam est, quorum 24 est virtus, et post alios Philosophos docebat Vellet. in lib. de fato Philosoph. c. 7. Habet tamen nobilitas aliquid saltem nobilitas sibi proprium, ut faciat præsumptionem, pro se excellentiam virtutis, & quod boni filius bonus facturus sit, cum generis virtute sit nobilitas. Aristot. lib. 3. Polit. cap. 8. & ut refert Plato in Alcibiad. 1. Meliores esse necesse in 25 nobili genere, consentaneum est, quam in ignobili: unde ideirco nobilitas referatur ad bonitatem generis, tum nobile id sit, quod ex bono prodiit genere, ut Aristot. dicebat 1. de hist. anim. cap. 1. & sic semper referetur ad virtutem.

Sed & propter ætatem honorantur homines, non 26 ob ipsam tantum ætatem, quatenus ætas id, quod utere majores natu, & minores prudentia, consilio, virtute præcellunt, erit præcellere debeant, idemque duorum de sene, cum multis suos eadem ob eos præsumptiones honorantur, cum virtute propter virtutem sit. Sed & divitias, licet immerito, honorantur, nam ut Plato 9. de Repub. divitiæ & divites honorantur, & virtus & boni contemnuntur. Honorantur tamen & ipsæ ex eo, quod bonorum, & eorum, qui virtute possent, esse deberent: per alios tamen honorantur

pro-

propter arbitratem, quam ob aliud sibi homines emovere sperant: simulent ergo hic honorem, non verum, qui semper & ubique locatum ad virtutem referatur, & ejus strictis habetur, & procedendum, quem est, ut diximus, collatum aut perceptum merendi honoris, respectu alterius, refectus ad majorem virtutem minus comparatum. Unde à primo ad ultimum concludendum asserui, in honoris collatione
28 in Republica, illum debere præ ceteris honorari, & inter alios magis honorari, quod idem est ac præcedere, qui virtute alios præcellit, ex hoc enim non solum bonum ut meliores dicendi respectu sui, sed etiam respectu Reipublicæ, quod magis boni illi esse esse possint: idemque procedendum debet in feminis, & eis hac: Nam quanto magis bonum per ipsos consequimur, tanto sunt illi præstantiores & nobiliores, & tanto majore honore digne. Neque contra hoc facit id, quod Auctor de Amoenitate D. [illegible] in c. 182. ait à Cunctiibus dici quod propter artem. Vellet de [illegible] 71. Rodanus Cultret in Medic. Tit. 1. lib. 1. 11. Epiphan. Fer-
29 dul. lib. 1. Theor. 1. & ex Jurisconsultis Cassaneus & [illegible] per ipsum in Catal. Glor. mund. p. 10. [illegible] fol. et nempe quod ars & scientia nobilior dicatur ex subjecto præ quo nobiliore, aut propter demonstrationis certitudinem, aut propter utrumque: nam in idem redit, quod diximus, quia subjecti nobilitas apud Philosophos accipitur pro bonitate ejusdem, & nobile tanquam quid cum bo-
30 no convertibile; & id enim fuerit, quæ versatur circa nobilius subjectum, magis est honoranda, quia majus bonum sibi pro hac proponit. Certitudo etiam demonstrationis [illegible] facit eam honorabiliorem, in quantum est majus boni effectum, quo producit nos ad certam & infallibilem rerum cognitionem, & facit nos certissimos reddere luminis naturalem earum, de quibus est speculatio;
31 utque veritati autem invenire unquam boni quicquam ex artibus & scientiis aliqui possumus, nam si quid bonum est, id etiam verum sit oportet, cum verum & bonum convertuntur, & fortunæ veritate bonum esse sic. Plat. in Tim.
32 Subjectum autem scientiæ illud præ ceteris debet, quod nimium respuit, unum enim bonum comperit honorum ferendum esse, nulli esset quod ambigat.

Et hoc pro fundamento sic desiderato quæstionis, ante cujus determinationem operæ pretium duco, ut in calamum in medium afferre, quibus tam Medicis, quam Jurisconsultis, & tam Medicinæ, quam Jurisprudentiæ Institutiones, est omnino dilemma, utque ad [illegible], tam ipsorum servare, convenit non oportet, & ob quod merito, quo dum favore alterius partis jurgio petitur, quam opponentium alterā omnino repetere, à solido & immerito differentiā ab utrisque deviare, non operæ sunt, in erim incessum compare præterlabentes, quæstioni imponimus.

SUMMARIUM.

1 *In Medicinam artem cur multi invehantur.*
2 *Antiditi [illegible], vel [illegible].*
3 *Ignorantia semper audaciam [illegible] habet.*
4 *Medicina magis [illegible].*
5 *Medicina magis ex poenitet.*
6 *Medicina ex hominum intemperantia.*
7 *Nemini opus Medico bene valentibus.*
8 *Medicina est fortuita.*
9 *Medicina est [illegible].*
10 *Medicina religioni contraria.*
11 *Medicina est vana & incerta.*
12 *Medicina est ars, in qua plus valet experientia quam ratio.*
13 *Medicina est ars mechanica.*
14 *Nisi Medici essent, nihil esset stultius Grammaticis.*
15 *Bonus Medicus esse non potest, qui non sit maleorum [illegible].*
16 *Medicorum vitia.*
17 *Medici dicuntur [illegible], quod homines à medio tollunt.*
18 *Medici sunt [illegible].*
19 *Amicitia propriorum Medicorum [illegible].*
20 *Studia propriorum Medicorum [illegible].*
21 *Medicina est [illegible].*
22 *Medicina an æqualem Jurisprudentiæ dignitatem, vel alteram.*
23 *Medicum [illegible] inter alios [illegible].*
24 *Medici [illegible] antiquitus soli servis [illegible] relegabantur.*
25 *Medici dicuntur [illegible].*
26 *Medici non sunt majoris valoris, quam [illegible].*
27 *Medicina, Mendicina, Mentiens.*

QUÆSTIO II.

Objecta in Medicinam & Medicos.

SEd plurimum molestiæ excrescerent nostro operi, sed ne in justum volumen ob ipsum, molesque majus excresceret, si singula quæque a Jurisconsultis, aliisque nonnullis Professoribus in medicinam & Medicos objecta, hic diluenda proponerentur: [illegible] est quodque multi in nobilissimam hanc artem, atque in ejus studiosos invecti sunt: cujus rei causam aliquando in eum ipse præteritam, ut unicum in [illegible] de [illegible] esse existimari. Aut omnium enim ipsius artis præstantiam, & difficultatem [illegible] esse, ut nem solet accidere, inquit Philon de Jud. Ast. In magno ut artem difficiliorem vulgo [illegible] imperitiores, ut facile eveniat, ut hunc res in illis eo contemnunt, quæ ipsi ignorent. Sed sic præterea, ob nonnullis Medicorum & ortu elementatur, & ut aspersorium sint, ob id cum & æmulationem ipsorum etiamcum, & in horum in du [illegible] Plinius, qui vel ob particulare quo nonnullos Medicos prosequebantur, odium, vel quia ipse in accusatione [illegible] [illegible] Medicos vel reprobare, vel illum minus accepta, tum cum acerbè invectus est: sed dum ipse in alios invehitur, propria voce audere videtur multa etiam bona qui historiæ habet ad medicam facultatem pertinentia, & ceteris magis humano generi utilia, atque profutura. Sed videndi, quæ contra Fitonem affert Joan. Fidelet Theologus Parisiensis ab a [illegible] in medicinæ defensionem. Verum & in hoc eodem numero Jurisconsulti nonnulli sunt, qui dum artis hujusce gloriam ob professionem transversis oculis intuentur & Medicos ipsos in honores omnia æmulos sibi esse dedignantur, contra eorum & ethices obloquuntur, & ipsos & Jurisprudentiam ex animo tollere reputant: neque enim alii viribus succedere posse videns contra eloqui honoris palmam obtinere, quam affectare quadam æmulorum depressione.

Alii sunt, qui medicinam & Medicos malevolentia, ob imperitiam invehuntur, qui sibi ab illis prodi truunt, ut charæ alicujus personæ, puta filii, uxoris, parentum morti interitui, & hujusmodi. Atque insignissimi hominum illi sunt, qui ob arte expostulant, quod ejus patientiam exuperat, nimirum, ut eum à morbo vindicaret, ad sanitatem revocet? quod nunquam esset, aut si jam mortuum hominem ad vitam revocet ab ea expetere, quod non humanæ alicujus artis præsidio, sed supernaturali tantum Dei potentia potest succedere. Atque hi iidem sunt, qui medicinam & Medicos idcirco inceptant, quum morbis longis & incurabilibus detenti, non possunt, ut operiant, artis hujusce beneficio, ab illis affecerit.

Alii vero (quibus pullus forte hujus simultatis causa unà ex parte offertur) in hanc artem invehuntur, quod artificum multitudinem [illegible] ignorantiam insignem evolare habeant. At non injuste agunt, qui hominem peccata in artem convertunt, & qui ob unius culpam omnes condemnant. An non in quibuscunque artibus exercendis idem eveniunt, ut artificum nomine quidam compleret sint, ne autem peruerint, ipso Hippocrate attestante in lege? An non & ipsum in Jurisprudentiam

professione contigerit, ipse cunctis Jurisconsultis [illegible] ? [illegible] ut Ptolemæus di[illegible] lib. 3 de Jud. [illegible] Arte [illegible] ti[illegible] [illegible] Professionum [illegible].

Sunt præterea nonnulli, qui totam hanc præstantissimam & utilissimam [illegible] & despiciunt, quod à [illegible] temperamentum, & [illegible] morbi [illegible], propterea [illegible] sanitatis suæ [illegible] [illegible] hominum, qui [illegible] [illegible] & imbecillitati [illegible] [illegible] quamcunque causam [illegible] [illegible], Medicum & Medicinam odiunt, tum [illegible] & medicamentis [illegible], [illegible] ut dicitur, [illegible] suspendunt, tanquam [illegible] homo, qui [illegible] [illegible] jejunium [illegible] dum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] necessitatem & [illegible] [illegible] ipsa [illegible] [illegible] aliquid faciendo, aut prætermittendo, [illegible] [illegible], ut Hipp. demonstrat, lib. de Arte. Hujusmodi [illegible] Cato ille, Medicorum, imò (ut [illegible]) doctorum omnium hostis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], tum filium & uxorem [illegible] [illegible], non obstante, quòd [illegible] [illegible] prudentes (ex eorum, qui ignorantia pollent, mos esse solet) [illegible] magnifice sentiret, ut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] præcepta familiam [illegible] [illegible], contempta omni Medicorum ope, [illegible] Plutarchus in [illegible] testatur. Sed quid [illegible] rum, hominum, qui [illegible] & impeditus [illegible], & [illegible]

3 terra [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] tempore [illegible] commune [illegible] ut Hippocr. ipse in lib. [illegible] Lat. [illegible] [illegible]? At [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quòd [illegible] ea non indigeant, impudenter [illegible] [illegible] [illegible], dum [illegible] [illegible] ab [illegible] metus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] pro certo & [illegible] experientia docti, [illegible] jurati affirmare Medici possumus, nullum genus hominum [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] propter, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quem [illegible] hujusmodi doctorum turbam, [illegible] dum suam sapientiam [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] & impudentis ignorantiæ notas manifestissime præbent; [illegible] [illegible], neque [illegible] [illegible] hujusmodi [illegible] [illegible] [illegible], ut plurimùm absurdissimi [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], dum [illegible] [illegible] [illegible], aut è medio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longè [illegible] [illegible] tu, nam ipse Cato, ut dixi, in filio & uxore [illegible] [illegible] fecit.

Cum his pari passu procedunt, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] hominibus [illegible] [illegible] [illegible] & ob hoc [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], quos nominare [illegible], [illegible] [illegible] quondam [illegible]. [illegible], qui [illegible], qui pro [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] despectui [illegible] [illegible]. Sed [illegible] jam ad ea, quæ vel omnes prædicti simul, vel [illegible] [illegible] contra Medicinam & Medicos obloquuntur, ut [illegible] ea refellere liceat, & primo [illegible], quæ contra [illegible] tem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible].

4 Circa originem primò medicinæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] eam esse ignotam [illegible] quidem ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lege, [illegible] [illegible] vel legisse [illegible], illud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Alii qui

5 [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], illam à peccato derivasse, et ex Theologorum [illegible] [illegible] probat Daniel [illegible] de [illegible]. Quod Medicus non corpus solum sed animum illum curet

nam omnes morbi, & universæ humano generi calamitates, circa quorum curam Medicus versatur, sunt pœna peccati à primo homine in [illegible] paradiso patrati; nam in statu innocentiæ neque morbis esset [illegible] homo, D. Thom. 1. 2. q. [illegible] art. 6. neque ex consequenti medicina indiguisset, quod confirmat illud Ecclesiast. cap. 38. vers. 15. Qui delinquit in conspectu [illegible], incidet in manus Medici. Addo quod etiamsi hoc non haberetur, 6 certum tamen est, medicinam à peccato originem duxisse, quia omnia mala [illegible] circa morbos humanos ex intemperantia [illegible], Platonis sententia lib. 3. de Rep. [illegible] [illegible] intemperantiæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], atque medicinæ necessitatem [illegible] Ægyptii [illegible], quod à ciborum [illegible] & ab ipsa intemperantia, omnium morborum congeriem [illegible] [illegible], [illegible] singulis mensibus per triduum purgare [illegible], ut [illegible] Herodot. in Euterp. Ergo sublata intemperantia, sublatum [illegible] medicinæ, quia homines [illegible] [illegible], [illegible] medicina non indigerent, [illegible] illud in Evangelio Matth. 7 cap. 2. vers. 17. Non est opus bene valentibus Medico, sed male habentibus, cui consonat illud Ovidii lib. 4. Trist. eleg. 4

Si valeant homines, ars tua, Phœbe, jacet.

Unde Celsus lib. 1. [illegible] Medic. cap. 1. Sanus homo, qui & bene valet, & suæ [illegible], nullis obligari se legibus debet, ac neque Medico, neque Jatraliptæ egere: idemque comprobat Pausanias dictum apud Plutarchum in Apophtheg. Lacon. Ne Medici quidem apud [illegible], sed ubi sunt ægroti, [illegible] [illegible]. Plura autem circa hoc propositum vide apud Tiraq. de Nobil. cap. 31. n. 494. ad seqq. Et tamen etiam 8 si intemperantes essent homines, & medicinæ intemperantiæ [illegible] [illegible] [illegible], superflua quoque & ad nihil utilis videretur quæ [illegible], [illegible] nonnulla, non minus quam homo, [illegible] morbis subjiciuntur, tamen nulla ea [illegible] medicinæ utuntur, superstitum [illegible] [illegible] [illegible] in homine, quia natura ea se ipsa morbos curet, vel ipsis Medicis non [illegible], Hipp. ad morb. vulg. sect. 5. quæ ergo [illegible] morbos per se [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in homine. (An Medici aliquando Romæ pulsi sint, vid. Rot. pag. 3 Camp. Elys.)

Neque solum superflua, & inutilis medicina habetur, sed noxia, & mortifera, ut dixi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jurisconsultus [illegible] [illegible] nonnulla [illegible] dicta, ut illud Pausaniæ apud Plutarch. ubi supra, qui interrogatus, cur Medicum quidem [illegible], [illegible] [illegible] nunquam esset [illegible], quia, inquit, si de illo periculum fecissem, nequaquam viverem. & illud, quod sequitur, cum Medicus qui ei gratulabatur, quod senex factus esset, respondit: Quia te Medico non sum usus; & [illegible] [illegible] [illegible], illum optimum esse Medicum, qui [illegible] ægrotantem tabescere non sineret, sed quam primum sepeliret, [illegible] [illegible], & damnum à Medici opera prodesse possit, de qua [illegible] Rota [illegible] [illegible] Lantaka, n. 89. & seqq. quæ omnia cum aliis nonnullis [illegible] etiam à Tiraq. ubi supra.

Sed quod [illegible] magis quid est, medicinam religioni esse contrariam, [illegible] [illegible] [illegible] 10 Contractus, [illegible]. Contractus [illegible] [illegible] de Consc. [illegible]. In 3 part. Decret. & probatur etiam ratione, quia multa contra [illegible] religionis dogmata Medicina & docet, & [illegible] [illegible] ab illa [illegible] [illegible] [illegible], tanquam [illegible] ex [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible], gula [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] libidinis instrumenta, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] detrimentum sint, quam sanctissimæ religioni contrariis [illegible], superfluum est explicare. Sed quid quod ipsi quoque sapientes & [illegible], ac

singulo-

singulorum natura, & scientiarum acquisitioni medicina impedimento est, asseverante Platone, qui & ipse Medicus erat, *lib. 3 de Republ. vers. med.*

Cum enim Medicina & superstitiosa sit, & cruenta, & religione contraria, & animæ bono, nec non
21 ob hominum societate excludere permolesta? nam & cumbit omnibus vere etiam est, quod satis super que ejus inconstantiæ & incertitudinis demonstrare poterit, quid certi etiam boni promittere praest ea, quam scientem habet veritatem? nullam etiam esse magis inconstantem, dicit Plin. 29. *sua Nat. hist.* cap. 1. ideo nomine inconstans est, ne pro ingeniis eorum, qui in ea excellunt, singulis ætatibus immutetur, nam semem, ut dicit, novitate aliqua Medici occupantur, unde Platone asserente *dial. 3 de Repub. trans. med.* discessit erat Medicina tempore Æsculapii ab eo, quem suo tempore Medici exercebant, quem tamquam nimio operosam & difficilem vel ipse Plato *ibid.* damnabat. Quid autem si eam, quæ nunc est ex alia, Plato cognosceret, an nunc Febem illic consilium universi hominibus deret, de quo ipse, et reliquis Medicis, quod non esset sibi otium ad ægrotandum, neque sese committerent? Recte enim medicinæ sudans sæcere volentur, quia certa non possitam medendi rationem peteretur, cum cuiquam certo medicamento soluente, aut vomitorio, est eo similis curationes certo die absolverent, quæ nunc et mille quidem medicamenta, ac ne per annum quidem absolvere Medici queunt. Non potest igitur talem illam veritatem ea promittere, quæ pro hominum voluntate sua præcepta immutat. Sed vide insuper, quæ jam ceterius essent de hac medicinæ inconstantia Kayp. *decis.* Litera c. 8 &c.

Confirmat superiora, quia medicina non est inventa ratione, sed experimento, ubique ullo certo, ut et Aristotelis & Galeni testimoniis reducunt Argentarius, contra quem tamen pugnat Epiphanius Ferdin. *Theor. libro primo*, Theor. c. idem
22 co & Jureconsultis non subjecta dicitur, quod medicorum ars est, in qua plus valet experientia, quam ratio. Rip. *tract. de Pest. part. ult. parte c. med.* Quæ igitur veritatis usu cum spectet potest ab arte, ea quæ eadem velut exulat, neque per eam hæc homini ad finem ejus, quod quærit, discernere, sed & ipsam ratiocinationem hominis propriam ad ordinem vulgi experimur? Ubi autem unitatis experientia, eminet summa contrarii, eadem ipsa ratio contra. Recte enim Macrob. *lib. 7 Saturn. cap. 15.* Medicinam inquit, Physicæ partis extremam esse, (quam ministerio non id profert) cui cælo cum tesselescentiumque corporibus, sed quid ratione nominari,
23 cum magis apud ipsam regnet conjectura, quam ratio? In e ergo lucet mechanicæ artis, & manum ubique cum curando eadem, ut Aristot. *2 de Anim. Avicen. comm. 17 & c. Collig. c. 1* & ex jurisconsult. Cæsar *de Med. part. tertia*, num. 14 & idcirco non sincerum est, Cardanus *in libello de libris propriis*, hæc habens. At medicinæ, si qua alia (gloria, quæ illum commisit, excepta) tota servilis est, plerumque laboribus & incommodis, sed crudelibus quoque immensis et curiositatibus, &c. ut vere fateor, ingenuo viro indignum, ut non mirer, olim servorum fuisse hoc exercitium. Unde neque mavultum, Hippocratem *lib. de flat.* hoc sessum esse, bene utens ejus sordidum, et somni et Tiraq. *loc. cit. de Nobil. n. 411.* neque mirum est, cum ab uncta habet chrisseia nullo honoris dignatus, & à Virgilio inglorium, ac mutam artem vocari, 12. *Æneid.* ibi

Hic potestatem herbarum, usumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

ubi loco mutas artes dixit, id est occultas & gloriam non efferentes, praecipuè medicæ, vel poëtæ potius, cuc cet bellicæ comparatione, ut patet Ascensius & alii.

Sed quid, & querit, Deus bone, contra Medicos objicitur? nihil bona habet homo, quod medico homines mutuum obvium non emittat, & Medicus professione sit e scientia, bonorum morum, nobilitate, omnique honore Doctorum ipsius, eximiæ denique justitiam fecere eum, qui medicinam addidit, fere nullement pronunciatio quidam, tantum in illis potest mali ferendi provenire dic, &
24 crubesimus, ad quem ad hujus artis odio cepit permanent. Quod scientiam enim et tantum doctrinæ Medicinæ, ut ab Athenæo illud proletum sit. Nisi Medici essent, nihil forte stultius Grammaticis, quasi Medicinæ scientia stultitiæ quædam sit, non scientia.

Quod autem vero Medici ea tegantur, ut nihil hominum in pejori conditione sit, quod possim omnium est, ipsi adeo medicinæ professores
25 non posse esse bonum Medicum affirmant, qui non sit malorum morum, ut Concil. *dec. 7 vers. propter* quod, *ut sua* quasi ex ipse morum pravitatem commercium perpetuum habeat. Sed multo clarius
26 Medicorum quasi congenitos mores ad vivum depinxit *idem Concilium, ibid.* Æmuli, inquit, sunt, detractores, obtrectatores, elati, ambitiosi, loquaces, sæpe enim aliquid & laudis detrectatores negligentes, leonitiosi, vinolenti, electores, pecuniæ, vanæ gloriæ, & superbiæ loquentes, Dei etiam temeritate, omnisciemque spernentes, & hoc est inferiore retulit, *decis. vers. propter primum*, Med. cum rebellionibus ducat pelagus incedentium, detectibus orationum, indefessum, quamdefessi ambitio regnum & calumnia, alienæ veritatis genuinæ prædictos, ignorantiæ propriæ confidentissimus inconstitutus, inexcusabile testimonium neglectus. Quid ergo ad clarum professionis hominibus de Medicorum medicinæ nihil habet acrius expectemus? Multa sunt, horum respectu, quæcumque Jureconsultis & præcipue Tiraq. *de Nobil. c. 31 n. 17 & seqq.* sine quæ alia contra Medicos proferre possunt, sed tamen & ipsi est proprio penu comparare ubi aliter deprompsere, centum semper etiam eos primum criminantur, quod homines e medio efficiunt occidunt. (*vid. Centr. opus. sua.* § 1. c. 7. *art.* 1 Panciroll. *mem.* c. 4. *p. c.*) sub et non ullum nomen Medici sic deducunt, Carrer. *de Med. part.* c. *num.* 13. de nobis enim dicitur à Plinio, *Experimenta per mortes agunt, Medicisque hominem occidere summa impunitas est.* Inde etiam Medicos dici Arch. eos volunt, quod sint cultores, & principes omni mali, ut quidam Jureconsultus, itaque nomen proferre nolo, dicit, qui uniquid illi in buccam venit, obloquitur insulsissimus, minimum gnarus eorum, quæ profert, de quæ summo voce vidit, quæ affert Muretus *libr. quarto, var. lect. c. 1* & Caprac. *lib. secundo, var. lect. c. 15* & Jurisconsultus Cæsar *in comm. ad* l. *de C. Jurisconsult.* 1. *Medicam.* Sed & superbia taxantur Medici, quos semper novitate aliqua famam ventilare incipiunt, ut et Plinio dixit Avicenna porro item proprium esse Medicorum volunt, ut suæ commercium lucri ventos Musicand *var. lect.* n. 3. Ac profectò nullum objectorum utraque in mensure me erubescentia conjicere, quam objectu avaritiæ, quæ quidem tanquam in propria sphæra, in plerisque Medicorum testitur conspicitur. Quin & olim Medicinæ inventorem ac Deum Æsculapium hoc vitio laborasse legunt, ob illudque à Jove fulmine ictum, et aliis dare inde patet Virgilio auctore, 7. *Æn.* & Æsculapium à Jove fulmine interemptum ob id, quòd Hippolytum ex vitam revocasset, ut patet in his sequ. carminibus.

Namque ferunt famâ Hippolytum, postquam arte novercæ
Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Æthera, & superas cœli venisse sub auras,
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis, & artis,
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad undas.

Et plerumque alia, ut ad rem revertar, dictum inconcedibili Medicorum avaritiæ à Jurisconsultis feruntur produci, sed satis sit adducere, quæ sequuntur, in Carrer. *de his & eod. part. n. 186 de Med.* quæst.

quæst. 5 numero quinto. Nihil inquit, hodie Medico magis manens, (quam in illis dicere licet earum plurimum) omnes rem subeunt, & superant meretes plus ille dandum justo petere, & plurimum perceboluere sunt, nec palmæ decentiorum, aliasque teneiteste. Quid ergo de Medicine & Medicis pr[illegible] Hipp. in lib. de Off. Med. dicens. Nam utique, quo ad inspectionem eorum, mittent in Medicina, argenti contemptus, &c. & Gal. in lib. quod Opt. Medicus sit & Philosophus, oportet Medicum esse contemptorem pecuniæ, & quæ ibi sequuntur. Sub illud iterum est, quod esse argentarium, cui lucrum non est, esse Medicus vere non est, dicebat Gaspar. Trillen. de Circl. Med. §. 15.

20 Incidium porro esse Medicum continuatæ nuncupatur in proverbio esse, dicit ex multis Fridericus Ranchin de consult. med. c. 3. sed & Medicorum honorarium etiam est superbiæ, & cum illa d[illegible] hæc jam dimanavit, ut referam ex Medicis ipsis Roderic. à Castr. in Med. Polit. lib. 3 cap. 2. & ex Jurisconsultis Tiraq. cit. cap. 32 de Nob. num. 437 & seqq.

21 Præterea habetur Medicus pro avarissimo, ut constat ex Feb. decif. 3 re. 200 Rote collect. 147 part. 2 quod omnes cetera medice fidem mederi, qui à fe [illegible], neque eadem, hoc de Febo omnes non esse. Quo nomine Medicus iterum vili-

22 conditione est, ut Doctoribus quidam efficiuntur, pecce, dubium adhuc sit, Jurgeet eum de hoc in occultis [illegible], quorum nomina præterea qui sunt, quod volent contra eos probare, meruisse sint prætendens, cum conductorem eosdem vi- latem faciunt, in verò nullum ex iis omnibus habeat fundamentum, certe, id illic curat eum esse nempe fata sapeque habeat, si enim nolle verba eliceret legis legum, vel aliquid Doctoris, ad id, quod dicunt, per summam vim accommodare possint.

23 Comprimitur ergo ob prædicta Medicus inter nobilet esse, argumento l. Archiatr. C. de excusat. Artif. & jure, cum ideo vilis Medicorum professio est, ut consistet licere medicinam exercere, & nomen Medici etiam non doctorum æstimatur, neque simum chirurgiæ, quod æquum est enim tenendum esset, sed & scientiaque, ipse obstetricibus ac quibuscumque generis modo medicinam quamcumque exercentibus, sed & mulieribus, & ex ea etiam tonsoribus, & hæc nemini personæ objectissimæ Medicæ nomen opponat Rips. ubi supra, num. 11 & seq.

24 Quinimò tam vile est Medicæ exercere illam, ut eo quondam solo servis fecerenda esse credantur, argumento l. c. 6. sumentum qua mit. C. de com. ser. communi. quod & Cerd. testium in lib. de bon. propri. A. di fecta præcipit – habet med recte servis apud Romanos, ita etiam apud Ægyptios ad ipsam te vita illic demonstrare possent fuisse, textus Genes. cap. 9. ut habetur, in quibus habetur Joseph præcepisse servis suis Medicis, ut condirent patrem. Plures etiam addere possent ad decantandum ad plum Romanos familiare fuisse tamen, nec, nisi elieri mancipium, et illi ex Suetonio decipere, apud quem in Caligula S. Augustinus ad Ægyptum scribens, Altero ingenii præterea inimico ex servis meis Medicum, quem scripsi Germanis, & velles, remitte, & elicit de Nerone, cap. 2. etiam Suetonius, Cneum Domitium hirsutum venenum præceptum multis ignominiosis. Medicum fermè meæ visisse, qui talem sibi pedem eleiciebat mediis nominis temporibus. Plurimi tamen quæ subscriptionibus, cæterum scilicet, licet ex Pignorio communicantem nobis Doctissimi viri Leo Allatius. (Vi, inquam, magis teste e ratione eorum quam ut à me nocior fieri possit, quæ his omnibus sommo decori & militum esse fatis esse monumenta typis commissa, ac propediem communicanda declarant) id ipsum commemorari potest, ut ille est apud prædictum Pignorium, de servis, pag. 40.

CRESTÆ CONSERVÆ, ET CONJUGI CELEDUS ANTINOUS DRUSI MEDICUS CHIRURGUS.

Et etiam, quæ apud ipsum videtur ubi etiam plurimæ notatu digne reperiuntur, de servis Medicis. Et ne omnia ex aliis transcribere videar, ceterum notasse etiam hoc videtur apud Tiraq. ubi supra, n. 420. illud iterum addam, Archiatros ipsos, qui præcipue Medicorum erant, inter servos fuisse connumeratos, ex Pierio, ubi supra, p. 43. licet illæ sententiæ omnino sit Torquat. Ausanne. Ac denique tam despectum cuique videtur Medici nomen esse, ut nemoque liceat appellare se Medicum & Aulum, et ibid. Rips. num. 10. Sed & ipsos vere Medicos, eorum qui cum Philosophiæ, Medicinam quoque doctissime etiam exercent, eorum suam deceneret utrumque certum, mortui potuit esse, præter elicere, illud dicimus, quod à lege quasi per contemptum Periboleutæ appellantur, ut omnes pene Jurisconsulti fatentur, argumento l. parabolani C. eod. de Episc. & Cleric. & cum, & unde nuncuerum Periboleutæ, vel simili nomine, explicent Tiraq. ubi aliis, nomen qui quod etiam adnoverunt ex nostris Roderic. à Castr. lib. 1 Med. Pol. cap. 10. & Gryphius in prolegom. ad Hippoc. Aphor. pag. 17.

26 vers. obtinet. Quid mirum ergo Medicos non majore nomine habere, quam obiicit etc. Gloss. in cap. non sum 14. q. 4. in vers. Nec Medici Rips. ubi supra, nu. 106. & et iustiti. Item Rotæ et Consil. num. Ob hæc omnia etiam ad nil paiunum & derisorium Medicorum quidem exercere etc. & Medicum eo modo credentem, Medicum, deficientem mendicum vocari dicet de Med. par. 1 n. 31. Ad quod pertinet illud Plauti in Rudente act. 3. Sc. 3. nec alia re cadere.

— *G. Quid tu, cum Medicus quasi es?*
L. Imo edepol una litera plus sum, quam Medicus. G. Tum tu
Mendicus es

Hæc & his etiam pejora in conservandum elinque objiciunt, & alia præterea quæ nimis neque pudet prudentes mente hujusmodi periculo egere ut ipsorum tam cautis esse, eorumque professionem in medicum esse et ipsi rei conditio quidem Deum hominesque testes, nemo tamen dolens, me enim ex hoc in perpetuum credunt luci apud socordiæ vitia, & qui iisdem reprehensionem fucatem, & ea commenticio profitemur. Ac profecto, si liceret mihi tam corpore formam quam maculam ab illis delere, sic ego quam promptissime id præstarem, ut qui Justitia et fidei æquam prudentes virum multum retectos contemptu ut de ob hoc ipsum carere, nempe ei quæ rite sunt, communi petitum obtinuerit (cum ut per partis ipsum) celebrare, et transferre liceret, ut è manente ea de re, quæ curasse Medicinam & Medicos oppugnant, ut habetur posita hac propria quod licet ipsi per se fere sepeque præst etiam tenere scientiæ diffusum, ut omnes in gradu ellum observare repetuntur, quod atque utrique contineat semper ea omnia atque ob ipsi enim exposita. Sed nihil tamen contra eos ab se ut aliquis celerem incideri, quod cum re etiam cohibenter in videntur ego quidem, licet se certum, probe revocavi eliminari potero, quæ sortem maledicti in nos constrinxerunt nullum penitus aliquo fieri, contra et coarcere potentem, quæ accidit ut respondeant, quam inferant ponis.

SUMMARIUM.

1 *Legum origo in honorata medicinæ.*
2 *Lex justi nec ist dura.*
3 *Nullus per leges hominum bonus evadit.*
4 *Legis materia universale.*
5 *Lex non docet neque instruit hominem ad virtutem.*
6 *Lex à legendo dicitur.*

7 Lex

7 *Lex habet vim coactivam.*
8 *Juris nomen à Jubendo, non à Justitia.*
9 *Legibus omnes hominibus prælatæ, & cur?*
10 *Deus non fuit sub lege.*
11 *Lex est per se mala.*
12 *Imperatores legibus non obstringuntur.*
13 *Leges à ratione elongantur.*
14 *Leges etiam suo tamen loco sunt servandæ.*
15 *Leges per ambages loquuntur.*
16 *Lex clara esse debet.*
17 *Legibus ob earum obscuritatem sibi derogatum.*
18 *Leges sub alterutrum populi loco latæ sunt contrariæ.*
19 *Jurisconsulti crudelitatis suæ lege legal.*
20 *Mundum aliquando fuit sine legibus.*
21 *Malis regna Jure & Jurisconsultis carent.*
22 *Ubi Jurisconsulti multi sunt, ibi mala constitutam esse civitatem indicium est, ut Platoni.*
23 *Impossibile est hominem injuste operari, si secundum leges faciat.*
24 *Leges plerumque malæ.*
25 *Lex iniqua, ut superabundaret delictum.*
26 *Jurisperitia neque ars est, neque scientia.*
27 *In Hispania Legumperitus vocis mactus sub nomine Litteral.*
28 *Leges insufficientes ad eum finem consequendum, quem sibi constituunt.*
29 *Mala auferendo inferuntur etiam multa bona.*
30 *Leges inconstantes.*

QUÆSTIO III.

Objecta in leges & legumperitiam.

1 Plurima sunt, quæ contra leges & legumperitiam ejusque professores objiciuntur, quorum ego perpauca hic proponam, eaque et forte tantum, quæ non dissimilia videantur his, quæ sunt contra Medicinam & Medicos objecta sunt. Originem primo legum hominum fuisse malitiam, tolonnatorem pro textu habent, juxta illud Platonis de Legibus et Macrob. lib. 3 *Saturnal. cap.* 17. Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Quod etiam explicatur à Lucretio, l. 5. de rer. nat. in hoc carmine:

Nam genus humanum defessum vi colere ævum
Ex inimicitiis languebat, quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctaque jura.

Et idcirco legibus aliorum certam pravitatem & imperfectionem arguere solet ex Philosophorum sententia dicebat Peregr. in *Apolog. contra Med. Columna* eodem Platone asserente, lib. 9. *de Leg.* aut *longe a fin.* Nam perfectio, inquit, si qui hominum divina sorte ferrore, ea natura praeditus esset, ut cognosceret publicum bonum, id itaque generaliter semper intenderet, nullis legibus sibi dominantis egeret. Quod Platonis dictum multo magis roborat

2 D. Paul. in Epistol. 1 *ad Timoth.* 1. *vers.* 9. *ubi* *Sciens hoc, quia lex justo non est posita.* Et videtur quidem ita esse, nam ad quid essent necessariae leges, si homines & bene agerent et scirent, & ratione omnia facerent? contra eorum legibus opus est, ubi mali mores eligunt, unde Jac. *lib.* 3. *Annal.* & corruptissima republica plurimæ leges. Praeterquam quod leges non compellunt homines ad bene faciendum (de humanis loquor) sed male facere prohibent, Felin. *in proœm. Decret. cap. Rex pacificus.* ut et ubi asserunt illi nonnulli ad hoc fecerunt. Ergo ubi homines ea se à malo faciendo abstinerent, quod longe facilius est, quam bene facere, leges ad nihil videntur necessariae, & sic à malis illis boni non originem ducunt.

3 Adde his, quod, ut Cardanus dicebat, in *lib. de Ster. Aud.* nullus per leges homines bonus evadit, sed bene et ipsi eum metu a male parendo retrahitur. Cum ergo à melius dependeat, & boni homines facti non sint opus, honorandae magis videntur, quam laudandae. Praeterquam quod leges vim naturæ inferunt, quæ illi sunt contrariæ; quod non dissentit Plato optimus Legislator in *Gorgia* docens: *Lex et natura sibi ut se contraria plerumque sunt*; unde Hippoc. noster in lib. *de Art. Aq.* ii *Loc.* num. 41 *Ut enim* inquit, *quilibet maxime à natura recedit, et magis remanet*, Ita plerumque sæpe natura legi adversatur, & idcirco eo eodem Platone in *Protagora* dictum est, *Lex*, *quæ tyrannus est hominum, multa præter naturam cogit.* Ac ergo quidem tyrannus dici potest lex, cum nos dulcedini ac hominum libertati contrarius sic contrariis, eamque per vim sibi subjiciant, ut Lucret. loc. cit.

Unde metus maculat pœna præmia vitæ.

Et Ovid. lib. 10. *Metamorph.*

— Humana malignas
Cura dedit leges, et quod natura remittit,
Invida Jura negant.

Et illud Poetæ nostri in sua Tragicomœdia,

O troppo dura legge,
Che la natura offende.

Neque hoc ex abundanti dictum ab eis' reputabilibus est, quia in re veritate lex multis nobis interdicit quæ à natura, immo inquam, ab ipso Deo permittuntur, Conimb. *de Sacr. Tom.* 1 *disp.* 20. dub. 11. num. 110. neque debitum est, quod lex naturam dicitationem inferat, unde D. Paul. *ad Roman. cap.* 7. *vers.* 23. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, & non extra rem Ced. l. 7. *de nat. cit.* 1 *ap.* *Quod vero legi et consuetudine constat, violentum quid habet*.

A Lex porro à legibus interdum non videtur legem peperit cum honorare cum aliqua se tota comprehendit, quæ fuerint est de reliqua erranter, & docet eaque instruit homines ad ejus institutionem, & ad virtutem; ex quo lex non docet ullam virtutem, 5 neque tollit homines ad virtutem, sed tantummodo imperat, permittit, prohibet, punit l. *Legis virtus de ff. Leg.* D. Thom. 1 2. *quæst.* 2. art. Suarez *de Leg.* l. 1. *cap.* 15. & ad hunc maxime finem facta sunt leges, ut homines, metu cœrcitio, terrentur coderet, ut ex Isidoro idem D. Thom 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 1. & ex Medicis Petr. Andr. Canonher. *in proleg. ad Hippocr. Aphor. cap. pag.* 75. *vers. Sextæ*, *à fin.* Unde lex à ligando dicta est, quia ligat, & obligat ad agendum remotemque ne 6 faciant, D. Thom. 1 2. *quæst.* 90. art. 1. Licet enim Aug. Augus. & ex Cicer. & ex legibus terrue volunt velle, leges dictas esse à legendo, & plurimi alii tradi ejus nominis etymologias, ut videre est apud eundem Suarez, *de Leg. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 7 9. sed quomodocunque sese ea res habeat, certum tamen est legem habere vim coactivam, D. 8 Tho. *ubi quæst.* 60. art. 4. unde aliqui prudentes quidem voluerunt Juris nomen non à Justitia, ut nunc volebat, sed à jubendo deductum, ut probat Hieron. Merc. lib. 4. *Miscel. cap.* 1. quod quidem, si Credere in hic eidem potest, certiorem quacunque lege, quæ dicant metu homines cogit esse bonos, homines constituere, sed quocunque bonum est, qui inficiari possit, quod priusquam homines legibus careret ex se ipsis, volentes & à natura bonis efficerentur, non tamen nolentes, & per violentiam, D. Thom. *ubi supra*, *quæst.* 95. *art.* 1. quod & Teren. in *Eunuc. l. Act.* 1. *Scen.* dicebat

— Nam præstat
Sua sponte recte facere, non alieno metu. 9

Melius enim, ut prosequitur D. Thom. *ubi proximè* inducuntur ad virtutem homines bene dispositi monitione voluntatis, quam coactione, & idcirco recte ab ipso dictum additum est, Bonum esse sub lege sed tantum melius, & multo magis ad rem nostram Aristot. 3 *Polit. cap.* 9. ubi loquitur de hominibus, qui in Republica ceteros longe virtute excellunt, dicebat in hujusmodi virtute non esse positam legem, *Ipsi enim* inquit, *Lex sunt*; sicuti ridiculus foret, qui illos legi subjiceret, quibus verbis consonant D. Paul. in Epistola 1. *ad Tim. Sciens hoc, quia lex justo posita non est, sed injustis et non subditis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contaminatis, et parricidis, et matricidis, homicidis, fornicariis masculorum concubitoribus, plagiariis mendacibus, perjuris, &c.*

Videtur insuper superflua legum latio, quia leges
per

per semetipsæ mutæ sunt, & nihil operantur; & ad nihil valeret scire, nisi lex vim illi, vitam &
11 robur conciliet. Ergo scitu sæpeque esset, si lex vive, quam principes, Reges, Domicellus & Magistratus repræsentant (Mutus enim magistratus est lex, sicut viva lex est ipse magistratus Aristot. lib. 5 *Et hic cap.* c. Cicer. lib. 3. de leg. Gloss. *in L. Mare majus ff. de Jurid.*) bona esset, & æque. Nam si Rex bonus fiet, ut dicebat Card. *ubi supra* sterum omnes leges, vel etiam sine legibus, aut præmio ullo immutabilem bonum fient juxta illud Senecæ *in Thyest. act.* 2.

Rex velit honesta, nemo non eadem volet.

& ante legem latam, lege viva & exemplo populi regebantur, ut ex D. Augustino qui ex Justino id refert, docet Seneca, *lib.* 1 *de leg. cap.* 7 *num.* 10. At cum ipsi Reges & magistratus aliquando mali sint, quippe cum multa licere sibi velint, quæ aliis non licent, et aliena bona surripere, mulieres alienas subigere, regnum ad libitum & sine modo ulcisci, & alia permulta, quæ animo elato & intemperante dictet, hæc sic, et leges
12 constituerent, quibus cohiberentur omnes homines ac fecere, quæ ipsi sibi licere volunt, neque enim Reges, Imperatores, & Dominatores legibus, quamlibet pro, obstringuntur, *l. Princeps ff. de leg. et sen. cons.* quem & D. Thom. addeces 1. 2. *quæst.* 96. art. 5. Quomodo etiam fieri potest, ut eadem lex, quæ norma debet esse & regula aliorum, sine lege, & norma, & regula vivere debet, & tamen id plerumque usuvenit, ut ipse seu non ipsius legis defectu suo exemplo sit. Quamobrem cum lex melior & incolis pti se ostendit, & lex viva non
13 solum illi vivendi data non sit sufficiens, sed potius illi vitam adimeret, præstabilius eique optabilius est, homines absque lege omnino vivere.

Præterea leges a ratione plerumque elongantur, unde & Plutarch. in lib. *de ser. num. vind.* dicebat, in principio leges, quæ ferunt homines, neque rationabiliter, neque undique æquitati continere soleant quod nec diffitentur ipsi legum conditores, & si libet, vide aliter e Seneca lib. 3 de leg. *cap.* 22 *num.* 0. ubi plerasque leges in recentem injustas esse dicit, et etiam actes pœnam nec tantum permittere quam fore... Unde hoc ipsum ... veritatem habere nascentes ipsi legumlatores ... leges etiam suam rationem, & contra justitiam & æquitatem, imo dicere licet, tenendas esse l. *Prospexit in Princ. ff. Qui & quibus manu. non ... liberum. in spec. Aut. part.* 3 *num.* 100. l. *Non*
14 *omnium & l. seqq. ff. de Leg. & Sen. Cons.* videtur autem hæc ipsa lex contra æquitatem & injustum. Quod si responderet, nunquam legem esse injustam nec dicet, sed talem nobis videri, quin latet ratio, ob quam dicta leges eo modo latæ sint, cum multarum legum nulla ratio reddi possit, cui titulus est, *ea dem l. Non omnium* D. Thom. 1. 2. *quæst.* 95 art. 2. teneo ulua legum imperfectio, &
15 magni quidem momenti pullules, quod eo, quæ dicitur, per verborum ambages, ac quasi per nebulam traducat, ita ut ut Apollo quidem eloquendo eorum sensum eloquatur, contra id, quod desiderabat Isidorus, ex quo idem D. Thom. *ubi supra, artic.* 3 quod utiliter lex clara & manifesta sit
16 nam ex ejus obscuritate varia interpretum capita, tum inexplicabilis opinionum confusio, inutia aucto. tum circa verborum intelligentiam contentiones emergit, usque illa tam perpetua necessitas, ut quemadmodum Juvenal. *Sat.* 3.

— — Veniat de plebe togatus
Qui Juris nodos, & legum ænigmata solvat.

17 Hinc de ostolubile prudence vitium ipsis legibus accessit, ut illis fidei derogetur, neque illa eruditum, nisi Doctorum auctoritatibus comprobentur, Gratiae *disp. fin. cap.* 257 *num.* 35 *Tom.* 1 ex quo etiam Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 7 *Gloss.* 2. *part.* 9. *n.* 19. *Tom.* 2. unde merito apud Gulielm. Occanc. lib. 1 *Colloq. mirt. cap.* 18. Pancus Jurisconsultus Mutius audens, ingenue professus est auctorum multitudinem veræ intus sui diffidentia,

veram sectemque Juris rationem vix scivisse; & quod præ omnibus deplorandum est aliquando ipsi Doctores, qui leges interpretandi potestatem habent, eas structam, non secundum veritatem, sed secundum propriam affectionem declarant, celerius aliis ipsam veritatem, unde jure merito hos commonitum Christus Dominus in Evangel. *Luc. cap.* 11. *vers.* 52. *Væ vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, et eos, qui introibant, prohibuistis.* Inde dedesque sit, quod semper verà dam- ... ocidem, ut potius Justitiæ locum lucem haben, non ut recte idem Ovidius ... *cap.* 2. tam veriorum interpretum subtilitatibus & opinionum confusionem impatiens Justitia, ad superos evolavit, terras relinquens.

Mirum tamen hoc vulgandum esse, nisi eadem contrarietas ipsæmet leges exercerent, non modo enim diversæ leges diversis populis latæ, contrariæ inter se sunt, permittentibus illis ea, quæ aliæ prohibent, & capitale delictum iis indicantibus, quod apud illas medice ... femina ... sed ipsamet leges uni cuique populo lata inter se contrariæ ... & de priori concessione ... exemplum. Lycurgus adulterium non puniebat, ... Coras. in l. 3 *ff. Leg. & sen. cons. num.* 7. quod tamen a legibus nostris maxime punitur et petet *ff. ad l. Jul. de Adult. & alibi* ... gentes mulieres in hæredes admittuntur, ... inde, quod aliis ... Legentibus ... 18
ob superioribus ... non observantur ... & præcipue in Gallia, Surrex. *lib.* 3. *de leg. cap.* 8 *num.* 4. & habent totas ac ... contrariasque, & sic de plerisque considerari potest, ut posteriori vero contrariæ, quod eadem leges ejusdem populi contineant aliquando inter se contrarietatem, patet ex Gloss. in l. ... *quibusdam ff. de Leg. & sen. cons.* cum tamen lex ubique eadem esse debeat, si a Justitia & veritatem dependentiam habet, verum enim bonum & bono convenietur. Quid mirum ergo est, cum ipsæ leges inter se sibi contradicentes, Jurisconsultos quoque sibi ... contrarios esse? Hoc non solum ... Jurisconsulti, Cerdanicus *de Transfull. quæstion.* 12 Carol. *de Medic. & ...* part. 1 *num.* 130. & docetur ac nostro Petrus *in Apolog. contra Med.* Volum. *pag.* 5 *& pag.* 18. Facile ergo judicatur, ut ... num ... nunquam enim pro hac solvende opinione rerum ... habet. Cum ergo legum auctoritas pro dec ... (uti ... ut cum Jurisconsultis sine legibus lingua, ut ne- 19
rum ex ... Cardanus l. ... *de lib. propr.* Roderic. a Castro, *lib.* 1 *Med. Polit. cap.* 12 Otho. *de nobil. Medic.* ... & ... *est* ... confessio) & leges in hunc, & ... ssui, eo quod & obscuræ sint, & non alteri contrariæ, certe nihil inde aliud colligitur, nisi ut si in plerisque contra rationem & veritatem determinentur.

Veruminvero patet ex, quæ jam adducimus 20 ad demonstrandum, nullam esse hominibus legum necessitatem, hoc communiter videtur, quod demum ... legibus carerem, & tanto multo melius, quem usque, cum rebus humanis actum sit, ... recte ut magis secundum Justitiam ex se viventibus ... namque sæculis, in mundi nempe primordio nullæ fuerunt, inquit Joan. Coras. in *l.* 1 *ff. de leg. & sen. cons. num.* 10. *verb. Diluvium,* quo nullo inter homines contractu, usque ad tamen nullum, sed quisque fidem, & rectum seu ... retinebat, quod etiam Poeta demonstratum. Lucret. *lib.* 5 *de rer. natur.*

Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
Moribus inter se scibant, nec legibus uti.

Et Ovid. lib. 1 *Metamorph.* luculentius sapiens udaccat.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat;
Pœna metusque aberant, nec verba minacia fixo
Ære legebantur, nec supplex turba timebat
Judicis ora sui, sed erant sine judice tuti.

Et

Et ne hoc ſolicitè dictum credat aliquis, inter Hiſtoricos inveni, qui eandem habere, quorum ſatis ſit Tacitus lib. 3. *Annal. Vetuſtiſſimi,* inquit, *mortalium nulla adhuc mala libidine, ſine probro & ſcelere, eoque ſine pœna, aut coercitionibus agebant, neque præmiis opus erat, cum honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur,* & reliqua. Fecitque & ad hunc Ovidii carmine, lib. 1. *Faſt.*

Nec dum Juſtitiam facinus mortale fugarat,
Ultima de ſuperis illa reliquit humum.
Proque metu populum ſine vi pudor ipſe regebat,
Nullus erat juſtis reddere Jura labor.

Sed fortè hæc longius ab hominum memoria abſunt quàm oporteret, ut ea res veritatis probationem adjuvare videatur; probari poteſt tamen, quòd multa regna de præſenti, ſine Juriſconſultorum cœtu, ut
21 refertur Rodericus à Caſtro *ubi ſupra*, qui & Matthæum Curtium ex antiqua Prædonote Juriſconſultos expuliſſe memoriæ, atque tradere, ſi Flamonio credimus, (quem & ipſe Rodericus addidit) dicentes *Ubi Juri conſulti multi ſunt, ibi male conſtitutam eſſe*
22 *civitatem indicium eſt.* Unde Lucianus in dialogo de *vivendi*, meliores illos populos appellat, qui Juriſconſultorum cœtibus gubernantur, et poſſe tandem abſque Juriſconſultorum ope civitatem gubernari, probat ſingulariter Petr. Andr. Canonh. *in prolegom. ad ſi ppoc. Aphor. pag. 21. verſ. Undecunt Principes poſſunt.*

Præterea non autem id, quod Cardanus dicebat
23 *in Actigrege*, quòd poſſibile ſit, ut quis injuſtè operetur, ſi legumdem leges faciat (quod verum eſſe dixeris, ſi D. Thomæ dictum, de quo ſupra, verum eſt) & quòd prius multò eſt, ut juſtè operetur, ſi contra ipſas leges operetur; & hoc, quia quandoque leges ſcriptæ continet iniquitatem, D. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 5. et quo non ſolùm
24 irritæ ſed etiam damnoſæ, leges eſſe patet; quamobrem idem Card. in libell. de aere ſindicatiuis *Cum leges plerumque malæ ſint, ut non ex malis bonæ, ſed ex bonis malæ potius effici queant, tyrannicæ primùm, inde, barbaræ, omnes ſermones malis hominibus eſſiciendis videntur*, & idemque. Et ad hæc ſimile videtur illud D. Pauli *ad Rom. cap. 5. verſ. 20. Lex autem ſubintravit, ut abundaret delictum*, quaſi poſita lege, frequentius homines frequentiùs delinquere, quem ante legem poſitionem, cum, quemadmodum idem D. Paul. dicebat *ibid. cap. 4. verſ. 15.* ubi non eſt lex, nec prævaricatio, Et *c. 6. ſeq. verſ.*
25 14. *Peccatum vobis non dominabitur, non enim ſub lege eſtis & cap. 7. verſ. 8. Sine lege enim peccatum mortuum eſt*, & Seneca *epiſt. 90. Sed poſtquam ſubrepentibus vitiis in tyrannidem verſa regna ſunt, opus eſſe cœpit legibus.* Quæ, ſi vera ſunt, quis dubitare tamen debeat, an leges ſuperfluæ, inutiles, & damnoſæ ſint necne, & in præſenti homines illis carere?

26 Sed contra legumperitorum objicitur ulterius, quod neque ars ſit, neque ſcientia, ex Ariſt. 6. *Ethic.* c. 5. cum ejus principium non ſit in re, ſed in Principibus. Caſtro *in Casal Glor. mund. part. 10. conſ. 15.* Benius *de præſidio Jurec. part. 1. privil. 15. n. 2.* & ea noſtra Epiphan. Fredin. *lib. 2. Theor. c.* Hippol. Obicius *de nob. Med. dial. 1.* Canonherius *ſupra, cap. 2. pag. 11. verſ. Medicina eſt vero.* Hoc poſito, inquiunt, oſtenditur, quòd demonſtrationi certi & certa neceſſaria non exiſtitur, unde Juriſtas ſcientificos non eſſe facile ſequitur: id enim ſolummodo ſequitur, quod legis conditor juſſerit, ut *ibid.* reddebat Obicius, hoc autem non eſt ſcire, cum eam per cauſam non cognoſcitur, unde eoguntur Juriſconſulti cum quid probare volunt, ipſi ſeipſos verbis ſe reſtringere, nullam habentes intellectus libertatem, ſed hærere tantum inhærentes; & idcirco inter eum
27 tot doctos, Legum-peritum maxime venire nomine literati in Hiſpania, didicebat Joan. Huarte *in examin. ingen. cap. 11.* Unde fit, ut cum legumperitus omni contemplatione & ſpeculatione ſit ſpoliata, ſolo memoriæ urgente, fructibus ediſcatur, ita ut quemadmodum Cic. *pro Muræn.* dicebat, ut quo idem Obicius *ubi ſupra*, & Roderic. à Caſtr. *loc. cit.* mirum non ſit, ſi iidem reddere poſſit. Quod etiamſi dubium, Juriſprudentiam ſcientiam ſaltem de prudentia habere, tamen notiſſimum eſt, eam ſcientiam, ex qua dependet, nempe politicam, eſſe minùs nobilem philoſophia activa poſtrema, quam infinitum longe eſſe contemplativa, quis dubitet? Probatur id ipſum idem Obicius *ubi ſupra*, & G. quæras *in dial. Quod Philoſoph. & Med. ſuret deb. p. mad.*

28 Porro leges ſufficientes omnium iura ad eam ſinem, ſequendam, ad quem leges tendunt, cùm eam ſinis ſit hominem ad virtutem dirigere, & vitia corrigere, ut ex Ariſt. D. Thom. & aliis hoc loco ſuper eum plures tractant, ut nervum leges poſſe efficere, ſed ſemper ab hoc fine deficere, talis ſuperior patet, quia neque ad omnem virtutem diſponere poſſunt, neque omnia vitia corrigere, ut demonſtrat D. Thom. 1. 2. *quæſt. 95. art. 1. & 3.* & reſtatur etiam Card. *in cit. lib. de Sap. ſind.* & quod maximè ad rem facit, neque tamen poſſibile eſt, ut per leges mala uniſequantur, quia aſſtrendo omne malum, multa ſimul bona tollerentur, D. Thom.
29 *quæſt. pr. art. 4. & quæſt. 95. art. 2.* At neque ſieri poteſt, inquit Plato *in Theætet*, ut pereant mala, ſemper enim aliquid contrarium bono eſſe neceſſe eſt. Si ergo leges, quod pro fine ſibi proponunt, aſſequi nullo modo poſſunt, inſufficientes judicandæ, & illorum periodo eſt vita nimium rata ſe vitiorum remanere.

30 Denique, ſi medicinæ objicitur incertitudinem maximè promptius ubique poteſt legibus & legum peritis, cum leges propriam incertioni inveniantur, quod etiam maximè facit ad probandum, legumperitiam non eſſe ſcientiam; nam quæ ex ſcientia habentur, nonnunquam nequaquam labitant, cum ſcientiam immutabilem veritatem, veluti non neceſſitate; at leges ſæpe mutari, vel ipſi Juriſconſulti fatentur, ipſiſſimi legiſlatores. Non enim, inquit Plato *lib. 4. de Leg.* minori mutationi ſubſunt leges, quam multæ olim tenes, multæ tamen eventus conducunt, & jam nondum mutantur. Hinc ipſam inſtabilitatem legibus ineſſe, teſtatur Gellius *Noct. Att. lib. 20. cap. 1.* dicens: *Non enim profeſſo ignorant legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro Rerumpublicarum generibus, ac pro utilitatum præſentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum eſt, fervoribus, mutari ac flecti, neque uno ſtatu conſiſtere? quin, ut facies cœli at maris, ita rerum atque fortunæ tempeſtatibus varientur*, hæc Gellius. Atque ita de re ad hunc pleraque leg. clariores veteriorum leges abrogaſſe, ut Solonem ſeciſſe ſcribit Plutarch. *in ejus vita*, abrogatas leges Draconis, multaque hujuſmodi legum mutationes, & abrogationes recenſet Petr. *Apolog. contra Medic. calum.*

Multa præterea tibent, quæ contra ipſos Juriſconſultos ab aliis poſſit in medium producere poſſem, ne tamen cum quibuſdam aliis iimmorari debeo, obloqui contra quos nollem velim, fortaſſe videar, ea ſilentio prætereo, & ad ea tendendo eo, quæ contra leges rationeque peritiam objiciuntur, eam, ſi modo aut pro medicina & Medicis ea confutavero, quæ germanum objecta ſunt, ut in intendendi quæſtione viſum eſt; ſi quis tamen plura contra Juriſconſultos audire cupit, percurrat Auctores citatos, et præcipuè omnibus Petr. Andream Canonher. *in prologom. ad Hippocr. Aphor.* et *ſ. per totum.*

SUMMARIUM.

1 *A Deo eſt omnis medela.*
2 *Medicinam emanaſſe ex peccato falſum.*
3 *Ars medica maximè à natura lucis.*
4 *Medicinam propter amorem à Diis hominibus traceſſum falſò.*
5 *Medicinam non emanaſſe ex intemperantia.*
6 *Medicina duplex, ut D. Thoma.*
7 *Medicinam non eſſe ſuperfluam.*
8 *Graviter peccare dicitur, qui Medico indiget, à Deo ſanitatem expellar.*
9 *Medicorum auxilio ſæpe ſalvantur, qui aliàs perirent eram.*

10 *Medi-*

11 *Medici opus & medicamenta violenta sub nomine ad ministrant.*
12 *Med. homicidium faciunt impune.*
13 *Qui Medicum in infirmitate requirit, habetur pro stulto.*
14 *Ars magica potest, quæ non potest natura.*
15 *Medicina fucus est & fraus.*
16 *Med. non religiosi, nec ipsa contrariam.*
17 *Medicamenta non esse necessaria.*
18 *Experientia in medicina plurimi facienda.*
19 *Experientia quid?*
20 *Medicina in Aristotele est ars mechanica.*
21 *Medicus corpus tantum curat.*
22 *Medicina cur ars muta à Virgilio dicta?*
23 *Medicina suis professores bonis moribus infensi.*
24 *Medicus semper periculis, nunquam obest capiti.*
25 *Medicus est, Medicum esse hominem mortem, quam possibilem ...*
26 *Medicus an nobilis?*
27 *Med. an ex Doctoratu dignitatem consequatur?*
28 *Medicus non ipse vitiem artificem.*
29 *Bonum dictum non rei, quam multa.*
30 *Lex divina medicina, & judaica Medicos.*
30 *Medicamenta, quod legis, non esse Medicum.*

QUÆSTIO IV.

Respondetur iis, quæ contra Medicinam et Medicos objecta sunt.

VErum contra hujusmodi, tam Medicinæ quam Medicorum imperitia calumniatores, acerbum lenocinium accere, ut merito tum convinceretur, non est quod laborem nam satis superque lucis, si ea partim imperitiæ, partim vero mendacii indagentur et plena malitia tot ridere, quæ imperitorum & mendacium est propria, nempe primo, ut discant, secundo ut in posterum fidei omnis eorum dictis derogetur.

Sed ante omnia hujusmodi calumniatoribus verba Hippocratis obiciam, *in princ. lib. de Arte*, quæ sic se habent: *Qui ea, quæ ab aliis sunt inventa, inhonestiorum verborum artificio incessunt, contradicere neque quicquam corrigit, sed à peritis inventum apud imperitos traducit, is sum prudentum existimatione facit nihilum videtur, sed potius naturam suam, aut ignorantiam malitiosi prodere*, & quæ sequuntur. Et hinc omnes fere dictum esto. Nunc ad medicinæ objectiones diluendas, devenimus ad primam de ipsius origine, eius nobilissimam, ac clarissimam esse, si tabulis Doctorum testimonia ad probandum sufficientia 2 foret, quorum plura vide apud antiquos saepe citatos, & infra etiam citandos & apud Valeriolum comm. lib. 1 cap. 1.) Sacra solum pagina sufficere esse debet. *A Deo est omnis medela. Eccles. cap. 38 vers. 2.* Sed de hac re omissis iis, quæ a Medicis alioqui efferuntur, quos Tiraq. *cap. 31 de Nobil.* 3 *num. 14 et seqq.* recensitos proponit, & citatos a Cuttar. *de Med. part. 3 in princ. & ad 16*, quod addunt, eam ex peccato emanasse, dicam, facile hoc falsum convinci ex eo, quod Adam, antequam peccaret, Medicinæ scientiam habuerit, nam hoc innuitur *Genes. cap. 2 vers. 19. et seqq.* ibi *formatis &c.* Omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus, appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias Terræ. Quod autem aliud est illud, omne quod vocavit, ipsum est nomen ejus, nisi quod Adam vocavit omnia, omnibus que nomina imposuerit secundum naturam & virtutem à Deo illis tributam, & secundum proprietates quas à Deo sortita erant? Hoc quidem etiam Vallesius confirmat in l. *de sacr. Philosoph. cap. 3.* hæc ipsa verba declarans. Neque tamen videtur dicendum, Deum post peccatum naturas & proprietates rerum tibi mutasse, imme potius in pœnam peccati ademisse. Patet id manifestissime ex ceteris arcanis, quæ consecuta sunt peccatum. Si ergo ante peccatum inerat in singulis rebus sua propria virtus, quæ poterant homini prodesse, & Adam ante peccatum scivit omnia naturali scientia & sapientia divinâ infusa, et probat D. Tom. 1. 1. *quæst. 94 art. 3* certe medicinam etiam fuit edoctus, unde medicina fuerit ante peccatum, non ergo ex peccato, immo ante tempus Adæ, quod longioribus probat Joan. Martinus, *de Med. antiq. c. 13* quin ipsa ars medica maxime à natura cum infirm. et Hipp. in *lib. de sua Medicina*, & ex Jurisconsultis Ottinus *lib. c. Cælestium cap. 4.* nam si creatis rebus medicina secum esse 3 est formata. Sed post lapsum Adam fuisse a Deo medicinam edoctum, notat ex Nicol. de Lyra, atque Jurisconsultos Cuttar. *de Med. in sua ess. part. 3 n. 14.* & ex Medicis Mercur. *lib. 1 Error. popul. cap. 11.* Sed quid ad eiusdem laudem aliorum testimonium quærere ad magis? Non desunt tamen prophanorum scriptorum vetustissimorum testimonia, unanimiter enim omnia commemorant, medicinam a Diis propter amorem hominibus fuisse inventam, ut ex Apollonio referet Epiph. Ferdin. *lib. 1 Theorem. 1.* & ex Hecrophilo Scribon. *Larg. de Comp. Med. in proœm.* Lang 4 *lib. 2.* & ex Jurisconsultis Tiraq. *loco cit. à num. 1. ad plura seqq.* Cuttar. *loco supra, par. 3 n. 16.* & vide plura ad hoc congesta à Mercur. *lib. 1 Error. popul. cap. 11.* & Petr. Andr. Canonher. *in proleg. ad Hippocr. Aphor. c. 1 in princ.* & Canitio post *dict. pag. 19. vers. Med. est scientia revelata.* ubi ex Pythagora & Apollonio Thyanæo probat medicinam vocari rem divinissimam, unde merito a Luciano, citante Tiraquello *ibid. num. 33* vocatur *Deorum doctrina*, quod quam plura vide, *Ait enim plures Deos communicasse, qui antiquiori pro medicinæ inventoribus fuere existimati.* Immo Ælian. *lib. c. de Animal. c. 16.* Medicinam & omnia ad illam pertinentia, Herculeum & Deorum filiorum principio exercuisse, & succedente tempore summos Philosophos medicinam exercuisse idem Ælian. testatur *lib. 9 var. histor. cap. 21* principue autem Pythagoricos, et præter hos Platonem & Aristotelem. Sed de hoc alias.

Quod additur ex Platone, medicinam ex intemperantia emanasse, divinum licet negetis, quia, si recte Platonis verba perpendentur, non id dicit, sed 5 intemperantiam ad leges refert, non ad medicinam, ut prudenter adnotat Cagnat. præceptor meus *lib. 1 Observ. c. 11.* Sed esto ex intemperantia fieri, ut homines medicina interdum indigeant, hoc tamen semper ita esse, verum non est, cum citra intemperantiam multi pulluleant morbi, & in natura etiam ipsa plurimi negant. Non ergo ex intemperantia originem duxit omnia medicina, quia etiam intemperantia remota, adhuc homo medicinæ indigebit. Non esse autem opus bene valentibus Medico, recte dicitur in Evangelio, non tamen negatur, quod Medicum nullo modo sit necessarium, quia etiamsi de probitate qui non egreret, sed sanus sit & Medico non indigeat, potest ob naturæ conditionem aliter ægrotare & Medico indigere. Deinde Medicina non amissam tantum sanitatem redintegrare potest, sed præsentem quoque conservare & reficere id hoc probandum Medicorum auctoritatibus, id satis nobis declarant. D. Thom. 3 part. 6 *summ. quæst. 80. art. 4 ad 3* qui medicinam duplicem esse docet, unam removentem morbum, aliam promoventem ad perfectam sanitatem. Primam convenire dicit infirmis, secundam etiam vere sanis. In Evangelio igitur dicitur sanos non indigere Medico, eo modo, quo ægri, sed alio, nempe non indigere Medico curante, sed præservante, ac sanitatem tuendo, quod etiam ex Jurisconsultis confirmat Cuttar. *de Med. & ejus eff. part. 3 n. 58.*

Quod superflua non sit medicina, sed maxime 7 utilis ac omnino humanæ necessaria, ipsa sacra Scriptura (si quam fidem huic Scripturæ apud contumaces hosce medici ne hastes asserere potest) apertissimis verbis testatur *Eccles. cap. 38. vers. 1. Honora Medicum propter necessitatem*, etenim illum creavit altissimus, & *vers. 12. Da locum Medico*, etenim illum Dominus creavit, et non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria; ubi nota illud *Etenim illum Dominus creavit*, nam quæ major ratio est, cur honores Medi-

Medicum ob hoc, quod illum Dominus creaverit, cum quamlibet alium hominem, imo omnes, ac singulos Deus creaverit? Certe illud infert nuper factum textum, specialiter quodam favore & ob hominum indigentiam Deum Medicum creasse. Atqui [illegible], quae contra hanc sunt pagium [illegible] curem, cupere [illegible], prolert Petr. Andr. Canonher. de vir. & usu. [illegible] leg. num. 56 [illegible], ac [illegible] Gaspar Tristan. lib. de Chr. Med. § 27. Natura quippe nostra alterationi & corruptioni obnoxia est, ita ut nisi per convenientia media ei quandoque succurratur, facile succumbat ac deficiat; necessarium ergo omnino ab ipsa natura est medicamentum, & ita tantum necessarium & utile, ut unusquisque [illegible] indigentia [illegible], ubique ut non unus videatur culpae reus non minus, ac si in semetipsum manus injiceret, modo graviter peccare dicitur, qui Medico, ejusque auxilio indigens, illum non implorat, etiamsi a Deo expectet sanitatem, D. Thom. ex quo Canonher. in prolog. ad Hipp. Aphor.
8 cap. 2. pag. 66. & notat ex Jurisconsultis Cuura de Med. part. 2. num. [illegible] ipsum situm Codronch. de Christ. med. rat. lib. 1. cap. 2. & Paregius in Apolog. contra Med. [illegible] pag. 181. & ad hunc ipsum etiam citatur Canonherius Navarrum adducit, hoc enim,
9 ut inquiunt, est tentare Deum [illegible], et Medicorum [illegible] periculum erunt, sup. fin. de Penitent. dist. 7. Hipp. in tract. de Tist. part. ult. part. 2. num. [illegible] Rufin. lib. 31. Canon. [illegible] Codronch. de Christ. med. rat. lib. 2. cap. 2. Unde contra [illegible] rum deductum est, qui, cum dicunt, Deum esse auctorem omnis languoris & sanitatis, in Dei manu sic hominum traderet debere affirmant, cujus quoque voluntate aut mori, aut salvari illum contingit, non aliter, quam impii quidam haeretica pravitate [illegible] loqui [illegible], quam enim, nihil conjunduto [illegible], [illegible] nos operemur, certum enim, [illegible] [illegible], pensatam [illegible]. Sed hujus multa contra hunc errorem, qua homini medicinam superfluam esse judicant, [illegible] Mauritium lib. 1. Error. popul. cap. 5. & seqq. Gaspar. Tristan. de Chr. Med. § 31. per totum.

At vero particularitatis omnium est singularium quorundam haeresis potius, quam opinio [illegible] sit, ex legum auctoritate, Medicae artis ubique operum necessitatem attendere, quam quidem infinuasse manifestissime videtur in 1. Cum Antecessor, in princ. C. de Testam. quam ad hoc etiam adducit Benius de privileg. Jurisconsult. partic. 3. privileg. 55 num. 4. cum in condendo testamento id sequuntur, ne in inundationem mulcatur, nisi potius aeger periculum certi, ex hoc significare volumus, tantum esse hujus artis necessitatem, ut eis quando eo testatione & procurationem remotorum, quibus ipsis in toto ad hominum salutem tuendam & recuperandam, eorum fungat in manifesto ponunt discrimine.

His eadem ad hanc ipsam necessitatem Medicorum & ipsius Medicinae demonstrandam, quod Medici opere & medicamenta apud easdem Leges pervenire venerint sub nomine alimentorum, quasi non minus curari alimentis ad vitem sustentandum, quam Medico & medicinis homo indiguit; ideo, qui tenetur praestare alimenta, tenetur etiam sol-
10 vere Medico salarium, & medicamentorum pretium, eo, ex alimentis debet, prout ex, quae ex communi sententia [illegible] Sord. de aliment. tit. 1. quaest. 7. num. 1. & 318 & post eum Carroc. de loc. & cond. par. 1. quaest. 17. num. 2. nam et Sord. ubi humanum corpus nil sustinet potest sine medicina, ideo uti alimentis debentur, medicinae quoque sunt praestandae, & num. 8. Qui enim medicinas subtrahit, vitam videtur subtrahere, & necare, ex Glossa. Er-
11 go si necessitatem illam habet ut, quae lesum hominum curam gerit, curae medicinae est somme necessaria, vel ipsis II. asserentibus l. 1. § 4. Medicorum ff. de var. & extraord. [illegible] ubi Medicos salutis hominum
12 curam gerere firmatur. Non ergo mirum [illegible] [illegible]

Medicum in [illegible] respuit, qui, qui ei non obedit, summopere non solum apud ipsos Jurisstas, sed etiam apud Theologos extimeruit, ut ait D. Antonin. num. Tit. 4. de neb. cap. 31. num. 329. & Carrac. de Med. part. 4. num. 157 cum aliis ibi per eum adductis, & cum nostri Rufin. lib. 31. cont. in tract. 1. cap. 1. Codronch. lib. 2. de Christ. med. rat. cap. 2. & Casp. Tristan. de Chr. Med. § 27. quod [illegible] consentientem est, cum [illegible] salutem necessarium respuat, aut contra suam ipsius salutem manifeste faciat, Medici [illegible] praeceptis non obediunt. Imo multo fortius hoc ipsum probatur eo, quod si quis metu constans Medico obedire respuit, peccat mortaliter, ut post Navarrum, aliosque Canonistas probat Caspar Tristan. de Chr. Med. § 35 (licet hic non semper, sed [illegible] hoc verum esse) & Mercurius lib. 3. Error. popul. cap. 20. reprobant Innocentii & Hostiensis opinionem, volentium non teneri infirmum Medico obedire, quod nullam habeat Medicus jurisdictionem super infirmum, quod quidem falsum est, habet enim Medicus [illegible] jurisdictionem super infirmum, ut unusquisque [illegible] infirmus sit, Medico sit subjectus, & Medicus contra illi [illegible] possit imperare: quod & [illegible] Hippocr. in lib. de Arte num. 12. [illegible] Medici ab Aesculapio oriundi, testatur Gal. lib. 1. Meth. cap. 1. tanquam Duces militibus, & Reges subditis imperare [illegible] voluerunt, unde illud, Medici Imperatoribus imperant, ut sua [illegible] dicam: Medico tam imperatum Eminentiss. apud Torq. Tassum in suo Hierusal. Cant. 19. St. 181. Tancredum jubet quiescere, & silentio [illegible]

—— [illegible],
Come Medico [illegible], [illegible], & [illegible]

Pugnat autem contra id, quod dicimus, teneri infirmum medicamenta respuentem, Royer. [illegible] tract. 1. num. 15. ad plura seqq. qui videtur contra Medicorum quidem, & in [illegible] in Medicos invehi, à num. 72. ad seqq. Sed nulla causa est, cur ubique medicamentorum & medicamentorum usum [illegible], nisi in [illegible] imprudentium forum, ut dicit Scribon. Larg. in praem. de comp. medic. Imprudentiusque maximum [illegible], qui medicamentorum [illegible], ut [illegible] Ser. [illegible] Vallis. de sacr. Philosoph. cap. 74. Sed ad Royerum respondeo, qui [illegible], quod qui [illegible] medicamenta, pro [illegible] se habentur, multi quidem usi, [illegible] quae [illegible] sum, si in eo, quia aeger [illegible] medicamenta ideo [illegible] [illegible], quia videtur multo perire, quam ope medicae servari, quod dementis est, hinc deducere multo facilius licet, quod quicunque mortem sibi consciverunt, [illegible] [illegible], quod est falsum, ut in quamplurimis historiis [illegible] probatur. Sed non video hic doctum Jurisconsultum, plures enim qui sibi mortem consciverunt, recte fuisse melancholicos & e[illegible]. Sed dato, quod hi non usi [illegible] habere aliquem justum eorum, sine modo loquendo, quemadmodum [illegible], ut [illegible] vivendi, mutata potius consuetudine [illegible], [illegible], & alia id genus, atque respuit medicamenta, & [illegible], [illegible] id absque causa, & inde [illegible] fuisse eum [illegible] secundum plerumque; sed vide, quae ille affert ibid. n. 63.

At contra eos, qui [illegible] superfluum esse medicinam probare se credunt, quod non [illegible], sed natura sit morborum [illegible], vel ipso Hippocr. asserente & nullo Medicorum [illegible], ecassa eorumdum ignorantiae opponimus, cujus culpa non videntur multa interempti esse, quae [illegible] non potest, ut exemplificavimus, medicinae corrigere potest, vel [illegible], non
[illegible] Gul. de Conft. Arte 12. & seq. in [illegible] Multa 13
[illegible] natura potest [illegible], quae [illegible] non potest, ideoque plerique [illegible] praesumitur, quae non solum [illegible], sed modo conducet, modo etiam superet, et saepe [illegible] plus quam natura gerit; verba sunt Fernelii lib. Method. med.

med cap. [illegible] quod longe antbus ettem probat Cannonbus in proleg. Aphor. cap. 1 pag. 19 num. 48. Non negatur ergo, Nettem morbos curare, et enim ne pugnant omnia ista: Hippocrates lib. de Arte, sed etiam plurimum arcuum conducere & quandoque eam superare, totem facit, ut diximus aliquando, quae utere per se non potest, cum is, qui decedens absque dubio non adjutus ab arte, ea adjutus mortem e[illegible], & qui non educti longo tempore [illegible], etsi educti fuere e morbo liberatur, & qui cum timore & periculo non adeunt eb unt, à morbo liberati, eb erit eadem tuto & absque timore liberi [illegible], & qui eadem unitate destituti nonnisi molestissimis morbi vestigiis contumeliis, ut membrorum mutilationibus, fœdissi ulceribus, perpetuo partium debilitate, & hujusmodi, ab ea eradicantur, unico præsidio morborum & [illegible] ejus vestigia, & totum modo abigit, & integram ac jucundissimum consequuntur sanitatem. Quod addimus de bruto, quod medicina non utentur, non in spiritum, sed in laudum, & dignitatem medicinæ insultat, quæ in hominum maxime utilitatem, ac in ipsius tantummodo usum inventa est, quod si ob id, quia cætera animalia ea non utentur, superflua etiam pro hominum sit censenda, idem procedat etiam in usu legum, & cæterarum scientiarum, & artium.

Sed calumniatores illos, qui artem hanc nostram 14 & mortiferam, contra Spiritus Sancti sententiam, procaciter prædicant, mendaciis & calumniæ [illegible] vincit ipse medicinæ [illegible], qui sanitas, & salus hominum est, ne ea quæ cum Medicus agit, quæcunque disponit, quæcunque mente evolvit, non in hominum nocumentum agit & exequitur, sed per unum illud [illegible] productum, nunquam obesse debet, ut aliter præcipit, ut Hippoc. [illegible] Gall[illegible] [illegible] ; sciente cum hæc lacunæ, non [illegible] licitum est Sed hæc Leg. [illegible] [illegible] Jurisconsulti censent hæc, Medicorum [illegible], utilis Reipublicæ, & magnam [illegible] collectionem Scaccia de jud. & [illegible] Gloss. [illegible] num. 34.

Religioni porro non modo non esse contrariam 15 medicinam, sed maxime consonam, vel ex hoc uno tegimur probari potest, quod illi [illegible], nec [illegible] ab Ecclesia nobis aliquando commendatur, non enim medicinam generaliter [illegible], sed [illegible], nempe quod saluti corporis notabiliter obesse potest, & in hoc cum sequitur sancta Ecclesia, quæ & ipsa [illegible] jejunium prohibet, [illegible] condemnat, neque enim jejunium ullo tempore laudabile, D. Th. [illegible] [illegible] quia contra corporis debilis efficitur, et ægrotat, & sic ita à necessitate & utilitate oper[illegible] uti [illegible], ratio laudabile non est, [illegible] de Cons. dist. 5 [illegible], ut medicinæ laudanda et hoc sit, quod [illegible] hoc jejunium, & [illegible], non ut opus virtutis & ut ab Ecclesia injunctum, sed ut opus [illegible] & illaudabile, & ut Ecclesiæ non acceptum, & sit potius [illegible] [illegible], quam ex pretio virtutis sit tentari, aliae enim jejunium à Medicis bene & catholice sunt [illegible] summopere, ut opus temperantiæ laudatur. Quod si quidem Medicorum jejunium simpliciter, & præsertim quadragesimale, tanquam corporis saluti [illegible] nocivum & perniciosum [illegible], nihil [illegible] ultimæ [illegible] hi quidem ab omnibus Medicorum schola quæ Catholice tenent, non solum [illegible], sed tanquam hæretica doctrina [illegible], & ob id infamia notantur. Sed [illegible] jejunium [illegible] dubitandu etiam de [illegible] [illegible], [illegible], unde, quæ [illegible] [illegible] superiori, [illegible] maxime [illegible]. Et [illegible] versus etiam quisquam nobis [illegible] Centuria de Consil. dist. [illegible] [illegible], dicendum est, [illegible] [illegible] simpliciter [illegible] esse, quod med[illegible] præcepta sunt cognitioni divinæ contraria, sed tantum esse de [illegible] quibusdam medicinam [illegible] unde non dicti semper, sed plerumque hoc [illegible] præcepta contraria esse cognitionum divi-

næ, juxta eis [illegible], ne [illegible] cum ista med[illegible] hæc scrupulosè præcepta observemus, atque illis te nos mancipemus, ut impediunt una [illegible] opertm executionem, etsi [illegible] [illegible] expedimus [illegible] glossæ hic vel dicamus, [illegible] [illegible] [illegible] illud, Contrarius [illegible] modo, [illegible] quod [illegible] non tollitur omnino aliud, [illegible] sit destructivum [illegible]. Sed licet, quatenus [illegible] [illegible] potest [illegible] impedire, hoc [illegible] [illegible] observationi præceptorum medicinæ impedit divinæ legis cognitionem & [illegible] præceptorum [illegible] executionem, sic scrupulose observet hoc medicinæ præceptum, ne [illegible] [illegible], impedimento [illegible], [illegible] offeu [illegible] & [illegible] [illegible] quædam ab [illegible] mali [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], non observabis. Sed hoc non est esse vel etiam contrarium, quia non est hoc præceptum artis medicinæ, [illegible] [illegible] custoditur, sed [illegible] Medicinæ. Alias autem [illegible] [illegible] religionem contraria est, ut Medico monente [illegible] [illegible] Domini [illegible] in omnibus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Mercur. lib. 2. Error. [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] hominis theologi [illegible], ut probat Joan. Pistor. in suo Mercur. cap. 5.

16 Di medicinam porro [illegible] quod [illegible], 17 facile dabitur, cum medicinam [illegible] sit, sive scientia, (nam de hoc [illegible] ubi ut non loquar, videntur tamen Conc. [illegible] & [illegible] Conc. Medi. [illegible] 5 [illegible] 4.) [illegible], quæ immutabilis [illegible], & habet [illegible] principia, & propositiones universales ab intima Philosophia deductas, quibus [illegible] omnia, quæcunque docet [illegible] [illegible]. Si quæ autem indies immutantur ab ipsis [illegible], [illegible] [illegible], quatenus principiis illis universalibus minus consonæ videntur [illegible] ipsis, qui hæc immutanda censent. Neque medicinæ solum hoc [illegible] [illegible], sed omnium, & [illegible] artium & scientiarum ; indies enim ab ipsis [illegible] & [illegible] quædam & [illegible], quæ antea [illegible], integra [illegible], ipsis tamen [illegible] [illegible]. At hoc in medicina [illegible] apparet, quia omnes indigent medicina, & habet illa omnium hominum [illegible] in [illegible]. Cum tamen unus proponatur in medicina finis, nempe hominis sanitas, non ubi [illegible] est hæc pluribus [illegible] & [illegible] [illegible] possit, idcirco factum, qui solo diæta morbos curarent, fuerunt, qui exercitiis, fuerunt [illegible], [illegible] purgationibus, alii, qui sanguinis detractione, alii, qui [illegible] id perficerent, & [illegible] [illegible] fundamenta & rationes tradentes, [illegible] [illegible] medicinæ exercendæ methodum demonstrabant.

Quod dicunt medicinam artem esse, in qua plus valet experientia, quam ratio, falsum esse demonstratur, quia licet plurimum faciendum sit in medendi arte experientiæ, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] conjectura [illegible] succumbit, [illegible] invalida evadat. Ratio tamen [illegible] momenti est in arte medica, ut experientia per ipsum rationem, & non aliter confirmetur, imo [illegible] aliquando, & temere inventa, nonnisi ratione fulta cum securitate in usum trahantur: quod nisi talis sit, temeraria prorsus, & periculi plena experientia est. Ratiocinatio quidem ars medicina est, Philosophiæ principiis [illegible], ratiocinando plura invenit, & in experimentum trahit, & ea, quæ nulla experientia, ac casualiter in usum jam traxerit, melius [illegible], ad rationalem usum disponit & magis tuta reddit, de quibus vide Cael. [illegible] [illegible] propter tertium, quibus se obstrepant, obicientque imperitissimi Empirici, turpiterque & [illegible] Chymicis nudæ experientiæ pertinaciter [illegible], [illegible] unquam experientia tuta, & [illegible] [illegible] [illegible] est, nisi ratione Physica sit confirmata, ac postmodum in usum [illegible]. Quod non merentur experientia absque ratione [illegible] experientiæ nomen, sed temerariæ potius operationis, cum vera. 18

expe-

experientiæ, Remedia scilicet frequentatus usus sit, & ratione confirmatur.

Cæterum cum Aristoteles non semel Medicinam inter artes connumeret, ut lib. 5 *Metaphys.* [illegible] *& alibi*, id [illegible] in uno tegeri, & ad [illegible] demonstrandum adducere ejusdem Aristotelis, & Averroe [illegible], [illegible] [illegible] mechanicæ. Ad quod respondent consiliis, ut ex [illegible] Cenci *de Med. pri. Sanit.* [illegible] tutela, [illegible] medicinæ pars est, quæ innititur in componendis medicamentis, nempe, inquam, de [illegible] [illegible], tel, addit ille, de chirurgia; sed Aristoteles, loquitur Averroes [illegible] *Coll.* [illegible] hanc autem totam
19 mechanicam incertam, (loquendo autem de medicina propriè dicta) hoc est, inquam, quæ ordinem habere conjecturam pro [illegible], et medicæ ea habere, non quod sit mechanica. Alii, ut Capivaccius *sol.* [illegible] *Aphor.* [illegible] dicunt per hoc nomen, *mechanicum*, intelligi solertem quamdam, ac sublimem machinationem, & idem Galenum quoque in sua *Isag. ad Art.* [illegible], medicinam esse autem liberalem, & minime mechanicam. Galeni verba ita habent: *Cum artium igitur duo prima genera sint, aliæ nobiles, quæ in mente animi posita sunt, quas liberales vocant, aliæ sordidæ, quæ labore corporis tractantur, quas mechanicas appellant, satius est existimare debitis, si vel præstantiore illo, aliquam [illegible] [illegible], unum enim ê [illegible] artificium in [illegible] [illegible], in primo genere sunt medicina*, & quæ loquuntur ut ei [illegible], quemadmodum [illegible] Galeni verbi eo modo adducere, et di[illegible] medicinam affectam mechanicam, eam contrariam dicit. Non tamen tamen nomen hoc, mechanicum apud Græcos significare id, quod ipse Capivaccius ex Platone docebat, compositionem ac solertem machinationem; cum hoc clare patent, & ita loquitur Galenus de quibusdam, qui habent ingenium maxime ad speculationem promptum, testatur Cal. Rhodig. *Antiq. lect. lib.* 11 *cap.* 7. Sed ad Aristotelis dictum revertor, qui [illegible] id sibi voluit eo in loco, ut medicinam inter mechanicas artes connumeraret, nimirum quemadmodum id infanties, si medicina omnes artes laborem corporis exigeret, esse Gal. [illegible]. At quis dicerit, medicinam labore corporis egere? Medicinam inquit Plato, *lib. 3 de Republ.* corpus animo curat, & inferi, *Medici
20 non corpore corpus curant, sed animo.* Quod etiamsi detur medicinam corporis labore exerceri, tamen hoc nihil ei quæ nobilitatem præjudicere, sed imo meliorem addere, ut unde probat [illegible] *in prolegom. ad Aphor. Hippocr. pag.* 77. *vers. obviam.* 17. Aristoteles ergo in citato textu dicebat considerationem de passionibus corporum diversimode; nam de quibusdam inquit passionibus, quæ animam [illegible], considerare pertinet interdum ad [illegible] & Medicum, nempe quia dicit, ad Physicum pertinet de illis omnibus materiæ passionibus considerare, eò ea non abstracte, de iis vero, quæ sunt quædam passiones corporum inseparabiles, sed per abstractionem considerantur, ad mathematicum; de iis vero, quæ sunt abstractæ sunt, ad primam Philosophiam. Nec ergo ob id quod Medicus, ut ait [illegible] & mechanicus, considerat aliquas passiones corporum, quas habere non essece, idcirco mechanica dicenda est; neque enim ad illud est, quod sit etiam mechanicum, sed labor corporis, quousque in longius est, ut exercere medicinam ter inter mechanicas non enumeraret, Lacedæmonii relatantur, quibus, cum non liceret mechanicas artes exercere, licebat tamen exercere medicinam, ut refert Ælian. *lib.* 5 *var. histor. cap.* 6 Alios autem ad hoc exemplum probandum, vide apud eundem Auctorem, præcipue vero apud Mercurium *Libro primo, Erroribus popul. cap.* 22 Quod etiam, ut demonstrarent Athenienses, cæterorum Græcorum, non solum tum tempore imperantium, servos ad medicinam [illegible] non admittebant, et ea ratione [illegible] Tiraquell. *de Nobil. cap.* 31 *num.* 5 & Sed dictionem ejus quæstionum ab ipsis

legibus petentes. Nemo est [illegible] *Medicus* [illegible] *de Trafes* [illegible] *Med.* qui in [illegible] liberaliter artifices Medicinam connumeret, & *in fin.* [illegible] *legis* ea habentur. *Mercedis etiam [illegible] & [illegible] reddi jubemus, quo facilius liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituant.* Accedit & Plutarchi auctoritas, *lo primo lib. de* [illegible] At medicinæ, inquit, sic est de genere disciplinarum liberalium, ut politæ, splendidæ & jucunditate nulli sit inferior.

Sed etiamsi medicinam vilem, & abjectam esse eo probare nobis rebentur adducuntur, quod à Virgilio iners muta, & ingloria sit appellata: sed si Poetæ verba æque lene [illegible], nihil [illegible] [illegible] [illegible] dederi potuit, comparatione quidem ille medicinam cum poesi, vaticinio, & musicam, ait enim:

Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus Japis
Jasides, acri quondam cui captus amore
Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo
Augurium, citharamque dabat, celeresque sagittas.
Ille, ut depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, usumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Comparatione ergo poesi, citharæ & musicæ medicina ejusmodi dicitur, quia poesis, citharismus & musica cum exercentur, medicina vero operatione, non verbis, fungentes enim, ut Celsus docebat, non eloquentia, sed remediis curatur. Sed [illegible], quod ad hanc rem [illegible] [illegible] *lib.* 3 *var. lect.* [illegible] *cap.* 13. Sed [illegible] inquies, addit ut [illegible], ingloriam, [illegible] quæ medicinæ talis ars est, ut nullam afferat gloriam? Certe Virgilius [illegible] respectu ad poesim, [illegible] comparem esse gloriam in medicina, quæ corpus à morte redimere soleat, cum poesi, quæ nomen immortalitatem conciliat, quod sane ipsius artis bene dixit [illegible] [illegible]; sed cum hocce optissime [illegible], & [illegible], & [illegible] illustrent Poetæ [illegible] Torquatus Tassus *Cant.* 11 *St.* 70. dicens:

Egli l'antico Erotimo, che nacque
In riva al Po? adopra in sua salute.
Il qual de l'erbe, e de le nobil acque
Ben conobbe ogni uso, ogni virtute;
Caro à le Muse ancor, ma si compiacque
Ne la gloria minor de l'arti mute.
Sol curar seppe dar a morti i corpi frali,
E potea far i nomi suoi immortali.

Nihil ergo in hac re artis contemptum præcedens tulit Poeta, neque verisimile est, illum [illegible] deprimendi [illegible] hanc artem, quam ipse [illegible] eloquendo [illegible], ea [illegible] procul[illegible]. Melius tamen loqui ad eam eandem eorumdem cantorum esse expositio, quam ex Aurelio & Servio [illegible] *Obs. de sub. Med.* [illegible] quam & ego [illegible] [illegible] illustrare, ut dicam Virgilium de medicina illa locutum, quam empiricam vocamus, ut inde [illegible]:

Scire potestates herbarum usumque medendi
Maluit.

non ergo doctrinam & scientificam cognitionem ele[illegible], unde merito addidit

... *& mutas agitare inglorius artes.*

mutas quidem, quia in simplici operatione consistunt inglorias, eo quod non licere esset gloriam scientiæ ipsius medicinæ, sed empiricam, quæ per se sine gloria, cum nullius scientiæ principiis innitatur gloriæ dest[illegible], et certe id vero consentaneum est, sibi [illegible] Virgilium, cum introducat Medicum mente operantem, & cultus curantem, tales enim Medicos constat plerumque esse empiricos.

Sed jam ad ea, quæ contra ipsos Medicos objiciuntur, respondendum, & primo illud moneo, nullo me particularium hominum vitia in censuram vocare, eaque, quæ vel excusare, vel refellere, [illegible], sed ea tantum, quæ ex plurium contra eam professores credent, nemo Medicum, utinquam esset hoc, an ille ab objectis injuriis, ac oppositis calumniis vindicando nihil propono, sed quæ ex ipsa

[illegible]

18 De nomine Medici, quod cuicunque licet objicere, nihil laboro, nam quid hoc ad Mercaturam? Homo dicitur non ab eo quem mallet (Homo est de verb. & rer. sign.) non ideo tamen eodem contemnitur & dignitati melior est, et ne quisquam dignitate ob id amittit, quod etiam Medicus ea re, homo appellatur? Sed & et eo, quod nomen Medici etiam aliis personis commune est, Medici dignitas diminuitur, nec non etiam ex hoc adaugetur ex eo, quod nomen Medici Deo ipsi tribuitur? Cur enim salamonis tit. medicorum magister Christum Dominum non modo le vocitasse Medicum, sed Archiatrum, hoc est, principem Medicorum, ut ex D. Chrysostomo Homil. 6. refert Grip. T. illem de Cur. Med. p. 5 aut si non Medicum se homine hui probe ilse, et ea sententiam pro ecclesi referunt Tiraq. de Nob. c. 31 num. 31 Scacc. de fine & ie Jes. Chr. 3 quod referet de Med. in praefat. & part. 3. num. 17. & ex eisdem Gographis in dial. Quod Med. foret p. 4 ab. Gelpar. Tuillius de fapra, Petr. Andr. Canonherius fupe in Praecentati dare pe, qui calumniat gratis cupiunt, quod etiam Angeli Medici nomen aestimetur, cum nil enim aliud importet Raphaelis nomen, nisi Dei medicina, & quod ipsi Angel. Medicinam enim eis curarunt, ut eodem Raphaele pater, Tobiae cap. 12 vers. 11 & seq. & de Angelo movente piscinam ita potentem, & aliis, quae quilibet facile videre potest apud plures ex omnibus ossibus, & maxime apud Tiraq. num. 107 et seqq. Sed quid ego non ipsam legem medicinam autem dicerim, & ipse Jesus Medicum, cum Plato l. 5 de Republ. Jossicet animo medici simineretur & Petr. de facta Num. med non aliter Jesu vocarem, quemeet me medicinam. De qua etiam te v. de praecentatoris Tiraquell. ibid. num. 316 et seqq.

29 Eandem legum dignitatem, quam superior objectio, dictamen illud procultum apud Jurisconsultos, quod Medici non sint majoris veloris, quemadmodum nec idem existimamus. Quod tamen satis refellit ea Jur. sententia, post Ripam Cerrat. de Med. part. 4 n. 16 et seqq. & ex nostris Roderic. Ustnec & Peregrino alias. Qui & ad 30 id, quod opponitur, Medicum apud leges ancari parabolanos similatione, & praeter eos Scaccie etiam loc. supra citato, in quo quod ipse quoque habeat aliquid, quod sortiptum nam quorundem & medicorum sunt & ignorantem detegat, apud illos enim per ipsum res cum legalem demonstrare licet, parabolanos apud leges, pro Medicis non accip., cum et per totam legum tamen ut quam l. quart. parabolanorum electio (qui esse hospitalis fuit. ut praesentes auctores declarant) & comprehenduntur ibi etiam et per Cuiac. in expos. Novell. cod. Justin. novell. 3 qui & clarius, qui sint parabolani, vel parabolani, exponit) pertinere ad Epidemiam, et clerici Medicorum pertinet ad Decurionem, lex Mez. sunt, ut clarissime demonstratur per l. primum & l. h. decret. ab Ord. fet. ad Cancer. de Mahgur. pia. quae sunt pertinet ad Sectarum, ut idem ibid. prolixius. Ergo si parabolani & Medici non sunt ejusdem ab eo eodemque genere personarum, parabolani & Medici equiparari non possunt ope personis non accipiuntur, imo vero dici posset ipsi legamanti, quod hoc nomen per Medicum clare sit aliquis esse, o tasque et ne in eum quidem necessaria, sed inconter omitto, et praeter rem, cum p. oprium nomen, & ossitium habeant, & legas deberet in moribus clarius, nec debent & obiter, ut clarus dici. Atque hinc facile cognosces intelligi eorum veritatem, qui Medicina hoc nomine imponere legibus correcedunt, quod maxima habentur parabolani & multi sunt aegrotantibus pollutores. Gloss. in eit. l. Parabolanos C. de Episc. & Cler. Fed. Andr. Ferec. Jo. 169 uo pag. 14 qui & insignissime Archiatros dicit, vocari eosdem Medicos, quod tractare & praecipere omnium malis & cum aeu credantur, eoque educerent, neque tamen dedecorem hujus vocis a genere anteo, inquam, ita quoque, si aliquid foret

lectori desiderat, leges Mercantil l. 4 narrlem hist. cap. 1 ubi etiam declarat pro quaedam nominibus legem Cordes, & Med. Creett l. 2 verus Obser. cap. 15 & ex Jurisconsultis Cepolad. l. Med. C. de profess. et Med.

Sed jam ante animus simul, et procul hinc in medicinam & medicos prodire partibus, ut etiam impedire ne quisquam procati in reddit, et contra certitatem propositam incidam, quem secat, obloqui compellit, cum vulpi itidem quibus ferendum itidem seca. Verum de eo, nisi forte sapienti esse evidentur, et quosdam vero hoc reflectentium, stulto juxte stultitiam suam, ne efficiamus et similis eis secundum Sap. et increantium Proverb. 26 vers. 4 et seq. Quare ego cumulatius potuissem cap. 1 verba sancti Apostoli non contra medicinam & Medicos ista, videre praeter. Petr. Andr. Canonher. in prolegom. cap. 1 a pag. 40 ad plures seq. & Medicum Fr. et Errorum & Jurisconsultos Ti. & Ceteri, contrologit tamen Medicos, quem Jurisconsultos, sequatur.

SUMMARIUM

1 Leges quomodo ab hominum malitia sint.
2 Lex à natura & unde sit.
3 Lex & natura unum sibi fabricant.
5 Legis subsidium lex est dirigibilis in bonum.
6 Lex quid sit Civitati.
7 Finis est bonum ipsius.
8 Leges placuerunt ad tranquillitatem conferunt.
9 Leges humanae ad justitiam ascendunt dispensant & ut quasi illum confiant.
10 Legibus homines cum Deo confocianter.
11 Lex in Dei donum.
12 Leges humanae oriunt ab aeterna lege.
13 Homo si per se bene viveret, non egere legibus, quomodo intelligendum.
14 Lex est regula humanarum actuum.
15 Quod legislatori quando sine legissie hominum potestatem est.
16 Leges sine iustitia sit non dicuntur leges.
17 Lex a jure divina & aequitate sit servanda.
18 Legum obstantes hominum potestatem est.
19 Convenientiae legum est quod an accedunt.
20 Lex semper non mandat sine.
21 Regna legibus carere non possunt.
22 Homo separatus à lege est pessimum animalium.
23 Jurisconsultorum multitudo non malis confusionem ante locum ostendere, quomodo accipiendum.
25 Leges sunt sine ars fluctuans.
26 Jurisprudentiam non esse artem neque scientiam falsam.
26 De latine leg. i ab ... et jusse fit.
27 Instituti legum non fuisse inscriptum scientiam et ardendi lege.

QUÆSTIO V.

Satisfit ad ea, quæ contra Jurisprudentiam, ejusque Professores objiciuntur.

Non enim certe considerationem recondi sive, qui contra Jurisprudentiam ejusque Professores, quae ei quae contra medicinam Medicos quae objici, speciat & idcirco quaecunque ne erit, contrarius dispersit nobilitati, tanquam lusit, collaque sermone talis, sed summi cum temeritate prolata, confutandi, reprobende, et etiam cum nemo, qui merito praeditus est, reducet vel leges, vel legislatores ut ex S. Sylvio dicit Seneca lib. 1 de Leg. cap. 3 a. 19. Sed ad objecta in rebus omnes

Legem initio primo ab hominum malitia originem duxisse opponebant, quod quidem si recte 1 intelligitur quae dicit, ne dicti primi, equum, aut hominum dominii controversiis, verum quod moritur nec ... sed si de ea, quae maxime dignis; & eam sol etiam docet, sa sane. ... sit quomodocunque, nihil hoc demum de legum dignitate, eodemque etiam nomen habeant, hominem ad Justitiam, & Vires in disputant. Sed quod opponunt 2 certa Justitiae contrariam, qui lex ipsa & certa

originem habet, contra illud, quod in oppositum adducitur, legis nempe esse utilitatem communem [illegible] à vero [illegible], ut ipse omnia & bil aliud sit, nisi lex [illegible] in rebus creatis, unde [illegible] lex, quam omnia [illegible], stabiliuntur; nil nollem Hypothesi [illegible], ut per lib. de Gen. An omnia [illegible], ut [illegible] hoc a legibus [illegible] contradicat. Sed quomodo dici [illegible] legem ab hominum [illegible] originem duxisse, si Deus ipse, ut Plutarch. in lib. de [illegible] dicebat, Lex est [illegible] antiquissima, tum [illegible]

3 Unde recte Cicero lib. 3 Epist. 6 dicit, Legem [illegible] tam [illegible] esse. Cum ergo Deus ipse sit conditor naturæ, non poterit naturæ [illegible] contrarius, non fuerit ergo lex naturæ contraria.

Præterea legem petunt ex philosophia, [illegible] ex ipsa philosophia immediatam dependentiam habet l. [illegible] de Justit. & Jur. [illegible] part. 3 num [illegible] hoc ab ipsis Medicis [illegible] vertitur, Goyneus in libell. Quod Philos. & Med. [illegible] Jurisprud. [illegible] quod & multo [illegible] Cicero lib. 1 de Leg. prope principium, [illegible], Juris disciplinam ex intima Philosophia hauriendam puto. Cum ergo [illegible] intima Jurisprudentia Sapientiæ pars, [illegible] vocatur à Jurisconsulto in l. 1 ff. [illegible] § de [illegible] & [illegible], in quibus veritatem intimam habebit Juvenal. dictum Satyr. 14.

Nunquam aliud natura, aliud Sapientia dicit

4 Non modo ergo leges non sunt naturæ contrariæ, sed [illegible] Juris [illegible] professiones, [illegible] Cicero lib. 2 de Invent. prope finem, [illegible] D. Thom. 1. 2 quæst. [illegible] art. 3 [illegible] ante quæmcumque conditam legem est in utroque quandam [illegible], ut sentit idem Cicero de l. & D. Thom. [illegible] quibus Suarez de leg. lib. 1 [illegible] Quod si Plato aliquando dixerit, legem & naturam inter se [illegible] tanquam contrarias [illegible], [illegible] naturæ propensionem, & [illegible] partem, quæ [illegible] tractatum ad malum [illegible] à malo, [illegible]

5 [illegible] legis [illegible] homo [illegible] bonum [illegible], aut hominum [illegible] & in Deum, [illegible] sacros canones Lent. [illegible] de Coll. part. 3 quæst. [illegible] Epiphon. [illegible] Theorem. 1 lib. 1 [illegible] prudentissime Cicero

6 [illegible] 1 de l. sic legem definiebat: Lex est Ratio summa insita naturæ, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria; [illegible] legis [illegible] ex Seneca dicebat vir doctissimus Melchior Lotherius, lib. 1 [illegible] & [illegible] quæst. [illegible] num. 47 quam [illegible] præcepta [illegible] à malo [illegible], ut [illegible] impellant ad bonum. Quandocunque ergo [illegible] propensione à bono retrahat & ad malum impellit, absque dubio lex illi contraria est, quam natura [illegible] emendare satagit, [illegible] a contrario

7 [illegible] impellendo ad commune. Altera tamen [illegible] utrumque consona [illegible] cum virtus sit hominis [illegible], ut alibi diximus [illegible], & [illegible] disposat bonum ad virtutem, Aristot. [illegible] Et [illegible] potestas naturæ est connaturalis, cum bonum cujus [illegible] virtutis est conveniens homini [illegible] rationi, ideo continet et [illegible] D. Thom. [illegible] quæst. 147. Ex [illegible] autem parte inferioris [illegible] ut [illegible] vitales hominis sunt, nempe partem [illegible] prædominantem [illegible], [illegible] a legibus [illegible], quemadmodum ex Hippocratis dicto opinabatur; & hoc sic, quod dominantes [illegible] homines à ratione [illegible], contra [illegible] ubi ratio prædominatur, leges [illegible] ad [illegible] conferunt, eodem Hipp. [illegible]

8 in lib. de Aër. Aq. & loc. num. 59. neque [illegible] magnitudinem solum, sed ad quascumque virtutes leges conferre palam est, [illegible] vel per [illegible] homines à malo & impellentes ad bonum, [illegible] habitum [illegible] cujuscunque virtutis & ut Arist. lib. 2 Moral. Nicomach. cap. 1 dicebat, assuefacientes faciunt bonos, imo haec, ut [illegible], est autem cujusque legislatoris voluntas: quod

tero id non bene efficiunt, peccant. Et cum virtus duplex sit, moralis, & [illegible], [illegible] ad [illegible] hominem disponunt & [illegible] D. Thom. part. 2 quæst. [illegible] art. 1 ad [illegible] & quæst. [illegible] art. 1 ad 4. Ob hanc [illegible] legis excellunt, ut per eas [illegible] homines cum Diis [illegible] esse [illegible] Non & Demosthenes ff. de l. quam sequitur Gloss. in l. [illegible] § [illegible] autem [illegible] long. temp. [illegible] vel [illegible] in lib. quod [illegible] cap. 5 [illegible] leges esse [illegible] Deorum esse, si quidem rerum omnium pace inter Deos omnia lege disponi [illegible] dicto simile est illud D. Thom. 1. 2 quæst. 91 [illegible] quod leges humanæ (dummodo sint, [illegible] esse debere, nempe ut rectæ rationi [illegible]) omnes ac singulæ ab æterna lege originem habent.

Quamquam autem leges non [illegible] homines ad virtutem, sed ad [illegible] tantum perceptis [illegible], & [illegible] à vitiis retrahunt [illegible] lex ad hoc maxime invecta, ut actus humanos dirigat, & in [illegible] homines operentur ad virtutem, in [illegible] fieri bonos D. Thom. ubi supra art. [illegible]

Quod autem homo non egeret legibus, si per se bene viveret, verum fateor, [illegible] intelligatur non egere lege illa, quæ [illegible] & [illegible] homines a malo [illegible], quæ [illegible] dicitur, [illegible] per se bene operari [illegible], ut ex D. Paulo ad Rom. 2. D. Th. 1. 2 quæst. 96 art. [illegible] ad 1. Non ergo hic homo sine lege viveret, sed maxime ex lege, [illegible] esset, quod [illegible] secundum leges [illegible], esset [illegible] regula [illegible] actum, [illegible] lege viveret, [illegible] aliud est, quam [illegible] humanorum actuum, D. Thom. ubi proxime. Quomodo autem intelligendum sit [illegible] dictum, quod lex justo posita non sit [illegible] apud Suarez lib. 1 de leg. cap. 19 [illegible] & seqq. apud quem [illegible] ad hunc [illegible] faciunt.

Quod dicebat Plutarchus, leges ab hominibus [illegible] æquitati & rationi [illegible] non [illegible], & D. Th. [illegible] legum scriptæ continent aliquando [illegible], [illegible] petitum [illegible] ferendi leges seu [illegible] legum, sed [illegible] hominum peccatum, [illegible] legislatorum, qui [illegible] non [illegible] Medici peccatum est, si remedia morbo [illegible] non conveniant; [illegible] ferendi leges, hæ semper esse debent æquitati, & rationi [illegible], quæ vero [illegible] latæ sunt, per [illegible], & malitiam absque inhærentia [illegible] latæ fuerint, & hujusmodi leges, quæ sine ratione latæ, non dicuntur leges, sed [illegible], ut [illegible] doctissimus Lotherius lib. 2 de re benef. quæst. 40. num. 10. neque sunt [illegible] effectu leges, sed perversitates potius legum, ut cum D. Thom. ubi supra, q. 91 artic. 1 ad. 1 [illegible] Suarez lib. 1 de leg. cap. [illegible] quod notat etiam Jo. Huart in [illegible] cap. [illegible] & ad id, quod addatur, legem [illegible] injustam, & durum esse ferendum, [illegible] hoc fieri ob [illegible] legum reverentiam, quibus obtemperare convenit, ne una spreta, ceteræ etiam vilipendio habeantur, sed [illegible] Trasprast, [illegible] addatur, [illegible] apud Melchior. Lotherium [illegible], ubi supra. n. 19.

Obscuritas [illegible] legum, [illegible] est, vel hominum peccatum est, vel [illegible] & [illegible] procurata, ne, si facillime intelligantur, [illegible] ab ipsisque [illegible], ut [illegible], & præcipue medicinam [illegible], [illegible] enim legum scribi debent [illegible] intelligibili, ut [illegible] cognoscere possit, quid lex jubeat, D. Tom. ubi supra, art. 3 quæst. 95 & notavit etiam idem Joan Huart ubi.

Contrarietas tamen & perplexitas legum est quod ex accidenti, [illegible] nullam habeant dubitationem, & contrarietatem quoad legislatorem,

etiamsi habeant quæd non. Matt. *cap.* 39. nu. 1 Pro facili vero novitate, ac temporum mutationé & conditione certa lex condatur, item quando forte contraria, & hoc ex arte, & secundum Justitiam fieri, non est quod uetet.

20 Quod nulla ideireo videtur esse legem necessitas, quia mundus aliquando sine legibus extiterit, fallum est, si de lege absoluta dicitur; est enim verum de lege scripta tantum, nam lex semper dummodo sit & cum ipso modo, & nam ipso homine nata est, ita ut impossibile sit, illam ab ejus corde abolere. D. Thom. 1. 2. *quæst.* 90. *art.* 4. imo tam necessaria est hic homini, ut supposita ejus creatione, lex simpliciter fuerit necessaria, necessitate finis, ut declarat Suarez *lib.* 1 *de leg. cap.* 3. n. 4. Nec potest ergo hominibus lege carere, ita ut sine populo lege carere videantur, hoc aeque quam nta sit, quæ, et D. Paulus *ad Rom. Cap.* 2. *vers.* 14.

21 ex quo D. Thom. *ubi supra quæst.* 90. *artic.* 3. dicebat: Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. De Regno, quæ legibus caruerit, idem praedicendum est, absolute enim carere non possunt ee, quæ cum natura ipsa exstiti, quod si deficit lex scripta, supplet ipse jus naturale, quæ legis loco habetur. D. Th. *ubi supra*, quæst. et mox e Ludovic. Romae *sing.* 731. Quomodo enim subsisteret mundus, aut homo sine legibus uiveret, si a fera tunc nihil differat, & facile injustitiae sue templum attolleret? Nam hic

22 non separatus a lege & justitie, est pessimum omnium animalium, habet enim arma iniqui ad explendas concupiscentias & sævitias, ex Arist. idem. Thom. *ibid. quæst.* 95. *art.* 1 per leges etenim a fera homo mox me diligentes in rationa uiuendi, quia per eas justitiam adhibet, lenitere atque unde Claudian. *in Mall. consul.* Justitiam ellocutus;

—— Te prima homines silvestri duxit matre,
Elusit, & fœda dehinc jurata mella,
Te propter ultimas leges, amnesque ferarum.
Extremas.

Eaque de ee primi Legislatores, ut Poetæ celebrauerunt, dicti sunt Jean si terre, ee meritis fera, ut de Orpheo & Amphione, Horat. *in Art. Poet.*

Silvestres hom nes sacer, interpresque Deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque Leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Quod ideireo dictum est, quia homines absque lege viuentes ipsis feris erant simillimi, imo & feris nullo fortè gradu, tam a ratione erant alieni. Necessaria est, inquit Plato *lib.* 9. *de Leg.* Leges hominibus ponere, et secundum legem uivere, nam si absque his uiverent, nihilo a feris et ociissimis differrent: cui dicto aptetur quoque potest illud *Psalm.* 9. *vers. ult. Constitue Domine Legislatorem super eos, ut sciant gentes quia homines sunt*, quasi diceret, necesse est dari gentibus Legislatorem, qui eas regnant atque instituant, docentque ab a feris differre, & ideireo secundum leges uivere debere.

23 Dictum Platonis de multitudine Jurisconsultorum, quod arguat male constitutam rempublicam, declarandum est, quod intelligatur de iis Jurisconsultis, qui litibus fouendis solummodo operam dant & cavillationibus pugnantes plerumque contra justitiam lites fouent: nam alias Jurisconsulti sunt in ciuitate necessarii, non secus ac leges, de quibus Plutarch. *in problem. Rom. num.* 40. dicebat, magnum atque pulcherrimum judicant in ciuitate legum bonitatem, & sicuti corpus absque anima uiuere non potest, sic neque ciuitatis absque legibus, hic etenim leges anima ciuitatis. Cel. Rhod. *Antiq. lib.* 18. *cap.* 19.

Ad objectionem, quod leges sæpe sine frustrentur, quia neque ad omnes utilitates hominis instruant,

24 neque omnia uitia corrigant: Respondendum ex D. Th. 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 2. *ad tertium*, quod satis est, si leges dirigant hominem ad eam virtutem, quæ ad commune bonum ordinetur, cum hoc sibi proponerent, sic etiam & de uitiis dicendum; & tandem quamquam omnia non faciant, non ideirco impedienda quæ faciunt, D. Thom. *ibid.*

Cæterum facultatem non esse eitem, neque facultatem, ex eo, quod eius quamquam non sit in se, sed in Principibus, hoc quamquam verum est, quia, etiamsi Principes ferent leges, semper tamen omnino ipsi rei nomine, prout ait, sic sententia ferendi 25 leges dictae, semperque Principis voluntas est & esse debet aliquæ rationi regulata, et hoc quod legi rationem habet, aliquin voluntas Principis non est lex, sed iniquitas potius quam lex. Verba sunt D. Th. *ubi supra*, quo *art.* 1 *ad* 3. & *q.* 95. *art.* 1. Suarez *lib.* 1 *de leg. c.* 22. n. 4. quod de ratione legis sit, contineat sententiam regulam ferendi leges, & sic justitia & justè lex, abunde probamente, ut videtur, docet idem Suarez *lib.* 1 *de leg. c.* 9. 26 *per totum*. Cum ergo lex sit aliquid rationis, ut idem D. Thom. *eadem quæst.* 90. *art.* 1 dicebat, non potest habere legem principum in mera Principis voluntate, quæ aliquando à ratione est aliena.

Instabilitas porro legum non facit instabilem & 27 uertibilem scientiam condendi leges, quia in hoc præcipue consistit, ut juxta temporum uarietatem, & hominum conditionem, mutantur circa eam condentium opportunitatem, lege condendi nunc hoc, nunc illo modo, & quod aliquando concedentur, quæ aliis negarentur, & contra, & quod pro aliis quædam, aliis leviora & alterius tempore ut talia non immediate, nunc melior levitate punietur, & sic de cæteris. Necessarium est, ut leges generaliter ponantur, attentis etiam circa singularia bene; unde patet quædam leges, & quandoque esse mutandas. Vere hoc Arist. *lib.* 2. *Polit. cap.* 8. apud quem complures uidi de legum mutatione, & alia apud D. Th. 1. 2. *quæst.* 97 *per totum*. Facu pro sequentibus 1 *Jure & lege sigg. ff. de jur. & natur.* à Suarez *l.* 1 *de leg. c.* 11 *per totum*. Non ergo inconsistentiae assimilandae est scientia ferendi leges, quia ee ipsius scientiae præceptis sit, ut leges pro ratione opportunitate mutari aliquando debeant; imo & pro populorum cognitionemque uarietate; una enim eademque lex nec potest omnibus populis convenire, sicuti unum idemque medicamentum diversis ægrotantibus & ægritudinibus non convenit.

Sed quid ego incassum pro Jurisconsultis diutius ne laboro? Sciunt superque ex se ipsi solemnia quasique, sibi, earumque professione objectae respondent, satere, luxque atque accerrima justitiae; unde si quis est, quid edet, quem conscriptus tibi uertatur, plenitem desideret satisfactionem, ipsius uideat, ac pro emosiber, post pleraque antiquiores, Cassan. *in Catal. Glor. mundi part.* 10. *consi.* 15. Tiraq. *de Nobilit.* 1. 31 & addentes per Bentum *de privil. Jurisconsf. privil.* 55. Cerrete *in Mod. part.* 1. & alios quamplurimos, quos breuitatis causa omitto.

SUMMARIUM.

1 *Homo ex sui natura est animal sociabile.*
2 *Homo debet ad commune bonum inservire.*
3 *Bonum commune non est simpliciter, & per se bonum.*
4 *Homo absque religione justus esse non potest.*
5 *Religio est potissima Justitiæ pars.*
6 *Nihil Deo similius, quam justissimus homo.*
7 *Legis vera & naturæ convenientia.*
8 *Bonum commune quomodo conservetur.*
9 *Potestas facultates administratio unde.*
10 *Lex scripta cur lata?*
11 *Lex scriptura non es mortua per se est.*
12 *Leges ferre quis debeat.*
13 *Legis uiuæ necessitas.*
14 *Actiones hominum, circa quas Justitia occurrunt, sunt de singularibus.*
15 *Actiones hominum in communitate viventium semper sunt ad alterum.*
16 *Jurisperitus inventio unde.*
17 *Jurisprudentia finis.*

QUÆ-

QUÆSTIO IV

Lex quomodo civ[illegible], politica unde [illegible] emanet, unde item Jurisprudentia.

Vid[illegible] [illegible] maledicentium calumniis [illegible] libus [illegible], [illegible] [illegible] & homine [illegible], [illegible] [illegible] ab [illegible] illatis [illegible] [illegible], quantum nobis per[illegible] [illegible] fere, liberæ, reliquum est, & jam [illegible] eo [illegible], quæ proposita [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] titulo propositam [illegible] accedemus. At quoniam ego Medi[illegible] Medicorum [illegible] [illegible] obligatus, [illegible] [illegible] [illegible] habere possem, si pro Medicis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] petendi [illegible] [illegible], [illegible] Medicum, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Judex [illegible] [illegible] [illegible]. Quoniam autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] decisæ [illegible], [illegible] post [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible], nihil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] nullam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Judex, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Judicium [illegible] [illegible] possit.

Ante omnia igitur operæ pretium videtur, [illegible] [illegible] ac terminos in [illegible] [illegible] [illegible] differentiæ et diligentiæ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in jud[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] eundem [illegible] [illegible] [illegible] Jurisconsulti [illegible] [illegible] pro Jure [illegible] [illegible] Medicinæ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Medicinam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] omnes [illegible], legem [illegible] [illegible] pro [illegible], [illegible] pro Ju[illegible], & quod [illegible] est. [illegible] [illegible] pro le[illegible], [illegible] & legem [illegible] pro politico, politicum pro [illegible], & [illegible] [illegible], quod [illegible], [illegible] de medicina [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] medicinam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nunc vero [illegible] [illegible] ad id, quod [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], clarius [illegible].

1 Homo igitur, cum [illegible] [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in communitate [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] ad com-

2 munitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ergo [illegible] [illegible] homo ad commune bonum [illegible], ut [illegible] [illegible], Regna, Respublicæ & [illegible] [illegible] bene [illegible], ac diu [illegible], & si [illegible]

3 posset, ad æternitatem [illegible] [illegible]. Sed [illegible] bonum civile [illegible] [illegible] participationem divini boni, non [illegible] [illegible], & per se b[illegible] [illegible] est, ideo [illegible] homo ad [illegible] & [illegible] bonum [illegible], [illegible] [illegible] ad divini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent [illegible] [illegible] hominem ad justitiam, [illegible] [illegible] est quod

4 [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse non potest; ipse [illegible] [illegible] [illegible] Deo [illegible] quod debemus,

5 est [illegible] [illegible] Justitia. D. Thom. 2. 2. *quæst.* [illegible] [illegible]. Si ergo [illegible] homo in Deum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Justitia ipsi Deo [illegible] [illegible],

6 qui [illegible] *justitia* [illegible], [illegible] [illegible] Plato in *Theæteto*, dicebat, *Nihil Deo similius quam justissimus* [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non posset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum, [illegible] [illegible] [illegible] me Dei sapientiæ [illegible], & [illegible] [illegible] Deus [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]

7 [illegible] hominum perfectione, [illegible] legem [illegible] dedit, veterem & novam. D. Thom. 1. 2. *quæst.* 90. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible], & complementum, [illegible] illud in Evangelio: *Non veni solvere legem, sed adimplere.*

Postquam autem per legem divinam homo ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] debuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], oportere [illegible] regulam [illegible] haberet, secundum quam [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] communitatis boni [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] commune bonum [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] esse [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hæc [illegible] [illegible] legibus [illegible]. *l. Justitia ff. de Just. et Jur.* Quoniam [illegible] [illegible] hæc regula [illegible] [illegible] in communitate, ab populorum, [illegible], [illegible], & temporum, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quædam, ex quo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] regula [illegible] [illegible] [illegible] populo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], commendabilis, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] opportunæ, [illegible] [illegible] [illegible] dicere [illegible], [illegible] non aliud [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], populorum, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad leges, sed leges ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Arist. lib. 4. Ethic.* [illegible]

Præterea [illegible] homines in communitate [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ut omnes & singuli ad commune bonum [illegible], [illegible] [illegible] illam, quam diximus, & [illegible] quem hæc [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] modo [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quo [illegible] [illegible] lex scripta [illegible] [illegible], nisi [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] alio modo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] & homines [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ideo lex [illegible] vel scripta [illegible], vel consuetudine [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] est. D. Th. 1. 2. *quæst.* 90. art. 4. [illegible] Seneca *de lig.* [illegible] [illegible] *per* [illegible].

Sed cum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] politica [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] modo [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non habebat potestatem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] leges [illegible] [illegible] posset, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] permanebat, & quæ ab hominibus [illegible] [illegible] [illegible], debere igitur [illegible] leges [illegible], qui in populus plenam haberet potestatem [illegible], [illegible], permittendi, puniendi, & [illegible] [illegible] Reges & Imperatores [illegible] [illegible] [illegible] legis. Seneca *de leg.* lib. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Legumlatoribus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Oportebat igitur [illegible] legem illam mutam, & mortuam esse, [illegible] legem vivam, quæ haberet in homines potestatem, & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legis observantiam [illegible], [illegible], cogeret, si opus esset. Quia tamen, ut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], ipse lex viva non poterat ad [illegible] [illegible], ideo debebat alios homines [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] tanquam leges vivæ particulares, ad hæc [illegible] [illegible] judiciorum genera [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], Regibus, [illegible] & Magistratibus [illegible] [illegible] præsides, prætores, judices, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] majores, & [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] judiciorum [illegible] [illegible].

[illegible] hæc omnia, cum, ut jam dictum est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & leges [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nam cum [illegible] actiones hominum, [illegible] in communitati

mæ[illegible]

maxime vivit, essent ad alterum nempe vel ad alium hominem, vel ad ipsam justitiam, ideoque hæc, cum humanam respiciantur, quia de necessitate oporteat sæpe supplere judicando contentiones oriundas [illegible] possent, quorum sunt, & ad quæ sunt hominum actiones, dum controversæ regere à legibus [illegible] particularibus [illegible] applicare contingebat, ac igitur de necessitate

16 esse hæc deri certificationem quandam, nec si haberet appellare, [illegible], quæ [illegible] legis leges præcipiunt, & ex ipsis rectis intellectioni, quod [illegible] de particularibus [illegible] actionibus pro universalem legis dispositionem determinandam, ac promptitudinem à Judice esse, ipsa debita & difficultates pro alterutra parte pullulantes emoveret, & innocentem pro se à Judice reposceret, & hæc sua Jurisprudentia (quam nunc vocant) facultas, sic appellatur, quod jam constitutarum legum & condere Jurisprudentiam profitetur, [illegible] conventum eloqui dicunt, nihil hæc sit hæc alia [illegible] legis intellectionem sibi pro fine proponit, ut ejus verba convenienter prolata particulariter [illegible] & difficilibus, si quæ possibilia, explicare possit, illisque ex [illegible] legem recte satisfaciendo. Neque ad eam facultatem pertinet latæ legis rationem reddere, nec est sic, & non aliter sic intelligenda: sed si sint

17 illi, si per eam legem clara lexis esset, unde si finis ejus hæc facultate recte propalandum sic, certe illæ non est, cui recte lege intellectæ, quæ tenuit ad particularem casum [illegible] referente debet, non quatenus ad publici boni custodiam tendit.

SUMMARIUM

1. *Legis nomen ad multa aptatur.*
2. *Lex propria quid?*
3. *Lex proprissime quid?*
4. *Lex ad quid omnino à [illegible] legali distinctum.*
5. *Lex divina quæ est divina sapientia, civilis & humana.*
6. *Politica facit leges, leges Jurisprudentiam.*
7. *Leges [illegible] ab [illegible] moderaliter.*
8. *Jus quid verum quid quod?*
9. *Jurisprudentia [illegible], negat [illegible], neque [illegible] ut principia profitetur.*
10. *Præter Jurisconsultum legum, aliud est [illegible] Justo.*
11. *Legi [illegible] quomodocunque [illegible] leges [illegible] Politica Palaestra, Jus [illegible] ejus Professorem.*
12. *Differentia inter Politicam & Jurisprudentiam.*
13. *Philosophia et [illegible].*
14. *Medicina à Philosophia distinguitur tanquam pars à toto.*
15. *Medicus non est, qui non est Philosophus.*

QUÆSTIO VII.

Vocum ac terminorum [illegible].

Ne igitur ex vocum ac terminorum, quæ in disputatione occurrunt, confusione & indistincta acceptione decipiamur, ipsæ voces ac termini delineandi, ac inter se distinguendi, ut sciamus de quanam re verba fiant, & quinam conveniant, quæ [illegible] ac, nam aliquando Jurisprudentia, & legis nomine confundentur, legis propriæ Jurisprudentiam tribuimus, & medicinæ nomen indistincte accipientes, quæ [illegible] [illegible] medicinæ aptamur, & sic de ceteris, quæ cum omnino Jus optimam maxime contulit, sed etiam Medicos nonnullos, qui de hac materia scribentes, terminos distinguere aut nesciverunt, aut neglexerunt, non unusquisque susceptam provinciam adimplevere, sed ad objectiones Jurisconsultorum non plene satisfacientes, dubiam suam victoriam fecerunt.

1 A legis ergo nomine incipientes, patet illud ad

multa aptari, omnis tempus regula, ad quam quodque recte peragendum, recte ordinandum, lex dici potest, atque hoc pacto omnibus modo legem, ac scilicet, sed etiam [illegible] quoque creatæ, immo artem, si quæ recte omnem artem petit, ad aliquem præmeditatum finem deduci possint, suas habent leges. Sic Hippocrates nomen demonstravit, quæ in Medico requirunt, qui bonus Medicus sit, legem constituere, [illegible] [illegible], & [illegible] Hippocrates lib. de [illegible], legem omnis [illegible], quæ per legem, hoc est, per regulam quamdam omnis [illegible], sed 2 [illegible], & propter lex regula humanorum actuum, ut Dei, ad eum homines tra- 3 ducit, quæ ipsum ad eum et ultimum finem, aut ad commune bonum dirigit. Lex proprie tamen, & per se ille omnino regula dicitur lex, & ea lex, quæ hominem ad suum finem, et eorum ultimum bonum dirigit, nempe ad Deum, & hæc est divina, quæ partim [illegible] regula, quæ eundem hominem ad commune & civile bonum mittit, lex vocatur. Si enim tamen, ac velim sive per certo hujus communi legis deductionem, præcipuum quod è [illegible], plura dicit et passim apud [illegible] Doctores occurrunt, quæ de legibus scripserunt, videor mihi non recte [illegible] aestimasse, quæ tunc [illegible].

Hic porro per legem intelligimus necessariam regulam, secundum quam omnia, vel [illegible], vel ad ultimum suum finem deberent, ut Dei atque homines præcepta vivere debet. Illud enim est 4 hujus certissimum sit, legis nomen accipi debere, et quod omnino à legali [illegible] distinctum, ut pertinet, tanquam opus quoddam et creatum, quod [illegible] est [illegible], & [illegible] [illegible], tamen ipsi [illegible], lex autem lex divina opus est divinæ sapientiæ, ci- 5 vilis autem humanæ, nempe scientiæ politicæ, velut statua structuræ, & sanat medicinæ; & hoc pacto mox alter lex à legis peritis, & ab ipse quoque politica distinguitur, quæ sicut à statuaria, & [illegible] à medicina. Unde constat utque artem esse legem, utque scientiam, sed opus quoddam Scientificum, cui artificiale politicæ [illegible], sequitur hic, cum semper hæ à nobis legis nomine accipiendum, contra quam eventus quæ Jurisconsultos, & alios, apud quos perpetuo pro ipsa legali scientia, nempe Politica, est, quæ magis ab ea est, pro ipsa Jurisprudentia accipitur, cum tamen lex à legumperitia, & legumperitia à politica, & politica à lege, non aliter differat, quam statua à statuaria, & statuaria à marmoraria, & marmoraria à statua, aut uno ferre quam differt figura depicta ab ipsa arte pingendi, & ea pingendi à coloraria, & coloraria ab ipsa figura delineata, non scientiam politicam leges peti, leges autem Jurisperitiam.

Idem error, qui intervenit in legis nomine, lo- 6 cum quoque habet in Jurisscientiæ, Jurisprudentiæ, legumperitiæ, & Jurisperitiæ nominibus. Accipiuntur enim omnia indistincte & indifferenter ab ipsis Jurisconsultis, pro quibus facultatibus inter se nulla differentia: ac, [illegible] non videtur ab eo recte immunis fuisse Ulpianus in l. 10. [illegible] ff. de Just. et Jure, qui cum eorum [illegible], quam definitionem Jurisprudentiæ tradidit, dicens: *Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.* 7 neque tamen quid vere definire voluerint, potuerint, cum ne ad Jurisperitiam [illegible] applicari ea definitio potest, nedum autem applicari possit politicæ, pro nunc determinare non curo. Quod Jurisperitiæ aptari non possit, patet, si ea, quæ sub [illegible] retinemus, in memoriam redigantur; neque enim est notitia divinarum aut humanarum rerum, cum ad eam non pertineat eas cognoscere; neque est justi, aut injusti scientia, quia neque omne justum, aut injustum est ipsius subjectum, neque illa per causam cognoscit, cum scientia facul-

[illegible] sit, ut ex superioribus patet, quæ ex [illegible] intellectum [illegible] [illegible] ipsum contendit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonum, [illegible] & [illegible] [illegible] habet, per [illegible] [illegible] [illegible] Jn [illegible] verbis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prope finem.

29 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legem [illegible] [illegible] legem est, [illegible] [illegible] [illegible] legem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legem, ubi [illegible]

30 potius Justitiæ quædam, de qua etiam, ne [illegible] [illegible] quod non est modo [illegible] [illegible] omne [illegible], [illegible] [illegible] subjecto habeat, [illegible]

Quemadmodum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

31 [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Politica [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jurisprudentiæ vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hominem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jurisprudentiam, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

32 [illegible] [illegible] [illegible] legem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principes, [illegible] [illegible] activa dicitur, [illegible] [illegible] [illegible] varias leges [illegible] pro populorum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constitutionem legem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Politicæ [illegible] [illegible] Jurisconsultis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], eo modo quo diximus.

33 Nomina quoque Philosophiæ & Medicinæ [illegible] sunt distinguenda, nam Philosophia quidem scientia est rerum naturalium, cujus multæ sunt partes, quarum una medicina est, & [illegible] speculativa, & licet realiter medicina à philosophia distinguatur, tanquam pars a toto, [illegible] [illegible] [illegible] non intelligamus eum [illegible] [illegible] [illegible] naturalium, sed quarundam, nempe earum, quæ ad humani corporis [illegible] tendunt & [illegible]

34 tendunt spectant, tamen medicinæ nomine [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible], & licet hæc quoque medicinæ nomine [illegible], comprehendatur per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], etiam mechanicam & sordidam, [illegible] hic medicinam accipimus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pro [illegible] [illegible], quæ res naturales [illegible] in ordine ad sanitatem [illegible] [illegible] hoc enim pacto non solum Philosophiæ pars est, sed ipsissima Philosophia. Quomodo & Medici nomen [illegible] hic accipiendum, nempe pro Medico,

35 qui Philosophus est, cum vere Medicus nominari [illegible] non sit, nisi idem sit Philosophus, & licet pro Philosopho intelligamus illum, qui rerum naturalium [illegible] habet, [illegible] Medicus non [illegible] Medicum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sit Philosophic, sed [illegible] qui cum scientia rerum naturalium conjunctam [illegible] [illegible] medicinæ; [illegible] [illegible] Medicus [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] Medicinam [illegible], [illegible] hunc [illegible] [illegible] [illegible] Jurisconsultis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] solet ad [illegible] [illegible] [illegible] Medicus, vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

SUMMARIUM.

1 [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]?
2 [illegible] [illegible] [illegible] quando est magis nobilius.
3 [illegible] [illegible] majus bonum [illegible].
4 Bonum magis [illegible] [illegible] [illegible] magis bonum [illegible] [illegible]
5 Bonum magis appetibile majus est, quam bonum minus [illegible].
6 [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible], quæ majores bono est [illegible] [illegible] [illegible].
7 [illegible] bonum est animi & corporis commune.
8 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] est honoranda.
9 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], debent honores, qui magis immediate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
10 Philosophia Politica anteponenda.
11 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sua parte.
12 [illegible] [illegible] [illegible].
13 Philosophus [illegible] [illegible] [illegible]
14 [illegible] medicina [illegible] [illegible]?
15 [illegible] [illegible] [illegible] Medicinam?
16 [illegible] [illegible] longe [illegible] à Philosophia [illegible].
17 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
18 Bonum [illegible] [illegible] bonum [illegible] rerum.
19 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam bonum [illegible] à [illegible].
20 Bonum [illegible] à medicina est per se appetibilius.
21 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per se.
22 Medicina [illegible] [illegible], Jurisconsultis anteponendus.
23 [illegible] [illegible] [illegible] est bonum [illegible].
24 [illegible] [illegible] [illegible] Jurisconsultos, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible].
25 [illegible] est [illegible] Homo.
26 [illegible] nobilior, quæ habet nobilius subjectum.
27 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
28 [illegible] [illegible] [illegible], per quam humana vita [illegible] [illegible].
29 [illegible] est nobilior, per quam homo fit magis [illegible] Dei.
30 Jurisprudentia est divinarum & humanarum rerum [illegible].
31 [illegible] est [illegible] Dei.
32 Medicina non est [illegible] [illegible] [illegible].
33 [illegible] [illegible] est nobilior medicina, quam facilius [illegible] [illegible].
34 [illegible] [illegible] est nobilior, quæ partes [illegible] [illegible] [illegible].
35 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
36 [illegible] scientia [illegible] [illegible].
37 [illegible] [illegible] [illegible].
38 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
39 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jurisprudentiæ.
40 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
41 [illegible] medicorum [illegible] [illegible].
42 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
43 [illegible] [illegible] [illegible], apud [illegible] [illegible] Medico.
44 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

QUÆSTIO VIII.

Decidenda quæstionis ratio ostenditur. Objectis in contrarium respondetur.

Quæstionis hujus decidendæ rationem commonstrare, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ est verum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Dicamus ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], honorem deberi virtuti, [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] bonum honorabile, Arist. Magnor. mor. [illegible] [illegible] unde [illegible] [illegible] [illegible] non fit

sint eodem modo honorandæ, sed unt altera magis certe illis magis honorari debebit, quæ majoris boni erit effectiva. D. Thom. 2. 2. qu. 1[illegible] art. 6 in corp.

1 ... quod Fortitudo primo, quod enim bonum [illegible] potest esse majus altero, quæ est magis excellens, sic bonum animæ majus est bono corporis, & bonum divinum majus, quam bonum creatum, unde majus etiam bonum est, quod emanat a vita contemplativa, quam quod emanat ex activa. D. Thom. 2. 2. quæst. [illegible] art. 3. & ibid. q. 13[illegible] art. 1 ad. 4. & sic virtutes, quæ ordinant in bonum divinum, quod est majus, hoc est, magis excellens, aliis virtutibus præferuntur, D. Thom. ubi supra, qu. 117 art. 6.

3 Secundo, bonum, quod est magis commune, est majus, quam quod est minus commune, atque hoc pacto bonum civitatis majus est, quam bonum particulare alicujus familiæ, & bonum totius familiæ majus est, quam bonum unius, & sic inter virtutes Justitia, quæ ordinatur ad bonum commune, honorabilior est quam liberalitas, quæ tendit ad ordinandum proprium alicujus moderandæ actionem circa possessionem, & usum pecuniarum. Divus Thom. loc. cit.

4 Tertio, aliud bonum est majus altero, quod est magis necessarium ad majus aliquod, vel supremum bonum consequendum; atque hac ratione majus bonum est, quod resultat ex lege divina, quia magis necessarium ad consequendum æternum bonum, quam quod resultat ex civili. Eodem quoque pacto majus bonum est, quod resultat ex justitia, quam quod ex temperantia, quia magis necessarium illa est ad felicem assequendam, quam hæc per bonum totum emanat à Justitia, efficiuntur omnes aliæ virtutes, non sic autem ex bono, quod emanat ex temperantia.

5 Quarto, bonum, quod est magis appetibile, est majus, quam minus appetibile, omne bonum enim, nec sine nisi ut sit magis delectabile, Aristot. in Metaph. text. 12. loquitur autem de appetitu intellectivo, & sic utilitas est majus bonum, quam senectus, cum enim Juventus contineat in se naturæ omnia bona praesentis vitæ, magis appetibilis est, quam ipsa senectus, & sic bonum simpliciter est majus, quam bonum secundum quid.

6 Secundo, notandum, quod illa virtus est præferenda, quæ bonum a se emanans tendit primo & per se illic, quæ similis, non per bonum nimis non primo & per se, sed ex consequenti, ut exempli gratia liberalitas, ita asserente D. Thom. ibi ... primo & per se tendit ad ordinandum liberalitatem proprium affectionem circa possessionem, & usum pecuniarum, ex consequenti tendit autem ad bonum commune; sed Justitia tendit primo & per se ad bonum commune, non ergo justitia honorabilior, quam liberalitas, quod nisi secundum verba D. Thom. loc. cit.

7 Tertio notandum sanitatem non esse tantum bonum corporis, quam animæ non solum, inquam, quia animæ moraliter dicatur infirmata & sanitate gaudet, cum virtus sequuntur, & cum senectus sint, cum vitium nocet, & secundum naturam aspectus, sed quia physice pro sanitate corporis commoniti luntate est, an bona enim corporis dispositione animæ actiones suas faciunt efficit bonas, & naturaliter bonas meliores, cum in autem ex mala ipsius corporis dispositione suas actiones, quantum est in hoc, non ex necessitate, procurat efficere & universaliter pravent pejores. Præterea quod dicunt etiam morbi quod animi perculites, quod est notissimum. Itaque medicina, cum proponit sibi pro fine sanitatem, non intendit solum sanitatem corporis, sed etiam animæ. Et adhuc diversa ego, subjectum ejus docuit non esse corpus humanum, ut sanabilis, sed hominem, ut sanabilem, quia & animæ & corporis medetur, non minus quam moralis Philosophia, cum hac tamen differentia, quod medicina animæ sanitatem procurat, per sensibilitatem removendo impedimenta, quæ utilius minus homini conciliare possunt, moralis autem Philosophia introducendo habitum veritatis convenientis institutione.

8 His præhabitis, videtur dicendum primo Legem tamen neque victor aliquo sit, neque servitus, sed quoddam intellectualis virtutis, & politicæ facultatis, sic est civili loquendo, si de divina autem, est quoddam divinæ sapientiæ, tanquam supremæ virtutis, omnibus legum honoranda. Nam bonum, quod emanat a lege, maxime divina, est quod hoc alio bono magis excellens, quia est divinum & æternum; est item magis commune, cum per se proprie respicit & curet bonum commune, est etiam magis necessarium, quia aliquid legem ubi bonum adipisci licet, nam privatio legis divinæ privat homines acquisitione beatitudinis, & privatio legis civilis privat homines bono communi & civili, ad cujus acquisitionem ipsa lex supra omnia est necessaria; & propter hæc omnia, bonum emanans à lege, est etiam magis appetibile, quia bonum ipse lex est per se & immediate, non ex consequenti, ut per aliud. Est ergo magis honoranda, quam cæteræ omnes. Quibus etiam addo, quod lex est supra omnes homines debent, & est quæ necesse est dominari, nihil enim adeo, ut leges recte sint constitutæ, dominari debent. Aristot. lib. 3 Polit. cap. 7. Quæ tamen dominentur, prout idem Platone, debent, quibus dominantur. Quod si omni homines tenentur parere debent, ut ex eodem Platone alius dixit, certe legem, quæ multo magis, quam optimi homines tenent, Card. lib. 5 de Sapient. transl. mul. præ omnibus honorandas; unde recte à Pindaro lex vocata est hominum Deorumque Regina, l. Nam & Demosthenes. ff. de Leg. Plutarch. ... Cælius Rhod. lib. 18. c. 9.

9 Quod vero de lege more diximus, multo magis locum habet in lege viva, ut primo & principaliter in Deo, qui more lex est, veluti Legislator, Deus enim supra omnia est honorandus, ut illi nihil bonorum solum nulla res, nec creata præter debent, quæcunque sit, sed neque ullo modo comparari. Secundo habet locum hæc conclusio in omnibus supremis potentatibus, qui leges vivunt, ipsius namque Dei acceptionem esse imaginem, ut Pontifices summos, & Supremos Reges, & qui aliis terræ in dies prædecessores potestatem habent. Tertio habet locum etiam in mediatis Principibus & Potentatibus, qui à Deo quidem mediate, à summis Potentatibus immediate dependent. Quarto se extendit etiam ad quoscunque personas, quæ legem vivam aliquo modo repræsentant, nempe ad eos, qui à supremis Potentatibus vel Principibus ad judicium exercendum cæteris hominibus deliniantur, participes facti ejusdem potestatis, quam ipsa lex cum serviat, hanc enim omnes more legis loco colendi sunt, atque in honore cæteris personis præferre debent, cum distinctione inter ipsos, secundum eorum dignitates & gradus, ut patet.

10 Secundo videtur dicendum, quod comparatis inter se facultatibus inter se, post illam Theologicam hominis, Philosophiam politicam dominæ percomparandam, ubique debet Philosophia secundum locum à Theologia tenere, & politicæ præferendam. Quod non sit in procedere, sed univelam Philosophiam scientiam, tanquam totam quod non parte, continent sub se ceteras partes, & inter eas politicam, in quare non est dictum, quin tamen est maxime & excellentior sit parte, quin totum est perfectum, cum illi nihil desit Aristot. 11 lib. 3 Physic. text. 63 & 64 & pars continetur in toto. Pro tota ff. de Reg. Jur. unde (quod habet bonitatis pars, hoc ipsum habet & totum, sed procedit etiam, si divisim eas partes accipere, ut singulas tanquam totum totius partis segregatam à Philosophia ipsa Politice, quia Philosophia hominum magis excellens, est enim secundum majorem sui partem scientia speculativa, conducens non ad veritatis cognitionem & ad assectationem felicitatis, quietem & ad cognitionem quarumcunque virtutum moralium, ut de quocunque scientiæ speculativæ dixit Alexander Aphrodis. Prol. 1 Physic. Politica autem est scientia practica, & consistit in operatione, deinde abstrahendo Politicam reliqua Philosophia moralis, cæteris reliquæ moralis in eo excellentiori est, quod hominem multo melius educat in virtutem, quod non facit Politice, quæ tamen tanto,

quod

quod respicit bonum commune, antefertur dignitate; sed eodem modo, si Philosophiam cum Politica comparare! hæc enim communiorem semper, vel in communitate, in qua Politica exercetur, quam non fit dubitatur Philosophus debet præcedit, non tantum quia & ipsa Politica est, & potest quandocunque etiam ipsa ejus munus gerere, imo & leges tandem cum ordinaret legislatores omnes summos Philosophos fuisse, ut alias dixi, sed etiam, quia potest multo magis bonum Philosophiæ causa esse, docendo populorum virtutes, & veritatis investigationem, eaque ad manutendam veram felicitatem. Cum autem Politica præest, tunc Philosophiam cedere necesse est, ob rationes alias allatas.

24 Tertio videtur dicendum, quod comparata Politica, & Medicina ab ipsa Philosophia abstracta inter se, Politica sit præferenda. Ratio est, primo quia Politica habet pro fine bonum commune prout tale & sub ratione universalitatis, Medicina autem quam aliquo modo potest sibi habere pro fine bonum universale, non habet illud sub eadem ratione, nec ut tale, sed ut particulare. Neque enim contra hoc, quod obstat Petrus [illegible] *advers. Med. Calumn pag.* [illegible] quod etiam medicina bonum publicum aut finaliter, & ut talem respiciat, amendo, exempli gratia, Reges, Imperatores, Principes, personas publicas, potentissimasque, (addamus & non pauca civitates & provincias, ut quando eas à peste, epidemicisque morbis liberat, aut præservat) quatenus bonitatem in bonum commune redundat, quia hoc est per accidens; quia in omni Medicus habet pro fine particulare hoc aut illud bonum, nempe sanitatem, per accidens autem fit, ut secundum hujus aut illius respondeat in bonum publicum. Magis adversum illud, quod diximus de liberandis civitatibus & provinciis à peste, aut alio quopiam morbo epidemico, quia ipsa tunc Medicina habet pro fine bonum publicum.

Secundo, quia bonum emanans ex politica, quod est regnorum ac civitatum recta gubernandi ratio per optimarum legum positionem, ad magnanimitatem ad consequendum commune bonum, quam bonum emanans ex medicina, non autem ex eo, quod politica constituendo leges, animum ornat, medicina autem corpora, quia & ipsa medicina non solum animos ornat, sed multo magis corpora, verum medicina particularium tantum personarum, politica universalem communium hominum inspicit, ita ut ea, quæ ad legem spectant & cuilibet homini communia sunt.

25 Sed quod de politica & medicina dicimus, dubium est, an locum habeat inter Politicum & Medicum. Ratio est, quia Politicus non immediate causa est boni emanantis ex legum latione emanantis, quia quamvis Politicus leges constituat, nullam illam sortiuntur vigorem, neque ullum bonum ex illis emanare potest, nisi illis à Rege, Imperatore, aut Pontifice ab legis conditoribus, nam leges quidam non Politici, sed Principis, ipsum est, Plutarch *de doctr. Princ.* Suarez *de leg. lib. 3. cap.* [illegible] quem nemo ambigat videtur permulta ad bonum facienda. Cum ergo Politicus non primo & per se causet bonum commune, atque ita hoc Medicorum, qui per se primo, & principaliter causat in hominis animi & corporis sanitatem, quantum in potestate sua est emendare unde est, quod Medicus dignitate medica, & alia permulta in medicina cura potest pro oblata occasione; at Politicus, & multo minus Jurisconsultus, legem mutare non potest Agustin. Barbos. *in Collectanea Doctor. Tom. 2.* 1695 [illegible] Rodulfo a Costa *in Medico Politico, lib. 1.* [illegible]

26 Quarto videtur dicendum, quod comparata Jurisperitia cum Philosophia (mentor semper, quomodo accipiendam sit Jurisperitam) longe absit illa à Philosophia dignitate, tum quia à Philosophia emanat bonum magis excellens, magis universale, magis necessarium ad omnis boni assensum, magis item appetibile, tum etiam, quia Philosophia bonum acclaratur ab illa per se, primo, & non per aliud, neque ex consequenti, quam omnia fiunt ex superioribus, nec quomodo modo posse his controvertere, quia dato etiam quod Jurisperitia & politica sint eadem quid (quod longe à vero abest, ut probaremus) tamen tali hoc etiam pacto Jurisperitia Philosophia inferior, ut de Politica probavi, non solum quia est pars, cum Philosophia fit totum, sed, quia quicquid potest Politica, potest etiam Philosophia.

Quinto videtur dicendum, quod comparata eadem Jurisperitia, necque quæ propriæ Jurisperitia dicitur, cum medicina ipsa medicina sit præferenda; Primo, quia bonum emanans à medicina est magis excellens, quam quod emanat à Jurisperitia. Quia bonum, quod à medicina procedit, multo magis respicit veram felicitatem, quam bonum quod procedit ex Jurisperitia; à medicina enim emanat sanitas, quam ad felicitatem magis conferre non est dubium, & maxime, cum ab ea procedat sanitas animæ & corporis. De sanitate autem animi nemini est dubium, quod est bonum magis excellens, quam alia quæcunque bona, hominis propria. De sanitate vero corporis patet, quia bonum corporis præeminet bonis externis, juxta D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 6. Jurisperitia ergo tantum, quantum est ex se (nam in causando aliquid bonum, sive particulare, sive universale, non est in causa alicujus generis causa, nisi forte impulsiva) bona exteriora, nempe divitias; Ergo medicina, quatenus sanitatem, quod est bonum corporum, distribuendo majus bonum. Quod vero medicina conferat etiam animi sanitatem, ubi de post Galeno *lib. de cognosc. curand. Anim. morb. & lib. 5. de san. tuend.* [illegible] probatum est à plerisque Medicis, & signanter à Daniel. Ul[illegible] *libell. ad hunc etiam dictam* [illegible] *tract. Quod Med. Jurisperit. præced.* [illegible] *in proleg. ad Aphor. Hipp. pag.* [illegible] *Medica non solum*, & ut Jurisconsultum Tiraq. *de Nobil.* c. 31 n. [illegible] Ceras *de Med. pers.* [illegible] *n. 55. & alii.* 27

Secundo, quia bonum emanans à medicina, est magis necessarium ad consequendam felicitatem, quam bonum emanans à Jurisperitia; quia sanitas præ omnibus externis bonis est ad felicitatem consequendam necessaria, & ob hoc divitiæ ad sanitatem ordinantur, non sanitas ad divitias D. Tho. 1. 2. *quæst. 2. art. 5. ad 1.* 28

Tertio, quia bonum emanans medicina est appetibile per se, magis ergo appetibile, quam bonum emanans à Jurisperitia, quod est appetibile in ordine ad alia, non per se, nam divitiæ per se bonæ non sunt, sed quatenus per ipsas in voluptates, aut famam, aut honores, aut aliud quodcunque bonum consequimur. Cum ergo artificiales divitiæ, quæ maxime sunt materia, circa quam versatur Jurisperitia, ordinentur, ad victum, & ad sustentationem, certum est, non esse quid appetibile per se, ut optime explicat D. Thom. *ubi supra art. 1.* 29

Quarto, quia Jurisperitia non est causa boni immediati per se, immo neque est causa boni alio modo causa, nisi per accidens; medicina vero causat bonum internum per se. Nam per se quidam medicina introducit, aut conservat sanitatem. Jurisperitia non per se conservant divitias alienas, hoc enim ad Justitiam spectat, quæ reddit unicuique suum, Justitia autem à judice administratur, tanquam lex viva, aut habens potestatem à lege viva, & ejus vicem repræsentante, quamobrem non facit hoc ut Jurisconsultus, quia etiamsi non sit Jurisconsultus, Justitiam administrat, si legis vivæ potestatem habeat. Cum ergo bonum emanans à medicina tantopere excedat bonum emanans à Jurisperitia, in excellentia, in necessitate, in appetibilia, & præter hæc sui bonum interiorem immediate & per se, Jurisperitia autem bonum à se minimum causet per aliud, patet quod medicina Jurisperitiæ debeat omnino præferri, quod non solum procedit, ut vult Leonell. *de Tractat. Homin. quæst. 9 artic. 9.* & ut quatenus medicina continet contemplativam, sed etiam, quatenus est factiva, ob prædictas rationes. 30

Ex quibus videtur dicendum sexto, quod Medicus, ut Medicus, non ut Philosophus (nam de hoc ex superioribus non est dubitandum) Jurisperitum 32

gen-

præcedere debeat, quia Medicina majora bona affert in communitate, quam Jurisconsultus, ut ex dictis patere potest: enim Medicina, & introducit ac parit quantum sola sua facultate attendit, populorum & hominum sanitatem parit. Jurisperitus autem nullum bonum in communitate attulit per se & immediate, sed tantum per alium, & mediate, immo vix dici potest ullo modo attulisse bonum; quid intendit a sua facultate exclusus, si recte, & animi passione quacunque remota, rem accurate ponderetur. Sed Jurisperiti putant ex eo, quod a judice dependet Justitia, & Jurisperiti in Judices constituuntur, Justitiam a Jurisperitia dependere, quod falsum esse, lucis supereque per ea, quæ attulimus, ostenditur. Ac certe, si exemplo per comparationem id hic liceat, facilius hoc ipsum demonstrabo. Assitam autem illud simplicium & Medicamentorum simplicium in herbas, radices, aliaque simplicia colligit, ex quibus Medicus, ratione quæ ad rem suam non faciant, & medicamenta composita, ex quibus infirmo oblatis sanitatem amissam recuperat. Eodem modo Jurisperitus ex constituta legibus saligit ea, quæ ad particularem aliquam hominum actionem tandem apud Judicem sunt apta, ipsaque Judici antepositi, unus Judex rejectis, quæ ad rem non faciunt, secundum ea, quæ ad rem faciunt, Justitiam ministrat. Quemadmodum ergo ad sanitatem acuendum parum quid operatur simplicista, immo nihil, & immo non habet collegia, quæ ad illud concurrunt componendo non sunt apta, & si quid operatur, tantum mediate & per accidens, non immediate, & per se, sic profecto Jurisperitus in adducendo actu Justitiæ, nihil omnino per se, & per nullo, sed per alium & secundario operatur, neque ullo modo dici potest causa Justitiæ.

Sed dicas quod ad rempublicam, & ad bonum commune spectat, ut suum cuique tribuatur? at hoc sibi pro fine proponit Jurisperitus, quomodo ergo negabimus, eam non intendere bonum commune? Si ergo intendit bonum commune, præferenda medicinæ est, quæ intendit bonum particulare. At ego illius adsu respondeo, quod Jurisperitus intendat, ut suum unicuique, cuique non in sua hominibus tribuatur, quin intendit tantum, ut suum tribuatur (imo etiam quod suum 23 non est) huic, aut illi personæ, unde datur, quod aliquod bonum ex ea emanat, non minus particulare est bono, quod bonum emanat a medicina; quia Jurisperitus acuit studii tamen, utinam, divitias particulares hominum, nam sanitatem suam ad particulares hominum actiones. Oportet autem in Jurisperitum intendere, ut suum non magis huic, quam alii tribuatur, sed cui debetur, hoc autem ad Judicem spectat, non enim magis uni, quam alteri favet, sed indifferenter omnibus. Jurisperitus vero difficilius id sulvare potest, quin simul & semel, & pro Justitia, & contra Justitiam defendat.

24 Et si dicatis opus quod Judices sunt ipsi Jurisconsulti, unde patet Jurisconsultos exercere Justitiam, & quasi ostii summum communem in communitate, jam ego superius respondi, Judicem non exercere Justitiam, ut Jurisconsultus est, sed ut lex vivus habens potestatem a superiori Domino, nam & absque eo, quod quis sit Jurisconsultus, potest jurisdictionem legem habere, & justitiam exercere, si a superiori principe ad hoc deligetur, ut videmus in electione Principum & prælatorum primum etiam, aliorumque omnium Officialium, qui non sunt Jurisconsulti, nisi per accidens, non quod de necessitate ad Justitiam ministrandam Jurisconsulti esse debeant: itaque Judex, ut Judex, non ut Jurisconsultus, Justitiam administrat.

Sed remanent tandem dissolvenda nonnulla argumenta, a Jurisconsultis in sui defensionem allatis, quibus etiam plenissime satisfacerem plurique Medici, tamen & ipsa ab hinc non delebam, ut innotescat in parte sufficienter illud tamen attentior præmonebo argumenta Jurisconsultorum, prout ab ipsis afferuntur, nullis omnino mutatis verbis, nec aliter, quod idem docet ut lector normaliter

versans terminorum variationem & confusionem fallacium, nam mihi animi vertat; illi enim aut ex multi unam, aut alteram argumentum in formam probabili non assertam; deinceps autem argumentum formam a Castaneo, & Tiraquello. Valeam ego est hoc. Anima est pretiosior corpore, & semper est præferenda; sed legalis scientia est medicina animæ & curat animam, ita scientia legalis, 25 sed medicina curat quandoque corpus ægrotum; non semper ergo scientia legalis est nobilior medicina. Extendit deinde argumentum etiam ad Philosophiam, quia licet Philosophia naturalis tendat ad cognitionem rerum & quandam felicitatem anglicandi, non tamen tendit ad beatitudinem animæ. Ego, & ad hoc argumentum satisfaciendum primo concedendo majorem, animam nempe esse pretiosiorem corpore, sed minorem nego, nam si per scientiam, aut scientiam legalem accipiat politicam, non est verum, quod sit medicina animæ, quia ipsa non habet pro fine animæ sanitatem, sed bonum communem, ponendo leges, quæ maxime laudet ad bonum commune & conservationem & tutelam, non secus a legalia, & ipsa etiam sua civilis imperium acquirenda est ad mores dirigendos. Suarez de Leg. l. 1. c. 11 & quod Plato dixit lib. 6. de Leg. transl. med. Leges versari circa animum bonis moribus imbuendum, intelligendum est de iis moribus qui conveniunt homini civili, & qui faciunt ad boni communis conservationem, non de iis, qui vere faciunt ad animæ beatitudinem. Quod si dicas, hoc intelligi de scientia legali canonica, quæ ad utramque tendit, respondeo, quod hoc non attribuitur scientiæ legali, sed legi; nam lex quidem, & maxime canonica est medicina animæ; modo scientia legalis a lege quantum differat ostendimus. Anima autem virtutibus imbuitur, & sana efficitur, extirpatis vitiis in Philosophia morali; cui quamvis etiam doctrina parere legibus non legem non instituit hominum ad omnem virtutem, sed ad ulteriorem, morali philosophia ad omnes modo videndum, quam audacius Castaneus extendat argumentum suum etiam ad Philosophiam moralem, simul, quæ laudiue legali, quæ quidem, ipsa non declarat, morum instructionem, & vitiorum curationem, & cum aestimare Philosophiæ moralis, sed si argumentum aut eorum, quæ illa docet. Sed ulterius arguentum procedere necesse est (quod dictum per nos) in scientia legali accepta pro politica, seu & animi instrumentum bonum ad rectam legislationem, quid hoc ad Jurisperitum? Quam præclara Jurisperitus, quæ non alia est, ut mea Juri, nisi facultas quædam, qua justa legum communium dispositionem particulares hominum actiones tuta sua cum conciliandas, est medicina animæ? quid Jurisperitia animi optima? [illegible] quidem quicquam ad animæ salutem spectabiles a Jurisperitia; sed Castaneus, qui nescio quam bonus Logicus utitur, terminos confundens, argumentorum ignorans, deducit quicquid ex præmissis, quod quamvis an illis sucedat, videant in Log. auribus suis magis versati, quam ipse sit.

26 Secundum argumentum est. Illa scientia dicitur nobilior aliqua, cuius subjectum est honorabilius. Sed subjectum legis est Justitia, & Justitia est major omnium aliarum virtutum. Ergo scientia legalis est nobilior utique & medicina. Cujus argumenti majorem propositionem libenter admittimus, majorem non negamus, conclusio declaratione indiget, nam quæ est hæc scientia legalis? Dummodo unam illam pro Jurisperitia non accipias, concedo totum argumentum. Advertere tamen Castaneum, terminos etiam in hoc argumento confundere; nam quod in minori prædicatur de lege, in conclusione prædicatur de scientia legali, ut illicitum ait Jus, legum esse diversum quid a scientia legum. Utrum etiam legalis scientia habet pro subjecto Justitiam, & quam Justitiam, prætermitto pro nunc dicere, cum satis de hoc disseruerim superius.

27 Tertium argumentum. Finis legalis scientiæ est conservare Rempublicam. Sed ad hanc finem omnes tendunt artes & medicina. Sed jam ad hoc argumentum

parat

petet responsio: nam legalis scientia, quæ habet pro fine conservationem reipublicæ, non est Jurisperitia; & quod addit Cellonius, civitatem non posse stare sine Jurisperitia, falsum est: nam civitas non potest stare sine lege, & sine Judice, qui legem viva voce tenet, sed Judicem non esse de necessitate Jurisperitum, jam probavi.

28 Quartum argumentum. Illa scientia est nobilior per quam humana vita melius disponitur. Sed per scientiam legalem melius disponitur humana vita, nam per leges homo homini prohibetur insidiari, &c. Ergo. Ait Cellonius, vide, [illegible] confundit, dum leges, & scientiam legalem, continet in legalem, Jurisperitiam, Jurisperitum, pollicitum pro uno eodemque se accipit. Et ego iterum iterumque moneo hoc inter se differre. Ad argumentum igitur concedam majorem, minorem non nego, nam scientiam legalem pro legibus haberi accipite. Sed si inde inferre contendis Jurisperitum esse nobiliorem medicina, male audies apud Logicos; cum Jurisperitus non sit lex, nec scientia legalis, eo modo, quo scientiam legalem [illegible] accepisti.

29 Quintum argumentum. Illa scientia est nobilior altera, per quam homo fit magis obediens Deo & magis ipsi Deo conjungitur. Sed per legem nos efficimur mitiores, jungimus Deo, & fimus filii ipsius Dei, &c. sed per medicinam in nihilo Deo conjungimur: &c. igitur, &c. Vide Doctores mei, qui hoc argumentum in medium effertis, [illegible] Logicis tantisper non erudiamini, ut saltem distincte terminorum [illegible] in argumento [illegible] nobilitatis secerent. Dico tamen majorem [illegible], quam argumentum nemo est, quod per scientiam legalem homines Deo obedientes, sed per leges, ni te minori, ut per leges non magis fit obediens Deo, nec magis ipsi Deo conjungitur Jurisperitus, quam quivis alius homo. Sed nullam vos conclusionem [illegible] deduxistis, sic ergo Jurisperitus est nobilior medicina, nam etiam concessa majori & minori, negabimus consequentiam, ob terminorum varietatem in præmissis & conclusione.

30 Sextum argumentum. Lex est humanarum rerum & divinarum cognitio, & medicina est tantum cognitio rerum animalium & humanarum. Ergo excellentior est legalis scientia. Alias dixi, legem non esse cognitionem aliarum rerum, sed esse opus quoddam scientiæ, oportebat ergo dicere, quod scientia legalis est humanarum, & divinarum rerum cognitio: quod nullo modo est verum, sed [illegible]. Ad conclusionem dico, non esse bonam, si de Jurisperitia intelligatur, si de politice dicatur, [illegible] ne moveat [illegible].

31 Septimum argumentum. Lex est donum Dei, ut medicina est inventio ab homine, ex quo sequitur, quod magis est honorandus Legista, quam Medicus. Discant Logici hanc argumentandi formam. Respondeo, concedendo primam antecedentis partem negando secundam, vel [illegible] concedendo totum antecedens, & negando quod inde sequatur, [illegible] terminorum variationem, nam si lex est donum Dei, non sequitur Jurisperitiam esse Dei donum, ergo non potest à lege transferre argumentum ad Legistam.

32 Octavum argumentum. Medici non sunt majoris valoris, quam [illegible], et Gloss. [illegible] vere Medici. Quid ergo hunc [illegible] vos Doctores mei honorandi; Cedo respondeas, quod cum Legista sit [illegible], debeat præcedere Medicum. Sed hoc non procedit, nisi antea probetis Legistam esse majoris valoris, quam sit Medicus, non potest Legista si Medicus non est majoris valore [illegible], esse etiam majoris valoris sic non præcedit Medicum. Hoc tamen dictum [illegible] glossæ probatum, quod quidem æquum sit, non [illegible].

33 Nonum argumentum. Per bonos modo [illegible] scientia legalis, quam esset [illegible]. Ergo majori dignitas. Sed neque de modo, ut methodi [illegible] subsisterem disputare non [illegible]. Sic ergo [illegible] tamen, quod per bonos modo requiritur simile legalis [illegible] quem pro Jurisperitia accipiunt, [illegible] esse superiorem medicina & Philosophiæ, quæ demonstrationes habentes [illegible] complectentes dicunt nobiliores Jurisprudentia, quia scientiam modo tradunt. Sed advertat modum, per quem habetur Jurisperitia esse per regulas quasdam, & canones ab ipsa lege traditas, qui habitus potius dicitur, non scientia? apud eos, qui scientiam à peritia distinguere volunt, modo itidem est modus acquirendi Medicinam: modo acquirendi Jurisperitiam, quoniam omnes debent scientiæ habitus permittere.

Decimum argumentum. Illa scientia est [illegible] excellentior, cujus finis excellentior est [illegible] effectum. Sed permanentiorem legalis afficitur parere Jurisperitiæ, & [illegible] efficitur [illegible] à scientia legali in Jurisperitos, quinequaquam emanant à medicina in Medicos. Ergo. Si mirum, quæ per accidens, & ea, quæ [illegible], ullam nomine ponere differentiam, Doctores mei, Barbatia, Cellonius, & Tiraq. [illegible] argumenti [illegible], sed apud vos forte non distinguitur, id quod per accidens est, ab eo, quod est [illegible]. Hoc respondeo, dato, quod eum effectum [illegible] atque Jurisperitiæ Doctoratum assequantur, Parentes, imo Patres Imperatoris evaderent. Sed [illegible] hoc, Deus bone, quod Imperator Ulpianum vocaverit Parentem suum, id [illegible], quid omnes Doctores legum sint Imperatoris parentes! Si hoc argumento nobilitatem Jurisperitiæ propugnatis, [illegible] confitetur. 34

Undecimum argumentum. Illa scientia est nobilior, cujus splendore illuminatur universus orbis. Sed per scientiam legalem illuminatur mundus. Ergo. Sed quæ est illuminatio ista mundi, quo procedit à Jurisperitia, nisi [illegible] terminis [illegible], ego quidem, quid respondeam, non habeo. Illuminatur mundus [illegible] alia, per quam [illegible] potest; [illegible] legalis scientia non est, [illegible] minus Jurisperitia, per quam nequaquam [illegible], neque ullam [illegible] adipiscimur. 35

Duodecimum argumentum. Legalis scientia prodest universis, quia bonos trahit ad præmium, & malos prohibet à malo. Sed Medicina non prodest nisi ægrotis. Ergo melior, & honorabilior est scientia legalis. Ego jam probavi, Jurisperitum non esse legem, [illegible] lege indigere medicina. Nunc responde mihi Barbatia, sive Cellonie, quomodo [illegible]? nonne hoc vel illo modo vivendo, hoc omittendo, illo [illegible]; At hoc est medicina egere. Nam [illegible], num id [illegible]? Fac quæ [illegible] soles, omitte quæ facis, ambula sub [illegible], relinque [illegible] exercitium, omne [illegible] quantum potes cibos & potiones, vel [illegible] Medico non indigere, dicam tecum dico à cibis abstinere, tum exercitium, in medicina agere, [illegible]. At quod Christus Dominus dixit, non egere sanos Medico, de Medicamentis intelligendum, non de [illegible], docet Divus Thomas [illegible]. Sed quid [illegible] Jurisperitiam [illegible] prodesse, medicinam [illegible]? Cur, [illegible] pronuntias, non considerasti hominem, antequam [illegible], postquam [illegible] concipitur, [illegible], dum vivit, & post mortem quoque medicina egere, Nam [illegible] medicinam, [illegible], ut homo concipiatur, ut conceptus utero [illegible], [illegible] ut vitæ [illegible] à corruptione [illegible]? Quod enim genus hominum, quam ætatem, in qua regione, quo tempore [illegible] medicinæ [illegible] tantundem, imo semper non [illegible]? Sed id ingenue mihi [illegible] genus hominum [illegible] indiget, Medicorumne, an Jurisperitorum? [illegible] ego tibi [illegible] Medicus Jurisperito [illegible], & solam [illegible] homo in legere, Jurisperitus Medico indigeret homo [illegible] Jurisperitus [illegible] Judicium exercendis Medici opera [illegible] ipse legere [illegible] & ipse. Hoc manifeste ipso facto patet, & notant [illegible] Medici Lang. [illegible] Epist. 6. [illegible] in præf. method. [illegible] Fort. Fidel. in proœm. Relat. Med. Roder. à Castr. in 36

in Med. Polit. lib. 2. c. 12. Conteltber *in proleg. ad Hyp. Aph. pag. 19.* & ex Jurisconsl. Cettar *de Med. et ipse officio, in praef.*

37 Decimumtertium argumentum. Sacerdotes praeferuntur Laicis, sed Doctores legum dicuntur Sacerdotes. Ergo Doctores legum praeferuntur Doctoribus Medicinae. Respondeo negando, & mediciae Sacerdotes prohiberi primo, Cassianae, Medicos non esse Sacerdotes, aut non dici Sacerdotes; et magis apud Aegyptios certum Medicos fuisse Sacerdotes, ut quae memoriae ex Medicis Langius lib. 1. *Epist. 3.* & ex Jurisconsultis Tiraquell. *de Nob. cap. 31.* num. 192. Sed liberter concedam, Medicos non esse Sacerdotes, num neque Jurisconsultos esse, sed tantum dici Sacerdotes rationes.

38 Decimumquartum argumentum. Doctores Juris flaunt sicut sydera in coelo. Ergo praeferuntur Medicis. Ego vero in sydera plurima contemplatus, nullum eorum Legumperitum inveni. Ergo Juristae non praeferuntur Medicis, imo inter sydera coeli commemorat Aesculapius & Chiron, qui fuerunt Medici, neque ibi commemoratur reperies ullum Legumperitum. Asseram certe, neque Justinianum ibi invenies, ob id, quod nobilium iter terrarum, sed ad coelum refugerit morienti relinquens, juxta illud Ovidii, *Metamorph. 1.*

Victa jacet pietas, & virgo caede madentes
Ultima coelestum terras Astraea reliquit.

39 Decimumquintum argumentum. Omnes ei pertinere *a Proam. ff. §. dadb. verb. quibus* sunt relatione habito respectu ad scientiam Legalem. Et ego fateor, quod habito respectu ad Doctores Juris, Doctores eorum, & medicinae sacerdotes habent. Hoc tamen dixit Barbarus, quod merito respondere non potest. Ego vero certo hominem, qui respondere potest, distinguo, tantum non prohibeo quod respondet, ergo contribuerit sollis. Et recte addiderunt Barbarum, qui fallitur argumentum, dictum, hoc argumentum est ab antecessore Jurisconsultis, quod nullum est, secundum Philosophum, & veritatem.

40 Decimumsextum argumentum. Facultas legalis dicitur etc. Thesaurus, inter Doctos Juris antecedenter dicitur Lege concessa, quod facultas Legalis aut Juris dicitur, sed sic Thesaurus, dum, nulla tamen Thesaurum esse Medicinam; ergo non Thesaurum reperimus, & maximo Thesaurus Jurisconsulti, sicut quo Thesauri, secularis legalis comparari non potest. Est ergo medicus qui nihil Thesaurum, secularis legalis responderi.

41 Decimumseptimum argumentum. Doctoratus Medicinae conceditur Judaeis, qui tamen non possunt esse Doctores Juris, inde infertur, quod Doctoratus Medicinae non sit dignitas. Debet ergo praeferri Jurisconsultus Medicis qui est in dignitate. Respondendum, Judaeus etiam sub alieno dominio, nec posse et jura judicia exercere, imo ad Jurisperitiae Doctoratum non admittuntur; admittuntur tamen ad doctoratum Medicinae. (*Patavii quidem, non autem Bononiae nec in Germania aut Gallia & Hispania,*) quam tamen non nisi inter Christianos infideles exercere possunt. Hoc quidem illis a Summis Pontificibus & Imperatoribus ab jure concederetur, videat Cassianum. Ceterum est Summos Pontifices & Imperatores non concedere nam concedenda, aliter non inveniri, neque tamen crapre Cassianum, qui dicere concedebant ipsis quia Doctoratus Medicinae non est dignitas; at hoc inadeus etc. dic, quia iidem, qui concedunt Doctoratum dignitatem Jurisconsultis concedunt de Medicis.) Judaeos autem non admittendos probant Langius *Epist. 71. lib. 1.* Scrawir *in epist. ded.* An ad accedendum ob Urbe pestem laborem in Sanitati possidentibus opera uti Medici Judaei, fusius exponit *in libello de hac p. 3. imp. 6. pag. 124.* Philibertus Marchinus in Sancbez Romano, Amrsilt, Laboranz, Angelo, Raccinis Filius, Ripa & Aconio.

42 Decimumoctavum argumentum est ab ordine juris, quod est veluti in jure, sed ex ordine fiunt Notarius professi Medico, *l. fin. in princ.*

P. Zacchiae Quaest. Med. Tom. II.

cumm de leg. Ergo multo fortius Juristae praeferunt Medicis. Si vero essent Medici praeferuntur Juristae, et multis locis errare, sed per Cassianum, arg. seq. respondere aliam esse propositionem, & hac responsione hic victoriam adderent. Non autem haec responsione non dignamur, quemadmodum neque.

Decimumnonum argumentum, quod cantum vim desumit ab ordine juris, *quae in rubr. cap. de Professoribus & Medicis*, Professor Juris Medico praefertur. Quae omnia tamen non sunt apud nos, qui argumentorum rigorem melius melius, quam Cassianus, ut ignoremus, etiam tempore deductur. 43

Vigesimum argumentum. Subrogatum sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur. Sed Doctores Legum subrogantur loco Dei. Ergo praeferuntur Medicis. Hoc argumentum neque per nos tradidi, sed majorem respondeo distinguendo, Doctores Legum subrogantur loco Dei et tales negat etc. subrogatur in eo quod majorem potentiam in libet, contradicam & loco Dei subrogantur etiam, qui non sunt Doctores Legum, immo principum magistratus, ut Pontifices, Praetores, Legati, Praelatos provinciarum, & ejus non sunt de necessitate, sed per per denotationem et quando Doctores Legum. Nec solum id verum est, sed notissimum etiam, vel ipsas foeminas, quae Doctoratus dignitatem, absque dubio non assequuntur, interdum subrogari loco Dei, nempe quia loco legis vivae definiuntur et dirigenda regna, & Provincias, & Urbes & mandata ordines, qui habeant praeterea nonnullo regere, ut maxime Hispaniae contigit et Anglia, ut ipsae foeminae non excludantur ut sic sit certa regna gubernando absolute, & independenter ab ullo succedunt. Dei autem vices certis fuisse in hominem communitate, & praeter Legem quamquam mandatum, dare Legem vivam, quae ad metus Legem observantiam homines cogeret, cum timere omnino certe legem mutam. Medici in vita non potest ad omnia sufficere. Ergo oportet illum cum omnes fertim sua potestatis pertinere, sed et subsidium ad particularia judicia etc. Saepe ratione subrogatur, sed non semper Doctores Legum, et ro, quod majorem habent legum cognitionem, & tamen in iis, quae ad eos professores pertinent, subrogantur etiam ejus Professores, etiamsi non sint Doctores Legum, ut in iis, quae spectant ad Medicos, subrogatur etc. lege, etc. ad judicandum ipsi Medici, qui etiam rationalibus inferiorum, nam Scabelli, ipsi subrogantur, ut carpentarius Carpentarii, & sic de singulis. Atque id minorem dico, quoad inter multa exemplas, ut velis solos Doctores Legum subrogari loco Dei, absolute ergo, hi non soli, concedo. Contra sic ergo non bene procedit, qui sic ratiocinatur, subrogari loco Dei, etiam eos honoribus, & Professoribus communis est. Addo aliam responsionem, concedendo totum Argumentum, et dicendo, quod habeat veritatem in iis doctoribus Legum, qui recte loco Dei subrogantur, atque probat procedere in illis, qui non recte subrogantur. Jam enim dici, Judices, omnesque, qui Justitiam administrant judicando, esse loco Legis vivae, prae ceteris omnibus honorandos. Ergo subrogatus loco Dei, ut recte est, ut honoretur homines. Non ergo Jurisconsultus ratione, ut Jurisconsultus, sed ut loco Dei subrogatus est honorandus.

Denique argumenta, quae pro nobis non advocavi in medium afferunt quidam Jurisconsulti, omnia respuimus; habemus enim nos multo potiora, ut ex supra scriptis deducere licet. Atque haec sunt, quae pro rei veritate in Medicorum tutelam afferre placuit. Jam ratem de hac controversia judicium ferre, qui omni praeventione naturali, nostrae argumentationis, alterutrumque rationem vim atque energiam ponderare noverit, & qui omni animi affectu deposito Legem a Politica, Politicam a Jurisperitia, Judicem, seu Legem vivam a Legumperito, & Legumperitum a Politico secernere facile noverit.

PAULI ZACCHIÆ
QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM
LIBRI SEPTIMI
TITULUS PRIMUS
DE MONSTRIS,
Continens Quæstiones Novem.

SUMMARIUM.

1 *Magna vis consuetudinis.*
2 *De monstris consideratio difficilis, quoque necessaria est.*
3 *Monstrorum notitiam assignare, an ad Medicum, quam ad Philosophum spectet.*
4 *Monstra quonam sint, judicia [illegible].*
5 *Monstrum non [illegible].*
6 *Monstra appellatione [illegible].*
7 *Partus ex sua natura [illegible].*
8 *Monstrum [illegible].*
9 *Non [illegible] ad hoc, ut [illegible] monstrosum [illegible].*
10 *Monstrum an baptizari possit.*
11 *Monstrum ex [illegible] homines [illegible] possit.*
12 *Monstrum [illegible].*
13 *Monstrum [illegible].*
14 *Quaecunque [illegible] prodita sunt, [illegible] debent.*
15 *[illegible] fetus [illegible], an formulis se [illegible].*
16 *Monstrum [illegible].*
17 *Monstrum, Ostentum, Portentum, Prodigium, an [illegible] pro eodem re accipi.*
18 *Monstra, Ostenta, Portenta, Prodigia unde dicta.*
19 *Monstra in [illegible] contingunt.*
20 *Monstrum quid in Aristotele.*
21 *Monstrum fetus qui contra naturam sunt.*
22 *Monstrum in [illegible] quid; & [illegible].*
24 *Monstrum ex Cajetano quid.*
25 *Monstrum an à Lictio definitum.*
26 *Monstrum proprie quid?*
27 *[illegible] Natura [illegible] Monstrum.*
28 *Monstrum apud Leges [illegible].*
29 *[illegible] figura [illegible].*
30 *[illegible] Cajetano.*
31 *Monstrorum [illegible] Lictio.*
32 *Monstra [illegible].*
33 *Monstrorum [illegible], quæ à natura sunt;*
34 *Monstrorum genus, [illegible].*
35 *[illegible] Monstrorum genus, eorum quæ deficiunt, aut superabundant in parte [illegible].*
36 *[illegible] genus eorum, quæ dissimilia sunt secundum partes à sua specie.*
37 *Quartum genus eorum, quæ dissimilia sunt secundum totum à sua specie.*
38 *Alia monstrorum divisio.*
39 *Monstrum aut multiforme aut uniforme.*
40 *Monstri [illegible].*
41 *Monstrorum [illegible] mutati, alia [illegible].*

QUÆSTIO I.

De Monstri, Ostenti, Portenti, Prodigii appellatione, Monstrum quid, & quotuplex.

Tanta est in nobis consuetudinis circa ea, quæ sensibus nostris, atque oculis maxime, in inferiore hac mundi Machina obveniunt, ut ea, quæ nunquam satis admirari deceret, fere pro nihilo ducamus, ob id, quod assidue oculis conspiciamus, contra multa, quorum nulla non miracula deberet admittio, obstupescere contingit, quod ea raro commoverentur: sicut illam vaporum in aere accensorum formationem accuratius admirabunde contemplamur, Solem, Lunam, Stellas, Cœlum ipsum clementer prætermittimus; & in cæteris omnibus eodem modo alucinari & nos experimur, & docuit Lucret. l. 2. de Rerum Nat. his carminibus: 1

Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet; itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paulatim, ut Cœli clarum, purumque colorem,
Quemque in se cohibent palantia sydera passim,
Lunamque, & Solis præclara luce nitorem;
Omnia quæ nunc si primum mortalibus adsint,
Ex improviso si sint objecta repente,
Quid magis his rebus poterat mirabile dici?
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil, ut opinor, ita hæc species miranda fuisset,
Quam tibi, jam nemo fessus satiate videndi,
Suspicere in Cœli dignatur lucida templa.

Ad rem maxime Avic. de Vi Cord. tract. 1. c. 10. & [illegible]

[illegible] esse [illegible] inventionem, & de longinquis partibus [illegible], admirantur utique [illegible] de proprietate [illegible], quem de proprietate [illegible] [illegible] & [illegible] de proprietatis [illegible] [illegible] [illegible] proprietatem, [illegible] ipsius [illegible] mirabilius [illegible], sed propius ad rem accedentes, [illegible] [illegible] [illegible] hominum [illegible] [illegible] distinguentibus [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] veritas [illegible] [illegible], sed inter [illegible] [illegible] species, [illegible] quidem videre [illegible]. Tantam utique solertiam in animalium generatione, tantam in membrorum compagine ordinem, & symmetriam, [illegible] studium, ut [illegible] [illegible] operam [illegible] negligant, & numquam [illegible] providentiæ [illegible] [illegible] nihili ducimus, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ipsius, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quemadmodum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] pluribus verbis significare studeam, cum res ipsa se [illegible] faciat? De Monstris loquor, quorum contemplatio tantopere [illegible] [illegible] [illegible], ut
2 nihil supra. Nec [illegible], [illegible] de illis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] necessarium, ut [illegible], de illis differentias, quæ ad Medicum, & Philosophum spectant [illegible] [illegible] perquirere, [illegible], quænam vere monstra sint, quæ [illegible], ut docet Mar. [illegible] *in l. de Ort. Monstr.* [illegible], [illegible] [illegible] Men. *de [illegible]*
4 *Ital.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Judices [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], non possit Judicem, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ferre debet, [illegible], quæ monstra et Medicus, & Philosophus debeat [illegible]

[illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] possint de iis Jurisconsulti, [illegible] [illegible] humanum monstrorum [illegible], (de hoc enim [illegible], non de cæteris
5 quibusque mihi [illegible] in præsens [illegible] est) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] enim primo,
6 Monstrum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] *de Quod certatum est, in ff. [illegible] de Probl. hær.* [illegible] & [illegible] [illegible], quem [illegible] *[illegible]*, [illegible] *Monstrum*, quod Monstri [illegible] appellatione [illegible] [illegible], [illegible] *Non sunt liberi [illegible] de [illegible]* [illegible]
7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible], quem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
8 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Monstra [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *l. 4. de Gen.* [illegible] [illegible] [illegible] Ales. *L. [illegible] Probl.* 44. & Plin. lib. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vivunt? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hier. Mag. *[illegible] l.* [illegible] 10. & [illegible] Alphons. [illegible] Carrerius, *de Part.* [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] omnibus Monstris commune, sed [illegible] [illegible], & omnium [illegible] ad hanc [illegible] firmandam Lecterii [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de quibusdam monstris, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] existere non possunt, [illegible] [illegible]:

Quamquam [illegible] pariter, neque [illegible] [illegible]
Corporibus, neque [illegible] ætate [illegible].

Nam videtur [illegible] [illegible] non [illegible] eorum [illegible] [illegible]; [illegible] enim Poeta, [illegible] [illegible] ex membris [illegible] [illegible] non posse [illegible] [illegible] [illegible], ob id, quia [illegible] [illegible] [illegible], neque eodem tempore augentur, neque uno [illegible] tempore corporis robur adipiscuntur, neque uno, eodemque tempore senescunt, hoc est, neque uno eodem annorum curriculo [illegible], nec simul Veneris [illegible] conveniunt, nec conveniunt in moribus, & [illegible] [illegible]; unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab hoc homine ad id, quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

sunt [illegible], [illegible] [illegible], & magis ad rem [illegible] [illegible], ubi Poeta [illegible], [illegible] in [illegible] primordia animalis [illegible] [illegible] [illegible], dicit eam primum [illegible] monstra [illegible], [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible], [illegible] non haberent [illegible] ad [illegible]; [illegible] [illegible]

Multaque tum tellus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
Androgynum inter utrum, nec utrum, utrumque,
& utrimque remotum.
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim,
Muta sine ore etiam, sine vultu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere ut possent quicquam, nec cedere quoquam,
Nec vitare malum, nec sumere, quod foret usus,
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat,
Nequicquam, quoniam natura absterruit auctum,
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem.

Sed hæc per [illegible] dicta sint, præter [illegible] [illegible] autem, [illegible] dubium [illegible] [illegible] Jurisconsultos, in hac materia de monstris, ut illud, num
9 possit mulier, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], id hoc, ut [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] proveniat, [illegible] possit, quod, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *de Ort. Monstr. c.* [illegible] & habetur *in l. Non sunt liberi, sup. & l. Quæri [illegible], ff. de verb. & rer. signif.* & [illegible].

Verum enim vero à [illegible] [illegible], & Theologis dubitatur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possit, & negative respondetur, ut ex Arch[illegible] Men. *ubi supra, n.*
10 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam necesse [illegible] propter hæc [illegible] determinare, quænam partus vere monstrum dici debeat, & qui non, ne Baptismate [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] capax [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] circa hanc [illegible] [illegible] occurrit, quod non tam facile [illegible] [illegible], quam solutu difficile; [illegible], [illegible] homo [illegible] [illegible] figura brutum referens, vel [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] membris, aut quod brutum [illegible] [illegible] hominem referens, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] hominis [illegible] [illegible] brutum, [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Meggius, & Pat. [illegible]
11 [illegible] [illegible], [illegible] ex [illegible] [illegible] congressu [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sint, [illegible] [illegible], si [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible], & Philosophi plerique, [illegible] [illegible], tam ex [illegible], quam ex [illegible] [illegible] [illegible].

Addendum [illegible], [illegible] [illegible] magis [illegible] [illegible] necessitas [illegible] [illegible] vere monstrum dici debeat, [illegible] [illegible] Leges [illegible] [illegible] monstris [illegible] [illegible] [illegible], ut ex pluribus Men. [illegible] *supra, n.* [illegible]
12 & [illegible] Carrerio. *ibi num.* [illegible] & [illegible] Vaurnich *ubi alias cap.* [illegible] apud quem alios [illegible] [illegible] [illegible]

Præterea [illegible] [illegible] Theologi, [illegible] monstra [illegible]
13 [illegible] [illegible], [illegible], & urget D. Bonav. *in* 4. *sent. dist.* 44. ex [illegible] Vaurnich *ibid. cap.* [illegible] Quæ tamen quæstio [illegible] dependere videtur, an monstra [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], de quibus *[illegible] quæst.* 4. [illegible] [illegible] [illegible] non debet, quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
14 [illegible] [illegible] nihil desit, [illegible] [illegible], [illegible] docent D. August. *de Civit. Dei*, [illegible] *cap.* 19.
15 [illegible] [illegible], [illegible], an [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] apud Bauhin. *lib.* 2. *de Hermaphrod. cap.* [illegible] qui & lib. *eod. cap.* 4. *num.* 2. hoc idem quærit. Quinetiam alias permultas quæstiones movet idem Bauhinus *eod. c.* 4. quæ tamen omnes ex [illegible] dependere videntur, [illegible] [illegible], aut [illegible] [illegible] [illegible], itaque [illegible] decisa, omnes decisæ habebuntur [illegible]

16 Circa Monstrosos partus monstra multipliciter dubitationes contingunt, dum nimirum, aut potius num sint; & sic, an promo, vel denique baptizandi; an unquam nati, vel dum in hæreditatum succedere debeant, si succedant modo possint, & alia permulta hic non dissimilia. De Hermaphroditis quoque quot, & quantæ occurrant difficultates, in propria quæstione manifestum fiet.

Cum ergo ita sit, ut tantæ dubitationes undandas consuetas ipsis Juris consultis doctrina de Monstris, ad eum pertractandum accedentes, ante omnia de nominibus discernamus; definire quid vocum Monstrum sit, videamus; inde alia permulta, quæ in processu hujus tituli occurrent, discutiemus.

17 Monstrum igitur, Ostentum, Portentum, Prodigium sunt, in propriissima acceptione tantum inter se differentes, in frequenti sermonis usu quasi synonyma sunt, hisque promiscue ac indifferenter usi sunt, ut ex Jurisconsultis refertur Alciat. *in l. Ostentum ff. de verb. signif. num.* 5 & in Medicis post multas adductas DD. sententias, Bauhin. *de Hermaphr. lib.* 1 *cap.* 5. Hoc autem pacto omnia intelliguntur, si Ciceroni fidem habemus, *lib.* 1. *de divinat. & lib.* 1. *de Nat. Deor. in princ.* & D. Au-

18 gustin. *lib.* 21. *de Civit. Dei, cap.* 8. (quibus adhæret Polydor. Virg. *lib.* 1. *de Prodig.*) quia monstrant, ostendunt, portendunt, prædicunt, & sic ab utrique appellatæ, quod maxime augurio, aliisque divinationibus usui ageret. Quamobrem commento videtur superflua Ciceroni Licetus, quod voluerit monstrum dici ex eo, quod supra præmonstret, vult enim ibi potius ex hoc, quod ab aliquo aliud quid commonstretur, & fieri pro Licetus, communis loquendi usus, quodcunque enim valde mirum, & insuetum nobis offertur dignum quod alteri commonstretur, tum in genere boni, quam mali, Monstrum vocamus, quasi dignum ut monstretur aliud ab alio, ob malum vel bonitatis excessum. Sic aliquando pro convicio in pravos homines id nominis jactatur, Terent. in *Eunuch. act.* 4. *scen.* 4.

—— *Unde habes, vestem ? tacet ?*

Monstrum hominis, non dicturus ?

Idem, *ibid. act.* 5. *scen.* 2.

—— *Monstrum etiam alter denique advenit*

Sed & etiam in quibusque rebus, ipsi quoque pulchritudinis, atque excellentia, hoc Monstri nomen usurpamus, unde Petrarcha noster Lauram suum allocutus:

O de le Donne altiere, & raro mostro ?

Hominem quoque doctrina excellentem Monstrum ob hanc ipsum vocamus; hanc enim ob causam Monstri nomine dignus ad præsens Reverend. P. M. Fr. Nicolaus Riccardius S. A. Palatii Magister dignissimus, nec injuria, quia si, quæ de raro eveniunt, ut Cicero *loc. cit.* portenta sunt, sapientem portentum esse putandum est.

Quanquam autem hæc ita se habeant; certe una Latinæ Linguæ proprietatem, quam Liceto fidem, habendam esse, Monstra natura non prædicare, ut vult ipse docet, primi tamen illi Latinæ linguæ inventores, eo, quod ita opinarentur, Monstra sic appellari voluerint. Alii autem quicunque Auctores huic nominis sinonimum usi, unum, quod Prodigii, vel Ostenti, vel Portenti potius nomen meruerit, monstrum indifferenter vocitent, sic Plaut. in *Asinar. act.* 2. *scen.* 2.

——*Pro monstro, exempla est, quando qui sudat, tremit.*

ubi monstrum pro proprie prodigium esset dicendum, quemadmodum & illud apud Virgil. 9. *Æneid.*

Troianos hæc monstra petunt

sic etiam & à nostris sultoribus usu cognosces Tass. noster Hierusal. *cant.* 9. *stanz.* 13.

Sempre di Mostri, e di Prodigi il Cielo

Sed Legesia *l. Ostentum, ff. de verb. & in signif.* ostenta in duo genera dividentem, Monstrum recensenti Ostenti species, ut in ipso textu patet, & videant qui hujusmodi sententias pertractare studeant. Alph. à Carranza de ea re disserentem, *lib. de Part. nat.*

& *legit. cap.* 17. *num.* multis de nominibus, & earum obscuritate affectatas quæstiones Grammaticas relinquimus; proprietatem tamen, & differentiam eorum tradunt præter veteres, inter Medicos Marcell. Vrancius *de Ost. monstr. c.* 3. Fortun. *lib. de Monstr. in Præfat.* Licet. *lib.* 1. *de Monstr. in princ.* & Bauhin. *lib.* 1 *de Hermaphrod. cap.* 3. & inter Jurisconsultos Alciat. *ubi supra*, & novissime Carranza *ibidem in princ.* quanquam hi Auctores non inter se conveniant. Mihi, ut breviter ab his me expediam, placuit J. consultis, quæ referuntur etiam à Mascol. sive ab eadem ad Munsk. *dec. cauæ. coll.* 19

4. *tom.* 2. & à laudato Carranza, *ubi proxime, num.* 5 ex Vrancio, Monstra in solis animantibus contingere, & superioris Monstrum dici his solis dico, in ceteris unicum caret, hoc portenta dicti, ostenta, prodigia; sed prout cæteri Vrancium hanc horum nominum acceptationem prosequuntur. Nos de humanis monstris tantum loquimur, vel quæ ex humana specie originem ducunt.

Sed quid sit Monstrum, diversimode multi docuerunt. Aristoteles *de Gener. anim. cap.* 4. monstrum volunt esse conceptum vitiosum, & præter Naturæ intentionem genitum, ita ut quandocunque aliquid desit, vel superfluit in aliquo membro, monstrum censeatur. Ita præter alios Alciat. *in l. Quæritur aliquis ff. de verb. signif.* Carranza, *ubi proxime*, & ex Medicis Roderic. à Castr. *lib.* 3 *de morb. mul. cap.* 11. pari à modo eodem Aristoteli primo degeneratio conceptus in monstrum est, cum fœmina concipitur, deficit enim fœmina à viris perfectione, procreatum quod præter Naturæ intentionem esse volunt, lumine notatur, cum illa semper tendat animal perfectum generare, quod tamen fœmina non habet, longeque ego non demonstratio, cum jam utra hoc aenulis doctissimi viri introduxerint, & novissime Æmil. Parisan. *lib.* 3. *de Microc. subtil. cap.* 1. *exercit.* ... fit, quod etiamsi naturam volumus deficere in generatione fœminæ, non ideirco fœminam monstrum esse, quia generatio fœminæ à natura intenditur ad speciei propagationem, & conservationem, non minus quam generatio Maris, ita ut fœmina non minus quam Mas, sit in sua specie perfectissima creatura; alias enim ex natura intentione esset speciei conservatio ei sit fœmina præter ejus intentionem generatur, & conservaretur species nonnisi per fœminam fieri posset, Natura nunquam conservari eam speciei intenderet, sed tantum individui perfectionem. Adde quod si illico atque Natura fœmina illa perfectione deficit, monstrum propterea dici deberet, cum illa intendat semper facere quod perfectissimum est, etiam cum aliquem unum alio imperfectiorem facit, monstrum generasse dicenda esset, quod nequaquam verisimile est. Fœminam quippe mare imperfectiorem esse non est dubium, atque identitatem *Platon Timæum prope* volunt, animalcorum, qui in vita extiterint, male & præter Justitiam vixissent, in fœmineum corpora, quasi imperfectiora, & monstruosa mutari; sed quicquid sit de hoc, Monstri certe definitio ab Aristotele tradita, neque fœminæ aptatur, neque monstri vere à nobis expositionem exprimere videtur, cum aliis conceptus vitiosæ dentur, & præter Naturæ intentionem genitus, quibus non convenit monstri appellatio, ut Mala Vrancich *de Ost. monstr. cap.* 6. Varad. *lib.* 1 *de morb. mul. cap.* 5. (Adde Duginetum *de fœtu Massiliensi*. 7. 109. Scaliger *pag.* 280.)

Mercatus *lib.* ... *de Steril. & Ptagn. ... cap.* 7. 21

Monstra ea propriè vocavit, quæ contra Naturam fiunt: sed hæc definitio multo magis restricta videtur, quam superior, & conficitur à Vrancicho *ubi proxime*, nisi dicamus, & hinc, & superiorem generica esse, & comprehendere quæcunque in quacunque rerum generatione, & in quibuscunque Naturæ operibus contra Naturam fiunt. At forte Monstrum contra Naturam non est, quia ab ipsa Natura habet esse, ut ex Aristot. aliorum *lib.* 3. *de Anim. cap.* 4. & siquidem monstrum peccatum, id culpa potius aliarum caussarum sit, ut latius infra 22

decam;

dicam; nam licet etiam Weinrichius *supra* definitionem monstri ex Naturæ tantum intentione, ut eam sibi in agendo proposuit. Sed & etiam definitionem idem ex Medicorum sententia efficit, quæ si hujusmodi.
21 Monstrum animal est in utero deformatum, genitum præter naturam, corrupto aliquo generationis principio. Sed neque hæc satisfacit, cum nullum principium generationis corrumpitur in his, quæ superfluunt. Hieron. Capivac. *lib.* 4. c. 6. sic
24 definivit, Monstrum est animal in utero genitum à depravata formatione. At admodum di raro à depravata formatrice monstrum fieri est compertissimum, nam neque in monstris quæ membrum ubi quod membrum habent, neque in his, quæ superfluunt, videtur quicquam formatrice facultas peccare, quia formare pro materia sibi subministrata, quod potest, nam si non potest formare totum brachium formans humerum tantum, & superabundante ubi materia supped tata format pro uno, duplex caput, quod videtur potius illam commodaticare satis vegetam.
25 Licetus *libro primo, de Monst. cap.* 2. definitur, ut sequitur, Monstra dicuntur quæ in suis cœlestium animantium genere non sponte genita extraordinaria constitutionem perfecte primogenitorum similitudinem turpiter dissimilem, ac rerum antecomnium contemptorum fortius loquitur. Atam huc non dissimilem utrisil videtur nodestum, quam cap. 5 q. explanat & ut apud ipsum videre licet, quæ nam nimque probari potest ; sed si libet, etiam Monstri definitiones apud ipsum, & Weinrichium ex Med. ce vide, & eis in extenso alium apud Cæsarium, ubi *supra*. Sed ego quoque ad perfectum negotium, etiam amendum afferam, & est hujusmodi. Monstrum animal
26 est ita genitum, ut à figuræ bonitate, & simplicitate suæ speciei convenientes enormiter recedat. Animal dico esse, ut monstrum à prodigio, & portento separem. A figuræ bonitate dicto omendo bonitatem figuræ pro symmetria, & proportione naturali, ut cum deficit aliquod necessarium est, ut cum brachia, oculi, pedes, aut manus, aut aliæ membra partes desiderantur, aut cum sibi antiquam figuram partes non habuerunt, aut cum eodem partes suum situm non servant, velute si brachium non unum, sed latere unum habeat, quia le monstrum peperit Lectissima mulier apud Hippocr. *libro quinto, Epid. parte primo*, (quam historiam retulit mihi in memoriam D. Claudius Le Febure, Medicus Hippocrat studiosissimus) aut cum caput in homine appareat asinum, vel in equo humanum, & sic de cæteris. Addidi, tu & simplicitate, ut comprehendam et monstra, in quibus membra superfluunt, aut cum quædam pars, quæ ejus speciei independentem non convenit, superaddi tur. Tale est monstrum, homo cornutus, vel caudatus, aut cum naturales cum partes præter modum magnitudine ut Gibbositas in Camelo, & ludit e Taurum monstrorum non est, unde neque duplex gibbositas monstrosa in Africa, vel Scythica Camelis, ut in Alimanis, quæ in homine, aut Taurum ostat, aliaque animalium monstrosa quidem esset. Quantum vero
27 unicuique sibi ratione, & recessus a figuræ bonitate, & simplicitate fecit, monstrum, ut pes deficeret, desit, enim, aut superfluens digitus, quicquid in contrarium velit Carriniæ contra Alcoct opinionem, *d cap.* 17. num 65. & sequentibus recessus, addita verò sunt ea verba Quid enormiter recedat. In hac enim enormitate recessus à figuræ bonitate, & simplicitate, monstrositas consistit, sive monstrum ex eo, quod sui monstrum, sive ex eo, quod ab uno alteri commonstretur, dictum utin, ad admirationem excitandum, quæ quidem a haud modico recessibus à naturali fieri non infurgit.
Ex licet proprissimo, & stricte loquendo ita se res habeat, à Legibus tamen Monstra nomen, stricte multum, improprissimè nec plerumque, ad plures communè
28 efficiunt non tam apud ipsos facta est, ad hoc ut conceptum monstrum dicatur, membra, in eo duplicari, aut deficere, sed requiritur, ut contra formam humani generis, & converso more procreatum sit, nempe ut humanum formam non habeat, ut si caput habeat bovinum, vel toto corpore vitulum repræsentet, & aliter ad hunc modum prodigiosum appareat, ut apertissimè eliciuntur ex ipsismet Textus verbis *in l. Non sunt liberi ff. de stat. homin.* & prudenter admonet Farinac. *in de homic. quæst.* 122 num. 121. *fol.* 5. & notavit novissimè Carrinæ *supra* de *cap.* 17 *num.* 21.
Cum autem ad corporis naturalem constitutionem, & figuram naturalem, & numerum, & situm partium membrorum, & debita quantitas requiratur, si vel in quantitate, vel in figura, vel numero, quæ scilicet discreta quantitas est, vel in situ membrorum animal enormiter vitietur, monstrum fit. Duplicem 29
tamen monstrorum ordinem aliqui fecerunt, ut D. primo lo i *Obsessum sup.* ut unum eorum, quæ contra Naturam sunt, superfluendo, aut deficiendo in partibus, alterum eorum qui à prodigiosum nascitur, nempe, ut Glossi &c. in vet. videm tam effigiem fugint, utque tam ferrat, quæ non speciei conveniat. Sed in Legum peritis Minoch. *lib.* 2. *de Arbitr. cas.* 495. *num.* 19. *& seqq.* volens afferre signa, ex quibus internoscimus monstrorum dignoscere, monstrorum distribuit classis, sed cum ea non declaret spectandum differentem specificam, eam divisionem sibi semper reticeamus. Medici nonnulli, ut Capivacc. *loco supra cit.* duplicem, sed diverso modo, quam aliqui fuerunt, distribuunt, & unum dicunt, eis monstrum secundum speciem, alterum secundum compositionem. Secundum speciem, cum alterum animal 30
à sua specie nascitur, secundum compositionem, cum sensus peccat in sublimationem. Sed D. Licetus *libro primo de Monstris*, ea dupliciter dividit, sed diverso ratione, nam unum genus facit uniforme, aliud multiforme, quæ tamen genera subdividit in suas species, & utrumque in monstrum, aut excedens, aut deficiens, aut informe, aut enorme, ex quibus fecit decem monstrorum species, quæ apud ipsum vide.
Ludovicus Mercatus *libro tertio, de prægn. & fi-* 32
lii aff. cap. septimo, Roderic a Castr. *libro tertio, de* 33
morb. mul. part. primo, cap. 11. & Bechus. *de Hermaph.* ad *libro primo, cap.* 15. quinque Monstrorum genera constituerunt, unum eorum, quæ a Natura constituerunt, unum eorum, quæ à Natura, & secundum Naturam ipsam *fiunt*, in quo comprehendunt nationes, quæ novè Italiaque et in insignivimus ut pro ter quamplures Populos, de quibus Plin. *lib.* 6. *Nat. hist. cap.* 37. & alibi. & Strabo *Geograph. libro secundo*, sunt qui a nonnullis itinerantibus historicis, fide digni traduntur, quales sunt ii, quos canina capite habent, dentes, quorum descripsere, aliisque informibus figuris insignes recens Sigismund Liberum commentatur *Moscov.* & alii, de quibus multi historice de rebus Indicis scribentes.
Secundum genus faciunt eorum, quæ peccant ex secundum, secundum Naturam, sicut Gigantes in excessu, Pygmæi, Pumiliones, Nani, in defectu, sed Gi- 34
gantes, & Pygmæi comprehendi possunt in primo genere, quia à Natura & secundum Naturam sunt & de Gigantibus quidem alias. De Pygmæis Arist. *8. de hist. anim. cap.* 12. Plin. *libro secundo, cap.* 3. Ælian. *lib.* 15. *de Anim. c.* ult. Strabo *Geograph. lib.* 2. *in fi.* & ex Poetis Homerus *Iliad. lib.* 3. in princ.

Veluti clangor Gruum est in cælo supra,
Quæ postquam frigus effugerunt, immensum imbrem,
Cum clangore illæ volant Oceani fluctus
Homicidium Pygmæis caedem, & mortem ferentes

Ex Ovid. lib. 6. Metam.

Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet, hanc Juno jussit certamine victam,
Esse Gruem, populisque suis indicere bellum

Et Juvenalis *sat.* 13.

Ad subitas Thracum volucres, nubemque sonoram,
Pygmæus parvis currit bellator in armis
Mox impar hosti, raptusque per aëra curvis
Unguibus à sæva fertur Grue: si videas hoc
Gentibus in nostris risu quatiare, sed illic
Quanquam eadem assidue spectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.

Quæ

Quæ quanquam videri possent tanquam à Poetis tradita fabulosa, tamen naturales historiæ hæc pro veris adstruunt, quin etiam Bernard Hordan Medicus suæ ætatis magni nominis, & integræ fidei, in *Prognost. part.* 2. *cap.* 7. Pygmæos se vidisse testatur, non majores palmis [illegible]. Et quibus accedere videtur Cajetanus [illegible] *de* [illegible] *c.* 17 [illegible] 59. Quum nulla ratione fretus, nulla experientia fultus, Pygmæorum existentiam fabulosam esse affirmat, & Plinium, vide hominis ingenium, modo qui nonnullis dicta Populus [illegible] recentiorum saltem aliquem [illegible] in contrarium adducit, nam si ipse [illegible] ex propria experientia afferre potest, non ideirco objici dictum, qui neque philosophum se profitetur esse, neque rerum naturalium indagatorem, negandum Pygmæorum existentiam, ut saltem Aristotelem audacter redarguere tam inconsiderate non decebat, sed ante ejus verba ponderanda erant, quæ adeo vel Pygmæorum existentiam firmant. Sic enim lib. *supra cit.* de his publice est locutus. Non enim id fabula est, sed certe genus tum hominum, tum equorum pusillum, ut dicitur, est, deguntque in cavernis, [illegible] cum Alberto Magno dixisset, Pygmæos esse Simiarum genus, non fidem gratis, & oblato allatis contrariorum rationibus [illegible] de Pygmæis [illegible] Aristotelis [illegible] dixisse, Pygmæos homines esse, [illegible] volunt, [illegible] quam Theodorus Gaza verterit, [illegible] Videtur denique fals. [illegible] quidam [illegible] à Cardano adductus lib. *Subtilit.* [illegible] ad improbandum hanc Pygmæorum fabulam [illegible] quod intendit Cardanus, [illegible] ad inquirendam Majori [illegible] ipsum negavit Tortoblanc. *liber secundo*, *Damascenus cap.* 32. & [illegible] *seqq.* de Pygmæis tamen plura [illegible] *cap.* 11 & [illegible] digna Nic. Nanicl in [illegible] *lib.* 7 *part* [illegible] 49 qui quidem, [illegible] à Natura, & secundum naturam, ut dixi, [illegible] naturam hominibus ejus regionis convenientem. Nos si autem Nanos & *Pumiliones* in nostris regionibus, qui defectus secundum [illegible] & constituunt secundum genus monstrorum apud Mercatum, & [illegible] DD. superius citatos. Ut fuerunt [illegible] Comitissæ Margare- [illegible] sexaginta quinque numero, qui [illegible] fuerunt, quam [illegible] dicitur, Pollet dictus; horum enim respectu nullus Pygmæus, tot [illegible] pusillus est, quamobrem [illegible] Pumiliones & Nanos prætereamus, quorum mentionem habent [illegible] lib. 3. Plutarch. [illegible] *forte Mussy* [illegible] & alii. [illegible] apud [illegible] Pygmæi, vide Deusingium [illegible] *pag.* 57. Quod Margaretam *Comitissam* in *Henneberg* in pago Laudum extat sequenti marmorea tabula.

En tibi monstrosum nimis & memorabile factum ;
Quale non a mundi conditione datum.

Margareta, Hermanni Comitis Hennebergæ uxor, quarti Florentini Comitis Hollandiæ & Selandiæ Filia, Guilielmi Regis Romanorum, ac postea Cæsaris seu Gubernatoris Imperii, atque Alithiæ Comitis Hannoviæ soror, cujus Patruus Episcopus Trajectensis, avunculus autem filius Dux Brabantiæ, & Comes Thuringiæ, &c. Hæc autem Illustrissima Comitissa anno XL. excitata [illegible] ipso die Parasceves, horam circiter Horam anno Millesimo Ducentesimo LXXVI trecentos & LXV enixa est Liberos, qui primi à Guidone suffraganeo Trajectensi, omnes in duabus ex ære pelvibus baptizati sunt. Quorum Masculi, quotquot erant, JOANNES, puellæ autem omnes Elisabethæ vocatæ sunt. Qui simul omnes cum Matre, uno eodemque die fatis concesserunt; atque in hoc LAUDUNENSI templo sepulti jacent. Quod quidem accidit ob paupeculam quandam feminam, quæ ex uno partu gemellos in ulnis gestabat pueros, quam cum ipsa admirata Comitissa diceba-

id per unum virum fieri non posse, ipsamque tantum ruribus rejecit. Unde hæc paupercula animo perturbata ac percussa, mox tantam prolem [illegible] rum ex multitudinem ex uno partu imprecabatur, quod vel totius anni dies numerentur. Quod quidem præter naturæ cursum obstupenda [illegible] tione ita factum est, sicut in hac tabula [illegible] tum hujus rei Monumentum ex veteribus tam manuscriptis, quam typis excusis Chronicis, breviter positum & enarratum est. Deus ille Ter maximus hac de re suspendendus, [illegible] colendus, ac laudibus extollendus in sempiterna secula, Amen.

Magis comperta res est, quod de Gigantibus scribitur, licet non minor de his sit quæstio, quam de *Pygmæis*. Dubitatur enim de multis, nempe [illegible] aliquando fuerint, aut de præsenti sint Populi giganteæ staturæ, unde primum geniti, & si [illegible] sed verè quidem gigantes, hoc est, populos giganteos fuisse, habemus ex Sacris, *Numeror. cap.* 13. [illegible] *de Populo, quem aspeximus, proceræ staturæ est, ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere Gigantæo, quibus comparati quasi locustæ videbamur.* In libb. quoque Regum plurium Gigantum mentionem habemus, cuique verè fuit prisci secutus Scripturæ testimonium, testatur D. August. *lib.* 15 *de Civ. Dei*, *cap.* 9 & post alios vetustiores Petr. in *Geog.* [illegible] *cap.* 4. Sed & Provinciarum [illegible] memoria Cannibales, & Patagones visi sunt giganteæ proceritatis populi, ut referunt Indicarum rerum scriptores omnes, & præcipuè Oviedo [illegible] & Card. *de variet. lib.* 9. *cap.* 43 & alii, pro multa ad hoc vide apud Licet. *de Spon.* [illegible] *lib.* 4. *cap.* 7. (Testantur idem multi *ossa gigantea* [illegible] passim, ut testatur [illegible] *in Angl.* & nuperum [illegible] Conferas Gassendum in vita Peiresc. *l.* 3. & *l.* 4. *p.* 351.)

Non est tamen [illegible], an fuerint, & an esse possint Gigantes, sed quærendum potius [illegible] quod [illegible] sit, ut antiquis temporibus. Dantes Alighierius *Infern. cap.* 31 ad Naturæ providentiam id refert, in his carminibus:

Natura certo quando lasciò l'arte
Di sì fatti animali assai fè bene,
Per torre tali esecutori a Marte.
E s'ella d'Elefanti, e di Balene
Non si pente, chi guarda sottilmente,
Più giusta, e più discreta la ne tiene;
Chè dove l'argomento della mente
S'aggiunge al mal volere, & alla possa,
Nessun riparo vi può far la gente.

Sed etiam [illegible] multos tam vetustiores, quam recentiores, afferunt Hieron. Magg. *Miscell. lib.* 1 *cap.* 4. & Licet. *ubi supra*, & videntur omnes convenire in hoc, quod id fiat, ob mundi senectutem quod innuere etiam videntur *libro* 4. *Esdræ*, *cap.* 5 *vers.* 54. *Considera tu ipse & tu, quoniam* [illegible] *qui ante vos & qui post vos, minores* [illegible] *quasi jam senescentis creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntis.* In hanc ipsam sententiam venerunt aliqui Philosophi, eamque sic retulit Lucret. *lib.* 2. *de Rerum natura sic:*

Jamque adeo affecta est ætas, effœtaque tellus
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit.
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.

& quæ ibi sequuntur, & Juvenal. *Sat.* 15.

Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.

Mihi tamen hæc sententia verisimilis non sit, etenim si homo a primo mundi origine semper decrevisset, [illegible] sæculis, quando jam decrevisse mundum [illegible] communis sententia, decrescere cœpisset usque ad præsens, [illegible] profecto ad Pygmæorum naturam vel jam esset redacta, vel [illegible] non modo adhuc, sed ad locustarum magnitudinem redigeretur. Addo, quod Mundus non ex solo homine, sed ex infinitis pene animalium, vegetantiumque speciebus constituitur; unde [illegible], cur homo decrescere soleat, cætera viventia non item, & tamen hoc in cæteris viventibus non observatur. Nam juvenca quædam, si sem-

& semper decrescerent, in nihilum abirent. Ad quod mà confirmat illud Eccl. lib. 7. cap. 3. vers. 13. Ita dicens: Quid putas causæ est, quòd priora tempora meliora fuerunt, quam nunc sunt? stulta enim est hujuscemodi interrogatio: quod non tam ad hominum vitam ... ad cætera quæcunque referri. Alia ergo, atque quærendæ sunt, an de præsenti non jam frequentur Gigantes generentur, quam tamen fuisse ad aliud tempus aptarim, aliis autem aliquando generentur, & in multas optimorum historias prætereatur, à Ioprabit Hieron. Maggi lib. à Mag... diss. civil. addit part. 1. & Kornman. de Mirac. mort. & à Torrabl. lib. 3. Dæmonol. cap. 31. num. 1. & fuga ... fuerint hac fabulam. De Saxogallia Gigante Antai Lasic. cuius lib. ... cap. 95. hic aclitus cæterorum hominum staturam excedebat, & tota proceritati singula membra proportionata obtinebat. Gigantem porro novem pedum alt. videt. Vide ... Dela ... anno Sal. 1572. a ... in Sennt. Tract. ... part. 3. ... ipsa al. ... Romæ an S. Gimesio ... anno 1600. præsertim forte non ... in ... anni 1632. ... hominem ... lib. 1. de Prima ... cap. 8. octo pedum altitudinis, & quo etiam fortasse Plater ... cap. 4., qui & multo majori admiratione dignam ... in medium affert cadaver Gigantis cujus ossa in ... Lucernensi, ... metriri, ... Hic, ut ex eorundem ossium compositione ... affert, novendecim pedum proceritatem excedebat, hoc est triplo proceritatem communi hominum staturis, & yeda ... Sed hæc etiam multo majora vasta Gigantum cadavera reperta aliquando fuisse, testantur plures historici ... Mag. Kornman. aliique ... Madiolani tandem hic præfatis anno 1658. ossa ... Gigantis cum ... molaribus dentibus repertis ... Marchio ... penitus, ... quæ Neapolitanus, ... mense Febr. ... magni, ... certum ... pueri, ... in tandem ... crassi, ut ad ... quartum ... deducitur, ... palmorum, ... crassitudinem ... adnaret, ... dentes ...

35 Monstrorum ... genus ... quod partim ... partim ... superabundantiam, vel defectum, ut si ... animal omnino destituatur, qualem etiam ... videtur multi anni ... qui ... Circulatoribus circumferebatur. Hoc, ut audio à nebulone quodam impregnatam, ... peperit. De hac ... Licet. lib. 1. de Monst. cap. 2. In eodem genere ... Monstrum ... ... aut ... brachiis ... aut ... ... capite, aut ... & ... ... Pariat ... de quibus Plin. lib. 5. ... Pampon. Mela lib. 1. cap. 4. Solin. cap. 3. Aul. Gell. lib. 9. Noct. Att. cap. 4. quos se ... D. August. serm. 37. ad fratres in Erem. qui ... tales; Torreblanca Dæmonolog. lib. 2. cap. 13. num. 4. ... oculis in humeris habens, ... monstrum in Vasconia natum, de quo Paræus lib. 24. cap. 6. & aliud Wittembergæ anno 1545 de quo Paræus lib. 24. cap. 6. & aliud Wittembergæ anno 1515 de quo Licet. ... Et ... in ... de quo ex ... idem Licet. ibid. & de alio ... Wainrich ... Ort. monst. cap. 15.

36 Quartum genus faciunt quod dissimilitudinem faciendum alienam partem à sua specie, quale est monstrum humanum capite canino, ut Cynocephali ... narrantur, quorum ... ad Ludovicum Galliæ Regem delatum esse testatur Vincent. ... lib. ... cap. ... ex quo Torreblanca ... supra ... vel quale ... aliud ... ex humano semine progenitum, & quod ... genere, capite humano, ... humanis pedibus, ut Cæsaris Equus, de quo Plutarch. Plin. & alii, & Sueton. in ... cap. 61. vel contra ... pedibus et humano, quales sunt Centauri, Satyri, Sphinges, & hujusmodi, vel qualis fuit puella ...

... dubium ... si tamen unquam talia monstra extiterint.

37 Postremum genus ... sententia est, quod distinguat ... sua specie, qualis erat pullus ... ex Equa ... formosissima ex Asina, ... puer ex Vacca, & Lapus ... Equanatur, cum ... in Europam ... Columba ex mulieri, de qua Ovid. lib. 7. Metamorph. fab. 10.

Trande & antiqua Cytheon ... Cæa,

Qua pater Alcidamas placidam de corpore Natæ

Miraturus erat nasci potuisse Columbam.

Talia etiam fuisse ... humanum ... Galliæ ... geminum, ... quo ... supra, ... potuerunt, ... Monstrosissima quidam hæc præ cæteris ... unde Juvenal. Sat. 2.

Scilicet horreres, majoraque monstra putares,

Si mulier Vitulum, vel si Bos ederet Agnum.

38 Nos ad rem nostram, quia de humanis tantum monstris verba facimus, ea sic dividemus. Monstrum aut peccat secundum externam formam, vel figuram, aut secundum substantiam membrorum, vel ... quantitatem. Quod peccat secundum externam figuram, aut peccat secundum externam constitutionem, aut secundum situm, aut secundum substantiam membrorum. Secundum constitutionem peccat, si membra ... talium ... ut Nasi ... pedes contracti, oculi ... & ... alia. Secundum situm peccat illud, in quo manibus, & ... non ... vani, ut quod habuit oculum ... pectore, ... costis ... ut illud ... quod ... Joan. Faber, de quo alias. Secundum substantiam membrorum peccat, quod habet aliquod membrum diversæ ab humana specie, vel secundam ... ab humana specie ... ut ... capita ... vel habuerit ... aut equi ... vel ... Canis aut Lupi, aut ... pullo, & alia ad hanc modum. Quod peccat secundum quantitatem, aut ... aut ... utramque ... aut ... in particulis membrorum, aut in membris ipsis, vel in partibus ... ut capita, & cruribus ... capitis ... vel gemino ... vel quaternis cruribus, aut quaternis ... peccat in quantitate secundum totum, ut Gigantes, & Pygmæi.

39 Aut etiam cum Liceto dicamus monstrum esse aut ... aut multiforme, & ... omnibus prædictis ... potest. Sed & quod ... cedit, potest ... ut si ... aut ... aut unguis habeat ... & ... eam hæc videntur omnia monstrorum genera, quæ in humana specie fieri possunt, ... videre.

Non prætereunda tamen monstrorum divisio à Mart. ... Weinrich ... allata, quamquam ad rem ... etiam ... Monstrorum alia volunt divina, alia naturalia, alia ... alia ... alia ... Magis ad ... 40

41 ... Monstrorum, ... alia speciem mutant, alia ... qui ... mutant, ... in ... conformatione degenerant, ... numero, magnitudine, & ... Quæ speciem mutant, sunt quæ ... & ... constitutionem speciei convenientem ... non habent, sed ... quia ... inter cætera monstri nomine ... Quovis vero modo monstra dividat, dummodo ... omnes comprehendat, ego nihil moror.

SUMMARIUM.

1 *Causa Monstrorum, aut Physica, aut Metaphysica.*
2 *Causa Metaphysica.*
3 *Physica Monstrorum causa.*
4 *Physica Monstrorum secundum omnes causarum genera consideratur.*

5 *Duæ*

5 *Damo aliquando, non semper est Monstrorum causa, aliis contra sentient.*
6 *Mali Angeli non semper monstrorum causa.*
7 *Monstra ex incubis, & succubis.*
8 *Generatio ex his incubis & succubis facta, an prodigiis naturalibus sit.*
9 *Monstrorum causa ex parte Damonis.*
10 *Calum non est monstrorum causa.*
11 *Ars quomodo sit causa monstrorum.*
12 *Mistio seminum diversarum specie animalium, an monstrorum causa esse possit.*
13 *Uterus quomodi sit monstrorum causa, & numero 15.*
14 *Uteri angustia quorum monstrorum causa esse possit.*
16 *Uteri conversio quomodo esse possit causa monstrorum.*
17 *Mulier quomodi sit monstrorum causa.*
18 *Imaginatio an esse possit monstrorum causa,*
19 *Imaginatio non tantum potest, quantum plerique sibi persuadent.*
20 *Omnia monstrorum genera ut plerumque ex parte feminae.*
21 *Monstra, qua accedunt a feminum superabundantia.*

QUÆSTIO II.

De causis generationis Monstrorum.

VAriat, ut interdum desiderent monstrorum causas, Varii, interdum videntur Doctiores [illegible]
1 in hoc [illegible] tamen eorum duplici causa [illegible] consistunt, Physicam scilicet, Metaphysicae [illegible]
2 rum Metaphysicas dicerent esse aliquando Deum,
3 interdum malos Angelos Physicas, semen [illegible] conceptum, hoc est illo modo male dispositum, [illegible] ipsius naturam & constitutionem, [illegible] angustiam, vel non proportionatam amplitudinem, vel situm [illegible], mulierem ipsam, ejusque [illegible] imaginationem, & denique ipsum Calum. Late [illegible] diligenter [illegible] causas prosequitur [illegible] quaeritur generationem, atque [illegible] summis, [illegible], & late, ut [illegible]
4 ipsum lib. 1 de Monstr. cap. 6 & seqq. [illegible] diligenter [illegible] causas congessit [illegible] Weinrich. in lib. de Ort. monstr. & Licet. de monstr. [illegible] non [illegible] etiam eorum secretis [illegible] Hermetum [illegible] de [illegible] cap. 18. & ne in hic [illegible] habet Alph. a Caranz. in lib. de Part. leg. & seqq. qui cap. 17 a num. 80 ad seqq. diligenter [illegible] causas denumeravit, ad quem lectorem [illegible] [illegible], nam lectorem Medicum [illegible] [illegible] Auctores.
5 Ego in hac parte [illegible], [illegible] ut mi consentiam, qui ad omnium argumentorum [illegible] videntur. Quoad Metaphysicas ergo [illegible] & primo quoad Deum, videtur [illegible] Deum pro certo Monstrorum admittere, [illegible] videtur [illegible], Delrius lib. 2. disquisit. Mag. quaest. 14. [illegible] semper [illegible], [illegible] ad [illegible] generationem [illegible], & [illegible] videtur, & [illegible] [illegible] Weinrich. loc. cit. cap. 10 & Licet. lib. 1 de caus. monstr. cap. 1 [illegible] opinionem [illegible] etiam est Polyd. Virgil. lib. 3 de Prodig.
6 Malos [illegible] Angelos semper esse Monstrorum efficientes causas [illegible], non est verum, sed [illegible] [illegible] posse [illegible] Idem Weinrich. [illegible] cap. 11 Non videtur tamen D[illegible]
7 [illegible] ullo modo explanare, quemadmodum Dæmones sint monstrorum causa, quippe qui [illegible] incubos Dæmones [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] semper [illegible], de [illegible] incubos [illegible] [illegible] compatientur, [illegible] Dæmone concepto [illegible], [illegible] monstrum [illegible] generatur quod [illegible] non [illegible] ratione [illegible] de necessitate [illegible] generatio per incubos, & succubos [illegible], (si modo [illegible] possibilis [illegible] [illegible] impossibile) [illegible]
8 sit, [illegible] ipse [illegible] [illegible] [illegible] patiendamque ab ipso Dæmone [illegible], ut si hac principia aliunde non impediantur,

sed in suo naturali robore, & energia conservetur, non ideirco [illegible] fœtus generari debent, quod per Dæmonem [illegible] proximum generandi perductae, [illegible] enim de [illegible] Dæmon in generatione adminiculat, [illegible] substantia sit spiritualis, & incorporea. Ergo hujusmodi semina humana [illegible] concurrentia, & in actum generandi perducta, [illegible], [illegible] sibi [illegible] generandi, [illegible] naturalis partus procreabitur. Quod si aliquo modo Dæmon esse possit monstrorum causa, non magis fiet in conceptu ex succubis & incubis, quam in quocunque [illegible] conceptus per naturalem agendi modum, commixtione utique
9 maris & feminae, suscepto, in utroque enim casu potest Dæmon deformem [illegible], [illegible] actu ipso concipiendi, vel postquam conceptus fuerit, [illegible], [illegible] jam adultum in utero fœtum, quovis modo, permittente Deo, monstrosum reddere, & [illegible] sed hoc forte non [illegible] facile evenire poterit; hae autem causae [illegible] quae [illegible] in generatione monstrorum [illegible].
10 Quoad Physicas ergo causas, Cælum inter eas admittam, contra Theologorum sententiam, [illegible] [illegible] Weinrich. loco supra cit. Restant igitur [illegible] causae superadmirandae, [illegible] consideratione non videtur [illegible] involvendae [illegible] opinio, qui, ut plerique [illegible] [illegible], monstra [illegible], [illegible] contingere [illegible]. Fertur Aristot. 2. Phys. text. 82. & illud Senecae Hipp. est :

—— Magnus est Monstro nefas,

Nam Monstra Fato, moribus scelera imputes.

Adhaerere huic opinioni videtur text. in l. *Quaeret aliquis & de ver. & verb. signif.* ubi Negat id, quod [illegible] accessit, Matri [illegible] damnosa debuit. Alterum [illegible] Quam tamen sententiam improbat Hector Marg. lib. 1 *Miscell.* cap. 20. Rejecto ergo simul [illegible] [illegible], [illegible], & omni [illegible] causae procreandi Monstrorum, [illegible] [illegible] de [illegible] considerare. Empedocles apud Plut. lib. 5 de Plac. Philosoph. cap. 8. Mon-
11 stra propter seminis redundantiam, aut defectum, aut propter motus perturbationem, aut propter divisionem ipsius in plures partes, aut propter [illegible], [illegible] procreari, Neque dubium est, semen [illegible] plurimum locum in generatione [illegible], & [illegible] majoritate, [illegible] Philosophi [illegible] inhaerent, [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] monstrorum agnoscunt.
12 Sed debuerat, etiam [illegible] diversis
13 rum specie [illegible] id possit? de de hoc in propria quaestione, est enim hic punctus magni momenti, & maxime [illegible]
14 Plurimum etiam pro Monstrorum causa uterum [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] ad [illegible] capacitatem [illegible] [illegible] [illegible]; vel [illegible] & [illegible], [illegible] semen [illegible] ampliari non possit, & sic non potens [illegible] [illegible], [illegible] Verumenim vero [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], certum est, quod [illegible] monstrum [illegible] generetur, maxime [illegible] id quod peccat in defectu quantitatis [illegible], ut Nani sunt & Pumiliones; sed hoc [illegible] [illegible] non potest, [illegible] habeat [illegible], aptam ad fœtus ipsius augmentationem, & distentionem, secundum omnem corporis dimensionem, ea omnia [illegible] permanere [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] tempus [illegible], [illegible] enim docuit [illegible] Hippocr. [illegible] in lib. de Nat. Puer. qui & ob eandem [illegible] [illegible] [illegible], lib. de Genitura in fin. [illegible] [illegible] ipse contabescere, cum [illegible] [illegible]. Sed neque [illegible] pro causa monstrorum acceptarerim, quia quantacunque [illegible]

utique

uterus sit, debet, stulle saeculum ex corruptione, superpositum corruptum semen recolligi, illudque recissime undequaque complecteri, ita ut ne minimum quidem versus utero conceptum semen, & corpus ambiguum vterus iuxta redet, alias impossibile est, al-
25 item segui corruptionem. Si quid ergo in reliquis partibus uterus gravi rerum monstrorum, idest, cum ille in parte callosum durum continetur, quo foeste impedito, ne secundum eam partem distenderetur, u de eminere posit, ut membrum illi parti correspondeat, vel non augeatur, neque fixitem ad debitam magnitudinem perveniri, vel augeatur quidem, sed obtortum crescit, ut illis mile coniformium, nunc potest utero fisse, ut dilati, secundum illorum, indinatum, aut lentiusculam partem distruitur.

26 Sed & uteri ipsius tortuositas inter monstrorum causas adnumeratur à nonnullis DD. quo rara polsir, rebus non video, purvectum nam tortuositatem uteri potius conceptum impedire, quam monstrum causare, mileatenus hic eadem ratio, quam supra de amplitudine ejus attuli; necesse enim est uterum super conceptum semen recolligi, unde quantumcumque tortuosus existet, si eoque debeat coarrpare, rotundari, ut ita dicam, illum oportet, & in orbem super ipsum semen conformari, ut ordinarie reno oeti forti, aut contra recesse possit, quod tamen utrius sequi necesse est, quandocumque uterus orbicularis semen non amplectetur, druit namque aliquod vacuum in alia figuratum semen, & uteri corpore, & sic corruptum sequi, aut saltem perfici non potest.

27 Mulier denique ipsa pro causa generationis Monstrorum magna adnumeranda, hoc enim tempore otio, aegratione in eo actus celebrando, & praecipue in seminum confluxu, aut ipsius eo ipsa conceptione, & mobis inordinatis, & laboribus, iurtuque impaciente deoscillatione, & aliis multis modis, potest aliquem aliquam oblaesionem foetui ipsi afferre, ut tritum, ut ex ea monstrosus in lucem edatur. Sunt & praeter haec in horum causarum ceulu, ipsius Mulieris pathemata, Animi vehementius & maxime habitantes, ne ut validum crebras humorum, ac spirituum motum: nam hoc posito factum puto, quod habente quadam ex lucere in utero gemellos, & ruentis maximo percussu, quod ea imperiose mulier cola alia proganantem ipsius capere coepto, hujusmodi alterius mulieris populum adstrictum capiti illud alligaret, gemelli fronteribus cohaerentes nati sunt, disruptis namque ea vaitio motu, ut credo, membranis foetus involventibus, si in diversis includebantur, aut illarum simul gemellorum capitulis, si una ea continebantur, tenue fuit eos simul iter adum alliserat partem cohaerere, sic & aliis evenire in aliis potest.

28 Restat ultimo loco inter Monstrorum causas adnumeranda imaginatio, quam plerique, ne omnes dicam, ex DD. acceptant, ut ex Jurisperitis Gloss. *in l. Quaest. aliquis ff. de verb. & rer. sign. in verb. fastum* Damhoud. *in Enchirid. rer. crimin. cap. 48. n. 19.* & alii apud Torreb. *lib. 2. Demonolog. cap. 39. num. 43.* & apud Cirian. *de Part. cap. 17. num. 86.* & ex Medicis plurrelopad ibi recensit. At plura quidem ex historia monstra referuntur, quorum nullam aliam causam reperire posse existimantur, quam in Matris imaginationem, quorum plura vide apud Thom. Fien. *de virib. imaginat. quaest. 13.* & alibi eo in opere, hinc cum in omnibus, sed maxime in Praegnantibus magnam habere effectum volunt, quod saepe etiam declarant frequentes maculae, quae foetor in ipso Matris ortu ea ipsius Matris absolutio, vel imaginatione vehementi aliquo rei contraheor. Sed quemadmodum ego omnibus utrumque Imaginari non tribuo, praecipue in praegnantibus, ut vim tantam et tantam, qualem ac quantam aliqui illi concedunt, admecadam illi potaverim: nam si tantum potest imaginatio, quantum posse omnes illi extollunt, huic quorum semellam ad monstrorum procreationem praefacientes,

nulla die, nulla hora, nullum momentum obliquè refringit Monstri ortum transfigetur, quo rerum terrere videmur, ut non ab illarum ortu, ea in re nobis admirationem incurrunt, in quot rerum absurda, Deus bone, labitur in horum, & monstruo Praegnantium imaginatione? At, inquies, plura concurrere necesse est, ad hoc, ut Imaginatio in foetum operetur, ut est ipsius Imaginationis vehementia, validus spirituum ardor, ut valide aliquod Animi passionem excitetur, ut ea evidentissime rapiditer, ut improvisio terror, ut insecta displicentia, & hujusmodi; semper autem proptitum generationis ipsius lecti, cum ut in solum in actu ipsius generationis, ut dum adhuc tenerior est, ut in primis quadraginta diebus, ut in primis tribus mensibus, ab Imaginatione alterari aliquo modo possit, ut percenset Thom. Fie. *de virib. imag. quaest. 2.* Quae conditiones non cum difficili simul concurrente, ut tam frequenter monstra generari deberent. Et tamen haec mihi non videntur adeo connexione incompossibilia, quod non debeat multo frequentibus apparere, ac simul ad ejus effectus productionem concurrere.

Mirarme item miserandum est, si Imaginatio tantum potest in mutatione foetus, ac signaturae sui prodrecendis quibusdam naevis, ac stigmatibus (quod fimirem est respectu generationis Monstri) cur mille rebus, quae Praegnantes mulieres appetierit, avidissimeque desiderarunt, vix omnes signum in foetu imprimantur pleraeque, & maxime cum fervore plurimum appetere praegnantes conspiciuntur partim sua vota expleret, partim autem cogantur, & tamen frustra de raro signatur, & certissime ex figuratur, rissemque omnes Partus certo certius foret. Sed cur Brot ipsa, ea praecipue, quae plam cochat, quot dat monstri non generant, et ipse foetus suos sui speciei figura denotatos? habent enim imaginationem multo, quam nostrae faeminae vehementiorem, ob id, quod mulier à superiori foeribus ab imaginatione innatione destituuntur, quod in illis non habere lectum. Cur ergo Canes totam hominibus, quotidie cuvatet, & domum toto persistere, & in spinalis cunar, & concipiunt, & toto graviditatis tempore vel blandientes, vel obiurgantes, mansuescere aut conspicientes, indefinenterque cum illis commorantes, catulos sunt saltem tantulum a sua parte immutatas non generent? aut cur saltem non partum simile foetus sibi animalibus, eorum quibus assidue coeunt, & cum quibus perpetuo commorantur, quorum speciem, tamen Imaginatione perpetuo haerere, & facile illis obiici potest verisimile est? imo non modum ferior species animalium similes catulos non generant, sed neque ipse quibus, quarum ipsissimo coitus actu, protrahunt non modo plurimum sunt, sed prurienti ardore, alterumque laterum faeminae mulier rubentium superinti spargunt, verum penitus non similes catulos generant, tum omnino concedendum, ea mea sententia, sic, plurimum foeminarum imaginationem monstrorum causam prurientia in spinoculu, eorum imagine alterari, & maxime ruan dispooni posse ad conceptum figuram alterandam, ut id naturaliter Imaginatio potest, quod mihi difficulter persuaderet: nam magis existimo foeminam quoque eam, imaginationem posse ad libitum totum delinear, & formosissimum effingere, quam & maxime, sed foemellam pro suo arbitrio procreare cur non potuerit? An non tredius est, Imaginationem Naturae in suo opere ethnagroso opitulari, quam ipsam per semovam vim ab opere divertere, ac devirare? Naturam enim obstrueret, quam illi obsistere, multo sentius putaverim.

Denique si Imaginatio alterare posse conceptum & illum monstruosum reddere, ut exempli gratia, cone in Leonis figuram bovis, vel caputeranium, vel hujusmodi quid, vel id facere instanti, vel tempore quodam proportionato. In instanti non, quia vel faciet in quolibet instanti, vel in certo; si in quolibet, potentiam donna figura sieri transfer in aliam,

[illegible] in hoc [illegible] imaginata bovem, sive [illegible] formam [illegible], vel imaginatio [illegible] Asinum, [illegible] metamorphosi de bove in Asinum, vel si [illegible] ovum, sive [illegible] ovum, quod [illegible]. Si vero id factu in certo instanti, vel [illegible] supra com[illegible], vel [illegible], si Hippo[illegible] credimus) vel post. Ante non, quia imago [illegible] imaginatione communicata non potuit in informi [illegible] partium differentiam & delineamenta. Non post, quia [illegible] quæ est causa per accidens, & momenta[illegible], cum Natura fortior, quæ est causa per se, & [illegible], unde consequens est, Naturam [illegible] operationi imaginationis [illegible] propriam operationem [illegible], & si quid commu[illegible] potest, [illegible]. [illegible] Cursum lib. de Partu cap. 17 num. 91 vers. Tertia cau[illegible] principali, & deinceps [illegible] omnibus [illegible] mulier [illegible] magnorum virorum opiniones [illegible] non [illegible] rationes, sed ex [illegible] nec, quod majori [illegible] dignum est, [illegible] oppositæ rationes conv[illegible], ut in hoc proposito Joannis Hou[illegible] [illegible], qui consuevit [illegible] optimum, qui Imo[illegible] figendi [illegible] Mutri ote[illegible], [illegible], & [illegible], [illegible] tamen ejus [illegible], quod [illegible] non est, quu[illegible] legentur [illegible] Au[illegible] [illegible], Magn. prudenter [illegible] relinquit lib. 3 Dæmonolog. cap. 33 & 48 ad fin. Hor[illegible] [illegible], illi tandem ut probabilio[illegible] adhæret, hoc unum pacto à dicti viri fieri solet. Quamobrem in hac [illegible], [illegible] causam [illegible] (Quo[illegible] vero [illegible] Prægnantem, vide apud Horstium tom. 1 de feminis & deinde tom. 2 de morb. mulier. Marcell. Donatum lib. [illegible] Desingenti fœtus Mussipont. pag. 109. Dugbeum de pulvere sympat. & Lud. Stratium special. ad Dugbeum de hoc pulvere simpat. pag. 139. Marcum Marci [illegible] [illegible] lit.)

Ceterum cum variis fiat genera monstrorum, & monstrorum [illegible] perti[illegible], & per accidens [illegible] non possunt omnia [illegible] [illegible] reduci, sed [illegible] quodque gu[illegible] habitu [illegible], & proportionatis 10 causam; & licet plurimque monstru fusu generen[illegible] [illegible] non lum[illegible] per unum modo fieri dispositu. Dicetur ergo, & 11 superabundans membrorum in monstris, nonullum posuit habere [illegible], quam defectum, & supera[illegible] [illegible]. Tortuositas monstrosu [illegible] decubitu, aut ab [illegible] ipso conam [illegible]. Membrorum [illegible], vel [illegible] originem ducit. Figura in [illegible] degenerat, le[illegible], [illegible] dino[illegible]. Degeneratio in alteram speciem, mistullam [illegible] commonstrabit. [illegible] quidem, si libet, ad Imaginationem referre, ego ad sanguinis [illegible] referam, & sic de singulis [illegible].

SUMMARIUM

1 *Ex diversa specie animalium [illegible] potest.*
2 *[illegible] in [illegible] à natura [illegible].*
3 *Animalia [illegible] differentia quanta [illegible] possit.*
4 *Homo à cæteris animalibus quantum differat.*
5 *Homo cum multis animalibus convenit in tempore [illegible] [illegible].*
6 *Propter [illegible] cum [illegible] specie cum humana commistio.*
7 *Maxima [illegible] impedit generationem [illegible], & [illegible].*
8 *Animalia [illegible] differentia [illegible] & generis [illegible].*
9 *Naturæ differentia non semper impedit generationem inter animalia specie diversa.*
10 *Magnitudinis disparitas an generationem inter species diversi animalia impediat.*
11 *Nullum animal [illegible] minoris [illegible].*
12 *Momenti Aristotelis à tempore [illegible] cum omnibus animalibus [illegible].*
13 *Proprietates naturales sunt inseparabiles.*
15 *[illegible].*
16 *Proprietas ut [illegible] magis, quam alia particulari, ac præcise tempus [illegible] non species.*
17 *Cur non idem omnibus [illegible] ejusdem speciei [illegible] tempus.*
18 *Partus quando nascatur.*
19 *Menses non [illegible].*
20 *[illegible] ex diversis speciebus animalibus, quædam naturalis parentum proprietates [illegible], quædam non.*
21 *Cur in diversis speciebus animalibus non possit sequi generatio, alia causa respicit [illegible] & [illegible] generationem.*
22 *[illegible] in Galeno principium sit [illegible] non habet in diversas species.*
23 *An ex homine & Bruto sequi possit generatio, peculiaris consideratio.*
24 *[illegible] monstrorum historia cur suspecta videri possit.*
25 *Ut [illegible] quicunque ex duobus seminibus sequatur, necesse est ex semine misceri [illegible].*
26 *Quæ [illegible] possint, qui impediunt generationem inter hominem, & Brutum.*
27 *[illegible] humani, & Bruto [illegible] videtur impediri posse.*
28 *In [illegible] dari [illegible] quandam [illegible] & [illegible].*
29 *Calor vivificans humani seminis differt à calore seminis belluini, secundum majorem, & minorem perfectionem.*
30 *Calor magis [illegible], sed vivificabit calorem minus perfectum.*
31 *Quale monstrum [illegible] ex [illegible] seminis humani, & belluini, si quando fieret, non [illegible].*

QUÆSTIO III

Quæ Monstra ex diversa specie animalium progigni possint, quæ non. Quæ item ex humana specie possibilia, quæ non.

De Monstris, quæ ex diversa specie Animalium progenerantur, multum inter Philosophos ambigitur. Negant aliqui ex diversa specie anima- 1 libus tertiam generari posse, & ratio pro hac evidens est; nam quod ex duobus animalibus specie differentibus nascetur, aut cum [illegible] compari generabit, aut non; si primum, dabitur hoc modo progressio in infinitum, quod [illegible] multitudinis, [illegible] novæ animalium species pullulabunt. Si secundum, videbitur Natura [illegible] aliquid facere, & à suo fine deviare, qui, cum is sit, ut [illegible] in speciebus [illegible], non potuit illum alia ratione per hæc [illegible] assequi. Sed huic opinioni, & 2 rationi [illegible] favorum [illegible] experientia, cum [illegible] videmus animalia in [illegible] differentibus speciebus, quæ tota [illegible] generant, aliquando non, [illegible] omnium [illegible] plenissimus sit Arist. lib. 2. de Gener. anim. cap. 5. immo in [illegible] Aristotelis sententia volentis, feminam non habere semen, sed tantum subministrare [illegible] sanguinis [illegible], [illegible] cujuscunque Maris semine ulterius speciei coniuncto, poterit [illegible] [illegible]; quod enim [illegible] [illegible], quo minus semen [illegible] sanguinem cujuscunque feminæ [illegible] Maris speciem.

Rationi in contrarium adductæ [illegible] dicendo, quod alterutra ex suppositionibus admissa, neutra ex consequentiis sit necessaria; nam animalia ex pares.

parentibus specie differentibus oriri, si interdum generent, non tamen speciem generabunt, sed in primam redibunt; quod si non generetur, nec de mulis evenit, hoc non est Naturam frustra aliquid facere, quia intentio Naturæ est conservatio sui individui in suscepto, secundum ejus intentionem, non in hoc, quod præter ejus intentionem oriatur. Aristoteles
3 ubi supra, & 4. de generat. cap. 4. quem plerique sequuntur; admittit quidem generationem inter animalia specie differentia, sed tres concurrere conditiones et necessitate, ad hoc, ut interim sequatur generatio, volunt. Quarum prima est, ut natura non multum distent, secunda, ut magnitudine corporis non admodum imparia sint, tertia, ut utriusque gestationi uteri tempora concordent sic Canes & Lupi,
4 Vulpes & Canes, Equi & Asini conveniunt, prolem ex coitu suscipiunt; sic etiam et Aves Perdices & Gallinæ, cum in eis omnes prædictæ conditiones concurrant. Contra vero ex homine, & Bruto non videtur posse sequi generatio, deficientibus omnibus prædictis conditionibus. Homo quippe natura a Bruto, ceterisque quibuscunque animalibus tantum distat, ut cum nullo omnino conveniat. Temperatione enim humanæ omnia excellit, formamque immortalitate animæ cetera cuncta exsuperat. Magnitudinem item, maxime propter corporis constitutionem & figuram, nulli par videtur. Quod magis palam fiet, si eorum, quæ magis in figura similitudine cum homine gerentur, qualitates, & conditiones examinet nam Homo solus bipes est, & erectus incedit, ceterorum animalium proprietate, & ex his omnium nullum Solus Homo manus habet ad omnia opera aptissimas ceterorum nullum quanquam habere aequaliter dici possunt, ut dicit Land. de Sacr. Med. Sil. Homini caput rotundum, & amplitudo quæ est quo corpore, est convenientia, & soli Homini Nasus eminet, immo solus Homo Naso donatur, ut et Andreas Laurentius lib. 7 Anatomiæ cap. 3. quæst. 4. cum 16. soli Homini cutis lævitas concessa, cetera vero horum nihil. Quid de facie dicam, sed pulchritudinem, quam in ipsa soli Hominem donant humanæ Doctores; And. Laur. Anatom. lib. 11 cap. 1. Tullius de Legibus cap. 1. Quid denique de aliis plerisque particularibus mentionem habeam, quæ hominem ita superet quoad magnitudinem, & corporis constitutionem, & figuram, à ceteris animalibus sejunctum? ex hominum enim hinc videtur constitutio, & figura Hominis cum constitutione, & figura aliorum animalium incompatibilis; quia videtur Natura quodlibet semen determinatum ad constituendum totum hoc, & nonaliamodo, temperatis, & non alia figura, hoc, & non alio tempore, hoc, & non alia loco, hoc, & non alio numero, ut ex semine humano non nisi figura humana membra dotata constitui possint, etiam ubi sint ab ipso semine forma immutabilis, & Equinum equinam, etiam abstracta a forma totius: ut ut videtur in quolibet semine quodlibet animal, quod certam figuram generari posse, si fuerit indeterminatam ad certam figuram communicandam. Hoc autem impotens illud Hippocr. lib. de genit. capere semen ideam omnium partium, quod optime pluribus demonstrat Ludov. Mercat. Consult. Medic. num. 20. vers. At non prorsus. Non videtur ergo quod semen commixtum ex Brutali & humano possit generare unum quid, quod sit medium inter duo corpora, in tempore in tam multis conditionibus inter se differentia.

5 Sed præter hæc, homo tempore gestationis cum nullo habet commune, quod nullum, ut Aristoteles, aliique placet, statutum tempus pariendi sortitum. Si ergo cum nullo convenit, cum nullo commixtum generabit, ceterum cum femina aut prævenient, aut subsequentur, quod in femine humano generabitur; & sic cum simul nasci non possint, impossibile est ea simul committi genere.

6 Sed præ his maxime urgere videtur intrinseca hominis forma, propter cujus nobilitatem nulla animalium species commisceri cum humana possit

Quamvis enim immortalis, incorruptibilis, et felix, cum mortali, corruptibili, & misera sit forma convenire in unum possit? aut quodnam tertium resultare ex utriusque principiis materialibus, quod primum corruptibile & mortale, alterum incorruptibile & immortale existet? Hoc tamen ad aliam videtur pertinere quæstionem, nempe, an quod masculum ex tali semine in foetu, formam hominis habiturum sit, necne? primum autem videtur quærendum, an seminum commixtio fieri possit, an potius unum quodque ab alio succedente, quod commixtio illa pre materia fieri possit, an potius unum alius corrumpet, ut infra.

7 Nam Galenus quoque lib. de usu Part. cap. 1. circa principium hanc seminum mixtionem adeo negavit fieri posse, quia propter maximam substantiarum differentiam, unum semen ab alio receptum corrumpi necesse sit; quin et ad hanc ipsam generationem impedimenta causa concurrere voluit; nam tamquam deducto ex animali utroque Homine, & Equo, non constat quomodo tale animal, si nasceretur, nutriri possit, cum Homo ab Equo tam diversis natura nutrimentis; item difficile est demonstrare quomodo tale animal regeretur in gestatione lacrimis in actionibus. Quæ omnia ubi quæ eorum generationem in utero, non ita substantiarum differentia, sed etiam loco certo utrique impedire possint, a hac ad tempora non fieri, nihil enim tam cuique rerum, ex generatum tale animal ex tali commixtione possit. Locorum ad ea, quæ Galenus affert, non debet respondere; cum enim ut hoc feminis generem aliquid quid, periculo forte utramentum habebit partium utriusque corporis constitutionem obtinebit, nam aliqua animalia non sunt solum, sed genere differentia committi generatum, ut illa alendum, imo ubi maxime potiores suscepta impedientes, & tamen certa animalia uterum constituunt, unde tam tempore differt videlicet nutritione & in concursu; modi nutriti modo in folliculis, & tamen hæc duo simul producentur, & animal ex ejus conjunctione unum vivit, certum est impedimentum, quod adducuntur ex parte alterius, non obstat generationi tertii cujusdam animalis, quamvis maxime sit, ut est illud, quod intervenit inter ruminantia, & folliculis quando nutriantur.

Non dissimilem allatis ad hoc ipsum rationes memini Lucret. lib. 5. de rer. nat. & lib. 5. ejusd. in subsequentibus carminibus

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in ullo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc partis, ut non sat par esse potissit.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde.
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret Equus, puer haudquaquam; nam sæpe etiam nunc
Ubera mammarum in somnis lactantia quærit.
Post ubi Equum validæ vires ætate senecta,
Membraque deficiunt fugienti languida vita,
Tum demum puerili ævo florente, juventa
Occipit & molli vestit lanugine malas;
Ne forte ex homine, & veterino semine Equorum
Confieri credas Centauros posse, neque esse,
Aut rabidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas, & cetera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus,
Quæ neque florescunt pariter, neque robora sumunt
Corporibus, neque projiciunt ætate senecta,
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus unis
Conveniunt, nec sunt eadem jucunda per artus.

Exemplum quoque affert idem Poeta ab insitione arborum desumptum; quemadmodum enim impossibile est, ut quibuscunque arboribus insititium fructum, quæ frugifera sit futura, sed maxime si fructus utriusque insitæ arboris naturam æmulari debeant, etiam multo magis difficile creditu est in permixtione animalium specie differentium quamcunque generationem sequi posse

H Sed

Sed quia hæc sententia videbatur obstare experientiæ, cum et historiis fide dignissimis habeantur monstra hujusmodi, habentia omnium membrorum commixta diversarum specierum animalium aliquando ratione, Aristoteles huic instantiæ occurrit dicens, talia membra diversis à propria animalis specie, esse tantum per similitudinem talia, non autem vere talia, nempe inquam non habere à formatione substantiali, et parentum scilicet semine deducta ut talia sint, sed ab aliqua accidentali causa. De [illegible] intelligi, quæ nullo modo inter se convenire possunt.

Plures etiam DD cum Aristotele consentiunt, & ex omnium catalogum hic congeram, præter Averroem et [illegible] 4 *de Gener. Anim. cap.* 4 eandem sententiam tenent et recentiores Marcell. Donat. *lib.* 1 *hist. Med. mirab. cap.* 1 Card. *de variet. lib.* 15 *cap.* 77 Rust. Rud. *de med.* [illegible] *lib.* 2. *cap.* 59 Facimusque pro Jurisconsultis nonnullos Legum recentiores apud Carrer. *de Tort. cap.* 17 *sub num.* 71 *in fin.*

8 Alii denique voluerunt, nonnulla specie differentia quæcumque animalia coire, & generare posse: eaque quod eorum fabulis, [illegible], referuntur, ut illud esse credendum, quod Leo Africanus [illegible] Aquilas nempe Lupis in Africa commisceri generare, eamque commixtionem [illegible] quod animal oriri. Neque majorem habet verisimilitudinem, quod jactant Hominem scilicet cum quibuscumque brutis, & quod [illegible] verissimile est, cum Asinabus, & [illegible] aliquando generasse, et tamen ostendo [illegible] hominis figuræ prodiisse, interdum autem membris et utriusque parentis mixtis, alias tandem brutorum figuræ parentem aut utrumque repræsentare, idque pro generatione brutorum magis, [illegible] verum, & [illegible] quam inveniatur, sequitur, & [illegible] Licetus, *lib.* 2. *de caus. monstr. cap.* [illegible] & maxime in ea parte, quæ credit hominem cum fera aliquando commisceri, & generare Aristotelem in testem adducat, qui tamen potius contrarium sentire videtur, ut enim habetur. Sed cum impossibile esse, ut tale monstrum gigneretur, id est, alterum in altero animal, [illegible] gravissimis decretis, quæ plurimum differunt ut Homines, & Canis, & in Ove, & Bove. Licetus tamen aliter suam intentionem optime tuetur, argumentis ex adverso appositis & contrariis Aristotelis auctoritatibus satisfaciens, ut quod ipsum unicuique videri potest.

9 Nos primi sententiæ, neganti absolute ex diversis animalibus specie differentibus sequi posse generationem, jam subscribimus. Deterruit tamen nunc, cum pro Aristotelis sententia aliquis [illegible]. Primo igitur, quod de Natura differentia [illegible] non videtur impedire hanc generationem, cum videamus non modo ex animalibus, quæ [illegible] Natura distant, ut quorum unum silvestre est, domesticum alterum, ut Sus & aper, Canis & Lupus, Asinus & Onager, inter se coeuntia generent, sed etiam quæ multo magis differunt in temperamento, in naturali propensione, in corporis dispositione, ut Canis & Vulpes (quamquam per modum differant nulli Credo) Canis & Tigris, Tigris & Panthera, Pardus & Leæna, Canis & Simia, & alia permulta. Præterea Equum & Asinum, quantum multum differunt quis non dixerit, cum alter impiger sit, superbus, animo altus, velox, alter vero piger, humilis, animo demisso, gressu tardo, ille bello aptus, hic oneribus ferendis? Quis non dixerit illos plurimum natura differre, cum unus calidissimi temperamenti sit, alter frigidissimi, & tamen hæc bruta inter se coeunt, & generationem [illegible] quis non novit? Sed omittamus Equum & Asinum, [illegible] quæ sub diverso genere continentur, ut quæ sub solidipedum genere continentur, & quæ sub genere ruminantium comprehenduntur? & tamen hæc inter se coire, & generare Hippocrates declarat, præterea a Tauro & Equa susceptum, quem vidisse se testatur Jacob. Rueff. *libro de mulier. cap.* 3 & de quo Card. *lib.* 2. *de Med. contrad. tract.* 6. *contr.* 18. & quem in Gallia [illegible] non esse [illegible] nonnulli, & quem denique nec ipsi vidimus, ut ex historia, quam in ultimo hujus tituli [illegible] habes, scire licet. Et de [illegible] Persiano, *Nihil* [illegible] *lib.* 3. [illegible] 3. *cap.* 3. Sed & supra dictam Jacobus Rueffus [illegible] equam [illegible] pullum peperisse [illegible] posteriore parte Cervo similem, quem nullus alius equus currendo æquare poterat, ipsumque Ludovicus Rex [illegible] dono recepit, cui simile [illegible] nos hic Romæ Francisco Cardinali Barberino dono missum ex Cervo & vacca natum, de quo mentionem habet [illegible] *de monst.* [illegible] *in fin.* Cum ergo tanta Naturæ differentia, quanta invenitur inter Solidipeda & Ruminantia, non impediat tamen ipsis generationem, [illegible] quælibet, [illegible] concurrere debet, si generatio inter hæc [illegible] debeat, & idcirco bene credendum falsitatem non esse, quod de Aquilis cum Lupo coeuntibus refertur, cur de homine cum Asinabus, cur [illegible], hæc enim fabulam [illegible], cum propter summam differentiam in quibuscumque rebus tam ad coitum, quam ad generationem, tum quoad temperamentum, quam quoad corporis constitutionem, tum quoad victus rationem, quam quoad [illegible] spectantibus, impossibile videatur ex illis sequi posse generationem.

Altera conditio, quam desiderabat Aristoteles in [illegible] corporum magnitudo una [illegible], quæ item [illegible]; [illegible] inter ejusdem speciei individua, nullo impedimento esse conspicimus, ergo nec inter animalia diversæ speciei. In humana certe specie [illegible] pusillas feminas grandes [illegible], & [illegible] mulieres [illegible] Molossi, [illegible] Melitæo [illegible], qui quadrupla proportione [illegible] illam [illegible]. Illud verum est, [illegible] non posse, sed non omnino dicendum, inter hanc [illegible] sequi non posse generationem, hoc enim solum [illegible] coniungi non possunt, & sicut [illegible] magnitudo impediat [illegible] & [illegible] diversæ speciei [illegible], non tamen idcirco sequitur, quod impediat ea sua natura generationem, sed tantum per accidens.

Verum enim vero præ omnibus conditionibus quæ inter animalia specie differentium generationem impedire existimari, maxime facere videtur Philosophi distinctum tempus in utero gerendi. Patet enim nullum animal nasci posse nisi determinato, & sibi [illegible] tempore: quod ergo in duobus animalibus specie differentibus constitui, quocumque tempore [illegible], (dummodo non ex [illegible] coeuntibus [illegible], quæ suo [illegible] tempore pariunt) aut prævenire, aut retardare partum [illegible], & si impossibile est, ut [illegible] nat, [illegible], aut [illegible] 10

11 nec? Sed neque ad istam obstare quidquam videtur quod opponitur, [illegible] ipsi Aristotelis doctrinæ, & [illegible] hominem, & brutum; quia in [illegible] homo [illegible] gestationis cum omnibus ambigui [illegible] ad [illegible] gestationem convenire, licet voluerint nonnulli DD proprietatem hanc generandi filios septimo, aut octavo, aut nono, aut decimo, aut undecimo mense, [illegible] indiscretorum, quod [illegible], [illegible] quæ idem homo eodem mulier [illegible] septimestres, aut nonimestres generet, non semper autem aut septimestres, aut nonimestres, quod succedere deberet, si hæc proprietas à Natura [illegible], cum hujusmodi proprietates non sint inseparabiles. Sed ego jam

pus mortuum, hominem in utero gestatione, hoc
14 est in tempore secundi uterum, non differre à cæte-
ris commeabus, sed habere et cætera, suam sæte-
tum partem determinatam, concordare secundi ce de-
terminatum esse quoque fortunatum, quem sententiam
Cæsare depeit *In Prolegom. n. 7* neque animantium
nos sideratum reperibat. Vide etiam in quas inspice
hominum nudum alliquo do eos confictus, quid.
15 quæ differenti speciem ob eiusdem tempore, Ste-
phen. Roderic. Castrens. in *lib. Hippocr. de. Al. in part.*
& Dexiel Sennert. *lib. 4. sua pract. Medic. part. 2.*
sect. 6. cap. tambo Medici, & Philosopho illustres,
hæc etiam ipsi attestantem terminantes, ejusque
& contrarium se rectae tenere prædicte re, illam
tunquam communi probabiliorem acceptantes, cæte-
rosque ad eam acceptandum invitant, hic homo
autem, qui neque Philosophus est, neque rationes
meas mea vel volet, tui nouit ponderare, tude-
ter eum reject, ut improbet, & quod magis de-
testandum est, tertio actionem ambulaturum, nos-
nisi motis in medium profectis solido quidem ra-
tionibus, ut pene est DD judicemurum inceptam,
ineptissimum appellare. Sed hæc finistra sua ratione
secundi Philosophici aliorum sententiæ inquisitu-
dini relinquemus ed eam meam reden, & ad
Aristotelis rationum dicam, unum esse, debetur
unicuique animali Naturam sibi tempore nasci,
utraque Equum mensibus duodecim, vitulum decem-
no, Elephantem biennio, & sic de cæteris, ac
quemadmodum quod ex Equo, & Asino progignitur,
16 neque Equus vere est, neque Bos, sic neque Bo-
vis neque Equi tempore nasci potest debet, sed
habere illud quoddam particulare, quoddam tempus
tur ortus, nempe quod sufficiat illud utrique tem-
dem sibi convenientem in utero perfectionem hu-
enim proprietate nascendi hoc, aut illo tempore,
unumsi quod universale tempus, in ipsius spe ut,
quoad particulare, & præcisum ad dies determina-
17 tum, est ipsorum individuorum non unum illud
tempus ob illam causam à Natura ortus unum illum
est assignatum, vel quia tanto tempore indigent,
ut in utero perficiantur, ut et in lucem prodeant
tur, & nutriri possint, & auctores ortus inpoffibili-
sime possint, & quia individua ejusdem speciei va-
riant temperamento, viribus, parentum fortitudi-
ne, cælo, genio, & multis aliis conditionibus, id-
circo terminum illum nunquam natura statuit omni-
bus, ita ut omnia eodem die eademque hora, to-
tidemque diebus ab utero prodeant, sed latitudine
quadam determinatur; atque hoc pacto nullam indi-
vidua ejusdem speciei citius nascuntur quam aliqui-
d nou, unde nec patet ut plurimum nascitur, quam
hominibus robustiores etiam citius, debiliores tardius
nascuntur, quæ pariunt fortes sectantur, mer-
cant utero, quæ debiles, retardant; cælo calidio-
re minori tempore, frigido, diutius in utero
manent, & si de cæteris, idcirco hominem à nono
mense ad undecimum, Equum à decimo ad duo-
decimum, Asinum, & Bovem eodem modo, ut ovem
à spatio bimestri ad trimestre, ovem à quarto men-
se ad quintum, aliud tempore succeminatu sem-
per, & determinato quidem dei nevit; ut ex histo-
18 ria naturalibus *hac est comprehendi*. Animal ergo,
quod ex duobus speciebus differentibus fuerit conce-
ptum, nascetur eodem modo, cum ad eam perfe-
ctionem pervenerit, quæ sibi convenientem uter eit
necessaria, non illi dedecet, & Mater al mentem au-
quo id obstabit ejectionis, nisi ea possit, ea non,
neo enim ad nutritionem Naturæ conjunctis et pregna-
tum est, unde hac de causa Monstra facile intereunt,
19 ut aliat eam Philosophus demonstrabo atque sibi
volunt Virg. *lib. 6. Aeneid.* &c.

Centauri in foribus stabulant

ac sentit Servius ubi, ut ponet etiam Hieron. Mega. *loc.*
allatum pronunt tamen non ed quæritur, an quod
ex speciei differentibus animalibus plurimum vivere
possit; neque, sed an plurimum possit, non contra.

Addo his quoad in nostris diversis speciebus commu-
nibus, cum semina miscentur inter per totu, pro-
prietates quædam utriusque etiam confundantur,

neque sterile dicas, quem proprietatem item ob al-
terius generis acceptaret, et ex hoc potius quem an
aliis recipit ad minimum possit. Illud autem non ob
utrisque parentis tomenti etiam, sed ab alterutro, sic
Mulus ex Equo, & Asina conceptus, habet ita ob
utrisque parentis communem figuram, ac quo ma-
gis acceperit, neque etiam minimum, à petit tamen ne-
que fortis idcirco, à me te relictissimum in habitu-
dine, sic & Hippotaurum id figure neutri expressi-
tus omnino similis, à matre tamen habere speciei
certitudinem, nempe, expetitur sollicitudine, quam
comminem sollicitudine. Speciei tamen igitur bene differen-
tium affecti potiri hoc, quem illo tempore ob
utrisque parentis naturam recipere necesse neque quem
est, sed ab alterutro, aut certo sic contunder utrum-
que io hoc cooperari, ut fieri, ut dixi, perfectum
quandam tempore, nempe cum perfectionem ne-
quærit. Aliter, utrum quidem utrum perfectio-
num functionis attingere, ulterius autem illam, &
se luterib: ut sit ultimum fieri possit perfectionem
mixtus, ut duobus etiam fieri necesse est, quod in-
tem influat proprietatem, ut tali tempori nasci-
tur. Rationem ergo ed ed, sic ut hoc quod hæc
femina perfici, & deduci in lucem eodem tempo-
re non pollunt, certum etiam commixtio imperfe-
ctum, & sic non quærendum de tempore dimensionis
utrinque ferendo, hoc enim nihilominus luminum
commixtionem, & conceptus formationem impedi-
re poterit.

Sed præter impedimentum ab Aristotele allatu,
aliud non contemnendum insurgit, ex quo tota
speciei differentium animalium generatio, sequi non pos-
sit, Idque est diversitas constitutionis membrorum
generationis, & vacuitas in coeundo. Mari enim,
& feminæ ejusdem speciei genitalia ea proportio-
ne Natura perfecit, ut nullo negotio invicem
uteri possint, atque ex rationi cuique speciei ma-
res tam crassitudine donavit ejusdem feminæ vulvæ
amplitudine dilatat, contra, cum meatu membri
virilis ... obtinuerunt, ejusdem feminæ vulvæ
angustiam suo consecutæ. Si ergo longitudine tu-
dum proportio in eadem specie, quam si aliquando
vitietur, conceptus facili negotio impeditur, Sic
etiam figuribus maribus veretrum offenderit, si
tra efformeur Naturæ, ut in coitu tumefactum eo-
dem quosdam in medio uteri, quibus copulari-
sum ... inhærere, ejusdem speciei femi-
nas uterum illis ... Mari ge-
nitalia ... esset, non sic utrum in uteru feminæ,
uter in utrumque membro non ita consistere deturban-
tur. Itaque quomodo ... omnium rebit po-
terit aut etiamsi lacat, quomodo generabit, si in
ipsa commixtione cum ovo cohæreat, ut sua natu-
ra fieri nullo modo possit? Potendum enim est,
animalia, quæ inter se cohærentia coeunt, nequa-
quam generari posse, ubi neque simul cohæreant,
neque ... convenientem tempus persistere in coitu pos-
sint. Canes enim, qui vel sui ipsorum vitio, vel
feminarum in coitu adhærere non potuerunt, ste-
riles fuisse experimento compertum habemus.

Eandem parit difficultatem genitalium constitu-
tio quoad magnitudinem, nam quomodo Equus
Vaccam inibit, cum illius membri crassities, hæc vul-
va angustius poterit meatu capacitate sit urgens? aut
quem etiam reperies Camelum incunde Equam, aut
alium feminam extra suam speciem, aut etiamsi in-
eat, quomodo in emittent semina a feminæ si-
mul, & mare sulcando concordabit? conveniens enim
enim est calidiora chamelis tutior, ac promptior
semen emittere, frigidioru fertus. Sed & hoc multo
in ipse accidunt impedimenta generationem inter duo
animalia, specie differentia, quæ impediant gene-
rationem ut ... conjunctionis maris, & fe-
minæ. Nobis autem, utique eodem intrinseca causa
impedient talem generationem in ipsis seminibus
inhærent, nulla enim præmaturatarum sufficiens id,
hoc ex sua natura videtur.

Galeni quoque ratio ad hoc allata; cum maximi
quidem ponderis sit, ad trutinam revocanda: ea
est idcirco, impossibile esse ex duobus seminibus

speciei differentiam animalium generationem sequi, quia semen principium sui motus ... habet in ...
81 vocibus speciei, quae ratio licet ... convincat, ... quia videmus tamen Equi & Asini, Hirci & Ovis ... Tauri & Equae ... generatio, habet tamen similem responsionem, quia procedit quidem de qualibet semina per se seorsim sumpto, ... autem Equarum semen potest habere motum ... [illegible] ... constitutam ... quae hoc habebit principium sui motus ad gignandum tantum quandam ex diversis speciebus commixtam, ob communicationem illi a seminibus utraque ... ex duobus enim seminibus, quae sunt partiales tantum conceptus, fit unum totum, quod est ... ipsius, nisi ergo ut Galenus, addebat, quod impediat femina diversi concipi, ... ipsius, non est ... impossibile; habebit autem semen commixtum ex duobus ... ipsum dicta erit hoc particularem quandam ... ad talem ... figuram, aut talem & talem ... producendam, & non aliam; idque fiet per ... seminum virtute, quod autem ... experientia ... conceptus ... tribuat, sed ... semper ... partim superati accessit, ... semen, ut doctrina Hippocratis & Galeni ... habent principium ... & passivam ... seminum ... quam ... apud Medicos ... acceptissimum.

81 Caeterum ... est a nobis ... dam, an ex homine, & Bruto simul commixtis ... possit generatio; nam hoc, ut dixi, non solum ... multi viri doctissimi, sed etiam ... quorum verbis placet ... ambigere, ... Videmus ... animalia ... differentia ... gi, & ... notissimum est, quod de Africa jactatur, ob ... Hippocratis ... ita ... (licet ille de Asia loquatur, ... nonnullae Africae ... Asia, ... volunt) *lib. de Aer. aq. & loc.* ... ubi ... *Vinum ... in ipsis ... generari ... fera*, quod & Aristoteles fatetur *lib. 2. de Gener. Anim. cap.* ... illud in Hippocratis verbis, *Quae ... multifarium generari ... in fine*, ... in aliis speciebus, & in humana quoque, ... contingere. Plutarchus etiam in ... *Quod Bruta ... ratione*, ... manibus ... homo ... generari posse, dicens, *Et ... cum ... & ... Equabus ... se commiscere & ... & ... propter ... infamaverunt. Ex hujusmodi vero ... & Minotauri, & Aegipanes, & ... Sphinges, & Centauri ...* in *paralellis ... num. 54.* ... historiam ... Ephesii ... filii, qui Asinae ... Onoscelen ... *seq.* de Fulvio Stellio ... Equam ... quae ... Hipponam ... Plinius ... *lib. 7 cap. 2.* Indos ... Quin & *lib. eod. 3* ... Claudius Caesar ... Hippocentaurum ... Aegyptum ... Non videtur ... Plinius ... dictu ... Imperatori, ad quem ... principibus ... fallaciae ... Sed & Aelianus Centaurum ... *lib. 17 de Animal. cap. 9.* ... *cap. 43.* ... Caput ... & ... pectus, ...

humana ... Posteriorem autem ... ab ...

Sed & Varronis ... Centaurum, ... quandam ... intellectum, ... Fulg. ... *lib. 4 Memorab.* ... Cornelius, ... Mancin. *de Anim.* ... *num. 27* Maiterg... ob ... [illegible] ... Ut Cardanus *de varia. l. 7 ...* Jacob. Rueff. *de ... lib. 5 cap. ...* Marini *lib. 3 de ... & pragn. ... cap. 7 & ... num. 20* ... *lib. 4 ... cap. 6.* Roderic. a Castro ... *lib. 3 ... 15* Wiermich *de ... & 16* Andr. Laur. *Anatom. lib. 8. quaest. 14* ... *lib. ...* Ambros. Paraeus *lib. 13 cap. 12.* Licet. *lib. 2 de caus. Monstr. c. 68.* Bauhin. *de Hermaphrod. lib. 1 c. 10.* Sennert. *lib. 4 pract. part 2. sect. 2. c. 4. ...* Schenk ... *Mith. med. ... quaest.* (... *pag. 316 Hurst. Oper. medic.*) & ... *Quaest. ... de ... signif. verb. ...*, *& alii.* ... *lib. 1 cap. 20* Torreblanc. *Daemonolog. lib. 2 cap. 12. num. 10.* & ... Alphons. a Castro *de ... c. 17 num. 77* ... *num. 91 vers. ...* & ... *lib. 3 de ...* Martin. Delr. *lib. 2 ... quaest. 14.* apud quos etiam nonnullae historiae ... Maniliani, ... Delrius, & alios, ... Avicennam, *lib. 18. de Animal.* & ... Cardanum, *lib. 4 ... cap. 77.* ... quae ... monstra ... non ad ... tamen ... seminum, ... Coaclio ... Hos alios ... qui ex historiis fide dignissimis ... comprobarunt, ... desiderat ... praecipue autem Schenck. *in Observ.* Wiermich. Licet. *Fortun.*, Bauhinum (Callanuadam, Torquemadam,) & ... Solum addam, ... historiam, ... Paradis de ... Romae in Regione Montium, ... Leone Decimo ... nonnulli ... Auctoribus, qui id fieri posse ... alii ... ut Plutarchus, *qui ... Quod non ... fiunt*, ... impossibilitatem ... ut ... *Minime, inquit, ... neque Centauri, neque Gergones.* Ad impossibilitatem ... Ovid. *lib. 4 Eleg. 7*

— ... Medusa
Gorgonis ... fuisse comis.
Esse ... Virgine ... Chimaeram,
A ... angue ...
Quadrupedesque ... pectora ... juncto,
Tergeminumque ..., Ter geminumque canem.

Quin & Leges ipsae ... impossibilem ... ut §. ... *de ...* ... ut per Tiraquell. & Covarr. *loc. sup. cit.*

Caeterum non ... ulteriores ... difficultates; & primo historiis Centaurum, ... 82
... monstrorum ... qua ... humani, partim ... membris ... Unde primo hoc ... semen ... ex quibus ... gene... concipi in utero non possunt; ... fieri generatio, quod est impossibile. Secundo, dato quod ... in utero, ... unumquodque ... membra generaret, ... exempli gratia gene-

generaret caput humanum, aliorum verò pectus bellinum, & sic distinctionem illam dissolui oporteret, ac invicem simulata legingui, quod non est verisimile. Tertio necessè fuit dari duo agentia totalia in uno effectu, quod nunquam [illegible] dicendum, cum utrumque membrum [illegible] caput ad hæc, & non alia membra, hoc & non alio charactere insignite [illegible], [illegible] quoniam agentia [illegible], [illegible] generandum, non hæc humana, ille bellinam. Denique si ab experientia fidem [illegible] est, nunquam videntur hominibus [illegible] diversæ speciei animalia, habentia partim membra animantia, partim aliorum generibus, sed communia, ita ut unum [illegible] magnitudine, quam ad aliam [illegible] similitudinem accedat, sed interim tamen aliquid, non certe ad nullam, hoc est, non magis ad unum, quam ad aliam, ut nunquam [illegible] caput equinum, reliquo corpore humano, nunquam illum [illegible] caput proferat Taurino, corpore reliquo similis Equino, licet *Jul. Obseq. Prodig.* referat [illegible] Agnum [illegible] caput in [illegible], humanum, & si quæ alia hujusmodi inveniuntur, fabulosa puto, aut habent quandam similitudinem, ut habent etiam quandoque diversæ specierum generationes, ad parentum imaginem, quam tamen, ut dixi, nunquam simpliciter, & absque ulla convenientia cum altero repræsentant.

26 Denique, præterquam quod dictum, animo in [illegible] et tam ab humano titulo devius homo, ut se cum Bestiis committeret in nefandum [illegible] [illegible] est [illegible] tamen [illegible] [illegible] cum [illegible] miscellam, & ex iis generationem prohibent, semen nempe [illegible], quæ ab aliis [illegible] suam speciem [illegible], aut non aliunde [illegible] se non patiuntur. Humani ipsius etiam [illegible] [illegible] seminibus hominum [illegible], & [illegible]. Unde non [illegible] & humanæ Legis [illegible], [illegible] coeundi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] procliviorem ad [illegible], in alterum, & reciprocum [illegible], & alia id genus, quæ [illegible] opinionem [illegible], quod [illegible] sæpe supra [illegible] [illegible], & abominabile committitur (quam D. O. M. humanæ progeniei [illegible]) [illegible] cum difficultate, nec forte ullo modo [illegible] generatio.

27 Sed neque hæc, licet de facto generationem hujusmodi prohibeant, impossibilem [illegible] videntur. Quid ergo ad tam implexam dubitationem respondebimus? Post seminum commixtionem, quam nihil impedire posse, nemo est qui dubitet, videndum an [illegible] sit, quod eorum commixtionem possit prohibere Substantiæ, vel materiæ [illegible] [illegible] possunt. Et quoad substantiam, nimis certe distare videtur perfectio caloris [illegible] humani à

28 bellinis. At si in [illegible] invenitur calorem [illegible] quendam [illegible], ut [illegible] [illegible], quod demonstrat [illegible] Fernel. *lib. 4. Physiol. 1. & alibi*; calor seminis hominis à bellinis differt [illegible] secundum magis, & minus, non erunt ergo contraria, [illegible] seminis commixtionem prohibentia, immo [illegible] magis perfectum vivificavit, non autem [illegible] seminum bellinorum, propterea quod videtur caloris vim [illegible], non [illegible].

30 At omne substantiarum dissimilitudinem indicant experimenta [illegible] prodeuntes hujusmodi miscellæ, humani nempe, & bellini [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] tota per totum, cum partim generarentur membra humana, partim bellorum, non promiscue commixta, ut in cæteris animalibus [illegible], quæ ex parentibus specie differentibus procreantur? Adde quod anima, quæ est in semine humano, est anima similium nihil differt à omni anima, quæ dicitur in semine bellino. Sed ei tamen ex parte non videtur illa anima, est ille animæ facultas effingi in semine posse, quæ facultas [illegible] facultas est, unde si illa adesset facultas animæ rationalis in semine humano, adesset & anima rationalis, quod non est verisimi-

lis, sed hæc longioribus prosequitur Thom. Fien. *de form. fætus* [illegible] Unum quandoque, ut formentum tamen magis [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], idemque seminum miscere prohibentur? Cum neque hoc, si illam dissimilitudinem, quæ [illegible] [illegible] aliter [illegible] modo [illegible], si commisceri permittantur. Semen [illegible] humanum & bellinum, non est quod [illegible] prohibeat. Deinde ex actum [illegible], & [illegible] generationem sequi, [illegible] eadem illa tantum sit, [illegible] videtur, quod [illegible] non possit. Quod si hæc [illegible] nunquam, non tam de [illegible], non facile impossibilitas, sed [illegible] accidenti [illegible] impedimentum [illegible]. Quale vero monstrum, quod [illegible] seminum commixtione nasci possit, aut non habens partim humana membra, partim bellinum, [illegible] simul commixtum, ut [illegible], [illegible] speciei diversis parentibus [illegible], [illegible] non ad [illegible], [illegible] [illegible] tum [illegible] dixeris, nonquam posse [illegible] (summum enim [illegible] [illegible]) quinquam [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & multo minus quod [illegible]; Quid ergo considerandum? [illegible] [illegible] animal [illegible], homine excepto, animam [illegible] esse debet. Sed [illegible] igitur [illegible] cum [illegible] semine junguntur, Hominum Mulo, & [illegible] locum [illegible] in Pisces, [illegible] Aves. In animali cætera [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], materiam [illegible] & sanguinis [illegible] informante, in Hominibus autem semen à Parentibus [illegible] [illegible] [illegible], sed in [illegible] [illegible] disponentem sed semine [illegible] recipiendam animam rationalem à Deo, sicut ut [illegible] semine utrisque junguntur, infundendam. Modo, cum semen alterationes parentibus sit tantum [illegible] [illegible] generationis, et se [illegible] generare, sed necesse habet [illegible] [illegible], ut homo inde generetur. Si ergo pro semine humano semen bellinum ex parte alterius concurrentis [illegible], non potest simul jungi, quia semen bellinum [illegible] est, habetque in se formam suæ speciei propriam, nempe animalium illius, cujus est semen, & incapax hoc est ad recipiendam formam aliam, [illegible] [illegible] habet dispositionem ad recipiendam animam rationalem, [illegible], unde neutrum potest novam formam admittere, [illegible] [illegible] [illegible] semine humano, & bellino possit [illegible] generari. Sed illud non inficias [illegible], monstra nasci, ut [illegible] [illegible] quomodo commixta membra humana, & bellina habente, [illegible] indicium fecere, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tormentis [illegible] possit; Forte enim D. O. M. ad tam infandum scelus [illegible], poterit permittere, ut [illegible] [illegible] [illegible] commixtione aliquid nascatur, ut eo in [illegible] [illegible] debitas pœnas luat, ad hoc enim maxime [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videtur; quod si quid aliud est, quod pro [illegible] faciat, illud etiam sensu recolligere poterimus.

SUMMARIUM.

1 *Monstrum [illegible], quatenus monstra [illegible] [illegible] [illegible].*
2 *Partus ad aliquem effectum dici posse monstrosus, ad alios autem non.*
3 *Monstrum ad effectum quod baptizari possit, quomodo dicatur.*
4 *Partus humanam figuram habens pro homine habendus.*
5 *Fera ex homine [illegible] potest in aliquorum sententia generare aut hominem, aut feram, & [illegible] mulier ex Bruto [illegible] generare aut hominem, aut Brutum.*
6 *Ad hominis perfectionem videtur requiri figura humana.*
7 *Sola anima sine corporis perfectione sufficiens non facit hominem.*
8 *Quod foetum humani, [illegible], figuram non habet*

[illegible]

rationalem animam habere non præsumatur.
9 Figura tantum est prædominantis seminis indicium.
10 Caput est præcipua rationalis Animæ sedes.
11 Fœtus humanum caput per hominem habendus.
12 Fœtus homo in facie, & solum homo facie decorus.
13 Monstra in dubio baptizanda.
14 Fœtus humanum capitis belluini non pro homine habendus.
15 Fœtus capitis belluini quando demum suffocandus.
16 Monstra in dubio, ab humana figura prorsus degenerantia in speciem aliam, nihil humani habent.
17 Monstri bicorporis alterum, quod videtur sensu carere, an homo sit.
18 Monstrum rationalem animam habet, si humana figura sit prædituum, an verum sit.

QVÆSTIO IV.

Quæ Monstra in humana specie rationalem animam sortiantur, quæ non?

1 Plurimum interest, ut videamus, quænam monstra in humana specie quandocumque nata rationalem animæ sortiri præsumere liceat, quæ non, ab hoc enim plura maximi momenti dubia dependentiam habent, nempe an fœtus hujusmodi baptizandus sit necne; an rumpere debeat testamentum, an succedere debeat in paternis bonis, necne,
2 & alia quamplura. Nam etsi, cum monstrosus fœtus sit, semper eodem modo ad quemcunque effectum pro monstro habetur, sed ad aliquos monstrum dicitur, ad alios non. Simpliciter tamen Monstrum dicitur, quandocumque aliquid enorme vitium habet, vel in excessu, vel in
3 defectu, vel in conformatione membrorum. Ad effectum autem, quod baptizari debeat, nunquam dicitur Monstrum, quandocunque humanam figuram retinet, nisi forte, quando cum hoc, nullo sensu præditum esset, quemadmodum ad effectum, quod possit impune occidi, non sufficit quævis etiam enormis monstrositas, nisi omnimode à figura humana recedat, & vere homo dici non possit. An autem enormis læsio in excessu, vel in defectu membrorum impediat, ne parentibus, aut matri in bona succedant, Jurisconsultorum est definire: non nisi illud sit, quod hujusmodi fœtus pro vitalibus non habeantur, & idcirco testamentum non rumpunt, non video, quid in causa esse debeat, cur paterna, aut materna hæreditate defraudentur, nisi forte defectus esset enormis membrorum principalium, ut si monstrum esset Acephalum, hoc est, sine capite, unde etiam nequaquam palam esset, an homo esset, necne?

Videndum ergo, quæ monstra Anima humana
4 donentur, quæ non. Poterunt aliqui nullum in hoc dubium intervenire, quandocumque fœtus humanam figuram habeat: ita Fortun. Fidel. lib. 3 relat. cap. ult. in qua sententia sequitur, quod Equa, vel Bos possit generare verum hominem, nam po-
5 test etiam, ut credit, Equa, vel Bos hominis commixta generare fœtum, qui humanæ figuræ perfectissime donetur, nihilque Bruti retineat. Sic & Mulier ex Bruto concipiens, aliquando Brutum, aliquando Hominem generare poterit, sicque fuerunt Attilam Hunnorum Regem, ex urso, & muliere susceptum, unde Torquat. Tass. Cant. 17 Stanz. 79.

Ben si conosce al volto Attila il fello,
Che con occhi di Drago il par, che guati,
Et ha faccia di Cane, & a vedello
Dirai, che ringhi, e udir credi i latrati.

In hanc ipsam sententiam ex Jurisconsultis inclinat Tiraquellus *lib. 2 Connubial. cap. 31. num. 22 ad plures sequentes*, ut putavit. Sanctio, ubique hujusmodi animalia semihumana figura insignita, & homines esse, & tamquam participes, omnisque excludenda Hominum cum feris commixtione.

6 Videtur autem ad hominis perfectionem, corporis sufficientem quandam perfectionem requiri, quia sane Anima non fuit Hominum sine ejusdem corporis perfectione. Plat. *in Convivio*, & ibi Ficin. *orat. 4* 7
Cap. 15 Sup. & ex Jurisconsultis Baldus *in l. 2. in princ. C. de Post. hæred. instituend.*

8 Unde apud Jurisconsultos, quod formam, idest, figuram Hominis non habet, rationalem Animam habere non præsumitur, ut ex eodem Bald. Carrerius *de Part. hum. cap. 27. num. 14.* quandocunque ergo intuetur figura humana clare effigiata, etiam 9
si fuerit ex coitu alicujus commixtionis hominis cum Bruto nascentis (si modo id in rerum natura succedere possit) fœtus ille Homo dici debet. Et ratio probat, sententia est evidentissima, quia figura est prædominantis seminis consignum est, ad cujus formatricem facultatem consequuntur determinatio, cum semina à sua specifica virtute ad talem, & talem membrorum, corporisque effingendam figuram, & non aliam, ut jam probavi.

Sed dubium hoc maxime procedit in his monstris, quæ cum aliqua parte, vel aliqua humana membra etiam habent membra belluina, ut esse Centauros, Onocentauros, Satyros; præcipue autem dubitatur de iis, quæ caput humanum cum corpore belluino, aut belluinum cum humano corpore sortiuntur, & circa id videtur facilis responsio, si de sede principatus Animæ consideret, neque enim consistit hic opinio locus ad discrepandum, cum Medicos me sentire, imo cum ipsa Ecclesia catholica, dicam, (quæ, ut adeo Fortunatus 10
dicebat, saltem, ut videtur, Baptismum aquam caput respergit, non pectus,) caput esse præcipuam rationalis Animæ sedem firmaverint, quam sententiam, ut Medicos omittam, communiter et adhærentes, comprobat ex Jurisconsultis Carrerius *de Part. cap. 27 num. 39.* Ex his videtur dicendum, quod ubi fœtus capite humano insignitur, 11
præsumptio sit, latere Animam rationalem, eum totum Homo in fuerit, ut dicebat Magd. dere tanta 12
cum ... hominis proprium est, ut ex communi sententia dicunt Andr. Laur. *Anatom. lib.* ... & tamen, proh! utcumque nostræ infelicitatem! Sub humana facie ferocem animum celari, ut non quotidie experimur? utinam ne animo fuit ut responderet, aut saltem illud succederet, quod in voto habebat Franciscus Balduccius Poeta Siculus in suis carminibus, amore & lepore suspiciendis, dicens:

Deh che non dassi a noi nell'alterno lume
Di Luce u ... penetrar gli arcani,
O per ampie fenestre al manco lato
Mirar il core ...
Poi che d'amor accor gli affetti insani?
Oh qual vedrian celarsi
Sotto sembianze humane sensi inhumani, &c.

Et tamen constet, Monstra quædam superiores partes humanas habentia, inferiores belluinas, humani nihil habuisse, cum neque humanam vocem ediderint, nec ullo quocunque signo se homines prætulerint, unde cum quæritur, an talia baptizari debeant, necne? non male forte decerneret, si modo id per Canonicos, ea sub conditione esse baptizanda, non esse omnino absolute baptizanda, ex Petr. Gregor. dicit Carrerius *ubi supra num. 31.* 13

At vero non ... præsumptio ex humana effigie desumpta id operetur, ut cum ea conjungatur Anima rationalis, consulit idcirco, an si fœtus humanum caput belluinum habeant, canum puta, equinum, caprinum, vaccinum, quales plures habentur apud Jul. Obseq. Arnald. Sachs. Parum, & alios, pro bellua sit suffocandus, necne. Carrerius *ubi supra num. 29.* voluit hujusmodi monstra inter homines non esse connumeranda. At quidem, si ulla commixtionis suspicio adfuerit, ..., quod ex humanis seminibus natum est, pro homine non est habendum, cum hæc, ut ... ex Aristot. dixit, non sint vere talia, sed per similitudinem talia. Ergo distinctione hic opus est, si cum ulla affuerit commixtio belluini seminis, pro homine non temere hujusmodi partus est 14 15

esset habendus, aliter autem omnino pro homine reputandus, quod maxime procedet, si utram vox ipse humana, & vagitus humanus esset.

16 Cæterum alia monstra, quæ interdum mulieres pariunt ab humana figura aliena, imo vero nonnullorum aliorum animalium effigiem prorsus ferre, ut serpentes sunt, Bufones, Ranæ, Sorices, Glires, Lepores, Tauri, & si quæ alia id genus sunt respectu, et mulieribus gravia (quæ omnia ad vitalis Molæ genera reducenda) in nullo censu habenda. nam non modo talia monstra hominis nihil in se habent; sed neque perfectio animalis eius generis sunt, atque effigiem prae se ferunt. Itaque de his nihil in medium afferendum, occidi enim possunt, & in sterquilinio abjici.

17 Sed remanet adhuc dubitationi locus circa Monstra quædam bicorporea, vel bicipitia, quorum alterum aliquando conspicitur non modo requisita humanitatis habere, sed etiam conspicue foret totius vitalis hic Romæ annis præteritis, adhærebat unum integrum, & optime quidem conformatum puerum (cujus historiam etiam olim nonnullis in fine hujus titulis damus) alter imperfectus puer, frontem cum membris, sed capite bene conformato, nullo tamen rerum sensu præditus.

De hujusmodi monstris dubitare, inquam, potest, an utrumque rationalem animam sortiatur, & ego quidem, si exemplo, quod retuli, quisquam fidem licet, distrudum putarem, imperfectum illum puerum, etiamsi caput optime conformatum haberet, neque quam rationalem animam, imo forte nec sensitivam lucis fortitum, aut bene quidem admodum imperfectam, sed fuisse quoto rurrit quoddam membrum, nihil habens perfectæ formalis, nisi augmentat eorum, & nutrimentum. quomodo ergo tam imperfectum corpus, aut perfectionem coalescerum quorundam imperfectorum membrorum, sed in diversorum & conflictum regulatum, rationalem animam sortiri potuerit, quam insuper in eo latere, nullaque sibi propriam operationem, imo ne inferiores quidem ulla exercere posse proderem, ego quidem non video, nisi sufficere dixerit externam configurationem, ad hoc, ut anima rationalis dotari præsumeretur, quod nullatenus admissum. Scio hunc puerum licet à perfecto fuisse baptizatum in eo relir, & licendum istiusmodi fictum, neque assumo, atque ergo, quod cum Ecclesia Catholica in hoc determinet, expecto, cui & in hoc & in cæteris omnibus humiliter me subjicio (Vide Stratisse *Fatum Mussipontanum*, & Desingii *Sermadaus Mussipontan*) Interim vero uno magis me movet de hoc adductio partio dubium, quam movetet me de aliis quibusdam superfluis membris, quibus monstra quædam insigniuntur, aut de aliis inopportunis, absque tamen-lue à perfecto homine productionibus, & qualem historiam narrat Paræus lib 25. cap 3 & Amat Lusit. *Curat Medicam cent 5, cur* 57 Vir enim erat is, de quo Paræus, et cujus ex ejus ventre conterior alter homo propendebat, membris omnibus, capite excepto, absolutior, tralatum ut esse quadragenarius, visusque est tum permanens anno Domini 1530. alter vero, de quo Amatus, puer erat Illyricus Iatrensis, bene sane habitus, exacte, aperfecte omnibus sui membris habitus, monstrum tamen prae se ferens, qui obrigue umbilico, thoracem versus, alterum parti corpusculum deducebatur, absque tamen caput, sed duo habebat crura, duabrachia, sed utraque immobilia, ano carebat, sed scroto absque didymis, (id est gemellis testibus) ornabatur, non secus ac pelle oblongo quodam glandis vice, per quam urinæ fere semper destillabat, sed puer, tum mingebat, per hanc quoque eandem urinam de se peneo excernebat. Erat autem hoc monstrum Anconæ, anno 1510 Historia Amatus. Simillimum (sorte etiam idem, nisi temporis diversitas obstaret) illud est, quod à Langio describitur, Argentinæ natum, anno 1556. de quo vide apud ipsum *lib. 2. epist.* 8. Francofurt visum. Non dissimile quoque illud est, de quo Benyen, *de abd. ac mir. sanat. cap. xlt* quod Alexandra quædam mulier ex agro Mediolanensi spectandum oculis Florentiæ, cujus historiam ob ipsis sequitur. Simile & illud, de quo est Epigramma Petri Vettorii, quod mihi communicavit omnium bonarum literarum scientissimus D. Gaspar de Simeonibus, & tale etiam illud denique est, cujus historiam attulit Platerus *lib. 3. Observ. de deform.* De quibus omnibus dubitari non potest, quod se sed tamen uno fuerit et humanum in lumine cujus, siquod nullum, ut per formalem quidem, rationalis Animæ potuerunt sortiuntur. Quamobrem, quemadmodum hæc addubitio membra, vel corpora nihil dubie erca hoc persuat, licet, etiamsi perfecta sint, & triplo dotare, & tamen nullum omnino fructum præ se ferunt, et illud, de quo agebam, rationalem animam non dotari, salva semper meliori sententia, asseverarem.

Et ex his deducendum videtur, absolute verum non esse, quod ob caput figuræ humanæ sit insignem, monstrum pro homine sit habendum, ut voluit Fortunatus; enim non satis est ad hoc externa configuratio, sed necesse est, ut propter operationes Animæ sit aliquo modo prodeat, ut colligitur ex Arist. *lib. 4. Meteor. cap. ult.*

SUMMARIUM.

1 *Sedes Animæ in capite.*
2 *Omnes præcipuæ Animæ operationes a Cerebro.*
3 *Passionum diversitas, simul, eodemque momento in eodem animali vigens, geminam animam in monstris bicipitibus ostendit.*
4 *Duplici corde nata bicorpora monstra, unico tamen capite, an ex unanimi regantur.*
5 *Animal unicum, si unicum cor habeat, geminum, tum geminum ex Aristotele.*
6 *Geminum capitum geminum facit animal, & num. 9. & 10.*
7 *Animal nullum duplici capite.*
8 *Cum gemino capite nati jure civili geminanda, contra Merenda VD mendum.*

QUÆSTIO V.

Bicorporea monstra, & quæ principaliora membra duplicata habeant, pro unico homine, an pro gemino habenda.

HUjus quæstionis decisio cum superiori in hoc revenit, quod excogitatur sedis principalior Animæ & ipsa dependet a quam in controversiam ad præsens revocare, neque temporis, neque 1
instituti opportunitas permittit. Statuamus itaque, ut supponimus, et in superiori quæstione scrimus, sedem hanc in capite, hoc est, in Cerebro esse, et vere esse, cum clarissime pateat, cætero vero ipsummet tot aliis modis prælaturum, ob Cerebrum factis, non è contra, Galen *lib. 6 de usu part. cap. 17.* & alibi vide, quæ ad hoc pertinentia offert Aud. Laur. *Anatom. lib. 1. qu. 4.* & novissime Æmil. Paris. *de subtil. Microsmica lib. 8. parte 1. cap. 4.* Omnes enim, necessitudo materiem subditum, non 2
dehinc mobilioribus Cerebri functionibus intervenit; ab eo ut independeat, originemque desumant sensus omnes tam externi, quam interni, at singuli motus in animali perfectiores. Per Cerebrum actiones nostras determinamus, atque ad hunc motum, filum dirigimus, etiam quo libet movemur, quo libet inhibemus, & hoc maxime quidem declarant veritatem habere Monstra duobus capitibus insignita, quomodocunque tandem in corpore sit ratum, quæ semper habent dispensas operationes. Conspicitur enim sæpe sæpius in uno corpore bicipite, tamen diversas uno eodemque momento voluntatem in diversis capit, alterum enim lætitia afficitur, mœrore alio j ridet unum, flenta altero lacessitur, irrito, altero tacente; dormit, altero vigilante, blanditur, altero iratum præ se ferente, quo tunc sæpius peragunt duo capita in uno corpore conspecta sunt, extatque de hoc Epigramma de gemel-

gemellis contracta, (præter historiam ex Giberto relatam a Majol. *dier. canic. part. 1. coll. 8.*) e Fern. e suo Fernelio *in 6. dier. mem. cap.* ac relatum ex quo tempore nisi hæc habentur:

Non unus nobis nunc feminaque cibusque,
Non usus unus, fletus & unus erat.
Unus mandere debet fames, sitibat & alter,
Surgebatque uterq; flent eaeque & alter erat.

3 Hæc enim passionum contrarietas, fames & fames una apparens, tum accidere poterat, nisi animæ duo frui, eo ambabus anima, videant quibus proinde intimaliter Animam posuerunt. Nam contra, nisi Monstrum unico capite donum corpore duplici, duplicique cordi donum fuit, nullum, & non ex ac lectum quidem nonquam discrepantem voluntatem habuisse compertum est, unico enim capiti, unica autem in unico capite domicilium habente, gubernabantur. Tale monstrum à Volterrula describitur ob tar cum unico capite ceruice inferiori corpore, tenuo, & aliud simile describitur à Pareo lib. 24. cap. 4 & à Fortun. Fidel. *loc. supra*. Itaque non abs-
5 que Aristotelis sententia, quod Animal unum non-
6 cum censendum sit, cum unicum cor habet, geminum cum cui geminum fortitur: item dicendum videtur, geminum caput geminum animal facere, quemadmodum cum Aristot. sententia vera esset, si Animam principaliter in corde residere, ut ille tenebat, sic nobis, qui in capite, ut vere persuadet, illam collocamus, ex capitis geminatione geminum Animal emanabit.

Non desunt tamen aliqui in naturalibus, qui Aristotelicæ sententiæ maxime opinioni vi sentent
7 Naturæ enim producit animalia, quæ secundum unam speciem duplici caput donantur, nullum autem, quod corde duplici insigniuntur, quia ut non animal cum duplici capite stare potest, non tamen cum duplici corde, nam tunc esset duplex animal nullo cognito, quod nonquam fecerint potest; atque obstat id quod Ælian. *lib. 14. de Animal. cap. 6.* narrat de aliquibus quod nempe duplici cornu donantur, quæ quidem Theophrastus *Grill lib. 16. Nell. Att. cap. 15.* Plinius *lib. 11. nat. hist. cap. 37.* Ælian. *de Animal. lib. 10. cap. 37.* Petr. Crinit. *de hon. disc. lib. 13. cap. 7.* Majol. *dier. canic. part. 1. coll. 7.* retulerunt, Perdices nempe in Paphlagonia bina corda esse, hoc enim nullum esse animal, & impossibile, ut fabulosum demonstrat Card. lib. 7. *de Variet. cap. 36.* & ego non minorem veritatem habere credo, quam quod ex Theopompo idem Gallius *ubi supra*, & Ælianus *lib. 7. cap. 17.* tradiderunt, nempe Leporem in Bisaltia bina jecora habere.

Circa capitis tamen geminationem magis receptum universum est, quod de Amphisbæna narratur, de qua Nicand. *in Theriac.* Solin. *de fit. orb. cap. 29.* Plin. *lib. 8. cap. 23.* Ælian. *lib. 11. de Animal. cap. 15.* Majol. *dier. canic. part. 1. coll. 8.* quorum nonnulli firmant duplici donari capite, unde Lucan. *de Bell. Pharf. lib. 9.*

Et gravis in geminum surgens caput Amphisbæna.

Quinetiam Diod. Sicul. *lib. 2.* ex quo Majol. *ibid.* de quodam animali meminit quatuor capitibus ingentes, & quod eundem Majol. *part. 1. coll. 8.* quendam Centaurum valde colore obscuriorem monstro usset, qui bicipites sunt, licet unum caput ultra mitius habeant.

Sed hæc aut falsa esse, aut monstrosi, & adhuc incompertæ fidei putari, & de posteriori certe dubitari quod à Leone Africano, ut quo Pierius *l. 6. cap. 11.* uno capite fit descriptum; de Amphisbæna potius dubium Avic. *t. 4. tract. 3. cap. 41.* & ipse Albert. Magn. *lib. 25. de Animal.* qui tamen illud videtur maxime credidit.

Neque ullam auctoritatem habet id, quod Mattheus Weinrich. *lib. de Monstr. cap. 49.* tradidit, nempe cum gemino capite, geminum cui etiam repe-
8 ri esse necessarium; experientia enim felicitatem hominis affectionem convincit, cum in Anglia in differentibus cultivationibus apparuerit, non semel, aut bis nam Parcere de monstro illo Lutetiano narrat habet. Anno Domini 1546. mulier Lutetiæ sexto graviditatis mense fœtum peperit, geminum caput, bina brachia, & quatuor crura habentem, nisi mortuo ad lumi cum dissecuisset, unicum cor reperit. Quæ autem addit, scribit, & communi Medicorum consensu dubium nunc, ab Aristotele eam desumptum esse est, eo quo, inquam, leve fuit, nuncum cum inficiatur excitare. Secundo, Fortunatus Fidelis *loc. cit. lib. 3. cap. ult.* hæc habet. Proditum est à doctissimo quodam viro, atque ego ab oculatis testibus accepi, non multis abhinc annis Panormi monstrum ortum fuisse duplici capitibus, ac reliquis membris item conduplicatis, ut dum plane diceres, nisi cum tamen esset cor agglutinatis oblongo pectoribus, atque unicum intimum speciem effecerunt. Aliud monstrum apud Pareum sic se habebat. Anno Domini 1570. in parte S. Andreæ ad Aures oppidulo, prodierunt in lucem decimo die Julii, gemellæ fœminæ, cæteris membris omnibus perfectæ, nisi quod altera alterius mutuo sinistra quatuor cetera digitis erat distincta. Cohærebat autem anterioribus partibus, nempe à mento ad umbilicum usque, qui ipsis unicus, nisi & cor unum esset, hepar tum in lobos quatuor divisum.

In puella etiam hospitali, nata anno 1544. mense Junii, de qua Cardan. *lib. 14. de variet. cap. 77.* cor unicum inventum est, licet bifidum videretur caput vel quasi quatuor non unicandum, qua à gallina quasi cum Dei sacrificasset, inventum duos veri crurales habere, Galen. referente, 7. *de Anatom. admin. cap. 11.* tamen ut psilne unicum esse animal. Sed huic dissimile præsenti monstrum fuit Lutetiæ natum, anno 1569. cujus historiam recenset Rioleanus filius, ex quo Licetus *lib. 2. de Monstr. cap. 10.* quod congenitum emicuit duobus puellis corpibus monstroso, & ventre ad umbilicum usque communibus, in quibus dissectis repertum est cor, & jecur unicum. Sic & quod Heidelbergæ apud Neccarum flumen ortum est, anno 1545. desisi etiam ob nudum Licetus, ex dentat melioribus infantibus constabat, utrisque conglutinatis, duobus capitibus, pedibusque totidem; in cadavere horum dissecto cor unicum excitatus compertum. Aliud apud Cælium Rhodig. *lect. antiq. lib. 24. cap. 3.* Id infant fuit biceps. Melius in eo tibia. Quod monstrum primum magnitudo, &c. natum est circa Idus Martii 1514. cor quidem illi simplex ut tradit, ut jecur duplex, sicuti & lien. Quinetiam Joan. Faber Lincæus biceptem vitulum canit præterire fere non longe ab Urbe natum, anno 1624. & ut cum cor unicum, ut refert *in lib. de Animal. Ind.* ac denique monstrum bicorporeum natum hic Romæ, anno 1611. circa Mensem Novembris unicum cor habebat, ut ea historia habetur in fine hujus tituli unacum.

Ex quibus exemplis, aliisque plerisque prætermittit, quæ ad rem facere possent, perspicuum fit, caput geminum non habere de necessitate cor geminum, atque hoc pacto geminum caput geminum animal constituere necessarium, cum appareat præcipue omnes operationes diversificari geminatione capitis, non unitam in geminum cordis. Nam si cui Monstra considerarunt, quæ sub uno capitis duo corda habebant, bene fœtum illum multo humaniorem judicabit, quia ea omnes vel unius, & unica Anima regebantur. Licet mirari subeat Cardanum lib. 14. *de variet. cap. 77.* asserentem, plures hic pene infantes videri, qui autem geminum corpus habeant, utique unum caput, non fui ipse enim sufficit constituendi sequentes historiæ. Tale enim fuit monstrum illud in Insula obiit Jacet in Futra servi ditione ortum, anno Domini 1579. sub uno capite duo pectora, & reliqua fere membra omnia conduplicata habens, de quo Licet. *lib. 2. de Monstr. cap. 41.* hoc quidem unicum vere animal, non geminum dixerit. Talia etiam fuerunt monstra ista, de quibus in hoc superiori quæstione locuti fumus ex Ameto, Fumo, & aliis. At geminum caput, ubiumque tandem steterit, (dummodo ane-

nonnulli tum perficere videretur, & ... ... de quo ... , sola plantarum ... geminum ... constituit, & ... tenet ex ... Sebast. Nesser in *spec. med. part. 1 sect. 1 digress.* ... manus & monstri ... supra ... caput ... & ... in medio ventre ... , Tale ... est, cuius perfectus homo, cuius è medio ventre caput ... , ... quam verum, ... Monstri illius caput, hoc monstri ... , ... quam ... ... homines ... ... , & ... ... eorum ... ... dendere, ... Medice ... Fortunatus, ... fuisse, & Sebast. Nesser, ... Cutriner *de part.* cap. 17 num. ... adductus, ad quos Auctores, si plura lector ... desideret, illum remitto. Dubium tantum ... ... de Monstri bicipitibus, & quae geminis ... ... , ... pluribus, habeant. An pro duobus hominibus, aut pro uno habenda, & prudenter ... dubitationem ... Sebast. Nesser, ... *supra*, quod si distinctum habeant cerebrum pro duobus hominibus habenda, quia distinctio ... ... & distinctione perfectissimi ... , ... quod propriis operationes exercere valeant. Ergo si ... duo ... ... habebunt, & si singula sint ... perfectos sortiuntur, ... habere conjectabimur, & duos homines esse.

SUMMARIUM.

1 *Monstra an sint naturæ vitalia.*
2 *Monstra ... ... vivunt, ... interstitio,* ... *num. 4. 5.*
3 *Monstra ... abortientur.*
6 *Quæ monstra in ipso ... intereant.*
7 *Multiplicia monstra, ... præcipuas partes geminatas habentia, non vivunt.*
8 *Quæ ... corrupta, ... monstra ... ... non vivunt.*
9 *Quæ ob figuram absurditatem, ... partes ... monstra, non vivunt.*
10 *Quæ ... justo tempore ... , non vivunt.*

QUÆSTIO VI.

Quæ monstra vitalia, quæ non vitalia.

Hanc quæstionem optime, & prudenter ... ... Martin. Weinrich *de Ort. Monstr. cap. 34.* ... Jurisconsultorum maxime ... & primo ... ... , ... debet,
1 ob Aristotele ... *lib. 4 de Gen. Anim. cap. 4.* quæ generalitas vere quidam est, Monstra ... ... , ... omnino ... , Cutriner *de Part. cap. 17 num. 33* ... , quæ sine ... , ... , & ... ... , qui ... obstante, quod monstra formam humanam ... , ... enormiter ... , vel quoad excessum, vel quoad defectum membrorum, vel quoad ipsam conformationem, ... , & secundum plerumque ... , ob rationes, de quibus infra, quæ ... homo ... non possit. Sed antequam ... assignemus, illud ... ... est, ... nempe, quod Monstra facillime in
2 Matris utero ... ... , & ... menses à Matre ... , ... facile abortiuntur, ut ... Cardan. *lib. 12. de subtil.*
3 Audiemus ergo ... ... Cardano allatum, cur Monstra non ... . Abortus, inquit, ... fiunt, ... Monstra, Monstrorum igitur abortus ... . Sed hoc non satisfacit ... dubium, non enim quærimus ... abortus Monstrorum ... ... , ... abortuum, sed ... abortus monstrorum ... ipsa monstra, & respectu monstrorum, quæ monstra ... ... , ut ipse

supponit; sed ego supponitionem hanc verum ... , ... & monstra ... ... , quam Monstra debito tempore ... , quod ... ... abortus ... est monstrositatem ... , ... naturæ ... ... , & ... . Ad principalem ergo ... , ... Monstra ... facile ...
4 ... , idem Cardan. ... *supra* ... , Principio quidem Monstra facillime in ... ... , & ... , ... generantur, & quæ generantur, non ... ... necesse est, ... Verum, addit, cum à Natura remota sint, & imbecillia, & ... , cum ... ... , ... , Weinrichius, *loco supra cit. cap.* ... Monstra in Matris utero ... ... , ... , debere semper ... ... , & ... à Matre ... , & ... .

5 In eam ego ... ... , Monstra & facile abortiri, & facile ... , ... à Matre ... ... & illud quidem ... habet causas, ... in prima monstrorum ... ... præcipue ... ... , ... , vel dissonantia ... ... , vel defectu uteri ac Matris ... ... constitutio, ... imbecillitas, & ... . Nos ... ad perfectionem ... ... licet ... ... principiis ... , ... materno ... , ... difficilius ... .

6 Sed ad propositam ... quæstionis principio ... ... Weinrichium respondemus, ... Monstra, vel ... ipso partu ... , vel ... ... , in quibus ... ... , vel enormiter quoque ... ... est, ut quod Wittembergæ ... ... Lycost. *lib. de Monstr. cap. 2.* & ... Villa ... in ... anno 1545, de quo ... *lib. ... cap. 6* & his similia.

7 Secundo, ... esse, quæ præcipuas partes geminatas habent, ... bicipitia, ... bicorporea sunt, ... plura ... temporibus ... , ... , ... ad ... ...

8 Tertio, quæ in corrupta, ... materia conflantur, & ... ... , quæ ... ... , & ... ... , ... caput ... ... , ... nata hic Romæ, & alia ad hunc modum.

9 Quarto, quæ ob absurditatem constitutionis membrorum difficilem partum Matri conciliant, qualia sunt quæ diximus, præcipuas partes geminatas sortiri, quæ vix integra prodire in lucem possunt.

10 Quinto, quæ non justo tempore eduntur, sed ... ... , quod monstrosa sint, nempe ob intrinseca causa, sed ab extrinseca, quæ ... causa ... , ... difficultas, & abortionem ... ... monstrositate ... ... , ... justo tempore non eduntur, nec ... ... , ipsoque multum ... ... exigitur, vitalia esse consueverunt.

SUMMARIUM.

1 *Incubus, & succubus ...*
2 *Dæmones ... voluptatem, aut propagationis desiderio ...*
3 *Dæmones semen habere, & secunda ... ...*
4 *Incubi, & succubi ... generant; & n. seq. 5 & 6.*
7 *Semen ... substantia ... ...*
8 *Mulieres ... ... Dæmone conceptas, vel ... à Dæmone, vel illos ... ...*

9 Glo-

9 *Gigantes ex ex Incubis.*
10 *Pro fide. Dat fuere historiæ quæ accipiuntur, & in quibus generati Gigantes.*
11 *Nisi in Incubos an aliquid peculiare ut id habere debeant à cæteris hominibus.*
12 *Ex Incubis non debent generari Gigantes.*
13 *Filius ex Incubo susceptum, hominis est, etiam si fuerit, non Incubi.*
14 *Nec quoad corpus, nec quoad animam quippiam peculiare habere debent nati ex Incubis.*
15 *Sprengeri opinio reprobatur.*

QUÆSTIO VII.

De Partu ex Incubis suscepto.

1 DAri Incubos & Succubos Dæmones, qui sub virorum specie cum mulieribus, & sub specie mulierum cum viris coitum exercent, & aliis firmavimus, & eam quæstionem longiùs discussit Mart. Delr. *lib.* 2 *disquis. Magic. quæst.* 15. & Peter. *in Genes. libro* 8. *disp.* 3. præter quamplures alios eorum rationes, quam sequuntur Theologi, & quæ seculis Torreblanca *Dæmonol. lib.* 2 *cap.* 30. & novissimè Cardin. *de Pont. cap.* 20. *qu.* 10. Neque

2 ob id, quod Dæmones Incubi, & Succubi fiunt coitus voluptas, & propagationis desiderio detenti illorsum, sed hæc ex de causa machinari, ut homines enormibus sceleribus, ac fœdissimis Veneris delectamentis irretiant, atque illaqueent. Dæmoniorum enim, cum spiritus sint nullo horum mutent ad hæc parum de ensibus, neque enim sperma habent, neque successionem in prole quærunt,

3 cum immortales sint; unde denique Martis illius opinio, de qua præ cæteris Cælius Rhodig. *lib.* 1. *lect. Ant. c.* 1 *cap.* 6. violentia Dæmones semen habere, ut fœcundi sint. Licet autem apud eundem Delrium Cardinalis Medicis, & Pontifices ex Judicium, & alii apud eundem Delr. in *comm. Here. Fr. Stett. nu.* 447 contrariæ sententiæ adhæserunt, tamen, ut idem ille addit, nemini facile de eorum opinio. Quemadmodum neque hoc à veritate amoveri debent Martin. Weier. *lib. de Orig. monstr. cap.* 11 Jorn. Wier. apud Rossium, & ipse Balduin. Ronseus *de hom. vers. primord. cap.* 11. qui nescire in hanc opinionem inveniatur, ubi eadem eam existimant? neque etiam ille, sique pro negativa sententia sunt, cum affirmativa sit magis communis Doctorum, & quam tribuit idem Delr. *ubi supra*, utraque, & eam sequuntur ex Medicis (tum Theologi magna ex parte contrarium) Symphor. Champer. *lib.* 2. *Perist. cap.* 7. Marcell. Donat. *hist. Medic. mirab. lib.* 4. *cap.* 25. Hurler. *de Sterilit. lib.* 4. in fin. Valles. *de Sacr. Philosoph. cap.* 8. Godefroth. *lib.* 3. *de morb. ven.* Fortunat. Fidel. *lib.* 3 *Relat. cap. ult.* Mercatus *in libenti* [illegible] *Comment., n. cap.* 19 Bauhin. *lib.* 1 *de Hermaphrod. cap.* 20. & *seqq.* Heurnius *de morb. Capit. cap.* 10. Licetus *de monstr. lib.* 1 *cap.* 73 hanc ipsam sententiam insinuat Torquat. Tass. *Hierusal. cant.* 13. *st.* 4. *ubi*

Qui Pudunan il fioglie & il suo regno
Confusimum di suo tributo adunt,
Vien feroci membri, e che d'un fero drago,
E che forme d'un Herco infusoni tiene,
Con figlio infame, che fallace imago
Suol allettar di diffonte bene
A celebrar con pompe inonesto e sozze
I profane conviti, e l'empie nozze.

Sed Hieronym., Parent., & Rodoricus à Castro, & ex Jurisconsultis Ulric. Molit. *de Pyton. mul. cap.* 6 & 10. Hieronym. Magg. *Miscel. lib.* 2. *cap.* 4. Cartan. *de Pont. cap.* 10. & 11. Incubos, & Succubos concumbere, & incumbere hominibus credunt, & concedunt; sed inde sequi posse ullam conceptionem aperte semper negant. Torreblanca quoque *lib.* 2. *Dæmonolog. cap.* 10. attigit loca ut est. Verum utrique priori opinioni adhærent Suarez *de superst. lib.* 2 *cap.* 16. *n.* 5. Cæsalpin. *in Dæmon. investig. Peripat. cap.* 14. & 19. & alii Medicorum & ex Jurisconsultis Grilland. *de Sortileg. qu.* 7 *nu.* 14. & unanulli, quos tum Delrius, quam Barchinæ adducunt: *latè supra citabo*. Contrariæ etiam officio ex parte, ut mihi videtur D. Thomas in 2 *sentent. dist.* 4 *art.* 4. dum ait, etiam genitos ex hujusmodi Dæmonum congressu fieri majoris virtutis, quam alii homines, & illi adhærent Spreng. *in mal. malef. part.* 1 *qu.* 3 & *part.* 2 *qu.* 1 *cap.* 4. Barthol. Spin. *de Strig. cap.* 6. & ex recentioribus Credit. Bellarm. apud Ostermar. *de Rigan. fol.* 7. dum putat Antichristum eo modo nasciturum. Consuluit enim *in promoto de Generat. simpl. & quæst.* 10. art. 3 confirm. sequente Petr. Hostend. & Mirad. *in sua Philosoph. tract. de Gener. differ. cap.* 1 *fol.* 4 *sect.* 2 & *ex* nostris quod confessi etiam ex Sagarum confessione, quam inquisitiæ nostrissime factæ sunt, se cum Dæmone sæpe concubuisse, & ex eo gravidas factas peperisse, ut mastinis videri potest in *lib. de tribus Energum. in part. Belg. tract.* 3 *cap.* 3.

Sed certè hæc sententia mihi semper implicita est difficultatibus; neque enim tam facere è crea concepta, dummque quod ex tali concubitu conceptum sequi possit, & prole multa ut qualitatem humanam, atque ex proprie eo modo suscepta ulla fugere ab aliis hominibus distinguatur, deinceps eorum prolem sit dicenda, præterea an aliquid peculiare habere à cæteris hominibus, non solum circa ea quæ spectant ad animam, ultra hæc, an inter se Succubos, & Incubi posse, concurrant, vel possint; tum semen ab homine semen surripere ut mulierem, et eo præsertim foetum reddere dubitant quidam magna ex parte sententiæ, ex mea sententia, excutiam.

Sed quoad conceptionem, absurdissimum visum est non modo Medicis quibusdam, & Jurisconsultis, sed nonnullis etiam ex Patribus, quos refert Delrius, Barchinus, & alii *loco superiori citat.* ex Dæmonum concubitu cum muliere sequi posse generationem, *hominque* firmatam rationem, & in contrarium simul obiecta, vide apud prætaturos Ardiores; quemadmodum & rationem pro contraria sententiæ, & obiecta in contrarium, proripue apud Petr. *in Genes. lib.* 8. *cap.* 6. *disp.* 2. & 3.

Ego quidem (licet alias *lib.* 3 *harum Quæstionum Tit.* 1. *qu.* 9. & 5. & 19. ex communi omnium contrarium tenuerim) nisi Sancta Mater Ecclesia aliter doceret, de facto non dari talem conceptionem, & partum existimarem, immo dicerem in via Naturæ esse impossibilem, cum Dæmon non possit reddere naturam è terra crea non obstantes ergo semina Dæmonum attrahit, ut mira dexteritate, & incomprehensibili, quam dicunt, celeritate, & arte in se seminibus à viro decisis fœcundis, illisque in actum producendis, generationem ex tali concubitu sequi posse non credo, quia spiritus seminis substantia non minori momento, cum a suo principio fuerit decisa, & non illico matrice fuit recepta, evanescit, & in fœcundum redditur quod reliquum ex semine est ut percipitur Petr. *ubi supra disput.* 3 *vers. Hunc quæramus.* Neque credidemus magnam celeritatem Dæmonis in semine adsportando, & iniiciendo in uterum mulieris adæquare posse brevitatem temporis, quo semini naturale est; neque enim in hoc excipere Dæmonis potentia potentiam naturæ, quia ob sui incorruptibilem tenuitatem, seminis spiritus continere extra convenientem receptaculum, et per momentum est semper potest. Et tamen non crederem, Incubum Dæmonem illico atque mulierem deserit, semen in illius uterum proiicere, sed in ipso actu coitus, ut in magnum is eodem obliquatur, cuique mulierem obiiciat, longiusculo temporis intervallo insistere, maxime cum necesse sit ad generationem etiam seminis femini fruerentur, vel de aliquanto tempore ad hoc ipsum opus erit, ut illa semen effundat, in quo tempore quis dicet adhuc seminis mulierum, & spirituosam substantiam in ipso conservari? Immo necesse est, omni calore, & spiritu illud destitui, indeque eius vel esse potest, quod, quæcunque iuga concubitum, cum Incubo sæpius fuerit, referunt ut semen illorum fri-

frigidissimum reperiet, ac ut displicentiam magis, quam delectationem inde sibi consequatur. At hoc respondet Delrius, ubi supra qu. 15 argumento 3. hoc non semper esse verum sed tunc solum, cum Dæmon ejus usu à succumbente muliere exspirare.

Sed quid dicendum est id, quod supra innuebam, Dæmonem aliquando tempori sumere debet in verà conne, ut fuet emanare magis obsecet? Vel ergo non habet necesse ex celeritate, quem dignari, vel similique consequentiam, vel si potest conservare per duratiem horæ quadrantem, vel per aliquod etiam temporis spatium, potest etiam conservare ad annos, si libuerit, quod non est verisimile.

Nec valere autem contra adducta à Petr Hurtad de Mendoza, in sua Philosophiæ. de Gener. disp. 1 sect. 5. §. 24. immo inanes sunt, quæ ex Arcreatis fabula, & ex similibus aliis, quas non aliæ multo, plura adducimus, deducere ille conatur. Magis urgeret quod Cornelius à Lap. refert ex D. Thom. & ipse Petr. Hurtado videat, posse Dæmonem efficere, ne spiritus illi semini tenuissimi exaliens. Sed hoc non videtur possibile, quia si per quantumcumque modicum tempore potest Dæmon semen conservare in suo vigore, (neque enim instanti opere potest, ut probat Delrius ubi ex qu. 15 vers. Quarto sequenter) poterit, ut dixi, etiam ad longissimum tempus. Quin & ceterà necesse est posse etiam illam seminis huic elementum præparare extra uterum, & in sententia eorum, qui

8 se non mulieres, dum generant, potentiâ sive semen suppeditant foetum, & hominum deducere, cum facilius multo sit illis conveniens elementum subministrare quam in suo robore illud servare extra naturale conceptaculum. Sed hæc non videntur ficta possibilia, imo omnino inventum sit.

Ad confessiones autem sagarum, quæ referunt se ab Incubo Dæmone compressas, & inde gravidas effectas, debere respondere, dicendum videtur, quod vel illæ Dæmon illuserit, vel illas alii illudunt. Nam potest Dæmon facere, ut ex se gravidas seipsas credant, neutiquam tumentem ventre, dubine tempore partus clamans latari undecunque sibi raptos illis supponere, vel eas ex homine prægnantes ita persuadere, ut ex sensu in ventre habere se credant. Atque sic solvas credo nonnullas historias, de quarum veritate non videbatur dubitandum, & sic etiam fieri posse existimo, ut Succubus Dæmon in utero habere se effingat, ac etiam in suo tempore parere videatur, vacimenis, ut in superiori, subreptitios partus, & sibi supposita, ut perscrutet Delrius, ubi supra.

Ad exempla autem Antiquorum, quæ adducuntur in contrarium, efficte merita effeditiorum, meritisque fabulas Jovem modo in forme Tauri mone in forma Cygni, modo sub specie Aquilæ, modo mulierem in Amphitryonem, modo in Dracom, Martem sub forme Militis, aliosque Deos sub aliis formis variis mulieres compressisse, neccoquam facile reclamatem nobis promittet, neque ende quoquam pro sufficienti rei probatione deduci possit. Neque Plutonis auctoritas in Cratylo, aliisque etiam à Delrio, in comm. ad Herc. fur. Senec. u 447 dicentis Heroes omnes, vel ex amore Deorum erga mulieres, vel ex amore Dearum erga viros esse progenitos, quicquam hoc opinioni opitulatur, cum ille loquatur ex in hoc fabulosæ Poëtarum traditiones, licet hoc vinceat conforme Sacræ Scripturæ narrationi de Heroibus, virisque potentibus, ac Gigantibus factum.

9 Sed quia de hujusmodi viris fortibus, & Gigantibus Sacra narrat Historia, conceptum ve congressu filiorum Dei cum filiabus hominum, non intelligi de hoc Dæmonum Incuborum, & Succuborum concubitu, ut existimat Vallesius sacr. Philos. cap. 8. & tenet universæ Theologorum Scholæ, ut refertur idem Delrius ubi supra, & ex Medicis Roder. e à Cast. de Nat. mul. lib. 1 c. Mercurialis lib. 4 de sua Comm. cap. 19. & ex Jurisconsultis Hieronym. Magius lib. 4 Miscell. cap. 4 in prince & licet D. Augustin. lib. 5 de civit. Dei cap. 4 quasi dubiam hoc malitiam reliquerit, tamen lib. 15 quæst. in, cap. 23 eandem quæ hominem repugnaneas, eamdemque negat, ducens, quinam per filios Dei in sacra Scriptura eccuti debeam. Certe Conimbric. loc. alias cit. in 1 de Gen. & corr. cap. 4 q. 10 a. 3 & Pererius in Gen. lib. 1 cap. 6. vers. 1 & Tostabliet Daemonolog. lib. 1 cap. 14. Joan. Seldenus J. C. de Diis Syriis in proleg. cap. 3 & Joan. Jacobus Boissard de Magia, cap. 7 & alii celebres nam opinionem quam in medium afferunt, qui per filios Dei, filios Seth intellexerunt, per filias autem hominum filias Cain, & rationes pro hac sententia adducunt, quæ in sequentes etiam enodat Roderic à Castro var. mal. lib. 3 part. 1 cap. 4 quo tamen non caret difficultate, si quidem quocumque per filios Dei,

10 homines quoslibet quoque intellexerunt, illud sempliciabile, eadem, quæ in hoc offendunt, quid demonstrare nequeant, quanam potiori ratione hi homines, vel quod esset, boni, vel quod essent ex filii Seth, & vocarentur Dei filii, deberent generare Gigantes. Nam quod supponunt nonnulli, filios Seth fuisse statura proceros, & viribus præpollentes, non probatur, imo ignari Noe filiosque ex stirpe Seth, non dissimiles ab aliis hominibus ex illis, cum nihil habeamus memoriæ proditum in contrarium, ut habere non necesse esset, præterquam quod illi in eius hominibus proceriores non esse etiam esset, cum omnes, qui uti genti sumus, post diluvium, ex Noe simus progeniti, vel utique, vel neque saltem ex parte, Gigantea statura esse deberemus. Neque magis sufficit id, quod ex Hieron. Vecchio in lib. 3 de ape sumit mend. cap. 6 in fin. effert, Lipsani de Tapi cap. 17 cap. 32 nempe Sacram Paginam voluisse quoscumque homines, filios Dei, eo quod essent distincti parentes, qui cum ex mulieribus, quascumque vellent, sibi eligerent, & cum eis misceretur, cum multæ clamarent nec, quæ magis sibi sanguine proximæ erant, ut propter filios, sorores, ut in ... ficium est, ut ex ente delectatione uberiori fetus in ... ; & sic generarent Gigantes, quod iam facile dicitur, quam facile ab hoc Doctore in medium producitur, nam si sic est, quotiescunque conjuges summopere in coitu delectantur, ut inter eruditos sit, Gigantes deberent generare. Sed neque ex eo, quod essent robusti & potentes, debuerunt generare Gigantes, nam non major causa est, cur in præsentiarum viri potentes, & robusti, & aut etiam sæculis temporibus non deberent, ut tunc temporis Gigantes procreare.

Multo minus autem videtur concedendum, per filios Dei intelligi viros statura proceros, nempe Gigantes, nam inane hoc esset, vultque scriptura demonstrare, quonam tempore procreati sint Gigantes: nam si jam erant homines Gigantes statura, quid novi jam demonstrare debeat historia sacra de eorundem generatione? Sed vere mihi videtur, salvo semper meliori judicio, sacram historiam id sibi voluisse docere, quonam ratione Gigantes fuerint procreati, vero vates omnes homines ad eam staturam non accederent, dicebat ergo, Postquam autem ingressi sunt filii Dei ad filias hominum; illæque genuerunt, isti sunt potentes a sæculo viri famosi; hoc est, cum antea non erant item Gigantes, procreati sunt, postquam filii Dei commisceri sunt cum filiabus hominum, (cum hi filii Dei in sacra pagina, ut Job cap. 1 vers. 6 vocantur Angeli ipsi.) Unde, ut verum ingenue fatear, efficacior videtur esse hæc intellectio, & ad Theologiæ relegenda, non quæ hactenus adducta sunt, nulla ex parte satisfaciunt. Volunt enim sacer textus, innuendo, quod Gigantes generati sint ex hoc congressu filiorum Dei cum filiabus hominum, aliquid nobiliores natum, quam hominibus conveniret, elucidabo hic Dei filios, ob quod non contineat staturam, & virtutis humanæ, ut Gigantem, & virtutis eminenti in generationem; quod quid sit, cum, quo altera licet quod dat non concernat, novis meum, sed sacrum Theologorum scho-

sebilis determinare. Nobis satis sit pro nunc se pluries negasse, atque eas quidem semen [illegible] in loco [illegible] tempus hujusmodi Incuborum commercium cum hominibus insinuare voluisse.

72 Sed demus, utrinque ex tali concubitu generationem sequi posse, & ad secundam quæstionem respondeamus. Semen, ex quo mediante Incubo fieri supponitur hæc generatio, cum ab homine sit desumptum, & nihil ei à Dæmone de suo communicetur, hominem generabit nihil omnino ab aliis hominibus differentem, sed ejusdem similem, ex quo semen desumptum fuit, vel Matri, in cujus utero congestum, & ad perfectionem fuerit deductum. Nisi ergo vitium aliquod in seminibus aut materno sanguine sit, (quod tamen communicari posse à Dæmone [illegible], & sanguinis non tulerint) fœtus ex hoc congressu susceptus nullum peculiare signum habebit, quod illum à cæteris hominibus [illegible] natu ex utroque patre faciet. Neque magnum

73 [illegible] esse existimaverim, ut Gigantes ex hujusmodi congressu, aut alias nati sint, aut nasci debeant, vel Heroes cæteris hominibus præstantiores: oportet enim semen ab ipso Incubo Dæmone [illegible] quid majoris virtutis, & excellentiæ adipisci, ob quod ad Heroes potius, & Gigantes generandos aptum esset; quum semen [illegible] hominum. Cum semen igitur aliud hominis sit, ut dixi, (nam Dæmones aut [illegible], aut omnino semen habere, quæ unquam [illegible], nisi Incubi [illegible], de qua [illegible] Petr. de [illegible]) etiam secundum [illegible] & partis seminis communicationem, & secundum ejus [illegible] gradum, fœtum fortem, aut debilem, magisque procerum, aut parvi & pusilli corporis, quotiens

74 [illegible] paternum semen specie generabit, cum filius hominis sit etiam inde susceptus, non Dæmonis, qui generare nequit, ut post alios docuit etiam [illegible] in 2 de Generat. cap. 4. [illegible] & Petr. Hurtad. de Mend. de Generat. disput. [illegible] §. 11. [illegible]

Sed quod D. Thom. in 2 sentent. dist. 4. art. 4. [illegible] Spreng. in mall. malef. part. 1. q. 3. [illegible] in parte [illegible] & post alium ex nostris Medicum Valet. de sacr. Philosoph. cap. 8. & ex Jurisconsultis Torreb. lib. 1 [illegible] cap. 8. [illegible] possit iisdem Dæmones seligere humanum semen, non [illegible], sed robustissimum, [illegible], & quantitate plurimum. Id vero [illegible] facile esse conjiciunt deligendo homines robustiores & calidiores [illegible] semine [illegible], quibus succumbunt, deinde & mulieres similis conditionis, quibus incumbunt; [illegible] Vallesius [illegible] Gigantes illos, de quibus in sacris fit mentio, [illegible] hoc grave dicunt, [illegible] quod generatio Gigantum [illegible] à Dæmone per appetitum [illegible] procerus [illegible] tamen hominum [illegible] Dæmonis, [illegible] dependens Gigantes [illegible] non generentur, [illegible] calidissime, & [illegible] mulieribus [illegible]. Concedam tamen, [illegible] Vallesius, [illegible] Dæmone [illegible] Gigantes [illegible]. Nam id fieri [illegible] Vallesius, Dæmonem et Gigantibus [illegible] Mundo, [illegible] reperimus, [illegible] Gigantes [illegible] eligere illum [illegible] Gigantes [illegible]. Forte neque [illegible] Gigantes [illegible]

mulieres Gigantibus, quos [illegible] accepimus, ex parentibus naturæ etiam mediocris nati [illegible] & [illegible] modum robustos & præter [illegible] Gigantæ staturæ mulieres ex parentibus [illegible] magnitudine, Romæ [illegible] testatur D. Aug. de Civ. Dei, lib. 15. cap. 23. [illegible] Gigantum semen [illegible] Gigantes [illegible] non semper [illegible] cum [illegible] homine [illegible] plurimum procero, ac [illegible] generare, ut refert Cardan. lib. [illegible] de variet. cap. 4. Præterea, cum constet, [illegible] temporibus maxime [illegible] Incubos & Succubos, & multo magis, quam [illegible], ut probat Spreng. in mall. malef. part. 1. q. 1. [illegible], oportet plures in præsentiarum Gigantes [illegible], quam fuerint ante procreati, & tamen contrarium experimur.

Neque ergo quoad corpus, neque quoad animum, (si nihil aliud interveniat [illegible]) non ex congressu Incuborum cum mulieribus [illegible] melioris conditionis, [illegible] esse debent, quam cæteri homines, sed pro seminum, & maternæ sanguinis natura, tam quoad corpus, quam animum, sibi debitam conditionem, ac proportionem habere. Unde [illegible] apparet Sprengeri sententiam loc. cit. part. 2. q. 1. [illegible] cap. 4. [illegible] & 14

generationem talem esse possibilem, & [illegible] nasci à Dæmone [illegible], & quod [illegible] à tota Philosophica [illegible], [illegible] quod [illegible] & ex viro conceptas, per [illegible] tempus [illegible] posse per communionem [illegible] Incubo [illegible]. Quod [illegible] potius, [illegible] Dei permissu [illegible] & conditionis, [illegible] hujusmodi [illegible] homines, ego non [illegible], sed [illegible] Natura [illegible] quomodo [illegible] quod non facile admiserim. [illegible] qui [illegible] mulierculæ, quæ cum Dæmone [illegible] congressæ, [illegible] non quod [illegible] à Dæmone, sed quod [illegible] ad [illegible] non tamen [illegible]. 15

Denique Succubos, & Incubos inter se [illegible], aut Succubos semen fovere, [illegible] posse, vel, ut [illegible] Delrio [illegible] Incubum Dæmonem [illegible] debitam magnitudinem fœtum deducere, ut pereat, [illegible] neque ego credo, neque [illegible] falsa doctrina [illegible] persuadere posse crediderim, & si quid [illegible] narretur, Dæmonis illusionem intervenisse putarim.

SUMMARIUM.

1 *Hermaphroditi qui dicantur.*
2 *Hermaphroditorum quæ sint species.*
3 *Alia Hermaphroditorum divisio.*
4 *Tertia Hermaphroditorum divisio.*
5 *Fœmina [illegible] virum [illegible].*
6 *Hermaphroditorum [illegible] conformationis [illegible].*
7 *Eorundem à [illegible] definitio.*
8 *Eorundem [illegible].*
9 *Baptizans, fœminam putans se baptizare masculum, [illegible] non debitè baptizavit, & vice versa.*
10 *Hermaphroditi an sint monstra, & numeri seqq.*
13 *Hermaphroditi [illegible] Eunuchum habendi.*
14 *Hermaphroditi qui sint [illegible].*
15 *An detur, & quæ sint signa distinguendi marem Hermaphroditum à fœmina, & num. 16. & 17.*
18 *[illegible] Hermaphroditi pro maribus, qui vero pro fœminis habendi.*
19 *Testes [illegible] apparentes [illegible].*
20 *[illegible] cum [illegible] Testium [illegible] fœminam [illegible].*
21 *Mas an in fœminam degenerare possit.*
22 *Natura semper tendit ad perfectionem, [illegible] & num. seqq.*

23 Her-

24 *Hermaphroditus eodem tempore an utroque sexu perfectus an dari possit.*
25 *Exempla harum de feminarum sub tempore in hermafroditos, & sisferula.*
26 *Adam an fuerit Androgynus.*
27 *Memoria quorundam opinio de feminis in distinctione sexus per eorum Adæ.*
28 *Ante Evæ formationem femina erat in viro.*
29 *Non est impossibile dari Hermaphroditum, qui agere ut vir, & pati possit, ut femina.*
30 *Impossibile est dari Hermaphroditum, qui generet in se & in alia.*
31 *Duplicem sexum formalem, naturam unam, bestiam aliam habent ex Aristot.*
32 *Sidonem, quid?*
33 *Adam à suis filiis à Deo creati sint, remissiò.*
34 *Dei genitalium utriusque sexus in eodem animali esse non repugnantia.*
35 *Hermaphroditus an irregularis.*
36 *Hermaphroditi quando sint irregulares.*
37 *Hermaphroditi nonnunquam irregulares.*

QUÆSTIO VIII.

De Hermaphroditis.

DE Hermaphroditis circa incidenter verba feci, in hac eadem quæstione, ad quam proprie investigandam hoc argumentum spectare videtur, de illis
1 ex professo loqui. Dicuntur Hermaphroditi, qui sexu sunt indistincti, utroque qui vel neutrum, vel utrumque habere videntur, & hoc nomine hic comprehendi volo quoscunque, qui aliquo modo in sexu qualitate ambigui censeri possint. Horum autem quatuor species constituunt, quemque de illis verba faciunt, & ex consultoribus Paul. *lib.* 6. *c.* 69. & Aet. *c.* 20. 3 *tract.* 4. *c.* 41. & ex recentioribus Mercurial. *lib.* 7. *cons.* & Petreus *lib.* 14. *cap.* 4. & inter alios Professores eandem habet divisionem Casp. Bauhin. *lect.* *Anatom. lib.* 1. *cap.* 20. & ex Jurisconsultis notissimus Gomesius *cod. Pacto.* *de Test.* *c.* 17. *n.* 67.

Considerant vero tres species in viris, unicam in feminis. In viris prima est, cum in Perinæo (hoc
2 est, sub radice Penis, in loco, quod est inter ipsum, scilicet scrotum, & Anum, hoc enim dicitur Perinæum, non Coles, ut male (ut ait ex Theodoro Aretino *lib.* 2. *Anat. c.* 11. Gel. *comm.* 5. *in lib.* *Hipp.* *de Artic.* *part.* 45.) muliebre pudendum conspicitur est. Secunda species est, cum idem pudendum muliebre apparet in scroto habente exile foramimen, & è quo nihil omnino prodeat. Tertia species est cum ibidem existente eodem pudendo minus, et sine ullius urinæ effunditur, cui etiam aliquot creverit menstrua. Et hæ species Hermaphroditorum dicuntur considerari in viris, quæ sic constituti pro viris habendi, neque dubium in ea intercedere debet, neque forte de his Leges integere credendum, ut leiunt talia. Quarta species in feminis considerata, (quod sic constitutæ feminæ vere sint) est cum in superiori parte muliebris pudendi, nempe in ima pube, ubi magni pudendi rimæ labium debuit principium, Penis aliquis, vel quid Peni simile apparet.

Sed multo accuratius nonnulli alii Doctores hæc
3 Hermaphroditorum species descripserunt, de quibus loculenter Bauhinus de *Hermaphrod. lib.* 1. *c.* 4. & Riolan. de *Hermaphrod. cap.* 12. Mihi tamen placet plures facere Hermaphroditorum distinctiones. Et primo Hermaphroditorum alii in primo ortu sexum produnt, alii succedentibus annis manifestant, ut loqui indoctique. Rursus propter alii in masculino sexu, alii in femineo, alii tandem in utroque prævalent, quia & alii merentur, in feminam potius sint, non manifestè sint, utroque sexu, quod æqualiter pare licet, nebuli. Posteriorum plerique, ac pene omnes dicitur, Mares sunt, nempe qui in prima mensium eruptione masculum cernent, ut plerísque contigisse est notissimum. Prout quidem quoque duo sunt penales feminæ, ut cum jam uterum ge-

stant. Sed tum ex validitate naturalis caloris, quem adjecerit tussis aut per vel amissiam corrupta; menstrorum interceptione defectu, & hujusmodi, similequid virilis membri exerere se movere apparet. Sed in pluribus Testes ad triumque tum mentulæ exiliunt, in his vero mentula sola, aut quid simile membrorum utroque, vel carnea excrescentia, sed mollis exilis, testibusque omnino destituta.

4 Præterea licet distinguere omnes Hermaphroditos quadruplici: primo a conformatione genitalium; secundo, à situ eorundem; tertio, à potentia coeundi; quarto a potentia generandi. A genitalium conformatione distinguuntur, qui neutrum illi neutrum sexum, ut Natura requirit, recte constitutum habent, alii contra utrumque recte saltem quoad exteriores partes, alii denique unum naturaliter recte conformatum, alterum nequaquam. A situ distingui notat, cum in sexum habent unum sub alio, alii unum in alio, alii vero ambos lateraliter positos. A potentia coeundi distinguuntur, qui nonnulli sunt potentes in alterutro tantum sexu, alii utroque, alii in neutro. Sic eodemque modo distinguuntur à potentia generandi; quæ omnia in processu sermonis exemplis & historiis illustrabimus.

In primo ortu masculos apparuisse Hermaphroditos est notissimum, neque alterius indiget testimonio, quid vero feminam manifeste, vel quæ feminam apparebant, in Mares evaserunt, & sic Hermaphroditos se latentes pubertate, vel intercedente menstruorum prodiderunt, non minores sunt, quorum de Ingeniorum historiæ testantur, quæ hic transcribere superfluum videtur.

Porro in quo latu prævaleant Hermaphroditi, planum fiet, cum de potentia coeundi loquar, & exempla, et historiæ ad eum rem efficiant. At eos Hermaphroditos Mares vere esse, quibus exiliantibus menstruis virile membrum ex latere manifestatum est, ut Arescusa refert apud Plinium *lib.* 7. *cap.* 4. Lucius Cossitius, & alius apud eundem, & supermittente duabus sororibus Salernitanis, de quibus Fulgosius *apud Schenckium*, & Maria Patatha *apud Amat. Lusit. cent. med. cent.* 2. *cur.* 39. & aliis, quorum historias inde recollectas per Schenk *lib.* 4. *Obs.* *in princ.* & per Bauhin. *de Hermaphrod. lib.* 1. & tracti Jurisconsultos, per Menoch. *de Arbitr.* *lib.* 1. *c.* 27. *n.* 6. ita non tamen ut hi Liceto, hos recenset esse Androgynos seu Hermaphroditos, sed Pseudoandrogynos habuisse tantum masculinum sexum intus latentem, ob defectum caloris.

Quinetiam, addere ego eos quoque, qui in pubertate penem excrescentes tamen in perfectos viros evasisse, non videntur esse tamen vere Mares, sed ob uterum calorem tempore non potuisse exilia extra prodire ac multi cum pene caliditate, ut Anno ille evenit, de quo in fine hujus tituli. Nunc tamen plena fronte refugere videtur tot experimenta, tamen cumque clarissimorum virorum testimonia, Clementis Alexandrini Mercurial. *lib.* 8. *var. lect.* *c. p.* 10. Mercat. *lib.* 2. *de mulier.* & *vid.* *aff.* *cap.* 10. Neuerlil *lib.* 8. *Analog.* *Microc.* *ad Macroc.* *cap.* 8. *versf.* Ego vero & Plinii & nostrorum sententiæ; quæ non admittit ullas nunquam feminas in Mares evadere, sed id semper per Obstetricum errorem intelligere, aut aliquem Naturæ defectum, in quibusdam autem penem occultum apparere, & uteri potius prolapsum fieri et quæ penem exserere videntur, quod maxime voluit Mercatus. At Galenum item aperta fronte Hermaphroditos negasse; ut dicit Columb. *lib. de Part.* *c.* 17. *anat.* 4. omnino à vero abest. Loco enim ab eo citato *lib.* 2. *de sem.* *cap.* 5. in fin. id dicit, eiusmodi fictores Hermaphroditos effingere, qui utraque genitalia membra, tam maris, quam feminæ integra habeant. At absurdissimum est, quod hic Justin addit, Galenum negasse eadem maris, & feminæ diversa membra esse posse, ut alii in maris, alii in feminæ semine possint contineri; nam nihil omnino hoc ad rem facit, neque intellexit hic homo, quid Galenus sibi voluerit; quod mirum non est de Legulejo hoc Philosophicis contemplationibus sese

audiêtor immifceute. Inibi certe Galenus contra Empedoclem difputat, volentem dextrifice partes femine, & fœmine finiftræ nafce, quod Galenus reuqueat quid abfurdum, & impoffibile refellit, fed quid hoc ad Mercurium, aut quid ad comprobandum Galenum Hermaphroditos negaffe, cum addidit hic de feminum miftella fequentem?

5 Sed ad penitum noftrum, certe fœminam (nempe nuquam vere fœminam, non apparentes, ut fupra notes) virile membrum, feu quid illi fimile eliminaffe, etiam poftquam non femel conceperunt, teftantur hiftoriæ a Pontano relatæ apud Schenck ubi fupra, & apud Marcell. Donat lib 6 hiftor Med mirab cap 2 & Bauhin loc cit hæc tamen pro fœmina femper habendes, non folum teftes proprium Teftium, Barbam, & pilorum in locis confuetum eminitio, & alia, de quibus agem, cum loquar de figno diftinctivo fed maxime perfectionem fœminini fexus demonftrat circ generationem per fœmineum fexum, & multo magis concepere. Sette ergo pro nunc id fit edotoreffe, mulieres ne mente eas fæde in plerifque id Clitoridis beneficio fuccefferit, ut unanuli loquuntur Anatomici, & pluribus demonftrat exemplis Joan Riolan ap unde non vere mares ecclerunt, cum neque eorum Penem emiferunt, & teftes illis foras non profilierunt.

6 Porro eorum Hermaphroditorum, qui non diftincto duarum à genitalium conformatione, aliquos diximus utrorum fexum recte conformatam fortiri, ut exemplo eft Cugate, de quo Colomb. Anat lib 11 & fratres illi duo, de quibus in fine citati, quibus imperfectus uterque fexus contigit. Aliquos etiam dixi nullum habere infignem fexum, quales fuit fuprus ille, quem diffecuit Joan Feber, in Xenodochio S. Spiritus, hic enim nullum fexum præ fe ferebat, fineet dehine teneftla apparuerit eo diffectorum evidenter, & geminum uterum habuit. Tale etiam fuit monftrum illud Dantifcanum, de quo Joach m Olhaf apud Bauhin de hermaphrod in fin. Non diffimilis etiam erat ii Hermaphroditus de quo Hely Rodrenn apud Schenck lib. 4. Obferv. in prima qui nullo fexu erat conspicuus, fed abjecte, & morbus fanis erat cellario, & apud Paræum habetur Monftrum bicorporeum, nullo fexu infigne, & aliud fimile natum eft anno 1610 cujus hiftoriam habet in fin bujus ac cui par fuit natum anno 1515 apud Licet lib. ii de Monftr c iii.

Utrumque autem fexum quafi recte conformatum habuit, feu habere falten videntur ii Hermaphroditi, qui in utroque fexu funt potentes qualis forte fuit Monftr Hermaphroditum, de quo Bauhin & Schenck & qualis etiam fuit Afinus, quem Romæ vidi, cujus hiftoriam infra annectam. Nonnulli tandem funt, qui alterutrum tantum fexum conformatum recte habent, fed inter fe in hoc differunt, quod, ut dixi, eorum alii Mares fint, alii fœminæ, priores Androgynos, pofteriores Gynanthropos appellari ea Dominus de Vul dicit Riolan. de Hermaphrod cap. ii. & hinc infert potiffimum differentiam, quem primo et eorum fexu ante ultimis, & de his dicebat Ariftoteles (ex forte aliæ fpecies cognitæ non fuerunt) eos alterum fexum exutum, alterum vero ulterum habere, quod tamen non undequaque verum effe volunt ei qui DD.num experientia conftat & utrumque eorum, & utrumque autem habere eos poffe, & de ultimo non eft dubium, tamen Ariftotelem dicemus intellexiffe promo fexu illum, cum quo homo poteft generare, fic enim verum eft, quod utrumque eorum habere non poffunt.

7 Sed & eodem quoque pacto diftinguuntur Hermaphroditi à potentia coeundi, ut diximus, cum neutro ammufdus valere Cingera Columbi, & Anus ille Pharmacopolæ filiæ, & forte etiam Cæcilius, ulter ei fratribus Saugermanus, & alii, petitione demonftrant. Utroque celere Monftr Hermaphroditus, aliique oftendunt; alterutro vero concubitu valere plura oftendunt exempla, quæ in nunc necefe eft repetere, præterquam quod paffim habentur.

A potentia item generandi diftinguuntur Hermaphroditi; nam licet ut plurimum vere Hermaphroditi non generent, quia fi in fexu mafculino prævalent ii genitores, tamen etiam imbecilles funt, & idemtem ut plurimum imberbes, & glabri, fi in fœminino, caloditore quam oportent; unde muliebris deft ipfarum ut et Hely tradit Marcell Donat lib 6. hiftor Med mirab cap 2. tamen hoc non eft perpetuum verum, quia nonnulli eum mafculino, alii cum fœminino fexu generant; tum utroque vero nulli generarent, nec generare poffit, diluentem utro. Itaque plerumque Hermaphroditi, vere rogeran Hermaphroditi, in neutro fexu potentes funt, unde Aufonius Epigram 100. 8

Mercurio genitore fatus, genitrice Cythere
Nominis ut mixti fic corporis Hermaphroditus
Concretus fexu, fed non perfectus utroque
Ambiguæ Veneris, neutro potiundus amore

A fitu denique, ut diximus, Hermaphroditi diftinguuntur, nam eis i fexum unum habent fub alio pofitum, nempe mafculeitatem fub fœmineo, velut Mulus ex Mule natus de quo Herod in Polimn feu lib. 7. & homo quidam apud Bufium lib 4 de Gen hom cap 3. & alius apud Bauhin lib 1 de Hermaphrod vel habent fœmineum fub mafculino, et plerique habere confpiciuntur, & qualem futurum et utrique fratres Saugermani, alii vero funt, qui fexum utrumque habent e latere pofitum, in quibus educuntur Doctores, quod lævum, in quo prævalent, & quem rectum habent, femper à dextro fuit eft, nifi à fin fiue. Hermodo conftituebant Deutul ille, & qui neque ducte unquam eum ea congreditur, interim vero à quodam confilio in impregnantes ducte fupra... cum unam uterebunt, ventri doloribus partem præcedentibus, hermellem natum eft, quem folu dextrum memm illa lectum, fimilem in latere eius, enim huc funt loca, nempe fœmininum, o dextris, mafculina, hinifque à fimilis de hoc Suetonius lib 1 de Hermaphrod i 33. Alii fexum fœmineum habent in alio, velut ille, de quo in fine hujus Quæftionis. Hi tamen ultimo loco recenfiti plurimorum, non femper, femini fexu in ipfo cum utero, ubi fœminam apparet velut iam pofi minimum menftruo progrediendo, vel reliquam Clitorim, vel membro virili ufque à fimile obtineat, quale fœminibus Seniorem Romæ fuimolem, de quo in fequentibus. Atque hæc videor mihi omnes, & qualecunque Hermaphroditorum fpecies ac differentias implevi, quotquot unquam habituum vel extiterunt, vel exiftere uerunt; de quibus tamen omnibus permultæ in medium afferri folent quæftiones. Et primo, ecum veræ rationes expeloridi homines fint incidendi, fecundo an denique, & quænam fint figna diftinctiva marem Hermaphroditum à fœmina. Tertio, quidem eorum pro maribus, qui vero pro fœminis habendi, non modo enim multum refert hoc, quoad Baptifmum, quia fi huic pro fœminam putatur à baptifmo mafculum mafculinum nomen ei imponi, aut vice verfa, nonnullum fœmellis ille, qui puerulos baptizatur, Petr Gerard fing 90. n. 2. Sed & circa hoc an omnia iura utrique poffint, circa mari à fœmina, & fimul à more diftinctionem in quæ accipiunt. Quarto dubitatur, num quemadmodum ex iis, quæ fœmina apparent, ei quæ maris evulerem, fiepoffibile fit eo marite ea in fœminam degenerare. Quinto, num dari poffit Hermaphroditus utroque fexu perfectus. Sexto, quid fentiendum fit de Hermaphrodito præter corporis deformitatem, an ob eam iudicari debent, & ratione eorum in iis quæ celebrandis fuerint, & præter has alias infuper dubitationes proponi poffunt, quas in fequentibus provifu diluemus.

Sed quod primum et propofui, antiquitus Hermaphroditi pro Monftris habiti, & idcirco ignominiam fœminum ut in eas fuerunt, in mare demergebantur, vel in fulnfam deferium deportabantur, vel aliud genere eadem ratione, ut cætera Monftra, exponebantur, ut teftatur reftatque Livius, decad. 1 lib 3. & alibi Plin. 10
lib

lib. 7 Nat. hist. c. 3. qui non pauca hujus historias vide apud ipsos, quum etiam cum aliis plura hac habet recollecti per Schenck *lib. 4 Observ. in princ.* Weinrich *de ort. Monstr. c. 50.* Merc. Donat. *lib. 6 hist. med. mirab. c.* Lent. *Anton. lib. 7 q. 8.* Nettel. *lib. 7 Analog. Hist. ad Macr. c.* Bauhin *lib. 1 de Hermaphrod. c. 35.* & ex Jurisconsultis apud Ludwig *de leg. Com. Gloss.* in *l. part. l. 1 ac* [illegible] *& seqq.* & novissime apud Cerretum *Part. 1 17 num. 69.* Sed & Plato in *Convivio*, *in ore Aristophanis*, id ipsum tradens statuere, cum nomen Androgyni, seu Hermaphroditi infame dicit, sic etiam Lucret. *lib. 5 de rer. nat.* illos inter Monstra enumerat:

Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conata est mira facie, membrisque coorta,
Androgynum interutrumque, nec utrumque & utrinque
remotum, &c.

Sed & Cicero *lib. 1 de divinat.* pro Monstris prædicere: Quid, inquit, ortus Androgyni, nonne fatale quoddam monstrum fuit? Inter Recentiores quoque, Merc. *lib. 3 de Steril. Affect. n. 7.* Marcus Weinrich. *ad ort. Monstr. ubi supra*, Rodericus Cast. *lib. 3 de morb. mul. c.* [illegible] & Riolan. *de Hermaphrod. cap.* [illegible] ex Jurisconsultis etiam *Menoch. de Arbitr. lib. 2 c. 17 num. 4.* Tondut. *Dammhoud. lib.* [illegible] & Cerret. *ubi supra*, num. 68. in eandem sententiam venerunt. Ac si etiam est Aristotelis dictum *lib. 4 de Gener. Anim. c. 4.* quod aut deficere, aut superesse aliquid monstrosum sit, Hermaphroditi pro monstris habendi.

11 Verùmenimverò his non obstantibus, Hermaphroditi monstra non sunt, nec pro monstris à Legibus habentur, imo videntur, et inter heredes eorum in reperiuntur, à quibus nihil habent peculiare, *l. Quæritur ff. de stat. hom. l. Repetitio ff. Hermaphrod. ff. de Testib. l. fed. l. 8 quæsitum in fin. ff. de lib. & posth. cap. si nullus §. Hermaphrodit. 20 q. 1.* & ex eorundem Legum sententia idem adstruit ex Medicis Bauhin. *ubi supra c. 5.* In hac controversia Licet. *lib. 2 de Monstr. c. 53* ea tam non omnes Hermaphroditos indifferenter pro Monstris habendos esse, sed illos tantum, quibus ratio sexus ob ineptitudinem perfecte est, aut quibus alter longè alteri naturali loco est transpositus, juxta quam opinionem videtur docendum, Hermaphroditum illum, qui sexum alterum recto situm, & recte conformatum habeat, non magis monstrosum esse, quam eos, quorum aliquem digitum manus, vel pedis superfluum, vel quibus pes, aut manus, esset distorta, aut simile quid mali haberent: hi enim monstra dici non possunt, cum in monstro constituendo requiratur insignis, ut dicunt, & [illegible]

Imò non solum in hac sensu monstra non sunt Hermaphroditi, qui in utroque sexu vel in alterutro tantum prævalent, sed ad rem nostram, utpote ut pro viris vel fœminis habeantur, & inter eos, vel hæc locum obtineant, neque ii monstra dici debent, qui in neutro sexu potentes existunt, aut alterum situm transpositum habent: si quæ enim imperfectio, ac monstrositas inde oriatur, præter quod faciat vitium ad humanam figuram, vel cujuslibet detrimentum, apud Leges autem haec tantum pariat, qui judicet forma humana destituti, pro monstris reputantur, ita ut in eumerum filiorum non veniant. Unde facile apparet Carterum sententiam *lib. de Part. c. 7 nu. 66.* volentis Hermaphroditum esse proprie monstrum, cum ad nullum effectum pro tali à lege reputetur, neque nisi latissimo modo, & improprissime apud Philosophos pro Monstro sit judicatur.

12 Adnotandum tamen primo, eos Hermaphroditos, in quibus nulla sexus distinctio apparet, in censu Eunuchorum esse habendos: servetur enim hoc hujusmodi necessarium peteri experimentum, cui suffragatur exemplum ex Haly Rodoam supra adductum. At quemadmodum Eunuchi fœminam naturæ accedunt, quoad corporis robur, & corporis constitutionem: ita dicerem apud Judices hos Hermaphroditos non tam pro Eunuchis, quam pro fœminis habendos, & idcirco tanquam fœminas ab iis muneribus eliminandos, à quibus fœminas eliminari solent, tametsi ex parte aliqua lege pro fœminis fœminas les excludat, pro his etiam facere existimarim.

14 Secundo adnotandum, hoc ipsum Hermaphroditis ob utriusque imperfectionem, facile pro irregularibus existimandos, quod Cerretus docet; eos verò, qui in utroque sexu perfecti sunt, non tamen monstrificam affectionem, qua careret non facile constare poterit ex supernaturalibus, quam ob irregularitatem elus tantum causam affinem est, ut permitti Navarr. *consil. 3 tit. de Æt. & qual. conf. 8 nu. 3 tom. 2.* & Menoch. *lib. 1 de Arbitr. q. 17 num. 4.*

15 Secundo dubitari solet, unde & quæ rursum signa distinguere judicem Hermaphroditum ab Hermaphrodita fœmina, & unde hæc signa petenda sint? Navarr. *ubi sup. num. 4* vult habere signa habere et potentis, & recte quidem hoc, non tamen recte quod addit, attendum scilicet esse relationi ipsius Hermaphroditi, & melius multo recte subjunget, committendum esse judicio Medicorum. Quod tamen, inquit, si ab eo tenendi, cum oporteat judicent Medicos super debito, quae ipse de se affirmet. In quem etiam sententiam ut ipse veniat et matrimonium faciat Sanchez. *de Matrim. lib. 7 disput. 106 n. 4.* Ulterius tamen haec verba clare ostendere, ex signis hos Doctores quærere, hoc ergo ipse Medicis cognitum, neque enim aliter nobis signum, & ideo in, quod sciret debeamus existimo Hermaphroditos, quibus ipsum potentiam vel impotentiam, & in quo sexu prævaleant, dignoscimus. Itaque in propositis casibus, quando nimirum in eo sexu sexus utrique est, et modo eum, vel quodcunque, ut nullum de se significationem præbeant, vel contra ita utrique conspicuus, ut hæc effœminati potentem habet quæritur sexum, Medicorum legis habent, ad dignoscendum potentiam, aut impotentiam, Navarrus, & Sanchez incompetenter, Tiraquel. *lib. 13 cap. 4.* & ex ipso, & Lucius Bauhin. *lib. 1 de Hermaphrod. c. 4.* & Riolan. *de Hermaphrod. c.* plura ad hoc afferunt, quæ multa recenserenda ad elementa sexus proprietates, nempe, a majori existentiam, perfectionem & connexionem habet sexus, prævalere dicitur. Dele-

16 mus vero hujusmodi proprietates ex mole ususque, communem conformationem, ex necessitate, ut certum latitudinem & angustia, ex efficacitate, in emissione, ex incalescentia majori aut minori, in uno aut in altero: sexus enim, qui prævalet, magis opportet est magis conspicuus, qui tantum est, imperfectior. Sin enim sexus, qui prævalet in conformatione, ad naturalem formam semper magis accedit, & perfectior est, contra sit in altero sexu. Eadem quoque ratione prævalens sexus semper naturalem, sibi debitam situm servat imperfectus ne quaquam, maxime respectu ad perfectionem: unde, quod magis sexum semper, ut dicimus, à dominante est, ut tum fiat, In hic, qui one latera conjunctor habent, hic in hic, quid enim habet sub alio, inferior situs, infirmi magis, et communi, sua petrato, aliquando evenit. In perfectu conspicui sunt, sed, & quandam, in imperfectu vel nulli vel exiguæ, & quasi nullius momenti. In alio sexu, tali potentia vero pervia, & potentes ac penetrantes, initia, & impotenti impervia, angusta, & minime penetrantes. Quod si ambo sexus imperfecti sint, ut tamen respectu alterius, latitudinem, aut majorem magnum, & penetrationem se manifestum facit, & desuper incalescentia semper sit in hoc, qui prævalet, uti semper promptior, & minor. Quem sexum præ oculis habent Navarra, & Sanchez, cætera ignorare sunt perfectu, cui ulterius prætermittit: nam etenim in utroque sexu invenitur aliquando Hermaphroditi, secundum perfectionem tamen sexillum, secundum imperfectionem distinctione id illi contingit, nam si [illegible] utrum singulus homo sit, is, qui prævalet, sexum magis naturalem calorem servet, & venerem magis conspicuus habet, qui imperfectus est, quasi

mortui longiore videntur, & mole etiam non considerabili pene perfecto est.

Sed & præter hæc, alia nonnulla ad idem de-
27 monstrandum collimant; habent enim corpora virilia, vegetiora, ac latiora, animos ad virilia propensiores, & pathemata viro digne excitantur, pili in mento, in Pectore, seu Scuto, & tum mammæ tollit, pectus excavatur, capite capillis hirti, barbæ & dentes citius per Penem excretio, & multo magis seminis, Testes propendentes, & non possunt spernendæ magnitudinis, cui scilicet ingenium adhærescit, virilem sexum demonstrant, & maxime si Testes extra appareant. Contra habitus corporis mollis, & declinatur, vox gracilis, animus, & passionibus mollibus digni simplicitas, pili in mento, pectore, in eo nulli, mammæ turgidæ, & pectus carnosum, capilli capitis prolixi, tenues, molles, longi, urinæ per consuetas muliebres vias excretio, per easdemque menstruorum suo tempore lecta expurgatio, vel appareat etiam fecundaria evacuatio; Testes nulli, nullumque alioqui eorum vestigium sit prodens, mulierem certe sexus sufficienter indicent sunt, quod tradit cum Marcell. Donat *lib. 2. hist. Med. mirab.* ex Holy tiadic, Hermaphroditum non gignere, nec habere semper veritatem, quem docuit.

Tertio dubitatum est, quinam ex Hermaphroditis
28 pro maribus habendi, qui vero pro fœminis; quæ dubitatio scilicet præcipue inhibita casibus, nisi dentur casus, in quibus nullus sexus appareat, nec utrique appareat imperfectio, nec eligendi appareat contra Testes, membrum vero nullum, præterquam quod utrumque sexus conformatur non sunt tenue conditionem utrum, aut fœminam, nec distinguatur inter ipsos, ut tu Auslot probat Tedd. Flor. in *Ungegr. c. 8. & respons. ad secundum quasi summa totali argumenti principalis.* Quod si ita est, potentur quippe apparere membrum virile seu in eo, qui est contrarii sexus, & ideo non sic solum fidendum, sed ut maxime, quod totum culpæ est.

In hac dubitatione illud omnino ante omnia monendum, quod sic considerabitur, genitale extra sit pendens. Testesque extra ulnam prominentes ostendere maxime etiam mollis, qui eam masculi profitere solent; sexus mulieribus indicium omni fatuum temperamento totius calidiore, ipsisque novi effectu vigorem, ut inde demonstrent. Quamadmodum ex adverso, horum ablatis ab contrariis causis, fœmineis inducti, genitum est ex hoc Testes tum sic dicti, quod testimonium præbeant virilitatis. Ande Laur. *Anatom. lib. 7. q. 4.* & ad horum similitudinem conatur etiam Testes hæc ipsa parte in mulieribus, etsi in ipsis latentes. Et licet Cardan *lib. 7. de var. c. 17.* non habere signum dixerit, quod manifestius masculum ostenderet, quam genitale extra se prodeat, tamen eo ut sententiæ antisterret illud ad hoc per se est, quia Testibus æstivitur uterque & fœminas habeant genitale extra se procedens, patet ex historiæ dicta, quarum etiam, aut alterum vide tu sua loqui loco. Circa Testes autem dico, esse figuram masculinitatis, ut sic dicam, in extremitate quorum maribus prominere solent, cum nonnulla nos habeant tutus conditionem, ut Avic. Haut aliter hanc conclusionem possumus, quod quandocunque Testes extra appareant, & ad scrotum hoc pacto sunt, dummodo eorum exitus non ad operetur, ut tenquam si absolute, pro nihilo ducuntur, Hermaphroditus pro viro reputandus sit: quod verum erit, non solum si ambo Testes appareant, sed etiam si unus tantum, atque insuper non solum verum est, cum etiam virile genitale appareat, sed etiam si non appareat, qualis fuit puer apud Rueff. *lib. 1. de Concept. hom.* & alter apud Schenck. *in Centur. lib. 1. Obs.* & Adde et eos, quod ubi contra operatur testes ad attendendum virilitatem, & eorum permanentia, ut hæc conclusio habeat locum, et unde insigne voluntas sexus constituatur ad illet. & in priori casu habens Rueff. Testimonium, sunt saltem illum puerum pro mare baptizatum fuisse narrat.

Secundo monendum, quod excretio menstrua cum
30 externis Testibus fecit sufficientissimam probationem fœmininæ sexus, etiamsi plura alia vigerent pro sexu masculino, & etiamsi insigne membrum virile adesset, indicat enim excretio menstruatorum hominis temperamentum, & muliebrium genitalium perfectam constitutionem, quæ sane, impossibile est, virilis genitalis ad eam perfectionem, uno eodemque tempore pervenire posse.

Porro ex hoc ipso hujus dubitationis decisione multum aliis dependentiam habent, quarum plures proponit inter Medicos Bauhin. *lib. 1. de Hermaph. c. 20.* & inter Canonistas, & Jurisconsultos Sanchez *de Matrim. lib. 7. disp. 106.* & Alphons. à Castro *de pot. l. c. 17.* an sc. & præter hoc alias, ut an matrimonium contrahere possint, an ad ordines admittendi, an ad testimonium dicendum, an ad feudi successionem, et eorum militiæ habendæ? & ad quas alias quæ quandocunque determinationem remanent circa sexum sine judicio, illico determinata remanent etiam quæcunque circa prædicta dubitatione parere possunt.

Quarto dubitatum erat, num quemadmodum Her-
31 maphroditi aliqui, qui fœminæ apparebant, in viros evaserunt, sic è contra possibile sit non, qui mares apparebant in fœminas degenerare: nam aliqui non solum hanc posteriorem partem aperte fronte negarunt, sed priorem etiam, & alias dixisse recentium fuisse Clementem Alexandrinum, Mercatum, Plinium, Andr. Laur. & Riolanum. Quod hanc tamen partem videntur, hic contra communem DD. opinionem pugnant, quæ tamen communis opinio declaratur, ut ex dictis videtur juxta Laurent. & Riolani opinionem. Quod po-
32 steriorem tamen partem, communis opinio est pro negativa, rationem afferunt, quod Natura semper tendat ad perfectiora. Non desunt tamen, qui & idipsum secundum aliquando admittunt, & fieri etiam posse, quod non est dubium, si modo incommunicatum est. Primo Poetæ, (qui eloquendi habebant secretiore Naturæ arcana contingunt) plerique id evenisse crediderunt. Virgil. *6. Æneid.* de Cæneo loquens:

—— Et juvenis quondam, nunc fœmina Cæneus,
Rursus & in veterem fato revoluta figuram.

Et Ovid. *l. 3. Metamorph.* de Tiresia:

—— Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coeuntia silva
Corpora serpentum baculi violaverat ictu;
Deque viro factus, mirabile, fœmina, septem
Egerat Autumnos.

Et Idem eodem de Sythone:

Nec loquar, ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo fœmina Scython.

Et ne hæc omnino fabulosa, & impossibilia ducantur, narrantur & ab Historicis nonnulli sexus lacti pasto fabulæ attestantur, & historiæ græcam locum videtur Ausonius Gallus, ait constiterit, Poeta & Medicus insignis, ut Lemnor testatur *l. 2. Epist. 10.* (licet alii non hunc, sed hujus parentem Medicum fuisse dicant) in carminibus subsequentibus, quæ & ipse citavit Longius, ad tenentem nostrum intime facitur.

Vada Bana res nova, & vix credenda Poetis,
Sed quæ de vera promitur historia,
Fœmineam in speciem convertit masculus Ales,
Pavaque de Pavo constitit ante oculos.
Cuncti admirantur monstrum, sed mollior Agna
Adsistit, in terminum de grege visa novum:
Quid stolidi ad speciem notæ novitatis hebetis?
An vos Nasonis carmina non legitis?
Cæneæ convertit proles Saturnia Consus,
Ambiguoque fuit corpore Tiresias,
Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum,
Vidit nubentem Plinius Androgynum.
Nec sunt antiquum, quod Campana in Beneuento
Unus Ephebarum Virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta arcessere famæ,
Ecce ego sum factus fœmina de Puero.

Cujus Epigrammatis duo carmina, quæ posterem

pæ-

præcedere, recitat ex Jurisconsultis Tiraq. de leg. Connub. Gloss. 1 part. n. 105 relatum ibi, & maxime disturbo postremo motum ad formam rem facientis, licet nonnulla alia ex supradictis Virgilio, & Ovidii carminibus recitet, quæ tamen ibi acceptum non refero, sed Auctoribus suis, quemadmodum neque illa plura hic reddere, si quis illa habere hoc dico, quæ mea [illegible] ingenio referre noluerit, quæ acceperit, ex, quæ ex lectione transcripsere, vel etiam obtinere [illegible], quorumque pri[illegible] apud ipsum quorum, quod ad rem meam faciat, legerim, vel observaverim [illegible] diversim, & [illegible] quos appellas brevi[illegible] certum in hac persuaderet [illegible], sed hæc incidenter. Habes, præter reddita, et ad item redeamus, historiæ nonnullas Hermaphroditorum, qui & pro [illegible] habebantur, & formam duravit, vel monstrorum [illegible] Monstrosi tanquam [illegible], qui tamen in lumine postmodum adierunt, & filios pepererunt, & impostorum pro feminis habiti fuere & [illegible], si liber, geminorum historiam apud Licetum lib. 2 de monstr. c. 53. Sed quid præterea Scytharum historiam ab Hippocrate [illegible], & maxime [illegible] lib. de Aer. Aq. & locis, historiam commune nascentium, quæ [illegible] redactos, & in muliebrem naturam abeuntes, muliebria quoque morte obeunt, quos Herodotus lib. 1 hoc modo [illegible] Dei memorat, ob deum [illegible] templi Veneris Uraniæ in Palæstina, [illegible] hunc morbum Thalium. Sed & ante mutari posse [illegible] imminens potest castratione cum [illegible], cum [illegible] feminæ similis [illegible], sicut [illegible] Græcus dicit, ut [illegible] Spadonum [illegible], & [illegible] Neroni [illegible] patricam.

Sed non desunt et aliæ plura exempla etiam hujus metamorphosis, quæ in aliis animalibus à Natura apparent, [illegible] facile, & in hominibus succedere posse. Non [illegible], quod de Hyænâ narratur, de quo copiosissime Gasp. Bauhinus *copiosissime addudit lib. de Hermaphrod. cap. 1 & seqq.* quæ item de Lepore, & de aliis quibusdam animalibus ferunt marem tiber, non tum femininum in masculinum, quod plerique admittunt, quam masculinum in femininum, quod fere omnes negant, mentionem habet, de quibus etiam Lang. ut ait supra, qui Cervi [illegible] contrarium ferrum ibire tradit, quin & in utero Cervi, dum eviscerabatur, repertum fuisse hinnulum [illegible] membranulis circumseptum. Ex quibus non videtur extra Naturæ limites esse, ex [illegible] fieri, quæ [illegible] Gesnero Merito *de differ. animal. cap. 18* [illegible] receptum est, ut non magis difficile credat propendentia marium [illegible] intro retrahi posse, quam eadem antur [illegible] possibile, & Jo. Heurnius [illegible] *cap. 15* non [illegible] opinionem astruitur, sed commentitium etiam hoc reddit, Porro hoc evenire non modo, cum extra uterum existunt, sed etiam in utero materno existentibus, & eo quibusdam imaginatur [illegible] colligi posse [illegible]. Et hanc ipsam opinionem sequitur ex Jurisconsultis Tiraq. [illegible] *Damiani lib. 3 n. 17 u. an. n. 12. ad plures seqq.*

23 Verumenimvero horum Doctorum etiam, ac ridiculo opinione non obstante, dicendum, id naturaliter nequaquam posse succedere. Ludovicus Vives *in lib. 3 de Civit. Dei, cap. ult.* hoc pro difficili reputaverit, nam potius pro impossibili pronuntiare debuerit, ut Mitol. *dier canic. coll. 3 part. 1.* & Delrius *lib. 2 disquis. Magic. qu. 18* qui, sicut hoc à Natura fieri posse pro impossibili dicit, sic neque fieri posse per Dæmonis potentiam probari [illegible], quæ ad hoc [illegible] Marcell. Donat. *lib. 6 histor. med. mirab. cap. 1* Riol. *de Hermaphrod. cap. 15* & Nancel. *in Analog. Microc. ad Macroc. lib. 8 cap. 8* nam si quæ membrorum transmutatio moliret fieri possit, ea à calore procul dubio fieret, non à frigore, ut calor impellit, diffundit, dilatat, non cogit, non contrahit, non retrahit; ergo nunquam vi caloris

membra, quæ foras propendent, intro remeabunt. Secundo, hic motus, (& dependet hæc causa à potentiis) vel fieri à facultate Expultrice, vel Attractrice, non ab Expultrice, quæ tendit ad contrarium motum, non ab Attractrice, quia hæc retrahit, quod in Animalis commodum fieri, cum oporteret fieri hæc attractio esset magis in animalis detrimentum, fieret etiam [illegible] Natura, & ut [illegible] imperfectio. Tertio, cum in corpore animalis non detur locus vacuus, si genitalia, quæ foris prominent, intro recurrere debeant, oporteret aliud corpus [illegible] [illegible] penetrare, [illegible] impellere, & de loco suo expellere, & mille alia absurda [illegible], quæ [illegible]. Superius allatæ curiositatis [illegible] remaneant de[illegible], & de [illegible] recensere, (quorum veritatem [illegible] non dicet, [illegible] per publicos tabelliones ad perpetuam rei memoriam [illegible] fuisse descriptas, [illegible]) dicendum, eos Hermaphroditos, licet pro [illegible] haberentur, quod forte [illegible] membra [illegible], tamen [illegible] feminam [illegible], unde [illegible], [illegible] verum [illegible], quod ex masculino [illegible] in femininum [illegible]; [illegible] Germanus, nomine Daniel, cum uxore, [illegible], [illegible] cognosceret [illegible] masculus lege [illegible] imperfectius, femininum [illegible] perfectum haberet, ut [illegible] ipse comprobavit [illegible] hoc etiam [illegible] historiæ ab ipso Bauhino, & à Liceto [illegible] adductis [illegible]. De cæteris vero [illegible] ex feminis in hominem commutantur, dicendum [illegible] non habere, [illegible] non debet ex [illegible] possibilitate, [illegible] tamen [illegible] Gaspar Bauhin. *ubi alias*. De Scythis, Castratis, Eunuchis dicendum, non secundum [illegible] mutationem hujusmodi, quoad membra genitalia, sed quoad corporis habitum, & animi vigorem, deinde præcipue Castratos multi[illegible] sunt feminei [illegible] ad [illegible] [illegible] quid dicendum, patet.

Quinto dubitandum est, an detur, vel esse possit Hermaphroditus uno eodemque tempore in utroque sexu perfectus? quod primo negatur aperte ab Aristotele, *lib. 4 de generat. animal.* [illegible] in iis, qui utroque sexu insigniuntur, unum semper ratum [illegible] esse, [illegible] auctoritatem potius Medicorum pro eadem secutus, & ultimo loco Æmil. Parisan. *de Subtil. Microc. lib. 3 exerc. 4 capit. 15* contra quem tamen primo militare videtur, quod ipse met Aristoteles & ex ipso & Calliphane Plinius *lib. 7 Natur. hist. cap. 2* in Africæ partibus evenire doceant, nempe supra Nasamones Androgynos esse [illegible], [illegible], quibus dextram mammam [illegible], sinistram muliebrem esse. 24

De capite etiam idem Aristoteles, & ex ipso Æmilius *de Rerum Syntagm. 5* ubi dicitur Virorum utrumque et sexum Naturam concessit, quæ Hermas vocat, & Ælian. *lib. 11 de histor. Anim. cap. 27* de [illegible] loquens [illegible], [illegible], *utriusque sexus particeps u Naturâ [illegible] ut sex famine graviditatem, & partum edit afferet, & ipsi quoque utrumque sexum, & ex se parent.* Relinquo, quæ de Leporibus, de Cervis, de Hyæna, de aliis animalibus narrantur.

Secundo Avic. *lib. 3 fen. 20 tract. 1 cap. 43* accepisse se scribit, quod ex Hermaphroditis ut qui sunt, qui agunt, & patiuntur. Et licet ipse fabulæ hæc non conferret, cum ille talem non viderit, veritatem tamen eiusdem apud posteriores. Montanus *de Medic. Theor. lib. 1 cap. 6* Ipse, inquit, novi Hermaphroditum, qui segnior sexu, semina habuit puerum, eoque nupserit, & [illegible] filios peperit, nihilominus uteri[illegible] comprimere, & in hac generatione [illegible]. Sequitur ad Schenckium historiam, quam apud ipsummet Auctorem antea legeram, nempe Mart. Weinrich.

de Oc monstr. cap. 30 de quo etiam Riolan. de Hermaphrod. cap. 8. & est hujusmodi. Memorabile hoc anno 1585 in Scotiæ urbe quendam Androgynum cuidam [illegible] in eodem lecto dormientem esse gravidam [illegible] vivum sub terram defossum periisse. Aliæ etiam historias habet ibidem quarundam Mulierum, quæ plures quidem annos cum maritis concubuerant, aliæ mares esse comperiebantur. Mirabile & illud est, quod de Cervetillo et Lingio [illegible]. Sed Jo. Faber Lynceus, loco alias citato, de Juvene Hermaphrodito in utroque sexu potente memorat [illegible] hebet hic scribit: Credere enim mihi fides [illegible] fuisse ego qui flamma, & [illegible] Juvenem, quomodo gladium gerebat, modo [illegible] & [illegible], & quid posset. Sed non pigebit Equiti Androgyni historiam ex Carden. lib. 7 de variet. cap. 31 huc transferre quæ sic habet: Unum habebat [illegible] testem [illegible] propter cum mammis [illegible] ac Equum habebat [illegible] ad Equas, & forma muliebri erat, promptus & agilis [illegible] crassiore [illegible] corpore, [illegible] ut [illegible], [illegible] Post non major palmo, cum [illegible] Empus [illegible] 36. [illegible] Præterea idem Jacobus, Mauri Androgyni, & [illegible] in utero habentis historiam [illegible]. Apud Riolanum quoque de Hermaphrod. cap. 6. Androgynum fuisse utrumque sexum potentem firmatur, quod optime [illegible], quia, cum feminea genitalia perfecte conformata haberet, per glandem tamen semen emittebat mediocriter crassum, [illegible]. Licetus lib. 2. de Monstr. cap. 53 ex Phlegone duas historias enarrat, alteram de Canedo parturiente, alteram de [illegible] parturiente. Quin etiam Leges [illegible] Hermaphroditum [illegible], cum concedunt Hermaphrodito [illegible] eligere, [illegible] testatur quoque Sanchez de Matrim. lib. 7 disp. 105 num. 6 & seqq. & [illegible] Riolan. [illegible] concedunt [illegible] Galenus [illegible] lib. 2 [illegible] Liceti lib. 1 de Monstr. c. 53 Bauhin. lib. 1 de Hermaphrod. [illegible] & Jo. Faber in lib. 1 de Anim. [illegible]

Sed præter hæc, alia possunt adduci ad ipsum probandum experientiæ. Domesticæ Gallorum, quæ cæteris electiores sunt, in Gallis maxime delectæ, [illegible] Gallinas [illegible] & Galli [illegible], & [illegible] [illegible] conspicere licet, quod & Marcell. Donat. edocuit lib. 6 de [illegible] cap. 3 [illegible] Gallinam, [illegible] contra Gallum [illegible], eisdem [illegible], & [illegible] produxisse.

Tritum quoque est, fœminas nonnullas scipsas [illegible] & semen [illegible], quod, ne suspicemur [illegible] per [illegible] contingere, [illegible], quam Albucasis [illegible] cap. 1 [illegible] dicebat, & quidem, inquit, Antiqui docent, quod hujusmodi carnem (loquitur enim de Clitoride, seu de pene muliebri) in tantum est possibile crescere, ita quod [illegible] [illegible], & [illegible] cum [illegible] cui [illegible] Avicennæ dictum loci supra citato, cap. [illegible] mulieres, [illegible] coeundi cum maritis [illegible] fœmine emittendo, [illegible] habere, [illegible] semen expellere & [illegible] non [illegible], [illegible] per Clitoridem semen emittere, [illegible] concedunt, & unde [illegible] apud Riolan. de Hermaphrod. cap. 9. ubi & illud Martialis habes, lib. 1 [illegible] 58. in Bassam [illegible]

Esse videbaris fateor, Lucretia nobis,
At tu, [illegible] fatetur [illegible]
[illegible] si geminos [illegible] committere [illegible],
Mutatumque [illegible] prodigiosa Venus.
6 *[illegible] in [illegible] Thebani [illegible] te monstrum*

Hic ubi vir non est, ut sit adulterium.
Et idem Martial. lib. 7 n. 69 de Philænide
Ipsarum Tribadum Tribas Philæni,
Recte quam futuis vocas Amicam.

Quid autem fieret mulieri, quæ alterius mulieris semen eo modo emittentis conciperet? Dices, concipi non posse, quia mulieres semen emittunt ad [illegible] uterum, non ad extra. At hoc non semper verum est, nam & fœminas Clitoride insignes, per eam, ut [illegible] spermatizare, jam supra probavimus, & interdum etiam per productionem [illegible] [illegible], de quibus Laurent. Anat. lib. 7 cap. 9. & alii, semen ejaculari, maxime gravidas. Quin & [illegible] semen emittere, testatur Hippocr. lib. de Genit. n. 4 in hæc verba: Emittit etiam & mulier e corpore genituram aliquando in ipsum uterum, qui [illegible] evadit, aliquando [illegible], si uterus magis quam opportunum est, hiat. [illegible] ad [illegible] mulieri [illegible] semen pervenire non posse [illegible]. At si dum [illegible] [illegible] Veneris [illegible], [illegible] tanta [illegible], [illegible] DD enarrant, [illegible] semen [illegible] attrahere. Dices secundo, nullam fœmineam [illegible], [illegible] ad fundum usque uteri [illegible] alterius fœminæ semen pervenire posse. At ego hoc pro impossibili non duco, cum alias probaverim mulierem suum ipsarum semen aliquando concipere, absque [illegible] viri, & absque [illegible], ut in Molæ conceptione evenire plerique censuerunt. At inquies alterius, idem fieret in duabus fœminis [illegible] simul [illegible]. Fortasse inquam, non idem fieret, [illegible] cum [illegible], & [illegible] mulieres ex Hermaphroditorum genere multo calidiores sint, quam aliæ, [illegible] semen crassius habere, quam fœminæ [illegible] conditio patitur, & [illegible] plerumque [illegible], [illegible] Putant Hurtad. Mendoz. de Gen. & corr. disp. [illegible] sub. 1 & Gerard. [illegible] in 1 Anat. doct. 7 [illegible] disp. 36 cap. 5 ex hac [illegible] generationem posse sequi, [illegible] mulier [illegible] agens propria semine, quod [illegible] Gerard. Hurtado enim non absolute credit hoc possibile esse [illegible]. Redit nunc mihi in mentem, (quod & ad hanc rem [illegible] facere credo) id, quod mihi [illegible] bona fide [illegible] est, mulierem [illegible], cui pueri quidem [illegible], [illegible] amore [illegible] detentam, quam non [illegible], quam ipsam [illegible] [illegible] habebat enim [illegible] muliebrem [illegible] digito [illegible] crassiorem, & longiorem, hanc [illegible] cum ea congressam, ut [illegible] est, lassaram, non [illegible], desiderio nequaquam expleto [illegible], quod semen forte ea [illegible] emittere [illegible] ad Naturam [illegible] semper egredi [illegible], [illegible] illi [illegible] sic mihi [illegible] est, nec mihi hoc aliter, quam ex [illegible] narratione constat, [illegible] Lectori hanc pro vero imponere [illegible], licet difficilia non videantur, [illegible] semen [illegible] illud Martial. lib. 7 num. 66. relatum quoque à Riol. ubi supra cap. 9.

Pedicat pueros Tribas Philænis,
Et tentigine sævior mariti
Undenas vorat in die puellas.

Scio Ulmum Patavinum in lib. de Physiolog. Barb. hum. fol. 3 cap. 4. hoc pro impossibili habere, & idcirco Senecæ locum in epist. 95 vel in epist. [illegible], lib. 15 epist. 5 emendasse [illegible], quod non videtur illi sit Senecæ dictum ullam ferens verisimilitudinem sed opponemus hoc Senecæ verba, ut senilem illorum [illegible] innotescat, Dii illas, inquit, Deæque male perdant, adeo perversum commentæ genus impudicitiæ, viros ineunt. Ulmum igitur [illegible], [illegible], [illegible], quod supra de muliere illa [illegible], & [illegible], & quod de [illegible] Martialis, hoc est, quod mulieres [illegible] [illegible] egredientes, Clitoride Penis [illegible] [illegible], masculæ venere ineant [illegible] absque 25
dubio

dubio verisimile non est, cum parum admodum tem insequens Clitoridem obtegeat, ut id perficere possint; et Seneca de vitio fœminis sui sæculi familiari verba facit, prætereaquam quod idem Clitoridis speciem hoc obtinuerit illud ergo, *etiam muliebrem* non aliud meo judicio importat, quam subagitare, et supinos etiam superiores, neque modo Venerem exercere, quod virorum & fœminarum nonnullis, & etiam familiare est, sed non sine turpitudine tum pati, non modo enim morbus accersere potest, ut censetur Avicenna c. 3. tract. 1. 1. 11. Nonnullorum, quod Ulmus Senecæ locum emendaret, ut a maculis multitudinis devitet, tantaque laboret, ut duplicem in me plures eadem forma gerit, ac pulcherrime, quantum magnum superiora poenitum.

16 Sed minime in modum id comprobandum, dari in Natura Hermaphroditum utroque sexu potentem, & generantem, videtur facere id, quod in Sacræ Genesis historia in principio habetur, & meum cubit prima fronte apertissime apparet. Deum creasse primum hominem Marem simul, & fœminam, ita enim cap. 1. *vers. 27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos*, & deinceps c. 5. *vers. 1. Hic est liber generationis Adam in die, qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum, masculum & fœminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam in die, qua creati sunt.* Ex quibus videtur evidenter colligi posse, Adamum, cum primum creatus est, marem fuisse simul, & fœminam, quod longius hoc explicat Leo Hebr. dial. 3. *de Amore* & Platonem Androgyni fabulam non aliunde invenisse dicit, quam ex hac sacri textus enarratione.

17 Huic opinioni non minus erroneæ, quam ridiculæ accedit Haeresis sub Innocentio Tertio orta, quæ æstimabat, sexum non futurum distinctum, si peccatum Adæ non intervenisset. De hac hæresi ex Mart. Pol. *Romano* vide *aut* *errore* c. 1. *Mayol. dier. canic.* *par.* 1. *colloq.* 3. & Riolan. *de Hermaphrod.* c. 3. apud quem vide etiam cap. 13. erroneam quandam de hoc Domino du Val opinionem, quæ decepit inter Jurisconsultos, quem ad hoc adducam, nempe Alphons. à Carvenz *de Par.* c. 17. n. 66. At profecto Platonem de Androgyno eam vel vere habuisse opinionem, nisi quam ad allegoricum aliquem sensum traheret, & accomodaret, non est dubium, quoque res manifestior evaderetur Riolan. *ubi supra*, c. 3.

18 Fovet etiam, vel fovere posse prima fronte videtur huic opinioni de Adamo Androgyno, textus subsequens: cum enim ante Evam formationem sequens tum illo essi, & ab ejus latere fuisset desumpta, unde cap. 5. *Genes. vers. 23.* ipse Adam, cum primum Evam videret, *hoc*, inquit, *nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea*, certe Adam utramque in se naturam continebat, masculinam, inquam, & muliebrem: ita quam sententiam videtur ita Hesher *de Herold. lib. 4. cap. de Hermaphrod.* in his verbis: *Hac fœminam mascula in Adamo non fuit, tamenesset fecit his creatura ipsi fuit & fœmina, desumpta natura famina usualis fuit.*

Adde quod omnino præsens est, Adam primo solum fuisse creatum absque femina, cum animalia, quæ omnia in distinctos sexus creata sunt, unde illico illis commune iste est à Deo virtus generativa, cum illico post eorum creationem legatur in sacro textu 1. *Benedixitque eis, Deus dicens: Crescite, & multiplicamini.* Si ergo cætera animalia Deus voluerit per generationem propagari, & idcirco efformaverit ea distincta sexu, non erat conveniens solum hominem creasse generativa facultate orbatum, qui ob id, neque crescere, neque multiplicare posset; dicendum ergo, Adamum ita creatum, qui in se, & ex se generare, & multiplicare posset: unde eadem in sacra historia apparet, Adamum ubique hominem creatum, masculum & fœminam extitisse, & crescere ex se, ac multiplicare potuisse, sic enim habet littera in enarratione ejus creationis: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam.* Apparet insuper post creationem Adamum fuisse in Paradiso positum, eique illi præceptum datum non comedendi de ligno scientiæ boni, & mali: dixitque Deus, quod non esset bonum, Adamum esse solum, formasse Evam. Unde videtur concludendum, Adam fuisse Androgynum, & ea verba, *masculum & fœminam fecit eos*, de solo Adamo esse primum à Deo creato esse intelligendum: quam opinionem Martini Poloni jussit esse refert Damhouder *lib.* 4. c. 17. 4. 19. licet is Auctor sub Innocentii Tertii narrat, ut videtur, ejusdem opinionem, non tuam.

Neque frustra illud appositum in sacro textu est, *Ad imaginem Dei fecit illum*, quia scilicet Deus qualibet virtutem habet ferendi, & virtutem nativam, ut mas & fœmina simul dicatur, unde illud Orpheus apud Apuleium:

Jupiter, & mas est, & nescia femina mortis.

Sic Adam ad ejus similitudinem creatus est mas simul, & fœmina, ut sexumque in distincti, ni habet potestatem in se, & in se generandi, non ut alia animalia, quæ nullam habent potestatem hujusmodi per se, sed tantum cum consorte mare.

19 Pro veritate primo, præcipuum dubitationis, dicendum videtur primo, non esse omnino impossibile, dari Hermaphroditum utrumque perfectum utroque sexu, et agere, & pati possit, nihilominus videtur obstare, quæ multæ proferuntur exempla fœminarum, ut id huic usum fuisse, unde non videtur, si fœminæ pleraque id attestentur, fidem denegandam esse: licet mihi ad hæc rem probandam satis est, quod super ea de nonnullis mulieribus retulit, quæ Tribades, Subagitatrices, Fricatrices, seu se Clitorizantes, vel Fricatrices vocari dicit, & enim illud *de Hermaphrod.* lib. 1. c. 4. & apud Alexicacis quoque et Juvenalem Pethices, & Tribades, & Sub genere quoque Martial. lib. 10. *Part. erg.* c. 11. (non pertinet tamen huc Tribadum nomen, ut hoc clarius dicam, eæque enim Tribadicæ, quo eæque inhabent Pigneus *de Servis pag.* 41.) quæ hujusmodi fœminæ non sunt Hermaphroditæ, sed habent tantum partem quandam sibi connaturalem, nempe Clitoridem, seu Tentiginem, vel Nympham, aut Myrton, vel Hypodermin, cui nonnulli denique appellent, cœlestium magnitudinem, & insignorem. Ad virilem tamen probationem non desunt alia, et ex superioribus videre licet.

20 Dicendum secundo, impossibile esse dari Hermaphroditum, qui utroque sexu adeo perfectus existat, et per utrumque generare possit, in se ipso, & ex se, & ratio est, quia unum idemque individuum non potest habere, duos continuum motum ad extra naturum, & intra. Sed quid, si aliquis contra hoc, duplicem sexum habentem habere etiam utrumque semen, & utrumque per se à suis vasis concoctum, conservatum, delatum, & ejaculatum? Hoc Alex. Bened. contra Marcell. Donat. *ubi supra*, negat fieri posse, cum non in contrarium ullum neque ipse adducit, neque ego habeo. Impossibile enim est, inquit ille, ut quis in eodem corpore duo excrementa simul perficiat, nempe semen muliebre, & virile. At hoc in idem recidit, nam cur, inquam, hoc est impossibile, cum tam mei, quam fœminæ utrumque semen in se contineat, ex sententia Hippocrat., *lib.* 5. *de genit.* & *de Diæt.* & *alib.* Et quid si allatam rationem, quod impossibile sit, idem semen habere duo movimenta, dicamus, hoc verum esse in uno eodemque tempore, et habere etc vicissim, & successive, nequaquam esse impossibile? Sed ergo profecto impossibile, quod possit omnis, idemque homo, seu aliud quodlibet Animal in se ipso, & in se generare, cum utrumque generationis sufficientem rationem. Certe impossibile videtur, ut tamen idemque individuum fortiri posse duplicem naturam inter se dissidentem, respectu unius operationis propter generandi, nempe, vel se solo, vel cum alio, respectu universalem sensus Naturam, & temperamentum nempe generans in ebo cum vivido totius caloris generare etiam in se, & ex se totum, quæ non videntur simul fieri posse.

Plures

Plures porro rationes ex ipsa Anatomia, partiumque situ, & collocatione desumptas, ad eorumdem impossibilitatem commonstrandam, addunt Riolan. de Hermaphrod. a 8. & consentit Varol. lib. 4. Anatom. cap. 4. ex quo Daniel Sennert. suæ pract. lib. 4. part. 2. sect. 1. cap. 13. Bene igitur pronunciasse [illegible] Aristotelem dicam, cum duplicem sexum sortita animalia, semper unum [illegible], alterum habere solent; nam alterum invalidum potentem ad generandum, reliquum impotentem: non negaverim, forte accidere posse, ut utrumque [illegible] habeant, quod [illegible] potentem, ut jam dixi. Et ad Monstri, alteramque historias respondendum arbitror, fœminas illas, quæ se ab Hermaphroditis gravidas factas asseverabant, ea alia potius arte [illegible] & majori [illegible], tanquam deceptæ digne [illegible] rantur, & ex Hermaphroditis uterum gestasse formabant.

Ad Legem auctoritatem, cum jubent, Hermaphroditos sexum, quem libeant eligere, quem utrumque ita perfectum obtineant, ut in volontatem eorum sit positum eligere, quem velint, pœnas irrogando, si quando propriæ electioni non steterint, ne mutata [illegible] altero [illegible], & [illegible] id sibi voluisse, quod sciam, an quo potentiores sunt, nisi ut, & [illegible] nam, nihilominus [illegible], quia [illegible] nisi, unumquemque [illegible] electionem, in quo in potentiorem apparent, & cui conjunctio [illegible] Natura magis insinuet, simul [illegible] alioqui, nam [illegible], graviter peccant, Sodomiæ peccatum, [illegible] commitunt.

32 [illegible] Natura aberrante, cum non possibile sit illos per utrumque sexum generare, nihil animadversione dignum est Sodomiæ peccatum, quem novam cum compara [illegible] vel non in [illegible], ex quo impossibile [illegible] sequi; neque enim solum Mas cum Mare [illegible] animalia conjunctio Sodomiæ peccatum nuncupatur, sed etiam fœmina cum fœmina. Filliuc. tr. 6. præcept. Decalog. tr. 30. c. 8. n. 189 Farinac. de delict. carn. q. 140. n. 40.

Ad auctoritatem sacri textus respondendum, facram historiam loqui [illegible] per anticipationem a primo rerum initio erat omnium per epilogum dictum. Deum causam hominum masculum, & fœminam, creavit, [illegible] quæ intrinseca humanum masculum & fœminam creavit; erat enim quædam ratio particularis, quæ erat [illegible], non enim, ut cetera animalia, [illegible], sed videndi, quæ in [illegible] locum. & pro responsione ad [illegible] absurdam opinionem affert Nicol. de Lyra, a 1. cap. 7. & ad rationem, quod non [illegible] Adamum solum interdum [illegible] generativa facultate privatum, respondetur Adam fuisse Dei [illegible], [illegible], & formaretur Eva, cum postmodum generaret, & cui [illegible], & [illegible] fieret, docuimus D. Thom. 1. part. summ. quæst. 92. art. 2. & ad illam tandem rationem de similitudine hominum Deo, dicendum, non respicere hanc similitudinem virorum generationem, neque Deum fœminam, nunc [illegible], O [illegible] poetice, & allegorice locutum fuisse constat. Ex quibus jam concludendum, omnino falsum, imo ridiculum esse asserere, Adamum fuisse Androgynum. Tandemque quianam valet ejus opinionis sanitatem, quod Adam creatus fuerit masculus, & fœmina, ut in se, & in se generare posset? nam ad quid hoc? Nonne oportebat Adamum Androgynum ab [illegible] in generando, & [illegible] fœmina generari in alterutrum, [illegible], & fœmina [illegible] Adam, potuisset in [illegible] proprio fœmina generare? Hoc, si negari non est, quid est negari? silentio ergo tam barbaram opinionem jam amponamus.

33

Sed [illegible] hæc pro Philosophia [illegible] quidam [illegible] excitata, quæ est, an quemadmodum Natura in uno eodemque animali duos diversos [illegible], [illegible] duos [illegible] in [illegible]? Ego quidem, an hæc hypothesis veritatem habent, valde dubito; nam

an Jul. Obseq. de Prodig. num. 84 habemus, anno ab Urbe condita 918. ponitur in ancilla natum quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & duplici obsceno; & de hoc etiam scripta Majol. dier. canic. part. 1. colloq. 2. ex eodem quoque Jul. Obseq. n. 102. anno 662. habetur. Moliorum duplici natura Intiim inventum Thurii [illegible] Senectus infantem ortum manibus quatuor, pedibusque totidem, capite & ventre uno bisque manibus fœmineo, narrat Jacob. Rueff. de concept. lib. 5. cap. 3.

Præterea ex Weckero notat Schenck. lib. 4. Observ. in de prodigiis in suo Ennio in publicis diffectionibus vitam viri cadaver, quod duplicem habuit [illegible], & Jo. Faber, vir in [illegible] Naturæ [illegible], [illegible], valde [illegible], monstrum dilaceru, de quo etiam supra, quod duplicem habebat uterum, cum singuli [illegible], [illegible], [illegible] curata, & Riol. lib. in Anthropograph. a [illegible] Hermaphrodita puella duplicem matricem [illegible]. Quinetiam Oviedus, gravis Naturalis historiæ scriptor [illegible] lib. 11. [illegible] cap. 1. 9. Tiburonum piscem in Oceano [illegible] [illegible] duplicem [illegible], [illegible] magnitudinem æquante, licet eorum fœminæ etiam habeant matricem: quod etiam testatur Cardanus in lib. de [illegible] Sed [illegible] Cnid. de [illegible] lib. 3. cap. 63. [illegible] habent [illegible], quod [illegible], & musculi [illegible]. Quæ exempla saltem mihi reddunt, non [illegible] [illegible] identitatem, cum tamen [illegible] addant autem, quod si Natura duo manibus aut eidem fœmina efficeret, in ne dum animali, [illegible] aliquid [illegible], quod est [illegible]. Quæ responsio, quod pace hujus Doctoris dictum volo, mihi non [illegible], quia ad organa [illegible], Natura operatur [illegible], efficiemus hoc, nisi illud [illegible] in [illegible], [illegible] non magis [illegible] est, cui non debeat efformata duplicem [illegible] ejusdem condit [illegible] ad eandem [illegible], quam [illegible] dignam, [illegible], & [illegible] membrorum adductorum: nam quia non videbitur [illegible] Naturæ [illegible]? Cur ergo, [illegible], duplicem [illegible] eamdem [illegible] non poterit? & tamen [illegible] admodum [illegible] contingat. An forte, quia Hermaphroditum [illegible] [illegible], quæ æqualem [illegible], & [illegible] habeant, in [illegible], ita ut neutrum [illegible] contingat, sed utrumque operari, quod potest.

Denique dubitatur, quid sit statuendum sit de Hermaphrodito circa corporis deformitatem, an an [illegible] sit talis, [illegible] ad irregularitatem [illegible], de qua [illegible] videndus Majol. lib. 2. de irregul. 34
cap. 27. per totum qui Hermaphroditus omnino [illegible] in [illegible] irregularis: [illegible] mentales [illegible], [illegible], [illegible] non [illegible] posse [illegible], [illegible] sunt [illegible], licet illis [illegible] affirmet, [illegible], de masculis loquor, ad Religionem admitti, quod [illegible], [illegible] Hermaphroditus existant. Notandum tamen, Majorem prætapponam hos Hermaphroditos, licet in [illegible], [illegible] etiam [illegible], in quo [illegible] Canonistas, irregularis tamen manent. Sed videndum, an Hermaphroditum, qui in virili sexu [illegible], & 35
forma [illegible] solum [illegible] habet, sed [illegible], talem habeat deformitatem, quæ [illegible] ad [illegible]? Non videtur enim [illegible] Hermaphroditum, quem si leviter in [illegible] quadam corporis parte [illegible] esset, [illegible], vel [illegible]; quod enim Ambes [illegible], hunc esse [illegible] valde [illegible], an [illegible], de [illegible] non [illegible]. [illegible] vero Farinac. [illegible] Theolog. moral. part. 2. a 10. § 74. inter 5. [illegible]

Bim-

[illegible] facta constet Hermaphroditum dici esse [illegible], quod, [illegible] habeat [illegible] Consulibus videtur.

Cæterum [illegible], quæ circa hanc materiam [illegible] possum, [illegible] Lectore [illegible], ut [illegible] tactis [illegible] quod [illegible] & [illegible]

SUMMARIUM.

1 [illegible]
2 [illegible]
3 [illegible]
4 [illegible]
5 [illegible]
6 [illegible] non [illegible] manibus [illegible]
7 [illegible]
8 [illegible] Hermaphroditus,
9 Joannes [illegible] Hermaphroditus.
10 Carolus [illegible] Hermaphroditus.
11 [illegible]
12 [illegible]
13 Mulier barbata,
14 [illegible] & [illegible] hominum [illegible]
15 [illegible] Hermaphroditus.
16 [illegible] Hermaphrodita [illegible]
17 Hermaphroditus [illegible] mulieres habens
18 [illegible] historia,

QUÆSTIO IX.

Nova Monstrorum aliqua historia, & alia circa hanc materiam scitu digna.

Placet tradere in hoc titulo [illegible] monstrosa [illegible], & animadversione dignas historias ad propositum [illegible], non [illegible] aliorum relatione, [illegible] Ac primum [illegible] offert Monstrum [illegible] Romæ, anno 1617 [illegible] anno 1615 natum est Genuæ, [illegible] 1617 duodecima Martii, cui [illegible] Joan. Baptistæ Co-[illegible], & Peregrina [illegible], & [illegible] Laurentii [illegible] Joan. Baptistæ [illegible] in sacro Baptismatis fonte, habebat [illegible], ut sequitur. [illegible] optime habitum, & coloris [illegible], omnibusque membris [illegible], & nihil omnino a cæteris bene conformatis [illegible] Hoc [illegible] prope [illegible] sub [illegible] cartilagine, cui [illegible] Inter [illegible] in ea adhæsione umbilicus [illegible] Posterior [illegible] erat ar brevius, quam [illegible] perfectum [illegible] Unde [illegible] imperfectus [illegible] deformi, licet nihil a perfecto in hac parte deficeret, caput tamen [illegible] erat [illegible] Caput [illegible] capillorum [illegible] [illegible] capitis [illegible] omnique [illegible] [illegible] Junctum [illegible] ejusque [illegible] imperfectum [illegible] ab extra, sed [illegible] quædam motu [illegible] semper [illegible] quædam [illegible] candidum [illegible] lacteo. Erat etiam [illegible] brachia habebat [illegible] & imperfecta, quæ [illegible] ipso [illegible] movebat, [illegible] [illegible] tamen carebat.

2 Huic simile monstrum [illegible] natum erat Conigram, mensis Martii die [illegible]cima, [illegible] Tastra [illegible] Martii, cui nomen [illegible] non [illegible] [illegible] Joannis, [illegible] Ad [illegible] Epigrammata sibi [illegible] & [illegible] Verum [illegible] non [illegible] habeo, [illegible] Monstrum hoc non [illegible] monstrum est, de quo *Pineus de Monstr.* [illegible] Neque dissimile est, [illegible] Ortos [illegible] *lib. General. cap.* [illegible] anno Domini 1533 decima Julii, in civitate S. Domini, [illegible] olim Hayti dicta, [illegible] Pater vocabatur Joannes Lopez, mater Mel-[illegible]

3 Sed & anno 1639 hic Romæ 15 Augusti, ex [illegible] Hebræa [illegible] monstrum [illegible] non dissimile, quod [illegible] Chirurgus, [illegible] partus non [illegible] & [illegible] Non [illegible] monstrum [illegible] Duplex [illegible] hoc monstrum [illegible] & [illegible] altero, [illegible] Hoc [illegible] corporis [illegible] Quatuor [illegible] Caritatem [illegible] in Thorace [illegible] perforata, [illegible] Chi-[illegible] cum [illegible] partibus [illegible] [illegible]

4 Infantem [illegible] Romæ, vigesima [illegible] Martii, [illegible] Ursula [illegible] cujus [illegible] Caput habebat [illegible] corporis modum [illegible] proportionem [illegible], figura [illegible], collo omnino [illegible] Facie erat munda, & [illegible] primores [illegible] Totus [illegible] partes [illegible] capillos [illegible] Caput a postica parte [illegible] Mater, ut [illegible] & [illegible] Cum hoc [illegible] & [illegible] non constant, nisi [illegible] relatione. Vidi hoc monstrum [illegible] mirabile quidem, [illegible] dignum [illegible] [illegible]

5 Quod sequitur Monstrum, [illegible] hominum non fit,

sit, habebat tamen aliquid admirabile, illud quia hic Romæ vidi, anno 1618 Columba erat, magnitudine cæteras Columbas paulo super excedens, motu valida, ac magis ferox, quam Columbæ natura ferat. Hæc quatuor erat pedibus suffulta, quod quidam parvi fecit, sed habebat insuper duo orificia; non unum sub alio, sub Coccyga, aut caudam, ut in aliis, sed utrinque lateraliter posita, per quorum utrumque fæces excernebat, firmissimum indicium intestina quoque in illa fuisse duplicata, singulis manifesto [illegible] parabat, & tunc temporis [illegible], sed sat fuit hoc [illegible] nullum addiderat, præterea, cujus [illegible] latum nobis [illegible] illa ostendit. Hæc a erant posteriora crura, quam [illegible], magis tamen, ut adnotavi, anterioribus tantum pedibus ambulabat.

6 Offertur post hæc vir sine brachiis natus, quem hic Romæ vidimus, anno 1614 mense Novembris, [illegible] nomen erat Petro, eratque natione Lotharingensis, consistebat erat [illegible], pedibus nihil, [illegible] Indebat, [illegible] nonnulla musica [illegible] tractabat, & alia denique omnia, etiam quæ magis industriam manuum operam exposcunt, & quæ ceteri hominum membris, pedibus ipse perficiebat. Alios nonnullos alias conspexi sinu similes jam dixi, et notat Mysol [illegible] & de similibus, quæ hic conspecta est, anno 1611 jam meminimus habet. Quinetiam anno, si recte memini, 1619 Romam ductus est puer annorum tredecim, natione Liguri, nomine Joannes, qui & ipse sine brachiis pedibus, quæ manibus agebat, [illegible], etiam [illegible] hæc Pedum [illegible] quam [illegible] eleganti, valde quidem illis omnino [illegible] dabat, atque ea dexteritate pollebat, qua cæteri manibus [illegible]. Pedibusque ipsis ad quamvis corporis partem pervenibat, ita ut seipsum [illegible] vestibus indueret, & exueret, ad [illegible] tantum solvendo non laborabat. De simili quoque juvene sine brachiis, Salmuth [illegible] in op[illegible] operatis [illegible], meminit & [illegible] Carrara de Part. cap. 17 num. 18 Sed & Hispanus hic Romæ anno [illegible] est, qui utrumque brachium breve [illegible] est, dextrum [illegible] digitis insignitam, [illegible] versus habet, [illegible] digiti [illegible]. Hic tamen Pictor est, & licet [illegible] non erectis [illegible] ipsam tam apte pingat, quam [illegible], cæteraque non minori industria, & agilitate peragebat quam quilibat alius homo.

7 Cæterum in anni 1638 principio hic Romæ meæ [illegible] meo parvulus natus est mirum [illegible] optimeque [illegible], & in summa [illegible] ejus [illegible] ex [illegible] parvulos non parum excedens. Hunc [illegible] cura [illegible] saltem digitis, [illegible] & [illegible], quam conveniret, ut ams [illegible], meam erat, quinimo [illegible] promoveret. Lac tamen optime [illegible], licet pupillas [illegible] & longiores [illegible] erant, [illegible] poterat. Beneficio lapsio [illegible] separant, [illegible] decies [illegible], commendabat [illegible] & bibebat, & verba non nulla, [illegible] tenerrimo fuit, proferabit. Obiit non multo post, quo morbo, compertum non habeo.

8 Nonnulla quoque hic de Hermaphroditis adnotare ex propria observatione lubet. Ac primum se se offert Aromatarii cujusdem filius, Anna dictus, hic Romæ ut fœmina, vel cum fœmina apparebat, decimo quarto ætatis anno [illegible]. De eo nihil addam, quia notissimus hic fuit, & Joannes [illegible] ejus historiam diligentissime [illegible], [illegible] ustatis de Anim [illegible] anno de Ziberti [illegible], quod quamilliam [illegible] Deco etiam M Ant Ulmus Patavio in lib. de [illegible] fol. 3 c. 11 Illud non conticebo, credibile nullo modo esse [illegible] [illegible] illi proficerent, per [illegible] natum [illegible] perenni [illegible] lum, tam certum est, quam quod certissimum;

erat autem hic Anna mas, sed imperfectus. Pene autem latenta & vestibus, nec spermi apparebat, unde per ureterum mingere videbatur, cum per quidam semper vias minxarit. Hic, ut notant omnes, amberbus semper permansit, ac [illegible] tutus suffocatus [illegible], in tantam autem molem ajut corpus accreverat, ut duo mediocria crassitudinis humana corpora simul, qualia sane Natura producit, moles æquaret, neque jam loco se dimovere posset.

Sed digni præ cæteris memoria sunt germani duo fratres Salmendai, ex sancto Germino oriundi, quorum alter natu major est, Egrimanus, [illegible] Joannes, cum anno [illegible] hydrope damnatus allat, tandem convaluit. Hic puer erat, cum illum conspexi, quatuordecim annorum, aspectu magis femineo, [illegible] vultu verecundo, & singulari [illegible] corporis temperatura, capillitio ad flavo [illegible], [illegible], habeque [illegible] Mammæ illi e [illegible], sed ut mihi visum est, turgidiusculæ, quam in puero ejus ætatis esse deberet. Pili in corpore nulli. In pube vero pudendum apparebat exile, [illegible], tam sine quadam praeputio, sed glandem non cooperiens, glans impervia omnino erat [illegible] minimi digiti [illegible] tantum [illegible] pene [illegible], flaccidæ erat substantiæ, & nunquam erigebatur, ut ille fatebatur, & ut sanioni [illegible] existimo, quod pervium non esset. Sub hoc pudendo ad latus ima conspiciebantur, porrectum in longum desecans, ut in fœminis, quæ quidam [illegible] ipsum pudendum per [illegible] ad lutum [illegible] subtus [illegible] Scrotum, quod longum [illegible] admittebat, atque inde [illegible] excludebatur, cujus perpetuo patebatur [illegible] ita ut ipse [illegible] Romæ [illegible] non major erat, quam ut scriptorii calami teretem [illegible] posset. Propè hunc [illegible] [illegible] ipsam [illegible] quæ videbatur facile [illegible] esse. Non tamen [illegible] ejus exte[illegible] evadaret, eb hoc [illegible] Podicem [illegible] progrediebatur, ita ut labella [illegible] apparerent. Testium [illegible] parte adulescenter. Menstruare cœpit anno decimo quinto, & fœminea vestis [illegible] [illegible] inde dubitetur, an vero glandulæ illæ in [illegible] Testes essent, necne?

Carolus, alter frater, ætate duodecim annorum, aspectu erat magis virili, statura mediocri, & ætate conveniente, pilos in corpore nullos habebat, sine magna in naturali sua erat [illegible], primoque [illegible] Penis nullus conspiciebatur, [illegible] Rimam [illegible], & nonnisi labella [illegible] prodebat [illegible], quam [illegible] euculum caucularis digiti æquare posset, glandem donabat, quæ [illegible] in Coronam propinquiore, & imperforata [illegible]. Apparebat tamen in ipsius glandis [illegible] vestigium quoddam foraminis. Sub Pene cutis quoddam foramen apparebat, quod vix crassioris acculæ caput admittere poterat, per hoc urinam reddebat. Testes [illegible] in Rimæ labiis [illegible] continebantur, & Gallorum testes magnitudine æquabant, compressi manum [illegible]. Videtur autem Joannes non distare ab Hermaphrodito, quam Riolan describit in sive sui libello de Hermaphroditis.

Scortem porro Romæ famosissimum, nomen [illegible] plerisque præto [illegible] neque nominis magis [illegible] puerum [illegible], cui a tenera [illegible] ætate insignis Clitoris obtigit, caucularum digiti magnitudine, quæ illi, cum concumberet, solet impedimento esse, præcipue si [illegible] debiliori [illegible] fit, ut ab iis [illegible] qui cum ea [illegible] fuit, accepi. Non videtur autem hic prætereundum, quod D. Baltas. [illegible] Bonannus, vir humanitate & doctrina insignis (cujus copiosissime & instructissime Bibliothecæ [illegible] quæ mihi non sæpe non, libri subministrantur) [illegible] quondam [illegible], quem [illegible] filium, ætatis annorum duodecim conspexit, in reliquo corpore nullam omnino imperfectionem haben-

habentem; hic tamen medio crure dextro, in parte similiter vel externe, prope libenter, vulvam [illegible] esset, non modo labellis, & rimis conspicuam, sed etiam pilis obductam, nihil hesque [illegible], quantum ab extra promittebat, absolutam, nam labiis diductis, nihil penitus [illegible] carnem apparebat, neque ullam pervium foramen conspiciebatur.

23 Mulierem insuper ex America ortundam [illegible] praeterea, cui nomen, si recte teneo, erat Megda Jeanne, videram plerique pectore habet prominentiam, prope deorsum ac dorso, pectore toto fere hispido, mammis, ut lacte ferè, pertingunt, rugosis et flaccidis. Haec mulier, [illegible], [illegible] distinctione, [illegible] exili, & [illegible] [illegible] [illegible] peroret, cum in mento, & reliquis partibus. Ejus historiam diligenter conscripsit Joan. Faber, *medicus de Aniaul* [illegible] *Stesson*. Illud in hac muliere admirandum, quamvis semper illam extitisse virilem, tum & etiam hostibus pro marito non pugnare dubitasse, ut ipse Faber testatur.

24 Et quando [illegible] inventa est, non abs re fuerit, de homine pilolo, quem [illegible] hominem appellant, mentionem facere. Hic in aula Odoardi Cardinalis Farnesii commorabatur, erat que [illegible] [illegible], [illegible] hoc novum [illegible], [illegible], quod mihi, & [illegible] nomen [illegible] in mediam [illegible]. Homo erat hic [illegible], & [illegible], [illegible] [illegible], sed faciem, universumque corpus totum pilis, oblongis, promissis, et ut flavum [illegible] habebat. [illegible] [illegible] conducit, [illegible] [illegible] quatuor [illegible] liberos [illegible] [illegible], quorum duo, [illegible], [illegible] [illegible]. Horum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] cum primum in lucem eduntur, pilo [illegible] toto corpore contegantur, [illegible], quam [illegible] colore [illegible], quod mihi in mentem revocare [illegible], in lucem Gunel cap. 13. [illegible] *d.e. [illegible] Qui [illegible] [illegible]* & *[illegible] petim [illegible]*. Hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], quo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & frontem [illegible]. [illegible] [illegible], de quo [illegible], ex parte pilolo, & [illegible] [illegible] [illegible] ut Pleterouliecte mihi [illegible] est, *[illegible] 3. Observ. [illegible] de deformat.* [illegible] [illegible] [illegible] Henrici II. à quo hic, de quo loquimur, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Parmensi in Flandriam a Duce autem Parmensi [illegible] [illegible] dono [illegible] [illegible] Odoardum Cardinalem Farnesium, de [illegible] tamen Pilotius [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ut [illegible], [illegible] [illegible].

25 Sed ad Hermaphroditos redeo, & superioribus historiis [illegible] adhuc unam [illegible] [illegible], praeterea de Asino Hermaphrodito, de quo [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nostram Equam habuisse Hermaphroditum, [illegible] Plin. *lib.* 11. *Nat. histor. cap.* 49. de Caprâ & Equâ Hermaphroditis habetur à Schenk *lib.* 4. *Observ. in princ.* & de Agno Hermaphrodito Jul. Obseq. *de Prodig. num.* 16. de Sue, Majol. *dier. can.* [illegible] *part.* 1. de Cervo [illegible] [illegible], & de Mure Faber, de quibus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Asinum hic, [illegible] Romæ [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Mum [illegible] [illegible] [illegible], ut Alvinum [illegible] [illegible] [illegible], quod Hypospadiæ habent, sed & [illegible] [illegible] [illegible], quantum ab extra promittebat, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] digitum admittebat, sive [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] à superiore parte versus [illegible] [illegible] usque Testes ad membri dimidium protendebatur, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quasi [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc Asinum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ut omnia mihi [illegible].

Secundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quem 26 in Hospitali [illegible] [illegible], [illegible], & humanus [illegible] D. Augusti [illegible] [illegible], qui praedicto Hospitali praeest, apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Hippocratis [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Hermaphroditus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] illum Hermaphroditum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Urbe [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quod ille [illegible]. Glans, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; per hoc [illegible] [illegible] [illegible], sed per rectum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Menstrua illi, ut [illegible], [illegible] per hoc [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sub [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nymphæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quicquid [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], vel [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ([illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] per Glandi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. Cum [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] glandem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible], Mammæ etiam [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Pudendi [illegible] non magna, [illegible] [illegible], Clitoris [illegible] [illegible], [illegible] pube [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] V [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hermaphroditum esse [illegible], & [illegible] illum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] uteri [illegible], & [illegible] illum esse uteri fundum [illegible], quorum opinioni favet Mercur.

lib. 2. de Virg. & Vid. c[illegible] cap. [illegible] qui mulierum mutationem in virum ad uteri procidentiam credidit. Riolan. lib. de Hermaphr. cap. 6 casum hunc quam simillimum describit, ejusque opinionis est, molem illam fuisse in mulier[illegible] quandam carnis excrescentiam in ipso matricis collo enatam, reprobatque Mercurialis opinionem, qui illam ad Clitorim reducit, cum hæc variumal[illegible] sit. [illegible] Sed quo pacto simplex carnis excrescentia esse illa potuit, si per eam mulier illa spermatizabat, ut illeret, & semen crassum, & album per eam ejaculabatur? Non ergo simplex carnis excrescentia hoc fuit [illegible] ubi [illegible] sulfu[illegible] quam, [illegible] vellem, [illegible] hoc [illegible] præcipue [illegible] an [illegible] ab [illegible] apparuerit, [illegible] potius [illegible] & qua occasione, ubi [illegible] que hujusmodi. Quæ cum mihi non constent, [illegible]

17 dectis ea res [illegible] remaneat. Tertia historia sequens est. [illegible] Romæ [illegible] non [illegible] habitu [illegible] statura mediocri, [illegible] qui nomen [illegible] habebat, [illegible] annorum quinquaginta, quo [illegible] Hermaphroditum, [illegible] bene distinctum, [illegible]. Constituebant [illegible], quo sequitur modo. Uterum, quoad [illegible], optime conformatum habebat, [illegible] magnitudine, quin etiam [illegible] in conspectum dabat, [illegible] ipsum [illegible] Perinæum, [illegible] levis quidem, [illegible] tuberculum apparebat, qui, [illegible] in [illegible] in verum penem evadebat, cujus longitudo ad quamque [illegible] digitorum [illegible] ad [illegible] accedebat, crassitudine [illegible] pollicem, ac forma [illegible], glandem [illegible] habebat, [illegible] parte [illegible], [illegible] ta vero durities ejus [illegible] constabat, ut nullam virilem penem [illegible] duritie æquiparandam censuerim. Ad ejus radicem duo corpuscula glandulosa, veluti testes, [illegible] mediocrem [illegible] æquantia, [illegible]. Pueros, & puellas [illegible] erat avidissimum, & [illegible] erat virili, ac [illegible] audacia prompta. [illegible] nunquam [illegible] à congressibus [illegible], ubi [illegible] perstiterat, nullo modo poterat. Hic [illegible] illud contemplatum, expertissimum Chirurgum, Nicolaum Larche, ad illud [illegible] convocavi. [illegible] Eminentissimus Cardinalis [illegible], [illegible] magno [illegible] majore, [illegible], [illegible] colore nigricantibus, [illegible] & [illegible] habet [illegible], pedibus est [illegible], sed [illegible].

Denique de Hippotauro aliquid dicam. Monstrum, vel quomodocumque appellare libet, animal ex Tauro & Equa [illegible], [illegible] nulli [illegible] dissimile, nisi quod [illegible] haberet, [illegible] pedibus & ungulis equinis [illegible]. [illegible] magnitudo communis, [illegible] major, [illegible], dentibus [illegible] superioribus, inquam, quum [illegible] erat [illegible], ob [illegible]; vox illi [illegible] inter mugitum & hinnitum, quam nequaquam explicabat, [illegible] Mulorum [illegible] similis. A [illegible] videbatur, [illegible] ex parte [illegible], è Gallia, ubi frequentiora [illegible] hæc animalia, illum [illegible] Cardinalis de [illegible], & Scipioni Cardinali Borghesio dono dedit. Viribus erat validus, [illegible] firmum [illegible]. Vixit annis [illegible] vitæ functus est, quod [illegible], & duriores cibos mandere dentibus non potens, integros deglutiret. 18

LIBRI SEPTIMI
TITULUS SECUNDUS,
DE OFFICIIS DIVINIS.

Continens Quæstiones Sex.

I. Quænam requirantur in recitandis Officiis divinis, quæ item in Missa vel dicenda, vel audienda.

II. Quinam morbi excusare possint à privata divinorum recitatione.

III. De recitatione publica in Choro facienda.

IV. Qui recitare Officia divina non possunt, an teneantur aliquem recitantem audire, & quænam etiam ob conditionem recitandi hominem excusare possint.

V. Qui morbi Missæ dicendæ, quive audiendæ, impedimento esse possint.

VI. Medica præcepta in recitandis divinis Officiis, ut servandis, quibus recitatio ob aliquem morbum noxia quoquo modo esse possit.

SUMMARIUM

1 *Officiorum divinorum [illegible].*
2 *Ad [illegible] quæ [illegible].*
3 *Ab [illegible] divina quæ [illegible].*
4 *In dubia [illegible] consuli debeat; Medicus consulendus.*
5 *[illegible] dictum [illegible] obligantur ad Missam audiendam.*
6 *Horæ Canonicæ [illegible].*
7 *Tempus [illegible] anticipare, aut [illegible] sit [illegible].*
8 *Locus recitandi duplex.*
9 *In recitandi modo quæ considerentur.*
10 *In recitandis [illegible].*
11 *Attentio requiritur in recitando, & quotuplex sit.*
12 *Quale non [illegible] in recitatione.*
13 *Qualis sit illa attentio [illegible].*
14 *In publica recitatione requiritur præsentia in Choro.*
15 *In Missa celebranda major [illegible], quam in recitandis divinis.*
16 *In Missa audienda quæ requirantur.*
17 *Attentio in audienda Missa qualis esse debeat.*

QUÆSTIO I.

Quænam requirantur in recitandis Officiis divinis, quæ item in Missa, vel dicenda, vel audienda.

1 Officiorum divinorum nomine non solum, quæ Horæ Canonicæ appellantur, sed & sacrosanctum Missæ sacrificium, & si quæ alia sunt, [illegible] [illegible], vel recitationum [illegible], hic comprehendi volo, nam hæc omnia, sed [illegible] Missam, [illegible] officii divini nomine ut Gloss. dicit, Alb. de Ferrut. de Hor. Canon. n. 16.

Circa

Circa hanc autem non desunt quam plures, de quibus Medicus [illegible] Canonistarum determinationem [illegible], unde neque Medicis et Canonistis [illegible] necessaria erunt, quæ hic assumemus.

Cum ergo Clerici omnes [illegible] constituti, sive
3 beneficiati sint, sive non, & religiosi omnes [illegible] quæ [illegible] sub poena mortalis peccati ad officium divinum [illegible]. Navar. in Man. c. 25 n. 97 Joan. And. [illegible] Nic. Plov. de Hor. Can. p. 1 q. 1 Joan. de Lignon. de Hor. Can. q. 3. Alb. de Fran. ubi supra, n. 8 Navar. de orat. [illegible] & [illegible] hoc præcepto, [illegible] mentis, excusantur, ob corporis ægritudinem. Suarez de [illegible] & Stat. Relig. tom. 2 lib. 4 cap. 17 num. 19 [illegible] obligatione, quæ absque notabili corporis [illegible] satisfacere non possunt, et communiter [illegible], et Joan. de Hostiens. Navar. ubi supra in Man. n. 100 & de orat. cap. 16 n. 1 Nicol. Plovius [illegible] part. 1 q. 4 Suarez ubi proxime in codem [illegible] Azor Instit. Moral. lib. 10 cap. 31 Filliuc. [illegible] tract. 23 [illegible] Tolet. Instit. Sacerd. [illegible]
4 n. 1 Cum vero infirmitas corporis aliquando [illegible], vulgaris, [illegible] diminuti gravem & levem, [illegible] homo [illegible] detentus, [illegible] Medici judicium [illegible]. Nam levis infirmitas, quæ non impedit alias corporis actiones, dubium non parit, quod hominem non excuset; gravis autem non indiget Medici judicio, quia [illegible] Medici definitione, ut Canonistæ dispensatione homines [illegible]. Sed quando ægritudo est dubia, tunc communis DD. sententia est, consulendum esse Medicum, & secundum ejus judicium [illegible]. Ita Navarr. ubi supra, [illegible] Azor. [illegible] Suarez ibid. num. [illegible] Pilliter [illegible] num. 19 Sanchez Cons. moral. lib. 7 [illegible] dub. 15 num. 2. Rodriq. quæst. Canonic. & Reg. quæst. 41 art. 7.
2 Operæ pretium [illegible], ut tanquam Medici determinatione, [illegible] tempore ægritudinis seu hominem [illegible], ut ex recitatione [illegible] nocumentum [illegible] possit, [illegible] locum habere debet, quando vero nequaquam. Et quia tandem [illegible] Missa, aut [illegible], quandoque homo [illegible], & de hac [illegible] differemus. Nota autem est obligatio, qua Christiani omnes obstringuntur, ut singulis festis diebus Missam audiant [illegible], [illegible] Missa & cap. Omnes fideles de consecrat. dist. 1 [illegible] audiendo [illegible]. Navarr. in Man. cap. 21 num. 2. & de orat. & hor. Canon. c. 15 num. 18 At vero & ab hac ipsa obligatione soluti sunt, [illegible] infirmitate detinentur, ut quum non possint absque notabili [illegible] incommodo [illegible], ut communiter omnes DD. sentiunt. Navarr. ubi supra num. 3. Azor. Instit. moral. lib. 7 cap. 7. Tolet. lib. 6. Instit. Sac. c. 9. num. 1 Layman lib. 1 Theol. mor. tract. 4. n. 4. n. 4. & in hoc quoque casu de infirmitate qualitate [illegible] sufficienter excuset, necne Medicus consulendus. Azor. ubi proxime. Quæ tamen Medicus non [illegible], ut [illegible] ab obligatione, [illegible] quia non bene habet [illegible] authoritatem [illegible], [illegible] ad hoc, ut juxta propria [illegible] determinet, an tam [illegible] infirmitatem [illegible] notabile periculum corporis possit, si jejunet, si debitum reddat, si Officia divina recitet, si Missam dicat, vel ad eam audiendum [illegible] Azor. [illegible] & Suarez ibid. num. cod. in fin.
5 Ut ergo hæc determinentur, unde necessarium est [illegible], quarum [illegible], ad [illegible] hac obligationi de recitando Officio divino, quæ item ad satisfaciendum præcepto de [illegible], aut audiendo Missam. Et [illegible] primum in recitatione divinorum officiorum [illegible] considerantur,

P. Zacchiæ Quæst. Med. Tom. II.

sed nonne tantum percurremus, quæ ad rem nostram [illegible] videntur, quæ sunt tempus recitandi, locus & modus. Quoad tempus, cum Horæ Canonicæ, [illegible] Officia divina constent, septem [illegible], Matutinum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, [illegible] & Completorium, [illegible], quod [illegible] diversum [illegible] tempus, juxta ritum Ecclesiasticum, quod tempus [illegible] obligat ex se, volunt Canonistæ absque [illegible] culpa contra Navarr. de Orat. cap. 3 num. 54. Tolet. lib. 2 Instit. Sacerd. cap. 13 num. 3 Suarez lib. 4. cit. cap. 15 num. 12. [illegible] peccatum, [illegible] mortale [illegible] in choro faciendo, ut Suarez, dicit ibid. Itaque de hoc tempore [illegible] confiderandum, cum possit quis [illegible] ipsius [illegible] commode [illegible] in choro [illegible].
7 Quoad locum duplex esse potest, ut determinatum, [illegible] determinatum, determinatur Chorus est, [illegible] publica recitatione et religiose, aliisque personis ad hoc obligatis. Quomodo vero hujusmodi personæ obligentur ad recitandum in Choro, & ut aliquo modo peccent, [illegible] peccent, videndus est [illegible] Summa [illegible] lib. 4 cap. 12 [illegible] n. 15 & seq. [illegible] indeterminatus locus est, ubicumque [illegible], nam in recitatione particulari, [illegible] non assignatur locus certus recitandi. Tolet. ubi supra, cap. 13 num. 5 Suarez ibid. cap. 27 num. 1.
8 Quoad modum recitandi, duo considerantur, [illegible], & [illegible] hoc [illegible] tribuisse. [illegible] ac devotio, [illegible] Concilium generale [illegible] ut Nunus de Orat. cap. 13 num. 1 & ut communis [illegible] DD. [illegible] ut recitandi [illegible] requiritur [illegible]. D. Thom. u. quæst. 83 art. 12 [illegible] Nicol. Plovius de Hor. Canon. part. 2 quæst. 3 Joan. du Lignon. ibid. quæst. 11. Alb. [illegible] Suarez lib. 4 cap. 7 num. 6 Tolet. lib. 1 Instit. Sacerd. cap. 17 Rodriq. quæst. Canon. & regul. quæst. 43 art. 4. [illegible] communis [illegible] Rodriq. ubi mox Tolet. ibid. & [illegible] Victoriell. verb. [illegible] ubi [illegible] DD. [illegible] peccatum, qui [illegible]. Requiritur [illegible] hujusmodi [illegible] requiritur, vide apud
11 D. Thom. ubi supra Tolet. lib. num. 3 Suarez loc. cit. [illegible], Sed requiritur etiam, ut diximus, vox [illegible], nempe attentio, quam [illegible], Navar. de Orat. cap. 13 num. 4. [illegible], prima [illegible] verba, quando [illegible], ut singula verba bene & integre, [illegible] proferantur, secunda, [illegible], & tertia, [illegible] finem [illegible] Deo præstet [illegible], DD. volunt primam [illegible] necessitatem, secundam neque [illegible]. D. Thom. ubi supra, art. 13 [illegible] Tolet. [illegible] cap. 13 n. 5 6. & Suarez ibid. lib. 4 cap. 6 num. 8. & 15.
12 Duo [illegible] autem vocis, utramque scilicet, & internæ qualitate [illegible] debet, qualitatem [illegible], & quoad externæ qualitatem distinguitur in [illegible], qui publice, & in eo, qui privatim recitat, nam [illegible] qui publice recitat, [illegible] debet vocem extollere, [illegible] populo [illegible], qui recitat privatim, debet autem [illegible] ita, ut ipse se [illegible] verba proferendo intelligat, [illegible]
13 post ultimo [illegible] differentia Statuum, [illegible] Quoad [illegible] notandum, quod [illegible] primo [illegible] generis [illegible], [illegible] qui [illegible] præcepto de [illegible] divino, non tamen [illegible], ut [illegible] DD. [illegible] homo cum hæc solo [illegible] dirigeret [illegible] multi postquam sese in hujusmodi recitatione [illegible] tempore spatio [illegible], [illegible] optime [illegible] ubique [illegible] ad ipsum verborum [illegible], [illegible] habitum non erunt, sequeretur,

K quod

quod sufficienter absque ulla alia attentione, quod non est dicendum, quod oratio sine attentione non
13 possit dici oratio. Suarez lib. 1 cap. 4 num. 3 imo & ipso voluntas a oratio sine attentione nulla est, Navar. de Orat. cap. 10 num. 39 & seqq. & sic si, qui recitat, non orat, nam latrescent, ergo qui nullam habet attentionem, non satisfacit; a contrario ergo est attentio quædam [illegible], nempe ut recitatione habeat a principio propositum & voluntatem attendendi, & liquando involuntarie sit distractus, & se distractum cognoscat, debet ad eandem attentionem eodem proposito redire. Navarr. de Orat. cap. 13 n. 13 & seqq. & Suarez ubi supra, num. 7 & seqq. Itaque præsupponentia debemus nos, tenuiter Doctorum omnium dictamen, [illegible], ad hoc, quod dua l[illegible]mus, nempe ut mente recurrat ad rationem unam, quam à principio intendere debet, si involuntarie aliquando distrahatur. Quæ cum ad negotium Medicum nonnihil faciant, recensendo omnino erant, nam hæc omnia considerare debet Medicus, qui suum judicium ferre debet, etiam remotis divinam attentionem posse ita hoc, aut illi morbo, hinc enim illi homini nocere esse, ut inde recitatum notabile damnum reportare possit, tunc enim iter secundum Canonistarum sententiam excusatio.

Eadem consideratio adhibenda quoque est, circa ea, quæ requiruntur in publica recitatione, & in
14 Choro, & in dicenda vel audienda Missa. Nam in publica recitatione requiritur, nisi jam diximus, præsentia in Choro, vel in loco determinato, tempus item determinatum, aut saltem magis determinatum, quam in privato, vox clarior, ut non tantum à se ipso tantum, sed ab adstantibus quoque intelligi possit. In Missa dicenda major, intensiorque, quam labor corporis, per horæ enim quadrantem, quod minimum est, celebrans cogitur stare, quisitur labo-
15 rioni corporis est, magis multo quam deambulare, aut quomodocunque moveri, ut alias dixi. Requiritur alterius major attentio, neque enim sufficit illud primum genus attentionis, vocis etiam requiritur intelligibilis prolatio à circumstantibus, & signa alia sunt, de quibus suo loco.

16 In audienda tandem Missa breviter dicitur illud requiri, corpore adesse, & mente attendere ad id, quod in sacro fit, nam, ut DD. dicunt, absque eo, quod quis intelligat, & comprehendat verborum, quæ in Missa dicuntur, sensu [illegible], absque eo, quod quis etiam [illegible] sonum absque eo, quod quis videat eo, quæ in sacro fiunt, præceptum hoc de Missa audienda diebus festis satisfieri, corporis præsentia, & mentis attentione. Navar. de Orat. cap. 20 n. B. Tolet. Instr. Sacerd. lib. 6 cap. quod etiam innuere voluit Poeta noster Tom. 3 Tab. *Thes. sua Hist. sacr.* L. fl. 14. de hujusmodi lucri scribendo canens.

Hanc ille interno [illegible]
[illegible]

De præsentia autem corporis non est, quod ali-
17 quid dicamus, de attentione vero volunt DD. eam debere esse talem, ut homo advertat ad id, quod fit, neque data opera mente divagetur, faciendo aliud attentioni contrarium, ut *supra*, num. 3. Et ʃic omnibus, ut singulis hic commemoratis satisfaciat, [illegible], aut sententiam, aut quæ de facili [illegible] metur præbere justam excusationem, omnium rectitudo [illegible] in Choro, vel non dicendi, vel non audiendi Missam, communiter decernunt DD. omnes, nisi de causis ob hujusmodi obligationibus homines ex morbis [illegible]. Sed qualis debeat esse infirmitas, ut excuset, si præsens est, aut justum timorem inducat, si præsens non est, unde legitima emergat excusatio ad Medicum non mittunt, quam in superioribus, de terminatione [illegible] dignoscendam, [illegible] itaque de hoc in sequentibus diseremus, & primo agamus de morbis, qui hominem à privata recitatione excusare possunt, secundum Medicinæ Canones, deinceps de iis, qui à recitatione publica illum eximere debent, tertio de iis, qui excludunt à Missa celebranda, ultimo de iis, qui excusant à Missa audienda, post quæ alia nonnulla addemus ad hoc spinosum argumentum pertinentia. Illud vero omnino Lectorem commonendum, me semper tanquam Medicum loqui, nolens ut hæc, quæ affero, vim Legis habeant, sed ea potius Canonistarum judicio submittens, illud unum satis superque mihi esse testatus, si secundum Artem, quam profiteor, ea, quæ sese mihi offerunt disquirendo, determinavero.

SUMMARIUM

1 *Morbi, qui excusare debent à recitatione divinorum qualis esse debeat.*
2 *Capitis dolor an excuset.*
3 *Atrum [illegible].*
4 *Dolores quidam specialis, qui excusare possunt, & n. seq.*
6 *Dolores capitis intermittentes habentes an semper excusent.*
7 *Dolores aurium, & dentium an excusent.*
8 *[illegible] an excusent.*
9 *[illegible] an excuset.*
10 *[illegible] an excuset.*
11 *[illegible] qui excusare possit.*
12 *[illegible] intervalla habens, an excuset tempore intermittentis.*
13 *Catharact an excuset.*
14 *Ophthalmia, & alii oculorum morbi [illegible].*
15 *Surditas an excuset.*
16 *[illegible] an excuset.*
17 *[illegible], & alia quædam oris vitia quæ excusent.*
18 *[illegible] affectus qui excusent.*
19 *Tussis an excuset.*
20 *Asthma an excuset.*
21 *[illegible], Empyema, Phthisis an excusent.*
22 *[illegible], palpitatio, Syncope an excusent.*
23 *[illegible] an excuset.*
24 *[illegible] affectus, qui excusare debeat.*
25 *[illegible], quando excuset.*
26 *[illegible] affectus quidam qui excusant.*
27 *[illegible] affectus, qui excusant.*
28 *[illegible] morbi, qui excusare valeant.*
29 *[illegible] affectus qui excusare valeant.*
30 *[illegible] affectus, qui excusant.*
31 *[illegible] an excusent.*
32 *[illegible] an excusent.*
33 *Febres intermittentes an, & quando excusent.*
34 *Tumores qui, qui valeant excusare.*
35 *[illegible], in quibus morbus peculiariter excusantur.*

QUÆSTIO II.

Quinam morbi excusare possint a privato divinorum recitatione.

CUm palam sit ex superioribus, quænam requirantur ad divinorum recitatione, possumus non magno negotio, illis perpensis, determinare, quinam morbi ita huic obligationi impedimento esse possint, ut nonnisi cum gravi, & notabili vitæ periculo homo eis satisfacere, & cum superius quoque diximus, levem morbum sub hoc censu non venire, & graviora non indigere Medici judicio, remanent tantum nonnulli morbi considerandi, qui dubium excitare possunt; de quibus, ut determinemus, illud pro fundamento si oportet ex Canonistis desumptum, quod morbus, qui jure hominem excusare ab hac obligatione possit, talis esse debet, ut illum ita impediat, ut absque gravi salutis proprie discrimine, aut absque nimio dolore & corporis vexatione prædictum pensum persolvere valeat, ut post veteribus Tolet. *de Instruct. Sacerd.* cap. 14 num. 2 Azor. *Instit. mor.* lib. 10 cap. 13 in prin. Sanch. *Cons. moral.* lib. 7 cap. 2 dub. 45 num. Suarez lib. 4 de *virt.* & *stat. Relig.* cap. 18 num. 19. Tom. 2 Navarr. de *Orat.* cap. 11 unde non tam facilis Medici esse debent, ut pro quolibet morbo judicent ægros excusatos, ne in illud possit Navarræ reprehensio, loco pro-

proxime allegato, quadrare, et minus probi Medici nomen negligere videretur. Sed non solum si morbus directe recitationi dolorem impedimento sit excitare, sed etiam si indirecte Roderic. quæst. Canon. & Reg. Tom. I. quæst. 41. art. 7. tenetur si non de præsenti, & ex ipsa recitatione, sed etiam si ex futuri ratione bilem timere notabile periculum potest; idemque morbi graves, qui & acuti sint, & qui febrem continuam adjunctam habent, dolorem tollere, & mutare molestum, vel [illegible], et dramatum, faciunt, sicut nequit Medicus judicio oportet ad decidendum, cum agit recitantis, etiam, quæ palam & in prompto esse est, et quæ absque dubio recitanti summe noxa emergere potest, quia et continuata ipsa recitatione, et attentione, quæcumque tandem illa sit, et lectione, ex tempore etiam determinato facile intelligere potest febrem, augmentatio, eorumdem recrudescentia, et mutatarum procrastinatio, dolorem intuetur, accidentium augmentatio, utque id genus alia nocumenta, cum etiam hæc multo leviores esse ad et sufficientia, ubi constat jam in corpore morbosa dispositio. Sed de dolore morbo jam lacessendum, & difficultates, quæ eorum occasione emergunt, dicendum est, in quibus eamdem quidem ordinem sequi, quem alias secutus sum in aliis similiter augmentandis, nempe in quibus differendum sint de morbis ab officiis obligationibus honestum commemoratione, vel ipsum ab eisque alia seliberationibus.

2 Offert igitur primo sese nobis considerandum capitis dolor, cujus complures species sint & quæque quidem gravis sit, alios ictus, alios pulsum, alios tensivum, alios pungentem, & unus quidem totum corpus tenet, alius vero aliquam ipsius partem, non potest generaliter usus vera Arcoli op. uto, Inst. mortal. lib. [illegible] cap. 13. in princ. volente, capitis dolorem non necessario a divinorum recitatione; imo si absolute & generaliter loquendum est, negat ansa esse concisa conclusio, nempe quod dolor capitis debeat necessario. Petit enim ut Medicorum auctoritate sermonem, (cum prius ut erat lectio, unum distinctum oret, & intelligibili fit, ut distinctum recitationi erunt) vim quamdam habere, et caput implere, & gravitatem afferat, Oribat. lib. 6. collect. cap. 7. unde petit, quod tum dolor indicet partem affectam, quæ, ob dolorem morbus, tentatio eorum noxia est sui ellipsis, capite quomodocumque dolente. Nec contra id facit, quod Mercurialis lib. 6. de Art. Gymn. cap. 6. ex Cælio Aureliano, & ex Seneca dicebat, nempe, quod clara lectio capiti nequaquam sit nocens, sed potius proficua, argumento, quod Cælius eam præcipiat in capitis dolore l. 1. tard. pass. cap. 1. & in mente. ibid. cap. 5. & Seneca illa usus fuerit ad infirmitatem capitis destillationes, nam nostrum auctoritate multum in hoc fidendum, quia Cælius non absolute tolere tempore dolorum lectionis exercitium, sed cum jam dolores ægri ferme relevati, in intervallis sum lectionem consuluit, quamquam ad excitandum tepore, sed ad spiritus excitandum, & ad lectio perficiendum in ægro tollendum. Seneca autem unico destillationibus obnoxio eorum lectionem facit, ad excitandum potius pectus quam caput, quod in illis destillationibus affici credebat, ut videre est epistol. 78. Quamobrem recte eorum Mercurialis loco allegato addit, sermonum in capitis doloribus, utiliterque pluribus ejus affectibus interdum qui profecto in secundum plurimum sese ita habet, non tamen semper, unde reiterandum,

4 in quibus doloribus utilis sit lectio, in quibus vero non? Primo autem dolores vel a causa calida sunt, vel frigida, vel sicca, vel humida, vel ab aliqua ex his composita. Ac certè in causa calida omnis noxa recitatio, quam in frigida; & in sicca, quam in humida; nam tunc enim divina caput calescit, & exsiccatur, & morbi causa augetur, ut quemadmodum in causa calida, & sicca, cui ut his composita est aliorum, secus maxime frigida, & humida, cui ex his composita, poterit aliquo præsidium, utpote calefaciendo, & maturum dolorem causantem absumendo. Quod etiamsi caput dilatat lectio

implere, non est quod inde notabilis omnino timeatur; quia major est utilitas, quæ ex calefactione & exsiccatione provenire potest, quam detrimentum, quod expectari possit ex aliqua ab repletione tali ratione eidem tempore. Hæc tamen omnia ex non absolute, dicendum videtur, et dolorem habere in doloribus memoratis, nam ob [illegible] fortioris, & molestissimi, etiamsi frigide, & humide causa fuerint, & respectu ejus molestiæ, & recitationis corporis, & respectu degenerationis, & ob plurima symptomata, tum inde procreationum, sufficientem recitantium præbeant, et homo sibi timere magis mulium recitationes detrimentum.

Non est autem opus particulares capitis dolorum recensere, et tractare, quamvis excusare possit, qui non ? quia hoc ob eorum gravitatem & levitatem dependet. Itaque nec referamus utrum capite totum caput doleat, ut in Cephalæa, seu Cephalalgia, aut ipsius pars, ut in Hemicrania, in 5 contra in omnibus enim; ac singulis eadem ratio habenda, maxime cum interdum magis periculosi, ac molesti sint dolores capitis particulares, quam universales, ut ipsa docet experientia. Eodem quoque pacto nihil refert in hoc negotio, utrum caput per idiopathiam, seu propriam affectionem, vel per sympathiam, & consensum alterius partem doleat ? in lectione enim, & recitatione divinorum facile dolor, qui proprius capitis est, excitari, qui non proprius est, & contra tendere potest, ob illud, quod recitatio lectionis incommodum, nempe quod non habere amplitudine caput. Notandum tamen, quod dolor occupans totum aut totam capitis partem, sine facilitate habet universalem, quia facilius curatur, & minus affert periculum, nec etiam non facile ab hac obligatione excusari debet, nisi esset saepius tolerantiam, ulterius prosequitur, cum in recitatione possit adhiberi modus, ne eorum quibusdam affectionibus sit, ut in quæstionibus propius dicemus.

Sed cum et doloribus aliqui habeant sine suspicionis & exacerbationes, ut febres habent, & notum est, quod aliqui morbi, qui per totum diem continent, sed intermissiones habent, non excutiunt aliquem a divinorum officio cum recitatione, sed ab parte tantum, cui tempore officium impeditum est; Suarez lib. 4. cap. 17. num. 17. Fil. occ. tract. [illegible] cap. 9. num. 191. videndum, cum hoc ut etiam in doloribus locum habeat. Dicendumque in hoc, quod dolores vel sint magni & intensi, vel mediocres, cum intermissio vel est magna, vel parva, vel dolor cessat de tempore in tertium, vel de novo, & continuus, vel contra intervalla interrumpit, unde quando, cui intermissio est modica, et parvum habeant. Igitur dolores magni, si modicam habeant intermissionem, possunt omnino impedimentum prohibere a recitando officio, etiam in ejus intermissione, quia consequens est morbum, & morbi eorum augeri per hujusmodi recitationem. Ubi autem intermissio sit magna, etiamsi dolor sit magnus, nullo modo recipere potest in recitationem tota tempora interpolationis, ut in capite tamen, de quo loco. Si vero dolores sint mediocres, & intermissio modica, adhuc non esset totum recitetur, quia facile esset ex ea tensa dolorem cum interpolatione fieri continuum, & majorem. Si vero intermissio sit magna, nullatenus est, qui aliquo illius tempore recitare possit, quæ tamen locum habent in doloribus nobilium partium, & cæterorum, nisi intensissimi sint, non eadem consideratione habenda. Quod vero de doloribus 7 dicimus, locum etiam habebit in doloribus partium nonnullarum ipsius capitis, ut essent dolores oculorum, aut dentium, qui aliquando sint ferocissimi, sed dolor dentium præcipue, etiamsi tam ut etiam non fortior, aspernabilis non est, ubi esset tantus lectio, dentium non tam, non tam periculosus pati cuncto est, neque patitur periculum.

Post capitis dolorem sequitur quoddam symptoma, Vertigo dictum, quod non modo aliqui ex 8

K 2 [illegible]

esse quacumque occasione prehendi solent, sed sunt, qui ex ipsa lectione faciem in illud laborant, eisque dolor magni momenti affectus, tendit tamen aliquando ad Epilepsiam, vel Apoplexiam, non consimilem morbum, Galenus asserente in cap. Aphorism. commentariisque Di omnibus in suis prædictis, capitis proprio de vertigine. Est hoc tamen considerandum, vertiginem quandam esse à causa interna quandam ab externa. Quæ ab externa causa fit, cum facile removeri possit, certum casum, nullo impedimento in recitando esse, nisi sit ipsa lectio. Neque ob id, quod quis ob nuptias des sicutem simile in vertiginem ex quasibet levitati causa incidunt, necesse magis excusabitur, dummodo eam causam removere, aut evitare possit, ad quod tenentur, ne nisi afferat impedimento, quo minus huic obligationi possit satisfacere. Vertigo porrò, quæ ab interna causa fit, duplex item est, vel genuina nimirum, vel [illegible] aliquando vel per consensum sine potest, vel per affectum, ut da dolore dimittam, in vertigine (nempe quæ hominem cadere in terram cogat, quo diu duret, quæ frequenter prehendat) ut cumque sit, vel per proprium capitis affectionem, vel per alienum, suum omnino habet ut [illegible], in hoc, (non sit tamen, ut obsit lectionem in considerationem venire non debere) si sit per consensum, distinguendum: nam vel sit magnis aliqua notabilis, & frequens est, vel sit exterius, & frequens non est: in primo casu periculum imminet, ne quotidianus in frequentem divinorum Officiorum recitationem vertigo invadat, hominesque in peiores morbos conjiciant, ut si fors de cessat hujusmodi periculum, si vis normæ caute ale nit amen hunc.

9 In oblivione quoque, & memoriæ deperdita non puram immediate privatis dubitas, an ne recitatio ea assiste notabile periculum immineat, cum enim ratio ulla, quod ab Animali sit, calorem nativum dissipet, & in affectibus partium, & capitis præcipue talis sint imbecillis, ut succumbat, ne ut propter eam vitam eorum corrumpat, videmus, non debere frequentia lectionis, & attente hujusmodi calor defatigari, ne dissolutione omnino evanescat. Contra tamen sese res habet, quia vocis exercitatio in his affectibus summo juvamento esse potest, dicente Hippocrate, lib. 2. de Diæta, num. 16 in fine. *Quicumque labores vocis fiunt, veluti sermo, aut lectio, aut cantus, omnes hi animum movent, qui autem fervent, & calescit, & humiditatem in corpore consumit*; itaque non modo divinorum recitatio non erit nocua in his affectibus, sed apprime proficua ad calefaciendas partes refrigeratas, & absumendam superantem, atque excrementitiam humiditatem illa obsidentem; unde contrahi hic sit affectus clarè sequitur, & vocem etiam intendere cum vocis intuitu summo prodest magis colorandum, prout maxime tenus [illegible] & recitation aperiendi, qua de causa refrigeratam corporibus calfieri indigentibus commoda est, verba sunt Rabi Moysis *sect. 7. Aph.* 54. tempore ergo divinorum recitatio, si quid aliud, ea prodest morbo.

10 In somnolentia item non patarassi, non modo non nocet recitatio, sed quia, ut diximus, alara lectio humiditatem Cerebri exuberantem, ex qua somnolentia fit, evacuare, ac dirigere est apta, potius utilis erit, quamsecum unda juste ab Oribasio *lib. 6. collect. cap. 7* dictum esse, sermonem (conjunctione supplet alana lectio) aptum esse iis, qui præter modum ad somnium sunt propensi. Nec quicquam scirem, quod lectio possit hominem magis somnolentum reddere, ut jam diximus, quia, ubi in hoc debita cura adhibeatur, vocem intendendo, sese dimovendo, ne dormitando, si opus sit, aut alia quadam corporis actione sua excitando, facile hoc incommodum avitatur. Major difficultas est de præternaturali vigilia, an legitime à recitatione possit excusare. Nam primum vigilia, ob modum excedit, malum portendit; & quot, ac quanta incommoda, si supmexcedens, ac diuturna fuerit, parere possit, documentum præstitum in propriis capitibus, neque hoc minus ridemonstratum debet, quin somnus animalibus datus, ut anima quiesceret à magnis laboriosis operationibus, neque ullum animal absque somno ea diutius diutius vivere potest, virtute omni concidente. Secundo, recitatio divinorum, cum aliqua saltem attentione facta, neque magis relaxaret & refocillari potest, & sic morbificam salutem notabiliter magis; in quibus videretur dicendum, vigiliam immanitatem, ubi diuturna sit & molesta, debere hominem excusari à recitatione divinorum, ob evidens inde imminens saluti [illegible]. Sed alia tamen ex parte notum est, in ipsa lectione aliquando somnum excitari, unde idcirco quæsitum est ab Aristot. *sect. Problem.* 1. & 9 non sic, quod lectio quibusdam somnum inducat, aliosautem pervigiles reddat. Quod quidem ex nanicetam natura spiritum importum ad caput sese elevantium, accedendum necesse, in quibus cum humidiores sunt & frigidiores, somnum siccos excitant; contrarium, in quibus calidi & sicci sunt, & nimis, pervigiles reddunt. Licet & ipsum capitis in hoc crescit, tanquam capite concurrente. Dicendum, in hiis exercitem particularem habendam, ubi nego quin fungi, at multis vigilantissimetum, aptique esse pote natura, ut lectio, & recitatio illum magis ad somnum reddant, & in vigilia debellandum, formandi meditationes, aliaque symptomata [illegible] absque dubio ex incommodo modum timore posset perniciosum, ne sicut diximus. Contra autem esset, ubi qui facultatem somnum sentiens aspiceret, & in à gelida natione vivacitate notabile appetaret incommodum.

11 Ab his considerari possunt morbi Nervorum, ut in superioribus Apoplexia, Epilepsia, Paralysis, sicutæ Rigens, Spasmus, Tremor, membrorum torpor, & si qui alii hi h̄t similium, qui dummodo patientibus omnino non incommodent, nullum reportare possunt omnino a divinorum recitatione, quæ non sane sum in his morbis obesse non potest, sed magis prodesse, excitando partium calorem, & moderationem, nervosque ac firmando. Dei autem dummodo omnino prohibitos non incommodent, nec interdum hujusmodi morbi nervos, & moleriosos, ut linguam maxime, caeteraque partes prolationem distinctam obsidentes, ipsamque prolationem vel in totum, vel ex parte impediunt, sed eos in totum torpidunt, debent in simul omni notaru utit, ut verba prosferant, & nisidua productionem partes illas expediunt, quod quidem ipsa recitatione nisque [illegible] licet.

12 In Melancholia, & infaniæ speciebus omnibus, quæ dilucida habent intervalla, quæri potest, an minus hæc habent locum, & videtur dicendum, quod non, quin, ubi agit ad mitigandum restitutionem, absque dubio huic obligationi videtur subjecta, neque videntur aliquod inde contrahi incommodum posse reportare, sino potius aliquam utilitatem, veluti esse excrementitiorum, ac fumidorum vaporum ad caput tapentium dissolutio, ipsius intellectus simulatamammmito, caloris partium confinatio, seminad somnum propensio, & hujusmodi. At autem quod potius hæc simpliciter in uno affectu similibus locum habere. Itaque distinguendum est inter ipsas dementias, nam vel frequentem recessionem faciunt, vel da raro. Ubi frequentes variationes certum est, ex quotidiana divinorum recitatione, ut posse Cerebrum lædi, ob calorem, & exsiccationem ex lectione, & attentione ancipitum, et ad intemporalia sive dementiam continua, quod non nisi summo cum damno succederet. Ubi vero dementia da raro prehendi, ut semel in anno, aut bis, nisi alia magna causa urgeret, nullam timendum esset ex recitatione dementiæ, si modo æger lectione ipsa non demerebat, ut aliquando evanit.

De Catarrho penultimo considerationi habenda. Vero autem hunc catarrhum, distillationem à capite ad pectus, vel aliis aliis ejus omnium significationibus, est certo duplex ex respectu sic magna cone

considerationes habendæ; primo, quia lædunt in hoc affectu caput, neque enim pars mendaciter, cum frequentem lectio, & attentio quandoque vocis contentionem requirat, potest magnopere obesse? nam & Oribasius, et eo quo citat ad ipsum repetit lib. 4. collect. cap. 7. [illegible] quidem certum cum lectione [illegible] quod [illegible] nulla attentione fit lectio vera [illegible]) quidem habet, ni caput impleat, & gravitatem efficeret, quod etiam esse dubium. Secundo, quia in hoc ipso affectu laduntur pectus tenerum pars recipiens, ut quia cum detinet morbi materiam, frequenter lectio potest ipsi magno nocumento esse, ipsam pectori accersendo, ut præbeat illi occasionem, ut majorem in modum [illegible] et ille esset. Sed de catarrho, quoad hoc cognitum, ita ratiocinandum. Catarrhus vel est minime molestus, & indefinenter affligens, vel est benignus, & intervallis leviter de posteriori nihil dicendum, cum in eo locum non habeat recitatio; de priori vero ea dicendum, illum aut affecto capite [illegible] [illegible] & tussi molestiæ, difficultate anhelitus & hujusmodi, vel usu cum capitis lugubrium, vel non magno calore, & cum [illegible] ceu fervidi; et primo casu certe et recitationes immineret certum solum periculum, efficeret enim & caput, & pectus majorem in modum ex lectione [illegible], maxime [illegible], usque accedente [illegible], [illegible] & respirationis [illegible], eadem ægro non [illegible], quia pulmone [illegible] in Phthisis labetur. Contrario casu eodem modo eventum certum est in ulteriori usu, [illegible] diutinam recitationem [illegible] moderatum [illegible], & summe maxime per se [illegible] pectori diutius [illegible], quum & pectoris hoc modo [illegible], fit, ut videbimus cum de morbis pectoris verba faciemus.

16 Accedendum vero jam ad Oculorum morbos, & primum ad Ophthalmiam [illegible], nam leviter morbis & accidentium considerandam, dubitet enim an recitationem lectio liceat, exacerbationes [illegible], & quum per [illegible] ad curandum. Universaliter tamen illud [illegible] quod cum Oribas. l. 5. Collect. cap. 7. diversis sermonem [illegible] inde incommodum certe multo magis [illegible] & omnium [illegible], & quotidianæ recitatio. Peculiariter vero Ophthalmia, seu oculorum inflammatio, quæ [illegible], maxime [illegible] potest ob officiorum [illegible], [illegible] major [illegible] tumendi symptomatum [illegible], visus [illegible], & morbi [illegible] communicatio. In hac rerum hypothesi, [illegible] periculum [illegible], si tumor [illegible] solvat, [illegible] ut [illegible] est, ne [illegible] ipse oculo [illegible] sollicitus [illegible] affectus, et [illegible], [illegible] ad [illegible] Tebem, & [illegible]. Hoc autem non [illegible], ita, ut in quacunque ophthalmia locum habeat, sed in ea tantum, quæ [illegible] inflammationem, tumore, ac dolore non sit gravissima, non identidem, [illegible]; in [illegible], quemadmodum [illegible] periculo, ita omni celeri [illegible].

Succedunt alii oculorum morbi [illegible], præcipue autem [illegible], [illegible], Obscuritas, seu Amaurosis, Nyctalopia, [illegible] imaginationes, [illegible], quo [illegible] [illegible] periculo [illegible] à lectione [illegible] homines [illegible], & [illegible] quacunque dilatatione, & [illegible], quia [illegible] lectionibus literarum [illegible] est suspectissima. Si tamen [illegible] officiorum [illegible] tantò [illegible], quanto minor officiorum [illegible] legendo recitanda [illegible], Du vitio autem debilitatis [illegible], [illegible], vel [illegible]? naturali [illegible] (quæ tamen à præternaturali aliqua causa non esset educta) non [illegible], quam in

tantum [illegible] possit [illegible] lectio & officiorum recitatio, ut eadem imperfectam [illegible]. Sed quomodo [illegible] fese gerere recitando debeat, et quantumcunque, cui nullo modo [illegible] lædere, [illegible] loco dicemus.

Sequitur, [illegible], [illegible], et mihi videtur, à persolvendo [illegible] divina, dicetur, nonnullos Suarez de virt. & stat. Relig. Tom. 1. lib. 4. cap. 17. num. 17. quia cum ut plurimum hæc symptomata à [illegible] originem ducat, & lectio, [illegible], [illegible] moderate calefacere, & exsiccare, [illegible] recitatione damnum, [illegible] repetitare poterat. Nec contra hoc facere, quod opponi posset, probando recitationem [illegible] posse [illegible], quia [illegible] detrimentum pulmonis est. Arist. in Probl. sect. 13. probl. 14. et in vocis formatione laborat præcipue pulmo, utpote qui [illegible], [illegible] subministrat; poterit ergo frequentior, et continua dictionum [illegible] pulmo [illegible] majori detrimento esse, & cum [illegible] necessitate, consequentium [illegible] possibile periculum imminere. Sed [illegible] est, [illegible] semper [illegible] cum detrimento pulmonum, et [illegible] Mercurial. de morb. [illegible] cap. 2. [illegible] pulmonibus [illegible], et [illegible] de pulmonum ac pectoris morbis loquentes demonstrabimus.

Sed & de Nerium hæmorrhagia [illegible] sanguinis ex naribus aliquid dicendum, cum enim, ut Oribas. docebat lib. 7. synops. cap. 7. sermo, & consequenter recitatio, [illegible], quibus sanguis ut [illegible], [illegible], quod etiam ad [illegible] Alex. Bened. lib. 4. [illegible] cap. 5. [illegible] determinandum videtur, quod [illegible] huic affectui obnoxius, [illegible], & magna cum difficultate [illegible], evidens vitæ periculum [illegible], [illegible] hujusmodi [illegible], [illegible] ex Medici consilio, ab [illegible] recitatione. At si [illegible] nequam frequens, [illegible], [illegible] periculo [illegible], non debet [illegible] hinc [illegible], [illegible] Cachexiam, Hydropem, [illegible] morbos [illegible], tamen modo [illegible] in recitando, [illegible] omnia [illegible], [illegible] voce ut placide, & [illegible] conditionibus, de quibus postrema quæstione verba [illegible].

17 Quorum vero voce [illegible] est præcipue partium pectoris, [illegible], & linguæ [illegible] non [illegible] dubium [illegible] affectione loqui [illegible] ergo [illegible] effectus, [illegible] & loquela [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] & linguæ, [illegible], seu Paralysis, vel Cyn [illegible], [illegible] linguæ resolutio, [illegible], & hujusgeneris affectione. Et quoad [illegible], [illegible] quidem [illegible], [illegible] obligatione, [illegible] & [illegible] recitandum. Sed [illegible], [illegible], dubium [illegible] decidendum [illegible], linguam [illegible], non quidem totam, sed [illegible] parte, ex qua tamen omnino loquelæ, & [illegible] Medicorum industria [illegible] impedimenta [illegible], quoddam instrumentum in [illegible]. (de quo [illegible] 1. 11. 15.) cujus [illegible] lingua [illegible] possit verba integra ut bene proferre, [illegible] non [illegible]. Utrum ergo, qui sic loqui possit, [illegible] non [illegible], tenetur, ad divinorum recitationem? [illegible] impedimentum, [illegible] videtur; nam [illegible], lectio, recitatio, & hujusmodi [illegible], potius juvamento, quam damno [illegible] affectibus esse possunt.

Oris inflammatio, nisi exigua admodum sit, ut esperabilis inducitur, recitationem etiam minimè sine periculo & hominem in medio dicentem exponere, cum inflammatio hæc sit etiam contagiosa partibus, gutturi, lateri & similibus communicabilis, unde periculosa fieri subinde possit. Quod ulcera, si magna sint, si malignitate aliqua insignia, aut exedentia, cum dolore & tumore notabili, idem possumus dicendum, quod de simplici inflammatione diximus, nisi, si non magna sint, neque maligna, neque exedentia, neque communicabilia & tumore, nullum importabunt recitationi periculum, modo nobilem [illegible]. Quod spectat ad tumorem, distinguendum, nam si fiat ex humore frigido, absque inflammatione, [illegible] proficeat, quem dementiæ. Si [illegible] cum inflammatione, [illegible] ge solet illis liberè, & recitatio erit temeraria, [illegible] etiam in modum tumoris augeri, & inflammationem potest non sine recitationis periculo. [illegible] quæ vero de oris affectibus diximus, linguæ autem affectus debent comprehendi, nedum in modum [illegible] in iisdem casibus de recitatione in linguæ affectibus [illegible] possit. Cætera enim oris symptomata [illegible] de quibus mentionem habuimus, ut etiam lingua [illegible] quæ ob illa in notis, quæ accedunt illis, [illegible] possunt; & ideo non modo [illegible] habendæ ægri non sunt à recitandis divinis officiis, sed cogendi, [illegible], sit enim & debitum servandi, & [illegible] tempus aegritudine depellenda habebunt.

18 Post Oris affectus considerandum est de affectibus Gutturis, in quibus majorem considerationem sibi vendicat inflammatio, ita illa Tonsillarum sit, sive Gutturis, sive musculorum quorumcumque Gutturis ipsius, aut [illegible]. Et his si Anteades, hoc est Tonsillarum inflammationem excipiat, reliquæ omnes, extensione magna nisi, [illegible] [illegible], [illegible] feri, ut hominem [illegible] [illegible] posset, & [illegible] [illegible]. Quoad Tonsillas autem, nisi febrem adnexam habeant, aut insignem inflammationem sive contagie [illegible] communicabilem, nullo impedimento esse illis dicendum, quo minus homo recitare officium recto possit, præsertim si modo lentè recitando.

19 A faucibus procedendum ad pectus, primusque affectus de quo considerandum sit, est Tussis, non tamen quæcunque, sed quæ frequens sit, diuturna, & molesta, & maximè sicca; talis itaque, cum facere consuerit nocere inflammare, [illegible] [illegible] [illegible], quia etiam [illegible] [illegible] sicca intemperie, & [illegible] [illegible] asperitate, [illegible] [illegible] [illegible], à vapore fine calido, [illegible] [illegible], [illegible], quod, [illegible] apertis pulmones, [illegible] [illegible], neque omnino vocis organum & nobilem magis nobilitate, [illegible] [illegible] sic, magis enim potius concipiuntur & exedendo, [illegible] in modum in cubito. Contra in tenuem est Medicorum consilium, in tussi enim quantumque sicca sit, sive humida, non solum coalescit modo enim [illegible], sed etiam vehementer, qui dum Cæl. *Aur. sua Medicina cap. 4 tulit de Tussi* Operiret, inquit, in *Tussi lectionis vel recitationis quæ vel [illegible] impeditur à Tussi* [illegible]. Non modo itaque Tussi non nocebit divinorum officiorum recitatio, sed maximo juvamento esse poterit. Quia tamen [illegible] Tussi nocumenti solet à materia fluente à capite ad pectus, cum ipsum caput [illegible], poterit in hoc casu [illegible] [illegible], quia caput ex lectione majorem in modum repletur est consequenter & tussis causam adaugeat. Est certo Tussis, cum primum ac molesta sit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], inde etiam, quia propter eam periculum & nobiliorem [illegible] [illegible] dilatari, pulmones, & alia nobiliora [illegible], Phthisis inde necessitas, & ab [illegible] [illegible] [illegible] possit. Si itaque lectio capiti est noxia, & præcipuè, si cum lectionem aliquam nonnullam attentio, quia

magnopere illud replet, & si repleto capite tussis cogitur, utro tandem, augescunt primum [illegible] periculo, videtur in Tussi hujusmodi omnino ægri lectionem esse interdicendam. Alicui tamen ex parte Seneca in scripto, ut refert in *Epistola n. 78.* experimentis, assiduam lectionem sibi in hoc effectu contulisse, destillationibus enim ad pectus, & subinde exedentibus, unde & [illegible] eodem morbo detento lectione, ut clarius, legit, & spuitum, cujus sed & conceptionibus laborat, exercere. Verum distinguendum omnino in hoc casu est, num vel capiti laboranti nocebit intemperies calida, cum intemperies calida, vel frigida. In calida intemperie lectio posset nisi magnitudo nocere, si frequens, si multa sit; in frigida contra potest esse proficua; unde Senecæ consilium optimum erat, quod asperitatem essent frigiditatis [illegible], [illegible] [illegible] progeniturum, quæ vel moto, vel [illegible], dum à capite ad pectus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] caput calefieri, ut roboraret, pectoris humiditatis, neque augeatur, & homo ad sanitatem perducat.

Congener affectus Tussi Asthma est, quod symptoma, licet plerumque à tussi, ut vitio [illegible] [illegible] fit, [illegible] tamen [illegible] à [illegible] potest; Asthma vero, Aeris inter Latinè dictus, & [illegible] Cælio Aureli [illegible] dicitur difficilis respiratio sine febre; quæ uno [illegible] [illegible] [illegible] se homines secile solet & [illegible] [illegible] est vel moderata, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] prior affectus Dyspnœa, secundus vero simpliciter Asthma nominatur, sic postremus, Orthopnœa nomina, [illegible] in quo morbo pro tempore [illegible], & [illegible] [illegible] determinare possumus, quæ ad propositum spectant argumentum. Primo ergo Asthma, cum [illegible] quidem hominem, non tamen actu affligit, nullum impedimentum illi præbere potest in legendo, loquendo, officia divina recitando, imo hujusmodi asthmaticis pectus, & pulmones, [illegible] nec [illegible] organum [illegible] [illegible] [illegible] materiæ [illegible], ne in postremum Asthmaticus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & ideo [illegible] [illegible] Asthmaticis [illegible], inde [illegible] [illegible] apud Orth. *lib. 6. t. 8.* & Asthma [illegible] omnibus [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] legunt Alex. Bened. *Tract. 14. 8. cap. 15.* Difficilius major est in Asthmate, cum actu affligit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ipsius pulmonis à materia in ipsa [illegible]. Dicendum tamen, quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut in Orthopnœa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] inflammationis, unde netendam, ne [illegible] [illegible] [illegible] majori [illegible] in pectore, ægre in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] potius aliquod lectionem, [illegible] [illegible] necessitate.

Procerum ab his considerandum est de Sanguinis 21 sputo, Empyemate, sive Suppuratione, Phthisi, [illegible] [illegible] Pulmonis [illegible]. Quoad sanguinis sputum, [illegible] [illegible] Medicorum est, sermonem, lectionem, & multa magis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hic, qui [illegible] [illegible] [illegible], Orib. *lib. 4. collect. cap. 7.* Alex. Bened. *lib. 8. Tract. cap. 45.* [illegible] quicumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cæl. Aurel. *lib. 2. Chron. cap. 13.* quemadmodum neque levi, [illegible] [illegible] [illegible] omnino parte, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] majori valorum disruptio, si aliqua [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].

In Empyemate, Purulentia, Vomica seu Collectionis, [illegible] quidem, [illegible] tamen [illegible] [illegible] possit [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

Em-

Empyematæ plerumque febris conjunguntur, hominesque pectore decumbentes lecti negotio cacilliunt, atque testimonium fortius, scilicet Pulmones ulcerare possunt, itaque et omnes reliquæ convenium morbi, qui aliquo modo pectus, & Pulmones afficere apti sunt, inter quæ inquietatur lectio connumeranda, quæ profecto multo magis locum habere in maligno Pulmonis ulcere, hoc est, in Phthisi, in quo semper eisdem, nam omnem motionem facit periculosissimam exstiterunt irritationem, cum magis locum habeant in Phthisi, et qua certe jam febris fiet, & habitualis reperitur, ex quanto nocumento illi possit quæcunque aucta conquerenda procedere Pulmonum, ipsius ehumque pectinum excitatio, nullus Medicorum est, qui nesciet.

24 En cordis affectibus hi præcipuu in hoc negotio considerandi, tremor scilicet, Pulpitatio, Syncope qui quidem, ubi fuerit homine familiares, & de facili reverterunt, quin tremorque sunt fixe, ut evidens improvisum mortis periculum inferunt unde conveniunt multa cautele uti, ne ullamodi exoccasione repellatur. Cum igitur excitatio divinorum officiorum possit in hoc aliquid operari videtur jure omni studio evitanda: proinde quod unum in hisce mihi, ut simulat suffocatur, si confectim copiosa ipsorum rejiciatur, ne longa lectione aut vocis quocunque usu, ipsum cor primo, & per in universum, ejusque calore & humanum excitare, omnino ejus virtute evertitur, unde syncope, & mors conflat etiam [& testatur id in Medicis, Orthulis pum sæpe est] item omnes, cui lectio congenere usus est vitæ dissolvere, quamobrem recte ab omnibus Practicis in hic, qui lectio cubiculentur, quacunque vocem mittere, cuicunque nei animum tamen prohibetur: quin quidam cum maxime lectionem habent in paroxysmis, cui non longe paroxysmi, dubitare posset, an in interpolationibus illum periculum urgere decentem sit ac detrahendum mittere, quod si homo solum promptu, ut frequentium alii qui ex prædictis symptomatibus prehendi, cum omnis periculis onceri mittatur, etiam extra paroxysmos, tam facile ut in possint singula prædicta symptomata repullulare. At si nec tam prompte, nec tam frequenter prehendatur, sed ut evidenter, in annibus contis, & de raro, ut singulis annis, vel singulis annis temperatione, tunc utere recitare unquam habebit illum cum se periculum, præterquam si modus adhibitus recitatur. Non imminet etiam æquale periculum in recitatione in Animi deliquio, Lipothymia dicto, nisi ubi illum frequens adsit & maximè quemcunque tempus unicuique tunc enim facile esset in consummationem syncopes progredi, ac ex illa hominem è medio tolli.

25 Cordis affectibus quum proximus gradus, & periculo accedit quoddam Oris ventriculi symptoma, hoc nomine appellatum, dicetur nempe Cardialgia, & Cardiogmos, & passio Cardiaca, & Syncope stomachica, in quo, cessat, ob unquoslibet petitionis particulæ stadium, aliquando dolenter, & tristes quodam diutius ipsis excitantur, cum animi quidem juncta, et hominem totum in moduli mangrum, ad loco sinne permittant, & nisi cito opem feramus morti affectum. Hæ passiones sive plures unum in fiet, ipsisque dicunt, sive universaliter spirante fiat, à vel sunt intemperie, tam ucis & decisio interna ulinentis expriuatur, quæ ipsem Oris ventriculi, satius nomine Cordis æquiparandam, vel sit tunc in sanctuando, hominem in syncopen convertunt, cumque in hic quoque multa, & confectum hæc ipsorum resolutio, unde dicitur, contendunt, unde syncope, & mors. Itaque nigerrima omnia hæc est impediente omnem conjunctionem generis laborem, ipsumque etiam recitationem, & lectionem, unde & hanc vitium dolorem, alias in Orthulis sic sæpe sit dictum est.

Itaque si in intervallis Tertianæ, vel Quartanæ hoc symptomati, ut eventu aliquando solet in excessionibus, vigeret oppressio etiam in intermissionibus, abstinendum esset à recitatione, ob imminens reversionis periculum. Quod autem docebat Aetius in tractatu Moralium lib. cit. cap. 13. in prior tom. a stomachi dolores non solvere hominem à recitatione divinorum, de hoc certe dolore non intelligendum: tum non promittunt de quocunque dolore, sed de modico, ac tolerabili, et de eo, qui à flatu, vel à pituitosa ac frigida proveniat materia, quo casu lectio potius proficeret, quam officere posset, et item in dolore vehementi, & in eo, qui à calida, mordaci & biliosa materia provenit, nequaquam potest habere locum.

26 Considerandum ergo jam de aliis ipsius thoracis, sicut pomis ventriculi affectibus quibusdam, et praestantialmente est, imbecillitas, nimirum, suffectus cuiquicumque interdum cum male homines sibi habeant, ut exogone, ac pallidi propriam apparere, spiritibus magna ex parte exhaustis, seu defectis generabilibus, in quorum uno quem causa videntur obligari ad recitandum prohibendos esse à recitatione, qui maximam debilitatem suoffert, spiritusque magis nubeunt quæ sæpe dictum est. Alia tamen ex parte notum est, ut in Aurelio Orthel lib. 6. Cult. II cap. 8 summopere à Medicis in his casibus laudare recitationem, maxime per vociferationem, sicut in Aurelius ibi. Conuenit autem vociferatio somnibus, vomentibus, ulceribus suffocationibus, qui concoquantur, atque ei non accommoda est iis, quibus prolixa redundat in corpore. Et paulo post. Jam vero iis, qui cibi fastidio tenentur quibusque non alatur, convenit, praecipue vero languidis, Hydropicis, & Asthmaticis, itemque vitiis ex morbis accommodatissima est. Videtur ergo, quod si vociferatio, quæ omnino insigne cum labore fit, ut per unum utrum ventriculi affectibus, multo certe futura sit simplex lectio, quæ ubique contingit labore facto, potest partem robur, virtutem, & calorem adaugere, ipsi tunc viribusque reddere, superfluas, ut nocere nimium digerere, & alias utiliter affectu his non ulcerare. At certe licet dicta omnino ratio sit vel ierminatur, & lectionem, exist accidentum tamen, etiam lectionem posse hic usus facilitate operiri, præcipue tum in hominum promptui, vocem quamvis librum excellere, ad majorem partium mutationem, & ad majorem calorem excitandum, quod, quonam ratione prælatum sit, in propriis quæstionibus palam fac... Nunc hic tamen oblivio duo cadebantur, attento primum, quæ in recitationibus ejusque hac venit, quo major est, eo magis his affectibus infestæ ullius desiderio homini, quæ non semper ad opportunum est, ut aliquo animi motu sentiri possit. Sed hæc ego non fuere satemem, ut hominem, rem cuilibet recitat non prohibendum censerem, nam utendo nunquam causa est, ut notabile nocumentum possit afferre, neque tamen semper importuna recitationi hora, sed plerumque opportunitatem autem oppositionum, vocem attollam, magis que exercitii scio, tum importunus illam magis submittere, eique haec eum non nihil omnino nocumenti inde percipiamus.

27 Sitis & ipsa numerandis affectibus est, & quidem molestia, non tamen gravitate, ut non aegre unquam videntur ullum immittere periculum in divinorum recitatione, nimirum cum saltem lectione componimus. Quam tamen fieri possit, ut hoc symptoma aliqui morbo sint quidem ex se conjungatur, ut Tertianæ mitti, vel alicui affectui, quippe non esse sitis ad aliquid unde in impedimentum ulterius, et quod qui recitando dicendi grata aliquid per celum futurum, videndum est tunc, ne sitis molesta demum aliquid inferri possit unquam quin mollitia esset, recitationi procedere nam, exempli gratia, cum Tertiana seu conjungeretur, ex affectionem recitationi cerni non sum seumergeri, sed febricitantem majorem molestiam inferat, & ut inde immiteret, ex unum pertine conditionem, & homo periculum posset. Evenire & aliud facile solet, ut homo non tam facile, ut necessitate sumere liquida, possit illi succurrere, quam interdum à potu accessit quum maxime indigeat indiget, nunc enim coactus sitim tolerare, datur sit

majo-

[illegible] Sed cum hæc [illegible] dicendum, [illegible]

16 [illegible] & idcirco post [illegible] dolori, & [illegible] Dolenus, D- [illegible] & post hos Tulpius, & Chaltrus [illegible] Chondripfus, aut Volvulus, [illegible] à Colo [illegible] Colica dicta [illegible] Dolores [illegible] Circa dolores [illegible]

17 In [illegible] hæmorrhoidalibus [illegible] Ubi vero dolor [illegible] In aperitione [illegible] hæmorrhoida-

les venas evacuetur, dicendum in hoc casu, non adeo vires debilitari, [illegible] ut experientia patet, [illegible] Si vero [illegible] modum adaptatis, [illegible] homo [illegible]

18 Cæterum [illegible] & primo Hepatis, cujus [illegible] Hepatis [illegible] Hydropici [illegible] Ascyllas apud [illegible] Coctaris affectionem [illegible] DD [illegible]

19 In Lienis affectibus eundem locum habere debent, [illegible] Illud verum [illegible] symptomata, & calorem, & [illegible]

Renes & ipsi gravibus morbis obnoxii sunt [illegible] Diabetes [illegible] Diabetis, [illegible] Hydrops [illegible] Quamobrem recitandi [illegible] in hoc asse-

effectu ægros potest efficere, tam & vires prosternere magis potest & spiritus ... , & Renum calorem, præcipuam Symptomatis causam, educere. In talecto nullum sese offert recitandi impedimentum, nisi dolore urgente, non quidem quocunque, sed gravi, in quo ob corporis anxietatem nimis incommode recitatio esset; eo tamen remittente, nullam ob eam morbum excusationem expectare licet. In hæmorrhagia, vel sequentes fluxu, ex ipsis ... proveniente, etiamsi fluxus non esset admodum copiosus, recitatio esset limitanda; nam commodo facili cautela adhibita omne incommodum evitatur, ut si excedet, & præcipue si magnus sit, profecto recitatio nullo modo tunc tenenda est. Molestissima passio est etiam difficultas, & tamen non habet, in quo officiorum divinorum recitationem evertere possit, nisi summam corporis angustiam, extremamque ostendat perturbationem. Quæ omnia multo magis molesta sunt in totali illius suppressione, quam etiam secundum eosdem ut nihil supra, & licet recitatio in hoc quoque effectu minime sit timenda, cum nihil molestiæ ægrotantium ... afferre possit, etiam impossibile esset hominem cogere ad recitandum, tantæ consuetudinis hoc symptoma ægros exercet. Sunt præterea consulti ea tormenta affectibus, qui vesicæ quoque propria sunt, ut ... , omnis difficultas, iisdemque suppressio, idemque de hic videtur determinandum, quod de superioribus determinatum est.

31 Herniæ species plures sunt, nulla tamen earum excusare nos potest, quo minus tuto divina ab Hernioso recitari possint, nisi certos constrictionem præcipue ... graviorem affectum exerceret, ut dolorum ... , calorem in partu præternaturalem, & hujusmodi ... , quia facile periculum inflammationis imminuet, & dolor ... posset, fugienda essent, quæ tamen quocunque modo causam majoris morbo dare possent; inter quem suum sibi vindicat locum lubens in recitando divinis officiis perpetrato. Non unum dubium est, ... occasionem facillime ... , quod etiam, ubi dolor urget, ex simplici ... commode recitatur. Aliud autem, ut etiamsi Hernia magna esset, & intestina majore in parte in scrotum prolapsa, nihil mali ... potuit, modo ... adhibito.

32 Arthritici dolores, etiamsi familiares homini sint, non impediunt tamen divinorum recitationem, sed dum ... affliguntur, & ... sunt, videndum esset, ne ... notabiliter Arthritici lædi possent; ut profecto non video quomodo quis indelædi possit, ob corporis totius summum ... , ... aliquid dolorum molestum condonandum. Imò ubi dolores etiam ... , ... cum ex hic quilibet vel minimus ... , ... solet illos ... , non ... omnino Arthriticus ... evidenti ... immunes, sed notabile ... periculum subirent, ... irritatione, inflammatione ... partibus ... communicata ... , ... quendam graviorem effectum producerent, ... ferendi ejus generis dolores, ut in recitandis officiis divinis homo notabile damni quicquam reportare posset; modo ex hoc labore [cum motu corporis ... impediens ... sit prohibitu] commode evitare homini licet, & ... inde utilitatem reportare.

33 De febribus intermittentibus dubitatum à Canonistis est, an hominem tota die ... à divinorum recitatione, vel ... homines febris remissione, ... , cui nonnulli ... recitare & videtur omnes in eam sententiam venire, quod teneatur saltem unam officii partem recitare, quam potest, exemplificantque in Quotidiana, & Tertiana. Alb. in cap. 2. ... Moscar. Azor. Instit. moral. lib. 10. cap. 13. in princ. Suarez. de virt. & stat. Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 27.

num. 13. Tolet. lib. 1. Instruct. Sacerd. cap. 14. Filliuc. Quæst. Moral. tract. 23. c. 9. n. 185. Roderic. Quæst. Canon. & reg. tom. 1. quæst. 32. art. 7. Quæ tamen de natura, & statu morborum mirum in modum diversificantur, & interdum morborum accidentia sæpe majoris momenti, quam ipsi iidem morbi, distinctione in hic opus esse videtur; nam vel febris levior sit, cum mediocris febrem vigore, vel fuit intensa, & habentur valido, paroxysmus. Sic etiam vel intermissio est certa, & longe, vel est dubia, ac brevis. Item in intermissione, cum ipsa febris remittuntur, aut omnino cessant accidentia febris, vel adhuc in ipsa intermissione, aut omnia, aut magna ex parte assiguntur, vel etiam ab ipsa febre relinquuntur, ut lassitudo magna est, debilitas, stomachi imbecillitas, nauseæ, subversio, inappetentia, vigiliæ, capitis dolor, & alia ejusmodi. Ubi ergo interpolatio est certa, & longe, febrisque omnino pene remittit, & cum ea febris accidentia, eorumque nulla, aut pauca, neque magna remanent, nulla causa est, ob quam ægrotans tunc non debeat divinorum recitationem; aut contra si interpolatio sit brevis, aut incerta, & præcesserint paroxysmus intensi, & post febrem ... accidentia ... notabile, tunc quidem timendum est, ne febris adaugeatur, ne accidentia irritentur, ne ex intermissione continua fiat, ne homo tandem ... . Et in Tertiana certa, nisi ... , & notha, hæc omnia habent veritatem experientia; dependet enim, si exquisita ac vera sit, ab humore calidissimo, ut ferventer, maximumque habente acrimoniam, & facile ... occasione agitabilem, unde motus fieri solent vehementes, ita ut etiam cessante febre, plurima remaneant symptomata, quæ febre ipsa pejora ... . Quartanam autem, cum interpolatio major sit, nempe duorum dierum, si simplex sit, unius vero ... , si duplex, ... , licet & ipsa, ubi vehemens sit, possit interdum ægrotantes ... , consuetamque ingentem lassitudinem, ... , debilitatem, ... , inappetentiam ... , & hujusmodi alia symptomata in intermissione relinquere.

Cæterum, quoniam etiam feminæ religiosæ obligantur ad divinorum recitationem, habent & peculiares quosdam morbos, ut quorum culpa possint ab ea recitatione notabile detrimentum reportare, de quibus etiam generaliter dicendum est, quod nisi hoc febribus, & vehementibus symptomatibus concomitantur non facile impedimentum esse poterit divinorum recitationi. Unum tantummodo, ubi ultra ægritudo est ... , in feminæ, hujus rei respectu considerandum, nempe fluxus menstruorum immodicus, & fluor albus uteri. Cum primo affectu, si notabilis sit, & non facile amovibilis, recitatio profecto ... summopere nocet, ut fere omnibus immodicis hæmorrhagiis evenire solet; ... motu oris, pectorisque ... , ... si levissima, venæ majorem in modum ... & sanguinis motus concitetur. In fluore albo, nisi admodum immoderatus sit, nequaquam æquale periculum imminet, sed ... causæ, potuit recitatio esse nocua. Hic addi potest dolor uteri, ... & ipsius uteri suffocationes, in quorum ... non prius dicendum, quod nisi dolore acerbo obsistat, recitatio non sit prohibenda; in secundo vero dicendum, quod si ... sit insignis, & frequenter ... , omnino prohibeat hominem à divinorum recitatione, cum & ... tedio interveniat, & multa ... resolutio, ut ... corpore debilitate 34

Postremo de Tumoribus, & vulneribus ... habendum & Tumores quidem pro parte, quum ... , natura, pro accidentium concomitantium, pro humorum ipsius ... qualitate, possunt non notabile nocumentum à recitatione reportare, aut ... ob ... noxa esse; nam Tumoribus 35

certa-

exempli gratia calida, aquæ manantibus, aut pectori, vel alteri insignes corporis regionis, febribus concomitanti, doloribus, inflammationibus, recitatio certam afferre potest, ut insignem noxam contra si singulis sint, si ignobiliores partes obsideant, si leviter accedentibus associantur, recitatio nulli nocumento esse poterit. Idemque de vulneribus videtur determinandum; quo tamen magnitudine non solum æstimanda, sed qualitas, & partium nobilitas: nam & levisculis quidam capitis vulnera (nisi adeo exigua sint, ut alpinabilia incentiat) aut pectoris, aut aliarum ac liborum partium, & ubi aliqua magna vasa aut arterias attingunt solutionem patiuntur, aut si frequenti rejectione difficulter cohibentur, non modo à simplici recitatione insigne damnum reportare possunt, sed etiam ex frequentato, ac levi sermone, & multo magis ex lectione.

Morbos denique Gallicos, cutaneos infectionis, & alia quidam affectus, de quibus hic peculiariter mentio non habetur, aut ad sequentem nullam obsessionem ad recitatione reportare possunt, aut si aliqui hos symptomatibus, majorique morbo infestationi, ad superiora capita reduci possunt; juxta quorum determinationem aut notabiliter obledi à recitatione eos posse, aut non ita, ut sufficienter excusent nobis determinare licet.

SUMMARIUM

1 *Morbi à privata recitatione excusantes, multo magis excusant à publica.*
2 *Morbi aliqui, etiamsi prohibeant recitare, non prohibeant adesse in Choro.*
3 *Vertigo laborans an excusetur à publica recitatione.*
4 *Melancholici, & insani, an à publica recitatione excusentur.*
5 *Epilepsia an ab eadem recitatione excuset.*
6 *Asthmatici à publica recitatione an excusentur.*
7 *Stomachi dolore laborantes, & alii angustiosi morbi an à publica recitatione excusent.*
8 *Calculosi à publica recitatione an excusentur.*
9 *Herniosi an in Choro recitare teneantur.*
10 *Arthritici dolores an ab ea recitatione excusent.*
11 *In febribus intermittentibus an aliquis excusetur à recitando in Choro, tempore intermissionis.*
12 *Plurimi morbi immediate an à publica recitatione excusent.*
13 *Excusati à publica recitatione in quibus frequentis temporibus immediate.*
14 *Plurimi alii morbi, an à publica recitatione excusent.*

QUÆSTIO III.

De recitatione publica in Choro facienda.

1 QUæ à privata recitatione divini officii excusare homines morbum excusare possunt, quia ex ea notabile ejus talium detrimentum immineat, multo magis excusare videntur à publica recitatione in Choro; nec tamen forte illud advocare liberas, nonnullos ex prædictis morbis à recitatione quidem homines prohibere deberet, quia ab ea insigniter obledentur, qui tamen prohiberi non possunt, quo
2 minus præsentes in Choro esse possint, ut exempli gratia Surditas est, Ophthalmia, Cæcitas, Linguæ ipsatum, stomachi dolor non adeo affligens, & omnes pene morbi, qui etiam ab interpolatione excusare possunt, ob reversionis periculum, & alii permulti. Ergo vidi simul & tamen, qui ultra in recitatione, immunes ab incertamente in Choro, (non inquam ab auditione recitandi, nam de hac re suo loco dicam) certa de hujusmodi morbis affici peculiariter considerandum. Cum tamen hoc (namque ab excusatione à publica recitatione, excusetur etiam à præsentia in Choro) sit mihi adhuc inexpertum, neque ullam circa hoc Canonistarum determinationem invenerim, de illis alterius verba facere pro nunc supersedebo, rejiciamque id ad eam ipsam quæstione de auditione tractandi.

3 Sed præter commemoratos morbos, qui excusare videntur à privata recitatione, adhuc alii sunt, qui non à privata, sed à publica tantum excusare debeat, de quibus aliquid peculiariter addendum. Diximus ergo itaque vertiginem, sed non frequentem, nullo modo impedimento esse, quin homo possit divina tractare, quod quidam non in recitatione privata intelligunt, sed etiam in publica locum habet. Dubitamen potest an (nec difficile quidem eventu est) ut homo ad aliorum hominum frequentiam, ad vanam exultationem, ad aerem, ad luminibus, aliisque hujusmodi concurrentibus facilè vertiginem patiatur. Tunc ergo, quia morbus non solum semper repullulare potest, sed ex frequentatione Chori majorem in modum adaugeri, ante homo ex tali recitatione noxam notabilem incurrat, saltem processu temporis, aspectum vertiginis habitea poterit, ut dixi, vertigo præludium quorundam est majorum morborum, & si frequentius prehendat, attamen levis sit, in aut tandem terminatur at aero si acti go levis sit, neque ad sola tantum, tunc enim non majus dari meritum homo importabili à publica, quam à privata divinorum recitatione.

4 Jam autem, prætereitis aliis quibusdam morbis, Melancholia, & insania accedunt in particularum specialissimam agnoscunt, quia, ut de vertigine diximus, eventu solet, quod aliquando hanc ob causam ad publica exeat, & ad hominum frequentiam, lassa mente moneantur. Idcirco igitur, sane in Melancholis, & dementia, cum habeat dilucida intervalla longa, ut sua mensium, aut etiam integri anni, divinum quamquam non possit ægros notabiliter lædi à privata divinorum recitatione; tamen ubi interveniunt in Choro esset causa recursionis paroxysmi, jam abstinere omnino deberet ægri ab hac publica recitatione, quia non solum morbus reiteraretur, sed ægri in pejorem conditionem statum sæpius deberent lapsi, tandem auxilio quam suscipierent.

5 Quo quodam locum quoque habeat in Epilepsia, quam certè non aliam ob causam suorum morbum accari voluerunt aliqui, nisi quia in hujus laborandis ipsorum hominum frequentiam molestum consideravi, quamadmodum & ob id ipsum Comitialis dicitur est, vel quia, cum ægros prehenderant, dum Comitia habebantur, Comitia dimittebantur, omnium votorum valetudinis causa, cui Sicer ab Auctoribus dictus sit, reponsum principatum à Mercuriali, lib. 1 *prælect. cap.* 16. *de pueris*. Est ergo omnino evitanda publica recitatio ab Epileptico, dummodo solitus aliter Epilepticus insultibus molestari non hoc, quod qui semel, aut iterum Epilepsia fit correptus, quoquam timere sibi debeat ab hac publica recitatione, sed si frequentius corripiatur, ut pene jam expertus sit ea occasione in concidere, tunc omnino abstinere debet, quia facile ut hominem in accessionem incumbere, si frequentius reverteretur, ut fortiter.

6 Quoad Asthmaticos, seu Anhelatores illud considerandum, an à motu lædantur, nec non! sunt enim qui vel levissimo motu facto, suffocari plane videntur, hi utram non tam ratione recitationis in ipso Choro laborando, insigniter obledi possunt, quam ratione motus. Nec quidem eundo, & redeundo, sed etiam in aliis pluribusque corporis motionibus, quæ in Choro fiunt: nam quoad ipsum autem tam motionem, ægros magis juvat, quam obledi possit à divinorum recitatione; neque ob id, quod in publica recitatione vox magis elevatur, expectandum idcirco majus nocumentum inde est, nam contra pectus, cum vox attollitur, expeditius à crassis viscidisque materiis illud obvertendum expurgatur, & respirationi liberior evadit; unde hujusmodi ægri (nisi movent probabiliter, quod maximè in ipsis occasionibus habet locum) in Choro interesse habent, ubi præterea publica recitatione in divinum cultum discessu, & ut ut

etiam

etiam morbum levatum fuo ægrotum reportere potuerint, si studiose vocem attollant, neque prætur curarent; hic in enim appetentiae illud ab ex accidentibus extremenuit hac ratione repeditur.

7 Stomachi dolor, qui moderatus sit, ejusque cruditas, & infirmo, nausea, inappetentia, & [illegible] symptomatum a materia cruda depradentur non sunt impedimento publicae recitationi cum totum vociferatio, ex Antyllo apud Oribasium, loco sæpe cit. c. 8. calorem augere, purgat, firmat, & attenuat, solidaque corporis præter robustiora, putrefacta, & offusa maturata quotidie reddat, præsertimque remedio his affectibus esse potuit, quod & ipse Antyllus paulo post addebat dicens: Conveniunt autem hæc stomachicis, nam atrahit, coctionem rubusta, ægre concoquentibus &c. Unde quo magis ægrotantes modi in Choro vocem attollunt, eo magis [illegible] flatum populo calidior divina perspicietur, & si ipsi magis debere sanitatem, ut magis etiam ab ipsomet recitationi prohibentur. Eadem ratio est de Hydropicis, Cachecticis, crudisque humoribus repletis, in refrigerantur, sed, ut idem Antyllus docebat, utram dubitare, qui ex morbo refici debent, his enim omnibus accommodatissimum vociferationem esse testabatur.

8 Qui calculis laborant, ut dicunt, à precatione recitationi ullam quoque hanc obiicitur, non si autem à publicae functione eximuntur, qui doloribus Nephriticis ex calculo, vel vesicæ ut nudam causa moliuntur facile doleant, hi enim cum vero urgentiore, adhuc dolore levis prohibendi polluit, quo acutissimi, ut molestissimi sunt, ob quorum cursum abstinentiam recitationis debentur. Quod præcipue prohiberetur horum, ubi ultro homo usque fit, tu à vocis ulcerosum in grandem dolorem labi. Non tamen quoties dolor considerabilis esset, ita gravis, uti recte tolerare, ut cum eo superior factus semetipsum suppetaret, quod etiamsi ubique ullo dolore haud ipse maxime, utpote diversorum recitationem alio vero sicut considerari, hoc est, ut urina in morbo foedior, vel excessivus accidit suppressione, homo debere omnino à recitatione abstinere, quod quantum mihi impediunt ut ulinæ suppressionem, quantumque facilitatione homines recitationi, quousque durent.

9 Herniosum non est dubium à vehementiori voce, quæ in Choro opus est posse facile recrudescens, sequentibus ad [illegible] magis vox, & turassiunt, vel aliud quodcumque Herniarum genus, ad locum [illegible] tendunt, unde non asperitudinem fiunt, ac morbus noster dignus ureretur. Verum tamen vero cum haec hanc in remedium [illegible] posse exponerem (eam subjiceret hanc argumenti per [illegible] & [illegible]) nihil tamen, quæ notabilius, in recitatione etiam ultra voce facta, ægri reportare possunt, si tamen non obstruuntur ligatura, ex hac occasione interdum in ferocem prorumpentur, non sit in re negligenda facultatum, ut intestine reduplicata iu [illegible] sunt, ut forte evenire possint, quæ [illegible] & [illegible] inflammationem, cum deteriorem suum omni [illegible] morbis tamen fit, vel ego periculosissimus, ut quo homines frequenter, ob eam ferocem, succumbunt, quam liberentur, & hæc quidem similiter Herniosis ratio, ex hoc symptomate petitur, testatus Prætor libro 16 cap. 58.

10 Arthritici dolores, etiamsi adhuc affligunt, neque exacerbari ex diuturna recitatione, neque graviorem morbum recessum possunt, ex quibus sunt, & potest vocis obsideant, monente enim superioris, & præcipue cervice, tunc enim partes quæ quod mota quotiesque recitari potest, ex quo potissimum causa ægri in Choro præstruunt, ubi prohibente, ipsa recitatio ubi voce lecta potest non usque illud documentum afferre, non modo urgeri & excalefacere, & replere, & consequenter in universum corpus, sed etiam humores provocare poterit, & promptius in articulos prorumpere, quin & ad spinales partes, protrahere recitatio eo demandare non absque extremo salutis discrimine.

11 Item vero de privatæ recitatione in intermittentibus febribus locum ut superiori quæstione, determinatum est, quandonam ea tenere, præter horas, esse possit in publico vero recitatione multo magis [illegible] quo hinc concurrere diximus, quod spectet ad immunes ex recitatione periculum. Illud nunc commonstrare hic non reluctum, quod in Tertiana quotcumque, etiam & quæ certum, ac longum habet intervallum, non modo quod caloris febrilium, sed etiam quod accidunt, quæ febrem concomitantur, ubi homo pauculos valeret, non [illegible] periculo majoris morbi in Choro offerri [illegible], & ratio est, quia cum in Tertiana accendunt in humore recte, calidissimo, & tam mobili, non levi augeri ventris potest, tum ut moto, quo indiget homo, et ad Chorum conferat, quomodo tandem illi sit, cum repeti debent partes singulis quibusque diebus, quibus in cantu, & recitatione alta voce facta, ipsa bilis majori cum impetu, ut caloris consummatur, ut calor in corpore accrescat, & in natura ut dispositio urdem ubi cederet, ut paroxysmos longiores fiant, ac fortiores, ut symptomata multiplicentur, & ut tandem febris ut simplex duplex, ex duplici tertiana continua fiat, & hominem è medio tollat. Quæ omnia tanto magis locum haberent, quanto ubi Tertiana magis exquisita, tunc enim hoc sincerior magis legem, cum impetu moventur, unde multo magis horum fibi vindicabunt in juvenis naturæ calidæ & sicca, in febribus paroxysmis, in calore acri & fervido, quam in locis, in naturis frigidis & humidis, in mitioribus recessionibus, in calore remedio. Sed & in Quartana etiam post [illegible] inspectione veteris attendum, ubi cum in [illegible] est, recitare in diebus remissionum nihil obesse potest. Sed si duplex esset, non esset omni ex parte tutum recitare; quod etiam utique integre febre intermittente, agit in præcedentibus recessionibus summa debilitate, in defrenga cum verecundiam ut quartis opere laborare, ne in labore, quia illi [illegible], labefactat Naturæ febrem quotidianam tanto magis æger est, ut dicebat Cultor lib. 3 c. 11.

12 Sunt vero etiam in Fœminis nonnulla, quæ huic recitationi contradicent, maxime autem considerabilis in ipsis sunt duo affectus, nempe vomitus sanguinis, cum immoderate est, ulterius, ut dictum. De primo symptomate dubium non est, quod recitatio in Choro alta voce facta, posse illi summopere nocere, vena magis exprimitur, sanguis magis [illegible], & ad motum urgetur. Ubi ergo hic fluor adeo superfluus sit, ut periculum mortis, & habere interiori [illegible] consultum meuftrua, cum etiam minus sequatur, non solum reddendum est ipso symptomatum urgente, sed etiam recuperatione, maxime vero ipse menstruus fluxus ex natura præscripto revertentis: modica nempe occasione fluxionibus urere venit, sanguis ad exitum irritaturum, ut commovet potest, & mulierem in commotionem vitæ discrimine dedarit. Quapropter

13 illud utique hoc admonemus, quod, cum in sæpe dicto quæstione admonuimus, in nonnullis frugalibus urgentibus urinam pervatum recitationem summa detrimento temporæ salutis esse, hoc multo magis locum habere in publica recitatione, ut quælibet sanguinis fluxum præter naturam sistat, forsan succumbentem sumere, hinc unusquisque periculum urget per hanc resumptionem, si modo in recitatione debilitas superstet, nonnulla, ubi levis fieret, quoties timore reportandi aliquid mali ubique quinque dummodo exprimat sanguinis sputum ex pectore, in quo tenet circumspectionem procedendum Medico est, ut unum simplex locum urgeat, concedere debeat.

Quod

Quoad alium vero fluxum, quem album nominavimus, dubitari non aliqua potest, an publicæ recitationis impedimento esse possit? dicendum utique ad negativè, nisi is fluxus [illegible] afficit, & ab ipsa causa [illegible] in maximam tendens ardorem [illegible] ietate: tunc enim magis dispositus ea publica recitatione in Tabem, ac proximam [illegible], tandem calidi humidi omnino absumpto, obitea.

SUMMARIUM

1 *Qui non tenentur recitare, non tenentur alium recitantem audire.*
2 *Aliqui sunt, qui obligantur ad audiendum Horas Canonicas.*
3 *In audiendo sunt est labor.*
4 *Labor in audiendo levis quando sit, [illegible] Contra [illegible] difficilior.*
5 *Dolores capitis, aurium, & inflammationes, ab audiendo [illegible] possint.*
6 *Aures dolet, vel inflammatio, quandoque ab audiendo [illegible] possit.*
7 *De [illegible], & dentium; an & [illegible] sint.*
8 *Dolores si intermittant, tempore intermissionis [illegible] excusant.*

QUÆSTIO IV

Qui recitare Officium divinum non possunt, an teneantur alium recitantem audire, & quænam [illegible] ab audiendo recitando homines excusare possint.

1 Licet communissima Canonistarum opinio sit, non teneri eum, qui non potest officia divina recitare, alium recitantem audire, ut affirmat Navar. in manual. c. 25. n. 100. & de orat. c. 11. n. 6. & seqq. Sam. de [illegible] & [illegible] c. 17. n. 1. [illegible] Tolet. lib. 2. Inst. Sacerd. cap. 14. n. 1. Summa Sylvestr. verbo [illegible] n. 5. Azor. Instit. moral. lib. 10. c. 13. [illegible] de [illegible] tom. 1. [illegible] art. 10. & alii; non desunt tamen, [illegible] sententiæ, qui contrariam opinionem [illegible] dederint, [illegible] apud ipsos [illegible] nam sequitur Grad. in tract. de [illegible] qui [illegible] amplectitur Nicol. Plovius de [illegible] canon. quæst. 4. & pro ea [illegible] adducat, [illegible] tamen [illegible] omnes pro negativa [illegible]. Sed quicquid sit de hoc, non hoc loco [illegible] causa agam, etiam de iis [illegible] quæ
2 homini [illegible] præbere possint [illegible] audiendi recitantem [illegible], eo, quod [illegible] sensu [illegible] possit [illegible] alia [illegible] obligatio audiendi Horas Canonicas, ut ait Reiffenst. [illegible] Nam [illegible] n. 8.
3 Est namque & in audiendo interdum labor; nam & [illegible] voluptas, & sine dolore est, ut patet, & [illegible] quoque Gal. lib. [illegible] sympt. caus. [illegible] Ea [illegible] Hippocr. [illegible] & in audiendo [illegible] voluptatem, & [illegible] dolor [illegible] labor, & ad [illegible] laborem [illegible] Gal. [illegible] Cagnat. de sanit. tuend. lib. [illegible]
4 Licet autem labor, quem sensus audiendi facit, levis omnino sit, ubi objectum non sit valde [illegible], vel in magnitudine, vel in frequentia, [illegible] an sit, [illegible] & in [illegible] qui [illegible] non aliam [illegible] ubi ipsum sensorium, qua origo, nempe aures sint bene & naturaliter dispositæ, aliter autem, ubi præter naturam aliquomodo se habeant, ac male sit dispositum, tunc autem ab audiendo [illegible] imo etiam interdum lædi, [illegible] laborem sentit, & male habet, quemadmodum accidit etiam in sensu tactus. Ubi enim aures naturaliter se habent, non ita prompte [illegible] quando vero [illegible] naturalem [illegible] statum [illegible] ut exempli gratia, ingruit [illegible] vulnera, aut inflammationes, & [illegible], tunc etiam a levissimo sensibili patiuntur [illegible] dolet, quod eleganter [illegible] Torquat. Tass. in sua Hierusal. cant. [illegible] stan. [illegible] dicens in hæc carmina

Qual in membro gentil piaga mortale
Tien [illegible], e la [illegible] il dolore

Quoniam ergo plures causæ dari possunt, in quibus 5
[illegible] sola recitatione audienda homo notabilem læsionem reportare possit, [illegible] in medium afferre. Ea primo quidem dolores aurium [illegible], ac inflammationes, ac acuta [illegible] quod tamen [illegible] recitationis [illegible] possunt, maxime [illegible] locum habet in recitatione publica, a qua [illegible] dolores ad eam acuitatem, quam [illegible]; sed tamen sint magni, & molesti, possunt notabiliter augeri, & majores facti morbum aliquem [illegible] accersere. Quin tamen [illegible] habere [illegible] aliarum partium doloribus, ipsa aurium [illegible] dolor, vel inflammatio, si [illegible], & insigniter afficiant, 6
a simplici auditione [illegible] possunt, [illegible] quemadmodum [illegible] in Choro [illegible], tamen [illegible] tam mala dispositione [illegible], etiam a moderato [illegible] sono, imo & a [illegible], ubi maxime per aliquod [illegible] læsionem. Sad & aliarum quarundam partium ipsius [illegible] dolores [illegible], ac a simplici [illegible]; qualia esset dolor oculorum maxime [illegible] 7
[illegible] Ophthalmia [illegible]. Quin & [illegible] dolor tam acerbus, & [illegible] intendum [illegible], ut [illegible] quidem [illegible] permittat, [illegible] cum ipsi [illegible] dolorum augmenta, [illegible] ipsius doloris [illegible] augeri, [illegible] ut saltem in vehementiori [illegible] in Choro [illegible], nulla consideratione digna sint censenda.

Animadvertendum autem, quod, etsi dolores ad magnam [illegible] pervenerint, & tamen sint intermittentes, & omnino remittant, non [illegible] hac sola causa, [illegible] Choro recitantium, [illegible] possint, [illegible] cum in Canonistarum determinationibus, [illegible] qui non [illegible], sed per accessiones, & [illegible], non excusant hominem tempore intermissionis à recitatione divinorum, multo minus profecto [illegible] ab audiendo [illegible], aut [illegible], etiam mediocria sint, [illegible] & vehementiora, [illegible] Religiosorum in Choro [illegible], et [illegible] dolorem [illegible], non tamen actu dolente, [illegible] possit, nam [illegible] dolores actu [illegible], & [illegible] dolorum [illegible], & [illegible] male affectis [illegible], & præternaturalem constitutionem. Quamquam, [illegible] nam sit [illegible], [illegible] in quo [illegible] sola [illegible] recitandi reportari possit, quod non [illegible] ab [illegible] majori [illegible], aliave ea causa, ab eadem 8

eadem

sedulitate excusari non possit. Itaque superstitem videtur, præter commemoratos, de quibus morbis mentionem peculiarem fecere, maxime cum excusetur ob auditione [illegible] cuique debere possit locum sic orationem peracta in publico vero semper plebe concurrente, ob quorum causam melius tacitus homo excusetur, quam ea hac, nempe ex sessione, quam ille, audiendo recitantes, contrahere potest.

SUMMARIUM

1 *Sacerdotes obligantur ad celebrandum saltem in diebus solemnibus. & n. 2.*
3 *Infirmitas sola legitima causa impedientibus celebrationem.*
4 *Epilepsia quando prohibeat hominem à celebrando.*
5 *Vertigo an prohibere debeat Sacerdotem a celebrando.*
6 *In asthmate quando abstinendum sit à celebratione.*
7 *Sanguinis sputum an impediat hominem celebrare.*
8 *Lipothymia, aut syncope quando impedire debeat celebrationem.*
9 *Cardialgia an impediat hominem celebrare.*
10 *Vomitus frequens, & alia qual causa quando impediat celebrare.*
11 *Febris, qua à Missa audienda hominem excusare possit.*
12 *In intermittente febri, quando excusetur æger ab audienda Missa.*
13 *Medici non absque peccato sine necessitate Medicamenta præbent diebus festis, & in causa sunt, ut ægri Missæ non intersint.*
14 *Dolores, qui à Missa audienda excusant.*
15 *Qui morbi ob motus impotentiam à Missa audienda excusent.*
16 *Ob metum quomodo excusatur, qui sanguinis vomitu molestatur.*
17 *Quæriam mox, & quæstiones considerandæ.*

QUÆSTIO V.

Qui morbi Missæ dicendæ, quive audiendæ impedimento esse possint.

1 Manifesta est Sacerdotum obligatio ad celebrandum saltem in diebus solemnibus, per ea, quæ eadem D. Thom. *part. 3. sum. quæst. 82. art. 10.* & Navar. *in man. cap. 25. n. 89.* & omnium item aliorum obligatio ad eandem Missam in diebus festis, qui de præcepto sunt, per Ecclesiæ præceptum, ut omnes Canonistæ testantur Navar. *in man. cap. 21. n. 1.* Summ. Ang. *verb. Miss. num.* 57. Summa Sylvestr. *verb. Missa 2. n. 1.* Tolet. *Instr. Sacerd. lib. 6. c. 1.* & in utroque tamen casu intercedere possunt legitimæ excusationes, & justa impedimenta, de quibus [illegible] Canonistæ, inter quas locum obtinet infirmitas, de quo impedimento Medici consuluntur, ad quem spectat determinare, quando sit sufficiens, quando verò non. De eo igitur in præsenti quæstione verba facienda, ac primo de iis, quæ impedire possunt Missæ celebrationem: deinde de iis, quæ impedire possunt ejusdem auditionem.

3 Quoad primum ergo notandum, obligationem celebrandi non obligare Sacerdotes singulis diebus, sufficit enim; utique obligationi satisfaciant, si aliquando celebrent, et saltem ter in anno. Qua veritate stante, seu omnino morbi, utique, qui homines legitime excusare debent, cum morbi rari sint, qui indesinenter affligant, & pene nulli qui non aliquando intermittant; modo possit homo, qui dispositus [illegible] celebrandum, post [illegible], aut convenientem spatium apte [illegible] in solemnibus festis celebrare, qui tamen [illegible] non potest, si alio tempore celebret, obligationi satisfacere dummodo rem non [illegible] celebret, ut ego credo, cum hoc ad Canonistas pertinet.

4 Sunt tamen aliqui morbi graves quidem, qui aut ea hac una occasione, si aliàs familiares sint, possent reverti, quales primo loco est Epilepsia, quæ, si infligens sit, ita ut homo in terram cadat cum fœdore, membrorum distorsione, & spuma ex ore, & hoc non semel contigerit, omnino hominem prohibet à celebrando, quod idcirco jure determinatum est, in *l. Naper. [illegible] 7. quæst. 2.*

Huic etiam simillimus morbus est vertigo, cui, si homo sit ita obnoxius, ut tactu ea prehendatur, utque ita vehemens sit, ut hominem stare non permittat, sed aut quiescere, aut in terram cogat concidere, & diu detinet, manifestum est si accidere, ne ut omnia in gyrum convolvi appareant, profectò periculosa celebratio esset, maximè quia actione hujusmodi solet hominibus requies, stantibus, sedentibus, aut aliquid continue laborantibus esse tuere, quod omnino in Missæ celebranda concurrunt. 5

Timendum itidem esset celebrare in Asthmatis specie illa, quæ Orthopnœa dicitur, & quæ hominem suffocare videtur, si aliàs quis ea de facili prehenderetur, & præcipuè ex longiusculo sermone, vel aeris aliquali exercitatione, qualem oportet in celebrando intervenire. Sic & si fuerit quis non possit absque [illegible], quod facilè in exhalationem, spiritusque angustiam labaret, nam ubi in celebrando, lypothymia prehenderetur, continuè celebrationem continere facillimè et animi defectum impugeret, [illegible] evidens periculum subiret: quæ tamen non haberet locum in aliis levioribus Asthmatis speciebus, licet & in ipsa actione, nempe si in ipsa celebratione accessus venerit, valde incommodè futurum esset celebratio, & nocumenti eum indeceat aliqua [illegible]. 6

Sanguinis sputum periculosum quoque in hoc negotio est, neque debet homo se huic periculo exponere, ubi aliàs frequenter sanguinem ex pectore ejecit aut tussi, vel [illegible], ac referetur [illegible], maximè urgente [illegible] destillatione, illa & aeri ad pectus, cum tussi sicca, & perveniret nam profectò facile est in ipsa celebratione, [illegible] & sanguinem ab illo effundi, abscedo in magna copia non sine multo celebrantis dedecore, & tanti sacrificii indecentia, atque sive omni ejusdem celebrantis vitæ periculo. 7

Lypothymiæ, aut syncope si quis frequenter obnoxius sit, à celebrando debet desistere, nam & [illegible] hominem, & stante & quoque modo laborantem iterum sui effectus consueverunt, quemadmodum etiam & cordis tremor, ut idemque palpitatio, ex quorum causa promptè homo periclitare posset. Quæ quidem intelligenda, ut in illis qui [illegible] morbi admonent, cum hujusmodi affectus frequentes sint, & frequenter, et levi ex causa, & maximè stomacho vacuo, & homine diu jejuno, aut etiam aliquid faciente, reverterentur, syncope excepta, quæ nunquam tam levis est, quin sit gravissima; itaque, si hic commemoratis ex causis aliquo modo sit periculum, hominem à celebrando omnino prohibere debet. 8

Cardialgia quoque, in hac re, in censu habenda est; tam atrox enim affectus est, ut eo quoque [illegible] hominem cruciet, ut impossibile sit eum celebrandum aut animo non deficere, aut [illegible] celebrationem absolvere. Vomitus etiam molestus, ac frequens [illegible] esset, si homo [illegible] jejunus molestetur, nam alias ubi à cibo, vel longè à cibo vel in quocunque diei tempore [illegible], nullum impedimentum præbeat, quo minus homo celebrare possit. 9

Cæterum in Missæ audiendæ tam parvum laboris [illegible] ei, nisi obsistere [illegible] ad locum [illegible] nullus deceret morbus, ei quo [illegible] notabilis periculi hominis imminere possunt Missæ [illegible] quia tamen absque eo motu hanc obligationem satisfacere, [illegible] non permittitur, & ex ea tecle plura in morbis accidere possunt, non tantummodo periculum [illegible] videntur, penitius [illegible] considerandum, 10

quinam ii morbi sint, ex quibus id genus periculi sit expectandum. Et primo quod de febribus attinet, locum etiam habere in hoc casu posse nisi cui secessus sint, aut simul & leves, & intermittentes, & tertianæ, & quartanæ: in quibus tamen certum est, quod in diebus efficientibus nullo modo tutum sit hominem è lecto sese dimovere, & multo minus extra domum prodire, si vehementiores habeant insultus, & maximè in tertiana, in qua, ob humoris sylam excitandi ut [illegible], & quatenus, facillimè agit, aut in paroxysmo, ut symptomata lethalia possunt, cui febris ex simplici duplex, aut continua fieri potest. Sed & in diebus quoque interpolationis, ubi tertiana non omnino exspectabilis, sed ei quam habeat ex [illegible], non tantum periculo sese movere, cui domo egredi si temere sensusculo est, eiusmodi etiamque periculo moveri, nisi morbo ac apparet majori ut quod malum minuatur. In quartana, ubi lassitudo non sit adeò excedens, ut ipse sibi per se prohibet hominem loco movere, non modo è lecto surgere, domoque egredi omni caret periculo, sed etiam sese [illegible] nunquam atque oblige incommoda possunt agi Missæ interesse.

14 Præterea in his febribus intermittentibus cuimodcernendum, quod cum contingit in diebus intermissionis, aut languorem movere, aut medicamentum per alvum purgans exhibere, atque id de necessitate his, periculosum est turpia die cibi [illegible] eo hoc proficere, certe non caveri graviter [illegible] homines in his cessibus facultatem celebrationi interesse, ut cum occasione lassi ægroto in [illegible] ceptum, aliisque non contemnendis effectus [illegible] possunt. At vero non obligari per non [illegible].

15 Idem dicendum, ut in præservativis purgationibus præbentur medicamenta, aut sanguinem ubi non necessarium extrahentur, in diebus lectioni occasionem præbent, ut homines Missæ interesse non valeant, ipsique etiam medicamentum [illegible] quibuslibet sanguinis extrahitur, non etiam à culpa immunes cavendorum, cum alice commodè possint ferari i diebus eodem medicamentum usurpare, ut sanguinem extrahere, quod pro Canone illa animadvertendum duxi, & multo magis pro ipso Medico, ut hoc, et in posterum hoc incommoda demon ei pro viribus declinent.

16 Cæterum dolores, qui magni itinerant possunt, ea hoc, ut aliquid periculum moveant, graves esse debent, & tum notabili incommodo corpori afficiunt, quales sunt, qui aut nobis ubiquam pertem, vel eque sive sunt prodium obsidere laborat, & qui lucem afferunt alia non contemnenda symptomata, vel lassitudines ingentes, tempestates [illegible], aegrius insuperabilem, & id genus alia. In his namque similibus eventibus facile & dolores irritari & symptomata adaugeri, & homo manifesto vitæ periculo exponi posset. Tales ussent dolores capitis acuti cum pulsu, dolorem caligine, nomina, horrores, & languores, stomachi vehementer cruciatus cum inappetentia, nausea, lipothymia, dolores colici, iliaci, Nephritici, quando atrocitate sunt insignes, & alii hic non dissimiles.

15 Præterea quidam morbi sunt, qui non tam ex motu occasione quam ratione externi ambientis per cœlum moveri videntur, si homo illis affectus foras exponat. Hujusmodi etiam gravis Ophthalmia, quæ insigniter auget ab aeris aëris injuria potest, & hominem in pessimum statum conjicere, quæcunque tandem sit temporis constitutio, præcipue autem hoc locum habet in Ophthalmia, quæ & dolore & inflammatione sit admodum digna. Talis etiam morbus esse gravis Anginæ genus, etiamsi non acute affligeret, aut mediocri usu affligente, exigente hymnis rigorem. Et quamquam Cels. lib. 4. cap. 4. nihil magis conferre huic affectui edisseri, quam lentam ambulationem, pene usque ad lassitudinem, docetque exquirere omnem modo valendi, cumendique asse in eo necessarium, tamen cavendum semper aeris rigore, ex quo magis culpa sit affectus recurrat, & exacerbantur, & contiores fiant. Non dissimiles commemorare est sanguinis sputum, quod etiam in magnis æstatis fervoribus, & in horridis hiemis algoribus solet levi negotio recrudescere. Ubi proximus timor, ut removendus est, ut reversionem faciet, omnino hujusmodi tempore conflictatione declinandæ, ne homo mortis periculum ex occasione subeat.

Ex motu quoque removendi timor insurgit in omnibus sanguinis fluxionibus, si non modo mediocrem, sed & excedentem, qualis esset sanguinis vomitus, narium hæmorrhagiæ, aut hæmorrhoidum, aut menstruorum in fœminis non genitum [illegible], cum in omnibus ac singulis judici à Medico debeat omnimode quies, & qualiscunque motus, ut eos leues, determinet noxibilis nocere. Quin etiam cæteros fieri, cum altæ modum molestant, non esse ab omni periculo immunes, in hoc negatio, certum esse debet, quem præterquam quod motu irritetur, facile ex eisdem motus causa ægrotantes in Lipothymiam, animi deliquium, et syncopen laborant, et quibus eligendo imperitiam illos maxime appetere difficile nimis ex parte non est.

In quibus in termino casibus, præter prædicte quod itu & quæcunque etiam motus secrodi, et homo nisi sece ben iacum se conferat, etiam considerandi non omnino dubium est, quod ubi motum enodidit [illegible], & cum parte eguetione, ut si lectica, aut Rhede quæ levi posset, magno morborum vehementie requiritur, ut ut eo homo quæquam periculi superari se posse timeat, contra si multum uti deberi, ut si Ecclesia longe distet, si propriis pedibus pergendum, omnino morbus insistet. 17

SUMMARIUM.

1 Pueri quatuor lator alias corporis exercitationes [illegible] merentur.
2 Lectitare commodè, & incommode unde;
3 In lectione quæ attendenda.
4 Lectis longe à sibi sitis semper tolerari, quam prandeat disce.
5 Characteres minuti nimis, & oculos insignitor fatigant.
6 Salutaris non, quam lectoribus [illegible] morbis num mos prodesse.
7 Recitantes fœtido fuisse tolerari, quibus ambulando.
8 Qui nimium imbecilli sunt, quæ observari in recitando debeant.
9 Qui Catharro laborent, quomodo recitare possint.
10 Qui vaticanu [illegible] molestantur, quomodo debeant recitare.
11 Asthmatici quomodo recitare debeant.
12 Qui sanguinis sputo [illegible] laborant, quæ observare debeant.
13 Qui animi facilè deficiunt, quomodo recitare possint.
14 Stomachici quomodo debeant recitare.
15 Vomitu laborantes, qui observare debeant.
16 Cachectici, Hydropici, Obstructi, quomodo possint recitare.

QUÆSTIO VI

Medica præcepta in recitandis divinis Officiis, in servanda, quibus recitatio ab aliquibus morbis ullis aliquo quoque modo ipsis possit.

Inter cæteras corporis exercitationes Medici vocis exercitationum commemoratione, easque ad corporis salubritatem accommodarunt, plura de ea in præceptis tradiderunt. Inter illas notum de eo [illegible] agere [illegible] meminerant, quæ sectionis, in quo genere comprehendere nobis licet divinorum recitationem. Quoniam ergo non ut parum in hac re urget hominum obligatio ad recitandum, ex alia verò tamen corporeæ sanitati attendendæ, cum

cum accidalio contingat malè esse, & à detrimento ceciationis facile notabilem noxam reportet, qui tamen cubuallete in contraria de confect. dist. 5. uit, ut religionis amore, & Dei obsequentiæ affectu, corpoream salutem animæ saluti postponit, consentaneum est hic commonere, quam ... cum minime, cui utile corporis cujusque pro... obligationi possit satisfacere; quod etiam, si ... velint nonnulli, qui levioribus ex causis ... divinorum recitatione sese excusant, non tam ... in posterum erunt ad ... obligationis ... nec Prælati tam indulgentes ... dispensandi, qui tamen plerumque Medicorum relatione, ad ... advertentiam, & in hac ... negligentiam acquiescentes, subditos suos ... hoc vinculo exsolvunt.

... in secunda quæstione tradimus, qualis ... omnibus periculose esse possit divinorum ... recitatio ... ut propositum ... aliquid ... generalibus ... dicendum, ut postmodum ... commode, cui incommode ... reportare lectio, ... quomodo incommode evitetur, commode ... possimus. At profecto lectionis commoda, & incommoda, notas, & indicatas à variis ... dependent, quæ, ut ipsum hominem contin... ut ipsam lectionem relaciunt. Quoad hominem ... an ... ipsum ... cujus partis respectu ... illi utilis, ... possit. Quoad ... notatur qualitas ipsius modulationis ... semper legendi, librorum qualitas, ... quæ leguntur, & quoad characteres ... locus, ubi Legunt, quantitas Lectionis. Quoad vocis namque modulationem, hæc ... est, & alta, aut summissa, & ... item ... velox aut tarda, ... gravis, aut acuta ... corpori esse ... & ... debilis ... & sic de reliquis.

Quoad tempus, lectio vel fit jejuno stomacho, vel a cibo, item vel fit de mane, vel in meridie, vel vespere, vel nocte, item aut ante somnum, aut post somnum. Quoad qualitatem librorum, ... constant in characteribus minutis, vel grossis, vel mediocribus, ... quoque ... Quoad qualitatem rerum, quæ leguntur, ... vel seriæ sunt & graves, vel ludicræ, vel jucundæ, vel molestæ, vel mentem ... & animum ... lectionem ..., vel contra.

Quoad locum legendi, ... vel apertus est, vel ... vel Solis ... vel umbræ contectus, vel calidus, vel frigidus, humidus, aut siccus, vel ... bonus, ... aut nullo vento ... Quoad quantitatem denique lectio, ... & modica est, aut brevis & modica, aut modo ... aut ... quo ... vel ... lectio, aut sessio, & ...

Qui ergo, non obstante aliquo corporis valetudine, qua illos excusent, recitare divinum officium ..., ii, quæ inde incommoda eorum ... provenire possent, evitare ... generaliter ... quæ sequuntur, ...

Miour demum semper habet secum lectio longe ... lecta, quæ immediate post cibum ... ... est ante cibum. Nam quæ immediate a cibo fit, præterquam quod requisitam ... attentionem habere non solet, ciborum concoctionem ..., caputque multis vaporibus replet, quæ ... ... ducunt, ... homo recitet, ... legit. Maxime igitur nocebit recitatio ... ubi caput dolent, ... humorem ... ubi oculi ... & ... ... in superioribus

Secundo litteræ, vel characteres minutiores, non ... oculos ... in modum defatigant, quibus ... sunt, sed etiam caput ipsum, ... dolores convocare solent ... semper, ... in omni ætate, in omnique corpore

affectione conducibilior, magisque tutum est, ... characterum libris uti, præcipue ... qui caput, & ... debilem ... & qui quoquomodo oculorum affectibus detinentur.

6 Tertio, sicuti submisse cum ... efficaciam incommode ... tota, ... & acuta ... interdum ... in alia etiam ... In submissa nullo ... aut ... modo ... acuta ... caput pectusque, ... Quemadmodum ergo ... capiti ... est, ita ... interdum ... Eodem pacto submissa ... nunquam ... aliquando ... & expedit ... Idem quoque de lectione ... nihil ... ponendum, hæc ... interdum, plerumque autem ... si simul ... & ... humorem ... & ... cum ... quo ... autem ... utilis ...

7 Quarto, ... sedendo, aut ... fe... nullum habet ... incommodum ... & maxime ... sub Sole ... tempus ... quemadmodum aliquando ... utile esse ... ... sub umbra ... ... si modo ... in loco legendum, aut humidiori ... ... exercitatione ... ... ambiens in frigiditate excedat ... & vapores ab aere ... ... In humidiori autem loco ... ... humiditatem excipiunt, unde non contemnendum ... incommode ... ... & maxime ... habet ... notabile incommodum, ... lectio est ... pectore ... ... difficilius ... vari possint ... ... si legere ... modo ... quæ in corporis affectibus ... hoc maxime ...

8 His ut dispositis, ... si qui capite imbecilli sunt, quod ... ut minime ex eo ... nullam noxam ... tatione reportabunt, si recitent ... immediate a cibo, si recitent voce ..., in loco ... & aperto, non sub ... ... in loco ... calido, aut ... humido, ... si non velociter, sed ... quin ... quomodo aliqua capitis parte dolent, ... male ...

9 Qui ... tenuit, ... ac ... calido, & ... recitent recumbentes, in loco ... voce ... non ... sed stantes, ... ac ... & clara voce recitare debent, in loco calidiori, ... ambulantes potius quam sedentes, ... Qui oculorum vitiis obnoxii sunt, ... sub Sole non recitent, neque in loco valde claro, capite non ... inclinato, potius ... ... tenere ..., cum caput in ... habere ... modo ... aut aliquid ... ... humores ... ... incommodum, ... Eadem ... qui ... Ophthalmia ... ... cum ... ... voce, & ... ... ac submissiori voce.

Qui Asthmate ... voce ... ... aliis ... possint ...

L ... ...

idemo eltioi, ac alacriori voce, ut concretiore pectore illa condecet, sensim ambulando potius quam sedendo, aut procumbendo: præcipue eum nequeant debent recitare supini pectorum exspiret omnino motus est minimè aptus. Frigidiore loco, aut aspris etiam, maximè autem, Sub discoperti hoc commodè & debito festinare, & talem etiam corporis simul prospicere poterunt. Qui hæmo-
21 ptoes laborant, aut ex quacunque lien ob nimium tum, non autem qui sanguinem expuunt, leniter, remisse, & modice submissè recitare debent, sedentes, aut in lante recumbentes, aut, quem deambulantes. Sonum pro viribus extenu, & temperato loco, tempore retineque item diei tempore recitare procurent, nisi ad aliud ex præcepto teneantur. Quicunque autem defectum quomodocunque hauserint habent,
13 quiescentes recitare debent, cum submissè ut se ipsum pro lectione quam minimum corpus recitando defatigantes. Hoc omnino jejunium esse non conductit, sed saltem illud est aliquando post à cibo recitare, aut saltem ante cœnam paulo aliquid pertinere.
14 Qui stomachi imbecillitate, ac cruditatibus laborant, recitatione quidem corpus exercere possunt, & male habenti stomacho commodissime optimè, nam ex Celsi consilio lib. 1. c. 8. si quis stomacho laboret, legere clare debet, post lectionem ambulare, quando paulo post repeti. Aliis igitur, clare quoque & concitatè recitare, leniter sub dio perambulando, imo non solo lectio stomachicis confert, sed etiam vociferatio, teste Oribas. lib. 6. Coll. c. 7. nam, ut ibi habetur (speciem vociferationis stomachicis conferre demonstratur) vociferatio calorem auget, purgat, firmat, & extenuat: consequens ergo est, stomachi cruditates per eam purgari, eum calorem firmari, concoctionem melius succedere; & inde etiam honestè recitare unde proficere eis, qui in Choro recitare tenentur. Qui verum doloribus sæpè molestantur ex accumulatis cruditatibus proderit illis, non minus quam superiores è recitatione juvari poterunt, & præcipuè à vociferatione, quæ in publica recitatione potest habere commodè locum. Hoc etiam cum superioribus jejunus recitare conducit, ut credo superfluitates et pedibus expurgentur, præterea celere firmato. Cachecticus, & Hydropicus eadem convenire non est dubium, quia ex eis capite firmiore sint, sub Sole temere permittendum intercet ut frigido & humido loco pro viribus declinent. Neque sane sudendum iis, qui effeturum oblientur, confirmati hisque morbi constituntur, præcipue etiam ubi ob infirmo calore, & à capite frigidiorum humorum catarrhos. Nam contra ubi calor viget, & humores calidiores abundent, contrarie supradictis faciendo: nempe leniter, ac submissè voce recitare, quiescendo potius, quam ambulando, Solem, & calidiore loca evitando, & sic de singulis: quæ etiam pro regula inservire possunt, servanda in aliis morbis, qui homini molesti esse solent.

LIBRI SEPTIMI
TITULUS TERTIUS,
DE DEBITO CONJUGALI.

Continens Quæstiones sex.

I. Quando, quatum, quomodo debitum conjugale sit reddendum.
II. De his quæ virum à redditione debiti excusare possunt, ex parte sua.
III. De his quæ uxorem à debito reddendo excusant, ex parte sua.
IV. De his, quæ vel alterum, vel utrumque conjugem prohibent exigere.
V. De his, quæ conjuges à redditione debiti excusent, ex parte alterius.
VI. Examinantur novellæ, quæ secundum Canonistas in usu matrimonii cum peccato inter conjuges contingunt.

SUMMARIUM

1 *Conjuges tenentur ad mutuam debiti redditionem, & negantes reddere debitum, absque justa causa peccant mortaliter, & n. 4.*
2 *Modus concumbendi, qui generationem impedit, peccatum mortale inducit,*
3 *Conjuges non tenentur reddere debitum cum propria salutis detrimento.*
4 *Præter optimus officii conjugalis Medicus,*
5 *Conjugi quando tenentur reddere debitum,*
7 *Copula matrimonialis, secundum aliquos, non est illicita diebus festis.*
8 *Coitus quibusdam temporibus maxime nocivus,*
9 *Ex qualitate temporis quando vir à coitu sedatur.*
10 *Debitum quoties reddendum.*
11 *Exactio debiti vel tacita est, vel expressa.*
12 *Tacita exactio, ex quibus signis deprehendi possit,*
13 *Immoderate petens non eodem modo dicitur vir, ac uxor.*
14 *Mulier an teneatur reddendo debito semen & ipsa emittere.*
15 *Delirium postremo est præcipuum Matrimonii finis.*
16 *Semen muliebre requiri ad generationem.*
17 *Feminæ neque habere neque habere debentur semen ex Aristotele,*
18 *Conceptio fieri absque ulla voluptate, quam feminæ in intimissima faemlis perciplunt.*
19 *Species rerum non assimilantur.*
20 *Fœmina habet, ut vir, omnia instrumenta, quæ ad semen suscipiendum, conservandum, elaborandum requiruntur.*
21 *Quælibet res est propter suam operationem.*
22 *Eadem affectus iidem in fœmina, ac in mare,*
23 *Fœmina testium absque non generat.*
24 *Fœmineum semen est verum, & perfectum semen.*
25 *Generans generi formam præstat.*
26 *Cuius est dare formam, illius est alere, quia forma est alere agentis.*
27 *In feminibus inest forma fœtus in potentia.*
28 *Forma non sequitur naturam materiæ.*
29 *Si fœmina non haberet aliquid in generatione, Natura nunquam intenderet generare fœminam.*
30 *Fœmina generatur per accidens.*
31 *Semen fœmineum concurrit ad generationem ut agens, & ut materia.*
32 *Fœmina quomodo absque voluntate sua propriis fœminæ concurrant ad generationem.*
33 *Seminum unumquodque per se est particulare causam causat.*
34 *Semen fœmineum ex se absque masculo non generat, quia non recipitur,*
35 *Beatissima Virgo fuit vera, ac perfectissima Christi Mater, ut omnes aliæ matres sunt.*
36 *Maria Virgo non mente solum, sed etiam corpore fuit semper Virgo.*
37 *Christi Domini incarnatio partim naturalis, partim miraculosa.*

38 Chri-

38 *Naturalis modus reddendi debitum quis sit, & unde.*
39 *Naturalem modum concubitus esse Veneris mutuo à parte positus, falsum: contra Lucretium Aristotelem, &c.*
40 *Naturalis modus concumbendi, qui magis facit ad generationem.*
41 *Deviatio à naturali modo concumbendi, quando etiam sit culpabilis, in quibus nullum spectatur generare.*
42 *Coitus aliquo [illegible] solius voluptatis causa, peccatum infert, ut aliquorum Canonistarum.*
43 *Coitus non est ob voluptatem modum.*
45 *Coitum Natura non instituit ob delectandi animos, sed voluptatem in coitu posuit, ut allicerentur ad coitum.*
46 *Non omnis deviatio à naturali concumbendi modo impedit generationem.*
47 *Prisca dicitur se recumbens à naturali modo, ad hoc, ut sic facilius sequatur conceptio.*
48 *Ex parte autem feminis potest fieri conceptio.*
49 *Generationem in nullo excessu coitum impedit, quomodo tamen in naturali modo celebretur, falsum.*
50 *Ad mutationem in tanto celebratam difficilius sequitur conceptio.*
51 *Concumbendi quidam modi non solum conceptionem impediunt, sed etiam maxime offendunt.*
52 *Quinam concumbendi modi magis, aut minus generationem impediant: qui item magis, aut minus sanitati noceant.*
53 *Concubitus, qui erectis hominibus fiunt, conceptionem impediunt, & sanitati maxime nocent.*
54 *Qui modus pro certo conceptionem semel impediat, & sanitati pariter sit nocivus.*

QUÆSTIO I.

Quando, quantum, quomodo debitum conjugale sit reddendum.

1 QUI sancto Matrimonii vinculo copulantur, cum ad plura invicem præstanda teneantur, tum vel maxime ea justitiæ ad debiti conjugalis mutuam redditionem: cujusquidem causam mortalem peccant, quandocunque hujusmodi debitum reddere absque legitima causa negant, ut ex communissima dicunt DD. Navar. *in Manual.* c. 16. n. 15. Sum. Sylvestr. *p. verb. debitum conjugale*, n. 1. Sanch. *matr. lib.* 9. *disp.* 2. n. 4. Coninc. *de sacram. disp.* 34. *dub.* 2. n. 17. Alphons. Vasqu. *in opusc. aut.* p. 1. *lit.* 17. *tube de redditu deb. matr.* n. 5. Pontius *de matrim.* lib. 10. c. 1. n. 4. Bonac. *de deb. tract.* q. 4. *punct.* 1. n. 4. Multa autem circa hanc materiam à Canonistis pertractantur, de quibusnam Medicus ex arte determinare possit, illi quæ judicium requirunt; nam occurrit aliquando dubitari, an Venereis usus hoc, aut illo modo, qui à naturali recedat, celebratus, impedire possit generationem, nec ne, quia ubi generationem impedit, mortale intervenire peccatum volunt, ut ipse alii ex causis ad hoc Coninc. *ubi sup. disp.* 34. *dub.* 9. *concl.* 9. n. 80. & ulterius ex D. Tho. 2. 2. q. 154. art. 12. Lessius *de just. & jur. lib.* 4. c. 3. *dub.* 13. n. 89. n. 5. Sanch. *de matr. disp.* 16. n. 5. *lib.* 9. Pontius *de lib.* [illegible] Scire ergo percommodissimum erit, & ex Medicis expetendum, quinam concumbendi modi aut penitus, aut ex parte, aut facilius, aut difficilius conceptionem impediant.

2 Præterea quia, ut post alios ex Ricardo Pontius *ubi sup.* [illegible] Deus non vult conjuges invicem obligari ita, ut, communi sententia Nicolai [illegible] sunt, quæ illi præter, aut circa supplicium secum, adeo ut [illegible] ejus mandatum reddendi debitum admittitur, tenetur tum corporis saluti detrimento. Scotus *lib. de sent. dist.* 32.

3 q. *unic.* D. Thom. ex quo Sanch. *ubi sup. disp.* 24. n. 1. Pontius *loc. cit.* n. 14. n. 3. Coninc. *de sacr. disp.* 34. *dub.* 3. n. 20. Bonac. *ib.* q. 4. n. 9. & ex iisdem Epiph. Ferd. *lib.* 3. *Theor.* 11. Verum quando possit, & qualiadam ratione alteri ex conjugibus oriatur, absque dubio ad Medicum spectat determinare, ut simi-

sat idem Pontius, *locis* Notandi insuper sunt, quæ sub mortalis culpæ reatu prohibent ulteriorum ex conjugibus exigere, aliquando etiam reddere debitum: alia, quæ simul & reddere, & exigere, quorum etiam plura ad Medicum pertinere videntur, ac plurimaque alia, quæ dubium faciunt, in ea se offerunt, quorum determinatio à Medico petenda est: de hoc igitur argumento ultimo Medico, quantum sua interest, pertractandum.

Jam vero in principio hujus argumenti, ut recipere 4 sima Canonistarum sententia, imo ex divinæ sapientiæ decreto, inventum, conjuges teneri ad mutuam conjugalis debiti redditionem, quam quidem vel quod filiorum procreationem, vel quod Justitiæ sanctificatione, vel quod stimulorum venereorum infrenationem, vel quod reciprocam conjugum dilectionem in Matrimonium spectemus, ad eorum singula competens esse apprime necessarium: nam constat ex eo, & non alio, conjugum penitus [illegible] posse, nec alicui aut alio modo Justitiæ debitum satisfieri, nequaquam aptiori modo Venereos [illegible] posse, neque penitus quodcumque modum, quam per hunc mutuum conjugum amorem foveri, nam idcirco dictum ut à Plutarch. *in præcept. connub. n.* 40. Venereum 5 esse optimum dissidii conjugalis Medicum debiti tamen Matrimonialis redditionem hisce omnibus matrimonii finibus plenissime satisfacere certum est.

Cum ergo debitum à Conjugibus sic omnino ad invicem reddendum, determinandum deinceps est, quando, quantum, quomodo sit reddendum. Constitutum enim est, modum, ac regulam quandam ex his tradendam esse, neque indifferenter omni tempore, aut quantum alterutri libuerit, neu quomodo libuerit, reddendum esse: sed tandem contra justitiam, & rectum esse facium, cum à prædicta regula deflexum. Circa quando 6 igitur absolute dicunt DD. conjuges teneri ad reddendum debitum quandocunque, ut in D. Thom. Brunul. *de spons. & matrim. articul.* 8. an. 10. In tempore tamen considerari possunt variæ qualitates, primo autem aut tempus universale est, ut quod quatuor anni tempestates comprehendit, aut particulare ipsius diei. Ulterius considerari potest tempus, vel ut habens aliquam naturalem qualitatem, ut calidi, frigidi, humidi, sicci, nocturnum, aut diurnum, vel ut habeas aliquam qualitatem exoccidentali, ut quod à prandio sit, vel cœna, vel quod lectum sit, aut nocturnum; de hac etiam posturaqualitate nihil ad Medicum considerare spectat, licet supervacaneum non existimem admonere, voluisse Canonistarum, nonnullos imposuisse Matri- 7 monialem non usu liceum diebus, festis, ut probat Tiraq. *de leg. connub. lib.* 15. *glos.* 1. n. 1. & *sup.* ubi etiam apud Gentiles id mos fuisse, ut festis quibusdam solemnioribusque diebus omnibus abstinerent, testantur multa ab ipso recollecta auctoritates, quas apud ipsum vide; nam ego, ne nimium transcripsisse videar, etiam notetur à me ipso adnotata hic præterea, quæ & ab ipso ritè animo, ut illa Juvenal. *satyr. sat.* 6.

Illi petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu, sacris observandisque diebus.

Si tamen circa id aliud defiaturum, vide Sanch. *de vit. & flat. relig. lib.* 2. c. 17. n. 4. & Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 11. apud quem etiam habes plures Auctores citatos, in varias sententias abeuntes, ipso vero adhæret Auctoribus quarum opinione, tenentibus, nullum usu peccatum exigere diebus festis, sed esse tantum de consilio non exigere.

De qualitate autem temporis naturali consti- 8 quibusdam temporibus coitum usu maxime noxium, & Medici quidem laudantur pro coitu tempus veriam, alia anni temporibus ab eo abstinere jubent, utique dubium est summis fervoribus, rigidisque algoribus vigentibus, notabile afferre nocumentum, maxime in non assuetis; sed licet de particularibus nihil quicquam certi determinare possis, tamen dicendum in hac temporum qualitate, veram saltem, à suscepto paulumper Veneris usu re- 9 cedere debere, quia, si tam frequenter utatur in

L 3 æsta-

æstate fervent, in autumno intemperato, in hyeme frigide, ut in vere, certe non erit abile mutabile nocumentum, quod fiente justu ex hoc circulatio emigrat unde si exemplo gratia, consueverit vir Venere ter in singulis diebus, ebique nunc, potent æstu aut algore vigente his singulis hebdomadis, aut moderatiori tempestate ulterius distribuetur ille uti, neque tenebitur, etiam petente uxore, frequentius uti, quam tunc diceret bene, immoderate, & indiscrete exigere, periculo, de quo supra et reddendo vim immoderate. Sed hæc pro exemplo sint, ut in particulari jecte virium, temperamentorum, ætatum, consuetudine, aliarumque qualitatem sint determinandæ; Nam unum temperamentum magis quam aliud Venere lædi laborant utrum, & hoc mas igitur esse, & de singulis, in quolibet tamen virium pugilatione ha habendo, & juxta earum robur de his sermo exponendus est. Illud tamen addendum est, accidentale, sed contrarium temporis qualitatem, nempe quam ad hyemem calida, æstas frigida esset, posse etiam interdum nullo impedimento esse, una enim ex eo, quod ne intemperata qualitas ab accidentalibus temperari videretur, idemque dicendum, non magna unicuique eorum esse posse, quæ accidentales hujusmodi qualitates certe naturam temporum plus dominantes coperibus sint, ictus justæ, unde individuorum naturæ notabiliter ab eo lædantur, quapropter consuetudinem usui, cas e contra cum tempore in majorem in modum lædi. Eo accidenti etiam sit, ut tempore ecr pestilentiæ, aut epidemiæ conjungetur, & communis Medicorum opinio est, tunc tempore vigente nempe cum peste, aut epidemico morbo esse ex magis Indicationibus limitatum, ut dixi lib. 3 tit. 3 q. 4 n. 15 licet non desinat, qui usui uterentur, tunc temporis abstinentium à coitu consuetudinem esse perniciosissim, & ex eo potissima causa nonnullos pestem contraxisse.

Cæterum, circa quantum reddendum sit debitum, quo sæpe uxorem considerandum, quantum plurium discretum, & quantum continuum. Circa quemcumque discretum, hoc est, quoties sit reddendum debitum,
10 dicere Canonistæ, toties reddendum, quoties sua detur, & discrete exigitur, moderato autem & discrete exigere dicuntur conjuges, quoties, qui reddere debet, absque proprio salutis detrimento reddere potest. Sed adverte id, quod tidem Canonistæ admonere non desistunt, exactionem nempe hujus
11 vel posse expressam, vel esse tacitam, etenim ex parte mulieris mulieres enim, & honestius loquuntur ex proceritate deveniunt, ac expressis verbis aut actibus à uteri sui debitum exigunt, idemque cum non expressæ exigunt, quibusdam tamen signis & verbis tacite exigunt, uti tamen etiam huic tacitæ exactioni tenentur satisfacere, Sanch. [illegible] q. disp. 2 ut Contra du forum [illegible] 24 dub. 2 c. num. 17 Alphons. Vereld in candid. aur. part. 1 tit. 17 ratio decidit debit. tamque num. 7 Videndum ergo, quibus
12 signis ac conjecturis dignosci à viro possit hæc cuncta tacita exactio, quorum signorum, conjecturarum que connullas Medicus subministrare possumus, & et profecto nunquam tam hebes homo est, quin ex se ipsum accumulè ex consuetudine conjectari possit. Tamen solent mulieres, cum illius veneri libido moveat, uteri circa amatoriis sensib incepellire, uxorumque consensu, sese ultro illi dedunt, elitque blandientes; corporis partes, quasi per incuriam denudatas opportere permittunt, pectore, & mammas, & incalescunt, & cumentiores apparent, uterique consueta sunt, litu rubent, oculi illi nitore fulgebunt, & si majori ardore cornuali detinentur, blandire videmus, extra rem loqui, ac vix mente constare, loca illis insuper incalescunt ac tumefiunt, quasi vero notum sit, dissimulare jam, neque ad debitum opus devenire, omnino videtur etiam ita debito satisfacere homini est. Sed etiam ex parte viri, qui verecundia detineretur, reverentiamque meorum, tacitæ disposte exactionis proportionale conjecturæ præter membri erectionem eluceunt, quibus etiam mulier admonetur ex parte sua nunquam reneatur, qui minuta verecundia, debitum exigere tunc possit, quod facile succedet mulierem ipsius blandimentis & illecebrementis, quibus virum excitare conetur debet.

13 Advertere secundo, non parum esse cautum immoderate petendi in viro & muliere, cum enim, ut supra diximus locis, ut ex coitu maxime debilitetur, & debilitetur, neque unquam illum exercens sine propria seminis effusione, mulier autem contra pariter debilitetur, & magisque ebique propria seminis effusione venere utitur, sit ut ex parte feminæ immoderate dici possit, exempli gratia, si bis singulis diebus, aut etiam semel exigeret, quæ tamen ex parte viri immoderata non dicerentur, etiamsi decies singulis diebus exigeret, ubi tamen quid ex parte mulieris obstaret.

Circa quantum continuum dubitatur primo, an vir teneatur copulam continuare, postquam ipse semina umet, donec mulier quoque semen emittat, & idem etiam debitum vel exigere potest ab uxore, an mutuam teneatur ipse, postquam propriam desiderium expleverit, emissione seminis, vir in expectare, qui emittit, sed de utraque hac dubii parte dicam quasi consultime, cum de seminis incidat.

14 Secundo dubitari potest, an mulier ita teneatur reddere debitum, ut, nisi semen emittat, non dicatur reddidisse, & ut dicetur dici tali potest, an dicatur debitum retulisse, siquidem ore conquesti quidem sit, & ille semen emiserit, ipse vero nequaquam. Sed de hac posteriori parte agam. Quoad primum, nempe quantum ad id, quod ad mulierem spectat, non dubitandum est, quæ conjuges videntur teneri, quorum est ex se, proveniat, ut ex eorum copula sequatur generatio, cum hic sit præcipuus finis matrimonii sint, et hæc sequi non potest ubique eo, quod mulier semine proprio in coitu concurrat, tenebitur ergo copulam continuare, donec semen effundet, ut quantumest ex se, et eo congressu sequatur generatio. Sed huic debitorum respondendum videtur, salvo semper tamen judicio, aliud esse debitum reddere, aliud uti in matrimonio ad hunc finem, ut sequatur generatio. Dicendum ergo, mulierem debito satisfacere, si eum suo congrediatur absque eo, quod semen genitale effundet, licetque ea ipse semen data opera non emittat, ne sequatur generatio, vel alio quocumque usum generationem impediat. Quod est peccatum mortale de Sanch. de matrim. lib. 9 disp. 19 n. 1 & licet, ubi ipse est generatione, mulier contradebet, ut semen effundat, etiam frustra uno congressum, tamen obligat uti reddendi debitum videtur satisfacere, si ipsi sibi impedimentum non sit, ne effundet, quippe cum impediendo propriam seminis effusionem, omnino impediret generationem, absque eo etiam succedere non potest, quoniam mulieris semen requiri ad generationem apud Medicorum communissimae receptissimam sententiæ est, sita nempe supra Pluribus lib. 1 c. 1 & 3 & Dulem. mist. scell. præf. 38 & alios sententiates, semen mulieris non concurrere etiam ad generationem, ex receptum Philosophorum & Medicorum opinione. Videntur enim hi Dii quæcumque tandem sint, etsi sint Medici, ac plerumque Philosophi non legisse, quin tamen unde plurimum alterum scientiarum Professores eo nexus detinent, quod semen muliebre, neque activè concurrat, neque sit necessarium ad generationem, suber tamen super in hac re immorari, utjus sententiam pretem sustem, quæ hæc non adeo in promptu et sicilis habeant, breviter enim ea, quæ pro ubique Medici in hac materia producuntur, recitabo, & si quid aliud circa hoc mihi occurrit, ut veritatis lumine in hac re & ipsi perfruantur.

Digressio de semine fæmineo.

Licet Philosophi nonnulli, cum & post Aristotelem, negaverint, fœminam semen habere, uti quid ad generationem illud conferre, ipse tamen Aristotelis præ cæteris hanc opinionem secutus est, eamque multi in medium producti rationibus pro viribus tueri studuerunt, non solum orga-

negavit fœminas semen habere, sed probavit etiam nonnullis argumentis, non debere habere; dicens: Si semen esset, menstrua non essent, nunc autem eadem menstrua sunt, quæ semen non est; quod verò à fœminis in coitu cum voluptate excernitur, non est semen, sed crudum quendam materiam credidit præter ipsius propriam, cum semen contra sit quid tamen concoctum. Neque debere fœminas habere semen, ulterius probavit, quia, si haberet, vel concurreret ad generationem, ut agens, vel ut materia; non ut agens, quia cum agens in generatione sit semen maris, inconveniens est una actione, & uno effectu respondere duo agentia; neque ut materia, superfluum enim est, menstruis pro materia existentibus. Nullo ergo modo semen fœmineum concurrere debet ad generationem. Frustra ergo natura illud in fœminis procreasset, quod non est affirmandum.

Præterea si semen fœmineum ad generationem necessariò concurreret, nunquam fieret generatio absque fœminæ voluptate, cum neque semen absque voluptate emittatur; neque generatio absque semine succederet, sed generatio succedit sine ea voluptate, quæ ex seminis expulsione fit. Ergo succedit etiam sine semine. Adde fœminam semen
18 habentem absque viri opera, omnino ex se generare posse, cum non deficiente agente, neque loco ad id apto, neque materia, quid impedimento est, quo minus fœmina ex se sui propria ex semine generare possit?

Hæc argumenta, & rationibus alias adducuntur, qui Aristotelem secuti sunt Philosophi, quæ ergo prætermitto, ne his brevibus hic tractandum in longum protrahatur, sed unum tantummodo adducere, quem
19 protulit Scaliger, nempe subsequentia. Species rerum non miscentur, & nullum ens per se non potest unum ens per se fieri. At ex concurrente utroque semine maris & fœminæ activè ad generationem, & species miscentur, & ex duobus entibus per se fieret unum, quod repugnat. Ex quibus eliciunt, aut fœminam semen non habere, aut si habeat quidem, improprie semen dici, quod ad generationem nihil conferat, aut ad summum ei cum non concurrat. Verè tamen dictum est ab Æmil. Paris. de microcosm. subtilit. lib. 1. cap. 61. Philosophos hodie post Aristot. non ex natura, sed ex eiusdem Aristot. libris hoc semen voluisse, non minimo ergo, si tempore à veritate seipso aberrantium. Medici enim, qui naturæ librum anatomicis dissectionibus suisdeque evolverunt, multo faciliùs veritatem assecuti, cum aliis professis hæc propalare potuerunt, plerisque tamen in Aristot. verba tam hinnire jurisse compertum, ut sensui potiùs, quàm Aristotelis contradicere allegant. Qui adeo prætendentium hominum opinionibus veritatem præstendere velit nos, audiat, quem Medici pro tradendum veritatis tabula in hac re medium producuntur.
20 Fœmina habere multa instrumenta, quæ ad semen perfectum, aptissimamque ad generationem procreandam, potuerunt omnia à sedibus, cum autem natura
21 tum nihil frustra fiat, sed quælibet res sit propter suam operationem, ex Aristot. Ergo concedendum hæc instrumenta frustra facta dicamus, dicendum, est, quod fabrefacta sint propter seminis confectionem, quæ propria est operatio eiusdem instrumentorum. Certum itaque se ita habere, sensuque ipso demonstratur, nam in fœminis sunt primum vasa deferentia materiam sanguinis arterie & arteriale à vena magna & arteria magna, ut in maribus, quæ ad testes deducunt, quæ ad fœminæ etiam, ut in maribus, eandem ipsis materiam recipientes, ulterius conficiunt ea concoquunt, licet in nonnullis discrepant testes fœminei à masculis, scilicet figura, quia rotundiores, & compressiores, situ, quia latus hinc inde ad uteri latera tenduntur, magnitudine, quia minores; temperamento, quia frigidiores; substantia, quia molliores; structura, quia simpliciores, unicam enim tunicam, non verò duplicem sortiuntur, & epididymide etiam multiplici donantur, nempe varicoso quodam corpore testes quasi adstantes ad concoquendam, dealbandamque semen destinant, parastatæ hæc corpora vocant. Sed præterea in fœminis eadem item vasa superioribus, quæ propterea dicuntur, enim, vacatque deferentia, cui ejaculatoria ad semen ejaculandum, ut in maribus destinata, quæ quam hæc in fœminis ad uterum, non verò ad vesicæ collum terminantur, nempe semen exacta lentum per Fenam ejaculari, fœminarum, nempe in proprium uterum. Nec solum denique vasa in fœminis apparent eadem, quæ in maribus, sed etiam ipsissimum semen in testibus album, atque coagulatum, prout fœminæ ætas conditione fert, conspicuum; & tamen his omnibus non obstantibus adhuc contendunt aliqui, materiam illam semen non esse, sed humorem quendam, eandemque materiam ad generationem ineptam, tam proveniat ad hanc materiam elaborandam necessariam procreasse volunt, at ex qua materia coitioni eam fœminæ voluptate persunditurum, & per eam voluptatem ad venereum illecebras. Minimè enim facient, quod hæc eadem materia ex illis omnino effectus producit in fœminis, ac in maribus. Sem enim fœminis in gignit fœminæ quasi suis esse eandem apparent
22 ponunt, cum sui communi ejus materia ejaculatione fœmina voluptate persundi sentiunt, eadem materia deposita venerea abundantia in ipsis, ut in maribus, ejaculandi naturam habent, cum multa effusione ipsis etiam viribus debilitatur, sui ut que corpus sit dissolvi, dissimulare non possunt, quod etiam testatur Auic. 21. 3. tract. 1. c. 15. defraudatur etiam corpus universum sanguinis, & spirituum potissima portione, accedente etiam voluptate, quæ vel sola semen est ad alias res dissolvendas, Galen. de sem. 1. 16. voluptati enim, quæ ad rem venereum spectant, omnium maximum habentur, Athenæus Deipnosoph. lib. 12. c. 1. & tamen adhuc pervicaci animo negant, semen fœmininum semen verè esse, sed æquivocè semen esse asserunt, & id debent infectandum. Verum enim verò à philosophantibus in hac re minime peccari deplorandum est, ut ante philosophandum, non quomodo rerum veritatem assequerentur, satagerent, sed quomodo eque, tum illius sapientis, aut præceptoris intentionem pro veritate tuerentur, ut hac patrocinii medicandi ut est, non philosophari est; sequimur quidem hoc pectore animo ingenuo, nostro autem veritati non magis lumini. Inde hi, ut vel ipsum sensum negare aliquis sunt parati, dummodo præceptorum suorum sententiæ falsæ eis non faveant. Quid mirum ergo, si neque prædicta, neque alia quamplurima, hujusmodi faciunt hominem à sua pertinacia dimovere non possint? Fœminæ testes etiam æquivocè testes esse volunt.
23 Quod si objecerit, eorumque alii intumescunt fœminæ ad venerem non stimulari, non minus gestiunt; quemadmodum neque mas ipsius abjicitur, ad venerem agitur, atque generationem est capax, promptam habent responsionem, id fœminæ evenire, ex læsione animarum partium, & retractione ceterorum vasorum ad generationem spermaticum.
24 Patrò autem semen fœmininum verum esse, ac perfectum semen, merito, primum, ex quasi, facilè demonstrare potest sicuti, ut Aristoteles ipse nec labet, semen est quid summè ac perfectè concoctum, jam cùm materia seminalis continua desumatur ex summe concocto, & albissimo sanguine, tamen alii, quam certasi, quæ etiam in ipsis postmodum testibus majorem coctionem accipiunt, præter eam materiam seminalem naturam elaboratam eodem modo, quo ipse idem sanguis qui eadem vel in maribus ad testes delatus in semen per ulteriorem concoctionem evadit. Itaque materia illa alba, quæ in fœminarum testibus reperitur, & quam per ejaculationem vim illam in ipsa effunditur, non ipsum non erit materia cruda, ut volunt Aristotelici, & cum eo plures ejus sequaces, sed erit materia quovis arnoso, & arteriali sanguine magis, ac exquisitè concocta & elaborata. Cum ergo hæc materia sit omni optimo sanguine perfe-

perfectior, quando magis perfectionis particeps fanguinem menstruum, cum non è venulo tantum, sed actuoso sanguine compositum? quod non unquam assecutum fuit Hortalis & Mendus *de generat. & corrupt. disp. 2. sect. 3. subsect.* Itaque credo, tenuis maturum ex venulo tantum sanguine depositum, nisi per venulum genus intelligatur unum aliud. Non desunt vero, qui, ut suam opinionem tueantur, inferunt, non posse lumigere, feminas semen habere, dicentes, illud esse imperfectum, sicut contra ut praedictum patet, semen feminarum non modo perfectum lumen usu, quam sit semen maris, quemadmodum enim masculorum semen, quia ex sanguine uberiori & robustiori de summo & à uividiori calore confectum, magis itemcalidum, nu robustiori est, magisque excoctum, & sic semen foeminarum, quia minus calido, minusque robusto sanguine desumitur, & à moderatiori calore perficitur, minus item calidum, minusque robustum est; sed quemadmodum sic habet semen masculum ad sanguinem masculum, ita se habet semen suum ad sanguinem foemineum; & quemadmodum non ob id, quod minus calidum sit, minusque excoctum, respectu masculi, sanguis foemineus, sanguis dici non meretur, sic neque semen foemineum, non ob id, quod masculino minus calidum, minusque excoctum sit, semen dici non debet, sed tantò est verum ac perfectum semen in suo genere, ut sanguis est perfectus sanguis. Reald. Columb. *de re anat. lib.* 12. ubi ait semen fœminarum superius sic esse concoctum, album ac tenue, ut tale in ulula non invenias.

At verò non desunt aliae permultae, eae maximi quidem ponderis rationes, commonstrantes, fœminam non solum verum, ac perfectum semen habere, sed illud esse ita generationi necessarium, ut & tanquam materiam, & tanquam agens efficiens concurrat & stabiliatur, quas Galenus, & alii in medium produxerunt, validissimas quidem, quae per se convinc ere possunt, & quas unusquisque apud Auctores ipsos requirere poterit, dum aliae natura ex proprio constantes, quorum ut singula sunt, habeo nonnullas ego philosophicas cum Philosophis rationes consonantes, illis praedictas producam.

25 Primò ergò, si fœmina non concurrit activè ad generationem, falsò dicitur generare, quia non agens in generatione non generat, generare enim dicit actionem, unde forma est actio agentis, ut *Arist. text.* 14. ubi Auer. & generans agentis formam ponit, 3. *Phys. text.* 17. id quod ... generans, quod dat corpori generato suam formam, & omnia consequuntur formam. *Arist.* 8. *Phys. comm.* 30 & 3. *coeli comm.* 28. nec ergo fœmina non potest dici generans, aut, si verè generare dicatur, dubium formam generato, & sic ab id concurrit ad generationem. Si ergo uterque activè, certè, non menstruum quod est tantum materia concurrere ergo fœminam ut mas. Praeterea proponamus nobis unum aliquod animal ex parentibus diversæ speciei genitum, & semper illud mixtum habere comperimus, hoc animal sic tenere magis naturam patris quam matris, quam partim patris, sic mulus, & ovis ex asino & ove, ex capra & ovis, in capru, & mulum capri, ex masculo cane, & ex vulpe proles, ex vulpe mare, & cane fœmina canino genitus. Quod ut magis etiam palam fiat, fœmina hoc animal natum ex parentibus diversi generis, ut mulus dictus, & matre lolidan... qualis est mulus ortum ex Tauro & equa, cum semper è iustiore partium fœlidum figuram suam nullius contineret. De quorum, ne fabulam credas, testantur Jacob. Rueff *lib.* 5. *de conceptu*, 3. Card. *lib.* 2. *contrad. medic. tract.* 6. *contr.* 18 Pacifin. *nobis narrat de subtil. lib.* 2. *narr.* 3. 13 quem renuntiarunt fideliorem, ut testatur historia Ingenui ... uniuersale. Tunc ergo sic argue. Cujus est dare formam, illius est actio uim formae, ut diximus, sic actio agentis, sed speciem formam, sunt ex hac conjunctione suscepta tribuit mater, ergo matris fuit actio communicatio formae.

Major quidem non contradicitur, minor verò probatur vel ipso sensu demonstratur, nam ut usuriorem speciem semen suum à matre habet, ita ut potius sit similior, quam animalia. Ergo consequens est bonum, quod communicatio formae sit actio matris, sed mater non concurrit ad generandum materiam nempe menstruum; concurrit ergo semine.

Insuper si semen esset forma secundum potentiam, ut quae per aliquod agens extrahitur de materia ad actum, retenta igitur supradicto exemplo, sicut ergo Forma hujus similis velut in semine Tauri, vel in materia praestita à matre in generatione. Non in semine Tauri, quia absurdum magnam absurdum afferre, si id, quod contineat primam formam aliam, tum sic posset ex quolibet semine quolibet forma extrahi. Ergo forma erat in materia à matre decisa, & sic materia praebuit formam, quod non est minus absurdum. Oportebit ergo quod cum forma deducta ex semine, non sit deducta in semine patris, deducta sit in semine matris, cum similius procedat sic forma matris.

Ulterius formamaliquando semen ... matris, quod mater in generatione subministrat, ut patet non solum in praedicto exemplo, sed etiam in alio, quod est ... Arist. *lib.* 11. *de gener. animal. c.* 4. & de quo Card. *lib.* 11. *contr. medic. contr.* 18 & ubi hujusmodi, an mallu specie dissimilis, & verum quid generatur, primus suus similitudinem communis generis utriusque speciei, qualis ex vulpe, & cane generantur, unus ex perdice, & gallinaceo, sed tempore procedentes diversi ex diversis praevenientibus, donum semen foemina subsistit visitur. Modo 28 hoc non proficiscitur ex materia, quia forma non loquitur naturam materia, *sed gignit animal & albi sæpe*, Aristoteles 2. *Phys. text.* 74 & 85 & alibi. Ergo mater subministrat aliquid in generatione, quod non est materia, sed habet rationem agentis, quod est semen. Minimè propositionem illam partem, quod semen non sit aliud ut naturam materiam, defendit pluribus ipse Aristoteles contra antiquos, non debet ergo ab eo, vel quovis in dubium controverti. Formalis quoque fœmina non potuit summatim communicari à matre nisi ... speciei, quia nemo dat, quod non habet, communicata ergo fuit à femina, & sic fœmina in generatione habet vim agentis. Praeterea in nutriendo de plus materia, ultra praeter nutrimentum alterum, utramque vero, nisi ut quae sit unquam agens, ulla ... matura, sed utique hæc materia ducitur à matre, quam enim absque ope maturam ... nutrit. Ergo mater non solum subministrat materiam, sed etiam insuper aliquid aliud, quod vim agentis habere conspicitur. Etiamsi autem Hier. Fabric. *in lib. de format. ovi & pulli*, ubi voluerit nunquam horum, sucinum, nunquam vitellum, neque albumen esse materiam, ex qua uti volunt, vel incorporetur pullus, sed utrumque esse tantum materiam nutritionis pulli, tamen pro nunc communissime sententiæ acceptata, quod alterum alterius in nutrimentum succedat, praedicta quoties contra procedere debent.

29 Denique, si fœmina nullam haberet activitatem in generatione, natura nunquam intenderet generare fœminam, ponitur enim activitatem summam, & dominium generandi totum maris, ne patris sui semini, secundum ejusdem conditionem, quo est similis, semper generaret sibi similem, nunquam debuit generari, nisi mas, fœmina autem casu, & ut accidens, quod non dubitat affirmare Aristoteles. Sed certum contra est, quia natura non magis intendit generare 30 marem, quam fœminam; oportuit ergo, ut fœmina fœminam generare possit, habet illam aliquam virtutem in generatione, qua generat sibi similem. De majore propositione nullum intercedere debet dubium, est enim conformis Aristotelis doctrinae, unde facilè per ipsum concedatur, quod inde deducimus, nempe fœminam casu & non ex intentione naturæ generari, quæ semper intendit perfectionem, generatur enim ex ipso fœmina cum magis lenem deficit à sua naturali perfectione, ob quem

quem defectum mari sibi fundem generare non potest. Sed minor probatur, quia cum contendit homo, contendit media ad finem, alias frustra contenderet finem. Sed natura in generatione intendit pro fine speciei conservationem, cum ubicumque animalibus data sit generatio, quod omnino perpetuari non possint, 2. de gener. animal. cap. 1. Ergo intendit natura etiam media ad hanc speciei conservationem; sed hæc media sunt tam mas, quam fœmina, cum tam hæc, quam ille sint generationis gratia, ut ibidem habetur. Ergo natura intendit fœminam tam maxime, quam fœminam neque fœminata casu fieri dici potest. Si ergo fœmina à natura intenditur, necesse est, illam quæ æqualiter marem, active in generatione concurrere, ut non præter naturæ intentionem ejus generatio sequatur.

Relinquam autem data opera alia argumenta à Galeno primum, ab aliisque adducta, ut quod ex similitudine nati ad matrem desumitur, quod maximè illustravit Ant. Ponce Sanctissima, & quod ex hæreditaria morbis à matre filio communicatis; & alia plura videnda, si libet adire apud Galenum, præcipue in lib. de semine. Quibus argumentis persuasi Medici penè omnes conclusionem hanc pro indubitata jam habent, semen fœmineum necessariò requiri ad generationem, nec solum materialiter, sed active concurrere. Fuerunt certè nonnulli Medici, qui particulares quasdam opiniones in hoc re habuerint, & à communi desciverunt, ut Alex. Brond qui semen fœmineum ad ignobiliora membra spermatica efformanda necessarium agnoscit; & Fab. Pacius, qui in lib. Method. Med. Galeni, cap. 3 concessit fœmina ambo requiri ad generationem, sed voluit eorum alterum esse materiale tantum generationis principium, effectivum verò voluit esse ipsius lumine, & alteri calorem. Nova certe opinio, sed quam ille multiplici rationibus non omnino respuenda meri conatur. Sic & Petrus Garcia, ut ostia dicam, voluit fœmineum semen habere facultatem generativam, sed imperfectam, neque ob id necessarium esse simpliciter ad generationem, cui opinioni videtur adhærere ex Canonistis Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 17. n. 9. Liddelius cum Scotus, ut infra, necessarium esse credit fœmineum semen, non tamen habere activitatem, cui etiam opinioni credere adhæret Rhod. Physiol. sect. 7. cap. 5. & satis de controversia sect. 4. c. 11. Sed ego autem, qui communissimam opinioni adhæreo, nonnulla, maxime ex recentioribus, recensebo, suæ doctrinam ex Theologis Scotum supra 3. sent. 4. q. unic., non dubitat contra Aristotelem opinionem hanc tueri, cum magis in hac credendum esse Medicis firmet, quot qui præcipui, qui ad me tum venerint, sequentes sunt. Ac primò omnium præceptorem Hippocratem, ex quo hæc hanc opinionem desumpsisset, & ejus interpretem Galen. præteream, licet falso Sanch. ubi proxime, sibi contrarium eum dicat, cum tamen constet, & legenti se duobus locis ab ipso tractata, Galen. in contrariam sententiam recolmaverit. Avic. ferm. 16. c. 6. Avic. sect. 1. c. contra, sibi contrarius Haach. lib. 3. theor. cap. 34. Hali Abb. lib. 3. theor. cap. 34. Savonarol. in pract. magn. tract. 6. cap. 21 rubr. 21. Joan. Math. de Grad. in nonum ad Almans. part. 2. cap. 19. Franc. Pedemont. sua pract. partis. 4. summ. summa 4. sect. 1. cap. 2. Valesc. Tarent. in Philon. lib. 6. cap. 10. Gordonius in Lil. 6. partic. 7. cap. 14. Fernel. Physiolog. lib. 7. cap. 6. Capivac. lib. 4. pract. cap. 5. (quanquam hic Aristotelem non conciliat, quasi non expositum contrarietatem sit) Trincavel. lib. 11. pract. cap. 17. Vesal. lib. 5. de fabr. human. corp. c. 15. Valleriol. loc. commun. lib. 1. cap. 7. Mercatus lib. 4. pract. cap. 5. Cardan. lib. 2. contrad. Med. tract. 6. cont. 28. Valles. lib. 2. controv. 7. Levin. Lemn. lib. 1. de occult. nat. mirac. cap. 6. & seqq. Joan. Heurnius de morb. mul. cap. 5. Mercat. lib. 1. oper. suor. part. 4. art. 2. quæst. 97. Hæcher de sterilit. lib. 3. et de Conceptione. Mercurial. lib. 4. de morb. mul. cap. 5. Vid. de rarad. natur. mirab. lib. 13. cap. 5. Rotar. 10. contrad. Gal. num. 132.

Andr. Laur. anatom. lib. 8. quæst. 5. Plater. de funct. læsion. lib. 2. cap. 19. Eustach. Rud. art. Med. lib. 2. cap. 59. Reald. Columb. anatom. lib. 12. in princ. Baldu. Ronss. de num. nat. primord. cap. 2. Raphael Moxius in morb. mul. morb. mul. lib. 2. cap. 1. Ferdin. Eustach. lib. 2. theor. 38. Vareed. de aff. mul. lib. 2. cap. 1. Petr. de Paramat. de semin. pag. 59. vers. sed cum quo sit stat. Aristotelem Joan. Bapt. Silvat. controvers. 79. Roderic. à Castr. de univ. mul. lib. 3. cap. 3. & 4. Petr. Garcia Carrer. in 1. Avic. doctr. 2. fam. 1. cap. 2. disp. 33. cap. 6. (licet hic velit semen fœmineum habere quidem facultatem generativam, sed imperfectam, unde disp. seq. c. 4. non vult idcirco esse simpliciter necessarium ad generationem.) Liddelius Scot. Physiolog. lib. 1. cap. 13. qui tamen activitatem fœminei seminis denegat. Stephan. Roderic. Castrens. de mul. mirac. lib. 2. c. 6. & 7. Ant. Ponce Sanctiss. 2. in Hippocr. 79. Joseph. cent. 75. N. c. Nardi, in anal. morte. ed. Matern. cap. 8. problem. 4. & alib. Æmil. Petr. de motor. fabul. lib. 2. tract. 6. Dan. Sennert. instit. med. lib. 1. cap. 6. Sebast. Nasica in spec. med. part. 1. sect. 2. tract. 1. dignit. 1. quæst. 3. Joan. Gallego de la Serna, de principi. gener. lib. 1. c. 15. & seqq. qui tamen efficaciam negat fœminei seminis. Accedunt etiam ex recentioribus Philosophis hanc opinionem tuetur Petr. Hurtad. de Mendoza gener. & cor. disp. 2. sect. 3. sub sect. 1. & seq. quæ & nonnullorum antiquorum Philosophorum fuit, ut Pythagoræ, Democriti, Epicuri, teste Plut. de Plac. philosoph. lib. 5. c. 5. unde Lucret. lib. 4. Epicuri sententiam secutus:

Et muliebre oritur patrio de semine sæclum,
Maternoque mares existunt corpore creti,
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atque utri simile est magis id quodcunque creatur
Ejus habet plus parte æqua, quod cernere possis.
Sive virum suboles, sive est muliebris origo.

Neque desunt ex Jurisconsultis, quos pro hac opinione adducam, ut ex Canonistis Sanchez. lib. 7. de matrim. disp. 21. n. 9. qui tamen probabilem dicit hanc sententiam, cum ipse credat, non esse semen fœmineum simpliciter necessarium, sed tantum conferre ad generationem, ut ex superiori dixit. Pontius ab lib. 10. cap. 11. num. 3. Diana mscell. tract. 3. resol. 38. & alii plerique. Tourbl. democrat. lib. 2. cap. 44. n. 4. Caturana, de part. c. 20. quæst. 1. et in que lat. Sed jam, ut tædio Lectori sim, tam probos Auctores recensione, aliorum Medicorum Philosophos, tam etiam Jurisconsultos, hanc opinionem adductos constiterò, & tentarum fautores nonnullos enumerabo. Habet enim contraria sententia Aristotelem auctorem, præter alios antiquiores Philosophos, quos enumeratum, si aliqui tamen esse auctoritatem sequi destinaverint. Sunt tamen D. Thom. 3. part. quæst. 31. art. 5. ad 3. Aristot. lib. gener. anim. cap. Arist. lib. 9. de animal. 1. c. & lib. 15. consil. cap. 5. (licet sibi contraria videatur, lib. 3. comm. sen. 21. tract. 3. cap. 2. & alibi concedat fœminas verum semen habere, sed efficientia orbatum.) Soran. apud Orthol. lib. 24. collect. cap. 3. & in liagog. si modo id ante cessit, cap. 16. Conciliat. differ. 37. Thadd. Hag. Joannit. cap. 9. Ugo Senens. a regul. de ceste. sexe. 1. Alex. Bened. lib. 24. pract. cap. 1. licet is lib. 1. de hist. part. corp. hum. c. 13. tribuat fœmine ignobiliora membra spermatica formari dicat. Et ultimo loco Prosper Martian. in 1. de morb. mul. sect. 5. vers. ait qui tamen facit Aristotelis rationes, ut ob eas in hoc à suo Hippocrate discedam cogatur; omittam autem alios recensere.

Sed argumentis in contrarium allatis satisfacere necesse est, facilque erit id de potioribus præstare, cum plerique ex citatis auctoribus aptissimè singulis satisfecerunt. Primo ergo argumento dicimus, semen fœmineum concurrere ad generationem, ut agens, & ut materiam, & licet masculum sit præcipuum agens, est tamen per se impotens ad generandum, nisi fœmineo associetur; neque ob id dici potest hoc modo dari duo agentia, ex hoc materias unius ejusdemque generationis, & effectus, quia fœmineum unumquodque et se 31

agens

agens est incompletum, & partiale, & materiale incompleta, & defectiva seminalium membrorum, ex commixtione autem utriusque fit unum agens completum, totale, ac perfectum, aptumque ad generandum. Utrumlibet enim semen ex se absque eo caeterum nihil quicquam operatur, donec & quousque ambo simul una per totum misceantur, nam tunc fit unum conflatum ex ambobus, quod unum agens est, una materia. Ejus rei manifestissimum signum est, quod ex utroque semine generatum non omnia [illegible] nimium sequatur, sed utrumque, cum natum illud ex duobus unum quid factum sit, quod peculiares effectus sibi quosdam proprios, eos hoc tamen, cui illi semine communicatione, producit. Itaque videmus inde, filios aliquando in uterum figura referre patrem, & tamen à matre habuisse morbos quosdam hereditarios, & è contra aliquando in externa figura referre patrem, in morbis referre matrem, interdum etiam ab utroque habere hereditarios morbos, & eo figura neutrum referre, & sic multis modis pro mixtionis ratione quorundam proprietates variari comperimus, modo ab uno, modo ab altero ex seminibus communicatas pro [illegible] tia.

Quod addit, semineum nempe semen non posse in generatione concurrere tanquam materiam, quia superfluum est, concurrentibus ut mu[illegible] ipsi menstruis, declaratione indiget; si enim loquamur de materia partium sanguinearum, veritatem habebit (licet non menstruae, sed optimae sanguine sit vera materia earundem formata,) si vero loquamur de materia partium spermaticarum, falsum est: non sanguinis quidem tantum partium proportionata materia est, seminarium [illegible] geniturarum, ex parte spermaticarum partium, neque inconveniens, neque absurdum est, sed omnino necessarium, quando unum singulis inservire non fuerit possibile.

Difficultatem illam, quod foeminae absque voluptate, quamvis seminis ejaculatione sit, aliquando conceperint, quod negari etiam, eas concipere absque
32 qua semine, ultro [illegible] lib. 2. [illegible] & sed Æmil. Parisan. post alios, nobil. inter lib. [illegible] sup. 2. exerc. 7. Anatomica inspectione demonstravit, & rationibus confirmavit, quomodo contingat, ut mulieres sine voluptate semen, & ubique eo, quod foemina proprium ejaculationum [illegible] sentiunt, considera [illegible], quod etiam mittit non usu dicit, tam [illegible] licet ergo admittendum sine voluptate semen ejaculentur, sed illa, quae absque voluptate concipiunt, plena conceptu [illegible], ut id eo modo contingat, & nempe teneritatem, locorum frigiditatem, suoque hebetudinem, virium brevitatem, eorundem amplitudinem, seminis non aeque aduri partes, quibus delectatio, & titillatio viget, excitantes sed ut ipsum uteri corpus per quandam momentaneam transmissionem, aliquando etiam exteriorem delectationem ut sentiunt, & receptionem seminis virilis, voluptatem in emissione propria summa obscuritate, & ultra [illegible], viris peculiariter praestitum Parisan. sed tamen [illegible] cet omnia placet exponam, quod tamen femineum non praestet eis aliquando in vicinitate mul[illegible] et vasis seminaria semini masculini, ut nullo per motu opus habeat, ut cum illo permisceatur, unde nullo excitatur tunc voluptas, quia voluptas ea titillatione fit, titillatio autem ex motu. Est etiam quando semen non confertim movetur, sed veluti stillans à superioribus partibus, & tunc quidem nullam secum affert [illegible] voluptatum, nam [illegible] Gomorrhaeo [illegible], in qua semen non confertim, sed quasi stillans excernitur, nullam fert voluptatem.

Ad ultimum Aristotelis argumentum masculino [illegible] ut dicunt, sed inseparabile illud concedimus Parisano. Sed plane sufficienter debere, quod a nullo dictum est, semineum aliquando quoque esse tantum principales causas, tum materiales, tum 33
effectrices conceptus; conjuncta unam totalem, ac perfectum efficere generationis [illegible]. Consentaneum ergo est, quod quanquam foemineum semen sit causa effectiva, & habeat propriam materiam, nempe & ipsum semen, & foemineum sanguinem, & locum fortiatur convenientem & opportunum ad generationem, tamen cum partialis tantum causa sit, non sufficiens est ad generandum. Sed ad hanc difficultatem Peripateticorum, qua validissime contendunt, uno verbo respondeo. Cur, inquiunt, si foemina utrumque principium habet, activum & passivum sub proprio semine in utero non generat? quia, inquam, omnis [illegible] conceptus. At inde [illegible] responsionum? [illegible] 34
illum moveri. Etiamsi utrumque semen activum concurrat ad generationem, masculum tamen majorem vim agendi habens, excitat foeminei seminis activitatem. Sed concurrit pro hac potiori activitate masculi seminis, & dato etiam, quod pares activitatem habeat foemineum, & quod unam possit ex se habere principium motus, adhuc non generaret, quia à foemina non completur conceptio, cum [illegible] attractione seminis masculi ad intra uteri cavitatem, & ejusdem necessaria retentione. Modo altera, semine proprio ad expulsionem propensa, illud non attrahit (ut ultimus eum partes [illegible]) imò expellit per vias ejaculationis ad uterum, et obviam factum masculino semini, & cum illo commixtum generationem [illegible]. Unde hinc praesentia utrorumque elucet, quo uno [illegible], nempe attractionem, simul & semel ad duo diversa seminum contrario motu fovendo excipiendo, etiam. Dum commiscetur in situ ad superiora regressum, attrahendo semen masculinum, insimul semen foemineum ab intus advenientis recurrens, ipsumque simul cum masculino utrumque retinet, foret. Debet enim ergo semen masculum, antequam ab utero attractio, nulla item retentio seminis, imò expulsio propria, & sic nullam unquam succedit ex solo foemineo semine conceptio, etiam si solum ad conceptionem sufficeret.

Remanerent autem adhuc nonnulla argumenta Scaligeri, Fabii, Pacii, & Prosperi Martiani, quibus necesse esset satisfacere. Sed ad Scaligeri argumenta satisfaciunt [illegible] Avicen. *sen. 1. lib. 2. doctr. 7. summ. 1. cap. 3. dist. 36. sup. 3. sub num. 13.* & Aut. Ponce Sanctacr. *in Hippocrat. Philosoph. text. 73. in digressione contra Scaligerum*, ubi etiam Fabii Pacii argumenta diluit. Contra quem etiam facit, quod si ejus opinio esset vera, etiam calor [illegible] posset habere in generatione vim agentis, quod [illegible]; siquidem eandem [illegible] pallos [illegible], imò & calorem Solis & ignis, [illegible]. At quomodo se habet calor uteri ad semina conceptu in [illegible], eodem modo se habet calor [illegible] ad ovum [illegible] calor uteri habet, secundum hanc sententiam, vim agentis, ergo & calor incubantis, imò ignis, & Solis, & alterius [illegible] à proprio specierum agens in ova [illegible], quod videtur maxime absurdum. Argumentis Martiani satisfecimus plenissime, quae contra Aristotelem adduximus, cujus ipse opinionem sequitur, cum tamen nihil de novo adderet, illud solummodo ob[illegible] memorandum [illegible] datum esse, ut in congressu os uteri clausum aperiretur, ita ut masculinum semen illatum ingredi uterum possit. Sed pluribus agere contra hanc opinionem superfluum est. Illud tamen non reticebo, quod cum mulier semen emittit continuo, nunquam semel concepit, certe si semper os uteri aperiretur, & semen deglutiret virile, ubicumque hic subsequi necessarium est, ut semen virile retineri, absque eo, quod conceptum in ipso utero, per uterum de novo aperiri, ut excidat, non primum absque dubio, quia semen virile non conceptum corrumperetur. Nec secundum, quia oportet ut uteri ea ulla, ut nova fe-
minis

minis emissione aperiri, aut laxam ad suam mansionem, & sic inconvenientem sequeretur, quousque alterum ex his succedaret; nam, ut ille addit, non ant à sæpio [illegible].

Sed his omissis, adhuc non desunt aliæ difficultates ex uberrimis sacræ Theologiæ fontibus pullulantes, quæ ammunem Medicorum optionem dubiam facere possunt. Si enim valimus de natura necessitata fœminam cum propria semine concurrere ad generationem, enim ea Theologiæ certitudine sit notissimum, beatissimam Virginem fuisse veram, ac naturalem Christi Domini matrem, ut omnes aliæ matres sunt, sequeretur inde, illam nequivisse

35 concipere, neque post conceptionem mansisse virginem, quod est falsissimum. Non enim semen affusum, carnaliique actu voluptate est pollutum, nisi certum in ipsa semen sine effusione amisit, quin, saltem materialiter, virgineum conflictu immunitatem in dilectionem venereum per semen resolutionem

36 D. Thomas 3. quæst. 152. art. 1. in corp. At Maria Christi Domini mater non mente solum, sed etiam corpore, ante, & post, & in ipsa conceptione semper virgo mansit, corporisque etiam puritatem ab omni vel imaginario inquinamento animali illibatam servavit; inconveniens ergo, quin dicendum est adstantem, illam proprium semen in Iesu Christi Domini incarnatione præstitisse. Ergò constantiam non neutros, & cùm illa, quæ non matre fuit, aliæ quoque proprio semine naturaliter conceperit, poterunt etiam aliæ matres absque suo proprio concipere. Ad hæc respondent, ac undecunque satisfaciunt nonnulli ex Theologis, qui Medicorum opinionem, tanquam nat[illegible] sequentes, ut Suarius *sent. dist. 4. quæst. un.* & alii à nobis per Petr. Hurtad. de Mendoza *de gener. & corrupt. disp.* in *subsect. 3.* & aliqui etiam nec solum ex castris Pinenni. in *append. ad lib. de hom. procreat.* ubi de Incarnatione, & partu Domini nostri disputat, Gnimas in *primum 1. Avic. doct. 7. sum. 1. c. 1. disp. 35. 1. 5.* & Joan. Gallego de la Serna *de princ. gener. tr. 1. lib. 1. n. 45.* Verum tamen ipsi nullam ni[illegible] hoc, quæ tanquam Medicorum loquitur non prohibet, ut ad propositam difficultatem satisfaciam.

37 Christi Domini incarnatio partim miraculosa fuit, partim autem naturalis: quæ autem præcipue fuerit miraculosa, quæ vero naturalia, abunde docet proximè citatus Petr. de Paramo in *append. ad hoc dictum*. Ego ad hoc particulare punctum dicendo, etiam Maria Virgo semen in ipsa conceptione præstitit, necne. Dico igitur hoc non naturaliter processisse, sed supernaturaliter & supranaturaliter, non esset quemadmodum modo, nisi quæritur modo alias, hoc ad Theologos, non ad Medicos pertinent. Supplevit enim Spiritus Sancto ac in materiam seminis virilis, ut quemadmodum maternum ubi [illegible], quam semen maritale præstaret, agenda ad [illegible] nulla motu, quo posset formali nobis in mg [illegible] communicare.

Quòd si hoc naturaliter processisset, non minus sine actu potuit, quam in naturalibus non sine concupiscentia mentem, quemadmodum patet latentes mulieres, quæ aliquando in præsensione certarum tot semen ut [illegible], in quibus fit conceptio, in nullo motu opus fuit hoc, ut enim vidi feminam sanari & sic absentem moto, cessit titillatio, atque voluptate amaret, unde est quod aliquæ, ut jam diximus, absque ulla omnino voluptate, quantum est ex parte suo proprio semine concepturunt, quod & naturaliter in sacra illa Virgine Salvatorem mundi concepisse, averille potuit. & sic, etiamsi proprium semen præstiterit, nullum tamen labem libidinis corporeæ incidit, digna virginitatis. Sed videndum insuper, quæ in secunda parte in Appendice de Hermaphroditis habemus, hic enim minori est veritatem ratiotur.

Jam verò ad rem nostram redeuntes, de modo, quo reddi debet conjugale debitum, ambo loquantur

38 & Canonistæ quidam, ut Summa Angelica, *verb. debitum conjugale* Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 16. n. 1.* & alii, naturalem modum dicunt esse, ut mulier sit succuba, vir incubus, omnem autem dissuasionem ab hoc modo advertunt aliquali tenus naturæ. Sed advertere, hos non aparte se explicare, nam multæ possunt ad sui succuba, & vir incubus, & tamen declinare à naturali modo, ut si mulier procumbat, non supina; oportet ergo melius explicare, dicendo, naturalem modum concumbendi esse, ut mulier supina recumbat, neque illam supergrediatur, ut Sanct. Aug. 1. 7. *verbo debitum conjugale*, n. 16. & Silvestr. *verb. debitum conjugale*, n. 6. *part. 1.* licet Marcus Italis, quem saltem alias, *lib. 3. harum quæst. un. 1. quæst. 7.* at ex Lucretio, & Paulo Aeginetæ, *lib. 1. de morb. mulier. c. 3.* & *lib. 1.* & *marinam lect. cap. 6.* naturalem modum venereum exercendi esse, ut mulier prona à viro ineatur, nam quod mulier supina illum admittat, magis voluptuosum esse volunt, minus autem secundum naturam, quia homines hanc actione Veneream exercent, studentes magis voluptati, quam necessitati, & amplexibus, & ea in suffocatione corripiunt, quam generationi, quam facilius succedit, ut cum citatis auctoribus credit, prona in parte mulieris, & hoc pacto etiam, quando super naturam. Verum enimvero hæc horum Doctorum opinionem olim *sic* esse confirma-

39 mus, & ut Anatomicorum quorundam nactorum demonstrationes, nequaquam verum esse, quod facilius semen conceptio modo, quam hoc, quo communiter homines utuntur. Quod etiam facilius persuadere potest id, quod *sic* etiam illi, namque licenter ac accumbendi modo concessum, neque in tu ca in ab utero lateri naturalem situm, & sic semper maternum neque impartiri emittit succedere. Concurrit ergo, retinentur hac ratione, etiam nec semen inde hæc petitionem. Non est tamen negandum, in iis quibus est hinc modum facilius semen conceptionem illa ratione congrediendi, quam consuetum, nam experientia docet Medicos, aliquæ, quæ nullas semina, quæ per multos annos ob maritum depravatum lectum non conciperant, aut alia nimium quasi, ac intionem Venerem cogitasse, conceperunt, pergentes nempe in pronas per posticam partem in aliis superiori; quemadmodum & illum [illegible], quæ facilius non, quoniam sunt congrediantur ratione prona, quæ facilius viri semen excipiunt, ut deinceps, alias non sunt daturi, adjiciam hinc tamen m. quibusdam particularibus per naudant excreverint. Nobis autem quærendum est naturalis modus in facundi actum, nequaquam dubium est, illam esse magis naturalem, qui magis sit ad conceptionem,

40 tùm fine à natura intento amplectendo magis adjumento sit. Hanc ergo mensam post Hippocrat. aliosque sanctissimus, tradunt nonnulli Rabinorum, ut Moses *lib. 3. de mulier. & præge. aff. cap. 6.*

41 Rodar. à Castr. *lib. 1. de nat. mul. cap. 5.* & alii. Est autem huiusmodi, ut mulier in dorsum jaceat, sinuatis ac nates sublevatis, capite in pectus de[illegible]. & sic illam superveniat superemissi, hoc enim pacto, modicè elevato orificio uteri, ipso uteri præcipitatur ad se nulla tamen alterata potest, & sic etiam facilius propè inflammatur oscilam intimiam semen effundere, ut in facilius succedit conceptio. Quemcunque ergo alium coeundi ritum, aut ritum, qui ex parte impedire possit conceptionem, impediendo, ut ex institutio nulla semen recipit, aut non intra matricem iudicis in intra matricem perseverari possit, aut alio quodam eniti, recedet à natura ratione, & habebit semper ob id in se delictum, ut ait D. ex intellectum opinione D. Thom. in *4. sent. dist. 31.* ex quo Sum. Silvestr. *verb. deb. conjug. q. 7.* Sum. Ang. *ibid.* *verb. debitum conjugale*. Unde prout illarum actionem, ex quibus est nec debita utrius præter absolutam impedire generationem, nam insuper esse volunt Rod. à Castr. *ubi supra*, quod ut non possit, ob nimiam ipsius crassitiem, & crassitiam, ad interiori maxim suo instrumento perveniri, quæcunque naturaliter, hoc nullo esse impedimento, nisi nimia spissitudo monstruosa esset, nisi & eorum prona quidem motum, ut naturam tamen non recumbens, sed supergaudia, sic diligenter vir suo accumbens ad maximam ore à parte possit, etiam ab anima, unde, quoniam ast ex hoc, nullo modo

impa

impeditur conceptio; Videtur hac ratione cele-
42 brando. Sed utrumque [illegible] quodammodo,
quæri potest, (licet hoc ad Canonistas pertineat)
utrum deviatio ab hac naturali ratione concum-
bendi, etiam ubi hic culpabilis existat, quatenus
omnino ipsam concipiendi habent, et [illegible]
aut in gravidis mulieribus, maxime post aliquot
menses, quando neque superfœtationis ullum du-
bium esse potest. Ratio dubitandi est, quia quocun-
que modo reddatur debitum, si esse cuicunque me-
mento finis destinationem contra à naturalitate
ut celebrandi coitum, in totum confluxisse culpa-
bilem, in quantum ex ea impeditur generatio. Pont.
tract. de matr. lib. 10. [illegible] nollet ipsas ef-
gentationem, nihil interesse videtur, utrum hoc, aut
illo modo concumbat, dummodo natura non [illegible]
tur, quod discrimen pessimum etiam, ut dixi, de-
bito matrimonii, & aliis, si quos fines matrimo-
nium præter prolis generationem habet, [illegible] de-
beat esse determinare.

Ego, non ut sententiam meam in hic proferam,
sed per modum [illegible], ad hoc dubium dice-
rem, quod quæcunque deviatio à naturali ra-
tione concumbendi ea ita fecerit ex causa fiet, sed
ob voluptatem tantum, semper interveniet aliquo
43 culpa, & maxime ex eo, quod etiam simplex coitus
naturali modo celebratus, licet tamen sola volu-
ptatis causa, peccatum inferre, secundum aliquot
DD saltem veniale. Con. tit. de fatuam disp. 34. dub.
c. n. 11. Adde lequ Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 11. n.
4. Quanto magis, si alio modo ob solam volu-
ptatem coitus celebretur? quo tamen, ut Galeno
44 ipso teste, lib. 6. de loc. aff. c. 6. non est homini ob
voluptatem utendum, licet contrarium sentire
videatur Plutarch. in lib. de fato, ubi Venerem
sanam solam voluptatem afferre [illegible], sed hic finis tr-
ibuendus medicabilius est, neque verus, eam con-
cupiscentiam [illegible] ad delectanda animalia,
sed voluptatem in coitu posuit, ut illicerentur ad coi-
tum, propter conservationem. Jacob. lib. 5 theoret. 107
Hervvald. lib. 5 theor. 1. 36. Et ex Canonistis idem Sanch.
ibidem, quod id haud recte add. [illegible] Med. etc & Philolo-
gis delinquentem, non minus licite ex intentione à natu-
ra delectationem in cibo assumendo ad individui
conservationem, quam delectationem in coitu ad
45 conservandam speciem. Sed quicquid sit in cæteris
animantibus, homini certè in nomine [illegible] mo-
voluptatis minime quærendam, nam bene Vetus Impe-
rator, reliquit Cælio Rhodigin. lib. ant. q. lib. [illegible]
[illegible] nomen, [illegible], non voluptatem, no-
mine [illegible] Relinquam nonnullorum Cano-
nistarum opinionem, de qua Sanch. Armill. verb. debi-
tum conjugale, quod qui non naturali concumbendi
modo utuntur, [illegible] Matrimonii Sacra-
mentum, in hoc nimis [illegible] ad me non pertinet
considerare.

Licet autem unicum tantum coeundi concubitum
esse dicatur propter naturalem, ex eo, quod ne præ-
naturam ad conceptionem fieret videatur, non est
46 tamen hoc ita accipiendum, ut quemadmodum su-
prà [illegible], omnis deviatio ab eo omnino ge-
nerationi obsit, quia tamen ab aliquo, et cunce-
[illegible] eo coitu [illegible] ratione celebrato, nullo mo-
do [illegible]; sequitur autem aliis [illegible] ratio-
ne, [illegible] causam determinatum à Canonis-
tis est, nullam habere in se culpam, dummodo
47 in [illegible] modo coeundi ad hunc finem, nempe ut
fertilius [illegible] conceptio. Brunel. de matrim. concl.
S. num. 13. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 16. num. 7. Al-
phons. Vivald. in candel. aur. part. 1. c. 1. 47. col. de redd.
debiti [illegible] quemadmodum neque culpabile
hoc modum [illegible] est, quandocunque ne aliter ho-
minum coire licet, ut idem DD docent seu ut videlicet
ob nimiam [illegible], vel cum non licet ob cor-
porum dispositionem aliter ea ratione coitum exerce-
re. Hoc autem in tantum esse verum dicunt, quod
etiamsi talis coeundi ratio impediret, ut mulier to-
tum [illegible] semen suscipere posset, tamen dummodo
ex causa fieret, non esset peccatum, quin non im-
pediret generationem; dicunt enim cum Medicis,

quod ex parte etiam seminis succedit conceptio
Sanch. Armill. part. 1 verb. deb. conj. Sam. Silvestr. part.
1. verb. debit. conj. n. 6. in fin. Sanch. ubi supra, n. 5. 48
Diana resol. moral. par. 3 tract. 4 resol. 204.

Adverte tamen, hic praxim um verum esse Cano-
nistarum, ut ex Albert. Sam. Silvestr. & Sanch.
[illegible] opinionem, volentium generationem 49
ne nulla coeundi ratione impediri, dummodo tu-
tor in naturali vase celebretur, prudenter tamen
eum vetere Pontio de matrim. lib. 10. [illegible] &
Medicorum sententia licet in hoc tenuerit, nam
simpliciter loquendo omnis deviatio à tradita illa
naturali ratione conceptionem aut in totum, aut
ex parte impedire potest, licet per accidens inter-
dum eveniat, ut eadem deviatio naturali meliore
conceptionem conducere, [illegible] prohibendo om-
nimodam valorem [illegible], aut [illegible]
constringendo, aut [illegible], aut à suo sin
dimovendo, aut [illegible] membrum tegendo, extra
opportunum locum semen [illegible], aut alio quo-
cunque modo bene deviatio conceptionem impedit,
quemadmodum eandem ob rationem, tam vel mu-
lieris habitus, vel uterus, non naturali modo se
habet, juvatur conceptio ex mutatione modi accu-
bitus, ut nempe observarunt, vel [illegible] conce-
ptum nimium pinguedine tegente, nisi coitu à parte
postica [illegible] conceptioni opitulent, quia
ex parte antica interim impedit approximationem con-
venientem membrorum, & sic ut proveniunt ad
uterum, à parte autem postica fiet sine [illegible]
tio, & promptior seminis ad uterum accessus.
Sic etiam, ubi uterus descendit, si idem situs ma-
gis facit ad conceptionem, quia mulier in lectum
prona jacente, [illegible] lumbis, uterus in suum lo-
cum revertitur, & sic facilius sequitur conce-
ptio. Eodem quoque pacto, utero in alterutrum la-
tus vergente, prodest in ad eam latus decumbere
mulierem comprimente, licet contingit hoc modo,
ut [illegible] congredientibus, aliàs difficilius,
imo vix ullo modo sequatur conceptio, ut ailemen
in collum ipsius semen effundatur, ut dicit Roderic. à
Castr. de uni. mul. lib. 3. 1. 5.

Sed præterquam quod, ut dixi, ut plurimum na-
turalis modi mutatio concumbendi impedit genera-
tionem. Cont. tit. [illegible], quod cum aliis tenere Cano-
nistas determinat Sanchez loc. cit. disp. 9. num. &
disp. 20. num. 1. Omni quidem concumbendi modo, qui
non solum conceptionem impediens, sed sensualiter
naturæ officiens, quod quidem concumben-
tium culpam gravem facere, formalis non est
dubium. Tam aliam tamen processit concludunt ho-
minum lascivia, ut illa propriæ libidinis sedem
habitu, non contenti iis, quos natura concessit
in coitu, voluptatibus, [illegible] in malitia quæsi-
verit; unde non nisi, non absit, quos forte ipsa
natura dicere potuit, modo concumbendi requi-
rit, sed multiplices adinvenit, potius silentio con-
tegendos, quam summo cum pudore detegendos.
Jam vero Cyrenam meretricem duodecim concum-
bendi modos habuisse, unde Dodecamechanos dicta
sit, ut Aristophanis interprete referunt Cæl. Rho-
dig. lib. 24. c. 8. Alciat. in adag. 12 & Tiraq. de leg. con-
nub. gloss. 1. par. 1. n. 97. ex Suida, qui & Elephanti-
dem quosdam modos, & figuras, typis aliquis & for-
mis descripsisse, & concubitorum turpium depin-
xisse narrat, quibus Tiberium Imperatorem cubi-
culo exornasse tradit Sueton. in ejus vita, c. 43. & de
aliis etiam idem quod ipsum, ubi Sed perdidit quendam
dam hominem prurientis [illegible] incendio, haud ita
est studuit, ut de illis verbibus poeneret Ovid. di-
cens, lib. 2. de art. amand.

— *Venerem jungunt per mille figuras.*
Et illud Martial lib. 12. n. 43

Sunt illic Veneris novæ figuræ,
Qualis perditus audeat fututor.

Et utinam hæc in præteritorum non magis, quam
olim quovis tempore vigerent, forsitan non ma-
gis difficile fuisset antiquitus, quam nunc sit, aucto-
tare,

— *Quibus verbis concumbat quisque, modos quot*
Nos

Nec autem de his non absque pudore invitus loquimur, non tamen absque summa necessitate, pro Canonistis enim à nobis decidendum est, quisnam modi concumbendi magis, aut minus generationem prohibeant; qui item magis aut minus sanitati noceant, ut ipsi deinceps determinent, quantum concumbentes, & quando peccent.

82 Naturali itaque modo jam demonstrato, duo modum est, ab eo omnino minimè recedere, nihilque fœcunditati obesse coitum, in quo mulier instar quadrupedum animi, prona incumbens, elevatis clunibus, magis autem in conceptum obsistit, & magis jam item sanitati molestus obest, cùm illa in Venerem prona demissa, contineat que cruribus Ventrem coercet, pectori enim, & [illegible] mulieri situs hic immutatus est, in manu [illegible], in quo mulier se exagitat, atque ut Lucret. lib. 4.

— *Exossata ciet omni pectori fluctus.*

Vir autem non potest ob eorum naturam compressionem & ipsius distantiam, membro admodum intima penetrare. Conceptionem itaque impedit, & viri sanitati lædimenti, si modo quidem ita fortiter concumbat, sed est aut mitioribus, aut nimiumque ut ante centri propter brachiis elevet, atque insistentes, præterquam quòd enim semine sæpius adauget, quæ semine non recta ad uteri internum pleniùm, sed ad inferiorem colli ipsius uteri parietes ejicitur. Hinc si qui in concubitus in latus, qui etiamsi nihil obesse alterutrius sanitati videntur, conceptionem tamen omnino impediunt, sive illi ab anteriori parte, sive a posteriori fiat; nullum enim in hoc discrimen magnopere, quantum pertinet ad facilitatem, vel difficultatem conceptionis; veneris enim exhibendæ ab una parte, nativum ab altera, & compressio subjacentis partis à superiore, prohibent necessarium cultorum [illegible] in lotum concidere cogit, ut ipsius osculum constringit, ita ut minimè promptè excipere semen possit ex parte. Ex quo patet, magis recedere hunc modum à naturali, quàm Canonistæ putent, qui parum recedere censuerunt. Sum. Ang. p. 1. verb. deb. coniug. n. 25. Sum. Sylvest. p. 1. verb. deb. coniug. n. 6.

83 Subsequitur concubitus tecta utrisque stantibus, in quo conceptum impediunt, & sanitati detrimenti plurimum efficit. Impeditur conceptus, quia uterus & constringitur, & nemo certo dicere, ut dicit Rod. à Castr. [illegible] obscœnum hic [illegible], quia, cùm utrumque per semetipsum hominem debilem facere, quandoque tremor hominibus sit, ut parum confido afferat sufficientem. Orib. ex Ruf. lib. 6. collect. c. 38. præterquam quòd dispenit corpora ad articulare morbos, & ad pleurosque hoc; unde crediderim, si nulla culpa intervenerit in mutatione modi, multò majorem (licèt contra videre possit) ex hoc concumbendi modo culpam incurrere, quàm ex ullo eorum aliis, quos jam tradidimus. Sed & eorum, qui sedente alterutro in congressu, vel alterutro hic, laboriosus est, & conceptionem continens, nam sedente muliere interiorem uteri plenum constringere, & si fit, sed instrumenta generationis debite coniungi non possunt; sedente autem viro, mulier incumbens [illegible] sequuntur, quæ non videntur nimium perniciem; sedentibus autem utrisque eadem inconvenientia emergunt. Omnem maximè & generationem impedit, & contra sanitatem vel conceptum est, cùm mulier virum, quando cum eo incumbit, mulier incubat.

84 Avic. 20. tract. 1. c. 11. Ral. 24. cont. cap. 1. præterquam multis enim morbos, qui inde sequi possunt, nullo modo conceptum est possibilis. Neque ullam veritatem habet, quòd mulieres concipere posse, etiamsi membrum virile non intret per uteri claustra, ubi etiam facultatem attractricem, ut volunt Canonistæ Sanch. de matr. lib. 9. disp. 16. n. 5. decepti omnino ex eo, quod illi persuaserint ex feminis prolapsis in balneo, aut in lecto, absque concubitu, mulieres aliquando concepisse, quod est ridiculum, & aliàs à me confutatum. In quo haerendum, aut à Medicis non censentur ad corporis salutem temperabitur, tum præ caeteris absolutum omnino à Canonistis videtur damnandus, quia omnino prolis generationem. Unde caeteri, an hunc determinaverit Ungarel. in addit. ad sum. Ang. verb. debitum coniugale, n. 15. in R. 1 x. Asten. in hoc modo concumbendi, cum quod nemini liceat ejus extra ad semen suscipiendum, nec ei curandum dedimus, intervenire peccatum mortale.

Ecce his apparet minus rectè Beunel. de sponsal. & matrimon. cont. 8. n. 13. Sum. Angel. par. 1. verb. debitum coniugali, n. 12. Sum. Silvest. verb. debitum coniug. n. 6. aliosque plures Canonistas determinasse, qualisnam modus deviet à naturali concumbendi ratione, nam cum deviatio à naturali modo tunc sit magis contra naturam, quanto promptius impedit conceptionem, ut liquet ex D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 12. Less. de iust. & iur. lib. 4. c. 3. dub. 13. n. 80. Sanchez aliosque, aliquibus modis, quo quilibet pedes minime, proximé deviat à naturali modo, qui minus impedit conceptionem, ut jam probavi; contra autem in lateralis concubitu, quem quidem deviat à naturali modo secundum figuram, sed maximè devium, quoad finem in concubitu laterali tum, quia ex ea difficultate, nec nullo modo sequitur conceptio. Beunel. tamen, & ante Sanchez ubi supra & alii Canonistæ, qui, cùm Medici non essent, nesciebant, quisnam modus magis, aut minus conceptionem impediret, attendebant tantum ad externam figuram, & sic concubitum illum laterales cum omnium maximè esse contra naturam, quod ex dictis falsum esse constat.

SUMMARIUM

1 *Coniugis excusantur à redditione debiti, si ea in proprio saluti detrimentum sit futura.*
2 *Vires, & quis alius dolor, [illegible] excusabilis sit.*
3 *Quo natura sua magis, aut minus Veneri idonea.*
4 *Venerem melancholicis prodesse, quomodo veritatem habeat.*
5 *Morbis [illegible] Venus quomodo conferat.*
6 *Qua aetate Veneri sint magis, aut minus idonei.*
7 *Principium partium discrasia quomodo à Veneris usu prohibere homines possit.*
8 *Mulieres magis quam viri usui Veneris apparent.*
9 *Anni temporis conditio quomodo aliquem prohibere possit à coitus usu.*
10 *Quodnam tempus Veneris usui magis, aut minus idoneum.*
11 *Crimen quando excusandus, aut excusandum.*
12 *Insanire, quando coitum possit, esse nociva.*
13 *Iejunare an teneantur, qui debitum reddere debent.*
14 *Coniux non potest si sic jejunio maceratus, ut impotens ad debitum reddendum fiat.*
15 *Qui jejunandi, an teneantur reddere debitum.*
16 *Labor quomodo excuset à reddendo debito.*
17 *Morbus est ex praecipuis causis impedientibus debiti redditionem.*
18 *Coitus non praestandus in valetudinariis.*
19 *Coitus ad foemineum confert, & est causa morborum multorum [illegible].*
20 *Morbi ex quibus quando probeant legitimum impedimentum morbi [illegible]*
21 *Detrimentum, quod timetur ex coitu, debet esse notabile, ut excuset.*
22 *Infirmitate debiti redditione facilis morbus levissimus, ut excuset, [illegible]*
23 *Febres, & morbi cum febre, à redditione excusant.*
24 *Dolores omnes insignes à debiti redditione legitimè excusant.*
25 *Morbi per [illegible] contagiosi, si sint natura aliqui, excusant [illegible]*
26 *Nervorum morbi qui excusant.*
27 *Morbi [illegible], & infamia, quando excusant.*
28 *Qui morbi oculorum, & aurium excusant.*
29 *Qui morbi pectoris excusant.*
30 *Qui morbi partium naturalium excusant.*
31 *Morbi [illegible] qui excusant.*
32 *Vulnera qua excusant.*
33 *Tumores qui excusant.*

QUÆSTIO II.

De his, qui verum à redditione debiti excusare possunt, ex parte sui.

Ex præcedenti quæstione patet, quòd quamquam coniuges ex Iustitia teneantur, sibi invicem reddere matrimoniale debitum, tamen excusantur, quandoque reddere [illegible] est cum propriæ [illegible]
1 [illegible] non solum non tenentur [illegible] reddere, [illegible] & exigendo [illegible] Pontius de matrimon. lib. 10. c. 14. n. 8 & 9. & quia ad Medicum solummodo spectet dijudicare, quandonam tantùm possit esse [illegible], ut [illegible] [illegible] Medicus [illegible] Pontius, ab [illegible] [illegible], quæ maximè impedire possunt [illegible] investigare, multum [illegible] [illegible] potest in determinando, quantum [illegible] [illegible], quæ [illegible]

Hæc itaque causæ veneri [illegible] impedientes, considerari possunt, vel respectu viri, vel respectu mulieris, vel respectu utriusque. [illegible] [illegible] omnes de iis, qui [illegible] [illegible] reddere debitum [illegible] parte [illegible] [illegible] omnes hasce [illegible]
2 [illegible] Venere [illegible] [illegible] vires, [illegible] [illegible] vel ex [illegible] debiles sunt, vel [illegible] [illegible] quidem, ut ob temperamentum, vel ob [illegible] [illegible] [illegible] vero, vel ob temporis [illegible], vel ob [illegible], vel ob [illegible], vel ob laborem.
3 Quoad temperamentum, quæ ipsas individuorum naturam dicatis, certum est, & [illegible] Medici, ut Galen. [illegible] Avicen. & alii [illegible] [illegible], quod quemadmodum [illegible] calidæ & humidæ [illegible], ita [illegible] contrarium, [illegible] frigidæ & siccæ, [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] vires habent, eodem quoque pacto [illegible] [illegible] Qui ergo [illegible] habent vires, inquit Galen. apud [illegible] [illegible] 27 à venere [illegible] ad summam [illegible] [illegible]. Considerandum tamen esset, quatenus, quousque hujusmodi naturæ [illegible] ad coitum [illegible] periculo, [illegible] debito [illegible]. Sed certè non possum particularia determinare, quocirca in hoc unusquisque proprias vires, & Medicum consultum habet, advertendo tamen [illegible], vel in [illegible] [illegible] accidentia, & quoniam [illegible] in hoc [illegible] habetur, universalitas tamen hæc [illegible] possunt. Calidi humidique [illegible] [illegible], frigidi & sicci omnium [illegible], ut docemur, à venere [illegible] Aver. lib. 5. collig. [illegible] & respectu laboris, temporis, & respectu [illegible], & respectu laboris, & respectu frequentationis [illegible], & respectu denique quarumcumque [illegible] illæ aut nihil, aut parum, vel [illegible] possunt. Calidi & sicci naturæ, licet [illegible], medio tamen modo la habent, [illegible] sanguine abundent, multoque spiritu & [illegible], unde facilè, quod facilè dependent, recuperantur [illegible], frigidi & humidi, eo quod [illegible] non abundant, hi multo minùs venereis [illegible]. Quorum autem ea ratione Aristot. & Ru[illegible] melancholicos [illegible], quamvis tamen [illegible] frigidæ & siccæ, ambigere licet [illegible] tamen possit, non hic, qui a natura, quod [illegible]
4 [illegible] sunt [illegible], sed hi, qui ex accidenti, in quibus [illegible] calor vigere possit, sunt melancholici, venerem prodesse. Idem dubium etiam de Hippocr. eadem qua Aristot. [illegible] [illegible], quòd dicitur, coitum prodesse morbis è pituita

[illegible] est, videretur etiam dicendum, pituitosis 5 materia, frigidæ nempe & humidæ, quæ multo pituita abundant, venerem esse profuturam. Verumtamen non idem est dicere, venerem prodesse morbis ex pituita ortis, & venerem prodesse naturis pituitosis, nempe pituitosæ naturæ debili calore sunt [illegible], & [illegible] abundant, at qui [illegible] morbos pituitosos, potest [illegible] calore abundare, & sanguine, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per venerem [illegible] copiam, ubique eo, quod [illegible] [illegible], [illegible] proprium corporum [illegible] refrigerationem [illegible] [illegible].

De ætatibus autem ea cum peritioribus Doctori- 6 bus determinandum; [illegible] quidem, quòd & spiritu, & calore, & viribus jam materia [illegible] [illegible], [illegible] Veneris operibus vacare [illegible] potest. Ab hoc autem tempore, quod in hoc negotio à [illegible] [illegible] liber, [illegible] tam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] quadragesimum, vel quadragesimum quintum, [illegible], [illegible] usque ad quinquagesimum, vel quinquagesimum quintum, medio modo se habet, [illegible] ita ætatem excusare dicitur, ut legitimum impedimentum [illegible] reddendi debitum, aut omni ex parte, [illegible] majori, ita ut [illegible] [illegible] qui reddere [illegible] [illegible] singulis hebdomadis, [illegible] sufficere reddere semel in mense, quod ab [illegible] redditione [illegible] [illegible] possit, [illegible] [illegible] hanc ætatem [illegible] [illegible] evidentissimum [illegible] periculum. Sed tamen hæc nihil per se operantur, nisi simul [illegible] [illegible] ætatis [illegible] [illegible], [illegible] non semel dictum, ætates non annorum numero, sed virium robore sunt metiendæ. Verumenimvero ætas, quæ [illegible] [illegible] præcedit, nempe [illegible] [illegible] vigesimum primum, quemadmodum [illegible] Veneris [illegible] [illegible], ita [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible], & reddere debitum [illegible], illud tamen certum est, hanc ætatem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] in prima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] læsionem, ut [illegible] per singulos dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] robustiorem adolescentem posse credidetim, [illegible] [illegible] cum [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], ut aiunt, [illegible] [illegible], & corporis [illegible] [illegible], & vires [illegible] [illegible], & hominem ad multos morbos disponere potest, [illegible] & imbecillem prolem, morbisque [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] conjunctione con[illegible] est.

Ab hoc considerandum est de principum partium 7 utriusque debilitate, sic enim interdum, ut corporis quidem [illegible], temperamentum, & robur Veneris labori hoc satis sufficiant, sed vel capitis, vel cordis, vel stomachi imbecillitas [illegible] [illegible] [illegible] obstare [illegible]. Nemo dubium est, naturalem [illegible] principum, vel [illegible] partium debilitatem & constitutiones [illegible] [illegible] membra posse [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] partium morbos laborantes, [illegible] [illegible] impedimentum dabunt reddendi debitum. Sed de his plura extrahemus, cum de morbis hanc eandem debiti redditionem impedientibus verba faciemus.

Jam verò ad ea, quæ ex accidenti avenient, considerenda properemus, & primo loco se offert ipsum tempus, circa quod illud notè [illegible] naturalibus [illegible] 8 [illegible] (ut [illegible] [illegible]) mulieres magis appetere coitum [illegible] æstu, quàm [illegible] [illegible] [illegible], quod etiam ex Hesiod. & Arist. pluribus in locis, præcipuè [illegible], lib. 4. probl. c. 26 & Plin. [illegible] [illegible] [illegible] Tiraq. in leg. con- 9 [illegible] lib. 8 gloss. [illegible] part. 9. n. 113. de [illegible] [illegible] [illegible], salaciores sunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] cum ergo tum [illegible] facilè possit, ut mulieres debitum [illegible] [illegible], [illegible], an temporis [illegible] [illegible] à redditione [illegible]

[illegible], dicendumque videtur, nunc tempore [illegible] in totum, aliquando ex parte excusare posse, ut minus totum excusare potest æstas [illegible], ut [illegible] decretum [illegible], concentu [illegible] imbecillitatem, & ob facilem earum resolutionem, ob [illegible] conceptibilem, summam hominibus ex coitu periculum. In æstate tamen hoc non habet ete locum, ut in totum excusari possint, sed tamen ex parte, ut si conjuges [illegible] in die, non excusabantur [illegible], vel reperta [illegible] hebdomade, durante æstu, ex hac enim notabile nocumentum non reportabunt.

20 Porrò Medici, cum inter cætera tempora certum dixerint esse Veneri aptissimum, cuique suspecta habuerunt, omnium tamen maxime æstivum, ob calorem caloris [illegible], ejusque facillimam resolutionem, vicissimque, ut dixi, summam imbecillitatem, [illegible] hyemale tempus, & autumnale, licet non [illegible] pronuntiaverint, non ut æstivum [illegible] vituperarunt, licet plerique [illegible], quam æstivum, sed autumnale pro omnibus damnandum esse ad hunc effectum existimaverint, quod & corpus imbecille adhuc calore de [illegible], & [illegible] humoribus, & [illegible], quod quemadmodum [illegible] & [illegible] ut [illegible], sic etiam in autumno, qui frigidior & siccior sit [illegible], magis quam [illegible] tempore, nocere futurum sit. Quod [illegible] est, [illegible] à debiti redditione excusabit, licet vulgo contrarium proverbium habeat, [illegible] in [illegible] ad [illegible] congruunt, [illegible] proverbium. Ergo hyemale tempus maxime [illegible]; ut non quantum vero, coitu absque incommodo uti [illegible] possint, nec ut in æstate, & in autumno [illegible].

21 Considerarunt porrò Medici, [illegible] certum particulare diei tempus, & quæ circa [illegible] corporis [illegible], [illegible], [illegible] hominis [illegible], vel post [illegible] celebrandas, [illegible], cum [illegible] à lecto homines [illegible]. Nos Galeni, [illegible] Medicorum [illegible] docti, dicimus, [illegible], & [illegible] semper esse [illegible], periculum enim imminere. Videndum ergo, an progressus à debiti redditione [illegible] debeat, [illegible] esse [illegible] certum [illegible], [illegible] ergo à [illegible], [illegible] & [illegible] homo excusabitur: non [illegible], sed [illegible] concumbere cogitetur. Optimum verò quis concumbat à cibo, [illegible] Medici, qui ad [illegible], & cum [illegible], cum cibum moderatum sumpserit, à [illegible] opportunum sit, concumbere verò [illegible], & [illegible] debitum [illegible] si aliquod periculum [illegible], quam ut [illegible] à debiti redditione [illegible], tamen, si [illegible] semper [illegible] opportunum, non [illegible], [illegible] sicut [illegible] qui ex coitu [illegible] & stomachi cruditates, dolores, vertigines, capitis debilitatem, & alia non [illegible].

22 Cæterùm tempus [illegible], vel nocturna facta, vel [illegible], aut quomodocunque [illegible], in qua vires quoquo modo sint dejectæ, [illegible] à redditione debiti, cum [illegible] concumbere, [illegible] periculo sponte occurrere; ut post [illegible] tempore [illegible], post [illegible] sanguinis [illegible], post [illegible], post uberem sudorem, & in [illegible], post [illegible], sic etiam post jejunium, [illegible], in quo nihil homo ingesserit, quod non minus [illegible] est [illegible]. Circa quod tamen dubitari potest primò, an qui debitum redditurus est, ie-

[illegible] jejunet; & circa hoc non malum, quum [illegible] determinanda, vices, ut admonuimus, examinanda, quæ, si [illegible], & debitum [illegible] reddendum, nihil [illegible] impedimento esse [illegible] debiti redditione, si jejunium juxta Ecclesiæ Catholicæ ritum sit observandum, nempe ut semel in die ad libitum comedamus, quicquid libuerit, [illegible], [illegible], [illegible], permisso insuper vespertino [illegible], quod [illegible] causa, si [illegible] fecerit, desumi poterit. Aliud verò, si jejunium rigorosius esset, & plurium dierum futurum sit, ut [illegible], & [illegible] jejunandum, tunc certe, ob [illegible] debilitatem, non posset [illegible] periculo homo jejunans, [illegible] & [illegible] jejunium; [illegible] debito, ad quod ex Justitia tenemur. Advertit autem, nunc diei jejunium ordinarium nihil notabilis detrimenti afferre [illegible], qui [illegible] debitum, [illegible], quod in [illegible]; contra autem, si plurium dierum, ut in Quadragesima.

23 Nota ulterius, secundum Canonistas non posse conjugem se jejunio, & abstinentia ita macerare, ut non debitum reddendum. Summ. Armilla verb. debitum conjug. Sum. Sylvest. verb. [illegible] Comm. de sacram. diss. 34. dub. [illegible] n. 18. [illegible] lib. 10. de matrim. [illegible] 7 Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 3. n. 7 quod in totum verum est, ut non solum habeat locum, ubi impotens evaderet, sed etiam ubi defatigati ex hoc redderent, & maxime mulier, quam voluit ex hoc mortaliter peccare, quia dedit causam, ut [illegible] etiam [illegible] [illegible], qui [illegible] occasionem haberet committendi adulterium, ut prosequitur Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 19. n. 4. Et ex hoc etiam [illegible] potest alterum dubium, num scilicet, qui jejunavit, teneatur reddere debitum, [illegible] ultimum nempe qui commune hominum robur adæquet, [illegible] excusatur ex [illegible], aut ulterius diei [illegible] à debiti redditione; secus [illegible], si fuisset plurium dierum, & multò magis, si jejunii [illegible] rigorum transcenderet, ut fuisset cum pane & aqua. Sed in hoc quoque virium robur attendendum, [illegible], & longo [illegible] macerarentur, [illegible] terminos [illegible], ut [illegible] loquendo, dummodo vires sufficerent, excusaretur à debito reddendo in totum, nullo imminente sanitati periculo.

24 Sequitur post hæc labor, qui si vel jam præcesserit, vel [illegible] postmodum [illegible] modo fit [illegible], à [illegible] hominum prohibet, ut [illegible] inire velit, ab eo abstinere debeat; licet enim, ut Ruf. apud Oribas. lib. 6. [illegible] dicebat, [illegible] Medici [illegible], [illegible] labores, nempe [illegible] esu pro remedio laborum, tamen, ut ipse Rufus addebat, [illegible], cum imbecillitate usui non possit laborum remedium: nam ipse coitus [illegible], ut Hippocr. Galenus [illegible] de morb. vulg. comm. 3. text. [illegible] labor [illegible]. Et tamen non videtur absque apparenti fulcimento dixisse Medicus ille, [illegible] labores, nempe [illegible] pro remedio ejus lassitudinis, quam laborem [illegible]; [illegible], ut [illegible] spirituum resolutionem, ex intellectum [illegible] per laborem. [illegible] concubitus, [illegible] modice refrigerando, [illegible] tollit [illegible] resolutionem spirituum, [illegible] modo labor [illegible] potest, sed neque [illegible] ex parte est in Galeni [illegible], quod [illegible] labori [illegible], quia & Celsus [illegible] lib. [illegible] cap. 3. levat lassitudinem, [illegible] laborem [illegible], [illegible], quem [illegible] prosit, ad quod in consuetudine est, [illegible].

Quicquid autem de hac re [illegible] sit, certum est, laborem excusare à debiti redditione, quod intelligendum, ut [illegible], de labore [illegible] & [illegible], [illegible] si [illegible] se [illegible], ut

M [illegible] post

post familiarem, quotidianumque laborem consumebat, & ex hoc nihil jam detrimenti perceperit, non erit hic labor sufficiens ad excusandum immoderati tamen laboris ducendi, qui ultra vires sunt collecturum, vel ultra consuetum fiunt; semper autem immoderati dicuntur in relatione ad ipsum laborantem, nam qui labor, respectu Sociæ, erit levis, gravis immoderatusque erit respectu Cellæ, & sic ex uno, eodemque labore, quod quotidianum, Cellas excusari poterit a redditione debiti, Socceter nequaquam, ex eo quod Callitas, vel quia non est assuetus, vel quia imbecillis corpore est, insigniter debilem redderet Socetem, vel quod sit assuetus, vel quod simul sit, & robusto corpore, ne [illegible] quidem. Sed de labore alias *lib.* 1 *tit.* [illegible] differui.

16 Remanet tandem inter causas virum excusantes à debiti redditione, de morbo considerare. Sumthemus ergo primò hanc conclusionem, omnibus Medicis, sed quod magis in Medicis, omnibus professoribus, imò & ipsi imperitissimo vulgo receptissimam, morbum esse ex [illegible] causis impedientibus Veneris usum. Est enim morbus res præter naturam, & naturæ ipsi inimica, unde in quovis morbo supponitur natura debilitas, & naturæ viribus [illegible] At venericulos, & multo valore naturali indiget, & prosperam requirit valetudinem, namque corporis valetudinis, ut dicebat Arist.

17 8. *de hist. anim.* c. [illegible] quæcunque ad coitum excitant [illegible]; unquam [illegible] ex cunlis prodent [illegible] apud Jurisconsultos dictum reperies, & communiter

18 tui [illegible] in valetudinario [illegible] penitent. *Mescar.* & *probat. concl.* 3[illegible]. *n.* id quanto magis non [illegible] in eo, qui jam ægrotat?

19 Licet autem constet, ut aliàs etiam probavi, coitum non modo ad tuendam sanitatem ut prodesse confert, sed esse causam tenentium plurimarum ægritudinem, ut cum Hippocrate, Aristotele, Galeno & Avicenna, [illegible] præcipue consentiunt Medici [illegible] Medicorum schola, quemadmodum recensui *lib.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 5. *n.* 5. & *seq.* notumque autem optimè morbis ac pituitæ genitis, ut post Hippocratem signavit & mac Aristot. *lib.* [illegible] *problem.* n. 51. quod, quæ [illegible] fit, reponunt Doctores [illegible], & post Concilium, Septulum Gustiniunum, ubi [illegible], tamen hi ipsi morbi

20 legitimum impedimentum præbere debent in Veneris usu, quia quandocunque coitus pro conditione cujus morbi sit [illegible], non debet, qui coitus est, [illegible] voluntate cæsarea, sed libido fit, & quando opportunitas exigit, concumbere, ut si non modo Veneris morbum non curabit, sed etiam adaugebit, aut hominem in periculo morbi constituet. Non tamen debitum dicam, quod, si autem opportunum petere, & redditio [illegible] usui utilis tum etiam morbi [illegible], ut tenetur, modo ad illum [illegible], redderet debitum, contrà autem, si extra opportunitatem urgere.

21 Sed qualisnam morbus ad hunc effectum dici debet sufficienter excusare? unum sufficienter quilibet, etiam levissimus? Advertendum circa id, quod detrimentum redundet uno ex debiti redditione, ut ipsum legitimum [illegible], debet ubi non tibi, ut ait, si modicum futurum sit, non legitimè excusabit, quia præponderat illi lex Justitiæ, obligans ad debitum reddendum. *Sanch. de matrimon.*

22 *disp.* 24. *n.* 1. 9. *Pontius* [illegible] *lib.* [illegible] *c.* *n.* 3. Quia verò fit, dicendum primò, In [illegible] debiti redditionem sufficere, ut morbus sit levissimus, ad [illegible] tantum, qui frequenter [illegible] habendo [illegible], absumendoque substantium [illegible], ut levissimo morbo, maximum ad [illegible] dispositio, ant morbolus apparuerit, facile potest sicut, frequenti [illegible], & [illegible] totus [illegible] hominum rebus, & consuetudinem. At in [illegible] debiti redditione, in viribus [illegible] dicere [illegible], non sine illi quæ [illegible] ad [illegible]. Natura enim, [illegible] [illegible] considerationis, [illegible] sponte [illegible], maxime in [illegible]. Morbus urge,

qui legitimè excusset, debet esse talis, ut consequenter lædat opportunitatem, & vires aliquo modo deficiat.

Cæterum circa morbos [illegible] primo ita 23 videtur pronunciandum: Morbi omnes, qui cum febre sunt, aut febres concomitantes habent, quæcunque tandem illæ sint, aut continuæ, aut intermittentes, aut lethales, aut non lethales, acutæ, aut chronicæ, aut essentiales, aut accidentales, aut ephemeræ, aut putridæ, aut habituales, omnes, ex singulis hominum [illegible] coitu usu prohibere debent, ob damnum notabile ab ejus usu eminens, quia, cum in febre calor vigeat præter naturam, certè necesse est naturalem calorem succumbere, et in Venereis, ut jam sæpe diximus, calore naturali multo quidem, ac regeto est opus. Sic ergo ex coitu, ob [illegible] omnem, calor naturalis debilior redderetur, jam ubique ullo debito naturali summopere lædi necesse est. Immineret ergo notabile, ac insigne periculum ex coitu, febre, quæcunque sit, legitimè excusat non reddendi conjugale debitum.

Secundo dolores omnes insignes, & maximè 24 nobiliorum partium, nullo impedimento sunt, ut uter reddere possit debitum, nequaquam interest, utrum à causa calida, vel à frigida dependentem habeant; tum quia in [illegible] dolore [illegible] digno sit notabilis spirituum resolutio, ex qua utres duplicatum in modum [illegible] est dubium, & in Venereis plus hæc spirituum resolutio, & ob accelerationem [illegible] spirituum motum, & ob laborem, & ob voluptatem multo magis adaugeatur, consequentia, ex Veneris usum notabile afferet periculum, ubi dolor aliquis virum cruciat, quisquis ille sit, & ideo hujusmodi dolorem semper [illegible] legitimam excusationem reddendi debitum. Imò non solum hujus generis dolores vetare debent, dum ubique urgent, sed etiam per aliquod tempus post eorum remissionem, ob eandem virium dejectionem, quæ certè ante usum Veneris undequaque est necessaria. An autem accipi doloris debeant, qui è multitudine sanguinis originem habent, vel à retento semine dubium esse posset, quia videntur in his casibus Medicum cupiunt longatuit evacuationem ut [illegible], etiam tamen evacuationem adjumento usse. Sed hoc potest habere locum in retento semine, quam in doloru à languidis capitis; certum tamen est minus multo nocumentum hominem, in his doloribus à languore, ex venere percepturum, quam ex aliis.

Tertio, morbi omnes, qui certis insultus, & exacerbationem habeant, ex [illegible], aut unde [illegible], etiamsi præsentes non sint, sed aliàs familiares extent, dummodo sint notatu digne, legitimè virum excusare possunt a debiti redditione, non solum, quia Veneris potest eos morbos sæpiùs accersere, accersere debent, sed etiam quia possunt eos pejoris conditionis efficere, ita ut non solum aliàs consuetam afferant molestiam, sed vitæ evidentius insidientur, tales sunt capitis dolores periodici, Apoplexia, Epilepsia, Vertigo, Paralysis, Asthma, sanguinis sputum, & stomachi dolores, dolores item Colici, Iliaci, Nephritici, utericulares, & ulcera geometrica; quod tunc absque dubio locum habebit, cum idem eis elicitemel eoque etiam Veneris usu, eorundem morborum accessiones esse expertus.

Atque hic quidem sic universaliter determinentur, 25 ad particulares jam morbos devenientes, dicamus primo, capitis morbos, qui nervosi quoque parte sunt affecti, etiamsi leviores sint, facilius à debiti redditione excusare; cum enim Venus nervis [illegible] maximè [illegible] *Rufus, vel ovaria, &* [illegible] morbi nervorum ex quocunque humore causa intentur, certum ut, eos in Veneris usu maximum incrementum posse. Itaque non modo Apoplexia recenter præterita, Epilepsia, insignis Paralysis, convulsio, ubique hic similes morbi à redditione debiti excusare debeant, sed etiam membrorum tortura, paralyses leviores, Morbus Sonticus, sive Vertigo, & siqui alii hujus generis sunt, sed gravioret non modò legitimè excusare debeant, dum certè molt-

molestant, aut de cætero molestaverint, sed etiam si jam per nonnullas dies præterierint, qui plures, vel pauciores esse debent, juxta majorem, & minorem morborum fortitudinem. Contur enim facile eos morbos in personis ad eos dispositos excitare potest, & cum evidente periculo hominem subjicere.

27 Porro morbi omnes somnolenti non solùm, quia ut plurimum febrem adjunctam habent, sed quia à frigidis causis originem ducunt, debilem cerebrum supponunt, maximè in Cerebro, cui Venus ex sua natura opprime est inimica, excusare a debiti redditione tales sunt Letargus, Carus, Catoche, Catalepsis, Coma, seu Cataphora, vel Subeth, vel Sopor, & hujusmodi: quibus tamen præsentibus, certum est sucaduum mortem petere debitum, quum tamen non peccaret exigendo, cui autem etiam iisdem morbis commitentibus excusari debet. Addendi insuper sopor, seu somnolentiæ morbus aliarum generationum, nempè saluti quidemque genus, ut Melancholia, Mania, Lycanthropia, oblivio, & hujusmodi, tamen eorum sanguinei à Veneris usu oriteri possunt, & indeterminatam conditionem ægrorum requirere. Quamquam verò Aristot. lib. 4 problem. 31 Paul. lib. 6 c. 35. Oribas. cu Rufo collect. lib. 6. Avic. 3 lib. fin. 2 tract. 1 cap. 16 & cu 4 tract. 10 cap. 16. & inter Jurisconsultos ex Honorius Tracq. de nobil c. 30. n. 195 & de leg connub. gloss. 9 num. 58. colligitur, Venerem, ut dicit dictum, Melancholicis, morbisque Melancholicis esse prohibitam, tamen hoc universum, & simpliciter verum non est, ut ibi experientia percipitur. Nam in Melancholiis, ut morbis Melancholicis, aut frigidus, aut siccitas, aut utrumque simul quidem mire usurpetur, uue etiam inferiora [illegible] Venus autem calefaciet, & siccat, spiritusque unionem, quamvis exiguam Melancholici usum, optam habeat.

28 Superiores morbos subsequuntur ægritudines sensorum, quamvis illi, qui etsi quoquomodo incommodent, nullum impedimentum sunt in reddendo debito conjugali, quia cum omnibus sensibus Venus sic offensa, præ cæteris maximè oculos. Rufus apud Aristot. 14 Cantic. & in princ. quia cum indigeat oculorum spirituum ope, dic ut hebetus insignitur hebetescunt. Sunt verò hujusmodi morbi Ophthalmia frequens, Oculorum ulcera, & ecl. mata, Albugines, Pupillæ dilatatio, & Tabes, Suffusio seu Cataracta, Glaucoma, Offuscatio, Obscuritas sive Amaurosis, Hebetudo, Nyctalops, & id genus alii. Nec minore consideratione dignum impedimentum est, quod præbent morbi sensum Auditus labefactantes, nam & huic sensui noxia Venus est. An verò surdus Auditus læsio, quæ ex redditione debiti procedit possit, sufficientem vim excuset, Canonistæ determinent. Illud certum est, frequentiorem Venerem usum totalem Auditus deperditionem inferri, in his, qui sensum hunc debilem sentiunt, aut alterius læsum habent. Quod sic sufficiens causa est non reddendi debitum, etsi virum ad frequentem redditionem non tenere dicendum, si hunc sensum malè dispositum habeat.

29 Succedunt prænominatis Pectoris morbi, de quibus peculiariter dicebat Rufus apud Oribas. ubi proxime. Habenda quoque est ratio omnium morborum Thoracem obsidentium, aut quos ubicumque esse suspicamur, vel quidem addidit, *aut quos ubi sunt esse suspicamur*, quandoquidem Venus pectori est adversa, ipsumque pectus, ut viscera in eo contenta ut Veneris usu debilitentur. Ubi ergo, aut universalis pectoris subsidet, aut eorundem angustia, aut insignis cordis dyscrasia, aut Pulmonum siccitas, aut ulceratio, vel aliquam partium fonticulus, aut spirandi difficultatem, aut syncopen, aut sanguinis sputum, aut Cordis tremorem, vel aliud quodam hujusmodi affectum minimè, certa legitima causa subest, virum omnino excusare à conjugalis debiti redditione.

30 Subsequuntur morbi partium naturalium, & pri-

mo Hepatis, Lienis & ventriculi. Harum ergo partium frigida intemperies, quæ insignis fuerit, possunt excusare virum à debito redditione. Venus enim usu longiori maiorem partem coherentem, facile calorem, Hydropem, insuperabiles cruditates, ulteriusque hujusmodi affectus facili negotio excitare potest, qui hominem in evidentissimum vitæ periculum præcipitare certum est. Difficilius quidem incommodè efficere potest excessus earundem partium sicca intemperies, quæ utique profus continuanda periculo hominem exponeret. Venus enim exsiccat, quam non est, ut Melancholiæ exterminata conficiat. Aliæ verò dyscrasiæ, calida nempè & humida, non tanti relevantes fecicunde, ut a toto à redditione debiti, aut magna ex parte excusare possint, cum non adeò inimicam Venerem experiuntur. Sed si verum est, supradictas partium intemperies hominem excusare, in poste excusare à debiti redditione, multo magis certum erit excusare aliquos morbos prædictarum partium, qui ex aliqua ex supranominatis dyscrasiis originem trahunt, talis est Hepatis imbecillitas, quæ, qui laborant, Hepatici dicuntur, Hydropis species omnes, non in fallo affectorum, sed eorum infieri, quia & Cachexia, quæ Hydropem præcedit, Morbus Regius continuum, continuò recurrentes dolores, rebelles cruditates, inappetentiæ non facile superabiles, Cardialgiæ, & si qui alii morbi notati digni sunt, qui ad quem ex prænominatis partibus obsidere contigerit, & maximè centeculum, quæ ventus, ut inquit Rufus ap. Cantic. cap. 1 sic efficeretur in debilitate ventris seu cordis in stomacho, hoc est, ex cæteris una hæc causis magis ussiccat ad debilitandum stomachum, & cibò, ubertas, abstinentia ejus consequuntur virtutem stomachi. Hic etiam adnumerandi aliqui hujusmodi partium, & Intestinorum affectus, ut insignis Diarrhœa, Cœliaca passio, Cholera, Lienteria, Dysenteria, Fluxus Hepaticus, aliaque nonnulla Fluxus generis; Intestinorum, vencitisque insignes dolores, & maximè Ileus, Volvulus etiam dictus, & Colicus. Quamvis in his quam omnem, & longus fluxus, Rufus apud Oribasium, loco citato, vetuit hos morbos Veneris usu aliquando sanari, sed id multo cautione usurpandum, innuente Medici. Jam enim aliquo est Hippocratis sententia, Dysenteriam solvi turpi scortatione, ex quo dixit Amatus Lusitanus Curat. Medic. cent. 3 cur. 47 ex quo sanitatem itidem prodest experientia docuit. Sed quæ per remedia sanitatis usurpentur, non facile secundum alterius voluntatem usurpari possunt.

31 Inter naturales partes Renes adnumerandi sunt, Vesica, & Testes, horumque morbi notatu digni, & qui justam excusationem vim præbent non reddendi debitum, sunt, Dolores Nephritici, uno præsentes, nec familiares, hoc est, qui quolibet ex occasione reversionem faciunt, Renum ulcera, urinæ suppressio, & Ischuria, Diabetes, & si qui alii sunt prædictis non dissimiles. Gonorrhœa vera, nam pseudogonorrhœa, quæ est materiæ cujusdam, non tam propriè seminalis ex genitalibus profluvium, non est sufficiens causa excusandi, quemadmodum nequaquam quidem leviores morbi ut Herniæ species omnes, non tamen magnæ, item magnæ possent magnum ex parte excusare, quia frequentes coitus ex magno experimento, & partem celeriorem excitum debilitando, possit eos morbos insigniter facere deteriores.

32 Post hæc sese nobis offert aliquid dicendum de vulneribus, quæ alterius exigua sint, ut nullo consideratione habere debeant, pro eorum gravitate aliquem c. aut minùs excusabunt. Semper autem ratione excusabunt, dum vigent, sed gravia absque dubio ad multo longiorem terminum, imò si partium nobiliorum sint, & maximè Capitis, non solùm, dum vigent, excusare debent, sed etiam per totum vitæ curriculum, saltem à frequentiore redditione; quia magna vulnera nobiliores partes obsidentia corpus in posterum mirum modum debi-

lio-

bilitatem relinquunt, quia & hominem, ut ultra dixi, sterilem reddunt, non tantum solum; sed etiam vehementer quandoque ex illis partibus perusserunt, ut Cupreo, Spina, vel Curvitu, [illegible] dum usum et excultimentum, in tantum unum [illegible] minem vires naturales [illegible], ut cos in Venerem possibus reddunt notabiliter segniores, ut notat Alex. [illegible] Prax. [illegible] Sed & magna ulcera pari impedimento, aut non multo minus usu dolent, nam dolore, & perenni sanguinis [illegible] aut pari, vel cujuscumque materiæ, etiam [illegible] [illegible] debilem hominum ita reddunt, ut sequentem Veneris usum, ubique ulcere [illegible] dio sufficere non possit, & [illegible] tur, facile intelligitur.

Eum posteriore aliquid dicendum de morbo Gallico, & de Cancri morbis, de utrisque [illegible] [illegible] loco agemus. Addendum tantum, Tumores etiam externos non usquequaque, hominum magnitudinem, illum à debiti redditione magna parte excusare, nisi sensibiliores partes occuparint, vel magnitudine sint non considerabiles.

SUMMARIUM

1 *Non est par ratio viri, & uxoris in reddendo debito conjugali.*
2 *Mulier satisfacit debito, patiendo se à viro [illegible] absque eo, quod semen emittat.*
3 *Non licet negare debitum, ut plures filii [illegible], sed [illegible] ob id à viro.*
4 *Mulier à redditione debiti excusant viriorum, quæ [illegible] mulieri.*
5 *Quales esse morbi debent, ut mulierem à debiti reddendi excusent.*
6 *Qui morbi mulierem à redditione excusent.*
7 *Præcipui morbi mulierum [illegible].*
8 *Fluxus menstruus diuturnus, & morbosus, an mulierem excuset.*
9 *Veri morbi mulierum [illegible].*
10 *Affectiones hystericæ, quæ excusent.*
11 *Tempore menstrui an debeat reddi debitum.*
12 *Quandonam tales tempore menstrui, [illegible] culpa [illegible].*
13 *Majus periculum [illegible] cum puerpera, [illegible] cum menstruata.*
14 *Puerpera quanto tempore à coitu abstinendum.*
15 *Prægnans an teneatur à debiti redditione.*
16 *Difficultas [illegible] de usu coitus in prægnatione examinatur, & n. seq.*
18 *Veneris usus in prægnantia quando concedatur à Medicis in posterioris mensibus.*
19 *Quædam, etiam absque periculum, [illegible] prægnanti ex Veneris usu.*
20 *Superfœtatio, & partus periculosa.*
21 *Mulier, quæ in partu [illegible] sibi, an excusetur à redditione debiti.*
22 *Mulier an possit non [illegible] conceptionem, si in partu periclitari solent.*
23 *Lactans an excusetur à reddendo debito.*
24 *Ex Veneris usu in lactante mulieri duplex imminet periculum lactanti puero.*

QUÆSTIO III

De his, quæ uxorem à debito reddendo excusant, ut patet [illegible].

1 Non est par ratio viri, & uxoris in reddendo debito, quoad excusationem ex aliquo ex [illegible] minis, ut in superiori quæstione provenientem, quæ multe exuntur possunt virum à reddendo, quæ nequaquam excusabunt mulierem, [illegible] non est [illegible], sed ex multiplici capite, & primo ratione laboris, [illegible] ubique dubio est, concitatorque sit ex parte viri. Siquidem ratione modi concumbendi [illegible] muller [illegible] dorsum jacens, unde [illegible] requiescens concumbit, & [illegible] laboris multum impendit, nisi velit. Vir e [illegible] supergressus perenni motu, & concitata impulsione

— *Scilicet spumam dicurrere amoris.*

Tertiò, ob copiosiorum seminis quantitatem à viro profusam, quam à muliere, quod etiam ex maturæ [illegible], quam semen fœmineum, quia magis spirituosa, licet enim fœmininum in suo genere semen sit [illegible], habens potentium [illegible] similem, ut jam probatum est. Quartò, ratione [illegible] voluptatis à maiore semine effusione, [illegible], [illegible] majore spirituum, & etiam dissolutione, nam dissolutione [illegible] maximè hominum confluit, & qui rei [illegible] quam [illegible] lib. 4 problem. 6 quod de viro quidem magis verificatur, quam de muliere, ut patet, [illegible], ut non possit cum [illegible] tradi per exculum, quod [illegible] quidem ex [illegible] debeat mulier. Præterquam quod sunt aliqui morbi viris peculiares, qui nec nullo modo, nec durum, aut non tam multum mulieres concurrunt, quemadmodum e [illegible] [illegible] sunt mulierum propria, à quibus viri sunt immunes.

Huc accedit, quod in quibusdam primum jam pro- 2 bantur, multa [illegible] debito matrimoniali [illegible] patentis copulandi secum viro, absque eo, quod semen emittat, unde [illegible], imò nulli virium dispendio, nisi [illegible], dubium [illegible] [illegible] nulli dubium usu [illegible] quod [illegible] [illegible] seminis fœminini [illegible], [illegible] quam multum [illegible] impedire seminisplum, si jam sit [illegible] ad seminandum, ne semen effundat, quia [illegible] quod [illegible] peccatum est, quia impeditur generationem, matrimonium [illegible] unde est, quod non licet negare debitum, ut plures [illegible] Navarr. in man. cap. 16. num. 24. Covarr. de sponsal. [illegible] 34 [illegible] 24 [illegible] 3 abstinere à coitu [illegible], ne plures filii [illegible] [illegible] num. 33 [illegible] si conjuges non [illegible], non [illegible] impedire aliquo modo [illegible], ut patet apud omnes Canonistas. Quandoquidem ergo mulier [illegible] copulatur, non potest impedire [illegible] propter [illegible], ubi in [illegible] [illegible] si ad illud [illegible] jam [illegible].

Quæ [illegible] prædicta [illegible] Canoni- 4 stas [illegible] [illegible] modum [illegible] hæc [illegible] primo est, Mulierem [illegible] usque [illegible], [illegible] [illegible] in reddendo debito, neque ob [illegible] à fenio, vel [illegible], neque ob [illegible], quorum est in partu [illegible], neque à [illegible] partium debilitate, neque ob [illegible] tempore, neque [illegible] particulari tempore diei, neque è labore, nisi in excessivo, neque à quovis etiam [illegible] morbo, [illegible], ut [illegible] morbi, qui mulierem excusare debent, [illegible] oportet [illegible] insignem [illegible], sed sit [illegible] modo [illegible]. Et hæc quidem 5 [illegible] in simplici [illegible], nam [illegible] mollestæ potestem non [illegible] seminare, quandocumque vir eam ad copulam exercet, essent hoc certè omnino [illegible] neque seminante mulieris [illegible] cum viro, excusari à redditione potest, quæ magis, ut dicunt, [illegible], quam mulier ex seminis effusione, &c, ut [illegible] refert Orbisf lib. 6 cap. 38. [illegible] laboris [illegible] [illegible], quam à viro, [illegible] etiam [illegible] mulieri [illegible].

[illegible] insuper prædicta sunt, ut [illegible] moderate debiti redditione, [illegible], si [illegible] esset in petendo, [illegible] possunt [illegible] [illegible] prædicta [illegible] virum, quod habere locum, [illegible] mulier [illegible], aut [illegible] [illegible], [illegible] quid per [illegible] mulierem à compressione viri [illegible] sit, tamen si [illegible], atque [illegible] fuerit, notabiliter [illegible], & [illegible] toto labore [illegible] [illegible] perpetuo, accedentibus [illegible] illis [illegible], quæ [illegible], et [illegible] occasione [illegible] ad [illegible] labores perpetiendos mulierem reddi certum est.

Pecu-

6 Peculiariter tamen circa mulieres considerandum de menstruatione, de praegnantia, de puerperio, de lactatione, & praeter haec de affectionibus particularibus, similibus, quoad morbos, hanc universalem considerationem ponamus, omnes morbos, qui cum aliquali notabilem iacturam quamdam habent, sufficientes posse excusare mulierem à reddendo debito; quia, licet modico mulieres labore coitus assuescant, numquam tamen sine aliqua corporis evacuatione [illegible] quoque mulieris sanitati, cum superaddita fatigatio non debetur ulli, quae morbum adaugere possit, sanitatisque recuperationis spem adimat, unde periculum sanitatis apponatur. Caeterorum vero morborum, de quibus in superiori quaestione diximus, quod virum excusent, pauperes quidem excusant, mulierem qui accedere nequeunt pellant, sunt Asthma acta assi gena, Phthisis maxime confirmata, cordis palpitatio, & tremor, Syncopa, aut frequens Lipothymia, stomachi dolores insignes, aut alii partium nobilium dolores acuti, & paroxysmi, & huiusmodi. Sed prae caeteris considerandi

7 veniunt morbi, ad renes, & contiguas quasdam partes spectantes, & primo menstruorum defectus, qui cum per non impedit debiti redditionem ex se; contra vero menstruorum fluxus legitima impedire potest, cum enim ex Venereo usu magis in modum venae adaperiri, foeca magis concalefieri, & sanguinem cum tactis ad uterum moveri contingat, certe ex eo, maxime si frequentius, mulieris salu-

8 ti notabile immineat incommodum. Quod autem nonnulli Canonistae dixerint, debitum reddi debere tempore menstrui, quod est diuturnum, ac morbosum, nempe in eo morbo, quem propter fluxum menstruorum immodicum vocamus, Tolet. *instruct. sacerd. lib. 7 c. 24 num.* Sanchez *lib. 9 de matrimon. disp.* 21 num. 4. & post eum addidit num. 11 Pont. *de matrimon. lib.* 10 c. 14 num. 5 [illegible], ut immoderatum habuit veritatem, ut patet ex [illegible] nempe quod tenetur reddere, statuit [illegible] arcuto. Canonistarum autem sensum talis videtur, quod unum addere, vel exigere debitum tempore menstrui, sit peccatum aut mortale secundum aliquos; aut veniale, secundum communem, nec sufficit tamen si quid iudicetur, ut [illegible] iussa, hoc usuum habere locum, ubi menstruum diuturnum sit, & immoderatum, ut morbosum, ut quo saepius usu illorum sententia [illegible] tamen puerperii immineat mulieri in Venerea usu sanguinis fluxu morbosi, non periculo fore vero est, quod tamen, hic [illegible], iidem Canonistae demonstrent. Habet tamen utilius usualiter magis locum in uno, quam in alio genere fluxus, praecipue autem in eo qui nullo remediari est, & indesinenter usque; aut de facili levatur, & in quo venae minus in modum hiant, & sanguis fervidus, tenuis, biliosus, ac copiosus est, tunc enim tanto [illegible] eo sua [illegible]

9 Secundo inflammationes, apostemata, & ulcera ipsius uteri, quae insignem dolorem, aut aliud quoddam notabile incommodum in congressu uxoris mulieri possunt, certe illam utramque particulam vexantur a subinde [illegible] impulsione, & excitato dolore [illegible] in modum inflammari, ac forte gangrenari potest: quae [illegible] locum habere potest in omnibus, ut singulis [illegible], quae quomodo [illegible] dolorem excitare possunt, siquidem vero in mutato uteri situ, ex quibus ad anteriora, aut ad exteriora versus tunc enim ex eo, quod virilis membri in uteri corpus impingat, collum molestiam molestam experiuntur, & si saepius iteratur, manifestum habetur inflammationis periculum. Namque contra hoc sane videtur sententia Mercurialis *lib. 4. de morb. mul.* ut qui ex eo, quod Aetius *7 de hist. anim. cap. 2* scripserit, in mulieribus uterum aliquando descendere, propter coitus desiderium, huiusque causa, [illegible], consuluerit coitum in hoc uteri prolapsu potius prodesse, quem obesse cum contra Hippocrates *lib. 2 de morb. mul. cap. 37.* ubi uteri extra naturam progressi fuerint, prohibet mulieri accessum ad virum, cui est magis adhaerendum. Nisi dicamus Hippocr. voluisse, esse abstinendum à coitu, cum uteri foras prolabuntur, Mercurialem autem non obliquo eo, quod, extra prodeunt, simpliciter defendunt.

Tertio affectiones hystericae, quae ab utero sane 10 aut ex magna saltem copia provenientes, malum exercent, nisi a sursum capita [illegible], sed non [illegible], quia non modo nihil detrimenti his casibus ex Venereo usu expectandum, sed potius etiam [illegible] vigere noceant [illegible] sperandam per coitum [illegible] à capite, corda, [illegible], & superioribus partibus [illegible] ad ipsa ab utero [illegible], quia & ipsa [illegible] apperiuntur, vias magis [illegible], & menses facilius eunt, [illegible] mulier ab huiusmodi affectione [illegible] ab ipso utero [illegible], quia & evacuatione [illegible] superabundantis [illegible] liberatur, quod satis superque non [illegible] maritatem habeat [illegible], ut Mari [illegible], & patet exemplo viduae apud Galen.

Caeterum quod ad menstrua pertinet, volucrunt 11 Canonistarum nonnulli, ut iam supra recensuimus, tempora menstrui non esse peccatum [illegible] debitum, maxime si non mulier, et ex D. Thom. Navar. *in man. c. 16 num.* 22. Scot. *in 4. sent. dist.* 32. *quaest. unic.* & in Summ. & Ledesm. Sanch. *de matrimon. lib.* 9. *disp.* 21 *num.* 4. quod habere maximum locum putat Sanch. Aug. *part. 1. tr. verb. debitum coniugale, num.* 15 ubi persuasum est super morbo affectum conservandum prolem, sicut alii voluerint, hoc esse tantum veniale peccatum. Tolet. *instruct. sacerd. lib.* 7 *cap.* 24 *un. a* Cov. *ue. de sponsal. cap.* 5. *§.* 9. *nu.* 76 *tom.* 2 Pont. *de matrimon. lib.* 10 *c.* 14 *num.* 6 alii tandem [illegible] peccatum sanctorum. Sanch. *ubi supra, num.* 7 Alphons. Vivald. *in cand. lux. part.* 2 *tit.* 17 *in de [illegible] debit. coniug. nu.* 9. Circa quae nonnulla mihi, uti Medico, sunt adnotanda, quae maxime ad rem faciunt. Primo tamen illud certum est, quod notent etiam Canonistae, Summe Annillu, [illegible], debitum coniugale, apud Legem Veteri in eam fuisse culpabilem cum tempore menstrui factum, ut multa poena mulctaretur, quemadmodum huiusce *Levit. cap.* 20. *vers.* 18. neque aliam ob causam interdictum ab illa Lege, hoc est, nisi quia in eum in [illegible] Legislatus, ut populum in lepra mundum [illegible], cum illos ob regionis, quam incolebat, naturam, & aliud dispositiones ab extra admonitiones, populus Israeliticus hoc morbo esset maxime obnoxius est enim lepra morbus Aegypto, finitimisque regionibus patrius, ut alias diximus, unde Lucret. *lib.* 6. *de rerum nat. inquit*

Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media,

Et Fraust. *lib. 1 Syphil.*

Ut Elephas inter Ausonius integritas, ut
Sit Lichen [illegible] dos, quibus [illegible] Nili
Gens [illegible] [illegible] labor at

Ideoque in leges de Lepra, & Leprosis promulgatis. Modo verum est ex coitu cum muliebri menstruata pullulorum immunere, ut prolis maxime deformes, & monstrosas, & huiusmodi morbo infecta nascantur. *cap.* 21 *gl.* 22. *quaest.* 4 *aut* [illegible] *quaest.* 7 *&* 32 *quaest.* 4. Scotus in 4. *sentent. dist.* 32 *quaest. unic.*, ut Medici etiam fatentur. Card. *in lib. Hipp. de aëre [illegible]* 24 *text.* 46 *in fine.* Namque solam proles tamen ex coitu tempore menstruo celebrato, sed etiam ipsa coeuntibus, disponit enim, eumque, tempore ad eum morbum. Scotus ibid. & ex nostris Avic. [illegible] 1 *in fin.* Avic. 3. *sect.* 3 *cap.* 7 Marcmiul. *lib.* [illegible] *morb. mul. cap.* 8 & Nonnull. *in* [illegible] *Merine* [illegible] *lib.* 10 *cap.* 13. Quod autem non Medicus tamen, sed vulgo etiam ipse consultat nostri seculi usque, ut qua etiam Mercurialis *ibid.* alii ulterius ex coitu cum menstruata mare gonorrhaeam, non quidem veram, sed ulcerosam, plurimum gonorrhaeam dictam, contrahere, aliisque con-

nonnullae morbosa sanguinis genitura, ex ipsis menstruis per genitales partes [illegible] communicata, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] sequitur, [illegible] [illegible] virtus, morbique [illegible] [illegible] [illegible]: quin atque ipsae mulieres [illegible] hoc coitu tisi immunes, eadem tollitur experientia aliquando coitu in causa est, ut menstrua [illegible] plura, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], unde plures polluuntur morbi. Quibus sic [illegible] habentibus, determinandum à Canonistis [illegible] est, [illegible] [illegible] prædictorum per coitum immutetur, [illegible] [illegible] culpa [illegible], possint conjuges, nulla urgente necessitate, nullaque legitima ex causa, tempore menstrui, ad solam libidinem explendam, [illegible] committere [illegible] [illegible] quod matrimonii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] enim nulla [illegible] menstrui sit conceptio, quod Medicis est notissimum, & notat et Canonistis Pontius *lib. 10 de matrimon. cap. 14 num. 8.* Credidicium autem Canonistis non tam facile ab omni culpa immunes ex [illegible] conjuges, quæcunque menstrui tempore, hic optime perpendat. Quod si sententiam suam mutaverint, & non aliter supra citata determinaverint, in hoc casu aliquam culpam intervenire, tunc admonendum est, posse [illegible] menstrui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tantum, ex quo conjuges fiunt ab omni culpa immunes [illegible] etiam cum hoc menstrui aliquando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in [illegible] nullo enim [illegible] consilium Medici, ut Hipp. *lib. ad mulier. pert. [illegible] & mox ut prim. de morb. mul.* ut [illegible] adhuc mensibus [illegible], & [illegible] [illegible]. Dari insuper & aliud potest [illegible], [illegible] culpa [illegible], nempe quando mulier, [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] videlicet, tunc [illegible] [illegible] ex menstruis [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Sed circa redditionem & exactionem debiti, tempore menstrui, vide distinctiones [illegible] à Sum. Ang. *verb. debitum conjugale, n. 14.* & à Sanchez *de sponsal. & matr. lib. 9 disp. 21 n. 5 au. 56. & seqq.*

Eadem dubia [illegible] possent circa [illegible], quæ jam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Canonistæ eadem [illegible] [illegible]. Sum. Ang. *verb. debitum conjugale, num. 17.* Pontius *lib. 10 cap. 14 num. 8.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] autem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
13 [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mulier [illegible]. Quod si [illegible] [illegible] [illegible], tunc [illegible] [illegible] [illegible] & monstrosi fœtus, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] nil, quia [illegible] [illegible] mulieres sanguinem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] menstrui, nihil [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] humorum [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] Hippocrate [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] evidentius imminet periculum mulieri ne [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] imminet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] menstrui. Cum quibus insuper admonendum, nunquam dari posse legitimam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] menstrui (nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] fornicationem, & [illegible] [illegible] inhibendos) Quandocunque ego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Canonistæ [illegible] [illegible] [illegible] tempore menstrui, tempore puerperii semper, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in culpa. Sed per quodnam tem-
14 pus abstinere debent conjuges [illegible] fluxum menstruorum, per quod item in puerperio? Et [illegible] menstrua dicendum, servandum esse [illegible] tempus particulariter [illegible], nempe quousque à sanguine mulieres sint emundatæ. [illegible] plerisque post sanguinis excretionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] impedit conceptionem, & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vix unquam omnino [illegible] [illegible], non prohibere debet conjuges à Veneris usu. Sed [illegible] [illegible] quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] menstrui, sed cum jam desinunt, ad conceptionem maxime [illegible] [illegible] & tunc quidem cessat omnis [illegible], quam [illegible] [illegible] periculum, [illegible] jam [illegible], [illegible] [illegible] illa [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] reliquiæ remanere solent [illegible] [illegible], nec quicquam officere solent. Sed quoad puerperium, [illegible] Veteri Lege præcepto standum est, ex quo mulier, si peperisset masculum, triginta, si fœminam, [illegible] [illegible] [illegible] immunda erat, ut narratur *Levit. cap. 12.* Non credo, quia non intuitu hujusmodi præcepti [illegible] abstinendum, sed ob decentiam, & ob [illegible] [illegible] [illegible]. Ergo per [illegible] tempus abstinendum, [illegible] periculum imminet [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] dies [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] per [illegible] [illegible] ad quadraginta, nec [illegible] [illegible] [illegible] puerperii purgationem [illegible], quin [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & vix [illegible] [illegible] ad [illegible] aliquid [illegible] [illegible] [illegible] in particularibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] à puerperii reliquiis [illegible] appareant.

Ceterùm dubitatur de muliere prægnante, an 15 [illegible] à redditione debiti? In quo [illegible] dicendum primò, secundum Canonistas, quòd quandocunque [illegible] adest, vel adesse potest [illegible] abortus, tunc prægnans [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quem non debet, nec potest [illegible] gravi peccato hujusmodi [illegible] [illegible], [illegible] enim conjuges [illegible], ut [illegible], debitum [illegible] reddere, majus tamen debitum [illegible] est illud, quod [illegible] [illegible] non lædere; cum ergo hic intervenit tam gravis alterius læsio, utpote cum [illegible] [illegible] ne hac debiti redditione prolem contingat, certe abstinendum ab ea redditione omnino est. Secundo, ratione [illegible] [illegible], [illegible] mulier [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Jam igitur à Canonistis determinatum est, conjuges mortaliter peccare, quandocunque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], si verisimilis timor insit abortus, ut per Summ. Sylvestr. *verb. debitum conjugale, n. 3.* Sanch. *lib. 9 de matrim. disp.* [illegible] Tolet. *lib. 7 instruct. sacerd. c. 24 nu. 2.* [illegible] [illegible] nullam in hoc interveniri culpam omnes Canonistæ unanimiter sentiunt, Bruneus *de sponsal. matrim. [illegible] 8 num. 13.* Sanch. *ubi supra*. Tolet. *loco citato*. Pontius *lib. 10 c. 10 num. 7.*

Examinanda autem venit hoc loco distinctio tradita à Sanchez *de matrim. c. 9 art. 5 n. 19. & seqq.* [illegible] est, Aut [illegible], inquit, in primo tempore ipsius prægnantiæ, aut in intermedio, aut in postremo. In primo [illegible] [illegible], & in postremo (in
16 primo, [illegible], & ultimo [illegible]) neque reddere, neque exigere debitum conjuges posse [illegible], in intermedio autem posse & reddere, & exigere. Sed notandum primò, considerandum esse in hoc casu particularem mulierum naturam, sunt enim, quæ in principio facile abortiunt, aliæ, quæ in principio nunquam, sed transacto tertio, aut quarto mense, [illegible] [illegible] septimum attingunt, aliæ tandem in [illegible] [illegible] quadragenario; tunc ergo dubium non est, quod omni studio coitus vitari debet eo tempore, quo mulieres sunt propensæ ad abortum, dabitur enim facilis abortiendi occasio. Licebit ergo [illegible] [illegible] [illegible] in principio conceptionis, non in medio, aliis in medio, non in fine, aliis forte, ut [illegible], qui non [illegible] [illegible] abortiunt, licebit toto gravidationis tempore indifferenter, pro simpliciter loquendo, nisi aliunde timor adsit ratio-

retinebilis; pregnantia neque reddat lenem, neque conceptionem impedit, dummodo semper major cautela utetur in pregnante, quam extra pregnantiam.

17 Secundo nota, quod nimis vere esset hujus Jurisconsulti opinio, tamen non deceret maximo scrupulo, quia pregnatio se primis quadraginta diebus vix de se ullam præbet significationem, nullam verò omnino certitudinem: unde sequeretur, quod conjuges sæpe ex dubio sese sine causa conjuges non [illegible] suspicione [illegible] conceptum, semper a quacunque venere esse tenerentur abstinere, donec ipse rei eventus certiores illos redderet, conceptum non successisse, quod non est verisimile.

18 Nunc tertiò, à Medicis concedi Venerem etiam mulieribus pregnantibus in extremis mensibus, dicunt enim partum faciliorem reddere. Rodericus a Castro [illegible] Mercat. lib. 3. de steril. & pragn. aff. [illegible] Varand. lib. 2. de morb. mul. [illegible] Hecher. de [illegible] lib. 3. [illegible] de conservat. [illegible] atque in [illegible] fecit, quod Mercurial. lib. 2. de morb. mul. c. 4. & Mauric. in lib. [illegible] in Commun. [illegible] Aristot. lib. 8. hist. animal. c. 4. dicebat, quod ultimis pregnantiæ mensibus [illegible] mulieribus sic prohibendum, quia ex eo fœtus nascuntur muco oppleti, præcipuum quod enim hoc non est semper verum, non videtur aliquid demi ob id sive puerorum, sive fœminarum facilitati conciliari partus, licet Mauricius timeat, ne in ipsorum mucorum quantitate ligamenta relaxentur, tradit tamen hic error ust. cum magna mucorum quantitate ad hoc usset necesse sum, quæ vix conducere possit, ipsum humectis. Sed adverte, Aristotelem voluisse cum demum infantem muco oppletum nasci, ucm mulier [illegible] concubuit, cujus rei usum [illegible] pervenisse invenit genitu. Illud certè constat ex Hipp. lib. de superfœtatione n. 7. mulierem pregnantem facilius à partu liberari, si coitum exerceat, quandoque tum præcipue in postremis mensibus conspiciendum, Itidem toto pregnantiæ tempore, melius enim esse, quod dubie vitæ teneatur, esse vendo u coitu, quacum fore rede partes leniter secedat.

19 Verumenimverò pregnantibus ex Venere uso aliud periculum oboritur, de quo cum Medicis etiam Canonistæ, eliud quoque, & duplex illud quidem imminet periculum, à Canonistis prætermissum, unum est periculum superfœtationis, aliud vero malum generandi; & de utroque periculo Mauric. lib. 3. de steril. & pragn. aff. [illegible] Mercurial. lib. 2. de morb. mul. c. 4. & Daniel Sennert. lib. 4. prax. medic. part. 2. sect. 5. cap. 6. Superfœtationem autem

20 esse, & mulieri, & fœtui utrique periculosam, & tradem Medici post Hipp. lib. de superfœt. num. [illegible] cum aliis tuetur Rodericus à Castro de univ. mul. lib. 3. cap. 4. & comprobat experientia, de qua idem Sennert. ibid. sect. 4. c. 6. unde ad vitandum hoc periculum consulunt Medici abstinentiam à coitu. Varand. lib. 3. de aff. mul. cap. 6. Quod tamen ad hoc periculum attinet, certum est, illud ubi valde remotum, cum du rato admodum mulieres superfœtent, teste Arist. lib. 7. hist. animal. c. 4. nequaquam hujus periculi timor semper æque cunctos urget, quippe cum primis quadraginta diebus magis, sublequentibus quadraginta semper minus urgeat, & si destiterit fetus, quanto tempore ut plurimùm periculum superfœtat ons imminebit, ut de ultimo prædictos Auctores, uliosque, quos citat lib. 1. ca. 3. quæst. 4. & in Jureconsultis & de Curvatu. plura de [illegible] Part. 1. 19. Verum etiam Canonistæ vel nunquam advertentes, vel ob superfœtationis [illegible] meminerit, ut lectores [illegible] liberare à summum

Aliud, ut dixi, periculum impendet pregnanti ex usu coitus u mole penetrationis, ut colim ultandert, citat. lib. 1. c. 3. 20d. quæst. 5. n. 10. & quæst. 6. num. 9. Mole ut plurimùm in pregnantibus generatum, & hoc quidem & sectibus uniunt ust, & frequentius; solet autem molu lenter mixtum in modem & matri obesse, ut unanimiter omnes Auctores Gynæcio-

rum post Hippocr. in lib. de steril. num. 20. & in lib. 2. de morb. mul. tradunt. At neque hoc periculum generationis molæ tam evidens est, aut frequens, ut de illo quicquam à Canonistis in medium sit adductum. Sed quia quæ istarum, dicere certè tamen inconnectibilis existimandum, sed Canonistæ id existimabant determinari, an ex hujusmodi periculi timore conjuges abstinere à coitu debeant, mulieris in utero habentis, quod quidem gnare esset, & ideirco non ex nimibus [illegible] id determinasse possunt: sed certè in his, quæ in pregnantibus males gestaverint, & fintem expertæ sint periculum ex hoc fætu, certè ipsæ eum vitæ etiam subisse, non esset ob id alioquo modo Venere ullam in pregnantiis dissuadere, nam Medici quidem ... totum sanitatis corporum dissuadentur.

21 Debentur etsi per, cum mulier, quæ conciperet periculosis periculo exponeret non cedo ac peior, teneri reddere debitum, & Canonistæ negativè resolvunt. Bonacin. de matrimon. quæst. 4. num. 7. part. 1. Sed hoc difficultate non caret, quia cum mulier conceptum non possit utique propter sumendum concursum, & debitum reddi possit utique propter seminis emissionem, certum est ut ad debitum debere utique ut, quod inclusum semen emittat, ullem illi imminentem periculum; at cessante periculo mulieris renubitur reddere, maximè si in ejus potestate sit abstinere à seminis effusione, & ob omni motione ejus, quia quodcunque semen tum ad motionem perceperit, non est omnino ullum, ut possit mereri illud reciore.

22 Illud verò à Canonistis determinandum propono, an concurrente prædicto conceptionis periculo, & mortis in ipso partu, mulier possit propter lenitatem seminis impedire, uti concursum solitum semper cum semine viri, ad hoc ut conceptio non succedat; nam non solum, ut succedat conceptus, requiritur utrumque semen, sed etiam, ut simul effundentur, ut unum non multo post aliud, atque videndum, an fœmina irreverenter, vel retinere propter seminis effusionem, ne sequatur conceptio, & magis seccetatum semen ad expellendum, an possit lete cohibere, & omnino semen retinere, vel conceptionem possit [illegible], et conceptio impediatur, velut multum sic exagitando, aut optime cubando in coitu, vel naturalem modum concumbendi mutando, vel sic concumbendo ut seminare non possit, licet virum non effundere, de quo tamen meretur perveniat, aut aliquid ad hoc faciendo, quæ quidem determinare meum non est.

Præterea dubitare accedit de lactantibus, an excusatæ reddi tione debiti, & negativum parum tenere communes Canonistæ. Sanch. de matrimon. disp. [illegible] 16. q. 14. Pont. lib. 1. 16. [illegible] n. 9. Auxiliandum tamen illud, ut Venereo usu ex lactante mulier, duplex imminet periculum lactenti puero. Unum est proveniens monstruorum, ex quo casum lac deterius multo evadit, tecum videmus lac, quæ cum lactant, menstruantur, pueri [illegible] plerumque male habent, & in plerisque morbos labi. Secundum periculum est impregnatio, cujus usu multo evidentius pueri lædantur, eo quod in dies usquam (quod Canonistæ mutuo debent) eo cui valitudinem vitam imposterum agere, accumbe difficilius cunctè, unde in ipso debitum augmentum corpusculorum impediri, non etiam dubium unum obire, quod non infrequenter usu fuit, ut certa ejus rei ratio sit habenda, ego & ipse conceptus malis prohibetur, ut perconi Aur. 3. prim. [illegible] 1. c. 2. cum enim necesse habeat fœtus partum sanguinis etiam partu ad suum alimentum, sic ut lac undetermino, qui rei auolus, sanguinu conficiebat, onde lactens puer pessimè nutritus, etiam morbus, in quo ad [illegible] incurrerit, de quibus jam diximus. At quia lactens puer ad mammas plurimum attrahit sanguinem, & ut pariter, & magis impotens sanguinis pluclo ad fœtum alendum transmittetur, & sic uterque summo, ac evidenti periculo subjicitur. Et quamdiu qu dum expo-

nup[t]eren[t]ia constat, lactantes, quæ concipiunt præ- ipsò intra primum annum, nisi à lactatione desi- stant, conceptu gestare debiliores, & minus vita- les; quibus et tacitis non absque ratione jubet Medici, et toto lactationis tempore nutrices à coitu abstineant. Mercat. lib. 4. de morbis mul. cap. 15. Roder. à Castr. de nat. mul. lib. 4. c. 13. Den. Senner. lib. 4. pract. de infant. cum par. t. c. c. Et licet dici possit, quòd quandocunque lactans mu- lier in ventre habere se sentit, facile illi sit na- tricem reperire quæ puerum lactet, & sic utrisque poteri indemnitati facile succurrere; tamen videri- dum, an hoc habeat locum in pauperculis, & in nonnullis aliis, quarum pueri nequaquam alterius mammam sugere volunt, hos enim à prioribus avel- lere est impossibile. Verum licèt hæc per Ca- nonistas fortè non modo sufficientes excusent la- ctantem mulierem existimarentur, sed etiam pro- hibere à debiti redditione, haberent tamen lo- cum, ubi tale aliquod rationabile periculum time- retur, & quandoque etiam mulier in coitu le- men emitteret, ac potiùs mulier, ut aliàs diximus, debitum satisfacere absque propria semine emissio- ne, & sic cessabit omne conceptionis periculum, amo etiam & illud, quòd timetur de lactis dete- riore conditione, & turbatione ex concupiscentia, ne, & tamen ubi vir strigenter debitum exigeret, non caret ea res periculo, de necessitate enim la- ctans mulier frequenter in suo coitu aliquod de- trimentum ad sui non emissionem; unde orietur periculum manifestè adaugebitur. Itaque non in- contrahens diceres determinant, et vir à fre- quenti exactione abstinere debeant, & mulieres ad frequentiorem redditionem non teneantur.

SUMMARIUM

1. *Conjuges nunquam sub poena peccati tenentur ad debitum reddendum, nisi in mortalibus casibus.*
2. *Conjuges prohibitas interdum debitum exigere.*
3. *Sanus conjux an exigere possit a conjuge non sano mentis.*
4. *Sanus conjux tenetur insano reddere debitum, an facili periculo infectionis sit infecturus.*
5. *Ebrio conjugi an sanus teneatur reddere debitum.*
6. *Menstruata an possit debitum exigere.*
7. *Menstrualis fluxus mulieres ad Venerem incitantur.*
8. *Vir an exigere debitum possit à menstruata.*
9. *Vir an exigere possit ab uxore, quæ intra graviditatis tempus ... uterum.*
10. *Vir an exigere possit debitum ab uxore, quæ semper mortuos parit.*
11. *Vir an exigere possit debitum ab uxore quæ semper gemellos parit.*
12. *Mulier an exigere sibi debitum possit, ut sola semen emittat, non uno seminante.*
13. *Assignari sed semen seminationis non possunt ma- trimonium contrahere.*
14. *Mulier lactans an possit debitum exigere.*
15. *Conjuges an possint in sola causa sanitatis debitum exigere.*

QUÆSTIO IV.

De his, quæ vel alteram, vel utrumque conjugem prohibent exigere.

1 Licet conjuncta nunquam obligentur sub poena le- thalis peccati, imo nequè neque venialis, debi- tum exigere, nisi in uno, aut altero casu, de quibus Canonistæ, Sum. Angelica part. 1. verb. debitum conjugale, num. 16. & seq. Coninc. de sacram. disput. 34. dub. 1. num. 11. Pont. de matrim. lib. 10. c. 2. num. 2. Alphons. Vivald. in candel. aur. part. 1. cap. 17. rubr. de red. debit. conjug. num. 7. Sanchez de matrim. lib. 9. disput. 2. num. 2. tamen sub poena mortalis peccati quan-
2 dam prohibentur exigere, & universaliter id habet locum, quandocunque exitus redundare possit in evidens et notabile detrimentum aut salutis ipsius exigentis, aut conjugis reddentis, aut etiam fœtus in utero existentis, aut pueri lactentis. Tunc enim quemadmodum licitè exercetur à redditione, sic evidenter prohibetur ab exactione. Sanchez de matrimonio lib. 9. disp. 5. num. 73. Coninc. ubi supra dub. 3. num. 24. quod quidem maxima cum ratione videtur de- terminatum, nam si licet negare conjugi quod illi ex Justitia debetur, si hoc in detrimentum proprium in- juste emanare possit, quantò magis debet quis ju- re suo non uti, si hoc in detrimentum proprium il- licitè futurum sit? Sunt tamen peculiares casus ex- stant, qui dubitandi sunt in hoc determinari non pos- sunt, si enim intendam, et etiam alter conjugum non possit exigere, nihilominus, si exigat, possit ab altero debitum negari.

Primo igitur dubitari potest, an sanus conjux 3 ex jure possit debitum à conjuge non sanæ mentis. Ratio dubitandi est, quia nonnulli Canonistæ vo- luerunt, non esse inter conjuges licitam copulam conjugalem, cùm utrique si non sanæ mentis, ob periculum, quod proli imminere potest, ne ita na- scatur, et suo tempore nullo rationis usu donetur. Coninc. de sacram. disp. 34. dub. 9. n. 79. Pont. de ma- trim. lib. 10. c. 14. num. 10. cum tamen existimem, hic interveniri culpam ex malo opere, quemadmo- dum neque meritum ex bono, cùm amentia ortiuf. qua sint incapaces. Idem autem periculum quod tunc imminere et constituere amentia, imminet quoque ex amentia alterutrius. Unde benè, ut cre- do, Pontius lib. 10. de matrim. c. 14. num. 10. absolutè negat, tempore amentiæ esse reddendum debitum, & prudenter id quidem, nam securè neque quam esse possimus, et multò magis proli magis sano, quam infirmo conjugi et velut duo similis factor siet quamvis contra gestaa tumor, & irrationabilis se- rupulosus potest contrarium notat, namque et morboso sibi hoc sit secuta, quæ plerumque parentum mor- bosi, namque altero ex parentibus cum morbo- so, potest morbosam prolem generare sibi simi- lem, quam fieri sanam & sibi similem contingere, cùm morboso fiat complexio, ut ex Hippo- cratis auctoritate patet in lib. de genit. & alibi, quod quidem maximè habet locum in ægritudinibus ce- rebri, quæ omnes, cum tot genus fecerint, habent ex- hæreditatem. At vero si sponso conjugi teneatur sanus reddere debitum, etiamsi adsit notabile peri- culum prolem eo morbo esse tormentandam, Bru- nel. de sponsal. & matr. concl. 8. n. 8. Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 24. n. 25. quia melius est proli, ut dicunt, esse aliquo modo sit infecta, quàm non esse, vi- dentur per tertio militare in hoc casu, cùm tamen illa ex parte conjugum fecerit. Canonistæ, ut dixi, qui huic debito satisfaciunt. Quorum tenore nonnulli, ut Sum. Silvestr. part. verb. debitum conjug. volunt, omninò esse necessarium reddere de- bitum amenti insano, nisi demens, si sibi aliquod perso- ne personæ periculo fieri possit. Mihi satis sit in- cognitò, periculum non tantùm imminere ex morbis 4 quæ conjuges amentia, sed etiam alteratione ta- lium. Illud vero certum est, quod si Canonista- rum sententia habet locum in amentia, habebit e- tiam locum in plerisque aliis morbis, qui à paren- tibus in filios emanare solent, ut Epilepsia est, Phthisis, Hectica, & alii, unde non caderet hæc sententia multis difficultatibus, nisi quod fortè in amentia peculiariter operetur periculum aliud ex ipsius, ut enim homo nasci dici potest, qui sic nascitur, ut nunquam debito tempore rationis uti possit.

Idem dubium excitari potest de conjuge e- 5 brio, cùm idem etiam imminetur periculum, ne pro- les fatua, vel amentia oriatur praterquam quod ur- get etiam aliud periculum, ne scilicet ebrius con- jux in ipso matrimoniali actu in multis absurda in- cidat, quia ebrietas hominem associata dictatu po- test; nam cum sibi in suo mens non sit, ubi Venerem unde incaluerit, omnia sibi licere credit, in om- nia impetum facit, unde benè Juvenal. sat. 6.

— *Quid enim Venus ebria curat?*
Inguinis, & capitis quæ sint discrimina nescit?

Vide-

Videretur ergo à Canonistis decidendum, cum ob [illegible] periculum, aut etiam, ut necessitatem gravitatis peccati facilè vitaret, possit saltem conjux [illegible] debitum exigere, aut etiam teneatur reddere, cum [illegible] exigere non possit dici opportere exigere, quod non est [illegible], neque opportunitatem novit, neque periculum, quod sibi [illegible] Venere [illegible] [illegible], cum Medici [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] admodum, ut Apoplexiam, [illegible] gravem exitum [illegible] Rasis [illegible] [illegible] [illegible], distinguit [illegible] [illegible], ut alias dici, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], et plurimum [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] patet; sed an hæc impedimentum sit, quod debiti redditionem, [illegible], [illegible] quod spectat, determinabitur.

6 De menstruata melius dubitatum est, an possit exigere debitum, nam aliqui peccatum, cum [illegible] Sanctus [illegible] [illegible] [illegible] Sanch [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut Sum. Silvest. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Ledesm. apud eundem Sanch [illegible] qui tolerant, mulierem menstruatam peccare, si, [illegible] [illegible], debitum exigerit. Ratio [illegible] Canonistarum est, quia cum mulier tam tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut aliàs, agitatur, & possit ob id sterile [illegible] [illegible] [illegible], non debet ipsa turpiam ad Venerem [illegible], maximè cum fluentibus menstruis conceptus plerumque non fiat. Sed hæc horum Doctorum ratio [illegible] et falsa est, ostenduntque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quippe cùm plerumque mulieres soleant maximè menstruis fluentibus in Venerem accendi. At [illegible] [illegible] animal [illegible] etiam habet [illegible] causam, [illegible]

7 loca a confluente ad eam partem sanguine, unde Veneris stimulus augetur [illegible] [illegible] [illegible] hoc in brutis, non tam facilè hæc [illegible]. Bruta enim tum demum incipiunt ad Venerem [illegible], cùm menstrua, aut quid simile patiuntur, hoc enim pacto brutorum fœminas ad marium desiderium, & conjunctionem [illegible] natura voluit, nam alias non facilè patiuntur se tangi, ut patet extra prædictum tempus. Si ergo, secundùm communiorem opinionem, mulier absque illo peccato potest debitum exigere tempore menstrui, certè etiamsi aliqua culpa in hoc interveniret, tunc maxima excusaretur, si exigeret, & matrimonio ad compellendos aurem stimulos uteretur, quos tunc sentiret, & molestiores experitur, quam alio quoque tem-

8 pore. Contrà autem [illegible] non videretur ullo modo excusari, si exigeret, debitum à menstruata, sed potiùs culpari, cum non solùm ex hujusmodi [illegible] plerique illi mala imminent, de quibus quæstiona superiori, sed etiam quia ipse mulieris temperamentum ac menstruis deberet ipsum magis alienum à Venere uso efficere, & potius in eo [illegible] stimulos abundare, quàm [illegible] reddere. An non bruta ipsis [illegible] [illegible] [illegible] à fœminarum [illegible] colluvie? Consideranda ergo & hæc cum iis sunt, quæ jam prædicta quæstione commemoravimus.

9 Præterea dubitari potest, an vir exigere possit debitum ab uxore, quæ certo gravidationis tempora [illegible], [illegible] [illegible], quæ semper mortuum pariat. Non quæritur autem hic, an exigere possit ab hac ipsa utente tempora prægnantiæ, sed extra prægnantiam. Nec dubitatur de hoc temporis, quippe cum mulier abortum ferant, aut mortuum fœtum pariant semper [illegible], & [illegible] periculo vitæ subeant. Quibus adde periculum ipsius fœtus, qui in hoc, quæ sæpe abortivum, plerumque aut non vivere, aut non vitalis editur, & sic ipsi fœtui periculum imminet [illegible] [illegible] temporalis, & spiritualis. Videntur ergo Canonistæ, an satius videatur determinare, quòd [illegible] cognoscent hæc [illegible] [illegible] matris, & fœtus pericula, non posse absque gravi culpa debitum exigere, & si exiget, quòd possit mulier licitè excusari, ut non reddat; quod non est dubium. Licet enim negari potest conjugi debiti redditionem, quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut in hoc casu [illegible] [illegible] [illegible] est. Sed quod abortum primò attendum videtur, dupliciter mulieres ex abortu affici posse, uno modo, quando facilè liberatur ab [illegible], & [illegible] subeat [illegible] symptomata molestiora, quemadmodum evenit [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] multitudo, quæ [illegible] [illegible] [illegible] efficiuntur, quàm ex simplici multitudine [illegible], & [illegible] [illegible] mulierem duodecies abortum fecisse, quarum semper, aut tertio mense, [illegible] quinque [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] abortibus, [illegible] quibus [illegible] [illegible] admodum se [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Alio modo, quando ex abortu [illegible] [illegible] [illegible] periculum subeunt, et possunt [illegible]. An igitur possit in primo casu, non sic [illegible] [illegible] exigere, et in posteriori? nam si [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] mulierem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], licet hoc de necessitate sequi necesse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veritatem, & ab extrinseco, & intrinseco [illegible] [illegible] emergere, quæ periculo causam præbere possunt. In posteriori autem contrà, timendum [illegible], ut in [illegible] mulier ex abortu [illegible] [illegible] [illegible], quia progressu temporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fecit, eò magis [illegible] [illegible] [illegible].

Aliter autem decidendum sive esset circa exactionem debiti ab uxore, quæ semper mortuum pariet, sive justo tempore fœtus eriberet, sive saltem prævectiores, ut septimestres vel post menses [illegible] [illegible] [illegible] dicendum videtur, quòd saltem [illegible], & [illegible] mulieri periculo, vir omnino teneatur ab [illegible] abstinere, & mulierem [illegible] [illegible], [illegible] eodem periculo, non reddere; nam [illegible] maritus, & uxor, aut exigendo, aut reddendo, [illegible] aut in [illegible], aut in [illegible] graviter peccare, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Consideranda tamen hæc sunt, [illegible] [illegible], maxima quoad virum, quia vir potest debitum exigere, & venare [illegible], [illegible] [illegible], quòd mulier semen [illegible], & sic non emittente muliere, conceptio non sequitur, & [illegible] abortus omne & [illegible] periculum, quod absque dubio adaugetur, si [illegible] concurrat in emissione seminis cum viro, unde [illegible] [illegible] [illegible] magis prohibita [illegible] mulieri quàm viro. Quæ tamen (velut cætera omnia, quæcunque hic, & alibi dixi, aut dicturus sum ad Canonicas pertinentia) ad [illegible] Canonistarum [illegible] [illegible] redigenda, ac moderanda. Illud certum est, quod cum matrimonio [illegible] [illegible], quod mulier semper pariat mortuum, non irritetur. Sanch. lib. 7 de matrimon. disp. [illegible] [illegible] [illegible] conjugibus matrimonio [illegible], quia potest id non semper [illegible] evenire; unde cum hoc impedimentum non [illegible], [illegible] possit non [illegible] perpetuum, [illegible] impediret [illegible] matrimonium. Sanchez ibid.

Occurrere posset insuper dubium circa eam, quæ 10 semper gemellos pariet; adeò enim in hoc quoque actu duplex imminet periculum, & [illegible] [illegible], quæ geminos pariendo vitæ discrimini exponit, ut dixi aliàs lib. 1 [illegible] 2. q. 7 [illegible] 13 & [illegible] [illegible], quia difficillimè [illegible]. Avic. [illegible] 3 [illegible] [illegible] 27 ex quo dixi aliàs, ubi supra q. 8 [illegible] 9 [illegible] videretur licitè vir posse exigere debitum, de [illegible] [illegible] fœmina. Sed hoc dubium leve est, [illegible] [illegible] quam superius [illegible] [illegible] præterquam quod cum non sequatur de necessitate, ut quæ bis, aut ter geminos peperit, semper in posterum gemellos parere debeat: dato autem, quod de necessitate, id sequeretur, tamen dicendum, quoad metum, periculum, cui illa exponitur, neque tamen evidens, neque tale esse, [illegible] illo mulieres fecundum plurimum periclitentur, nam potius ut plurimum [illegible]. Quoad fœtus autem dicendum, [illegible] [illegible] [illegible] illo [illegible] [illegible], quam nullo [illegible] [illegible], itaque non videtur hæc causa sufficiens

ad

ad impediendam debiti exactionem alterutri ex contingentibus.

12 Præterea dubitari potest, an mulier exigere possit debitum à viro, qui ut mulier, ut non potens semen emittere, coitu tamen utatur, ut suam ipsius cupiditatem mulier expleret. Sed de viro, qui volens pollutionem removeat, videtur quod ex quæstione sequenti, cum generatur, an vir possit inchoatum coitum non absolvere. De viro tamen, qui non potest semen emittere, jure debitum non esse exigendum est, ex tali coitu nunquam sequi posse conceptionem, cumque hoc modo utrumque esse, & sola voluptatis causa coire: ex coitu sola voluptatis causa factus peccatum saltem veniale inducit, ut supra, ex Canonistarum decreto dicitur, ad quos licet hujus dubii decisio, non ad Medicum spectet, illud addere tamen decretum, quod si verum est hujusmodi virum exigentem, sed semen continentem ex frigiditate naturali, non posse contrahere matrimonium, ut probat Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 92. n. 11. & seqq. verum enim vero, non posse matrimonio uti. An forte diligenter eodem decidendum est, vel si contractum matrimonium à cuiusque hoc modo effectum, tempore sinceritatis, vel post contractum ex voluntate talem mulierem? Fortassis utrum in primo casu, quemadmodum matrimonium non tenet, sic non licet matrimonio uti. In secundo casu, sed hoc ut, ad quos pertinet, decidendum committimus. Illud debere licet, quod mulier semen non possit emittere, vir tamen coire possit, & matrimonium tenentur, contrà verò mulier non possit emittere, tunc sit illicitum, & matrimonium non tenet, cùm in nostra sententia etiam seminis fœminei & masculini, requiritur ad conceptionem. In utroque enim casu licet licere non possit conceptio, possit tamen, & habere deo ubi matrimonii fieri, tempore & debiti locatio, & fornicationis remedium. Si ergo ad primum finem, nempe ad procreationem filiorum non fieri hic matrimonii usus, possit tamen dumtaxat supplere, non minus, quàm possit, ubi ubicunque in causa omnes spes habendæ prolis sit nulla, ut in matrimonio ut inter decrepitos contractus.

14 De lactante muliere jam supra locuti sumus in superiori quæstione, quomodo & quatenus excusetur à debiti redditione, modò dubitari posset, an ipsa lactans mulier debitum possit exigere. Videtur enim eisdem causis, quæ lactantem excusant à redditione, prohibitum eundem ab exactione. Relictis tamen his, quæ ad Canonistas pertinent, dicam id, quod consideratu spectat ad Medicum; nempe quòd lactans, ut clarè dixi, non simplex, sed duplex, imo etiam triplex periculum imminet ex coitu lactante, lactantis partu damnum, & in conceptum etiam, si quis loquatur, tamen hæc habent locum in coitu frequentato, & ubi timetur secuta conceptio. Et quia cùm ex raro coitu fingere lactantem non turbetur, & non sequitur conceptio, (quæ tamen non est semper æqualiter timenda) ubi enim memoria communicatur dicendum, dicendum, nunquam omnino prohibendam lactatem mulierem ab actione debiti du redditi secus, si modò utilitate cautè simulet expectatur; & ratio est, quia major periculum damnum & lactanti patre, & ipsi mulieri ne abstineret, quàm ne ipsa coiret, ubi magis illam vehementer cuperet, frequentem tamen coitionem semper esse vitandum, ob rationes, de quibus ubi.

15 Dubitarunt denique, an conjuges exigere possint debitum ex sola lunatici unde. Retinere debitum est, quia copula matrimonialis ad hunc finem non est instituta, dirimatur ergo conjuges matrimonio, non diligentes cum usum ad eligendum ex illis finibus ad quos est ordinatum. Præterea Venus semper nociva est, neque veritatem habet, ongeret ad sanitatem, vel ad aliquid morbi remedium ut alibi usse, per ea; quæ addidimus sub superiori, citat. quæst. 5 num. 6. Non solùm ergo debet prohiberi Veneris usus ad hunc finem conjugatis, quas matrimonium non utitur hoc modo ad aliquem ex institutis finibus, sed etiam quia sanitati obest, & sanitate potius ac tamen fœminæ excitaret. Dicendum tamen, secundùm Canonistas, nullam habere culpam exigere debitum causa sanitatis, Sum. Aug. part. 1. verb. debitum conjug. n. 14. cujus veterem opinionem esse credat, quæ hoc veniale peccatum esse existimat, quem sequitur etiam Sum. Silvestr. verb. debitum conjug. n. 13. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 10. n. 3. Covarr. de sacram. disp. 52. dub. 1. num. 11. imo & liber Sanchez addit, hoc verum esse, quando aliud medium aptum ad eandem præsentem sanitatem, aut admissam temperandam non reperiatur, tamen cùm hoc medium non sit illicitum, sicque eligere viam disputando, & scelus exercetur demanifestè, quemquamque ubi à Medicis præscribenda, fortè etiam hypercriticus alii medendi, non esse culpa hoc remedio à Deo elementari, quia semper, ideam explicitè, recedi potest aliquis ex illis finibus in matrimonio recensitis. Secundùm Medicorum autem communiorem opinionem dicendum, Veneris usum nonnullis morbis utilem esse, & idcirco ad sanitatem tuendam prodesse, ut probent suis locis 4. & seqq.

SUMMARIUM.

1 Conjugi leproso sano an teneatur reddere.
2 Text. in cap. Quoniam de conjug. lepros. de quonam lepra loquatur.
3 Cohæres an conjugibus contra leviorem infirmitatis periculum ab elenco.
4 Pro gonorrhœa laborans an possit debitum exigere.
5 Gonorrhœa duplex.
6 Sanus conjux an teneatur reddere lueticum conjugi, cui omne futurum est maximè noxia.
7 Sanis conjugi an teneantur tertiano reddere, si in cuius membro morbum sibiam contrahere.
8 Conjugi fatuo sic, aut consultis morbo laboranti an sit reddendum debitum.
9 Mulier an teneatur reddere viro, qui nimis crasso aut longo pene ditatur, & num. seq.
11 Uxori imperforatæ, an maritus vir reddere debitum.

QUÆSTIO V.

De his, quæ conjuges à redditione debiti excusant, ex parte alterius.

Primo loco offertur dubitata inter Canonistas 1 quæstio, an alterum sanus conjux teneatur reddere debitum conjugi leproso, utrumque circa hoc præceptum, in cap. *Quoniam, de conjug. lepros.* jubente esse reddendum; cùm tamen aliunde pro certum sit, neminem teneri cum proprio salutis periculo, aut notabili sanitatis detrimento debito satisfacere, ut supra in hac quæstionibus ut Canonistarum auctoritatem dictum est, ut ut lepra promptissimè cuique potest sane contagio à leproso unde non modo summum hominem sanitatis detrimentum, sed etiam mortalitatem imo periculum, quia lepra tenere universali ubi ipsum corpus depascitur, plura sui ubicunque, quod secum affert, tædium, & inenarrabilem dolorem, quæ hominum afficit, & abominabilem turpitudinem notant hominibus odiosum. Itaque ut hic mori eligit DD. in ea re decidenda judicium distinguendum esse, an tum demum teneri sanum conjugem reddere debitum, cùm lepra non est contagiosa; ubi verò Medicorum judicio contagiosa sit, & sano imminet infectionis periculum, non teneri. Summ. Silvestrin, verbo, *debitum conjug. num. 1. part. 1.* Tolet *Instruct. Sacerd. lib. 6. cap. 24. num. 3.* Coninck *de Sacramen. disput. 34. dub. 6. numer. 95.* Bonacin. *de matrim. quæst. 4. numer. 8. part. 1.* quam sententiam facit DD. communem Barbos. *in Collect. Doctor. in lib. 4. Decret. tit. 8. c. 1. numer. 2.* & videndi allegati ibi per eum.

Noto tamen ego in textu, Pontificem in primo 2 capite loqui de lepra contagiosa, cùm dicat, tali morbo

morbo effectos solere ejici ab hominum societate, quod quemadmodum ob solùm contagium fit, ita de lepra non contagiosa non verificatur. Mihi autem in simanda capite precipuo, conjugi leproso, exigenti debitum, esse reddendum; unde apparet, Pontificem de eodem morbo loqui, de quo locutus fuerat in precedenti. Verumenimverò subsequentia illa verba, nempe, *seu alia gravi infirmitate detenta*, id evidenter importare, ut textus iterum loquatur de lepra, respiciendo contagium, vel in respectu contagii, sed respiciendo gravitatem ipsius morbi: non solum enim lepra, sed in quacunque alia gravi infirmitate colere illud preceptum habere locum, hoc est, ut conjuges ob graves infirmitatem seirviciem non desinant, aut dimittant, quia etiam ut alter alteri exigenti teneatur solvere debitum: sed ad hoc videri possunt, quæ attuli lib. 2. q. 6. num. 15. & seqq. ubi etiam licet videre, quæ addidi de morbo Gallico, qui & ob symptomatum similitudinem & gravitatem, & ob contagium, videtur lepræ natura convenire: quod & Card. in lib. Hipp. de Alim. text. 16. dicebat. Imò non defuerunt, qui nonnullos Gallico morbo affectos Antiquorum Elephantiasi tusici censerent, quæ unus idemque morbus cum lepra passim, & consummata est, & idcirco Gallicum morbum novum non esse credebant, Laugius lib. 2. epist. 42. & Valles. in 4. Epidem. text. 3. ubi loci in quibusdam ægrotantibus observata videntur nonnulla symptomata, quæ Gallico morbo sunt familiaria, & ex quibus ejus essentiam, & naturam assequi solemus: licèt supra eorum opinioni, ut apud quod Elephantiasis fit idem quod morbus Gallicus, ex Leoniceni auctoritate contradicet Fracastor. lib. 2. de contag. c. 13. per totum, ubi ad id multa quoque adducit rationes, quamquam & ipse lib. 1. Syphilidis, partim convenit cum illis, qui morbum Gallicum novum non esse censuerunt, sed antiquum, ut patet in seqq. carminibus

Et genere hoc est dira lues, quæ nuper in auras
Exiit & tandem sese ostendit ab atra
Exemit, durasque orras, & videlicet rupit
Quam tamen (æternum quoniam dilabitur ævum)
Non simul in terris visam, sed sæpe fuisse
Ducendum est, quamquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit, quoniam longæva vetustas
Cuncta sive involvens & res, & nomina delet,
Nec monumenta patrum seri videre nepotes

Sed quicquid sit de hoc, ne de nova eo, quæ loco citato retuli, hic repetere cogar, cùm jam ad eum Lectorem remiserim, iis, quæ ibidem dicta sunt, subsequentia addere libet, quæ utrique illi loco inservire possunt. Videndum ergo est, conjuges ex
5 conjugibus certum, an major immineat infectionis periculum, cùmne viro ab uxore, an uxori à viro, ex contagioso morbo, qualiscunque tandem sit. Summa Silvestrina part. 1. verb. debitum conjug. n. 4. et Medicorum auctoritate, Sanchez. de matrimon. disput. 24. n. 10. ea Canonistis colon certius periculum infectionis immineret viro à muliere lepra, aut alio contagioso morbo infecta. Sed cùm Medicorum opinio ea sit, de qua testatur Forest. lib. 31. observ. 2. in Schol. corpore, quæ mollior uterum habent, citius promptius contagium excipere, quàm quæ solidiorem habent, certè mulier, quæ molliorem habet uterum, promptiùs inficietur quàm vir. Neque ob hanc tantummodò causam mulier facilius contra inficitur, sed etiam, quia ipsa à viro excipit materiam seminalem corruptam, & contagio infectam in proprium uterum, ubi etiam per aliquod spatium commoratur. At vir nihil recipit ab ipsa, tantùm sed tantummodo se cum illa commiscendo, per contactum, ut illam quidem materiam minori tempore retinere, plerumque inficitur, quia facilè emundando se ab ea infectione se liberat, quod non tam facilè evenit, de muliere in cujus utero hæret interdiu, ac simplicius infecti seminis vitalis reliquiæ, quæ ab ipsius calore, & humiditate fotæ, facilè contagium excitare possunt: cumque mulier non modo coeundum totum, sed se-

cundum, genitales maximè partes, multò humidior sit quàm vir certè impressionem facilius excipit à viro. Simpliciter ergo loquendo, denique in universum, ex sui natura mulier promptius à viro inficitur, quàm è contrà, & est contraria infectio. ne difficilius se liberare possit vir, quàm mulier, eo quòd non ut mulier per uterum passi semen ex genitali, & commisti humoribus fungo. Ita membris exagitet: tamen mulieres pessimè à morbo Gallico corripi, nec minùs quàm viros difficulter ab eo se eradicare, compertum. Sed profectò in hac re decidendo temperamenta, & ætates hic etiam considerandæ. Tenella juvencula à seniori viro facillimè inficietur, difficillimè senior vir à muliere juniore. Juvenis fœmina, ut puto, à senili muliere facilè contagium contrahet, difficulter senior mulier à pubescente muliere, & sic de singulis: idemque de temperamentis statuendum, & de corporum ipsorum habitu, & textura. Sed aliud addunt Canonistæ, quod omnino à rei cernere alienum, circa debiti redditionem à fœmina conjuge facienda leproso conjugi, nempe quod non ita est periculum infectionis in reddendo debito, sicut in cohabitando: In Summa Aug. par. 1. verb. conjug. num. 4. & Summa Silvestri part. 1. verbo. debitum conjugale, num. 1. & alii, quod tamen nequaquam verum est: nullus enim actus, sicut contactus promptius, ac evidentiùs inficere potest, quàm Venereus usus, qui non solum timeri debet, ubi plus mulier lepra laborat, sed etiam, ubi absque eo, quòd lepra laboret, cum leproso viro rem habet, nam sano etiam huic mulieri copulari esse periculosum, ut notat et Medic. Gordon. in *Lil.* part. 1. c. 22. & ex Canonistis Senelt lib. 9. disp. 42. num. 20.

Sed cum de morbo Gallico inciderit mentio, & Gonorrhæa sit symptoma ut plurimum præcedens, vel concomitans morbum Gallicum, addendum, quem crimmem habere possit id, quod Sanches determinit, dicens quod vir Gonorrhæam laborante, nulla sit culpa exigere debitum ab ea, et iu, idem calere in muliere eodem symptomate affecta, cum idem periculum, quod uxori imminet à viro, impendeat viro ab uxore, si de eadem Gonorrhæa loquamur.

Advertere igitur, Gonorrhæam in duplici differentia, alia enim est vera, alia falsa: vera Gonorrhæa semen est non subsiccus est abs que voluntate lectori fluxu, vel pseudogonorrhœa est morbificæ materiæ per genitales partes' per petuo effluxus, cujus sunt duæ species, nam alia quidem virulenta & maligna est, contagio communicabilis, alia non virulenta, nec contagio communicabilis. Vera Gonorrhæa hominem emaciat, illumque ad tabem, non longo tempore, perducit, & ideo cùm non sine summo sui periculo in hoc affectu inferat concubitum uxor, facilè Canonistæ decernunt, ut mihi persuadeo, neque exigere, neque reddere debitum conjugem tenere posse, absque mortali culpæ reatu. Pseudogonorrhœa virulenta, præterquam quod generationem impedit, affert interdum molesta symptomata, & morbos etiam quandoque excitat, quod autem ob alcera in meatu urinario consequenter excitant, difficultatem, & quandoque etiam urinæ suppressionem conciliet. Est autem hæc in contagio communicabilis, ut et ejus contagio intendum non simplex Gonorrhæa, sed multa Gallica symptomata, atque illa quidem gravia, homines contrahant, & in summa aliquando ex ejus tantùm vitio saevissima Gallici morbi concipiant semina. Unde videndum, an debeat hoc periculum retrahere hominem ab exactione, & exinde à debiti redditione. Pseudogonorrhœa non virulenta, præter turpitudinem, & molestiam continuas effluxus materiæ exaudificae, nullum insigne afferre confuevit incommodum, nisi quòd interdum ipsa quoque in viris carunculas excitat, nunquam tamen per incommodum affert cum virulenta, præterquam quòd contagio caret. Itaque

cum Sanchez decernimus, nullum esse unquam, [illegible] gere debitum à conjuge Gonorrhæa affecto, [illegible] dudum, de qua Gonorrhæa intelligo, ut vera cum hoc non potest habere locum, ut [illegible] rustica autem non ita facile dictu est, quid sentiendum: in posteriori tamen locum habere potest illud, quod [illegible], ut ego censeo, licet hæc, ponderatu sit, quam illi ponderanda objectio, Ipso Castensis.

6 Secundò dubitatur, an famulorum coniunctio reddere debitum conjugi non inseparabili ægritudine laborant, stante magnitudine notabili periculo in Veneris usu. In quo dubio [illegible] disparem esse periculi rationem in viro, & mulier, quod ultro quoque admonuit. Non viro reddere debitum graviter ægrotanti [illegible], ut illam singulare: ut feminam etiam graviter ægrotantem reddere debitum, si [illegible], [illegible] non ubique periculum, ut jam supra quæst. 3 dictum est. Et ita esse potest, quia vir quadruplo magis, quàm fœmina in coitu dissolvitur, tum ob majorem laborem, tum etiam ob copiosiorem seminis materiæ effusionem. Secundò advertendum, quod & ulla admodum, mulierem [illegible], non [illegible] nulla ratione passa posse debitum reddere, fatetur, absque eo, quòd tamen [illegible], ut se à viro [illegible]. Quod si etiam urgendo debitum tamen effundere [illegible], non potest hoc esse ubique evidenti periculo, nisi morbus in ea esset, quibus Venus aliquo modo [illegible] potest.

7 Tertio dubitari potest, an conjuges tenentur invicem reddere debitum, si [illegible] sint, sed tamen [illegible] ulterius coeuntium à coitu [illegible] fuerint. In quo nihil peculiaris est dubitandi ratio, ut dicunt [illegible] voluntate, qui Venus [illegible] nullo pacto sustinere possunt, quia [illegible] dissolvuntur, [illegible], cordis, ventriculi affectus, aut dolores [illegible], aut vertigine [illegible], aut aliquod notabili symptomate [illegible]. Quia etiam quædam mulieres in coitu [illegible] dolorem, lipothymiam, syncopen, aliosque affectus incurrunt, [illegible] quemadmodum Scortum [illegible], cui Angela nomen erat, [illegible] fuisse narravit mihi Joseph Gbellerius, Romæ interpretes [illegible] Medicus, multis [illegible] Mulierem exercuit, quæ [illegible] hæc [illegible] congrediebatur, maximè si bene [illegible], in syncopen [illegible] debat, si verò & ipsa semen emitteret, in graviorem syncopen lapsa, longiusculo temporis spatio sui [illegible], [illegible] in posterum diebus decumbere, & in lassitudine, & ex venis doloribus cogebatur. Sic & *Dyluu [illegible] Lusitan*, narrat in *Hippocr. lib. 5. de morb. vulg.* [illegible] Venerem [illegible], doloribus vehementer afficiebatur. Eodem quoque pacto Scortum [illegible] apud Marcellum Donatum *lib. 4. de med. hist. mirab. c. 17.* in primo [illegible] Lucretius, cum [illegible], [illegible] & [illegible] similes [illegible], in quibus peculiariter considerandum, an, si [illegible] fit ubi debitum [illegible], cum [illegible] hæc vera sint plurimum [illegible], certè, [illegible] prohibeatur exigere, & [illegible] reddere, [illegible] [illegible]: alii autem ex parte [illegible] [illegible] potest [illegible], ut [illegible] tum [illegible] longe, & difficiles morbos, [illegible] perpetuam valetudinem [illegible]: nisi ergo non sit levius, forte non tam [illegible] Canonistæ [illegible] in hoc casu vel exigere, vel reddere.

8 Quarto occurrere potest dubium, an Conjugi [illegible], vel senectute [illegible], vel [illegible] cupiditate affecta, possit licitè per alium debitum reddi. Ratio dubitandi est, quia Venus hic, [illegible] hujusmodi symptomatibus detinentur, plerumque nimia est, maximè vero nervis [illegible], quæ passio est [illegible] coacti, quam à [illegible] effusa magis quàm minorem reddi, dicit Mercurial. *lib. 4. de morb. mul. c. 8.* quod palam etiam hoc [illegible] virginibus [illegible], quæ ob [illegible] calorem ex violentam devirginationis [illegible], hujusmodi [illegible] molestias magis libidinosas evadunt in ipso Veneris usu, ut ex *Arist. lib. 4. problem.* [illegible] Franc. Rueffus *de morb. virg. sect. 3. q. 2. [illegible]*. Itaque duplici ex capite necessarium fuerit conjuges à debiti redditione in his casibus [illegible], quia tales possunt absque discretione, & immoderatè exigere; alii, qui ex redditione exigens notabiliter lædi potest; unde neque etiamsi moderatè, & cum discretione exigeret, durante morbo, teneri forte videtur tamen debitum reddere, esset enim in ulteriorem ægrotantis præjudicium, qui tam temporis in his, quæ ad Venerem spectant, [illegible] usu solus. Dicendum tamen, quod, ubi hujusmodi morbi ex seminis abundantia ortum habent, cùm moderata Venus illis pro remedio sit, ut idem dicit Mercurial. *ibid.* [illegible] conjux tenetur exigentis moderatè reddere. Neque obstat, quod Rueffus ex Aristot. dicebat, qui loquitur, ubi simpliciter [illegible] fuerint; ut ubi furor uterinus [illegible], [illegible], & similes passiones, ab [illegible] luminis [illegible], Veneris [illegible] omnino delere [illegible], [illegible] docet.

Quinto vertitur in dubium, an mulier teneatur 9 reddere debitum viro, qui nimis crassiori, aut nimis longiori mentula donatur. Et quoad crassitiem, (nisi adeò immoderata appareat, ut sit monstrum) si vir cautus sit, & cum moderatione agat, neque cum impetu, & [illegible] violentia in uterum naturæ irruat, & ubi etiam opus sit, aptis medicamentis, [illegible] uteri angustiam relaxari [illegible]: & nisi ultra ex parte uteri angustia tanta sit, ut præternaturalis, ut Medici magis, quàm [illegible] desideret, nullam notabile fœminæ periculum ex inducere potest, & aliquantulum dolorem, aliquantulumque, sed modicam lacerationem in primis congressibus suscitare [illegible]. Nonne video tenellarum juvencularum uterus in primo partu pœnam [illegible] decuplo majus aliquando [illegible], quàm quævis etiam [illegible] mentula humana? Illud certe pedam est, similè uterum dilatari, constringi, & vix hominum reperiri posse tam [illegible] membro donatum, qui [illegible] illud possit, quod in [illegible]:

Commodius hac in nostro maxima Pene,
Laxa quod esse mihi fœmina nulla potest.

Cui disticho [illegible] hoc [illegible] de [illegible] augusto:

Maximus [illegible] habet [illegible] [illegible] commodo cuntus,
Parva quod esse mihi mentula nulla potest.

Itaque nisi aliud obstet, ne esset uteri præternaturalis angustia, aut [illegible] corporis [illegible], & hominis monstrosa [illegible], non video cur hac ex parte membri magnitudine [illegible] notabile periculum mulieri immineat, ut dixi alias *lib. 3 tit. 4 q. 6. num 3.*

Neque obstat, quòd membri crassities interdum ipsius uteri usu [illegible], & lacerando, sanguinis fluxum, & [illegible] nimis [illegible] copiam [illegible] possit, ut notat Mercurial. *lib. 4. de morb. mul.*; [illegible] quod addit Hucher. *lib. [illegible] de sterilitate [illegible]*. Tum [illegible] hanc membri magnitudinem posse [illegible], [illegible], inflammationem, aliaque symptomata excitare; quia hæc locum habent tantum in violento [illegible], & absque ulla discretione, [illegible] memorata [illegible] celebrata.

Difficilior tamen [illegible] est, ubi vir mentulam habet [illegible] longam, [illegible] concumbendo [illegible] [illegible] violenter impingeret; tunc [illegible], & magis [illegible], & evidentius imminere periculum, cum dolorem gravem, sanguinis profusionem, inflammationem, ligamentorum disruptionem, atque alia nonnulla symptomata excitare posset, præterquam quod excitando dolorem, omnem Veneris jucunditatem, ac delectationem mulieri adimeret, [illegible] etiam conceptionem omnino impediret, ut [illegible] Hucher. *loc. cit.* Quod aut longitudo nimia ipsius Penis per se sit causa, ut tamen [illegible], eo quod ob eam [illegible] longitudinem refrigeratur, antequam ad 10

[illegible]-

utrum permittat, quod primo Arist. *lib. 1 de gener. animal. c. 6.* & post illum multi Medici, ac Philosophi crediderunt, non immerito ob eandem Hecher *alias*, improbatur, ob tamen vim [illegible] quem permanet, [illegible] longe sit, & ubi tamen, a quo illico excipitur [illegible] attrahitur) calidi [illegible]. Utrum autem [illegible] sanitatis periculo [illegible] sint, ut et considerationem veniat debeam, maxime cum cause ejus do evitari possit, [illegible]. Certe ad hoc saltem videretur necessarium de his mentionem habere, quia facile [illegible], ut mulier à viro discedere cogatur, thori separationem ex hac causa procurare, & proprium periculum [illegible], & cum Canonistæ palam et dictis habebant, an mulier [illegible], tenere, & an hæc causa sufficiens esse possit ad illum creatum debiti reddendum, vel ad thori separationem illi concedendam.

11 Sextò in debitum venit potest, an vir tenetur reddere debitum cum [illegible], nempe quæ [illegible] luxe [illegible] mulieres [illegible], quibus membrana in medio [illegible], [illegible] data, et nulle [illegible] viri violentia discumpi possit: has Attretæ, imperforatæ, ac veteres vocant, de quibus alias fuit. Videtur autem eum teneri his reddere debitum, maxime si concipere possent, ac consummari possent, nullo enim fine videtur debitum hoc matrimonium, ne tantum possit, de [illegible] tamen bene, qui principalis est, habere potest, nempe sobolis procreationem, quæ, ut Hippocrates [illegible], aliique Medicorum, [illegible] *lib. 3 c. 4 & 7 n. 21 & seqq.* hujusmodi mulieres possunt concipere. Imò etiamsi hæc fine destitueretur, tamen non teneretur debere illi, quam redderet, quia neque ipse vir, neque mulier impoterentia, quia semen emittunt, unde uterque eorum potest habere remedium concupiscentiæ, & alia [illegible] mutuam dilectionem fovere. Ergo etiamsi ex hac capite mulier sterilis esset, tamen non esset illi denegandum debitum, quia & ipse illum consummare velet, & sterilibus etiam ex [illegible] irreparabili causa debitum est reddendum, quæ etiam [illegible] ac [illegible] conjugium habere [illegible], tamen conjugium non est initum, *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 9. n. 6.* [illegible]. Ergo tenetur hoc matrimonium velet, rectè [illegible] impotentia. Neque & eandem, [illegible] debitum, quia necesse est virum certe vas seminarium semen effundere, & hoc fieri non possit absque peccato, quia id non videtur hic locum in hoc casu, cum non possit dici, virum certe vas semen effundere, si tertia [illegible] effundit, quemadmodum certe ille certe vas effundere dici debet, qui vel per negligentiam, vel [illegible] ad intima uteri [illegible] non pertingit, sed in media semita semen continuet: totum enim [illegible] dici debet. In quod semen promittendum est, [illegible] hoc, ut vir [illegible] effundere, et [illegible] labra emittat, [illegible] est, ut [illegible] emittat; unde [illegible] ut [illegible] possit, ut [illegible] conceptio sequatur. Aliàtamen ex parte videretur in [illegible] debitum non esse reddendum, cùm sibi manifestum [illegible] ipsum mulieris, [illegible], & [illegible] semen ab membrana impedimentum retrocedat, et [illegible] illud extra vas effundere. Quibus consideratis Canonistæ determinabunt, an matrimonium cum hac fœmina valeat, an debitum reddi debeat, & hujusmodi [illegible], quæ circa hæc occurrere possunt, mihi satis sit ea, quæ ad Medicum cognoscere spectat, præmonstrasse. Si vero certum, quo remedium non admittit in fœmina, eam esse [illegible], ex [illegible] dirimendi matrimonii [illegible] sed si conjuges eo modo, quo [illegible] com[illegible] & ex eo congressu mulier conceptum, ut eventus passa ex Hippocr. [illegible] aliàs dici, poterunt ne conjuges, cognito impedimento hujusmodi, ob invicem separari, & matrimonium dirimi? Ad hoc dubium quod

se dicendum, Canonistæ relinquam determinandum.

SUMMARIUM

QUÆSTIO VI.

Examinantur nonnulla, quæ secundum Canonistas in usu matrimonii cum peccato inter conjuges contingunt.

PRoponam in hac quæstione dubia nonnulla, de quibus nullam apud Canonistas licitam mentionem [illegible], cum nonnullis aliis, quæ [illegible]. Primò enim quæro, an conjux, qui non est 1 saltem potens ad [illegible], tenetur, aut saltem licite possit, ut debito satisfaciat, aliquo modo se ipsum potentiorem reddere, ut assumendo medicamenta calida, semen adaugentia, & supra modum [illegible]. Et hanc [illegible], dicit Sum. Silv. *v. verb. debitum conjug. n. 1.* ac Anbod [illegible], [illegible], inquit, si se non reddit impotentem, [illegible] posse bene id præstare, non determinant. Dico igitur, quæ ad Medicum spectat, quod 2 primo in viro impotentiæ [illegible], & debilitas ad Venerem exercendam, potest habere diversas causas, quarum aliæ nullo modo sunt [illegible], ut [illegible] genitalium partium [illegible], cùm verò fuerit [illegible], quæ se ipsam deprimit [illegible], vel [illegible] removeri possunt, vel in [illegible] vel melius [illegible], aliæ non [illegible], [illegible] tentam, & quæ [illegible] emmovere, aliquid [illegible] incommodo, [illegible] commoda, ne postmodum, [illegible], & homo ad venerem [illegible], [illegible] tamen [illegible] perficere soleat. Primum exemplum sit impotentia, quæ ex longa aliqua morbo fiat, & ex [illegible] consumptionibus, & [illegible] depravatum [illegible] restaurata enim [illegible] impotentia cessat, cum notabili [illegible] perficit [illegible] enim corpus, ac spiritibus, & sanguine repletur, [illegible] materiæ, seminisque [illegible] procreata, facile [illegible] appetitus, & homo ad venerem stimulatur, ut [illegible] promptus, atque aptior [illegible]. [illegible] exemplum aliter impotentia in viro, jam in senectute, vel in [illegible] constitutis [illegible], vel [illegible] videtur impotentia, quibus [illegible] Medici [illegible], [illegible] languidæque [illegible], & genitales partes jam [illegible] solent [illegible], [illegible] animal [illegible], atque eo modo, ut tantisper ad Venerem potentior evadit; quod non sit per [illegible] causæ, sed per momentaneam quandam [illegible], & [illegible] potest, ut [illegible] virium [illegible], & eadem [illegible] sæpè macerent medicamenta [illegible].

Præterea sicut, ut [illegible] impotentiæ [illegible] faciunt, vel est impiger venereorum voluptas, vel

vel prolis desiderium, vel coluerat debitum [illegible] exolvi. Directe[illegible] major videtur (salvo semper meliori Canonistarum judicio) [illegible], [illegible] mobile [illegible] potentiam ad venerem reddere, ob [illegible], non solum [illegible] esse, sed [illegible], quam id [illegible] voluntate, neque enim aliter [illegible] [illegible] naturalem, & [illegible] augendi [illegible] hominem esset, ubi id [illegible] reddendi debitum conjugale, quod [illegible] [illegible] fieret, non [illegible] tamen [illegible] habere culpam, quia [illegible] operam, [illegible], & [illegible] [illegible] possit, quod non videtur [illegible] [illegible]. Licet [illegible] [illegible] opinione Sanctus Ant. [illegible] debitum [illegible] [illegible], hoc esse peccatum mortale. De qua [illegible] [illegible] [illegible]. In posteriori casu, si causa habenda [illegible] fiat, non videretur illicitum, etiam, [illegible] aliqua, [illegible] aegritudinem propter [illegible] id fieret. Quod si fiat [illegible] satisfaciendi debito, ubi non timetur [illegible], & notabile periculum, [illegible] honestum, sed si fiat [illegible] voluptatis, [illegible] quidem omnino procul dubio (ut [illegible]) [illegible], & [illegible] reducere, [illegible]. Sed vide [illegible], quae [illegible] Sanch. de matrim. lib. 9. disp. [illegible] & sequ.

Porrò in foemina non [illegible] impotentia ad coeundum, nisi [illegible] imperforationis, conjunctionem [illegible], absque evidenti vitae periculo, non est [illegible]. Alias nunquam mulier est impotens ad exercendam venerem, sed eligendo [illegible], [illegible] coeundo [illegible] voluptatem, quam Medici [illegible] medicamentis procurant, ergo id [illegible] mulier, velit, ob solam voluptatem, vel ob prolis desiderium, cum [illegible] delectationis in [illegible] conceptionem secundum [illegible] impediret; non [illegible] autem [illegible] causa satisfaciendi debito, [illegible] voluptate mulier satisfacit. Ergo [illegible] voluptatis medicamenta assumere ad [illegible] delectationem in coitu, [illegible] illicitum, quem [illegible] venerem ejusdem voluptatis causa? [illegible] prolis [illegible] [illegible], [illegible] mulier, cognoscens hoc sibi esse impedimentum, ne concipiat, [illegible] medicamenta assumenda [illegible], ut in coitu delectatio possit concipere.

Secundo dubitari licet, an quae possit, ut [illegible] ad Venerem [illegible], etiam [illegible], quod debitum [illegible] expostulat, [illegible] medicamentis licitè [illegible]? [illegible] Venereis [illegible] [illegible], ut [illegible], alias per [illegible], [illegible] mulier, [illegible] procurare [illegible], [illegible] [illegible], quales [illegible] apud Martial. lib. 3. Epig. [illegible] in quem Poeta hoc [illegible]:

Sunt [illegible], tibi [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible]
Sed nihil [illegible] [illegible], [illegible],
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible]
[illegible] [illegible], vel credere possit.
Quae non sit, [illegible], Luperce, tibi

In hoc exponeret [illegible] [illegible] laudabilem finem, sed solum voluptatem venereae [illegible], [illegible] notabili [illegible] detrimento, videretur dicendum, non licere hujusmodi medicamenta assumere, cum [illegible] ab omni culpa immunem non esse [illegible], si sola voluptatis [illegible] quid ergo, [illegible] notabile [illegible] periculum? [illegible] certè, [illegible] medicamenta [illegible], quae Venerem stimulant, nunquam [illegible] [illegible], [illegible].

Tertiò, dubitatur etiam à Canonistis, an vir [illegible], post seminis emissionem, copulam continuare, donec etiam mulier emittat. Sanch. de matr. lib. 9. disp. 17. [illegible] & Pont. de matr. lib. [illegible] [illegible], [illegible] non tenetur expectare, ut foemina [illegible]. Licet ille [illegible] & hic loc. cit. dicat, licere

[illegible] copulam continuare, donec mulier seminet. Nullum tamen peccatum antevertere determinat Sanch. [illegible], [illegible] mulier [illegible] seminis emissionem à copula [illegible]. In quibus Canonistarum [illegible], quae [illegible] potius. Quod illud enim, [illegible], [illegible] expectare [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] habere [illegible], [illegible] mulier [illegible], [illegible] [illegible] obligationem reddendi debitum [illegible]. [illegible] capere [illegible]. [illegible], quem si debiti redditio [illegible] debeat generationem, [illegible], quod mulier semen [illegible], [illegible] generatio, [illegible] Medicorum opinio, quam [illegible] [illegible]. Quod si reddenda debiti [illegible] [illegible] stimulorum carnis, & [illegible], [illegible] & semen [illegible] stimulis [illegible], [illegible] libido, donec semen [illegible]. [illegible] [illegible] pag. [illegible] [illegible] mulier petit [illegible] sibi debitum, [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible] copulam, [illegible] effusionem, [illegible] desiderium [illegible]. Non [illegible] vir, [illegible] [illegible] in copula, donec [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], sed majorem [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] corporis [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible] [illegible], vel ex [illegible] [illegible], quo post [illegible] congressum, cum [illegible] desiderium [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] quod [illegible] peccato [illegible]. quibus [illegible] nonnulli Theologi, de quibus Petr. [illegible] dec. [illegible] disp. [illegible] 6. §. 84. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 17. [illegible], [illegible] [illegible] post congressum viro, [illegible] [illegible] [illegible] conciperet. [illegible] Medicis [illegible] videtur, [illegible] [illegible] non esse [illegible] culpa [illegible], [illegible] semen [illegible] mulier, [illegible] viro [illegible] post, vel ante [illegible] nec malum peccatum [illegible] provocare ad semen [illegible] [illegible] congressum, quam extra viri congressum; [illegible] idem enim [illegible] [illegible], quae contra hanc opinionem [illegible] Sanch. [illegible]. Secundus modus, qui corpoream [illegible], est, [illegible] mulieres [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], hystericos dolores & affectiones, melancholicasque passiones facile incurrunt. Ex quibus videretur [illegible], [illegible] mulierem [illegible], (& id quidem [illegible] tacite, aut expresse, nihil enim ad hoc [illegible]) maritum [illegible], [illegible] copulam continuare, aut [illegible] multo post [illegible] possit, ad eam redire, ut illa, quod prima vice non potuit, [illegible], [illegible] mulier [illegible] [illegible] copula esse [illegible], & [illegible], [illegible] ob [illegible] [illegible], cum non fiat.

Sed contra [illegible] [illegible]: [illegible] copulam continuare, si generationem [illegible], cum jam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] semen in uterum [illegible], [illegible] non potest [illegible] sequi, ut [illegible], conceptio [illegible] simul cum [illegible], aut [illegible] post [illegible] semen [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] utero [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible] conceptum [illegible], [illegible] semen [illegible], [illegible]. Non ergo ad [illegible] finem continuatur copu-

copula à viro, post seminis emissionem, nisi ut mulier etiam delectetur in coitu, quod, ut liceat, ex se patet. Dicendum tamen non esse necessarium ex omni concubitu sequi conceptionem, semperque esse, si contingat, quaerendum esse ipsum, non fuit impedimentum ipsi conceptioni, & praeter eam intentionem, & ut occulenti sit, at nihil quod sanè semine effunderet nulla sequi potest conceptio.

Verum cum diximus, ob praematuram seminis virum expectare, ut mulier semen emittat, ubi ille debitum exegerit, videndum erat, an è contra mulier teneatur expectare virum. Sed de hoc nullum omnino est dubium, cum non possit mulier dici debito satisfacere, nisi patiens sit viro donec semen emiserit, [illegible] est seminis emissio.

5 Quaeri deinde potest, an coniugi liceat pollutionem removere possit, ut [illegible] semen effundat, de quo [illegible] Casuistae verba fecerunt, circa quem [illegible] non spectat Medica speculatio, nam ex Ruiz apud Orfel *lib. 6* [illegible] *& de re* [illegible], [illegible] *cap. 1.* seminis interceptionem, cum in medio concubitu fiunt, [illegible] & valde periculosissime [illegible] fiet, sicut ex Avic. [illegible] spermatis retentionem, ejusque praetermissionem esse valde [illegible]. Quamobrem cum ex [illegible] periculum [illegible] dicendum videtur, non posse [illegible] coniuges pollutionem retardare. Hic adde, quod hujusmodi seminis retardatio potest etiam impedire conceptionem, cum semen ad expulsionem motum, neque emissum, propriam vigorem amittit, [illegible] spiritibus, [illegible] dictum est, post hujusmodi interceptionem, & [illegible] cum delectatione, & [illegible] semen effundi, [illegible].

Dicendum tamen est, cum semen jam motum est, quod ex [illegible] sensu, & ex [illegible] delectatione [illegible], [illegible]. Quando ergo semen jam motum est, & defluit à coitu, tunc omnia inconvenientia sequuntur, quae saepè commemoravimus, & ideo tunc, ut puto, non licet pollutionem retardare. At si semen adhuc non properet ad exitum, sed videatur tantùm de proximo properaturum, tunc licet magis [illegible] procedere, aut ob ea [illegible], ut aliter conjux opportunè semen emittat. Dicerem autem loquendo in primo casu, in quo ex seminis retentione [illegible], vesicae, & testium tumores, gonorrhaeam, & matricum obstructionem, [illegible] hystericas passiones facilè succedere credendum.

6 Quaeri dubitari potest, an quoniam conjux, ut [illegible] congressu alter plures pollutionem [illegible], possit pollutionem removere, [illegible] sunt, qui sine [illegible] commodo [illegible] commorantur, seminis emissionem procurantes. Utrum ergo ad [illegible] liceat hic pollutionem differre? et certè cùm hoc non fiat ad aliquod bonum, et [illegible], sed tantùm ad magis libidinem explendam, credo Canonistae determinaturos, [illegible] esse non posse, maximè si inde aliquod [illegible] tecti ex conjugibus [illegible]. Sed licetne conjugi, qui [illegible] in Venere [illegible], & quàm citissimè semen effundere, [illegible], ut se provocare ad iteratam pollutionem? Hoc quidem non videtur habere difficultatem, si per Casuistas licebit conjugi, qui jam [illegible], copulam continuare, donec alter quoque semen effundat: [illegible] ergo [illegible], & qui citius emittit, [illegible]? nam non videtur ullo [illegible] ad hoc [illegible]. Sed dubitari potest, an liceat conjugi, qui praepropere semen effundit, medicamentis uti, [illegible] quae seminis effusionem retardent? Hoc posse [illegible] vel [illegible] in coitu delectandum, vel ad delectandam conju-

gem, vel ad facilitatem conceptionem, vel tandem, quae hoc modo non potest magis debito satisfacere. Ac profectò duo priores fines illicitos esse, nemo [illegible] existimabit; videtur ergo tunc id à [illegible] pro nemine [illegible] non fecere. Duos posteriores licitos esse, et se pateto certe Canones [illegible] determinaturos existimare licet.

7 Semen dubium et Canonistas movent Summa Ang. *part. 1 verb. debitum conjug.* num. 11. Sanchez *lib.* [illegible] *n. 14.* & Pont. *lib. 10* [illegible] num. 9 & alii, & est, an liceat seductionem [illegible] non absolvere, si mulier semen emiserit, et liceat viro absque seminis emissione à copula desistere, & hic è propria [illegible] Silvest. Russell & alii apud Pontium, *ubi supra*, contra [illegible] Ang. tamen, & Pont. *ibid.* & alii, contrariam potius censent, [illegible], demonstrando neque adesse periculum [illegible] pollutionis in altero conjuge, & [illegible] et copulae commercio. Ego, tanquam Medicus, te hoc modo [illegible] dicam, [illegible] pertinet ad virum, difficile esse credo non [illegible] semper spontaneam pollutionem periculum, si à copula ante emisso semine desistat? nam in venere excitata [illegible] à parte [illegible] commovent [illegible], & [illegible] ad genitalia membra, [illegible] motu, & agitatione majorem in [illegible] loco excalfiunt, & semen [illegible] copulatio ad [illegible] excitatur; & sic si vir à coitu desistat, [illegible] vel modica et occasione, etiam in vigilia, [illegible] somnia, sequitur ejus effusio, quae quidem [illegible] semper locum habent in muliere, quae absque ullo [illegible] locorum excalfactione, absque ulla membrorum erectione, absque ullo veneris appetitu, absque ullo motu & agitatione [illegible]. In viro ergo magis periculosum est praemature, ut à copula desistat, non emisso semine, in muliere autem [illegible], sive venerem [illegible] pollueret [illegible]; sed si tamen in venerem sit [illegible] [illegible] à copula desistat, [illegible] mulier [illegible], [illegible] patet.

8 Dubitari praeterea potest, quomodo intelligendum sit Canonistarum [illegible], quibus [illegible] vas [illegible] conjuge peccatum mortale reducat, si sponte sit facta, ut post alios dicit Pont. *lib. 10. c.* [illegible] Non revoco autem in dubium,
9 an spontanea pollutio et si facta, sit peccatum mortale, hoc est enim clarissimum, cùm & Ethnici ipsi [illegible] opere pessimum sit [illegible], unde Martial. *lib. 9. Epigr.* 41 in Ponticum:

Pontice, quod nunquam futuis, sed pellice laeva
Uteris, & Veneri servit amica manus;
Hoc nihil esse putas? scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis ipse tuo.
Nempe semel futuit generaret Horatius ut tres:
Mars semel, ut geminos Ilia casta daret.
Omnia perdiderat, si masturbatus uterque
Mandasset manibus gaudia foeda suis.
Ipsam crede tibi, naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis, Pontice, perdis, homo est.

Sed quaerimus hic, quando nam dicantur conjuges extra vas se pollutere, ad hoc ut peccatum incurrant, & in vase quidem non multum utrique 17 effundendum in hoc debito accedendo, licet semen dum emittitur fit, quatenus penetrare debeant ad utere [illegible], ut extra vas pollui dicantur, cùm enim [illegible] dividatur in os externum, collum, & os internum, [illegible] ipsum, an [illegible] usque ad os internum penetrare, an [illegible] intra uteri labia, & prope externum os emittere, an ad peccatum [illegible] os externum transgredi? & in hoc quidem, [illegible] regula aliquae assignari debeat, absque dubio [illegible] eundem, quod ille non alia esse possit, [illegible] maximè ad generationem facit, quae tamen ad hunc finem [illegible] Medici, ut vir quàm penitissimè membrum intrudat, non idcirco dicendum, quòd si aliquando ob eam intentionem deficiat, non possit generatio, quia ipse uterus [illegible] sua facultate potest ac solet semen ad se allicere; quamobrem ergo vir, animo data opera non ita

penetrat, nec tam propriè ad intimiora uteri pertinet, polluitur, ut ex ejus seminis emissione sequi possit generatio, tunc extra vas pollui etiam femina dicitur. Ex hac ergo regula desumendum videtur, quomodo etiam ii, qui nulla spe generandi coeunt, Venerem exercere debent, ne extra vas pollui dicantur; sic enim fortè se gerere debent, ac si conceptio ex eorum coitu esset secutura. Neque fidendum est quorundam Canonistarum opinioni, volentium, satis esse, ut propè vas fœmineum vir semen emittat, absque introm ssione etiam, sicuti etes sicut opinionem tu uteri attractione, ex quo factum dicunt, ut aliquæ in balneo fuit impregnatæ, aut ex seminis simplicitate propè ipsas effuso, hæc enim ridicula apud Medicos, & vana sunt; licet pro fundamento suæ opinionis ea adducat Summ. Angel. *verb. debit. conjug. vers. 5. quæritur.*

22 Minor dubitatio insurgit circa mulierem, ut quæ offendi queat, cum ex canonistis determinanteis, quomodo mulier dicatur extra vas pollui, hoc enim explicari non potest, cùm notum habeamus Medici mulierem emittere semen in uterum, non extra uterum, hoc involuntariè fit, cùm in mulieris potestate non sit, semen aut ad uterum, aut extra uterum profundere; aiunt enim vasa seminifera ejaculantia ipsius mulieris in corporis vacuitate atque corpus repentè, ad ipsum uterum in coitu semen effundunt, à quibus tamen vasis productiones quædam stant ad uteri collum, per quas etiam aliquando semen ad collum uteri demandetur, & peccare non nullæ, & extremè pruriginosè spermatizant, quas tamen fœmen non emittere falsò existimat Avic. Vas ergo congruens, in quo semen feratur demandari debet, uteri corpus est, & ad illud quidem demandatur. Unde cùm pollutio extra vasa in muliere, aut non fiat, aut si fiat, id præter eam voluntatem eveniat, non videtur dici posse ea fas, ut mulier peccet extra vasa semen emittendo, ut volebant citati Canonistæ, nisi id sit, illam extra vasa emittere, cum absque viri copula, data opera polluitur. Quod si id non est, Canonistæ saepius explicent, significando quid sit.

Tandem id dubium verti potest, an mulier, post celebratam Venerem, possit surgere, & urinam reddere, eo fine, ut semen ejiciat, ne prægnans reddatur, nam Petr. à Pal. apud Sum. Aug. *pag. 1. verb. conjug. n. 14.* putavit hoc non esse peccatum. Prudenter tamen ipse Sum. Aug. & Sanch. *matrim. lib. 9. disp. 20. n. 3.* cum aliis DD. per eum recensitis, periculosum id putant, & rectè; nam non videtur absque peccato mortali posse conjuges impedire conceptionem, postquam pervenerint ad carnalem conjunctionem, & maximè ubi semen emiserint. Atque illud est, quod putant Canonistæ ille quod conceptio fiat per quoddam tempus, post seminum emissionem; cum contrà, illico atque semina sibi invicem obviaverint, conceptio sequitur, aut spirituum seminalium ejectio ab utero. Itaque quandocunque mulier conetur semina ejicere, dicetur conceptum ejicisse, quod, an peccatum mortale sit, nullum dubitare existimo: Securius ergo videtur ipsius Summæ Angel. in opinio, non omnino concepto, illico atque semina committere retrahi ab utero surriut, dicetur consummata. Nam quæ illico fiet, multo minus ejiciendo post fiet, te sequentur cum semina, & infecunda evadunt. Præterquam quòd, si illicitum est in ipso coitu actu se gerere, ut conceptio impediatur, quantò magis post ipsum celebratum coitum, id erit illicitum? 23

LIBRI SEPTIMI
TITULUS QUARTUS,
DE STIGMATIBUS MAGORUM,
Continens Quæstiones quinque.

I. Quid sint Stigmata, de quibus hic, & historica eorum disquisitio.
II. Utrùm ejusmodi naturæ Stigmata dari possint.
III. Rationes nonnullæ ex Stigmatum defensoribus producuntur, illisque occurritur.
IV. Nutrione, an certo certo virentis hominis ita affici possit, ut punctu dolorem non sentiat, nec sanguinem effundat.
V. Ex præcedentibus quid eliciendum.

SUMMARIUM.

1 *Magorum genus detestabile.*
2 *Reipublicæ interest Magos perdere.*
3 *Variè Magi non proprietates, & signa.*
4 *Stigmatum signa Magos certò designare, quamvis aliqui credant.*
5 *Stigma quid significet.*
6 *Stigmatum differentiæ.*
7 *Magicum Stigma quid.*
8 *Stigmata Magica an dentur.*
9 *Stigmata an in omnibus Magis reperiantur.*
10 *Stigma seu character impressus à dæmone in Magis in vivente Republicâ.*
11 *Stigmata quam figuram sortiantur.*
12 *Stigmata aliquando visibilia, aliquando invisibilia.*
13 *Stigmata an deleri possint.*
14 *Stigma an tamen tactu, & ad vivum revocari non possit.*
15 *Stigmata quas conditiones habeant.*

QUÆSTIO I.

Quid sint Stigmata, de quibus hic; & historica eorum disquisitio.

1 TAm conclamatum, ac deploratum fortis, tamque iniquum, ac detestabile malorum Magorum genus est, ut nullum habeat genus humanum hoc magis infestum, atque infensum. Eo namque immanitatis hujusmodi Satanicæ pravitatis homines devenerunt, ut præter quamplurima scelerata plena, quæ in exitium cæterorum hominum patrant (atque gravissimè intolerabilique nimirum unà simul morbos accersere, steriles mulieres, impotentes viros efficere, laterum uteros de femoribus ingerere, imbellesque tot necare, miserisque personis Dæmonibus obsidendis, torquendisque tradere) etiam humana viscera, horrendum dictu, in propria viscera transmittere non abhorreant. Sunt verò hæc, ea quæ fuerunt omni seculo persuasissima, ac tam crebris experientiis confirmata, ut vulgò etiam ea res ancillant in omni ætate fuerit, & ad hoc, quod nihilominus locu dormiat, neque eos tanquam nefarios Atticos humana viscera ingurgitare, respondebat Coquus ille apud Plaut. *in Pseud. act. 3. sc. 2.* vituperans condimenta cæterorum coquorum, inquiens:

— Quæ condiunt
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Vivis convivis intestina quæ exedunt.

Unde Horat. *in Art. Poet.*

Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Omnium tamen iniquissimum ac detestabilissimum horum impiorum scelus est, à Deo creatore suo absce-

abscederet ut enim propalam animarum dispendio abominabiles communicationes, infamissimos Venetiarum greges, ubiquam trahendo, ac domibus obscœnatione ... valeant, cum morte foedus percusserunt, & cum inferno pactum iniunt.

Quanti igitur Reipublicæ interest, facinorosum hoc hominum genus de terra universum eradicare, nullus est, qui non novit, unde maximè Justitiæ conforme est, ut utrique hominum apertos prostituerint, ut ceteri unum inter se ... illis in amicos quoque coinquinarent. Quoniam au-
2 tem hi inter alios quosdam nonnullis ... propensionibus, ac peculiaribus signis inter alios hominum conspicuos ... ad hanc animum adverterunt, æquum est, ut per ea detectio ... populi incidamus. Ferunt enim nefarios hos ... aliquando pupillas in oculis habere, quod de quibusdam populis meminit Plin. lib. 7. *hist. nat.* ... & ubi pupillam ipsam ... genus maleficis in Scythia reperiri, qui visu inter-
3 mant, præcipuè quo ... oculis ... cu- jusque Visum in Appollonidis ... Langius, qui & ... quosdam Pontum incolere addit, & à Plutarc. Thybios vocari. Sunt qui dicant, hujusmodi homines in utroque oculorum suorum pupillas ... alii quoque in altero geminam pupillam in altero verò equi effigiem obtineare tradunt, ut idem Plin. ibid. quibus omnes visu ... effascinata, ... unde nocentes oculos habere dicuntur. Virg. *sat.* ...

— *Unde tuos oculos obcœlarum ...*

Nam naturales oculos ... veros oculos, ac deformes, & præter ... habere, notant Mutius de Artis *de ...* num. 36. & alii ... Pet. Ovidium ... tamen ... Romæ ... est, hujusmodi ... pulmonem ... habeat. Quis
4 etiam pro dubitato Magnum ... in medium ... unum, ... Plin. loco cit. & post illos ... Ruu. ... num. 5. si manibus, pedibusque ... proci- pimi, ... Sed superantur. Contra quam tamen experimentum non ... docti Medici, qui ... ut Hecon. in lib. ... hanc ipsam non ... Konymus ... nat. ... part. 3. concl. 3 quam ... falsum ... integer ... immunes ... jactum, Plin. ubi supr. Florum præterea ma- lenes, maleficasque ... magnum ... facilè superari ... partem ... pallor ... Grilland. *de sort.* ... & ex Medicis Cæsalpin. in *Dæmon. investig. per ...* ... Castronch. *de mal. ...* Quod signum tam quam pro certo & validissimo habeant, & multa experientia jam confirmatum. Sed & invenio ... tormentis crudeli- ter ... Sprengel *in mal. malef. part.* 2. *quæst.* 1. cap. 2. Cæsalpin. *ubi pro ...*, & Castronch. *ibid.* Plerique tandem ... vultus ad Magos ... plura re- fert Delrius *lib.* 5 *Disqu. sit. Magor. quæst.* 5. in qui- bus cùm alia fabulosa potiùs, quàm ... à doctis ... alia minus experientia comprobata, ... dubitem. Quod præ omnibus horum ... notitiam Judices perducere poterit, cùm sit inter memoratu omnia signa famosissimum, & inquisitionibus ... modò, sed, ut frequentius, ac frequenti experientia comprobatum, illud est, quod de Stigmatibus ... dicam, de quibus ... loquar, ... tum ... ut quantum fieri eorum judicium possit. Judicandum porro, quod ad me, tamquam Medicum ac Philosophum spectat, dicturum, & ... investigato, quam vel Physicam, vel Medicam speculationem ... alia, quamvel ad historiam, vel ad Theologiæ, aut alterius cujusvis facultatem pertinet, vel pro certo supponamus, vel utcunque admittimus, nisi quatenus quod ad historiam pertinet, tanquam ab omni veritate alientissi-

mum, rejiciendum putem. Videndum ergo primò, quid sit Stigma.

5 Importat ergo hoc nomen Stigmatis, propriè notum, aut figuram aliquid, seu characterum in ulicujus corpore, ulicuo modo impressum, unde non solum signa, quæ ... Stigmata appellantur, sed etiam, quæ quomodocunque natura ex naturâ ipsa sponte producuntur, aut aliàs à prægressis aliquo morbo, aut malo præternaturali relinquuntur, ut quæ in ... contrahi consueverunt, ex quo ... morbillis, aliisque pustulis, tumoribus, ulceribus, aut ulceribus, remanere solent. Itaque apud plures Auctorum hunc Stigmatis verum accipio ... peculiariter notum apud Marcell. *de medic. cap.* 19. unde ... illam, quam alii lenticularem, seu perticularem appella-
6 rent, fuerunt qui Stigmatum nomine ... Est autem perplures Stigmatum differentias invenire, alia à natura sunt, alia ab accidenti, horumque alia igne, ferro, alia medicamentis, & alia item sine ... alia ulterius ... etiam ... facta, alia ad aliquem ... finem procurata, sed de multiplici horum differentia plura habet Petr. Offeum *de Stigmat. fol.* 4 *& seqq.* Propriissimè tamen Stigmata dicuntur ... ignito ferro, aut adurentibus medicamentis impressa, ut expressè patet apud Scribon. Larg. *de compos. med. cap.* ... & apud Aetium *lib.* 8. *cap.* ... modum quoque habet, quo hujusmodi notæ ... quomodoque deleri ... medicamentis deleri possint. Sic etiam apud Paul. *lib.* 6. *cap.* 7. & apud Aet. 7. & *cap.* 2. ... item patet. De hoc autem Stigmatis genere locutus est Juven. *sat.* 10.

Mitti ad ... Stigmate dignum Credidit.

Quamobrem notæ illæ, seu characteres, quæ bellis, aut mancipiis impressa consueverunt, ut pro fuga cognoscantur, propriè Stigmata appellantur. Licèt apud Thraces hujusmodi notæ non servitutis, sed nobilitatis signum existimarentur, ut ex Cicer. refert Heron. Hug. *de prim. scrib. orig.* cap. 19. Apud plerosque tamen populos in usu fuit, & de ... servis ... bestiis, & feris, si quando fugiant, ... cognoscantur, deprehendi possint; quod ... Galen. ... *lib.* ... *de dignosc. puls.* ... & ex hoc factum ... existimo, ut servi, qui alios ... fervos ... Stigmatiæ dicerentur, ut testatur Cæl. Rhodig. *lib.* ... *antiq. lib.* ... quod ... Stigmata plurima in ... corporibus relinquerent, vel quod ... alios servos ... haberent, sed etiam quia ... inuretur, si fugere ... sæpius ... accedere. Licèt ... Hug. *ubi proximè*, ex Nonio, & Cicero ... Stigmatiam dicerent illum ... Stigmatias, & notis compunctis, ... fugitivus ... & ceteris ... Stigmata imprimerentur, sed ... & ... testimonium, & in ... unde Juvenal *sat.* 14.

Tunc servus quoties aliquid, Tortore vocato,
Uritur ardenti, duo propter lintea ferro.

Atque inde ... ut credo ... tales notæ in manibus, si aliquando in aliquibus deprehensi ... apud Aelian. *ubi supra*, habemus, Stigmata ... quæ in facie, aut alia quapiam parte corporis infiguntur, quales videmus in manu ... qui mil ... exercent, nisi forte quos ... ad ... fugam ... in militum manibus ... Senecam *lib.* 4. *de benef.* c. 37. de Philippo Macedone narrare, quòd cuidam militi ... Stigmata inscribi jussit. *Ceterum, inquit, ... militi ... Stigmate inscriberet, ... ingratum hospitem testantia*, dignum quidem, ... *non inscriberentur ... sed insculperentur*. Ex qua auctoritate apparet, etiam in signum ... Stigmata militibus fuisse excitata, nisi liberè ... distinguere de Stigmatibus in manibus, & de Stigmatibus in fronte, aut in facie ... Itaque

ignominiæ signum, ut ex Valerio lib. 3 de re militari, cap. 8 & alibi, constat, ut in infamiæ testimonium actum esse. Sed & inter tormenta, stigmata ab eodem Seneca lib. 3 de Ira, cap. 3 annumerantur. Illud certum est, Athenienses quoque Samiorum frontes, eo quod ab eorum fide defecissent, stigmatizasse, ut refert Cœlius Rhodig. lib. 15 Lect. antiq. c. 27. atque hinc ut infamiæ potius, quam honoris signum stigma pateat, unde postmodum factum est, ut infames per metaphoram Stigmata autem dicerentur; hinc illud, Vitellium a [illegible] Stigmosum, ex Plin. Antic. in adag. proverbiale est, infames, & contumelia turpi insignitos, hanc metaphoram alludit Martial. lib. 6 epigr. 64:

Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.

Et Sueton. in Jul. Cæs. n. 73. Valerium Catullum, à quo sibi versiculis de Mamurra perpetua Stigmata imposita non dissimulaverat, satisfacientem eadem die adhibuit cœnæ. Sic in vetustissima inscriptione, de qua Gruterus apud Parrum, in [illegible] *in prim.*

HÆC STIGMATA ÆTERNA ACTÆ LIBERTÆ INUSTA SUNT, VENERARIÆ AC PERFIDÆ, DOLOSÆ, DURI PECTORIS CLAVEM, AC RESTIM SPARTEAM, UTI SIBI COLLUM ALLIGET, ET PICEM CALENTEM PECTUS MALUM COMBURAT SUUM.

Porrò antiqui Romani non servum solum, aut saltem fugitivum stigmatizabant, sed, cum [illegible] tentabant, etiam [illegible], quod etiam Galen. noster [illegible] in 8 de Plac. Hipp. & Plat. [illegible] legem [illegible], [illegible], facti tamen, vel brachia, vel manibus aut notas inuri permittunt, expiatio inventa, ne [illegible] quo modo deformetur. Venit mihi hac occasione in mentem id, quod Herman. Hug. lib. [illegible] cap. 15 ex Polyæno & Gell. narrat, consuevisse nempe Antigonus [illegible] servi [illegible] vellera capitibus [illegible] inscribere, [illegible] infamiæ signum, aut in pœnam delicti, [illegible] ut [illegible] [illegible], aut per [illegible] noti fierent, de quibus [illegible]. Sed de servorum stigmatizatione plura vide apud Pignor. de Servis, pag. 17 & alios per plurima [illegible] apud [illegible] Herman. Hug. de prima scrib. orig. cap. 19. & [illegible] [illegible] habetur, & [illegible] [illegible], & alia factu digna. Juxta hunc [illegible] [illegible] stigmatizandi [illegible] in pœnam (de quo etiam Gallon. de cruciat. mart. cap. [illegible] pag. 152) Just. Lips. l. de una Relig. ad Dialog. agens de [illegible] Hæreticis pœnis [illegible] infligendis, postquam [illegible] [illegible] quoque & [illegible] frontem adhibendam testa [illegible], hanc ipsam pœnam in usu [illegible] [illegible] in Anglia, sub Rege Henrico II. anno 1162, allegans ad id [illegible] Guillelmi Nubrigensis lib. 2 cap. 13 [illegible] Episcopi, [illegible] hæreticum [illegible] [illegible], eosdem publicè [illegible] Hæreticos, corporali disciplinæ subjiciendos Catholicis [illegible] tradiderunt, qui præcepto [illegible] [illegible] ab [illegible] frontibus eorum [illegible], & spectante Populo [illegible] [illegible] urbe expulit. Sed & [illegible] quid habemus [illegible] cap. ad Abolendam, lib. 5. Decret. tit. de hæret. [illegible], ubi hæc reperias. Sed [illegible] [illegible] signum [illegible] [illegible] aliquem [illegible], qui [illegible] [illegible].

7 Sed jam; cùm hæc de hujus vocis significatione, & de Stigmatum usu [illegible] adstigmata, de quibus nostrum argumentum esse debebat, pertractanda descendamus. Hæc, ut aiunt, notæ quædam sunt homini à Dæmone impressæ, quibus subjecta caro insensibilis, & exanguis apparet. Non est autem novum Angelos, seu Dæmones tam bonos, quam malos, certis quosdam homines aliquo charactere signare, ut in plurimis [illegible] [illegible] apud Petr. Olsterm. de Stigmatibus sect. [illegible] quæ hic [illegible] superfluum est: ad [illegible] namque Historiæ sacræ hæc [illegible] possumus, ut de Caino evenit Genes. cap. 4. vers. 15 de signo Tau apud Ezechielem, & de signo Electorum in Apocalyps. cap. 7 & de signis Antichristi, ut idem Olsterm. ibid. sect. 7. Sic & apud Dantem Aligherium Angelus ipsum Dantem in fronte signat, ut Purgat. cap. 9.

Sette P nella fronte mi descrisse
Col punton della spada, e [illegible] lave
Quando sei dentro queste piaghe, &c.

Sed stigmatum, de quibus agimus, historia non videtur à Doctoribus communiter accepta, et aliqua saepius dubia non remanent. Primùm an dubium sit de eorum essentia, an autem verè dentur, an potius, commentitium quoddam, & quorundam figmentum existat. Secundo, quia non omnibus à parte fictitia alia apud plerosque constans opus est, dubitatur in quibusdam partibus reperiantur, an fortasse in omnibus Magis Dæmoni [illegible], an verò in aliquibus tantum. Tertio, an ut signum, [illegible] sint. Quartò an visibilia, vel invisibilia, & utrumque, aut partim visibilia, partim invisibilia. Quintò, an deleri possint, nunc. 8

Et quod primum, cum dubitant, qui asserebant, commentitium quid hoc stigmata esse, nec verè in Magis tale quid reperiri, & [illegible] de [illegible] [illegible], quæ plerisque contra præ fidei Viri, ac Doctores [illegible] inquisitionis [illegible] addicti aperte hactenus [illegible] credere opus est, nihilominus [illegible] [illegible] sufficit [illegible], [illegible] unquam verum quid allatum [illegible]. Sed pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mihi fuerit, Lectorem ad ea, quæ novissimè Petr. Olsterm. de Stigm. sect. 8. attulit, remittere; hic enim ex quamplurimis Doctorum, & Inquisitorum experientiis probatur, hæc stigmata verè in Magis dari, ut ex [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non tam [illegible] est. Addam tantum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], duorum Maleficorum dicta [illegible] [illegible], nempe Jo. Hnib. lib. 4 de [illegible] [illegible] Dæmon. [illegible] & [illegible], & [illegible] Codronch. lib. 3 de morb. venef. c. 4.

Quoad secundum non desunt ex ipsismet Theologis, ac ad [illegible], qui non in omnibus Magis stigmata reperiri asseveraverint, sed in aliquibus tantum, & in hoc etiam non conveniunt, siquidem in quibusdam [illegible] [illegible]. Nam nonnulli eos solos Magos stigmata nolunt habere, qui adhuc in Diaboli fide infirmi sunt, & de quorum fide ipse Dæmon dubitare potest, ne à sua fide desistant. Unde Bodin. Dæmonom. lib. 4 cap. 4. [illegible] tamen [illegible], [illegible] Dæmon [illegible], [illegible] quosque Magos [illegible] [illegible], aut illud habere loco tam abdito, ut eo signo deteget sit difficillimum; quod etiam [illegible] sensit, ut videre etiam est apud Olsterm. de Stigm. sect. 9 pag. [illegible]. Contra [illegible] [illegible], in [illegible] stigmata conferri à Dæmone volunt, qui [illegible] [illegible], & in hac constanti [illegible] in omnibus [illegible] [illegible], quandocunque Diabolo [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] sententiam [illegible] [illegible] Fr. Sebastian Michael in Histor. [illegible] [illegible] & ipsum secutus [illegible] Petr. Olsterm. de Stigm. sect. 9. Hinc tamen [illegible] esse [illegible], [illegible] in omnibus deprehendi, quia aliquando, aut [illegible] in occultissimis partibus inficitur, ut sub palpebris, sub labiis, sub [illegible], sub [illegible], [illegible] in aliis [illegible] [illegible] locis. Aliquando etiam neque [illegible] [illegible], nisi ipsius confessionem [illegible], ita ut nisi ab ipsismet Magis, ut [illegible] [illegible], nequaquam [illegible] deprehendi valeant. Omnia tamen habent hæc stigmata, vel [illegible] [illegible] [illegible], quod hic sit character ab ipso Dæmone impressus; [illegible] veram Baptismus indelebilem characterem imprimit, à quo Christianus homo est, & sicut hoc stigmate characteri in corpore ipso [illegible] Magorum [illegible], ea quo Diaboli subditi, ac mancipia sunt, & quemadmodum, inquiunt, nullus Christianus est sine Baptismate, & eam Baptismate omnis [illegible] homo Christianus est, ita nullus Magus est sine stigmate, & cum stigmate repertus homo Magus est, ut supra attestatur Sebast. Michael. ubi sup. & post 10

ipsum

ipsum, & in ipso Petri Ostium [illegible] 6.

11 Circa tertium quoque dubium dicendum [illegible], qui de eo [illegible] habent, multis traditionibus hæc stigmata nullam habere certam figuram, [illegible] ut [illegible] Lupi, aut Aranei, aut Glirii, [illegible]. Alii volunt esse ad similitudinem minoris Bufonis, vel Ruberæ, vel Lacertæ, alii animal Canis [illegible] imaginem, alii [illegible]. Recentiores, & præcipue [illegible] Sebastian. Michael, & prædictus Petr. Ostermann, [illegible], in [illegible] Magi [illegible] esse figuræ, nempe ad modum Leporis, vel Pisi, [illegible] colorem, & habere [illegible] depressionem, quæ [illegible]. Aliàs tamen idem Fr. Sebastian. Michael [illegible] stigmate [illegible], cum prædicta [illegible] depressione, quod quidem [illegible] [illegible] ut non [illegible], sed [illegible] ex [illegible] Cap. [illegible] lib. 3. de morb. ven. c. 4. dicentis, hæc stigmata insensibilia esse, & petiniata. Nam fortè hæc voce, *perfusatu*, illud intellexit, quod Fr. Sebast. Michael dixerat de capitis depressione. Remigius tamen lib. 1. *Dæmonolatr.* c. 5. ex [illegible] stigmata [illegible].

Ego, licèt nullam harum rerum experientiam me habere ingenuè fatear, [illegible] tamen illam circa [illegible] Doctrinam, et qui Fr. Sebastiano Michaeli [illegible] (qui tamen, ut [illegible], in toto illo suo volumine multa habet absurdissima, non Philosophica modò, sed Religiosa [illegible], & quæ apertissima [illegible]) [illegible], licèt ut plurimum stigmatum nullam [illegible] figuram, nisi quàlem [illegible] Fr. Sebastianus dicebat, in nonnullis tamen Magis posuisse habere eam, quam alii Scriptores tradiderunt, si modò non hujusmodi stigmata in [illegible].

12 Quod quæ omnes communiter [illegible] Doctores, hæc [illegible], ubi, quando [illegible], ne ullis horum stigmatum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] impressionem, conditionem, & [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] potest Dæmon ubi [illegible] oculis præstringat, aut [illegible] invisibilia [illegible], [illegible] [illegible] Magi [illegible] in suo corpore [illegible], [illegible] [illegible] solum.

13 Quoad quartum denique dubium, non solùm non conveniunt Auctores, sed ipse idem Fr. Sebastianus Michael sibi ipsi in hoc contradicit. Volunt enim aliqui Dæmonem hæc stigmata, [illegible], ac [illegible] [illegible] Fr. Sebastianus, [illegible]

14 [illegible] Achillem in [illegible], quod cùm per hujus stigmatum impressionem [illegible] [illegible] Dæmonem ad [illegible] [illegible], quod cùm Dæmon nullo modo facere possit, [illegible] stigmata hæc [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], in ipsa historia patet, Dæmonem [illegible] stigmata [illegible] [illegible], [illegible] Magdalenæ, & [illegible], hoc ex miraculo contigisse, [illegible] absurdum [illegible] [illegible], cum Dæmon miracula non possit facere, neque Deus neque Angeli [illegible]. Quæ tamen [illegible] longioribus [illegible],

est, pro [illegible] [illegible] ex [illegible] Dæmonum, hæc stigmata deleri à Dæmone posse.

Quamquam autem hæc dubia in horum stigmatum [illegible] occurrunt, in hoc tamen [illegible] Auctores omnes, quod in duplici conditione [illegible], utraque quidem maximi momenti, nempe quod sensibilitate destituuntur, & quòd sanguinem non continent. Certum nemque est, & [illegible], [illegible] experientia, ut [illegible] partes stigmatizatas longissimè acu transfixas, neque ullum dolorem, aut ullam læsionem movere, neque sanguinem ullo modo effundere. Cùm itaque in hoc omnes conveniunt, [illegible] [illegible] sub Judice, eorum [illegible], & hanc speculum ipsorum naturam supponentes, eo [illegible], quod ad Medicum & Philosophum spectat, illam examinare possimus, & vel veritatem [illegible] ostendendo, an dari possint, necne, an à [illegible], vel ab arte excitari possint, vel ob ipso [illegible] Dæmone, & sic quæ alia in quæstione proceßu discutienda occurrent, pro posse discutiemus.

15

SUMMARIUM.

1 *[illegible], qui [illegible], [illegible] se [illegible].*
2 *Quod [illegible].*
3 *Nulla [illegible], qua [illegible] non habet.*
4 *Magos stigmatizare, videtur non debere esse novum Dæmonis inventum.*
5 *Stigmata inferri, non videtur ad ullum finem Dæmonem reddere.*
6 *An iisdem stigmata Magis inferat, ut ab aliis hominibus agnoscantur.*
7 *Ad quem finem Dæmon stigmata inferat.*
8 *Omne animal sanguineum, sanguine nutriri necesse est.*
9 *Omne animal sanguineum ex sanguine generatur.*
10 *Vita est [illegible] per alimentum.*
11 *Mors [illegible].*
12 *Quicquid calore naturali destituitur, corrumpitur ab [illegible].*
13 *Calor præternaturalis naturali contrarius, & [illegible].*
14 *Stigmatizatas partes non posse esse mortuas.*
15 *Dæmon circa Magos, [illegible] in Justitiæ manibus detinentur, nihil [illegible] posse.*
16 *[illegible] modus assignatur, quo Dæmon stigmata inferat.*
17 *[illegible], & [illegible] corporum [illegible] Dæmoni [illegible].*
18 *Mortuam partem [illegible], [illegible] totum animal [illegible].*

QUÆSTIO II.

Utrum hujusmodi Naturæ Stigmata dari possint.

A Tot [illegible] sunt, quæ [illegible] [illegible], ut [illegible] judicare possis. Ac primò quidem [illegible] Auctorum discordia maximam facit difficultatem; quippe cum, ut Plato *de. Nat. hom.* [illegible] dicebat, [illegible], in iis, quæ [illegible], & non [illegible], ut hæc [illegible], [illegible] quid discordes, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]. [illegible], & quod verum est, [illegible] [illegible] Platone [illegible] Gorgia. [illegible], quam [illegible] [illegible]? Sed [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] non habeat? Annon, & [illegible], [illegible] [illegible], qui [illegible], [illegible], qui [illegible], quamquam & quàm [illegible] [illegible] sint, [illegible]

1

2

3

Secu-

Secundò consentaneum certè videtur, non esse 4 Magorum Stigmatis auctorem unum Dæmonem tu[illegible] verum, quod incredibile est, ab eo quoque tempore, quo primum Magos sibi addixit, eorumque corpora his notis configurare, sive id in totum hominem lecerit, sive ut iis sunt cognoscat, sive etiam ut characterem imprimeret suum Baptismi, sive ut Christianæ dilect, quod certum est. Quomodocunque autem, & id quemcunque finem id exequitur, non majori notio est; cum non etiam tunc temporis liber scriptum fuerit, quo certa in condunsuit, veteribus de iis et ne verbum quidem fecitur scitem plures certum, qui etiam ex professo hæc pertractarunt, eos quidem, qui aliqui de iis et in medium attulerunt, nihil certi addiderunt; nam quod Fr. Sebastianus dicit, quod Stigmatis cognitio habetur per traditionem Doctorum, novum est. In tanta enim re non traditione opus fuit, sed firmissimis, ut nihil dubii relinquant, quæ quidem Sapientissimi siquid certi in hoc negotio reperti fuissent, omnino posteris reliquissent. Sed nec hoc quidem argumentum sufficiens ad probandum videtur, id quod probare intendunt: Quæ enim est, quæ diabolice utuntur rationem reddere possit, cur magis de præsenti, quam per universa tempora hic characteribus uti voluerit? Nonne etenim consuevisset semper Stigmatibus Magos signare, potuit et eos per multa sæcula cæteros homines latere?

5 Tertiò non videtur, quòd Dæmon ad ullum finem mores possit ea conferre hæc Stigmata; neque tamen dicendum est, eum morabiliter agere quicquam agere absque fine. Poterit igitur hujusmodi finis esse, ut Magos ipse pro suis cognosceret, aut ut ab aliis cognoscantur, aut ut fidei ab eisdem lucrentur. Sed primi finis est inanis, quia Dæmon his notis non eget, ut suos noscat, cum subtiliter hominibus possit internoscere, qui fortè non solum sibi addictos, sed singulas personas, & singulos certè absque ullo usu noscit, non minus quam quivis homo unquam, dignosque facit cognoscere; quibus addendum, quod si ad hunc finem Stigmata conferret, cum semel impressa non amplius deleantur, habere, et semel tentum conserret, & tamen non semel, aut bis, sed centies, aliquando uni eidemque homini ea insigat, ut testatur Auctorem, & hujusmodi Fr. Sebast. Michael. loc. cit.

6 Multo minùs dicendum, Dæmonem Magis Stigmata conferre, ut ab aliis hominibus dignoscantur; hoc enim potiùs non modò illos ad cultum, & servitutem suam non allliceret, sed deterreret potiùs, per hæc enim signa facilè illos proderet in Justitiæ manus. Præterquam, quod si ad hunc finem id faceret, semper Stigmata imprimeret, quæ essentialia, & conspicua essent, imò multò magis, quàm nunc sint, & conspicua, & visibilia. At contra ut plurimum eadem in partibus occultatissimis, & ubique ita etiam, ut nequit, invisibilia facit, ut supra etiam diximus. At hæc debuit potissimum totius esse, cur Dæmon Stigmata conferat, & ne Magi Stigmatum in permittant, cum ad Justitiæ manus lapsi, facilè per ea dignoscuntur. Neque ut fidei ab ipsis cognoscere, id facere debet Dæmon, cum eadem causa, quam illum prohibent, ob periculum suum à Stigmatibus conferendis, prohibere etiam debeat ob hanc posteriorem.

7 Adhuc tamen dicitur, Item respondetur ex historia ipsa, in qua patet non ad aliquem superstitiosum finem, sed ad alios nonnullos Dæmonum Stigmata Magis conferre, de quibus vide Petr. Ostermann de Stigmat. sect. 30. Renat. & duo utrum præcipui videntur primus, ut imprimat characterem suum sive veritatis, cum quia non potest invisibilem characterem imprimere, quem per Baptismum ab Ecclesia tulerunt, cum hominis lectum titulo describit, ipse quod potest, imprimendo suum characterem in corpore, in unum Baptismi. Secundus finis est, ut hi homines Magi signum hoc honoris, & familiaritatis cum ipso, inter magna ostentent, & in præmium recipiant; ideò, ut referunt, in nocturnis Magorum conventibus & conviviis, hæc Stigmata jactant, seque ostentant ex ipsis Magorum commodis, unde quo[illegible], & gratiosa jactant perpetuò, inæquioribus quoque, ac frequentioribus Stigmatibus sunt conspicui, ut ex ipso Fr. Sebast. Michael dicit, jam sæpe citat. Ostermann loco proximè addito. Sed si certum casibus in conventiculis referre debent, cur id deinde in partibus occultissimis? Sed hæc fortè licere sunt, multò magis urgeri, quæ sequuntur: nam quartò, supposito, quod hæc Stigmata duabus commemoratis conditionibus 8 donentur, nempe ut partes Stigmaticæ sensu omni destituantur, & sanguinem non contineant, cum procul & transfixæ sanguinem nullum emittunt, tunc quæritur, ut partes & Stigmaticæ vivant, necne? nam si vivere asserimus, ut non videtur negare communis Auctorum assertio, tunc certum erit, quod nutriantur; at omnis animal sanguinem suis alimentum necessarium est. Arist. lib. 3. de histor. Anim. c. 19. nutrimentum ultimum quod datur ex substantia, ut quo primum genitum est. Gal. lib. 1. de sem. c. 19. & omne animal sanguineum de sanguine generatur. Si ergo animal nutritur ex sanguine, certum est, quod cum quocunque nutriatur, per totum in nutriatur. Gal. lib. 1. de Nat. fac. cap. 6. unde est, quod siquis corpus hominis lecet, ubicunque velit, sanguis celabitur illuc. Hippocr. de Carn. ex eisdem partes Stigmaticæ sanguine nutriri debent; ut si sanguine destituantur, sanguinem nutriri non possunt. Sequitur ergo inde, quod Stigmaticæ partes 9 vivunt quidem, sed non nutriuntur; quod est idem, ac si diceres, vivunt, & non vivunt, quod est impossibile, & implicat, cum nihil aliud sit, quàm substantia per alimentum, vitam enim dicimus nutritionem, quæ per scriptum fit. Aristot. lib. 3. de Anim. text. 3.

Si autem velis, Stigmaticas esse partes non vivere, tunc necesse erit mortuas esse, & consequenter corrumpi, quia mors ipsa est animalis, & partium 10 ejus corruptio. Aristot. sect. 14. Probl. 3. nam quicquid vivere desiit, sit in id, corrumpitur ab externo. Arist. ibid. & de Juvent. & Sen. naturali calore, ubi non fruitur prætereuntem, qui putrefacit; cum verò ulterius calore semper procedit putrefaciendo, omnino enim ob eam ultimam progressum est, consequens erit, non solùm ipsas Stigmaticas partes corrumpi, sed successivè etiam contigua, & non multo post tempore totum animal, quod tamen eo modo succedere non reperitur.

11 Confirmantur hæc, quia partes Stigmaticæ, (si mortuæ eas esse asseras) continent, ut dixi, calorem præternaturalem, qui nativo contrarius contrarius est, unde cum utrinque contiguæ partes vivunt, & naturali calore reguntur, hoc ubique dubio succedere necesse est, ut unum contrarium ab alio superetur, cum in ipsis & alter ipsius sit proportio. Hippocr. de Vulner. capitis. Alterutrum ergo ex his fiet, aut occisionem unde à præternaturali, & sic animal interibit; aut præternaturalem superari à nativo, & sic partes Stigmaticæ, quæ jam mortuæ erant, reviviscent, & deinde à privatione ad habitum regressio, quod est impossibile.

12 Præterea cùm partes Stigmaticæ jam mortuæ circumstantibus partibus viventibus, quæ nutriri debent, necessaria autem fiet per usu[illegible] consuetudinem, Stigmata verò non superficiem solùm partis sed etiam profunditatem occupent, ut in longe, aut in profundum tumultuariis ubique insculpta, & longè latè effusione, necesse est per hanc profunditatem vasorum, per quæ nutritio fit, transmittere, tunc ergo alterutrum sequatur necesse est, aut nutritionem interceptam iam necti in partu Stigmatis lectu, & deinde de novo fieri post ipsum partem Stigmaticam, quod est absurdum, aut partes viventes nutriri per partes Stigmaticas, hoc est, jam dum mortuas, quod est magis absurdum. Nam sit exempli causa humeri totius longitudo A B C Stigmaticus ergo in B. per lineam D B E, quæ per profunditatem totam humeri comprehendat, tunc nutritio intercepta, per vasa, quæ pertingant hume-

hominem ab A usque ad C aut necessario transibit in linea transversali D. B. E. quæ Stigmatizatam partem comprehendit, & hominem in ea morientem intelligo, aut per lineam D. B. E. hoc est per partem Stigmatizatam, ut demonstrem, succedet homini utrinque à B. ad C. esse perventu, quod est C. nutrimentum mediante D. B. E. quæ est mortua, cum sit Stigmatizata, utrumque autem fieri posse naturaliter, tam rectum est, quam quod rarissimum, Adde his, quod non Stigmatum solummodo sensus, & vita perit, sed omnes partes subjacentes, etiam venæ, arteriæ, & nervos, rectè est & venarum, & arteriarum, & universim in illa parte absurdi per ipsum Stigma, in tumore, ac singulas partes, quæ Stigmati subjacent, perimunt, sensu, ac motu, & vita privat, [illegible] est. Negat enim à spiritum [illegible] recipere rursum influxum ampliùs possunt, quia [illegible] valorum non solùm obstructa, sed penitus destructa.

15 Utrum autem his difficultatibus satisfieri possit, docendo, in his præstigiis contineri, videtur qui addamus. Fieri enim posse dicere ut Dæmon fitientium oculos præstringat, ne stigmata intueantur videre, aut Magum ex præstiras dolorem agnoscerent, sed hoc etiam pariter difficultatem, cum constet, ut apud, mihi posse Dæmonem ad hoc laborem molire circa veneficos ut Magos, cum in Jesuitam manifestè delinearetur, quam etiam difficultatem haberet; si dicerimus, posse Dæmonem Magorum sensum obtundere, ut præstrinxit dolorem sentiant; jam enim plura remedia, etiam naturalia, ad dolorem infensibilitatem Dæmonem suis Magis tradere certum est, ut notat Grillandus de Quæst. & Tort. cap. 4 num. 2 & seqq. Quapropter à Judicum magistris solent Rei spoliari, omnibus pilis derasis, ne sub illis aliquid hujusmodi maleficium lateat possit, & eo ne doloribus tormentis se illudi, ut notat etiam ex nostris Codronch. de morb. venef. lib. 3. cap. 4. Sic & fiduciamus, Dæmonem ipsum sæpe gestiem territare, ut sinat, aut sustineat, ac eundem semper in impingeret. Licet etiam hoc non magno negotio præstare possit, quippe cum notissima remedia, etiam naturalia parere non tantum medicamenta sunt virtute recessorie vere, ac consolatrice, ita ut nullo pacto stare possit. Quod partem autem demonstrum, si dicatur, Dæmonem non posse à putredine servare, cum & hoc per remedia etiam Medica apertissima, vel ideo præstare possit, nam & ipse integra cadavera à putredine per sæcula servare, aut saltem in illis ne putrefactio procedat; (nam à primo die, ac quo calor vitalis recessit, putrefactionem in ipso incipere, etiam si medicamentis condiantur, certum est) ut velati integre maneant omnes pereunt, absque magno prædictæ difficultatis solutionem. Sed his aliquid melius non habeo, ad attendam ejus solis veritatem, quam tamen, nec mihi quidem omni ex parte satisfacere posse existimo.

16 Ridiculum præterea est, quod tradunt de modo quo Dæmon hæc Stigmata Magis conficiat; volunt enim id digitis, aut unguibus perficere, cornibus etiam dictum oportuit; quid enim Dæmoni cum unguibus, & digitis? quos Dæmon ungues, aut digitos habent? At inquies, sic apparere. Ergo, inquam, apparens, ac præstigiosus modus hic est, non verus, & realis. At verum stigmatis oportuit, quem mirror cur non elicerat, & extorqueret ex Magis poruerint Judices, quos mirandum est hac dicto acquievisse. Wierus tamen de præstig. Dæmon lib. 2. cap. 19. imaginatione hoc Stigma imprimi putat, non verè, ac realiter, nunc ergo quid, secundum ipsum, potius præstigiorum, quam verum, fieri huic auctori unius fides præstanda sit, quod neque de iis, neque de aliis pertinet, bene secundum sibi dictamen sentire videtur, qui non solum Stigmatum impressionem, sed penè omnia à Magis, Strigibusque facta ad præstigium, vel ad eorum depravatam imaginationem reducit, negans omnia, quæ realiter fieri ab illis multis probatum, & versificatum est, ut illi objicit Bodinus in confutat opin.

ejusdem Wieri, per totum. Non tamen ego inficior, posse Dæmonem ob illam, quam habent illi romaturales omnes obedientiam, sive voluntate motiva instrumento quodam (ut ferrum callidum, ut agitatum, quo Auctor historiæ de tribus Energumenis, dicit aliquorum stigmata à Dæmone inferri) quædam notas illis, characteres, seu stigmata imprimat, etiam absque alio mediante corpore, contra Cæsalpinum opinionem, qui cap. 2. investig. Dæmon. Peripatet, eos corpore, ut dicitur esse quod cumque movere, nam eo modo, quo potest movere rerum, movebit etiam alia corpora, transgressio, aut iteratur nullo impedimento illi sit. Sed hoc locum habebit in stigmatibus visibilibus. Quod autem dicitur de invisibilibus hæc tamen etiam quo modo conferri nequit est, aut à Dæmone utrumquam circa illa ulterius præstiti. Nisi dicere, utroque esse stigmata verè invisibilia, sed illa nobis ac Dæmonis inferiora. Sed si cum esse in visibilitate aliquando fieri, hoc est, ut nullo modo nostro possint sensu intueri, non assignatur modus, quo conferantur, nisi admittamus illum, quem tradit eadem historia de tribus Energum. quæ vult, visibilia ferro calido, invisibilia ungue ipsius Dæmonis infligi. Ecquis non videret hæc auditus[a] tum fieri, ut itaque Dæmon unguibus donatur; nam in contactu quodam physico stigmata confert, ut hic homo summum elicitur.

Qui præterea stigmatum realitatum rogari siccendo, ut præcipuè circa historia de tribus Energum. Auctor, & ex eo Petr. Ostermann. de stigmat. sect. 8. & seqq. volunt, ut à principio dixi, fieri stigmata partem, ut totam, usque per membra penetrantia in efficere, ut mortem omnino obeant, & in totam hoc veritatem habent intelligant, ut asserere, Dæmonem non posse ampliùs partem stigmatizatam vivificare; quod non dicitur, supposito quod pars stigmatizata mortua sit, tantorum eam non fieri tam vivificare, ut totum hominem jam mortuum suscitare, quod utroque per Dæmonem insufficiabile; unde concludunt, stigmate, post quam impressa fuerint à Dæmone, debere ampliùs vel per ipsum non posse, neque per alium, nisi ex miraculo, & sic ex tali virtute divina, & tamen testantur multa hæc tamen à Dæmone deleri, & præcipuè patet ex Bodino Dæmonoman. lib. 2. cap. 4. qui etiam in prædicta historia narratur, eodem famosæ venefica, cui nomen erat Magdalena, stigmata à Dæmone fuisse deleta. Addunt quidem ii, hoc ex miraculo contigisse, gratis tamen hoc dictum esse unicuique noscit, ut nesiam, quis à Auctori eam locutionem dederit miracula declarandi, quod tamen nullius, cum teneremus necum erigere ropit, ferre debet, hoc enim soli Ecclesiæ, ejusque summo Pastori Christi Vicario, reservatur, & quod magis suspectum facit apud historiæ fidem, est tanta miraculorum frequentia per ipsum Dæmonem, quod pejus est, patratorum, cum Dæmon ubi plura sæpius, & maximè de Antichristo, pro certo prophetat, tum esse ait, & multa, quæ in ea supponuntur, non probantur, quæ historiam ipsam reddunt absurdissimam, & aperissimam falsitatem redarguunt, unde jure optimo prohibita ejus libri lectio est. 17 18

SUMMARIUM

2 *Necessarium est dari aliquod infallibile signum, ex quo Magi deprehendantur. Contrarium, n. seq.*
3 *Ex his, quæ per accidens fiunt, nihil quod habeat necessariam identitatem dependere potest.*
4 *Experientia est rerum magistra.*
5 *Stigmata judicantur esse, ex communi Magorum confessione.*
6 *In Dæmonibus naturalia mansere in sua solum perfectione.*
7 *Inventio stigmatum reprobatur est Reipublicæ perniciosa.*
8 *Veritatis tutela semper pro justitia est.*

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Rationes nonnullæ in Stigmatum defensionem producuntur, illisque occurritur.

Quoniam autem sæpè citatus Fr. Sebastian Michael, & eum secutus Petr. Osterman tantam ante laborem in tuendâ stigmatum existentia, ut non solum vani dari, sed de necessitate deberi detecontendant, adeòque perplures rationes in medium proferant, visum operæ pretium est, quasdam ex rationes afferre, ut singulas sigillatim possint difficultatem, eam diluamus, ubi dilui possit, [illegible] impugnare, aut expugnata hanc stigmatum historiam in animum induxerim meum, sed ad eum certum finem & effectum, ut veritas elucescat, & ne homines ab aliorum vel persuasionibus, vel mendaciis decipiantur. Nam certè ego tu tanto certiora desideratem quàm ei adducitur, & supra omnia sensissem ipse hæc absque meo velim, aut saltem eadem sensibus ab incorruptæ fidei viro comprehendi. Nam Fratri huic Sebastiano quæ fides habenda, cum ipse tenta [illegible] verisimilitudine, totque absurdis fuerit ejus fidem detrupeterit, neque tamen rei confirmaverit? aut quid Petro Ostermanno fidendum, qui similis fidei viro se totum tradidit? Sed ad primam rationem, quam maximi facere videtur Auctor ille, & cum eo etiam idem Ostermanus commune
1 devenio, quæ talis est. Supponunt primo, necessarium esse dari aliquod infallibile signum, ex quo Magi pro talibus dignoscantur. Rationem afferunt, quoniam aliàs cum ipsorum peccata sint secreta, & ipsi pertinacissime in denegandâ veritate, nullo certo infallibili magiæ signo, non possent Magi certitudinaliter dignosci, & sic malum cresceret in infinitum. Absurdè quidem, ex mea sententia, suppositio, ex quo tamen inferunt, nullum aliud habemus certius signum ad dignoscendos Magos, quàm stigmata, ergo, si negemus non dari stigmata, jam nullum dabitur certum signum, ex quo deprehendantur, quod ob necessitatem suppositionis dicere non debemus. Sequitur ergo signum illud infallibile in deprehendendis Magis esse stigmata. Sed quam facilè negari possit suppositio, unusquisque videt,
2 nam unde emanat hæc necessitas deprehendendi Magos? à Natura ne certè non, Magi enim non sunt [illegible] Natura Magi, & hoc quod est inter Magos connumerari, & pro Mago haberi, est quid accidens, et ex his, quæ per accidens sunt, non potest habere dependentiam aliquid, quod necessa-
3 rium habeat identitatem. Cum ergo corruat necessitas suppositionis, corruet etiam, quod inde deducitur, & sic argumentum totum cadit, de quo certè valdè miror, tam apud ipsum Fr. Sebastianum per Dæmonem sit confirmatum, ex quo manifestum fit, Dæmonem illum bonum ignorasse Logicam, cum doceret ex non necessario necessarium, & tamen concesso hac necessitate deprehendi Magos, oportuit signa eorum esse conspicua, ut facilè in Justitiæ manus deveniant; et contrà cum sint secreta & occulta, & aliquando etiam invisibilia, plures, imò vel omnes, effugere poterunt Justitiæ manus. Nam cùm, postquam in carceres detecti fuerint, pro Magis non deprehenduntur, ex stigmatibus, neque potuerunt per examina rigorosa, & per tormenta ex propriis confessionibus deprehendi. Sed quod absurdissimum est in hac argumentatione, illud est, quod stigmata à Justitiæ ministris deprehendi vix possunt, eodem auctore asserente, nisi ab ipsis Magis designentur. Itaque ante oportet Magum se pro Magis prodere, quàm per stigmata pro Magis dignoscatur.

Cæterum Ostermann de Stigm. fol. 10. nititur probare, quòd hæc stigmata à Diabolo fiat, & primò
4 Ætiologia hoc probat ab experientia, quæ cùm sit rerum magistra, & sic, ut dicebat Gal. [illegible] rerum evidentia apparentiumque quiescendum, velut & ego acquiescerem, nisi probatos auctores recti quid ab experientia delumtum in hisce invenisse se affirmantes reperissem, maxime autem, tibi non, qui alias probatæ fidei sunt, cùm hujusmodi experientias in medium producunt, inter se contrariæ [illegible], & si denique nullos Inquisitores invenerim, qui aut ipsas experientias diluderent, & ingenuè falsi non essent, nihil quod scribit, ac certum foret, se de ea [illegible] illo in tempore potuisse. Imo dedisse operam se, aliqui sciretur qui [illegible] rei certiores fierent, nec unquam quid offendisse, quod dubiam credulitatem saltem animi [illegible].

In secunda Ætiologia adducit Osterman communem consensum, & omnium Magorum, Strigarum- 5
que confessiones, & depositiones, quibus dicit, non esse contradicendum, & per me ne esto. Sed cùm eos, qui aut ipsi Magos, et Strigas præ [illegible] habuerunt, eorundem confessiones, & depositiones suspectas habere contingat, & ipsis experientias infirmare, quid causæ est, quin cum his ipsis aliquoque dubitare de horum veritate, non possim? At certè Fratre Sebastiano ille, & Osterman maximè assertionem hanc probare nituntur ex depositionibus Mariæ de Sains, Strigæ [illegible] famosissimæ, cujus fides, quàm suspecta sit, ipsi dicerunt?

In Tertia Ætiologia proponit hoc subtilissimum, imo vero [illegible] argumentum. In Dæmonibus, inquit Ostermann, manserunt splendidissima, & in sua prima perfectione. Ergo potest Dæmon, si 6
velit, servis suis stigmata conferre. Quod autem velit, non est dubitandum, cum sit Misanthropos, hoc est hominum [illegible] summopere [illegible], unde procurat, stigmatizando partes, sensus mortificare, & [illegible] partibus [illegible]. Quid tandem inde infert Osterman? nihil certè, quod ad rem [illegible] Dæmon, inquis, potest, & vult stigmatizare servos suos. Velit, possit, & cum [illegible] stigmatizet, non [illegible] sequetur posse hæc, hujus nempe naturæ stigmata [illegible], sed per [illegible] apparet, non posse.

In quarta Ætiologia dicit, communem senten- 7
tiam, quæ stigmata negat esse Reipublicæ perniciosam, [illegible] crimine gravissimo, idcirco tolerandam, quæ stigmata admittit, aliter amplectendam. Addit deinde, quod contrariæ huic sententiæ, si condemnari posset per [illegible] Tribunalia Christiani orbis, quæ jam stigmata pro infallibili Magiæ signo acceperunt. Quibus respondeo, aliud esse patrocinari criminis gravissimo, aliud defendere veritatem, etiamsi ea sit [illegible] criminis favorabilis, nemo sic [illegible] & mendaciis [illegible] est, ut crimina gravissima [illegible] maneant impunita, si hoc [illegible] non est, dicat Ostermann quod sit Injustitia.

Veritas enim semper profuit et, ergo sem- 8
per bona, [illegible] mala, nunquam perniciosa, nunquam criminis patrocinans, sed semper utilis, semperque laudabilis, & idcirco semper veritas quærenda, mendacium repellendum, non obtrudendum, quod illo pro crimine, hæc sint contra crimen. Quod à [illegible] arguendo hæc stigmata condemnatos principes Tribunalia Christiani Orbis, non facilè credo, cum nonnulla ex principiis illa non tam certo, & infallibiliter acceptaverint, ut [illegible] sint accepranda, imò ea controvertere et resistere adhuc præsentius, cùm adhuc de ejus rei veritate hæsitent.

In quinta Ætiologia demonstrare nititur, hæc 9
stigmata in Reis reperta, debere facere indicium ad Torturam, quod ego non detrecto. Quod tamen addit, [illegible] sive ex ore, & [illegible] post unam, vel plures dies à morte [illegible] homicidam indicare, 10
quia experientia hoc docuit, & certissimè fefellit, tam [illegible] puto, quàm quod [illegible], & ex pluribus Jurisconsultorum auctoritatibus ex [illegible] demonstratur, eique non esse fidendum, sicut sufficiens [illegible] ad Torturam faciat, concludit Farinac. *Theor. & Pract. Crimin. part.* 1. Tom. [illegible] *lib.* 1. q. 54. n. 156 & sequentia, quæ [illegible] *lib.* [illegible] Tit. [illegible] 7 *per totum*, & adhuc, etiam hoc esset verum, nihil concluderet in casu nostro.

Denuò præterea in sexta Ætiologia narrantur 11

causæ,

... quæ Dæmon sibi addictis stigmate con... quorundam ... nihil penitus ... quod ... stigmatum existere possit, cùm enim omnes illæ ... naturæ, & non ... & duriter ... nempe ab ipso Dæmone, quid ... in eorum ... positione stigmata ... imprimere? Habeat quippe Dæmon ... mirabiles, mille & multo plures etiam ... quibus verisimiliter moveri possit ad hæc ... semper tamen in suo libero ... non conferre, ... causa ... conferret; ... quod hau etiam, qui adducit conjecturali ... discursu usus, putat se ... fecutum; cùm ... habere possit Dæmon, quare non ... partim ... partim etiam ... Ancon magnu ... est ad ... Dæmonem, ... stigmata Magis ... in ipsis tamen pro Magis deprehensi, ... debeat? Autem à suo cultu hoc ... potius abigere, quam ad illum eos elli... ?

... Ætiologia ex eo, quòd Antichristi ... uno quodam signo sit notaturus, ... usque sedeat, ipsum Dæmonem futurum ... omnino prælusisse. Sed hæc ... quamquam ... fortuitas ... quòd ... probare laterdu, ... nondum ... Num quæram, obsecro, hujus stigmatis ... in Dæmone? Antichristi suos fie ... ceteris discernet, ... nobis ... ad hoc non indiget, ... illum Antichristi stigmatizatio...

... denique Ætiologia supponit Observationum consentium, quam non conlo... oportet; ... sequenti argu... probat ea à Diabolo esse. Stigmata, ... in Magis reperta, aut naturalia sunt, ... naturalia, ... naturalia; ... Si igitur sunt supernaturalia, aut divina ... diabolica: non divina, ergo diabolica. ... argumentatio? sed ... ut, ... formata, ... ex Diaboli ... possint, ... modo, quo in Auctor ... secutus quorundam auctorum ... fidem, ... ostendimus. Num ... posse adimere sensum, & ... effectu ... in una ... præstigio ... apparuit, quod ... dicere, omnino est impossibile, & ... potuisse ... ut ... diximus, ac de ... locum.

SUMMARIUM.

1 *Stigmata à medio tollens, ... mirabili, ... non habent*

2 *... effectus mirabiles, aut Dæmoniaci ...*

3 *... inter Brutis.*

4 *... videntur quidam ... species.*

5 *... quid.*

6 *...*

7 *... & non effluxisse sanguinis in ... , aut ex Magorum imaginatione, vide ... 8.*

8 *... corporis ... per ... posse.*

9 *... sanguinis ... ex parte ...*

10 *... à parte ..., vel ...*

... esse possit.

... & sanguinis ... ab Arte ... vide ...

... ex fig... ab eo, quæ ad ..., non natura ...

QUÆSTIO IV.

Naturâne an Arte aut ... Homines ita affici possit, ut punctis ... non fundant, nec sanguinem effundat.

VEruntamen non quia tam mirabilia nobis videntur hæc stigmata, ideirco ... esse ... dœuguuds, quòd ... humanitus ... confiterentur, nam rectè quidem videtur dixisse Flavius apud Philostr. *lib. ... 7* Philosoph ... nihil ... ea, quorum effectus ... Eulogiam ... Philosophum ... hucusque ... stigmata ... jactantur, ... Physicas ... in Natura ... effectus, qui non ex ... naturalibus causis producuntur, aut ... apparent, quæ primum ... effectuum causas ... advertentibus ..., ut ... superiores causas ... Hipp. in *lib. ...* ... hominibus pro miraculis ... , ... & ... , ... fieri ... singula fieri. ... omnium ... Quæ quisque homo est, qui non ... opera sint ... quæ ... Quòd aspectu ... , aut Plinius, aut ... ullo ... , corporis ... ? quæ omnia ... observamus. Quamvis ... & ... , ... fieri, ... quod & Virg. in *Bucol. Eclog. 8.* testatur, ... omnes ...

Nubes quis ... malè fudisset ...

Et eleganter retinit ipsum Marc. Hier. Vida, *Bombyc. lib. 2.*

... Limina ... monstra infelicia, longè Tristia, nec ... tristis, ... maligni.

& paulò post:

Quandoquidem ... Viterbi ...
... fossis ... sanguinis ...
... in ... fino ...
Et ... , ... omnes ...
... parvosque ...
... hortis ..., ubi ...
... fruges ...
... per agros ...
... fruges dedit, ... ,
... Agricola ... ,
... horribili ... ,
... sanguine ...
... per ...

Hæc, & similia non Dæmonis ... , non habuit, & conferre ... , quæ vix ... concipere possemus, ... maligni ... oculis, & corporis ... , quæ commemorata ... ad majorem ... , nempe ad Dæmonem, cùm ... cùm

O

tamen alia ex parte hæc adeo facundum naturam suam, ut et ipsa animalia rationis experta Natura multa contra [illegible] adinvenerit. Et si [illegible] nullo ad hoc salubre [illegible], lege Ælian. lib. 2. de Ani-
3 mal. c. 15. Etenim etiam ipsa animalia bruta similes affectus alicui ex iisdem esse experimur, ita ut non [illegible] dicere possit, quæ sola [illegible] ipsa fascinare atque intermere, ut Mustela dicitur Basiliscum, de quo Plin. lib. 8. c. 21. & Catoblepon adversus omnia animalia, etiam adversus ipsum hominem, de quo Ælian. lib. 7. de Animal. c. 5. & Hyæna adversus Canes, quibus etiam umbra propria est noxia, Ælian. teste lib. 6. de Animal. c. 14. & Gallus adversus Leonem, de quo Plin. lib. 8. c. 16. & Lucret. lib. 4. de rer. nat. his carminibus:

Quin etiam Gallum noctem explaudentibus alis
Auroram clara consuetum voce vocare,
Nec quaquam rapidi contra constare Leones.

Sed & in contagiosis his, & admirabiliora obser-
4 vantur; & aliam fascinum speciem quandam annota-
5 gi audiunt, nam ex fascinatu diurno, fascinantium ex oculis vaporibus exeuntes a corpore non natura ab alio diffidentia apprehensam qua aliquem animo pro habitu, & speciem paratum, contactum, aut tandem tristitiam apud Lang. lib. 1. *Epist.* 36. & apud Rousseum ap. 48. [illegible] ab oculis & corpore in fascinatum, [illegible] quo illud recipiens corpus infectum [illegible] ad Auctores his pertractantes ex professo recitat, ut Peucer. *de divinat. gen.* de *fascinat.* Vair. *de fascin.* [illegible] Lang. [illegible] Russ. [illegible] & ea justa [illegible] qui professoribus Guill. *de Brendig.* [illegible] *superstit.* [illegible] de *Lamiis* Delr. *Disquis. Magic.* lib. 3. *quæst.* 4. *sect.* 1. & alios. Qui omnes pene hanc [illegible], ac naturalem illam quidam fascinationem [illegible] agnoscunt, non Dæmoniacam, quemadmodum & [illegible] *Episc.* [illegible] *lib.* 2. [illegible] Plut. *Sympos.* D. Thom. 1. 2. q. 117. *art.* 3. *ad* 2. Neque solum naturaliter id procedit in particularibus hominibus, sed multo magis in quibusdam Populis, velut narrant, in Africa, et ex Gallio idem Lang. [illegible] Hi namque, si quas pulchras arbores, lætiores segetes, amœniores infantulos, egregios equos, pecora pasta, atque [illegible] optimas [illegible] laudaverint, omnia contabescunt, & emoriuntur. Huic illud [illegible], ut aliquis fascinatum bonumque vultu [illegible] laudantes, [illegible] oculis [illegible], ut si quis [illegible] in laudatum [illegible] possit, [illegible] manus [illegible] agnoscant, [illegible] sibi velit illa manu [illegible].

Verum enim vero, quæ de fascinatione commemoravimus, paulumper à nostro proposito abesse videntur; cominus accedendum, atque in rursum revo-
6 candum, quoniam possit hominum Imaginatio non in proprium solummodo corpus, sed etiam in alienum? nam & tu omnia, quæ de fascino commemoravimus, nonnulli DD à sola Imaginatione [illegible] dependere voluerunt, quæ [illegible] facilè possit vel per Spiritus ab Imaginatione à corpore impulsos, vel per quosdam radios, [illegible] Animæ [illegible] imperio in alienum corpus agere. Neque solum quidem extra [illegible] corporis, sed etiam in ipsa elementa [illegible] potentiam, imaginationem quidem putarunt, unde & [illegible] moveri, nubes cœlo deduci, pluvias avertere, [illegible], muros [illegible], & omnia fluere, quæ de [illegible] Medea apud Ovid. *Metamorph.* lib. 7. *Fab.* 2. [illegible] carmine [illegible]

Diique omnes nemorum, Diique omnes noctis adeste,
Quorum ope cum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaque induco, ventos abigoque vocoque,
Vipereas rumpo & verbis, & carmine fauces,
Vivaque saxa sua convulsaque robora terra,
Et silvas moveo, jubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum manesque exire sepulcris.

Te quoque, Luna, traho, quamvis temeraria labores
Æra tuos minuant; currus quoque carmine nostro
Pallet, avi pallet nostro venena venena.

Nam sere, ut Avic. 6. nat. sect. 4. cap. 4. & alii apud Torreb. *Dæmonolog.* lib. 2. *cap.* 27. *num.* 3. & Erastus apud Thom. Erast. *in disp. contra Paracelf. p.* 1. qui ipsos Magos hæc omnia, aut eorum partem, non aliqua Dæmoniaca, sed imaginatione, Animæque humanæ imperio ipsa [illegible] facere contendunt; unde multo facilius concedere parati sunt, eosdem Imaginationis actu posse [illegible] & morbos, & sanitatem hominibus procurare. Quod si tantam habeat vim Imaginatio in alienum corpus, quantam habebit in corpus proprium Imaginantis? Jam vero quum plane Matris Imaginatio in fœtum conferre possit, quinetiam & ipsius Patris, tempore concubitus, incassum commemorabo, cùm omnia DD. volumina infinitis historiis sint referta huic testificantibus. In proprium vero corpus utrumque potentem, ut quilibet homo multo plura possit; Annon vidimus vehementi imaginatione homines à difficillimis, & insanabilibus morbis fuisse accessisse? Annon imaginatione ipsa corporum [illegible] permutari in bestias nonnulli? imo, si non [illegible], non aliena veritate, sed sola Imaginationis vehementia fit, ut homo in Ecstasim raptus de terra elevetur, & contra naturam propriæ gravitatis, sibi per notabile spatium in [illegible] sustineat; & quod [illegible] prævidere aliquando possit, & alia etiam admirabiliora afferre. Quod si hæc, quæ tantam nobis admirationem incutiunt, ut persuadere nos possimus a naturalibus causis fieri, tamen fieri observamus, quanto facilius erit credere, posse ab imaginatione hujusmodi stigmata, quæ parvula, utcumque tantum infecta, neque sanguinem effundunt, neque dolorem excitent, concurrente ad eorum effectum productionem sola ipsorum Magnorum Imaginatione, aut certa persuasione ad hujusmodi stigmatum in eorum corporibus impressionem nuncupa? Nam certè imaginationem sanguinem fluentem cohibere posse, neque novum, neque admirabile est, dolorem utrum non sanari dissuasa Imaginatione videtur, & quotidianus docet experientia, & multo evidentius Stoicorum Apathia, sive Indolentia, quia per multi nolentes [illegible], in paramecabilium dolorum [illegible] in se ostentabant. Quo & in Reis quibusdam experimur, solo imaginatione dolorem acerbitatem non sentire, cum aliquid superstitiosum secum [illegible] ipsi portaverint, cujus virtute sibi persuaderint, non posse se propria durities patefacere; unde stupiando Tormentorum acerbitatem vix sustinere, judicem magis eludere. An per factam Imaginationem corpus nostrum secundum primas qualitates mutari, ac insigniter alterari, quis dubitat? An ad primas qualitates, etiam secundarum effectus consequi, quis ullus negaverit? Si ergo Imaginationis timore planas sibi repræsentans, potest corpus sic refrigerare, primum [illegible] engere, dum sunt, spinam sanguinem exhibere, & sic de singulis; quemadmodum & si repræsentetur [illegible] aliquid, quod iram moveat, potest incalescere, potest [illegible], rarefacere, [illegible], aperire, & hujusmodi. Itaque potissimum effectus horum Stigmatum merè naturalia esse, & à Magnorum Imaginatione, vel persuasione certa dependere.

Sed hæc omnia, quæ allata sunt, adhuc non convincunt, dari posse hujusmodi Stigmata his conditionibus dotata, quibus dotari solent. Quæ enim de sistendo sanguine, [illegible], [illegible] sunt, ad propositum nostrum nihil omnino facere videntur. Si ulla tamen veritatem habent, à [illegible] manifestiori origine ducunt, quam vulgò ignotæ causæ, nec minor [illegible], neque [illegible] superquam, si Philosophi rationabili discursu assequuntur, quemadmodum aut, quæ ad fascinum tribuuntur, succedant, multi asserunt. Videamus, si libet, Thom. Erast. *in disp. contra Paracelf. part.* 1. Huber. *de Sterilit. lib.* 4. Nider. Lamiar. Imaginat. Peucer. *de omni divinat. gen. tit. de Incantationib.* Delr. *disquisit.* Magi- 8

[illegible] q. 4. sect. 1 Torreb. Damonolog. lib. 2 cap. 17. [illegible] ergo omnes effectus [illegible] Quæ deccepit de Imaginatione [illegible], & quæ de Prophetia, sive [illegible] prædictione tradunt. Primùm verò de [illegible] Thom. Eccl. [illegible] Rench Patholog. [illegible] lib. Dysen- [illegible] q. 3. [illegible] Imaginationem [illegible] Stigmatum [illegible] in Paralysi, in Atrophia, in Sphacelo, [illegible] Quod eo [illegible] cap. 10. Hildanum Fabric. lib. 1 Ten. Chirurg. [illegible] Chirurg. cap. [illegible] Sed etiam in Lepra [illegible] pro Lepra [illegible] plures Auctores Arnald. [illegible] de Signis Leprosorum, in [illegible] de Chirurg. lib. 3 cap. 55 Lanfranc. Chirurg. [illegible] tract. 3 cap. 7 [illegible] in examine leprosor.) & alii apud [illegible] L. 6. Observ. [illegible] de signis Lepra.

[illegible] Natura videtur fieri posse, ut [illegible] Gangrena [illegible] quemadmodum [illegible] ob timorem, ut sanguinem [illegible] aqua [illegible] Fallopius [illegible] quod frequenti etiam [illegible] Ac certè si gangrena in

[illegible] jam [illegible], sanguinem seu congesta [illegible] nullo modò [illegible]

22 Non solùm [illegible] Nam [illegible] Bartolomæ [illegible] Dioscorid. lib. 5 c. 115, [illegible] 3d c. 7 & alii. [illegible] lib. 15 Metamorphos.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Licet Plutarch. [illegible] c. 103 de hoc dicat nihil, [illegible] Magnetem [illegible] lib. 7 [illegible] ut eodem Observ. [illegible] Cardan. [illegible] Magnes [illegible] Plin. lib. 36. cap. 16. [illegible] Manifestum ergo [illegible] Fr. Sebastianus Michael., & alii, [illegible] Diabolo [illegible]

23 At verò [illegible] Stigmata [illegible] Stigmate, ut [illegible] Magi non [illegible] At morbus [illegible] & sanguis [illegible]

24 Fundo [illegible] parte à Stig- [illegible] quem Morbus [illegible] Observ. [illegible] quod non tantùm in consummata

O 4 spha-

sphacelo uetificatur, sed etiam Gangræna, nam & hæc semper procedit ultimus partis corrumpendo, Fullop. de tumor. [illegible] Gangrænam in sphacelum ubique corrumpit, sed etiam [illegible], [illegible], & [illegible], Gal. lib. 6 Meth. c. 5 [illegible] Fullop. & [illegible], sub Arte medicamenti hujusmodi dispositionem procurantur, certum est, quia de hæc medicamenta monstrat partem, ipsosque [illegible] calorem [illegible], et corrumpendo insensibilitatem, & sanguinis influxu [illegible] excitare possunt. Necesse ergo est, nam in minima particula hujusmodi affectionem consistere posse, sed [illegible] [illegible], quousque totum hominem corrumpat.

Differunt secundò in hoc ipso, quod diximus, semper quòd Stigma non in latius propagare solet, quemadmodum putredinem, quam videri, imo potest ac omnino corrumpat, ut placet F. Sebastiano Michaeli, (quia mors ipsi partis corrupta est) non tamen corruptio hæc ultrà procedit, sed [illegible] [illegible] generaux [illegible] Fr. Sebast. [illegible] in medium productis, calor ille putredinis ubique ullo ulterius [illegible], secundùm illius [illegible], [illegible] necessario concludendum sit, parte mortua [illegible] [illegible], quod [illegible] in partibus ex medicamentorum [illegible], nullo modo [illegible] [illegible]. Sed [illegible] necessitatem una particula [illegible] unum minime demortuum, necesse est, nisi [illegible] corpus [illegible], totum corpus corrumpi, & [illegible] [illegible] partium, integrumque membrorum [illegible], [illegible] sphacelum, ut corrupta sunt, quemadmodum notum [illegible].

Differt tertiò à parte Stigmatizata à parte, quæ ex morbo insensibilitatem, & corruptionem contraxerit, quia Stigmatizata pars neque calore, neque odore malo, neque ullo [illegible] signo [illegible] corrupta, [illegible] contrà pars ex morbo [illegible], & livore, & nigredine, & malo odore, putridaque exhalatione, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] signis [illegible] [illegible] manifestum, ut tradunt DD. [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] Fullop. & Fabricium [illegible] Stigmatizatum partem, etiamsi mortua sit, ut [illegible] [illegible] Fr. Sebast. [illegible], à lanceolam [illegible] [illegible] [illegible], quibus [illegible] carentia, & languorem [illegible] [illegible], quibus conditionibus [illegible] [illegible] morbosa, & sphacelata [illegible] male affecta [illegible]. Unde omnino concludendum est, neque à Natura, neque ab [illegible] [illegible] dispositionem in [illegible] corporis [illegible] [illegible] posse, [illegible] [illegible], neque languidum [illegible], neque [illegible] [illegible] hujusmodi Stigmata in [illegible] de Magis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] esse, [illegible] Natura [illegible] non posse. Sed [illegible] hæc Stigmata cum his conditionibus, quas [illegible], quæ in [illegible] morbus sunt adducta, impossibile judicandum.

SUMMARIUM.

1. *Judicium de iis morbis videtur [illegible] [illegible].*
2. *Stigmata [illegible] non [illegible], nisi ab ipsis Magis [illegible] [illegible].*
3. *Judicium à iis morbis desumptum quàm [illegible].*
4. *Stigmatum [illegible] [illegible] impossibile, aut non [illegible] [illegible].*

QUÆSTIO V.

Ex præcedentibus quid [illegible].

Enimverò si pro veritate libere, & absque [illegible] [illegible] differendum est, cum [illegible], quæ ab Auctoribus de Stigmatibus traduntur, partim dubia, & incertissima sint, partim [illegible] [illegible], partim vero omnino falsa, quæ [illegible], magis [illegible] [illegible] magis vera [illegible], judicium de Stigmatibus [illegible] [illegible], præsertim, [illegible] [illegible] difficile, [illegible], & [illegible] plurimorum, quæ à nonnullis traduntur, luculenter demonstratur. Neque tamen ea, quæ à magis veridicis Auctoribus in medium afferuntur, omni difficultate carere judicabit, quisquis ea, quæ nos produximus, probè examinare voluerit. Habent Judices, unde saltem Magos detegant, quàm ut Stigmatum Judicio: imò majorem semper difficultatem habet cognitio, quàm ex Stigmatibus desumenda [illegible], quam ea, quæ [illegible] [illegible] à Magis [illegible], quippe non Stigmata, vel ut traduntur, qui medici eorum veritatem [illegible], deprehendi à quoquam vix possunt, nisi [illegible] ipsi Magi prodant, Stigmatumque locum, ut [illegible] [illegible]. Oportebit ergo semper præcedere [illegible] [illegible], & confessionem, antequam per Stigmata deprehendantur, ita ut postmodum Stigmatum detectio [illegible], & [illegible] [illegible], nisi ad [illegible] [illegible] aliquod operatur. 2

Sed videamus ulterius, quod totum [illegible] judicium, quod à Stigmatibus in Reum repetitur desumi potest. Demus igitur, Magum aliquem confiteri, se à Dæmone Stigmata recepisse, eaque in proprio corpore delineata, [illegible] ergo ad experimentum cognitum experiendum accedimus. [illegible] vero probaverimus, non posse [illegible] partem vermulis [illegible] ita esse, ut [illegible] [illegible] habeat, & sanguinem non [illegible], [illegible], quod insimul [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] absumet. 3

Ergo in probatione Stigmatum ulteriorum sequentur necesse est, [illegible] Dæmonem [illegible] [illegible] semper concurrere ad hoc, ut [illegible] eo modo effectu neque corrumpatur, neque corrumpat, si [illegible] ita est effectus, aut id per præstigium operari, [illegible] ita affecta non sit. At [illegible] [illegible] videtur inconveniens, quia tùm, ut Doctores volunt, Dæmonis potestas [illegible] sit in Reos, quandocunque in Justitiæ manibus, detinentur, & patet, quia non potest tunc Dæmon sua potentia efficere, ut Rei tormentorum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible], ut experientia ipsa docet, [illegible] [illegible], si posset [illegible] tempore ad libitum [illegible] Magos operari, & facere, ut [illegible] [illegible], neque dolorem [illegible] [illegible], neque sanguinem effundat, neque putrescant, si per Stigmatizationem jam amplius non [illegible]. Quod si posterius affirmemus, [illegible] certe [illegible] [illegible] [illegible] illorum omnium esset, ut Theologi Leodienses, & Lovanienses etiam [illegible], apud [illegible] Ostumon. fol. 14. qui [illegible] [illegible] ipso Dæmone sunt præstigia ad id concurrente, hoc fieri potuit, quod & facto improbandum est, & facto pessimum, [illegible] [illegible] ipsius Dæmonis [illegible] [illegible], [illegible] illum condemnare aut absolvere oportuit. Num [illegible] Dæmon cogi potest per Judicium ad detegenda Magorum Stigmata, aut non? Si primum, oportebit id fieri [illegible] [illegible], & sic semper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Dæmonque ad Judicis [illegible] [illegible] operari esset dicendum, & quasi ab ipso cogi, quod est ridiculum, & absurdissimum. Si secundum, in libera potestate Dæmonis erit, hunc aut illum detegere, & innocentem condemnare, [illegible] absolvere, quod [illegible] [illegible] habet veritatem. Ergo, etiamsi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] detectio [illegible] non esse possibilis, aut non [illegible], [illegible] [illegible].

Verumenimvero, cum si [illegible] in [illegible] quæstionibus repugnasse fortè [illegible] videar, illud denuò admoneri non dubitem, non id mihi propositi fuisse, ut probare conarer, Stigmata vere non dari, [illegible] (ut quisque [illegible], [illegible] ipsis [illegible]) detectarum, cùm ad [illegible] pertineat, cujus veritati [illegible] propriæ experientiæ [illegible] [illegible] est, nequaquam [illegible] sed potius [illegible] [illegible] [illegible] Stigmata, [illegible] usu [illegible], [illegible] ut Magos certissimè detegant, & Magus [illegible] characteres [illegible], [illegible] quædam ob [illegible] rationes in dubium revoco, [illegible] tamen [illegible] [illegible], [illegible] aut certiori experientia per [illegible] [illegible] viros, aut per [illegible] [illegible], aut aliud Sancta Mater Ecclesia injungat.

PAULI

PAULI ZACCHIÆ QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM

LIBRI OCTAVI TITULUS PRIMUS, *DE IRREGULARITATE.*

Continens Quæstiones Vigintiquatuor.

SUMMARIUM

1 *Irregularitas quid, ex Canonistis.*
2 *Irregularitas quid, in propria sententia,* & 3, 5.
3 *Irregularitas specie tantùm quid.*
4 *Vitium referuntur ad corpus, & ad animum.*
6 *Irregularitatis species.*
7 *Irregularitatis duæ species, de quibus considerare potest Medicus.*
8 *Defectus quid.*
9 *Irregularitas cum vitium ex vitio proprii corporis, & aliunde, & quomodo.*
10 *Chirurgus incidens non est irregularis.*
11 *Irregularis semper non est, qui alium facit irregularem.*

QUÆSTIO I.

Irregularitas, quid, & quotuplex, & quænam circa eam Medicus considerare possit.

Tanta est apud Catholicos sacrorum reverentia, ut meritò ii, qui ad ea ministranda per sacros Ordines promoventur, non eorum tantùm, sed corporis etiam quacumque notabili labe carere debeant, unde, siquando contrarium, vel utrumque contraxerint, polluti, ob id censentur, neque ulteriùs promoveri, aut, si jam promoti fuerint, in sacris ministrare per sacros canones permittantur. Inter ea verò, quæ unum, vel alterutrum, vel utrumque inhonestent, unde vel promotioni in sacris, vel administrationi in iisdem, oriatur impedimentum, nonnulla sunt, quæ Medicum considerationem requirunt, de quibus ipsi quoque Theologi, & Canonistæ verba facientes, ad Medicos referunt, ut in processu sermonis patebit. Ea igitur de re licet jam in Theologicis quæstionibus sparsim, & incidenter nonnulla attigerim ad hoc argumentum pertinentia adnotaverim, tamen quia & plura consideranda supersunt, & ea particularibus multa occurrunt, quæ non leve dubitationem habere possunt, in præsenti magis peculiariter de singulis tractare decrevi, quem ad hanc materiam pertinere uidetur, neque hoc per ullam rationem, & cum illud alius non licet modo nec tenendam, quod semper in ea, ut ne timerem, quæ ad eam professionem spectent, essent, verò doceam, cæterum verò, cum ad eam pertineret professores, proponam tentem, cum aliud sensi ud neclerer, & quamvis eum alius utatur pertinere hoc alium locum, decidere enim quod tenere eas esse & ex eius argumentis juditii, & in singulis, quamvis Theologos & Canonistas ex ipsorum magis novissima, eam tamen figuret se docere in catholicae fidei documentis debent, omnia, ea singula à me proferri desiderem.

Animum igitur quem tendum primò est, quidnam sit Irregularitas, quam quidem à Canonistis diversimodè definiri, plures tamen eorum conveniunt in hoc, quòd Irregularitas Canonicum impedimentum sit in facto, vel defectu proveniens, quo quis prohibetur ad sacros Ordines promoveri, aut in susceptis ministrare. Nicol. Vincentius *Dorat. de Irregul.* & seq. Joan. Andreas, & Archid. Menol. *de Irregul.* lib. 1. et ex Medicis Gaspar Tristan *de Cler. Med.* § 2. Habet etiam suam peculiarem definitionem Nev. in *Manual.* c. 27 nu. 191 aliisque ex eius effect idem Menoh. hic me quoque tamen non potest ipsam explicare rem totam, (ut vetustam dicere Philosophus) imò sufficientem non existimet, verum cum ibi definitionem esse, quod tamen non clarè, adeò evidenter, quam deficiens eiusdem eam declaretur sufficiens, ad ei Notionem explanandam meliùs melius, quàm eius per eam clarius, & mihi quidem, quamvis scilicet ad meum facere possit argumentum, ac sufficientissima videtur. Si tamen perfectam irregularitatem, de qua Medicus sententiam considerare potest, definire velim, dicam, Irregularitatem esse Impedimentum eb eorum, vel in sponte

 ytio

virum emanaet, cujus causa prohibetur homo à Corpore ad sacros Ordines promoveri, vel so facta ministrare. Dum ergo esse impedimentum, quo Irregularitas hoc peculiare habet, ut impediat hominem ad ea consequenda ex lietis, quæ cæteri liberè consequi possunt, & absque ulla exceptione. Dictum deinceps est, emanans ab animi, vel corporis vitio, non comprehendunt eos morbos, quod ad animum spectant Casus vitæ, ut Dementiam, Epilepsiam, & his consimiles, hominum ipsos morbos, qui ad eum spectant, Medici ad corpori referunt, quod ex cisio corporis hi quoque originem habeant, sed ut comprehendam quosdam irregularitatis effectu, vel defectu promovendos, ut quarumvis debilitatione, mutilatione, & privatione membrorum in aliis ex culpa admisso, hæc enim videntur animum tangere

3 nare christianum, cum ad corpus nihil pertineat, & idcircò hoc irregularitatis jure merito spiritualem appellaverim, cæteras vero corporales.

4 Dictum insuper ex vitio, non ex morbo, quia vitium & ad corpus, & ad animum referri potest, ut patet ex [illegible]. Et ad. ubi. licèt item de morbo certetur, sed [illegible] esse cum o capi, quàm morbi, non ab hoc, nisi quam item ad animumque, & ad morem referri, non licet morbus, nisi per similitudinem cum [illegible] constitutam, secundum, & ad genus alioe effectum dixeimus, non morbos, ut concitatem, motivorum fœditatem, & morbos demum, & vitia, quæ ludices in patris [illegible]. Cæteris denique certè declarant Irregularitatem esse, & etiam generat causa formalis prohibitionem ob impedimentum, tanquam causam motio, necessariò consequatur productus effectus, eumque ex illo, talem impedimentum habeatur prohibentes à promotione ad sacros ordines, & ob eorum administrationem, ut illa quam Irregulares. Ac verò si magis theoricam, magisque Philosophicam

5 diam desideremus Irregularitatis definitionem, dicamus, quod Irregularitas est inhabilitas, prohibens hominem ad sacra promoveri, vel in illis ministrare. Eccerim omnes, ac quascumque Irregularitatis species comprehendemus, eo talem, inquam, nos, de quibus hoc non Medici cum decere possumus, sed eas quæ, quæ ad Canonistarum pertineat, quandoquidem enim quoque inquæ sit, scilicet ad ad promotionem ad sacros ordines, vel administrationem eorum, dicere contrariam Irregularitatem.

6 Cæterum Irregularitatis plures sunt species & Nominam quidem, fere nunc Ejusquinque species, cumque aliis verò multo plures, ut quas tantum consituunt, cùm duæ tantum sint, de quibus Medicus considerari potest, jam e eæ commemorata, tamque spiritualem, & corporalem, quas irregularitatem

7 pecat, & inhabilitatis dicunt, & illa quidem ceterae Irregularitates emanantes ex animi vitio, ob admissam maculam in aliquo facto vel defectu, et exemplificando in Medicos si exhiberet malè finem medicamentum abortivum mulieri [illegible], venenosum, vel si ex effectu ejus negligentia in medendo incurrendo sit præcastinata, & schismus, hoc pertur, Sallus, cumque alium ad malum fiemem mouerent, est descripta. Alia tamen continet Irregularitates ob corpus spectantes, nempe eas, quæ proveniunt ex seducentibus membrorum debilitates, mutilationes, & privationes, aut quæ procedunt ex aliquo quodam morbo, aut quæ etiam inducit insigniter defectus, quas omnes ex corporis morbo procedere, constat, quia non solum debilita-

8 tes, mutilationes, & privationes membrorum verè morbi sunt, sed & ipsa deformitas morbus est, cùm nihil aliud ea sit, quàm cutem lædens corporis formam, & pulchritudinem, seu decorem homini hoc convenientem.

9 Circa hæc igitur Medicus judicium versari potest, quæ de morbo gravitate & levitate, & quocirca quæ morbos, ad quantum est nocere lædit, & quomodo, & quot possibiles effectus, inde ille eodem debere nec de hoc solum, quæ sanatem, & liberam corporis formalis causam, seu sententiam Medicus interponere potest, sed etiam de jus, quæ ad formam, & decorem pertinent, quia ex suo ipsius Arte principaliter rectè novit, quantum requiratur ad bonam, & decorem corporis formam, & consequenter, quantum sit, quæ formam bonitatem aliquo modo, ut quando, & quatenus lædat.

Et quia, ut superius dicebam, Irregularitas non solum innotuit ex debilitate, mutilatione, & privatione membrorum, & deformitate propter corporis, sed etiam quando hæc ipsa debilitatem, mutilationem, & privationem membrorum, & deformitatem 10 inducimus in alieno corpore ad malum finem, vel ex culpa nostra (quia Chirurgus debilitat, mutilat, privat, aut deformat ob sanitatem recuperandam, non dicitur Irregularis, ut est communis Canonistarum opinio. Summa Aeg. verbo Medicus, & Summa Sylvestr. verb. eod. num. eod. vers. Tertium) idè consequenter majorem irregularitatem ex vitiis corporis provenire patet: sic posteriorem ad eorum rationem est dictum, ut dicit. Sed posita hæc ut gubernet [illegible], quæ 11 tenus quo dat eandem Irregularitatem in alio mutilando, debilitando, occidendo, deformando, non tamen hoc perpetuò verum est, quòd irregularis sit, qui alium facit irregularem. Navarr. in Man. Confess. cap. [illegible] num. 107 & lib. 5 consf. [illegible] Chirurgos, ut dicimus, qui incidendo alium irregularem facit, non est irregularis, sed habet locum ex conclusio, quandocumque quis non sine culpa alium facit Irregularem, debilitando, mutilando, occidendo, deformando, ut ex jam dictis patet.

SUMMARIUM.

1 *Idem vitium inducit irregularitatem in alio, & in [illegible] culpa vitium contrahitur.*
2 *Medicus exercitium munus obnoxium Irregularitati, [illegible] promptitudinem.*
3 *Medicus exercitium an faciat hominem Irregularem.*
4 *Quæ maximè in causa ambiguae, quod Medicus exercitium faciat hominem irregularem.*
5 *Ægre moventi, aut marcescenti ex culpa Medici, Medicus est irregularis,*
6 *Exercitium Medicinæ num sit in foro Clericis prohibitum, [illegible] sit in foro [illegible].*
7 *Homo nascitur debilis, sed dispendio debilem evadit.*
8 *Medico aliquando in Arte peccare est inevitabile*
9 *Medicus cum non possit effugere aliquando culpam, non potest effugere irregularitatem & n. 15.*
10 *Clericis non prohibetur exercere Medicinam.*
11 *Clerici prohibentur medici ob inevitabilem necessitatem incurrendi culpam mortis, vel deformitatis.*
12 *Medicinæ exercitium non facit aliquem irregularem per se, sed ex accidenti inseparabili, ob inevitabile incurrendi periculum.*
14 *Chirurgia an faciat hominem Irregularem,*
15 *Physica est magis exposita quam Chirurgia.*
16 *Chirurgia hominum non dehonestat, sed est Ars nobilis.*
17 *Empirici cur dicantur esse irregulares.*

QUÆSTIO II.

De Irregularitate spirituali, & utrum Medicinæ exercitium inducat irregularitatem.

Supervacuum est de hac specie Irregularitatis verba de nob facere, siquidem jam, dum in fine præcedentis Quæstionis dicimus; siquidem idem vitium, quod inducit irregularitatem in corpore nostro, idem etiam inducit irregularitatem in alieno quotiescumque ex ejus culpa nos tale vitium contrahemus: itaque membri defectus, cæcitas, deformitas, & mutilatio, aut excisio, aut aliquid id genus, quæ me irregularem faciunt, facient etiam me Irregularem, si ex mea culpa talem membri defectum, aut cæcitatem, aut deformitatem, aut aliud quodcumque vitium contraxero. Quæ ergo considerantur, tanquam vitia corporalia, inducentia Irregularitatem in meo corpore, considerantur tanquam vitia spiritualia, inducentia Irregularitatem in me ipso ex admissa culpa: atque hoc pacto per singula vitia discurrendo, in singulis seqq. quæst.

duplex

dt plecter considerabiliter, & tanquam indecentia irregularitatem in corpore propria, & tanquam indecentia irregularitatem ob commissam culpam in eo, quero culpa est, in qua incidit, id autem, habet

2 Quantum autem Medicinæ exercitium maxime, obnoxium est, ob curandi promptitudinem, hanc Irregularitatem, quæ ex culpa contrahitur, ob aliquem defectum aliquod vitium in corpore alienum, ideirco

3 non abs re celebrem illam quæstionem discutiendam, utrum omne Medicinæ exercitium faciat hominem irregularem, necne, de qua accuratum integrum, ac diffusum tractatum dedemus Doctoris Gasparis Trillen Valentini Presbyteri, Theologi, Canonistæ, ac Medici, cui titulus est *de Clerico Medico*, quem copiam mihi fecit D. Franciscus de Curtis, Medicus Neapolitanus insignis, vir non pœnitendæ, neque superiores doctrinæ in quo tractatu Auctor & eruditur, & certificatur quem plurimis id primum statuit probare, Medicinæ exercitium veluti in se fecere irregularem, atque ea de causa nequaquam esse Clerico prohibitum; apud eum igitur multa poterit Lector, cum per integrum, quum pro assumptum suum satis reperire. Ego tamen brevitati, quæ magis mihi potest, consulens, in compendium omnia redigam, & quid eo in mea sententia concludendum sit, aperiam. Ante omnia ergo videamus, ut quo potissimum titulo dubitari possit,

4 quod Medicinæ exercitium faciat hominem irregularem, tum quoad susceptionem, tum quoad ordinum administrationem, qua irregularitatis [illegible] certe (si de Medico Physico verba facimus)

5 aliam causam adduci non posse, nisi periculum incurrendi culpam mortis, vel mutilationis, vel privationis membri, vel deformationis Ægrotanti. [illegible] quando ægrotu eum habet ut culpa ipsius Medici eveniant, non solum tantum, sed [illegible], tam [illegible], ut in Mappulæ etiam Medicinæ quicumque aliut, qui occidit, aut debilitat, aut mutilat, aut deformat, aut corruptum aliquo modo efficiat, & auctor, & informa, quandocumque aliquam culpam talem habet, vel ex dolo, vel negligentia, vel ex negligentia, irregularitatem incurrit. Summa Silvestri *Medicus*, n. 1 *versic.* 2 *debet* & n. 7 Summa Angeli *eodem* Navar. *cap.* 27 n. 228 in Nau Mepil *de Irreg. lib.* 2. *cap.* 11 n. 1. Ergo si hoc periculum tollit, quod Medicus ille doctus, & diligens, & secundum leges ipsius Artis præcepta, nec sine sufficienti ratione ab eis discedit, exercendo Medicinam, etiam, Irregularitatem non incurrit, ut omnes Canonistæ unanimiter sentiunt, & probat abunde supra citatus Gaspar Trillen. *de Cler. Med.* § 1 & deinceps. Altius

6 enim, ut idem Gaspar Trillen. prosequitur probaturus, non est prohibitum ex Jure Clericis etiam in sacris constitutis, etiam ipsis Presbyteris, Medicinæ exercitium; & ergo non est prohibitum Clericis, non potest ullo modo inducere irregularitatem. Sed tota difficultas, ut mihi videtur, in eo consistit, utrum probabiliter dici possit Medicum doctum, ac diligentem, ut semper ut singulis medendi casibus sit a culpa immunis? hoc enim ego non dicam absolute esse impossibile, sed impossibilitati proximum, sicut Artis difficultate, & humanæ

7 imperfectionis, nunquam satis tam longo tempore hominem aliquem unque tam assiduæ rerum naturam doctum, aut subito rude in Artis operatione, sed discendo doctior evadit, ac multo temporis experimentum consequitur, & ipsa Medicina temporis longitudine addiscitur, ut patet ex illo aut decantato Hipp. *Aph.* 1. *lib.* 1. *Ars longa, vita brevis*, uti et nisi habeat experimentum est periculosum, ob natura promptitudinem; itaque impossibile est, ut saltem inter addiscendum tam Jecurus Medicus sit de suo doctrinu, & diligentia, ut semper culpa succedentis mortis, aut deformitatis, aut debilitatis & privationis membrorum vacare se ullomodo possit; nam si Hippocrati credimus (sed cui tanto homini non credemus?) tantam veritatem in operibus Medicum raro vidisse contingit. Ubi ergo secundum plurimum incertitudo ut dicit, difficilis, imo impossibile est non delinquere, unde, idem Hippocrates non cogit Medicum operam dare, ut non delinquat, hoc enim per impossibili ducit, & ad impossibile nemo tenetur, impossibilium, *ff. de Reg. Jur. cap.* nemo potest in 6. *de Reg. Jur.* sed ut perum delinquat, & quam minimum, namque Medicum præ cæteris laudandum censet, qui parum peccet, cum omnibus hoc commune sit, ut aliquando peccet, quasi inevitabile sit aliquando peccare,

8 sed hoc exquisite eveniet sicut contingat. Itaque non tam tuto, ut de facili pronuntiandum videtur, posse Clericum etiam in sacris constitutum Medicinam exercere, cum Medicum absque dispensatione promoveri possit, si illum conscientia non remordeat aliquem unquam errorem, aut culpæ admissæ, ex quo in ægrotante experientur, cum aliquem membrum litteram sumperdiderit, aut infigatur delon [illegible] remanserint; & quilibet erit hic, qui omnes tuta conscientia exequi poterit? Non id de me dixi, nec Deus enim, nunquam perluderim, neque ipse Hippocrates ipse id de se sibi persuaserit, neque unquam persuasit, cum proprios casus aliquando ingenue fassus sit. Nisi concedimus ergo inducere Medico ad minimum irregularitatem habere cum unum quandoque intelligitur, nec debere omnia, quæ quæcumque culpa inferuntur, facere in irregularitatem, adducere de non habere est, nam

9 non possimus semper culpam effugere, non possumus effugere irregularitatem. Atque cum hic non hoc jure studiosus D. Gasp. Trillen *nihil super Clerico non prohibentur* exercere Medicinam, neque et quæ exercentes irregularitatem, nam etiam si facilem

10 et illa meo loco, ut et difficultate, & tam ampla nova occasione, dummodo Medicum esse facilius ex omnia, que fecere tenetur, irregularitatem non incurrit, quod etiam confirmat Navar. *in Manual. cap.* 27 n. 217 *in fin.* dummodo culpa absit. Idemque Ex. illo ultima *Frag. crimin. p.* 1 *lib.* 2 n. 436.

11 Ego vero libere contra propriam Artem pronuntiare non desistam, & dicam, nequaquam fieri posse, ut in omnibus se singulis casibus, qui Medico fese inter medendum afferant, ipsu ter a culpa se immunem, ut irregularitatem effugiat, dummodo eo quacumque utique irregularitatem incurratur: siquidem ubi Medicus eos tantum morbos curaret, qui neque ulli ulterius periculo sunt conjuncti, neque unquam sunt ad ullam deformitatem, aut insignem membri debilitatem Ægris conciliandam, poterit fortasse eo, quod culpam, ullam irregularitatem lasciva incurrat, ægrotantibus mederi, aliud vero circumspecte cum agent etiam, nunquam evitare poterit culpam, ac tanto verius id erit, quanto graves [illegible] levis culpa in hoc sensu ad inducendam irregularitatem, ut explicat Medicus [illegible]

12 si ut tam hac culpa Medicum semper vacare sit impossibile, & hanc ob causam Clerici omnino prohibeantur exercere Medicinam, atque nepro in illis quidem personis, neu pro consequenti ut mederi permittantur, & de eorum Juris scriptum aliquo facere consulenti prohibeantur, si vicini, ut hic, quæ prosequitur Mujulus *Inst.* [illegible]

13 Bene igitur ex Præmissis Gaspar Trillen, *libro certo.* § 2 concludit, Artis Medicæ exercitium non incurrere irregularitatem per se, sed ex accidenti, addendum, *inseparabili*, nempe ob inevitabilem culpam inter medendum. In abstracto enim supposito nunquam fallibili diligentia, & sufficienti scientia, adeo ut Medicum omni culpa vacare fingeremus, non faciet quidem Medicinæ medicinam irregularem; sed ut in concreto hoc nunquam habebit continentiam veritatem: cum impossibile sit, ut vitatem dum, Medicum semper culpe vacare.

14 Ceterùm, quia omnes Medici non solum veniunt Physici, sed & Chirurgi, & omnes, qui aliquam Medicinæ partem exercent, ut Phlebotomantes, Pharmacopolæ, Empirici, Chymici, quos & ipse etiam obiter enumerat, de singulis peculiariter videndum. At primò de Chirurgis, nimirum an rationabiliter dubitetur, an etiam omni culpa vacare tenentur, secundo, mendo, mutilando, ulcerando, etiam propter ægri salutem, tenentur hu

acci-

actibus fiant irregulares; certum enim est, Clericos ab his actibus exercendis prohiberi, at in c. *sententiam sanguinis*, ne Clerici vel Mon. lego scire tur, unde, quod exercentes tales actus fiat irregulares, & vide ad hoc quæ affert Fraentem *ad cap. sent. sanguinis* qui tres assignat causas, propter quas Chirurgia Clericis sit prohibita, nempe ob periculum erroris quod ei inest, propter sordidam confectionem, & propter dubium eventum curationis, licet certe magis errori obnoxius Physicus sit, quam Chirurgus;
24 nam si comparaverit doctum Physicum, ac doctum Chirurgum inter se, certè semper facilius errabit Physicus, quam Chirurgus: hic enim in suis operationibus habet ut plurimum pro duce ipsos sensus externos, quorum opem sequitur, quam assequi ille nequeat, ille vero, cogitandi lumine, & conjectura nititur, quod intus in corpore latet, at quantò magis fallax decipitur est, quam sensuum, tanto magis errori obnoxius Physicus, quam Chirurgus, & idcirco majori cum fiducia procedit operando Chirurgus, quam Medicus Physicus, eaque de causa admodum saepe judicat, ut ait Hippocr. in *lib. de Med. verf.* ; non contingere Chirurgiæ, quod nonnulli Physicum magis errando calarant, qui facilius occasionem errandi habet, & ex dicto quoque periculosa est ignorantia eorum, quae neque ipsi, eum ubitante quod doctus sit, novit, cum iam certe se latius ea inter operandum colligere: periculosa
25 eorum est in ipsis negligentia quæcunque, quae cum omnis dicit causa errandi, & metiundi irregulares, non mirum, si ex his voluerint aliqui Canonistæ, Physicum esse irregularem, ut sentit Majol. *lib. de Irreg. cap.* 12 n. 1. Et tamen licet Physica magis erroris sit obnoxia, quam Chirurgia, & magis praedominetur in illa, quam in hac subitorum periculorum, & magis item habeat illa, quam hæc dubium eventum, non est Clericis prohibita, ut communis DD. sententia: hinc manerum cognosci aliam justam causam esse prohibitionis, exercendi scilicet Chirurgiam in Clericis, ob ipsi nempe operationem Chirurgicarum conditionem, quæ non tantum tam cum aliquo dedecore, & ob id Clericis videntur non convenire, sed etiam habent adjunctam membrorum mutilationem, aut quamvis corporis deformationem. Et hinc ergo dico, quod Ars Chirurgiæ propter hanc causam à Pontificibus aliis generatim facit tamquam homines irregulares, propter solitatem exercendi, tum quoque propter certum sinem mutilationis, aut deformationis, quam habet omnino conjunctam, licet enim exercitari possit Ars ex eo quod tendat ad optimum finem, nempe ad
26 ægrorum salutem, non potest tamen effugere dedecus exercendi, respectu ipsorum Clericorum, nam aliàs ipsa Chirurgia non modo bonum non dedecorat, sed per se ipsam Ars est nobilis, & homine civili dignissima.

De aliis porrò particulariter Medicis peculiaris consideratio habenda, ac in eo ne hoc quidem exercitii dedecus ponderandum propter quod maximè Clericis est indecorum. Dehinc prorsus omnes pra… ipse videntur irregulandi, quæ in plerisque est conspicua, & maximum errorum causa manifestissima. Magis tamen, quam in cæteris omnibus conspicua hæc ignorantia est in Empiricis, quippe qui nulla ratione fulti, nulla regula, nulla methodo dirigente in medendo cunctatum (gravissimis sine, sine ulla mod…) mortalibus, & tam tristi eventu, ut nihil agant, quod errori non sit quam proximum, & tam hi passim sæpè recedant, qui præsumunt quodam medicamenta ad particulares quosdam morbos habere profitentur, & cum morbum non cognoscant, remedia sæpe etiam aliis morbis, quibus non modo non con-
27 veniunt, sed etiam ita locis adhibere solent, atque è medio facile tollant: in quibus videndum, an irregularitatem incurrant, cùm talia remedia exhibent, quod non est dubium, sed etiam cum auctoritate sunt ipsa Medicis, ut exhibeant; non tam desinunt ex Medicis, qui ex hujusmodi personis, maximè si ecclesiasticæ sint, aut aliqua dignitate insigniti, displiceant; facile assensum præbent: de qua re

mentum non est, sed ipsorum Canonistarum determinare. Centrerectè consultum puto ne, qui in sacris facti constituti, ut se in sese nullo modo admisceant sive cum Medicus Physicus, etiam doctissimus insignis, & peritus, non potest, ut dixi tam tuto medicinam facere, quin sæpe ipsi aliquam culpabilem culpam non incurrat, quanam ratione poterant ii, qui ne de limine quidem Medicinam salutarunt, vixque ægris sua medicamenta, quorum rationem (licet ipsi de iis tam multa, ac tanta prædicent) nequaquam certam habent, propinare? Certè mihi certe non placentum, at Galenus dicebat *in lib. de Ven. sect. adv. Erasistrat.* cap. 6 ca Platone, qui ex traditæque, namque eam didicerant! sed in hoc acerbius invehi in animo mihi non est, ne etiam meum agere me, qui aliquid sit, non æquo causam existimet.

SUMMARIUM.

1 *Morbi aliqui inhabilitant ad promotionem, sed non prohibent promotum ministrare, alii inhabilitant ad utrumque.*
2 *Quinam morbi faciant irregularitatem perpetuam, & qui temporaneam.*
3 *Cessante irregularitatis causa, cessat irregularitas.*
4 *Morbi permanentes, hoc est, nunquam recedentes.*
5 *Morbi temporanei.*
6 *Morbi facilè recurrentes.*
7 *Morbi propter quos potissimùm causas irregularitatem inducant.*

QUÆSTIO III.

De Irregularitate ob causam Morbi in genere.

Plures sunt morbi, ex quorum causa homines irregularitatem contrahunt, sed alii quidem eorum inhabilitant ad promotionem ad sacros Ordines, promotum tamen non impediunt ministrare; alii vero inhabilitant ad promotionem, & ad administrationem, ut in ipsis Canonibus habetur, sed tam priorum, quàm posteriorum nonnulli sunt, qui præbent impedimentum perpetuum, alii verò præbent impedimentum ad tempus. Impedimentum perpetuum præbent morbi omnes, qui permanentes sunt, 1
aut qui de facili reversionem faciunt, dummodò notabilia gravitatis sint, cæterisque conditiones habent, quas habere necesse est morbum, qui facit irregularem. Impedimentum ad tempus præbent morbi, qui recessuri sunt, & facile, aut saltem tempore omnino recedunt, nec de facili revertuntur: hi enim licèt dum præsentes sunt, impediunt hominem promoveri, & ministrare etiam, recedentes tamen nullum impedimentum sed à vitra eum censent affecisse, neque ullam notam illi patientibus relinquunt, etiamsi magni, & maximè curabiles evaserint, ut esset exempli gratia Peripneumonia, quæ licet magnus morbus sit, & ad eam magnitudinem perveniat, ut hominem emotum ac Mania, & amentia, aut similes morbi afficiant, tamen cum recesserit, nihil nocet personæ promovendæ, aut promotæ; ideo & promoveri ubique cum dispensatione possit & ministrare, ut tradunt Canonistæ Majol *de Irregul. lib.* 1 *cap.* 12 *nu.* 6. Idemque est dicendum de plerisque aliis morbis, qui cum urgent, impedimentum omnimodam præbent, & ad promotionem, & ad administrationem, ex facies autem hominem relinquunt ab omni impedimento immunem, tanquam si nunquam ægrotasset, nam cessante irregularitatis causa, cessat etiam effectus, 3
Rota nam. c. *Cum cessante de app.* & cit. allegat per Viviald. in *Candel. aur. p.* 3 *in princ. n.* 4. Antequam igitur ad particularia descendamus, generaliter determinandum, qui nam illi morbi sint, qui impedimentum perpetuum præbent, qui verò ad tempus, & qui etiam facile recurrant, qui non. Primi ergo dicuntur sunt, qui immanentes sunt, & nunquam, ex quo hominem prehenderint, recedere solent; tales sunt infantiæ species omnes absque febre, quæ ex proprio corporis naturali, vel accidentali affectu oriuntur, ut est Stoliditas, Amentia, Memoriæ defectus, Mania vel furor, effe-

affectio Lotatica, & id genus alia; & præter has surditas confirmata, Cæcitas, Mutitas, Paralysis, Stupor, Hydrops, Sc[illegible] partium [illegible], Diabetes, Urinæ [illegible] confirmata, Gonorrhæa confirmata, Hernia, Phthisis, febris Hectica, Lepra & Elephantiasis, & [illegible] his non dissimiles existunt. Quibus addendæ insignes omnes deformitates a natura contractæ, vel ex accidenti, cum deperditione partium, qui omnes morbi, quia, ut dixi, permanentes sunt, & nunquam recedunt, impedimentum perpetuum præbent, quod nunquam non possit [illegible] modo amoveri [illegible], sed in dies magis contumax evadit, [illegible] Paralysis [illegible] morbos increscentes vocatos ab Hipp. lib. [illegible] morb. [illegible], ut Gal. & Vallis. in [illegible] connumerandus est, & notavit in [illegible] [illegible] Versio. Ad tempus autem præbent impedimentum ceteri morbi, qui non de facili revertuntur, & spatio temporis breviori, aut etiam longiori tandem recedunt, ut sunt febres omnes; Hecticas excepto, & qui febrem continuam habuit, excepto Phthisi, & id genus plurimi. Non permanentes, sed de facili recessuri sunt species [illegible] doloris, [illegible], ep [illegible], lippitudo, seu Ophthalmia, dentium dolores [illegible], Asthma, [illegible], Hæmorrhoides, Podagra, & Arthritidis omne genus, his[illegible] non dissimiles, de quibus omnibus, quæ tamen [illegible] sit procul [illegible] [illegible]

7 Præterea omnes ut singuli morbi, ob quem vel plures simul cum [illegible], irregularitatem generant, neque, quia vel impediunt liberum corporis usum, nisi quo [illegible] inter administrandum minuitur, vel [illegible] [illegible] secum habent, & [illegible] [illegible] possunt, vel tandem quia [illegible]. [illegible], & impedimentum [illegible] [illegible], dolatio [illegible], & [illegible], cum tamen neque ullam turpitudinem habeant neque periculosum minentur, si [illegible]. [illegible] admirandum [illegible] Vertigo, Epilepsia, Apoplexia, Vomitus, Cardialgia, Syncope, sputum sanguinis, & hujus [illegible]. [illegible] denique, & indecentiam habent insignes [illegible], membrorum defectum, vel [illegible], [illegible] magno, & [illegible], quæ [illegible] possunt, [illegible], ne magno conspectui hominum obvia, & [illegible] non dissimilem [illegible] neque liberum corporis usum impediunt ut plurimum, neque periculum minentur præter quos [illegible] morbi occulti, summam indecentiam afferentes, ut est vera Gonorrhæa, hoc est [illegible] non involuntarium [illegible] [illegible], & multo magis pollutio involuntaria, quæ est seminis emissio cum [illegible] voluptatum, & [illegible], & Priapismus, & [illegible], vel [illegible], & si [illegible]. Denique [illegible] morbi [illegible] Pestis, Phthisis, Lepra, Morbus Gallicus, & alii nonnulli. Et rem horum [illegible], quam aliorum nonnulli, [illegible] irregularitatem habent, ut patet, cum [illegible] gratia, [illegible] [illegible] & impedimentum liberi usus corporis, & forte etiam indecentiam, licet à periculo absint. Quo [illegible] indicandum, quæ quando [illegible] dispensandum, utrum sit, utrum facilis, aut difficilior dispensatio debeat, quia absque dubio facilior dispensandum [illegible] in qua [illegible] causa, quam cum proveniunt à duplici, vel triplici [illegible] & casuum gravitas in censura habenda non solum unica, quidem [illegible] causa, respectu [illegible], & de impedimento liberi usus vide causa respectu aliarum, [illegible], ut [illegible] sit dispensandum, ubi [illegible], quam [illegible] indecentia, & [illegible] cum horum utraque, quam [illegible] aliquod periculum [illegible] celebrandum, & sic de ceteris.

SUMMARIUM

1 Dementia specie.
2 Dementia quando non semper sunt ex primario, aut per capitis affectu, vel per affectum, sed aliquando per consensum.
3 [illegible] dementium et [illegible] [illegible].
4 [illegible] ad decimum quartum ætatis annum non habent [illegible] rationis usum.
5 [illegible] differentia in conferendo fatuis ordinibus, quæ in [illegible] [illegible].
6 [illegible] & Minores in ætate provectiori [illegible] dementes,
7 [illegible] ex naturali vitio quomodo [illegible].
8 Infantes, qui ex accidentali [illegible] fiunt, qui sint, & quam irregularitatis causam præbent.
9 Terminus datur ad [illegible], an Infani [illegible], [illegible], quam [illegible] habent.
10 Infaniæ [illegible] in aliquibus modis, & quid [illegible] plurimum.
11 [illegible] ad [illegible] [illegible] in Insanum.
12 Insanientes [illegible] particularia quædam [illegible], & in [illegible] [illegible], habent tamen [illegible] irregularitatis causam.
13 Insaniæ, quæ in Hypochondriis [illegible] fiunt, [illegible] impedimentum irregularitatis [illegible], quæ [illegible] genere.
14 Insaniæ, quæ in Hypochondriacis [illegible] generatur [illegible] [illegible], [illegible], quæ ex [illegible] morbi [illegible].
15 [illegible] quod irregularitatem in Melancholicis, & Maniacis, [illegible] debent [illegible].
16 Sub Melancholicorum genere quænam infaniantes [illegible].
17 Sub Maniacorum genere quænam infanientes continentur.

QUÆSTIO IV.

De Morbis magis specialiter, & primo de iis, qui secundum Canonistas ad animum spectant.

1 Licet Medici ut omnes morbos, quod ad Animum referunt Canonistæ, ad corpus pertinere, vel à corporis morbo [illegible], non ideirco de [illegible], quam [illegible] Canonistas sequar, de illis morbis primo verba facturus, qui sunt, ut illi notant, Dementia, [illegible], Epilepsia, [illegible] ([illegible] [illegible] Epilepsia est) [illegible] Dæmonum, morbus lunaticus, qui cum [illegible] [illegible] modo lædunt, sub Dementia nomine comprehenduntur, ut [illegible] lib. [illegible] Quæstion. [illegible] ordinem [illegible] particulari [illegible]. Sed ante omnia illud [illegible], horum plurimque morborum [illegible] ex primario [illegible], [illegible] fieri [illegible] vel [illegible] Hypochondriis & hoc [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible], ex qui [illegible] [illegible]. Et de huic [illegible] promoveri possit, necne, [illegible] [illegible] pendeat de [illegible] tempore [illegible] [illegible] lib. [illegible] Irregul. [illegible] [illegible], [illegible] sed non [illegible] omnibus, [illegible] semper eodem modo procedere potest nam [illegible] in nonnullis, ut dicetur, nunquam [illegible] potest [illegible] fortasse, quia semper [illegible] subhabent, [illegible], semper tamen [illegible] facilis ad [illegible], [illegible] in iis, qui ex proprio capitis affectu [illegible] [illegible] vero, qui per consensum fiunt, non tam facilis reversio, ut in prædictis, licet majorem promotionem habeant [illegible] per consensum à toto, quam per consensum ab aliis partibus. In summa

Potum

autem, dementiæ cum febre, [illegible], cessent, [illegible] quæ sine febre sunt, [illegible] producunt & sine capite proprio affectu fiunt, [illegible] nemquam integrè cessent, aut de facili revertantur, qui per consensum fiunt, integrè [illegible] remittuntur, & ut plurimum non de facili revertuntur, [illegible].

Sed ad ipsa Dementiæ genera accedentes, primo sese offert dementia, seu [illegible],
3 & defectus, quæ [illegible] contingit, [illegible] duplicitet evenit, vel ex ætate nempe teneriori, vel [illegible], ille à natura est, quia pueri saltem usque ad decimumquartum annum non habent integrum
4 rationis usum, ob quam causam [illegible] sunt, atque debent in ea ætate constituti ad sacros ordines promovere, [illegible] *Doctorum* [illegible] Doctores omnes. Cumque hujusmodi Rationis imperfectio, ut dixi, à natura sit, non est vera [illegible], sed [illegible] imperfectio, quæ impedit [illegible], tunquam certam dementiam [illegible] promoveri, & jure, [illegible] *in* [illegible] *decorum habetur, ut qui Ratione* [illegible] *se ipso regendo non* [illegible] *debeat*. Quia tamen [illegible] potest, puerum [illegible] septennio [illegible] Rationis magis compotem [illegible], seu ut accederet ad decimumquartum annum usque [illegible] periculum [illegible] quod [illegible], & [illegible] [illegible] minorum [illegible] ordinum, [illegible] ut pueri habeant quandam [illegible], aut [illegible] usum, cùm tamen [illegible] dignitatem [illegible], [illegible] de necessitate [illegible] directionem, ad quam videretur [illegible] septennium [illegible], maxime si pueri bonæ indolis sint; nam [illegible], si [illegible] Maurum [illegible], non videtur [illegible] ob prædictam [illegible] dignitatem posse ad majores etiam ordines promoveri, ut notat Majol. *[illegible] cap.* 30 *lib.* 1 *n.* 7 *in fin.*

5 Cæterum Ætatum differentia, quæ observatur [illegible] ordinibus, [illegible] nullam potiorem causam [illegible] videtur, nisi ob majorem, aut minorem Intelligentiæ perfectionem, & prudentiam [illegible] ob majorem [illegible] reverentiam decet, ut [illegible] majoris dignitatis est, [illegible] majore prudentia promovendus sit donatus. Canones ergo [illegible], quod secundum plurimum eventu, respectivas, singulis ordinibus suas Ætates [illegible] putati fuerunt, ut [illegible] procedunt, [illegible] Rationis magis [illegible], & [illegible] annum ad perfectionem [illegible] ad presbyteratum quemcumque admittunt, [illegible] plurimum eo modo eveniat, [illegible] certum sit, hanc tamen perfectæ Ratiocinationis non posse in omnibus esse eandem, cùm [illegible] possibilis, pro temperamentorum [illegible], & [illegible], [illegible], & pro qualitate [illegible] sunt enim [illegible] temperamento, ut phlegmatici, & Melancholici [illegible] intellectu, contra [illegible] temperamenta [illegible] in vigesima [illegible] ad [illegible] perfectionem non perveniunt, ad quam posteriores [illegible] vigesimo, idemque in regionibus frigidis, & calidas [illegible] [illegible], ad quam etiam Canonistæ [illegible] eandem [illegible] perfectionem [illegible], sed in aliquibus regionibus, ubi homines [illegible] sunt, sufficere volunt [illegible] promovendo, si [illegible] populi [illegible] regendo [illegible] sit, Majol. [illegible] *cap.* 13 *n.* 7 ac verè in aliquibus Regionibus vix reperies ejus prudentiæ hominem, qualem habere necesse ad promovendum in nostris.

6 Quoad ætatem grandiorem, non dubium est & rationem, & memoriam deficere, & in aliquibus profectò [illegible] utramque [illegible], ut omnino [illegible] appareant, quod non secus ac cæteri [illegible], & amentes, irregulares [illegible] procedendo crea-

dent, absque ulla [illegible] impedimenti. Sed hoc [illegible] potest evenire eo modo, ut plerique quidem memoriæ [illegible], & tanto magis diminuatur, quanto ulterius ætas procedit. Illud autem [illegible] non [illegible] [illegible], ut cum hæc [illegible], & memoriæ diminutio habeat [illegible] gradus, quorum respectu promovendus admitti, vel rejici possit, [illegible] determinare de particularibus licet [illegible] Ecclesiastici Judicis arbitrium hic requiritur, qui, Medicis consultis, si ita expediat, hujusmodi senes, vel admittet, vel rejiciet. Post eam [illegible] dementiarum [illegible] defectu, de ea dicendum, quæ à natura [illegible], nempe vel à malo [illegible], [illegible] partium conformatione, vel temperatura frigidiori. [illegible] comprehendit mutos, & [illegible] à
7 nativitate, ignorantes, stolidos, fatuos, & id genus alios homines in quibus [illegible] animadversione dignum est, quod nulla ob ætatis progressu beneficium [illegible], ut [illegible] sperari possit, aut ad meliorem rationem [illegible] deveniunt [illegible], quia, [illegible] partium compositio, [illegible] naturalis [illegible] frigiditas, [illegible] ullo [illegible] per ætatem magnam [illegible] [illegible] frigida [illegible] conversionum [illegible] solet, [illegible] tamen [illegible] [illegible], ut [illegible] constitutionum [illegible] perfectè possit, ut ad altos regendos sufficiat, [illegible] prudentium [illegible], [illegible] habere ad [illegible] ut [illegible] Qui verò dicuntur ignorantes, stupidi, stolidi, fatui, & hujusmodi, jam [illegible], *ab* [illegible] *quasi* [illegible] *quasi* 7 [illegible]. Prædicti autem [illegible], ut dixi, naturales, quorum [illegible] ipse [illegible] [illegible] constitutione [illegible] Ad accidentales nunc de-
8 venientes, primò sese offerunt Melancholici, Mente capti, & fatui, seu Maniaci. Omnes hi ex humoris melancholici vitio vel naturali, vel qui [illegible] adustus est, infantes [illegible], idque, vel ex proprio cerebri passione, vel per consensum à partibus [illegible], præsertim [illegible] Hypocondriis, vel à toto corpore, & in mulieribus ab utero. Qui ex proprio capitis vitio insaniunt, non [illegible] habent eandem irregularitatem, dum [illegible] [illegible] sed etiam [illegible], ob [illegible] [illegible], cùm [illegible], & [illegible] ad [illegible] Semel [illegible] capiti, [illegible] [illegible], ut proprium [illegible], vix unquam, ac ne vix quidem, [illegible] [illegible], ut [illegible]. Qui ex toto corpore [illegible], [illegible] [illegible] dispositionem habeant ad recidivum, [illegible] tempore ad insaniam redeunt, & [illegible] ad [illegible], [illegible] videtur agendum, & [illegible] Medicorum examini [illegible], & [illegible] experientia [illegible] fuerit, necne, [illegible] temporis [illegible] expectandum [illegible] in futurum, quæ ex proprio capitis vitio [illegible]. Et Canonistæ quidem, [illegible] in [illegible], seu Maniaco [illegible] expectandum esse [illegible] Majol. *de*
9 [illegible] *lib.* [illegible] *cap.* 13 [illegible] habet quidem plurimum [illegible], quia cùm [illegible] temporum [illegible] solent [illegible] morbi, pro [illegible] humorum [illegible] [illegible], & omnia tali tempore [illegible], & [illegible], [illegible] ullam [illegible] deduxit, [illegible] [illegible] posset ab [illegible] liber. Sed hoc [illegible], quod [illegible] [illegible] solet [illegible] [illegible] [illegible], tum [illegible], quæ [illegible], quam [illegible], [illegible] [illegible], præcipuè [illegible]
10 [illegible], ut [illegible], timor, mœror, [illegible], & [illegible]. Itaque, ubi [illegible] esse desideramus, [illegible] convaluerit, necne, experientiam [illegible] ab iis præternaturalibus causis, exempli gratia, ut videremus illum, qui

qui ex vehemente aliquo animi passione, utpote ex ira magna, ex tristitia, timore, aut mœrore in insaniam lapsus est, in præjudicium post multum jam conceptum, aut post magnum incendium interitum, aut post longum, et continuum mœrorem, nullum infaniæ signum præ se ferret, bene sane judicabimus, ac tuto, hunc esse perfecte sanatum: nam cum a stante corporis dispositione, de facili hic ex causis ad insaniam redibit.

11 Secundo notandum in hoc casu, ut experimentum integrum fieri, nempe tempestate quadam habeamus, non esse tantum expectandum unum undequaque exactum, sed et pertransierit totum illud temporis spatium, in quo quis incidit, usque ad insaniæ complementum, deinde insuper tere modo, quo sententiam est pronunciare de ejus sanitate, et totalem hyeme sequenti etiam, sed necessarium est, ut pertranseat totum tempus verum, quia morbi nonnulli pullulant in principio alicujus tempestatis, ac deinde recrudescunt in medio ejusdem tempestatis, vel etiam in fine, pro temporum ipsorum conditione magis, quam pro qualitate tempestatis, hoc est, magis per tempestates, et partes anni sumptas secundum Medicos, qui eas mensurant a temporis conditione, prout magis frigidum, calidum, siccum aut humidum fuerit, et ab his qualitatibus eius tempestates incipiunt enumerare, quam secundum Astrologos, qui eas ab Æquinoctiis, et Solstitiis enumerant, nempe Ver ab Æquinoctio verno ad Solstitium Æstivum, Æstatem a Solstitio Æstivo ad Æquinoctium Autumnale, Autumnum ab Æquinoctio Autumnali ad Solstitium Hyemale, et Hyemem a Solstitio Hyemali ad Æquinoctium vernum. At medici Ver constituunt, esse citra tempestates, aliquando multo ante, et aliquando multo post prædictos terminos Astrologorum, quin etiam proferunt has tempestates ad plures menses, et inveniunt annum constituunt absque Vere, quia Ver est facile constitutione Hyemalis, et sic de ceteris. Cum ergo morbi pro temporum constitutione insultent, secundum hoc modo accepta, si dementia modo recuperata sanitate, qui aliquando insanivit, debet expectari, ut pertranseat omnino annus, et tota sequens anni tempestas, ut dixi.

12 Ceterum cum aliqui dementes, atque etiam Maniaci, et Melancholici non circa omnia insaniant, sed circa nonnulla quædam particularia, mentem tamen integram omnino præ se ferentes, non idcirco dicendum est, hos non habere aliquam irregularitatem, et posse ad ordines, vel eorum administrationem admitti, quia præterquam quod imminet semper periculum, ne ipsi etiam administrationi circa illud particulare insaniant, cum maximo scandalo, et indecentia, habent insuper maximum impedimentum, ob rationem depravationis, ut etiam circa aliqua, quæ utique ipsis gerenda sunt, insaniant, et maxime in fervidis, in quibus multa mentis applicatione opus est, et necessarium est partem operari, cum continuas ad sacrificiorum celebrationes, et majori cum studio incumbere. Inter hos videntur recensendi amantes, qui circa Amasiam tantum contemplationem, et desiderium intenduntur, et facile in quibuscunque actionibus quamcumque intenti (imo facilius in his, quam in aliis) a mente abstrahuntur, et ad Amasiæ imaginationem redeunt. Illud tamen peculiare habet hæc Amoris insania, quod, ubi cessaverit, homines relinquit nonnunquam sanos, nec facile successionem facit, ut quidem aliæ insaniæ consueverunt, ut alibi testati sumus: et hoc quidem jure, quia hæc causa in Hypochondriis magis residet, quam in capite, quod nocumenti per consensum ab Hypochondriis patitur.

De hujusmodi autem insaniis, quæ ex Hypochondriorum vitio fiunt, [ut sæpissime sit et tertio, et capitis læsio contraheret] aliter determinandum, quam 13 de superioribus: hujusmodi enim insaniæ non sunt adeo durabiles, et facilius superantur, et curæ adhibita non tam de facili plerumque reversionem faciunt: et ratio est, quia plerumque insaniæ hujusmodi extremæ vaporibus melancholicis, facilius recrementis, quam ab humoribus ipsis, et tertio certius inveniatur ex Hypochondriis, quando facilius discutiuntur vapores, quam humor ipse cum ab sui tenuitate facillime evanescere, et infestare cessare, nec tamen facit impressionem in instrumento, nec tempore illud depravavit in sua actione vel utique, quemadmodum facit humor. Quod etiam si ab ipsis Hypochondriis aliquando humores melancholici ad caput trahantur, non tamen tempore sinantur ibi agere, nec quidem generantur, vel a tenuitate, mittentur, quin imo ob spirituum, cum præcipue non habet a Natura talem dispositionem prompte superetiam, et infixum causa illud esse. Quibus sic stantibus, non clarum, quod tanta semper, quam ex Hypochondriis generantur, tanti æstimari debent, ut non eius quam certe insaniæ, quæ ex proprio capitis effectu fit, hominem irregularem faciat, (nisi ex cum actu tale insaniat) Addo hic, quod nonnunquam ferme plerumque sint, nec tam permanentes talis insaniæ culpæ Hypochondriorum factæ, ut quæ ex proprio capitis vitio fiunt, nam non omnino, ut profunde mentem insaniat genus sint, quamvis etiam in implendum cerebrum debilitate sunt, et ad mentem facile redeunt, et cum effectu per eas cognoscunt, et certe tamen loqui, et operari, et demonstrabilitur tempore, et loquuntur, modo (nisi jam effectu in corpore sint confirmatæ) non solent penam, et impossibilitate, vel certe in personæ, quæ recuperare tale virtutis facere, certe in adde verba efficiunt, et etiam perpetuum operari, sed verecundantur in hominum conspectu, quod expressissime demonstrat in illis certam tamen cerebri lesionem, non depravati omnino, tunc telarii quæ uno modo, et non aliter, ex hoc insaniæ generatae veniunt, eximie causa cerebri, in non maneat quod amplius vapor est melancholicus, qui nunquam fiat in organi substantia, nunc est sit resolutionis, sed facile ut egredi existere, ac dissipantur, ut dixi.

Ceterum de reliquis insaniarum generibus nihil addendum, cum omnes sub alterutro ex prædictis generibus, vel Melancholicorum nempe, vel Maniacorum comprehendi in hoc casu possint, scilicet ad incurrendam irregularitatem. Itaque omnia illa, quæ in alterutro ex his procedunt, locum habebunt in 15 illis, qui sub utrogenere continentur, si modo narrationi deserviunt, quæ sub eorum conjunctionem habent, de quibus seorsim verba faciam. Sub Melancholicorum igitur genere reponendi Lunatici, Attoniti, Congelati, vel Catalepsi, Ecstatici, Lycan- 16 thropici, seu Cynanthropici, Hydrophobi, vel Rabiosi, Dæmoniaci, Fanatici, Lymphatici, Enthusiastici, Præstigiati, Energumeni et mentes, nec non assumpto veneno delirantes, ictu a fulmine, et siqui alii hujus classis habentur. Maniacorum vero, et furio- 17 sorum genere, illos omnes comprehendit, qui in perpetuo motu, et agitatione sunt, et tum in memoriæ, tum in ratione, ac veluti quodam insaniæ conspicientur, de quibus omnibus et singulis verba alias feci, lib. 2. tit. 1. per tot.

SUMMARIUM.

1 Epilepsia, ex quibus gravis dicatur.
2 Symptomata quomodo ostendant Epilepsiam esse gravem.
3 Symptomata quo magis terribilia, magis gravem Epilepsiam denotant.
4 Ex frequentia accessionum quomodo dicatur gravis Epilepsia.
5 Ex duratione Paroxysmi quomodo fiat gravior Epilepsia.
6 Epilepsia quomodo gravis denotetur ex iis, quæ relinquuntur post accessionem.
7 Levis Epilepsia quæ dicenda.
8 Epilepsia gravissima incurabilis, et cur faciat irregularem, n. 19.
9 Experimentum desumptum ex tempore de recuperata sanitate Epileptici, quale sit oportet.

20 [illegible] in gallia Epilepticis [illegible] fit ad [illegible] [illegible] experimentum,
21 Experientia ad probandum, utrum Epilepsiae sit [illegible], [illegible] [illegible]
22 Epilepticorum [illegible] irregularium [illegible]
23 [illegible] Epilepticorum non minus quam [illegible] dubium [illegible] an sint irregulares.
24 [illegible], aut Aula Epileptica, magis Epilepsiae [illegible], quam [illegible] ex Patre, aut [illegible] Epileptica.
25 [illegible] considerandum [illegible] in Epilepticis [illegible]
27 [illegible], si [illegible] in Epilepticis [illegible] quid [illegible].
28 [illegible] [illegible] habeat in Apoplexia, quam a [illegible] Epilepsia quoad irregularitatem
30 Si Apoplexia nullum relinquat incommodum, Apoplecticus [illegible] irregularis.
31 Tam Epilepsia, quam Apoplexia ad [illegible] [illegible] possunt.

QUÆSTIO V.

De Epilepsia & Apoplexia

Cha [illegible], qui [illegible] obsessum habent, [illegible] [illegible] loquar, [illegible] [illegible] Epilepsiam, morbum comitialem dictam, [illegible] morbum sacrum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Medico [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

2 [illegible] [illegible] Epilepsia [illegible] [illegible] symptomatum gravitatem, [illegible] [illegible] [illegible], ex frequentia accessionum, [illegible] [illegible] [illegible], & ex [illegible], quo [illegible] relinquit. [illegible] Symptomata [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Epilepsiam, & consequenter, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] symptomata [illegible] [illegible], [illegible] præsentium, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] morbum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morbo, [illegible] [illegible] [illegible], & habet [illegible] indecentiam [illegible] [illegible] paroxysmum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quot [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quod [illegible] [illegible] membrorum distorsione, & [illegible] [illegible] [illegible] accidentibus: habet [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], cum paroxysmus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible]. Aliud symptoma [illegible] [illegible] [illegible], & hæc quo major est, eo [illegible] [illegible] morbum [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], graviorem tamen morbum ostendit [illegible] [illegible], quam [illegible], graviorem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

3 De [illegible] [illegible] symptomate, quo magis terribilis [illegible], [illegible] graviorem Epilepsiam [illegible], [illegible] [illegible] symptoma & [illegible], & [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] membrorum [illegible], [illegible] [illegible] morbum, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quando [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Presbyterum vidi in Ecclesia S. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Epilepticus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] cum paroxysmus [illegible] [illegible] [illegible]

accederet; sed & inter se comparata accidentia, [illegible] [illegible] gravius est, ut de [illegible] [illegible], cum de [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible].

4 Ex frequentia accessionum [illegible] gravis, aut levis Epilepsia, nam [illegible] major est, eo gravior. Gravissima [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ex [illegible] [illegible], ex somno profundiore & longiore, & [illegible] [illegible].

5 Ex duratione Paroxysmi [illegible] [illegible] Epilepsia, quando multum durat, & eo gravior, quo magis durat, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & tanquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], post paroxysmum [illegible]. [illegible] Epilepsia [illegible] [illegible] quando [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

6 [illegible] [illegible], [illegible] ab accessione [illegible], [illegible] Epilepsia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] memoriæ defectus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] membrorum, [illegible] oculorum [illegible], & [illegible], si, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] omnia post paroxysmum remaneant, graves morbum ostendunt, eo graviorem, quo plura sunt, & majora [illegible], & [illegible] [illegible].

7 Contra [illegible] levis Epilepsia [illegible] [illegible], [illegible] accessiones [illegible], & [illegible] est, & nulla membrorum distorsione, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] notabilis, nullus [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] post paroxysmum, nullus [illegible] [illegible], nulla [illegible] [illegible], nullus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] paroxysmum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] neque indecentiam [illegible] [illegible] [illegible], neque [illegible] [illegible] periculum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Epilepsia [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

8 [illegible] præterea, quod Epilepsia laborans gravissima, an [illegible], [illegible] [illegible] Canonistæ [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] non semel tantum, [illegible], sed plus [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] morbum [illegible] [illegible] [illegible] oportet, [illegible] morbus tam magnus [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], imò [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible]. Quandocunque ergo [illegible] [illegible] gravissima Epilepsiæ, quoniam hucusque [illegible], & [illegible] [illegible] Canonistæ, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Epilepticus dispensari possit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quotuplo nunquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Epilepticus perpetuo omnino permaneat. [illegible] [illegible] [illegible] Epilepsia, aut saltem non tam gravibus, [illegible] [illegible] Magni consilium, quod Episcopus cum Medicorum consilio determinet, [illegible] [illegible] dici possit [illegible], & dispensari, necne?

9 Ulterius [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Canonistarum, [illegible], [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible]

nape-

experientiam, utrum Epilepticus sanatus sit perfectè necne) quod tempus duplex statuunt, atque menstruum & annuum, verùm totum omnino experimentum esse desumptum ex tempore meo [illegible], cùm certissimè, [illegible], & non nisi gravissimam Epilepsiam, & tot [illegible] evenire solet, ut singulis mensibus paroxysmos [illegible], tunc ipsa Epilepsia gravissima, & continuè sit infestam, at per spatium [illegible], & citra hanc [illegible] quietem habent, [illegible] quæ singulis Noctibus & Plenilunii [illegible], cùm tamen deinceps [illegible] paroxysmo [illegible]. At morbus, qui gravis quidem sit, sed non gravissimus, semel atque iterum in singulis [illegible], interdum [illegible], unde non [illegible] menstruum spatium [illegible] desumendum experimentum
10 recuperatæ sanitatis, sed neque sorte annuum tamen, quia [illegible] spatio [illegible], & tamen tempestatum [illegible], [illegible] mihi videtur, ut sequitur, [illegible], quod mihi, qui semel, aut iterum tantum Epilepsia in toto anno prehendi [illegible], [illegible] ad [illegible] experimentum [illegible], [illegible] constet, [illegible] recuperandæ sanitatis [illegible]. In his autem, qui frequentius prehenduntur, neque tamen, nisi ut [illegible] ad [illegible], [illegible] ut mutatione ætatis, ut exempli gratia, si anno 14. usque, [illegible] ad summum usque ad 15. annum, qui Epilepsiæ symptomatibus fuerit etiam fortiter & frequenter correptus, [illegible] per totum sequentem annum [illegible] modo ab eo fuerit molestatus, jam [illegible] esse possumus, hunc ut mutatione ætatis perfectè convaluisse, quod tamen non habet locum in aliam ætatem mutationem, quippe cùm Epilepsia post prædictos annos perseverans, nullo modo amplius recedit, sed potius ingravescit, ut patet ex sententia Hippocratis lib. 5. *Aphor.* 7. Quibus cunctis non obstantibus, si quis post longam & exactissimam curationem per annum ab Epilepticus insultu immunis remaneret, non esset omnino spes omnis recuperatæ sanitatis abjicienda, [illegible] tamen esse [illegible], & non nisi cum multa cautela permittendus esset in statu [illegible]

Cæterùm experimentum, quod proponunt ad probandum, utrum Epilepticus sanatus sit, etiam, multæ
11 quidem tanti, sed neque [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] qui possit ab Epilepsia verè [illegible], medicamento Epilepsiam [illegible] tantæ [illegible], denuò in morbum incidere, absque [illegible] forte [illegible] medicamentorum [illegible] possent, [illegible] hujusmodi medicamenta certa, quæ [illegible] quandoque, & [illegible] forte [illegible], quod [illegible] in quibusdam medicamentis habet locum, quorum plura hanc, aut illam [illegible] à natura [illegible] prædicantur, cum tamen in usum trahuntur, experimento [illegible] lædunt, & [illegible] proposita [illegible] non longè [illegible], cum [illegible] à Galeno in *Comm.* de *Vict.* *Epil.* [illegible] promoverit Epilepsiam, quod Canonicus [illegible] Mesue *alibi supra n.* 9. & tamen Rasis, Avicenna, Milius, & plures alii [illegible] inter Epilepticos posse ducunt, sic & Hyssopum, Apium, Petroselinum ex communi sententia Epilepsiam [illegible], quæ tamen plures Epilepticos [illegible] [illegible] quidem [illegible], idem evenire potuit & de suffitu Myrrhæ, Bitumen, Cornu caprini, & Hyssopi, quæ, ut dixi, [illegible], quæ [illegible] virtute prædicuntur. Apium Anticenna, & alii Epilepsiam [illegible], contra Leonard. Jacchin. *de Morb. morb.* [illegible] defendit, illum ab hoc [illegible] immunem, [illegible] hujusmodi experimentæ sunt, & experimentorum [illegible], quæmadmodum etiam nunc ridiculi sunt, quæ plures Medici & ut Crato [illegible] Mesue *lib.* [illegible] *de Epilep.* c. 14. [illegible],
12 [illegible], per quæ possit contra Epilepsiam, [illegible] [illegible] ut [illegible] quidem [illegible] [illegible], efficacissimis [illegible] medicamentis [illegible], [illegible] abest, et hujusmodi nugæ [illegible] possit. Jam verò

tu, quæ Majoli ordinem in hac materia tractanda secuti fuimus, restat, ut de [illegible] capite [illegible], [illegible] & primò de filiis Epilepticorum, hæc ille ab [illegible] ad [illegible] ordines tradidit, & integrè esse docet ex Generatione, sed tamen tam generaliter, & crasso modo determinare videtur, ut absque omni distinctione, [illegible] consideranda veniunt, nam respectu parentum, quem respectu promovendæ tem primò quod [illegible] ut certum est, multò magis dubitare [illegible], [illegible] parente Epileptico [illegible], quàm [illegible] [illegible] tantum; & [illegible] [illegible] debemus [illegible]
de eo, qui avos Epilepticos habuerit, quàm multò 13 de eo, qui parentes eodem morbo habuerit detentos, quia [illegible] apud Medicos, vitia [illegible], [illegible] & proprietates quasdam [illegible] ab Avis transferri in nepotes, non minùs [illegible], quàm à Parentibus in filios, atque aliter [illegible], [illegible] Avorum, à quibus [illegible] Parentes [illegible]; sed quid mirum hoc? similitudine ipsas esse [illegible] nepotes magis referunt Avorum, quàm Parentum, jam & ex Avo Æthiope, Nepotem suscepisse Æthiopem scimus, utque id non semel, cum tamen parentes [illegible] colore [illegible], [illegible] & hoc nullum esse [illegible] dubium in promovendo, atque omnino non minùs quàm is, qui parentes [illegible] Epilepticos, & cùm non minus [illegible] [illegible] possit de Nepote, habente avos Epilepticos, quàm de filio habente Epilepticos parentes, [illegible] Canonistæ, [illegible] utrum irregularitatis [illegible] modo [illegible] [illegible]

Præterea major dubitatio excitare debet id, quod 14 Mittem, [illegible] Epilepsiæ morbo obnoxiam habuerit, quàm qui eodem morbo [illegible] habuerit Patrem, nec Avum, & ratio est, quia [illegible] plura communicat filiis, quàm mares, imò & multò facilius & [illegible], & proprietates quasdam naturales à [illegible] in filios transmittuntur, quàm à [illegible], quod quidem [illegible] patet, quia [illegible] & semen [illegible], & mulieres in augmentum conceptus, quem per longum tempus in utero fovent, & proprio sanguine nutriunt, & deinceps [illegible] prolem. Sed [illegible] forte [illegible] locus, [illegible] characterem [illegible], quod quidem [illegible] [illegible], [illegible] potius, quàm [illegible] habere, [illegible], [illegible] dubitat, [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] differentiâ inter [illegible], & [illegible] à [illegible] ipsum characterem habere.

Respectu denique promovendi considerandum 15 [illegible] primò corporis temperamentum, deinceps capitis dispositio, & fortitudo, ejusdem forma, & magnitudo, [illegible], vel [illegible], [illegible] color, & cultura [illegible], quod temperamentum [illegible] patet, quod temperamentum frigidum & siccum, melancholicum scilicet, aut frigidum & humidum, nempe phlegmaticum, Epilepsiæ esse magis obnoxium, itaque cum offertur promovendus ex parentibus Epilepticis natus, [illegible] temperamentum, magis debet suspicandi ansam. Caput cum [illegible] malè dispositum, aut debile, & quod [illegible] ut causa facilè [illegible], adhuc magis suspectus [illegible] reddit, quod [illegible] ipsum [illegible] [illegible], [illegible] parvum, & dispositione ad Epilepsiam [illegible] certiorem faciet, licet parvum sit [illegible] multo, quàm magnum, [illegible] magnum non semper malum, parvum verò semper est malum Gul. *lib.* 4. *Epid. comm.* [illegible] potest provenire ex fortitudine [illegible] matricis non [illegible] materiæ, & tunc [illegible] validum est, nec facilè morbis [illegible], non [illegible] tantùm [illegible] materiæ [illegible] [illegible], [illegible] morbis, & [illegible] Epilepsiæ [illegible]. Quo verum conformatio ipsius capitis est maximè consideranda, si enim caput malè [illegible] fuerit, denotat [illegible] malam dispositionem, & solent [illegible] capita magno [illegible], & ipsa Epilepsia molestari. Sensus quoque [illegible] sint, velamen, vel unum aliquid, sic

& mens ita obtusa fuerit, ipsius capitis imbecillitatem, & ejus dispositionem ad contrahendos morbos, & maximè hæreditarios, qualis est Epilepsia, denotabunt.

36 Insuper in promovendo considerandum est, an morbo aliquo notabili ipsius capitis laboret, puta per aut cum catharro, dolore, stupore, somno gravi, Incubo, vertigine præsertim considerabili & frequenti, tales enim morbi solent Epilepsiam præire, ac præsertim Incubus, & vertigo; itaque Epilepticorum filius hujusmodi morbis detinetur, via effugies, quia in ipsum Epilepsiam à parentibus hæreditatem præcipitetur. Ubi igitur plura, aut nonnulla prædictorum in promovendo, qui a parentibus Epilepticis ortus sit, observentur, tunc determinandum de eo est, ne item facile promoveri debet, ubi verò eat omnis cetum, aut levissima quædam apparent, supra à promotione non temerè repellitur, quia non est necesse naturam Epilepticum parentibus Epilepticum fieri, sicut eam per generationem communicatur Epilepsia eo infantium.

37 Et hoc meliùs magis habebit locum, ubi promovendus jam transierit pubertatem & hucusque fuit permansit, non solum ab Epilepsia, sed ab omni alio symptomate præcedente, cui contaminante Epilepsiam, quia si quid vitium parentum semen ductum communicetur, illud pubertatem devegnit, maximè si vitium ex ne sit, quæ pueruli, & impubes solent esse sunt, qualis Epilepsia est, quæ ideo morbus puerilis vocatur, quod maximè, ac promptissimè contexcent pueros ad usque ad Pubertatem, & licet illud veritatem habeat, quod omnium pessima ille Epilepsia sit, quæ prehendit post Pubertatem, quia omninò, cum ætatem utplurimum incurabilis est, tamen difficile, ne impossibile ducem, ac tam ex Patre, cum Matre Epileptico, aut ex utroque Epileptico, & qui in seminibus vitium contraxerit, Epilepsia ante pubertatem manifestet, hinc ei promovendus ad pubertatem usque sanus permanserit, nullo fuit eo indicationis repere debet, unde etiamsi ex parentibus Epilepticis natus fuerit, non temere à promotione est repellendus.

Epilepsiæ non consimilis morbus ex unâ parte Apoplexia videtur, cujus etiam causa quis promoveri ad sacros ordines prohibetur. Rota in Florentina Canonicatus 3. Junii 1630. coram Pirovano, & 9. quæst. 1. decisionis

38 384. p. 5. tom. [illegible] quia tamen hæc ejus natura est, ut hominem facilè primò, aut eliam infultu, etiam si non multùm fortis causa, è medio tollat, non habent locum in Apoplectico circa irregularitatem, quæ locum habent in Epileptico: nam Apoplecticus pro maxima parte in primo insultu illam vincendo, sive vivere debent, Epilepticus vero contra, Apoplecticus denique, si morbo prehendatur, utplurimum, ut dixi, perit, cui saltem insignem membrorum offensionem, & impedimentum inducit, unde ex hac dici forsitan potest, Epilepticum ob eminendi periculum esse irregularem, Apoplecticum verò ab eo periculo plenè remque esse immunem, licet & hic eius ex causis aliquo Apoplexiæ morbo prehendentibus irregularitatem incurrere possit, nam solet incurrere in Paralysim aliquam partis, aut etiam etiam in mentis obtusionem, insensibilitatem, fatuitatem, immobilitatem, motus læsum, & ad generalios morbos ex symptomate, de quibus omnibus impedimentis suo loco dicendum. Hic autem tantummodo de mentis obtusione, quam post Apoplexiam relinquunt, mentio habenda, est enim aliquando tanta, & talis, ut hominem non aliter, quam vere dementia, ex fatuitate reddat irregularem. & hoc eo modo accidit, quia ex morbo relinquitur insignis offensio in ipso dilectus ingeno, hoc est in cerebro, ex qua impeditur sua ratiocinatio, & aliquando omnis quarumcumque rerum memoria; quemadmodum enim secundo plurimum Apoplexiæ relinquunt post se paralysim, & resolutionem externorum membrorum, ut ea amplius suo munere fungi non possint, sic & aliquando relinquunt paralysim, & resolutionem, & totalem deperditionem organorum internorum, unde abolentur eorum officia, & ex eis fit Dementia, fatuitas, & mentis totalis agnitio,

caulium, & visus deperditio, & alia hujusmodi Apoplexia apparent.

Illud tamen adnotandum, quod si Apoplexia nullum posse relinquat notabile nocumentum, (licet hoc, nisi ea levissima sit, de raro admodum contingat) nulla causa est, ob quam quis irregularis censeri debeat: nam & Apoplexia interdum tentatos vidimus non multo post tempore sanos undequaque factos, quamobrem non est semper, neque universaliter vera ea Canonistarum conclusio, quod Apoplectici supervenientes non promoveri possint, nec promoti administrare, ut benè declarat Majol. lib. de irreg. cap. 24. sub 39

num. Notandum præterea, cum Epilepsiam, quam Apoplexiam posse et ægritudines Animi ceteri, si eorum in eccessione possum consideremus, cum utraque morbus omnium præsse certo, et sensuum ofutis prohibeat, unde in utrulque accessione ægri extra se rapiuntur, & ut lateque Rationis compotes sunt, & quemadmodum Majol. loc. cit. Apoplexiam à morbis Animi repræsentibus sejunxerit, eosque cum cum cæteris corporis ægritudinibus, & se ipsa Paralysi, cum vero Apoplexia universalis sit Paralysis, quemadmodum Epilepsia universalis est convulsio, tamen hoc non ex eo fieri, quia vel uterque morbus corpore, quod Medici fecerunt, vel utrumque ad Animum est referendus, si Canonistarum divisionem sequentur; nam tum Epilepsia, quam Apoplexia, ut dixmus, in accessione existente, ad Animum spectare videmus, quia facultates Animo desistant. Medicinentem et eosque ex hujus morbos referunt, quia revera omnes à corporis vitio originem habent, ut curato corpore per medicamenta, illico Animæ suæ facultatibus uti libere solita, & homo corpore & animo benè constare.

SUMMARIUM

1 *Morborum irregularitatem inducentium divisio, & numerus.*

2 *Capitis dolor multiplicis speciei, & quænam species faciat hominem irregularem.*

3 *Vertigo quandonam faciat hominem irregularem, & plurimas sui divisiones.*

4 *Quænam vertigo ad inducendam irregularitatem levis, seu gravis dicenda, & ex quibus signis cognoscatur.*

5 *Paralysis signis dignosci possit, vertiginem per consensum fieri, aut per essentiam.*

6 *Paralysis quid, & quomodo differat ab Apoplexia, ejusque divisio.*

7 *Canonistarum determinatio, quod Paralytici sint irregulares, quando, & in quibus habeat locum, & in quibus non.*

8 *Motus non continuò externi, & internarum partium, sed etiam internarum partium internarum paralysis [illegible]*

9 *Nervi ad sensus externos destinati, illius sensus, ad quem pertinent, resolventur, amissionem inducunt.*

10 *Sensus Tactus sive Paralysis nervorum ad ipsum pertinentium dependeat, quando inducere debeat irregularitatem.*

11 *Gustus, & odoratus deperditio an debeat inducere irregularitatem.*

12 *Stomachus resolutus undenam facere debet hominem irregularem.*

13 *Morbi ex resolutione Intestinorum, Sphyncteris musculi, & Vesicæ urinariæ quid in commodo afferant.*

14 *Intestinorum resolutio, & maximè Intestini Recti num faciat impedimentum extrinsecum facere.*

15 *Vesica urinaria paralysis [illegible] partis.*

16 *Sphyncteris musculi resolutio quos effectus parere possit.*

17 *Cur prædicti tres morbi non dispensabilem irregularitatem inducere debeant.*

QUÆSTIO VI.

De aliis Morbis, ex quorum culpa homo evadit irregularis, & primò de morbis Capitis.

Antequam ad propositam quæstionem accedamus, & de singulis morbis irregularitatem inducentibus verba faciam (de quorum tamen nonnullis, qui

qui maxima momento fieri, quàm [illegible], de quibus Canon [illegible]) dividitur [illegible], cum hæc [illegible] multum [illegible] ad [illegible] negotium. Ergo omnibus hujusmodi vel perpetui sunt, & [illegible] incœperint [illegible] hominem relinquunt, [illegible] ad mortem [illegible], (& hi [illegible] vel [illegible] possimus) quæ permanentes vocabo, aliquot [illegible] tempus omnino [illegible], & hominum undequaque [illegible], & hos transitorios appello, alii denique [illegible], qui hominem relinquunt, quidam sanum, sed [illegible], hosque [illegible], vel [illegible] nomine [illegible]. Sed præterea singulæ harum [illegible] subdividi [illegible] hoc modo, unum [illegible] omnino [illegible] communi, [illegible] magna, [illegible] maxima difficultate [illegible], & [illegible], ut [illegible] & [illegible], ex secundo [illegible] quidam breves sunt, quidam longi, & quidam longissimi. [illegible] ergo loquendo, videtur, [illegible], ubi [illegible] ponderet [illegible], quod ad irregularitatem inducendam [illegible], nullum dubium [illegible], quin [illegible], nec ullam [illegible] spectat [illegible], nisi à Summo Pontifice, [illegible] impossibilitat [illegible], sufficiunt summa, & [illegible] difficultati [illegible] quoniam homines [illegible], [illegible] irregularitatem, [illegible] impedimentum, [illegible] ipsum, etiam [illegible] insignia, [illegible] deformitatis, & [illegible], ut [illegible], [illegible], Phrenitis, quæ [illegible] impedimentum [illegible], ut [illegible]. [illegible] morborum [illegible] sunt, [illegible] perpetuam [illegible] difficultas, [illegible]. Dubium ergo singulis [illegible], ut [illegible] Canonistis [illegible]

2 [illegible] observem, [illegible], & [illegible] quid [illegible] haberi, [illegible] quomodo [illegible], [illegible], [illegible], ipsis corrigenda [illegible] & [illegible] Medicum [illegible] in morbo [illegible], [illegible] præter jam commemoratas, & primo [illegible] dolor [illegible], [illegible] Capitis dolorum [illegible], [illegible], si [illegible] habere [illegible]. [illegible], Arabes [illegible], quos Græci, & Latini [illegible] tamen nostrum [illegible], ut dividamus rursum hos dolores primo in leves, graves, & gravissimos, secundo [illegible] & [illegible]. Dubium ergo [illegible], qui debent [illegible] irregularitati, non [illegible] quod debet [illegible], aut saltem [illegible] gravis, [illegible] habendus, debet [illegible], & [illegible], [illegible], quia dolor gravis, & continuus impedit hominem libere [illegible] muneribus, [illegible], [illegible] dolor [illegible] corporis [illegible] communis. De dolore [illegible], [illegible] dubium, quod hoc pacto [illegible], [illegible] dolorem hujusmodi, [illegible] continuus [illegible] perpetuo [illegible], [illegible] semper [illegible], [illegible] corporis [illegible]. Cephalææ [illegible] dolores, [illegible] habeant [illegible], [illegible] irregularitati, [illegible] illa, quam Cephalalgiam [illegible], & [illegible] illa, quam appellant Galeam, [illegible] & dolor illa, quam vocant clavum. Ne quærat [illegible] totum [illegible] dolorem, [illegible] Cephalæa & Cephalalgia, [illegible], ut in Hemicrania & [illegible], [illegible] dolores [illegible], [illegible] continuos [illegible] irregularitati [illegible], cum [illegible]

[illegible], quam posteriores pariter liberum corporis usum impedire [illegible].

3 Ceterum vertigo dubium excitare potest, quando hominem [illegible], [illegible], [illegible] Canonistas [illegible], quam res [illegible] verba [illegible], dicam. Vertiginum habere [illegible] gradus, quædam enim est levissima, & quæ sola [illegible], aut oculorum [illegible], [illegible] negotio [illegible], [illegible] modo [illegible], ne [illegible], & quæ hominem [illegible] cum [illegible], nec [illegible]. Hæc enim vocatur [illegible], & est [illegible] & Epilepsiæ [illegible] Medicis [illegible] Gal. lib. 1. Aph. 17. & [illegible] Rotæ in [illegible] Abb. [illegible] 603 coram [illegible] n. 9. & in [illegible] 9. Dec. 1611 coram [illegible]

Adhuc [illegible] vertiginem [illegible] deprehendera, & notari [illegible] magna [illegible], [illegible] frequentius, & [illegible] leves [illegible]. Præterea vertigo [illegible] habet [illegible] invisibilem, vel [illegible], [illegible] cum difficultate; [illegible], [illegible] paroxysmi [illegible], ut supra [illegible], [illegible] morbi [illegible] causa [illegible], [illegible] paroxysmum [illegible]. Denique vertigo [illegible] constantem, [illegible], [illegible] vaporum [illegible], [illegible] per [illegible] Cerebri [illegible]. Atque hoc pacto dicendum, quod vertigo [illegible], quæ frequenter [illegible], causam habeat [illegible], [illegible] proprio Cerebri morbo, [illegible] irregularitate, [illegible], [illegible] Epilepsiæ, & in Epilepsiam [illegible], [illegible] paroxysmum [illegible] Epilepsiam [illegible]. Quæ vero [illegible] graviorem, & [illegible], frequentem, [illegible] per [illegible], & [illegible] capitis affectum, [illegible] gravitatem, & [illegible] Epilepsiam [illegible], [illegible] Epilepsiam [illegible], leviorem vertigo, [illegible] frequenter [illegible], [illegible] irregularitatem [illegible], quia [illegible] modo [illegible].

4 [illegible] modum [illegible], [illegible] vertigo [illegible] levis, quæ gravis, [illegible] gravissima [illegible]. Primo igitur, vertigo, quæ [illegible], [illegible] hoc, [illegible], [illegible], [illegible], ut [illegible], [illegible] movetur, [illegible] odore aliquo [illegible], [illegible] carbonum, & similium rerum. Secundò vertigo, quæ [illegible], gravis est [illegible] hæc [illegible], & tanto magis, quanto [illegible] magis [illegible], ut [illegible] mensibus [illegible] Novilunii, & Plenilunii, & Lunæ quadraturæ, [illegible] Epilepsiam, [illegible]. Tertio vertigo, quæ [illegible] oculorum obtenebrationem, [illegible], [illegible], [illegible] Ægrotantis, [illegible] gravissima dicitur, [illegible] lapsum [illegible], [illegible] & [illegible] modo [illegible], & [illegible] ullo modo lædens, [illegible]. Quarto vertigo [illegible] gravis est, quando [illegible] perturbat, [illegible] fixam, [illegible] & [illegible], & virtutem [illegible], [illegible], & [illegible] naturam [illegible], [illegible] morbis [illegible], [illegible], & virtutem [illegible]. Quintò vertigo, quæ [illegible] 5

P 2 Cerebri

Cerebri affectum, graviter afficiente, contingit licet quæ per consensum. Cognoscitur verò vertiginem fieri per proprium Cerebri affectum, ubi caput ipsum jam ante affectum fuerit, quod vel ex præcessione aliquo doleat, vel gravitate, vel somnolentia, vel mœstitia, vel longo aliquo morbo, tumore, fluctuatione, tinnitu, sibilo, tentatumque non præcesserit querela partium aliarum capiti subjectarum, ut Stomachi præcipuè, & Hypochondriorum, aliarumque partium naturalium. Contra verò si præcesserint hæc, cognoscitur ex præcedentibus effectionibus earum partium, quarum consensu vertigo excitatur, abstentibus interim gravis ipsius capitis dispositionibus, ut si à ventriculo eveniat, quod plerumque contingit, præcessit Nausea, Vomitus, ipsius ventriculi dolor, aut morsus, ructus, oris amaritudo, vel aviditas, & ipsa vertigo succedit ad hos effectus, stomacho existente repleto cibo, vel potu, vel humore aliquo præternaturali, aut corrupto, & nocente vexetur, quem tales dispositiones præcedunt, atque ea certè fit, si ad eam partem spectaret; quod si fiet stomacho jejuno sumpto cibo allevietur, si vero stomacho repleto allevietur vomitu, aut dejectione. Atque ex his Canonistæ facilè determinare possunt, quæ vertigo dignoscibilis sit & quæ non.

Cæterùm præter eos oculis morbos, in quibus nihil debet eventare possit, de Paralysi loquemur,
6 quæ est Nervorum Resolutio, & si fit universalis, dicitur Apoplexia, de qua jam locuti sumus, vel particularis, & nomen Paralysis assequitur, & quia Nervi vel ad sensum, vel ad motum distincti destinantur, vel ad utrumque simul, evenit, ut interdum Paralysis Motus tantum afferatur, non tactus sensus, aliquando secus, contractio motus, aliquando & motus & sensus prout nervi læsi ad alterutrum
7 eorum, vel ad utrumque functionem destinati. Itaque quemadmodum procedit Canonistæ determinatio, quod Paralytici sint irregulares, quæ docuimus, quod cuique membri cui motus tactum, [illegible] & sensus [illegible], ita non procedere potest, quandoque quæ sensu tactum dependent, quippe cum distinguendum est [illegible] hæc parte, quam sensu privatur, nec omnino tamen motu, sique affecta unica, vel alterius digiti, manus, vel alterius pedis, vel etiam utriusque partis ipsius tantum, vel cujuscumque sensus, cujus est valde præjudicialis, neque illam efficere ipso tempore, & ex hoc irregularis fiat, quæ licet [illegible] Canonistarum determinationi, at tamen quia irregularis evadit ex Paralysi, cum aliquod membrum necessarium ablatum habet, aut membrum, vel partem resolutam haberet, quæ deformitatem insignem faceret, esset tamen tortus, vel oculi distorti, alteriusque generis partium.
8 Quoniam autem non tantùm nervi membrorum partiumque exteriorum, sed etiam partium internarum, horumque instrumentorum aliquando resolvuntur, seu paralyticantur, & ex eorum resolutione plures morbi maximum incommodum, ut dedecus secum habentes, videndum, quinam morbi ex hujusmodi nervorum resolutione oriuntur, qui
9 eandem irregularitatem dari possunt. Et primo nervi ad sensus exteriores destinati, si resolvantur, excitantur, surditatem, stuporem, tactus, gustus, odoratusque [illegible] excitentur tamen, & surditate nostra est, quod quidquid addamus, cum ex quacumque causa evenerit, omnimodam certam irregularitatem præbet. Quod tactum circum
10 quod si sit deperditus, [illegible] morbus est maximè consideratione dignus, & qui scitè à Canonistis non solùm inter ea [illegible], qui irregularem hominem efficit, sed [illegible], quia [illegible] tactus irregularem omnino [illegible] demat, quippe [illegible] membrum, quæ præcipuè incumbit sensus tactus
11 [illegible] ad præstandum necessaria, maximè vero in [illegible] Missæ sacrificio. De gustu, & odoratu fortè non tanta irrepere debet hæsitatio, cum ex eorum deperditione nihil quicquam incommodi, aut de-formitate in promovendo, aut in promoto officientur, quod notabile impedimentum præbere in administrando possit, licet videatur cum omni debito carere omnimodè gustus deperditio, de quo Canonistæ determinent. Stomachi verò resolutione nullum dubium oriri debet, quia fecerit hominem irregularem, sed morbus hic hominem cito è medio tollit, & ideò de eo superfluum est plura addere, ut etiam de aliis nonnullis internis morbis. Unde restat tantum, ut de intestinorum, Sphyncteris musculi, & vesicæ urinariæ resolutione verba faciamus, sunt enim hi morbi in hoc negotio summæ considerationis, ut videbimus, in illis enim evenit aut fæcum, aut urinæ incontinentia, & involuntaria expulsio, unde meritò hominem dehonestant, cum secum deferant hanc cum maxima turpitudine & indecentiâ, ex quo non est dubium generari irregularitatem. Intestinorum namque resolutio, & præcipuè Intestini recti, quod ad podicem terminatur, causat impedimentum retentionis fæcum; resolutio autem vesicæ causat idem impedimentum retentionis urinæ. Sphyncteris porrò musculi in intestino recto fæcum, in vesica urinæ, & forsè etiam seminis involuntarium exitum eligit. Quæ omnia, cum non solum [illegible] hominem dehonestant, sed morbi sint, quorum curatio sit dubia, & multò magis in senibus, non admittant, certum est debet à Canonistis inter eos recensendus esse, qui irremediabilem irregularitatem constituunt.

SUMMARIUM.

1 *Morborum oculi infestantium, & ad hoc argumentum aliquatenus pertinentium enumeratio.*
2 *Myopia quid, & an aliquam causam Irregularitati præbere debeat.*
3 *Luscus differt à Luscioso, & quomodo.*
4 *Luscus est irregularis, de Luscioso dubitabile est.*
5 *Nyctalopia quid, & quotuplex, & quænam ejus species inducat irregularitatem.*
6 *Strabositatis diversæ species, & quænam faciant possit hominem irregularem.*
7 *Pupilla dilatata quando inducat irregularitatem.*
8 *Oculi prominentes quando inducant irregularitatem.*
9 *Suffusio, seu Cataracta facit hominem irregularem, amplius in uno tantùm oculo.*
10 *Cataracta curatur acu, & visus recuperatur.*
11 *Cataractis curatis, si quis visum recuperet, an sit, necne, adhuc irregularis.*
12 *Glaucoma, quid, & quando inducat irregularitatem.*
13 *Lemma, & macula, quando faciant irregularem.*
14 *Fistula lachrymalis an faciat hominem irregularem.*
15 *[illegible] oculorum quid, & quid differat à fistula lachrymali, & an faciat hominem irregularem.*
16 *Lippitudo sive Ophthalmia, & ejus species, & quænam earum inducat irregularitatem.*
17 *Supercilia depilata an faciant irregularem.*
18 *Cilia depilata an inducant irregularitatem.*
19 *Palpebræ morbosæ quando aliquando faciant hominem irregularem.*
20 *Aquei, seu albuginei humoris vitia quænam inducant irregularitatem.*
21 *An spectari faciat per regenerationem humoris aquei, in ejus privatione factam generatam, irregularitatem tollat.*

QUÆSTIO VII.

De Vitiis Oculorum.

Vitia ad visum pertinentia plura sunt, nonnulla tamen quidem memorati, cum de illis tantùm verba faciemus, quæ & ob impedimentum, quod afferunt, & ob turpitudinem, & ob id, quod continuò [illegible] non facile, aut nullo modo admittant, irregularitatem inducere possint. Sunt primò Myopia, 1
vel Luscities, seu Luscitiosa affectio, Nyctalopia, vel Nyctalops, Strabositas, vel Strabilismus, Pupillæ dilatatio Mydriasis dicta, Pupillæ imminutio, vel con-

contrito, dictæ Phthisis; Oculorum prominentia, Suffusio, vel Cataracta, Gutta serena appellata, Albugo, Glaucedo, vel Glaucoma, Pannus, maculæ, Fistula lacrymalis, & siquæ alia sunt, quæ visui, ac decori notabili impedimento sint.

5 Myopia vero, quam & Myopiasim dicunt, visionis quædam debilitas est, ex qua sic affecti visibilia per aliquam distantiam non vident, sed prope oculos admota, etiamsi minima sint, vident, coguntur ideo, cum legunt exempli gratia volumen, longius oculis admovere, ut ex Authore Alexandro, & aliis retuli, lib. 1. horum quæstionum. tit. 3. quæst. 10. n. 2. eamdem affectionem dixit Luscitiem, & affectum Lusciosum dici, neque dubium est, hoc modicum in tali ratione intervenire indecorum, si affectio magna sit, nec modicum incommodum, videndum ergo, an irregularitatem inducat, & quando dispensare possit, quod ad me non pertinet determinare, illud tantummodo dicam, hanc affectionem e Naturæ tantum vitio, & ideò non esse incurabilem, usque omnino similem aut ea partu, ex ulteriori vero contingit visus debilitatem, quæ ex senectute accidit, in qua visibilia ab oculis amovere cogimur, quando videre volumus. Adnotandum autem, Luscum differre multum à Luscioso, cui Luscioso, & patienti hanc affectionem, quæ Luscitie dicitur, siquidem Luscum est, qui altero caret oculo, & Monoculus dicitur, qui sit sine Annibal, & alii, de quibus retuli n. 4. unde Luscus & Monoculus idem est, neque unus distinguitur ab alio, quod convidetur novisse Marcel. lib. ? super n. 4. Lusciosus autem est, qui debiliter videt, vel qui, ut visibilia discernat, cogitur ea oculis admovere, præsertim si minuta sint, licet ergo clare pateat, Luscum esse irregularem, dixeris lib. 1. Crispus notatam, num. 5. Nisi cap. 27. n. 144. non tamen aperto est, an Lusciosus debeat esse irregularis.

Nyctalopia, affectio quædam visus debilitatem, affectum celum est, in qua ægri duplici, ac contrario modo afficiuntur; nam aut nocte non vident, sed tantum interdiu, aut interdiu, non vident, sed noctu. Prima affectio, in qua homines noctu non vident, cum videretur habere ejus modi notabile incommodum (nam turpitudinem nullam affert, quin potius & dignificationem aliquam præbet) non est tamen à suspicione libera, quin signum visus debilitatum. Majus autem inconveniens jam obtinet secunda Nyctalopiæ species, in qua ægri interdiu non vident, majori enim impedimento est, quoad administrationem sacrorum, unde non omittunt debere apud Canonistas, quod faciat hominem irregularem, præterquam quod licet noctu hujusmodi ægrotantes cernant, tamen tunc temporis etiam debiliter admodum vident.

6 De strabositate illud & hic notandum, quod ubi adnotavi hac ipsa, quæst. 10. num. 27. eam non unius esse tantum generis, sed multiplicis, quippe cum aliquando oculi magis vel minus distorqueantur, eò humoris crystallini perversione ad dextram, aut sinistram, cum deformitate & incongrua figura; aliquando vero leviter distorqueantur, ubi quamvis delectantur, & proprie dicuntur strabones, posteriores dicuntur Pæti, sed nihilominus iis quidem humore crystallino, vel ex uno et altero optico depressione, vel elevatione, vel distorsione ad dexteram, aut sinistram, sursum, aut deorsum, strabismi quædam species sunt, sed quemadmodum in priori strabismi specie est maxima deformitas, in secunda autem, & tertia propter nullas, multo tertia minorsi læsura esse apparet, in prima maxime, in secunda prorsus nulla, namque prima visibilia parumque vero differentia cernuntur, & ea genere strabones non minus, aut saltem parum minus quam alii cernunt, Pæti tam seu sint hoc quam cætteri homines, ac strabones etiam speciei visibilia vident duplicata, & unica res bina ipsis apparet, ita ut aliquando hujusmodi strabones terribilis imaginem saltem sequantur, vera velle, turpitudineque erunt, sed hactenus ad decorem corrigere possunt. Igitur quemadmodum strabones primæ speciei ob deformitatem, & incongruitatem irregulares censentur absolute debere ab. 1. ? & strabones tertiæ spe-

ciei irregulares censendi, ob visionis vitium, & ob visus perversionem, & Pæti, neque ob inventionem, neque ob visionis saltem irregularitatem absolute dici tamen possunt, veluti & in plerisque similibus, Episcopus adhuc requiritur parte dispositionem, quam de ratione corporis vitiis.

7 Contracta Pupilla dilatata, Græcè Mydriasis dicta, & turpitudinem affert, si fuerit notabilis, & visui non mediocre impedimentum, cum enim Pupillæ constrictio, quæ dicitur Myosis, vel Pupillæ Phthisis minorem turpitudinem, & minorem afferat visioni impedimentum, licet quoque hoc, semper impedimentum consulit, neque excusari possit ex constrictione Pupillæ, si in extremo fuerit constricta, vel ex dilatatione; sed quomodocumque sit, non dubium est, quod Canonistæ moveri, aut moveri deformitate, & impedimento determinari eum tenent, utrum quoque irregularis sit æque, & utrum dispensari possit, æque, iisdem deformitas, quam impedimentum tam majus ex parte dilatationis procedat, quam ex constrictione, ut tamen eorum visum irregularis semper habet pupillas dilatata, quam constricta.

8 Oculi prominentes visio necessarii, si enim in prominentia naturaliter accedunt, deformitatem afferunt, utque ut videri, ut cæteri oculis minoribus habentes, et que, neque turpitudo notabilis est, neque debiliter visus contingit, si modò pares ex utraque sint, rectè non unam irregularitatem inducunt, eiusque modi virium Canonistæ, ut non debeat Episcopus facile eum ut dispensare Navar. in Man. cap. 27. n. 144. Marcel. lib. 1. cap. 28. n. 4. si autem ulterius fint, neque videntur deformiter, & quemadmodum quando pares sunt à Natura videntur secundum, secundum platearum, eodem pacto quando esse existiuro prominentes, non utique secundum plateas nisi à morbo, licet etiam utriusque oculi prominentia à morbo esse possit, hoc notandum, quod, quæ hucusque dicta sunt, locum habere debent in prominentia naturali, nam in morbosa similiter dictæ res determinandæ, quippe cum nullo modo fieri possit, ut non multo majorem deformitatem, & insuper majus visionis impedimentum afferat. Dicitur autem huiusmodi oculorum prominentia, ubi morbosa sit, oculi, procidentia, vel Proptosis, vel Exophthalmia, sive oculorum expressio fiunt ex violentia quadam aliquando in contusionibus dependet, & in violento conatu reddendo urina vel fæcibus, & in feminis in expellendo partu, unde ea verba feci cit. q. 10. n. 4. seq.

9 De suffusione, quam serent, seu cataracta nihil notatu dignum videtur adponendum; cum enim visum omnino auferat, & homines prorsus cæcos efficiat, irregularitatem secum trahit sine dispensatione indiget. Duo tamen de hac affectione notanda, primum quod licet suffusio, sive cataracta sit tantum in uno oculo, tamen necessario videtur quæ dispensatio ad promotionem, atque ad administrationem, quemadmodum oculo bene utique, & similiter non essent omnino cæcitatis signum dispensatio, si non ad promotionem, quod non tantum sit impedimento alterius oculi, sed quia nunquam, et uno oculo ita sit affecto, non afficiatur et alter, ob medium omnibus usque communionem, suffuso homo plerumque cæcus evadit, quando utque ergo suffusio in uno utriusque, videtur ob periculi certitudinem, semper tentatæ suffusionem in alio sene, suffusio et uno tantum oculo repellendus à promotione, unde non absolutè verum esse credimus, quod Navar. in Man. cit. r. 27. dicitur, non esse scilicet pari impedimentum promotioni, vel administrationi illius, qui uno caret oculo, quod superioribus id apparet, cum absolutè ille dubium tamen, qui oculo caret, utique diu abstinet mora in periculi certitudinem, promittendi visum in totum, quam major est ex parte ejus, qui alterum oculum suffusum habet, quam ejus, qui alterò oculo caret, unde magis dispositionis videtur hoc, quam illa, absolute, quod majorem deformitatem præterea, quamobrem Navarro

impedimentum in senectute, nam oculos eo modo propriam aciem amittunt, sed procedente tempore minuuntur, & contrahuntur non aliter, quam in senibus de quibus Juvenal. in Sat. 6

Fiunt obscuri demum, oculique minores

& ex his ortus, et multo major deformitas, ac notum & multo magis impedimentum, quæ dubium nullum facere debent, an irregularitatem inducunt, ortum, cum res clara undequaque sit.

Antequam autem absolvamus tractationem de vitiis oculorum, aliquid dicendum de vitiis quarundam partium circumpositarum, & ad ipsos oculos pertinentium, quæ sunt Cilia, Supercilia, Palpebræ; non enim nullius momenti sunt, quæ circa has partes consideratu operæ pretium est. Et primo supercilia

17 depilata, & glabra non tantum turpitudinem, sed & deformitatem inducunt, cum si idem comitem glabrietatem portendere deberet malum, ac præcipue signum esse mox contemnendi morbi Gallici, videndum, an ex hac inducatur irregularitas. Certè ipse morbus Gallicus per se, ubi per externa signa, ac patentia manifestum se faciat, irregularem hominem facit, si non alia ex causa, saltem ob publicum scandalum, sed de morbo Gallico singulatim in sequentibus verba faciemus, cum multa peculiariter consideranda circa illum occurrant ad præsens argumentum facientia.

18 Verùm adhuc multo majorem deformitatem sine incommodo habent cilia depilata, hoc est palpebræ ipsæ pilis destitutæ, non tamen tam de facili defectum patiuntur, sed si desinant, horrorem quemdam incutere hoc faciunt; unde circumscripta cilium non nullo impedimento, quod ex horum palpebrum defectu emanat, multas causa tendunt irregularitatis ex prædicto horrore intuentibus incusso.

19 Palpebræ (quas soli homini, & Struthiocamelo duplices sunt, nempe superiores, & inferiores) si aliquo modo male efficiantur, ut exempli gratia, si contortæ vel in retrum, vel ex parte sint, si convulsæ maneant vel relaxatæ, ut attolli nec & attolli, cum opus fuerit, non possint, si una alteri adhæreat, si irremediabilem habeant, ut turpem contraxerint, dubitandi causam præbent, an faciant irregularitatis locum. Ac si certè corrosæ sint, etiam aliqua ex parte, ob horrorem, quem inducunt, summam deformitatem præ se ferunt, quæ sufficiens causa irregularitatis à Canonistis judicatur. Si convulsæ sint, ita ut oculi claudi nullo modo possint, non erit dubium, an faciant hominem irregularem; & sic in reliquis in quibus omnibus, pro majori, vel minori turpitudine, & impedimento Episcopus dijudicare solet, an irregularitati sit locus, nec ei pro quo re illud totum sit, minorem deformitatem, ac minus etiam incommodum affert contractionem, vel paralysim inferiorem inferioris palpebræ, quam superioris. Paralysis autem non magnam habet deformitatem, neque magnum incommodum, contra, insignem habet convulsio, & incommodum etiam majus, sed circa eradicationem, & defectum etiam palpebrarum illud animadvertendum, quod non solum tota superior palpebra deficiens, aut corrosa magnam affert deformitatem, & incommodum, sed etiam pars ejus aliqua notabilis, ut superius innuebam, præcipuè autem si ungula, vel corona desinat, nempe pars illa extrema cartilaginosa, cui pili adhærent: magni hæc Canonistis observanda proponunt, ut ipsi determinent, an sine causæ sufficientis inducendi irregularitatem, & quæ dispensationem admittant, quæ non.

20 Sunt tandem nonnulla vitia, quæ visionem insigniter lædunt, ob Aquei humoris non naturalem constitutionem, sed præcipuè ob ejus effusionem, ex qua notabile nocumentum afferri videndi commendatur, immo, & interdum perit ex tota effusione omnino videndi actio, unde & ex hac causa, quemadmodum plerique ex superioribus inducitur irregularitas, *Rot. dec. 600. n. 14 p. 5. rec.* Quoniam tamen hic humor, etiamsi deperdatur, solet denuo regenerari, ac visus recuperari, ut experimento proprio docet *Gal. lib. 4. de sympt. causis* c. 2. & attestatur proprio quoque experimento ipse possum ex dictis, qui maximo tenendo totiendo operam dantes ex eo humore summo usum amiserint, obaquati, seu effusione humoris confirmationem quibus experimentis suffragantur alia doctorum hominum testimonia apud Daniel Sennert lib. 1 *pract. p. 3. sect. 2. cap. 34* hinc idem dubium 11 fieri in hoc casu potest, quod in visus recuperatione per Cataractarum extractionem moveri posse dixi, sed libentius multo cum his dispensandum censeo, quàm cum his, qui ex Cataracta visum amiserunt, quippe cùm ex Cataractis extractis non solùm remaneat visus debilitas, sed immineat semper periculum recidendi, ut ibi dixi, at in hoc casu & visus omnino recuperatur, & nullum periculum recidivæ timeri potest.

Erant & alii permulti oculorum morbi, qui vel visum impediunt, vel deformitatem faciunt, vel utrumque simul causant; sed quia non omnia, ac singula possunt hic recenseri, satis illud sit dixisse, quod omnia ex magnitudine impedimenti, & deformitatis determinationem recipiunt, juxta quam Episcopus vel per se, vel cum Medicorum consilio in nonnullis casibus dubiis judicabit, quando faciant irregularitatem, & quando dispensationem admittant, quando verò non.

SUMMARIUM.

1 *Nasus inter animalia soli homini datus, ejusque dignitas.*
2 *Nasi magnitudo, an exilitas notabilis inducit irregularitatem.*
3 *Nasi curvositas duplex, quænam faciat hominem irregularem.*
4 *Nasi carentia inducit irregularitatem à sola Papa dispensabilem.*
5 *An Nasi deperditione in altero conjuge sponsalia juramento firmata dissolvi possint, & utrum recuperata Nasi reintegrari debeant, num seq.*
7 *Ulcera Narium an irregularitatem inducant.*
8 *Polypus diversi speciei, & quam inducat irregularitatem.*
9 *Narium cancelli quando faciant irregularem.*
10 *Nasus rubens Nasi an, & quando faciant hominem irregularem.*
11 *Narium foetor ex quibus causis provenire solent, & quando inducat irregularitatem.*
12 *Surditas perfecta seu confirmata facit hominem irregularem.*
13 *Gravi auditu laborantes, qui surdastri dicuntur, an sint irregulares.*
14 *Auricula vel totum abscissa an faciat hominem irregularem & utrum si membrum, num. n. seq.*
16 *Labiorum altera si notabilis sint, & maligna natura, sint causa irregularitatis.*
17 *Labiorum casus si summam deformitatem, ac dolorem afferunt, & quando irregularitatem inducat & à quo dispensabilem.*
18 *Labrum inferius rubentem, maximè si notrum simul cum eo decidat, quodnam incommodum sanitatis afferat, & quam irregularitatem inducat.*

QUÆSTIO VIII.

De Nasi vitiis, Aurium ac Labiorum.

Quantam utilitatem, ac quantum decoris obtineat in humano part illa conspicua, ac prominens facies, quæ Nasus dicitur, notum fecit alibi *lib. 5. harum Quæstionum, tit. 3. quæst. 4. n. 1.* ad plura sig hæc pars soli homini à Natura concessa; ac tanta ea de re æstimatur, ut non solum ejus ex- 1 cellentia, sed formositas, ac recta constitutio requirantur, ut quis ad sacra admitti possit, illud profectò palam est, cum cerebrum in magnitudinem, vel participare hominem antiquitus à sacerdotii consortio repulsit; ut habetur Levit. cap. 21. v. 18. & notavi meam loco citato *n. 7.* Neque injuria id factum est,

est, siquidem Nasus primum in facie locum [illegible] conspectum venit & faciei deformitatem, aut formositatem primus parit, praeterquamquod [illegible] ut quoque pulchritudinem [illegible] habere, [illegible] tot [illegible] nasi pravos mores ostendat, ut mentem obiectam, [illegible] quam plurima vitia, ex quorum culpa homo
2 irregularitatem contrahat, et primo Nasi magnitudo, vel exilitas consideretur, et cujus alterutrius culpa notabilis sit, Irregularitas inducitur. Majol. *lib. de Irreg. cap. 22. sub num. 1.* sed tam magnitudo, quam exilitas a natura esse potest, & a morbo; sed si magnitudo, vel exilitas sit a natura, rationabilior altiorum, quam corporis portendit, contra si sit ex accidenti, seu morbo, potius corporis infirmitatem portendit, quam Animi. Irregularitas tamen utroque modo inducitur secundum Canonistas, ob deformitatem, Medicus tamen praedictam etiam causam considerat, nempe Animi [illegible] & corporis latentem morbum; & quidem [illegible] utrumque etiam in hoc hujusmodi irregularitatis [illegible] differentia [illegible], quod naturalis [illegible] non possunt removeri, accidentalia vero, si de iis, quae [illegible] spectant, loquamur, [illegible] possunt, si vero [illegible] ex [illegible] Nasi, [illegible]

De utroque igitur vitio quoad magnitudinem & exiguitatem, [illegible] quod Nasus [illegible] quibus [illegible] humorum, vel post repletam [illegible] vel ob ulcerum incrustationem (omnia tamen haec [illegible] reddunt, quod causam talem [illegible] gravitatem [illegible]) admiratur, ut magnum, [illegible] humorum affluxu, [illegible] Apostema, Nasus [illegible] Sed Nasi [illegible] [illegible] quibus obvolvitur interdum, [illegible] Nasus [illegible] corrosis [illegible], & subsidente ipso Naso [illegible] quidem [illegible] quando, [illegible] & in toto [illegible] humorum affluxum, & ulceris [illegible], sed quod depravatum, [illegible] non amplius recuperatur, sed ex [illegible] difficultate, & inter Nasi [illegible] morbum [illegible] non [illegible] irregularitati, proveniens a praedicto morbo [illegible] Gallicus [illegible] Et [illegible] Canonistae, quod [illegible] proposita [illegible] irregularis [illegible]
3 Nasi [illegible], si Nasus [illegible] ex praedicta [illegible]. Ad Nasi unum deformitatem [illegible] & haec quoque [illegible] naturalis, & [illegible], naturalis majorem [illegible] gibbositati, quam magnitudo, [illegible] duplici [illegible], nam & magis [illegible] officit, [illegible] & [illegible] Animi [illegible], ut [illegible] Animi [illegible] [illegible] Quare [illegible] & [illegible] morbo [illegible] solet, non [illegible], ut homo cum tali [illegible] Nasi [illegible] convulsionem [illegible] Crebro [illegible] effundit, & [illegible] non solum [illegible], sed [illegible], quae [illegible] mortem significant, Hipp. *lib. 1. Praedict.* [illegible] Benad. Victor. *aliique in comm.*

4 Sed & praeter figuram depravationem in Naso, [illegible] in considerationem venit, ob quam nulla difficultas est, quin irregularitatem [illegible] atque a solo Papa dispensari possit. Majol. *lib.* [illegible] *Irregul.* [illegible] quae regula [illegible] dicenda, ut non solum [illegible] in totali carentia Nasi, sed etiam si aliqua pars ipsius notabilis deficiat, vel & omnino subsidens sit, ut eminentia ipsius non amplius appareat; tum & totalis carentia, & partialis, si a morbo proveniat, majorem [illegible] causam morbi denotat, ut jam superius diximus, ubi etiam de recuperatione Nasi verba fecit, & [illegible] ex [illegible], [illegible] Nasi [illegible] corporis [illegible], & [illegible] Nasi [illegible] dependentis Nasi [illegible] morbificam, & [illegible] 5 [illegible], & [illegible], videbatur mihi dicendum, non tamen [illegible] reintegrare, etiam recuperato Naso per [illegible] 6 quod irregularitatem, tum etiam recuperato Naso ex Gallico ex [illegible] morbo depredito, [illegible] morbo Gallico [illegible], sed Canonistae magis [illegible] hanc determinabunt. Sed pone, Nasum, [illegible] non a morbo, sed in bello amisisse, vel ab [illegible] pravitatem, vel [illegible] per [illegible] deperditum, [illegible] arte recuperatum, certe videntur [illegible] redintegrari [illegible], de irregularitate [illegible] determinandum, non tum in [illegible], si enim Naturam [illegible], & [illegible] amisisse, [illegible], quod tamen [illegible] recuperato Naso. Fatuum Nasum deperditum [illegible] posse, [illegible] nostram [illegible] formam [illegible] acuti, & [illegible], plures Medici, [illegible] Taliacotium *de Cur. Chirurg. lib.* [illegible] *& seqq.* & Cortesium Messallae [illegible]

Porro commemorantur Nasi deformitates, & incommoda, in quibus [illegible] plura alia [illegible], et [illegible] & quidem [illegible], & cacoethica, carunculae, apostemata, inflammationes, tumores haemorrhoides, Polypus, [illegible], & id genus alia. Et quod 7 ad ulcera certum est, ea non solum esse plerumque maligna, sed & turpitudinem, & indecentiam [illegible] afferre, quae [illegible] materiam [illegible] & [illegible] fiunt, quum [illegible] sensu [illegible] absque [illegible] possit, & quia [illegible] difficulter [illegible], & [illegible] morbi [illegible], [illegible] Canonistae, [illegible] ulcera [illegible] gravitatem pervenerint, [illegible] ut ab Episcopo dispensari possit, vel ejus dispensatio ad Papam [illegible]

Quoad Apostemata, tumores, & id genus alios morbos [illegible] omnia veniunt sub nomine Polypi, [illegible] *lib. de Tumor. cap.* [illegible] Est enim Polypus non unius generis, nec quoad turpitudinem, 8 [illegible] quoad [illegible] incommodum, aut quoad curationis difficultatem; [illegible] maxime, & insignis, [illegible] tumoris [illegible] efficitur, [illegible] pertinacissime, [illegible] nunquam, [illegible], [illegible] possit, neque [illegible] ullo modo permittitur, ut quando in Cancrum [illegible] degenerat. Verus tamen Polypus duplex est, unus, qui simplex tumor est, absque ulla cacoethia, [illegible] ulcere; [illegible], & alter, quem de Polypo cancerosum est, [illegible], non tamen quando simplex tumor est, [illegible] multum negotii Medicis exhibeat, quia plerumque [illegible] in centrum degenerat, unde [illegible] a Taliacotio de Cur. [illegible] Chirurgica Polypi extractionem [illegible], quae non sine [illegible] molestia, & periculo fiunt, & quae summa cum [illegible] industriam requirunt. Sed [illegible] tumor verus Polypus, si quis [illegible], [illegible] notum [illegible] Auctoribus assignatam [illegible], [illegible] & [illegible] Polypi [illegible], [illegible] quod non omnes [illegible] Polypus [illegible] adhaeret [illegible], [illegible] Plater [illegible] *Anat. Act.* [illegible] ad hoc ipsum [illegible] [illegible] denotandos dicebat.

Ego

Ego ipsi novi Polypus, qui illi acciderint, tenent. Eodem modo tumor hic adeo tenaciter naribus hæret, ut nonnisi illum circumcirca excidendo curari possit, & habet præterea non aliter quam ipse Piscis Polypus veluti multos pedes, quibus affectam partem arctissimè alligatam tenet. Sed hæc ex abundanti, quod ad rem nostram facit, illud est, hunc tumorem efferre secum & deformitatem, & sanitatis detrimentum, & scandalum, quæ omnia apud Canonistas sunt potissimum Irregularitatis causa quæ quanto minus amovibiles sunt, tanto minus dispensabilem irregularitatem inducunt, unde magis dispensabilis est, quæ procedit ex simplici Polypo, quàm ex cancroso, ut patet.

9 Non habent omninò eadem incommoda Nasum carunculæ, nisi notabilis sint magnitudinis cum tumore, & facilior eorum curatio sit, immò neque eodem turpitudinem efferunt, neque incommoda tantundem ut Polypus; pariamque naturæ Polypi est

10 hæmorrhois, & eamen fortiter Polypo similem; unde tantum timor in quo continuo imminet, ne scilicet ad ejus curationem hæmorrhagia, hoc est, sanguinis fluxus sequatur, qui non facilè deinceps cohiberi possit. Interim Hæmorrhois habet turpitudinem Polypi non absimilem, minorem tamen, minorem, prout scabie, eue minor est, quæ exulc obique dubio Irregularitatem apud Canonistas in-

11 ducit, sed quem tamen sit dispensabilis, ipsis fatentur. Nasum fœtori eius passio est species Nasium, qui aliquando tantus est, ut nonnulli etiam perfectum necent, dum illum percipiunt, ebu patienti angustia difficultatem respirationis exulet, etiac vomitum excutiat, & licet nihil exterior hic cutium intendum se prodet, nequeullam turpitudinem ostendet, est tamen ebe, ac tantoque eum indecentia, & ignominia, ut non modicum scandalum inde excitare valeat potissimum irregularitatis causam; & quia hujusmodi fœtor potest variis ex causis provenire, & maxime ob ulcus eorundem narium, vel ob Ozænam, vel ob Polypum, vel ob corruptionem humorum in anteriore Cerebri parte, aut ob corruptionem Ossis Ethmoidis; aut ob vitium partium inferiorum, ut Pulmonum, cui ventriculi, loricudum fœtorem, qui procedit è partibus inferioribus esse minorem, & magis curabilem (licet minus curabilis sit procedens è vitio Pulmonum, quàm a vitio stomachi) contra qui proveniunt ob ulcus, apostema vel corruptionem partium non removeri, nisi summe cum difficultate, & fortè nullo modò, quia non emovetur, nisi ulcus, apostema, & corruptio removeantur, quæ plerumque removeri non possunt. Qui ex humorum corruptione in cerebro suscitatur, non licet longitudinem curatur, est tamen perdifficile magis curabilis. In omnibus hæc præ dominatur turpitudo, & indecentia, quarum utramque determinationi Ca-

12 nonistarum, eo sufficientes causas sint inducendæ Irregularitatis. Circa cetera huc cumulata ad rem nostram considerande, surdi tamenque, gravissimæque, & ceterorum defectus seu mutilationes & de surditate, nihil est quod peculiariter admoneamus, cum notissimum sit perfectam surditatem facere hominem irregularem Majol. *lib. 1. cap. 25. n. 1.* & quia continuatur surditasque ex morbo insanabilibus Paul. *lib. 3. sua Med. c. 3.* immò ex iis, qui in id consenescunt, quia procedente ætate quilibet sensus hebetum ad sentiendum evadit, videndum à Canonistis, an locum habeat cum hac surditate dispensa-

13 tio, & per quem sit debeat. Sed hi quoque, qui graci auditur laborant, & surdastri dicuntur, si utrumque Aures eiusum habeant, etiam per longum tempore malè habeatur, non videntur ab omni Irregularitate secluse esse tantum, cum sensum habeant sensum perfectissimum cum certitudine totalis emissionis ejus, quia teste Gel. *l. 3. de compos. medic. secun. loc. c. 1. de audit. gravit.* hic gravis eventus in perfectam, et consummatam surditatem degenerat, cum ergo id, quod de præsenti est, & quod de facili esse potest, comparatur, videretur omnino surdaster ubi prædictæ in ille conditiones concurrent, non minus quam surdus irregularitati esse obnoxius, quod ipsi Canonistæ determinabunt.

Cæterum Auricula in totum abscissa, licet magnam 14 secum habeat turpitudinem, interdum tamen capillis tegi vitium potest, cumque ejus privatio modicum incommodum auditui sensui afferat, minorem causam dabit irregularitatis, licet non dubium sit, quod multo majorem dabit utraque deficiens quam altera tantum, & quod tanto minorem causam dabit pars Auriculæ deficiens, quam tota, præcipuè si quod deficit, aliquo modo abscondi possit. Navar. *lib. 5. consil. 75.* immò & ipsæ Auriculæ deperditæ non minùs quam Nasus & labia reparari per Artem possunt, eademque dubia eodem modo, ut de Naso 15 præcepcato, solvende de Auriculis recuperate modo possunt, illud et chauriunt addam, non quod Auriculæ absissio faciat hominem irregularem, idcirco Auricula membrum est notabile, cum non habeat destituatem, et perfectam operationem, quod liceque probet *lib. 5. hor. Quæst. 14. & quæst. 4. & n. ca. ad sig.* & sicliquendo tam Medici, et Gel. *in lib. de usu part.* Ode quem Jurisconsulti ut Glossa *in c. singulari dist. 55.* dicerunt autem esse membrum, intellectorum de Aure interne, non de externe, quæ propriè Auricula dicitur, quem tamen membrum continuerint, ut vult Majol. *lib. 1. c. 25. n. 7.* est omnium saltem ex traditione.

Circa labia contingunt ulcera, tumores, excre- 16 scentiæ, scirrhus, & alia permulta, etiamsi ulcera si notabilia sint, & mel ò magis si sint maligne naturæ, & curet cum difficultate admittunt, habent secum plurimam deformitatem, ac dedecus, & abominationem, & scandalum, quæ urgentissimæ quæ causæ irregularitatis censentur, eu contra ejus non decus sint, ut Papæ auctoritatem vis dispensatione 17 irregularitatis requirunt, Canonistæ statuere poterunt. Cum hic plerisque per pessu procedit sabiorum contrahi, quæ jam oculos irregularitatem facit graviores, deformitatem enim & dedecus, & scandalum ex contrariis labiorum notabilites merebunt, praestitutus doloribus; & Orum harum cum multo maturationis horrore, quamobrem irregularitas, quæ ex hoc vitio inducitur, erit ex hic, quæ Pontificem auctoritatem expostent, quantum ex similibus causibus contratio.

Labium proludet, & maximè inferius relaxatur quandoque, nec deinde in ea colore inæqualiter se, etiam dum cum toto mento, & in eisque hinc vidi tam tuep ter cem partem calamen, et dederere, et non tenet, sed fortè illo tam alligere, & in suo loco continere diuerat posse, in qua infirmitate, & turpitudo apparet, & vmuis liber corporis, vel orne ulus, tam in cibo, & potu sumendo, quam etiam in loquendo; et quibus facilè possunt Canonistæ statuere, an talis sint irregulares, & an dispensandi, nec ne.

SUMMARIUM.

1 *Oris fœtor, quantus, & quando possit inducere Irregularitatem.*
2 *Oris distorsio an inducat Irregularitatem.*
3 *Palati ulcera qua sint causa Irregularitatis.*
4 *Dentium vitium nullum adeò grave videtur, ut inducere debeat Irregularitatem.*
5 *Dentium dolor, an & quando debeat inducere Irregularitatem.*
6 *Gingivæ ulcera quantum faciant irregularem.*
7 *Linguæ præcisio in qua innuitur, & quando faciat hominem irregularem.*
8 *Linguæ magnitudo, & excrescentia, quando constet Irregularitatem.*
9 *Linguæ Paralysis, aut immobilitas faciat Irregularem,*
10 *Obstructi loquuntur quando sint Irregulares.*
11 *Ranunculo quando faciat hominem irregularem.*

QUÆSTIO IX.

De vitiis Oris, Palati, Dentium, Gingivarum, & Linguæ

Ab ore ne dicto affectio est, & fœditatem habet Oris 1 fœtor, & licet foreas nihil incommodet, portendit tamen interiorum partium quemdam com-

constitutionem, & illam quidem non aspernandam, ubi scilicet sit indesinens, cum si perpetua non sit, & à certa causa externa evenerit, et à natura [illegible] nihil tale minatur. De hoc vitio non absque dubio [illegible] potest, quem de [illegible] Nerium, de quo in superiori quæst. n. [illegible], locum habet & decimo, habebunt tertium locum in [illegible] tore oris, licet ex plures eo numero causas habere possit, quam ille, considerans igitur [illegible] [illegible] gravitate, Canonistæ decidere possent, quando hujusmodi deformitatem Irregularitatem, & quando dispensari possit, [illegible]

2 Oris distorsio deformitatem magnam efficit, sive illa à convulsione, sive à paralysi eveniat, & certe si magna, et conspicua sit, [illegible] debebit, quod [illegible] ex causa Irregularitatem inducendam, [illegible] magis id verum erit, quanto magis [illegible] [illegible] fecisse ex prægresse Apoplexia, vel Epilepsia, & multo etiam magis, si pateat hujusmodi Apoplecticum fuisse [illegible], & Ægro sit jam [illegible] ris ætatis, quia tunc tale vitium [illegible] non [illegible], [illegible] deformitas, & incommodum [illegible] ex eo [illegible], sed hæc distorsio potest major, & minor esse, & se majorem, aut minorem deformitatem afferre, & majus aut minus fontium incommodum, juxta quam quilibet Irregularitatem perpetuam inducet, aut non inducet Canonistæ determinabunt, qui tamen & impedimentum in loquela, in masticatione, in potu, in exspuitione cum eo vitio conjunctis considerare debebunt.

3 In [illegible] [illegible] maligna, & [illegible], cum quorum vitio Nasus interdum deperditur, & fœtor semper oris emergit, & de hoc non aliter [illegible] dum, quam fœtorum fit de Nasi ulceribus, de quibus abunde in superiori quæstione. Quod si prædicta [illegible] ulcera non sint maligna [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] sufficiens causa Irregularitatis, nam [illegible] [illegible], præter incommodum [illegible], quod pater, [illegible] cum [illegible] præterea [illegible] [illegible] clare ostenduntur.

4 Cum dentes non habent Canonistæ quicquam consideratione dignum, quod dubium excitare videatur, an Irregularitati causam præbeat. [illegible] [illegible] dentium [illegible], vel eorum plurium defectio, [illegible] eorum omnes, cui sexus [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible] dicunt, Majol. lib. 1 c. [illegible] ex quo [illegible] [illegible] deformitatem inducunt, quæ celari non possit, neque tale incommodum [illegible], & liberi corporis usus, quod in sacrorum administratione ulli impedimento sit. Sed vitium prominentiæ dentium in ulteriore [illegible] est, ut magnam afferat deformitatem, maxime si cum prominentia [illegible] eorundem dentium magnitudo, quia non dentes hominis, sed porcinos, aut potius Apri dentes habere dixeris, cumque hæc deformitas non facile abscondi possit, videndum, an sufficiens causa Irregularitatis debeat esse. Præterea dentes nonnulli corrumpuntur, & gravem oris fœtorem causant, sed hic [illegible] [illegible], quia durum dolore dicendum; [illegible] [illegible] quandoque est, ut ex eius impatientia non, [illegible] [illegible] evelli dentes Ægri permittant, sed [illegible] [illegible] [illegible] ad parietes allidere [illegible] cogantur. Quis ergo non [illegible] dicerit hujus [illegible] [illegible] partis vel acerbissimo dolore? & quia [illegible], quibus hujusmodi dentium dolori est obnoxius, ut frequenter, & ut [illegible] [illegible] minima causa comprehenditur, nonnihil [illegible] qui [illegible] dolore [illegible] solet, esse ab Irregularitate immunem, [illegible] & hoc [illegible] vitium Canonistis considerandum propono.

6 Gingivæ ulcerari possunt maligno, serpentia, & cancroso, quæ non [illegible] ad genus aliquod Irregularitatis [illegible] possent, siquidem & infanabilia sunt, & gravem oris fœtorem producunt, licet corporis munia exercere hominem non prohibeant. Cæterum autem aliu gingivarum non [illegible] [illegible], ut de illis [illegible] mentionem facere oporteret, de his ergo hæc satis sunt.

7 Lingua præcisa hominem mutum reddit, quod potissima causa Irregularitatis est, sed adverte, quod alibi admonui lib. 2. horum Quæst. tit. 3. quæst. 8. n. 4. linguam aliquando in totum, & radicitus præcisam esse, aliquando ex parte exteriori, & loquelam in totum perire, si tota sit præcisa, si vero ex parte, loquelam depravari, aut etiam aliqualiter perire ad tempus, dum augetur ipse lingua, & sermonis usus magna ex parte redit, et de eo quidem editorum loca [illegible]. In his enim casibus arbitrium Episcopi maxime videtur habere locum, pro majori, aut minori sermonis impedimento.

Præterea Lingua vel à Natura, vel à morbo, excedendo naturalem magnitudinem excedit, cum à natura [illegible] Peerum [illegible] cum lingua adeo magna, longa, ut extra os tribus digitis prominere, & ita aliquando foras extendebat, [illegible] [illegible] [illegible] quid [illegible], [illegible] præmeebat, de eo meminerim alias lect. lib. 2. hac Quæst. tit. 1 quæst. 7. n. [illegible] Ex morbo autem lingua vel [illegible], vel ita augetur, ut intra os contineri non possit, qualem viderunt Galen. & Forest. referente Daniel. Sennert. lib. 1 pract. part. 3 sect. 5 cap. [illegible] Non dubium ergo esse debet, quin hoc etiam & mutum deformitas, & magnum liberi corporis usus impedimentum esse, & deformitas quidem per semetipsam conspicua invenitur sit, impedimentum autem consistit in loquela, in masticatione, in respiratione, & aliis actionibus præbebit ergo hujusmodi magnitudo Linguæ duplici ex capite causam Irregularitatis, ut patet.

9 Sed ex [illegible], quod lingua crescat, aut nullo modo moveri [illegible], paralysi patitur, [illegible] [illegible] non possit intra suas sepes, [illegible] [illegible] aliquando [illegible] [illegible] convulsione, ut neque ullo modo usui [illegible], neque moveri possit, & in utroque casu, tum paralysi scilicet, quam in convulsione loquela vel in totum eripitur, vel maxima ex parte adnotabiliter impeditur. Verum in paralysi, præter [illegible] incommodum, etiam [illegible] [illegible] plerumque, & deformitas, cum extra os lingua prominet. In convulsione autem cessat ea deformitas, & eamus, ut [illegible], ad interiora, [illegible] [illegible] [illegible], ut, aperto etiam ore, nulla ejus vestigia appareant, quod [illegible] notavi in muliere uteri præfocatione detenta, quæ sentiebat quidem, quæcunque dicebantur (ut fieri plerumque solet in similibus præfocationibus) nam [illegible] [illegible] [illegible] admonebat, & os [illegible], ostendebatque sibi præcipue molestiam, & in partibus spiritualibus percipere. Si ergo, quæ lingua usum [illegible], sunt irregulares D. Thom. p. 3 q. 82. art. [illegible] ad 9 ex quo Majol. lib. [illegible] cap. 26. n. 2. utrumque esse videtur irregularitatem.

10 Et quia Lingua sermonis moderatrix est, de loquelæ vitiis, si quid considerandum sese offerat, aptus hic locus est. Sunt utique multa impedimenta, quæ circa loquelam occurrunt, de quibus singulis mentionem feci lib. [illegible] tit. 3. q. [illegible] et quæ in nullo casu habuisse videntur Canonistæ, si unam mutitiem excipies, itaque nec Balbos, nec Blæsos voluerunt ulla Irregularitate obstringi Majol. loc. cit. facto & idem diceret de Atypis, Traulis, & Psellis, & id genus aliis, de quibus locutus sum prad. lib. 2. tit. supra. Sed inter hujusmodi loquelæ vitia illud est, ex quo quis obscure loquitur, et [illegible] [illegible] faciunt, qui inter [illegible] obloquuntur, quod vitium [illegible] sonum hoc verbo, partes fredonis, & est in aliquibus adeo notabile, ut vix ac ne vix quidem percipi possit ab audientibus, unde ejusmodi sermonis usus in hominibus [illegible] perierit, [illegible] [illegible] illis inserviat, ut pro deperdito haberi possit. Hoc vitium dici à LL. [illegible] supra cit. Afonum dici, & recte ex [illegible] culpa hominum morbosum debere dici ab ipso [illegible] [illegible] [illegible], ff. de Ædil. edict. ex suo, qui credunt, idem esse tum esse hoc cum Ceciliomum, quando nimium homo quasi in oris recessu, & ipse subloquitur, & mussitur, ut modicum sonum efformet, & non intelligibilem. Ea ratione sermonis usum habuisse ferunt Gigantes, Paregones [illegible], qui de rebus Indicis commentaria scripserunt. Sed sit, quomodocunque ista gene-

generalis regula proferri possit, quod ubi nullus sermo est, [illegible], vel vix de medicus [illegible] usus, evidens causa Irregularitatis [illegible].

11 Raucedo [illegible] omni de [illegible] videtur, [illegible] inde ad Irregularitatem, [illegible] plerumque levis affectus sit, & facile [illegible], quando ex defluxione simplici provenit (licet in [illegible] cum [illegible] una adveniat, teste Hipp. lib. 2. Aph. 40.) [illegible] aliquando perpetua est, ac [illegible] perpetuatur, sæpe a perversis, & contumaci destillatione, interdum cum [illegible], & [illegible] ulcere, [illegible] semper [illegible] aliquod malum, & signat [illegible] morbum Gallicum [illegible], qui de causa ab Hali [illegible] perpetuum patitur [illegible], Elephantiasis, [illegible] Itaque determinanda a Canonista erit, an [illegible] ejus gravitatis, quam [illegible], sit sufficiens causa Irregularitatis, & [illegible] requirit.

Est & [illegible] ad Irregularitatem pertinens, cum quis [illegible] loquatur, quod [illegible], parlar col Naso, quod videtur profecto [illegible] rudecere [illegible], ut [illegible], ad Irregularitatem [illegible] Canonistæ [illegible].

SUMMARIUM.

1 *Pectoris vitia quæ respectu Irregularitatis sint consideranda.*

2 *Tussis quæ, & quando inducat Irregularitatem.*

3 *Sanguinis sputum quotuplex, & quando propterea debeat [illegible] irregularitas.*

4 *Syncopes plures gradus, & quando me ea inducat Irregularitatem, & quid dicatur deliquium, & Lipothymia.*

5 *Phthisis quis morbus, & an, & quatenus faciat hominem irregularem.*

6 *Asthmatis diversæ species, & quænam illorum irregularitatem inducant.*

QUÆSTIO X.

De vitiis Pectoris, partiumque cæterarum spiritualium.

1 IN pectore multæ sunt partes, tam externæ, quam internæ, de externis [illegible] suo loco differimus, nunc de vitiis internarum, [illegible] quæ [illegible] præcipue veniunt consideranda, nempe Tussis, Hæmoptoe, hoc est sanguinis sputum, Phthisis, Syncope, & Asthma. Quoad Tussim, quamquam hæc levis plerumque affectus censetur, & de qua frustra verba facere [illegible], tamen [illegible] consideranda quædam peculiaris tussis, quæ [illegible] facile videtur deberi [illegible] irregularitatis [illegible], [illegible] & molestiam, quam [illegible], & periculum, quod [illegible] & scandalum, quod [illegible]

2 ex [illegible] potest. Hæc Tussis Thi[illegible], & ferina, & [illegible], & est Tussis [illegible] vehemens, & [illegible], quæ [illegible] nequaquam potest, & [illegible] causa [illegible], [illegible] loquendum, & [illegible] respirandum, & inter bibendum [illegible], nec [illegible] difficultas [illegible], ita [illegible] ad [illegible] concedere, quamobrem pessimos ac lethales morbos [illegible], [illegible] tamen [illegible] imminet periculum ruptionis venarum pectoris, quæ ob violentia & [illegible] Tussis [illegible], & sanguinem, [illegible] Paris sputum, a Paris sputo Tabes & Mors, Hipp. lib. 7. Aph. [illegible]. Ergo [illegible] Tussis sit, ut Ægri [illegible] improvisa cum magno [illegible]. Non [illegible] igitur ex [illegible] in hac arte Irregularitas, sed [illegible] multiplici, [illegible] moveo [illegible], [illegible], & imminente scandalo [illegible].

3 Sanguinis sputum a multis partibus provenire potest, a capite scilicet, a gingivis, a palato, a [illegible], a stomacho, a pectore, & partibus spiritualibus. Ad rem nostram illud tantum videtur considerationem habendum, quod ex pectoris, & partium spiritualium vitio provenit, licet quando [illegible] sputum, quod cum molestia Tussis, & cum impetu [illegible], in considerationem habendum, [illegible], quam [illegible] nam potest, & ab Hepate, & a Liene, & ex retentione [illegible] per Hemorrhoides, vel per uterum facta provenire, in quibus [illegible] casibus semper malum portenditur juxta Hipp. [illegible] lib. 4. Aph. [illegible] sanguis [illegible] Tumentur [illegible] a capite, Gingivis, & [illegible] partibus provenientes, [illegible] esse sufficiens Irregularitatis [illegible], contra quam dicendum sit de sputo sanguinis, quod a pectore, [illegible] ulcera Pulmonis [illegible], & Phthisim, [illegible] ob [illegible], & [illegible], tum ob [illegible], & scandalum in administratione sacrorum, videtur hoc sympt[illegible] sufficiens causa Irregularitatis, dummodo tamen [illegible] ad hoc subsequentes morbos, [illegible] Tussis perennis, difficultate respirandi, [illegible] pectoris, & [illegible] cognitionem præbeat.

4 Syncopes sunt plures gradus, primus est, & qui [illegible] defectus, vel [illegible], secundus, [illegible] Lypothymia, vel Lipophichia vel Apo[illegible]. Tertius qui dicitur proprie syncope, qui est [illegible] gravissimus, minor gravior est Lypothimia, [illegible] deliquium. Circa hanc [illegible] animadvertendum, quod syncope omnino differt a vertigine, ab Apoplexia, & Epilepsia, & sunt [illegible] differentes, ut [illegible] affectus [illegible] partium, [illegible] a diversis causis producuntur, [illegible] nullum symbolum habeant commune, [illegible] Gaburrion, [illegible] Mangl. lib. [illegible] de Irreg. [illegible] Commentator [illegible] vertigo, Apoplexia, & Epilepsia sunt proprie [illegible] Cerebri, Syncope est proprie Cordis, [illegible] affectus [illegible] partem [illegible] inspectæ, unde differentem [illegible] syncope [illegible], & [illegible] tollit, [illegible], præcipue [illegible] vertigo, & Epilepsia [illegible] revertuntur, & [illegible] homo ad [illegible] potest. Verum quidem est, [illegible] Medicos, [illegible] Mercatus, [illegible] Lypothymiam, quam [illegible] gradum Syncopes [illegible], esse affectum Cerebri, & hoc pacto maxime [illegible] cum vertigine, & Apoplexia, sed recte [illegible], & præcipue a Daniel Sennert lib. [illegible] tract. [illegible] cap. 6. Recte tamen a Canonistis videtur decisum, quod patiens Syncopem, dummodo recurrat, & [illegible] frequenter levioris [illegible] videlicet, irregularis sit, [illegible] ut [illegible] deficeret [illegible] Hippoc. [illegible] lib. [illegible] Aph. 41. Qui frequenter, [illegible] manifesta [illegible], de repente moriuntur, in qua sententia Hippocratem de vera syncope [illegible], [illegible] intelligendum [illegible] Animæ deliquio, & Lipothymia [illegible], [illegible] Canonistæ de his determinare [illegible], Animæ deliquium semper [illegible], ut [illegible] homo [illegible] debere irregularis, quia facile [illegible], & hominem [illegible], nec [illegible], sed modice [illegible] facit, aut levi [illegible] anxium reddit, non sic autem Lipothymia, quæ hominem penitus sensu, & motu privat [illegible] concidere cogit, nisi ab aliis sustineretur, nec [illegible] cesset, & quod magis considerabile est si perseveret, in veram syncopem convertitur, sed & alia [illegible] syncopes species est, quæ [illegible] dicitur, [illegible] suo loco verba faciemus.

5 Phthisis est ulcus Pulmonis, ad quod consequitur [illegible] febris, habeturque morbus est, cum jam est confirmatus, qui curationem non admittit, neque [illegible] facile curatur, [illegible] confirmatus non sit, & habet præterea conjunctam secum contagionem, & quandoque tanta pravitate, ac malignitate comitatur,

tur, ut halitu inficere possit, sed nota, non itatam energiam ejus contagium habere, quantam sibi persuadet Merc. lib. 2. ... aut e quae non à quocunque subjecto sic quodcumque, & quandocumque contrahi; qui enim ætate jam provectiores sunt, non tam facilè contrahunt, ut ille credit, tamen neque alii quicunque, nisi habeant quandam à natura propensionem ad prædictum contagium contrahendum, quod non simplici halitu semel, atque iterum percepto contrahunt, sed longè, ac multa iteratione ac conversatione cum persona infecta, ut de aliis quibuscunque contagiis ut plurimum evenit; sed quomodocunque sese res habeat, Phthisis vere etiam nunc confirmata non unam habet causam sufficientem ad inducendam Irregularitatem.

6 Asthma molestissimus effectus est, ex quo homo libere respirare non potest, & est triplicis generis, nonnunquam enim suum habet peculiare nomen, & illud certum est, quod consequitur gravem sive hominem liberè respirare non posse; & quia morbus hic est ex his recurrentibus, cum modica quandoque ex causa revertatur, idcirco determinandum, an omnes ejus species, vel aliqua earum, & quæ inducant Irregularitatem; nam certum est, omnes non esse pariter sufficientes ad eam inducendam, sed unam esse aliis pejorem ... Itaque simplex anhelandi difficultas, seu gravis anhelitus vel anhelatio, in qua durior creberque fit spiritus, appellatur Dyspnœa, si crebrior fiat magis densa, ut crebrius respirationes, quibus cernimus eos, qui cursu enim de proximo sunt defatigati, nominatur Asthma, si vero eo magis respirandi difficultas crescat, ut homo non nisi recta cervice respirare possit, vocatur Orthopnœa; non est igitur dubium, quod in Dyspnœa, seu simplici Anhelatione, & difficultate respirandi minus militat Irregularitatis censura, sed magis militat, quam in Asthmate, & minus etiam in Asthmate, quam in Orthopnœa; inde ab iis Dyspnœa laborantes non omnino forte tanquam repellendi à promotione ad sacra, & ab earum administratione, nisi forte ita post promotionem, cum ex eo tamen non magni emineret periculum, ex cujus accidente deficere cogerentur ab ulteriori administratione, quod tamen ex Asthmate, & multò magis in Orthopnœa timendum, in quibus aliquando tanta urget respirandi difficultas, ut homines præ angustia emori jam videantur, & nisi succurratur, in syncopem quandoque, & in mortem ipsam impingant. De his igitur si paroxismos frequentes habeant, & insultus si certis, ac determinatis temporibus recurrant, tenendum, ut repellendi omnino sint a promotione, nisi promoti fuerint, eis permittendum esse, ut propter ab administratione sacrorum ob rationabilem timorem incurrendi periculum à me commemoratum.

SUMMARIUM.

1 *Passiones, quæ Irregularitati causam dare possunt ad Stomachum, & ventriculum pertinentium enumerantur.*
2 *Oesophagi, & Ventriculi ulcera quatenus, & cur Irregularitatem inducere debeant.*
3 *Deglutitio quibus modis lædatur, quando faciat hominem Irregularem.*
4 *Deglutitionis difficultas in ingerendis cibis solidis tantùm, aut in ingerendis liquidis tantum, an faciat debeat Irregularitatem.*
5 *Cardiaca passio, seu Cardialgia quid sit, & quomodo causam Irregularitati præbere possit.*
6 *Ventriculi dolor quando faciat hominem Irregularem.*
7 *Singultus quid sit, & quomodo à Vomitu, & à Nausea differat, ac quando Irregularitatem inducere possit.*
8 *Vomitus quatenus, & quibus in casibus inducere debeat Irregularitatem.*
9 *Nausea quid sit, & quando videatur inducere Irregularitatem.*

QUÆSTIO XI.

De Stomachi, seu Oesophagi, & Ventriculi vitiis.

STomachus, & Oesophagus propriè vocatur conductus, per quem cibi & potus in ventriculum ingeruntur, ventriculus propriè, qui potum & cibum recepit, retinet, ac concoquit. Circa has partes nonnulla vitia, respectu Irregularitatis, sunt consideranda, quorum tamen nullam penitus mentionem videntur Canonistæ in consideratione habuisse, nos de illis quibusdam mentionem facimus, quæ juxta generalia Canonistarum regulas, videntur sufficientem causam præbere Irregularitati: sunt autem quæ sequuntur, nempe altera harum partium, Ulcus, deglutitio, Cardiaca passio, ventriculi dolor, Singultus, Nausea, & Vomitus. Et quod ulcera certum est, 2 ea magna momenti esse, si in Oesophago consistant, multo magis si tamen, si in ventriculo, utraque enim tamen habeat suum impedimentum libere utrique corpori impedimentum, sic negatum, & tibia faciant hæc particula est ne deglutiendi, talia enim non possunt absque molestia quicquam deglutire, maximè autem cibum, quod molestiam, & dolorem in ulceribus generant; præterquam quod utraque habent secum manifestissimum periculum adjunctum, ex eo enim, quod non facilè curationem admittant, in dies majora fiunt, & sordidiora, & malignitatem concipiunt, quousque tandem homo tabe, vel lienteria, vel dissenteria absumatur.

Quoad tandem deglutitionem sciendum erit, Na- 3 turam fabricasse Oesophagum, quem propriè stomachum, & gulam Medici vocant, ut per eum, tanquam per Tubum, seu conductum cibi, & potus ore recepti in ventriculum demittantur, unde illum ex filamentis seu fibris, ac villis ad hoc fabricavit, quibus mediantibus, tanquam chordis, seu potius manibus cibus, & potus in ventriculum deferuntur. Dedit autem Tunicam illam, Oesophagum inquam, omni dotavit, intus ac extrorsum, rectisque fibris donec, recticè tenuerit, & transverse, ut circulares fibræ haberet, a recta internæ membranæ tanquam manibus ad ea, & duci, ad attrahendos cibos, & potus in ventriculum, transversis, ac circularibus tamen eisque ad trahendos eosdem cibos, & potus in ventriculum, & ad expellendo nonnunquam vomitum. Porrigo, hæc pars, nempe Oesophagus, hanc deglutiendi actionem vel omnino amittat, vel malè diminuat, ex dimidio ex recto, si difficulter, & dolorosè deglutire illam contingat, non tam considerabilis effectus videtur, ut in hoc negotio de Irregularitate locum habere debeat, sed si nullo modo deglutire possit, quomodocunque id fiat, vel ex Apostemate, ut quum, vel ex ulcere, vel ex Paralysi, Irregularitatem videtur esse necessariè letat, quod quidem tamquam sic videtur in difficillime, & omnino deglutitione (nam totaliter amissa deglutitione absque dubio hominem paucorum dierum spatio è medio tolli, licet novimus quosdam, qui usque ad quadragesimum perduxerint, & senectus etiam sint, absque eo quod quicquam eo tempore deglutirent) nam in celebrando sacrificio Missæ ea actione libera opus habemus, videtur ergo Canonistæ, quatenus in hoc casu intret Irregularitas. Præterea animadvertendum, quod de- 4 glutitio aliquando difficillime sit in ingerendis cibis solidis, cum contra liquida facillime deglutiantur. Secundò contra, quandoque evenit, ut cibi solidi absque difficultate deglutiantur, liquida nullo modo. Tertiò denique sit, ut neque solidi, neque liquida deglutiri possint. Itaque quomodocunque hæc actio deglutiendi fieri desinat, videtur prædicta habere locum, cum maxime in celebrando sacrosancto Missæ sacrificio libera deglutitione, ut dixi, indigeamus. Sed certè curiositate non vacat dubium, quod moveri circa hanc deglutitionem difficilis differentiam potest, & est, quanam ratione fieri possit, ut interdum solidi cibi deglutiantur, liquidi

liquidi nequaquam, imò in eliquibotem difficilè redditur deglutitio potulentorum, et cum tantum aliquot stillarum guttulas potest non possit. At verò contrarium petet, majorem vim requiri in deglutiendis solidis cibis, quam potulentis, ergo si solidi deglutiantur, cur non deglutiuntur liquida, in quibus ingerendis minor vis convenit? Sed duplicitèr satisfieri potest huic dubio, primo negando, majorem virtutem requiri in ingerendis solidis, quam liquidis absolutè, nam in deglutiendis quæ afferuntur, necesse est Oesophagum constringi, & amplexando obiecta per rectas fibras detrudi inventriculum; modo major constrictione opus habet ad ingerenda, & complectendo minutiora, quam solida, unde ad ingerendos cibos solidos sufficiunt forsan fibræ laterales membranæ, at in ingerendis potulentis concurrere etiam debent transversæ & circulares fibræ tunicæ internæ, & sic major negotium Naturæ facessit ingestio potulentorum, quam solidorum, cujus opinioni adhæret etiam Daniel Sennert. lib. 3. pract. part. 1. sect. 1. c. 3. quæst. 5. licet antequam ipse scripto viderim, eam concepissem. Vel dicemus in liquidorum deglutitione potiores musculos, & potest contrarie, quam in deglutitione solidorum, et sicut interdum, et eidem malè affectis utilaldam musculis, qui inserviunt ad deglutitionem deservientibus, tamen tamen deglutitio fiet per alios musculos, & negata sana, et in deglutitione liquidorum, si qui musculi deficiunt, nec aegnad ad id interveniunt, non posse suppleri per alios, & sic esse difficillimè, aut nullo modo liquida deglutiri posse.

5 Sed ad alia progredientes, offertur igitur post hæc considerandi prima quædam ventriculi, Syncope Cardiaca dicta, seu Cardialgia, de qua supra, & essent quidem nonnulla circa nomine ponderanda, sed satis illud sit, ut hæc per hanc vocem Cardiacæ, vel Cardialgiæ significare velit, nempe passionem quandam orificii superioris ventriculi cum dolore, & vomitu nimio, & aliquando etiam cum animi defectu, & Syncope. Cum ergo hæc passio Syncopi jungitur, non eget ulteriori consideratione, num ea cujus culpa irregularitatem inducatur, necne, quippe cum non minus quam ipsa Syncope ex primaria cordis affectione procedens culpari debeat; sed dubium tantummodo est, utrum si solo dolore, & anxietudine molestat ægrum solitus, irregularitatem tamen inducat. At nequaquam hoc illum dubium interesse debet, cum passio sit acutissima, & molestissima, & tanto angore hominem sollicitet, ut neque stare tum loco permittat, neque libere respirare, immo ne loqui quidem aliquando, unde patet est, quod ob impedimentum liberi corporis alius præter alia irregularitatem inducit. Quod amplius non solum, dum affligit hominem affligit, sed etiam acuta participium et aliquibus, quia hæc passio in nonnullis est ut facilè recurrentibus. Si qui ergo illi sic obnoxius, videant Canonistæ, an perpetua irregularitate detinentur.

6 Non eadem passio est ventriculi dolor, & Cardialgia, nam Cardialgia ad os tantum ventriculi pertinet, dolor ad totum ventriculum, ille ab acutis, & malignis humoribus, & plerumque calidioribus tentatur, hic à frigidis, & crudis, à flatibus, & à pituita fit, utplurimum. Est tamen ventriculi dolor passio magni momenti, non tamen ut Cardialgia, tum quia ille à benignioribus humoribus generatur, tum etiam quia pars affecta in hac est ex gnostiilium senlus; & quæ nequaquam ubique cordis ipsius affectione discriminosa. Sed habet etiam ventriculi dolor diductionem, ut saepius recurrat, & siquidem dolor sit insignis ac notabilis, pluralis symptomata maxima consuetudine digno retinere solet, ut Animi deliquium, & Lipothymiam, & præterea Nauseam, vomitum & anxietudinem. Si ergo facilè recurrat, & ad hanc magnitudinem perveniat, ita in una quam alia similis malè culpæ ex mea sententia debet, quoad irregularitatem inducendam.

7 Singultus est quasi convulsivus quidam ventriculi motus, & est mediis quidam ipsius conatus ad noxia expellenda, in hoc à vomitu differens, quod vomitus est motus ventriculi, quo expellit cibos, & potus, aut humores in eo contentos, per os; differt etiam à Nausea, quia hæc est quidem inanis stimulus ad vomendum, neque fit in ea, ut in singultu, motus ille convulsivus; ob cujus respectum singultus molesta affectio certè est, cuius quam illud tantummodo licet adnotare, nonnullas et affirmare cujusquam potui jejuno stomacho fuisse singultum molestissimum incidere, et maximè aliquibus tam literam esse expertum, tum ubi potui incident dulcis (quod tamen certari facilè posset) sed non vidi, ut hoc aliter dicam, nullas esse dulces deglutiri vel permutavit labiæ posse, aliquo, quod illico singultu prehenderentur. Verum igitur illud interdum singultum ex quocunque potu jejuno stomacho sumpto non videtur saepe pessima consequentiam, de quo, quid statuendum sit, Canonistæ videbunt.

8 Vomitus quid sit, notum omnes, eumque sæpe aut definivimus, sed diversæ speciei est, respectu causarum tum terminatione, & respectu materiarum, quæ evomuntur. Canonistæ de eo meminere ingestorum, qui fieri solet ex intemperie, & languore ipsius ventriculi, sed non hic tamen debet irregularitati causam, dum qui ex languore procedit irregularem facit, sed ille etiam, qui fieri ob alterius humoris tabidi, & acri, vel etiam ex tenebris stomachum irritante, ac cogente ad ejus expulsionem, ac pinsessa quomodocunque fuerit, et homo sæpe, ac levi quaque ex causa, & indifferenter quocunque tempore, etiam jejuno stomacho, vomitu premeretur, debebit ingenuissimum irregularitatis tandem nem illius, si quis nonnisi ob assumpta cibi & nonnunquam vel certo tempore, ut accepit gravia nocte, non interdiu, vel stomacho pleno, non autem jejuno, etiam non nisi laesa, quæ in ego crassitie, ob admissionem, vel à pamentorum facem ex expellentem Et quia dicemus, tantum etiam incensam terreerem materiæ ejecit, dicendum enim, quod cujuscunque materiæ vomitus fiet, utpote sanguinis, pituitæ, bilis, aut melancholiæ, serositatis, vel petis, vel mixtæ, & aetherogeneæ cujuscunque materiæ, dummodo frequens sit, & indifferenter qualicunque hora molestiam conlaverit, irregularitatem inducet, sed maximè ille, qui jejuno stomacho fit, & minima causa, ac pariter ex assumptione materiæ potulentæ, & rapto patet.

9 Sed quid dicendum de Nausea, quæ motus quidam ventriculi est, quo tamquam conatur contenta per vomitum expellere? certè Nausea solet præcedere vomitum, sed si Nausea simplex sit, nec ad illum ullo modo vomitus sequatur, dubitari potest, an hominem irregularitati subjiciat, necne; & hic sicut enim non est, an ex aliquod dedecus, & indecentiam in ministrando subsequi possit, an valeat sufficiat ad irregularitatem inducendam, Canonistæ videant.

SUMMARIUM I

1 *Intestinorum morbi Irregularitatem inducentes.*
2 *Intestinorum dolores qui tenaliter dolores quatenus inducant irregularitatem.*
3 *Dolores colici.*
4 *Ramices intestinales quemadmodum sint, & an irregularitatem inducant.*
5 *Fistulæ expulsio per os & aliorum loca quando & quatenus praestet debeat causam irregularitatis.*
6 *Hæmorrhoides quid sint, & quales sint morbi earum, de quibus dubitari possit, an irregularitatem inducant.*
7 *Hæmorrhoidas dolor quando faciat hominem irregularem.*
8 *Venarum hæmorrhoidalium apertio nimia, & quando inducat irregularitatem.*
9 *Hepatis morbi, de quibus dubium esse potest, an faciant hominem irregularem.*
10 *Carbunculo quid, & an faciat irregularem.*
11 *Hydrops quid, & ejus species, & an inducat irregularitatem.*

14 Morbus quid, & an Irregularitatem inducere debeat.
15 Morbus Regius quomodo fiat, & an Irregularitatem inducere debeat.
24 Lienterium [illegible], & [illegible] temporis [illegible] vel alio [illegible] distet, Irregularitati subjiciatur.

QUÆSTIO XII.

De vitiis Intestinorum, Hepatis, & Lienis.

IN intestinis quæque vitia adnotentur, quorum culpa dubitari potest, an Irregularitati locum
1 habeat, necne, quæ [illegible] autem [illegible] tantummodo perpendam, quæ mihi videntur negotium facessere, nempe dolores, fæcum incontinentiam, [illegible] fæcum per alium locum, sed præcipue per os rejectio, & Hæmorrhoides.

2 Dolores Intestinorum veniunt pro varietate eorundem Intestinorum, & pro [illegible] [illegible], & materiæ ad dolorem excitandum, sed nobis sufficit bene [illegible] ex loco tenerum delineare, ita ut pro ea varietate ipsorum, ut dixi, intestinorum, quædam enim tenuia sunt, quædam crassa, & sic dolores in duplici erunt differentia, & qui tenuia occupant, Iliaci dicuntur ab Ileo intestino, [illegible] dolores acutissime, & [illegible], qui vocantur alio nomine Chordapsus, & Volvulus, & Miserere mei, de his certum non est necesse quicquam addere, cum hominem interdum brevi [illegible] dierum [illegible] & horarum spatio è medio tollant. Si autem homo ab illis superstes remaneat, cessat simul [illegible] morbo nomen irregularitatis.

3 Dolores, qui crassa intestina molestant, Colici nuncupantur, à Colo intestino, in quo præcipue generari solent. Hi [illegible] adeo [illegible] sunt, ut [illegible] quoque [illegible] illis molestentur, & tam [illegible] commemorandi accidentibus angantur. & in [illegible] eligendi [illegible] dubium fecerunt [illegible], quod hominem à quamquam actione impediunt, & irregularem faciant; sed videndum, utrum [illegible] tales dolores sufficiant causa irregularitatis esse debeat.

4 Fæcum incontinentia fit, resoluto musculo Ani, qui Ani Sphincter dicitur, [illegible] jam nonnullos [illegible], [illegible] admodum affectio est, ex qua homo fæces retinere non potest, sed involuntarie, & absque ullo sensu emittuntur; quod vitium in Senibus animadvertitur, & præcipue in Decrepitis, qui usu facile conspurcant; ex qua turpitudine certe videtur fieri irregularitatis locus, cum & [illegible] [illegible] & ministrandum facile id accidere possit cum maxima indecentia; indifferenter enim quocumque tempore id illis accidere solet, præcipue vero in magnis æstibus, & in magnis frigoribus, [illegible] [illegible] ille periculum patitur, & [illegible] sensum amiserit, ac omnem virtutem retentricem, fit, ut laterali [illegible] ex [illegible], vel [illegible] sui multitudine, non percipiente musculo stimulum ipsarum fæcum expulsricem [illegible], non potest subito momento illas retinere, & [illegible] [illegible]. Itaque considerationem digna affectio hæc [illegible], & quæ à Canonistis, ut [illegible], ponderetur.

5 Vitium enim [illegible] magis multo turpe affectio [illegible] aliquibus, licet [illegible] observavi, & ubi ipsarum fæcum per alienum locum rejectio, ut per Umbilicum, per Penem, per [illegible], & ulcera ventris, & per ipsum os. Hoc alterum symptoma, nempe fæcum rejectio per os, aut à [illegible] fit, & est verissimum, & de quo nihil ob id [illegible] dicendum, aut ex morbo, ut in volvulo, & quo crassimo ex [illegible] morbo homo decedit, nemo de hoc quicquam addendum. Fæces per os ab aliquibus ad aliquot [illegible], interdum etiam toto vitæ curriculo [illegible] expurgatas, observatum à Medicis est. Nam nonnullis et Ani [illegible] clausura fæcum exitus impediebatur, & [illegible] tandem per os rejiciebantur. Aliis ex Scirrho obstructo [illegible] [illegible] idem contigit, & in omnibus videtur posse intervenire dubium circa irregularitatem; quod intervenire posset [illegible] fæcum per [illegible] loca; affectio quidem semper turpitudinem magnam habet, & si turpitudo abstrudi possit, [illegible] in dubio res est, si minime possit celari, dubio nullo modo est locus.

Hæmorrhoides vocantur [illegible] illæ venæ, quæ [illegible], [illegible] terminantur, [illegible] [illegible] [illegible] vocatæ, [illegible]. Hæ apertæ interdum, & multum sanguinis effundere, [illegible], [illegible], [illegible], ulcerari contingit, & ex ulcere fistulas procreari. In quibus omnibus cadere [illegible] turpitudo aliqua, & [illegible] incommoda intervenire, [illegible] turpitudo, [illegible] incommodum sanitatis [illegible], & irregularitati locum facere deberent, quia turpitudo [illegible] potest, & incommodum modicum est. Apertio tentum, & dolor ferre [illegible] debitum possunt, & de 7
doloribus primum dicendum videtur, quod si considerabile sit, [illegible] [illegible] nonnullis [illegible] partium dolores, [illegible] debere [illegible] materiæ impedimento interdum sit, [illegible], [illegible] nonnullis [illegible]. De apertione, & sanguinis 8
[illegible] dicendum, quod [illegible] sit, & perennis sit, ut non modo hominem debilem reddat, sed ad Cachexiam, & Hydropem disponere videatur, quod facile cognoscitur ex illaudabili corporis colore, non carebit dubitatione, an irregularitatem inducere debeat, necne, [illegible] [illegible] turpitudine, & sanitatis incommodo.

Cæterùm ad Hepar nonnulli pertinent affectus, ex quorum culpa irregularitas contingit debere videtur, de quibus tamen Canonistæ [illegible], & tamen, ut mihi videtur, non [illegible] de his dubitari potest. Sunt autem præcipui Cachexia, Hy- 9
drops, Icterus. Cachexia dicitur malus corporis habitus, ex eo enim quod Hepar jam infrigerari incipiens, non bene suo munere in sanguificando fungitur, eum sanguinem [illegible], & aquosum, & qui [illegible] [illegible] est, generat, aquosum pravum corporis colorem contrahunt, & secundum aliquas ejusdem partes inflantur, & quo non modo turpitudinem notabilem incurrunt, sed ad liberum corporis [illegible] sufficere possunt. Ex hac Ægri ad Hydropem tendunt, qui major morbus est; nam 10
Hepar jam [illegible] refrigeratum [illegible] [illegible] aquam generat, quæ à Natura inter venarum tunicas, & per inanis corporis spatia demandatur, & 11
tumores procreat Oedematosos, præcipue autem ea in ventre [illegible], [illegible] [illegible] pravo corporis colore, & notabili [illegible] quarumcumque impedimento. Vocatur Hydrops hic [illegible], [illegible], ubi flatus prædominantur, Tympanites vocatur; & tertia demum species, in qua [illegible] [illegible] [illegible] modum incrassentur, licet & aliquando etiam totum corpus incrassetur, vocatur Anasarca. In singulis intervenit non modica turpitudo, gravitas in motu, ut præsertim in [illegible], & in priori [illegible] summe fiat, & respirandi etiam difficultas, & alia symptomata non ultimæ notæ, unde ponderanda hic, quæ Canonistæ concurrere volunt ad irregularitatem in aliquo morbo inducendam, nil aliud determinari posse, quam ex Hydrope hominem fieri irregularem.

Tertius [illegible] affectus, quem nominavimus, Ictarus est, seu Ictericia, qui Morbus Regius, & Arquatus, & [illegible] suffusio appellatur; in quo toto corpore color, non [illegible] [illegible] carnium, sed [illegible] oculorum, & unguium, omniumque denique partium ad flavum convertitur, cum [illegible] deturpatione, ac tali, ut [illegible] Icterici in publicum prodire, & ab aliis conspici verecundentur, unde forte non [illegible] [illegible] [illegible] dici licerat ordinem concedendum, ut admittit [illegible] [illegible] [illegible] de Irregul. [illegible] [illegible], nam licet quoad corporis functiones nihil fortasse incommode afficiatur, tamen sufficientem causam irregularitatis præbere videtur ipsa morbi turpitudo, præterquam quod ubi sæpius recurrat, majorem morbum portendit; ut Hepatis Scyrrhum, ejusdem [illegible], Cachexiam, & Hydropem. Illud tantum aliquam [illegible] expostulat, quod in Ictero, ut ure-

irregularitatem inducere dicatur, sequatur, ut si plerumque alius morbus, ipsum idem generat, nempe ut se molestius, & cutis sic tetentse maratur, & afferat secum alia symptomata in hoc morbo familiaria; hoc enim pacto major turpitudo, & major familiaris incommodum ex eo contigit; alias autem si quis leviter suffunderetur, etiamsi hoc illi [illegible] connaugeret, non tam de facili eideretur irregularitati subjiciendus.

13 Est & alius Ictetus Niger dictus, ad differentiam præcedentis, qui flavum nominatur, in quo ex effusione succi melancholici ad cutem corpus totum nigro colore inficitur, ita ut homo secundum lucem, & totum corpus adeò saturatum colorem in ægroto muret, ut ex nigri putredine mire appareat. Hic morbus etiam Lienis contingit, nam quemadmodum bilis redundans in Hepate cum sanguine transmissa ad vesiculam et appensam relegitur, sic humor nigee, & melancholicus natura tinctis cum crassiori sanguine ad Lienem, ubi aliquando vel tangeut, vel recipi in proprium receptaculum aliquo modo impeditum, per totum corpus effunditur, illudque nigredine inficit. Videtur ergo hic effectus non modò parem supradicto, sed majorem inferre turpitudinem, nisi quod enim niger magis hominis familiaris videtur, quàm flavus. Ergo & de hoc Ictero nigro nihil dubium, quod de flavo moveri potuit, & eodem modo resolvi, quorum ergo eius omnino licet forsè contrarium velit Mayol ubi *supra*.

14 Movet præterea idem Mayol, dubium de eo, cui Lien exemptus est credens ex aliquorum traditione, Plinii præsertim *lib.* 11 *c.* 37. Lienem quibusdam, ut expeditiores ad currendum sint eximi. Alii crediderunt Lienem saltem minui posse, ut majorem in molem tollatur, cum Lien magnitudinis levitatem cursus maximè impediat, ad quod enucleandum addam, integras interdum Lienis portiones ex vulneratum per cultos excisse, ex A [illegible] testimonio *de cur. & sign. æque cap.* 14. immò & totum per vulnus exemptum dicebat Plinius *ubi supra*, quod non videtur inhelari Aude *lib.* 6. *Anatomicæ*, q. 25. ea hoc, quod multa animalia perfecta sine Liene crivunt, quin etiam hominum cedecem quondam defectu sine Liene repertaz commemoerat. Sed alii Lieni nam necessarium est, ut sine ejus opera totus sanguis perpetuò coinquinatus remaneat, præterquam quòd necesse est in extrahendo Liene plurimas venas, inferiusque arterias dissecari, itaque restè ab Ancelmo *lib.* 3 *Chron. pag.* 91 *p.* 4. scriptum est, ex quo Sennert *Pract. lib.* 3 *p.* 4. *cap. seq.* Lienem excindendum, vel urendum esse voce quidem dictum facile, non item completum. In omnem casum illum, cui Lien exemptus esset, ut ex hoc tantum irregularitati facilè subjiceretur.

SUMMARIUM.

1 *Renum dolores quam causam præbeant irregularitati.*
2 *Diabetes quid & quando causet irregularitatem.*
3 *Urina incontinentia quid, & quando faciat hominem irregularem.*
4 *Urina incontinentia ex calculo videtur facere hominem irregularem.*
5 *Vesicæ calculus quam ob causam facere debeat hominem irregularem.*

QUÆSTIO XIII.

De Renum, & Vesicæ Urinariæ vitiis.

1 IN hic partibus nonnulli observari possunt morbi, de quibus, ut de aliis nonnullis, dubitari non aliquot effudit posset, an irregularitatem inducere debeant, necne, In scio Renum dolores, Nephritici dicti, & mi me ex calculis provenientes, Diabetes, seu urinæ profluvium, urinæ incontinentia, & vesicæ ærumnæ calculum.

Dolores ergo Renum acutissimi sunt, & intolerabiles ex quorum vehementia homo omnino corpore uso privatur, cumque sint ex morbis facilè recurrentibus, dubitari potest, an, qui illis obnoxii sunt, promoveri debeant, necne; cumque ei dolore capitis, qui magnus sit, & summoperè hominem angat, eandem Canonistæ judicent hominem irregularem, eadem mihi non minus culpari posse dolorem Renum ad hunc effectum ubi & magnus sit, & sæpe recurrat; nisi dicamus, Canonistas judicasse dolorem capitis inducere irregularitatem, quando non solum est gravissimus, sed etiam continuus, & numquam desinit. Mayol *lib.* 2. *cap.* 13 unu cerò quando interdum hominem dimittit liberum, licet postmodum recurrat, quamobrem idem forte dicendum erit de dolore Renum, quando hominem liberum relinquit, licet sæpe recurrat. Sed certè æquissi multoperè culpandi videtur similes acuti et graves dolores, etiamsi hominem liberum relinquant, ut sæpè recurrant.

Diabetes Renum passio est, in qua potulenta mutata redduntur, unde urina expulsissimè redditur, Dienne urinæ profluvium, & Hydrops Matulæ, caret fatè effectus sed consideratione dignus in hoc negotio, quippe cum afferat secum alia symptomata molestissima, et febriculam consumptivam [illegible] inextinguibilem, corporis extenuationem, tandemque mortem. Tametsi ægrotante per aliquod tempus lecto se non continente, nisi ingravescente morbo, sed certè ex eo in administratione sacrorum ob necessitatem redderet aptam, aliquod scandalum, & indecentiam immittet; quamobrem ad Canonistas pertinebit determinare, an ab administratione & promotione etiam, si non sint promoti, repelli debeant. 2

Differt urinæ incontinentia à prædicto effectu, Diabete dicto, vel urinæ profluvio; in hac enim, hoc est in urinæ incontinentia, urina non multa redditur, sed redditur involuntariè, & contineri ad libitum non potest, ita ut Ægri se ipsos conspurcent, in illo cerò redditur urina copiosissima, sed cum eodem sensu, nec præter voluntatem urinæ incontinentia fieri solet in his, qui æfecti calculo laborabant, sed ob urinæ acrimoniam, & sic cum sensu, imo cum nimio sensu; sed illa, de qua loquimur, fit ob paralysim, & resolutionem musculi sphincteris vesicæ urinariæ os claudentis, & ob ejusdemessi [illegible], ea quæ dependuntur sensus. Habet hic effectus dedecus multum, sed quod abscondi utcunque possit, appendito eum sua tubum retinendi habeat, quod urinam excipit, in eaque urina mittitur, & sic evitatur omnis ei [illegible], quæ ex eo effectu emanare possit; igitur utrum hæc turpitudo sit causa sufficiens irregularitatis, & utrum evitetur sufficienter ex turpitudo, modo prædicto, Canonistis determinandum relinquitur. 3

Mejus utriusque incommodum habet nonne incontinentia, quæ ex calculo vesicæ sit, ob dolorem enim & cruciatum ea reddenda sæpè sæpius urinæ, non facilè potest eximi telæl, itaque neque facilè contineri poterit irregulariter. 4

Vesicæ autem calculus molestissimus, ac frequentissima passio est, ex qua homo perpetuis cruciatibus in urinæ aliquando per eam, & tam maximo conatu reddenda, aliquando certò exactè, & incontinentè, ut jam dictum est, obnoxius esse solet, et in igitur passione causari irregularitatem non videtur dubitandum, quippe cum homo liberum corporis usum non habeat, sed intus agitatum, quocunque tandem agat, cogitur urinam, ut dixi, cum dolore & sudore, & anxietate maxima reddere, unde non solum habet impedimentum liberi usus corporis, sed etiam turpitudinem; & indecentiam; quamobrem nulla causa est, quia & a promotione, & ab administratione sacrorum arceantur, nisi secùs Canonistæ determinare. 5

SUMMARIUM

1 *Morborum partium genitalium, qui irregularitatis causam dare possunt enumeratio.*
2 *Vera Castratio quid, & an faciat irregularitatem.*

3 *Semiuiraria pollutio quid, & an faciat locum Irregularitati.*
4 *Pseudogonorrhœa quid.*
5 *Castratis, & Eunuchis respectu Irregularitatis connumerandi qui nonnos ducuntur.*
6 *Qui post pubertatem eunuchantur magis habiles ad venerem, quàm qui ante pubertatem, & qui Eunuchi nascuntur etiam ij hoc casu omnes.*
7 *Qui uno Teste tantum donantur, non sunt ut Castrati habendi, neque ulterius Irregularitati sunt obnoxij.*
8 *Testibus medicamentis amissis, an fiat locus Irregularitati.*
9 *Mentulæ plures species, & quænam videantur posse inducere Irregularitatem.*
10 *Ex cuius Penis abscissus est, an sit Irregularis, ut in lege notat.*
11 *Liberalius videtur dispensandus is, cui Penis est abscissus, quàm ille, cui abscissi fuerunt Testes, vel [illegible] Eunuchus.*
12 *Qui cum Glande imperforata nascuntur, an & quando Irregulares fiant, & quando facilius dispensari possint videantur.*
13 *Priapismus quid sit, & an Irregularem hominem facere debeat.*
14 *Satyriasis quid differat à Priapismo, & cur hominem faciat debeat Irregularem, qui dispensari nullo modo possit, durante affectu.*
15 *Hermaphroditorum plures species.*
16 *Quidam nasci autem Hermaphroditi, aut tales judicantur, ob lateralia vitia, cum non sint.*
17 *Hermaphroditi feminei sexus, & huiusmodi perfecti Hermaphroditi descriptio.*
18 *Hermaphroditi omnes irregulares.*
19 *Hermaphroditus, qui sive vivo feminae sexu locum habeat, an sit Irregularis.*
20 *Hermaphroditus cum muliebri sexu, ac maribus addictus datur uspiam.*

QUÆSTIO XIV.

De vitiis Membrorum generationi.

IN his quoque partibus vitia quædam ac morbi eveniunt, quæ Irregularitatem inducunt, aut saltem dubium locum exercitare possunt; sunt autem præcipue Gonorrhœa vera, vel seminis profluvium, Pollutio involuntaria, Pseudogonorrhœa, vel Gonorrhœa Gallica, Testium defectus, Penis privatio, Glans imperforata, Priapismus, Satyriasis, & quædam alia vitia, eorum sexum, de quorum nonnullis Canonistæ ex verbum quidem, cum tamen sint multa consideratione digna.

2 Quoad veram Gonorrhœam, hoc est veri seminis effluxium, certum est in Lege veteri ipsam sequi ob contaminatione in templo humanæ, ut habetur Levit. c. 15 & seq. [illegible], cum passio sit admodum verecunda, & periculo non vacet, et eo enim homo, si diu perseveret, in Tabem, seu Marasmum incidit. Et cum hæc passio involuntarium ex seminis profluvium absque Penis erectione, & absque prævia venerearum rerum ulla imaginatione, videtur agere, quòd licet turpitudo circa eminat non sit parvus, sed levis esse possit, indecentia tamen ob id proveniens sufficiens esse debere ad inducendam irregularitatem, cum respiciat sacramentorum reverentiam, non obstante, quod semen involuntarie effluat, & absque ulla delectatione. Notandum tamen quod, ut dictum est, duplex est Gonorrhœa, vera scilicet, de qua loquimur, & falsa, Pseudogonorrhœa vocata, nempe Gonorrhœa Gallica, de qua tamen infra, & maiorem etiam irregularitatem importare illum, quàm priorem, non obstante, quòd hæc posterior ut Gallici morbi symptoma plurimum proveniat, & ratio est, quia in vera Gonorrhœa ipsissimum semen genitale effluit, & licet ut plurimum absque delectatione effluat, quandoque etiam non omnino ab illa delectatione privetur, quod in dictam turpissimum est, & omni indecentia concomitatum. At in falsa Gonorrhœa non verum semen, sed materia quædam effluit, ut ipsi iterum contendunt, iterum & nisi semine non obstante repugnante, sed semper absque ulla venerea delectatione.

Sed adhuc magnæ multo de vera pollutione exenerandi pollutionis; nam quidem involuntaria ex causa & dormientes, & vigilantes, ut ex Iulo ipso in pollutione vel tale, vel sedentem e hominem, vel duras [illegible], quæ passio in hoc à vera Gonorrhœa differt, quod in Gonorrhœa vera nulla est, aut saltem modica, atque peregrinæ delectationis sensus, neque penis erectio, et in pollutione involuntaria semen ejicitur, cum tentata voluptate, & Penis erectio, non aliter quàm cum actu operi venereo vacent. [illegible] sunt [illegible] obnoxiæ & exempli [illegible], & audire [illegible] Medici [illegible], de [illegible] *Hypochondr.* c. 13 mentionem habui, ubi legi [illegible] me [illegible] memoriæ, qui semper lascivæ multo excepta, aut sermonibus lascivis utebatur, vel ex inspectione[illegible] inter se coeuntium, quamvis incredibile, ex hypothesi, vel [illegible] pollutionem patiebantur, hæc ex [illegible] corporis debilitatem [illegible], vel ex utraque causa [illegible], tamen ob [illegible] proveniens huc de hic quidem, quod nec promoveri debeant, nec promoti ministrare, dubio non esse locum existimo.

Pseudogonorrhœa est, ut dixi, profluvium cuiusdam materiæ humoris albicantis semini similis, facta a prava qualitate per contagium immundæ turpis cum feminis, & quæ de ea verba facturi sumus infra, tum de morbo Gallico differendum erit, pro nunc nihil addam, sed illud tantum repetam, dubium hic non vera Gonorrhœa esse, quæ tam de utroque superadd. est. 4

Testium defectus continet Castratorum, Eunuchorum, & similium species omnes, de quibus sermonem instituere possum. Ad hanc igitur effectum Castratos, & Eunuchos eos omnes vocandos censeo, qui omnino ab usu Testium privantur, hoc est virtute generativa, & utilitate, sive id per resectionem, sive per attritionem, sive per contusionem [illegible] fiat, eaque id ipsum sive à Natura, sive ab Arte, sive ex accidenti contingat, & ab ipsis sive omnino destituti, sive tam exigui sint, ut nulli usui esse possint, sive tamen sint integri non servent. Hi ergo omnes eodem Irregularitatis vinculo obstringuntur. [illegible] c. 15. [illegible] triplici ex causa. Primo ob defectum membrorum, secundo quod evirati sint, & ostentum inducunt mollitiem, ut aliàs diximus, & ob hoc reguntur ab [illegible].

6 Notandum autem, quod hæc natura mutatio in mulieribus magis prædominetur in his, qui ante pubertatem eunuchantur, quàm in illis, qui ex eunuchati post pubertatem, jam enim transacta pubertate calor potius commercium est, quia multitudinem hominem disponit, quod non potest incedere ante pubertatem. Qui ideo qui tales nascuntur, multo magis mulieribus accedunt, quam qui castrantur, & tales quidem omnino mulieribus comparantur, nec magis hoc loco differre in multitudo possunt, quam ipsæ sint mulieres, nisi forte Testibus non omnino priventur, sed retrogradi sint in Inguinibus latitent, ut nonnulli tæxaverit quotidiana docet experientia.

7 Notandum præterea, quod ea, quæ de inhabilitate, & de natura mutatione in mulieribus diximus, locum non habent in iis, qui uno tantum Teste donantur, dummodo, si hoc à natura fit, servet debitam magnitudinem & figuram, nam experientia constat, virtute non nullius virtutis, & rectam generandum valere, & fœcunda conspicuos esse uno Teste natos, ut in Cottu, & Sylla, [illegible] *Qui cum uno Teste fuerit, [illegible] militari*, de quibus lib. 1 huius Quæst. 10. q. quæst. 6. num. 4 & Eminentissimum Principem, ac Dominum meum singularem prudentia, ut nonnulli Summorum, omnique virtute conspicuum, cum uno Teste unum natum instituit; in quibus clarè patet, totius testiculi privationem nec virtutem in mulierum commutatam, nec muliebres defectus efficere, nec quicquam de virilitate

extirpare demere; id enim sibi vel licere? Qui enim eo Testiculo, dempto uno testiculo, vel etiam uno [illegible] nec prohibet militiæ. Si ergo ullo modo Irregularitas habebit locum in iis, qui non testiculis destituti, erit in omnibus tantum [illegible] habebit locum, & erit omni similiter dispensabilis, forsan etiam dispensatione non egere [illegible] communiter [illegible] indicabunt, quibus [illegible]. Certum enim est, talem membri privationem nullum [illegible] impedire; neque [illegible] inferre, [illegible] facillime occultari, neque [illegible] Irregularitatem [illegible].

8 Quoniam verò virilitas non solum ex [illegible] Testium [illegible], sed etiam medicamentis [illegible], debuerit [illegible], ut alii [illegible] Irregulares sint [illegible] Origenem [illegible], & [illegible] Neophyto [illegible] quod adhibita [illegible] herba, virilitatem privaverit, & Medici ipsi nonnulla medicamenta ad id proponant, quibus testes [illegible]. Sed [illegible], quod hujusmodi remedia, si ante pubertatem admoveantur, possunt [illegible] effectum [illegible], & si post pubertatem, & maxime post [illegible], [illegible] effectu omnino frustrantur, [illegible] de Origene dicendum sit, hinc patere potest, [illegible] ipsum [illegible] medicamento [illegible] privasse. Ad debitum videtur dicendum, quod [illegible] per medicamenta [illegible], & vigorem naturalem [illegible], & in [illegible] habere, quam [illegible].

9 Verum quia in [illegible] Scroto, & Testium receptaculo fiunt [illegible], de his quoque aliquid dicendum, [illegible] quidem plurium specierum sunt, atque interdum ad eam magnitudinem deveniunt, ut homines [illegible] tumore [illegible], sed [illegible] Hernia magnitudine multò in modum, quam [illegible], plerumque [illegible], omnia enim intestina in Scrotum decidunt, ex quo non modo insignis turpitudo, sed maximum incommodum [illegible]. Quin etiam hujusmodi [illegible] interdum doloribus [illegible], [illegible], quamobrem [illegible], [illegible] Irregulares sint, & an aliqua dispensatione, vel nulla digni.

10 Quid sentiendum sit de iis, qui Veretrum, seu Penis [illegible] est, videbitur determinatum per Legem veterem Deuteronom. 23. [illegible] Veretro [illegible], quam Eunuchos ab Ecclesiæ ingressu Deus prohibuit, cum tamen multa, quæ in lege veteri circa id determinantur, in nova non habeant locum, videndum an & hoc ex iis sit, nam si quidem non alia ex causa rejiciuntur à promotione, & administratione [illegible] debeant [illegible], nisi quia membro privantur, non bene procederet, cum tamen hoc neque ullum corporis usum impediat, & si quam turpitudinem habeat, facilè [illegible] possit, quod [illegible] non videntur, quibus [illegible] est, debere [illegible] Eunuchis [illegible], nam Eunuchi [illegible] [illegible] mulierem, & mores [illegible], non sic autem evenit de iis, quibus Veretrum abscissum est, nam & retinent virilem vigorem, & [illegible] nihilo deteriorem conditionem [illegible]. Sed quomodocunque sit, certum est ob talem membri privationem non esse omnino ab irregularitate hujusmodi homines immunes, sed

11 facilè dispensari posse, & si quid mihi pronunciare circa hoc liceret, [illegible], & minori multo cum difficultate dispensarem cum hoc, quam cum cujuscunque generis Eunuchis.

Sed [illegible] hoc [illegible], sive naturale sit, sive accidentale, aliud in ipso veretro [illegible], cujus aliquot [illegible] habenda est, illud autem est Glans [illegible], siquidem nonnulli nascuntur cum parte nullo foramine pervio; hi, si quam aliam viam natura sibi non compararet, ad urinam expellendam ipsa vitæ [illegible] pereunt, sed in aliquibus natu-

12 ra aliam sibi viam parat, [illegible]

[illegible], [illegible] ipso medio, vel ad veretri radicem, vel [illegible] in Perinæo, vel in inguinibus, vel alibi; & quæ [illegible], id non [illegible] multa turpitudine, de [illegible] insurgere potest, ut talis irregularis sit, & dispensatione indigeat, nemo [illegible] non potest [illegible] deformitatem, [illegible] difficulter hujusmodi turpitudinem tegi posse, [illegible] hujusmodi homines [illegible], nimirum [illegible], & non modicam indecentiam [illegible], si forté [illegible] in tempore, [illegible] fieri potest, [illegible] contingerent.

Denique [illegible] quidam affectus aliquando [illegible], qui duplices sunt, unus, qui [illegible], alius qui [illegible]. In Pri- 13
[illegible] Penis semper erectus manet, nullo interim [illegible] appetentiæ [illegible], [illegible] erectio involontaria, [illegible] tum in veneream. In [illegible] Penis erectio indefi- 14
[illegible], & [illegible] appetentia, in [illegible] affectibus cum [illegible], [illegible] indecentia, non [illegible] est, quod [illegible], [illegible], [illegible] multo magis [illegible] affectio, & [illegible], [illegible] debere [illegible], non dubium est, [illegible] Irregularitatem [illegible] hominem subjicere, quem Priapismus; licet [illegible] persuaderem, [illegible] affectu ullam dispensationem forte in hoc haberi locum, quod in [illegible] negotium pertinentia [illegible] poterunt.

Circa [illegible] etiam nonnulla animadvertenda, cumque [illegible] constitutionem omnes species Hermaphroditorum, [illegible], de quibus tamen singulis [illegible] *per [illegible]* [illegible], [illegible] Irregularitatis [illegible] cognoscam. Dico autem, Hermaphroditorum plures dari species, nam quosdam Hermaphroditos verè nasci constat, hosque vel utrumque sexum, vel neutrum habere [illegible], [illegible] sexus sit, [illegible] cognosci pos- 15
[illegible]. Sed [illegible] aliquot in alterutro [illegible] constat, quidam in utroque quosdam [illegible]. Verum [illegible] Herma- 16
phroditi, & Hermaphroditi certè non sunt, sed cum [illegible] pubem pro fœminis [illegible], sed pubertate [illegible] ex [illegible] pubem [illegible], & ex fœminis in mares evadere dicuntur.

Contrà alii verè fœminæ [illegible] sunt, sed pubertatem egressi, & [illegible] membrum Penis [illegible], quod nisi [illegible] actu venereo, occultatur; [illegible] & in aliquibus [illegible] membrum emittunt, quo eorum [illegible] valeat. 17
Talem ego Hermaphroditum [illegible] observavi una cum D. Nicolao Larche Chirurgo [illegible], quem ad hanc [illegible] convocavi. [illegible], cui nomen Elisabetha, non illiberali forma, ætatis quadraginta [illegible] annorum, [illegible], crassiuscula voce [illegible] & animi [illegible]. [illegible], [illegible] habere, [illegible] in conspectu [illegible] dabat, nisi naturalis partium constitutio [illegible] decet. Sed [illegible], in [illegible] parte [illegible], velati tuberculum [illegible], [illegible] membrum [illegible] quatuor [illegible] digitorum longum, pollicaris [illegible], [illegible] habens [illegible], [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] tamen [illegible] erat, ut nullum virile membrum [illegible] fieri posse credam; & in [illegible] duo glandula corpora prædictus D. Nicolaus observavit;

tesses lituratus, magnitudineque Gallorum testi-
ficantur. Scimus autem casto i ctius eadem intre-
licem tenuculis labiam esse coustupare, quam, non
alias, quem vir aliquis admodum cui autem parum
Ueimat. Sed hic Hermaphroditi cum perfectum aliæ
formæ non tam frequenter conspiciuntur tam bene
constitutæ in masculino sexu, sed aliquando habent
quondam excrescentem carnem sursa uteri labia, Pe-
nem imitantem quidem, sed neque eu ductu, neque
ea magnitudine, neque ullis testibus datum; licet,
ut alius ea Avicenna, sine, nelito quo alio Arabe
dial, per eam spermatizent, quod difficulter admit-
tendum.

18 De omnibus autem his differenter Canonistæ pro-
nuntiarunt, quod sint Irregulares, Silv. in *Corpore
viciatus* ... & dist. ca Majolo ibi, & cu Hen. Ferma
in *Exam. Theol. Moral.* p. 2. i. 10. § 7. *interrogue.*

19 5. Sed dubium movebam de eo Hermaphrodito, qui
in virili sexu intaelect, & fœmineum sentilem, &
nullum usus fortinos, an, ut aiit, irregularis sit et issi-
mandus, nam, ut addebam, de sorte tas in hoc vel
nulla, vel modica, uce major, quam si virez in aliu
parte corporis asset latus, imò minor, ac facile occul-
tabilis, adde quod fiquæ Irregularitas ex scandalo &
indecentia inde sequi debeat, eaquidem omnium
cessare videtur, cum illud fœmineum qualecum-
que usu suam ubi nutlum per illum suculescerer, non
asset dubitatur, Nam ubi sequat 27 n. 103 ... &
duo. Nisi ergo illud sit, quod mox subrogam, non
tam grans hi videntur irregulares pronuntiandi, qui
nullo modo in sexu fœmineo tuculescunt, aut saltem
20 facillimè dispensandi. Veruntamen vero illud observari
potest, quod etiam hi ipsi Hermaphroditi, licet minus
quam alii, ut cæteri tamen videntur à virilitate defi-
cere, & naturæ mulieris accedere quin & muliebri
non alio virod gun dotantur, ut in quibusdam adoo-
lescentulis, qui nel ipsa facie, ac voce muliebrem na-
turam præseferunt, animaque dementio, ac fœminoco
existunt.

SUMMARIUM

1 *Defluvium Capillorum duplex, & quodnam faciat hominem Irregularem.*
2 *Lepra, & Alopecia sunt superficialis tantum corporis.*
3 *Scrophulæ quid sint, & an faciant hominem Irregularem.*
4 *Gibbi tumor duplex; & quandonam inducere debeat Irregularitatem.*
5 *Gibbosi non prohibentur promoveri, nisi magnam habeant deformitatem, aut debilitatem.*
6 *Gibbositatis species tres.*
7 *In quonam Gibbositate major insit, aut minor deformitas, & in quonam major, aut minor sit, scandalis detrimentum, & in qua facilius, aut difficilius sit dispensandum.*
8 *Gibbi primæ speciei, nempe Ii, in quibus Tumor in dorso apparet, videntur habere formam cervis naturam, tum prout in terram sint, contra formam hominis, qua erecta est.*

QUÆSTIO XV.

De externarum partium vitiis, & primò de vitiis Capillorum, Colli, capitis, Colli, spondilium, & vertebrarum.

Absoluto dumtaxat partium discursu, adeuter-
ent me tandem, licet de vitiorum tractatum
consuli succinct de nonnullis interius loqui unquo
scepimus, primò sese offerunt capilli, qui
defluunt defluvium, non sine hominis dedecore,
si ullus no culpa alicujus majorismorbi ad unpotat;
nam si ex naturali intemperie uriida, & sicca, vel
etiam aliquo morbo, qui locum impiritudinem non
habeat, neque fundalum urenet, fiat, & calvities
inducatur, nihil habet consideratione dignum, quod
ad Irregularitatem pertineat. Verumtamen verò ex
duplici morbo, & utroque quidem turpi ubiquando

capillorum defluunt, utpote et Alopecia, quæ
vulgò Tinea dicitur, & ex Lue venerea. Differt au-
tem calvitium ab hoc defluvio capillorum, quia
Calvitium occupat tantum Bregma, vel Sinciput,
verticem, at hoc defluvium omnes partes capillis
denudat, sed in defluvio ex morbo Gallico, non
solum capitis Pili defluunt, sed & cilia, & supercilia,
& quæcumque Pili in quavis corporis parte emergunt,
in defluvio ex Alopecia universum tantum capitis
capilli decidunt. Concluquentes ergo, quod defluvi-
um capillorum ex alterutrius morbi prædicti culpa fa-
ciat irregularem, item ob scandalum minus fortè
dispensabile sit defluvium ex morbo Gallico, quam
ex Alopecia. Alopecia autem, teste Ipsius Ophasis
est, turpis quidam ad morbus, & hominem maximè
dehonestat, insuperque habet secum conjunctum
contagium, est enim in genere lepræ, ut el cum ex
Levitico c. 13. ... & est quædam particularis ca-
pitis Lepra, utraque autem est superficialis corruptio
cutis. Arist. Probl. ... ex Jurisconsultis Gloss. in
cap. ... di Tarentini fuerat ergo Alopecia ho-
minem non minus quam Lepra, irregularem; quem-
admodum & alii nonnulli morbi formam faciei de-
turpantes, vel totum, vel cum aliis membris, ut om-
nes lichenes, quorum communes sunt percunctari nem-
pe Impetigo, Mentagra, Leuce Morphea, Albaras,
Lichen, Papulæ, Volatica, Mentagra, Vitiligo & id
genus alii; quæ id commune habent, quod ad rem
nostram apprimè facit, quod deturpant caput, & fa-
ciem, ab ignominia quod turpitudo occultari possit, quod
contagiosi sint, & quod sint Lepræ affines morbi,
& in Lepram sæpius magis degenerent.

Scrophulæ, quæ & strumæ, contagiosi morbi
& ipsi sunt, & collum maximopere (licet & alias
interdum partes) deturpant. Tumores sunt in collo
ut duo, sub axillis, in inguinibus, alibique pullulantes,
sed ad eam nostram intentionem in consideratione
veniunt, qui in collo apparent, tametsi summoperè
difficiles, & vestigium semper quamdiecunque un-
zonue, turpe relinquentes, ut in utriculibus in illis
curatis confistit (quod maximè experimur) relictis
Modò si morbus, qui & deformitatem insignem
offert, & contagiosus est, sic hominem Irregularem
Marol. lib. 2. cap. 19 sub n. ... ullum est scrophulas
facilè Irregularitatem inducere. Quibus tamen non
obstantibus videretur dicendum, scrophulas, ubi
sanatæ sint, neque tam promptè contagio communi-
cant, ut utraque, voluitcausa tamen sufficiens videri-
tur ad Irregularitatem inducendam, certè quoad de-
formitatem nunquam sum putanda est, quæ contegi a-
liquo modo possit, & quod contagium cautum est,
cum non usse communicabiles à quibusdam, in quavis
personas, sed à provectioribus ad minus provectas, &
hoc etiam rarissimè dictum, saltem compertissime,
si quæ Irregularitas cum emergat, dispensari eum
hujusmodi persona poterit.

In gula porcorum toto dors uneratur magnitu- 4
dine insignem esse gula muteria eo loco decurrente,
vel ut gibbosum, & alia vertebrarum complexio colli
quod non non notabili deformitate sit, quæ vide-
retur sufficiens ad Irregularitatem inducendam. Vo-
catur autem Tumor ille Græcis nomine Bronchocele,
à Latinis Hydrops Gutturis, à Barbaris Bo-
cium Gulæ, & differt quidem maximoperè ab eo tu-
more, quem ex vitio vertebrarum fieri dixi, quem-
admodum hic committit non insignitè, cæterum ille mi-
nui molto incommodum est, in bonum ultra major, sed
deformitas & incommodum ab illo emanans (cùm
monstruosæ magnitudinis esse) ut tanti faciendum,
ut non facilè possit eum in ab Episcopo dispensari.
Hujusmodi tumoribus (ut hoc obiter dicam) Al-
lobroges, & in Alpibus degentes, & quidam Hispa-
ni, aliique nonnulli populi et ubique hominum
crassorum, crudorum, ac frigidissimorum, ob po-
tum aquarum nivalium, & frigidissimarum infe-
stare solent, unde illud Juvenalis Sat. ... sæpe
adductum.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?

Contra autem in ... in illis, qui tumorem in collo
patiuntur ex sublatione, & vitio vertebrarum, non
& de-

& deformitas major, ut dixi, & major fœditatis incommodum, de hac Hipp. in lib. de Arte. hi enim majorem causam Irregularitatis habere videntur, & minus facile ideirco videntur dispensandi, quia gibbi semper permanent, & quo deformitas augetur.

5 De Gibbosis autem nonnulla peculiariter dicenda, licet enim Canonistæ absolute dicant, Gibbosos à promotione ad sacros, & ab eorum administratione non repelli, nisi summa deformitas, vel debilitas, Silvest. in verbo corpus vitiat. num. 5 ad majorem tamen eruditionem sciendum est, Medicis est, Gibbositatis plures esse differentias, de quibus inter modernos Daniel Sennertus lib. 2. pract. part. 2 cap. 21

6 Tres præcipuæ tamen inculcantur. Prima, cum vertebræ luxantur ad exteriora, & quarum luxatione tumor in dorso apparet, & hæc proprio nomine dicitur Gibbositas, & eam patientes, Gibbi, Græce Cyrtosis dicitur, cyphosis, & kyphosis. Secunda fit, cum vertebræ luxantur versus anteriora, & in dorso cavitas apparet, tumor autem laxe prodit in pectore circa sternum; hæc gibbositas dicitur, Repanda, Recurvata, & Gibbositas ad exteriora, Græcè Lordosis appellatur, Ægri vero Repandi, & Recurvi. Tertia est, cum in latera fiunt Vertebræ luxantur, dicitque Græce Scoliosis, Latine obliquatio, & Tortuositas, Ægri verò obliqui,

7 & Tortuosi. In singulis hæc sunt deformitates, major tamen, vel minor respectu magnitudinis tumoris, & respectu loci, nam minor est in tertia specie, major in prima, maxima in secunda; atque si cum aliquo dispensari debeat, respectu deformitatis, facilius fiet in Gibbosis tertiæ speciei, difficilius in prima, difficilius in secunda. Quia non etiam respectu internarum sanitatis, & impedimentis liberè alios corporis, & debilitatis facilius dispensari possunt in tertia specie, quam in prima, facilius in prima, quam in secunda, non obstante eo, quod dicit

8 Majol. lib. 1 cap. 19. circa deformitatem, quæ major ne ipso est in prima specie, obid, quod sit contra hominis figuram, quæ ne hæc gibbositatem prorsus in terram flecti cogitur, cum homo erectus à Deo creatus sit, certum tamen est, multò majori sanitati, & commodum fieri in secunda, & hujusmodi gibbosos magis debiles esse, & breviori vitæ, obid, quod internas partes spirituales minimum ad modum à luxatione ad internum vexantur, & quoad deformitatem magis procul ab illo conspicua est in secunda specie, quàm in prima.

SUMMARIUM.

1 *Cicatrices faciei, & Maculæ quando faciunt Hominem Irregularem.*
2 *In cicatricibus quænam sint consideranda ad effectum, ut Irregularitatem afferant.*
3 *Cicatricum magnitudo consideranda secundum omnes dimensiones.*
4 *Cicatricum inæqualitas respectu quarum earum consideranda ad hunc effectum.*
5 *Cicatricum Color quomodo eas faciat magis deformes.*
6 *Quarum partium Cicatrices sint magis deformes & num. seq.*
8 *Maculæ quid sint, & quando præbeant causam Irregularitatis.*
9 *Maculæ contractæ à morbis an sint incurabiles, & quando faciant hominem irregularem.*

QUÆSTIO XVI.

De fœdis, & consimilibus partium Cicatricibus, Maculis, & defœdationibus.

1 Cicatrices, Maculæ, Stigmata, & id genus alia defœdationes ad pulchritudinem pertinentes, tum faciem deturpant, non levem Irregularitatis causam præbent, & licet fortè melius decidenda, tempore utrum quis ex aliqua hujusmodi causa Irregularis censendus sit, necne, induit arbitrium Ecclesiastici judicis arbitrium; non desistam tamen de iis nonnulla addere; secundum quæ judicis arbitrium regulari debet, Itaque de Cicatricibus primo dico, quod etiamsi quæcumque cicatrix in facie, dummodò clivis, conspicua sit, faciat hominem irregularem, ob turpitudinem, quam inducit, eaque scandalum etiam ingerit, tamen cùm non majorem turpitudinem, & consequenter majus scandalum inducere possit, majorem oculum, & minus dispensabilem Irregularitatem præbebit, quam alia.

2 Itaque in Cicatricibus nonnulla consideranda, quæ ipsæ magis, vel minus deformes faciunt, nempè magnitudo, inæqualitas, color, & pars occupata, vel cicatrice affecta. Quoad magnitudinem igitur dubium utique nequaquam locus est, quod quanto major Cicatrix est, tanto majorem causam Irregularitatis præbet, tanto etiam magis, si ne secundum omnes dimensiones, hoc est secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quo enim magis longa, magis lata, aut magis profunda, vel elevata, eo magis turpis censetur pariter judicanda, ladet etiam, respectu prædictarum dimensionum, aut eo magis turpia, quam alia, unde magis vituperanda in cicatrice profunditas, quam latitudo, aut longitudo, & magis latitudo, quam longitudo, comprehendunt tamen inter se harum dimensionum excessibus. 3

Eadem ratione inæqualitas habenda, nam quo magis inæqualis cicatrix est, eò magis turpis judicanda & sic homo majorem causam Irregularitatis infert, sed & ipsa inæqualitas respectu plurium rerum consideranda, ut dixi et at lib. 5 tit. 2. q. 5 n. 13 & seq. nam magis tortuosæ respectu profunditatis & eminentiæ quæ aliquibus profundæ, aut eminentes, angulis, aut in latus ductum obductæ, cellularum inæqualitatem habentes, magis omnino deformes sunt, quàm rectæ, æqualiter profundæ, & æqualiter eminentes, obtusæ, & nonnunquam qualitate habentes, & adeoque magis dispensabiles sunt bisulcatis affecti, quam superioribus. 4

Color quoque in Cicatricibus considerandus, quantò magis enim cicatrix à naturali colore recedit, magis deformis judicanda, quia eminentes partibus magis pulchritudini officit, & sin lactea, livida, nigra, & id genus alia magis fœda, & magis hominem deformem. 5

Quoad partes autem non minùs difficultatis cadet, cujusnam scilicet partis cicatrix magis deformem sit censenda, sed tamen nonnunquam, nonnisi aliquid dubium, quod magis deformis censenda sit Cicatrix, quæ non simplicem unam partem occupet, quàm quæ duplicem, aut triplicem, earumque partium, unde magis deformis censenda Cicatrix, quæ Nasum simul & genas deformet, quàm quæ Nasum solum, & sic de ceteris. Fortun. Fidel. lib. 2 Relat. Medic. cap. 1. Centeninim deformitates sic describit, vitiis nam deformissimas Cicatrices esse in Naso, secundo loco in Malis, tertiò in buccis, nisi contegi pilis Mystacum possit, quartò in labiis, quintò in mento, sextò in fronte, ultimo in auribus, addimus nos etiam, quæ in mento apparent, infimâ que parte, quæ in gula, & collo, si celari non possit, & insignis sit, nec aliunde conspicua, ut cicatrices sunt, quæ Scrophulæ reliquæ, aut trusus relinquunt consueverunt. 6

Sed non facilè in hâ communi calculo consentientes Doctores habebit Fortunatus; nam sanè facilè illi concedi potest omnium deformissimam esse cicatricem in Naso, sic non ita facilè concedere aliquis forsitan esse cicatricem in Malis, quàm in oculis; nam quæ in oculis est, ultra cicatricis deformitatem, necesse est etiam ut visionem lædat, et in deformitate augeat, imò neque magis turpitudinem præbet, quisquis cicatricem in oculis, quam in malis, cum Oculi illico suo splendore fale… alter hoc perdant; unde & illico, si quos habent vinum, aut deformitatem, facilè, ac promptissimè omnia manifestant, & facilius omnium, ut pleraque, quam Malæ faciunt, quæ tantum in genis locum habeant, respectu cicatricum hæc earum & laborem, quas etiam illæ cicatricibus oculorum magis deformes faciant; nisi fortè dicantur, Fortunatum non de 7

Cicatrice

Cicatrice intiùs oculi intellexisse, sed de Palpebris superioribus, aut inferioribus.

8 Verùm animadvertendum cicatrices non solùm cæteris partibus sunt magis deformes in una parte, quam in alia, sed etiam cæteris iisdem partibus, exempli gratia magnam deformitatem secum habebit cicatrix parva in Naso, etiamsi ea illa alio tamen ipsi sit, quam cicatrix magna in Auribus, aut in mento, etiamsi aliis communibus ipsius esset, & sic de cæteris: imò qui & in oculis parva cicatrix (parva inquam, sed consideratione digna) majorem deformitatem habebit, etiamsi minor sit, quàm cicatrix Malarum, aut Brachiorum, aut Menti, ob commemoratas causas.

9 Maculæ sunt itidem vitia ipsius specialem colorem desiderata, quæ pulchritudini faciei maximè obsunt, si insignes sint, & notabilis magnitudinis, easque habeant non laudabilem, ac connaturalem nigricantem, aut omnino nigram, aut lividam, aut id genus aliam, & ipsæque proportione, quam occupant magis, aut minus deformes sunt, eaque ex causa majorem, aut minorem causam Irregularitatis habent, cum eorum major longè, quæ in magnâ Nitoris alicœm colorem fortè unoi. Fiunt hujusmodi maculæ aliquando ex superabundantia humorum melancholicorum, & ea adesse etiam hemorrhoidibus, sed tamen, ut plurimum à imaginatione pullulare, quas plerique Philosophi, & vulgus hæreticum ad eatracaram ictam appetitum Gravidarum referunt, unde vocantur Maculæ hujusmodi à vegile, nam si gravida Mulier (ita communiter) appetitu alicujus rei impulsa, eo ex desiderium explere non possit, manum ad aliquam partem admoverit, ex vi & vehementia Imaginationis figuratur, inquiunt, similem in ea parte, quæ correspondet parti à gravida præcontractæ. Quomodocumque sit, ejusmodi maculæ incurabiles omnino sunt, contra verò, quæ ex humorum vitio fiunt, curabiles existunt, cum & aliquando ex se evanescunt. In his omnibus dispensatio intrat prudentioris arbitrium, quod regulari debet, pro majori deformitate, quam similes maculæ afferre solent, quæ deformitas major, ac minor consurgit ex partis, quam occupant, situ, ex ipsarum magnitudine, & ex majori, aut minori coloris conditione.

SUMMARIUM

1 *Brachia curta, ut insignia brevia an sint sufficiens causa Irregularitatis.*
2 *Brachia attracta, & contracta quandonam faciant locum Irregularitati.*
3 *Manuum, & digitorum vitia, qualia, & quando irregularitatis causam præbeant.*
4 *Pedum, eorumque digitorum vitia, qualia, & quando sufficientem præbeant causam Irregularitatis.*

QUÆSTIO XVII.

De vitiis Brachiorum, Pedum, & Manuum, ac Digitorum.

Brachia aliqualiter brevia, & curta à Natura fortiti sunt, ut magnam ea hoc deformitatem præseferent, licet aliquod impedimento sit eorum beneficio naturali perfectè fruendi, & cùm totum brachium partis adeò ad actiones necessarium, & maximè conspicua, non carebit omni debito, utrum habentes brachia insigniter curta, ac ita brevia, ut non omnes actiones liberè exercere possint, promoveri debeant, nemo quod dubium in eo magis augebit, cum simul cum brevitate jungitur eorum tortuositas, ut plerumque fit, ut videtur dicendum, quod quandoque soli brevitas brachiorum impedimento non est ulli actioni, nec tortuosité est adjuncta, non videri sufficientem causam Irregularitatis præbere posse, qui saltem, si qua causa est, speculari facilè posse. Contra verò si non liberè actiones suas quis ob brevitatem exercere possit, aut si tortuositas adsit notabilis, tunc altera causa, et hæc causa, & multo magis utraque simul majorem causam irregularitati præbere.

Retracta, seu attracta, vel contracta brachia qui habet, ad liberum eorum usum impedita ea fortitus, unde patenti inde exurgit Irregularitatis causa, atque ejus gravitatis, ut actionum dispensationem admittat, quod non meum habere locum credendum in eo, qui eadem brachia tremula habet, & paralytica, unde rectè à Canonistis determinatum est, hos & à promotione, & ab administratione repelli Majol. *lib.* 1 *cap.* 14 *num* 9.

Manus pariter si deficiunt ambæ, vel altera, si 3 abscissæ sint, vel actiones quoquomodo impeditæ, si tremulæ, ita ut non toto ministrare possint Irregularitatem inducunt indispensabilem, sed quia, iudicium ad superiorem indiguum est, ut pateat, & si mai Gal. lib. 1 de usu Part. cap. 11. de digitis peculiares agendum. Eorum certè non ingeniis est utilitas, ut longè ibi demonstravit *lib.* 1 *harum quæst. art.* 3 & 6 nam omnium summa utilitatis apprehensio, & retentio, sed te quibus via actio eiusmajor utilitas Pollex, & Index, eiusdemque liberandi circumstantia necessitas utriusque est, ut enim ecetera singularitatem Indicem apud Canonistas irremediabilem, cæterorum comparatam. Majol. *lib.* 1 *cap.* 14 n. 12 Barbosa in collect. DD. *lib.* 1 *de* ... n. 3 tamen non esset causa Irregularitatem ei, qui pollicem, & Indicem haberet, cæteris autem tribus digitis careret, cum maxima, & conspicua major occultabilis inde recipi ad emanaret, siciliter etiam & dextræ manus imperfectum est, ut amentur notetur, majori caloris parte dextræ, quam sinistræ & eadem imparitas observari indignus, quia majori necessitas dignitatem dextræ, quàm sinistræ, unde si alle difficultas intervenire debeat in promovendo, certè major erit in eo, qui manca dextra est, eique digitis ..., quam in eo, qui sinistra, ejusve digitis sit laesus. Majol. *ibid num* 11

Pedes cæterùm, quia ad iter, vel ad extrà notabiliter respiciunt, notabilem deformitatem secum habent, & in libero accessu impedimentum, quod tamen majus est, si adeò, quam si ad citra contortæ, unde videndum, an sufficientem causam Irregularitatis habeant. Pedum autem digiti, licet aliquam apprehensionem habeant ad similitudinem digitorum manuum, tamen cum ad hoc sint principaliter à natura fabricati, sed tantùm corporis stabilimentum, ut sacellum homo erectus stare possit; quamobrem in eorum deperditione totali circumscripta aliquali depravatione motus progressivi, nulla deformitas emergit, quæ tamen aptè calceamento occultari possit, unde ex de re non præbere ipsum privationem sufficientem Irregularitatis causam Navarr. *lib.* 5 *Cons.* 67 *per totam*

SUMMARIUM.

1 *Crurum quæ partes sint, & quænam vitia eorum sint quæ hominem Irregularem.*
2 *Claudicationis modum species, & quænam majorem aut minorem Impedimentum, & majus, aut minus, incommodum afferat.*
3 *Vari, Valgi, seu Vatii, Blæsi, & Rhæbi qui, & quinam ex iis sint irregulares.*
4 *Claudi, qui non indigent baculo ad ambulandum, non sunt irregulares.*

QUÆSTIO XVIII.

De Crurum, & Ambulationis vitiis.

Crura non secus ac brachia morbis quibusdam 1 tentantur, quorum culpa à naturali actione impediuntur, & naturalem formositatem admittunt, si attracta sint, si obtorta, si immembra, si paralytica, si scolam mutuerint, si contabescant, moerum corporis ea debilitant, vel deprivantur, vel mutarentur à communi natura. Crura partes ... infra, Tibiamque continent, & potest Gal. *lib. de Inæq. Intemp.* fultaque à Natura sunt, ut totum corpus, stantibus aut ambulantibus nobis, sustineant; idem Gal. *lib.* 2. *de mot. Muscul. c.* 7.

Hæc pertinent claudicationis species pene omnes, sed excepto in ulterius progrediamur, admonendum pro Modo est, claudicationem iuxta eam apud Hippocratem ex Hippocrate simpliciter debilitate, ac deprauationem motus ex ijciendo [illegible], ut et et claudicationem [illegible], tendinum, [illegible] mollem abscessione quæ eo modo claudum fieri dicatur, etiamsi non claudicet, sed hæc per acceptationem dicta sunt.

2 Species autem claudicandi evariant pro ipsorum causis, aut partium ex componentis in depravatione dissequentis, cum accidentem vel ad intus, vel ad extra, vel ad anteriora, vel ad posteriora, licet hoc vitium eveniat. Contrahentibus etiam, & reliquorum convulsione, aut paralysi, & ex claudicatione vel nodorum, tendinum, & corporis mollescentium, & ex horum tuberculosisque vel aut immobilitate relaxentur, vel depravantur, vel debilitatur, vel specie motus, & aliquando etiam respectu motus, & secundum illum. Quia & cum contrahi fecerit accidentem cum molestia dictum contingit, ut et inveteratis Hippocrati *lib. 6. Aphoris.* [illegible] hæc addit, claudicare ægros, et eo, quod contrahi accidit, unde cum contabescit. Fit etiam claudicatio et luxatione genu, & mollissimo, præter ea tendine luxato ad Malleolum contingit, quemadmodum usu fiet, nempe vel in ulteriore, vel in exteriorem partem, modo speciem ulterioris commultiplicantes, & quidem est, unumquodque claudicationem habere locum [illegible] deformitatem, & impedimentum, quod usum membrorum. Item deformitatem, velut impedimentum motu in singulis existere quæstione, unde petere debet, quod irregularitatis tamen major, ubi major deformitas, & majus impedimentum. Utrumque tamen cuiuscumque ut, est utrumque pede claudicatio majorem ubique dubiam deformitatem, & majus habet impedimentum. Item major deformitas, majus impedimentum, si claudicatio tantum contingit, quam si una parte, & majore etiam deformitate, & majus impedimentum, si fiet vitio partis et lateris, quam sibi [illegible] utile. Quo tuberis gressum sustentari cogitur, turpis claudicare, quam qui ut [illegible], & qui crurum tantummodo [illegible] quolibetcumque ambulare potest, minus turpiter claudicat, quam qui cuius ambulandum impeditum etiam parum auxilium requirit, & qui corpus ambulando distorquet, aut pinge terram illius [illegible], magis turpiter

3 claudicat, quam qui nihil eorum facit, & sic de reliquis. Sed inter Claudos connumerantur maxime Vari, & Valgi, seu Vatii, ac Rhæbi, & Blæsi de quorum nominum acceptione vix consentiunt uno ore eorum, ad eamque [illegible] ubi de his materia prolixius egi illud certum est Vari nomen pro quolibet depravatione accipi, ut turbi pedum, hinc est quemadmodum Crura deinde quem partum introflectit, unde idem importare Varum, et obtortum. Idem etiam de Valgo, & Vatio afferitur, licet apud Hippocratem, & Galenum translatis adductos Vari sunt, quibus crura [illegible] Galenus hæc vocavit, quasi acuti crura fluxiora hæc, Blæsos autem, qui eorundem imbecillitatem laborant, itaque fere, aut similes ambulare non possunt. Sed omisso jam de his, quæ alias locus toto recensui, sermonem habeo, ad irregularitatem redeo, eaque, quod si Blæsos accepimus, (in quibus certe minor reperitur deformitas, licet per non magis usu possit ambulationis incommodum) [illegible] utique tamen deformitatem præ se ferunt, neque tale incommodum ambulatione perpeti, atque alterutrum, vel utrumque culpæ haberi, irregularitate obstringi debeant, unde recte, ut credo, saltem secundum plurimum, a Navarro in *Manual. sic cap 27 num. 199* & a Sylvest. *in summa* [illegible]

4 Corpore vitium, n. 5 determinatum est, Claudos, qui non indigent baculo ad ambulandum, non esse irregulares; licet hoc veritatem habeat, si ad ipsam tantum ambulationem respiciamus, utrum hic procul tamen esse putamus [illegible], ut ex hoc solo vanda quis irregularis sit judicandus.

In reliquis potius Claudorum speciebus irregularem deformitatem, ac magis notabile incommodum in usu membrorum reperit, & utrumque causæ majus

SUMMARIUM

1 *Membra principalia superfluentia habent secum maximam deformitatem, & monstruositatem.*
2 *Quædam superflua, ut monstruosa, si celari possint, non faciunt Irregularem.*
3 *Insignis monstruositas corporis, talem non apparens, faciens monstruositatem ducunt.*
4 *Sedigiti quando videantur Irregulares.*

QUÆSTIO XIX.

De Membris superfluentibus

Generalis regula tradi potest in primis, membra 1 principalia superfluentia habere secum maximam turpitudinem, imo monstruositatem, ac talem, ut homines nequaquam designat ob irregularitatem possint, etiamsi talis monstruositas nullum aliud impedimentum afferret: nam ipso per se monstruositas sufficientissima causa Irregularitatis est *Abb. in c. 2. de Cler. Ægrot.* cum quo *Moyol. lib. 2. cap. 13. num. 2.*

Dubitari tantummodo poterat de quibusdam in 2 corporis superfluentibus, & mortuo dumtaxat, quæ cum regi vestimentis possint: narratur enim hominem quidam, qui [illegible], unumque proprio, cornuæ insignes habent, et quidem, cui ob hæc et caro quandam vulvæ Lumbos, & Renes propendebat, in modum Caprii quæcumque Rumptoriorum, quæ tamen illi nullo usui impedimento, item & alios velut ternum brachium habuisse constat hominem ordinatum, quod licet multiplex esset, nullum tamen impedimentum afferebat, & vestimentis celari facile poterat, ita ut nullam monstruositatem, et ne deformitatem quidem per se ferret.

Reliquos alios (cum non solum monstra sunt, sed monstra insignia, & horribilia) quibus vel ultimum caput in medio ventris adnatum erat, vel quibus a ventre aliud corpus exibat, velut si caput intra illius cuiusque hominis ventrem occultasset, de his enim nullum tutum esse potest dubium, sed de superioribus, & de aliis quibusdam non omnino dubium diluerium usque non in eisque conveniunt a Natura notabiles, nempe aut excrescentiam ab una, aut alia parte propendentes, (quæ etiam interdum a morbo fieri possint) ut in, de quo superius, quæ si oculis alpiscitur intueri, monstruosa certe non reputetur, deformitas judicaretur. Item plurium [illegible] Medicum, cui Vulva [illegible] esse parte obsitus, & labellis conformatus, sed quibus deductis ubi aliud quidem subjecta caro appareret. Gemino Pene ulterius quando visum hominem dotatum testentur auctores, cuius tertius in proprio inspectione. Sed alias ruinaper additiones, & excrescentias monstruosas ridere tantum licebit, quæ, quia oculis aspicientium non patent, & vestibus conteguntur, dubium faciunt, an hominem Irregularem faciunt, necne. Omittendum autem videtur quædam alio

mo-

monstruositates, quæ in infectione quidem cutis & cutis consistunt, sed insignes sunt, licet vilibet accipitare possint, nam ego hominem genere, qui totam universam cutem brachii usque ad Metacarpum squamis nigricantibus, ac dorsi instar, piscium cooperta habebat; alios etiam vidi, qui in diversis corporis partibus quædam cutis [illegible] pilis decerpti ... [illegible], quæ porcinam cutem exhibebant. Leporina pelle quidem contectos secundum speciem videbamus. Alios etiam totam pellem ... [illegible], ac colore alieno [illegible] ... [illegible], non sine insigni, et maxima deformitate, quæ quidem omnia monstruositatem sapiunt, & considerationes digna apprime sunt, non tamen [illegible] ... quem ... [illegible] animum non bene dispositum efficiunt, [illegible] ... ... [illegible] potuerunt, [illegible] observetur ... monstruositas in corpore, [illegible] ... ... concomitantia monstruositatis Animi,

3 In his tamen omnibus videtur Episcopi arbitrium desiderari, ... [illegible] ... videre.

4 Sedigiti, licet inter monstra connumerentur, ... non modicam tamen deformitatem præ se ferunt, licet non omnes tandem ... supersluus digitus locum servet nempe ordinem ... digitorum, deformitas minor videtur, ubi vero ... digitus ... in duos ... , major deformitas est, sed multo major, ubi sextus digitus ordinem non servet, sed extra ordinem promineat, ... majorem deformitatem potest etiam aliquod incommodum efficere in libero manus usu. Unde non tam universaliter sunt prosequendum, ut Megalus facit loco nuper adducto, sedigitos non habere ullam Irregularitatis causam, quia aliquando & deformitatem sufficientem, & sufficiens incommodum habere possunt ad Irregularitatem inducendam.

SUMMARIUM.

1 *Arthritis nomen generale est, comprehendens omnem articulorum dolorem.*
2 *Dolores omnes articulorum maxime molesti sunt, licet unus sit quovis molestior alteri.*
3 *Podagra, & Chiragra faciunt hominem Irregularem, sic forsan & alii dolores articulares.*
4 *Dolores articulorum, qui primo pedes invadunt, de facili revertuntur, qui vero primo superiores plures corporis partes molestant, ... [illegible] facili revertuntur.*

QUÆSTIO XX.

De Podagra, & Arthritide

1 PEculiarem considerationem habuerunt Canonistæ de Podagra, sub quo ... etiam Chiragram, omnemque articularis doloris speciem comprendere voluerunt; vere tamen apud Medicos Arthritis generale nomen est, comprehendens sub se quemcumque Articulorum dolorem, nam & ipsa Podagra, & Chiragra, & Sciatica, & dolor cervicis, & ceteri omnes dolores, qui Articulos infestant, Arthritici ... , seu articulares, sed quandocumque plures articuli uno eodemque tempore dolent, vel omnes simul, tunc hujusmodi affectionem Arthritim vocamus, ceterarum vero partium dolores alio ac proprio nomine insignimus ex parte ipsa dolente desumpto. Sic ergo ubi pedum articuli dolent, Podagram nominamus, si articuli Manus, Chiragram, si ... , Sciatica, ... , Ischiadem, ac Sciaticum dolorem, si Genu, gonagram, sic & in quocumque alio articulo dolor sese prodat, nomen ab ipsa parte dolente, vel desumere potest, ut sic in ... articulo, in articulo cervicis, dorsi, cubiti, humeri doloribus ... nomina licet formare, nam alias apud veteres hujusmodi nomina non reperiuntur. ... Cæl. Aurel. lib. 5. *Tard. pass.* c. 2 ... , si dolor majores tenuerit nervos. Sed nominum ... [illegible] ... ad id, quod magnitudinem molestiæ facit, accedamus.

Dolores enim articulorum maxime angustiant ægrotantes premunt, non quod in uno homine mitiores non sint, quam in alio, sed quandocumque omnes sunt molestissimi sunt, certum tamen est secundum aliquos dolorem ... generationem, ... esse, secundum alios vero Podagricum. ... articularium tam acerbus est, ut non ... dicere Aretæus lib. 2. Diuturn. Morb. cap. 12. *Ad ipsorum (de ossibus loquitur) magnum est momentum, non dolent quidem vel minimum, ipsum si quis secet, aut collidat ac si quid ab ipsis doleat, nihil aliud est ... ad dolorem ... , non ferramenta adstringentia, non ... , non tolerant gladium, etc. tamen ... [illegible]*

3 Hæc igitur cum ita se habeant, & Canonistæ ex Podagræ culpa dicunt hominem fieri Irregularem, Majol. lib. 5. cap. 11. n. 2. quia impedimentum corporis. Rota in Bononien. [illegible] 1650. coram. Otthobono, nam & videtur dicendum, idem habere locum in quocumque alio ... dolore, dummodo ad tantam ... deveniat, de quo dictum, in omnibus enim concurrunt multæ conditiones, quarum ... Irregularitas inducitur, nam & ... intercedunt ... , ac distorsiones membrorum, et impedimentum in libero corporis usu, & ... difficultas, ut ... , ut ... Majol. ubi sup. adde quod ut plurimum ... dolores hujusmodi ... , quia homines ... maxime intemperantes, & licet verum sit illud, quod ... , nempe quod hoc non semper ... , quia hic morbus est hæreditarius, tamen hoc non tollit, quia universaliter hominum ... hoc sibi persuadeant, unde non ... quod ... hæreditarius, ... libere ...

4 Verumtamen illud silentio ... non desistam, cum aliquid momenti habere videatur, nimirum quod peculiares dolores articulorum, & præcipue Podagricos, si sic fint, vel melius, si hujusmodi dolores incipere ... unum ... articulum, et præcipue Pedum, tunc facillime revertuntur, ... , & sic ... podagra ... in Arthritim; quod si a principio, tempore in primo insultu morbi, plures articuli doleant, tunc ... difficulter reversionem faciunt, nec de facili recurrunt ... Arthritis igitur, nisi alii dolores ... ... , hominem liberum relinquit, contra vero Podagra, Chiragra, Sciatica, & id genus ... facillime recurrunt, & in Arthritim ... degenerant; unde videtur dicendum, quod magis Irregularitati obnoxii sint, qui Podagram, Chiragram, Sciaticam, aut ... dolores, vel ... articulorum patiuntur, quam qui a Principio Arthritici sunt, ... quod ... illam ... passi fuerint, sed ... Lesbia ... , quia ... Arthritis non facile revertitur, contra vero ... dolores ... prompte revertuntur ... Arthritidem ... multa imbecillitate articulorum, & a multo copia humorum, ... dolores contra fieri ex multa articulorum imbecillitate, & pauca materia humorali, quod satis ostendit, quod, ut notavit Lud. Mercat. lib. 4. ... , ... Arthritis incipiat cum tumore, & desinat in dolorem, in ceteris ... affectionibus ... primo dolere incipiunt, postmodum intumescunt. Quemadmodum ergo hi dolores ob ... vel naturalem, vel accidentalem imbecillitatem, tam prompte revertuntur, sic ob contrariam causam Arthritici dolores non tam prompte redeunt. Adde quod facilius possunt plures articuli evincere, & dissipare materiam undecumque illis ... , quam possit unicus articulus, sicuti maxime ... imbecillitate, quæ quidem plerumque est insuperabilis, quia a natura est, cum contra in Arthritide ... articulorum imbecillitas accidentalis sit, & ideo superabilis. De ea autem Arthritide hæc omnino pronuntianda, quæ non subsequitur ad aliquos particulares dolores articulares, ut jam dixi.

SUMMARIUM.

1 *Curantes infectiones plerumque fecum habent conjunctam fœditatem, ut sunt contagiosæ.*
2 *Leprosus repellitur à promotione, & ab administratione in sacris.*
3 *Lepram nunquam tam levem esse posse, quin benignam irregularitatem non faciat.*
4 *Triplex infectionis lepræ distinctio.*
5 *Duæ lepræ sunt species.*
6 *Scabies crescit aliquando, & quandam irregularem hominem facit.*
7 *Non est possibile aliquem esse perfecte leprosum, nisi [illegible]*
8 *Lepra vera signa.*
9 *[illegible] ad dignoscendam lepram curabilem, vel incurabilem esse.*
10 *Ad inducendam irregularitatem satis est scabies talis, quæ præcedit lepram.*

QUÆSTIO XXI

De Scabie, & Lepra, cæterisque cutis infectionibus.

1 Cutaneæ infectiones habent [illegible] secum conjunctam turpem fœditatem, præterquam quod plerumque contagiosæ sunt, ut promptissimam [illegible] præbeant irregularitati; unde [illegible] in Lege veteri homines ob hanc vitii appellebantur à ministeriis in templo, immo & templi ingressu, ut habetur Levit. cap. 13. & seqq. Tria vero potissimum vitia in sacra pagina reperiuntur commemorata, [illegible], impetigo, scabies, & lepra [illegible] *si quem scabiem, vel impetiginem habens, si leprosus*

2 *fuerit.* In nova etiam lege leprosus non admittitur ad sacros Ordines, D. Thom. 1. 3. q. 82. *art.* 12. [illegible] *cap.* 17. n. 202 *vers.* 13. *dico*, Sylvester *verb.* *Corporis vitium*, *num.* 5. [illegible] *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 2. Et quia scabies, & aliæ quædam cutaneæ infectiones quæ proxime accedunt ad Lepræ naturam, etiam de scabie, & similibus infectionibus, dubitatio [illegible], an irregularitatem inducant, necne? Non est enim dubium has omnes infectiones habere secum insignem turpitudinem, quæ per se sufficiens causa videtur irregularitatis [illegible] Hipp. *lib. de affect.* [illegible] 35. [illegible] turpitudines corporis dicebat esse, quæ morbus, ex eo, quia cutem deturpent, sed ab interiori morbo hominem liberum; cui sententiæ [illegible] D. Augustinus, & [illegible] Amat. Lusitan. sed [illegible] non solum considerant in his infectionibus turpitudinem sed contagium, & morbum usum liberum corporis impedientem, cum potissimum [illegible] notabiliter [illegible], non [illegible] prætor [illegible] [illegible], sed etiam [illegible] ob infectionem [illegible] totius massæ sanguinis. Verum quia harum infectionum plures sunt species, quæ gravitate, fœditate, contagio, & impedimento liberi usus corporis inter se differunt, certa opere pretium est eas distinguere, ut sciamus quænam apta gravitate sint, ut irregularitatem inducant, quæ vero non.

3 De Lepra igitur primo dicam, quod etiamsi non omnes species sit, tamen nunquam tam levis morbus est, quin & turpitudinem, & contagio, & incommoditate, & incommodo sanitatis non sit adeo insignis, ut ea infectos ab irregularitate dici possit immunis, sed distinguendum inter lepram, & quasdam scabiei species, quæ visu ipso, & pluribus signis ad Lepram accedit, signa ergo veræ lepræ universalis tradenda videntur, dicendumque signa adducta in sacris [illegible] lepræ convenire maxime veræ lepræ, ex cujus causa homines arcebantur ab ingressu templi & à convictu cum cæteris in civitate, non convenire autem illis quibusdam lepris, aliisque similibus infectionibus, quæ tamen abusive lepras vocamus, & quas sacra scriptura sorte lepras [illegible] appellat.

Quoad signa igitur veræ lepræ, & præcipue ejus, quæ confirmata dicitur, sciendum, quandam præcedere ipsam lepram, quandam vero ipsam jam confirmatam concomitari, de quibus omnibus diligentissime agit Vallesius *de sacr. Phil. cap.* 14. percurrens prædictum *cap.* 13. *Levitici*, ubi etiam requisitam, & exactam tradidit nominum declarationem, licet nonnulli differentias, quæ Authores nihil tradidere; necnon, cum omnes inter se multum dissentiant, ut tradendo prædicta ver nominum significationes. Nos, ut breviter, & ad Canonistarum 4 negotium tantum spectat efferamus, dicemus, has cutis infectiones triplici gradu distingui, nempe simplici cutis defœdatione, exasperatione, & ulceratione. Simplex defœdatio Cutis Macula dicitur, Græcis Leuce, & Alphos, necnon Morphea, & Vitiligo, [illegible] in duplici differentia, alba nempe, & nigra. Exasperatio vitiosa [illegible], & quandam in ea asperitatem causat, & dicitur Græcis Psora, Latinis Scabies, quæ similiter duplex est, alba, & nigra, præterquam quod differentiam secundum magnitudinem, & minorem magnitudinem [illegible] [illegible] magnitudinem producit, Græcis dicitur Lepra, siquidem nigra sit, si vero sit alba, dicitur Lichen, seu impetigo, & leprosus [illegible]. Ulcerationes, si jam cutem penetraverint, & carnem simul & venas, veram lepram generant, quæ Elephas Græcis dicitur, nam alia lepra Græcorum Psora dicta est ipsa scabies. Amat. Lusit. *Cur. Medic. cent.* [illegible] *Cur.* 31 *in schol.* quæ tamen veram lepram ab Arabibus describitur, & de qua in lege veteri tot præcepta traduntur, Elephantiasis Græcorum esse videtur, quod & etiam quibusdam Medicis probatur. Plures tamen lepram nominant simpliciter [illegible] multo majorem morbum significari voluit quam scabies sit. Quod & apud omnes communiter sine difficultate transit. Immo neque ipsam scabiem malignam, & summæ nomine insigniri lepram nomine [illegible] esse voluit, sed veræ lepræ duas considerant species, unam quæ nudo lepræ nomine appellatur, alteram quæ & Leonina dicitur, & Elephantiasis proprie 5 vocatur. Ita Gordon. & Vallesius ubi supra, qui tamen hanc differentiam tradunt, quod Leonina ea sit lepra, quæ fit à Cholera adusta, & eam sic dicitur, docet Avic. [illegible] 3. [illegible] Elephantiasis, quæ fit à Melancholia, & eam, quæ fit à Phlegmate, dicit Gordon. [illegible] lepram, quæ à sanguine Alopeciam, scimus tamen, & communi Medicorum consensu, Alopeciam fieri à quocunque humore, & præcipue à melancholia, & esse peculiarem quandam lepræ speciem Capitis similitudine. Primo autem illa species ab Arabibus Albaras nigra nominatur, & morbus est multo gravior, quam Psora, & Scabies, ut ex figura ab Avic. *lib.* 4. *f.* 3. *tract.* 3. [illegible] Arabibus aliis [illegible] possumus, & hanc à Celso [illegible] impetiginem dicit Mercur. *lib.* 2. *de morb.* [illegible] *cap.* 5.

Sed quomodocunque [illegible] habeat, cum Criminalistæ in lepra plura considerent, nempe turpitudinem, incurabilitatem, contagium, & impedimentum liberi usus corporis, quorum omnium respectu leprosos irregulares esse voluere, quælibet scabies, nec forte quælibet lepra inficit hominem irregularem, nam non indifferenter in quocunque hujusmodi morbo sit par turpitudo, neque par incurabilitas, neque æqualis contagio, neque item par usus liberi corporis impedimentum.

In his ergo considerari possunt plures gradus, pro 6 majori aut minori eorum gravitate, & primo in scabie, si sola mutatio coloris cutis fiat cum aliqua rubedine, & pruritu, levis scabies, & Prurigo dicitur quæ, quasi præludium est incipientis scabiei, licet, antequam ulterius procedat, sæpe remediis interdum sanatur. Si vero, si cutis magis defœdatur, & pruritus crescit, & crustæ, aut pustulæ appareant, tum scabies dicitur. Crescente vero pruritu, ita ut incendium afferat, pustulisque aut crustis multiplicatis, jam ferox scabies est, & ad lepræ naturam accedit, [illegible] lepra Græcorum est. Cum igitur in prima specie omnino sit debile, nec multa appareat turpitudo, neque magnopere contagium timeatur, & facilis sit curatio, neque ullum adsit corporis impedimentum, non videretur in illa posse habere

locum

locum Irregularitas, magis dubitari posset an secunda specie, in tertia autem res clara est. Illud vero adnotandum est infectionem magis accedere ad lepræ naturam, quæ caput, & faciem, atque pudenda, aut cum reliquis corporis membra deturpant, magis enim vitium habetur in mala sanguinis ambiguum, ubi litteræ partes inficiant, quam ubi inhiant humiliores, tenuiori enim sanguine aliæ, quam hæ nutriuntur, quamobrem auctores fere omnes in hoc conveniunt, quod non sit possibile aliquem esse perfecte leprosum, nisi faciem deformetur, quam quæstionem proponit & resolvit

7 Gordonius in *lib. part. 1. cap. 5. tract. ista materia*, omnino possibile e contra est corpus totum esse liberum, & caput & faciem lepra inficiat, ut in Alopecia videmus. Ceterum quia totus cardo hujus rei versatur in dignoscenda vera lepra, cum de hac plane veniant determinanda, quam de cæteris cutaneis affectionibus, tam veræ lepræ signa ponenda, & nonnullæ experientiæ ad illam recognoscendam in medium afferendæ ad probandum, an

8 confirmata sit, necne. Signa ergo veræ lepræ sunt in primis Palpebrarum erosio, & rotunditas, superciliorum depilatio, eorumque crassities, oculorum rotunditas, narium ad extra dilatatio, ad intra coarctatio cum spirandi difficultate, anhelitus per latio per nares, Aurea subtilitas, faciei color lucida ad lividam vergens. Addunt prædictis Avic. 3. 4. tract. 3. c. 2. Vallel. *lib. 7. Philosoph. cap. 22.* & Gordon *loc. cit.* malleolorum consumptionem, ac maxime illius, qui est inter pollicem, & indicem, Ægri melancholici fiunt, & mox hujusmodi deteriorabitur, somnolentique melancholicis loquacitate turbantur. Præter hæc ab aliquibus Narium cartilago corroditur, ex nempe, quæ media narium, Pedes manusque lassitudinem sentiunt, vox rauca evadit, & catulina, & in summa facies omnium est corruptæ speciei forma, ita ut non humana, sed ferina appareat, & accedere videatur ad formam Satyri, ut Gal. dicebat, *lib. de caus. morb. c. 7.* quam immutationem, & corruptionem formæ hujusmodi in lepra fieri facit Gordonius *loco allegato*, ut non credat lepram dici posse confirmatum, nisi ad hunc usque terminum sit progressa, unde existimat ea de causa, non posse leprosum ab hominum consortio sequestrari, nisi in eo forma modo prædicto sit immutata, quoniam autem annona fiat, & in leprosa forma ita depravetur. Gal. *loc. proxime allegat.* Sed Baverius de Baveriis *consil. 22.* & Galielm. de Placentia, signum proprium confirmatæ lepræ, quod pro infallibili habet, & etiam pro ratio postulatum, & (crista)tarum in radice linguæ durorum colorum, nam sunt albæ, rubræ, & citrinæ. Communiora sunt, quæ sequuntur. Ulcerationes aliæ ore carnem erodentes, tumedinem, & prurigo corporis colliquans, sudor fœtidus a corpore emanans, Anhelitus item fœtidus, labia crassa, & cute squamma amittente, ad instar squammarum piscium; quin etiam in ipsa cute maculis apparent albæ apia cum humilitate, aut vero sub cute existens lividum nigrum colorem amittit, & albidior apparet, quod signum est lepram occupasse etiam ipsas carnes; quod ut magis explicatum habeat Avicen. *loc. citato*, jubet acu pungi carnem, si autem sanguis ex punctura exeat, lepra non est confirmata ait, sed si non exeat sanguis, jam lepra confirmata, & incurabilis. Aliud insuper signum magnum considerationi affertur ab adnatis capillorum, eorumque colore mutationes nam si alteratis ab ipsa lepra locis accidentibus obductis, & postmodum eo in loco pili albicantes renascuntur, confirmatæ, ac verissimæ Lepræ signum est, ab ipsaque quæ facta pagina cum nonnullis aliis ex lapidatis allatam. Illud notat Vallel. *de sacr. Philos. loc. cit.* quod pili renascentes in reliquis partibus lepra occupatis mutantur in albos, in capite vero & barba in flavos & rubeos, addo etiam admodum rarissima, ut in quibusdam universi

9 Quod ad experientias attinet, tam unam assumunt de punctura carnis narrant, ex qua sanguine exeunte Lepra curabilis est, exeunte vero lacteo quodam humore pro sanguine, confirmata est, & curationem non admittit, ut docet Paul. *lib. 4. sua Med. cap. 5.* ex quo Vallel. *ubi proxime*. Præterea delineant aliam experientiam a cæsenis stupiditate, hoc modo tenuissimam acum in leprosi corpus infigunt, quam penetrans si non sentiat, deplorata res est, confirmata assumunt etiam, & omnino incurabilis lepra est. Ex qualitate etiam sanguinis delineant experientiam hoc modo. Sanguis a leproso extractus omnino lavetur magna lavatur, ac per pannum transcolatur, & si in fundo reperiuntur grana, ad modum arenæ, Lepra vera est. Ex avulsione pilorum aliam experientiam delineavolunt Auctores, avulsa enim capitis capillis, si cum his etiam aliquid cutis, seu carnis frustulum avellitur, acta jam res est. Aliam ab ipso sanguine delineatam experientiam proponunt nonnulli, hoc modo. Sanguinem leprosi ponunt in aqua clarissima, & si supernatet, lepra confirmata est.

Denique alia experientia afferitur a nonnullis, 10 quam aliam attulit *lib. 3. fen. 4. tit. 3. quæst. 5.* ex Levin. Lem. *de occult. nat. mirac.* ... *qua ejusmodi*, urina leprosi in matula colligitur, in eamque offa Plumbi pulverem conjiciunt, si enim supernatet, signum certum est deploratæ, ac incurabilis lepræ. Sed hæc forte pro Canonistis superflua a quibusdam judicabuntur, quia si ad inducendam Irregularitatem sufficiens apta lepra est, ubi fama fit, & longo tempore duraverit, multo magis Irregularitatem inducet quæcunque Lepra, etiam incipiens, & non confirmata. Verumenimvero hæc exacta lepræ confirmatæ dignotio per commemorata signa ad alia inservire poterit, ut maxime, ubi agatur de ejectione leprosi a cœtu hominum, vel de Thori separatione, & hujusmodi, in quibus hæc exacta lepræ confirmatæ notitia requiritur.

SUMMARIUM.

1 *Morbus Gallicus an una tantum causa Irregularitatem inducat.*

2 *Morbi Gallici duæ species ex Massa.*

3 *Galli ci Morbi tertiam species, & in quanam locum habeat Irregularitas.*

4 *Morbus Gallicus, qui nullum vestigium de se significationem prodit, an Irregularitatem inducat.*

5 *Irregularitas in morbi Gallici inducens ex his, quæ exterius apparent, & quanam ea sint.*

6 *Exterius apparens in morbi Gallici an diversa ex parte inducere debeat Irregularitatem.*

7 *Morbus Gallicus, si rebus fœdis possit, an inducere debeat Irregularitatem.*

8 *Penis in morbo Gallico deperditus an Irregularem hominem faciat.*

9 *Recidiva perpetua ex morbo Gallico contracta, an inducat Irregularitatem.*

QUÆSTIO XXII.

De Morbo Gallico.

MOrbus Gallicus multiplicem non habet cum se non 1 unam, sed multiplicem causam Irregularitatis, nempe quandoque impedimentum liberi usus corporis, turpitudinem, contagium, & difficultatem curationis, & scandalum. Sed quia is morbus habet multos gradus, neque videntur posse habere locum in uno, quæ habent locum in alio, idcirco non promiscue, quæ dicuntur, intelligenda de quocumque morbo Gallico, sed de eo tantum, qui notabilem de se significationem prodere potest, unde neque si quis levi Gonorrhœa laboraverit, aut ulcuscula, quæ cito curari possint, in pudendis passus fuerit, aut de pustulam patiatur, aut luem habere, ac de facili curabili afficiatur, dummodo scandalum absit, illico Irregularitati erit subjiciendus.

Massa, qui præsertim, se ante cæteros alios de 2 morbo Gallico in ordine ad Irregularitatem pertractasse, ut dicit *lib. 2 cap. 14.* duas a dicta morbi Gallici species constituit, & utramque quidem gravissimam, nam unam dicit ex sententia Medicorum esse horribilem valde, propter ulcera per corpus diffusa,

diffusa, & propter extrinsecam deformitatem adjectis acerbis doloribus; alteram vero habere majorem cruciatum internum cum præcipuarum inflationes membrorum, ac nervorum attractione, decoloratione vultus, & totis, sive ulla extrinseca macula, & utramque magnam similitudinem cum Lepra habere asseverat. Nos Medici aliter hanc rem considerarēmus, dicendo, Morbum Gallicum triplicis speciei esse (sequendo quidem Majoli distinctionem) & unam, potius per extrinseca signa, alteram per intrinseca magis innotescere. Sed multo magis ad rem nostram fiat, si distinctius procedamus, nam si morbum Gallicum in species distinguere velimus, prout id negotium mad aum magis pertinere videtur, alias ejus distinguendum. Sed dicamus adhuc,

4 quod suspectio Irregularitatis inducendæ per morbum Gallicum, is plurima variat divitiaudes, accipe in illum, qui facile, ea mitti ast, falsi parva aliquaula arcu pudenda, vel leves Gonorrhœa, aut levi labore contaminatur, nullis alio apparent sua symptomatibus, nisi forte aliquibus capillorum defluxio, & hæc sit prima species. Secunda species gravior est, quæ accedunt Gonorrhœa, & ulcerationes pudendorum mal gerendus, & habentibus instiptiones debitæ etiam lædis maculis, ac pustulis in toto corpore, & aliquando etiam in capite, & facie ad instar. Tertia denique species, quæ gravissima est, apostematibus, & contumacibus malis gommæ ulceribus, & atrocium dolorum, noct me a me effingentibus, & abscessibus, ac caria ipsorum ossium, & Narium ulceribus accidentibus, & totali depilatione, etiam ciliorum, & superciliorum est notabilis.

Ex hac igitur divisione patet manifeste in prima hujus morbi specie nullatenus militare Irregularitatis causam, si scandalum attendas, neque etiam in secunda; in tertia verò causas & numero plures, & ultimamque, & graviorem militare, cum in ea concurrant omnia impedimenta, quæ ad morbi Irregularitatem inducendam pertinentia possunt, nempe morbi difficultatem, contagium, deformitatem, scandalum, impedimentum, & scandalum, ut dixi.

4 Cæterum, quia aliquando morbus Gallicus nullam de se evaniori significationem præbet, sola tamen dolorum atrocium acerbitate, & crescit atque malignior sæpe prodit, videndum à Canonistis est de hoc præcipue, an eum in eo plures ex illis ansis, qui in aliorum concurrere dicebamus, præsertim vero deformitas, & scandalum, nam nullatenus per externa signa de se significationem præbuit, adeoque celebrantem impedimento sit, quia plerumque hujusmodi dolorum æstu affligitur, tantum non hominem liberum, aut pene liberum relinquunt. Nisi ergo soli inficit, o Gallico per se se stetisse sit ad Irregularitatem inducendam, determinandum à Canonistis est, ottam tales Irregulares sint, necne.

5 Quod superest, notum est, Irregularitatem in hoc morbo induci ut sit, quæ oritur supponitur, hæc enim scandalum pariunt, & deformitatem afferunt, unde videndum, an quibusdam signis hominum morbo Gallico affici cognoscamus, & quæ maxime apparentia sint, & an quibus vel ipsa vulgus facile sibi persuadet, morbum Gallicum esse penetratum, sunt quæ sequuntur. Capillorum defluvium, maxima vero eorum, qui cilia, supercilia, & barbæ tabuerunt. Quod signum antiquissimum Gallici morbi dicitur ab Amato Lusit. cur. 4. cent. Medic. n. 4. & 14. & inter Jurisconsultos a Sperello *ex ipsa Amaci dec. for. Ecclesiast. par. 2. dec. 24. n. 25.* deinde, crustulæ, pustulæ & alcæscula in cute capitis, in specie in nucha, & in reliquo corpore, ac eum humidas facit dolor, vel ajat labor insignis, oculorum offuscatio, Palati, Faucium, & Narium excedentia ulcera, tumida perpetua, non solvente, ipsius Capitis & aliorum membrorum gummata, Palpebræ inferiores lividæ, ut in quamplurimis foeminis mensium patientibus, scissuræ, & rhagadas in volu manuum, & pedum plantis, & alia uncualia his non absimilia. Quibus accedant dolores atrocium nocturni nunc invitantiatis, & molestantes, & alia,

quæ extra non apparent, de quibus dicere nihil addo.

Hæc igitur, quæ pro signis infallibilibus morbi Gallici attulimus, non una ex capite omnia Irregularitatem inducere certum est, nam aliqua ob deformitatem, alia ob impedimentum liberi usus corporis, & alia etiam ob scandalum hominem reddunt Irregularem, nam si capillorum defluvium consideremus, id quidem ex magno deformitate hominem facere Irregularem, & ex magno scandalo, cum vulgus gravissimum, & [illegible] morbum illum [illegible] cet, in quo tale defluvium capillorum apparet, & forma facialis multum eo defluxu depravatur, maxime si tam capillis capitis quam pili oculorum, superciliorum, & barbæ decidant, unde non fuit hanc temp[illegible] Menoch. loc. cit. & [illegible] pilos, & non lassos assumendos, & infamas ab eodem abominationis ut [illegible] impellit. At vero neque aliquem tantum hujusmodi depilatio affert incommodum, nec in verbis magnam maculam tradunt, cum ipse Ugen, qui morbum Gallicum, levitatem esse demonstrant, in [illegible] capillorum Julius Palmar. *de Lue Vener.* c. 4. & cum eo Sennart. *lib. 6. Pract. part. 4. c. 5.* & alii, contra ulcera, & rhagadas in volu manuum, neque ex doloribus ita, neque ex incommodo sua tantum Irregularitatis debere caput dare videtur, sed tantum, quia cum morbum gravissimum denotant, scandalum afferunt, ast enim alia signa in publico & majori facilitate demonstrantia gravem morbum Gallicum, ut omnes Doctores firmant.

7 Quod vel gummata, videlicet à Canonistis ipso de dubio necessario determinandum. Morbum Gallicum, namque qui talia passi, non videntur Irregularitatem, nec obtinere, quod incommodum sit, & periculosum, quia [illegible] sanctum salutis causa ad inducendam Irregularitatem per se, nam ad incurabilitatem nihil accedit, atque à quovis contactu, ubi non alterabatur alio causis efficientibus, & de contagio idem dicendum, quando non ad de facili communicabile, ut in Lepra. Concluditur ergo in morbo Gallico, qui talia facta postulat, sanctum impedimentum liberi [illegible], [illegible], salva semper Canonistarum determinatione, illum non inducere Irregularitatem.

8 Et ita tandem credam hoc esse verum, ac etiam, si quis ex maligno alicuius Gallicus, amississet in Facie, *in capite* (quæ tamen occasio rarissima, vix tantis potest) contraxisset, aut etiam Penam totam deperdidisset, vel aliud quodcumque quantumvis patens ac indelebile signum in corpore contraxisset, non auderem in hoc Irregularitatem fieri. Sed hoc ad me discutiendum non pertinet.

9 Sed inter alia signa antiquum gravis morbi Gallici, repono Raucedinem perpetuam, & immedicabilem, quamquidem signo variam dubitandum fuisse, si cum ea conjungantur de præsenti, vel alias cognoscentibus, Gallicum, Faucium, vel Narium, aliarumque partium consignatum malignum ulcerata, & cicatricia. De hac igitur Raucedina non tam liberalis possum pronunciandum, quin non sit sufficientissima Irregularitatis, cum, ut dixi, morbum Gallicum gravissimum denotet, & significationem de se præbeat maximam, ex quo scandalum emergere magnum, nihil est dubium.

SUMMARIUM

1 Febris an generetur, aut misceatur possit.
2 Febris intermittentes, quartanæ simplices accipere ... & cotidianæ, febris ... & alterus semper ... excipi ...
3 Febris acutæ, & symptomatica ... & naturalium ... quæ ... ab ... Irregularitatem inducunt.
4 Tertia febris ... ad ... Irregularitatem, & de ...
5 Post febrem ... Irregularitatem.
6 ... non semper est ...
7 ... & Syndrome ... nec ...
8 Febris ... Irregularitati ...

R QUÆ-

QUÆSTIO XIII.

De Febre, & Peste.

Circa Febrem non alitèr differendum erat, respectu Irregularitatis, quam de quavis alio morbo, qui liberum corporis usum impediat, de ea tamen Canonistæ peculiarem sermonem habent, eamque concisissimam faciunt, quod quandoque hominem notabiliter vexet, ut libere actiones suas exercere
1 non possit, inducat Irregularitatem, ita ut febriens nec promoveri, nec ministrare possit. Excipiunt autem illi febres intermittentes, & maxime intermissionis tempore, circa quas tamen ex Medica officina sunt quædam non parvi momenti ponderanda.

2 Et primo adnotandum, febres omnes intermittentes, si simplicem quartanam excipiemus, dummodo non adeo leves sint, ut nullius considerationis sint existimandæ, etiam in tempore intermissionis non permittere hominem, ut libere corporis muniis utatur, quod tanto magis habet locum, quanto magis vehementior febris est, quanto maioris durationis, quanto pluribus symptomatibus, & majoris momenti efficiatur & quanto minus interpolationis tempus habet, immo in dupliei Tertiana, seu in triplici Quartana, etiam febre omnino intermissionem per notabile spatium habente, homo non habet liberum corporis usum, unde semper videtur habere præsentem irregularitatis causam, sed quid ago in duplici Tertiana, aut triplici Quartana dicis? in ipsissima Tertiana simplici non perturbescere, spatium duodecim horarum homo, in die interpolationis, non habet liberum corporis usum, unde neque intèr diurnum, neque sinceram, l. Qui Tertianam, ff. de Ædil. Ed. quod apud nos probatione non eget, & hoc quidem non absque summa ratione, quia Tertiana laborans, non est in statu naturali, est ergo in statu præter naturam, & sic morbosus dici debet, sed in casu nostro multo fortius hoc habet locum, quia non solum Tertiana laborans in die interpolationis habet ea facultatem morbificam, & dispositionem ad ægrotandam, sed potius dici debet in actu ægrotare, donec opera quædam necesse est adeo ineptus, ut non sine cum periculo eas exercere possit, nam si exempli gratia Tertiana laborantem permittas communicare, aut quocunque modo sese exercere motu corporis, imo & è lecto tantum surgere, illico humor putrescens commovebitur, & ex simplici Tertiana duplicem, aut etiam continuam efficies, quod quidem hoc modo usuveniet, ob quam pèccantis humoris agitationem, qui vel minima occasione levis accenditur. Ergo febriens ex febri intermittente, Quartana excepta, cum semper impeditus, etiam in die interpolationis, in libero corporis usu, habebit ergo semper sufficientem causam Irregularitatis, & sic nec promoveri, nec ministrare ullo modo poterit, quæ omnia Canonistæ considerando proponeo.

3 Cæterum quoad febres continuas notandum, eas esse nonnullas, quæ vel habituales sunt, & fixæ, denominanturque Hecticæ, alias vero non symptomaticas, & ex his quasdam dari levissimas quidem ab aliqua viscerum obstructione dependentes, cum hæ eorum, quam Hecticam leves dici possunt aliquo modo, quia neque ullo dolore, neque ullo insigni symptomata, neque notabili, corporis impedimento sunt molestæ. Sed Hecticæ humidum primigenium totum depascentes, hominem attenuant, tandemque ad mortem perducunt, & quia, cum continuæ sunt, contentionem non admittunt, neque sunt à contagio liberæ, videndum, an faciant hominem irregularem, cum aliæ febres symptomaticæ jam commemoratæ neque incommodæ sint, neque contagiosæ, cumque non magno impedimento sint libero corporis usui, non videntur facere hominem irregularem.

4 At vero, cum levis febris non dicatur inducere Irregularitatem, videndum, quænam febris ad hunc affectum levis fit non dicenda? ut videtur à Canonistis decisum, non intelligeletur, quæ non impedit liberum corporis usum, ut si considerabimus ea, quæ mox de Hectica febre retulimus, videbimus, eam non impedire hujusmodi liberum corporis usum, quia homo non minus quam si sanus esset, liber est ad sua munia exercenda, & nullo corporis dolore afficitur, et vero talis homo dicitur sanus Gal. lib. 6. de sanit. tuend. c. 6. ent leviter etiam, si sanum hunc non vocare debeamus secundum Galenum, quia vere non potest dici liber ad corporis munia exercenda, cum febricitet, saltem tamen vocabimus secundum Canonistas, quia talem liberum habet corporis usum, qualis sufficit ad Irregularitatem evitandam, non erit ergo verum, quod levis febris non inducet Irregularitatem, cum Hectica, quam videmus levem semper esse, faciat irregularem.

Dicendum videtur, levem febrem ad hoc dici, quæ nullo notabili symptomate insignita est, qualem solent esse nonnullæ Tertianæ mitissimæ, & jam commemoratæ febres symptomaticæ, ex nonnullorum viscerum obstructione originem habentes, & Quartanæ item æternæ & chronicæ quædam febriculæ, quæ sperni possunt. At Hecticæ febris præter commemorata incommoda, de quibus supra, habet secum summam extenuationem, quæ absumit carnem, & radicale humidum, & ideo non solum levis nomen meretur, sed est gravissima, & lethalis, ut notum supra, & contabescit est. 5

Sed jam de Peste loquemur, quæ dum actu affligit, 6 multo promptius, quam alius quilibet morbus Irregularitatem inducit. Majol. lib. 2. i. c. n. 2. ampliavit totam Canonistæ, ut hoc non solum locum habeat in eo, qui de præsenti peste detinetur, sed etiam in eo, qui pestis suspectus est, nempe quam facile peste prehensum intercusemur, & hæc, ne, si infecti relicta fortuita, aliis inhæreat. Duplicem autem causam ejus irregularitatis assignat Majolus, nempe Contagionem & Incurabilitatem. Sed adverte, esse pestes etiam aliquas sine contagio, immo omnes absque contagio incipere certum est, ut probavit alias lib. 3. hor. q. tit. 3. quæst. 2 an tg. ad plura seq. & tunc quidem, cessante hac conditione, cessabit Irregularitas, quantum est ab hac. Præterea non est adeo incurabilis pestis, 7 ut plures ab ea non evadant, nam gravissimæ causa fecit ab omnibus Medicis, in qua tertia pars ægrotantium vix superstes, qualis ea Pestis fuit, quæ Anno Domini 1630. invecta est, & in summa non est absolute verum, esse incurabilem, si ac subiit partibus peste affectorum una superstes esse solet; præterquam quod neque Pestis ipsa contagiosa jubet à tam efficax causa est communicationis morbi ab uno subjecto in aliud, quantum communiter creditur, cum in vera peste, quantum ego existimo, minimum operetur contagium, sed tota communicatio morbi ex aëris corruptione adveniet, cum nulla vera Pestis sit, quæ ex aëris corruptione non fiet, & ea, quæ ex solo contagio fit, amittere vires amittere necesse sit ob resistentiam & inclinationem aëris ambientis, in qua communicari debet contagium, etenim enim semper de suo vigore semulum pestis, communicando ab uno individuo in aliud, tandemque evanescit, nisi ab aëre corrupto, ex pestilenti adsit proxima dispositio contrahendi hujusmodi contagium, ut in particularibus Pestibus observatur, quæ plures quidem homines ejusdem domus, ac familiæ inficiendo, tandem egenda eorumque cessat, eoque, ac brevi temporis spatio cessare solet, sed nunc non est is locus; ego me tamen plerumque communem hominum opinioni non opportere committere, ex qua habemus contagium non solum inspiratione & conservationis, & per tactum, & per vestes, sed etiam per visum, si Diis placet, communicari, & ex hoc, tam qui actu ægrotent, quam qui dispositionem proximam habere censentur ad ægrotandum, & peste suspecti sunt, Irregulares omnino, ob contagii periculum, judicentur.

Illud autem adnotandum circa Pestem, quod 8 non idem sit Pestis & Epidemia, nam aliqui Jurisconsulti, aliarumque scientiarum Professores inter Pestem & Epidemiam nullam differentiam agnoscunt, cum tamen cœlo & pro cœlo maxime eas distinguere oporteret, nam Pestis causam habeat

com-

communem, sed selectam, ac malignam qualitate re[illegible] gnem, tempe uctem conceptam, seu malignam exhalationem contagio communicatam. Epidemia vero causam quidem habet communem, nempe coeli intemperiem, & in primis qualitatibus excedentem, atque concomitanter etiam pravitatem, et ex Galeno elungee probeat *lib. 3. inequali.* & 2. differentiam eandem pertulo, quae in Peste plures pereunt, quam salvantur, nam Pestis est morbus acutus, in Epidemia autem plures salvantur, quam pereant, quia morbus est epidemicum selectum.

Atque ex hic sequitur, Epidemiam neque ob contagium, neque ob [illegible] facere hominem irregularem, sed tantummodo ex rexumine corporis, ex quo impeditur ad sacra exercenda actiones libere exercendas, et quemcumque alius morbus, qui Sacerdotum corporis etiam impedit.

9 Adnotandum praeterea, quod Peste cessante, cessat etiam Irregularitas, non obstante contagio, quia etiam, qui jam Peste fuit affectus, & ab ea evasit, non amplius incurrit contagium, & ideirco nullam causam habet, ob quam repelli debeat, et a promotione, aut ab administratione Sacrorum; atque etiam et in peste, quod in aliis quibusdam contagiosis morbis evenit, nempe ut etiam recedente morbo retineant aegrotantes, seu potius convalescentes, & jam sanati abscessum contagii, et exempli gratia, sit in morbo Gallico, in quo recedentibus etiam aliquibus morbi symptomatibus, perstitit tamen contagii seminium, ita ut, etiamsi depravatus homo non appareat infectus, soleat tamen alios contagio inficere, ut quotidie experimur, imo & illud expertum compertum est, mulierem non infectam morbo Gallico, habere in se aliquando seminium ejus morbi, & non infecta aliis inficere, quod etiam de viris evenire licet multo rarius, & non ad longum tempus, uno est impossibile, ut hic aliis occultatur illius morbi seminium in aliqua corporis parte, neque ullum de se significationem praebeat, quousque in actum non producitur, idipsum etiam de quibusdam aliis venenis invenitur, quae se per aliquod tempus in corpore, quo aliquando per longissimum tempus, & diutius, cum in actum producuntur, de se significationem praebent, aliaeque symptomata eorum malitiae proportionata, ut de veneno Canis rabidi satis constat. Itaque quemadmodum in Peste, ubi cessaverit, cessat in eo, qui Peste jam fuit effectus, omnis causa Irregularitatis, ita in morbo Gallico hoc non habeat locum, quandocunque contagium judicetur sufficiens causa Irregularitatis, quae polluit etiam, usquedum morbo, commisere sumptura ipsius morbi, & dum repullulat. At ubi aliquis semel Peste affectus fuit, non amplius eum infestans non quoquam, omnis Peste indifferentes, sed ex eo[illegible], quae depravatam egerint, non alia de reliquentia nova Pestis genere potest de nova infici, et experientia docet, cum multi hoc ut ter in diversis temporibus differentibus pestilentiae fuerint affecti, neque eodem tempore eadem Peste pluries fuerint molestati, non semel expedientur.

SUMMARIUM.

1 *[illegible] quo modo sunt [illegible].*
2 *[illegible] quando habeat locum.*
3 *Virgo quando vere dicatur corrupta a Canonistis.*
4 *Corrupta [illegible] distinguitur.*
5 *[illegible] quoad corpus [illegible].*
6 *[illegible] potest amissa Virgo, & corrupta potest esse Virgo.*
7 *[illegible] corrupta [illegible] [illegible].*
8 *Virgo potest concipere, absque violatione [illegible], & quando.*
9 *Virgo quando vere [illegible] dici debeat.*
10 *[illegible] potest [illegible] generationem, & utrum Virgo [illegible] tempus posse [illegible] Virginitatem amittere.*

QUÆSTIO XXIV.

De Irregularitate fœminarum.

1 Foeminae cum [illegible] modo Irregulares dicantur cum [illegible] et aliquae certe haec ad quaedam [illegible] & exercendi, quae ad ipsas pertinent, nam aliquando impedimento legitimo detinentur, ut quae Monialis fieri non possunt, nec velum [illegible] suscipere, nec publice officia, et praesertim Abbatissarum egerere, & sic de caeteris. Nam [illegible] quaedam de impedimento cadere possunt, quae proprie ipsarum exclusionibus, cum aliae quaedam, quae vero Irregulares efficiunt, faciunt etiam irregulares ipsas mulieres, et est morbus contagiosus, vel qui magnum terrorem facit [illegible] [illegible], ut Epilepsia, Lepra, vel Lues [illegible] [illegible], & omnia specie dementiae, quae in clausuram virginum ipsae admitti vetant e [illegible]. Inter alium etiam multarum Irregularitas locum habet, ut quae 2 in certis modo, ac cum alias Moniales fieri non possunt, cum quae proprie personae deformatis [illegible] impediunt illas in omnibus, sed tantum in quibusdam, aut foeminas, maritas, caecas, & aliis vitiis, & defectibus affectas [illegible] non impediant virgines conjugatas, sed maxime impedit aliquos, et [illegible], et ex scriptis Magal. *lib. 2. de irregular.* cap. 29. n. 5. quae opportunius [illegible] [illegible], ubi Canonistae ponderationem [illegible]. Nunc circa mulieres de corruptele tentem [illegible] aliquid de eadem, & de pollutione. Haec ab medio [illegible] peculiari impediat posse, ut Monialem professionem aliquam, aut [illegible] possit, aut in Abbatissam eligi, de quibus videndus Magal. ubi supra.

3 Cum corruptam ergo virginitatem occurrat debere, quandoque vere virgo dicatur corrupta, & primo afferam, quae doceant circa id Canonistae, ac postmodum quid secundum Medicos secundum sic, licet, ut libere meam sententiam dicam, ubi in hoc Medici de eo [illegible] possint, cum corrupto ultimum, quam praedicta afferre impedimenta, quod ex parte mentem respiciat, non corpus, Medicum autem ad corporis tantum integritatem respicere [illegible] debitam fructu, quo ulteriori circa hoc in medium afferam.

4 Canonistae igitur duplicem corruptionem considerant, unam ad mentem pertinentem, aliam ad corporis corruptionem quoad mentalem, quae ex usu genitalium & complectionis, & usu in pollutione [illegible], (quae nempe ex [illegible], ullo [illegible] opera [illegible] contingit accidunt) contemnunt, 5 omnino etiam intemerata virginitatis [illegible], licet corpore sit integra. Corruptio quoad corpus est, quae claustra virginalia violata habentur quod dupliciter accidere potest, vel generatione inordinata, vel ex proprio voluntate, & data opera. Primum contentionem etiam implicite [illegible] rei casu, ut si Virgo [illegible] in aliquod [illegible], quod claustrum virginale perrumpat, vel data opera, ut si Obstetrix, vel Chirurgus [illegible] idem [illegible] claustra violenter [illegible]. In proposito voluntate corrupta dicitur, quae cum aliis commixta, & data est aut quae propriis manibus, vel [illegible] [illegible], vel [illegible] claustrum idem 6 perfregit, vel peractum permisit. In quibus [illegible] quod quemadmodum virgo corpore integra potest amisisse virginitatem, ita corpore corrupta potest eandem virginitatem adhuc conservare, licet [illegible] [illegible], quoad mentem, virgo dici posse [illegible], non vero [illegible] [illegible], [illegible] quae integra est quoad mentem, corrupta quoad corpus, [illegible], Canonistae ab [illegible] non consistit in integritate corporis, sed in integritate mentis, neque [illegible] est, quod in, quae mulier fieri non potest ob 7 [illegible] [illegible], quo in aliquibus [illegible] Naturae [illegible] (vocantur autem tales Atretae, Imperforatae, seu Valatae) si non [illegible] conjugatam, virgo amplius dici non potest, et [illegible] [illegible] [illegible]

ficiat, eo casu enim textum illum virginitatem amittit, hoc est ipsam virginitatis violatam, licet integra in viro remaneat.

Cæterum ad ea, quæ magis propria Medicorum sunt accidens, de ipsa corporea virginitate differendi esset, de quo etiam lectorem, qui plura scire desiderat, remittam ad horum quæstionum lib. 4 tit. 2. ubi & quid sit Virginitas, & de vera, ac naturali constitutione partium in Virginibus, & de aliis pluribus longioribus tractavi. Quod ad præsens negotium facit, illud est, determinare, quandonam vere Virgo dicatur corrupta inspecta integritate locorum, quod tamen difficillimum est, quia nisi sal. præcedente .... decoratæ, Virgo potest genitale non admittere, absque ulla violatione locorum, si non, cui alteri die à purgatione menstrua virum tangeret, itaque si id veritatem habet, nimirum.... eundem habere notari Pineau de not. Virg. lib. 1 .... etiam integri virginitate corporal, hoc est, non dilatatam, ac illacerata, aut nullo modo dictam .... posse luminare, potest virgo virum admisisse & conceptu, unde si ea cum integritatem illa remanent adhuc eam ipsam virginem esse pronunciare debere...., cum violatione talis sit. Ut breviter concludam, id concludam, quod corporalis virgin tac amittit in intromissione quæcumque notabili membri virilis, vel siquidem ad ... eigressam videatur, dicamus, tunc debere dici omnino constupratam virginem, cum ... membro penetraverit carunculas illas Hymenem constituentes, quas Myrtiformes & Triangulares appellant, harum enim carunculatum (quæ Caryophilli speciem repræsentant) conjunctæ & inhærentia vera Gynen est, unde tunc dici potest corporalis virginitas amissa, cum hoc carunculæ distinguuntur per certitudinem aliquam numquæ e membro nisi processerit, omnino Virgo corrupta ac violata dicitur, aliter autem non ita, vel forte melius, tunc corporalis virginitas amissa dicenda est, cum membrum virile ad interne natu, etiam absque ulla molestione aut dilacerationem locorum, sed simplici intromissione penetraverit, ut evenire potest non multo post menstruam purgationem, præsertim si mulier ampla pudenda habuerit, & mihi exile membrum fuerit sortitae.

Quod pollutionem tandem integra sic remanente, primo ex Canonistarum sententia, de qua supra, quod vera virginitas neque mentalis, & ipsa virginalis status omnino simpliciter affectu, & ex complacentia & desiderio venereorum, dicemus, quod pollutio non potest contingere ante feminæ generationem, semen autem generatur, cum menstrua fluere incipiunt, tunc enim, & non ante mulier est apta generationi. Modo Canonistarum est decidere, utrum, antequam Virgo pollui sit apta ex seminis ejaculatione, amittat tamen virginitatem, si ad eam malitiam perveniat, ut desideret cum aliquo in actu venereo se jungere, & in hoc desiderio sibimet remaneat, ac se complaceat, cum hæc ad Animam spectant, & ad Canonistarum negotium faciunt. Dubium facere posset, similiter virginitatem consistere in integritate locorum, respectu emissionis seminis, ita ut non videatur Virgo illam amittere, nisi ex seminis ejaculatione delectabiliter percepta, & cum affectu & voluntate ad eam concurrat. Itaque si hoc modo amittitur Virginitas, certè amissa non potest dici, ubi nulla seminis ejaculatio adesse potuit, & si antequam Virgo tempestiva, hoc est ante decimum quartum annum, quo etiam menstrua fluere incipiunt, non potest dici Virginitatem amisisse cum ex affectu & complacentia Venereorum, quæ tamen omnia Canonistis magis clare desinire poterunt in ordine ad Irregularitatem.

LIBRI OCTAVI
TITULUS SECUNDUS.
DE REMEDIIS MEDICIS.

Continens Quæstiones quatuor.

I. Quænam sint remedia Medica, & quænam Personæ circa eorum usum errare soleant. Insirmus an, & in quibus teneatur Medico obedire.

II. Diætetica.

III. Pharmaceutica.

IV. Chirurgica.

SUMMARIUM

1 Remedia Medica unde desumantur.
2 Remedia Diætetica ex quibus rebus desumantur.
3 Medici & Ægroti, & Assidentes quomodo interdum circa Remediorum usum delinquant.
4 Quæ Remedia consulere Medicus possit, quæ non, & primo de iis, quæ ipsi possunt contra animæ salutem.
5 De Remediis dubiis, an etiam à Medicis possint.
6 Ægri an teneantur obedire Medico sub pœna peccati, pars negativa. Contrarium n. 7 Vide n. 13.
8 Ægri non admittens remedia moralia, remittens scientiam Dei, mortaliter peccat, & n. 10. n. 19.
9 Ægri quando teneantur, si remedia à Medicis præscripta.
10 Jejunium notabiliter salutem corporis perturbans, peccat.
11 Insirmus tam ex ex timore aut proprio respectu Medico ...dere generaliter loquendo.
12 Quilibet tenetur custodire propriam salutem quantum potest, & remedia in medio, quæ ad id judicantur necessaria.
14 Homo non est sui vitæ Dominus.
15 Infirmus non teneatur obedire Medico, quando remedia aspera & maxime dolorosa sunt, aut cum summa difficultate adhibeantur.
16 Certitudo salutis ex remediis non habetur, sed tantum probabilitas sperari potest.
17 Non potest infirmus respuere remedia Medici in eo, quod rationi repugnant posse exitum naturæ Naturæ.
18 Infirmus potest respuere medicamentum in eo, quod majorem cruciabilitatem ex remedio usurpatione timet.
20 Infirmus non tenetur obedire Medico assumendo, vel admittendo medicamenta dubia & periculosa, & etiam nova talia remedia admittendi, n. seq.
21 Non tenetur infirmus obedire Medico, ubi is imperat remedia contra communem medendi rationem, & multo minus si sint contra animæ salutem, aut superstitiosa, num. seq.

QUÆSTIO I.

Quænam sint Remedia Medica; & quænam Personæ circa eorum usum errare soleant. Insirmus an, & in quibus teneatur Medico obedire.

Respiciunt Medica remedia tria Medica instrumenta, hoc est Diætam, Pharmaciam & Chirurgiam, unde ad Diætam pertinentia Diætetica vocantur, pertinentia ad Pharmaciam Pharmaceutica, & ad Chirur-

Chirurgiam tandem spectantia Chirurgica. Quem id
3 Dictam patrem, et omnia feci, et quarum efectum
vidit curantem, hæc continet recte medicamentorum
rerum, quas Medici Nonnaturales vocant, ac
loci in quo campa Aer ambiens, cibus & potus, motus
& quies, somnus & vigilia, excreta & retenta & animi
affectiones, hunc autem recte ut lectum eorum Ægroti
ad bladnum pertinet dirigere, ad Æg [illegible]
aurum in hu Medico obtemperare ad assidentes vero
Medici præcepta, quantum in se ipsis est, exequenda
demandantur. [illegible] tam Medici, quam Æ-
4 groti & Assidentes frequenter circa hæc, quam circa
cæterorum remediorum administrationem graviter
delinquere solent, vel negligentia, vel ignorantia, vel
oscitantia, vel incuria, vel aliis quibus causis.
Nam Medici [illegible] quando non præscribunt, quæ præscri-
benda sunt, vel præcipiunt non apta præscripta, aut con-
cedunt non concedenda, ut ipsi Ægroto gratificen-
tur. Et multo magis hoc modo peccant ipsi Æ-
groti, Medico non obedientes, qui vel contra
ea præcepta spreverint, vel perversis suis desideriis
satisfaciunt, vel suis [illegible] incommoda infirmitates su-
stinere & ferre nolunt. Nec minus in hoc ipso Assi-
dentes delinquunt, qui vel non curant ut incommo-
dum sit, quæ Medicus imperavit, ad porrigentes
ægroto cibos, ac potus nocivos, & importune ipsius
ægroti morem gerentes in his, quæ cupiunt, un-
de sæpe faciunt damnum, quod eorum saluti præju-
dicare potest, vel aliquando consolentes illis ali-
quid contra Artis dogmata.

Eadem quoque pari passu in singulis harum perso-
narum in usu remediorum Pharmaceuticorum, tam
quoad Medicum [illegible] circa ea, in quibus
illa peccat, deteriorat, id dum eas detegeret, sic
etiam & ægri, & assidentes circa usum eorundem
remediorum delinquunt, ut cum ipsi ægri, ob displi-
centiam, horrorem, & abominationem eorum re-
mediorum nolunt ea assumere, vel contra assumunt
quædam non injuncta à Medico superbius, & id
genus alia. Eodemque modo circa remedia Chirur-
gica sæpe saepe et [illegible] ac singulæ hujusmodi per-
sonæ delinquunt, cum Medici aliquando nonnullas
operationes Chirurgicas vel omittunt, vel exercent,
ex quibus in ægrotis minime periculo exponi-
tur, & ipsi assidentes suasionibus suis [illegible]
ut ægroti exhortentur, & ideo ipsi ægrotantes
aut recusant, quæ recusare non debent, vel admittunt,
quæ non debent admittere, in quibus omnibus, cum
possit aliquando intervenire gravis, vel modica culpa,
determinandum nunc est, quando, & quibus reme-
diis [illegible] possint, quibus non item, quando
item assidentes aut ægrotantes consulere, aut ad-
monere vel dissuadere, aut suadere in iis locum habe-
re possint, quando secus non.

Sed antequam ulterius progrediamur, quædam
dubia generalia dissolvenda sunt, & primo quoad
Medicum videndum, an indifferenter unum quodque
Medicus consulere possit, necne, quæ tempore in
4 ægrotum salutem unquam possit, ac dicendum,
Medicum omnia remedia consulere & proponere
posse, dummodo neque ullo modo contra Animæ
salutem, neque certo aut dubitanter etiam contra
salutem corporalem redundare possit, & quoad
primam partem respicientem animæ salutem, nul-
lum intercedit dubium, & de ea re sufficienter ver-
5 ba feci supra lib. 5. Quæst. n. 3. qui est de
Error Medic. quoad secundam partem etiam, quam
respicit medicamentorum debentem, res est cla-
ra, quod nullum remedium consulere possit, quod
certe contra corporalem salutem infirmorum sit,
continet tantummodo debere in remedio dubio,
quod absolutum est ab aliquibus Canonistis di-
centibus, Medicum non posse dubium remedium in
usum adhibere, ut præsumitur eis, ægrum cultuque-
re in Manus Dei, & unde nonnulli tam Canoni-
starum, quam Medicorum inclinantes, apud P.
Theoph. Raynaud. de pecc. [illegible] n. 8. n. 2 non
obstante ergo decantata Casuistarum axiomata reme-
dium experiri, quam nullum, medicamentum & reme-
dium debet Medicus consulere, ita [illegible]

bet, absque gravi culpa, quæ quidem in fatis in
ipsis remedii ancipitis admissione, etiamsi deinceps
ita beneficia sint, quia utrum remedium sit, ægrum pe-
riculo exponeret, ipsi certum prohibita remedii
debet admissio, antequam affectum suum prodat,
culpa non vacat, & cujus gravitate, vel lenitate
Casuistarum est determinare.

Cæterum quoad ægrotum dubitatur primo, an 6
ex præcepto, & sub gravi peccato teneatur obedire
Medico. Plures Canonistæ quidem volunt, a
non tamen, ita [illegible] & Hostiensis relati per
Cardinalem de Tursit. Medic. Rat. lib. 2 cap. 2. Sil-
vest. in summa verbo Medicus num. 7. Summa Ang.
verb. eod. num. 10. Quin etiam supra citatus D.
Theoph. Raynaud. lib. adversaria cap. & n. 3. vult
ægrum esse liberum præstare similitudinem remediorum, &
sibi persuadeat, adjuvari posse morbum aut vires
naturæ sibi relictas, vel si magnam incertitudinem
in remediorum usurpationem deterrant, & in summa
omnium remediorum rejectionem, dummodo non
adsit certitudo salutis ei eorum admissione, quæ
nunquam adest, esse licitum, & timorem probat ex
Vallesio, et alibi apud eum. Sed contra Præsumpti- 7
tionem ipsius Cardinalis aut nonnullis addere, sumunt
ægrotum tamen obedire Medicorum præceptis sub
pœna peccati, in quam opinionem adducunt eorum
nonnulli Canonicas constitutiones, ut cap. si non licet,
de pœnis 23. q. 5. c. non æstimamus 13. q. 1. ex Ri-
gore de pœn. [illegible] pars 1. n. 37. Lessius de Just. &
Jur. lib. 2. c. 9. dub. 14. n. 96. qui dum docent, ut, lo-
ntam ipsam permittere sibi membrum secari, si
aliud et id quantum necessarium, à deter multo la-
cilius sumentur, ægrotum teneri obedire Medico
in admissione ad omnium remediorum, quæ tam aspe- 8
ra, ut tam intolerabilia non sunt. Præterea dein-
ceps ut Casuistarum fatentur, quod æger non
admittens remedia necessaria, ut necessaria ad recu-
perandam salutem, tentaret sic in manu Dei, mor-
tal ter peccet, quia hoc est tentare Deum, & de hu-
jus peccati gravitate videndi D. Lessius lib. cod. de
Just. & Jur. c. 45. n. 4. [illegible] Theophil.
Raynaud. ibid. cum nonnullis aliis, non cadit e in
remediorum præsumptionem hanc Dei tentationem,
dummodo forte æger non expectaret ab ipso Deo
salutem per miraculum, atque in hoc casu tenere
ut naturalia remedia. Quamquam tamen le- 9
u [illegible], communis opinio est, in præterea[illegible]
stionem horum remediorum peccatum tantummodo,
ex parte ægrotantis, Medico non obedientem, dum-
modo remedia neque nimis horribilia, neque ni-
mis aspera, neque nimium dolorosa sint, nec ob
eum maxima displicentia & abominatione admittere
possint, tunc enim sufficiens excusatio adesset, quia
nemo secundum rectam rationem adstringi potest,
ut vitæ suæ tenuitatem in gravibus aeris per tor-
menta & anxietates, præsertim cum salutis eventus
nunquam sit certus.

At vero, si illud veritatem habet, quod tantum 10
peccat rejiciendo, ubi remedium est stabilitur proprie
saluti futurum sit, quamvis, ut pro medicamento de
Confess. § 3. quanto magis peccabit, si contra Me-
dicorum præcepta, quæ rejicit vel admittat, vel re-
nuat, quod admittere, vel respectum notabiliter
propriæ saluti præjudicare possit? nam ubi infir-
mus jejunaret, etiam cum saluti nocumento appa-
renter saluti videretur bene agere, & dum peteret
licentiam sub specie boni, cum id videretur agere
tamen contra præceptum religionis, sed ubi quic-
quam admitteret, vel rejiceret, quod notabiliter
illi noceret, nihil talis illum excusare potest, sed
potius accusari deberet, quod ut molestias, ut displi-
centiam medicamenti non sentiret, vel ut pravo
desiderio satisfaceret, quicquam rejiceret, vel ad-
mitteret, quod rejicere, aut admittere non potest,
nisi cum notabili salutis præjudicio.

Verumtamen præstabilius videtur ad hæc de- 11
terminanda nonnullas conclusiones firmare, quas
tum primo sit, ægrum teneri ex charitate propria
corporis, unicuique salutis Medico obedire, generali-
ter loquendo, aliter contra prædictam charitatem

fateri, neque sine peccato, quod aggravare non [illegible] ium audiant illam paginæ [illegible] in *Eccles* 1. 38. Fili in tua infirmitate ne despicias teipsum, at post [illegible] Da locum Medico & non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria. Nec solum contra proprium [illegible], & contra [illegible] paginæ consilium [illegible], qui Medicum & medicamenta respuit, sed contra omnipotentis Dei dispositionem, qui, ut habetur in sacro textu ibidem, Altissimus de terra creavit medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa, quandocumque ergo infirmus nulla potiori ac causa renuit remedia naturalia a Deo in nostram salutem creata, absque dubio imprudentia notandus, quia abutitur, ac spernit potius Dei beneficium,
22 cum quibus, ut [illegible] passim tradunt, nemo, Ceterum [illegible] illud certum est, quod fiuntque [illegible] quisque tenetur custodire propriam salutem, quantum est ex se, & maxime in morbis, quæ Natura ipsa [illegible] & [illegible] infirmos admittere remedia medica, & obedire Medico, quæ opera ejus sunt necessaria, ut mox at [illegible] pagina dictum est. Quia tamen remedia medica non sunt unius generis, neque omnia in omni casu, & omni tempore sunt necessaria, sed quædam magis, quædam minus, neque omnia etiam eadem facilitate in usum trahi possunt, sed quædam facillime, quædam difficilius, quædam cum [illegible] labore & displicentia [illegible], quædam contra cum multo labore cum multa displicentia, & [illegible] maximo, insuper quædam aliquæ certiorem salutem saltem probabi-
23 lem, alia vero magis dubiam promittunt, ideo statuenda conclusio sit, quod infirmus tenetur [illegible] Medico, admittendo remedia, quæ in primo capitu ad salutem recuperandam sunt necessaria, & [illegible] ut partu [illegible], quæ notabiliter [illegible] judicantur, & a Medico prohibentur. Circa alia vero remedia, quæ non sunt in primo capitu necessaria, neque insignitæ noxiæ, [illegible] graviter [illegible] [illegible], quæ ea vel admittit, vel respuit, & aggravare culpam ex majori aut minori necessitate, & ex ma-
24 jori aut minori noxa. Hæc omnia attendantur [illegible] ex ea suppositione, quod homo non sit dominus vitæ [illegible], neque potest quicquam facere, & omittere, quod vitæ suæ certo, ac notabiliter præjudicet, ultra posset homo etiam vitam sibi inferre, quod nullo modo dici potest. Quandocumque ergo infirmus respuit remedium in primo capitu necessarium ad salutem corpoream recuperandam, aut quæ assumit insignitæ noxiam, notabiliter, aut vitæ præsenti ultra præjudicat, ergo non potest absque peccato infirmus absque sufficienti causa tale remedium respuere, aut contra Medici præceptum quid nocivum sumere. Nec dicatur, quod hæc haberent locum, quando de remediorum admissione ageretur morali acerrimo dispellere agi eadem, quæ numquam datur, cum sufficit undique probabilem habere certitudinem salutis, ut secundum [illegible] habetur. Quis est, qui non dicat, non videat quotidiana experientia, longo licet infirmorum [illegible] infirmorum [illegible], puta in [illegible], in phrenesi, in pleuritide, in febre acuta, esse de aerto salutem? videant enim ex hoc remedio plerosque, imo inquam ex eadem [illegible] & nonnullos [illegible] Non [illegible], quod certitudo salutis [illegible], vel altera non respondeat, intelligendum sumendum ob hanc incertitudinem, cum sufficiat, cum plurimi, & secundum plurimorum [illegible], & probabilius de aliis sperari possit. Modo Deus ex facere [illegible] determinaverit, opera Medici esse necessaria, quod sibi volunt, quod ita necessarium sint, ut semper suum effectum [illegible] debeant, hoc autem pacto ut necesse sit a declarasset opera Medici, ut cum illis homo [illegible] nullo modo possit, quod non est dicendum; nam Deus hominem creavit mortalem, & cum tempus [illegible] advenit, nullo remedio retardari potest, & quia idem Deus O. M. noluit homini hujusmodi tempus revelare, voluit etiam hominem medica opera [illegible], sed necessaria esse semper [illegible] vit, cum numquam homo possit hujusmodi opera

tenuare, sed supponere debet, esse semper necessaria, & Medico debet semper obedire in iis, quæ in primo necessaria sunt ad salutem recuperandam, nam in cæteris nulla necessitas cogere debet infirmum ad admittenda remedia, quæ non tam necessaria sunt, & quæ nota [illegible] notabiliter ejus saluti præjudicare non possunt, ut jam dictum est.

Tertio dicendum, ægrum non teneri obedire Medico in admittendo remedia alpera, intolerabilia, & 15
quæ cum summa displicentia & amaritudine assumuntur, & videnda ad hoc citati per P. Theophil. Raynaud [illegible] contra ponderata utraque remedia [illegible], quod tanto magis procedit, quanto remedia hujusmodi tam certam spem non promittunt ad eorum admissionem, ut certa salus attendi possit, nam hoc certitudo salu- 16
tis non [illegible] quidam in ullo remediorum genere [illegible] probabilius tantum dici possunt profutura, non certo ob individuorum & morborum, & multa aliarum conditionum, diversitatem, cum indies experiamur unum, idemque remedium, huic quidem prodesse, illi autem nocere, alterum vero nullo modo afficere, imo unum, idemque remedium eidem personæ pro [illegible] varietate modo juvare, modo obesse, unde fluit hic [illegible] incertitudinem [illegible] dubium illud abstrusius possitæ propriæ adjuncto etiam asperitate remedii, quamobrem exempli gratia, calculi per sectionem extractio, cum maximo vitæ periculo, & salutis [illegible] [illegible] non obligatur ergo infirmus in hoc Medico obedire, qui consuleret ad vitam protrahendam [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], & alia id genus [illegible] tuto conservare ab ægro possunt, cum in hoc non tenentur Medico obtemperare.

Quarto dicendum, non posse infirmum teneri, quod 17
existimet, impugnari posse morbum propter naturæ viribus [illegible] remedia & auxilia Medica, quæ neque [illegible] sunt, neque multum dolorosa, neque summæ impensæ, neque alias ut ex [illegible] admodum difficulter damnandi possunt, quod tamen fieri existimavit [illegible] P. Theoph. Raynaud *prad. lib.* [illegible], & hanc summam [illegible], quia infirmus non potest [illegible] naturæ, neque [illegible] [illegible], illa [illegible] naturæ [illegible], neque inde certo [illegible], [illegible] per [illegible] morbum. Sed quid hoc? [illegible] quidam Medicus in [illegible] ægrotantium [illegible] cognoscere certo potest, posuit ergo ægrotus Medicinæ ignarus, & inexpertus plus nocere, quam expertissimus Medicus, [illegible], & ultra quam admitti possit, P. Theophilus Ægrotantium [illegible], & [illegible] omnino in hoc [illegible] dictum, qui tamen in casu in [illegible], ut tam accepta [illegible].

Sed neque potest æger suspicere remedia & medicamenta ex eo, quod [illegible] timet ut [illegible], & [illegible] naturæ [illegible] ex [illegible], quia neque hoc semper eodem modo succedit, neque Æger semper eodemque morbo laborat, neque semper in eodem statu, & in eodem [illegible], [illegible] in [illegible] sustinere non potuit, [illegible] sustinere, & sic quod [illegible] lædere potuit, juvare potest [illegible] vel [illegible], hoc enim [illegible] Ægri conditionem, et quod remedium esset [illegible], [illegible] multum [illegible], [illegible] notoria pro [illegible] occidentium [illegible] mutatio. Non tamen hoc [illegible], ubi æger habeat cum hoc, [illegible] naturalem antipathiam & contrariam [illegible], [illegible] Medicus [illegible] medicamentum, & [illegible] præbere [illegible] ex Rosis, æger autem a Rosæ odore [illegible], & ob ipso insignem [illegible] solebat, ut est casus apud Amat. Lusit. [illegible] in quo ægri [illegible] Medicum, quod Rosa sibi esset inimica, [illegible] suspicerat cum assumere in medicamento. Mutavit [illegible], [illegible], da quarum potione æger syncope [illegible] obiit. In

quo

quo casu, ne id genus cibus posset licite ægri tale medicamentum recipere, & Medico non obedire, et hoc indifferenter omnino, licet tenetur de se naturae, id enim committere ac prudenter ad Medicum spectat, licet namque tenetur talem infirmorum innotare morem, & nullus committi, licet Medicus debeat licere ipsius ægri assentire; cum hoc aut illo medicamento illum committere, & eliud quovis propterea. Quod tamen semper intelligendum cum ea conditione, quando nempe propterea talis medicamenti sumptio necessaria, quia culpa, aut levis culpa ægri intercedit, et pro comminui, si censeat quid, quoad ejus salutem recuperandam quae sit in primo ceptis celeriorum.

19 Quarto dicendum, multo minus reponderi posse eb infirmo tute conscientia, ubique esse considerandum summum, cui tenere remediorum, omnia sequentia praesidia celerius permittendo sumenda esse, & te mores Dei non obstante, quod non exspectet à Deo salutem per miraculum, quia, et jam superius dictum, tentaretur, vel potius despiceret ipsius Dei beneficium, qui Medicinam creavit, & qui expresse per sapientem monuit, se id circa medicamenta creasse, quia licet necessaria, qui ergo ipsum istia medicamenta, despicit ipsius Dei beneficium ubique ad easdem exigentiam & necessitatem concessa, non sicut ea cibos & potus, ac eundem eumque videretur, vel paulo minus, qui ad sustentandam vitam cibos & potus respuerent; quem qui ad recuperandam sanitatem excellentia praesidia & remedia naturalia respueret, vel ubique ulla necessaria cibis & potibus ei misceretur, confisus de sua natura, & promittens sibi de ea, et omnia, ea singula tracta in victu tantum superare possit. Adde hic, quod æger non potest habere ullam certitudinem cur fortium, utrum Natura possit absque necessitate remedii morbum superare, cum neque ipse Medicus ea certe scire praesentim ad ipsum usu modo assignari possit, dico perveniret ad certitudinem talem, ut cognosceret Naturam ubique ullo remediorum praesidio morbum debellaturam. Itaque ubi remedia sint necessaria, talem prohibuit, nec potest æger ullo modo illis renuere ex hac confidentia propter cuivis, nisi ulla in parte potueris habere fiduciam cum remedii, quam tutum & sufficientem sit, ad quem spectat, jud surer.

20 Sexto dicendum, ægrum non tantum obedire Medico assumendo & continuando remedia dubia, & quae, licet unum ut parte salutem possint promittere, aliunde praesumptionem manifestum periculum allaturum, quae licet aliquando sanari possent, utendum tamen communem effectum futurum ut datum, quem neque Medicus juste medicamenta prae libere potest, ut ex Consultorum auctoritate repertum dixi. Dico autem quod Medicus hic non obligatur id genus remedia proponere, ac assumenda jubere, æger non tenetur ullo modo obedire, cum nulla ratio suadeat, ut se vitam exponeret in vitae periculo etiam dubio, & futuro sit, uti ut magis prudens consilium

21 rerum est in manu Dei, sed cum dictum sit, Medicum non posse talia remedia praescribere, deberet possit ulterius, ut æger sciens dubietatem remedii aliquo modo uterius illud admittendo & imponendo se vitae periculo, ut videretur dicendum, salva semper veritate sententia, nullo modo uterius, cum spes moralis honestior ægri ad eam in illius remedii assumptione, cum licet medicamentum dubium sit, tamen ille monetur id illud admittendum, sub ea spe fiducia recuperandae, quod succedere possit, licet et non posset eventualiter succedere, quod melius procederet, ubi salus ulterius jam desperata, & de vita actu res esset, tunc enim omnem aliam solum licet, & posset non solum æger dubium medicamentum ubique ulla conscientiae nota assumere, sed & Medicus posset illud ingenue proponere, juxta semper protestationem de medicamenti qualitate; in hoc enim nihil ratius Cornelii Celsi sententia, neque remedium capitali, quem nullum, & licet, et clare dictum est, velut Consultz, satius esse in desperata salute ægrum permittere in manus Dei, quam do-

bii medicamenti exhibitione illum vitæ exponere, tamen hoc intelligendum, quando status ejus est certum eo periculum, quam ille specificis exponeret, quem ubi tam ipsa, quam timor parit sibi, videtur salus semper sicut in utroque, ubique omni culpa fieri, in desperata salute anceps remedium accipere.

Septimo dicendum, non teneri ægrum obedire 22 Medico, si imperaret remedia extra communem medicinam, eo contrario consilia, ac inhonesta, sortiebatur medicamenta ingerenda, ut sicut febre ardenti ægro merum comburendum tradere, vel cibum 23 eligeret determinatum, ac ægrotum comedere, vel feminam cum illo miscendam suadere post copulam Venereum, vel, velut credendi meum sicca à cithariste, vel lascivius, & simili. Multoque minus tenetur obedire Medico æger, si imperaret quid, quod esset contra animae salutem; in hoc enim non solum non tenetur obedire, sed peccaret obediendo, et debet potius mortem eligere, quam obedire, cum praestabilius sit mori, quam contra Deum peccare.

SUMMARIUM

1 *Remedia Diætetica pertinent ad usum sex rerum non naturalium.*
2 *In modo usu quomodo errare possit Medicus, & Infirmus, & assidentes.*
3 *Infirmi specialiter quomodo errent in assumendis medicamentis.*
4 *In usu motus, & quietis quomodo errare contingat.*
4 *In somno & vigiliis quomodo se gerere debeant Medicus, Æger & Assidentes.*
5 *Quomodo errari possit in quarta ex non naturalibus, h[illegible] est, retentis & excretis.*
7 *Quid innovandum circa ani[illegible] passiones, tam quoad Medicum, quam quoad ceteros.*
8 *In cibo & potu administrandis Medicus quomodo erret.*
9 *An scienter & prudenter usus infirmus quomodo se gerere debeat.*
10 *Infirmus teneri comedere in praemiss cibos à morbo renuens, & à Medico prohibitos, parum.*
11 *Comedere cibos utiles, infirmus jam desperatus, Medicus non potest.*

QUÆSTIO II.

Diætetica.

Diætetica remedia pertinent ad usum sex rerum non naturalium, in quibus praescribendis Medicus debet se gerere, ut in quibusdam ubique secundum rectam, ut communes Medicorum regulas, & æger tenetur illi obedire sub poena peccati, si inobedientia sit in notabile suae salutis praejudicium. Primo autem sex rerum naturalium est usus, in hujus usu Medicus errabit, si in lenta morbo, vel in convalescentia, non omnino debili existente ægro, non permittit illum domo exire ad Missam audiendam, ubi obligatio ex praecepto adfuerit, vel aliud quid, ad quod ipse æger sit obligatus, sub poena peccati, imo tunc æger non tenetur illi obedire, 1 ubi propterea vires notas haberet, ut nullum ab aere externo notabile damnum separatim timeret; deberet enim satisfacere obligationi audiendi Missam, nec alteri cuicunque, ad quam sub poena peccati teneretur, non obstante Medici praecepto in contrarium. Quod procedere debet, ubi æger certus sit, sibi vires bonas fore, quod nullum nocumentum ab aere percepturus sit, etiam si in hoc haberet dubium, debet obedire Medico, in quem omnis culpa transfunderetur, si quicquam æger deliquerit, non exeundo domo ad Missam audiendam, vel ad aliam quamcunque obligationem explendam.

At vero contra peccaret omnino graviter ipse æger, ubi Medicum cognosceret, posse illi imminere notabile salutis nocumentum, & ab eodem Medico admonitus de periculo, tamen recalcitraret obedire, & ut imprudenter imponeret; quod procederet, etiamsi 2 hoc faceret ob desiderium satisfaciendi alicui obligationi, nec audiendi Missam in diebus de praecepto audiendam, quia tunc corporalis salutis periculum

non

non solum illum recte excusat ab obligatione, ita ut impleri possit obstitere, sed etiam obligat illum ad aliud quid agendum, quæ propter illum possunt morbi suis præjudicare, eo nisi id esse non liquorem præceptorum obligatione, ut in hoc casu illa obligatio audiendi Missam in diebus festis de præcepto. Quæ quidem probationi egent, & aliis doctorum satis superque sunt, & non illi de his intendimus, quam de Jejunio, & similibus obligationibus, a quibus aegroti solent homines legitime, ob aliquod præsertim impedimentum.

Non parum tamen minime contingit ægrotantes, ubi ... [illegible] ... & illa ... [illegible] ... veni. Unde passim non raro, insistente maligni ... [illegible] ... & ... periculosi, nisi dum obtemperant ... [illegible] ... & corpori proprio indulgent, quod inime alias ... [illegible] ... tum operi. Erant etiam quamplures Medici, ... quam, quam ego omnino, & aliæ quædam personæ, ubi illi unique Medici, ... [illegible] ... & a Medico ... [illegible] ... Cum eo erant quidam lecto ... [illegible] ... gel ... [illegible] ... Medico ... [illegible] ... tamen ... [illegible] ... impedientes ... [illegible] ... in superbiæ poenis luere.

4 Sed ... [illegible] ... admi ... Medicus ... [illegible] ... periculosi ... [illegible] ... Prodens illud apud Hipp. 6. Epid. fect. 4. text. 17. sed ... [illegible] ... motus ... [illegible] ... Medici ... [illegible] ... ante ... [illegible] ... care, ubi contra Medici præceptum ... [illegible] ... ret, moriendo sit, ac ... [illegible] ... sit, ut alicui obligationi satisfaceret, ... ex præcepto, non ... [illegible] ... dictum sit. Pari ratione ... [illegible] ... & notabilius ... proprium præjudicium. In quo casu ... [illegible] ... Cephalicum, aut Hydropicum ... [illegible] ... Medico obediens, ... [illegible] ... Medici, sine mora abstinere.

5 Tertiam rem non naturalis formam, ... [illegible] ... quibus rebus præscribendis Medicus ... [illegible] ... regulis uti ... procedere debet, & ... [illegible] ...

... [illegible] ... omnibus peccaret, ubi somnolentis ... [illegible] ... immoderata ... [illegible] ... quibus, si somnum non ... [illegible] ... ut aliquis inquietus vigilare ... [illegible] ... nisi ... ad dormiendum, quo ... [illegible] ... somnus ... [illegible] ... Medici præcepta, ... [illegible] ...

6 Ex quibus in non ... [illegible] ... Medica ... [illegible] ... & ... [illegible] ... sitis ... [illegible] ... dubio, ob inconvenientiam ... [illegible] ... din permanente ... [illegible] ... dit ... [illegible] ... conti ... [illegible] ... Medici ... [illegible] ... commodum, ... [illegible] ... profutura, ... [illegible] ... pertineat, ... [illegible] ... & Affirmative ... [illegible] ... vel ... [illegible] ... & mortalem, ... [illegible] ... tanto dubio apud Canonistas non esse locum.

7 Ad animi passiones pertinet quinta res non naturalis, ad quas ... [illegible] ... Medicus ... [illegible] ... humores, ... [illegible] ... etiam has passiones vigere. Verum ad Medicum etiam pertinet passiones hujusmodi compescere, ... [illegible] ... & quia ... [illegible] ... remedio ... [illegible] ... unam, modo aliam passionem excitare, videndum, an liceat Medico ... [illegible] ... somno profundo, & ... [illegible] ... in hunc ... [illegible] ...

Pauper Opimius argenti positi intus, & auri
Qui ... [illegible] ...
Campana ... [illegible] ...
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut hæres
Jam ... [illegible] ...
Currere ... [illegible] ... Medicus ... [illegible] ...
Excitat ... [illegible] ...
Effundi ... [illegible] ...
Adnumerandum, ... [illegible] ...
Ne ... [illegible] ...
Mihi vivo?

sed ubi ... [illegible] ... Sed & in singultu ... [illegible] ... & excedentibus, ... [illegible] ... timor ... [illegible] ... medio est, quique ... [illegible] ... cohibere solet. Itaque ...

[illegible] inquirendum, an ad aliquos principes morbos [illegible] hos passionem excitare Medico [illegible]. Ad dicendum videtur, cum [illegible] Medici remedia, quibus [illegible] [illegible] multo magis, ob illa abstinendum [illegible] interius, Medicus abstinere debet non minus, quam ab aliis [illegible] medicis, & quæ nullum [illegible] permittere, ut Canonistæ [illegible]. Quamobrem non [illegible] Cardini [illegible] [illegible] ut magnum [illegible] mortis [illegible] [illegible] sanguinis [illegible] [illegible] dubium, & periculi plenum est, cum [illegible] [illegible], & [illegible] in hoc, & similibus [illegible] censeo, [illegible], quod & dubium sit, nec totò [illegible], & major sit periculi [illegible], quàm spes ullius [illegible].

8 [illegible] non naturali [illegible] Medici [illegible] *[illegible]* [illegible], & [illegible] Medicus [illegible] [illegible] temperatum, & [illegible] non faceret, [illegible] Medici præceptum, & [illegible] Medico [illegible] propter [illegible] [illegible] Hippocratis, facilius est repletos evacuare, quàm evacuatos replere.

9 In [illegible] ægri [illegible] Medici præcepto [illegible] [illegible] Sed [illegible] [illegible] ægri, [illegible] [illegible] ad impossibile [illegible] [illegible] Alia verò [illegible] non debetur [illegible] [illegible] peccatum, & [illegible] [illegible] Neque ab eo

Hipp. [illegible] *Aphor.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non possit.

Sed advertendum, quod infirmus [illegible] [illegible] à Medico præscripto, licet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libentur, & [illegible]. 10

Hic [illegible] [illegible] Medicorum [illegible] [illegible] Medici [illegible] Cardinalis *de Lugo* [illegible] [illegible] Medicum, & [illegible] [illegible] non egit. Cum [illegible] [illegible] Mater Ecclesia [illegible] [illegible] Medici præceptum [illegible] [illegible] [illegible] Medicinæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] inducunt. 11

SUM

SUMMARIUM

1 *Prorsus debet Medicus præscribere, vel admovere* [illegible] *debet.*
2 *An infirmus, qui ferat assumere medicamentum* [illegible] *beam, peccatum* [illegible]
3 *A medici superstitiosa neque Medicus præscribere, neque assumere suo periculo Æger potest, si* [illegible]
4 *Medicus non sit si medicamentum* [illegible] *purgans* [illegible] *a* [illegible] *a præscribere, neque æger* [illegible] *ad assumere, amplius quoad* [illegible] *n. seqq.*
6 *Non* [illegible] *Medicus* [illegible] *plura remedia* [illegible]
7 *Æger an aliquo Medici* [illegible] *possit medicamentum* [illegible]
8 *Æger non debet Medicum* [illegible] *ad* [illegible] *quod* [illegible]
9 *Æger quando* [illegible] *admovere, quando* [illegible] *non.*
10 *Ægrotus non* [illegible] *Medicum,* [illegible] *quod non* [illegible]

QUÆSTIO III.

Pharmacatio.

INfinita pene numero sunt remedia ex Pharmacia Justitiae, in quorum occupatione tum Medicus, quam infirmus, & Assistentes, errare graviter pos-
1 sunt [illegible] & hic speciatim locum habent dem [illegible] firmare [illegible] quod remedia dubia Medicus præscribere non debet. Codronch. de Christ. Med. Rat. lib. [illegible] quae sunt non debent remedia declinare, [illegible] in dubio salutem dubiam remedium adhibere [illegible] Theoph.
2 Raynaud. de Pam [illegible] sed debent [illegible] in tantum, neminem [illegible] medicamentum non [illegible] quam Medicus [illegible] contra [illegible] & corporum salutem [illegible]
3 [illegible] Secundo conclusio, quod remedia superstitiosa neque Medicus sine [illegible] præscribere nec [illegible], neque [illegible], neque admittere infirmus [illegible] possit ad magis particularia descendamus, ut [illegible] Pharmacum [illegible] remediorum specialium (hoc enim & [illegible] in [illegible] (de [illegible] primo ad quid dicamus) Medicus [illegible] non potest medicamentum [illegible] purgans, & ex [illegible] violentiæ [illegible] expectari possent, [illegible] præscribere sine gravi culpa, [illegible] Co-
4 dronch. [illegible] medicamentum [illegible] quod debeat, quam [illegible] constructionem, [illegible] recipere tenetur. Sed nec æger Medico [illegible] habet obligationem, sicut præscribat [illegible] medicamentum, [illegible] habeat [illegible] publice [illegible] propinari An[illegible] Mercurium sublimatum, [illegible] Helleborum, & alia id genus, quibus [illegible] Chymici, & Empirici [illegible] & [illegible] Rationalis Medici morbos depellunt [illegible] non [illegible] Non enim licet a prudenti Medico præscribentur, non tenetur æger admittere, [illegible] debuit esset, [illegible] eadem [illegible]
5 tem, [illegible] Nec [illegible] si medicamentum purgans [illegible] sit, potest æger illud [illegible] horribile, & [illegible] [illegible] æger ob [illegible] illam displicentiam [illegible] a Medico [illegible] possit, neque enim [illegible] singulare medicamento, [illegible] & [illegible] illud displicentia hoc potius medicamentum, quam aliud minus horribile, & quod facilius assumi potest, accipere? Quid enim illud habere locum hic credideritm, quod dato etiam, quod ex assumptione hujusmodi medicamenti [illegible] certitudo salutis, quam tamen [illegible] dare, non teneretur tamen æger ob difficultatem [illegible] illud admittere, ut in similibus [illegible] P. Theoph. Reynaud. de [illegible] [illegible] non esse negligere propriam salutem [illegible] propter corporis [illegible] tamen nullo [illegible] medicamentum [illegible] ab eo certam spem salutem, non est illam negligere, sed nolle cum tali medio recuperare, quia est [illegible] & [illegible] recuperare [illegible] propter [illegible] per hujusmodi medicamenti assumptionem, tamen etiam propter [illegible] remedii [illegible] & [illegible]

6 [illegible] potest Medicus [illegible] plura [illegible] remedia præscribere, maxime si sibi [illegible] & purgare medicamentum [illegible] neque æger [illegible] modo obedire [illegible] Medicus [illegible] & [illegible] æger [illegible] ad quam [illegible] tenetur æger, [illegible] præcepta ipsius Medici, [illegible] hoc [illegible] & quod [illegible] [illegible]

7 Sed possitne æger [illegible] proprio motu, & absque illius Medici consilio assumere medicamentum cathar[illegible], [illegible] remedium generosum [illegible] videtur [illegible] non posse, [illegible] proptrium [illegible] ex [illegible] tenebitur [illegible] quo eundem [illegible] in manifesto [illegible] probabiliter [illegible] remedium [illegible] consilio, & [illegible] æger non potest æger [illegible] assumere, neque [illegible] persona [illegible] medicamenta [illegible], [illegible] quo [illegible] videtur [illegible] locum habere in [illegible] non spectantibus, [illegible] ad longum tempus servata, [illegible] & id genus alia,
8 [illegible] & [illegible] quod æger, si [illegible] sit [illegible] non debeat importunam instantiam Medicum urgere, ac pene cogere, ut sibi aliquod medicamentum præbeat, quod ægro ipsi quidem [illegible], sed ipsi Medico [illegible] ut æger [illegible] in hoc [illegible] remedio reponant, quod ille ex propria [illegible] vel quod Empiricus aliquis, vel Chymicus, [illegible] proponit, & [illegible] importunitatem apud Medicum, ut assumptioni hujusmodi medicamenti determinet, Medicus [illegible] æger importunitati, & [illegible] & cum [illegible] consentiat. Sed & Medicus [illegible] & [illegible] æger nimia instantia Medicum ad condescendendum cogens, [illegible] & [illegible] Cannonistæ [illegible]

9 Quoad reliqua [illegible] medicamentorum, quæ [illegible] non licet, ob generalia [illegible] & [illegible] certe [illegible] Medico [illegible] debeat ægro [illegible] neque [illegible] in [illegible] potest, [illegible]

Duo vero [illegible] considerandum, remediorum difficultas, & asperitas, [illegible] displicentia, & salutis ipsius periculum: nam ubi remedium asperum est, [illegible] & assumptionem difficillimam, & [illegible] dubium, licet [illegible] spem promittat salutis, quem [illegible] quod [illegible] probabiliter [illegible] possit, remedium hujusmodi [illegible] ab ægro [illegible] respui, [illegible] si [illegible] sit [illegible] & [illegible] propinquum est, an æger tenetur, [illegible] illud admittere? ubi vero remedium sit mediocriter asperum, & periculum non sit certum, [illegible] sed major spes salutis affulgeat, ægro de [illegible] tenetur [illegible], aliter pe-

peccaret graviter contra propriam charitatem, sed si remedium neque aspectum sit, neque ullo modo usurpari potest, & salutis periculum, non non est certum, & proximum, etiam probabiliter timeretur, æger certe non solum peccaret, sed pro insano reputari posset, illud non admittens; & tamen nonnulli nonnullos tam delicatos, ut quantumvis à morbo molestentur, & in nunc periculo versentur, vix ac ne vix quidem lenissima remedia admittant, quos etiam omni remediorum genus respicientes [illegible] respectu, verum hos Medium monere quidem non debet, sed eos propter mollitiei, & ignaviæ tegendos relinquere.

10 Præterea non videtur sine notabili culpa posse infirmum Medicus decipere, asserendo, se medicamentum assumpsisse, quod nequaquam assumpsisset, nul non assumpsisse aliquid, quod assumpserit; nam etenim semper culpa ex mendacio proveniens, si id non contemnendum propriæ salutis damnum redundet, non caret notabili culpa, de cujus gravitate, & levitate, ut in cæteris quibusque aliis similibus casibus, Canonistæ determinare possumus, quod procedit quidem, nisi alia pensari ex causa remitti possit, ut quia medicamentum erat nimis ingratum, non nimis validum, aut ab eo quomodocumque abhorrebat; non enim forte, partim excusaretur ab inobedientia, licet à mendacio excusari non posset.

SUMMARIUM.

1 *Quoad sanguinis missionem quomodo se gerere debeat Medicus.*
2 *Infirmus quantum admittere teneatur sanguinis missionem.*
3 *Membrorum amputatio utrum fieri cum conscientia possit.*
4 *Sectio Cæsarea quotidie consulenda, vel admittenda.*
5 *In uteri clausura an liceat sectionem adhibere.*
6 *Alii clausuram scissura sanare an liceat.*
7 *Sectio in Empyemate an licita.*
8 *Sectio in Hydropisi an licita, & licita.*
9 *Nisi alterutrius partium deperditarum restauratio quatenus licita.*
10 *Vulnerandum vulneribus an scissurâ facere debeat.*
11 *Circa operationes in Capite, ut ulcerationes, asserens, & id genus operationes alia, an licita, & licita.*
12 *De Cornuclamis excisione licitum sit, & licitum.*
13 *Lapidis ex vesica extractio an licita sit, & licitum.*
14 *Castratio licita an, & licita sit.*
15 *Alias chirurgicas operationes quando suadere, & admittere debeat Medicus.*

QUÆSTIO IV.

Chirurgica.

Circa remedia Chirurgica plura observari possunt, & primo, supposita regula generaliori, ad ea quoque remediorum genera spectantibus, ad 1 aliqua particularia descendamus. Et primo quoad sanguinis missionem Medicus tenetur communem viam tam in profusâ, quàm in parca rescissione sequi. Errant tamen magis, qui sæpe abundanti mittunt, quam qui parcius, imo graviter errare, & saepe in ægrotorum humanum effertum aliqui Medici, qui nimis copiosum sanguinem detrahentes, eosdem ægros ad malum habitum, & Hydropem, vel ad insuperabiles convalescentias, vel ad alios morbos, ob tam assiduam sanguinis missionem, deducunt. Horum Medicorum præceptis nullo modo tenentur 2 infirmi obedire, imo dato etiam, quod morbus requireret talem sanguinis missionem, hoc est copiosissimam, & usque ad nausea deliquium, non tenetur infirmus illam admittere, cum debeat id genus remedium sit, & possit hominum interficere, licet in aliquibus sit necessarium, tum etiam semper est nimia sanguinis missio, quam consentiam, & nunc vero facta multo minus possit æger tam conscientia ex se, ac proprio marte sibi sanguinem

affluentem detrahere, nisi usque periculo sese exponere, de quo proxime. Alio autem an parum peccaret omnino infirmus, qui in morbo hujusmodi remedium maxime exigentem, illud admittere recusaret, cum evidenti periculo perpetuæ salutis; cum enim remedium hujusmodi nullum habeat secum adjunctum periculum, aut dolorem, aut molestiam, & undequaque tutum sit, cum est necessarium ad salutem recuperandam, etiam probabiliter, ut in Squinantia suffocanti, in pleuritide, in Peripneumonia, in Hepatis inflammatione, & similibus morbis, internisque inflammationibus, æger illud renuendo sui ipsius homicida est, nam exponit se præsentaneo mortis periculo, à quo, sola sanguinis missione, liberari fortasse potest.

Offeruntur post hæc aliquæ Chirurgicæ operationes, in quibus dubium contingit, an Medicus eas in usum inducere possit, annon, & ægroti possint eas admittere, necne. Ac primo de membrorum amputatione est inquirendum, utrum sive, in necessitate interventum contingenti possit, nam aliquando ob gangrænas, aut quid simile exigunt Medici membrum aliquod amputare; quæ operatio non undequaque tuta est, quia nix ac ne vix quidem evenit, ut integrum membrum amputetum, aut semper pars non æquè amputetur, non sine partim sine, aut si affectum membrum corruptum non amputatur, non reliquum corruptæ partis periculum, in quo periculum idem, quod imminebat ob corruptam partem, adhuc præsentet. Si autem non casu innit accidens, an præsentaneum periculum, attendendum saltem esset; ægrum in manu Dei permittere, quam vim remedii tam tentare, quod nisi nullam incolumitatem ab eo promittat, & horrere, & dolore est ac undique molestissimum. Quibus tamen non obstantibus dicendum, posse quidem Medicum in extrema angustia talem remedium proponere, & consulere, sed non moraliter tenentur illud admittere, siquidem horrendum, an tum ad tam asperi remedii molestiam, ut plurimis affectus dic P. Theophil. Raynaud de parti. con. sect. [illegible] & seqq.

Præterea de sectione cæsarea considerandum, operationem nimirum difficillimam, & periculi plenam. Est autem hæc sectio operatio circa matricem, sive in ea ab utero mulieris vivente, quæ aliquando à masculo in usum protracta est, sicuti non sanctissima de ea videndus, quæ Jurisprudentiæ consignavit Rousseus libello ad hoc dicato. Sed quia, ut dixi, operatio hæc difficillima est, & periculi plena, non videtur à Medico tam prompte proponenda, aliquem ex parte nullum in hac interveniat periculum ægrotantis, si obedienter consultaret, ob imminentem imminentiam, an præsentaneum vitæ periculum. Quibus tamen non ostantibus quando, & in quibus casibus maxime mandatum, vel non tenentur admittere hujusmodi remedium, summa diligentia, & requisita, ut producit docens P. Theophil. Raynaud. cit. lib. de Partu cæsareo per totum, quem omnino videre, qui de hujusmodi argumentum verum notitiam fieri volunt, diligenter videre, in qua Infantum ad nascendum verum matrem.

Circa Uteri sinuosities dubitare contingit, ut de 5 supratoribus, & quoad Medicum non videtur ullo modo errare, si uteri clausuræ sinuositatem sectione medeatur, nimirum sine maximè notabili, & multo periculo sermo asserat, & ubi nunc per sectionem à posteriori magna ex parte sic altera, nisi molestum dolorosa saltem sit. Infirma verò tum demum tenetur obedire, cum hujusmodi clausura nimis valida moretur, aliud autem unquam nisi non infligat tormenta cum nisi prosequenda. Eodem modo etiam Medicus si cognoscat sectionem hujusmodi natam naturam, vel saltem probabiliter id posse, & plura apparuerat aliquibus temeritatis signa, quam periculis, salva conscientia illam consulere, ut celebrare etiam potest. Sed ubi in dubio est, ut quando situatio est valde interna, vel superficie causa, quam membranula, vel ab alia re, quæ magis operosam reddatur sectionem, potius debet ab ea abstinere, ut à remedio dubio, & periculoso aliquo unquam modo tentere debet, ubi sectionem ad vitam sustinendam

occi-

necessarium est existimet, ut in casu a Gulielmo Fabritio agitato lib. *de Operat. Chirurg.* [illegible] Sennertus lib. 4. *Tract.* 3. [illegible] non est necessariam arbitr, in primo enim casu tentetur [illegible], et cogere [illegible] ad [illegible], & ipsa [illegible] aliquo modo [illegible] obedire, in secundo vero nequaquam.

6 Majus incommodum habet Ani clausura, de qua idem Gulielm. Fabrit. lib. 1. *Observ.* 73 & [illegible]. Sed qui hæc operatio in parvulis [illegible] tamen [illegible] habet locum (neque enim cum Ani clausura homo longo tempore vivere potest) quid [illegible] ex parte [illegible] dignum consideratione offertur, cum liberum voluntatem non habet, [illegible] non [illegible]. Quod Medicum non est [illegible], quod cum Ani apertio sit [illegible] necessaria [illegible], [illegible] ex parte [illegible] [illegible], et [illegible] tamen [illegible] quia præponderet periculum [illegible], et evidens, [illegible], quod imminet ab ipsa Ani clausura, periculo, quod imminet ab ipsa apertione.

7 In Empyemate, omnes in Puris collectione, in Thorace [illegible], [illegible] sectio habet certe [illegible], & quotam, [illegible] quintam, & [illegible] ad ipsam collectionem pertrahendam, in qua [illegible] timidissimi sunt Neoterici, quos [illegible] insimulat Rondelet lib. 1. *Tract.* c. 15 apud Sennert. lib. 2 *pract.* cap. part 2. sed non [illegible] hæc Neotericorum Medicorum timiditas; nam [illegible] quod [illegible] non [illegible] operatio, [illegible] in ea Medici [illegible], [illegible] locum non [illegible] ad [illegible], cum non semper idem locus [illegible] sit, unde [illegible] ipsos Medicos [illegible] in loco secundo (quod [illegible], & [illegible] operationem [illegible]) cum non [illegible], ut dixi, [illegible] & quintam, et locus [illegible], & [illegible] nonnulli [illegible] solent, [illegible] alii, secundum [illegible] inter [illegible] & [illegible] tertiam, & quartam. Sed quomodocunque [illegible], operatio certe dubia est, & non omni ex parte [illegible] [illegible], [illegible] nullum [illegible]. Sed [illegible] hujusmodi remedio [illegible], ob ipsius [illegible], cum [illegible], & [illegible], non teneri & in hoc casu [illegible] potius committere in manus Dei, quam [illegible] & [illegible].

8 Idem dubium habet sectio in Hydrope ad attrahendam aquam morbum facientem, idemque periculum non solum ex violentia sectionis, sed ex ipsius [illegible], quippe cum aliquando pus, & aqua in facta apertione confluunt, & [illegible] [illegible], Ægrotos perimere solent juxta Hipp. *sententiam* lib. 6. *Aph.* 27. *Empyematici, vel Hydropici quicunque secantur, [illegible], [illegible], aut aqua [illegible] effluxerit, omnino moriuntur.* Quamobrem idem quoque [illegible] & [illegible] Medici, & respectu Infirmi de hac sectione in Hydrope, quod de ustione aut sectione in Empyemate dictum est, nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible], quod debilitatus in Hydrope, & [illegible] possit, [illegible] ad [illegible] mitti aquam, quæ magis prompte [illegible] in Hydrope, quam pus in Empyemate, [illegible], & [illegible] [illegible]. Itaque magna [illegible] a Medico [illegible], aut tentanda talis sectio est, & [illegible], in [illegible] desperatione, optime primo loco perpensa Ægri [illegible], [illegible] ad [illegible] necessario.

9 [illegible] operationes [illegible], [illegible] est, & [illegible] nonnullarum partium [illegible], ut Nasi, Labiorum, & Animi, quæ [illegible] [illegible] nostri ævi [illegible], [illegible] nihil momenti ad vitam habent, [illegible] ad [illegible], & [illegible] ad aliud quotquam [illegible] inferre. Medicus certe, qui [illegible] possint, poterit has operationes [illegible], [illegible], [illegible] magni [illegible]

nisi velis operationi non recte [illegible], [illegible] possit inde gangrænam, seu sphacelum, & partium [illegible], quæ tamen a peritissimo Chirurgo, & in similibus operationibus experto non difficulter evitari possunt.

10 Est & quidem chirurgica operatio circa palpebras [illegible] cum quidam palpebris conjunctis, [illegible] possint, [illegible] necessitas [illegible] aperiendi ipsas palpebras, quod opus manuali fit ab ipso Chirurgo [illegible], quibus apertis, ac disjunctis oculus inde [illegible] ad sua munia obeunda aptissimus. Operatio hæc per [illegible] non videtur, & tuto a Medico [illegible] potest. Æger autem [illegible] ob [illegible] bonum [illegible] [illegible] quam cæcus cogitur multas bonas operationes intermittere, [illegible], quæ ad animæ salutem videntur necessariæ. Sed quid [illegible] [illegible], [illegible] operationem [illegible]? Verumenimvero veritatem hanc habere [illegible], & [illegible] palpebrarum [illegible] tota palpebra cum ipso oculo, [illegible] membranæ [illegible], & tunc operatio difficilius evadit, & [illegible] multo magis dubia est, [illegible] disjunctis palpebris interdum visus non [illegible]. Unde neque [illegible] Medicus hujusmodi operationem in his [illegible], vel [illegible] debet, neque Æger eodem modo [illegible] ad illam [illegible], nam & [illegible] difficultatem, & dolorem, & [illegible] [illegible], [illegible] periculo [illegible] non est. Cum

11 operationes in capite, Terebrationes, [illegible], & hujusmodi aliæ operationes [illegible] in capite [illegible], sed et non in aliis corporis partibus, [illegible] morbi exigentia requirunt, & [illegible], & [illegible] Medicus [illegible] Ægro autem [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] periculum esse [illegible], ac [illegible], non esse [illegible] ab omni culpa [illegible], non [illegible] [illegible], quæ quidem [illegible] illum [illegible] modo posset. Sed [illegible] comparata [illegible] periculi cum [illegible], pro [illegible] talis [illegible] est habenda, [illegible] non [illegible], & [illegible] omnino [illegible]. Quod si dubium adhuc [illegible], [illegible] operationi [illegible] futura sit, [illegible], & Medici, ac Chirurgi [illegible] hoc dubium [illegible], [illegible] omnino [illegible] in recuperatione vitæ post tales operationes, [illegible] Æger forte [illegible] [illegible] [illegible], ac [illegible] [illegible] in manus Dei.

12 [illegible] [illegible] difficilis & ipsa operatio est, neque magno periculo [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] admonet. & tamen neque [illegible], neque [illegible] [illegible] Medicus [illegible], [illegible] [illegible] experientiam ejus operationis habens. Sed Ægroto liberum est eam admittere, vel renuere, quippe cum difficilius ipsius operationis [illegible] cum [illegible] [illegible] dubium in [illegible] [illegible] forte Æger ad eam [illegible] ad [illegible] recuperandam. Cujus [illegible] [illegible] [illegible] bonam [illegible] solet; [illegible], quæ ad animæ salutem pertinent, prætergquam quod [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non solum ob [illegible], sed etiam ob [illegible] [illegible], & [illegible], quod, ut [illegible], plerumque [illegible] delinquit.

13 Lapidis extractionem Hippocrates in jusjurando non [illegible], sed ejus [illegible] permittit. Extrahitur lapis ex vesica, & [illegible] proponitur etiam extractio ex renibus; sed hæc postremo nullatenus [illegible], [illegible] notabili, [illegible] modum a Medico [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] consequentur ergo non [illegible] non tenetur [illegible] eam admittere, etiam morte præsente, stante operationis horrore, [illegible], & [illegible] magna et parte probabili [illegible], [illegible] forte [illegible], si eam admittit, & [illegible] Chirurgo [illegible]. Neque [illegible] etiam, quando [illegible] operatio (licet non omnino [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] obligationi [illegible] [illegible] [illegible]

fubi-

subeundi; etiamsi instantis mortis immineret periculum; immanitatem enim remedii, & salutis incertitudo illum exinsaret; videretur tamen non esse in culpa Medicus, qui ei etiam desperatione non spanderet, cum tam adeò dubium remedium sit, quin ex ejus praesidio nonnulli optime curentur. Habemus enim hic ejus rei quotidianam experientiam, quam observamus, plures à D. Joan. Trallio Chirurgo doctissimo, & expertissimo, cum optimo successu secari, tanta diligentia, ac dexteritate operationem peragit. Ubi ergo tam expertos Chirurgos habemus, non crediderim, in rerum desperatione, improbam extractionem per vesicæ sectionem, infirmis suadere.

14 Castratio ad aliquem laudabilem finem, & ad vitæ tutelam certe non proponitur, unde non videtur tuta conscientia suaderi posse, cum operatio sit, quæ etiamsi periculo nequaquam careat, ad mortem effugiendam nequaquam videatur necessaria: licet enim in herniis, aliisque nonnullis morbis ad eorum curationem celebretur, non videtur hernia tam magis moveri, ut mereant, carnificina hac innoxie curari, maxime cum plurima remedia minoribus illa opitulari, pluris enim ex mea sententia facienda existimo, quæ ex castratione sequitur, quam quodvis incommodum, quod ex hernia sequi posse timeamus, ac pene dixerim, pluris eam faciendam, quam ipsam mortem. Quamquam vero tota quolibet videatur castratio in viris, in fœminis certe nullo modo tuta est, ac nullo modo suadenda, vel tentanda, sine gravissimæ culpæ, & inhumanitatis nota; barbaris ergo omnino relinquenda, quamobrem de ea non est, quod quippiam addam, cum vix ulla de ea cognitio reperiatur, ne per nomina quidem apud plerosque nota sit.

Denique aliis omnibus chirurgicis operationibus, quæ fieri possunt, in quantum Medicus suadere, vel tentare poterit, in quantum magna ex parte tutæ sint, & ab omni notabili periculo absint, eam alius non sine conscientiæ gravamine inveniet, aut peragit. Inferius autem eo tantum sustinere tenebitur, in quantum non magnos cruciatus sint, ex una vel altera vero salutem probabiliter promittant, & ab imminente vitæ periculo hominem eximunt; ubi enim adsit magnus crucians cruciatus, ubi dubium sit de successu, ubi magis prosecurum, ac notissimum sit, ubi imminens periculum magnum est, æger potest tuta conscientia dissentire, & Medicis præceptis non obedire. 15

LIBRI OCTAVI
TITULUS TERTIUS.
DE CLAUSURA MONIALIUM.
Continens Quæstiones quinque.

I. Quid sit Clausura, utrum nova, & quibus ex causis Moniales possint à Clausura exire.
II. Utrum propter Pestem, & Lepram, aliis morbis ista justa causa exeundi à Clausura.
III. Vigente Peste, aut Lepra in aliqua Clausura, liceat, an infirmæ ab ea exire permittantur.
IV. Moniales Lepra, vel Peste infectæ, & à Clausura dimissæ, si sanentur, quamdiu teneantur ad Clausuram redire.
V. De Monialibus, quæ in culpa aeris ipsius Clausuræ infirmantur, & in quibus casibus videatur adesse justa causa relinquendi Clausuram.

SUMMARIUM.

1. *Quam laudabilis fuerit, Moniales perpetua clausura obligare.*
2. *Nullus in causis licet Monialib. deferre clausuram.*
3. *Intuitu summi Pontificum in concedenda Monialibus exitum à clausura, meminere Epidemiæ, Lepræ & incendii fuit, ut illa propria fuisset exhibenda.*
4. *Clausura quid & à seq.*
6. *Clausuræ etiam summam fuisse fit norma.*
7. *Epidemia nomen quomodo sumatur in Bulla Pii V.*
8. *In eminib. causis ob quas clausura deseri permittebatur, respicitur salutem universalem, non particularem.*
9. *Pestis quid, quid Epidemia.*
10. *Lepra utrum sit justa causa relinquendi clausuram.*
11. *Magis urget causa exeundi à clausura in Lepra, quam in Peste, & cur.*
12. *Vera Pestis semper dependentiam habet ab aliis contagionibus.*
13. *Contagium esse oriunt, effectus causa vigente ipsa Pestis.*
14. *Pestis datur sine Contagio.*
15. *Contagium duplex.*
16. *Ubi in Lepra, & aliis contagiosis fimul, & malignis morbis, magis expediat infirmas exire, quam sanas à clausura dimittere.*

QUÆSTIO I.

Quid sit clausura, utrum nova, & quibus ex causis Moniales possint à Clausura exire.

Magnopere Christianæ Reipublicæ decoris, ac laudabile consilium fuit illud à summis Pontificibus, & à sacrosancta Tridentina Synodo concessum, & in inviolabilem obligationem invocatum; ut Virgines, quæ suam castitatem Deo voverant, & in monasteriis religiosissimis obstrictæ commorantur, perpetuæ clausuræ votum emitterent, ut habetur in eodem Concilio Trident. sess. 25. c. 5. & in bullis summorum Pontificum, præcipuè verò Bonifacii VIII. Pii V. & Gregorii XIII. Necesse enim est, quam ut scriptis monstrari possit, quanta, & quanta scandala evitentur.

Quoniam autem multa accidere poterant, propter quæ necessarium foret, Moniales à prædicta clausuræ obligatione eximere, ad id maxime respicientes Pontifices, ex quorum causa narrasse Monialium casus non perire, aut maxime laedi possent, eosque casus in suis constitutionibus promulgarunt, dicentes Moniales non posse à clausura exire, nisi ob magnum incendium causam, aut majori parti vitæ insidiantur. Secundò, ubi Epidemia vigeret, & ea cum violentia ob contagium mihi morbi exinde insurgeret, ac tertio ubi aliqua Monialis Lepra infecta alias inficere verisimiliter posset, nisi claudunt dum tractum, in omnibus enim, ac singulis hujusmodi casibus consulere volentes universali periculo, & indemnitati ipsarum Monialium, permittentes idem à clausura ingredi, & alia eorum de genere, servato tamen, & conditionibus ab ipsis Pontificibus indictis. In harum enim causarum igitur recensione, & magnum incendium exceperis, plura possunt à Medicis Canonistæ perceptui, & plura ab ipsis Medicis animadverti. 2

Cum ergo de incendio non videatur quicquam à nobis peculiariter dici posse, illud tantum per transennam cum Canonistis advertamus, quod eam intentio summorum Pontificum in permissione exitus à clausura ipsis Monialibus fuerit cum universali 3

V. Zacchia quæst. Med. Tom. II.

salutis ipsarum, ut sæpe fit ob imminentibus vitæ periculis timeatur, non solum ad incendium sese constringisse illas dicendum est, sed succedere pro exemplo ciose esse, & voluisse hanc permissionem in alia quacumque simili causa locum habere, ut si fluminis inundatione Monasterium obruere minaretur, aut ipsum Monasterium summa ruina immineret, aut militum hostilium incursus, aut aliud quid simile. Res quum igitur est, et de peste tantum, & lepra nobis sermo instituendus sit.

4 Sed ante omnia videndum primo est, quid sit clausura, ut constet, de quonam ea verba faciamus. Bonacin. *de clausur. quæst.* 1. punct. 1. n. 2. eam sic definivit: Clausura est locus, intra quem moniales sistere debent, & e quo egredi nequeunt sine violatione præcepti, aut etiam voti. Nos magis concisam definitionem afferemus, dicendo, Clausuram certum locum esse, e quo moniales egredi, & in quem externi ingredi sine peccato non possunt, vel clausuram esse illud monasterii spatium, quod monialibus egressum sub pœna violationis voti, & externis ingressum interdicit, sub pœna peccati: quibus definitionibus non absimilem affert Gibald. *de claus. disquisit.* 1. 1. 2. §. 16. n. 19. Moniales ergo ex voto huic clausuræ perpetuò constringuntur, neque aliter, quantumvis gravi, imo gravissimam ex causa eam violare possunt, aut deserere, etiamsi de vita negotium ageretur, nisi causa ejus rei in sit, ut universum Monasterium certe ex ea periclitetur, qualis esset magnum incendium, epidemia, & lepra; aliam nulla alia causa, quæ tamen particularem illarum respiceret, sufficiens esse potest, manentibus in suo robore Pontificum constitutionibus, ut Moniales à clausura sese eximere possint; quod si aliqua ex Monialium casu morbum aliquem lethalem pateretur, qui non posset, nisi extra clausuram curari, tunc ageret hæc specialis Pontificum derogatione, & dispensatione; nequaquam enim extendi potest per-

5 missio in casu universalis salutis lecta ad salutem particularem, ut clare videmus factitatum, & signanter in Monialibus Gregorii XIII. de quibus ultra. Unde in primis nostræ partes sunt, et de cautis à Pontificibus propositis pro clausuræ relaxatione ad ipsarum medentem dispiciamus; ante tamen discutere operæ pretium est, utrum clausura humanæ saluti sit, aut possit esse noxia, & videtur primo fronte, quod non possit esse nisi summe noxia, quæ homines nulla alia ra magis libere ad tuendam salutem sui debent, quam aëre libero, & aperto, ac vero pro temporum, & hominum conditionum, & ætatum ratione; ut clausuræ cer, cum ... semper sit, huic temporum, conditionum, ætatum, aliorumque rerum varietati minime possit contrariari, ut patet, & si quidem mutare longitudinem aer unde futurus est, si est clausus in cr... non putent esse nisi noxium: & sic de singulis, unde mirum non est, si in ejusmodi Monialium tam frequentes infirmitates conspiciuntur longæ, & contumaces, & quæ a curationum infirmitatum more temporis deviant, ut non potius superstitiosas causas, quam naturales habere ducerentur: quæ non solum naturalibus remediis non cedunt, sed in pejus irritantur, & augentur ex sumptis, & tamen hæ ipsæ infirmitates, viris alienis, qui non tantopere afferunt quam diligerent, aut certo secedunt, commodum, ac citius evincuntur, cum summum remedium in hujusmodi morbis sit, cœlum mutare, quod Monialibus ex lege clausuræ rigore denegatur, nemque notum sit, & a Medicis comprobatum, ut ex Galen. habetur *libro* 1. *sive Medic.* c. 3. plurimum cœlum esse, quod ægrum facit, certe deducendum hinc recte videtur, quod cum sæpissime ex ipsius clausuræ angustia plures ex Monialibus in prædominantes morbos incidunt, clausuram esse illis exitiosam, ut experientia comprobatur. Quæ tanto magis ut evidentiæ videntur, quanto salutis clausuræ, ut tum dicetur evidenter patebit, nunquam permissa censetur in gratiam particularis salutis, cum nulli Moniali liceat, ob morbum aliquem, ex quo etiam certo periclitetur, nisi à clausura exeat, clausuram deserere; neque comprehenduntur hujusmodi saluti sub Pontificum dispensatione, quæ in tantum habet locum, si quatenus morbus cujusvis particularis possit redundare in damnum universale, vel scandalum, vel communicatione ejusdem morbi ob contagium, & ideo non indifferenter in omni morbo, etiam lethifero, & qui non, nisi extra clausuram curari posset, confirmari eorum locum habet, sed tantum, ubi habeat adjunctum contagium, & cum contagio aut notabile scandalum, aut vitæ periculum ceterarum, & ideo Lepra tantum, & Epidemia nominantur, quia & ob utrumque & ob ... & communicationis periculum e contagio, vel ob eadem contagii notabile scandalum contineant. Quamvis eum non ad particularem ... salutem, si clausura solvenda est, nove Pontificum dispensatione opus esse, ut visum est in Monialibus Gregorii XIII. & forte in aliis, colligere licet, quod ex rigore legis ipsius clausuræ nulla habita sit ratio salutis particularis in ejus solutione, sed tantum salutis universalis. Quibus sic stantibus, dicendum videtur, clausuram esse humanæ vitæ minime commodum, imo esse summe noxiam, præsertim cum tam rigide imposita sit, ut neque ex ... certissimo periculo mortis solvi possit, nisi ex speciali Pontificis derogatione, quæ tamen non ita frequenter fuisse esset ob frequentiam hujusmodi casuum, ita ut forte inanis evaderet prædictæ legis clausuræ rigor, qui non nisi in maximum vinculum, carumque sexum prudentissime impositum videtur.

Verumenimvero hic non obstantibus, secus videtur dicendum, Clausuram nihil habere, in se vitæ contra Virginum Deo dicatarum salutem, imo potius eis esse summopere, & undequaque proficuam; ipse enim proverbio libertatis eliminem, & leviandi necessitatem virtute plurimum, & secundum plurimum utilis est, quæ natura nostra quantum summopere indulget ... in communem, tantopere proficuit ... contrariis ... uniformiter, & mutationibus non subjecti, quum quidem vertimur non cum ... in ipsa religionis, tamquam inquam, quam seminis conspicimus, & experientia perpetua comprobamus, ut ad hoc ulterius probationes adducere nullum omnino opus videatur. Nec quicquam refert, quod clausæ peculiares virgines in clausura infirmitatibus ... quales ... communes sunt, nam ... quod illis hoc ex vitio clausuræ non accidit, quia etiam in iis ulterius usque morbis diligenter, ut aliæ virgines, & mulieres clausuræ non detentæ aggeruntur, dein etiam, quod ex clausura illis id fieret, non tamen clausuram dicendam, elementum esse noxium, satis enim est, si pluribus, & incolumem plurimum sit salutaris & ex natura sua non sit noxia, quia quæ ex natura prosperissime ... in pluribus, & secundum plurimum, eodem modo contingunt. Unde concludimus, quæ ex deductis adducuntur ad confirmandum, clausuram corporeæ saluti esse noxiam, cum quotidiana experientia id fieri manifeste convincitur, cum certum unum Monialibus unquam, aut plurium accedere similibus morbis tentatum, quoties in ullo hominum genere observabis homines vitam in longiæ protrahere, quam in ... mulieribus, quas clausura detinet. Hinc vero sectum puto, ut Pontifices in suis constitutionibus non curaverint licentiam deserendi clausuram indulgere, ob particularis ulterius Monialis salutem recuperandam, nam a Spiritu Sancto edocti cognoverunt, primo non habere clausuram hoc in se vitium, ut de se & per se unquam tales morbos procrearet, aut foveret, ut ... clausura relicta curari possent, ut ... quidem hujusmodi ... lethales dari potest, licet non negem dari morbos, qui mutatione Cœli sanarentur, & in quibus forte necesse sit, dimittere Monialem à clausura, sed hoc non sit ut vitam clausuram, sed ut naturæ ægrotantis, aut morbi, qui aliud cœlum pro sui curatione exposcit, quoties extra clausuram observetur, nam Phthysicos, Hecticos, Hydropicos, & alios id genus infirmos mutationem Cœli maxime

cure

cent amor. Deinceps sciri videtur idem Pontifices, quod etiam dimisse agere Monialibus à clausura non poterat ex hoc certa scire ipsorum expectari, quia enim ea Medicis id certo promittere codat? Itaque incertum relinquebant Pontifices clausurae rigorem, ubi nulla certitudo salutis ex hoc relaxatione promittebatur; ex quibus videtur concludendum omnino, quod eam clausura nullo modo sit [illegible] corporeum Monialium salutem, ac relaxari, nec debuerunt Pontifices eius rigorem mollire, vel relaxare, respectu particularis alicuius salutis, sed tantum respectu salutis universalis, cujus respectu & secundum primo magnum consideratur, & deinde duas morborum species, nempe Epidemiam, & Lepram: sed

7 ex quas primo obtinendum, Epidemiam nomine accipi à Summis Pontificibus pro vera peste, ut facile demonstrari potest, si concursus permanserit ex propositione, quod si omnino hoc casus, propter quem

8 iidem Pontifices permiserunt Monialibus exire è clausura, pro oculis habuerunt in mente totius monasterii bonum, & universi coetus ipsarum Monialium salutem, adeoque non simpliciter in qualibet incommodo hanc permissionem voluerunt habere locum, sed tantum in magno, ut quo vel omnes, vel major ipsarum pars periclitari possent: idem enim de Epidemia, & Lepra est dicendum: nam Epidemia, hoc est, vera Peste, propter contagionem, aliis periculum, cui subjacebant consortes eiusdem Monialium, vult est justa causa deserendi clausuram, hic etiam de Lepra; sed hoc periculum imminere tantum in vera peste, non tamen in simplici Epidemia, cum Pontifices de vera peste loquantur, non de simplici

9 Epidemia. Est autem post eos has Epidemiarum, sive popularium explanatum, & secundum plurimum communis, ex melioribus Epidemia vero morbus est popularis [illegible] & secundum plurimum salutaris, ac benignus ut cum Gal. in lib. de [illegible] communi [illegible] omnes Medici sentiunt. Ratio vero huius differentiae est, quia in Peste praedominatur certe infectio, sed ab ipso aere contagium cum qualitate maligna venenosa & deleteria, in Epidemia vero praedominatur certe infectio, & contagium ab ipso aere aliquod est malignitatis, aut qualitatis venenosa. Modo si dicamus, Pontifices Epidemiam accepisse in sua simplici acceptione, hoc est pro morbo populari non maligno, aut venenoso, sequeretur multum inconveniens, nempe quod permitterent clausurae relaxationem, ubique legitima & sufficienti causa, cum non possit esse sufficiens, & legitima causa deserendi clausuram, cum tanto Moniales obligentur, morbus, qui cum periculo non sit conjunctus, etiamsi esset contagiosus, & non omni ex parte lethalis; si sic enim esset, cum aliquando Epidemiae producant febres Tertianas, Quartanas, Scabies, capitis dolores, & alios id genus morbos à periculo immunes, sequeretur etiam in his habere locum permissionem exeundi è clausura, quod non est dicendum, sed concludendum omnino est, Pontifices accepisse nomen Epidemiae pro vera, & legitima peste, hoc est, pro morbo pestilentiali maligno & contagioso, sic enim jure optimo licere debet Monialibus ad evitandum illud periculum quod illis ex contagio imminet, deserere clausuram, vel infirmam egere, nam tunc censendum, causam esse legitimam, quando adest hoc periculum universalis salutis, quo absente, causa non est amplius legitima. Et ipsum confirmatur ex verbis

10 constitutionis Bonifacii VIII. ibi, *Nisi forte tanto, ac tali morbo evidenter aliquam earum laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari*: quae verba referens, & declarans Gibald. *de Claus.* c. 6. §. [illegible] dicebat. Itaque solum causam egrediendi Bonifacius jure dicit esse morbum, cui intra monasterium sine aliarum periculo, & offensione remedium afferri non potest: unde idem Gibald. in *prox. praeced.* §. [illegible] n. [illegible] formam universalem in hac re doctrinam determinavit dicendam esse, exitum è monasterio permittendum esse Monialis, propter inevitabile aliarum periculum in ejus commoratione. Attendant ergo semper in hac permissione salutem communis, quae periclitari [illegible], non autem particularis. Quid si liceat, convinco quonam ratione scire possimus, Pontifices nomine Epidemiae hic non significasse veram pestem, ut ex illis idem Gibaldinus [illegible] dum contenderit debent in Epidemia ad hoc, ut sit justa causa, et sufficiens, duo tenendi Monialem à clausura, primum quod sit contagiosa, [illegible] secundum [illegible], ut sit periculosa, maligna, & cum [illegible] periculo, ut clare [illegible] ex verbis Bonifacii VIII quatenus hic sic [illegible] cogimur, Epidemiam tamen à Pio V. intelligi morbum committentem contagio, & periculo insignem, ut si hic morbus pestis vere non est, quid tandem erit vere pestis? hi enim duo conditiones nulli alii morbo convenire possunt, nisi pesti, dummodo cum hic etiam communis sit & Epidemicae complexionum, quod morbus communis, & Epidemicus habebit secum contagium, & periculum, seu lethalitatem, vere pestis. Nec me latet autem, quod Pontifex licet sit nomine Epidemiae, non posse dici etiam, ut legitimo nomine pestis, quia non omnino [illegible] videtur locutus, cum pateat, Medicos nonnullos etiam pestem Epidemiae nomine comprehendere, quod testatur quoque ex Junioribus Tiraq. *lib. 1 de leg. connub.* part. [illegible] & ex Medicis [illegible] hoc ipse Tiraquellus [illegible] ex Medicis [illegible] & tamen id praestitisse constet nonnullos Practicorum [illegible], et Velesio [illegible] *lib. 7. Physiol.* [illegible] Sanctorius *de febrib. cap. 9. et alii.* Marsil. Ficin. qui de Peste scribens [illegible] *libro sive Epidemiarum Antidotus*, [illegible] Pontifices hic nomine Epidemiae voluisse significare morbum communem, contagiosum, & perniciosum, ego nihil moror, etiam hunc et talem morbum veram pestem, [illegible] nomine appellemus, certum illud est, quod [illegible] periculo ab hoc morbo immineat debeat esse grave, & certum [illegible] non lente erit, quod ex hoc morbo secum Moniales contrahere possint contagium, nisi cum contagio [illegible] vita [illegible] in evidenti, et manifesto periculo.

Sed ut ad illud redeam, unde digressus sum, dico iterum, atque iterum permissionem tantum à clausura, vel exeundi [illegible], vel permittendum id ipse fuerit, semper factam respectu universalis salutis, quam [illegible] videtur, [illegible] in suis a Pontificum constitutionibus habere posse verum id, quod [illegible] & [illegible] Navarro, & post ipsum, & alii [illegible] Sebast. de Soto *in libell. de infirm. ob quas Moniales* [illegible] *foras dimitti possunt*, nempe Pontificum dispositionem respicere [illegible] periculorum Monialium [illegible], unde volunt, [illegible] morbos, qui non possunt [illegible] ipsam clausuram [illegible], & [illegible] periculosum [illegible] soliditatem [illegible] Monialium: nam hoc esset aperire omnem amplam portam huic [illegible], ac [illegible] dimittere Moniales à clausura, ob morbos ab ipso recensitos, [illegible] monasterium aliquod offendet, [illegible] una, [illegible] Monialis [illegible] morbis effecta non reperietur, ut est Hecticus, Phthisis, Epilepsia, Cancer, Melancholia, Scrophulae, qui morbi [illegible] ab ipso Sebast. de Soto numerantur, et pro [illegible] dicuntur, ut praebeant legitimam causam dimittendi Moniales è clausura [illegible] ego illud inculcare [illegible] debeam, nihil omnino cum constitutionibus Pontificis habere commune particularem alicujus Monialis salutem, neque unquam hoc Pontifices habuisse in mente. Et si quidem justa causa [illegible] videatur deserendi clausuram alicui Monialis, ob propriam salutem recuperandam concedenda, [illegible] in virtute dictae summorum Pontificum constitutionis [illegible] potest, sed egebit semper nova [illegible] Pontificis dispositione, ut alias dixi.

Caeterum à veritate omnino abest illud, quod in

[illegible]

[illegible]

SUMMARIUM

1 Permisso Pontificum facta Monialibus, ut exire possint à clausura, [illegible] universalem [illegible] non particularem.
2 De Jure [illegible]
3 [illegible]
4 [illegible]
5 [illegible]
6 [illegible]
7 [illegible]
8 [illegible]
10 [illegible]
11 [illegible]
12 [illegible] num. 17. 18 & 19.
20 [illegible]

Utrum præter Pestem, & Lepram, alii morbi sint [illegible]

QUÆSTIO II.

[illegible]

Schedi. Sacr. in Cor. tract. proprie de Infirm. ob quas Monial. exire possint a claus. Propositione 2. § 4. Filiationem vero opinionem sequentes, & sententi plures, & ipse Barbosa loc. cit. n. 21. Secundum quam opinionem nulla causa subsequente clausuram potest esse legitima, nisi respectu ad vitæ periculum, & eo concedatur à Pontificibus exitus a clausura ipsis infirmis, non ut ipsæ curentur, sed ut infirmitatem, & pestilentiam, quod succedere posset non admittit à clausura remotam.

4 Modo si hæc opinio vera est, ut verum ipsa existimo, non item facile pronuntiandum esset de Lepra, quam de Peste, quia Lepra nunquam suo contagio tam efficacem causam esse potest contrahendi similem morbum, ut Pestis; non enim ejus contagium ita communicabile est de uno subjecto in aliud, neque tam inevitabile est, ut contagium à Peste emanans secundum communem bonorum opinionem, ubique ideirco non dicere, qui sit cum morbo, hanc opinionem non esse undequaque veram, dum Pontifices pro causa legitima, relinquendi clausuram admittunt ipsam lepram, quæ videtur minus respicere salutem universalem, ut saltem hoc indulgentia id sibi voluerunt, ut Monialis illa leprosa propter salutem consuleret, non universaliter inclusura, nec particulariter universalis salus, cum, ut dictum est, ejus contagium neque ita facile communicabile, & facile universale sit. Et tamen hoc non obstante probabilior videtur prior sententia, volens, causam relinquendi clausuram juxta Pontificum dispositionem non esse legitimam, te putans, nisi respectus universalem Monialium salutem, cujus tamen commoda rationem habuerunt Pontifices, nihil omnino de particularium salute disputantes; nam non nego propositionem illam veritatem habere, quod de jure utique cuicunque liceat propriam vitam tueri, sed dico non competendi id, quod pertinet ad salutem particularem sub hac dispositione respicerente salutem universalem: licet nunc petere possit aperitionem eundi à clausura, si propter salutem propriam tuendam contingat Monialis permittererur exire à clausura, cum etiamsi alicubi hoc in particulari liceret, in quantum nullo alio vit daretur Monialis recuperandæ sanitatis, nisi exeundo à clausura; hoc non solum, quam frequentissime hujusmodi casus succederent, cum nullum omnino monasterium sit, in quo non una, vel altera, sed plures simul Moniales reperiantur tali infirmitate gravatæ, ut in clausura permanentes nullo pacto earum possint, quæ tamen extra clausuram facili negotio salutem recuperarunt. Non ergo quotquot de hoc particulari Monialium salute in suis constitutionibus determinarunt Pontifices, & ideirco quandocunque detur hujusmodi casus, ut Monialis ad recuperandam sanitatem cogatur à clausura exire, tunc specialis indulgentia esset: quia sub generali dispositione nihil de hoc determinatur. Quod autem usi, quærendum videtur an præter Pestem, & Lepram alii morbi dentur ut altitudine hi morbis similes, ut non minus quam illi possint perfecti, dein ea plane causam Monialibus exeundi à clausura. Ego

5 extra meum penitus non vagabor, si quæcunque circa hoc proferam, utrum attentum, quæ ad Medicum pertinent, proponendo tam maximum magis distinguendi sint, ut dicam primo contagium & quoad eum agendi, & quoad salutis periculum non ultra unum, eorumque species, tum magis quidem contagiosi simul sunt, & periculum afferunt, ubi vero periculo vacant: item aliqua lectissime contagium communicant, ut præcipue, alia difficilime, ac item Morborum enim, qui cum periculo sunt contagiosi, alii sunt cum particulare periculo, aut in longum protrahendo tandem tamen periculum afferunt. Morbi contagiosi sine periculo sunt scabies, & alia quædam cutaneæ infectiones, lippitudo, vel ophthalmiæ, scrophulæ, & si quæ hujus formæ sunt. Contagiosi cum periculo præsentaneo sunt Pestis omnes, tum quæ cum communicabiles, & variolæ, cum pestis characterem habentes, nempe cum ab Aëris alteratione, & putrefactione originem habent. Contagiosi cum periculo, sed non præsentaneo, sicut Phthisis, Hectica febris, Epilepsia, Lepra, morbus Gallicus. Morbi porro, qui facillime communicantur per contagium, sunt in duplici differentia, nam alii communicantur facillime à quolibet subjecto in quolibet, & quocunque tali modo, ut morbi vere pestilentes, alii communicantur tantum ad certas personas in certas, neque indifferenter quacunque ratione, ut sunt Hectica febris, Phthisis, Catarrhi, & alii nonnulli, & ipsa etiam Lepra. At vero 6 Pestis habet secum, ut ejus, tantam contagii vim, ut non solum communicetur à quolibet subjecto in quodlibet, sed etiam quacunque ratione, neque solum contactu & cohabitatione, verum etiam per infectionem, & fomitem vel, ut aliqui loquuntur, unde & in juvenibus & senes, ut viri ad mulieres, ut mulieribus in pueros, ut pueri in juvenes, & similiter in quoscunque in quemcunque transeunt. Sed tamen sententiu non propter tantumdem communicabile ab infectis in non infectos transire solent, sed propter Aëris putrefactionem disponentium promptum quodlibet corpus ad ægrotandum, unde vulgo in contagium culpa requiritur, si quis ægrum tetigerit, aut ea quæ ad ægrum pertinent tetigerit. Sed quemadmodum nunc, necessario non nunc est commemorare sequentia. Au vero Phthisis, Hectica febris, & qui alii morbi his similes sunt, non tam facile communicantur quocunque subjecto in quodlibet, sed promptius quidem communicantur iis, qui conversatione ægroti sunt, iis, qui ætate sunt teneriori, & his de in primis quicunque, nisi cibus eundem dispositionem ad talem morbum contrahendum. Lepra autem difficilius communicatur à senibus in ipsos juvenes, facilius in pueros, & facilius ab ipsis juvenibus in senes, & pueros, nec tamen ab omnibus transfertur indifferenter in omnes, sed in eos promptius, qui in Naturæ aliquam dispositionem fortiuntur ad talem morbum contrahendum.

His ita præstitutis, cum de Peste nullam hactenus intervenire rationem, videndum, utrumque alius morbus detur, qui easdem conditiones habeat, quas habet Pestis, ut eorum tantam probare possit Monialibus exeundi à clausura, & absolute dicendum, nullum omnino morbum dari posse, nisi ipsa Pestis sit, 7 qui cum Peste in hoc comparari possit. quemquam unum negari non potest, dari posse quosdam morbos, qui & parum vim contagii, & pari etiam periculum, ac eodem pernicium secum habeant, ut Pestis, nunquam tamen habebunt causam universalem, ut vera Pestis & ceteri morbi pestilentes, nam dico atque morbos habebit causam universalem, & erit Epidemialis, infamiant contagio, & periculo universalis, tali vera Pestis, utque hic impropria judicatio sit in lucum Pestis scilicet causam Monialibus relinquendæ clausuram, quæ universale Monialibus salutem exponit manifesto vitæ periculo, quod neque de Lepra, neque de Phthisi, neque de Morbo Gallico, neque de alio quocunque contagio, & periculoso morbo, nisi simul Epidemialis sit, verificari potest. Ex quibus deducendum, ut nullo alio morbo, præter Pestem, Moniales sub ea possint exeundi à clausura, quia talis morbus, qui habeat omnes Pestis conditiones, atque tamen Pestis sit, neque datur, neque dari potest.

Sed quod determinandum de Peste particulari? 8 nam, ut ex Gal. sæpius dictum, sed quasi est .... o quæ datur Pestis quidem particulariter unius domus, vel unius monasterii, cum semper peste ut plurimum ipsius domus, aut monasterii, ut plurimi a pluribus notatum est, & observavi me etiam nec ipsi non semel, & sæpenter præsertim unius vocati in monasterio S. Columbæ in urbe, in quo monasterio, habitantes ea quadam certa monasterii pestis, maligno quodam, ut vere pestilenti morbo sunt prorsus perniciosæ, exteris incolumibus permanentibus. Circa infectionem ergo totius monasterii non esset dubio locus, quod liceret omnibus monialibus exire à clausura & sibi consulere ad evitandum vitæ imminens mortis periculum, quod sunt magno cum periculo brevi, quam cum Pestis universalis vigeret, & ut

& ver totius etiamsi cui provinciæ esset infectæ … tenet enim, ut etiam admonui, nulla causa magis prævideri, esset obstaculi ad contrahendam pestem, quam loci & ea in mutatio, non tantum, inquam, loci non infecti in infectum, & boni in mali, quam etiam infecti, in non infectum, & mali in boni. Unde … Pontificem, & Sacri Concilii Tridentini indulgentiam magis habere locum … in peste periculum ipsius Monasterii, quam … Major dubium … posse, ubi … pars esset infecta, ut … non … libero prompta … ad dubium … quod … certi monasterium clausuram exire, cum posset … partu … ipsius monasterii, ad non infectum … (modo id commode fuccedere possit) tamen hoc non redditur … ab … periculo, quia facile esse, ut infectio communicaretur, etiam … adhuc non infectæ, … solet, quod una pars inficiat aliam. Itaque videtur
9 dicendum, quod ubi periculum hujusmodi infectionis immineret, Pontificum permissio habere possit locum, aliter verò nequaquam.

Sed adhuc de peste particulari illud erit discutiendum, utrum dato, quod … totum Monasterii peste detineatur, non quidem … sed … commune, sed … particulari … nec frequenter fieri solet, licet locis … cum … exire, ubi clausuram detinere; … Antu fundamenti … dicam, … quæ si quæ contingit … immineret … particularis peste, nunquam tantam haberi efficaciam, nisi … tum … faveret, ut propagat morbum per aliud … communicetur, … cum … adhuc … quam fieri potest, ut particularis Pestis universalis … & in causa communi simul concurret, disponente corpore ad patiendum, & ad suscipiendum contagium; neque aliter sensisse Galenum … dixit, particularem pestem fieri posse universalem. Id enim sibi voluisse illum dicere, quod particularis Pestis, concurrente … dispositione, fieri posse universalis, cum impossibile … sit, universalem ac communem morbum non habere universalem ac communem causam, ut notum est.

10 Quod ad Lepram attinet, illud primo in mentem revocandum, cum ut hic morbus esse contagiosus quidem, sed … communicari, & non cum … periculo; … tamen … ipsa Lepræ morbus, neque morbus … est, qui communicatur prompte … quolibet subjecto … quodlibet, & quocunque ratione sufficienti, sed … à certis personis … certas, & communicatur magis per longam … cohabitationem & conversationem, & … respiratione Leprosi, … indumentorum, quibus indutus fuerit idem Leprosus. Ergo morbi, qui eandum naturam cum Lepra sortiuntur, nempe qui contagiosi eodem modo … cum periculo … licet non … & cum quodam horrore, debunt & ipsi legitimam … ad … subjectum, vel … clausuræ, … dispositionem facta in constitutionibus summorum Pontificum.

11 … Canonistæ, ut Sanchez, Lelamus & Bonacina, apud Gibald. de Clausur. cap. 6. § 6. disq. … num. 35 & post hos Sebast. du Secco loco … proposit. 3. huic morbo similes fecerunt Cancrum ulcerosum, Elephantiasim (quæ differt à Lepra, cum … Elephanti … fit, quam vero Lepra … & Leonina dicta) Morbum Gallicum, Scrophulas, & Ophthalmiam … si hæc virulentiam haberent, … multo
12 … Hecticam febrem, Phthisim, Epilepsiam & Melancholiam, sed hæc horum Doctorum sententia multas patitur difficultates, & videtur ut cedere … permissioni à Summis Pontificibus factæ ob … Peste & Lepra, cum tamen non … in prænominatis morbis conditiones, quæ … in Peste & Lepra, & quorum respectu

… sunt Pontifices ad eam permissionem concedendam. Sed … quantum ego … Doctores … Pontificum … qui respiciendo … communitatem Monialium, & publicum … bonum, ac commune periculum, quod immineret, cum … possent ab infectione … concessioni … vel ejiciendæ … vel … clausura ipse … At vero hi Doctores non solummodo … beneficentiam, ubi periculum est commune, sed ubi … est particulare, atque solum ubi adest periculum contagio, sed ubi … horror & tristitia, … Moniales possent, … infirmæ similibus morbis detinerentur, ut ulterius, & in summa, … Doctor de Sacco, indulgentiam Pontificum esse … omnium casum, in quo Monialis aliqua infirma … morbo aliquo magno, ac periculoso, si aliter non posset … Verum … non … in hac … nec … Pontifices … haberunt tales … qui … opinio … constitutione, cum … prudenti … quod … in gratiam … periculo … Imò, … ubi … non tolum … habeu… Pontifice … sed neque habe… … tam … huic permissioni … à clausura … singulis … Moniales … clausura … Monasterium … in quo hujusmodi morbi … Monialis aliquo morbo … magno, … periculoso laboret, … posse … clausuram … Pontificum dispensatione, cum non comprehenderetur sub prædicta dispositione, quæ … in gratiam … Monialium … omnino, … horum Doctorum … 13
… si … opinionem, ut dicendum, Pontificum … in … universalis … in morbis contagiosis Pestis & Lepræ, … in morbo, … communicari … Monialium … morbos videtur … similis Pesti vel Lepræ, ut … conditiones … necessarium fore.

Lepræ … contagio & periculo, … alius morbus, similis est Phthisis, licet Lepra hunc … habeat, ut horrorem, & tristitiam … & tamen cum … ut supra diximus, Lepræ contagium non … communicabile, … personas, & non … modo, et lentu procedere, … effectu præsentaneum periculum, videtur adhuc esse magis … hanc permissionem, cum possit Monialis, … absque violatio- 14
… clausuræ, & … periculo … vere, … succedere, si … cum … & consuetudine cum … abstinere, et maxime illæ, quæ majorem dispositionem … Lepræ contagium, ut … exempli gratia … melancholicæ … & … in vita … cum … infectis … Insuper ipsa infecta segreganda esset, & … sine ubique frequentatio … prohibenda. Ipse infecta … cum … plurimum quoad … poterit, … debere … intereaque … medicamentis … tuendus; ipsaque … in victu … abstinere deberent à quibusdam … & … usu facile infectionis … aliquando vel infectu … cum morbo … & sic ubique … clausuræ possent salutis Monialium … in … defendi etiam Gibaldus. de Clausur. cap. 6. disquisit. 1. § 6. consil. … num. 35.

Ut

Ut verò adhuc magis magisque convincamus Navarri, & aliorum Doctorum opinionem, quæ Pontificum permissionem nimis ampliare videtur, ante omnia morbos alios ab ipsis pro legitima causa relinquendi clausuram admissos, non secus ac pesti, & lepræ. Eos morbos docent [illegible] in conditionibus namque, quod sint adeo periculosi, ut [illegible] certo mortuum ex iis sit, nisi [illegible] aliorsus, etiamsi nullo contagio aliis monialibus nocere possint. Ita Navarr. tom. 4 de Reg. n. 49. quod ad eorum opinionem roborandam Gregorii XIII P. M. breve producit, per quod impertitur licentiam [illegible] sanctimonialibus, ut ob periculosam quandam infirmitatem, quam patiebantur, exire possint a monasterio, & ad propinquum Prædium, vel [illegible] domum se conferre, [illegible] integra recuperassent. Sed hanc Navarri [illegible] dicam (licet [illegible])

15 [illegible] privilegiatam, sine indultum [illegible] monialium [illegible] quod [illegible] concessum [illegible]. Non enim [illegible] Gregorii XIII. particulari [illegible] Monialis facta dispensatio universali aliorum Pontificum, & Concilii Tridentini, nam [illegible] Monialis illa speciali breve, ac [illegible] universali dispositione, sed [illegible] dispositione universali [illegible] respectu [illegible] particulari, oportuit, ut Pontifex speciali breve [illegible] dispensaret [illegible], at quod [illegible] universali [illegible] Pontificum, & Concilii non licebat ex particulari Pontificum [illegible] licere. Unde palam fit, quod [illegible] Navarri [illegible] Canonistarum, & Sebastiani de Soto [illegible], quando Summi Pontifices, & SS. Tridentina Synodus [illegible] particularem Monialium [illegible], [illegible] verbatim, [illegible] Pontifices [illegible]

16 [illegible] Pestem nominatim, & Lepram, & [illegible] omnino hos [illegible] morbos nominatim, [illegible] maximè [illegible] natura pestis, & lepræ, [illegible] hanc concessionem [illegible] Monialibus, ob periculosum morbum, qui [illegible] clausuram curari possit, à clausura [illegible] sanari [illegible]; sed hæc [illegible] aperitur, [illegible] facta ob pestem & lepram, [illegible] habent [illegible] conditionem [illegible]. Quod si, [illegible] vitam [illegible] quod [illegible] Monialis [illegible], [illegible] clausuram, ab ipsis [illegible] morbi [illegible], [illegible] à clausura [illegible] interventu dabunt, [illegible] tunc considerandum, quæ [illegible] valvam, [illegible] mihi [illegible], Pontificum permissionem [illegible], respectu [illegible] Monialium, [illegible] quod ad [illegible] particulariter, & tamen [illegible] habebant considerandi, & [illegible] Moniales [illegible] personalis, ac [illegible] morbi [illegible]. Cum [illegible] certitudinem [illegible], non habentes [illegible] periculosa, & [illegible] Monialis, [illegible] communicato, & [illegible] ipsis, [illegible], [illegible] Epilepsiæ nomen à Pontifice [illegible] pro [illegible] particula & contagio [illegible], non pro simplici Epidemia, & [illegible] declaratæ [illegible] Congregationem Concilii, adhærendo opinioni Ludovici della Valle Medici Cameræ Hispaniarum Regis, respondendo contrariam aliorum Medicorum opinionem, [illegible] Diana Resolut. Moral. tract. 15 & 1 [illegible] ex quo [illegible] Gibaldin. de Clausur. [illegible]

17 Volebat insuper Sebast. de Soto in suo libell. de Claus. quod ob aliquos horribiles infirmitates dementiæ [illegible] Monialis à clausura, quin sunt ex horrore, [illegible], & [illegible] tales morbos, facilè [illegible], quæ [illegible] subtilis speculatio, & quæ facilè [illegible], etiam [illegible], & [illegible] fieret [illegible] communi, ad [illegible] periculum, non ob [illegible] particularem [illegible], & [illegible] communi dispositioni Summorum Pontificum, & SS. Tridentinæ Synodi. Sed hoc non est [illegible] ipsi Sebastiano de Soto, nam dato [illegible], [illegible] manifestum [illegible] periculum, [illegible] cavendo ab [illegible], & [illegible] exempli gratia, Monialis [illegible] cancrum malignum, & ulcerosum, aut similem aliquem alium morbum, [illegible] ad [illegible] monialis [illegible], [illegible] consequenter, & [illegible] sanari [illegible] ablegatio, quod [illegible] & inviolanda [illegible]? [illegible] hæc omnia [illegible] sub [illegible] contingat in Monasterio [illegible] morbos, [illegible] Infirmariæ [illegible] morbos [illegible] medicamenta [illegible]. [illegible] si consideremus alii morbi, quos admittunt aliqui Doctores ad exemplum Pestis, vel Lepræ pro legitima causa deserendi clausuram, [illegible] desiderant, quæ requiruntur ad hoc, ut morbus [illegible] causa deserendi clausuram, juxta Pontificiam mentem. Nam

18 primò [illegible] ab ipsis pro [illegible] legitima causa morbus Gallicus, deinceps Cancer ulceratus, scrophulæ, & Ophthalmiæ, [illegible] morbi, qui & magis horribiles, & magis periculosi sunt, & magis fortè contagiosi, ut maximè est Epilepsia, [illegible] morbus [illegible] dicitur, & est Epilepsia [illegible] confirmata, [illegible] habitum, [illegible] horribiles, [illegible] qui [illegible], [illegible] morbis, [illegible] clamores, [illegible], [illegible] membrorum, [illegible] incredibilia symptomata, quorum horror [illegible] potest, ut [illegible] facilè [illegible] homo [illegible] sustinere potest, sine multa ac [illegible] animi perturbatione, et totius corporis [illegible] angore, [illegible] Epilepsiam nullus morbus Gallicus quantumvis [illegible], [illegible] maligni, nullæ scrophulæ et Ophthalmia [illegible] sævissimi morbi essent, ut in summo gradu, possint [illegible] magis morbi, an multò minus dare [illegible] Monialibus ob horrorem videndi infirmam, deserendi clausuram.

19 Sed quoddam obsecro, periculum, aut contagium commemorat in morbo Gallico Sebastian. de Soto, quod non possit à sanis Monialibus facillimè [illegible] illud enim [illegible] hujusmodi morbum, quemadmodum facilius per concubitum, ac carnalia commercia communicantur, ita difficillimè per alios [illegible] modos [illegible], ut per [illegible], per simplicem [illegible], per [illegible] ab infirmo [illegible], [illegible], & [illegible] communicarent contagium, cùm tamen difficillimè aut tarde admodum id præstare possint, evitari tamen nullo negotio possunt. Adde quod morbus Gallicus, nisi esset in summo gradu [illegible], ulceribus malignis, [illegible] capitis, ac

ni cumque fabricet, consumptus febre continua, nunquam ad tertium hominem solet ascendere, ut pedetem possit justa causa deserendi clausuram ipsis [illegible] monialibus, ob [illegible] a qua tamen sese præservare, ut dixi, facile nequeunt possunt.

De Phthisi videtur idem sentiendum, quod de lepra, etsi quod cum eo habeat secum tantis [illegible] rerum, quemquem habet lepra, potest facilius a lepra [illegible], et in [illegible], sive vocatur [illegible], quæ magis ex contagio periculosior, [illegible], communicabilis et morbus facile communicabilis e quovis subjecto [illegible], unde recte dubitavit [illegible] à Gibeldio [illegible] de Claus. [illegible] 36 quod Phthisis non sit sufficiens causa deserendi clausuram; sed illud nunc dubitem licet ne prædicti Doctoris assertione, quod nempe Phthisim [illegible], cum dixi, Phthisim non esse [illegible] causam dimittendi infirmam Monialem à clausura & [illegible], quia, [illegible], eandem febrim pulmonum deprehendunt, [illegible] capere Phthisim, habent pulmonem [illegible], cum [illegible] Phthisi [illegible] pulmonem, ex quo ipsi pulmones, & corpori [illegible] Galenum 7 Aphor. [illegible] Cels. [illegible] volunt, quod Phthisis non sit justa causa deserendi clausuram, etsi sit confirmata, [illegible] multa est, & pulmones, & totum corpus manifestissime contabescat.

Circumcum [illegible] Doctores prædicti ceteri morbus, qui pellem cutem pendent [illegible] à clausura, Rubrum, seu Hydrophobum, neque [illegible], si ad contagium, ad periculum, [illegible] & ad illum horrorem respiceremus, nam de contagio communicatur, & [illegible] plenus [illegible], & [illegible], & [illegible] habet [illegible] horribilis, sed quia tali ne Moniales [illegible] ob [illegible] possent, cum lupum possi [illegible], si [illegible] justam causam [illegible] Monialibus, eique [illegible], si ad [illegible] publicum [illegible]. Quid si ad [illegible] per [illegible] Monialem [illegible] esse à clausura, ut ceteri, cum [illegible] ad mortem, [illegible] per talis. Ponitur [illegible], ut dixi, [illegible] Moniales [illegible] Rebus causæ sufficiens deserendi clausuram Gibeldio [illegible] § 6 n. 37

Contra [illegible] Doctores inter prænominatos morbos, [illegible] nullum causam deserendi clausuram, [illegible], nempe oculorum inflammationem, sed neque respectu contagii, neque respectu periculi, neque respectu horroris in [illegible], [illegible] hi morbos convenient posse cum peste, & lepra, [illegible] communicari [illegible] per simplicem inspectionem oculorum ipsius ægrotantis, tamen [illegible] levissimum esse, & [illegible] cum labore posse? sed dico, quod [illegible] non posset, cum non videtur gravitas ipsius morbi sufficiens ad impertiendum licentiam Monialibus [illegible], ob [illegible] vera [illegible] contraherent [illegible] vitæ periculo [illegible], quod [illegible] difficilis curationis, ut plerumque [illegible] terminum [illegible] non ostendet, quia [illegible] aliquando [illegible], vi [illegible] vitæ periculo, tantummodo visio [illegible].

Quid dicemus denique de scrophulis, quas etiam præcipue Sebast. de Sot. [illegible] Monialibus deserendi clausuram, ut neque ob contagium, neque ob morbi gravitatem, neque ob horrorem [illegible] scrophulæ [illegible] pro [illegible] deserendi clausuram, cum vix, ut [illegible] facili per contagium [illegible], [illegible] non [illegible] in [illegible] periculo [illegible], quia non prædictam [illegible].

[illegible], & [illegible] habitum [illegible], [illegible] non [illegible], possent, & contagium timerent, [illegible] voluntate [illegible] ad [illegible] proprias domos [illegible].

Ut [illegible] ergo [illegible], concludendum ex dictis, nullum alium morbum [illegible] pestis, vel lepræ [illegible], [illegible] causam [illegible] permissive [illegible] clausura, cum [illegible] à contagio [illegible] periculi, & [illegible] ad [illegible] ob [illegible] ad [illegible] commmunicabiles [illegible], ut de phthisi [illegible] lepra [illegible], [illegible] ob horrorem [illegible], [illegible], quia [illegible] ob [illegible] horrore [illegible], ut de phthisi [illegible].

SUMMARIUM.

1 *Lepra infectis Monialis per vim dimittenda a clausura, quidem saltem permittere [illegible] ad vitandum contagium.*
2 *An in peste mel [illegible] sit fauces [illegible], [illegible] infirma [illegible].*
3 *Tempore pestis omnis salus in fuga.*
4 *Aeris quocumque [illegible] tempore [illegible] pestis est [illegible].*
5 *Aeris mutatio semper periculosa.*
6 *Non pestis à sola Aeris [illegible].*
7 *Non [illegible] habet sua tempora principii, augmenti, status ac declinationis, non sic quæ in [illegible] provenit.*
8 *Contagium non est [illegible] in principio pestis [illegible], ut vulgus sibi persuadet.*
9 *Illud, in peste [illegible] longe fuge, & tarde redi, quo modo intelligendum.*
10 *Pestis vigente [illegible] à clausura exire permittendum — quo infirmis [illegible] fed [illegible] potius sint.*
12 *Cur, & quanti causa Moniales peste infectis [illegible] potius à clausura dimittendi, quam [illegible] permittendum, [illegible] ob [illegible].*

QUÆSTIO III.

Vigente peste, aut lepra in aliquo clausura [illegible] an infirmis ab ea exire permittendæ.

Non [illegible] dubitari potest, utrum vigente Peste, aut Lepra in aliquo Monasterio, ac [illegible] si plures sint infirmæ, possint [illegible], [illegible] Moniales à clausura exire, cum [illegible] [illegible] & quia non evidenter [illegible], [illegible] de Lepra loquimur, & circa illam non [illegible] usu dubio [illegible], quod possit Moniales infectæ [illegible], quum [illegible], [illegible] & [illegible] cum [illegible], [illegible] infectionem periculum, [illegible], [illegible] remediis, quia à contagio [illegible] [illegible] quod non solum [illegible] saluti, & [illegible] Monialium, dimittendo à clausura [illegible], sed [illegible] saluti [illegible] infirmarum, [illegible] remedium [illegible] Lepræ [illegible] & loca [illegible], & [illegible], quod [illegible], in quibus Leprosi commorari [illegible], [illegible] suspectæ, cum vel ipsissimis parietibus hæret [illegible], et quo [illegible], ut hoc, etiam [illegible] commorantur, [illegible], tamen [illegible] facile [illegible], purgando ipsa [illegible], [illegible] à Leprosis [illegible] per longum tempus commorationem [illegible], ut [illegible] temporis progressu [illegible] permanent.

Tota difficultas est de peste, neque quippe [illegible] difficultas, nam si [illegible], [illegible] videbimus, [illegible] proprio [illegible], quo [illegible] pacto quid [illegible] determinemus? [illegible] nempe [illegible] Monasterio peste infectis, permi-

permittendam sit, cæteras omnes [illegible] quære, aut [illegible] tantum sit dimittenda, neque enim, ut dixi, simile est de Peste, & Lepra quoad contagium, eo usque ut [illegible], quia Lepræ contagium fundatur in materia lenta, & non sic le peragabili, contra vero contagium fundatur in materia magis agili, ac de facili peragabili, ita ut bene succedit, quod ejecta Moniali Leprosa, cæteræ a contagio servantur immunes, neque postmodum sit illis de novo contagio timendum, Ind ejecta Moniali peste infecta, nihilominus cæteræ non sunt omnino a contagio securæ per spiritus nempe [illegible] a fami[illegible] exsurgentes, aliquando, quod notari nullo modo possint (dummodo vera pestis sit) & exhalationes, quæ a pestilenti corpore emanarunt, non [illegible] tantum habitationem, in qua pestis infectæ commorabatur; sed hic illuc peragantes, ob [illegible] [illegible], & aggredi [illegible] ipsum Monasterii [illegible] infirmum, in ut tam Monialibus nihil omnino pro[illegible] sit, quod infectæ amoveantur, atque hinc est, quod vigentia aeris peste etiam a vicinis tam prompte [illegible] sit [illegible]. Itaque videretur potius dicendum, quod ubi Monialis aliqua pesta, non inquam, infecta, non ipsa tamen [illegible] sit a Monasterio, sed permittendam potius sana [illegible], ne ab infecto aere per infectam Monialem ipsæ quoque infic[illegible].

3 Et pro hac opinione maxime [illegible] communia perfectio [illegible] quod pestis tempore [illegible] [illegible] sit in [illegible], quum perfectionem [illegible] [illegible], quoniam infirmi & Medicorum ad hoc [illegible] congrua [illegible] [illegible] ergo [illegible] an [illegible] [illegible] in [illegible], an ejecta Moniali nullam [illegible], ne magis [illegible] immediatam sanæ Moniales habere possunt, quam [illegible] loco infecto, at [illegible] [illegible] [illegible] quamprimum possint, aliæ omnes periculo infectionis ac certe [illegible] [illegible].

Alia tamen ex parte videretur, quod non perfectam infectionis [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] contagio, quod ipsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsam infectam a [illegible] [illegible], quam quemadmodum ab ipsa infectionem, & per aeram infici possint sanæ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

4 Præterea aeris mutatio tempore pestis est periculosissima & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod dupliciter [illegible], & utraque quidem ab [illegible] probatur. Primum est, quod tempore pestis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] immunes, qui [illegible] habent occasionem aeris [illegible] [illegible] [illegible] ut sunt, qui in carcere detinentur, aut [illegible] [illegible] [illegible] in loco manent, & ipsæmet Moniales, quod [illegible] [illegible] Doctorum [illegible] [illegible]. Ratio autem est, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen tempora aeris illi [illegible] loco sic restricti, & eum [illegible] illi sola [illegible] facta est jam illi valde familiaris, etiamsi minime [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] contrariam, nullam ad [illegible] [illegible] [illegible] periculum, si vero ad aerem contrarium [illegible] [illegible], inquam [illegible] [illegible] [illegible], illud ob [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Natura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] priora jam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut illico post [illegible], ex[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & pugna ad [illegible] expellenda, & sic morbus [illegible] [illegible] hinc etiam fit, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & in [illegible] pestilenti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut quotidiana experientia nos docet.

5 Secunda [illegible], quod etiam extra constitutionem pestilentiam ipsa aeris mutatio semper est periculosa, quia variam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Novos [illegible] aquarum Tantali [illegible]*

[illegible] a patria quacunque, domoque [illegible]?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] consilium tradens. Neque, dicebat, ex [illegible] in gravem, neque ex gravi in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quamobrem, [illegible] [illegible] [illegible], tum difficilius tolerat Natura aeris mutationem, quanto difficilius tolerabit eam mutationem, si aer tam insigniter [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], [illegible], quanto [illegible] [illegible] [illegible], in quam fit mutatio, tanto majorem [illegible] habebit cum [illegible] [illegible], & sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & sic Monialem [illegible] nullo modo permittendam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] pestis [illegible], sed potius dimittendam esse [illegible], ut cæteræ [illegible], & [illegible] [illegible]. Verumtamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] periculo ipsius infirmæ, cum, si [illegible], [illegible] [illegible] multo difficilius tolerabit, quam [illegible] [illegible] [illegible], & morbo jam confirmata, certe [illegible], [illegible] Christianam charitate videtur habenda [illegible] etiam [illegible] [illegible] infirmæ, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] infirma [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], ubi [illegible] [illegible] tantum Monialis esset infecta, sed plures, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut alias [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis contra Charitatem Christianam esset. Scio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Doctoribus, [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] contagium, quod [illegible] [illegible] [illegible] in aliud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; ego [illegible], qui

6 Hippocratis dogmatibus [illegible], nullam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam ipsa [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible], contagium etiam posse [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) nullam viam [illegible], qua possim prædictis dubitationibus satisfacere, cum [illegible] sit, [illegible] [illegible] prædicta [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ob [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quoniam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ego existimo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; non ab re [illegible] illam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & primo patet, [illegible] [illegible] non fieri a contagio, quia [illegible] pestis habet sua tempora distincta principia, augmenta, status, & declinationes, ita ut [illegible]

7 [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] ad statum perveniat, tandem declinet, & omnino evanescat; [illegible] fit, ut in principio [illegible] [illegible], mox in dies [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in statu [illegible] plurimi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Hoc [illegible], quod [illegible] [illegible], facile patet, pestem non habere causam a contagio, neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible], aut pro majori parte) habere, quia contagii causa semper crescit, & nunquam [illegible], quo plures enim homines peste corripiuntur, eo magis crescit causa contagii; [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] pestis decrescere, sed semper [illegible], [illegible] [illegible] contagii fomento, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed contagium non [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]; ergo non a contagio [illegible] pestis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & putrefactionem; ergo aeris

8 alteratio & putrefactio est vera causa pestis, non contagium. Prætereà, si pestis a contagio [illegible], debe-

haberet semper procedere diminuendo, quia omne agens agendo repatitur, unde contagium à secundo communicatum in tertium, non habebit eandem agendi energiam, quam habet contagium communicatum à primo in secundum, neque quod communicatur à tertio in quartum, à quarto in quintum, & sic deinceps, habebit eandem vim, unde semper alter amittet, & necessarium erit illud omnino annihilere, at cum non ita succedat, ergo non videtur contagium posse esse causa pestis; atque hæc veritatem habere manifestissimè ostendit quotidiana experientia, cum observemus in peste particulari aliquem individui, ex quo ob aliquam consuetudinem cum infecto sæpiè proximorum aliqui infectantur; atque uno, aut altero infecto, tandem contagium suas vires amittit, & annullatur, ita ut postmodum non valeat aliis etiam cum infirmis conversantibus sese communicare.

Ulterius licet semper, ubi pestis se prodit, fomentum à contagio constet habuisse, & ab aliquo extrinseco portatam ad nos, vel corpora, aut vestimenta, vel mercium, vel aliqui comportatum, tamen, si rem attentius indagare velimus, clare observare licebit uno eodemque tempore, imo uno eodemque die, ac hora in diversis urbis partibus à se invicem multum dissitis, plures individuos ex peste, quæ ab re infecta perfici, qui possunt primo pestem comportasse, nullam habere potuerunt contagii causam, cum nullam cum re infecta consuetudinem, neque ullam alio modo communicationem habuerint. Ad quam experientiam advertere latè debemus, ubi contagii fallax, at tamen accedentem rationem temperare, ac moderari aeris, & hanc ipsam æ positionem, licet maximè observetur in Epidemia & Peste, observare poterimus in qualibet anni tempestate, præcipuè autem cum morbi plures vagantur, & uno eodemque die accidimus plures in variis urbis partibus morbo prehendi, qui vagari solet, ut Tertiana, febris tractata, Pleuritidi, Squinantia, & id genus aliis.

Neque desunt aliæ permultæ rationes ad probandum, contagium esse veram & adæquatam Pestis causam, sed causam ejus veram & adæquatam esse aeris alterationem ad qualitates deleterias & malignas, quas omnes adducere illas quidem & examinare omitto, ad opportunum locum remittens.

Ad rem nostram redeundo, dico, quod si hæc vera sint, nunquam erit tutum ipsis Monialibus sanis clausuram relinquere, & accessum etiam infecto aperientur, tum quia etiam ipsi ejectis non cessaret causa pestis, nempe aeris alteratio ad qualitatem pravam ac perniciosam, tum etiam, quia aeris pericui alium non ab ipsis removent, & si quod imminet, potest industria & cautione debita evitari, & quod imminet ab aere, non potest ejectione earum ullo modo evitari.

Neque in contrarium facit jam enunciata ac receptissima Doctorum sententia, qua suadent, In peste citò, ac longè fuge, ac tardè redi, & quæ tam Medicorum, quàm Jurisconsultorum, quia id necessitatem haberet, quando liceret fugere, antequam locum pestis caperet, nam alias fuga non solùm non est profutura, sed nociva, cùm, ut diximus, aëris mutatio tempore pestilenti adeò sit perniciosa, ut etiam mutari in meliorem tuta non sit, nam, quod admiratione dignum est Natura potius assuefacta fenitur, ac paulatim aeri pestifero, quàm bono & laudabili, si contrariis temperiis illi, in quo ante commorabatur, quod experientia confirmatur in iis, qui in carceribus detinentur, aut clausuris, ac aliis discrimen, eum aeri obnoxio ac putrefactione, quæ in peste fit, minus quàm ceteri homines, peste prehenduntur, ut notavit *sibi habeant quasi mox* Hieron, ut semper principium pestis dicamus esse ab adventu comportatum ad nos, cum ob aeris mutationem, quæ, ut dixi, contemperatè maximè nocua, adversante a lacertis firmantur, licet eodem tempore alii permulti habemerunt, absque eo, quod cum Adamiæ ullam consuetudinem, aut

30 commercium habuerint. Sed quomodocumque sit, licet Moniales tempore Pestis non deberent clausuram

relinquere, ob periculum infectionis, quia lege hic non carerent, neque tamen adesset scrutandæ, quia, ut dixi, non in ipsis summopere tamen periculum, & quod imminet, præcaveri cautione potest, ut saluberrimè eas ab aëre, & eorum cura à aliis præstigiatis, quæ magis non lecturi à peste possit æstimanti, ut verassimos sunt, & quæ aliis longè infirmoribus constitutæ locitur, & hoc ipsum manendo, ut debitis remediis, & aliqua ratione studabis, aliisque rationibus ad se munitis armatus, quibus uti eos oportet, qui peste infecturam timeant afficiunt. Quod si ex indulgentia & permissione Pontificis, 11 Episcopi, & aliorum, qui Monialibus præsunt, ad timorem saltem ipsarum Monialium cohibendum, literæ & maximè tumentes hominum opinionem de contagio debeantur, utrum sano, an infirmæ permittendæ sint à clausura exire, satis est ad contagium resplatuum, potius quam sanæ infirmæ sunt dimittende, non solùm quia pauciores numero sunt infirmo, quàm sanæ, sed quia sanis accedere debet manere in pestilitate, & ubi bonis ipsis infirmis à sanarum cœtu emanaret.

Illud denique monendum, quod ubi communis opinio de Contagio locum habere debeat, & al quæ ex Monialibus debeant à clausura dimitti, pestem debeant esse veram, hoc est morbum Epidemialem pestilentialem, ac malignum, et contagiosa, & prævalentia gloriæ occumberent, alias non sufficeret simplex Epidemia, à qua & aliquibus aliis periculis, & idcirco, ut à principio dixi, Pontifices permiserunt Monialibus exire à clausura, ex sanis Epidemiis, intelligerunt Epidemiam perniciosam & perceptibilem, hoc est atrum pestem, cujus signa asserunt superstitiosum omnium aliis, cum aliis allata abundantes fuerint, *lib. 3. horum quæst. cit. tit.*

SUMMARIUM.

1 *Monialis Peste, vel Lepra infecta à clausura dimissa, debet, sana facta, ad illam redire.*

2 *Leprosi retinent in se ad longum tempus fomitem contagii.*

3 *Monialis Leprosa sana facta potest absque aliarum periculo ad clausuram redire.*

4 *Leprosa quando sit dicenda verè sanata, & n. seq.*

5 *Quamdiu imum sit cum Leprosa sana facta conversari, quando verè num.*

7 *Peste infecta si sanetur, quamdiu debeat ad clausuram redire.*

8 *Sanæ Moniales ob Contagii timorem clausuram relinquentes, quando revertant ad eam tenentur.*

QUÆSTIO IV.

Monialis Lepra, vel Peste infecta, & à clausura dimissa, si sanetur, quandonam reverti a clausura tenentur.

SUmmi Pontifices permiserunt Monialibus exire à 1 clausura, ob aliquam ex prænominatis causis, nempe, vel ob timorem contrahendi hujusmodi morbos, vel ob eadem Peste, aut Lepræ infectionem, jubent etiam, ut, cessante timore, aut sanæ factæ infirmæ, si dimissæ à clausura fuerint, ad eandem clausuram revertantur, sed non hujusmodi tantum attrahatis, nisi ad necessarium tempus illam sistere. Circa quæ nonnulla sunt à nobis etiam consideranda, & primo quoad Lepram duo occurrunt dubia, primum, utrum leprosa, cum sana evadat, remittatur ad clausuram, & Moniales debeant illam recipere.

Secundum, quanam ratione constare possit, Le- 2 prosam esse perfectè sanatam. Et quoad primum non est dubitandum, quia, etiamsi Leprosi aliquando videantur sanati, & forte cum effectu, ac veritate sint, tamen retinent in se contagii fomitem ad longum tempus, quibus & facilè in morbum relabi consueverunt, & aliis quoque contagium communicant cum ipsi Leprosorum indumenta, & alia

id genus, sed quid moderamini dari? si ipsi nunquam habitaverint parietes, in qua Leprosi demorati fuerint, ea tamen semina ad suum contemperamentum recepta, unde in terris abstergebantur hujusmodi parietes ad domum emundandam, & contagii lanugo dissipanda, quanto magis ipsa natura, & membra Leprosi etiam principalia Leprae aucta, sed hujusmodi contagii seminia reclusa? At pro fido simile quid in dies apertum in morbo Gallico, cum quidam ab eo curati, morbum tamen congredientibus communicant, & praecipue feminae, quae cum Medicis curationi obtemperaverint lapidissime [illegible], tamen ipsae facti [illegible]. Ergo cum adhuc volvat [illegible] ob quam potissimum Mosaica lepra à sanioribus fuerit dimissa, si semel sit ejecta, non amplius admittere debebit, neque à lecto complexu in absolutum admitti, etiamsi sanata omni ex parte videatur. Praeterquam, quod etiamsi sanatos quoque contagii [illegible] contendamus, nunquam cessat naturalis quaedam dispositio ad Lepram contrahendam, ob quam de facili semel sanati Leprosi, in morbum relabantur. Neque solum in morbo Gallico (qui morbus magis Leprae similis videtur) sed in Peste etiam idem observamus, nempe quod aliqui a Peste in mille sanitatis parte contaminati, [illegible] quae causa, quamvis tandem ille laeti, contagio aperiri, sed magis suscepti in se Pestis seminii alios infecerunt. Eodem quoque pacto, cum latere possint in corpore Leprosi Mosaica, attamen sanato, Leprae seminia, nisi naturalem dispositionem, ex quibus & in morbum remeare, & in alios desaevire est apta, non erit in clausuram alteram admittendi.

3 His tamen non obstantibus, ad dubium absolute dicendum, Mosaicum Leprosum, si jam sanus factus, dehinc posse, absque ullo periculo, multitudinem admitti, hoc tamen [illegible], [illegible] quas sistendas monebimus [illegible] quod dictum, Leprosos etiam [illegible] contagii seminia [illegible] si nunquam [illegible] habere locum, & haec contagii seminia [illegible] corporibus, [illegible] omnino est, & [illegible] cum videamus plures Leprosos [illegible] sanatos, nec in [illegible] morbum [illegible], nunquam [illegible]. Si etiam [illegible] temporis rationabile, etiam post [illegible] Lepram, [illegible] sed cum haec etiam [illegible] posse ex contagio [illegible] post sanatam Lepram [illegible] removeri, [illegible] balnea, frequentibus [illegible] potionibus, immo effectrix [illegible] medicamentorum [illegible] genere [illegible] permissum est, Leprosum ad clausuram redire, omne enim infectionis [illegible] diligentia [illegible] humandum.

Namque certum est simile quid evenire in Leprâ, ut in morbo Gallico, & in Peste, quia tam Pestis quam morbi Gallici seminia [illegible] ut de se [illegible] praebeant, [illegible] in Lepra necesse est, [illegible] principium, hoc est hepar, haec seminia retinere, quibus Leprosi [illegible] ad morbi [illegible], & si quae seminia [illegible] pessima [illegible] infirmitas. Secundo dubium erit, quomodo [illegible] constare debeat, Leprosum esse sanatum, [illegible], quando [illegible] & quando [illegible] in clausuram admittere. Sanum ergo dicendum [illegible] Leprosum, [illegible] quod [illegible] & [illegible] totum [illegible], [illegible] singula [illegible], & [illegible]

quae Lepram ipsam concomitantur. Cum quae advertendum, quod permitti secunda a clausura facta [illegible] Leprosi, [illegible] ad legitima 4 Lepra, non promiscue in quavis simili dispositione, attamen quam proxime ad Lepram accederet; quia aeterne omnes, ac quaecunque [illegible], quamodo non pervenerint ad Leprae statum, quin & ipsamet Lepra, quamodo non sit confirmata, possunt, licet non sine difficultate, sanari, nec periculum in vitam tam praesumendum, etiam, si contagii communicatio, tam horribilis, ac fundum omnem [illegible], ut [illegible] ipso [illegible], quemadmodum [illegible], ac confirmata Lepra [illegible]. Itaque Leprosus, ut à clausura [illegible], prius ferre debet omnia signa vera, ac confirmatae Leprae, usque [illegible], & [illegible] evanescentibus, videatur [illegible], Leprosum esse perfecte sanatum, ac debere ad [illegible] revertit. Verum cum [illegible] alius [illegible] habet, cum non solum necesse est ad sanationem [illegible], [illegible] Lepra, [illegible] remaneat nam oportet ullam dispositionem ad Lepram, [illegible] cutaneae quaedam ampullae, [illegible], non decidunt, & [illegible] naturalem colorem acquirunt, & caetera symptomata, quae verum Lepram [illegible], perseveret adhuc universim quaedam [illegible] plantae scabia, ut [illegible] Leprae in levem [illegible] mutata, nec [illegible], nec [illegible] Mosaica [illegible] esse tutus [illegible] in clausuram, quae [illegible] succedere possit, & [illegible] in novam Lepram degenerare. Ergo, [illegible] redintus sit, ad eam [illegible] devastatam [illegible], ac si nunquam aegrotasset.

Certum ergo dispositum esse debet, ut naturalem colorem, mollitiam, & levitatem recuperaverit. 5 Nulla in facie immutatio, nullus in oculis rubor, nulla luridio, nulla obtenebratio appareat, nulla respirandi difficultas eum molestet, nulla cutis [illegible] [illegible], nulla flammatio [illegible] admittatur. Anhelitus suum naturalem odorem servet, [illegible] libera sit, nec per [illegible] sint, capilli in [illegible] sint; neque tremores, aut [illegible], quae [illegible] morbo [illegible], sint, [illegible] nulla [illegible] appareat; somni sint placidi, [illegible] in somnis [illegible] adsint, sed [illegible] somnia sint, qualia in bene valentibus [illegible], [illegible] neque melancholica, neque phantasmatibus turpibus [illegible]. [illegible] que [illegible] ad [illegible] faciant; forma ipsius corporis, atque habitus sit, qualis [illegible], non [illegible], ac [illegible] tenuior. Fauces, & caput ob omni [illegible] fint libera, & [illegible] corporis levis, [illegible], & munda. Nullum ulcus, & maxime [illegible], [illegible], [illegible] partibus appareat; [illegible], & [illegible] naturalem [illegible] [illegible] tunc enim sana judicari poterit, & ad [illegible] redire.

6 Sed adhuc dubitari potest, an sane [illegible] cum [illegible] forma sua sanata commoveri possint, & cum, ac [illegible] habere, quique [illegible] & vestimenta [illegible] in [illegible] propriam convertere, & hoc, quae [illegible] undequaque sana [illegible] facte, tamen [illegible] naturalem dispositionem posset [illegible] commeritare. Circa hoc igitur [illegible] dicendum, quod Leprosus vel sanatus in morbum ea [illegible] quadam dispositione, & maxime hereditaria, vel [illegible] [illegible] in [illegible], & in [illegible] non naturalium [illegible], & ea caule externa, & [illegible] ex contagio ab eius contractu, in posset enim mala non [illegible] suspicione [illegible], & commorantio longa, [illegible] cum ea, & [illegible] ipsius [illegible], non [illegible] integra, neque [illegible] sanitate, ad quam [illegible]; multa ergo cautela opus esset, neque [illegible] commorari [illegible] oporteret, neque [illegible] vel [illegible] capace, [illegible] potest [illegible] morbos habere, quae semper periculum infectionis habent in sedere, & à Natura ipse, & [illegible] ex [illegible] cautela, ac

cetera.

repullulare, & faciei inficere. Est enim virium inlemmibus, quod nullo tempore, nec ullo arte, & industria removeri potest. In posterioris casu nihil horum timendum, ubi verè, ac perfectè Monialis infirma à Lepre mundata fuerit, & ad statem naturalem plenissimè redierit.

7 Porro circa Pestem dubitari potest, quae docum nementur Moniales ex Peste convalescent ad clausuram redire, sive ei sub lassitudinem posse, ac decendemcum lassitere, cum sima loca crederi sacta, ad hoc, et ad clausuram redeat, sed absolute iam oportet omne sensitem periculum, quod manisfestum sit, non tantum ex cessionem febris, & aliorum symptomatum Pestem concomitantium, sed ex reditu ad statum naturalem omni ex parte, ita ut neque sint adsit, neque vigiliæ, neque lassitudines, neque torporem, neque aliud quicquam, quod perfectè sano homini non conveniat. Tunc enim adhibita opportuna diligentia in mundando proprium corpus à sordibus, & ab inquinamentis ipsius Pestis mutando vestimenta, & cooperimenta, quibus vigente morbo usa est, poterit, ac debebit Monialis in clausuram redire, & tamen praemonet illam absque ullo timore admittere.

Nec quicquam contra faceret, quod quemadmodum in Lepra retinentur etiam post lustrationem contagii fomitem, ut supra ostendimus, ita succedere possit de Peste, & sic eodem modo periculo caraceat, Monialem ex Peste sanatam, & à clausura jam dimissam, in clausuram de novo admittere, ei periculum non vacat, Leprosam admittere in clausuram, etiam posteaquam fuerit lustrata; nam dupliciter respondere potest, primo dicendo, quod lentum contagii ipsius lepræ sedandum in materiam lentam, ac viscida, & quæ diu hæret, quando eamque nactum manum adhæreat in vestibus corporibus, immo ipsi domicilii parietibus, contra vero semina contagii in pestilentiam in materia tenuiori, & maxime aërea latent, & quæ facilè vel ex se, vel modica industria adhibita dissolvi, quo fit ut producent morbum minimè, immo tiquam acutissimos. Secundo respondere potest, cum ab lepræ esse ab infectione Viscerum ab internis communium, Pestis male esse ab infectione Aeris, vel à contagio, & à causa omnino extrinseca, cujus efficacia & energia in agendo facilius inevitent, quam quam evenire de tantis lepræ, quæ ab intrinseco pendens inexpositi facilè mollit. Ulterius

8 In dubium verti potest, utrum pluribus Monialibus Peste infectis ex corruptione Aeris ipsius Monasterii, & à clausura amoveri possint intromittam, & quando redire. Sin etiam, si sanæ sub hac institutionem intermi, quando reverti tuto possint, & cum utrumque casui tandem sit certo, dicendum, quod si Pestis fuerit Popularis, hoc est non Monialibus solum, sed universo loco, & civitati communis, non tunc redeundi ad clausuram debere, quam totali Pestis libera, & illis cooperantis imminenti, quod tunc manifestum erit, cum per multos in civitatibus post nemplius ægrotaverit, & in morbis augumentum nullus malignitatis character se prodat, quam à pagginitis Antis putredine originem ducere suspicione. Quod si Pestis fuerit ipsiusmet Monasterio familiaris, ut evenire accidunt non Monasterii solum, sed particularibus domibus aliam dictum est, tunc non nisi illas debere redire firmandum, quam temporis constitutionem mutatam, & ipso Monasterio opportunis diligentiis expiato, ut ventilatio, & sensim progressa putredinis, si quæ remanserint, amoveatur, sed de his in quæstione sequenti ultra.

SUMMARIUM

1 Moniales aliquando ex vitio Aeris ipsius clausuræ infirmantur, & ad quos modo ex ad [illegible]

2 Verum si Aer [illegible] aut malum monasterii Moniales perveniunt posse, [illegible] ad eas demittendi extra à clausuram.

3 Et quid si idem Aer [illegible] pluribus [illegible]

4 Moniales si [illegible] ad Aeris clausuræ [illegible]

5 Quid si eo vitio Aeris ipsius clausuræ quotannis aliquam generem ægrotant, [illegible]

6 Ergo quid si singulatim ibus, ut quotannis vel quotquot in [illegible] accidere.

7 Et quid si [illegible] ut singulis quinds in, vel [illegible]

9 Prudentis [illegible] [illegible] vel [illegible] ipsum Aer [illegible]

QUÆSTIO V.

De Monialibus, quæ ex culpa Aeris ipsius Clausuræ infirmantur, & in quibus sibi videantur adesse justa causa relinquendi Clausuram.

NOn tem certe potest, ac de facto esse vere, ut aliqua Monialis, ex vitio Aeris ipsius clausuræ, in quosdam morbos, eosque pereniabiles illam quodem, sed vel vitæ periculo, vel crestamen, & sanandi difficultate, vel accidentium horribilem concomitantium notabilem incidat. Hoc autem vel alicui Moniali soli, vel pluribus accidit, idque vel statum temporibus, & singulis annis Vere, vel Autumno, Æstate, vel Hyeme, vel alternis, vel ternis, vel quaternis singulis annis, ingruentibus maximè certis tempestatibus, ut Borealibus, vel Austrinis, humidis, ut pluviosis, vel siccis, pro quorum differentia variari etiam ipsi morbi natura, & periculo, cum aliqui sint prava, ac mali generis ad ditionem, seu pestilentes, terminantique suplementem admodum, non aliter, quam vere pestilentiales, alii vero terminentur ad salutem expletam, quorum duplex genus est, nam alii cito, & cum securitate ad salutem tendunt, alii sero admodum, nec sine damno, & periculosis symptomatibus, sanitatem extum statum rebellia, & contumacia, detinentque externis ad plures menses impeditis, & nihilum ad Religionem, immo neque ad propria munia obeunda. De illis morbis, qui cito terminantur ad salutem, nulla hic est habenda ratio modo, sed tantum ex pollutionibus, de quibus maxima quidem consideratio habenda.

Certum Aeris prædictæ clausuræ vitium inde contingit in totius clausuræ, vel certæ ejusdem clausuræ partis, ut in exempli gratia, quæ tantum, quæ ad Austrum vergit, aut ad Aquilonem, quod manifestum fit ex eo, quia illæ tantum Moniales infirmantur, quæ eam Monasterii partem inhabitant, idque illis tantum succedit, flantibus Austris, vel Aquilonibus, sed nunquam cæteri partium Moniali loquimur, cui supponentes Aerem ipsius clausuræ ipsis tamen tamdem, ut tum longum sit eo semper morbi conficerent, non quidem ullius momenti, sed symptomatibus, & periculosis non contemnendis, decidendum ergo est, an hujus Moniali concedi libere licentiam necessitati admissam, ut profectò ubi nostris opus est tacere haberi, quod permissio concedi à clausuram recipere morum universalis habens speciem Monasterium, quo hæc, ejus nonnisi ab eo genere quidam morbos permissi innatum, nempe ab Pestem, & Lepram, unde etiam lustra afferre, ut quum pervenit debent hæc Moniali extra clausuram, cum supponantur, eam nec morbo contagioso laborare, neque alios ullum inconveniens commodum communicare posse. Et ita in similibus videtur decidisse Rota in Zagabien. *Beneficii*, quæ in decisio 384. inter impressas Buratti n. 6. ubi volunt, non posse allegari insalubritatem Aeris Monasterii à Moniali ibi professo, cum ea nisi ob tempore protitulum. Quæ quidem conclusio melius utinam dicitur habere locum in Moniali, quæ perpetuum detrimentum [illegible] necessario se adfirmat. Egebit ergo hæc Monialis speciali Pontificis dispensatione, cum universali indulto tantum uti non possit. Itaque ubi specialem dispensationem desit, simul superiorum, si in ipsa clausura procuratur hæc Moniali amnis non habitatio, & locus, qui laudabiliorem Aerem habeat judicabitur. In sententia cæteroqui Nostratum aliorum Doctorum, casta efficere curatur, ut permissione illa universali, (quantum ad quosdam

T   alios

alios casus particularem salutem Monialium concernentes extenditur) non liceat deserrari clausuram, etiam absente contagio, & nullo imminente periculo ab ipsa infirma in alias Moniales contrahendi easdem infirmitates. Quod quidem procederet, ubi in ipsa Monasterii clausura nullus reperiretur locus, ubi hæc Monialis sana fieri posset,
2 & a morbi ipsi incidentis inta commorari, qui, si non reperiretur talis, tunc locum haberet Navarri, & aliorum opinio, & Ego quidem, licet dicam, non liceat huic Moniali ob propriam salutem recuperandam à clausura exire, hoc igitur tam volo, ut non derat attenta Pontificum, & sacrosanctæ Tridentinæ Synodi verbis, ante dicta permissionem hanc Moniali factam Justitiæ consonam existimarem, tum ut illa propriam salutem recuperaret, (licet nullam in re rationem habuisse Pontifices videantur, ne egredi) tum etiam ab ipsa aninsiseretur, & tantum Monasterii lucretur, aperenter incommodam ima prod ex tali ma enim quotannis nocere Monialium generalem, non sine periculo etiam salutis earum, quam gubernat, nam ut quotidiana experientia patuit, semper in domo morbis, ut difficilius mortis, qui ante morum hujusmodi enim afferunt, aliisque multitant, nec in longo incommodo, & receptione habitationum per annum ob ejus firmo corporis manentium tum manus ab aliquo morbo evadunt.

3 Quid dicendum præterea esset, ubi Aer ipsius clausuræ, non non tantum Moniali, sed pluribus esset maxime nocivus, ita ut quotannis plurima eodem morbo infirmarentur? dico autem ex morbo longo, difficili, & contumaci, nec ab omnes præterito temporum Hic dupliciter evenire posset, vel quod certè quædam Moniales, ut quæ magis valetudinariæ sunt, quotannis eo morbo prehenderentur, vel quod indifferenter omnes, ut modo hæ, modo illæ in primis tum esset, patet clausuram autem non esse nisi certis personis infensam, in secundo autem parte esse infensam omnibus, & videtur quidem tanto magis infensam causam relinquendi clausuram videri in priori casu, quanto plures infirmarentur, ut attendi facilè illi enim desperasse permanendi clausura, & tanto magis etiam justè relinquendi omninò Monasterium militare videretur in secundo casu; nam ad quod Moniales in ea clausura detinere, ubi ob frequenter infirmarentur plurimorum, ed quæ ut Religiosæ obligantur, peragere ex morbi impedimento non sunt aptæ? Satius ergo est locum commutare,
4 & alio immigrare, ut aliàs factum fuisse accepit Romæ, nam cum Moniales in clausura S. Sixti ob Aeris illius pravitatem, frequentissimè ægrotarent, & frequenter etiam ex morbo succumberent,
5 ad Quirinalem fuit translatæ, ibique Monasterium nobilissimo quidem constructo fuisse postea laudabiliter Aeris beneficio degerunt.

6 Dubio autem locus non est, quòd si ex Aeris malitia non solùm frequenter, & graviter, aut etiam longo tempore Moniales ægrotarentur, sed etiam quotannis una, aut altera ex morbis interiperirent, tantò magis justa causa militaret relinquendi clausuram, & habitationem commutare quod, quanam lege, quibusve cautelis, ac conditionibus fieri oporteat, videndum apud Canonistas, inter quos videatur Aug.
7 Barbos. de off. & pot. Episc. Alleg. 102.

Videntur præterea excommunicationis ampliandæ, ut non procedat tantùm, si singulis annis, ut clausum est, plures Moniales, præcontracta ratione ægrotarent, nec pereunt, sed etiam, ubi singulis annis, ut quatuor non accidit, nec etiam pluribus idem eveniret, dummodo non tam de rarò id fieret, ut propterea rarum non videretur alia quæ est habenda ratio,
8 nam contraveniri non debet, quod causa relinquendi clausuram tanto minus justa esset, quanto magis rarò singula infirmarum grassaretur, unde si singulis aliquibusque annis id accideret, absque dubio hæsitandum in hoc esset, nec tam facilè esset concedenda hujusmodi licentia, tametsi & cum hoc observari deberet eam plures morbi vagantia conditio,
9 nam si singulis hujusmodi annis morbus tantum debacharentur, ut plures Moniales abriperet, nunc tum ista causa videretur militare, ut liceret relinquere Monasterium, & à clausura etiam recedere ab eo morbo liberum habitandum suscipere. Quæ tamen omnia videntur luminanda, ut locum habeant quando Aeris vitium neque auferri, neque mendari vel in totum, vel pro majori saltem parte possibile fuerit, idque constare fortè debebit ex præcedenti diligentia, quæ plura tentata, & machinata fuerint ad natum Aeris vitium emendandum, aut tollendum, & tamen Moniales nihil inde boni fuerint consecutæ, unde ex antecedentia experientia vitium irremediabile esse constet.

PAULI ZACCHIÆ QUÆSTIONUM MEDICO-LEGALIUM LIBRI NONI

TITULUS PRIMUS.

DE FOETUS HUMANI ANIMATIONE.

Continens Quæstiones quinque.

I. Quid Semen? quid Anima?
II. Semen quocumque modo elaboratum, hominis acceptum, propriam animam ex traduce à Progenitoribus recipere.
III. Animam Rationalem ex traduce non esse.
IV. Animam Rationalem à Deo creari & infundi.
V. Foetum humanum nullo unquam tempore alia Anima dotari, nisi Rationali, eamque in ipso primo conceptionis momento à Deo creatam & infusam recipere.

SUMMARIUM.

1 *Anima Rationalis ex communi post quadraginta dies infunditur.*
2 *Foetum tunc animari Rationali nam quadraginta diebus, tunc perfectè organizatus est.*
3 *Foetus humanus non ... Animam ... de tempore non omnes conveniunt.*
4 *Hominem primò vivere ut Plantam, deinde vita Animalis, postremò Humana.*
5 *Animam Rationalem in primo conceptionis momento per foetum esse.*
6 *Semen quid.*
7 *Principium motus esse semen, facultates verò minimè.*
8 *Ex semine non fit animal, sed perfectum.*
9 *Anima quid sit ex Aristotele.*
10 *Corpus prius esse, quam sit organicum.*
11 *In semine non posse dari aliud agens intrinsecum, quàm anima.*
12 *Anima quid sit ex Fernelio.*
13 *Anima in seminibus non in se movetur, ... dependens ab alio agente.*
14 *Quod generatur ab aliquo, & id ipsum, quod generat, fieri idem specie, vel genere.*
15 *Anima Rationalis quid.*
16 *Anima brutis in plurimum differunt.*
17 *Anima quomodo dividantur, quinque modis partiuntur.*

QUÆSTIO I.

Quid Semen, quid Anima?

DE Animatione foetus humani verba facere, cùm mihi talis alias obtigisset occasio, quod tum
1 sum communissimæ opinioni adhærere, quæ auit, Animam Rationalem post quadraginta dies foetum informare; quæ opinio in eo maximè fundatur,
2 quod non conveniens videtur, ipsum foetum propriam Animam recipere, cùm perfectè organizatus est, ut testatur Galenus lib. 15. de usu part. cap. 5 at non ante quadragesimum fetum perfectè organizatus est, ut omnes consentiunt: ergo in quadragesimo Animam recipere debet. Et tamen Hippocr. 1. lib. 7 part. ... & lib. de Nat. Puer. ... differentiam docuit inter foetus masculum, & foeminam, illos triginta, hos duobus supra quadraginta diebus deformari dicit, hoc est, ut existimavarim, perfectè organizari. Multò autem breviorem terminum ad huiusmodi perfectionem assignavit idem Hippocrates lib. de Carn. ... inquit: *Tres itaque pueri in ... pervenit in septem diebus habet, quæcumque corpus habere debet.* Atque hoc pacto, si ... septem diebus absolutum est, in septimo animari foetum

confestim necessum est. Sed inter Recentiores, Thom. Fien. *in lib. de formar. foet.* longioribus demonstrare conatur est, foetum humanum in den... ... ad summum, & ad tertium Rationalem Animam recipere, & in summa omnes in hoc consentiunt, Animam Rationalem non illico à conceptione foetum habere, sed post aliquod tempus, de cuius termino tamen discordes inter se sunt; licet plerumque in quadragesimo conveniant, ut ex superioribus patet. Sed advertendum, antequam ulterius progrediamur, Hippocratem, cùm de foetus formatione verba facit, de foetus animatione nihil penitus
3 manifestare, sed tantum de corporis complemento, & de articulatione, nempe quia Animam in Materia, & ex Materia esse volebat, ut ipsa sæpius declarat de hominis concept. ... *a Dieta* ... ad dicens: *Si autem quis non credat, animam animalium fieri, damnum est*, ita ut ex Hippocrate lectu ... in ipsa conceptione Animam adesse existimandum, eam autem ... & semine per ... ipsam immisceri corpori. Unde opinio ... Animam Rationalem post aliquod tempus ... adesse, ad Hippocratem referri non potest, sed Aristoteli potius tribuenda, qui *lib. 2. de Generat. Animal. c. 3.* docebat, Hominem primo vita Plantæ, deinde vita Animalis, postremò Homi-
4 nis, & *1. 5 lib. ad Nicomachum*, ait, *semina, & ... quem ... aliquandiu ... organismum ... habent vegetabilem, palam est, quamobrem eam primum habere necesse est, ... anima alibi differentiae, manifestum est, ... quoniam animal est, ... Rationalem, quo Homo, ... non enim simul et animal fit, et Homo, nec animal, et equus, eodemque ... animalibus ... transformatur.* Sed hoc ... Metamorphosis ab Aristotele introducta, ... res est, & ... contraria, quoniam ... generans suo semine communicat gratia propriam animam (Humanam recipio) Consequenter ergo
5 Animal sensitivum communicans genitura Animam sensitivam, per quam generat sibi simile, at communicat tantùm animam vegetativam non solùm non generat sibi simile, sed genere diversum. Insuper si genitum à generante sensitivo aliquam recipit animam tantùm vegetativam, docendum, à quonam agente recipere possit dabatque animam sensitivam, at quodcumque agens ad hoc mihi assignari, extrinsecum esse oportet, quod est impossibile, & dato, quod possibile esset, jam genitum non recipit à genitore animam sensitivam, per quam foetum sit simile gratiae, sed ab illo agente extrinseco, quorum hæc absurda, & tamen ex huiusmodi Aristotelis suppositione factum est, ut particularis ratio habita ... necessitate, ... inanimatus est, vel potius

antequam Rationalem Animam recipiat, & cum animatum est, illam jam recepit; propter Medicorum, qui in Medicina facienda ejus differentiæ maximam rationem habent (quod ipsis necessarium est advertere, non respectu Animæ Rationalis præsentis, vel absentis, sed respectu temporis à conceptione distantis) ipsæ Leges, tam Canonicæ, quam Civiles pro ejusdem differentiæ ratione multa sanxerunt, ut ibi ex ipsarum auctoritate adnotavi, lib. 1. tit. 2. quæst. 9.

Cæterùm non est operæ pretium hic Auctores recensere, qui de tempore Animationis humani fœtus [illegible] inter se non conveniunt, dum modo [illegible] in principalibus omnes, ac singulos conveniunt, uno excepto Domino Sennerto, si quis tamen eos Auctores percurrere desiderat, [illegible] Medicum ad Medicos remittere, & præcipuè ad dictum Sennertum [illegible] Hippocratem [illegible] (Bievo 709) Jurisconsultum [illegible] ad Alphonsum à Carranza, lib. de Partu nat. [illegible] & P. Diecem Resolut. Moral. part. 7 tract. 5 Resol. 6.

Ego verò hanc commemorabilem opinionem [illegible] sæpè citato Sennerto [illegible] revocari, & [illegible] perfectissimè conspicient, [illegible] & magna, & inconcussa, [illegible] quæ de necessitate ad eam consequi [illegible] melius magis [illegible] conclusionem, [illegible]
5 pe, Animam Rationalem à Deo Optimo Maximo [illegible] & [illegible] ipso [illegible] quæ [illegible] contra communissimam opinionem de Anima [illegible] & pluribus argumentis, eaque illæ quidem efficacissimis, confirmem [illegible] veritatis lumen nobis patefecimus. (Vide Hucftum tom. 1 pag. 1[illegible])

De Semine, & de Anima in hoc discursu sermo [illegible] est, de quo eloque [illegible] natura aliqua [illegible] præmittenda, [illegible] quod sit [illegible] & [illegible] quod semen est corpus [illegible] à viventium [illegible] vivens simile illi [illegible] decisum [illegible] ad eum [illegible] efficere [illegible] Geometriæ [illegible] habet enim rationem principii, [illegible] modo sit [illegible] facultatem autem [illegible] potentiam
7 [illegible] Aristot. 1 Cal. tex 53 & de Anim. Additum [illegible] decisum [illegible] communem [illegible] accipere [illegible] habet vel per communicationem Animæ, [illegible] vel per dispositionem ad Animam [illegible] in Homine, [illegible] ipso vivente [illegible] Aristotele [illegible] aptam per perfectionem [illegible] quæ [illegible] non sit
8 Animei, cum tamen Anima [illegible] ex [illegible] Animalium loquemur) [illegible] potentia, [illegible] dicitur, [illegible] Animal fieri per [illegible] Animæ [illegible] non sit Animal, sed tamen [illegible] perfectum ab Anima, & in perfectum Animal [illegible] dicitur. Æmil. Par. [illegible] Dionysius [illegible] decisum, quia Anima a Progenitoribus [illegible] communicata in cæteris Animalibus non [illegible] esse, [illegible] vitam communicari, sed etiam [illegible] singulis [illegible] speciei [illegible] ita ut non solum corpus vegetabili [illegible] vegetabile, [illegible] sensitivum [illegible] sensitivum, [illegible] hoc sensitivum, [illegible] Leonem, Leonem, Pepevetus, Quercus, [illegible] Animam [illegible] à Progenitoribus [illegible] Leonem, Papaver, Quercum, & [illegible] & tamen Equi, [illegible] Canis, [illegible] Equum Bovem, Canem. Quoniam [illegible] humanum, cum quo Anima Hominis [illegible] ut Animæ cæterorum Animalium, [illegible] fiet, [illegible] Hominum [illegible] & [illegible] Animal [illegible] similis [illegible] loco perfici [illegible]
9 An ne præterea quid sit, Aristot. [illegible] verbis: Anima est actus primus corporis organici po-

tentia vitam habentis, quam definitionem non esse universaliter veram, ostendunt plurimi, Æmil. Parisan. loc. cit. & Daniel. Sennert. Hypomn. 4. cap. 7. &
10 rationem adducunt, quia Anima non est Actus corporis organici, cum corpus prius vivat, & habeat Animam, quam sit organicum, ipsa namque Anima in semine existens organa sibi construit; nam alias oporteret organa ab alia Anima, vel ab Alio Agente fabricari, sed hoc [illegible] Agens debeat esse intrinsecum; Nam ab aliquo extrinseco Agente effici quæque, aut viscera, aut alia membra, [illegible] ut [illegible] ipse Aristoteles lib. 2. de Generat. Animal. cap. [illegible] & Avicen. [illegible] quæ
11 te vitæ non possent esse à principio extrinseco, D. Thom. part. [illegible] quæst. [illegible] art. 7 ad [illegible]. Verum in [illegible] non potest dari aliud Agens intrinsecum [illegible] Animæ, [illegible] organa [illegible] ab Anima, & si Animæ [illegible] corpore, quàm [illegible] organa [illegible] corpore, cujus Actus est Anima, [illegible] habere [illegible] potentiam, [illegible] organicum, [illegible] quod corpus non est organicum, non solum habet [illegible] esse, sed Anima est [illegible] faciendo, [illegible] per organa operetur. Sed dices, quomodo fieri potest, ut Anima organis carens, ipsa organa sibi efficiat? Respondeo, quod [illegible] Animæ [illegible] per quod operetur, [illegible] semel cum semine in Homine, & in Brutis, [illegible] Animæ [illegible] per [illegible] per [illegible] operetur, [illegible] & omnia necessaria [illegible] construendo, ac formando. (Vide Hucftium l. 1. p. 154.)

Sed quicquid sit de Animæ hac definitione ab Aristotele tradita, Ego ad rem meam, etiam ab ipso Aristotele cum [illegible] lib. 2. de Anim. text. [illegible] & cui [illegible] Fernel. lib. 5 Physiol. cap. 1 ac dicam, Animam esse
12 principium vitæ, & operationem omnium corpori [illegible] quicquid vivit, habet Animam, & quicquid habet Animam, vivit, [illegible] Animam [illegible] habet Animam, & [illegible] habens Animam non [illegible] esse [illegible] D. Thom. part. 1 quæst. 77 art. [illegible] ad 1. Tamen quæcumque operationes [illegible] Animam [illegible] arguant, & quia vita præcedit semper omnes operationes, [illegible] ideò [illegible] est, Animam esse [illegible] non enim Anima, [illegible] communicari [illegible] operationem [illegible] potest, [illegible] in pluribus, vel in pluribus; [illegible] aliquorum viventium seminibus [illegible] atque illa [illegible] sed quandocumque semina apta [illegible] unde Anima [illegible] ab externa aliqua [illegible] ut calore Solis, [illegible] Aeris, [illegible] ad operandum [illegible] potest [illegible]
13 cantes vitam [illegible] & [illegible] illa [illegible] corpora [illegible] quod quidem [illegible] à [illegible] agente primario, [illegible] & omnia, [illegible] perfectam [illegible] necessaria sunt, [illegible] Argumentum, [illegible] viventibus ab eo immediatè dependet, [illegible] in sensu [illegible] sensitiva, & motiva, [illegible] Intellectiva in Homine [illegible] & eandem habet, quæ non solum, quæ viventibus, ut vegetabilibus, sensibilibus, & Rationalibus [illegible] ab ipsa [illegible] habent, sed insuper [illegible] singulæ, quæ [illegible] Rationali [illegible] quæ [illegible] non solum eadem [illegible] generice, [illegible] generi, & speciei, quæ [illegible] conveniunt, sed [illegible] quæ [illegible] ab Anima, quam per semen à progenitoribus tradecit, habet [illegible] planta, [illegible] & [illegible] flores pulcherrimos, hoc [illegible] cole-

solore refragium producat, qui gratissimum spiret odorem. Ab ea mas se traducta Portulaca, & Granum, ut per terram repat, ubi ea Cucurbita, & calvalat, ut in altum attollatur. Ab ea nitidiori tuos a gignere, & sustentaculo indiget, aliis in terram rustica, onte gignendum apta, unde civium exprometur, quod ad Hinorum potum faccessit. Ab ea Abies vesta in cham assurgens producitur, frustu nullo insignis, sed lignum fabricam aptat, odore sui proprio insignis. Ab ea habet Ales, ut ovum producat, Animam à Progenitoribus, illi commodiorem incubandi, ac ovo ex consecutam, aptum quocumque calore Solis, Ignis, incubante Ave, & hujusmodi fetum in actum sui speciei condere, penuli concessam, volare aptum, & formam, quam possidet, & cum ea conformatum. Ab ea Cornua marinus accepit, penitiusque ossium, & ea in fortiter Cortinæ naturæ convenientia. Pavo item habet ab ea ipsa Animam, ac cauda tam affabrefacta ditetur, ut decidere fit pro vocatis avibus unabilis, & cetere persistat, quam Pavonem orta cam conflustavit. Ab ea Equus dignis, magnanimitatem præfert, cursu plurimum valet, ac bella aptus est. Bos magna, cornibus duo auxit, ruminat, laboris tolerantissimus. Leo rugit, superbe inter reliquos graditur, aliis animantibus dominatur. Homo tandem erectus incedit, sermone, ac loquela donatur, & Intellectione aliis quibuscunque viventibus in sublunari hoc globo præest, & manibus sibi cuncta subjicit, ac alia quæcumque animalia sibi obedire facit. Anima ergo omnium Animalium, Homine excepto, quum à Progenitoribus per semen traducitur, & est, ut ita dicam, pars ipsius Animæ Genitoris, non nisi similem prolem Progenitoribus efformare potest, & quia Rosa planta sua cum odoratissimum producit, sumta à Rosa Planta dicitur, traducens secum Animam ipsius Plantæ, eandem florem eadem tinxit, eo demque odore insignem, de se nova Planta eleciu producere à Natura aptum est, & sic de ceteris. Internoscamus ergo, ob secro, tam Animæ ipsius naturam, neque admiramur illi vim, & energiam, quam habet; cum aliquibus mendicatis Agentibus tribuendo, quod dum ubique sese extrastificat, ut obsequatur, uno aliter certè luceat nobis cadeatur, quam trium homo summe capiet, longè à se id majus quærimus, quod propè se habet, quærimus extra corpus circulis Agentia operationibus, quæ in eo conspicimus, quod in eodem corpore continetur, & eidem corpori intrinsecum est. Eludamus ergo omnino eorum opiniones, qui corpora viventia à Cœlo, à Stellis, ab Animâ Mundi, à Calore, à Sole, ab Utero, à Progenitorum informatione, nisi ab hujusmodi aliqua causa efformari, ut deinceps sibi persuadent, cum omnia prædicta causæ, ac si quæ præter Animam de novo assignari possint, extrinsecæ sunt, neque aptæ ad operationes circa in illa corpora edendas, cum commodissimè sit, ut, quod generatur ab aliquo, sit id ipsum, quod generat, sive idem specie, cæterum, Aver. sub secunda, de Generat. Animal. cap. 1. & cum constet, ob
14 ad operationes corporis viventis similes appareret generantis, constat ex consequenti, eas causas longè distare à Natura corporis generati, & in unumquodque posse esse principium talium operationum in ipso apparentium. Recte igitur definita est Anima, esse principium vitæ & operationum corporis viventis. Porrò licet hæc definitio, tanquam universalis, etiam Animæ Rationali conveniat, si tamen
15 peculiariter eam definire quis vellet, uno commutato verbo dicere posset, Animam Rationalem esse principium vitæ, & operationum corporis humani, sumendo tamen corporis nomen pro toto composito, utuntur pro ipso Homine, quia Intellectio, quæ est omnium operationum in Homine nobilissima, nullatenus à corpore dependentiam habet. Sed eadem definitio, quæ cuicumque Animæ adaptari potest, uno commutato verbo, ut ut definitioque Animæ Rationalis factum est, potest particularibus Animalium speciebus aptari.
16 Tametsi denique Animæ inter se plurimùm differant, & maximè ab alia quacumque differat Rationalis, quia immaterialis, neque se subsistens eam est, cæteræ omnes materiales sunt, nec per se subsistentes, sed à materia inseparabiles, & licet ipsæ Animæ cæterorum Animalium differant inter, se prout magis aut minus, ad spiritualem naturam accedunt, aut ab ea recedunt, & prout magis, aut minus in materia sunt immersæ, inquinatæ, & inhærentes,
tamen Anima quæcumque, etiam ignobilissima, 17
plantarumque materialis, dicuntur propè quasdam particeps à summo Creatore facta videtur, ob quam tantis, ac tam multis etiam in vilissimo materiæ viventium corporum machinam valeat, quocum ne minimum quid humanus Intellectus summa sua industria imitari potest. Ipsa insensibilium vegetabilium Anima quæ, & quanta in humillimis plantis efficere conspicitur? Plantas, angulis, urbes totasque belli, suo flore, suo fructu, suo semine, suo odore, suis qualitatibus, suis figuris ad amussim, & nihil omnino aberrans ad similitudinem ipsam Progenitorum, & non ullas imbuit, atque conservat; quarum quidem rerum imaginemque per se potest summam admirationem observantibus existimare, quam tamen admiratio, attamen tanti si, tamen generationi circa ea reparata nullius momenti videri possent; nam nonne stultum pene dicerem Animam etiam bonam vegetabilium habere dicemus, quæ possit corpus Plantæ, semine productae alias animas contineat, quarum ne una tot numero novas plantas aut demum novas, in singulis etiam habentes, tam pusilla, ac modica materia, procreare valeant, ut credunt, semel plenius, primo tamen Opificis benedictionem, ad à tunc speciei conservatione? Quid insuper de Animalibus, quid tandem de Homine creaturarum omnium visibilium nobilissima dicemus? Quam maximam rem primo quam postea eluceat, in oportet; si etiam minima summa, ea ubi minimæ creaturæ unquam desituram admirationem causare in nobis valent? Meum autem hæc omnia, ac singula ab Animam, quam ex summo Creatoris jussu prima elementa acceperunt, non ab alio Agente provenire jam certus quisque esse poterit, qui Naturæ opera, non ex aliena opinione, ac non subsistentibus suppositionibus, sed ex vero, reali, ac sensato dialectiq examinare volet.

SUMMARIUM

12 *Anima est indivisibilis.*
13 *Forma materialis est inseparabilis à materia.*
20 *Semen quando sit animatum.*
21 *Semen ad quem sit à natura preparatum. Et c. 49.*
22 *Anima Genitoris in catulis viventibus communicatur semini, ut vis fermentativa communicatur Massæ panis à fermento.*
23 *Anima Genitoris in cæteris viventibus communicatur semini, ut communicatur flamma à candela accensa candela extincta.*
24 *Anima semini valde expiatur.*
25 *Materia non generat formam, sed est propter formam.*
26 *Agens extrinsecum non potest generare corpus simile genitori ipsius seminis.*
27 *Operationes jam perfectæ, & adultæ Plantæ, sunt à propria Anima Plantæ.*
28 *Datur potentia transmutationis ab datur solo ipsius forma. Et num. 65.*
30 *Nihil in semine omnino quod facit, ut secunda sua semina ex Aristotele.*
31 *Nihil conferre potest alteri id, quod non habet.*
32 *Materia non potest esse dependens à forma.*
33 *Quod sufficit ad difficiliorem effectum, sufficit ad faciliorem ejusdem speciei.*
34 *Ex Natura perscripta speciarum conservatio fit per individua, mediante semine.*
35 *Anima perfectio cognoscitur ex propriis operationibus. Et num. 114.*

¹ *R. Zacch. Quæst. Med. Tom. II.*

QUÆSTIO II.

Semina quorumcumque viventium, Homine excepto, per propriam Animam ex traduce à Progenitoribus recipere.

SAtis petere poterit id, quod probandum in præsenti paucis ut proponam ex supradictis, ubi præstare indicassem hoc ipsum ultimis rationibus, affirmationibusque rationibus commonstrare, unum non sit
28 semen seminale nec rudi modo, quemadmodum Anima, quæ indivisibilis est, ut omnes fatentur, Aristot. *lib. 2. de Anima text.* 24. & ibi Averr. *commen.* & 3. *Physic. text.* 68. & 6. *commen. text.* 45 & Averr. *in comm.* munimen semen posse ab ipsis Progenitoribus, qui tamen ubi cognoscant, Animam cæterorum viventium, Homine excepto, esse formam materialem, ac in materia inhærentem, ut ab ea sit inseparabilis,
29 ut materiales omnes formæ sunt, Aristot. *lib. 2. de Anima, text.* 4. & ibi Averr. *in comm.* & *lib. 4. Physic. text.* 18. ubi idem Averr. non difficulter admittere eam, quamquam per se sit indivisibilis, ad divisionem materiæ divisibilem evadere, & ab uno subjecto in aliud communicare, idem Aristot. *lib. 8 Physic. text.* 33 & ibi Averr. *in comment.* quod duplici exemplo, quonam actione fiat, declarari potest, si notetur illud addamus, Animam non idcirco, quod sola per generationem communicet, dividi, sed communicari semen ab ipso generante decisum in dividuum, quemadmodum non idcirco, quod eadem non communicet se oculo, auri, palato, aliisque membris corporis, in tot partes dividitur, quot se communicat, sed ut per eum oculus videt, auris audit, palatum gustat, sic per eundem semen prolificum reddit. Et quamquam objici potest, quod prænominata membra, nempe, Oculus, Auris, Palatum, non sint à corpore divisa, & idcirco Anima, quæ totum corpus informat, benè communicare se illis posse, non semini tamen, quod est corpore à toto dissita
30 tum. Tamen dicendum, quod semen non recipit Animam, postquam est à toto divisum, sed in ipsa actu divisionis à toto, quia dum est toto, unitum nam cæteris partibus non modo unum, & participat ipsius Animæ, per quam prolificum evadit, & à toto di-
31 visum, & nutrimentis vase receptum, animal cum le- conditat, ad eumque finem à Natura ordinatum, ut est, ut genitum semen animatum generet, per quod possit illud individuum simile generare, pro- decem ea speciem propagationem. Sed duobus promissis exemplis res illustrari potest, si dicimus, Animam Genitoris, unitum Individuum semini generanti, communicari semini non aliter quam inficere massas à fermento communicatur massæ panis,
32 non solum enim virtus illa communicat se massam fermentando, sed insuper, eamdem virtutem fermentatricem, quæ possit aliam Massam fermentare, & hanc alteram in infinitum, absque eo mina, quod vis illa, primo fermenti nusquam quicquam de sua virtute ullo modo diminuant. Eodem quoque pacto Candela accensa communicat flammam suam candelæ accensæ, neque tamen ejus lumen quicquam diminuitur, unde Ennius apud Cic.

Ut lumen de suo lumine accendit, facit,
Ut nihilominus ipsi luceat, quam cui accenderit.

33 Sed non modo flammam, & lumen communicat candela accensa aliusque absque propriæ luminis diminutione, sed etiam virtutem suam communicandi alteri candelæ, & se multiplicandi in infinitum, ac propterea ipsam omnem virtutem, quam à Natura sortita est, cum à ea suam substantiam, ac pabulum consumendo, usque consumat, ita ut semen, flamma, candela accensa sua flamma in alteri communicando, veluti progignit aliam similem candelam accensam non minorem virtute præditam, sed eadem omnino, quam ipsa habet, instructam. Eodem igitur pacto à candela Animam quamlibet viventium, si Humanam excipiamus, eamque flammam communicat se seminibus ab ipsis viventibus decisis, ac una communicat illa eandem prolificam virtutem, quam ipsa in

corporeum unum possidet, absque eo, quod ipsa quicquam diminutum, unde ceterorumque conditionem evadat, apt da lassu sibi à Natura ultime aliquid eminet. Et apposité quidem Anima cæterorum viventium
34 flammæ assimilatur, quemadmodum enim flamma est quid summè activum, materiæ tamen ita inhærens, ut ab illa sit inseparabilis, neque longius tempore spatium unum protrahat, quam ipsa materia duret, & ipsa perdurante perseverat, ita etiam prædicta Anima est substantia nobilissima, quamcorporeum non, ac summè activum, sed materiam affixa, ut absque inseparabilem omninò existat, nec ea diutius eo temporis spatium vivat, quam materia ipsi adhærere possit, cum ab ea separata illico id Anima evanescat, & in nihilum abeat, interimque, & quemadmodum flamma materia apprehensa, seipsam, ut dixi, multiplicat, si ullam materiam obviam habeat, cui se communicare, & adhærere possit, sic Anima cæterorum viventium seipsam multiplicat, communicando se in iisdem viventium corporibus seminibus, quod intra se generant, materia comparata à Natura producere, & elaborata, cuiusque viventis individuum emergant ad speciem perpetuitatem.

Jam vero quantum potiori ratione probari id ipsum firmum possit, ostendendum; patet quia omnino nisi in semine forma posset corporis viventis simile Genitori, à quo semen est decisum. Corporis ergo formatio, vel fit ab ipso semine, prout est materia ubique Animæ, vel ab Agente aliquo extrinseco, vel ab alio Agente præter Animam ipsi semini in-
35 trinseco. Ab ipso semine fieri non potest, quia materia non generat formam, sed est propter formam, non forma propter materiam. Aristot. *lib.* 2. *Physic. text.* 86 & *lib. eod. text.* 91 & in utroque loco Averr. *in comm.* præterquam quod materia nullam habet potentiam activam, C. Thom. *part.* 1 *summ. quæst.* 25.
36 *art.* 2. & nihil generat seipsum, ut notum est. Nec formatio fieri potest ab Agente extrinseco, ut jam probatum est, & Agens extrinsecum, non posset generare corpus simile Genitori ipsum seminis, cum nihil habeat commune cum hujusmodi Genitore, nec simile generet casum, ut similia generare possit. Reliquum ergo est, ut corporis formatio fiat ab Agente aliquo ipsi semini intrinseco, sed hoc non potest aliud esse, quam Anima, ergo in semine sunt Anima, à qua peragit corporis viventis formatio. Quod autem hoc Agens intrinsecum non possit aliud esse, quam Animam adeo manifestum videtur, ut probatione non egeat, nam profecto si quis unde aliud in semine Agens reperiet, quam Animam, debet notificare, quodnam illud Agens sit, ut hoc non crediderimus ullo Philosopho, quantumvis docto, imperitè, ut nostram contentionem ingenti, assignare posse.

Præterea nisi semen cæterorum Animalium non esset Anima donatum, neque Animam propriam à Genitoribus traduceret, necessarium esset, illam de foris advenire, & ut semen esse separatam, & per se subsistere; sed si hoc esset, Anima Brutorum, cæterorumque omnium Animalium una mixta, quam Anima Rationalis essent immortales, nam hæc verè à semine sit separata, & per se subsistat, & de foris advenit, & est immortalis, sed hoc est falsissimum, ergo necessarium est, semen cæterorum viventium secum Animam à Genitoribus traducere, ut diximus, ut ipsum efformetur. Ultimo si semen cæterorum Animalium non haberet Animam, operationes apparerent illico atque in actum productionis, nisi ulterius Agente, non propria Anima, sed hoc est
37 impossibile, quia cum operationum perfecta Planta, sive alio quovis vivente non sit nisi à propria Anima, à propria quoque Anima debent procedere operationes quandocunque Planta, vel aliud quodlibet vivens istarum operationibus se prodit, cum
38 *datur principium transmutationis, sic datur finis ipsius formæ*, verba sunt Averroes, *libr. de Gener. Animal. cap.* 1. Ergo si operationes perfecti viventis sunt à propria Anima, operationes apparentes primum in semine erunt ab Anima in ipso semine existente, & hoc pacto semen erit animatum (vide *Herum Operat. idem* Marci Marci.)

Adda-

29 Addendum hic, quod semen in animalibus à Natura est destinatum ad specierum propagationem, sed id frustra à Natura factum videretur, nisi aliquid inesset in semine, per quod aptum foret ad specierum conservationem, nempe ad producendum viventia ejusdem speciei, atque est generans, à quo semen est decisum. Requiritur in semine animal, quod
30 facit, ut fœcundo fiat semine: ita docente Aristotele citato libro secundo de Generat. Animal. capite tertio. necesse autem est, ut hoc sit semini intrinsecum, nam si secus esset, illa aptitudo conservandarum specierum non esset ex parte seminis, sed ex parte Agentis extrinseci, quemadmodum Aristoteles, inquit, in semine, hoc est cum ipso semine prodit id, quod illud fœcundum facit, quod idem est, ac si diceret, semen habet in se principium tale, quod illud facit fœcundum, nempe habet in se principium, per quod sit aptum producere corpus vivens simile genitori, à quo semen prodiit. Hoc ergo, quod inest in semine viventium, & per quod fœcundum est oportet, ut Agens sit ubi distinctum, non ad ipsum pertinens, & suæ actioni demandetur ut ipsum sua sit sui vis materia formare, & construere corpus viventis ad externam nostram, & admirabilem similitudinem Genitoris, & in ipso semine, ad id aptum ad hoc ipsum aptum esse, quam Animam, sibi persuadere, dubium est.

Insuper si semen non haberet Animam, sequeretur, ex inanimato produci animatum, quia corpus vivens est animatum, & ex semine formatum, sed
31 hoc est impossibile, quia nihil conferre potest alteri, quod in se non habet, quomodo ergo semen non habens Animam, communicabit Animam corpori viventi ex ipso producendo? unde ergo habebit Animam corpus, quod vitam acquirit, & Animæ operationes molitur, nisi in semine non esset Anima à Genitore ipsi communicata?

32 Adde his, quod Materia non potest esse denudata forma, Arist. lib. 2. Phys. comment. 12. sed semen est materia, ergo nunquam denudata erit forma, Cùm vero forma sit natura, Aristoteles inquit. lib. 2. Phys. text. 11 & de Avers. in commentar. & semen a Natura habeat, ut sit prolificum, sequitur, quod si prolificum per formam, sed non posset esse prolificum, nisi viveret, neque vivere, nisi haberet Animam, ergo semen habet Animam, quæ est forma ipsius seminis, quæ recedente, non amplius est prolificum, quia corrumpitur, corruptio autem sequitur ad formæ recessum, forma vero est Anima.

33 Præterea, quod sufficit ad difficiliorem effectum producendum, multo magis sufficere potest ad effectum faciliorem ejusdem materiæ, sed Anima, quæ est in perfecto vivente, sufficit ad omnes operationes corporis ipsius viventis etiam difficiliores, & nobiliores, ergo multo magis sufficiet ad eodem operationes imperfecti viventis, unde Anima, quæ regit corpus jam perfectè simul viventis ut sic, & nulla operatione Agentis indiget, multo faciliùs moderabitur corpus seminis, ex quo vivens produci debet, & sic, cum operationes corporis perfecti viventis sint ejusdem rationis cum operationibus viventis imperfecti, de necessitate tam hæ, quam illæ, ab eodem ejusdemque Agente proficiscuntur, unde cum illæ dependeant ab Anima, hæ quoque dependere dicendæ sunt ab Anima, & consequenter in semine inesse Anima. (Vid. Plato in Tim. Galenus de usu part. cap. 5. Zimara 3 an. c. 13. Vallesius l. 2. cap. 9. Mercatus l. 3 cap. 4. Zacutus l. 9. cap. 6. Fonseca l. 1. cap. 3.)

34 Cæterum, ut jam iterum superius diximus, ex Naturæ præscripto specierum continuatio fit per Individua, mediante semine; vel ergo Individua ad hanc specierum conservationem conveniunt semine Animam dando, & sic præstabunt tantummodo eodem munere pro conservanda specie, nec poterit eo modo dici per ipsa eas conservari, sed per Agens quodcunque influere semini Animam. Vel Individua communicant aliquid semini, per quod aptum sit ad conservandas species, nempe ad producendum ex se corpus vivens simile Generanti, à quo est decisum, & habemus intentum, namque hoc illud est, à quo non solum corpus formatur, sed per quod operationes omnes corporis viventis fiunt, quod nihil aliud est, quam Anima, ergo in semine inest Anima.

Denique argumentum, quod ab operationibus apparentibus deducitur, indissolubile est, nec enim Animæ præsentiam non aliunde comprehendimus quam ex propriis ipsius Animæ operationibus, ut notum est, Jo. Fern. lib. 5. Physiol. c. 1. sed hæ operationes apparent in ipsa prima seminum conceptione (quomodocunque fiat) vel in ipso primo motu, quo destinatur ad actum, ergo in ipso primo momento in ipsis seminibus præsens Anima est, quàm absolutam autem factorum adeundem, operatio non apparente in primo momento conceptionis productio ne in semine, una ab Anima propria, vel non ut hujusmodi figmenta nobis imponi posse credendum. Neque dicas ex mora ortum, ut certitudo perficit Animæ præsentiam, quàm ex aliis operationibus. Quia hoc generatim, dum aliæ operationes motum præcedentes aliam agenti tribui non possunt, quàm Animæ.

Hæc si veritatem habent, facilè concipies 35
quid eludi ac dissolvi a Animalium motu, & fœtu; quàm Doctores omnes unanimiter ponunt, tam mas enim, quàm fœmella in ipso primo conceptus momento concept. cum seminum progenitorum Animam in se à Deo infusam recipit, licet deinceps fœtus conspicui fœmella, quàm mas, ex quo motu tam Philosophi, quam Medici ingenue confiteantur Animæ præsentiam, quam tamen multo rationabilius ex aliis operationibus, & ab formatione ipsius fœtus, quæ illico a conceptione sua inchoat, arguunt, debebant, utque enim absque Animæ præsentia nec formari, nec vivere, nec ullo modo operari fœtus potest, quia nihil horum ab alia causa dependere potest, quam ab intrinseca, neque in fœtu ulla alia intrinseca causa imaginari potest, quam ipsa Anima. Cur ergo, inquies, datur differentia inter virum tardiorem, & fœmellam, quoad primum motum in utero matris excitatum? quia, inquam, materia, & spiritus, ex quibus ulterius coagmentatur, non sunt ejusdem moderationis, & vigoris, materia namque, ex qua producitur mas, minus excrementis abundat, majoris spiritus copia turget, & calorem vividiorem obtinet, contra, materia, ex qua producitur fœmella, magis excrementitia humiditate infecta, spiritus ex una parte, & calorem ab ipsa humiditate refractum habet, unde consequens omnino est citius suas operationes exercere Animam, ubi maturior efficacia fit, ut quæ mas, quam ex qua fœmella procreari debet. Quod, ut magis magisque confirmetur, observandum, quod cum non omnium Marium, neque omnium fœmellarum idem sit temperamentum, eademque materia, omnes ideò Mares non, eodemque tempore, sed alii citius, alii serius primos motus in utero excitant, sic etiam & fœmellæ, unde observare licet, Matres nonnullos ob earum imbecillitatem serius moveri, quàm fœmellas, & alia ex parte citius fœmellas nonnullas ob earum robur moveri, quàm Mares. Nam quid absurdi esse potest, quòd non omnes eodemque tempore animam recipiant, si ea ab extra advenit, & ab ipso Deo infunditur? Dices: fœtum non deberet recipere in maris Rationalem, nisi perfecte organizetur sufficienter, organizatio non eodem tempore in singulis perficitur, ob temperamentorum, & materiam varietatem unde & Anima diverso tempore in diversis conceptibus se prodit. Sed quamvis videatur Deum Naturæ sufficere, quamposita debeat, antequam Animam infundat, fœtum organizationem ab ipsa Natura machinatam, unde, ne in tam impiam opinionem labamur, dicendum, fœtus omnes in primo conceptionis momento, tam Mares, quam fœmellas Animam ab ipso summo Opifice suam pronam & creatam, & in suum tempore, neque ullam in ea Animatione differentiam Maris, & fœmellæ servari. Ac profectò illud maximè pondérandum in hoc negotio videtur, quod

quod autumant, nempe quod possent necessitatem infundendæ Animæ Rationalis non nisi quando fœtus est perfectè organizatus, ad liberam Dei agendi potentiam ipsa Naturæ subjiceant, quod absit, ut ab summus ipse primus totum Opifex & nunc eodem momento infundere in humanum semen simul congruentia, ut conceptum nondum etiam Rationalem Animam quamdocumque Deus, nonsolum, ... ad id possit finem corporis organizationem per ipsam Naturam constitutæ tempore fieri.

Veruntamen, tamquam videor mihi actum agere, dum multi doctissimi Viri, tum Philosophi insignes, & innumeri recentioribus, Æmil. Parisan. Nobil. ... de subtil. lib. 5 exercit. ... & Danieli Sennerti in lib. Hypomn. ... dum voluntatem, quod nunc asserere sit animatum, propugnarunt, infirmissimis quidem rationibus ... argumentis in communem ... doctis, plus dicenda ... ut omnem ... adempturi ... aliquid ... dicendi, aut respondendi, dum Lectorem meum humanissimum ... nè eos, ne tædio illi sim, remitto, dum ipsis, quæ prædicti Auctores optime, ut diligentissimè præstitere, ... dummodo tamen ne quisquam omnino in eo dissentire Lectorem admoneam, quod semen humanum ... non sensus, ... Ego vero nullo modo animatum esse existimo, sed animæ saltem, & hæret cum Sennerti ... humanum semen Animam Rationalem ... ex traduce esse, Licet autem tolerabilior sit Paulini opinio, existimantis idem semen humanum Animam sensitivam ... quam ut tradunt à progenitoribus ... credo, tamen neque hanc opinionem esse veram firmissimis rationibus commonstrabo.

SUMMARIUM

36 *Anima Rationalis non est ex traduce, & contrarium asserens hæreticum est.*
37 *Si Anima Rationalis esset ex traduce, non posset esse immortalis. Et n. 47.*
38 *Elementa creatae in Sacra Genesi, quomodo differant à creatione inferiorum viventium.*
39 *Rationalis Anima est immortalis. Et num. 71.*
40 *Animæ Rationalis immortalitati qui repugnent.*
41 *Non potest à re corruptibili res incorruptibilis generari.*
42 *Anima Rationalis non potest per materiam se ullo modo propagare.*
43 *Animam animæ infundi, Hippocrati.*
44 *Anima Rationalis est res per se subsistens. Et n. 65.*
45 *Unum ens habere duas formas totales substantiales est impossibile.*
46 *Anima Rationalis est res perfectum, & completum.*
47 *Perfecto nihil addi potest.*
48 *Ex duabus entibus per se non potest unum ens per se fieri.*
49 *Generari ex materia non idem est ac traduci ex materia.*
50 *Quod aliquo modo generatur, est ex ...*
51 *Semen, licet sit animatum ... assumptum ... non potest dici Homo.*
52 *In semine apparent operationes animæ.*
53 *Vivificatio seminis est operatio animæ, ... non potest esse sine animæ.*
54 *Semen, si esset dotatum Anima Rationali, esset homo.*
55 *Forma substantialis ... suscipit magis, & minus.*
56 *Anima Rationalis si sit ex traduce, est forma partialis, & incompleta.*
57 *Si anima Rationalis esset ex traduce, locus ... semen, ... corrumperetur.*
58 *Quod non absurda, ... plura consequi.*
59 *Semen non potest esse fœcundum, nisi vivat, neque vivere nisi habeat animam.*
60 *Propagatio ... & nunquam separatur ab eo, ... est ...*
61 *Quod formandum sit ... ab ipso ... patibile.*
62 *In ... relinquendo se simplex ...*
63 *Anima immortalis non potest dividi ad instar ... divisionem, ut mortalis.*
65 *Separata forma à materia sequitur compositi corruptio.*
66 *Anima in semine traducta, non est alia separabilis, neque aliquo semine ...*
68 *Homo secundum animam tantum ad Dei imaginem factus est.*
69 *Animæ cæterorum viventium cum semine à Genitoribus traducuntur, & sunt formæ genitales.*
70 *Conceptus non sit in utero seminis viri, sed ex eo seminis mulieris simul.*
71 *Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte.*
72 *Si anima Rationalis esset ex traduce, sequeretur, Christum Dominum non fuisse verum Hominem.*
74 *Christus Dominus fuit verus, ac perfectissimus Homo.*
75 *Christus Dominus fuit omnium hominum perfectissimus.*

QUÆSTIO III.

Animam Rationalem ex traduce non esse.

Cum pateat ex Theologica veritate, Animam Rationalem, non ut cæteras viventium Animas, ex traduce esse, & hæreticum sit contrarium asserere, D. Tho. ... *post.* ... n. aliquam inspectionem Physicis rationibus id ipsum demonstrare: quia tamen ex ea agimus cum Philosopho, qui Theologiæ veritati non simul arguitur, necessarium omnino est, illam physica dicta in convenientia, & inferiores principiis, & novae propositionibus nostræ Institutionis redargueret Sed, ut clarè pateat, in quibusnam ejus opinionum ... binas ejus propositiones in sententias afferemus, ut quanam ... appareat, illam nunquam modo mutuata in ... utramque pro vera acceptam. Prima propositio est, *Animam Rationalem ex traduce per semen à Progenitoribus habere.* Secunda autem pro ... *Rationalem Animam esse incorruptibilem, & immortalem.* Quæ propositiones ... non poterat, 36 fugeret autem, ut docent; ... inter clariores perspexerint, ... dato quod Anima Rationalis ex traduce haberetur, non potest esse immortalis; & dato quod immortalis sit, non potest ex traduce haberi. Sed quamvis ... Sennerti ... ... Theologicis ... , ... Scripturæ verba suo modo intellecta ... assertiones roborare studuisse, ... differentiam animadvertere, quam inter creationem Hominis & cæterorum Animalium ipsa sacra Historia ... , nec alia ex parte ... in ... affert, quam tamen ... non Theologi solum, sed etiam Medici, ut Franc. Valles. *in sua sacra Philos.* c. 4. ... examinandi, ... & ... nempe quod Anima Rationalis non semen ... incorruptibiles, & mortalis ex traduce habentur. In ... 38 ... historia, Hominis creatio, non solum quoad Animam, sed etiam quoad ipsum ... corpus cum ... creatione cæterorum Animalium, quæ cætera ex ipsis elementis, Deo jussu, creata sunt ... & Anima conjuncta. Homo vero non (loquendo ...) corpus ... Deo formatum est, ... Animam recepit ab eodem Deo. ... ergo Deus ipsam Naturam, ... ipsis Elementorum ... ut ... Animalia per suas species generanda, ibi *Germinet terra herba virentem, Producant aquæ reptile animæ viventis, Producat terra Animam viventem in genere suo*, unde non ... Naturæ potestas ... generanda ... corpora viventium Animam ... generanda corpora simul cum Anima, quæ si fuisset ... generationem tantum corporum, ... post ... ipsis Creatoris, *Crescite, & multiplicamini*. At vero Hominis creationem & quod

[illegible]

animali perfecto. Modo certum est, in semine apparere operationes Animæ, dum Anima illi communicat vitam, & fœcunditatem; utique si Anima aliquam ex suis operationibus in semine exercet, ut patet, & Anima est forma dans esse rei, tantundem est dicere, semen Papaveris aut Lactucæ, & semen equi, aut Canis habet Animam, ac si dicas, semen Papaveris, & Lactucæ est Papaver, & Lactuca, & semen equi, & Canis, est Equus, & Canis, non in potentia quidem tantum, ut aliquis interpretari fortè voluerit, sed in actu, nam in actu est, dum operationes exercet ad se pertinentes.

53 Veruntamen mirum pro Sennerto ad illud argumentum respondere potest, quod vivificatio seminis non est operatio peculiaris [illegible] Animæ, sed universalis, convenientem omnibus Animabus, ut ei denominatio corporis viventis convenire debeat è vivificatione desumpta, sed ob operationes hac Anima propria nempè quæ ab ea emanare debent, prout est talis Anima per [illegible] à Genitore, puta Papavere, Lactuca, Equo, Cane, semini communicata, quemadmodum si semen Papaveris, & Lactucæ, & semen Equi, & Canis habeant Animam, non possunt dici Papaver, Lactuca, Equus, Canis certò, quia Anima ibi est non exercet [illegible] in semine operationes, quæ sunt Naturæ Papaveris, Lactucæ, Equi, Canis [illegible], sed communes, quæ illi competunt, ex sua communi ratione, quæ in est vivificatio, & fœcunditas, unde nulla causa operationes hæ in semine apparent, quæ utique propriè cuilibet sint, quatenus singulæ diversificari sunt unaquæque secundum proprietates suæ speciei convenientes, & ut summa adeptæ possunt semina ... [illegible], quæ ipse cuilibet competunt, habent enim semina naturam particularem seminis, ut semini conveniat; hoc est vitam, & fœcunditatem, & nihil aliud.

Sed quamquam hæc recte possent Sennerti ... [illegible] ... ex eo, quod respicit communes materiales, & conceptibiles, exquisitè tamen esse possent ... [illegible], quod relinquit Animam Rationalem, quæ cùm haud se [illegible] educeret, & sit immortalis, non potest traduci cum semine à Parentibus, quod si secùs esset & semen haberet Animam Rationalem, semper esset necessum dicere semen Hominis est Homo, non enim idem potest esse de Anima Equi, & Animæ Hominis, in semine equi, & semine Hominis existente, quia in semine equi potuit esse Anima, quæ ut universaliter forma Animalium perfectorum communicet semini vitam, & fœcunditatem, ob quæ eo, quòd possit dici, illud semen esse Equum, quia communiter convenit semini equino vita, & fœcunditas, quàm convenit semini Canino, Bovino, Suillo, & reliquis, & semine, parallele communicat omnibus antiquis Animalibus, et dictum est. At vero Animæ existentem in semine Humano, ut ipse Sennertus asserebat, est Anima Rationalis, quæ diversificatur ab omnibus aliis

54 formis ibi, si cum sit forma hominis, semen illa dotatum, erit Homo, sed tamen equi etiam dotatum Anima equi, non est equus, quia ille Anima informans semen non sit mater eius quandem ab aliqua decisione, nequaquam potest dici forma equi, quemadmodum Anima Rationalis est forma hominis; sed quomodo salvabit Sennertus semen traduceret factum Animam à Genitore, cùm negetur (ut prius illum asserere) Animam residentem in semine Viri esse formam partialem, & incompletam, prius actum, & talem formam fieri per unionem cum Anima existenti in semine Mulieris? certè lubentiorem facit Hominis conditionem, quàm Plantarum, aut quorumcunque vegetabilium, quæ semina generant acquinum, & perfectum suo genere, & unum idque, a qua ei à Anima perficiuntur. Neque valeret dicere, quod non idē Anima Rationalis in semine alterutrius ex Genitoribus existens dicatur imperfecta, quia tenetur imperfecta sit, sed quia unienda sit Animæ alterutrius [illegible] magis perfi-

55 ciatur. Nam hoc modo forma subsistentialis [illegible] recipit magis, & minus; contra Aristot. lib. 8. Metaphys. text. 10. & D. Th. part. 1. quæst. [illegible] ad 4. præter quam [illegible], Deum sicut Animam [illegible] nem diminutam, & imperfectam, nam quandoquidem quam hanc Animæ ex traduce haberent, necessario fa-

teatur (quod & admittit Sennertus) ipsam esse dimidiatam, & partialem formam, cum ea non ex 56
semine Viri tantum ex una, sed ex semine quoque Mulieris ex altera traducatur. Sed profectò licet Sennertus ex industria dissimulet, & Animæ Rationalis immortalitatem negare non audeat, tamen sub ea opinione traductionis Animæ per semen, latet Anguis, ita ut, qui ejus dicta totius, & in eum perscrutari, & ad trutinam revocare voluerit, non obscurè videbit, illum, etiamsi verbis contrarium profiteatur, de Rationalis Animæ immortalitate intrinsecè nullo modo benè sentire. Et quamvis tuitione de ... [illegible] Animæ benè sentire possit, qui cum eam seminum materiæ ... [illegible], ut velit, simul cogitet, ipsam cum semine perire, & 57
[illegible], quandoquidem ipsum semen à Genitore decisum ... [illegible], neque ... Natura constitutum est; contingit? nam se interrogare Sennertum, dicens, si Animam cum semine à Genitore traduceret, quid fiet Animæ collisæ semine Viri, aut Mulieris existenti, cum per semen decidat, cur alia quocumque modo eorum elicientur semen excernunt? velut Sennertus se ex hoc interrogatione extricare? ... [illegible], licet profiteatur, nolle se Theologis negotium facessere, cum de hoc disputat, contendere, sed Physiconcorditer dicens loca assiduè ... [illegible], tamen singulariter ad Benedictionem divinam, dicens: Benedictionem illam divinam, et durat illa gratia, quæ feminis, et Anima utriusque Parentis in conceptionem conjuncta libentius valeat, et ordinatione Deus concessit, nulla modo feminis alternativæ Parentes suis semen transfundi, ... [illegible] ... ad generationem necessarium est, effusa, tribuendo ejus. Sed dico cum ... [illegible], necesse est, plene inde consequi: Si ex benedictione divina tam homini, quàm ceteris viventibus impertita factum est, secundum ipsum, ut semen humanum ad instar seminum quorumlibet ceterorum viventium Animam à Progenitoribus secum trahat, et Anima Progenitorum hoc modo propagetur, & multiplicata super eum hominum per productionem corporum hominum servandam esset, hanc benedictionem recipere primo fœcunditatem seminis, quàm ipsa conceptionem, vel Hominis productionem per semen secundum, eam recipere potest, tamen, nisi sussent locus eodem; et ea quam potest esse fœcundum, nisi vivat, 59
atque vivere, nisi habeat Animam, ergo semen, cum quem conceptionem, vivit, quia est fœcundum, & si vivit, habet Animam. Addo fœcunditatem seminis vel esse propriam à Natura, vel non, si sit à Natura, semper erit fœcundum, & semper vivet, & habebit Animam, quæ proptereà semper inest, & nunquam separatur ab eo, quoad est proprium, D. Th. 1. 1. q. 77. art. 60
[illegible] quod secundum se convenit alicui, est inseparabile ab ipso, idem D. Th. ib. quæst. 75. art. 6. in c. Et 61
si autem non sit à Natura, quandò semen habebit Animam, erit per accidens, & poterit eam habere, & non habere; quod præter omnem rationem est, quia de Natura seminis est, & ne ab ipsa est destinatum, ut brevi oriatur possit ex se aliud generare simile genitum, ad speciem conservandam; semen ergo semper habebit Animam, & quandocunque illam evadit per pollutionem, aut per mortem conceptionem, aut quomodolibet ab Anima ejus semine ... [illegible], Sennertus rationem reddet, qui nullo modo se benedictione illa divina tueri potest, neque ulla ratione [illegible], quin coactus fateatur, Animam in semine residentem, quandoquidem sit, in nihilum annihilari, & corrumpi, quod multò majorem veritatem habebit, quatenus accredit ille, Animam traducto semine existentem esse partialem, et diminutam formam, & Animam potius monstrosam, quam veram Animam Rationalem, unde eo multò pejora absurda sequi potius dare tenetur.

Præterea, si benedictio illa divina in semine affecta est, & hic, in quantum semina eo modo, quod generare etiam sequuntur, simul compossibilis, conditionalem enim esse operam, non absolutam, contrà quàm in sacra scriptura pagina appareret, in quo cunctis viventibus atque Hominis speciebus, eam æqualiter fuisse impertitam manifestum. Quod hic

con-

conditionalis, restringitur ad effectum conceptionis ab ipsis seminibus semel concurrentibus secutam; atque hoc modo vel femina tunc recipere Animam per benedictionem divinam fœcundam, cum concipientur, & in ipso actu conceptionis, vel cum recipere in actu decisionis à Progenitorum corporibus; utrum autem dicas, repugnat, quòd Anima ex traduce habeatur, namque modocunque ea femina recipiant, vi benedictionis divinæ erit, non vi Animæ Progenitorum; quia femina per se sunt indifferentia ad conceptionem, & ad simplicem effusionem ex corpore feminantis, & tam fœcundum semen est, quod simpliciter ejicitur, quàm quod ejicitur, ut conceptionem cum appositionem Animam ex Seminibus non recipiant, nec conceptionem, quia sine benedictione illa divina ad illam receptionem apta indifferentia, non poterit Animam Rationalis ex traduce non semine ea sua natura habere.

Denique per benedictionem illam divinam vel semina suscipiunt in actu conceptionem, vel animantur in ipsa conceptione, si non conceptionem, ergo ad illud redire cogimur, quod humanis effusione seminibus existimus, sit etiam benedictione divina benedictum, cum seminibus ad generationem, nutritionem, & multiplicationem creaturam similem sit effectum. Quod si dicamus, semina in ipsa conceptionem recipere Animam, vi benedictionis divinæ, non habebimus Animam ex traduce, sed potius ab extrinseco per divinam illam benedictionem, & habemus intentum, hoc enim illud est, quod volumus, Animam scilicet Rationalem ex traduce non haberi, sed ab extrinseco, & à Deo Optimo Maximo immediatè creatam infundi.

62 Ubertim, tum pateat quandoque ex unico concubitu fieri multiplicem conceptum, quando nimirum semen in plures partes finditur, quod experientia quotidiana manifestat, & docet communiter Hippocrates in lib. de Nat. Puer. n. 45. & lib. 2. de Diæt. n. 27. & alibi, omnis in Medicorum Scholis, edocendum esse in Sennerti sententia, quomodo ex uno semine, quod unam Animam secundum ipsum distribuit, duo individua producantur, si quidem utrumque suam Animam habeat. Sed, Sennertum inspiciamus, quod Anima illa residens in semine non divisionem ipsam inmediatè fit in duo distinctè, quod illae non patitur divisionem, nam eamdem idem evenire posse de Anima Rationali, non obstante, quod sit immaterialis, & immortalis, quod eveniat de Animalibus materialibus, atque materialibus & mortalibus, sed ea ipsa, quod Anima ut immaterialis, neque per se, neque per accidens patitur 63 ad ipsum materiæ divisionem dividi, D. Thom. p. 1. quæst. 67. art. 8. ad 3. quia ea materia ut separabilis, & composito corruptio, per se subsistit, absque materia, & ad materialem divisionem illam eam subjecto oportet, unde succedit compositi corruptio, separetur forma à materia, Arist. lib. 4. Phys. comm. 64 17. & lib. 4. Cæli comm. 23. Hinc ergo deducendum, quod, stante Animæ immortalitate, oportet unum semen divisum, illam sumam avolare, & semen corrumpi, non secus ac Animalis cadaver Anima denudatum, neque tamen potest possibile ulli in Sennerti sententia ab semine Genitorum in plures partes divisio plures nasci posse fœtus humanos, quod contra experientiam est.

Verùm ad suas assertiones roborandas Sennertus pluribus utitur argumentis, quorum nonnullis, imò eorum pluribus, ne omnibus dicam, in præditum satisfieri potest; cum quæcunque se vertit, dum concludit Animas immateriales, & immortales, corruptibiles, & incorruptibiles, organicas, & non-organicas, & nullo modo materiam indifferenter adaptabiles asserat. Pro nunc autem unico argumento, quod illa plurimi facit, satisfaciendum, firmans, non praejudicare Animæ Rationali, quod ex traduce habeatur; argumentatur enim hoc modo: *Anima Rationalis non est substantia per se completa, ut Angelus, sed est pars altera Hominis, quæ corpus informat, unde sicut formatas illa corporis nihil ejus nobilitati, & immortalitati derogat, ita ejus per propagatio cum semi-* 65 *ne præjudicare illi potest*; sed primò negatur, Animam Rationalem esse substantiam incompletam, cùm sit ens per se subsistens, D. Thom. *part. 1. quæst. 75. art. 2. in corp.* & in tantum dicitur pars Hominis, in quantum est forma corporis humani, quod componitur ex materia, & forma; unde corpori associata constituit Hominem; at verò à corpore separata, est totum quid per se, à corpore, & materia independens. Quòd si ex traduce cum semine haberetur, nunquam esset ens per se subsistens, nec à materia separabile, quod incorruptibilitati, & immortalitati Animæ Rationalis est contrarium. Neque est par ratio Animæ cum semine traductæ, & ipsi semini cohærentis, & Animæ corpus huma- 66 num informantis; quia Anima cum semine traducta, non est ab ipso separabilis, & absque semine latens ante Hominis generationem nullo modo existit; sed Anima corpus humanum informans, est forma ipsius corporis ab ipso corpore separabilis, & in ipsa conceptione Hominis, quam ad locum advenit, & est à corpore dependens (licèt eodem momento cum ipso corpore cœperit, & infunditur absque eo quod sola existat ante conceptionem) & post Hominis interitum, quia post mortem Hominis vivit, & immortalis est, ut non dissentit etiam ipse Sen- 67 nertus. Qui tamen videns oppositionem vim in hoc argumento, quod si Anima esset ex traduce, & cum semine propagaretur, de necessitate esset mortalis, neque valens hunc nodum solvere, confugit in Dei voluntatem, tanquam ad Asylum, quod indignum hujusmodi Philosopho est, qui professus in Physica tantum rationibus, non Theologicis contendere, inquit ergo: *Missi generationis aliud facio ad ipsam à corruptibilitate, vel incorruptibilitatem, sed ex simpliciter ex voluntate Creatoris Dei dependet, qui omnia, tum non existentia, ut existerent, ut ne in nihilum relabantur, sua potentia, quamdiu, & quomodo placet, conservat, sine qua voluntate divina, & peculiari ejus benedictione gratia, si sufficient forma humana, non minùs perimet mortis, quàm Brutorum.* Sed vide, quomodo evadit hujus Doctrinæ pervicentia, dum talis sententiam suam de traductione Animæ Rationalis per semen tueri intingit, voluntatem divinam sine barbari accommodare nititur, dicitque Deum, et ideò Animam Rationalis immortalem futuram esse, voluisse, ut per semen propagaretur. At nonne dicimus nos, Deum, quia Animam Rationalem à se creatam esse immortalem, voluisse, ut per semen ad instar Animarum mortalium propagaretur, eamque hoc ut generabilem, & corruptibilem Naturæ manui committere sine, ut eo ejus virtute cum seminibus, ut per semen traducerentur, & propagarentur; illam ut ingenerabilem, & incorruptibilem sine proximam manendam relinqueret, quod satis superque patet ex prima utriusque Animarum procreatione, ut illis dictum est, cæteras solum ex materia producit sanctam corporis voluisse, Rationalem verò ipsa immediatè creavit inspirans in Hominis faciem spiraculum vitæ, unde factus est in Animam viventem. Quemadmodum ergo nullam communionem cum materia habuisse Animam in principio à Deo creatam constat, sic neque eas, quæ post absolutam Mundi creationem sunt creatæ, & quæ in dies creantur, aut in posterum creandæ sunt, nullam tum materia communionem habere debent, neque cum semine, aut cum semine traduci. An non igitur magis condignum, & magis rationabile est, nobilissimam creaturam ad imaginem & similitudinem Dei respectu Animæ tantum factam nostri, quàm Sennerti modo suam speciem propagan, ea conservare debere per ipsam Animæ immortalis existentiam ab ipso Deo immediatè creando, non autem per traducem ea materia, ut Bruta suas species conservandas jussit? Quomodo e- 68 nim Anima, secundùm quam tantùm ad Dei imaginem factus est Homo, D. Th. *part. 1. quæst. 3. art. 1. ad 2.* ad Dei imaginem factam loquendo potest, sicut materiam, & cum materia, & absque materia conquisita à Parentibus traducitur? Reddat igitur causam Sennertus, cur voluerit Deus speciem humanam suo,

quam

quam nostro modo conferret, tum quod sic volente, & non aliter, gratis efficiente ... pro peri commemorationem eiusdem ex diginitate, & nobilitate Animæ Rationalis desumptam, aliam etiam ... necessariam habemus, quæ sequens est.

69 Dicimus igitur superius, Animas cæterorum Animalium, etiam perfectiorum, ... in semine Generantium residere, & cum ipso ... esse tamen formas peculiares, & incompletas in ... semine, cum ad generationem & matris & seminis semen congregatur, quod de formis me... ibus dictum non est ... sed certitudinem ... consonum ... quoniam tamen non semper ut coniunctione mixtum, & fœminæ sequatur conceptio, unde semen inutile fieret, & Animæ in semine ... ut sit dictum, Deo Opt. Maximo ... cui tamen ... fuit, ut Anima humana ... ut ... Opifex ad sui imaginem creatura, quandocumque semen hominum ... foret ... & in nihilum abiret, cum ... immortalis dicitur, quod quidem de necessitate secuturum erat, ubi animæ humanæ in semine ut brutorum residerent, & cum semine a Progenitoribus traderentur. Oportuit ergo, non solum Animam humanam seorsim creare, & infundere momento in ipso semine iam in utero mulieris concepto.

Verum enim vero etiamsi quæ allata sunt ... supra ... concludere ... Sennertum possint, non desunt alia argumenta, quibus ille ... animo cogitur. Opponebant etenim nonnulli Doctores, quod, cum conceptus non ex solo semine maris fiat, sed ex semine mulieris ... ut dictum est, Sennerto ... quam doctrinam conceptus fieret ... ut duplici Anima ... compingi necesse sit, unumque ... semen cum virili, quem mulieris traducit Animam peculiarem e propria Genitrice. Hanc difficultatem diluisse se putat Sennertus dicendo, quod sicut Anima non solum est tota in toto, sed tota in qualibet parte, puta in Cerebro, in Corde, in Oculo, in Aure, nec tamen inde sequitur ex multis Animabus esse compositam, sed simplex hæc manet verum, unica tantum esse Anima, quæ informet totum, & omnes ut singulas partes. Si hunc dicere, semen tum maris, quam fœminæ animatum esse, non sequitur, ergo Animam ex duabus animabus componi. Sed hæc responsio ... Philosopho indigna, quia ... est diversa, quemadmodum Anima est tota in qualibet parte corporis, puta in Cerebro, in Corde, in Oculo, in Aure, nec tamen componitur ex pluribus Animabus, ita licet Anima sit tota in duobus seminibus maris & fœminæ, quibus ex ... conceptus, non componitur ex duabus Animabus ... quoniam, quia Cerebrum, Cor, Oculus, Auris sunt partes eiusdem ... corporis, unius eiusdemque subiecti, unius eiusdemque Animalis, nec separatæ ab ipso Animali existunt, sed semen maris, & semen fœminæ sunt duo corpora, & duo ... ab invicem ... habentia unumquodque suam propriam Animam, cum decidunt a corporibus generantium, ut ipse asserit, unde, cum ... Homo, necesse est corpus componi ex his duobus ... habentibus duas Animas. At Animam ... formans corpus Hominis recipitur in ... & in toto, & partibus eiusdem ... Anima ... quæ ... existit in ... & quæque per se consistit unum non per se, seu ut duo ... (supposito ... quod ... Anima Rationalis traducatur ex Genitoribus) haberet duas Animas realiter ab invicem distinctas, unamquamque suam, itaque ... dicere, ... fit ex duobus seminibus ... Animam Rationalem ... propriis Genitoribus, ut si ... homines ... duabus Animabus ... vel ut duo

72 ... hominibus simul iunctis, nam Anima Rationalis ut ipsius ... est immortalis, & est

per se subsistens, ita ut non quod ... Veri, ... quod ... semine ... utroque constituat non ens per se subsistens ... ergo quando sit conceptus ... Animam ... necesse est, quia ... tantum, vel ... per se ... per se, & sic ... duabus Animabus ... hoc modo ... subsistentibus, ... quod est impossibile, ... Nec ... de ... Sennertus, dicendo, quod Animæ ... in alterutro semine sit forma ... partialis, & ... completa, ... implicat, & ... errores, & scilicet, ... ponitur ... unam Animam Rationalem, quæ immortalis, & immaterialis est, ... divisibilem & corruptibilem, ... sit ... quod quam ... ut ... sit asserere, ... homines facile diiudicabunt.

Cæterum, tametsi nolim cum Sennerto Theologicum ... non ... Theologica ... quæ ... traductione Animæ Rationalis ... Dico ergo, si verum est, Animam Ra- 73 tionalem ex traduce haberi, sequitur ... Christum Dominum non fuisse verum, ac perfectum Hominem, contra id, quod ... Catholica doctrina docemur, quia cum in Christi Domini conceptione defecerit virile semen, ... mulieris, si ... Theologi fidem ... gentibus cum Aristotele, ... lumen ... (quorum tamen opinionem ... Medicorum ... non ... Naturæ ...) non potuit ... Anima ... Ergo si ... Homines Animam ex traduce recipiunt per semen Genitorum, Christus Dominus non fuisset verus 74 Homo. Sed ... Christus Dominus fuit verus, & perfectissimus Homo, nihil a cæteris hominibus differens, ... Homo ... corpus, ... humanam ... & ... Animam Rationalem ... & Theologi docent, D. Thom. part. 3. summ. qu. 5. art. 1. & seqq. neque debet Animam per semen ex traduce recipere, ... hominis Animam ... semine recipiunt, sed debet ... Animam, cum Homo ... in ipso momento corruptione, & ... ut ... Rationalis Animæ, contra id, quod ... Sennertus ... Nec quicquam ... si ... Animam Christi Domini traductam fuisse ex ... Virginis Mariæ, ... sed dum ... Homo, ... Anima ... in semine ... forma ... & ... Hominem, ... & ... forma ... & ... deficiente Anima, quam ... Christi Domini non concurrente, Christus ... Homo ... Hominem ... Homo imperfectissimus, quia ... perfectionum ... habent ... quam ... non ... veram Hominis Animam, sed ... quam ... Sennertus ... Animam ... semine ... Sed hæc 75 ... sunt, cum Christus Dominus non solum fuerit verus, ac perfectus Homo, sed Homo Hominum omnium perfectissimus. Neque ... Sennerto, dicendo, quod potuerit Spiritus Sanctus supplere defectum ... infundendo Animam, quam ... semine ... debebat, quia neque sic fuisset verus Homo, nam ... Anima ... de proprio ... cum Anima humana, ... & inst-

ita ut esset potissimo semine, cui sanguis Mariæ Virginis, & tunc primo cognam quod non fuisset ejusdem rationis cum Anima humana; quæ non fuisset a genitore per semen traducta, ut Animæ humanæ omnes ex ejus semine sunt, vel creasset Animam perfectam, & habentem rationem perfectissimæ formæ in se, vel creasset illam dimidiatam, & incompletam, quorum nihil Sennertus ex traduce per semen nihil habet, & omnium dici potest, cùm quomodocumque esset, mille majora absurda consequi necesse foret, & in summa nunquam ejus Anima fuisset ejusdem rationis cum aliis Animabus humanis, sed jam hæc deliramenta omittit, cùm (D. Hieronymus negat Animæ Rationalis propagationem per traducem contra Tertullianum in epist. ad [illegible] Tertullianum tamen multi secuti sunt, tam Medici quam Theologi: inter recentiores omnes Thummius Professor Tubingensis cuius gratissimum nectus Wagnereccerum, Profess. Dilingensem Sennertus semper opponit se Frenzelius in defensum Origini & Joannes Reifoldus peculiari tractatu. Idem exequitur Joan. Galeonus de la Sena singulari [illegible] Bruxelli 1624.

SUMMARIUM

76 Creatio est quæ excedens omnes in parte Naturæ potentiam.
77 Anima Rationalis de novo creatur.
78 Natura commissa a Deo, quæ generabilia, & corruptibilia sunt.
79 Anima hæc totalis ex nihilo fit, & a Deo immediatè creatur, & n. 48.
80 Hæreticum est, Deum nihil de novo creare.
81 Animæ Rationales non sunt omnes simul creatæ.
82 Deus quoad in genere suo facit perfectum.
83 Homo generans non communicat fœtui animam, sed quæ ad formam materialem provenire potest.
84 Homo communicat suo semine materiam proximè dispositam ad recipiendum Animam.
85 Potentia non solum uno modo in benedictione divina consistit, & multiplicatur, sed qualibet suo modo propria & specifica.
86 Quod ipsum immortale non est generabile.
87 Quod fit, & non generatur, per solam creationem fit in mixtis est.
88 Res simplex, & per se subsistens non potest fieri nisi per creationem.
89 Creatio soli Deo tribuitur potest.
90 Effectus excedens potentiam Causæ secundæ, ipsius dici est ad primam. & n. 103.
91 Causa prima est magis sufficiens, quam secunda.
92 Creatio excedit Naturæ potentiam.
93 Natura ex nihilo non potest facere aliquid.
94 Quod non est, non generatur; non enim est unde generetur.
95 Creatio fit ex nihilo.
96 Naturam potentia est facta.
97 Creatio requirit potentiam Agentis infinitam.

QUÆSTIO IV

Animam Rationalem de novo creari & infundi.

A Byssus Abyssum invocat. Daniel Sennertus perversam, ac hæreticam opinionem secutus [illegible] dum infundi, in multo pejores ich in errores E[illegible] æstimabam profectò, quod, rejectâ falsâ illa opinione de traductione Animæ Rationalis per semen, demonstrando, quamopere ejus immortalitati adversetur, nullus fuisset relictus deductioni locus, quin statim sumemus, Rationalem Animam de novo à Deo creari, & infundi; nam rejecta illa traductione per semen, nulla alia ratio, nisi creatione reliqua esse videbatur, quæ Anima possit humano corpori uniri, et inde constitui Homo, ille tamen ab errore, ac prava sua opinione ne latum quidem unguem recedens, altera non minus erronea; & hanc ea conclusione proponi [illegible]

assertionis Deum, postquam in principio cuncta creavit, requievisse ab omni opere, quod patrarat, & a creatione ita cessasse, ut nihil de novo amplius creetur, nisi per miraculum. Hoc enim certum est, tum ipse creatio Animarum sit operatio excedens omni ex parte Naturæ potentiam, nec Animam solam, sed quamcumque rerum, quæ ex nihilo fiunt, ille autem hanc assertionem ita intelligit, quod post antecedentem rerum creationem Deus nihil extra ordinem Naturæ rerum de novo creet, quem ordinem servet etiam nunc in Hominis, sed potius in Animæ Rationalis productione, ut servetur intrinseca in productione quarumcumque Animarum reliquarum etiam viventium: ex qua assertione infert, non oportere Animam Rationalem de novo creari, cum ejus propagatio, & multiplicatio habeatur ex traductione ipsius per semen Progenitorum, secundum ordinem Naturæ à Deo assignatum in propagatione & multiplicatione cæterorum viventium. Sed hæc opinio non minus, quam superior illa hæreticam præ manifestè redolet, cum ex Theologica veritate habeamus, Animas Rationales de novo in dies creari, D. Th. p. 1. summ. q. 118. art. 2. & seqq. quasi Deus Optimus 77 Maximus omnia entia Rationalis Animæ ad similitudinem suam sese expoliaverit, & minime non secus ac cæterarum Animarum, non vero ejus cum illius commiserit. Sed non potuit, ex debili Naturæ, quæ causa secunda est, & potius causæ imbecillis, in productione Animæ Rationalis, quæ immortalis, & incorruptibilis est, quicquam operari, cum ipse causæ, & potentiæ cæterarum committi fuit, quæ generabilia, & 78 corruptibilia essent, sed Anima humana corruptibilis non est, ut non difficilius [illegible] generabilis. At si produceret Animæ hominis Naturam committi, & tunc corruptibilis & generabilis esse, quod absit, ut in mentem venire, quæ cum ex nihilo mitti traheret possit, tenemur, ut ex nihilo fit, 79 & non generetur, sed ab ipso tantùm Deo immediatè creetur. D. Th. p. 1. q. 90. art. 1. tanquam omnino falsum, & hæreticum asserere, Deum nihil de novo creare, nam propterea creatione Animarum Rationalium 80 non jam cessasset, neque unquam cessaturam est, nisi qui documenti habuerit, nondecorem quoq. opinio (origenianam) damnanda est, quæ licet non admitteret traductionem Animæ Rationalis per semen, voluerunt tamen omnes Animas Rationales quodemque tempore simul creatas esse, ut docet idem D. Thom. ibid. q. 118. art. 3. Cred aeternum enim, hanc opinionem negantem dicens Animarum Rationalium creari omnia non [illegible] 81 rile de traductione per semen, sed potius è contra pluribus illam habuisse originem è posterioris, cùm enim illo firmiter quidem rationibus probabiles Animam Rationalem in ipso primo conceptionis momento præsentem esse, addunt non infunditur, ubi perficeretur, et sic Animam Rationalem, quam Rationalem produci, & cum hæc ex traduce habeatur, ut plenissimè probatum in superioribus est, illam quoq. ex traduce, non vero per creationem fieri, ac præsentem in primo conceptionis momento necesse.

Porro ad excludendam novam Animarum Rationalem creationem non omisit aliqua argumenta in medium afferre, ac dicebat primò, quod nisi Deo creatæ de foris advenire, non esset Homo, qui generaret Hominem, & everteret illud Philosophiæ perfectissimum, omne generans generare sibi simile: 82 Certum enim, inquit, Deus quodvis in genere suo fecerit perfectissimum, ac maximè Hominem, certe hic perfectus dici non posset, nisi haberet perfectam generandi sibi similem: at Homo Hominem generat, & quidem totum, ut ipse, quod asseverari non posset, cùm fœtui Animam non communicet. Hæc ille. Non modo etiam perfectus homo dici non posset, nisi non generaret sibi similem, sed & omnium animalium imperfectissimum, quia, ut dicebat Caselpinus lib. 5. q. Per. p. 1. Quod sibi simile gignere nequit imperfectius esse, quam illud, quod potest, nullum dubium est.

Hoc argumento facilem responsionem habemus dicendo, non eundem esse terminum generationis, quando formam habet æternalem,

V eor.

& corruptibilem, & generabilem, quando formam habet immaterialem & incorruptibilem; nam generans habens formam materialem, communicat generato per semen Animam propriam, quæ ad materiæ divisionem est divisibilis, & educi per semen communicabilis, & sic secundum ordinem Naturæ dantum generat sibi simile quoad materiam, & quoad
83 formam. At verò generans habens formam immaterialem, quæ est indivisibilis, non potest illam communicare suæ soboli per semen, quæ nequaquam semini est affixa, & nihil commune habet cum materia, sed tamen communicat soboli, quicquid à forma materiali provenire potest, & cum materia habere; unde communicat ipsam materiam cum proxima dispositione ad recipiendam formam, quæ cum sit immaterialis, non potest ullo modo à generante per semen communicari, nam oporteret talem Animam aliquo modo in ipso generante inesse, quod
84 nequaquam possibile est; & tamen, licet Homo non communicet suæ soboli Animam, communicat materiam proximè dispositam ad recipiendam Animam Rationalem, D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. ad 4. cum quo hac ratione censetur virtute seminis secundùm Naturæ ordinem generare sibi simile, communicando quidem soboli materiam, & formam, Homo vero generat sibi simile, communicando soboli materiam dispositam ad recipiendam formam; quemcum enim ratione, & à qua dispositum semen humanum ad recipiendam Animam Rationalem, deinceps in fœtum? Fœtum ergo est, quod sit necessarium ad hoc, ut Homo dicatur generare sibi simile, quod totum generet totum, nempe quod constet ex Anima, & corpore, generet & Animæ & corpore consistentem hominem, cum diversis sit omninò ratio, quæ dicat, ut Homo generet sibi simile, ob aliud animal sibi, nam in Homine sufficit, ut generando præstet materiam, ut dictum est, dispositam ad recipiendam Animam Rationalem, quæ est propriè illius forma, in cæteris viventibus necesse est, ut generans, materiam & formam communicet, aliter non generaret sibi simile; & in summa, cùm Homo generet corpus humanum figura humana dotatum, tantopere ab aliorum Animalium figura ex tot cæterisque rebus differens, etiamsi Animam de se soboli non communicet, satis supèrque est ad hoc, ut possit dici generare secundum Naturæ ordinem, ut cætera quæcunque Animalia, sibi simile.

Addit præterea à Sennerto, quod si Anima de novo crearetur, Homo, ut dictum est, non posset Animam cum seminali materia, & sic frustrà ei esset benedictio illa divina in principio mundi creationis: Crescite, & multiplicamini, quia ex se non posset, ob quam rem, quod communicet Animam, crescere, & multiplicari, unde benedictio illa tantopere cæteris viventibus proficua, Homini nullo modo esset proficua, cùm tantam partem magis abjectam, sine Hominis generare
85 possit. Respondeo tamen, Deum optimum maximum omnium, omnibus suis benedicti, ut illi cunctis viventibus, ut quælibet suo modo crescerent, & multiplicarentur. Plantæ namque per semina, per surculos, per stolones, per fibras, per partes, per fictas, Animalia per genitale semen, & sic de cæteris, quæ volunt habere, traducere, & colligere Animas in materiam, unde vivunt, & propagentur. Hominem autem voluit quidem crescere, & multiplicari per genitale semen, quoad corpus, habens dispositionem proximam ad recipiendam Animam Rationalem, quoad hanc enim sibi omnem curam reservare voluit, quæ cùm secum afferret immortalis, non poterat in sua Natura nullo agente produci, sed nisi ab ipso summo Opifice creanda, & in semine infundenda. Non ergo irrita est benedictio illa divina quoad Hominem, sed multò magis efficax quoad illum, quàm quoad cætera quæcunque viventia, cùm ipsemet summus Opifex immediatè, son precium communicat ad ipsius hominis conservationem, indesinenter creando novas Animas novis corporibus infundendas, unde per novos individuos Humana species propagetur, ac perpetuo conservetur.

86 Denique Animam Rationalem nonnisi per creationem produci debere, satis patet, quia quod est immortale, non est generabile, nam quod est generabile, ut dictum est, corruptibile est. Anima autem Rationalis est immortalis, vel ipso Sennerto Assertore, ergò non est generabilis, & id, quod fit, &
87 non generatur, per solam creationem fieri necesse est, sed Anima fit, & non generatur, ergo Anima fieri per solam creationem est possibile; ac præterea, res simplex, & per se subsistens non potest fieri, cùm
88 per eductionem, D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. in corp. sed Anima Rationalis res simplex est, ac per se subsistens, ergo non potest nisi per creationem fieri, creatio
89 autem soli Deo tribui potest, ipsique soli convenit, D. Thom. ubi supra q. 45. art. 5. alibi, ergo Anima Rationalis ab ipso solummodo Deo immediatè fit, & creatur, præsupposito autem creationis effectu, præterea illum Sol Deo tribuendum eum effectum, excedens potentiam causæ secundæ, referendus est
90 ad primam, quia rationem causalem essendi ipsius causæ efficientiam, ergò effectus referendus est ad eandem causam autem, sed causa prima est magis efficiens, quàm secunda, ergò effectus excedens poten-
91 tiam secundæ, referendus est ad primam, sed creatio
92 est effectus excedens potentiam causæ secundæ, nempè ipsius Naturæ, quia Natura ex nihilo non
93 potest facere aliquid. Natura nempe generat, & quod non est, non generatur, non tamen est, unde gradatim, ut asserunt nostri Hippocrateis, l. de Diæt. n.
94 5. sed creatio fit ex nihilo, ergo creatio excedit Na-
95 turæ potentiam, unde sequitur, creationis effectum referendum ad eandem primam nempe ad Deum;
96 præterquam quod Naturæ potentia est finita, sed creatio requirit Agentis potentiam infinitam, D. Th.
97 p. 1. q. 30. art. 1. ad 1. & q. 45. art. 5. ad 3. ergo creatio non potest referri ad naturam, sed ad Deum tantùm, cujus potentia est infinita. Ex quibus considerationibus probatum remanet, Animam Rationalem, cum ex semine traduci, aut per semen propa-
98 gari, nec ullo alio modo generari non patiatur, cum immortalis sit, & ingenerabilis, à solo Deo creari, & infundi. Sed videnda, quæ contra traductionem Animæ Rationalis ex semine, atque de creatione ejusdem Animæ Rationalis scripsit Jac. Ant. Mertain Apolog. de Immortal. Animæ cap. 4. (Vid. & conjung. Tonneti spicil. ut Sinibaldi c. 5. et 2. c. 9. Pet. sequt. materia. judiis. inp. alt.)

SUMMARIUM.

99 Partus humanus per nullam unquam tempus ab alia Anima regitur, quàm à Rationali.
100 In primo possibilitatis instantibus ulteriùs Animam propriam regi possunt esse, dictum est.
101 Quomodo sit differentia inter generationem cæterorum viventium & Hominis.
102 Homo per eandem formam est Ens, ab alia, est Corpus, est Vivens, est Animal, est Homo.
103 Animal neque simul, neque successivè potest dotari pluribus Animabus. Ubi &c.
104 Nihil in se fundamenti unum, nisi per formam unam.
105 Entia unum esse non possunt transire de uno esse ad aliud, nisi mutata forma substantiali.
106 Corruptio est separatio formæ à materia.
107 A privatione ad habitum non datur regressus.
108 Forma vegetativa, sicut nec sensitiva, non est capax Reformationis.
109 Animæ sensitivæ non producuntur per creationem.
110 Anima sensitiva non est ens per se subsistens, & est inseparabilis à materia.
111 Nulla vis est potest esse corruptibilis cum incorruptibili.
112 Deus operatur propter finem in sua libera voluntate, Natura vero in necessitate.
113 Leges differre volentes Partum Inanimatum, ab Animato, unde consequens est ex æstimatione, sperant non à principio conceptionis animari.
114 Leges in plurimis sequuntur plebem sapientium solis, quæ ad alios scientias pertinent.
115 Legislatores in imperatorias ipsis, ubi dixerunt

opinionem contendentes, sequentes notarunt sententiam.

117 Materiam illam infert procurant abortum materialis fœtus, quam inanimatis.

118 Minor injuria infertur a procurante abortum inanimate conceptus, quam prædicti.

119 Certa signatio prægnantis ante quadraginta dies vix, ac ne vix quidem haberi potest.

120 Omnia, que Matrem, vel Actè fiunt, ab ea, quod alia ag: fiunt.

121 Quo aliquid alio est, eo agit.

122 Corpora viventium per nobilitatem, & ignobilitatem Animarum inter se differunt.

123 Perfectionis forma debet esse perfectius susceptibile.

124 Corpus humanum excedit nobilitate, & perfectione quorumcunque Animalium etiam perfectiorum corpora.

125 Omnium Animarum nobilissima est Rationalis.

126 Nihil agere potest, nisi sunt vera.

127 Animam Rationalis tum sit propriam corporis actus, & forma, necessario simul cum corpore producta est.

128 Animam Rationalis, statim ac corpus est dispositum, infunditur ex D. Thoma, & quomodo hoc intelligendum.

129 Corpus humanum ab Anima Rationali formari, & organizari.

130 Facultates sunt Animæ facultates, & non operantur per se, sed Anima operatur per ipsas.

131 Facultates non sunt ab Anima separabiles.

132 Facultates non migrant de subjecto in subjectum, & num. 136.

133 Anima ne per momentum quidem otiatur.

134 Anima inspirata a Deo in faciem Adæ fuit Rationalis, non vegetativa, & sensitiva solum.

135 Conceptio Immaculata ac beatissima Virginis fuit mera naturalis, nec in ea quicquam supernaturalitatis intercessisse arguitur.

137 Non est Homo Embrio, nisi habeat formam Hominis.

138 Communicat Anima cum feminis corpore, & Animam semel communicavit, ideo vera cum seminis solum corpore.

139 Animæ Rationalis nihil ad Embrionem pertinet, cum de foris adveniat.

140 Homo non solum quoad Animam, sed quoad corpus & quoad minimas corporis partes excellit cætera, quoque animantia.

141 Corpus humanum assimilatur corpori cœlesti.

142 Unde in foetus omnium viventium spiritus mixtione proportione respondenti elementi stellarum.

143 Spiritus in semine humano residens nobilitate excellit Animas quorumcunque Animalium.

144 Spiritus residens in semine humano non est Anima sed Animæ instrumentum.

145 Spiritus in semine residens in alio effusionis a toto, & a quibusque corporis partibus secedit.

146 Semen ipsum spiritus inesse est.

147 Per spiritum semen humanum dispositum ad receptionem Animæ Rationalis.

148 Homo subministrando suo spiritu in generatione semen Spiritu donorum animali Animam non subministravit, multo magis spiritu confert, quam quodvis aliud animal, & n. 152.

149 Agentis minus nobilia reducit in necessitate nobilioris Agentis supernaturalis.

150 Causa supernaturalem prioris perfectior est.

151 Spiritus insitus ex Galeno est primum Animæ instrumentum.

152 Christus Dominus assumpta humana Natura, & unita sua Divinitati Animæ Rationali, hac ex Dilectione instrumentum usus.

153 Anima Christi Domini omnium Animarum Rationalium nobilissima et perfectissima.

154 Hoc omnium sublunarium generatio Natura a Deo commissa, etiam Homini quoad corpus.

QUÆSTIO Ult.

Foetum humanum nullam Animam alio in tempore habere, nisi Rationalem, eamque in ipso primo conceptionis momento, a Deo creatam, recipere.

HUc tendit præsensque discursus universæ series, semper, ut scimus, ac concludentissime demonstrarent, Foetum humanum nullo unquam in tempore ab alia Anima regi, quam a Rationali, 99 eamque in principio commixtionis seminum Progenitorum, & conceptionis corum a Deo creatam, & infusam recipere: cujus propositionis veritate probatio plena, ac maxime abunde evidentior, quæ ex contrarii sententia de necessitate emergunt, volente, An non Rationalem omnino post et quos, & multos dies subcedi, interimque ibidem Animam dotari prius vegetativa, ac deinceps sensitiva.

Ad nostram itaque sententiam comprobandam ex omnia fecere possunt, quæ pro Animatione seminum intercorum inventiva adducta sunt, quippe cum tam in productione cæterorum viventium ex semine genitorum, quam in productione Hominis ex eorundem Genitorum semine, necesse sit utroque semina ipse calorem ut aut ex Terra, vel 100 a Sole, vel ab incumbente Ave, vel ab igne, vel ab utero, & operationes vitæ præsentiunt, propriam eorum Animam præsentes esse dico propterea, hoc est, per quam future sunt id quod sunt, nempe id in, & ejus speciei entis, quibus & cujus speciei sunt Genitores, e quibus semen decisum, quia ob ipse sola fultum, & perfectio conformationis viventium, ac omnimoque operationem vitæ in ipsis apparentem immediate dependere debet, nihilque tunc esse vi- 101 ventium, & Hominem productio differt, nisi quod sicut cæterorum viventium Animam cum semine a Progenitoribus traducta, secus autem humanam Animam propriam tum primum a Deo creatam, ac de foris infusam recipit, tamque hanc, quam illis statim in semine operari incipit, & corpus, atque organa efformare suo corpori destinata, quibus Animæ eadem perfecti viventis operationes exercentur, non solum illi velut individuo eidem pertinentes, sed etiam pro specie ei conservatione.

Verum præcipue nunc circa Hominem probandum a nobis est, etiam propriam ipsius Animam Rationalem dico in ipso primo conceptionis momento in Cymere, vel Embrione præsentem esse, & unicuique et singulas operationes vitæ ob ipsa, non ob Animas alias, cur vegetativi, cur sensitive originem habere, convenit, ut eadem forma sit præsentem, per quam Homo est ens ello, et per quam est corpus, et per quam est vivum, & per quam est Animal, et per quam est Homo, verba sunt D. Th. p. q. 76. art. 6. ad 1. Ac pro- 102 fecto idem Animalis pluribus Animabus aut simul uno eodemque tempore, aut successive dotari, possibile nullo modo est, idem D. Th. ibid. art. 3. in corp. non simul, quia ut educit idem D. Thom. *Animal non esset simpliciter unum, cujus essent Animæ plures, nihil enim est simpliciter unum, nisi per formam unam, per quam habet esse, ab eadem enim habet esse, quod sit ens, et quod sit unum.* Et licet in homine tota conspicientur operationes Animæ vegetativæ, & sensitivæ, non ergo continuas illas operationibus Animæ Rationalis, ut Rationalis est, non convenit tamen ab ulla Anima sensitiva esse, quæ tantummodo vegetativa sit, aut sensitiva, sed ab ipse Anima intellectiva, quæ simul, & vegetativam, & sensitivam facultatem habet, quæ etiam facultas est vegetare & sensum tribuere ab ipsamet Anima Rationali ducit, quemadmodum vegetativa est facultas etiam Animæ sensitivæ, non alterius Animæ a sensitiva separata, quæ neque in cæteris perfectis animalibus, cuicunque ejus vegetare, & sensum tribuere e duplici Anima originem ducit, sed vegetativa est facultas sensitivæ.

Neque item possibile est, et quod successive habere duas Animas successive, nempe, unam cum, & ea que abeunte, vel corrupta, eodem tempore sequenti, manente eodem vivente, quia cum ejus

V e non

non possunt transire de uno esse ad aliud, nisi mutata forma substantiali, quæ mutata, tunc non est amplius idem, quod erat ante, quia compositum corrumpitur, cum enim individua constituantur in esse per propriam formam, mutata forma, mutatur eorum esse, & transitur de uno esse ad aliud, maxime quia, ut necessario, ut dictum est, illud permanente corrumperetur, separata forma a materia, nam nihil aliud est corruptio, nisi separatio formæ a

106 materia. D. Thom. p. 1. q. 76. sup. cit. art. 4. [illegible] Aver. lib. 4. Physicor. com. 17. & lib. 4. Cæl. com. 25. Qui tandem, qui ergo dicerent, Hominem habere plures Animas successive, cogerentur fateri, idem transire de uno esse in aliud, & secundum debet Animam vegetativam, esse vegetativum, puta Arbor, accedente Anima sensitiva, fieret ens sensitivum, ut puta Equus, & deinde accedente Rationali, transire de Equo in Hominem, mirabili, ac incredibili Metamorphosi, quæ omnia, cum absurda sint, nihil ulterius [illegible] in existimet dum

Secundo, ponentes, plures Animas successive fœtum humanum informantes, ad plura alia inconvenientia se obstringunt, quæ affert D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. ad 2. apud ipsum videndus. Id quod ad evitandum prædicta inconvenientia idem Sanctus Doctor in medium producit, est in non modicam admirationem ducit [illegible], quod, cum Homines, quem in suo eminentiore, quando perfectior forma advenit, fiat corruptio prioris, ita ut accedente Anima sensitiva post vegetativam, corrumpatur Anima vegetativa, & accedente Rationali in Homine, corrumpatur sensitiva. Sed hæc opinio (quod cum debita reverentia possim illius Doctoris dictum tolo) patitur summas difficultates, & in brutis quidem corrupta vegetativa, docendum, unde adveniat Anima sensitiva, nam de foris advenire non potest, si semini esset, hæc Anima esset spiritualis a materia, & per se, non secus ac Rationalis subsisteret, neque ab extrinseco adventare posset, cum jam in semine residet, ut demonstrandum, cum residet in semine animalis, & [illegible]. Sed maxime in Homine major difficultas, quæ [illegible], licet pluries etiam pro hac re fecerit. Si embryo habet in initio sui ortus Animam vegetativam tantum cum hæc sit ejus forma, per eam constituitur in esse, donec accedente Anima sensitiva, illa corrumpitur, tunc compositum corrumpi necesse est, & Embryonem non esse amplius Embryonem, sed Embryonem cadaver, nam forma, hoc est, Anima corrupta, non remanebit nisi nuda semini materia, imo ne hæc quidem, quia & ipsa erit corrupta, corrupto composito, & si omni habilitate erit destituta ad recipiendam novam Animam, & evadendum in Animal sensitivum, & ex informatione vegetativæ corrupta illud Embryonem, non secus, ac remanente cadavere quoque etiam destituta. Anima igitur sensitiva successive introducenda non potest tempore introducenda in conceptum semen, quando jam desiit esse semen, & non solum non habebit proximas dispositiones requisitas de necessitate Naturæ ad recipiendam novam Animam, sed omnino contrarias. In quam igitur materiam introducenda erit Anima sen-

107 sitiva? Neque enim dicere convenit, eam reviviscere, quia a privatione ad habitum non datur regressus, neque dicemus, tandem Embryonem resurgere novam Animam datam, quia præterquam quod hoc non naturaliter, sed ex miraculo procederet, cum resurre-

108 ctio non nisi eminenter fieri, vivens vegetativum, cui sensitivum non est capax resurrectionis, stante quod cum Anima ad destructionem compositi illico corrumpatur, & evanescat, unde nunquam poterit esse idem Animal, quod erat prius, quale oportet, ut sic Animal per resurrectionem ad vitam revocatum.

Præterea si corrupta Anima vegetativa, in eadem materia, succedere debeat Anima sensitiva, jam non erit idem Embryo hic, qui per sensitivam Animam de novo advenientem constitutus in esse, cum eo, qui habebat Animam vegetativam, cum nunc deceret dicendum forma ab alio, unde sequitur, quod hic Embryo receptus Animam sensitivam non sit germen, semen, seu soboles Generantis, a quo semen est decisum, sed potius alterius Agentis, a quo sensi-

tiva Anima introducitur, non etiam ergo Generans, qui species per semen conservant, sed tale Agens, quodcunque assignari libuerit, a quo non per semen, cum jam factum esset corruptum, corrupta Anima vegetativa illud in ejus vegetativam constituerit, sed per aliud quodcunque medium species Animalium conservarentur, & sic Animalium generationis multo diverso modo fieret, quam universi Sapientes statuerunt. Neque vero difficultas est, quam supra tetigimus, nempe assignare modum, quo Embryo corrupta Anima vegetativa, recipiat sensitivam, quem vero certum est, cum tum semen jam desiit, quia si desisset, non esset receptaculum, tum aliunde adveniret, præterquam quod idem semen duas habuisset Animas distinctas. Unde ergo adveniet Anima sensitiva? Num a Deo per creationem, ut Anima Rationalis? Apage sic. Nam *Anima sensitiva causatur a Generante, tanquam principali Agente per formam, tan-*

109 *quam instrumentaliter, ut non producitur per creationem.* D. Thom. p. 1. q. 118. art. 1. An vero a Matre, ab Utero, a Calido materno, a Cœlo, a Sole, a Stellis, a Calore embriatici? Nequaquam; hæc enim omnia agentia extrinseca sunt, ut clare dictum est, & non habent, ut ut habere possint hujusmodi virtutem generandi, & introducendi in corpus alienum, omnium in Genitoris semen tantum formam, totam capacitatem, nempe Anima sensitivæ, vegetativæ advenientis, atque illam habent communicationem cum Agente cum ipso semine, per quem sua ejusque modo ipsi semini intrinseca. Impossibile igitur est docere, ut & Embryo recipiat Animam sensitivam, corrupta vegetativa. Certum proinde, ut illum esse posse habere duas Animas, contra docemus, in Embryone adesse a principio Animam sensitivam, licet eam nullas sit operationes proferre, & vegetativam, quæ operatur, esse facultatem ipsius Animæ sensitivæ, non Animam a sensitiva distinctam, neque sensitivam tamen esse eum per se subsistentem, aut a materia separabilem, sed ab ipsa materia, aut secundum vegetativam, dependentem, & cum ipsa interituram.

Atque hæc hactenus locum habent etiam in sensitivis Animalibus. At cum homo debeat recipere Rationalem ut super Animam, & tamen ex opinione, quod Anima sensitiva, corrupta ante vegetativa, ad ejus adventum corrumpatur, eadem incommoda, & majora evenient, quæ in Brutis tamen de necessitate oportere diximus. Et quia nequaquam modo potest, fœtum, etiam neque conceptum esse, vivere, sentire, & augeri, & postmodum sensum recipere, nullo ratio vult, illum mobile Animam, quam a Rationali hæc omnia habere, consequens igitur est, illum a primo sui conceptus momento Animam Rationalem donari, quæ licet, nullas operationes ad Rationem tum pertinentes edat, sunt tamen facultatibus, vegetativa nempe, & sensitiva, ea, quæ oportet fieri, in suum operatur, opportuno deinceps tempore ea etiam operatura, quæ facultatem intellectivam respiciunt.

Cæterum si quis est, qui hanc opinionem de pluralitate Animarum ex statu pellunt volens dicat, Animam vegetativam prima ad adventum Animæ sensitivæ & sensitivam ad adventum Animæ Rationalis non simpliciter corrumpi, sed cedere Animæ nobiliori, eique pro instrumento inservire, manifeste videbit, se ne sic quidem eam opinionem tueri posse, quia tum vegetativa, quam sensitiva Anima pro forma substantiali sunt ipsius fœtus ante adventum Animæ Rationalis, atque, accedente Anima Rationali, necesse est illum de uno esse transire ad aliud, & ex Animali sensitivo evadere in Rationale, quod fieri non potest, nisi corrupto composito, nempe Animali sub sensitivo, unde ergo emerget Rationale quamdam vicem, quemnam intentam ejus metamorphosi inveniemus. Nova certe materies, hoc est, novo semine indigemus, ut inde homo componi possit, cum illud, ex quo sensitivum Animal præcedens est, corruptum sit, Anima accedente, aut quomodocunque cessante ob informationem prædicti seminis. Sed dentur,

non

non corrumpi tamen Animatum Anima vegetativa, sed recedentem permanere, quo d dicendo? onde ob lacto Animam sensitivam recipiet? An ex de foris adveniet? minime gentium. Quid igitur? quoniam Agens ad id aptum natum invenietur, sensitivam Animam educemque accipiet in famen illud sustendere, illaque an vegetabilis serviam Animal efficeret? sed unde hoc Agens habere potest hanc Animam, nota nam an se afformabit? sed ea quo materia afformabit? nam ex nihilo educit? oportebit agens illud habere subiectam potentiam, cum ex nihilo possit haurir al quid; sed nemo est, nec potest habere naturam sensitivam, à si ex traduce, si ergo post vegetativam Animal debeat recipere Animam sensitivam, oportebit illam per acerum tamen a parentibus traduci; quod affirmare, falsum est.

At vero si iterum quis ad tuendam praedictam opinionem dicat, An non semper vegetantem esse Animae jam in Embriona residenti, non minus hoc amplissima esti, nam nullam possit habere vanam talem Animae, ano custodiat alterius rationis ab altera, & maxime ansa esset simore, Animam Rationalem nasci cum Animma, materia non infusera, cum haec fiat materialis, & corruptibilis, hoc vero immaterialis, & incorruptibilis nulla autem anno esse possit anima incorruptibilis cum corruptibili, ita ut ex utraque, nempe ex Anima Rationali, & insustra non Anima, & nemo aut, una forma substantialis aliquod corpus informans.

112 Et si de antiquis ammbus quis, replicando, quod Animae praedictae animaates in Embriona anssunt in facultates Animae Rationalis? Neque hoc dicam posse habere notitiam, cum putant, facultates non migrare de subjecto in subjectum, at alias dictum est, nuda facultas vegetativa, qua erat in Anima sensitiva Embriona, non potest transire in Animam Rationalem, quia facultas est Animae, & hujus Animae facultas.

113 His omnibus addendum est, quod Deus, & Natura semper operantur propter finem, Deus quidem ex sua libera voluntate, Natura autem ex necessitate; at secundum infusionem Animae Rationalis nullum potest habere finem, quem an se posset habere, vel aliis corporis dispositio, constinctio, & perfectio, ad hoc ut perfectioni formae aliis perfectioni fiat habilis, nel aliis ad hoc, ut sola operationibus longe satis possit, al nostrum finem haberi posse potest omnino primum, quia oporteret multo sua Animam Rationalem infundi, cum corpus in nativo quadraginta dierum non sit adeptum suam magnitudinem, & perfectionem, quinimo nihil amplius habet intra pendiction imminuam, & quae modica dies, ita modica dlinus, subsequentiae, est rodam quamdam, & vix Lyncea oculis perceptibilem partem delineationem, neque omn om, & singulam. Sed & finitimorum quoque esset alter fin a recta opinionem per organa jam constructa, quia vel tunc tempora sua constitacta sunt, et sensitivae Animae operationi bus inservire possent, nam, quod spectat ad operationes proprias Animae Rationalis, neque post quadraginta dies, nec postquam infans jam, nonnemo exacto manse, in lucem prodit, earum ullam exercere Anima apta est; inanitum igitur infunderetur quovis tempore permanente in utero materno foetu, imo & multo post, quamobrem procrastinatio infusionis Animae Rationalis vel inanis est, & ad nullum finem destinata, vel extra tempus, & non secundum exigentiam facta, neutrum autem veritati conforme est. Sed dices, possibile in hac procrastinatione infusionis Animae Rationalis, haberi aliquem finem, & tunc docendum, esse hanc infusio Animae non fiet in omnibus eodem tempore; nam praetermisso, quod hac infusio fariter, sui maturius fiat pro foetuum ipsorum majori, aut minori fortitudine; illud certum est, & a nullo controversum, nam cum in mare, quam in foemina fiet; unde nam non uno eodemque tempora foetus animentur, inanitum assignatur terminus communis in omnibus quadraginta dierum. Dicendum ergo ex his, quod cum semen conceptum illico nevas, animatur, & augea-

tur, id ab alia Anima, quam a Rationali habere non possit, quae & vegetativa, & sensitiva, & etiam compoaticata, & sensum non extrina, quam caeterae quaecumque magnitum Animae, imo modo melius potest, cum omnibus tanquam in hac facultatibus sit instructa, unde concludendum est in primo momento conceptionis ipsa seminis a Deo ipso creatam, de tantum praelatam alio, ut per se, non per alium Animam, sed per suas facultates conceptum nutriat, & augeat, illique anam, & foetum communicare.

Praeterea vel Anima Rationalis potest tanquam dotata praedictis facultatibus vegetativa, augendi, & sensitiva, mutum, & foetum conceptum communicare, valeat; si duum ex posse, aut debeat, quoniam idem posset ante quadraginta dies, quod potest post, non enim a corpore est facultates adipiscitur, sed nascendum natura potest. Si dicamus, non posse, sequitur, corpus, etiam Anima Rationali praesente, ab alia Anima vivere, augmentare, & nutrimentum recipere, quia non est ad similitudinem, augmentum, nutrimentum, saltem ante quadraginta dies ab alia Anima, & post quadraginta a Rationali concep at tribui.

Sed antequam ulterius progrediamur, satisfaciendum eadem magni quidam ponderis oppositioni contra hanc nostram sententiam de praesentia Animae Rationalis in primo conceptionis momento, & desumitur a Legum tum Canonicarum, quam Civilium auctoritate, quorum plurimum distinguunt foetum animatum ab inanimato, (vide Reies quaest. 51) illumque non nisi post quadraginta dies animari statuunt, atque hac de causa poenam majorem, aut minorem delinquenti hoc, & abortum procurantibus imponunt in quarum confirmat enim animatae fiamque constitutio Sixti Quinti, in qua abortum animati foetus procurantes ijdem poenis subjici determinantur, quibus vere homicidae subjiciuntur. 114

His additur, *Sacri textus Exodi capite 21 vers. 22.* auctoritas, ubi secundum Septuaginta Interpretum versionem, aliter habetur distinctio foetus non animati, & Animati, cujus verba haec sunt: *Qui percusserit Mulierem praegnantem, & illa abortum fecerit, si foetus erat formatus, dabit Animam pro Anima, si autem erat formatus, mulctabitur pecunia.* Ita habet textus ille secundum praedictam versionem, referente post alios, P. Anton. Diana *Resol. Moral. part. 5. tract. 5. Resol. 6.* & Carrarra, *de Parte nat. ac leg. cap. 1. § 2. num. 14.* Sed hæc Septuaginta Interpretum verba, non versio est, sed commentatio potius, & ex proprio marte facta, cum longe aliter Vulgata habeat, quae ita sonat: *Si rixati fuerint Viri, & percusserit quis Mulierem praegnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno, quantum Maritus Mulieris expetierit, et Arbitri judicaverint, si autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet Animam pro Anima.* Quae verba, cum nimis clara sint, non debent pervertia, & trahi ad alium sensum, ex quo alterius essectum illa distinctio Animati, & non Animati foetus, hic enim non nisi de morte ipsius Praegnantis ex abortu secuta, vel non secuta, mentio fit, non de foetu, & ita quidam Vulgata traductio sequenda, non verbum verbo addere inutilem. Sed idem occurrit adnotare in *leg. si quis aliquid, § Qui abortionis, ff. de Poenis.* Ubi nulla mentio hominis habetur, nec de foetu quicquam ratio locutam apparet, nisi quod nonnulli interpretati per verbum illud, *homo*, foetum intelligunt, aperta patet, non hujusmodi esse, non animadvertentes quod si sic esset, Lex de poena contingentis periculum amatorium, ex quo homo periisset, liceat praetendisset illud, quod magis patere erat necessarium, unde ex verba, *si mulier, aut homo*, sic relatio ad superiora *Si mulier, aut periculum abortionis periclitum sit, aut homo, vel decem est poenam mortem*, *periclitum*, &c. Neutra igitur Lex de foetu loquitur, neque ab altera quicquam elicere possumus, quod ad inanimatum,

vel animatum fœtum applicari possit. Restat igitur, ut Canonum, & Legum varietatem quid sit dicen-
115 dum, potissimum. Ac primo quidem praemittendum non Canones, quam Leges non ex propria litent sua cognitione statuta esse, sed secutas potius plurium Sapientum, Philosophorum nempe, & Medicorum, ut alias consuetverunt facere in iis, quæ ad alios Professores pertinent. Ergo cum de re ad praedictos Sapientes determinata spectaret, & illi eam differentiam statuant, & non animati foetus in medium protulissent, eorum determinationem Canones, & Leges in hoc legum volumine, poenas delinquentibus modo majores, modo minores imposuerunt pro ea, quam illi differentiam faciebant inter foetum non animatum Anima Rationali, & Animatum.

Verum quia nos posuerimus infusionem Animæ Rationalis in primo momento Conceptionis, dubitari videri possimus, tam Canonum, quam Legum determinationes, maxime secundum Justitiam aestimatis, exiguam latitam tantae remanere debere, firma etiam nostra opinione remanente. Dico ergo quod licet optimo majori poena lndicendus sit procurans abortum post quadraginta dies, & foetus provectiorem, quam procurans ante dictum terminum,
116 & lucem tenerioris, quia major injuria infertur priori, quam a posteriori delinquente, non secus ac majorem injuriam infarret lucendem arbustum adultum, quam succidens tenellum, ut cum Thoma Fieno prosequitur Dan. Sennert. loc. cit.
117 Dico secundo, quod tam Canones, quam Leges sive lex in imponendis poenis semper loquantur milioribus loquentium; non ergo, ut dubitem valuerint, ut semper & quocunque tempore procurans abortum eadem poena esset plectendus, & aliqui autem foetum exceptione sumitur, minori pœna plectendum foetu teneriori existente, & ante quadragesimum, contra ultra sexaginta, priori tamen nostræ adhaerentium, & cum distinctiono fieri provectiorem, & teneriori foetum voluerunt.

Dico Tertio, summo cum rationis fundamento, majori poena subjiciendum procurantem abortum post quadraginta dies, quam procurantem abortum ante, quia multo majorem vim inferre illi tam foetui,
118 quam Matri, quam infertur hic, qui tamen cum fœtus ebortus ob ligamentorum debilitatem facile, & cum minimo Matris incommodo fuerit, at provectioris abortus non nisi cum Matris vitæ discrimine pericula fit, unde, ex Hip. in lib. de Nat. Pueri & Aristot. lib. 7. de Histor. Anim. capitul. 3. & ex quotidiana experientia scimus, lubricitores, frequentiores, faciliores esse abortus in primo quadragesimo, in sequentibus autem difficiles, minusque frequentes, ac multo minus timori.

Dico quarto, majoris sumptionem fuisse, tam a Canonibus, quam ab Imperatoribus Legibus, quod majori poenae subjiceretur procurans abortum prove-
119 ctius a foetu, & post quadragesimum, quam procurans ante, ob certitudinem praegnationis eminentiam in motu foetus post quadragesimum, in quo termino dedit signum illud motus omnium certissimum praegnantiae, quod tam ante signa deficientia possent fortia destruquantum ex parte utriusque.

Caeterum non ab iis interpretari possit ullquam Legislatorum dictam alicui seu differentiam animati, & non animati foetus, ut ex differentia intelligatur habens locum respectu nostri, qui non aliunde certificari possumus, quod foetus anima donetur, nisi ex apparenti motu, non ubi illum habere animum ex nulle est a in nobis innotescit posse. Igitur respectu nostri & nostrae cognitionis foetus post quadraginta dies est animatus, quia per motum se manifestat, ante vero non animatus, quia nullo motu se prodante, videtur anima non dotari.

Verum summopere semper miratus sum, quonam pacto tot, ac tanti Philosophi, ac Medici ac motu insensibilem orirî deduci voluerint, illum inuat Animam Rationalem recipere tamen motum nequaquam pertinet ad Animam Rationalem, ut Rationalis est, & tantumdem ad tacite ex motu praesentiam Animæ Rationalis, quam deducere ex vita, ex nutritione, augmentatione, sensatione, aut alia quacunque operatione in sunta obstracta, unde cum foetus in utero illico vivat, nutriatur, augmentatur, sentiat, illico Animam Rationalem illam habere mansit esset, non minus quam necesse esse dicunt illi, Animam Rationalem illam recipere, cum movetur. Sed quam dependentiam habet motus ab Anima Rationali ut Rationalis? Oportunum ergo firmare, tunc foetum Animam Rationalem recipere, cum aliquam operationem Rationalis Animæ particulariter edit, non quando moveri incipit.

Sed dicat forte aliquis, non absurdo voluisse communem sententiam, Animam in aptam Animam Rationalem, quia movetur, quando motum sequatur de necessitate ejus receptio, vel potius quasi illa motum actuat illum atque a foetu recepta est, sed quia per motum manifestum sit, foetum esse perfectum, ita bene formatum. Respondetur enim, quod cum hæc perfectio, ac absoluta ipsius foetus in Quadragesimo non sit sufficiens ad alias operationes Animæ Rationalis edendas, frustra ad hanc suam desiderarat, nempe ut ob ejus perfectionem Rationalis Anima tunc infunderetur.

Denique ante his dubitari poterat, an si Anima Rationalis in prima foetus conceptione præsens est, abortu facto ante quadragesimum, non debeant Canones baptizari, si enim illi Animâ talis uberius donari uniformiter, non destituerent præcepta, ut baptizarentur. Respondetur, quod in hac abortibus impossibile est ob eorum debilitatem, non illam ut corpora Animum separat, unde neque ullum vitæ signum præbere observari, & ideo ne baptizari nullum ullum habeat mandatum; sed, quandocunque aliquod vitæ signum ex motu præbent, etiam si ante quadragesimum ad sit, baptismatis lavacro emundatur.

Sed redeamus jam, unde digressi sumus, ac dicamus, Animum solum ex propriis operationibus cognosci præsentem esse, ut patet Fernel. lib. 5 Thysiol. cap. 1. quod etiam jam alias probatum est, nihil unquam demonstratum, nullum autem posse uni simul, uni naturali duas, vel plures Animas habere, necessarie igitur est, operationes, in embryone appa-
120 rentes, esse unius ejusdemque Animæ præsentis, omnia namque, quæ Natura, ait Ariſt. fiunt ob unum, quodcunque, finem, Ariſtot. lib. 2. de Gener. Animal.
121 capit. cum nihil agere possit, nisi secundum quod est actu, & quod aliquid est actu, ex agit D. Thom. p. 1. summ. quæst. 67. art. 1. hæc operationes ergo vitæ, quæ apparent in Embryone, fiunt ab Anima, quæ actu est, at hæc non potest esse nisi una, & in Homine nulla alia Anima datur, quam Rationalis, ergo omnes, & singulae praedictæ operationes fiunt ab Anima Rationali, sed hæ operationes apparent illico ut que lamina Futurum concepta sunt, ergo illico atque semina concepta sunt, præsentem esse Rationalem Animam oportet est.

122 Ulterius corpora vivantium pro nobilitate, & ignobilitate Animarum inter se differunt, Ariſtot. cit. lib. 2. de Gener. Anim. cap. 3. & ibi Averr. in commento, quia perfectiores formæ dabat esse perfectius
123 susceptibile, D. Thom. p. 1. quæst. 76. art. 5. ad 4. consequens ergo est, corpus nobilius a nobiliori
124 Animæ constare; tum vero corpus humanum excedat nobilitate, & perfectione quaecunque Animalium, etiam perfectissimum, corpore, constare debet, atque a formam nobiliori Anima, sed omnium Ani-
125 marum nobilissima absque dubio est Rationalis, ergo corpus humanum non ab ignobiliori Anima, quæ solum vegetativa, aut sensitiva sit, sed a Rationali efformabitur, unde cum hæc formatio incipit, illico atque semina concepta, sunt, ergo illico præsens est Anima Rationalis. Ecquis enim hæc negare jam poterit, cum a primo conceptionis momento corpusculum Embryonis jam efformetur, ac disponatur, & formetur, & disponi corporis humano novarum? tum absolutis mille, ut infinitis dicam, peculiaribus conditionibus, quibus humanum corpus

A cre-

à cæterorum viventium corporibus discrepat, ç primo formetur cordis dispositum, et in figura erecta, ferme divinitatem repræsentante, mausibus; ut alis Animalibus dominetur, insignitum, capite præ cæteris signis ornato, forma n mirum inter omnes capacissima, duobus tantum se sustentet pedibus, & alia ad hunc modum. Quid igitur Anima vegetativa vel sensitiva tantoperè præ Rationabili abjecta poterit nobilissimum corpus pro nobilissima Animæ domicilio construere? quomodo tam subtilis effectus, quam subtilis est constructio corporis humani, quo nihil in hoc sublunari mundo admirabilius, ignobiliori potiùs quam nobiliori causæ referendus? Neutiquam, ut hunc effugiamus, hoc subterfugium quærendum, aliquam, quod efformatio illa sola, ac primo corporis humani hæc primo ab Animæ vegetativæ, deinceps ab illa traducitur sensitivæ conficiatur, et denique a Rationali perficiatur, quia præterquam quod jam probatum est, non posse plures Animas etiam successivè dari ejusdem subjecti, sequeretur etiam, ejusdemque effectus dari plura Agentia permanentia, quorum unum esset primo ponens in esse effectum, aliud, quod e priori traditum illum expoliret, & meliorem redderet, tertium, quod perfectionem omnem tribueret, sed hoc est contra ordinem Naturæ, ut patet, & alias probatum est, cum *Dator præcipuæ transformationis, sit dator etiam ipsius formæ*. Arist. lib. 2 *de Gener. Animal.* c. 2. Ergo ab eo etdemque Anima corporis efformatio, & ab eadem absolvuntur, ut dictum est.

Porro certissimum jam apud Philosophos illud est: Nihil agere posse ultra suæ vires, unde effec-
126 tus excedens virtutem alicujus causæ, referendus est ad aliam causam efficacionem, ut et hic probatum est, cum per illum defectum virtutis manifestissimè apparet, eam censeri insufficientem esse ad talem effectum producendum. Modo formatio corporis humani inter omnia corpora viventium nobilissimum summopere excedit virtutem Animæ sensitivæ, & multo magis vegetativæ, quia neque sensitiva, neque vegetativa potiùs formare cerebrum Hominis, exempli causâ, tale hanc, ut in illo fieri possit intellectio, quid enim pertinet Intellectio ad sensitivam aut vegetativam Animam? ergo formatio corporis humani ad neutram harum earumdem referri potest, sed ad magis sufficientem agentem, qui non potest aliud esse, nisi Anima Rationalis, cui tale corpus pro domicilio inservire debet; unde sequitur, Animam Rationalem a principio efformationis ipsius Embryonis præsentem esse, quia etenim, cui debetur effectus in sui majori perfectione, debetur etiam effectus in suo primo, ac rudimento, ut jam probatum est.

Licet tamen hæc Animæ Rationalis præsentia in primo momento conceptionis ipsius Embryonis videatur minùs recepta communique parte Doctorum Scholæ, non defuerunt tamen, qui eam agnoverint, & quamvis aliud agerent etiam admiserint. Alii Aphrod. lib. 1 quæst. natur. c. 2 Themist. lib. 1 *de Anima* c. 12. qui tussi sunt Animam sibi organa construere, ergo secundum ipsos Anima præsens est in primo momento conceptionis, quia in illo primo momento conceptionis organa construi incipiunt. Sed sit
127 mihi instar omnium, D. Thom. *part.* 1 *quæst.* 90. *art.* 4 *in* 2 *asserente*, quòd, cùm Anima humana sit propriæ corporis actus, & forma, necessario simul cum corpore producta sit, at corpus illico producitur, cum semina Genitorum simul juncta in utero concipiuntur; ergo etiam Anima Rationalis tunc infunditur, infusa autem illico operatur, & sic Anima Rationalis in primo momento conceptionis ipsius Embryonis præsens est. Neque dicendum, quod in mente ejusdem D. Thom. *part.* 1 *quæst.* 100.
128 *art.* 1. *ad* 1. Anima Rationalis statim ac corpus est dispositum, infunderetur, & non ante, corpus vero non potest esse dispositum in primo conceptionis momento, non dico, hanc corporis dispositionem esse talem, ut sufficiat ad recipiendam Animam, & per hanc corpus esse dispositum illico atque semine Genitorum in unum corpus coeunt, & concipiuntur, vel esse talem, quod habeat quicquid Embrionem habere oportet, ut et omnes membris, atque necessariæ organis sit instructus, & dico hanc de mente ejusdem D. Thomæ non esse necessariam ad recipiendam Animam, nam si esset necessaria, oporteret, Animæ receptionem retardari ad plures menses, licet enim et communi opinione hæc dispositio tradit post quadraginta dies, tamen maximè tardè est, & nullo modo perfectè, et Animam Rationalem retardari, præsertim ut infunderetur per quadraginta dies, ut respectivè corporis dispositio, jam esset, nisi ea dispositio esset omnibus numeris absoluta, & perfectissima; unde dictum Sancti Thomæ non est intelligendum de hac ultima dispositione, & multo minus de illa tarda, et sera, sed tantum de prima, nam aliàs semper esset verum dicere, corpus esse prius quam Animam, contra id, quod Theologi docent. D. Thom. *part.* 1. *qu.* 91. *art.* 4. *ad* 3.

Concludendum igitur, quod, cum corpus ab Animâ formetur, & in nullo Animali, & in Ho- 129
mine quoque non possint dari tres Animæ, quarum una, & hæc in Homine sit Rationalis, non posse corpus humanum ab alia Anima formari, & organizari, quam a Rationali. Quam sententiam oppositio quarumdem volentium, corpus formari non ab Anima, sed a facultate formatrice, quasi facultates non sint Animæ facultates, contra Arist. lib. 2. *de* 130
Gener. Animal. cap. 1. At facultates non operantur per se, sed Anima operatur per ipsas, & ita ipsa formatrix facultas Animæ facultas est, neque facultates sunt 131
ab Anima separabiles, neque per se subsistunt, sed ubi agere conspiciuntur, quod ex operationibus manifestum fit, ibi præsentem esse Animam oportet, non aliud quodcunque agens, quia neque migrant 132
hæ facultates de subjecto in subjectum. Apparentes ergo operationes formatricis sensitivæ in Embryone Animæ sunt, quæ in Homine esse non potest, nisi Rationalis, unde deducitur ex necessitate, Rationalem Animam, illico atque semina concepta in utero sunt, præsentem esse, & operari, etiam si per momentum unum aliquem se occultet. Sed ex sacra etiam Historia licet nobis deducere, quod illico compaginatione primi corporis Embryonis per concepta semina incedente, Anima Rationalis introducatur; in qua neminem cunctatione habemus, Deum formasse Hominem de limo Terræ, & inspirasse in faciem ejus spiraculum vitæ, quod uno eodemque momento, non successivè factum dicendum. Anima ergo hæc per inspirationem in faciem Hominis communicata, non fuit Anima vegetativa, nec sensitiva tantùm, sed Rationalis, et illa quidem perfectissima, & iisdem facultatibus, vegetativa nimirum, & sensitiva instructa; nam alias Adam non fuisset in sua prima plasmatione perfectus Homo, nudè incassum adjiceret sacra Scriptura, Deum vidisse cuncta, quæ fecerat, esse valde bona, namque modo dici potuisset, omnia quæ fecerat, fuisse valde bona, si nobilissima creatura perfectionem, quam obtinere debebat, defecisset? Igitur quemadmodum primus homo eodem momento suæ creationis recepit Animam Rationalem, non primo vegetativam, secundo loco sensitivam, & ultimo Rationalem, eodem quoque pacto quilibet homo in primo suæ generationis exordio recipere debet Animam Rationalem, per quam futurus est homo.

His omnibus addi debet ratio, quæ ex Intemeratæ Virginis conceptione desumi potest: certum utique est, eam conceptionem omnino naturalem fuisse, cùm fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commixtione maris, & feminæ, 135
D. Thom. *p.* 3. *summ. quæst.* 27. *art.* 1. *ad* 4. Nec in ea quicquam supernaturaliter intervenerit; cùm ergo Catholica Ecclesia, quæ errare non potest, festum ejusdem Conceptionis solemnizet, inconveniens profectò omnino videtur, et à ratione, illum celebrare festum Embrionis Animæ Rationalis, imo ut frustra quidem daturi, & qui Hominis nihil haberet, sed esset veluti quodlibet aliud

obje-

christianum Animal, omnibus humanis [illegible] non secus ac Bruta, e [illegible] & mortalis. Huic [illegible], Sanctissimam, ac purissimam Virginem in primo momento conceptionis Rationalem Animam recepisse, & cum, ut dictum est, nihil in ea conceptione [illegible], quod ex Natura [illegible] non esse hominibus, [illegible] dicendum omnino, ei [illegible] praeterea in omnibus Animam Rationalem in ipso primo conceptionis momento praesentem esse.

Neque enim [illegible] quod, quemadmodum Animae inspiratio facta est Adae [illegible] in corpus perfectum, ita in quemlibet hominem debeat introduci, cum corpus est perfectum; Nam praeterquam quod longe distet perfectio Embryonis quadragenarii à perfectione, quam obtinebat illico atque formatum fuit corpus Adae, nec possit ullo modo Embryo dici perfectus in quadragesimo, nisi in quantum corporis respectu temporis [illegible] est magis dispositum, & membris [illegible], quod antea nunquam habebat, magna quoque [illegible] debent totae opera ab ipso Deo immediatè [illegible], & opera naturae communiter Hominis generationi; unde deducendum non est ex hoc, quod Deus infuderit Animam in corpus jam perfectum, debere etiam secundum Naturam Animam infundi in corpus jam perfectum. Sed quemadmodumque perfectum [illegible] Embryonem in Quadragesimo, [illegible] perfectum esse, quam perfectum erat corpus Adae, cum Deus in illud Animam inspiravit? Nequaquam, nam corpus Adae erat tunc absolutissimum, & perfectissimum, corpus autem Embryonis in Quadragesimo neque absolutum, neque perfectum est, nisi respectu [illegible] temporis, & inspecto motu, qui in Quadragesimo [illegible], [illegible] nunquam [illegible] in Quadragesimo [illegible] perceptibilis, quemadmodum neque respiratio in foetu [illegible] appareat, cum tamen [illegible], quae parva, & levis, ac imperceptibilis [illegible] est.

Recipit igitur Animam Rationalem homo in suo primo conceptionis momento, [illegible] communior, [illegible] Hominem primo ducere vegetativam, deinde sensitivam, ac postremo Rationalem [illegible] quibus ab Aemilio Paullini quoque opinione longè [illegible] cognita, [illegible] reliquorum [illegible] ventium, esse [illegible] Animam sensitivam, & consequenter Embryonem habere eam Animam, ut [illegible] ex traduce à Parentibus [illegible] Rationali acceptam, esse corruptibilem, & mortalem. Quam etiam opinionem tuetur, Fortun. Licet. lib. 2. de ort. *Anim. hum. per totum*, [illegible] *cap.* [illegible] Sed contra hanc Paullini & Liceti sententiam [illegible] communem opinionem [illegible], nam nihil [illegible] afferat Paullinus, aut Licetus, nisi quod [illegible] humanum [illegible] vegetativam, [illegible] cum Animalibus perfectioribus [illegible] vegetativam Animam sensitivam [illegible], non aliter quam praedictam Animam ex traduce à Progenitoribus habentur; [illegible] possit Patronum [illegible] rationes, quas contra communem opinionem attulerunt, quae [illegible] contra [illegible], ego quidem [illegible] non video. [illegible] tamen, Paullinum [illegible] deceptum, quod, licet in [illegible] à communi opinione recedat, tamen [illegible], quae velit, Animam Rationalem post quadragesimum diem infundi, quaecunque [illegible] necessariò, cumque [illegible] ex [illegible] probasset, semen [illegible] esse Animatum, humanum quoque semen eodem modo [illegible] esse voluit, sed cum [illegible] verissimum [illegible] asserere, & [illegible] ut vere [illegible] à Parentibus Animam Rationalem, ut [illegible] Animam, [illegible] voluit Hominem à

caeteris animalibus, quod post Animam sensitivam ex semine à Genitoribus, ut [illegible] Animam Rationalem post congruum tempus de foris recipiat.

Sed contra hoc [illegible] difficultatem, id quod sequitur. Si Homo Animam sensitivam [illegible] ex traduce, à Genitoribus habet, ea non potest communicari, nisi ab Anima Genitorum; sed Anima Genitorum est immortalis, non potest ergo communicare [illegible], quod sit mortale, & sit de essentia ipsius Animae immortalis. At vegetativam, & sensitivam [illegible] facultates Animae Rationalis, & ab ea semper inseparabiles, ergo non potest Anima Rationalis communicare semini Animam vegetativam, vel sensitivam, praeterquam quod facultates, ut dictum est, non migrant de subjecto in subjectum, neque existunt absque Anima, cujus sunt facultates, ut ipse quoque Paullinus fatetur. 136
Anima ergo sensitiva, quam Animae Rationales Genitorum communicant semini, unde Embryo formandus est, vel pars [illegible] Animae Rationalis, vel aliud quid? Non pars, quia Anima non habet partes, neque est divisibilis, & si possibile esset, eam habere partes, essent [illegible], & essent immortales. Quid ergo aliud erit? [illegible] forte Animam Rationalem communicasse semini praedictas [illegible] facultates, vegetativam & sensitivam? ut jam dictum est, facultates non migrant de subjecto in subjectum, sed [illegible] communicare [illegible] facultates? [illegible] aliter Animam, si Animae [illegible] esse; ergo Embryo [illegible] habebit Animam, quam à Genitoribus [illegible] est illa Anima sensitiva, quam ex traduce à Parentibus habere credit Paullinus, si neque tota Anima, neque pars Animae, neque facultas Animae est? [illegible], si Animae facultates [illegible] à Parentibus semini communicare, jam haec Anima [illegible] ipsius Embryonis, per quem est id, quod est. Quid ergo fiet hanc [illegible] de [illegible] Anima Rationali, quae perfectissima forma est? num cum D. Thoma [illegible]? [illegible] difficultatibus [illegible], quibus [illegible] D. Thomae [illegible] demonstrantur.

Verum enim vero animadvertendum est, [illegible] Paullinus, [illegible], aut primae opinioni de multiplicatione Animarum in Homine adhaerent, sequens [illegible] eorum opinionum [illegible], non animadverterent. Si homo enim quadragesimo dierum recipit Animam Rationalem, non [illegible] homo; nam quomodo esset homo, non habens formam hominis? [illegible] Planta, vel vermis, vel insectum, vel aliud Animal, [illegible] quodam [illegible], [illegible] speciem [illegible], & consequenter [illegible] Animalis [illegible]. 137

Sed quam majorem rationem offert Paullinus, [illegible] humanum [illegible] Animam [illegible] Genitorum semini [illegible], si nulla sensitivae Animae operatio in primo [illegible] conceptionis apparet? [illegible], non ideo, quod operationes Animae sensitivae non appareant, [illegible] Animam sensitivam non habere, [illegible] in Anima Rationali [illegible], [illegible] operationes Animae Rationalis [illegible] appareant, [illegible] Rationali id affirmaverit, quin [illegible], [illegible] post quadraginta [illegible], [illegible] operationes [illegible]. Sed si ex non apparentia operationum [illegible], Animam non esse [illegible], [illegible] in Brutis Animam sensitivam [illegible] in prima [illegible] conformatione [illegible], & sic communi opinioni [illegible], volenti, Bruta post vegetativam vivere Animam sensitivam? [illegible], ut [illegible], & à qua Anima sensitiva introducitur in foetus brutorum, si illi in prima conceptione vegetativam tantum habebant.

Sed in summa non minores difficultates patitur Paullini sententia, [illegible] majores, quam habet [illegible] Sennerti [illegible] de traductione Animae

Ra

Rationalis per semen, unâ quod hæc noviter hæreticet est, ille vero singulariter fessa, & quem pro vetustissimi, quantum tristissime, eo solo modo tueri posse.

Cæterum, damnat Animæ Rationalis traductionem per semen Parentum oppugnante, instigant quartò Adversarii, dicentes, Hominem non communicare sobolis suæ propriam Animam in propria conditione constitutam videri, quam quodlibet aliud eorum, etiam ex ipsis vegetabilibus omni sensu destitutis, quippe tùm cætera omni sobeli

138 propriæ & corpus, & Animam tribuunt, Homo autem parum quidem tantummodò semen, hoc est materiam omni Animæ destitutam, ex quo sobolis corpus formandum sit. An me potius, quæ omnia res est id, quod est, non e hoc Genitoribus hominibus communicatur, at contra traductionem Animæ Rationalis per semen ipse repugnantem est, sed de foris advenit, & à Deo ipsa creata seminibus Genitorum infunditur, unde Animæ Rationalis ad Genitores ullo omnino pertinet, nisi ut quatenus submittisse eam materiam ita dispositam, ut Rationalis Animam eam informare possit. Huic ergò sequitur, nobilitate regre[illegible] cætera, quæque viventia esse, quam Hominem, dum ille meliorem, ac potiorem compositi partem, quæ cum corpore in semine substantiali, nempe ipsam Animam, Homo cæteris pectium videatur, et magis objectam, corpus scilicet, & quæ ad corpus pertinent, impertitur. Hanc difficultatem, quam non nemini momenti esse sentientes fuisse existimabunt, ergo nudeque quæ satisfactum me trusidi sermonem tamen eorum concipe cæteris tractabit haberi.

140 Dico igitur, Hominem non modò quoad Animam, sed, & quoad corpus, & quoad omnes, & singulas corporis partes eo tenuem excellere cætera viventia sublunaris hujus mundi, ut hæc est illius excellentia, ut nobilitate quam legitimè diceret; & de Anima quidem non est dubium, cum hæc tam materialis, & immortalis sit in Homine, cæteris vero materialis & mortalis. De corpore autem patet ad totum, et hoc illud nobis permodilatum, est in perpetua quacumque creaturam, cum cætera animantia, cum corpore instructa sint ex elementis hoc, eorumque illa, Homo autem a Deo immediatè formatus sit ex limo Terræ (resultat enim limus ex aqua & terra) cujus erant in faciem, cujus vitæ spiraculo, Animam recepit immediatè ab ipso Deo & factus est in Animam viventem. Huic ergo tamen illi Hominis perfectio, & quoad Animam, &

141 quoad corpus. Quid agnoscere [illegible] (ut verbis utar D. [illegible]) habet quandam dignitatem per hoc, quod efformatum est [illegible], in quo [illegible] quodammodo corpori [illegible]. Quod vero hæc [illegible] solum [illegible] totum corpus humanum [illegible], & [illegible] cum ab Anima Rationali, [illegible] accipias singulas vel minimas ejus partes [illegible]. Sume mihi, oculos, cerebrum, cæterum, nihil, sed quid hæc in medium afferimus? Sume mihi pilos, ungues, & in his [illegible], quæ potiùs superficiales corporis sunt, quam partes, etiam excellentiam differentiam in Hominem & cætera Animalia, tam respectu substantiæ, quam respectu formationis, quam etiam respectu usus facilè videbit. Quanto majorem ergo differentiam cæteris [illegible] inter Hominem & cætera Animalia, quoad alias nonnullas partes corporales quidem, & materiales, sed longè à materiæ terrestrioritate distantes, & ad spiritualem naturam accedentes? Illud utique dubio et omnium

142 Philosophorum placita, in quocumque Animalium semine spiritus vivificos proportione respondentes elementis scilicet, qui à Progenitoribus una cum ipso semine derivatur. Aristot. lib. 2. de Generat. Animal. cap. 3. Fernel. lib. 1. de Abd. rer. caus. cap. 7. & alibi sæpe, quem ergo pro posse sit portione spiritum acceperint, cum fortè nunc spiritus unius generis sint. Hinc eodem spiritu seminis humani dicti, eumque cum semine à Genitoribus traduci non controvertitur, sed non minus, quam qui in semine cæterorum Animalium residet, materialis, & corruptibilis est; sed cùm sit maximè fit, Hominem, ut omnibus præstetum est, etiam quoad corpus, & quoad minimas quoque corporis particulas cætera Animalia tempore excellere, certè quoad nobiliorem corporis partem, quæ nihil aliud est, quam prædominantia spiritus, tantùm nobilitate excellet, ut nihil lupit, et

143 quæ hunc rectè dederimus, hunc ipsum spiritum in Homine non modò nobiliorem, atque excellentia superare quemcumque spiritum in Animalis cujusque corpore existentem, sed ipsum spiritum quorumcumque Animalium Animam; qui illic cum hic idem spiritus pro Anima est, licet hic in genere spiritus sit pars tenuissima, & nec tot spiritualis utitur cedens, nec desunt in spiritu nativa minoris spirituale, ita magis terrestris, quibus eorum Anima pro instrumento ad suas operationes obeundas indistincter utitur. In Homine autem hic spiritus

144 nequaquam pro Anima est, sed pro Animæ instrumento, & si fieri posset, ut liceret ei absque Anima rationalis vivere operari, multò plura pollet in semine humano operari, quam possit operari quævis Anima perfectiorum Animalium in proprio eorum Animalium semine, quantumvis circumscripta Hominis identitate, posset pro ipsa Animæ inservire ad faciendum Animalem cæterorum Animalium, imò & fieret tale Animal, ut Bruta omnia, corruptibile, & mortale, quoad utramque partem, nempe tam corpus, quam Animam; neque esset absque dubio hujusmodi Animal Homo,

145 me, sed Animal brutum sensitivum, inter sensitiva tamen omnium perfectissimum. Spiritus igitur, de quo agimus, in Homine in actu effæminatus sunt seminis una cum semine è toto corpore, & è quibusque corporis partibus [illegible], & est tenuissima pars ejusdem seminis, quod è toto secedere Hippocrates voluit, cujus opinionem tueri totis conatus est [illegible] Philosophus, ac celeberrimus Medicus Æmil. Parisi. lib. 2. nobil. exercit. Marcosin. [illegible] per totam. Est etiam & hic spiritus materialis, & cum semine, ut dictum est, decidit, è toto ipso semine communiter. Galenum. 4. Aphor. 43. item semen ipsum spiritus ce-

146 cretum est. Aristot. Probl. sect. 4. probl. 31. & cum eo Gelei in lib. 6. de morb. vulg. comm. 5. text. 13. Ex hoc porro spiritum seminis humanum ita dispositum, ut dignum Animæ Rationalis domici-

147 lium ex eodem semine fieri possit, quæ cum primùm creata, eodemque momento infusa supervenerit, spiritus ille pro instrumento illi inserviat, atque corpus informans, per illum omnes operationes suas postmodum exercet, quæ ad Hominis conformationem, & vitam, & nutritionem, & augmentum in primo ortu, et per totum deinceps subsequens tempus ad mortem usque necessariæ

148 sunt. Ex his ergo deduci rectè posse quivis videt, quod etiamsi Homo hanc sobolis non conferat Animam, ut alia Animantia suæ soboli communicant, tamen subministrando cum semine prædictum spiritum magis Animæ mortalis nobiliorem, multò magis conferat suæ sobolis, quam quodvis aliud Animal etiam ex perfectioribus, licet illis Animam propriam suæ sobolis cum semine communicent, illud vero nequaquam.

Neque oppositum, quod huic opinioni fieri possit, me detrahere quicquam valet, dicendo, quod non sit generare sibi simile, ubi Genitor corpus simul cum Anima non tribuit genito, cum neque sola Anima, neque solum corpus sit Animal, sed totum quid compositum ex corpore, & Anima. Modo, si Homo non confert generando & corpus, & Animam genito, nunquam dici poterit generare sibi simile. Nam respondeo, quod in via generationis, & ubi locum recipit [illegible] est, verum omnino sit, generare nunquam generare sibi simile, & sic, dummodò generans conferat soboli quicquid in generatione potest conferre, semper erit verum, quod generabit sibi similem; atqui generare nimirum est, seu generanda sibi similem Hominem, & in aliis Animantibus: cætera enim Animantia conferunt corpus & Anima genito, quia tam corpus, quam Animam

gene-

quam nullo modo conservari, cum quod sit solutum, & non dica, generis [illegible], unde autem propter commemorationem ceteram ex dignitate, & nobilitate Animæ Rationalis desumptam, clam contra arrectum dum habemus, quo sequitur est.

69 Dictum fuit superius, Animæ ceterorum Animalium, etiam perfectiorum, ingerem, in semine Genitorum residere, & cum ipso semine traduci, esse tamen formas partiales, & incompletas in ejusdem semine, cum ad generationem & maris, & foeminæ semen requiritur, quod de formis necessarium dictum non est absurdum, sed veritati omnino conforme, quoniam autem non semper ex conjunctione maris, & foeminæ sequitur conceptio, unde semina irritusfiunt, & Animæ in simplicibus residentes in nihilum abeunt, id quidem nullo modo, ut sic dicam, Deo Opt. Maximo stetit, cui tamen [illegible] sit ipse lui, ne Anima humana ab ipsomet Opifice ad sui imaginem creata, quandocumque semen humanum irritum foret, corrumperetur, & in nihilum abiret, quam illius immortalitatem donasset, quod quidem de necessitate sequuturum erat, ubi Anima humana in semine ut brutorum resideret, & cum semine a Progenitoribus traduceretur. Oportuit ergo, imo voluit, Animam hominum seorsim creari, & infundere membro in ipso semina jam in utero mulieris [illegible].

Verum etiam tero tamen qua allata sunt [illegible] [illegible] continuere tuum Sennertum [illegible], non desunt alia quamplura, quibus illius opinio omnino cogitur. Opponebant contra nonnulli Doctores, quod, cum conceptus fiat ex unito semine maris, seduque semine mulieris unito, ortultas dictum est, Sennertus quoque consentire, quod deinceps conceptus tenetur, ut duplici Animæ illum compingentur necesse erit, unamquamque [illegible] semini [illegible], quam mulieris traducit Animam perfectam a proprio Genitore. Hanc dif-

71 ficultatem diluisse sibi putat Sennertus dicendo, *quod sicut Anima non solum est tota in toto, sed tota in qualibet parte, puta in Cerebro, in Corde, in Oculo, in Aure, nec tamen inde sequitur ex multis Animabus esse compositam, sed semper hoc manet verum, unam tantum esse Animam, quæ informat totum, & omnes, ut singulas partes, sic hoc de aliis, simul tum maris, quam feminæ unitum esse, non sequitur, ergo Anima ex duabus membribus componetur.* Sed hoc responsio videtur minimo Philosopho indigna, quia non est idem dicere, quemadmodum Anima est tota in qualibet parte corporis, puta in Cerebro, in Corde, in Oculo, in Aure, nec ex toto compositum ex pluribus Animabus, ut licet Anima in tota in duobus seminibus maris, & feminæ, quando ut in sit coitumque, non componitur ex duabus Animabus, non est idem, inquam, quia Cerebrum, Cor, Oculus, Auriculæ partes sunt, quibuscumque corporis, omnes quibuscumque subjecti, unam eamdemque Animam, nec separatæ ab ipso Animali ut sunt, sed semen maris, & semen feminæ sunt duo corpora, & duo subjecta ab invicem disjuncta, habentes unumquodque suum proprium Animam, cum duo duplices corpora generantium, ut ipse asserit, unde, ut hic unus Homo, necesse est corpus compingatur ex hic duobus seminibus habentibus duas Animas. At Animam informans corpus Hominis recipitur in unico subjecto, ac toto, & partibus ejusdem in communicat. Anima vero, quæ seorsim unitur in [illegible] seminum, recipitur in eo subjecto, & utroque per se constituit unum ens per se, ut de Animi minus humanis (supposito tu intellectu, quod per ut Anima Rationalis traducatur ex Genitoribus) haberent duas Animas realiter ab invicem distinctas, unamquamque suum, neque tenendum est dicere, conceptum humanum ex duobus seminibus traducitur Animam Rationalem utrumque ut & propriis generationibus, ut si duæ conceptu homines se ut duabus Animabus seminibus subsistentibus, vel ut duo-

72 bus hominibus simul procedit, nam Anima Rationalis ex ipsius assertione est immortalis, & est una per se subsistens, ita ut aut quod in Viri, aut quod in mulieris semine resideat, utrobique constituet totum ens per se subsistens, vel ergo quando in conceptu unam Animam creatam esse necesse est, quæ ex duabus sit [illegible] tantum, vel sunt utrum ens per se ex duobus constat per se, & fiet hominem ex duabus Animabus constitutum hoc modo duabus Animis subsistentibus, ex [illegible], quod est impossibile, ut jam superius probatum est. Nec quisquam de difficultate demit Sennertus, dicendo, quod Animæ coalescent in utriusque semine si [illegible] ex particulis, & in complere, imo majorem in modum supplicat, & in multo graviores errores, & falsas, ut de licet propositiones [illegible], fac enim Animam Rationalem, quæ immortalis, & immaterialis est, ut cotidie dictum, materialem & corruptibilem; in quæ nihilominus ulterius perspicitur, quod quam erroneum, ut impium sit asserere, sanum mentis homines facile dijudicabunt.

Ceterum, quamvis multum cum Sennerto Theologorum vero tenendum, non defuisse tamen unius Theologicum abstractum qui dictis [illegible], ac hæreticam opinionem de traductione Animæ Rationalis convinceret. Dicit ergo, si verum est, Animam Ra- 73
tionalem ex traduce haberi, sequitur demonstrative, Christum Dominum non fuisse verum, ut perfectum Hominem, contra id, quod a Catholicis doctoribus docetur, quia enim in Christi Domini conceptione defuerit virile semen, nec non etiam mulieris, si plerisque Theologis fidem habemus ut guttulæ cum Aristotele, mulieris tamen semen necessarium ad generationem (quamvis contra opinionem universi Medicorum [illegible], sola ipsa ducere, uti ait Neoter. conclusionem [illegible]) non potuit esse Animam extraducibilem. Ergo si virtute Hominis Animam ex traduce reciperet per semen Genitorum, Christus Dominus non fuisset verus 74
Homo. Sed contra Christus Dominus fuit verus, ac perfectissimus Homo, nihil a ceteris hominibus differens, ut quantum Homo, utrumque terrenum corpus, utrumque humanam carnem, ut veram Animam Rationalem assumpsit, ut Theologi docent, D. Thom. *part. 3. summ. quæst. 5. art. 1. & seqq.* neque debuit Animam per semen ex traduce recipere, quia neque alii homines Animam in Paternum semine recipiunt, sed debuit quod Anima, cum Homo factus est, uterit in ipso momento conceptionis, & infunde, ut creat & infundi consuevit omnes alias Rationales Animas, contra ea quod pellunt sibi sententia persuadet. Nec quisquam senter pro contrarie illius sententiæ, si diceremus Animam Christi Domini traductam fuisse ex purissimo semine illibatæ Virginis Mariæ, nam ut supponamus fuisse eum, et perfectum, sed dimidium Homo, ut mox, quia cum in quo semine Animam existent in semine Aristotelis ex pluribus sit forma partialis, incompleta, & imperfecta, & idcirco insufficiens ad constituendum Hominem, nisi conjungatur, & cum ea simul unita, & cum ea conjungunt formam totalem, & completam, deficiente Anima, quam secum traducere debuit semen viri ad conceptionem Christi Domini non concurrente, Christus inde natus, imperfectus, & dimidium Homo fuisset, imo Hominum omnium Homo imperfectissimus, quia deficeret eo illa perfectione, quam ceteri homines habent a seminibus, quarumque causaliter dicta est, qui in habent ullam modum, imo non haberet totum Hominis Animam, sed solum, ut monstri fieret, quam vult Sennertus esse Animam illam particulam alteratam seminis. Sed hæc 75
falsissima, & impia sunt, cum Christus Dominus non solum fuerit verus, ut perfectus Homo, sed Homo Hominum omnium perfectissimus. Neque meliora afferet quisquam pro Sennerto, dicendo, quod potuerit Spiritus Sanctus supplere defectum seminis virilis, infundendo Animam, quam ex virili semine recipere debebat, quia neque sic fuisset verus Homo, ceterum hæc Anima fuisset de propria subsistentia, & sic non erat ejusdem rationis cum Anima humana, ut eam de novo crearet, & infu-

esse incasse potissimo suaqi, nec sanguini Matris Virginis, & tum præsertim quod non fuisset ullà ratione cum Anima humana, quæ non fuisset a genitore per semen traducta, ut Animæ humanæ omnes ex ejus seminali sunt, vel creasset Animam perfectam, & haberet rationem perfecti dimæ formæ ex se, ut creasset illam traductionem, & incompletam, qualem vult Sennertus ut traduci per semen visibile haberi, & neutrum dici potest, nam quomodocunque veniat, nullà majore absurdo contingunt necesse foret, & infamia cujusdam nisi Anima fuisset ejusdem rationis nonnisi Animabus humanis; sed jam his dessinamentis omissis, ad alia (D Hieronymus negat, Animæ Rationalis propagationem per traductum contra Tertullianum in epist. ad adverf. Ruffin. Tertullianum tamen multi secuti sunt, cum Maximi quam Theologi. Inter recentiores eadnet Thummius, Professor Tubingensis antiquior item noster Wagnerecnium, Profess. Dil agmaus Sennerto insuper opponit in Fienigici tradufum Originem & Joannes Resoldus peculiari tractatu. Idem exequitur Joan. Galenus de la Serna singulari tractatu Bruxelli edito.

SUMMARIUM

76 *Creatio est opus tam divine entis in parte Naturæ potentiam.*
77 *Anima Rationalis de novo creatur.*
78 *Natura commissa a Deo, quæ generabilia, & corruptibilia sunt.*
79 *Anima Rationalis ex nihilo fit, & a Deo immediate creatur, & n. 98*
80 *Hereticum est, Deum nihil de novo creare.*
81 *Animæ Rationales non fuere omnes simul creatæ.*
82 *Deus quodvis in genere suo facit perfectum.*
83 *Homo generans non communicat solum naturam, sed quicquid a forma materiali procedere potest.*
84 *Homo communicat sui formam materialem proxime dispositam ad recipiendam Animam.*
85 *Productio non uno eodem modo in bonis Rebus denuo confituta, & mali dicuntur, sed qualibet suo modo propria, & sua fit.*
86 *Quod est communicabile non est generabile.*
87 *Quod fit, & non generatur, per solam creationem fieri necesse est.*
88 *Res simplex & per se subsistens non potest fieri nisi per creationem.*
89 *Creatio soli Deo tribuit potest.*
90 *Effectus excedens potentiam Causæ secundæ, referendus est ad primam, & n. 123.*
91 *Causa prima est magis sufficiens, quam secunda.*
92 *Creatio excedit Naturæ potentiam.*
93 *Natura ex nihilo non potest facere aliquid.*
94 *Quod non est, non generatur, non enim est unde generetur.*
95 *Creatio fit ex nihilo.*
96 *Natura privatur ex solis.*
97 *Creatio requirit potentiam Agentis infinitam.*

QUÆSTIO IV.

Animam Rationalem de novo creari & infundi.

Abyssus Abyssum invocat: Daniel Sennertus periculam, an hæreticam opinionem suam tum quidam infudet, in multos priores lapsus errores. Existimabam profecto, quod, rejecta falso illa opinione de traductione Animæ Rationalis per semen, demonstrando, quemadmodum ejus immortalitas advenisset, nullus fuisset relictus dubitationi locus, quin nostri firmemus, Rationalem Animam de novo a Deo creari, & infundi; nam rejecta illius traductione per semen, nullo alio modo, nulla alia via aliquam esse videbatur, qua Anima posset humano corpori uniri, et unde nasceretur Homo, illa tamen ob nimea, ac grave sine opinione de suam quidem nomine recedens, altero non minor errorea, & hæretica nonnisi deteriorem minime notatur,

existimans Deum, postquam in principio cuncta creasset, requievisse ab omni opere, quod patrarat, & a creatione tum cessasse, ut nihil de novo amplius crearet, nisi ex materia. Hoc enim certum est, tum ipse creatio Animarum sit opus excedens omni ex parte Naturæ potentiam, cum Animarum initium, sed quorum nomen rerum, quæ omnia hic sunt, diu existimans existimanus ita intelligi, quod post appositionem rerum creationem Dei nihil esse e de novo Naturæ datum de novo creet, quam quod nunc invenit nisi in Homine, seu potius in Animæ Rationalis productione, ut inveniat indifferenter in productione quorumcumque Animarum, vel quorum viventium, ne quo effectione inficit, non opinatur Animam Rationalem de novo creari, nam sibi propagatio, & multiplicatio habeat ne traductionem tuitam per solum Progenitorum, hanc sua videntur Naturæ à Deo assignatam in propagatione & multiplicatione ceterorum viventium. Sed hæc opinio non minus, quam superior falso hæreticam promittamus reijoluit, cum ea Theologus verum habeamus, Animas Rationales de novo a Deo creari, D. Th. 1. p. summ. q. 118. art. 2. & seqq. quasi Deus Optimus 77 Maximus omni cura Rei in hac Animæ ad ferme genera lectam sibi reposuit, & naturæ non secus ut aliarum Animarum omnium largitus illius commisisset. Sed non potuit, ut deberet Naturæ, quæ causa secunda est, & primæ causæ subjecta imperfecta omnia Animæ Rationalis, quæ immortalis, & incorruptibilis est, quamquam perfecta, ut superiore & pro 78 ipsa non tantum commissa sint, quæ generabilia, & corruptibilia existunt, sed Animæ humanæ incorruptibilis non est, ut non distuetur Sennertus, neque ingenerabilis. At si praedicta Anima humana, Naturæ datum commissa, & incorruptibilis & generabilis est, quod absit, ut in memoriam actum, quæ cum ex nulla materia fieri possit, remanens, at ex nihilo fiat, 79 & non generetur, sed ab ipso tantum Deo immediate creatur. D. Th. 1. p. q. 90. art. 2. in omni opinione fallitur, & hæresi tenuis affine, Deum nihil de novo creare, imo ut ipse existimatione tam Animam Rationalem 80 antiqui omnium, nequaquam existimari est, n. 5 quam illorum quam habeant, nondumque quoque, ut non sequentem sine damnanda est, quæ licet non admittere traductionem Animæ Rationalis per semen, vult tamen omnes Animas Rationales non nisi eodem tempore simul creatas esse, ut docet idem D. Thom. ibid. q. 118. art. 3. Cardinalis autem, hanc opinionem argumentum contra Animarum Rationalium creationem non traductam inesse originem a priore illa de traductione per semen, sed potius e contra priorem illam habuisse originem a posteriori, cum enim illi Emissimum quidem ratione hujus probatur Animam Rationalem ipso primo conceptionis momento præsumunt, eodem tamen tempore, ut sibi persuaderet, aliam Animam Rationalem, quam traditionibus produci, & non bonum traditum haberet, ut plenissime probatum in superioribus est, illam quoque ex traduce, non ab opere creationem sive, ex præsentem in primo conceptionis momento esse.

Porro ad concludendam novam Animarum Rationalium creationem non omisit aliqua argumenta in medium afferre, ex quibus primo, quod ubi a Deo creato defecit advenitur, non esset Homo, qui generet Hominem, & contra illud Philosophi persuasissimum, omnem generantem generare sibi simile. Cum 82 enim, inquit, *Deus quodvis in genere suo fecerit perfectissimum, et maxime Hominem, certe hoc perfectius dici non potest, nisi haberet potestatem generandi sibi simile, et Homo Hominem generat, & quidem cum totum quod ejusmodi esse potest, ubi sua solum Animam non communicaret.* Hec ille. Non modo animus perfectus homo dici non potest, nisi non generaret sibi similem, sed & omnium animalium imperfectissimum, quia, ut dicebat Cæsalpin. 1. 3. q. Perip. 1. *Quod sibi simile genere nequit imperfectius esse, quam illud, quod potest,* text. mendose 18.

Huic argumento facilem responsionem habemus dicendo, non modum esse rationem generantis, generare formam habet materialem in

V cor

& corruptibilem, & generantis, quando formam habet immaterialem & incorruptibilem: nam generans habens formam materialem, communicat generato non tamen Animam propriam, quae ad materiae dispositionem est divisibilis, & aliud quam tamen communicabilem, & sic secundum ordinem Naturae datam
83 generat sibi simile & quoad materiam, & quoad formam. At verò generans habens formam immaterialem, quae est ipsa anima, non potest illam communicare suae soboli per semen, quia nequaquam semini est affixa, & nihil commune habet cum materia, sed tamen communicat soboli, quicquid a forma materiali provenire potest, & cum materia habere; quod communicat ipsam materiam cum proxima dispositione ad recipiendam formam, quae cùm sit immaterialis, non potest ullo modo a generante per semen communicari, nam oporteret illam Animam aliquo modo ab ipso generante transire, quod
84 nequaquam possibile est; & tamen, licet Homo non communicet suae soboli Animam, communicat materiam proximè dispositam ad recipiendam Animam Rationalem, D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. ad 4. atque hac ratione caetera viventia secundum Naturae ordinem generant sibi simile, communicando quidem soboli materiam, & formam, Homo verò generat simile, communicando soboli materiam dispositam ad recipiendam formam; quonam autem ratione, & a quo disponatur semen humanum ad recipiendam Animam Rationalem, dicemus inferius monstrabo? Falsum ergo est, quod sit necessarium ad hoc, ut Homo dicatur generare sibi simile, quod totum generet totum, nempe quod constat ex Anima, & corpore, generet & Anima & corpore constantem hominem, cùm diversa sit omnino ratio, qua dicitur Homo generare sibi simile, ab aliis animalibus, nam in Homine sufficit, ut generando praestet materiam, ut dictum est, dispositam ad recipiendam Animam Rationalem, quae est propria illius forma, in caeteris autem animantibus necesse est, ut generans, materiam & formam communicet, aliter non generarent sibi similes; & in summa, cùm Homo generet corpus humanum figura humana donatum, & toto opere ab aliorum Animalium figura in tot tantisque rebus differens, quamvis Animam de suo soboli non communicet, satis superque est ad hoc, ut possit dici generare secundum Naturae ordinem, ut caetera quaecumque Animalia, sibi simile.

Addit praeterea 3. Sennertus, quod si Anima de novo crearetur, Homo, ut dictum est, non praestaret Animam cum seminali materia, & sic frustratoria esset benedictio illa divina in principio mundi creationis emanata illis verbis a Genesi, *Crescite, & multiplicamini*, quia ex ea non posset, ubique ait, quod communicaret Animam, crescere, & multiplicari: unde benedictio illa caeteroquin caeteris viventibus proficua, Homini nullo modo proficeret, cùm tantum partem magis abjectam ipsius Hominis generaret per
85 se. Respondeo tamen, Deum optimum maximum impertitum suisse benedictionem illam omnibus viventibus, ut quaelibet suo modo crescerent, & multiplicarentur: Plantas omnino per semina, per surculos, per bulbos, per folia, ova parta per ova, pariter Animalia per genitale semen, & his de causis, quae volunt habere, tradere, & conservare Animas in materia, unde oriuntur, & propagarentur. Hominem autem voluit quidem crescere, & multiplicari per genitale semen, quoad corpus, habens dispositionem proximam ad recipiendam Animam Rationalem; quoad hanc enim sibi omnium curam reservari oportuit, quia cùm ipsa esset immortalis, non poterat in via Naturae ab ullo agente produci; sed erat ab ipso summo Opifice creanda, & in semina infundenda. Non ergo irrita est benedictio illa divina quoad Hominem, sed multo magis efficax quoad illum, quàm quoad caetera quaecumque viventia, cùm ipsamet summus Opifex immediatè, seu potentia concurrat ad ipsorum hominum conservationem, infundendo creando novas Animas in nova corpora infundendas, unde per nova individua Humana species propagetur, ac perpetuo conservetur.

Deo quae Animam Rationalem asserunt per creationem produci debere, satis patet, quia quod est 86
immortale, non est generabile, nam quod est generabile, ut dictum est, corruptibile est, Anima autem Rationalis est immortalis, vel ipso Sennerto Assertore, ergo non est generabilis, & id, quod fit, & 87
non generatur, per solam creationem fieri necesse est; sed Anima fit, & non generatur, ergo Animam fieri per solam creationem est possibile, ac praeterea, res simplex, & per se subsistens non potest fieri, nisi 88
per creationem, D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. in corp. sed Anima Rationalis est simplex, ac per se subsistens, ergo non potest nisi per creationem fieri; at creare est solius Dei, ipsique soli convenit, 89
D. Thom. ubi supra q. 45. art. 5. ubi, ergo Anima Rationalis ab ipso tantum Deo immediatè fit, & creatur; praesuppositis autem creationis effectus, probatur illum Soli Deo tribuendum: nam effectus, excedens potentiam causae secundae, referendus est 90
ad primam, quae est causa prima, [illegible] causa insufficientior, ergo effectus referendus est ad causam sufficientem, sed causa prima est magis sufficiens, quam secunda, ergo effectus excedens potentiam causae 91
secundae, referendus est ad primam, sed creatio 92
est effectus excedens potentiam causae secundae, nempe ipsius Naturae, quia Natura ex nihilo non 93
potest facere aliquid. Natura namque generat, & 94
producit [illegible], unde generatio, ut ait Hippocrates lib. 1. de Diaet. 95
sed creatio fit ex nihilo, ergo creatio excedit Naturae potentiam, unde sequitur, creationis effectum referendum ad causam primam, nempe ad Deum; 96
praeterquam quod Naturae potentia est finita, sed creatio requirit Agentis potentiam infinitam, D. Th. p. 1. q. 45. art. 5. ad 3. & q. 45. art. 5. ad 3. ergo creatio 97
non potest referri ad naturam, sed ad Deum tantum, cujus potentia est infinita. Ex quibus concludentissimè probatum remanet, Animam Rationalem, cum sit immaterialis, nec per semen propagari, 98
nec ullo alio modo generari non patitur, cùm immortalis sit, & ingenerabilis, a solo Deo creari, & infundi. Sed videnda, quae contra traductionem Animae Rationalis ex semine, atque de creatione agit Animae Rationalis [illegible] Jac. Ant. Marta in *Apolog. de* [illegible] (Vid. & conseq. Thomam [illegible] Sinibaldum [illegible] c. 9. Pattinum [illegible] *cap. ult.*)

SUMMARIUM.

99 *Partus humanus per nullum unquam tempus ab alia Anima regitur, quam a Rationali.*
100 *In primo* [illegible] *impossibile* [illegible] *Animam propriam* [illegible] *esse*, [illegible]
101 *Quaenam sit differentia inter generationem caeterorum viventium & Hominis.*
102 *Homo per eandem formam est Ens, alia, est Corpus, est Vivens, est Animal, est Homo.*
103 *An* [illegible] *neque successivè possit* [illegible] *Animalium.* [illegible] *n. 110.*
104 *Nihil est simpliciter unum, nisi per formam unam.*
105 [illegible] *a forma substantiali.*
106 *Corruptio est separatio formae a materia.*
107 *A privatione ad habitum non datur regressus.*
108 *Viventi* [illegible] *non est nisi per Resurrectionem.*
109 *Anima subsistens non producitur per* [illegible]
110 *Anima* [illegible] *per se subsistens, & est inseparabilis a materia.*
111 *Nulla* [illegible] *corruptibilis* [illegible] *incorruptibilis.*
112 *Deus operatur* [illegible] *pro sua libera voluntate, Natura vero ex necessitate.*
113 *Leges* [illegible]
114 *Leges in* [illegible] *quae ad alios fines* [illegible] *pertinent.*
115 *Legislatores in* [illegible]

opinionum concordantes, sequentes adversam sententiam.

217 Majorem vim infert primariam alteram materialis formam quam interioris.

218 Minor injuria infertur a praemature abortum interioris conceptus, quam provectioris.

219 Certa leguntur praegnantia ante quadraginta dies nisi, ac in iis quidem habet potest.

220 Omnia, quae Natura, vel Arte fiunt, ab eo, quod aliud est, fiunt.

221 Quo aliquid alio fit, eo agit.

222 Corpora viventium pro nobilitate, & ignobilitate Animarum inter se differunt.

223 Perfectioris formae debet esse perfectius susceptibile.

224 Corpus humanum mundo nobilius, & perfectiorem quorumcumque Animalium etiam perfectiorum corpora.

225 Omnium Animarum nobilissima est Rationalis.

226 Nihil agere potest, ultra suas vires.

227 Anima Rationalis tam sit propriae corporis actus, & forma, necessario simul cum corpore producta est.

228 Anima Rationalis, antequam corpus est dispositum a infunditur in D. Thoma, & quomodo hoc intelligendum.

229 Corpus humanum ab Anima Rationali formari, & organizari.

230 Facultates sunt Animae facultates, & non operantur per se, sed Anima operatur per ipsas.

231 Facultates non sunt ab Anima separabiles.

232 Facultates non migrant de subjecto in subjectum, & num. 156.

233 Anima ne per momentum quidem otiatur.

234 Anima inspirata a Deo in faciem Adae fuit Rationalis, non vegetativa, & sensitiva solum.

235 Conceptus Humanorum in benedictione Virginis fuit mere naturalis, non in re quoque supernaturalis; immediatus constat.

237 Non est Homo Embrio, nisi habeat formam Hominis.

238 Coitus viventia cum semine corpus, & Animam singuli communicant, Homo vero unum semen solum corpus.

239 Anima Rationalis nihil ad Genitores pertinet, sed de foris advenit.

240 Homo non solum quoad Animam, sed quoad corpus & quoad minimas corporis partes annihilatus, etiam quoque momento.

241 Corpus humanum assimilatur semper ...

242 Inest in semine humano viventium spiritus ... proportionis respondens elementis stellarum.

243 Spiritus in semine humano residens nobilitate excellit Animas quarumcumque Animalium.

244 Spiritus residens in semine humano non est Anima, sed Animae instrumentum.

245 Spiritus in semine residens in alio effectivo a suo, & e calidiore corporis partibus fluxisse.

246 Semen ipsum spiritus increatum est.

247 Per spiritum semen humanum disponitur ad susceptionem Animae Rationalis.

248 Homo substantialiter sub sole in generatione semen Spiritu destitutum, etiam Animatum substantiale, multo magis sub sole confert, quam quaevis aliud animal, & n. 151.

249 Agentia etiam nobilia cedunt in consilium nobiliori Agenti supervenienti.

250 Causa superveniens priori perfectior est.

251 Spiritus innatus ex Galeno est primum Animae instrumentum.

252 Christus Dominus assumpta humana Natura, & unita suae Divinitati Anima Rationali, hac in Divinitatis informationem cessit.

253 Anima Christi Domini omnium Animarum Rationalium nobilissima et perfectissima.

254 Praeventio omnium sublunarium generatio Homini a Deo commissa, etiam Homini quoad corpus.

QUAESTIO Ult.

Foetum humanum nullam Animam aliam in tempore dotari, nisi Rationalem, eamque ab ipso primo conceptionis momento, a Deo creatam ac infusam recipere.

Huc tendit praesentis discursus universa series; nempe, ut firmiter, ac concludentissime demonstremus, Foetum humanum nullo unquam in tempore ab alia Anima regi, quam a Rationali, 99
eamque in principio commixtionis seminum Progenitorum, & conceptionis nostrae a Deo creatam, & infusam recipere: quae propositio ut evidentius probata, plura, ut mihi videtur, exstant, quae ex contraria sententia de necessitate emergere, videlicet, Animam Rationalem nonnisi post aliquot, & multos dies infundi, interimque laborare Animae dotari prius aegritudine, ut deinceps sentitur.

Ad nostram itaque sententiam comprobandam nec omnino facere possent, quae pro Animatione sequenti, caeterorum, ... deducta sunt, quippe cum tam in productione viventium reliquorum ex semine generatorum, quam in productione Hominis ex eorundem Genitorum semine, necesse sit illud atque semine ipse celebretur ... Terra, vel 100
a Sole, vel ab Caelesti ... Ave, vel ab Igne, vel ab aliunde, & operationes eius praesentes, propriam eorum Animam perfecte esse ... dico propriam, hoc est, per quam totam fuit id quod fuit, eamque ab his ipsis recipientis, quae ille & ejus species sunt Genitores, a quibus semen derivetur, quae ab ipso semine, & perfectio conformationis ... omnis nempe operationum eius in ipsa apparentium immediate dependere debet, sub hac re ... esse 101
necesse, & Hominem productio differt, cum quod semen caeterorum viventium Animam cum ... a Progenitoribus recedens, semen autem humanum Animam propriam non primum a Deo creatam, ... de foris ... recipit, tamque hanc, quam illi stamina in semine operari recipit, & corpori, ejusque organa ... corpori destinata, quibus Anima tandem perfectas suas operationes exercet, non solum ibi celum individuo ... permaneat, sed etiam pro Speciei conservatione.

Verum tamen ... nunc circa Hominem probandum a nobis est, etiam propriam ipsius Animam Rationalem dico in ipso primo conceptionis momento in Cymate, vel Embrione praesentem esse, omnesque ac singulas operationes ejus ab ipsa, non ab Animalis, aut vegetativa, ut sensitiva originem habere, cum etc., *eadem forma sit perfunctione, per quam Homo est intellectus, et per quam est corpus, et per quam est vivum, & per quam est Animal, & per quam est Homo*, verba sunt D. Th. p. 1. q. 76. art. 6. ad 1. Ac 102
profecto idem Animal pluribus Animabus tot simul uno eodemque tempore, aut successive dotari, possibile nullo modo est, idem D. Th. ibid. art. 3. in corp. ... simul, quia ... idem D. Thom. *Animal non esset simpliciter unum, cujus essent Animae plures, nihil enim est simpliciter unum, nisi per formam unam, per quam habet esse, ab eadem enim habet esse, quod sit, & quod sit unum.* Et licet in humano foetu conspiciantur operationes Animae vegetativae, & sensitivae, non opportunitas ulli operationibus Animae Rationalis, ut Rationalis est, non tamen eo est illa Anima seorsim existente, quae tantummodo vegetativa sit, aut sensitiva, sed ab ipsa Anima intellectiva, quae simul, & vegetativam, & sensitivam facultatem habet, ... vegetare & sentire ... ab ipsamet Anima Rationali fiunt, quemadmodum vegetativa est facultas etiam Animae sensitivae, non distinctae Animae sensitivae separatae, quia neque in caeteris perfectis animalibus, eo quod ... vegetare, & sentire tribuunt a duplici Animi originem ducit, sed vegetatio est facultas sensitivae.

Neque item possibile est, aliquod viventi habere duas Animas successive, nempe, unam ante, ex qua abeunte, aliam recipere, aliam tempore sequenti, manente eodem vivente, quia ... generalis

Vc non

non possunt transire de uno esse ad aliud, nisi mutata forma substantiali, qua mutata, vivens non est amplius idem, quod erat enim, quia compositum corrumpitur, cum enim individua constituantur in esse per propriam formam, mutata forma, mutantur eorum esse, & transeunt de uno esse ad aliud, maxime quia de necessitate, ut dictum est, illud primum a rerum corruptione, separari formam a materia, nam nihil aliud est corruptio, nisi separatio formæ a
106 materia, D. Thom. p. 1. q. 76. [illegible] art. 4. in corp. Aristot. 4. [illegible] 17. [illegible] 4. [illegible] Quandocunque ergo dicatur, Hominem habere plures Animas successive, quasi fateremur, illum transire de uno esse ad aliud, & si enim haberet Animam vegetativam, esset vegetativum, puta Arbor, accedente Anima sensitiva, fieret esse sensitivum, ut puta Equus, ac denique, accedente Rationali, transiret de Equo Hominem, mirabili, & incredibili Metempsychosi quæ omnia, ut si absurda sint, nihil alterius absurdum existimandum.

Secundo, ponentes, plures Animas successive fœtum humanum informantes, ad plura alia inconvenientia se obstringunt, quæ affert D. Thom. p. 1. q. 118. art. 2. ad 2. apud ipsum videndus sed quod ad evitanda prædicta, inconvenientia idem Sanctus Doctor in medium producit, ne in non modicam admirationem adducit dicebat enim, quod tam in Homine, quam in aliis animalibus, quando perfectior forma advenit, fiet corruptio prioris, ita ut accedente Anima sensitiva post vegetativam, extemplo Anima vegetativa, accedente Rationali in Homine, corrumpatur sensitiva. Sed hæc opinio (quod tamen debita reverentia tanti illius Doctoris dictum, est) pariter summam difficultatem, & in brutis quidem corrupta vegetativa, docendum, unde advenit Anima sensitiva, nam de foris advenire non potest, si sic enim esset, hæc Anima esset separata a materia, & per se, non secus ac Rationalis subsisteret, neque ab intrinseco advenire posset, tum quia [illegible] demonstrandum, an resideret ut forma animalis, vel aliter. Sed maxime in Homine major difficultas, quæ sequitur, licet pariter etiam pro brutis faciat. Si embrio habet in initio sui tantum Animam vegetativam, tantum, cum hæc sit ejus forma, per eam constituitur in esse, dum ergo accedente Anima sensitiva, illa corrumpitur, totum compositum corrumpi necesse est, & Embrionem non esse amplius Embrionem, sed Embrionis cadaver, nam forma, hoc est, Anima corrupta, non remanebit nisi nuda seminis materia, immo nec hæc quidem, quia & ipse erit corruptum, corruptio compositi, & sic omni habilitate erit destituta, ad recipiendam novam Animam, & evadendum in Animal sensitivum, & in forma relinquetur corpus illud Embrionis, non secus, ac reliquum cadaver quodque anima destitutum. Anima igitur sensitiva successive introducenda [illegible] dari in [illegible] semen, quatenus desiit esse semen, & tamen Ipsum non habebit primas dispositiones requisitas in necessarium Naturæ ad recipiendam novam Animam, Ind omnino contrarias. In quam igitur materiam introducenda erit Anima sen-
107 sitiva? Neque enim dicere convenit, illam reviviscere, quia a privatione ad habitum non datur regressus; neque dicemus, eundem Embrionem relargere novam Animam datam, quam postquam quod hoc non naturaliter, sed ex miraculo procederet, cum resurre-
108 ctio mortuorum ex miraculo sit, vivens vegetativum, aut sensitivum non est capax resurrectionis, siquidem quod tali Anima ad destructionem compositi illius corrumpitur, & evanescit, unde nunquam poterit esse idem Animal, quod erat prius, quod oporteret, ut sic Animal per resurrectionem ad vitam revocatum.

Præterea si corrupta Anima vegetativa, in eadem materia succedere debeat Anima sensitiva, jam non erit idem Embrio hic, qui per sensitivam Animam de novo advenientem constituitur in esse cum eo, qui habebat Animam vegetativam, nam nunc diceretur diversa forma ab alia, unde sequitur, quod hic Embrio recipiens Animam sensitivam non sit genitus a patre, sed filius non soboles Genitoris, a quo semen est decisum, sed potius alterius Agentis, a quo scilicet Anima introducitur, non erunt ergo Genitores, qui species per semen conservant, sed aliud Agens, quodcunque assignare libuerit, e quo non sit semen, tum jam fuerit corruptum, corrupta Anima vegetativa illud in eorum vegetativum constituente, sed per aliud quodcunque medium species Animalium conservabuntur, & sic Animalium generationes multo diverso modo fient, quam natura Sapientissima statuit. Nec minor est difficultas, quam supra attingebamus, nempe assignare modum, quo Embrio corrupta Anima vegetativa, recipiat sensitivam, nam certum est, certum semine non adesse, quia si adesset, non esset necessarium, cum aliunde adeuntis, patrisquam quod idem semen deberet habuisset Animas distinctas. Unde ergo adveniet Anima sensitiva? Num a Deo per creationem, ut Anima Rationalis? At sic fit. Num Anima sensitiva producitur a Generante, tanquam principali Agenti per semen, tam-
109 quam instrumentum, & non producitur per creationem. D. Thom. p. 1. q. 118. art. 1. [illegible] a Matre, ab Utero, a Celidonia, a Cœlo, a Sole, a Stellis, a Calore embrionis? Nequaquam; hæc enim omnia agentia extrinseca sunt, ut alias dictum est, & non habent, neque habere possunt hujusmodi virtutem generandi, & introducendi in corpus alienum, nimirum in Genitoris semen novam formam, vetitum capisse, nempe Anima sensitiva, vegetativa ebrium, neque aliam habere communionem istæ Agentia cum ipso semine, per quam sive aliquo modo ipsi semini transfusa, impossibile igitur est docere, unde Embrio acquirat Animam sensitivam, corrupta vegetativa. Cum ergo pateat, nullum esse posse habere duas Animas, contra dicimus, in Embrio-
110 ne adesse a principio Animam sensitivam, licet nulla se operatione prodat, & vegetativam, quæ
111 operatur, esse facultatem ipsius Animæ sensitivæ, non Animam a sensitiva disjunctam, neque sensitivam idcirco esse una per se subsistenti, aut a materia separabilem, sed ab ipsa materia, non secus ac vegetativa, dependentem, & cum ipsa interituram.

Atque hæc hactenus locum habent etiam in sensitivis Animalibus. At cum homo debeat recipere Rationalem insuper Animam, & itemque ex opinione, quod Anima sensitiva, corrupta ante vegetativa, ad hoc adveniente corrumpatur, eadem inconvenientia, & majora eveniunt, quam in Brutis adveniente de necessitate oporteret dicamus. Et quia negari nullo modo potest, fœtum, illico atque conceptus est, vivere, & nutriri, & augeri, & postmodum sentire incipere, ut in statu vult, illum debilitata Anima, quam a Rationali hæc omnia habere, consequens ergo est, illum a primo suæ conceptionis momento Anima Rationali donari, quæ licet, nullas operationes ad Rationalitatem pertinentes edat, [illegible] tamen sensitivas, vegetativas nempe, & sensitivas, &c. quæ oportet fieri, in fœtu operatur, opportuno deinceps tempore ea etiam operatura, quæ singulariter intellectum respiciunt.

Cæterum si quis est, qui hanc opinionem de pluralitate Animarum in fœtu palliare volens dicat, Animam vegetativam primo ad adventum Animæ sensitivæ & sensitivam ad adventum Animæ Rationalis non simpliciter corrumpi, sed cedere Animæ nobiliori, eique pro instrumento inservire, manifeste videbit, si ne sic quidem eam opinionem tueri posse, quia tam vegetativa, quam sensitiva Anima pro forma subsistens, sunt ipsius fœtus, ante adventum Animæ Rationalis, itaque, adveniente Anima Rationali, necesse est illum de uno esse transire ad aliud, & ex Animali sensitivo evadere in Rationale, quod fieri non potest, nisi corrupto composito, nempe Animali ipso sensitivo, unde ergo emerget Rationale? quamobrem viam, quæmnam eatenus, apud metempsychosis inveniamus. Num certe meretur, hoc est, novo semine indigemus, ut inde homo compaginari possit, cum illud, ex quo sensitivum Animal procreatum est, corruptum sit, Anima recedente, nec quomodocunque desinat ab informatione pendebit semper. Sed, dicunt, non

non corrumpi femen Animatum Anima vegetativa, sed incorruptum permanere, quid dicendum? unde obtinent Animam sensitivam recipere? An ea de foris adveniet? minime genitum. Quid igitur? quodnam Agens ad id ejusmodi necessario accenderet, sensitivam Animam unde unquam receptam in femen illud introducere, illudque ex vegetativo sensitivum Animal efficere? Sed nunquid hoc Agens habere potest hanc Animam, cum eam ex se efformabit? sed ex quo materiam efformabit? non ex nihilo creabit? oportebit igitur illud habere infinitam potentiam, cum ex nihilo possit facere aliquid: sed certum est, non posse habere Animam sensitivam, nisi ex traduce, si ergo post vegetativam Animam debeat recipere Animam sensitivam, oportebit illam per eundem femen a parentibus reduci, quod est absurde, deducere est.

At vero si lectum quis ad tuendam praedictam opinionem dicat, Animam supervenientem unam Animae jam in Embrione residenti, non minus hoc impossibile erit, nam nullam posse habere naturam tales Animae, una et eadem ulterius rationes ab altera, & mutuo nescit esse simul, Animam Rationalem enim cum Anima vegetativa, aut sensitiva, cum hae sint materiales, & corruptibiles, haec vero immaterialis, & incorruptibilis nulla autem unio esse possit cum incorruptibili cum corruptibili, ita ut ex utraque, nempe ex Anima Rationali, & sensitiva cum Anima, & etiam esse, una forma substantialis eidem corpori informans.

212 Et si de novo instabit quis, replicando, quod Animam praedictam unificantes in Embrione esse eant tales facultates Animae Rationalis? Neque hoc dicam posse habere nullitatem, cum patent, facultates non migrare de subjecto in subjectum, ut etiam dictum est, unde facultas vegetativa, quae erat in Anima sensitiva Embrionis, non potest transire in Animam Rationalem, quia facultas est Animae, & hujus Animae localitas.

213 His omnibus addendum est, quod Deus, & Natura semper operantur propter finem, Deus quidem ex hoc libere mihi velle, Natura autem ex necessitate, at ut tendendum infusionem Animae Rationalis nullum potest habere finem, si quem etiam putat haberet, vel esset corporis dispositio, constructio, & perfectio, ad hoc ut perfectionem formam esset perfectione susceptibile, vel esset ad hoc, ut suas operationes functiones exercere posset, et nostrum finem habere prius peteret non pertinet, quae oportebit multo fuit Animam Rationalem infundi, cum corpus in termino quadraginta dierum non sit absolutum, item in aliis etiam, & perfectionem, quoniam nihil omnino habet infra praedictum terminum, & per multos dies, ut mentiri dicam, subsequentes, nisi indum quondam, & vix Lyncei oculis perceptibilem partium delineationem, neque omnino, & singulorum. Sed & sensitivas quoque esset alter sunt operandi per organa quae constructa, quidem inutili tempore sic constructa sunt, ut sensitiva Animae operationibus sufficere possint, nam, quod spectat ad operationes proprias Animae Rationalis, neque post quadraginta dies, nec postquam infans jam, natus exacto mense, infans quidem, ex omni commercio Animae ejus est; incertum igitur infunderetur quovis tempore permanente in utero matris foetu, imo & multo post, quamobrem procedit nullo infusionem Animae Rationalis vel manie est, & ad nullum bonum destinata, vel certe tempus, & non secundum congenitam fecit, nostram autem necessitati conformem est. Sed dicas, possibile in hac procrastinatione infusionis Animae Rationalis, haberi aliquem finem, & tunc docendum, cur haec infusio Animae non fieri in omnibus eodem tempore, nam praetermisso, quod haec infusio fieri, cui maximi sit profectum ipsorum mentem, cui minoris fortitudine, illud certum est, & e nullo controversum, cum cuique in mare, quam in foemella fieri; unde cum non uno eodemque tempore foetui eveniunt, iccirco assignetur terminus communiter in maribus quadragintae dierum. Deducimus ergo ex hic, quod cum semen conceptum illico vivat, nutriatur, & augeatur

tur, id ab ea Anima, quam a Rationali habere non possit, quae & vegetare, & nutrire, & ei mem communicare, & sensum non minus, quam caeterae quaecumque elementum Animae, imo multo melius potest, cum omnibus necessariis ad hunc facultatibus sit instructa, unde concludendum eam in primo momento conceptionis ipsius seminis a Deo ipso creatam, & ut illam potentiam esse, ex parte, non per aliam Animam, sed per has facultates conceptum nutrire, & augere, illique vitam, & sensum communicare.

Praeterea vel Anima Rationalis potest tanquam docere praedictas facultates vegetativas, motum, & sensitivas, vitam, & sensum conceptui communicare, vel non; si dicam non posse, nihilominus, quo modo idem post certe quadraginta dies, quod potest post, non enim in corpore in una facultates unius, ut deceret in se retentas. Si dicamus, non posse, sequitur, corpus, etiam Animae Rationalis potentiae, ubi sit Anima mutet, ergo motum, aut illum, sensum recipere, quia non est sui sufficientiam, cognoscunt, mutat eam, sensum ante quadraginta dies ab illa Anima, & post quadraginta a Rationali conceptui tribuit.

Sed cum eo non albeo in progredimur, sufficiendum eadem magni eadem ponderis oppositionum contra hanc nostram sententiam de praesentia Animae Rationalis in primo conceptionis momento, & desumitur a Legem tam Canonicarum, quam Civilium constituta, quarum utrumque distinguit foetum animatum ab inanimato, (ex de 214 Reget quod si) illumque non nisi post quadraginta dies animari statuens, eique huic decerit poenam majorem, cui minorem delinquentibus, & abortum provocantibus imponunt in quantum confirmationem erratum denique constitutio Sixti Quinti, in quo abortum animati foetus procurantem iisdem poenis subjicit determinatum, quibus veri homicidas sebi certent.

His additur, *Sacri textus Exodi capite 21 vers.* 22. *ex* editione, ubi secundum Septuaginta Interpretum versionem, clare habetur distinctio foetus non animati, & Animati, cujus verba haec sunt. *Qui percusserit Mulierem praegnantem, & illa abortum fecerit, si foetus erat formatus, debit Animam pro Anima, si nondum erat formatus, mulctabitur pecunia.* Hoc habet textus ille secundum praedictam versionem, referente post alios, P. Anton. Diana *Resol. Moral. part. 7. tract. 5. Resol.* 6. & Cerrant. de Pere. nat. *ac leg. capa.* 1. §. 2. num. 14. Sed haec Septuaginta Interpretum versio, non verum est, sed commentatio potius, & ex proprio marte facta, cum longe aliter Vulgata habeat, quae ita sonat. *Si rixati fuerint Viri, & percusserit quis Mulierem praegnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno, quantum Maritus Mulieris expetierit, et Arbitri judicaverint, sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet Animam pro Anima.* Quae verba, cum nimis clara sint, non debent pervertere, & trahi ad eum sensum, ex quo eliceretur effectiva illa distinctio Animati, & non Animati foetus; hic enim non nisi de morte ipsius Praegnantis ex abortu secuta, vel non secuta, mentio fit, non de foetu, & haec quidem Vulgata traductio sequenda, cum verbum verbo reddere consueverit. Sed idem occurrit adnotare in leg. *si quis aliquid*, §. *Qui abortionis, ff. de Poenis.* Ubi nulla mentio hujusmodi habetur, nec de foetu aliquid eam interpretatum apparet; nec quod nonnulli Interpretes per verbum illud, *hominem*, foetum intellexerint, aperte patet, eos hallucinatos esse, non animadvertentes, quod si hoc esset, Lex de poena poculi genitale poculum amatorium, ex quo homo perierit, silentio praeteriisset illud, quod magis patere erat necessarium, unde ea verba, *si mulier, aut homo*, sic resumenda ad superiora. *Si mulier, vel poculum abortionis porrectum est, aut homo, vel denique illi poculum amatorium, perierit*, &c. Neutra igitur Lex de foetu loquitur, neque ab alterutra quicquam elicere possumus, quod ad inanimatum, vel

vel animatum foetum applicari possit. Restat igitur, ut Canonum, & Legum sanctiones quid sit dicen-
115 dum, prosequamur. Ac primo quidem praemittendum tam Canones, quam Leges non ex propria scientifica cognitione locutas esse, sed secutas potius placita Sapientum, Philosophorum tempo, & Medicorum, ut alias consueverunt facere in iis, quae ad eius Professores pertinent. Ergo cum de eà re ad praedictos Sapientes determinare spectaret, & illi eam differentiam Animati, & non animati foetus in medium protulissent, eandem determinationem Canones, & Leges in hoc sequi coluerunt, poenam dein quandoque modo majorem, modo minorem imposuerunt pro ea, quam illi differentiam faciebant inter foetum nondum animatum Anima Rationali, & Animatum.

Verum quia quia ponentes infusionem Animae Rationalis in primo momento Conceptionis, defendere eisque possumus, eam Canonum, quam Legum determinationem, maxime secundum Justitiam emanasse, eisque fortes sollas remanere debere, firma etiam nostra opinione manente. Dico ergo quod iure optimo major poena reddenda sit procuranti abortum post quadraginta dies, & foetus procreationis, quam procuranti ante dictum terminum,
116 & foetus tenelloris, quia major injuria infertur e priori, quam a posteriori delinquente; non secus ac majorem injuriam inferret scelus in adultum, quam tenerrimum tenellum, ut cum Thoma Fieno prosequitur Dan. Sennert. loc. cit.

117 Dico secundo, quod tam Canones, quam Leges civiles in imponenda poena semper sequuntur mitiorem sententiam; cum ergo in dubiis versarentur, an semper & quocunque tempore procurans abortum eadem poena esset plectendus, & ubique mitius sensum eorum sentirent, minori poena plectendum hunc censuerunt voluisse, & ante quadragesimum, contra eius sententiam, prout legenti ac adhaerentium, & tam differentiam fieri procedentur, & tenerioris foetus voluerunt.

Dico Tertio, summa cum ratione fieri, ut major poena subjiciatur procurans abortum post quadraginta dies, quam procurans abortum intra, quia multo majorem vim infert ille tam foetui,
118 quam Matri, quam infert hic, quia tenacioris factae abortus ob ligamentorum dissolutionem facile, & cum maximo Matris incommodo succedit, ac procreatione abortus non nisi cum Matris evidenti periculo fit, unde, ex Hipp. in lib. de Nat. Puer. & Aristot. lib. 7. de Histor. Anim. capital. 3. & ex quotidiana experientia scimus, facilius, frequentius, tutiusque eius abortus in primo quadragenario, in sequentibus autem difficilius, minus frequentius, ac multo minus tutus.

Dico quarto, maximam convenientiam fuisse, tam a Canonibus, quam ab Imperialibus Legibus, quod major poena statueret procurans abortum procrea-
119 ctione foetus, & post quadragesimum, quam procurans ante, ob certitudinem praegnantiae emanantem eo motu foetus post quadragesimum, in quo termino deest signum illud motus omnium certissimum praegnantiae, quo tam certi signi deficientia posset facile delinquentium excusari.

Caeterum non ob id interpretari posset aliquis Legislatorum dictum unum hanc differentiam animati, & non animati foetus, ut ea differentia intelligatur habere locum respectu nostri, quae non aliunde certificari possumus, quod foetus animatur, nisi ex apparenti motu, nam alias illum habere animum ex nullo alio id nobis innotescere potuit. Igitur respectu nostri & nostrae cognitionis foetus post quadragesimum dies erit animatus, qui per motum se manifestat, ante vero non animatus, qui nullo motu se prodente, videtur anima non donari.

Verum summopere semper miratus sum, quonam pacto tot, ac tanti Philosophi, ac Medici eo momento foetum in utero deduci voluerunt, illum tunc Animam Rationalem recipere, cum motus nequaquam pertinet ad Animam Rationalem, ut Rationale est, & tamen non est dicere ex motu praesentiam Animae Rationalis, quam deducere ex eo, ex nutritione, augmentatione, sensatione, cur ea quacunque experientia in foetu observare, cum tum foetus in utero illico vivat, nutriatur, augmentetur, sentiat, illico Animam Rationalem illum habere necesse esset, non minus quam necesse est dicant illi, Animam Rationalem illum recipere, cum movetur. Sed quum dependere eos haberi motu ab Anima Rationali [illegible]. Oportet ergo firmare, tunc foetum Animam Rationalem recipere, cum eiusque operationes Rationalis Animae pertinentes edit, non quando movetur recepto.

Sed dices forte aliquis, non idcirco voluisse communem sententiam, foetum recipere Animam Rationalem, quia movetur; quasi ad motum sequatur de necessitate eius receptio, sed potius quia ille motum exercet illico eique a fine tempore est, sed quae per motum manifestum fit, foetum esse perfectum, ac bene formatum. Respondeam enim, quod cum hanc perfectionem, ne absolute [illegible] Quadragesimum ex sufficientia illae operationes Animae Rationalis edere, liceat ad hanc habere debeat, atque ob eam perfectionem Rationalis Animae sese intenderet.

Denique cum his dubitari poterit, cur si Anima Rationalis in primo semine, ut concepto eae praesens, ubi, abortu secuto ante quadragesimum, non subeunt Canones baptizari, si tum in illis Anima talis ubi adest, non difficilius praecipere, ut baptizarentur. Respondeo, quod in his abortibus impossibile est ob eorum debilitatem, non illico a corpore Animam separari, adeo neque ullum vitae signum praebere observantur, & ideo a baptismate nullam illi habent mentionem, sed quod tum, si quandocunque aliquod vitae signum in eo praeberent, etiam si intra quadragesimum id fieret, baptismatis lavacro mundandum.

Sed redeamus jam, unde digressi sumus, et dicamus, Animam solum ex propriis operationibus cognosci praesentem esse, ut patet Fernel. lib. 5. Physiol. cap. 1. quod etiam jam alias probatum est, cumulque demonstratum, nullum viventem posse nec simul, aut successive duas, aut plures Animas habere, necesse igitur est, operationes in embrione apparentes, esse unius cujuscunque Animae productas, 120
omnino namque, quae Naturae, vel Artis fiunt ab eo, quod actu est, sicut Aristot. lib. 2. de Gener. Animal. cap. 1. unde nihil agere posse, nisi secundum quod 121
est actu, & quod est quod est actu, ex quo D. Thom. p. 1. summ. quaest. 67. art. 1. operationumque vitae, quae apparent in Embrione, sunt ab Anima, quae actu est, ut haec non potest esse nisi una; & in Homine nulla alia Anima detur, quam Rationalis, ergo omnes, & singulae quae fiunt operationes fiunt ab Anima Rationali, sed hae operationes apparent illico atque semina Parentum concepta sunt, ergo illico atque semina concepta sunt, praesentem esse Rationalem Animam necesse est.

Ulterius corpora recipiunt per nobilitatem, & ignobilitatem Animarum inter se differunt, Aristot. lib. 1. de Gener. Anim. cap. 3. & de Anim. in commune quia actiones formae debet esse perfectione 122
susceptibile, D. Thom. p. 1. quaest. 76. art. 5. ad 1. 123
consequens ergo est, corpus nobilius a nobiliori Anima constitui; cum vero corpus humanum sit omnium 124
nobilissimum, & perfectionum quarumcunque Animalium, etiam perfectiorem, tempore, informari debet, utque efformetur a nobiliori Anima, sed omnium Animarum nobilissima ea quae datur est Rationalis, 125
ergo corpus humanum non ab ignobiliori Anima, quae solum vegetativa, aut sensitiva sit, sed a Rationali efformabitur, unde cum haec formatio incipiat, illico atque semina concepta fuerint, ergo illico praesens est Anima Rationalis. Neque nam hoc negare jam potest, cum a primo conceptionis momento corpusculum Embrionis ita efformetur, ac disponatur, ut formet, & disponi corporis humani conceptum exemplificavit nullus, ne inscium dicam, perfectionem conditionibus, quibus humanum corpus

con-

à cæterorum viventium corporibus differret, a prima formatione eandem dispositam, et in figura certe, saltem divinitatem repræsentante, membris, ut alii Animalibus dominaretur, insignitam, capite præ cæteris figuræ orbiculari, summe cerebrum inter omnes capacissime, duobus tantum se flectentes pedibus, & alio ad hunc modum. Quid igitur Anima vegetativa vel sensitiva recipere pro Rationali objecta potuit nobilissimum corpus pro nobilissima Anima domicilio construere? quomodo tam nobilia effectus, quam nobile est constructio corporis humani, quo nihil in hoc sublunari mundo admirabilius, ignobiliori potius quam nobiliori causæ referendæ? Neque, ut hoc effugiamus, hoc loco certeram quærendum, dicamus, quod efformatio illa initio, ac prima corporis humani sit petenda ab Anima vegetativa, deinceps ab illa sub tale & sensitiva mediante, ac denique a Rationali perficitur; quia præterquam quod jam probatum est, non posse plures Animas etiam successive dari e jusdem subjecti, sequeretur unius, ejusdemque effectus dari plura Agentia principia; quorum e nato esset primo ponens in esse effectum, aliud, quod e priori naturæ illum impoliret, & meliorem redderet; tertium, quod perfectionem omnem tribueret, sed hoc est contra ordinem Naturæ, ut patet, & alias probatum est, *cum Dator principii transformationis, sit dator similis ipsius formæ.* Averr. *lib. 2. de Gener. Animal. c. 3.* Ergo ab uno eodemque Anima incipit corporis efformatio, & ab eodem absolvitur, ut dictum est.

Porrò concessum jam apud Philosophos illud est. Nihil agere posse ultra suam vires, unde effe-
226 ctum excedere virtutem efficientis causæ, referendum est ad aliam nobiliorem efficientem, ut alias hoc probatum est, cum per illum defectum virtutis manifestissime appareat, eam causam insufficientem esse ad talem effectum producendum. Modo formatio corporis humani inter omnia corpora viventium nobilissima summopere excedit vires tam Animæ sensitivæ, & multo magis vegetativæ, quia neque sensitiva, neque vegetativa possunt formare cerebrum Hominis, complicationem, seu figuram, ut ex illa homo possit intellectum, quid enim pertinet intellectio ad sensitivam aut vegetativam Animam? ergo formatio corporis humani ad neutram harum collocari referri potest, sed ad magis sufficientem agentem, qui non potest alius esse, nisi Anima Rationalis, ut sicut corporis domicilio instruxit, indubie; unde loquitur, Animam Rationalem a principio efformationis ipsius Embrionis præsentem esse, quia causæ, cui debetur effectus in sua majori perfectione, debetur etiam effectus in suo principio, ut evidentur, ut jam probatum est.

Licet autem hanc Animæ Rationalis præsentiam in primo momento conceptionis ipsius Embrionis videantur minus accepisse etiam ubique prius Doctorum Scholæ, non defecerunt tamen, qui eam agnoscerent, & quasi clare agentem eam admiserunt. Alex. Aphrod. *lib. 1 quæst. natur. c. 25* Themist. *lib. 1 de Anim. c. 12.* qui lassi sunt Animam sibi organa construere, ergo secundum ipsos Anima præsens est in primo momento conceptionis, quia in illo primo momento conceptionis organa construi incipiunt. Sed sit
227 nobis instar omnium, D. Thom. *part. 1 quæst. 90. art. 4 in c.* asserentem, quod, cum Anima humana sit propria corporis forma, & forma, necessario simul cum corpore producta sit; at corpus illud producitur, cum semina Genitorum simul juncta in utero concipiuntur, ergo etiam Anima Rationalis tunc infunditur, infusa autem illico operatur, & sic Anima Rationalis in primo momento conceptionis ipsius Embrionis præsens est. Neque dicendum, quod ex mente ejusdem D. Thom. *part. 1. quæst. 90.*
228 *art. 1. ad 2.* Anima Rationalis natura in corpore est dispositum, infunditur, & non ante, corpus vero non potest esse dispositum in primo conceptionis momento, nam dico, bene corporis dispositionem vel esse talem, ut sufficiat ad recipiendam Animam, & per hanc corpus esse dispositum illico atque semina Genitorum in unum corpus coeunt, & compingitur, esse talem, quod habuit quicquid Embrionem habere oportet, ut et omnibus membris, atque necessariis organis instructus, & dico hanc de mente ejusdem D. Thomæ non esse necessariam ad recipiendam Animam; nam si esset necessaria, oporteret, Animam recipiendam tardius ad plures mensis, licet enim ex communi opinione hæc dispositio esset post quadraginta dies, tamen melius dicere est, & nullo modo perfectam, ut Animam Rationalem tardius, præsertim infundatur post quadraginta dies, ut expectaret corporis dispositionem esset, nisi ex dispositio esset omnibus numeris absoluta, & perfectissime, unde dictum Sancti Thomæ non est intelligendum de hac ultima dispositione, & multo minus de illa recte, ac naturæ, sed tempus de præsenti, quia tum semper esset verum dicere, corpus ante producit quam Animam, contra id, quod Theologi docent. D. Thom. *part. 1. qu. 91 art. 4 ad 3.*

Considerandum igitur, quod, cum corpus ab Anima formetur, & in nullo Animali, & in Ho- 129
mine quoquam possit dari alia Anima, quam una, & hæc in Homine sit Rationalis, non posse corpus humanum ab alia Anima formari, & organizari, quam a Rationali. Quam sententiam oppositio quorundam valentium, corpus formari non ab Anima, sed a facultate formatrice, quasi facultas hæc sint Animæ facultates, contra Arist. *lib. 2. de* 130
Gener. Animal. cap. 1. At facultatem operacionis per se sed Animæ operari per ipsam, & ipsa formatrice facultas Animæ facultas est, neque facultates sine 131
ab Anima separabiles, neque per se subsistunt, sed nisi vigore cujuscumque, quod ex operationibus manifestum sit, ubi præsentem esse Animam oportet, non aliud quoddam agens, quia neque migrant 132
hæ facultates de subjecto in subjectum. Apparet ergo operari unam formam, seu facultatem in Embrione Animæ suæ, quæ in Homine alia non potest, nisi Rationalis, unde deducitur ex necessitate, Rationalem Animam, illico atque semina concepta in utero sunt, præsentem esse, & operari, cum ad permanentium quidem sit omnis. Sed ex sacra etiam Historia licet nobis deducere, quod illico a compagi- 133
natione primi corporis Embrionis per concepta tempore secedente, Animam Rationalem introducatur; in ipsa namque creatione habemus, Deum formasse Hominem de limo Terræ, & inspirasse in faciem ejus spiraculum vitæ, quod uno eodemque momento, non successive factum dicendum. Anima ergo hæc per inspirationem in faciem Hominis communicatam, non solum Animam vegetativam, non sensitivam tantum, sed Rationalem, ac illa quidem perfectissima, & omnibus facultatibus, vegetativa similiter, & sensitiva instructa, nam alias Adam non fuisset in sua prima plasmatione perfectus Homo, unde incessum apparet locum Scripturæ, Deum nimirum vidisse cuncta, quæ fecerat, esse valde bona, nam quomodo dici potuisset, omnia quæ fecerat, fuisse valde bona, si nobilissima creaturarum ejus defecisset unum, quam obtinere debebat, defecisset? Igitur quemadmodum primus homo eodem momento suæ creationis recepit Animam Rationalem, non primo vegetativam, secundo loco sensitivam, & ultimo Rationalem, eodem quoque pacto quilibet homo in primo suæ generationis exordio recipere debet Animam Rationalem, per quam factus est homo. 134

His omnibus addi debet ratio, quæ ex Immaculatæ Virginis conceptione desumi potest, certum etenim est, eam conceptionem omnino naturalem fuisse, cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commixtione maris, & feminæ, 135
D. Thom. *p. 3. summ. quæst. 27 art. 2 ad 4.* Nec in ea quicquam supernaturale intercesserit; cum ergo Catholica Ecclesia, quæ errare non potest, festum ejusdem Conceptionis solemniter, convenienter profecto omnino videtur, ut dicamus, illam celebrari festum Embrionis Anima Rationali, imo ne sanctitatem quidem dotati, & quæ Hominis nihil haberet, sed esset veluti quodlibet aliud

obje-

[illegible] Animae, omnibus mortalitate donaretur, imò non secus ac Beata, & impeccabilis & [illegible]. Hac re admonitus, dicendum est, Sanctissimam ac purissimam Virginem in primo momento conceptionis Rationalem Animam recepisse, & cum, ut dictum est, nihil in ea conceptione intercesserit, quod ex Naturae praescripto, cuius ope hominibus, non fecerit, dicendum omnino, in atque praecipuo ut omnibus Animam Rationalem in ipso primo conceptionis momento praestitam esse.

Neque contra hoc quicquam facere, quod, quemadmodum Anima rationalis in faciem Adae fuit inspirata in corpus perfectum, ita in quolibet homine eandem debere introduci, cum corpus est perfectum; Nam praeterquam quod longe differt perfectio Embryonis quadragenarii à perfectione, quam obtinebat illico atque formatum fuit corpus Adae, nec potest ullo modo Embryo dici perfectus a quadragesimo, nisi in quantum corpus respectu temporis est magis dispositum, & in in dominium, quod nullà [illegible] fiebat, magna quoque differentia esse debuit inter opus ab ipso Deo immediatè inchoatum, & opus [illegible] commissum in Hominis generatione; unde deducendum non est ex hoc, quod Deus infuderit Animam in suum [illegible] perfectum, debere etiam secundum Naturam Animam infundi in corpus iam perfectum. Sed quaeramus utrumque perfectum velit esse Embryonem in Quadragesimo, [illegible] poterit tam perfectum esse, quam perfectum fuit corpus Adae, cum Deus in illud Animam insufflavit? Nequaquam, nam corpus Adae erat [illegible] absolutissimum, & perfectissimum, corpus autem Embryonis in Quadragesimo neque absolutum, neque perfectum est, nisi respective alterius temporis, & respectu motus, qui in Quadragesimo prodit, [illegible] nunquam aliquo modo distinguitur, sed tandem in Quadragesimo a nobis est perceptibilis, quemadmodum neque respectu [illegible] quod nostrum sentiunt [illegible], tum tamen adsit [illegible], quae parva, & levis, ac imperceptibilis respiratio est.

Recipit igitur Animam Rationalem homo in suo primo conceptionis momento, [illegible] congruere [illegible] communem, calendum Hominem primo dotari vegetativa, deinceps sensitiva, in postremo Rationali; in quibus ob Aemulis Fattioni quoque [illegible] longè abire cogor, [illegible] autem [illegible] à quibus [illegible] viventium, esse animatum Anima sensitiva, & consequenter Embryonem habere non Animam, ut mortalem [illegible] à Parentibus tamquam non [illegible] Animam, Rationali incapacem, esse corruptibilem, & mortalem. Quam autem opinionem [illegible]. Fort. Licet lib. 2. de ort. Anim. hum. per totum, ac praecipuè, cap. [illegible] Sed [illegible] hanc Fattioni & Liceti [illegible] ea omnia, quae nostra communem opinionem [illegible], nam nihil [illegible] Fattionis, [illegible] Licetus, nisi quod [illegible] humanum foetum à conditione vegetativa, ac simul cum Animalibus perfectionibus vegetativam Animam statim [illegible] dotari, non aliter quam praedicta Animalia ex [illegible] à Progenitoribus habentur. Sed quantum [illegible] posset Fattioni [illegible] difficultatibus, [illegible] quae contra communem opinionem afferunt, quae non minus contra suam [illegible], [illegible] quidem hactenus [illegible]. Fattionum tamen, Fattionum in eo decepimus, quod, licet [illegible] à communi opinione recedat, tamen ab [illegible], quae vult, Animam Rationalem post quadraginta dies infundi, quaecunque illum [illegible] meruit, non [illegible]; [illegible] non [illegible] mille [illegible] probasset, [illegible] vivarum esse Animatum, [illegible] nam quoque [illegible] eodem [illegible] nomine non esse volunt, sed [illegible] veritatem [illegible] nihilum, & [illegible] probat, ut verè est, [illegible] tradentem [illegible] à Parentibus Animam Rationalem, ut suam [illegible] cetera Animalia, in hoc differre volunt Hominem à

caeteris Animalibus, quod post Animam sensitivam [illegible] à Genitoribus, [illegible] viventibus eveniat, traditam, Animam Rationalem post congruum tempus de foris recipere.

Sed contra hoc [illegible] parit difficultatem, id quod sequitur, Si Homo Animam sensitivam [illegible] à Genitoribus habet, ea non potest communicari, nisi ab Anima Genitoris; sed Anima Genitoris est immortalis, non potest ergo communicare [illegible], quod sit mortale, & sit de essentia ipsius Animae immortalis. At vegetativam, & sensitivam [illegible] facultates Animae Rationalis, & [illegible], ergo non potest Anima Rationalis communicare simul Animam vegetativam, aut sensitivam, praeterquam quod [illegible], ut dictum est, non migratur de subjecto in 136 subjectum, neque [illegible] Animae, cuius sunt facultates, ut ipse quoque Fattionus fatetur, Animae vegetativae, quam Anima Rationalis Genitorum communicat semini, [illegible] Embryo formandus sit, vel est [illegible] Animae Rationalis, vel aliud quid. Non pars, quia Anima non habet partes, neque est divisibilis, & [illegible] partes, essent eiusdem rationis cum toto, & essent immortales. Quid ergo aliud erit? dicemus, forte Animam Rationalem communicasse semini praedicto tantum facultates, vegetativam & sensitivam? At [illegible], facultates non migrant de subjecto in subjectum [illegible] communicata fuere hae facultates? certe nihil Animae, si Animae debent esse; ergo Embryo aliunde habebit Animam, quam a Genitoribus [illegible] Anima sensitiva, quam ex traduce à Parentibus habere vult Fattionus, si neque [illegible] Anima, neque pars Animae, neque facultas Animae [illegible], si Anima sensitiva ex traduce à Parentibus semini communicata, iam haec Anima erit forma ipsius Embryonis, [illegible], quid ergo [illegible] forma [illegible] Anima Rationalis, quae perfectissima forma est? [illegible] D. Thomam [illegible] asseverabit? ergo iisdem difficultatibus sese implicabit, quibus obnoxiam esse [illegible] D. Thomae sententiam [illegible] demonstravimus.

Verum notatu verò dignum est, quomodo pacto Fattionus, & [illegible], ante primae opinionis de multiplicitate Animarum in Homine adhaerent, sequens obiiciendam sacra eorum opinioni [illegible], non animadverterint. Si homo ante quadragesimum diem non recipit Animam Rationalem, non ante praedictum terminum [illegible] homo, [illegible] quomodo [illegible] homo, [illegible] hominis? [illegible] Planta, vel vivens, vel [illegible], vel [illegible] Animal, vel bestia quaedam ad nullam genus, vel [illegible] 137 speciem [illegible] reducibilis, & contra communem speciem Animalis [illegible].

Sed quemadmodum [illegible] afferat Fattionus, ob [illegible], sensum humanum sensitivam Animam in [illegible] Genitoris [illegible] reducere, si nullae sensitivae Animae operatio in principio suae conceptionis appareat? & si respondeat, non ideirco, quod operationes Animae sensitivae non appareant, foetum Animam sensitivam non habere, [illegible] dictum, ego idem de Anima Rationali affirmabo, licet operationes Animae Rationalis nullae appareant, tamen [illegible] confirmavero, quam certum est, ut communissimo consensu, etiam post quadragesimum diem [illegible], cum [illegible] operationes nunquam [illegible] producat. Sed si [illegible] operationum [illegible] sit, Animam non esse [illegible], [illegible] in Brutis Animam sensitivam praesentem [illegible] in prima eorum conformatione constituendam, & sic communi opinioni [illegible], [illegible] Bruta post vegetativam vitae Animae sensitivae? Sed nihil docendum, ut nihil [illegible], & à qua Anima sensitiva introducitur in foetu brutorum, si illi in primo conceptione vegetativam tantum habebant.

Sed in summa non minores difficultates premunt Fattioni sententiam, imo fortè majores, quam habeat Dinaelis Sennerti opinio de [illegible] Animae

Ra-

Rationale per semen, nisi quod haec omnino hoc rationalis, illa vero simpliciter sit, & quem pro virili, quantum possum, [illegible] posse.

Caeterum, de modo Animae Rationalis introductionem per semen, Prius [illegible], insurgunt contra Adversarii, dicentes, Hominem non communicare soboli semen propterea Animam in peiori conditione constitutam videri, quam quodlibet aliud verum, etiam ex ipsis vegetabilibus omnibus suo destinatur; quippe cum caetera omni soboli proprium & corpus, & Animam tribuunt, Homo autem potius potentiam tantummodo semen, hoc est materiam omni Animae denudatam, ex qua soboli corpus formatur dum sit Animatum, quod autem est id, quod est, non a se ipso homini communicatur, ut contradictionem Animae Rationalis per semen propagatum est, sed de foris advenit, & a Deo ipsa creata [illegible] Genitore in sobole [illegible], unde Animae Rationalis ad Genitorem nihil omnino pertinet, nisi corpus [illegible] formare possit. Hinc ergo sequitur, nobiliorem esse caetera, [illegible] esse, quam Hominem, dum ille [illegible], et potiorem compositi partem una cum corpore in semine [illegible], nempe ipsam Animam, Homo tantummodo [illegible], et magis [illegible], corpus scilicet, & quod ad corpus pertinet, impertitur. Hunc difficultatem, quam non [illegible], ut desipere [illegible] tanti [illegible] retinere necesse habeo.

Dico igitur, Hominem non tantum quoad Animam, sed & quoad corpus, & quoad omnes, & singulas corporis partes in [illegible] excellere caetera viventia sublunaris hujus mundi, ut haec ab illo excellentiae, ac nobilitate quam longissimè distant; & de Anima quidem nemo, est dubium, cum haec immaterialis, & immortalis sit in Homine, in caeteris vero materialis & mortalis. De corpore autem, quoad seniorem, ut haec illud nobis praemonstratum, est in prima utriusque creatione; cum caetera Animalia, cum corpore sortita sint ex elementis hoc, vel illo, Homo autem a Deo immediate formatus sit ex limo Terrae (constat autem limus ex aqua & terra) ipsique in [illegible] spiraculum, Animam recepit immediate ab ipso Deo. Adhuc [illegible]. Hinc ergo [illegible] illa Hominis perfectio & quoad Animam, & quoad corpus. *Quod aptalis complexionem* (ut [illegible]) *habet quandam [illegible], quod [illegible].* Quod vel haec ac non solum si accipiat [illegible] humanam [illegible], & erga caetera Animalia Rationalis, sed etiam si accipiatur [illegible] sensum. Sunt mihi [illegible], caetera, [illegible], sed quid haec in [illegible]? Sunt mihi pilot, ungues, & in [illegible], quae potius [illegible] corporis sunt, quam partes, cum excellentia differentiam in Hominem & caetera Animalia, tam respectu substantiae, quam respectu formationis, quam etiam respectu [illegible]. Quanto majorem ergo differentiam adnotare licebit inter Hominem & caetera Animalia, quoad alias nonnullas partes corporales [illegible], & materiales, sed magis a materia [illegible] distantes, & ad spiritualem naturam accedentes? Inest absque dubio ex omnium Philosophorum placito in quocumque Animalium semine spiritus aliquis proportione respondens elemento stellarum, qui a Progenitoribus una cum ipso semine derivatur. Aristot. *lib. 2. de Generat. Animal. cap.* 3. Fernel. *lib.* 2. *de Abd. rer. caus. cap.* 7. & alibi saepe, quem ergo pro purissima portione spirituum [illegible] cum [illegible] spiritus ex alio genere [illegible]. Hoc eodem spiritu semen humanum ditat, eumque cum semine a Genitoribus traduci non controvertere; sed non, minus quam qui in semine caeterorum Animalium reperitur, materialis, & corruptibilis est, sed cum firmetum sit, Hominem, ut omnibus perfectum est, tam quoad corpus, & quoad minimas quoque corporis particulas caetera Animalia superare excellat, certe quoad nobilitatem corporis partem quae nihil aliud est, quam praenominatus spiritus [illegible] nobilitate excellit, ut nihil loquar; ergo hoc recte deducitur, hunc ipsum spiritum in 143 Homine non modo nobilitate, atque excellentia superare praenominatum spiritum in Animali cujusque corpore existentem, sed ipsam ipsorum quorumcumque Animalium Animam; in illis enim hic idem spiritus pro Anima est, licet hic in genere spiritus [illegible] tenuissime, & magnae [illegible] naturae accedens, nec desinit tamen spiritus [illegible], sua [illegible], quibus eorum Animae pro instrumento ad sese [illegible] obeundas in [illegible]. In Homine autem hic spiritus 144 neque tamen pro Anima est, sed pro Animae [illegible], & si fieri posset, ut [illegible] Anima rationalis vitam operari, multo plura posset in semine humano operari, quam possit operari quaevis Anima perfectiorum Animalium in proprio eorum Animalium semine, quamvis, praeter [illegible] Hominis deceret, posset pro ipsa Anima inserviri ad [illegible] Animam caeterorum Animalium, nam & [illegible] Animal, et Bruta omnia, corruptibile, & mortale, quoad utramque partem, nempe tam corpus, quam Animam, neque esset tamen dubio [illegible] Animal Homo, sed Animal [illegible] sensitivum, inter sensitiva tamen omnium perfectissimum. Spiritus igitur, 145 de quo agimus, et Homine in actu effusionis [illegible] [illegible] cum semine e toto corpore, & a [illegible] partibus [illegible], & est tenuissimo [illegible], quod e toto secedere Hippocrates voluit, cujus opinionem [illegible] omnium est [illegible] Philosophorum, ut celeberrimus Medicus Æmil. Parisan. *lib.* [illegible] *subtil. vestig. [illegible]* ostendit. Est enim & hic spiritus mobilis, & cum semine, ut dictum est, decidit, a toto ipsi semini communicatur, Galenus [illegible] cum semen ipsum spiritum 146 esse dicit. Aristot. *Probl. sect.* 4. *probl.* 31. & cum Galeno *in libro de morb. vulgarium*. [illegible] Per hunc porro spiritum semen humanum ita [illegible] 147 [illegible], et dignum Anima Rationalis domicilium ex eodem semine [illegible] possit, qua cum [illegible] creata, eodemque momento infusa [illegible] eo usque, spiritus ille pro instrumento illi inservit, usque corpus informatum, per illum omnes operationes suas postmodum tamen, quae ad Hominem conservationem, & vitam, ac nutritionem, & augmentum in primo ortu, et per totum deinceps subsequens tempus ad mortem usque necessario [illegible]. Ex his ergo deduci recte posse quivis videt, 148 quod etiamsi Homo suae soboli non conferat Animam, ut alia Animantia suae soboli communicant, tamen subministrando cum semine praedictum spiritum omni Anima mortali nobiliorem, melius conferre suae soboli, quam quodvis aliud Animal ex [illegible] perfectioribus, licet illa Animam propriam suae soboli cum semine communicent, [illegible].

Neque oppositio, quae huic opinioni fieri possit, [illegible] ullatenus velit, dicendo, quod non generaret sibi simile, ubi Genitor corpus simul cum Anima non conferat genito, cum neque sola Anima, neque solum corpus sit Animal, sed totum quod compositum ex corpore, & Anima. Modo, [illegible] Homo non confert generando & corpus, & Animam genito, utique non [illegible] generare sibi simile. Nam respondeo, quod in vi generationis, [illegible] ubi forma [illegible] est, verum omnino sit, generare omne generare sibi simile, & sic, dummodo [illegible] conferat soboli [illegible] in generatione [illegible] conferre, semper erit verum, quod generat sibi similem; [illegible] omnino est ratio generandi sibi similem in Homine, & in aliis Animantibus: caetera enim Animantia conferunt corpus & Animam genito, quia tam corpus, quam Anima gene-

generabilia sunt, Homo non minus quidem conservationem hominibus hic asseruntur, quæ non ipsi incorporeæ generari possunt, ut non confert, unquam conferunt pa- tiæ Animam, quia non est generabilis, sed producitur à Deo per procreationem, & infunditur corpori dispositus ad illam recipiendam per spiritum illum, qui pro animæ instrumento infusus. Et in formam animalem illa, quod certa generans gignet sibi similem, procedit, ubi formæ non nunc manifestius patentibus traduntur, non ubi forma genita ab extra advenit.

Certum, si cui visum consonum nulla modo videatur, quod spiritus hic nobilissimus, qui contemtionem essendi, & qui jam, imo manifestatorem habet, quam habeant animarum quarumcunque vitalium Animæ cedat in Animæ Rationalis instrumentum, animadvertat, hoc in naturalibus infrequens non esse, cum sæpe eveniat, ut

149 Agentia quædam nobilia cedant in causalitatem Agenti nobiliori supervenienti, ita ut, quod primò erat causa principalis, adveniente causa nobiliori eiusdem fiat instrumentum, nam quæ supervenit, prima superior perfectior est, D. Thom. p. 1. quæst. 76. art. 4. ad

150 1. Similitudinem hanc, quæ gradatim in semine Animæ ascendat, quamquam nobilissimum, cedere tamen in Animæ instrumentum prodidit etiam ipse

151 Galen. lib. 5. de simpl. Med. fac. cap. 9. his verbis: *Quamquam enim non satis spiritum innatum, nisi si Anima assimila, saltem primum ejus instrumentum ex ... de Hippocrat. , Platonisque placitis demonstravimus.*

152 Verùm in ipsa Theologica veritate argumentum plane defumi potest maximè ad rem faciens, quod est hujusmodi. Christus Dominus assumpsit humanam Naturam, & unita fuit Divinitas Animæ Rationali, cedens Anima Rationalis in instrumentum Divinitatis in esse, D. Thom. part. 3. quæst. 19. art. 1. ad 1.

153 & part. 3. quæst. 13. art. 2. ad 2. non obstante, quod Anima Christi Domini fuerit omnium Animarum Rationalium nobilissima, ac perfectissima. Ergo spiritus, qui in ortu a Animalibus Animæ, ut forma substantialis vices gerit in Homine, adveniente nobiliori Agente, Anima scilicet Rationali, cedit in ipsius Animæ instrumentum.

154 Denique ea, quæ diffusa jam attulimus, in epilogum restringamus, ac dicamus, viventium omnium generationem Naturæ à Deo commissam, ita ut omnia (Hominem semper excipio) per suam speciem propagarentur gignendo ex se, & intra se propria semina, per quæ Animæ earum suboli communicatæ nova indesinenter individua producant, & species conservent. Hominum autem generationem quoad infusionem partem commisisse quidem Deum ipsi Naturæ, quoad inspirationem autem sibi reservasse, creando & infundendo Animam Rationalem indesinenter in ipsa semina humana, alia quæcunque Anima destituta, Individuum ... ingenita: neque enim potuit in ea Natura succedere, ut tam materia, & ex materia cresceret Anima, quæ sursum erat immortalis, unde non poterat ea tradi in esse, ut Animæ cæterorum Animantium, sed erat omninò per creationem in esse ponenda, & ab ipso Deo, tamquam Entis Auctore, & infinitæ potentiæ ex nihilo creanda, eodemque momento in semen humanum infundenda, ut per eam fœtus humanus generetur in esse, & viveret, & nutriretur, & augeretur, & à primo sua productionis momento, & à primo suæ momento ad ultimum usque regimen. Neque idcirco quod in humana conceptu Anima ab extrinseco adveniat, nonne à Parentibus nullam habeat dependentiam, minùs lex tribuitur generatione Hominem tribuere, quàm quodlibet aliud generans, asserendum; sæpe, quòd Homo una semina spiritu nobili ... substantialiter, omnium quarumcumque Animarum, etiam perfectissimæ, nobilitatem nobilitatem exuperantem, qui pro Animæ Rationalis instrumento inservit, & ipsum semen disponit ad Animam Rationalem recipiendam, unde non minus Hominem generando sibi similem gignere, quam quodcunque aliud generans, contendendum est, quia non minus ille, quam hæc omnia subordinata, quæ generabilia sunt, & generationi subjectum naturali, etiamsi Animam suæ suboli non communicet, quia generabilis nullo modo est.

Et hæc circa fœtum humani animationem, quæ probabiliora dici posse mihi visa sunt, dicta sufficiant, tametsi per multum, quæ in contrariam opinionis assertionem difficultatem facilebant, quæ omnia in tantum simul volo, in quantum Catholicæ tenenti monere videantur, alias enim abjiciendas, & tamquam falsa, & erronea refutanda determino.

LIBRI NONI
TITULUS SECUNDUS.
DE FOETU EXSECTO, SEU DE PARTU CÆSAREO:

SUMMARIUM.

1 *Partus exsectus, & Partus Cæsareus quis dicatur?*
2 *Partus Cæsareus quis secundum Rodericum à Castro.*
3 *Partus Cæsareus quis secundum Fernandum.*
4 *Non potest dici exsecti mulier, ubi mortua filius ab utero est extractus.*
5 *Partus dicitur a ... & ... pertinentis loquentes.*
6 *Partus ab utero matris exsectus non vero, ... natis.*
7 *Partus nullum ... dicitur Partus.*
8 *Septimestris pro vitali, & legitimo habetur.*
9 *Septimestris ob debilitatem ... plurimum moriuntur.*
10 *Septimestris exsecti, & numeri ulterius septimestrium extendendi.*
11 *Abortivus dici debet fœtus, qui non potest dici ... ?*
12 *Nasci fœtibus mense est proprietas aliquorum fœtuum secundum nonnullos Doctores.*
13 *Septimestris non ... ab utero mortis.*
14 *Septimestris non excidantur ab utero matris nisi matre mortua.*
15 *Respirationem à vita, & vitam a respiratione separari non posse.*
16 *Transformi quis motus sit?*
17 *Exponit magis credendum, quisquid in contrarium ab aliis dicatur.*
18 *Fœtus septimestris exsectus non est pro vitali habendus, ut aliis septimestris.*
19 *Nasci naturaliter sit ex proprio ... matris, & sp- ...*
20 *Matre mortua, & ultimo ... ducatur fœtum posse vivum, ut ... intrabatur.*
21 *Octimestris ex fuo naturaliter est vitalis, idque magis si ... matris fuerit exsectus.*
22 *Octimestris exsectus pro abortivo, & non vitali habendus.*
23 *Novimestris, & das mestres exsecti, secundum aliquos, non sunt successionis capaces. Contrarium ...*
24 *Septimestris pro legitimis & vitalibus habetur, & ad hæreditatem admittuntur.*
25 *Novimestris, aut Decimestris exsectus non ab ... ha-*

habendus; quam quilibet foetus naturaliter natus.

26 Sectio Matris praemortuae ad extrahendum foetum necessario sit permissa.

27 Sectio Matris vivae ad extrahendum foetum, aut vivum, aut mortuum, an possibilis.

28 Sectio Caesarea salva matre fieri potest, & idcirco licita.

29 Quae conditiones requirantur ad celebrandam sectionem Caesaream, Matre vivente, ut bona fieri possit.

30 Sectio vivae matris licita ad extrahendum foetum, quando adsit probabilitas foetus superstitis.

31 Mater quando obligetur ad subeundam sectionem?

32 Mater quando non adstringatur ad subeundam sectionem?

33 Sectio Matris viventis ad extrahendum foetum, quando sit illicita?

34 In dubio sectionis [illegible] an sectio matris viventis sit licita?

35 Sectio Matris viventis si sit tam certa, aut [illegible], [illegible] alterutrius, utrum illa sit praeferenda, matris sectio, an foetus.

36 Vita matris semper praeferenda.

37 Pro salvanda matre an [illegible], vel [illegible] quam occidi possit, in quo foetus sit certo moriturus.

QUAESTIO UNICA

Appendix ad Titulum sectionum Libri noni Quaestionum Medico-Legalium post quaestionem quintam.

Circa Partum exsectum etiam quaedam, quae praetermissa sunt, multa considerationis digna, de quibus nunc sermonem instituimus, quod tanto libentius facimus, quanto haec materia nunc [illegible] valde necessaria, nec ab ipsis Jurisconsultis [illegible] Auctoribus motivum in promptu, & tamen, uti & plerique alia, illud videtur ab ipsis [illegible] dilucidandum, ut disquiramus, utrum septimestris exsectus, sit [illegible] superstites pro natis habendus, & ut haeredes eorum admittendi? Nam plurimas difficultatum inextricabilium suffert, ut procedendo in discursu patebit.

1 Vocatur igitur hoc foetum exsectum, qui ex praegnante matre viva, vel mortua, per ventris sectionem, vivus, vel mortuus eximitur. Multi dicunt Partum Caesareum utique, & sunt sic extracti Caesones, [illegible] plane suscipere potuit diffusius Partum Caesareum Rodericus a Castro *lib. 4. de morb.*

2 *Mul. cap. 7* [illegible], dicens ubi Partum Caesareum usu extractionem foetus [illegible] matris, quae foetum aliter excludere non potest, [illegible] extractione foetum ex utero per manum Chirurgicam, cum aliter Mater partu, & foetum excludere non possit, non dicitur Partus Caesareus, sed ille tantum, qui eximitur, caeso matris utero. Multo melius partum Caesareum definivit Verardus *lib. 1 de Affect. Mulier. cap. 7* dicens, Caesareum Partum esse foetum

3 [illegible] extractionem per sectionem Abdominis & uteri.

[illegible] Petri Theophil. Raynaudi opusculum quod inscripsit, *De ortu Infantium contra Naturam*, Medicus unus tamen [illegible], quod hujusmodi hominum ortus, seu exortionem, aut quomodocunque appellatur, vocatur Partum Caesareum, nam ei [illegible] pro [illegible], ut [illegible] *ff. de [illegible]*

4 putat, non posse diu cum perpetuo, cui mortem [illegible], *& [illegible]*, [illegible] *ancilla, ff. de publican.* [illegible] in quo, puerum multi mortuum exsectis [illegible] & partum, & [illegible].

Ego tamen existimarem immerito ab hoc doctissimo viro Medicum accusari, quia quam ipse [illegible] [illegible], [illegible] de simplici [illegible] partu, cui departo in abstracto accepto, prout est

5 indifferens ad hunc, aut illum particularem partum, cum certum sit, partum dupliciter fieri, & in potestate matris actionum in ipso partu, ut si pro ipso foetu partus nomen usurpari, partum cum foetum duo, quum mater ab utero excluditur, & [illegible] hoc modo foetus exsectus partus dici potest, quia nihil in ipsa exsectione mater operata est, neque [illegible] ullum [illegible], quemadmodum habet, dum naturaliter foetum ab utero excludit, unde partus dici non potest. At vero si bene nominatus Partus Epithetum addatur Caesarea, [illegible] vox Partum [illegible] sonat, & cum Medicus de sectione ventris matris ob [illegible] foetus verba faciens dicunt sic igitur de Partu Caesareo, [illegible] omnem & matrem, & foetum attinent, quia foetus hujusmodi mater, aut productio in lucem sit casu mortuo utero, & secundo Partum Caesareum, dicimus partum [illegible], & contra naturam, in [illegible] foetum, non quemlibet, sed talem matris utero, non aliter, quam intelligit ipse Pater Theophil. suum [illegible], [illegible] contra naturam, nam inde [illegible], & ipsum etiam [illegible], [illegible] ab utero matris exsectum non [illegible], [illegible], & per[illegible] *sergu*, [illegible], & [illegible], sed addidit Epithetum illud *contra naturam*, [illegible] potuit eo modo librum inscribere, quia [illegible] matris [illegible] non [illegible], [illegible] naturaliter, quod Sanct [illegible] ipsa foetum in matris utero, [illegible] in lucem prodirent. Sed contra [illegible], & per [illegible], dum manus Chirurgicalis [illegible] partum, dum [illegible], [illegible] per vim [illegible] non [illegible]; ac profecto [illegible] tamen [illegible] Partus Theophili *de ortu infantium contra naturam*, [illegible] ille existimat [illegible] & Francisci Rousset, & aliorum de *Partu Caesareo*, quicquid [illegible] opponi [illegible] vocem, Partus, opponi [illegible] contra uterum, *Gravidum* si foetus exsectus non potest dici partus, multo minus partum dici potest, & si foetus [illegible], & foetus [illegible] non possit dici partus, multo minus poterit dici ortus, imo, ut [illegible] meum [illegible]. [illegible] ipsius P. Theophili, quam Rousset, & aliorum Medicorum, qui [illegible] Medicum, addiderunt [illegible] Epithetum *Caesarei*, [illegible] [illegible], & ad [illegible] [illegible], cum de Partu Caesareo verba faciunt, quod Epithetum [illegible] partui competit, [illegible], de quo [illegible]; [illegible] sine partum [illegible] differentiae; [illegible] P. Theophili inscriptio, de ortu infantium [illegible] non explicat id, de quo verba [illegible], tamen non [illegible] ultimam differentiam ipsius ortus contra naturam, quae non [illegible] sectionem [illegible] ventris matris, [illegible], est ortus contra uterum, seu praeter [illegible], sed quemadmodum [illegible], [illegible] ratione, quam consuetae, & naturali. An non [illegible] in pedes, [illegible], in [illegible], in [illegible], aut in alterutrum [illegible]? Quod si sic est, ut melius [illegible] P. Theophilum, [illegible] ille inscr[illegible] non esset [illegible], coactus est [illegible], *per sectionem Caesaream*, [illegible] [illegible], quia non bene [illegible], de ortu Infantium, quae extractio foetus per sectionem Caesaream, non dicitur, [illegible] exsectum utero, dicitur Partus, nam Partus [illegible] ipsi foeto contemnit. Aut ergo [illegible] Medicum, cum extractione foetus per [illegible] sectionem verba [illegible], [illegible] inscriptione, de Partu *Caesareo*, quemadmodum [illegible] P. Theophilo [illegible] librum suum, *de ortu Infantium contra naturam*, [illegible] [illegible] dubitat, utrum [illegible], qui [illegible] [illegible], quod ei praestitit [illegible] [illegible].

Nu dubitem tamen in [illegible] dicti P. Theophili

ybiis auctoritatem adducens Mad al Vino Alfar Ciriati in lib. de Quæst. per Epist. quas consult ad Gubernator. Ravenn. addiscentis Titulum de partu Cæsareo suo libro a Franc. Rousset perscriptum, assentiar cui parum correspondens; sed præter rationem id, & ex proprio mutua prolatus, nihil in sui intellectu differens. Sed quomodocumque hæc ipsa habeant, Partus nomen, ut in principio innuimus, diversimodè accipitur: & licet plerumque pro ipsa actione pariendi accipiatur, per ea, quæ adduximus ab liberorum quæst. lib. 3. quæst. 3. num. 9. & seq. tamen accipitur etiam communiter pro ipso fœtu, ut ex multis auctoritatibus ibidem adductis clarè patet: Imo Hipp. ipse, vel quisquis fit eorum libellorum auctor, qui inscripti de partu Septimestri, & Octimestri, hoc est de fœtu septimestri, & octimestri, ita enim vertitur librum de septem Septimestri nuncupatur, &c. sed non desunt aliæ auctoritates ad rem maxime facientes Lucretii carmina lib. 4. ver. ...

Et multa fiebant Hymenæi dein fuerunt
Plurimus, et nulla post sunt, tamen unde postlus
Suscipiunt, ut partu poterant desifcera dulci.

Et illud Virgil. lib. 7. Æneid.

Quem tibi Veneri partum fuit, & Pauli altra.

Fuit & illud Juvenal. Sat. 2. v. 139. & seq.

Interim tunicatam ingens ac bestius haret,
Quid acquirent partu, & partu fallacis maritis

7 Sed quid plura? Ipse fœtus in utero adhuc existens dicitur partus, l. 1. §. 1. ex honestisque ff. de ventre inspiciend. ibi: partus enim antequam edatur, mulieris portio est, vel viscerum, & l. Divus Verus ff. de cautiond. crimi digitum, item, quæ data opera partum abigerit à Præside in temporale exilium dicendam nam abigere partum, est medicamento abortivo, vel aliter per vim immittere ab utero expellere, ut in lege saltu a fam. ff. ad l. falcidiam. Partus nondum editus homo unus recte fuisse dicitur, & denique in l. qui in utero ff. de stat. hom. Qui in utero est, perinde, ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodo ipsius partus quæritur. Cum ergo Medici interdum agunt suum, de partu Cæsareo, tantundem est, ac si dicerent de fœtu extractio è casu matris utero, vel de adscita partus per exsectionem uteri materni.

Sed jam id ea, quæ magis ad rem Jurisconsultorum facere possunt, properandum. Igitur notissimum est ex legum auctoritate Hippocratis nostri

8 doctrina munita, septimestrem fœtum pro vitali, & legitimo habendum, ac præterea Nonimestrem, & Decimestrem (quod augis etiam est notissimum) vitalem, & legitimum esse. Dubitandum modo non injuria offertur, an etiam fœtus septimestris ab utero matris, vel vivo vel mortuo exsectus, etiam septimestris pro vitali sit habendus? Idemque dubium enasci potest de quibuscunque fœtibus ab utero matris exsectis, etiamsi Non mestres, vel Decimestres existant.

Et quod fœtum septimestrem multa obstant, quo minus ut alii septimestres pro vitali sit habendus & primo obstat naturalis, & incertitudo quorumcunque septimestrium dubiorum, ob magni aborum, ut plus mortui nascuntur, quam vivi, ut ex Hippocr. ipsius communique Medicorum auctoritate e...

9 dantis demonstravi hæc quæst. lib. 1. tit. 2. qu. 3. per totum, & alibi, quæ in tali ab ipsis non potest, quantumvis virium fortitudine polleant; quia non obstinet, quod ab eundem minus fortitudine remanens nascantur, quam deberent, ut Hippocr. aliusque eorum laudatibus placuit, tamen non potuerunt acquirere eam corporis perfectionem, illudque maturitatem robur, quod ad vitam perficiendam necessarium erat; quia tametsi perfecti generantur, non acquisierunt tamen requisitam firmitudinem, magna tunc jam corporis absolutionem sunt consecuti, sed tantummodo perfectionem initium attigerunt, ut idem Hipp. de septim. part. n. 1. docebat, quasi dicat, eos indimentum perfectionis quoddam habe-

ra unde mirum non est, si plurimi eorum pereant, teste eod. Hipp. ibid. & si multi pauci serventur, ut illa addit. Ergo accedente huic fatali necessitati debilitati, absoluta sectione, ac attractione intempestiva ab utero materno, impossibile est, ut tales septimestres vivant, nam non naturaliter, & septimo mense ex causa naturali oriuntur, ut alii, sed per vim, & ex causa omnino præternaturali: quare minus aliendum à capso alienum septimestrium excludendi, quia, cum vivere non possint, tanquam mortui, & non nati habendi. 10

Secundo obstat his septimestribus exsectis ab utero materno, quia mirum aliorum septimestrium privilegio gaudeant, quod vitales sint abortivi, quia abortivus dicendebent haberi, qui neque perfectus est, neque potest dici talis, ut tales ablique dubio neque perfecti sunt, neque nasci dici possunt, atque jure merito abortivi vocantur, cum nihil aliud importet hoc nomenclatura, quam non ortus, atque natus; si igitur neque editus, aut natus dici potest hujusmodi fœtus ablatus, abortivus est, neque potest cum aliis septimestribus, qui naturaliter oriuntur, connumerari, quod si ex his, quibus nati, & partui nomen conveniunt, penes intenditur, certe fœtus ablatius septimo mense, cui neque nati, neque partui nomen aptari potest, omnino pro non nato, seu pro mortuo judicandus. 11

Neque contra hæc quicquam facere id, quod opponi potest de ablectis nono, aut decimo mense, quibus etiam non convenit nati, aut partus nomen; maxime strictè accepta, utrique omnia, cum nasci dici non possint, etiam in principio diximus, cum imperfectio ascopsi, quæ omnibus septimestribus est communis, multò majorem, imo omnimodam vitæ repugnantiam septimestribus exsectis ascribat, quod obstantem non habent ii, qui nono aut decimo mense a casu matris utero extrahuntur, hi enim omnimodam corporalium adepti, & ad totalem perfectionem deducti, possunt proprii viribus aerium vel locum reficere, tum facti minus tabefacti perarunt perfectionem vero extracti, quamsi multo nono, ac decimo proprii viribus, per naturali ingressum tegmenti sibi viam parare, nisi a matre aliquid sibi contrahant, quod illos ad internationem perducant, e contrario quod quicquam virium amittant, dum extracti se conantur, per manum Chirurgiam lenitè, ac blandè à matris utero extrahuntur.

Obstat tertiò, quod cum nasci septimo mense ex communiori sententia sit aliquorum fundamentum proprium, non autem omnium, illud certissimum, & nulla controversia dubitabile esse debet, quod septimi mensis præeminentia in ... laudabilis existat, qui ac natura sua septimo mense consecuntur, quorum enim ratione favorabilis existat septimus mensis iis, qui contra ordinem tolerantium, & ex causa præternaturali non nascuntur, sed per vim ab utero materno extrahuntur? At certum est, quod ablato ordine naso alicujus fœtus septimestris ab utero matris extrahendi, non possumus, nec debemus affirmare fœtum hunc, quia septimum mensem attingit, dubium esse vitalem, imo contra asserere debemus, non posse esse vitalem, quia quamadmodum quando septimestris fuerit, & ea omnium multorum inanimoditas, tempestivè naturæ, & vitalis est, ita ubi septimo mense fœtus per actionem naturæ manum in lucem tendit, intempestivè extractum diu dabat & idcirco vivere non posse. Quarto obstat, quod si minima pars dimidii anni, nempe aliquantula dies pars potest septimestri adeo præjudicare, ut pro septimestri non sit habendus, nam ex Hippoc. auctoritate in prima l. lib. de septim. part. septimestres nascentur sint seni etiam allegata deduci debent cum dimidio, atque super unt deest dies paruntur, non video quanam ratione evitari possit, quin fœtus septimo mense exsectus pro abortivo, & non vitali non sit habendus; nam multo majoris momenti absque dubio censenda est hæc conditio, quod fœtus septimestris deficiat ab illa aliquantula diei parte, 12

quam

quam si deficiat per totum spatium decem mensium, & ultra, insuperque per eum ab utero extrahitur, cum fieri nullo modo possit, et magna adhuc de viribus ipse interemitionem ille defectus circa temporis spatium, quemadmodum longioris melioris temporis defectus eadem violentia adhibita nihilominus extractione per eadem matris uterum. In qua operatione quantum possit fœtus ipse debilitari, ac quot, quantisque symptomatibus conflictari, non est quod dissimulare possit se nescire. Illud etiam maximè potest mirum in modum illum defatigare, & exaggerare, quod ad respirationem pertinet, continentem enim fœtum in lucem prodire, plurimum in illo opere laborat, atque cogitur, nec potens illo liberè respirare, imo ne olim eodem modo, quia septimestris non eminet usquam ab utero matris vivus, sed tantum ipsa matris jam præmortuæ, nam neque perfectionem neque in Medici aut Chirurgi, ut etiam septimo quidem festivam naturæ se exponere nullo præcedente infectum partus signo, cum neque scire, an talis fœtus hujusmodi sit, qui septimo mense nasci debeat, quod quidem maximè hic ponderandum censeo.

14 Quinto denique obstat, quod cum septimestris fœtus, ut modo dicebam, nonnisi a præmortuæ matris utero extrahi possit, & necesse sit ipsum fœtum matre mortua respiratione omni privari, cum fœtus ex se ipso non respiret, sed motum cum respiratione matris per umbilicales arterias recipiat, non fit, eaque jam non vivere, sed potius transpiret, sic enim transpiratio ad respirationem, atque ejus loco sit, sed ipse transpiratio Cordis etiam est per arterias, ut in confesso est, Galen. lib. 4. de loc. aff. cap. 3. in fin. Atque ad calorem Cordis conservationem, vice respirationis, necesse calor ille est extinguatur, ex sufficatione, ut in fœtu, vel ex accidenti, ut in Apoplecticis, & suffocatis, & in mulieribus ex utero strangulatis, sine hac etiam respiratione, vel loco ejus, transpiratione animal nullum vivere momento potest. *In confesso enim est*, inquit Galen. *lib. 6. de loc. aff. cap. 5. non longe a principio, respirationem a vita, & vitam a respiratione separari non posse, adeo ut nemo omnino spiret, & spirans omnino vivat*, intelligens hanc spirandi necessitatem transpirando saltem supplere, quod fit almo modo insensibiliter, ut et fœtus omnem effugiat, ob sensus eodem argumento in contrarium evidentiæ dicere Claudin. *Respons. Medic.* nunquam in fœtu ergo illud unde sic, quod nullum Animal momento vivere potest, absque respiratione, aut saltem transpiratione. Modo fœtus transpiret, & respiret, si respirare dicamus, interea, Cordisque officio, ut aut vus calor conservetur, & hoc modo vivit, etsi tamen vitæ matris, et tamen in vita perdurare potest, quamvis a matre illi communicetur spiritus, qui respirationi, & transpirationi inserviunt, cessante etiam hoc influxu a matre, necesse & respirationem, & transpirationem cessare, & fœtum perire; unde si septimestris fœtus nunquam nisi mortua matre, & casu utero, extrahitur, certe necesse est illum, per totum spatium intercedens inter venæ sectionem, & extractionem ipsius fœtus ab utero, necessario, ut transpiret potuisse, sine qua actione ne per momentum quidem vivere potuit. Atque etiamsi contendat quispiam, non necessario, nec semper simul cum matre fœtum in utero interimi, sed posse ad aliquod tempus post matris mortem, & sine tamen novorum spirituum vitam protrahere, ex eo, quia non tam repentino fiet spirituum jam in fœtu nobilissimorum extinctio, ut percurrit Pater Theophil. Raynaud. *loc. cit. numer. 8. in fin.* quod contra illum afferebat Daniel Sennertus *pract. lib. 4. Part. 2. sect. 6. cap. 8.* & cui pertinet ergo quoque deficientior, tamen hoc posset fœtus habere cum in fœtu robusto, et valido, & debitam perfectionem consecuto, quando maxime a matris modo non esset ad exitum debilitato perductus. Sed quod fœtus septimestris & immaturus, & imperfectus, & viribus destitutus, intempestivè in lucem per

vum præmortuæ, mortuæ matri, possit per aliquod e[...] vel minimum tempus, in eo ea perdurare, mihi non videtur rationabiliter admitti posse, nam si de ipsis fœtibus Novimestribus, & Decimestribus meliorie, & absolutis, viribusque integris, omnique more e[...] nobis mater præmortua sit, periculosum ita est, ut non possint vel modicum tempus post mortem matris vivere, et fatetur ex Possevino ipse quoque Pater Theophil. ubi sup. c. num. 11. quid fiet Septimestri adhuc immaturo, & inabsoluto, eoque imbecillimo? cum licet admittamus (quamquam admodum non tam facile est) quod præmortuæ matris, fœtus etiam possit per horam vivere, ut gratis Possevin. de officio Curat. apud eundem Theophil. Reynaud. ubi de Medicorum valde peritorum sententia firmat, id intelligendum tamen de infantibus Novimestribus, aut Decimestribus jam perfectis & absolutis, non de fœtibus reliquis, tametsi referrem [illegible] utero præmortuæ matris per horam posse vivere, sit contra experientiam, & rationem pugnantem; & ex de re [illegible] historiam [illegible] ab utero præmortuarum Parentum extractis plures mortui ascribam, quia erant hujusmodi fœtus Novimestres, aut Decimestres, eorumque omnem maturitatem, & perfectionem cepti, tamen nulla experientia, nullaque Historia veritate hactenus persuasum habui, quod fœtus septimestris ex præmortuæ debilis, & imperfectus tamen eiectis habere possit, a mortua Matre, & ex casu ejus [illegible] supervivere amplius ad hoc possit, & per aliquod momentum vivere. Unde, quoniam ego hactenus fere puto, nullus talis ubi eiectus est, in quo Septimestris fœtus vivat, & multo minus vitalis per sectionem Cæsaream [illegible] eductus, quoque cum talis eo modo extraheretur, Novimestres, aut majores etiam, et potest ex singulis historiis Franc. Rousset, & ab aliis enarratis. Quamobrem quæ contra nostros Medicos, Roderico scilicet a Castro, & Varandæum objicit Pater Theophilus, procedunt, [illegible] in fœtibus perfectis, & ad eorum maturitatem omnino contra Historiarum, & quotidianam experientiam veritatem pugnant illi Medici, qui negant, felices posse vivos ex præmortuarum Parentum utero per sectionem Cæsaream extrahi. Verum nunc immerito videtur a Patre Theophilo accusari Rodericus a Castro, nam enim Roder. [illegible] Cor, & Pulmones 16
in fœtu esse, et illi imponit P. Theophilus, nam absolute negat fœtum in utero respirare, communi doctorum Medicorum opinioni adhærens, ut manifestissime in capitulo, dicens: *Quia vero, et motu Pulmonum infantis, cessat etiam infantis vita, et motus Cordis, qui in infantis pendet a dissolutione, ut contra sibi Arteriarum umbilicalium* (quem motum hoc modo factum legere debet P. Theophil. Transpirationem vocat) *qui motus, ubi cessat in Matre, e vestigio cessat in infante, quod non ante ambitus sufficienter spirituum per accidit, nec in utero per se respirare potest.* Ergo Rodericus, dicendo, quod cesset ante infantis, & motus cordis, non tamen Cor, & Pulmones in fœtu esse, ob respirationem, sed tantummodo cessare in Infante motum cordis factum, ex dilatatione, & contractione dictarum Arteriarum Umbilicalium, qui motus Transpiratio est, non Respiratio: neque ulterius fatetur Rodericus, sed fœtus necessario motui intercluso per Matris obitum respiratione, quomodo enim hoc asseveravit, dum Infanti in utero respirationem negat? Majorem habet occasionem Pater Theophilus accusandi Varandæum, cum contra ipsam experientiam pugnare contendat, nullo modo sibi persuadere, *posse uterum tantum in suo fundo solum, quantum opus, fieri per medios Epigastrium musculos, et Peritonæum [illegible] ad educendum inde fœtum*. Sed Varandæus [illegible] commonstrat, se experientia in hoc destitutum, nec unquam talem sectionem vidisse, vel observasse: quod autem de Ambrosio

Paræo Chirurgo aliequin doctissimo sententiam, cum lib. 13. suæ Chirurg. c. 31. in fin. hæc habeat: *Cæterum non possum satis mirari eos, qui sibi persuaserunt, et affirmant, quibus ma semel memorata Abdominis sectione [illegible] fit ad fœtum vivum aliquando proditum extrahendum*; id tamen, *salva Matre*, fieri posse mihi persuadeat unquam potuit. Et quæ [illegible]

27 tur. Sed an quid in contrarium dicatur, [illegible] a quovis possit, nepertis magis est credendum [illegible] *litteræ, de [illegible] & [illegible] & 1 2 ff. de ventre insp.* cum Viri Doctissimi talem operationem & nominant, & exercuerint felicissimo cum successu, [illegible] modo extrahendo fœtum vivum, casu mortuo, nec [illegible] Matre, sed etiam extrahendo eadem sectione fœtum mortuum, aut mortuum [illegible] te Matre viva, salva Matre. Ac præter [illegible] tradidit Franc. Rousset in libell. de Part. Cæsar. [illegible] tent & laudant hanc operationem, ubi [illegible] Andr. Laurent. in Histor. Anatom. lib. 8. q. 32. [illegible] Cordæus in libr. Hippocr. de morb. mul. [illegible] medium, Joan. Baptista Cortesius Miscellan. Decad. 13. quæst. 10. Mercurius lib. 2. della Commare, cap. 18. Daniel Sennert lib. 4. Pract. Part. 2. sect. 6. cap. 8. Michael Donat. lib. 7. Hist. med. mirab. cap. 10. & alii plures apud Patrem Theophil. Raynaud. de ort. Inf. contr. Nat. cap. 3. num. 4. quorum placet vide apud Joann. Schenkium, lib. 4. Obser. XX. de fœtibus, ubi etiam plures Historias percurrere licet ad veritatem [illegible].

28 Ex his concludendum esse debet, quod fœtus septimo mense ob utero Matris extractus, nimirum casu, pro nihilo non sit habendus, ut alii Septimestres sponte & ex Naturæ instinctu nascentes, licet non Hippocrates, & ex ejus auctoritate Leges Septimestrem fœtum pro vitali [illegible], & nihilominus [illegible], tamen hæc determinatio [illegible] potius applicari fœtui, qui septimo mense [illegible] Matris utero nascatur; cum neque [illegible] dici possit, neque pro ratione [illegible], nec consequenter [illegible] si quod Septimestris fœtum [illegible] durabile est, ut [illegible], [illegible] quidem verificetur, cum in Naturæ [illegible] sit, [illegible], & contra [illegible] gem [illegible] casu Matris utero extrahitur, nihil [illegible] commune habet id, quod [illegible] sit, [illegible], quod sit per accidens & [illegible] gum, [illegible] Hippocratis magni [illegible] tibus [illegible] cum habere noluit, [illegible] in præternaturalibus, & violentis.

Quamobrem nequaquam assentiri possum Patri Theophilo loc. cit. cap. 13. n. 4. volenti nihil differre Septimestrem naturaliter natum à Septimestri ex casu Matris utero extracto, & utrumque esse æque vitalem, quoniam si sic esset, nihil differret actio naturalis ab actione præternaturali, nec tamen idem [illegible] diceret, quod tam [illegible], exempli gratia, [illegible], quam symptomaticus, & [illegible] naturam [illegible] profecta, [illegible] esset, & sic de cæteris o-

29 mnibus: non considerat ille doctissimus Vir, quod nasci secundum Naturæ ordinem sit ex proprio [illegible] tute, & quidem Naturæ robore, & cum commodo & [illegible] Matris, quam fœtum [illegible] per sectionem ab utero, neque [illegible] sit, nec cum [illegible] commodo, sed ipsi [illegible] & [illegible] Matris, & [illegible], [illegible] nemo, [illegible] neque ergo [illegible] si fiat septimo. Non potest igitur ex hoc, quod Septimestres, qui secundum Naturæ ordinem nascuntur, sint vitales, inferri etiam Septimestres ab utero Matris [illegible] tractos æque vitales existere, quos illi a Natura [illegible] guntur, & in septimo in lucem [illegible] possent, [illegible] in Septimo [illegible], per vim ab utero extrahuntur, nec quicquam [illegible] prodesse potest, quod Septimestres sint. Illud tamen non negaverim, quod maxime ad rem [illegible] possit esse P. Raynaud facere videtur, nempe [illegible] tum Septimestrem hoc modo extractum posse per aliquod tempus non longum vivere, in tantum, ut Baptismo [illegible], & ideirco in eo casu con-

cedi possit, Matrem mortem, & ultimo supplicio damnatam nimia fecundam, licet omnino [illegible] in hoc esset, & mitti; ac magis secundum [illegible], differendam esse Matris mortem [illegible] quo ad partum. Non differet a præcedentibus [illegible], [illegible], quæ fieri posset de Septimestri per vim quemcunque ab utero ejecto, exempli causa per poculum abortivum, per casum, per percussionem, aut quemcunque alio modo [illegible] in lucem productus, nam [illegible] [illegible] quod non [illegible] Naturæ vitium, & [illegible], ut [illegible] vere Septimestres [illegible], sed per externam [illegible] [illegible], nihil illis prodesse potest [illegible], qui in [illegible] naturalibus, non in symptomaticis habet locum. 30

Quod dictum est de Septimestribus est, eodem modo, & multo magis [illegible] de Octimestribus, cum ex communi sententia hi [illegible] naturæ [illegible], ut [illegible] Hippocr. in proœm. libell. de Octim. *Pariter enim* [illegible] *impossibile est*, [illegible], quam [illegible] omnes, qui de Octimestri partu verba fecerunt, uno excepto Federico Bonaventura in lib. ad hanc rem dicato, in quo [illegible] fuit, quam necesse fuerit, Octimestrem partum contra omnium [illegible] Doctorum hominum opinionem [illegible] tamen non [illegible] (relicta pro nunc [illegible] ea quæstione, quæ de [illegible] aptitudine ad vivendum habetur, [illegible] Octimestris, ut Septimestris nascitur) [illegible], quod quamquam Octimestris possit esse magis, quam Septimestris vitalis, ob majorem præcipue 31 [illegible], & membrorum omnium perfectionem ex [illegible] in materno utero facta, tamen si ab utero materno per ventris sectionem extrahatur, vitalis esse nullo modo potest, & habendus est pro mortuo, & abortivo, ut de Septimestri [illegible] firmatum est.

Ad Nonimestres jam, & Decimestres, ac perfectos, & absolutissimos fœtus progrediendum, qui cum suo tempore nasci contendant, & [illegible] naturales obeunt, & partum non habent, vel è Matre jam vita functa ad exitum non [illegible] tur, per sectionem Cæsaream extrahuntur, [illegible] nonnulli, quos [illegible] Alphons. à Carranza de Part. natur. & legit. cap. 6. 32 [illegible] num. 12. & jam supra citatus P. Theophil. lib. cit. cap. 14. num. 3. quod non possint dici naturaliter nati, & [illegible] nec naturales, nec legitimi sint existimandi, [illegible] expresses; tamen [illegible] sententiam [illegible] probant, & ex communissima sententia concludunt, partum [illegible] Matris utero exemptum [illegible] in [illegible] nato, & [illegible] in lucem emisso, ut patet per [illegible] l. Quod dicimus, ff. de lib. & posth. & per [illegible] leges, quas præterito. Verumenimvero, [illegible] hæc in omnibus [illegible] vitalis judicari possit, nolo enim [illegible] pertinet saltem [illegible] hæc. Quæro tamen ab ipso Carranza, [illegible] Doctoribus, quomodo [illegible] sint, [illegible] sequitur, an [illegible] Nonimestris, [illegible] Decimestris naturaliter se habeat, & ex Naturæ instinctu in lucem [illegible] [illegible] si per horam, postquam natus est, moriatur, pro vitali habendus sit, & ad hæreditatem, & ad [illegible] admitti, ad quam cæteri, qui [illegible] permanent, [illegible] dispositionem [illegible] naturaliter [illegible] talem fœtum justo tempore ortum, etiamsi per horam tantum vixerit, pro vitali habendum, & ad hæreditatem admittendum; ergo si [illegible] tus in omnibus [illegible], qui [illegible], dummodo naturaliter vivere possit, [illegible] est, cui [illegible] naturaliter, & per horam tantum (imo etiam per momentum, ut nonnullis placet) vixerit, ad hæreditatem sit admittendus, qui vero ex casu Matris utero vivus eximitur, nisi vixerit per viginti quatuor horas, non debeat pro vitali haberi, nec ad hæreditatem admitti, cum nullam ha-

habeant augmentationem ad vitam, nam ipso tempora in utero manisisse supponatur, & perfectus, & undiquaque absolutus extitit, in nihilo detrahuntur suam conditionem faciens. Præterea Septimestres ut plurimum non vivunt, ut jam millies diximus, ut probatum experientia, ratione, & auctoritate est, nullo tergiversante; & tamen omnes Septimestres pro vitalibus habentur, & ad hæreditatem ad
24 mittuntur, cæterisque omnibus gaudent, ne omnino quidem in ea una, ut Nonimestres, & Decimestres, cui negri conjectio longa ex cæteris Mutationato obstare debet Nonimestri, & Decimestri foetui, ita ut ad hæreditatem non sit admittendus, eo, quod non vixerit per viginti quatuor horas, sed tantum per duodecim, vel decem, aut etiam aliquo discrimine, non alia & ratione temporis, & ratione absolutionis, & perfectionis corporis, & ratione quarumcunque aliarum conditionum vitalitas sua pristina sit rationabilius a me ex mea sententia sit dicta, excessum scilicet Nonimestrem, aut Decimestrem, nihil aliud, nec aliquem
25 sit habendum, quam quemcunque alium factum naturalitas, & sponte nascentem, & sibi e non excludi tui ab hæreditate, similiter ut etiam, haec non multo post, uno etiam aliquo motu, ita aliquo excludendum ab hæreditate, si novum in casu Matris etiam extrahantur, etiamsi non multo post, aut etiam illico decedat. Hæc autem ego per modum antiquitati asserere, neque autem rationem habere, nec quicquam ad me pertinere de his quicquam determinare; sed Carranus, qui, ut forte considerans hæc diceret, debebat suæ determinationis rationem aliquam adducere, aut saltem ab Auctoribus, quos ille per eum allegat, adductam referre, nec saltem eam nudo auctoribus magis facilem innuere. Sed illa forsan sunt, quia, cum Hispanus esset, Hispanorum consuetudini, quia sanxit Gutier. *lib. 2. Pract. Quæst. quæst. 6*. ex quo P. Theophil. *lib. sæpe cit. de vir. Ius. contra Nat. cap. 14. n. 5* quæ casibus potius prærogativa foetus naturaliter eas permittunt, & habuit tanquam filium quoad hæreditatem, & ipsa liberorum, cum forma extrahitur nimos, & foetu nigrum quando est impossibile, ad Baptismum mundanus. Vide Ispanico peracto Tanrum ab 1960 Cæsarium adhuc vide ... *fol.* n. 14.

Sed ut etiam de Undecimestribus, ac majoribus foetibus aliquid dicamus, occasionem præbent Hippocr. *in lib. de Oct. mestr. par. in p. me.* verba, qui cum Decimestres nasci septem dierum quadragenaria tantum differt, ut scilicet maximum perfectionem alia, qui in prima quadragenaria dierum nascentur, addebat, *Ubi vero plures transferint, pereunt*, ita ut et hac Hippocratem assertione opponat, Undecimestres, qui ultra septem quadragenarios in utero commorantur, vitales non esse. Sed non bene sentit Hippocrates contra aliorum contrariorum opinionem ostendit Prosp. Martian. *in suis ad comm. vers.* & Itaque dicendum nihil prejudicare posse legem ex ipso Matris utero extractio, si etiam post septem quadragenarias dierum, & ultra, extractus esset, dummodo unum ad vitalitatem fit.

26 Cæterum foetus ab utero Matris jam præmortuæ vivos extrahi non solum quotidiana experientia comprobatur, sed etiam variis illustrium exemplis ad confirmatum, & maxime in promptu sunt Legum, ac Jurisconsultorum, Medicorumque & historicorum plures auctoritates, quibus addendo etiam illa Virgilii *lib. 10. Æneid.*

Inde Lycam ferit exsectum jam Matre perempta.

Unde operatio hæc non nulla, nec nova nunquam existimata est, sed per eam plerumque foetus infantes jam alias simul cum Matribus moriuntur, & quod multo majoris momenti est, non tam cum a temporali, sed etiam ab æterna morte per eam sectionem sunt liberati, neque nobis videtur ullo modo lata, qua in contrarium obloquentur, putantes hanc operationem sanctam esse, ob id, quod non sit possibile foetum post mortem Matris momento vivere, ut eo, quod asserere non possit; quorum tamen opinionem falsificatam infinitas frequens experientia, ut

jam dictum est, & continent auctoritates plurium Medicorum, & præter eos, qui jam citati sunt, addendi Mercur. *lib. 4. de morb. & Virgin. affect. cap. 5*. Eucharius Rodion *du Part. hum. cap. 9*. Lud. Bonacciol. *in Enneas. mul. cap. 8*. Baldum. Rousseus *de hom. ... cap. 14*. Illud tamen addi debet, hoc bonum fuisse ... , si a Matris arcessa aliam tantea apertam, ut foetus libera respirare possit, nam alias latitantes autem paraxies, qui negari, possit, monitu Matris, etiam foetum extrahi.

Dubium autem modo erat de sectione Matris vivæ, ad extrahendum foetum etiam vivum, salva Matre, an hoc autem possibilis sit, & utilis? Et 27 non esse possibilem patet ex eo, quod de eo, tanquam de re impossibili, nullius Medicorum ante præteritum seculum verba fecerit, cum tamen de rebus longe magis arduis sermonem habuerint, & necessaria præcepta tradiderint, & particulariter de extracti one ... ca esse, quod multo magis periculosum, atque operosum, si contraria dicere. Sicut non a solam ex eadem, existimandum, ut aliae operationes quædam, non minus discrimine plenæ, sed tamen in usum protracti præteream, de quibus omnibus mirandum, quicquid asserit ... super ea re Rousseus, qui sol de taurinabus, dictis rationibus, & experientiis probat, qualdam alias operationes in Arte Medica cum multo majori periculo nasceri, & tamen similiter succedere. Sed quid plura? An non etiam Antiquis Medicis notum fuit, ut eum possit secari, ne vivum necessi, & ventre, ac salva mulier? id, qui non tradit, adeat Paulum *sum Med. lib. 3. cap. 71*. Aetium *serm. 16. cap. 76*. Avic. *l. 3. tract. 2. cap. 10*. Nicol. Flor. *apud Mercurial. lib. 4. de morb. mul.* Sed ipse Ambros. Par. lag... alius lectionem Cæsaream ... impossibilem infamavit, atque totam non cum uno ut referebat Mulieri eadem sectione adamis, ipse superavit. Unde si hæc operationes in aliorum traha posset docuerunt Antiqui, doctissimi etiam hanc operationem partus Cæsarei, quam tantas operosa videant, si in effectum deduci fuit potuisset, nada non mirum, si nonnulli Recentiores Viri quidam Doctissimi, & in Chirurgicis operationibus expertissimi, quæ legerat in recti, quidam fiunt, talis hanc operationem esse impossibilem, ut idem Paræus *suæ Chirurg. lib. 23*. Vincent. *de morb. mul. Imm. cit. lib.* & Alex. Massaria *lib. 4. Pract. Med. cap. ...* ab hac operatione abhorret, cum non pauperis nayer... afferunt, uno quintilis majore usi, unumquotque, omnes peritum ... ad ... admirandum, nullatenus omnino illam estimare, Hippocratem primo consultissi patrem difficili manifestum, in lumma ... de ... Mulierum nisi secundæ, ut habetur *lib. 1. de morb. Mul.* ... nunquam etiam talis quod Hippocratis dicit, cujus verba sunt, *Quæcunque vero fætus mortui ... mortui, aut autem fœtus promendus, est optimum quidam fuerit, si id fieri possit intra secundina, & nihil hoc parte in ... ; si vero fieri non potest, ... fecit, ... securè ...*, & prolaque ... docens, quomodo fœtus sit secandum. Nunquam ergo dicit Hippocrates, Mulierem ... secandam, & ... tale quid dixit noluisset, ut erat homo in Artis operibus narratisslimus, & doctus, ... ejusdem Artis abstrusiora factiora impedissimus, non autem diligentius ... operationes, quam de sectione foetus egisset, ... talem locum *loco dicit* verba, lacere, ut licent, *lib. de superfæt. n. 40*. & libello ad hunc rem dicato *de exsectione fœt.* ... Medici, tam Recentiores, quam veteribus docere. Sed ... nollem non obstare consentium ipsius Matrum inplicantes experientiam, nam sæpe formam ... potuit fieri ab imperito aliquo Chirurgo, ... mala successu operatio, quod Matres efferre non deberent, vel ob aliquem notabilem errorem, vel in summa, quod ... multorum credulitatem nefarie nasum, ut etiamsi nihil eorum obstitisse..., non adeo ... ... , non ... Franc. Rousseo tantum, sed ab alio Mastiata in ... nam ... ab iis, qui aliis hujusmodi ...

X 2 im-

impossibilis existimabant, nempe, ut Mater simul existeret utero, secaretur, ut inde fœtus extraheretur, ut de se ingenuè fatetur Mercurius in lib. della Commare l. cap. 18. Quin etiam Mater Cordens, comm. 2 ad 1. Hipp. lib. de morb. mul. [illegible] Non modo hanc operationem admisit, & propterea nunc [illegible] experitur, & [illegible], sed summopere etiam laudat, ut ex qua Medicam Artem in Hominum utilitatem magis in dies [illegible] ditescere.

28 Cum igitur ex jam dictis pateat, sectionem Cæsaream, etiam viva matre remanente, esse factibilem, eamque tot experientiis fuisse confirmatam; sequitur [illegible] esse etiam licitam; & quamquam pinguis ex Canonistis, & ex aliis quoque Professoribus, qui tumultuat P. Theoph. Raynaud. lib. de ort. Infant. [illegible] Nat. cap. 5. [illegible] negaverint, eam illo modo licere, cum secundum ipsos non possit evitari Matris homicidium, tamen eam sententiam tribuere illi Doctores his novis experientiis destituti, & falsa suppositione persuasi, quod fieri non posset absque Matris nece, quæ ipsa facta falsitatis convincitur; quibus etiam experientiis destituti nonnulli Medici, quos supra citavi, & quos cum illis exmeliùs idem P. Theoph. ubi supra, non dubitarunt falsitatis redarguere eos, qui contrarium firmarent; cessat, qui tales casus oculate fidi observarunt, maxime quærit de, id fieri posse, non solum salva Matre, sed ea denuò ad novum conceptum apta remanente, mentiri voluerunt, cum tamen ipsi magis tradiderunt [illegible], qui factis evidentem contravertere [illegible], aliquis tam eorum ætate plenam veritatem consequi fortibus [illegible] sunt in [illegible] fuerunt, ut Mercurius, de quo supra dixi, qui tamen postmodum ipse factis instructus, veritatem sequuti sunt, eamque propriis experientiis confirmarunt.

Quoniam autem hoc experientiis maximi momenti est, & eam in usum protrahendo agitur de vita Hominis, quæ eo modo in dubio ponitur, quamquam quod [illegible] est talis multum investigatu, & summo difficilis est, ut [illegible] demonstretur, videntur multa in considerationem adhibenda, [illegible] ad eam determinationem deferendum, [illegible] operationem quamquam licitam esse pronunciemus. Ea vero, quæ consideranda oportet, partim ad Medicum spectant, partim ad Chirurgum. Utraque tam exacte, ac diligenter ponderata sunt a jam sæpe nominato P. Raynaud. ut omnem provinciam, novi aliquid proferendi nobis ademerit. Ut aliquid tamen tangam, quæ Medicum proferendam,

29 dicam, permulta esse, quæ hujusmodi operationem tutam esse promittunt, si vires mulieris permittunt, ad quas tota Medici securitas, vel sectionis suadentia consideratio dirigi debet. Vires ergo mulieris tuto sub sideta, & ad sectionem sufficientes sunt credendum, cum ea lætitiæ ætatis est, vero grande integram, quæ neque tam vigesimo minor, nec quinto supra trigesimum major est; sitque non extra Naturæ consuetudinem esse, etiam in ea, quæ quadragesimum non excederet, robustæ vires asserunt, tum in eo annorum numero degentes, sitque in robore quocunque generis vegere, & firmiter ad violentas injurias sustinere ipse, maxime stomachus, & robore vigeant, eoque sanguinis quam in peregrinis evaserint feminæ. Hæc præterea deest animo nimirum alia, nec morbis itidemque exagitatas, neque etiam a partu laboribus, & quotidie ita labefactatis, ut ad ea tantum occasione usurpentur singulas. Pete pot autem observare oportet, nec ab Obstetricibus, aut ab imperitis Chirurgis [illegible], aut [illegible] sint, ut prædestinata omnem, quod etiam adnotere non destitit peritior Medicus Mauritius [illegible] Rousset in exercitatione ad Chirurgos post Historiam de Part. Cæsar. Et licet dixi non posse, quod inter manus periculi continue in hic casibus multerat plurimum virium deficerent non fatiant, nunquam in eodem negotio, tanto est, quam fortiori, ac magis valdi animo sunt, at laborum & dolorum tolerantiores, non atque periculum etenim sit, ut ea, quæ timidiores, & timore mulieribus existunt, & facile ex laboribus, & doloribus intereunt. Convenit ergo secundas Mulieres constitutas, & tlndas sit, & tam difficili proventum ad Mittum proprium, & facti tuendam sponte, ne similiter fit iterum. Præstabilis quoque est, ut extra prægnantiam, & in ipsa prægnantia fuerit maxime virilis, nec [illegible], aut saltem de proximo, vexto, ne lenibus morbo fuisse confectata. Valetudinariæ autem, & ut morti morbi obnoxiæ, aut rebellibus obstructionibus, aut viscerum ut morbum detentæ hanc sectionem subire idem est, quod ex diis opere tenderet. Quantum etiam probabilis est secundam Mulierem non solum fœtum in ipsi prægnanti vixisse, sed ut a notupisse quidam ipsi prægnantem familiaribus fuisse [illegible], ut [illegible], ut [illegible], vomitionibus, pertinacissima tussi, œdematosis, totius [illegible] instructionibus, pedisque [illegible], & aliud gravius, unum horum unumquodque aliter res gestæ labefactata, & fœtum, ipsamque Matrem enecuerunt valde lædere, aut corpus eorum in [illegible] infecerit, aut vanique calorem suffocat, unde vires frangant, aptum est. Sed præter hoc considerandum, utrumque ad opera deventuri, an ab Obstetricibus, Tonsoribus, aliisve Chirurgis, si qui vocari fiunt, debita diligentia adhibitas sit, utut tractatum fœtum sit [illegible], & a peritula magis dislante ratione fœtus infit, [illegible] potuisse, si quidem enim, quod tractum potuisse, prætermissum sit, omnino a Chirurgo, cui sectio destinatur, tentandum multa cura sit, etiamsi vero observet, si quoniam impedimenti genere fœtus ursit, ne tractui [illegible]; utrum non sollutum sit, quod [illegible] Obstetrices, neque imperiti Tonsores, aut indoctiores Chirurgi aliquod impedimentum non tenti tale causerunt, quod docti, & magis experti Chirurgi demergi, aut facile, sic aliquo tum industria amovere potent, & sic mulierem a sectionis immentu, et periculo, magna sic cum laude vindicabit. At certè in illa operatione Chirurgica magis operantis [illegible] seleritas, ac tantissimam sequi, quam in hac, minus sunt est. Nam cum tot insignes partes [illegible] fint, & summa diligentia sit secanda, & postmodum in applicando opportuna remedia opus sit, non quilibet mediocriter in Chirurgia instructum in hoc opere sufficientem existimandus, sed qui cum scientia multam experientiam conjunctam habeat, & qui aliter doctus, & expertus Chirurgus in ea operatione si exercentes non negligentes [illegible], atque [illegible] observaverit.

Hic ergo simul concurrentibus, sectio matris vivæ ad extrahendum fœtum vivum, vel etiam mortuum, aut [illegible], si probabilis inter spem posse ac promissit aut [illegible] matri, [illegible], quam, quam fœtus, si vivat, salutem venit, tamen morti sit, ipse matri; ergo ubi hoc probabilitas alocet, [illegible] esse sectionem plurimis ra- 30

tionibus, non tam ex Theologia, quam ex Canonistis dissimperi ostendit Pater Theophilus, loco citat. cap. 5. per totum, ita ut nequaquam veritatem habeat opinio Caramanni, lib. de part. nat. & [illegible] 6. in fin. qui cum Francisco Marco, decis. 950. [illegible] experiri a in hoc destitutus, nequaquam permittendam statuit ventris incisionem vivæ matri. Nos vero firmissima experientia, & Theologorum auctoritate sisti, aliter tres communi demandari licere posse firmamus, maxime prasentis dicta probabilitas. Unde vero, an probabilitas locanda gravetur, habere possit? ostendit idem P. Theophilus, ubi nam 20. quæ etiam cap. 6. seq. eo in casu, quando maximam probabilitas adsit salvandæ per sectio- 31

nem Cæsaream vitæ matris, & fœtus, non solum vult esse licitam, sed injungit etiam obligationem ipsi matri ad subeundam sectionem, ob bonam ipsius fœtus, ut scilicet vivus extractus baptizari possit, & alitus etiam vivere, ut dicit num. 8. immo non solum obligat eam ad sectionem sustinendam, sed vult eam teneri ad curandum, & [illegible]

ANN.

... num, tamquam obligationem extendit etiam ad peritum Artificem, unde et Quando tamen agnoscat de suo munere, ut in casu, in quo foetum esse mortuum, vel de eius vita posita, tum nulla spes secundo matrem relinquendum, ab omni obligatione matris solent eadem, ut ille addit, degere obligatione Canonistae tradunt. Certum tamen est, matrem posse teneri ob remedii extraordinariam, quae extraordinaria, nescio, an apud Canonistas tam absolute percontatum sit, posse hominem esse consentiente quodlibet remedium inire, etiam si ubique etiam remedii administratione de eius periculo exercetur, sive maximo remedii sectionem, & obtentu omnium cruciatum, & intolerabilis displicentiae, tot pretii exorbitante, & non propriae divitiae impensae. Sed quidquid sit de hoc, pertinet ea, quae de obligatione matris ad subeundam sectionem dicimus in casu, in quo probabilis spes adest sanitatis

33 eventurae matris, quamvis (vero ubi ad illud dicit spes sit lethalis ipsius matris, non esse lenem sectionem, probat deinde Pat. Theophil. c. 7.) occurrit

34 ambigere, an, ubi haec spes superfuerit matri sit debita, lethalis sit? & hoc casu omnino esse probat idem Pater Theophil c. 8 praecipue, & post ipse sequentes distinctione, a peritissimis rectalientur, illud, quoque debitum proponit, an si matris, aut foetus

35 salus per sectionem sit mortaliter certa, sed cum certa, tum etiam debito exitu alterius imponatur, vita alterutrius, & cujusnam sit praeferenda? Haec dubitationes plerumque pro eo, quod ad Canonistam spectare credebant, ipse satisfacit, distinguens inter id, quod faciendum sit ex Justitia, & illud, quod faciendum sit ex charitate, hoc pacto dubium maturae, & [illegible] solvit.

Nos, quum hoc determinare praedicto modo ad nos non pertinet, sed ad ipsos Canonistas, tum determinandi, prout ex Medica Arte determinandum esse existimamus, ut dicamus, quod (circumscriptis tamen matris, quam Medicorum, et Chirurgorum, caeterarumque omnium personarum, ad quos pertinet [illegible] salutis ipsius matris, et multo simul temporis, & aeternae obeat, si Baptismo destituatur) non est dubium, quod cum una et duabus personis minorem, alii majorem spem salutis promittunt, semper sit ea quae praeferenda, quae magis certa, et cui nec salutis signa prae se ferat, nam si mater exempli gratia, tum [illegible] Ichorosibus, & dejecta [illegible] videntur, ita ut in extremis sit posita, si animo jam deficiat totali, et frigido sudore perfusa, et desperato [illegible], & frigide respirans, ut [illegible] quo in [illegible], qui de proximo moriturae sunt, apparere solent, cum e parte foetus contra appareat, ut vitalem motum, & candide se moventes, motumque etiam se manifestans ostendat, nullum dubium esse debet, quod foetus ipsius sectione mortis salutis, de qua non tale res est, praeferenda sit, quoniam mors, si mater talis colliderit, potius [illegible], & vehementi, eumque temperamento, & bene se habeat ad objecta, [illegible] nullum motum edat, matris contra si ipsius perfecta [illegible], nec ut [illegible] sustentare competitur, sed pondus invenerit imo enecet, tunc certe matris majorem prospiciendum.

Sed majus dubium est, quando tam mater, quam foetus pariter conservari possent, ita ut alterutri secari possit, sed cum alterius exitio, cujusnam etiam

mergere prosp. erit dum sit; & videtur semper matris 36 vita praeferenda, quod si tamen certum est, ut, nisi obstet praecedentium tantum, qui [illegible] Baptismo facile possit, possumus tuissime & ratione Medici, etiam cum ea ipsius foetus, non directe, sed indirecte [illegible] matris proficiente.

Determinandum autem Canonistis relinquimus, 37 ad quem pertineat a Medico, an liceat matri esse nece, & Medico, aut aliis quibuscumque praescribere medicamenta, absque matris ad sectionem etiam, ipsi matri, quae directe foetum pellere certo possunt, ut vult Pater Theophil. cap. 6. n. 12. & seqq. item quoad Medicum dicimus, nunquam licere, ut probat hanc Rancklu in Hippocr. sanguis 5. in in quaest. veri Tertinoplani quae responsum est, cum in toto Medici honor sit, utique et debito mediamento tale [illegible], & correspondentium sectionum, maxime [illegible] ponitur, [illegible] cum tertium medicamenta, et profusione vel ita fiat, & matris ipsi rationalis illius etiam destituet, potius administrate non maximum matri, quem fecit necessarium interire, & ideo licebit tangendum mittere, & alia

38 praesidia administrari, & ut ad matris salutem, non ad foetus interceptionem, quod si vel se quolibet tempore periclitetur, si praeter medentium interitum venerit, moveat et [illegible] commentitie renovatur, omnino admoverit salutem proinde dicere sive absolutam censure, ut longius probat lib. 6. de quaest. de quaest. 7. & 6.

Neque dicet quis, non esse parem rationem secandi mulierem, & abortum medicamentis procurandi, quum si abortum directe procurare non licet ob abstinentiam, quae nimis inferius medicamentis abortivis, ob quod ista adhiberi non possunt, etiam respectu ipsi ex matris, cui non matri quam fieri possunt esse letalia, praeterquam quod ipse abortum, & maxime per eam procuratae mors certius esse solet, multo minus licet ob servandam matrem sectionem adhibere, cum qua fieri certo succumbent, quae multa majorem violentiam inferunt & matri, & foetui, licet enim, quum medicamento abortivo, licet ex parte fieri sectio tutior dici possit, quam medicamento abortivo exhibitio, cum sectio ut fiat, indiget, a peritissimo & exercitatissimo Chirurgo, ut quotquot denuo ipsi fieri valere posse, cum certa in sectionem mortem nona sit certissima, & inevitabilis, & ideirco rectius, ut tutior semper esset sectio matris, etiam cum proprio exitio ad sciendum foetum, quam foetus corruptionem, aut deperditionem ad salutandam matrem. Sed ad quo matus est primum in hoc casu tenetur, & ad quae et charitate, docet plenissime saepe citatus Pater Theophil. [illegible] quaest. 9. & seqq. apud quem & haec, & exemplum tale etiam hanc materiam considerabunt ab ipso summum signatis, ac perdocte discussa, ut jam superius commonebam.

Illud denique commonere non desistam, quod quandocumque effectum gravida mulier septimo mense secando (si modo licere vocem matrem lepramo mense gestationis licere, quod ego nunquam admitterem) quatenuspram ratione speciei lethalis futura est semper erit ex parte matris, quae septimestris scilicet natura sua debilis est, & si sectionem matris exponatur, et ejus vita omnino desperandum est si gra destit.

LIBRI NONI
TITULUS TERTIUS.
DE IMPEDIMENTIS COEUNDI, ET GENERANDI.
Continens Quæstiones septem.

SUMMARIUM

Appendix ad Titulum primum Libri Tertii.

1 *Impedimentum coitus inter sponsos, si sit perpetuum, judicatum, aut suspensum illud temporis dilatione, processus debet per indiciem...*
2 *Impedimentum amovibile non dirimit matrimonium contractum,*
3 *Impedimentum copulæ, quando sequentur Conjuges removeri, quando non,*
4 *Homines dimidentes ad coitum quinquennio generare possunt.*
5 *Matrimonium contractum antequam Conjuges generare possint, an sit validum?*
6 *Apparente in prima Pubertate impotentia coeundi, expectanda est plena Pubertas, antequam matrimonium dissolvatur.*
7 *Tarditas Pubescentiæ fuit ... frigiditatis.*
8 *Generandi impedimentum ... quibus non fuerit ... pensandum ... vel post ... fuerit.*
9 *Judex non habet arbitrium ... an ... qui ... sanum agat, fuerit sit, aut ...*
10 *Tempus ... septem ... filium ...*
11 *Coitus cum Virgine mulieris debilitas,*

QUÆSTIO I.

De impedimentis copulæ carnalis in viro & primo de impedimento ob ætatem minorem, aut majorem.

MAgis jejune forte, quam ad rem Jureconsultorum faceret, hæc materia a me alias diffusa est: ut illa igitur emporem in modum, ac plenius, si fieri potest, satisfaciam, eam denuo mihi discutiendam propono: non tamen eadem ab ovo repetere, ut animo est, sed tantummodo nonnulla ibi penitus omissa, vel non satis dilucide, ut videtur, explanata in eundem revocabo: quod si quid jam dictum de necessitate repetere cogar, id quam brevissime, & benignum humanissimi Lectoris venia, faciam ...

1 Tota igitur rei difficultas in aliquibus particularibus punctis consistere videtur, & primo sese offert illa distinctio, quorundam quorum impedimentum ita purum sit, ut nullum de ejus existentia dubium exstare possit, & quorundam e contra ita dubium, ut decernatur non facile quisquam determinari valeat, in primo enim casu Jureconsulti, liberum judicandi arbitrium esse volunt, ac confestim illico per Judicem pronunciari posse, matrimonium contractum esse dirimendum, non expectata ulla temporis dilatione, Rota in *Tamiren. Dissolutionis Matrimonii* 1590. coram *Pluto*, num. 1. & in *Pampilon. Matrimon.* 1615. coram *Coccino*, num. 1. & & præter auctoritates alias a me adductas, ita pronunciat Spetii *decisiones* 141. numero 7. apud quem etiam præter quamplures alias authoritates habetur decisio Rotæ *Pampilonen. Matrimonii* 10. *Decembris* 1612 *coram Cerro*, quam & ego adduxeram. In secundo autem casu magnam cautione procedendum volunt, ut ex eadem Rota *in prædicta Tamiren.* ...*sima quarto*, & procedente sententia ... sit, quia ad diremptionem Matrimonii requiritur, ut impotentia sit certissima, perpetua, & insanabilis, Rota *in dicta Tamiren. num. ...*, alias enim, ubi de temporali, vel dubia, matrimonium non dissolvitur, sed expectant triennium ad experiendum de qualitate impotentiæ, Rota *in una Romana Quarti ...* coram *Dunozetto*, num. 4. & *in Pampilonen prædicta*, num. 1. & 4.

2 Secundum punctum est, quandonam impedimentum adductum removeri possit, quando vero non? si enim tolli possit, matrimonium contractum suas vires sortitur per ipsius impedimenti remotionem, ut patet ex iis, quæ in hoc puncto Doctores asserunt, quorum plures citatos habes apud eundem Spetii *decis. numer.* 39. & nonnullos quoque ipse adduxi, *lib.* 3. *tit. Quæst.* 1. *quæst.* 4. *num.* 21 quod confirmatur etiam per Rotam *in ut Pampilonen. Matrimon.* num. 18. ubi Addentes num. 20. Et notat exemplis Rodgi a Castro *lib.* 3 *de morb. mul. cap.* 8 *in Schol.* quin etiam ex sene habemus apud Gulielm. Fabric. *lib.* 1. *Obs. cent.* 5 *observ.* 63. exempla 2. qui maxime ad rem facit, unde illum hic ad verbum transcribere non gravabor: *Juvencula*, inquit, *Mariti tradita ... erat*, & *tamen tempore ...*, *quod non haberet liberum aditum ad ...*, & *... quod illa ...*, & *non posset admittere virum*, *de ... judicium ...*, *illa Chirurgicis ...*, *... dissolutis, ...*, & *post sex menses ... peperit filium*, *... Maritus ... in divortio ...* Constat ergo eventu, ubi impedimentum tolli non possit, licet ... casu maxima, ac summi momenti difficultas emergere potuisset, an uterum Maritus justam causam habuerit instandi pro dissolutione Matrimonii & quid fuisset determinandum, ubi Mulieris impedimentum non fuisset amovibile, quæ difficultates ad petitionem clarissimi Jureconsulti particulari responso dirimi.

3 Tertium punctum est, quando impedimentum tolli quidem potest, sed nonnisi cum magna difficultate: & tunc vel hæc difficultas extenditur ad vitæ periculum usque, vel saltem ad longum, & forte dolorosum, ac non me implementi curationem, quippe cum si difficultas includit vitæ periculum, innuendum est, ac si incurabile adesset impedimentum, neque teneretur forte Conjux hujusmodi impedimentum ad genus curationis se subjicere, Rota, *in Pampilonen. Matrimon.* coram Cerro, numer. 17 Contra vero si curatio tantum esset longa, aut etiam aliqualiter dolorosa, tunc enim eidendum esset, quid Canonistæ determinant, de quorum Consilio, & opinione suo loco dicemus.

Quartum punctum est, circa impotentiam generandi, de cujus rei impedimento nonnulla etiam du-

dulis mittere possunt ad Jurgentissimum negotium maximopere facientia, & de hoc impedimento simili, ut de impedimento copulæ carnalis, dubitari præcipue potest, an amovibile sit, aut non, eum vero ulla procedere debeat, ubi amovibilia existant, quæ natura locum habere debent, ubi nequaquam amoveri possunt. Præstat ergo ut, quoniam fieri potest, aliud de se ordine quendam præcedentem, ex impedimentis singulum recensendo; quod dum præstabimus, de eorum amovibilitate vel amovendi impossibilitate mentionem habebimus, ut simulque quando cum difficultate, vel quasi difficultate, quando vero commode possit amoveri poterit. Quoniam autem, ut notum est, hujusmodi impedimenta possunt esse interdum ex parte viri, interdum ex parte mulieris, aliquando ex parte utriusque, inter de impedimentis rerum temporariis agemus; & quæ hæc ipsa, vel respicient temporariam tempore, vel tantum temporariam generandi, primo loco de primibus verba faciemus, ut deinceps de perpetuis.

5 Primum ergo impedimentum, respiciens tantum in viro, desumitur ab ætate, quæ vel tenuis prorsus est, vel nimis provecta; quod attinet tenuitatem notum est, Mares in plura feminam ad Venerem stimulari, antequam generare possint, quamquam enim ante pubertatem etiam semen generent, per quod apti sint ad generationem, tamen, quia cum proximi pubertati sint, generaliter potius majorem et modum calorem concipiunt, & sufficientem quandam seminis, vel, ut dicitur, loquuntur, semen quoddam crudum, & imperfectum intra se generant, & ab ipsa prælentia in Venerem accenduntur, unde in maribus Perlingent frequentior, & si cum convenienter, eadem illud semen, vel serosum quandam, viscerum virem semini genitorem continet; in feminis autem genitalia tumefiunt, & grasseptentrione, quod general revelatione in mulibus respondet, tradantur et mittitur in ipsi a puellis ad [illegible] ipsos circum emissionem, usque ipsi in ante tempus ad conatum secundum habebat, [illegible] gravitate post; tum ad generationem verum ac perfectum, concordemque utrumque semen requiritur, & ea de causa, [illegible] ad generandi incipi indiget mas maximo ab eo completum, frequentia DD opinionem communis valde, ut refert Sanchez de Matrimon. lib. 7. disp. 105. quæst. 2. n. 14 licet ipse contra hanc opinionem sequatur, quæ magis tal ora concors videtur, quia licet impuberes veram semen non habeant, ne ob id generatis sint, habent tamen potentiam disponendam ad contrahendum verum semen & filium procreandas. Voco Impuberes pro nunc eos, qui nondum Pubertati sint, & duodecimo anno majores, ante prima terminum nonnumquam probabiliter habeat terminum, & multa magis generandi, quæ non nisi pro ætatem majorem completa est, ut magni omnes, non obstantibus quibusdam exemplis particularium, referentibus non solum per modicum tempus, ut pro annum ante terminum præcedentem Pubertatem, nonnullos, & ea esse & generale, sed etiam per annos [illegible] a fide digni Auctoribus habeamus, Pueros nonnullos decimo, vel nono, atque etiam octavo ætatis anno copulam carnalem exercuisse, & filios procreasse, quorum plurimum casus referunt tam Canonistæ quam Juris Civilis Professores præcipuorum, post Hostiensem, Pinnell. de sponsi. & Matrim. conclus. 4. num. 3. per totum, Tiraquell. de Leg. Connub. lib. 6. num. 7. & ex Medicis plura recollegit Schenck Obs. Medic. lib. 4. Tit. de Conceptione, quam ad hanc ipsam rem cum aliis addidit lib. 1. hujus Quæstionum, Tit. 1. quæst. 4. num. 18. Verumtamen communiter, & in cæteris omnibus ea unde & generandi impedimentum ante duodecimum annum semper adesse, & nullo modo, nisi per majorem ætatem amovibile determinandum est, quod Medicus est persuasissimum, & conveniunt Jurisconsulti; Sanchez Tract. 30. 1 num. Barbosa lat. Tabaris, num. 4 d. disputat. impub. Rota coram Cerrutio decis. 89. num. 12.

Unde non nisi ætate quam duodecim annorum in Mare & quatuordecim in Muliere requirimus, et contractum matrimonium sit validum, Rota in Tamen Matrimonii (d.) coram Prata, num. 3 et seq. At vero impedimentum generandi in Mare antedictum quatenus annum auferri non posse certum est, quia non sunt prædictum terminum semen generare, ut tum Hippocrates [illegible] de Genitur. in Princ. sentiunt omnes DD in sententia potius asserunt impedimentum reperitur usque ad duodecimum annum, ex retentionibus, verum differendum etiam per [illegible], & per [illegible], nonnullus tenere admonitur, sed [illegible] impotentiam eorum est, ut quæ ad duodecimum datum, quibus feminis menstrua [illegible], ut idem dicit Hippocrates, ut generare feminam ante menstruam purgationem est omnino impossibile. Recte igitur dictum ab aliquibus DD [illegible], Matrimonium nunquam prædictos terminum contrahentium Matrimonium, [illegible] falsa, ut Sanch. de Desp. Impub. Boet decis. 11. num. 37. [illegible], quæ [illegible], & contrahentes ante prædictos terminum esse habiles ad copulandum, & generandum, et sic eorum Matrimonium contractum esse validum [illegible] dict. lib. II 2. de Desponst. Imp. Covarruvias de sponsal. part. 2. c. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104 n. 1 et seq. Et Episcopi posse dispensare, quod, etiam si essent sponsi impuberes, Matrimonium copularentur, cum [illegible] lucri remissa [illegible], ac [illegible] in impuberibus [illegible] et nondum, Barbosa de Potest. Episc. alleg. 33. num. 7. quorum determinationem possit eum Matrimonium ratum fieri, habita ratione habilitatis corporis, temperamenti, regionis, [illegible], ut tradit inter, alios neque, de quibus hanc Sanchez, ubi supra, num. 23.

Cæterum quemadmodum in quolibet morum [illegible] ob [illegible] maturitate [illegible] in aliquibus, sicut de [illegible], quam [illegible] in aliis, ut [illegible] est, [illegible], & generaret [illegible], ut sequentibus [illegible], tum [illegible] sunt, qui per [illegible], aut [illegible], & [illegible] prædictos terminos [illegible] ad coitum, & multo magis ad generationem [illegible], nec ipsi post [illegible]. Si de Maribus termini [illegible], habiles ad [illegible], tempus [illegible] quod plenam pubertatem vocatur, nam [illegible] decimo quarto plenam pubertatem attingere dicuntur, unde jure optimo, quandoquidem hic, qui Matrimonium in primam [illegible] contraxerunt, apparent impotentia [illegible], decisum est ex plurimorum DD sententia, expectandum esse plenam Pubertatem, eoque [illegible] [illegible] impotentiam ad dirimendum Matrimonium, ut plenissime probat Sanchez de Matrimon. lib. 7. disp. 103. num. [illegible]. Hic tamen [illegible] quod, qui [illegible] pubescunt, [illegible] naturalis, quod innuere [illegible] Sanchez ibidem quæst. 2. num. 18. & prudenter quidem, nam [illegible] signa temperamenti frigidi apud Medicos [illegible] tarda pubescentia, itaque [illegible] conjecturam hæc pubescentiæ tardiore [illegible], [illegible] viro, [illegible] Matrimonium decimo octavo anno, ut [illegible] impotens ad coeundum, [illegible] [illegible] concurrentibus, [illegible] esset manifestum, de naturali frigiditate [illegible] fieri posset, ejusque respectu [illegible], nulla respectiva tempore [illegible]. Rota decis. 699. numer. part. 1. Recen. & decis. [illegible] numer. 2. part. 7. Recentior. & decis. 75. num. 1. [illegible] Crassin. Farinacii & Tampius. Matrimonii 10. Decembris 1619 coram Cerrinio. Quam jam apparent manifesta [illegible] naturalem [illegible], quibus [illegible], impedimentum [illegible] posset referri ad [illegible], cum [illegible] magis [illegible], sed ad ipsam [illegible] frigiditatem, [illegible] magis proxima est, & [illegible] non [illegible] perceptibiles [illegible] naturalis non [illegible] alio modo amovibilem, unde fit, ut [illegible]-
6
7

dimnorum sit sine remedio, maximè locum in posteriorem tempus dimittitur ad lenitentiam ferendum; quia si quod in aliis hominibus succedit decimo secundo anno (nempe in Veneream excedi) quod si, cum possunt Puberes fiunt, in his in decimo quinto quidem succedit, omninò signum manifestum est naturalis frigiditatis, quod multo magis urgeret, si nulla pubertatis signa, aut saltem pubertatis rudimenta post prædictum terminum apparerent. Ergò suppono, quòd illi, qui tam serò pubescerent, id fieret vigesimo primo anno, deberent tamen in decimo sexto saltem rudimenta quædam Pubertatis quæ in illis tandem apparent, ut sunt stimuli ad venerem, genitalis erectio, pili in pube, & in aliis magnis partibus, quibus non apparentibus, cum præterito decimo octavo anno, res jam conclamata est, & de frigiditate naturali lenienter ferri potest, rejecta omni Maleficii, si quæ adesse possit, suspicione.

Sed jam de impedimento coeundi, ob majorem ætatem verba facienda, de quo etiam, *lib. 2. tit. 1 quæst 2. num. 13 & sequentibus*, aliqua dixi. Certum autem est, Impedimentum hujusmodi aetati, aut serius advenire naturaliter, pro ipsorum hominum temperamentis, nam senes magis, aut minus validi sunt, citiùs, aut seriùs, & ad coeundum, & ad generandum apti, aut inepti fiunt. Relictis tamen casibus quibusdam, rarioribusque eventibus coitum, qui terminum terminus coeundi, & generandi excedunt, de
8 quibus, hoc etiam, nam ad majorem sum, certè Impedimentum generandi sexagesimo quinto, & ad summum septuagesimo; coeundi septuagesimo, aut ad summum septuagesimo quinto advenire determinandum, in bene quidem sicut ex hujusmodi ætate in viro inhabilitatem ad coeundum dixit Rota, *in Romana Invaliditatis Matrimonii 1606. coram Tesis* num. 3 ac Summo sum factum videmus, impedimentum generandi maturius advenire semerum, quàm impedimentum coeundi, quod post prædictum terminum sexaginta quinque, aut septuaginta annorum, licet semen viri generent, quod illos ad coitum utcunque possit, tamen fluidum, aqueum, crudum, & omninò inconcoctum est, calore jam deficiente, ita ut ad generationem ullo modo sufficiat. Certum ergò ne hac potentia generandi, licet duret potentia coeundi, quæ tamen & multò debilior est, quam in succulentiori ætate, & in dies magis, magisque diminuitur, quousque tandem omninò extinguitur, neque ullo amplius auxilio reparari possit, hinc est, quod quemadmodum Judex [licet ejus
9 arbitrio relinquatur determinare, an quis sanus dicendus sit, necne] non habet hoc arbitrium quemcumque negare de septuagenario. *Menoch. de Arbitrar. cas. 59. à numer. 1 & numer. 4 vers. secunda conclusio, & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 46. num. 15 Farinac. Tract. crimin. quæst. 76. num. 15* ita ubi ageretur, an qui impotens ad coitum esset, aut ad generationem, nimis hæsitatio cessaret post annum septuagesimum, aut septuagesimum quintum, quod tamen secundum plurimùm, & in pluribus haberet veritatem, unde fortè inveteroi Septuagenarii sui majore ætate probari, in eiis potentiam, aut multam potentiam contrahi, ut dixi alias, *lib. 3 tit. 1 quæst. 1 num. 15* Verum enim verò terminus hic omnium longissimus est, & ad illum usque potuit Vir pretium potentiæ ad coeundum, qui tamen multis ex causis abbreviari possit, nam enim jam sexagesimo majorem plurimis morbis fiot obnoxii, quò enim etiam in omnibus attributis magnis, scilicetque morbis secundum malestatis nativum calorem insigniter in ipsis labefactari, diminui contingat, inde fit, ut ea impotentia ab etiam majori naturalitet proveniente multo maturius adveniat, quamobrem quandocunque de impotentia hujusmodi judicium ferendum sit, omnino videndum, an aliqua causa ad genus in superioribus ætatibus, & maximè in proxima recepserit, quæ colorem naturalem diminuendo, potuerit aliis, quam par esset, per etiam impotentiam coeundi accelerare, sed in his latius ut sup; pro nunc illud tantum addam, hujusmodi coeundi, & generandi impotentiam à majori ætate provenientem maximè in ea accelerari, quam in juniori ætate, & ante debitum tempus immodica Venere uti consueverunt, nullus in ea moderatione servata, imò, ut notat Fortunatus Fidel. *lib. 3 de Relat. Med. sect.*
1 fuit in puellis, quæ nimis cito nuptui traditæ conceperunt, quæ post primum partum impostorum sterilitas renduntur, rationibus, de quibus illis, verum in Maribus & fæminis, & fiunt incommodè accelerata Venere cum nimis citò, & turpiter palam omninò est, inter quæ incommodum illud maximè se prodit verum continuum est, quod ad eundem Vene- 10 rem nimium pertinet, neque, ut dixi, citissimè in coitu desinunt, & multo citius genituræ desistunt quod toda aven in uterum est, quam ovarium adhuc in suo primo augmento maximè debilitatur, & ipsæ partes semini procreando destinatæ ex hoc plurimum debilitantur, ita ut afficiantur senes seminis semine conficiendo non sufficiant, imò quod coitum quidem, quæ tantò magis veritati respondent, si puer puellæ tenerioris ætatis conjungatur, quæ prima quod cum tantùm Virgine valdè debili- 11 tat, Savonar. in *Practic. Magn. tractat. sexto, capite vigesimo, rub. vigesima secund. versicul pro quinto*, Vid. Tiracquel. *libro undecimo de leg. conn. Partecul. hum. cap. ultim. capite septimo*, quantò virgo tenerior est, tantò magis debilitat, cum multò major labor impendatur in coeundo, quantò magis tenella virgo est, & major fiat spirituum dissipatio in Mare ob nimium attractionem ...actionem pro delectatione in afficta in coitu percepta; num ergò nimium hoc debilitatæ genitales partes in Mare, sic, ut in posterum naturales ubus diminuantur, unde afficiantur serò ætate facta coeundi succedit in plurimum impotentia.

SUMMARIUM.

1 *Frigidi qui dicantur.*
2 *Impotentes dicuntur, qui coire non possunt, non qui non possunt generare.*
3 *Frigidum viri, est frigidum uteri.*
4 *Ad Matrimonii validitatem non requiritur potentia generandi, sed tan tum potentia coeundi.*
5 *Quæ conditiones requirantur in coitu, ut Vir frigidus dicatur.*
6 *Matrimonium quando dilatò dirimatur.*
7 *Triennium tempus traditum pro Matrimonii dissolutione vel prolongandum, vel abbreviandum.*
8 *Frigiditas naturalis sit, an accidentalis, in quibus cognosci possit.*
9 *Frigiditas accidentalis quomodo cognoscatur, curabilis sit, necne.*
10 *Secunda species frigiditatis.*
11 *Tertia species.*
12 *Quarta species.*
13 *In feminis eadem frigiditatis species observantur.*
14 *Ad validitatem Matrimonii non sufficit copula carnalis, sed requiritur seminis emissio.*
15 *Eunuchus qui generat semen, & generans semen non est Eunuchus.*
16 *Matrimonium non dicitur consummatum, nisi vir semen intra vas effundat.*
17 *Virum semen non effundentes an contrahere possint Matrimonium, & an contractum teneat.*
18 *Quibus modis cognitum est inter frigidos consummandi.*
19 *Qui fures, vel annosum, vel factum coeuntes reddunt quæ cause habendi.*
20 *Qui in coitu non possunt emittere semen, sed emittunt in somnis, vel aliàs, in quo censu habendi.*
21 *Semifrigidi qui, & quid de illis sentiendum.*
22 *Maleficium triplex.*

27 *Maleficium significatur per absentiam figurarum, quæ frigiditatem arguebantur.*
28 *Constellatio malefici ob absentiam figurarum frigiditatis non est certa.*
29 *Constellatio maleficii desumpta ex frustratione omnium naturalium non est certa.*
30 *Remedia non adjuvantia; remedia sunt inutilia.*
31 *Constellatio Maleficii quomodo adsit certior.*
32 *Alia certior constellatio Maleficii.*
33 *Demones in maleficiis evitantur, ut frequentissime perinde occasionem homines habeant.*
30 *Maleficium duplex Naturale & Demoniacum.*

QUÆSTIO II.

De impedimento coitus ob frigiditatem & maleficium.

1 Frigidi in sua propria acceptione dicuntur, qui ob patentem genitalium quantum ob imbecillitatem naturi calori producuntur ad coitum in utero habiles sunt impotentes: nativus enim calor nusquam magis quam in femine sedi habet, ut dicebat Hollerius *lib. 6. Aphor. 61. in Schol.* Ita acceptum hoc frigidi nomen apud utrosque Jurisperitos, ut patet ex *Titulis de Frigidis & Malefic. lib. 4. Decretal.* & alibi passim: unde mirari satis non possum inter nostros Medicos, Rodericum à Castro, qui *lib. 3. de morb. mulier. capite [illegible] in Schol.* in ipso principio dixerit, Qui generare nequeunt, Impotentes dicuntur: cum ad coitum omnem valiturem sic; qui enim generare nequeunt, dicuntur steriles; qui autem nequeunt coire, in communi modo
2 loquendi, dicuntur Impotentes, & si quidem vitium à natura sit, Frigidi: Malefici magis unitem mutui sint, ut notant alii, *lib. 3. harum Quæstionum titul. 1. quæst. 5. numer. 18.* quòd illi Jurisconsultos, seu potius Legislatores nonnullae viderint, ex eo, quod determinaverint, Maleficiatos post dissolutionem primi Matrimonii posse contrahere cum alia: frigidos vero nequaquam:
3 ea autem ratione motas fuisse Leges dicit, quia frigidus uni, est frigidus aliis, hanc enim illa rationem impugnat, dicens: quòd cum frigidus cum una possit non esse frigidus cum alia (malè quippe frigidi nomen pro impotente ad generandum) sui sibi potens ad generandum, si mulieri coniungitur contraria temperaturæ, non benè determinabunt ipsæ Leges, quòd non possit frigidus, dissoluto matrimonio, de novo contrahere cum alia. Sed non advertit (& mirror hominem doctum in re tam clara caecutivisse) non idem esse, frigidum hominem esse, & sterilem; quod benè norunt Leges; unde quando jubent, matrimonii separari ob impotentiam, non intelligunt de Impotentia generandi, sed de Impotentia coeundi, quia qui ob naturalem frigiditatem laborant, frigidi dicuntur, non verò qui generare non possunt, qui nunquam, nec etiam impropriè frigidi vocantur, sed steriles: unde apparet, Rodericum accepisse *frigidi* nomen pro homine temperaturæ frigidæ, malè intelligens frigidi acceptionem apud Jurisconsultos, apud quos
4 ad Matrimonii validitatem non requiritur potentia generandi, sed coeundi, per coitum enim Viri, & uxor fiant una caro, itaque eo, quòd sequi debeat generatio, quæ omninò non est necessaria ad validitatem Matrimonii, ut ex communi usu, & opinione post alios probat Sanchez de *Matrimonio, lib. 7. disputat. 92. numer. [illegible]* At sibi coitus impotentia adsit, matrimonium ut invalidum determinat. Ergo non benè accepit Rodericum *frigidi* nomen, cum voluit, frigidum propriè dici hominem temperaturæ frigidæ, & impotentem ad generationem: cujus erroris etiam notandus venit Nicol. Nancel. *in Analog. Microcosm. ad Macroc. lib. septimo Problem. 6.* dum frigidos impotentes ad generandum esse vult, & talis a Canonistis appellari frigidos, cum apud Canones, & Canonistas, imò, inquam, apud alios Medicos, quoque *frigidi* nomen illi simpliciter applicetur, qui ob igneratum genitalium, ut aliis, coire non possunt. Bernardus Gordon *in Lib. part. 7. capit. 2.* Valesc. Tarent. *lib. 6. Philon. cap. 2.* Cardan. *lib. 2. de venen. capit. 7.* Daniel Sennertus, *Pract. lib. 3. part. 9. section. 2. cap. 2.* Quòd sit tantum verum est, ut, etiam si aeu ob vehementium calorum fieret ad coitum quoque modo impotens, non sicuti ut ex frigidi datur causam dissolvendi matrimonium, ut ex Divo Thoma, Sanchez *de Matrimonio, loco citato, numer. [illegible]* Quòd autem frigiditas hujusmodi proveniat à nimis excedente calore dari possit, licet non sit omnibus persuasum Medicis, tamen non videtur praeter omnem rationem asseverari posse: cum plerique alii morbi frigidi ab excedenti calore originem habere possint, ut Paralysis, Lienteria, Hydrops, & alii, attestantibus Hippocrat. *lib. 1. morb. pop. section. 2. num. 25.* & ex Galen. *lib. 3. de sympt. causis cap. 4.* Unde non video, cur Daniel Sennertus *lib. 3. Practic. part. 9. section. 2. cap. 2.* negaverit, calidam intemperiem, si excedat, posse refrigerare testes, & lenem universum. Illud certum est in iis, qui à morbis calidissimis, ut sunt ardentes febres, vexantur, ob extinctionem caloris nativi partium genitalium, utrumque calore dehabitum, & seminis procreationem, ut Practici testantur, Joannes Schenck. *lib. 1. de febr.* & alii; an non similiter videmus ex usu vini meracioris, quod calidissimum est, evitari frigidos morbos? Galen. *in lib. de caus. procat. [illegible]*

Caeterum quæ ad coitum naturalem esse requiruntur, ad quem nempe sequi possit generatio, ut unanimiter omnes Medici docent, eveniat, ut ob ubi una, vel pluribus earum conditionum vir deficiat, frigidus dicitur. Sunt enim tres illæ conditiones ad coitum requisitæ, membri genitalis erectio, usque ad operis consummationem, nempe ad 5 seminis emissionem perducendi, Ipsius membri intromissio debita in vas feminæum, & seminis ejaculatio in ipsum uterum. Nonnulli igitur ab una, aut altera, aut aliquantulum harum trium conditionum deficiunt, unde plures frigidorum classes constitui debent, cum alii qui ne membri quidem erectionem habent, nullo modo possunt mulieribus commisceri, & hi in duplici sunt differentia, cum vel semen, etiam flaccido existente membro, prope ipsum excretum [illegible], vel nullo modo seminant, & hi ultimo loco commemorati sunt, de quibus Avicenna dixerat *[illegible]* mentionem habens, dicens, *Quidam sunt [illegible]* *sunt, debiles [illegible], imberbes, effeminati,* utpote in nuce illo debiliorem, seu liberalis ante veneream per tempus ullum erunt, sed omni hujusmodi sensu orbati, genitales partes veluti emortuas habent, ita ut si contingat in eorum frigidum immitti, nullo modo contrahunt ut notaru Avicenna *Fen. 20. tractat. 1.* Albohemerus *[illegible] tract. 11. c. 6.* Gattonius *in lib. partical. 7. cap. 1.* Valesc. *lib. 6. Philon. 1.* Pedemont. *Tract. [illegible] 3. practic. 4. sect. 1. 1. 17.* Savonarol. *[illegible], Tractat. Magn. tract. 6. 1.* cap. 20. cujusque rei causam reddit Joan. Bened. Sinibald. *lib. [illegible] Geneanthrop. tract. 1. capit. 10.* Hi ergò inter omnes summo jure frigidorum nomen merentur, quem non aliam ullam ob causam, quàm ob corporis totius, & inter omnes corporis partes, genitalium frigiditatem adhuc, quæ tamen, omninò, insufficientes sunt; quod quæcumque à Natura proveniat, vel ab ætate majori, & præsertim, ut à Decrepitate, absque ullo remedio est; unde per 6 eam impotentiam quandocumque de ea per certa signa manifestissime constet, illicò matrimonium dissolutur, Rota *in Rom. Invaliditatis Matrimonii 1608. coram Pirovano [illegible]* in neque decessit ut cohabitatione triennale, eadem Rota in *Florent. matrim. 1585. coram Seraphino numer. 1.* Et aliis ex Canonistarum Decretis firmatum est, apud quos Jurisconsulti observare possunt multos hujusmodi casus in terminis decisos, & nos ipsi Medici similes

calor fi udicter decifus habemus quod Felicem Plat. ter *lib. 1 Obf. tit. de Affectu Venus def.* in quibus Judi. ces utrentes iplius Felicis ereiftemonibus, illud Ma. trimonium diremendum eiffe decrevimus. Illud tamen hic adnotandum, quod licet hæc impotentia in eiusmodi caso, nempe ubi à Natura fit, etiam ætate senili fit incurabilis, tamen semper major ipse coeundi posset tiae remotione, fi ab ætate esset, quàm fi esset à Natura, quia vatis naturalis commodi magis possent ac in furu decipere posset, ac denique per remedia efficaciora ipsorum, ac saltem sufficient tamen, cum uterum cum uxore congredi, maximè fi cum Virgine res non esset agenda.

Verùm quando impotentia pendeat ab accidente eveniat, tunc non semper est incurabilis, sed habet locum congressum menemem intercedens cumtotalem difficultatem, & in hoc casu non sepetetur mo-

7 tum omnium, sed expectatur triennium, quem terminum prorogandum censuimus inter Medicos Rotam à Castr. *lata majore ætate*, nulla hujus prorogationis ecc ofte ratea, cùm contra Canonistæ el-qui, ut Hostiens. *lib. 4 summ. rubr. de frigid. & malef.* num. 10. illud magnopere astringunt; & multi quidem Triennii terminum longius potius quam brevius esse tradent, utpote impedimentum quod tanto spatio, cur ad summum per spatium bienuii veniendo, & operam danda, ut matrimonium pro viribus congregem consummetur, removeri non potest, unquam ee mea sententia removeri poterit, dato tamen quod hoc spatium in ætate que corpore à plena pubertate, nempe in tam à decimo octavo, in mulere à decimo quarto tunc incipiat numerari; nam impotentia frigide, ob quam vir reddatur impotens ad coeundum, si unquam cessit post plenam Pubertatem, jam habetur fit, & naturalis censendi, nulla fiere in ea veritate præstante plena pubertate, nec cessante et impotentia, dicò; ac non mul o post, ut per menstruum, cur biennii spatium, cur triennii ad summum deberet judicari naturale, tamen ex abundanti, & ut tutò procedatur, possit ad annum prolongari; nem & biennium justo diutrimen terminum.

8 Sed circumscripta hac unnol spatii, vel biennii expectatione, unde haberi potest hujusmodi impedimenta à Natura esse, vel contendenti non difficile id quidem cognitu est, nam constructio corporis nullam ostendit frigiditatis signum, & ut uno verbo omnia complectar, omni modo ablentiu ad consentaneum signorum, quæ frigiditatem attestantur, de quibus aliàs abunde actum, Italissimè nos perducit in cognitionem impotentiæ accidentalis, quam tandem ab omni dubio liberam tibi, si constet

9 de potentia ante eo tempore præcessisse, & ad certitudinem eandem cognitionis confirmatur, si de eo quo præcessit morbo ad corpus refrigerandum habilis certo sed ea habemus, tunc enim facile detorminare licebit, impotentiam esse accidentalem, quam, ut curabilis sit, autem, docere poteft ipsa præcessi morbi natura, patientis ætas, & corporis constitutio, nam ætas adhuc vegeta, constitutio corporis laudabilis, & morbi qualitas, qui nec eo tum numero non longo, qui genitalium vigorem & venereo um potentiam ex sui natura eberare vel in totum, vel magna ex parte, curabile impedimentum denotent, contrarius vero incurabile. Qui autem illi non hi sint, qui homines in posterum reddant ad Venerem omninò impotentes, dicere, cum de impedimento copulæ eumnches verba faceret.

10 Interim de aliis frigiditatis speciebus verba faciamus; dicimus ergò bene primam frigiditatis speciem esse inter omnes maximè notabilem, quam sequuntur illa, inqua nulla erectio fit, ut membrum dictu, & quæ ad opus non sufficiat, & cum quo semen, & quæ semel in, effluunt mollia, cut modum voluptatis, & qui talis patiuntur habent, quoddam corpora vernalis desiderium, non magnum, & quando semen emittunt (quod tamen fluidum, & aquosum est, & frigidum persentitur, cut non omnino calidum, neque ullo odore fœtens) effectum tamen coire existendum non modò non secretae durum, ut semen ejaculetur, sed magis flaccescit, & emortitur. De hujus speciei frigidis Constantius in libell. de coitu apud Reverium de Reverill. consil. 51. Matthæus de Grad. in cons. 5. Marcell. Donat. lib. 4 Histor. Med. mirab. capit. 18. Procedunt hæc ex genitalium, & nervorum debilitate, & magna emissa, & partium frigiditate, non tamen tot intensè, ut in prima specie, nec tamen remediabilis ullo modo est, si à Natura fit, & si ab accidenti eodem modo curabilis, cut sanabilis, ut superius dictum.

Proximè ab his sequuntur, qui & quondam typo 11 tamen ad coitum moventur, & virgam erigunt, sed cum coire cœperint ipso actu, & erectionem ad, et ipsum, primoque in limine semen effundunt, absque ulla penis intromissione, hoc etiam vitium non nisi ex frigiditate fit, nec semper eodem modo evenit, quandoque enim continuum eliquendo habet, cùm ex nimio calore, & excedenti stimulo ad semen maturius excernendum cogantur, vel ex nimia laxitate, & debilitate partium cum frigida & humida earum intemperie, illud ad debitum tempus retinere non possint. In primo casu membrum rigidum, ac satis semperque erectum apparet, & in erectione eritu omnino semine perdurat, ut in cæteris hominibus accidit semen calidum eo tamen perfectum, & licet quantitate non excedat, est tamen qualitate laudabile, & odore ingrati. In secundo casu penis in ipsa seminis emissione flaccescit, liquidum, nec ullo sensu calidum perfectum, quantitas est multum, sed tenue, et fluidum, odore nullo. Differunt hi ab illis, qui in secunda specie reponuntur, ob majorem membri, & magis durabilem erectionem, & ob majorem seminis copiam, & fortè non item malam qualitatem. Modò, primus casus remediabilis est quocunque modo, & in quacunque ætate evenerit, ac verè tales inter frigidos connumerentur, cùm potiùs à calore patiantur, quàm à frigiditate. Unde Rota in alias *decis. Taurinens. Dissolutionis, Matrimonii* numer. 8 tales non esse frigidos statuit. Posterior, si à Natura sit, remedium item, si ab accidenti potest aliquando remedium habere, aliàs verò non, ut in similibus supra annotamus, & diluciditer ostendemus, cùm de impedimento copulæ ex membri verba fiunt.

Præmonitulis succedunt, qui virgæ erectionem 12 sufficientem habent, & proinde possunt quidem clausi lâ molibus, coitum exercentes, sed quamquam su accomodare, semen emittere non possunt. De his Arnoldus de Villan. *lib. 1 Breviar. capit. 34.* & unus illum Constantin. *item libell. de coitu*, ex quo Raverr. *consil. 51.* cum aliis veteribus Medicis, ex quibus non prætereundi Rasis, & Avicenn. et Marcell. Donat. relatio *lib. 4 hist. Med. mirab. cap. 18.* & nonnullas observationes refert Schenck. *lib. observ. tit. de coitu*, extatque insuper historia apud Zacutum Lusitanum *lib. 2. Pract. admir. observ. 114.* ut & de iisdem inter Canonistas Hostiens. *in citato titulo de frigid. & malef. numer. 13.* Abb. *lib. 4. Decretal. titul. eod. super 2. num. 11.* Sanchez. *lib. 7. de Matrimon. disp. 93 numer. 7.* Mittitur utrem sum in Medicis Felicem Platter *lib. 1 titul. de ast. Venus defect. observ.* dicentem, naturaliter accidisse nimirum posse, ut ubi membrum virile attollitur, situ præcedenti Veneris stimulo, que cùm à femine in musis genitalibus pruriente, easque ad excretionem prurientem trahitur, non posse eos, si congrediantur, semen non emittere; nam hanc Platter, viri ultoque doctissimi, opinio sufficienti convincitur experientia, & nostro tractat jam adductis, quibus rationem etiam adjicere placet, & est, quia erectio non fit ab ipso spermatu, sed à Statu spirituoso, ex non videmus tentrimos pueliun membrum erigere, qui tamen semen non generent? Et Eunuchos quis nescit & virgere, & coitum validè exercere, & tamen semen neque habere neque effundere? Profectò

non

non alium ab causam impudicissimæ Romanæ Eunuchis sese mervuias tradebant, nisi quod ea illis non erat periculum, ut comparerent, quæ famosæ carent, quod Juven. Sat. 6. illis exprobrat his carminibus:

Sunt quas Eunuchi imbelles, & mollia semper
Oscula delectant, & desperatio barbæ,
Et quod abortivo non est opus.

Unde etiam illud Martial. lib. Epig. numero in Gelliam:

Cur tantum Eunuchos habeat tua Gellia quæris?
Pædicare, volo futui Gellia, non parere.

Et illud Almono lib. 10. num. 91.

Cum Eunuchum habet Almo, nec erigit ipse,
Et queritur, pariat quod sua Pollia nihil.

Itaque possibile omnino est, virum erigere, & coitum exercere, & intra semen non effundere, neque ulla modo habere; unde male ea mea sententia judicium tulerunt, laudante eodem Pinelli, Judices illi, qui in casu ob ea narrato copulam uxori semen non emittente dixerunt, contractum ab eo matrimonium tenere.

13 Omnes porro frigiditatis supranominatæ species in senibus observantur, non omnes quidem in omnibus, sed in aliquibus aliquæ; sunt enim ex senibus, qui neque erigere, nec semen emittere possunt, sunt & qui erigunt, sed in erectione non perdurant, semen cum modica voluptate foecunda penè effundentes. Sunt & qui sufficientem stimulum ad Venerem exercendam habent, attamen membrum illum incassum erectum, manens tum, ut semen non emittere, magis tamen, cum potentes alia ratione operam perficere: hinc ita tam ex senibus, quam in aliis sunt natura frigidis numerantur, quia licet eundem interdum, & in nonnullis durandem spiritus ad membra erectionem, materia seminalis deficit, ob aliquam præcipuam partium, aut ob nativam frigiditatem, atque illam quidem accedentem; & hoc ipsum vitium ultimo loco commemoratum, si a Natura situm palam innuunt, calore in uxorem propensione, forensi aliquod remedium, illam non sine difficultate admittet, sed post tempora tamen augmentum si prolavetur, extra nunquam spem sanationis erit. Quod si ab accidenti provenerit, nunc non curabilis, animabilis vitia exstiterit, pro afflictione alterata qualitate & gravitate, propter simul his assidue dictum, ut dicendum suo tempore ita. Admittamus autem, quod sint hoc vitium, nempe coitum exercere absque seminis emissione, proprium sit Eunuchorum, quibus ambo testes excisi sunt, ob eorundem testium defectum, ob quem unicum calor insignior debilitatus, semen generare non potest, tamen non idem est cum hoc, de quo sermonem habemus, nam in hoc casu præsupponimus virum testibus non solum ducat, sed nullo eorum defectu laborare, qui in conspectum se prodat; itaque licet Eunuchis ob ablationem testium, impedimentum nempe patens, matrimonium contrahere non permittatur, tamen hic, de quibus loquimur, cum impedimentum patens non sit, non denegatur; at hæ enumeranda non aliter, quam Eunuchi, si uniuntur,

14 tunt, invalide contrahunt; quia ad Matrimonii validitatem non sufficit copula carnalis, sed requiritur ut vera seminis emissio, aliàs enim Eunuchi quoque erigentes, & Venerem exercentes, vel ille contrahere, quod nullo modo verum est. Et miserandum est, quod aliqua apud Sanchez de matrimon. lib. 7. in disp. 92. numer. 18. dicebant, Eunuchorum nimium verum semen emittentem non esse non

15 Nemme inhabilem ad matrimonium: nam eo ipso, quod homo est Eunuchus, non potest generare verum semen; nam si semen verum generat Eunuchus esse non potest: unde falsum, & inania eorum Auctorum hypothesis, at ipse Sanchez addidit. In tantum autem necessaria est emissio seminis ea parte vim intra vas ad Matrimonii validitatem, ut nunquam dici possit matrimonium consummatum, etiam si vir penetraverit claustra muliebria, nisi semen intra vas effundat, Sanchez de Matrimon. lib. 2. disp. 21. n. 5. & lib. 7. disp. 92. num. 6. quia postquam plures Doctores per ipsam relationem necessarium esse ad Matrimonii valorem, quod, & unus affirmatur, cum enim, quod non semper simplicem copulam naturalem, sed per copulam aptam ad generationem, quæ non potest fieri absque eo, quod virile semen intra vas muliebre effundatur, ut prosequitur idem Sanchez ib. Recte igitur Gom. Cellius Eleg. de Venere canit:

Hæc geminos tanto vinculo fœdere mentem,
Unum ut faciat corporis esse duos.

Cum igitur hujusmodi viri coeuntes, & non seminantes non possint dici Matrimonium consummare, videntur absque dubio habere impedimentum sufficiens, cujus causa Matrimonium dirimi debeat, procedendum quo videtur cum his, ut cum aliis frigidis, distinguendo frigiditatem hanc, in eam, quæ a Natura est, & in eam, quæ ab accidente. Ad quid autem in curatione, qua scienti non omnem semen, distinguerit Virginum, Pessimum remissiorem in uterum, & lacerationem vasorum, ob illarum damnum, cum jam pro Virgine dari nequeant non possint, Jurisconsulti, ut præcipue Canonistæ determinabunt, nam de hoc nihil pertinet ad nos pronunciare.

Denique in hoc numero quidem etiam recensenda, qui & erigunt, & coitum exercent, & semen quidem emittunt, non tamen verum, sed quidam quandam materiam, paucam, & aquosam, ac nullius odoris, & ad generationem prorsus ineptam. In his non reperitur tamen frigiditatis intemperies, ut in prænominatis, ob eandem tamen ipsam frigiditatem semen concoquere, & ad perfectionem adducere non possunt, idque vel ob frigiditatem, vel debilitatem caloris partium principum, vel ob paupertatem quidem caloris partium spermaticarum, & quandocunque hujusmodi intemperies, quarumcunque partium sit, a Natura est, difficillime, aut potius nullo modo recipit curationem, & si quam curationem tamen admitteret, hoc fieret in ætatibus validioribus, nam in provectioribus nulla sanationis spes videsse potest, nimirum datur autem semper tamen hoc unum in iis, in quibus innuunt adhuc aliqua spes sanationis, si ea intemperies esset ex nutritiis partibus, quam si plurium, & longe faciliter Hepatis, quam Cordis, & facilius Cordis, quam Cerebri, & facilius Testium, quem cæterarum partium; hinc igitur, quamvis adeo pateat ad lausum, a Canonistis non magis sciunt, num ma-

16 n de hujusmodi sperare possit, an valide matrimonium contrahant, & an contractum maneat, ac si secundum Canonistas hæc debeat sustineri, non apparente alio impedimento, nec ullo corporis, ut principum genitalium, quod is sit, ex quo meminisse aliqui possit, tales viros non posse generare verum semen, & connubium matrimonium ponunt, & contractum tenebunt, licet enim supponat viri non generare verum semen, hoc in probabilo non est, & in dubio unusquisque præsumitur potens ad generandum (unde etiam verum semen generans,) nisi probetur contrarium. Menoch. de Præsumpt. lib. 6 præsumpt. 90 num. 1. Ubi tamen dicitur Eunuchus, quis & erigeret, & Venerem exerceret, & semen emitteret, hic illi nunquam sufficeret ad contrahendum validum matrimonium, quia patet illum, ob carentiam testium, non posse generare verum semen.

Ambiguitatem porro occasionem præbent duo alia seminum genera, utrum nempe frigidum conjungendis sint, personis scilicet iis, quibus Coitus insolitus est, secundum eorum, qui Venerem quidem exercent, emittunt, sed inter coeundum febres, vel nimiam, vel crepitum, & ventositatem emittunt cogantur, post quarum rerum emissionem pœna succedit, & ad coitum ulterius sufficere non possunt, quod in aliquibus fit, & in nonnullis a semine uno eodemque tempore simul cum faecibus, aut urina, aut crepitum excernunt, in alias annum venere insistatur, quibus exstant etiam Hippocrat. lib. 6. Epidem. part. 10. & 20. de quibus etiam Constant. in libell. de coit. Gordon. in lib. part. 7. cap. 2.

Va-

Vales [illegible] *lib. 6. Thelem. cap.* [illegible] Sed & de [illegible] [illegible] Medici locuti sunt, inter quos etiam recensendus Amat. Lusit. *Cur. Med. cent. 6. cur.* [illegible] & [illegible] apud Schenck. *lib. 4. obs. de castr.*, [illegible] quam [illegible] addere potest etiam Martialis *carm. lib. 9. Epigram.* 7[illegible] *in Polycarm.*

12 Cæterum [illegible] qui hac Pentaschalote [illegible] certum est, quod [illegible] modo sæpiuscule [illegible] membrorum, [illegible] resolutionem, [illegible] & erigi non potest, sed veluti emortuum [illegible] cumque [illegible] effectus ex hoc nervea frigiditate sit, [illegible] [illegible] prædictum indicat, [illegible] merito [illegible] [illegible] frigidorum asscribi, sed de hoc [illegible] non [illegible] addam, cum de impotentia eorundem [illegible] verba faciam.

19 [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] desistere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] nisi ob [illegible] debilitatem [illegible] partium genitalium, [illegible] [illegible] partibus, nempe vesicæ [illegible] [illegible] Recti communicatam, unde etiam [illegible] [illegible] relaxatio, & plurimarum [illegible] [illegible] [illegible], ut scribit Francisc. Valles. *in comm. prædict. text. 10. 6. Epidem* [illegible] non mirum [illegible] id genus affectus, [illegible] maxime [illegible] [illegible] ipso tum, [illegible] [illegible], ex imbecillitate caloris, & frigida [illegible] musculos resolute, ut prosequitur Aret. *Cerd. de caus. morb. lib. [illegible] cap. 17.* [illegible] [illegible] [illegible] debebat, [illegible] [illegible] [illegible], quod fit, ob [illegible] partis [illegible] [illegible], [illegible] natura [illegible] [illegible] semen, [illegible] [illegible], sed [illegible] & [illegible] [illegible] abundet, [illegible]. Sed [illegible] [illegible] hæc ob id [illegible], quia Penis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] procedente [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad excretionem [illegible] [illegible], neque ille est vere erectio a Natura ad [illegible] destinata, & ideirco [illegible], qui [illegible] [illegible] membri erectionem patiuntur, non debent [illegible], [illegible] per eam Natura [illegible] ad coitum, quin [illegible] in vasis [illegible] [illegible], vel [illegible], [illegible] signum est [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] emissa, vel [illegible] edito, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] non oporteat, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] Aristot. *sectione 4 Problem. 9* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ob [illegible] [illegible], ob [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] lacte, [illegible] [illegible] [illegible]? Hujusmodi igitur vitio [illegible] [illegible] est, [illegible] frigiditate procedunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut ne [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], permittitur, unde Aristot. *lib. [illegible] de Generat. Animal. cap. [illegible]* dicebat: *Quibus depravata est generatio, aliud interdum [illegible], propterea quod [illegible] [illegible] recedit, quod [illegible] [illegible] semen non posse.* Si ergo hæc vitia [illegible] [illegible] [illegible], curationem quidem non [illegible], [illegible] in [illegible] frigida intemperie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] remedio [illegible] [illegible] [illegible] erunt, cum [illegible] [illegible] & apud Amat. Lusit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud Joan. Schenck ex utroque, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] notum sit, veluti est membri resolutio, de [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quinquagesimum quintum annum, impotentiam [illegible] habet a membri resolutione, [illegible] esse ob eam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] aliquod conveniens tempus [illegible] [illegible], & [illegible] causæ, quod tamen ex mea sententia non deberet extendi ultra [illegible], si enim inter hunc terminum [illegible] [illegible], [illegible] est quod si [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] spatium esse [illegible].

20 Denique non [illegible] [illegible] frigiditatis sit, [illegible] qui in Venere exercenda semen emittere non possint, quod tamen vel in somnis, vel in masturbatione

tione, hoc est [illegible] manu emittunt, qualem [illegible] Aetius [illegible] [illegible], & de quo [illegible] Aetius *Fen. [illegible] tract. [illegible] cap. [illegible]*, & non [illegible] [illegible] Marcell. Donat. *Histor. Med. mirab. lib. 4. cap. [illegible]* qui non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] semen [illegible] [illegible] frigidum? neque & cuilibet medicamentis cum sit [illegible] est, cum [illegible] [illegible] extra omnem spem [illegible], nisi naturalis frigiditas, [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], semper [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cum id clare demonstret, calorem adhuc vigere, [illegible] quod sufficiat ad [illegible] verum semen. Interim [illegible] determinandum a Canonistis esset, [illegible] hoc vitium, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sufficere esset ad dissolutionem Matrimonii, quia si non dicitur matrimonium [illegible] consummari, nisi semen [illegible] [illegible] vas [illegible], certum est, quod in hoc casu non potest dici Matrimonium consummari per seminis emissionem, cum intra [illegible] [illegible] non recipiatur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & matrimonio [illegible] [illegible], & tamen videretur quod hi, cum verum semen generent, & Venerem exerceant, vasa sufficienter penetrent, & possint debito matrimoniali satisfacere, non sint ad matrimonium inhabiles.

Sed non desistam hic adjicere [illegible] [illegible] quoddam Venerem exercendi genus, quod [illegible] [illegible] apud plerosque forte [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] exempli [illegible] [illegible] [illegible], ego quoque ex propria experientia [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible] [illegible] Refert Joan. Schenck *lib. 4. Observ. [illegible] de Coitu, observ. [illegible]* ex Cœlio Rhod. *lib. [illegible] Lect. Antiq. cap. [illegible]* quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tiraq. *Leg. [illegible]* [illegible] fuisse hominem quendam, qui [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad longinquiis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] hoc modo [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] majori [illegible], ut credere [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magis attente, quod [illegible] Marcello Donato *lib. 4 hist. Med. mirab. cap. [illegible]* [illegible] ex Jone [illegible], neque [illegible] [illegible] [illegible] erigere membrum non poterat, nisi [illegible], [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] omne [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] habebat; nam quoties [illegible] [illegible] [illegible] se commiscere vellet, poterat [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] exemplum. Sed [illegible] [illegible] [illegible], si sequentem historiam perlegerit? Novi ipse, & de [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible], quem pro voto [illegible] mihi obviam fit) quemdam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], qui, [illegible] homo otio semper indulgens, scorta [illegible] [illegible] solet, [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] quoddam ex his forte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quis ergo [illegible] [illegible] se mihi [illegible], ut [illegible] mihi [illegible] hoc [illegible] [illegible]?

Sed hæc [illegible], [illegible] [illegible] dicta sunt, quibus omissis non [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible], [illegible]; hi non sunt omnino impotentes, sed non habent [illegible] sufficientem [illegible], quemadmodum si cum Virgine [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] vias [illegible], non possunt opus perficere, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & potentiores [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], hujusmodi [illegible] quotidie observari possunt [illegible], sed & apud Bened. de Barth. *consil. [illegible]* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Medici [illegible] Senatus [illegible], quendam Servum Andream non esse potentem ad [illegible] [illegible] Sponsam, licet posset [illegible] [illegible] ad coitum cum devirginata. In hoc ergo [illegible] videndum 21

videndum esset, an hæc imbecillitas, seu impotentia ad coeundum, respectu Virginis esset à Natura, & ob ætatem majori [illegible] homo [illegible], vel à progressu aliquo [illegible] præternaturali [illegible] Naturæ, & ab utero magni [illegible] non esset remediabilis & si aliquo modo remediabilis esset, majorem [illegible] præberet [illegible] ob maris majori, [illegible] Naturæ [illegible] accidentali [illegible] nisi [illegible] medio, nisi [illegible] præter modum [illegible].

Sed vero, [illegible] de novo [illegible] circa impedimentum copulæ, ob frigiditatem, expertæ Viri, [illegible] præparare [illegible] ad impedimentum copulæ, ex parte Viri ob maleficium, [illegible] culpæ, si sit perpetuum, [illegible] matrimonium, Rota de Cambiis de
22 Matrimonio [illegible] coram Buratto 9. Hujus triplex [illegible], [illegible] quo homo impotens redditur cum [illegible] secundum, quo redditur impotens, cum [illegible], non cum aliis [illegible], quo redditur impotens cum [illegible], [illegible] cum [illegible], quod maleficium dicendum esse [illegible], [illegible] Hostiens. lib. 4. de desp. [illegible] 8. [illegible] Dum [illegible] opere in hac [illegible], unde [illegible] tale maleficium [illegible] impetit [illegible], [illegible] Amissæ, [illegible] ut Amissæ [illegible] maleficiis operam [illegible].

Cæterum circa maleficium [illegible] Doctorum [illegible], quod ad eorum cognitionem spectat [illegible] difficultatem [illegible], [illegible] hominem [illegible]
23 [illegible] maleficiorum cognitionem [illegible] signorum, quæ [illegible] Alex. Bened. lib. 24. de [illegible] cap. 5. Si [illegible], inquit, [illegible], (quod fieri solet) [illegible] fuerit, [illegible] Bapt. [illegible] de [illegible] lib. [illegible] Cod. [illegible] & Cirulg. [illegible] Sed [illegible] quæ [illegible], quod [illegible] Homo [illegible], [illegible] ut [illegible] maleficium [illegible] in hoc nullo observari potuerunt [illegible] & [illegible] Veneri [illegible] hominem impotentem reddi [illegible] in hoc homine, [illegible] evidenter [illegible] maleficium, [illegible]
24 [illegible] hominem [illegible] contra potentiam [illegible] & non [illegible] quæ ipsum in posterum impotentem reddidit, [illegible] restitutione, [illegible] passionibus, [illegible] sæpe [illegible] succedere [illegible] Lectorem, [illegible] & [illegible] appellari consuevit, quod [illegible] & Marsham [illegible] Hippocr. lib. de [illegible] 14. [illegible], [illegible] & potest, qui id ipsum [illegible] valeant, [illegible], quin etiam [illegible] & [illegible] etiam scriptores

[illegible] potuerunt: quamobrem cum hæc succedere possint absque eo, quod à [illegible] deprehendantur, satis impotentem [illegible] homo [illegible] Veterum impotentem, ex maleficio impotentem [illegible], cum [illegible] frigiditatis signa, [illegible], [illegible] sensu non habitu, [illegible] impotens [illegible] Verum enimvero, his non obstantibus, per [illegible] Sequitur, [illegible] ab maleficium [illegible] quod ego crediderim, probare, [illegible] tam, [illegible] de sententia de matrimonio dissolvendo [illegible] Rota in Rom. [illegible] Matrim. 1663. cor. Peca [illegible] frigiditate, [illegible] Rota in [illegible] dictum est, [illegible] maleficium [illegible] homine [illegible] impotentem, [illegible] est.

Nec vero majorem similitudinem habet [illegible] conjectura [illegible] medicamen- 25
torum, quæ ad debellandam frigiditatem adhibita fuerint [illegible], imo sæpe, [illegible] & [illegible] effectum [illegible] fuisse [illegible], [illegible] Medici frequenter experimur. Itaque neque certum, neque [illegible] est ex hoc, quod [illegible] impotentiam maleficio. Neque [illegible] quam [illegible] maleficium [illegible] sibi, cum à solo Deo [illegible] posse [illegible] remedium, & [illegible] effectorum [illegible] ipsi Deo esse [illegible], ut [illegible] Medici [illegible] Arnald. de Villan. in libell. de [illegible] 13. frigiditatem [illegible] remedio, [illegible] naturali, [illegible] frigiditatis [illegible], [illegible] maleficium, cum non sit possibile [illegible] temperamentum [illegible], & partium [illegible] compositionem, vel [illegible] in extremo debilitatem (si ad conservationem [illegible]) [illegible], ad [illegible] temperiem, [illegible] compositionem, [illegible] Medicina Ars, [illegible] habere [illegible], [illegible] Bert. [illegible] Med. [illegible] cap. 1 [illegible] Naturæ, [illegible] Medicinam [illegible], [illegible] Hippocratis [illegible] Na- 26
turæ [illegible] Naturæ [illegible] Hippocrates placet, [illegible] lib. de [illegible], & cum [illegible] de [illegible] quæst. Med. [illegible]

Verum enim vero tum prædictæ conjecturæ, ut visum est, [illegible], si quæ [illegible] debent posse, [illegible] impotentiæ [illegible], [illegible] impotentia, [illegible] à Pubertatis primordio homo [illegible], [illegible] pubertatem nullam, [illegible] dicam, & non [illegible] genitalis erectionem experimentum [illegible] frigiditate, & [illegible] sensim & in tempore, [illegible] vehementer, & [illegible] impotentiam, [illegible] Apoplexia, Paralysis, & [illegible] manifesta, & [illegible] At vero impotentia, quæ ex maleficium provenit, [illegible], & ex improviso [illegible], & homine [illegible] robusto existente, & qui [illegible], ac forte hesterna die, [illegible], [illegible] omni vigore, [illegible] repente [illegible] maxime conjecturæ [illegible] robustum, qui repentina

gent-

generationem tenere, nullo præcedente morbo ad id aptum, concepto fuit, Dæmonis opera lusisse maleficiatum, ut tenuit *lib. 2 quæst. Medico leg. [illegible]* Procedit enim actio maleficii non aliter, quàm potentiam extra veneris administratæ; hæc enim maximum testimonium signum est committere Gal. *lib. 6 de loc. aff. c. 5* de Medicorum omnium, illud est, et sæpe etiam dici, quod desiderare ex statu Ægrotantem non tamen immediate præcedente, cum ubi quæ facere, &
27 etiam possent, nullo magno errore existere tenere perpetrato, quoque, ut persuadibili morbo impotentia deprehendatur, quam est evidentissimum, illam tenere non brevissime eodem quoque pacto determinari posse affirmaverint, quippe si, et diu homo tenere, antea teneris, ex nullo integre, & permanente ad impotentiam ad Venerem (uemnemquam præsumi debet maleficium, si homo nunquam fuit potens ad eamdem) esse efficax, et evidentius, & fecisse coire esse progressu, impotentia est iterum generalem ignorare prehendere, omnino
28 compleri, et tertiò oportet illum fuisse maleficio impetratum. Hæc etiam conjectura est potest eddi non minimæ efficatiæ, licet non sit necessariis, & deinde ex eo, quod impotentia copulæ est respectu certæ personæ tantum, non omnium; quemadmodum ergo quando impotentia est universalis, hoc est quod omne maleficium, quæ ut cum nulla potest coire, præsumendo est potius frigiditas, quem maleficium (licet non negemus, posse hominem reddi per maleficium impotentem quoad omnia, & tenere multò magis nil tenet perit conjectura, hic si cum una tantum coire potest, præterquam cum una; aut si cum una tantum potest, cum & pontum alia, non frigiditas, sed maleficium est præsumendum. Abb. *super c. Decret. tit. de frig. & malef. c. 1 n. 7.* Et ratio est duplex, una quidem ex parte Naturæ, altera ex parte Dæmonis; ex parte Naturæ, quia nulla causa naturalis assignari potest, ob quam, qui cum omnibus coire potest, non possit cum hac certam, quia à Natura homo non magis dispositus ad unam, quàm ad aliam, nisi antipathiam, vel deformitatem accessere velimus, quæ tamen eiunt causæ per se notæ, & idcirco faciunt non eptæ ... in tali alia apte, & aut potest ad unam proferre potius ad omnes. Sanchez *lib. 7 de Matrim. disp. 104 quæst. 5 n. 25.* quemadmodum è contra frigiditas debet præsumi frigidus alius, quæ Canonistarum Decretis tradit ex Medicis Roder. a Castro *med. pol. lib. 3 c. 2 in fine*, quia frigiditas est impedimentum naturale non restrictum ad certam personam, ut bene percurrit Abbas *loc. cit.* cum & idem simili casu, quibus communiter homo cum aliis, naturaliter excluit illum cum omnibus quod procedit etiam, si cum una tantum fit potentem eo ipso, quod homo potens sit cum aliqua, omne naturale impedimentum ex parte sui excluditur, quo impotem evidenter cum alia, & ideo prudenter Rota in *Taurinen. Nullitatis Matrimonii 1639. coram Coccino, n. 15* determinavit impotentem non fuit secundi cum propria uxore, qui tamen erat potens coire cum aliis, fuisse accidentalem, non naturalem.

Altera causa ex parte Dæmonis est, quia cùm
29 Dæmon in maleficio cottidie, & maximè, & frequentiorem peccandi occasionem Hominibus præbere, ut à Theologis docemur, & advertunt in Mediane Ludovic. *lib. 3 de med. vener. cap. 5* certum est, melius nequam occasionem peccandi hominibus præbere, si non omninò impotentes eos reddere nam cum impotens sit pro erit uno ... & non cum aliis Meliorithus, occasionem offert relinquendi uxorem, & non reddendi illi coniugij debitum, & cum aliis adulterandi, & cum impotentiam exercitum omnibus præterquam cum Amasia, aut Meretrice, in causa est, ut homo in fornicatione perficit, & nunquem ab ea renunciet. Jure ergo optime censendum est, impotentiam cum una, non cum aliis, aut impotentiam cum omnibus præterquam cum una, à maleficio esse, non ex certa naturali causa, quæ quandocumque edit tum omnibus effectus suos ... nullo tamen magis cum una, quam cum alia.

30 Quoniam autem potest, maleficium esse duplex differentia, tempore enim et opere Dæmonis procuratum, Dæmoniacum dicendum, alterum per oblationem alicujus medicamenti venenosi, & apti ad eum effectum convocandum, & ad eodem omnem hominem in re venerea impotentem, quod vel Maleficium simpliciter nominatur, vel magis proprie Veneficium dicendum est, autem præcurratum per simplicem exhibitionem alicujus veneni ad legitimum redeundum, neque ullo modo posse esse perpetuum, neque eumdem effectum fortiri posse, nisi maleficium fuerit iteratum; dico tamen, quòd ita agentem cum pacto, hoc eius orietur consistente, & nihilo tantum eumdem semper effectu agerent, & posset non perpetuari, & ubique multa veneni repetitione eumdem effectum sortiri quæ quemadmodum juvenere, est in ætatis consistente ob calorem caret nihil non cum fragili, ut prompte per ea medicamenta eliminari, & refrigerari potest, ita senex ob ejusdem caloris imbecillitatem facillime alteratur, & refrigeratur & quemadmodum in Juvene ea refrigeratio cum non deteriorat, est fertile per contrariorum medicamentorum administrationem superari potest, immo ab ipsa Natura, si calida adhuc sit, extenuatur; ita in sene, & multò magis in Decrepito & deteri, & insuperabilis neque per tempus, neque per medicamenta esse potest. Atque hic tenendum, quòd quandocumque medicamentum frigiditatem inferendo administrata post longum maximè tempore non correxisset, et pene postea in dimidium, vel ad summum post annum, non neque ex parte frigiditatem seponeret (ut exempli gratia, si partes, quæ tecto frig. dum apparebant, imbecilles, languidæ, ut quasi emortuæ, post remediorum usum validiorum, alacriores, robustiores, calidiores, & salvatiores non appareant) tunc de cura omninò desperandum est, existendumque, ut frigiditate jam bellomata sit, & nervae ualoe genitales partes omni ex parte destituere.

Et quia dixum tit, cibos aliquos frequenter in eum potentatos, aut similiter quosdam potus ingestione, insuperque nonnulla medicamenta de foris genitalibus applicita, frigiditatem inducere posse, ubi talis casus offendatur, videndum, quid in hac est determinandum, non aliter dubium rem oportet; ubi manere prædicta, nonsibi, aut medicamenta ejusdem in illum prosecutæ ab homine deliberatis ætatum, aliter cerò in tenera ætatis florentes quam in alieni, si inde ejus refrigerantibus usus homo sit, quàm si omnino frigidi fuisset potentiæ, aut si medicamentum de foris applicuit frigidiorem genitalium procuratæ, imò aliter si applicuisset medicamenta humentes, puta Cicutam, Lactucam, Nymphæam, & id genus alia, resistente ante pubertatem, quam si applicuisset eadem in iisdem partibus post pubertatem, nam ante potuissent ut lentius omnino antitetem, & seminis productionem extinguere, quod non tam de fertili post pubertatem, & in procedenti robustiori ætate prælatum potuissent; sic etiam, si in ætatu declinante cyp. ... esse, fuisset in eis eum effectum producere potuissent, quam extra prædictam ætatem & sic de singulis, sed hæc ex abundanti.

SUMMARIUM.

1 *Membrum virile ... ... consuetudine ... di Matrimonium.*
2 *Et quid de membri ... nimis ... .*
3 *Penis breviter semper incommoda, quia ... .*
4 *An Matrimonium ... consummatum ... ... ab ... ... spon-sam à virginitate.*
5 *... brevitas Virga esse irremediabilis;*
6 *... ... ... determinandum.*
7 *Membri ... ... , & ... .*
8 *Penis ... quid ... possit ... invaliditatem ... .*

9 Penis

9 *Penis uncus quam causam dare possit dissolutioni Matrimonii.*

QUÆSTIO III.

De impedimento Copulæ, ob membri magnitudinem, & alia vitia præter naturam.

MEmbri magnitudo in hoc caso considerari potest juxta utramque dimensionem, nempe longitudinem, vel brevitatem, & crassitiem, vel subtilitatem, quibus addi potest numerus, ut aliquando [illegible], qui duplici Pene fuerint dotati, ut constat apud Hofstien. *lib. 4 suam [illegible] de sieg. & malef.* n. 11. & talem virum Bononiæ [illegible] in publicum [illegible] Jac. Verlius *obs.* refert Schenck. *lib. 4 obs.* [illegible] de Pene Quo circa Jona Bened. Strubelius [illegible], ut omnes noverc, [illegible] *sua Gerontathropeia* [illegible] 1. n. 3 Asellum gemino [illegible] se [illegible], sed & monstrum duplici Pene, atque utroq. tentiginem patiente Romæ se conspectum refert, & de alio monstro duplici Pene dotato [illegible] *lib. 7. Jubarum Quæst.* [illegible] 1 q. 8 num. 32 ab[illegible] quendam Gelp Belsimo *lib. 1 de Hermaphrod.* [illegible], quod omnium Naturæ opus [illegible] duo membra ejusdem sexus [illegible] duo sexus differentes, verum non esse pluribus exemplis demonstrans. Non dubium autem est, tale impedimentum non recipere curationem; nam si quomodo posset per abscisionem membri [illegible] nem, per cuis [illegible] est, neque illo modo tentanda, quoniam si superflua [illegible] esset [illegible] magnitudinis [illegible] aliquando est, ex Penis abscissione subitaneam mortem supervenisse, qualem casum narrat Gulielm. Fabri. *[illegible] obs. cent. 3. obs.* 84. Qui etiam testatur, Penis abscissi [illegible] magnum periculum [illegible] & [illegible], testimonio multorum DD quos reddunt Jo. Schenck. *lib. 4 suor. Obs. Tit. de Pene & priap.* apud Turcas, [illegible] a cubiculari e [illegible] volunt, Testes [illegible] abscindi, penis [illegible] medicamento in profundum [illegible] conjecto, [illegible] Card. *[illegible] de [illegible]* 19 *[illegible]*. Quomodo [illegible] tandem sese rehabeant [illegible] periculi [illegible] est [illegible] hoc imped[illegible] jam ulterius non loquar, maxima cum tam de tam consequenti. Frequentius conspectum [illegible] membrum duo magnitudine [illegible], omnesque [illegible] dimensiones, qualis fuit [illegible] Clodius, Pompejum Cæsaris [illegible] in templo [illegible] Deæ constupratus, de quo Juven. *Sat. [illegible] vers. 1 [illegible] & seqq.*

—— *Sed nunc*

Noverunt Mauri, atque Indi, Psalteria Penem
Majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones
Illuc testiculi sibi conscius, unde fugit mus,
Intulerit.

Et quales recenset Jona Bened. Strubald *loc. cit.* [illegible] quos Cenobelos appellari tradit.

Quod Penis longitudinem, nullus est Medicorum, qui affirmet, eam impedire copulam, cum alia ex parte concordent plerique, quod imped. at generationem, de qua [illegible] non [illegible] silentio commoda, quæ mulier pati potest, [illegible], quæ ex ea causa posset incurrere, de quibus mentionem habui *lib. 7 hu. Quæst.* [illegible] 3 [illegible] ad quem locum Lectorem remitto, nihil enim in promptu habeo, quod illi, quæ tunc attuli, addendum sit, si modo obiter attentio [illegible] quorundam Medicorum [illegible], ex quibus habemus, Mulieres ob Membri nimii longitudinem [illegible] in utrum incontinentiam aut perpetuam Dysuriam, aut uteri prolapsum, aut [illegible], ut videre est apud Joan. Hofstien. *l. 1 de [illegible] de magnit. Penis*, & apud alios.

3 Major dubium est de magnitudine Penis, quoad crassitiem, si enim magna, & crassa fuerit, itaut commensum crassitiem [illegible] membrorum aptè [illegible], [illegible] impedimentum illud, quod ab eo in copula cum [illegible] provenit; illum ut [illegible], impedire potest, [illegible] si cum muliere [illegible] ut [illegible] habitus,

P. Zachiæ Quæst. Med. Tom. II.

qui lem offendit [illegible] duo viri apud Fel[illegible] Plater. *lib. 1 Obser. Tit. [illegible] Veneris def.* n. 4. in [illegible] membro [illegible] dotati nullo [illegible] potuerunt unquam [illegible], ut jam desponsati [illegible] coguntur, [illegible] matrimonium [illegible] sunt, & tamen utrique [illegible] modo [illegible], [illegible] reclamantur, [illegible] Penis crassitudinem [illegible] illum [illegible], cui conquestus est. Sed supponamus [illegible] habere membrum satis crassum, non tamen crassities monstrosa, ut quale habebat ille apud Gulielm. Fabric. *cent. 2. obs.* 14. (licet ne crassities ea membro esset, non ostendit) cujus membrum [illegible] [illegible] capat [illegible] recenter [illegible] aliaque ex parte [illegible] sponsam habere prudenda [illegible] coll[illegible], tunc dicendum (quod & alibi determinavi) non esse hoc impedimentum tale, ut [illegible] non possit ob [illegible] naturam, quod nullo pene negato & [illegible], & [illegible], & [illegible], & medicamentis possit. Unde bene [illegible] Canonistæ Host. [illegible] *lib. 4. Tit. de frig. & malef.* n. 19. [illegible] coperta [illegible] quod non est evenire possibile, ut Mulier, ob magnitudinem membri, virum non admittat, ut etiam [illegible] ne profecto [illegible] est, [illegible] oppositione [illegible] facti in suo robore. Advertendum [illegible] 2 [illegible], quod [illegible] Hostien. n. 6. *seq.* movens hoc dubium, quid si vir habeat membrum [illegible] cancellum? Differt enim [illegible], & in casu ab Hostien. observato, [illegible] morbo, nempe ab Elephantiasi, & [illegible] forte præstabat impedimentum copulæ [illegible], & occasionem dare posset [illegible] matrimonium, [illegible] fuisset, quod non videtur, quia dependebat e morbo incurabili, [illegible] est Elephantiasis, morbus quippe adeo magnus, [illegible] decet [illegible], quia [illegible] Lupus est [illegible] animalium maximum, [illegible] hic morbus inter omnes morbos est maximus, ut ex Æmilio Macro lib. [illegible] n. 15 [illegible], cujus [illegible] ad [illegible], nempe *[illegible] Quæst.* [illegible] 3 q. [illegible] n. 17.

Circa brevitatem, & subtilitatem Penis prætereum, quæ [illegible] *lib.* [illegible] 1 q. 6. est aliquid, quod de novo adnotandum videtur, [illegible] apparet, duplex hoc vitium est, nempe unum quoad brevitatem, alterum quoad subtilitatem, quorum utrumque per se est considerationa dignum, insuperque simul juncta, hoc est, dum simul & brevis, & subtilis membrum est, tanto magis vitiosum est considerabile; brevitas tamen non semper, [illegible] Ir[illegible] incommodo est, Fallop. *l. 1 de Decor. c. 8.* Recentiorum est, cum [illegible], & maxime [illegible], ut [illegible] Bettruc *in collect.* [illegible] *fell. 3. tract.* 8 n. 1 imo in totum impedit, ut in casu observato a Fel. Platero *l. 1 Obs. Tit. in Act. Vener. defect.* cum homo esset, qui Penem adeo brevem habebat, ut penitus glandem cum præputio, nihil præterea a corpore prominens, [illegible] simile [illegible] habuisse, de quo Tobias Gueul [illegible] apud Schenck. *lib. 4 Obs. Tit. de Pene, & priapismo*, qui [illegible] quidam Scrotum, & Testibus, sed Pene omnino carebit, in cujus loco foramen erat, per quod urinam reddebat. Utrumque vitium, ut Medici testantur, prae frigida intemperie oritur, quam multo majorem esse constat, si utrumque vitium simul sit [illegible] crassitie & brevitate conjuncta, [illegible] brevitati [illegible], minus forte culpandus est, quia, ut in Act. dicit Fallopp *loc. cit.* [illegible] prudandum [illegible] mulieri constringatur, & amplius, mulier nulla voluptate perfruantur, nec semen emittit, & conceptus sequi non potest; ideo [illegible] alia ex parte [illegible] vel subtilitas longitudini conjuncta [illegible] culpabilis videatur, certe [illegible] frictionem, quæ melior succedit cum crasso membro, quam cum tenui, licet longo, acceptior crassities est, quam longitudo, ea prorsus [illegible] vulva amplietur Penem, unde major [illegible] delectatio, & major in femina ejaculando voluptas; quibus de causis Multæ forte non [illegible], ubi Maritum haberet virgam brevem, sed crassam, quemadmodum ubi haberet longam, & subtilem, [illegible]

experientia, Mulieres non facilè requiescere membri sublimitate, licèt apud Plater. *loc. sup. cit.* mulier quædam rustica, & pauper nequiescens se in prædicto deterer Marito, qui ditissimus erat, habenti membrum maximi digiti magnitudine, ne eum ob causam matrimonio dissoluto, ad domesticam paupertatem rediret. Attamen reclamante muliere reliqua in hoc casu, semper magis audiretur reclamantem ob crassitatem, quàm ob virgæ brevitatem, quæ brevitas esset excipiens, & committit, ut erat in eo viro, de quo Hostien. *cit. lib. 4. tit. de eodem n. 14.* qui habebat virgam ad modum veretri, sed tamen non poterat extendi in longum. Ergo ubi brevitas non esset tam enormis, multò meliùs poterit debito conjugali satisfacere, & carnis stimulus in muliere reprimere vir habens virgam brevem, sed crassam, quàm habens longam, & admodum subtilem, quia hæc non potest mulierem delectare, ut communis est. Illud tamen negari non potest, aptiorem esse longam mentulam, licèt admodum crassior sit, ad penetrandum loca muliebria, & devirginandam sponsam, quàm Membrum breviorem, licèt crassum, nam quantumvis crassa esset, posset ob sui brevitatem impedimento esse, ne sponsam posset sponsam devirginare, quia non posset ad interiora pervenire, & Hymenis membranam disrumpere, maximè si offenderet sponsam habentem vaginam nimis longam, ut evenire facilè poterit, ita ut Hymen, (seu quidquid sit, quod signaculum virginitatis dicitur) altiùs positum

4 sit. In quo casu una controvertenda occurreret difficultas: An scilicet dici deberet hic, qui ob prædictum virum disrumpere claustra virginalia non potest, licèt semen ejaculetur, matrimonium consummasse. Et non videretur hæsitandum de parte affirmativa, cum semen in uterum effuderit, nam hoc modo dicitur Matrimonium consummatum, licèt ipsa claustra virginalia non perfregerit, per ea quæ affert Sanchez *de Matrimonio lib. 2. disput. 21. n.* quod tantò magis procedit, quantò hujusmodi copula non est extra spem generationis, cum constet, mulieres etiam virgines, in quibus multò major rigor impedimentum, aliquando concepisse, ut alibi adnotavi, & iterum adnotabo; cum de Arctatis, & Imperforatis mulieribus de novo verba faciam; præterquam quod in his, quæ Imperforatæ nequaquam sunt, sed ob brevitatem membri virilis sui sponsi devirginari non potuerunt, si conceperint, facilè in ipso partu disrumpuntur membrana uterum intersepientes, & sit non aliter, quam earum semen concipere, & parere possunt. Verum enim verò, dato casu, quod sponsa, ob brevitatem membri virilis, non devirginata conceperit, poterit reclamare tanquam si non concepisset? Certum autem est, naturalem virgæ brevitatem sine remedio omninò esse Guldon. *in Lilio, partic. 7. cap. 14.* Savonarol. *in Pract. mag. tit. 6. c. 21. rub. 16.* Bauer. *de Raven. conf. 31.* Jo. Holler. *lib. 5. Aph. 63.* qui, cæteris Doctoribus multis suffragantibus, causa, & irrita omnino esse firmant, quæcunque à Medicis ad remedium hoc vitium proponuntur. Præterea ubi posset virgæ brevitas irrita matrimonium etiam consummatum (maximè cum supponendum sit ob ejus vitii ignorantiam respectu sponsæ nulliter fuisse contractum) multò magis apparet irritatur, ubi brevitati adjungitur exilitas, seu subtilitas; cum cum ejusmodi membrum nullius valoris & utilitatis esse possit, cùm tantoperè Natura in ejus formatione deficerit, & tamen ubi fæmina in prima congressu experiretur ad mulieres, nec dubio non vacaret, & esset Canonistis remittenda, ut secundùm Jus deciderent.

5 Sed antequam hinc discedamus, non prætermittendum aliquid de virga contracta afferre, sunt enim quidam, qui ob Veneris longam desuetudinem, genitale adeo contractum habent, ut vix etiam veretrum prominere videatur, & Nanni *lib. 4. inst. p. 11.* ex Sulpitio narrat, Divo Martino adeò ob insignem castimoniam membrum fuisse contractum, ut sua mortis tempore, videretur membrum Infantis. Sed non solùm ob castimoniam, & Veneris desuetudinem id nonnullis evenire solet, sed etiam ob aliquem morbum, ut esset ob convulsionem, & utrò contractio Penis de facili remedium admitteret. Hæc tamen sunt de raro contingentibus, & minor Navarr. *loc. cit.* adduxisse hanc contingentiam in casu, de quo ibi, licèt plurima in eo consilio addicere videatur, & affirmare neque Medica nulla ex parte admittere, cùm absurdissime existimentur. Illud hoc casu determinandum censeo, quod in similibus ubi, in quibus & impedimentum copulæ patens est, & nullum remedium admittit; sed de his latius cum tamen profectò ruborem perfunderent sermo in hic pertractandis, & tamen remanent adhuc plurima similis farinæ disserenda, in quibus perlegendis, admonente Hostiensi Innocentio, turbari Lector non debet, nam Canonistæ hæc ipsa non tamen inhonestè agitare vel concili solent, ad Autorum saltem cunctis diligentia, quæ ex causa nullo pacto silentio sunt involvenda.

Sequitur considerandum de Penis tortuositate, quæ 7 notabile impedimentum potest præbere in copula exercenda, ita ut si magna sit, copulam omninò impedire possit, & multò magis generationem. Est duplex autem quædam sit ob frænum glandi adhærens, quod nimis tenuis est, & glandem ipsam deorsum attrahit, ita ut membrum curvum reddat, & ob id ad coptam magna ex parte turpium, quia non potest, ut deberet, glandinare sibi recurvante, sed cogitur recursum dorso in uterum gravitat, & semen non ad utri interiorem fundum, sed ad ipsius latera immittere. Vocatur autem, qui hoc vitio laborant à Theophili Protospatha Græco Auctore *lib. 5. de corp. hum. fabric. ex Hypospadiaei*, quos generare non posse dicit, nisi retrisse virgula, quo Penis glans deorsum trahitur, sed habet hoc vitium summam remotionemque levem difficultatem, non caret tamen remedio, de quibus videndi Auctores, qui docent, hanc tortuositatem vel à Natura posse esse, vel morbo aliquo, ut à convulsione nervorum ad Penem ipsum tendentium, & siquidem à Natura sit, difficilius curatur, non tamen est extra omnem spem sanationis, cùm aliæ curatam fuisse per instrumentum quoddam tradat Holler. *comm. 4. Aphor. 63.* apud ipsum videri potest, neque ea, quæ à morbo fit, erit omninò incurabilis nisi causa morborum vacillare diu perseveret, & amorti sit non sit.

Huc pertinet etiam ipsius Penis obliquitas, hoc 8 est, quando ad latera contorquetur, & in leviter Paralysi, aut convulsione alterius ex partibus, quæ ex Pectine esse prodeunt, ut docet Hucher *lib. 1. de sterilit. utriusque sexus cap. ult.* apud quem etiam curationem habes, quæ quidem non aliter, quàm curiosos, aut curvitas facilis aut difficilis est.

Denique Pudendi difformitas sit etiam ex quodam 9 tuberculo ad modum fabæ, vel glandulæ, quod Penis fœdatur, & demissio præsente ob suæ parvitatem, vix percipitur, sed ubi Penis distenditur, tunc equitat in lateris illud, in quo tuberculum reperitur, unde fit, ut & copulæ, & generationi impedimentum afferat, cum non possit liberè in uterum intrudi, ob contorsionem, præterquam quod dolorem etiam intolerandum causat non contemnendum. Vocant hunc morbum petit nodum, & de eo sul Cæs. Arant. *lib. de Tumor. præternat. cap. 11.* quo Schenck. *l. 4. Observ. de Pene*, & Dan. Sennert *suæ Pract. lib. 3. p. 9. sect. 1. c. 8.* Profitetur autem Arantius, se primum de hoc morbo verba fecisse, cùm nemo inter Medicos, aut Chirurgos ante ipsum de eo ullam mentionem habuerit; sed Entrach Roderic. *lib. 2. Pract. cap. 47.* de eo meminit iisdem ad verbum verbis, quibus Arant. utuntur, neque dubium est, omnia Rodium ab Arantio delampsisse, cum tamen de Arantione verbum quidem, quod non lauderetur.

SUMMARIUM

1 Multi insignitur caput debilitatem, ac refrigerantes faciunt maximam consequuntur impotentiam.
2 Confirm de Paralysi Genitalium in fine, aliud dirimi potest Matrimonium.
3 Vulnera Capitis insignia, ejusque vulnerantur percussiones fuerant causæ impotentiam.
4 Vulnerum annuallorum in capite fossilis causa impotentiam fieri potest.

5 *Cingulum quoddam* [illegible] *aliquando* [illegible].
6 *Cervix, splen, in Lumborum dextra; Testiculorum impotentiam faciunt.*
7 [illegible] *de dictorum vocatorum quorumque coitus impotentiam faciant.*
8 [illegible] *factiones nobiliorum coitum* [illegible].
9 *Morbi quidam* [illegible] *faciunt* [illegible] *impotentiam, & n. 10. 11.*
10 [illegible] *quoquo diminuunt; coitus* [illegible].
11 *Pinguedo* [illegible] *coitum, & est sine remedio.*
14 *Venter pelliculæ, si* [illegible], *aliquando* [illegible] [illegible] *impotentes.*

QUÆSTIO IV.

De Impotentia Copulæ ex morbis aut præsentibus aut præteritis.

NOn loquor hic de impotentia temporanea, sed de perpetua, vel saltem quod longo tempore, et annorum spatio, perdurat, & quæ nos impossibilitatem, nec femineum diffinitionem [illegible] [illegible], in enim, quæ ab præsentium aliquorum morborum [illegible], & post eorum accessum non multum damni, in dubium non venit, an Matrimonium dirimere, vel divortio dare causam possit, cum in nullo censu habentur, tanquam si nonquam adfuisset. Jam vero de morbis, [illegible] impotentiam coeundi, & generandi, nonnulla attuli lib. 3. tit. 1. quæst. 4. peculiarem nunc quæstionem pertractandam, quæ copulæ carnali impedimento sunt ob id maximum, quod Penis erectionem prohibeant: ob hoc enim præcipue virum matrimonium dirimi per [illegible], tum perpetuum est, & remedio caret, vel saltem est magna cum difficultate remediabile. Horum autem morborum, quorum [illegible], omnium quisque per se non solum, quando præsens est, sed quando etiam præcessit, potest facere [illegible], & si præsens est, indubitatam præsumptionem, et plenam probationem impotentiæ, [illegible], aliquando Mulierem impotentiam vel, neque [illegible] in morbo aliquo præsenti, nec præterito, qui ex [illegible], quos [illegible], numero habeantur, possit tamen Judex in ejus favorem pronunciare.

2 Primo itaque a capite incipiendo, fatendum quod, cum materia seminalis magna ex parte a Cerebro proveniat, omnes, ut singuli morbi, qui insignem ipsum Cerebrum debilitant, & frigidam intemperiem illud inde faciunt, maximam præsumptionem præbent impotentiæ coeundi, cum omnem ejus vigorem prosternunt, & maximum optimi spiritus spoliant ad [illegible] procreandam, & ad stimulos Veneris necessarios. Sunt autem morbi hujusmodi plurimi, ut [illegible], ut [illegible] [illegible], inter hos autem omnes Apoplexia, & Paralyses [illegible], omnis quæ aut totum corpus a capite infra, aut maximam ex parte, ut universum dextrum, aut sinistrum partem, aut partes omnes infra a Renibus [illegible]: nam in his omnibus necesse est etiam nervos ad genitales partes pertinentes Paralysi affici, ne [illegible], nec in posterum possint officium suum deferendi [illegible], & maxime ad partes. Sed præ his omnibus Paralysis [illegible] in hoc negotio consideratione est, quæ circa genitales partes obsidet, [illegible] membrum, quæ affectio cum e morbo sit, non eadem est cum ea, de qua supra locuti sumus, cum de [illegible] sermo [illegible], illa enim est ignavia genitalium, ob naturalem frigiditatem, hæc vero est eorundem ignavia, ob ipsius Penis, & partium vicinarum Paralysim, & mollificationem; illa supponit hominem e Natura impotentem ad coitum, hæc supponit hominem ex sua Natura potentem morbo impotentem factum, quod est evidentissimum signum est, quod si membrum in aquam calidam immittatur, aut etiam [illegible] Mulieris [illegible], tamen non erigitur, & ut Juven. Sat. 6. de senibus sermonem habens

— *Jacet exiguus cum Ramice nervus,*
Et quamvis tota palpetur nocte, jacebit.

Ultra hæc magis etiam signum ejus rei est, quod si immittatur in aquam frigidam, non contrahitur, quin omni sensu orbatum est, et evidentissimum evidentem membro naturaliter lesionem, & impotentiam ibi dari ex nonnullorum DD. Auctoritate. Sed tamen est aliqua differentia inter unam, & aliam impotentiam, utraque a Natura est, nullum tamen Veneris stimulum affert, quin in hac semen non producitur ob intensam frigiditatem, at in impotentia, quæ a Causa [illegible], tamen aliquis stimulus ad coitum, ob leviorem productionem, quæ saltem non in totum abstulit, & si membrum manibus contrectetur, etiam si non erigatur, semen aliquando emittitur.

Porro Paralyses omnes, quæcumque parte [illegible], [illegible], [illegible] difficillimæ curationis [illegible], sed in [illegible] sunt omnino insanabiles, & tanto magis [illegible] spes sanationis [illegible], quando provectiorem [illegible], sed Genitalium Paralysis præ cæteris magis incurabilis: in his ipsis membris concedenda, non per ipsam [illegible] præter frigiditatem [illegible], ut præcipue in vi, quos Paralysis occupat, qui [illegible] Naturæ frigidi sint, [illegible] frigidum habent, & omni naturæ calore [illegible], nedum ob id ad recipiendam lætitiam, quod per introductionem [illegible] communicari debet, omnino fiunt inepti. Itaque merito de Genitalium Paralysi in homine jam [illegible], & multo magis in Decrepito, semper nullam expectandam videtur ad sanitatem [illegible], quia sanatio non est in hujusmodi morbis, & in hujusmodi subjectis [illegible] possibilis, quæ [illegible] impossibilitas, & desperatio multo magis habet locum, quando prædictam Paralyses succedunt ad Apoplexiam, semper enim fit, aut saltem secundum plurimum, ex Apoplexia [illegible], vel aliquorum partium Paralysis, velut [illegible] dictum, monstrosum quod [illegible], quando Apoplexiam nulla, nulliusque partis Paralysis excepit. Quin immo aliquando fit, ut apoplexiam [illegible] adveniat, pertinentes ad partes [illegible], sed ad [illegible] partium internarum, & maxime capitis, unde Homines in perpetuam [illegible], [illegible], [illegible], & [illegible] intellectionem incidant: in his [illegible] casibus semper [illegible] est ob [illegible] Cerebri [illegible], & hujusmodi Paralyses, & coeundi impotentiam, si qua adest, [illegible], & omnino [illegible] esse.

Excipiendæ tamen forte essent Apoplexiæ illæ, quæ ab externa causa fiunt, ut e fumo carbonum, a vapore vini, aut Cerevisiæ, ab Ebrietate, a suffocatione in aqua, & alia id genus causa, nam ad has neque tam intensam refrigerationem sequi necesse est, neque eas membrorum resolutiones, seu Paralyses communes, & ratio est, quia hujusmodi Apoplexiæ a causa externa excitatæ, [illegible] causa externa [illegible], [illegible] in totum [illegible]; at quæ a causa interna fiunt, non cessant, nisi [illegible] a parte [illegible], [illegible] e Cerebri tenui [illegible] [illegible], & quia [illegible], [illegible] non [illegible] prædictis, nullo modo dici potest, aut [illegible], sed in aliquam partem [illegible] Paralysim [illegible] non facile superabilem. Itaque Apoplexiam hujusmodi, quæ ab externa causa procedunt, non [illegible] [illegible], & generis præsumptionem, quam [illegible] [illegible] quæ ab interna causa [illegible] habent.

3 Hinc pariter etiam vulnera insignia capitis, cujusque vehementes percussiones, non [illegible] quoque facere [illegible] impotentiam, ut testatur experientia, & habemus casum apud Vallesc. de Tarent. *lib. Philon. c. 3.* & apud Marcell. Donat. *lib. 4. Histor. med. mir. c. 18.* ex Rhas. Avicenn. & Nicol. [illegible] enim hujusmodi Capitis vulnera, & vehementes percussiones tandem sanentur, relinquatur tamen post illorum sanationes summa [illegible] partis debilitas, ac refrigeratio, unde, cum caput est pars principes, & universum corpus regit, totum membrum [illegible] debilitate, & nativo calore depauperatum relinquit, atque sic sanguinem non debitum dabit ipsa coeundi impotentiæ

quæ quandocunque, prædictis valoribus, aut vehementibus percussionibus, & concussionibus tam à multo tempore, vel quandolibet prægressis, & tam à tate relinquuntur, ut si omnem impotentiam species esse Naturæ dicant, etiam si idem venisset in corpore juvenili, et robusto, non etiam fieri ullo modo potest, ut procedente ætate labefactatam naturæ [illegible] caloris [illegible].

4 Non minimam quoque occasionem impotentiæ coitus dare potest [illegible] venarum, & [illegible] cum sectio in capite facta, nam plerique Medicorum Hipp. in lib. *de Genit. vers. 3. & lib. de Aer. Aq. et Loc. vers. 54. & lib. de loc. in Homine vers. 8* [illegible] venas, & [illegible] post Aures sitæ, & Juveniles dictas, [illegible] cicatrices [illegible], homines infœcundos fieri [illegible] & redderentur [illegible], etiam Virgæ erectionem coitum impedire. Et quoad primam partem de infœcunditate [illegible] Avic. *lib. 3 Fen. vigesima c. 3* Lang. *lib. 1 Epist.* in Hollerius *lib. 5 Aphor. 63* et *Schol. & ex Juvenibus* Tiraq. de *Leg. Connub. l. 15. n. 32.* & alii plerique [illegible], ut & Prosper Alpin., & Petr. Gellius experientiam [illegible], [illegible] non respondent veteres quæ [illegible] *superius* [illegible] Vallesius de Tarta [illegible] *cap.* [illegible] experientiam *Hypposito* [illegible] Nicol. Nancell *in Analog. Micr. ad Macroc. lib. 10.* *Trallian. de femin. Trallian.* [illegible] Hippocratis sententiam mire [illegible] homo quidam [illegible], [illegible] habet, [illegible] post Aures [illegible] [illegible] est [illegible] experientiæ mendicamus, cum ipse Hipp. citat *libro de Aer. Aq. et loc. cod.* tam evidenter Scytharum experientiam addat, ut non solum eos [illegible] sectionem inlegrandus [illegible] sed etiam ad coitum impotentes fieri, [illegible] ad Deos [illegible] asserit, non [illegible] tamen [illegible] sectionem procuratam, [illegible] [illegible] impotentes, ad maleficium, & ad [illegible] [illegible]. Et tamen hac Hippocratis [illegible] veritate [illegible] non obstante [illegible] ex Medicis, qui [illegible], hanc sectionem [illegible] hominem conjectis posse, [illegible] & omnem impediat, & hominem [illegible] impotentem [illegible]. Hippocratis [illegible] Sennert. *in suo Pract. magn. tract. 6 cap.* [illegible] *27.* neque hunc Doctorum [illegible] satisfacienda, cum apud Doctos sit [illegible] in pretio. Verum quomodocumque [illegible] habebat, [illegible], [illegible] [illegible] fit de Impotentis coitus, & de virgæ [illegible] ad [illegible], non [illegible] cap. [illegible] [illegible] præsumptionem faceret, si constaret hominem venas post Aures sectas fuisse, & multo [illegible] si sectæ fuissent Arteriæ: quæ [illegible] [illegible], & præsumptio augeretur, ubi de sterilitate & [illegible] inhabilitate ageretur: quæ conjectura & præsumptio [illegible] tanto magis urgeret, quo [illegible] copiosior evacuatio sanguinis facta fuisset, [illegible] impotentiam ab ea sequutam affectione [illegible] [illegible], sed a cicatrice eo loci relicta [illegible] transitum spirituum & seminis [illegible], [illegible] Hippocrat. [illegible] & [illegible] [illegible] ad hunc [illegible] affert Franc. Pet. Castrens. vir [illegible] [illegible] dignus, *in suo [illegible] comm. in lib. Hipp. de loc. in Hom. lib. 1 [illegible] 23.*

5 Sed eandem præsumptionem faceret quæcunque larga, & ultra modum facta sanguinis evacuatio, cum notabilem corporis refrigerationem inducat: at ex omnibus maxime notabilis in hoc negotio ea esset, quæ fit [illegible] ad posteriorem [illegible] partem [illegible], ut [illegible] Hipp. *in lib. de loc. in Hom.* [illegible] dici [illegible] per hæc vena summopere Renes, & genitales partes refrigerantur, unde facile est, [illegible] [illegible], & impotentiam ad coitum [illegible] non facile emendabilem, nisi forte in ætate florenti, & corpore robusto, tempore [illegible]

duratione admittere. Verum prudentior admodum etiam cautus fuerit Petr. [illegible] *sul comm. in Hipp. lib. de loc. in hom. text. 22.* (quod item non etiam notetur) non tantum hanc, venarum [illegible] factâ, copiosis sanguinis missionibus corpora refrigerare refrigerare, sed quamcunque sanguinis excretionem, & immodicam profusionem ad ipsum præstare, nec solum, eadem ergo, sectis venis quibuscunque id evenit, sed quomodocunque sanguis [illegible] per sectas venas, aut per [illegible], aut per hæmorrhagiæ undecunque [illegible], corpus refrigeratur refrigeratur, [illegible] impotentia, [illegible] infœcunditas hominem [illegible] unde semper [illegible] præsumptio [illegible] in eo, qui [illegible] sanguinis effusiones passus [illegible] [illegible], quæ aut emendabilem, aut [illegible] se ostendet, pro subjecti conditione, & aliis conditionibus concurrentibus, ut jam [illegible] semel [illegible].

Veruntamen non minus quam sanguinis, sed multo magis corpus nativo calore omnino expertem reddere potest, involuntaria vero seminis excretio, quæ est Gonorrhœa [illegible], & ut quandocunque [illegible], hominem hujusmodi morbo affectum, præsumptio [illegible] frigiditas, & impotentia ad coitum: est enim hujusmodi effectus [illegible] seminalis productum, ex quo non [illegible], si per multos dies continuaverit, hominem in extremam debilitatem, & caloris nativi extinctionem labi necesse est, non quidem de repente, & subito, ut frequentius [illegible] evenire, sed sensim [illegible], quod [illegible] [illegible] sensim fiat, quod tanto magis urgeret, quanto hæc evacuatio cum aliqua delectatione [illegible], quæ tamen non haberet locum in falsa Gonorrhœa, quæ quid sit, alias dictum est.

6 Cæterum quæ vehementes percussiones, concussiones, & vulnera capitis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ut ad Venerem impotentes reddant: præcipue in [illegible] spinæ Medullæ, ac Lumborum [illegible], ac vehementes compressiones, ob insignium [illegible], & maxime genitalium officium, earundem partium [illegible] constitutionem, Alex. Bened. *Peralbus, lib. 22 c. 54* [illegible] pro Jureconsultis Sued. *de aff. 89* a [illegible], de quibus, determinatur impotens ad generandum, [illegible], quod in spina [illegible] [illegible] tempore, & ex propria [illegible] confessione habetur, quod post illud vulnus [illegible] [illegible] [illegible], ita ut neque [illegible] quidem [illegible] cognoscere potest, *ibid. nu. 13.* In quibus [illegible], [illegible] [illegible] nervorum, aliarumque partium offici & [illegible] notabilium [illegible] omni remedio carent, ita ut si quispiam suspectus impotentiæ coeundi, [illegible] percussiones, & nervorum attritiones passus fuisse probaretur, non esset alicui dubio locus, quod [illegible] impotentia nullam curationem a quocunque tempore diuturnitate esset accepturam: [illegible] partium [illegible] quovis modo dependeat, [illegible] labefactata amplius in naturalem statum restitui non possit, quemadmodum potest, quando est simpliciter distemperatura non per [illegible] ad naturalem [illegible] temperiem est reducibilis.

Sed cum superius dictum sit, copiosas, ac excessivas sanguinis evacuationes corpus refrigerare, & hominem plerumque ad generandum, atque ad coeundum, etiam quandoque impotentem reddere, videtur non, quod non modo prædictæ sanguinis evacuationes, sed etiam aliorum humorum, si 7 continuæ sint, ac diu durent, eundem effectum possint producere, ut [illegible] loco dicemus. Nunc autem humorum evacuationes per fontanellas, & fonticulos, [illegible] [illegible] omni culpa esse [illegible], [illegible] expertum, [illegible] quosdam, qui plures fonticulos, aut setones in brachiis, aut in cruribus, & maxime in Cervice perpetua humorem colluviem manantes gestant, ad Venerem non modo fieri languidos, sed omni ex parte impotentes: [illegible] Lud. Mercat. *de femi. et prog. aff. lib. 3. c. 3* [illegible] [illegible] in recepitio, aut [illegible] [illegible]

fieri

sterilitatem excitari firmat, quid ergo si plures simul gessemus? Refrigerent certe hæc omnia sensibiliter corpus, & absumunt Veneris stimulos, præcipue si inde e Capite, vel Cerebro ad genitales partes [illegible] modo impeditur. [illegible] tamen hæc, et præter præsumptionem aliquam essentiam frigiditatis, & tanto majorem, quanto diu esse provectior [illegible] tatis.

8 Ad causas etiam externas impotentiæ reducenda omnis [illegible] partium notato digne [illegible] omnia de necessitate loquitur impedire potentiam refrigeratio, si modo, [illegible], homo [illegible] quidem superfit, nam plerumque folet [illegible] contingit: Sed inter partes nobiliores recensendi ab hoc esse etiam Renes, quorum vulnera, si magna fuerint, genitales partes [illegible] in modum [illegible], ac refrigerant. Sed & vulnera inflicta, quæ ipsas genitales partes lædunt, ejus enim cujus prim [illegible] habent, inter quæ [illegible] vulnera in Pudendo, & in Perinæo. Vellitc. [illegible] quemadmodum Dedicibus etiam [illegible] [illegible], & postea [illegible], in ridite Virga, et Perinæo summopere vicinas partes refrigerando, impotentiam ad coitum inducere posse docet tum experientia [illegible] & [illegible] ipsam, & coitum in totum abscindere. Jam vero [illegible] hujusmodi [illegible] ad genus [illegible] [illegible] remedio esse, quotidiano experimento constat; nam sæpe [illegible], tum et [illegible] progressit [illegible] si [illegible] impotentiam [illegible] Perit, [illegible] & tempore quæ [illegible] expectare liceret. Forte non idem esset dicendum de Fistulis, & [illegible], vel tumore etiam partibus [illegible], [illegible], facile post conveniens tempus [illegible] reinteget, quæ tamen refrigerat omnia [illegible] procedentia, magis [illegible] reddetur, nisi fuerit gestus [illegible] Scroto, et in Pene gestandos [illegible] DD & in Elephantiasi, & motum si [illegible] ad longum tempus [illegible], ob constrictionem partium genitalium, idem [illegible], & non levia [illegible] partium [illegible] possent [illegible], licet de raro eveniant, non tamen omnino [illegible] de illis verba fiunt, cum [illegible], Canonistæ de multo [illegible] aliquando [illegible] verba fecerint, [illegible] bene [illegible].

9 Sed præter Apoplexiam, & Paralysim, omnes morbi frigidi Cerebrum obsidentes (quos morbos magnos, [illegible]) ut Lethargus est, Coma, Catalepsis, & id genus alii, cum habent refrigerare [illegible] totum corpus, & [illegible], unde nascitur facile præsumendam partium igna- via, & impotentia ad coitum; quia tamen hujusmodi morbi aut cito hominem de medio tollunt, aut non ad longum tempus [illegible], non tamen [illegible] impotentiam perpetuam, sed tantum ad tempus, nisi [illegible], & [illegible], in his enim si [illegible] conjecturæ frigiditatis, non postremum hæc locum habebit, tales enim morbi in his [illegible] præsumptionem non [illegible] dubiam. Id ipsum [illegible] morbi, qui ex Stomacho, Hepate [illegible] inter- [illegible]; nam si ex frigiditate, magis [illegible] oportet, non est sufficiens ad excitandum spiritum [illegible] ad genitalia [illegible]; eodem quoque pacto Hepar, sive e [illegible] accidente in necessitate frigiditatis lapsum, non potest generare [illegible], ex quo generent sperma, cum [illegible] in Venerem [illegible] tur. Sin vero [illegible] frigiditate [illegible] torpeat, multa ob impedimentum [illegible] generantur crudi [illegible], frigidiores [illegible], & calorem naturalem obtundunt, ipsumque [illegible]. Sed hæc [illegible] speculationem agunt, neque magnam præsumptionem impotentiæ faciunt, nisi [illegible], [illegible] signis [illegible], [illegible] conjecturæ, ac præsumptiones [illegible].

Magis in promptu erit conjectura, quæ desumi potest e quibusdam morbis, cum præsertim sint, ut est Hydrops Pulmonis, Cachexia, Aqua inter- 10 cut cujuscumque generis, & hujus [illegible], quibus [illegible], & [illegible] tollerantibus, debiliter omnino debere impotentiæ copulæ, ob frigiditatem ab his morbis [illegible] de qua Impotentia [illegible] fuit [illegible], quod nullo modo, [illegible] in [illegible], in [illegible] sit, cum [illegible] spem [illegible].

Jam vero superius notavimus, quod omnes, & quæcumque evacuationes excessivæ superflue ac [illegible], corpus refrigerare debilitando, ac refrigerando, possent dare [illegible] occasionem Impotentiæ Venereorum, & [illegible], quam ob Artis [illegible], et quibus [illegible] Hypercatharsi, & [illegible] succedit, illo maxime evacuationum [illegible], quæ [illegible], & 11 [illegible] habent, & præcipue quæ [illegible], et omnes [illegible] species, Diarrhæam semper, Dysenteriam, Lienteriam, Hepaticam, Cœliacam, [illegible] genitalis, [illegible] enim non modo simplici calore [illegible] partium principum refrigerato, sed [illegible], & [illegible] succedit, [illegible] Cachexiæ, Aquæ intercutes, tumores œdematosi, et [illegible] alia mala [illegible] solent, ac tandem mors. Procedentibus [illegible] hujusmodi Fluxibus, & existente homine de impotentia suspecto, facile erit inde elicere [illegible] præsumptionem ejusdem impotentiæ. Nec minoris momenti erunt Tumores [illegible] quæcumque œdematosi [illegible], aut scirrosi, quam [illegible] partem occupaverint, & maxime nobiliores, si magni sint, & [illegible] cal- Animales, cum & hi [illegible] calore [illegible] imbecilli autem partes [illegible] vigorem nullo Artis ingenio [illegible] possint; unde, [illegible] Rota in Senen. Matrimonii 1596 [illegible] 12 [illegible], Apertum (hoc est [illegible] non impedimentum coitum) tamen Herniæ [illegible], [illegible] Hydroceles Græce dictæ, [illegible] [illegible], sed [illegible] possint, [illegible] quod ipse Tumor, [illegible], non permittit [illegible] [illegible] fieri, [illegible] prohibet, quam etiam & [illegible] impedit [illegible] 13 [illegible] pinguedo, quæ (id quod magis notabile est) absque ullo [illegible], cum [illegible] Artis periti, non modo difficilem, sed pene impossibilem [illegible] absque vitæ periculo [illegible], [illegible] corpora [illegible], non [illegible], quod Practici plura ad hanc [illegible] proponunt, quam tot [illegible], [illegible] experientia non [illegible]. Non [illegible] Abdominis pinguedinem, nam perfecto & ad [illegible], & ad coitum impedimento est, non enim corpora [illegible] frigiditatem in [illegible] consentaneum est, & ideirco [illegible] ad coitum, quam [illegible] pinguem, experientia quotidiana palam fit.

Denique eos, qui potionati fuerint, & non sint 14 magis, [illegible] difficultatem [illegible], impotentes fieri [illegible] est, quod non [illegible], quando venena fuerint frigida, sed etiam si fuerint naturæ calidæ, tunc cum [illegible] calorem nativum suffocent, & extinguunt, & [illegible] eundem calorem dissipant, & [illegible] fuerint; unde tam qui frigidis, quam qui calidis venenis potionati fuerint, & [illegible] non fine magno [illegible] vindicaverint, ut tempore longo, habebunt secum præsumptionem impotentiæ ex frigiditate a venenis introducta originem habentis. Illud tamen [illegible] non posset, majorem impotentiæ præsumptionem facere, ubi homo potionatus fuerit veneno frigido, quam si potionatus [illegible], cum magis [illegible] venenum frigidum ex natura sua ad

catu-

extinguendum naturalem calorem. Atque ita mixtione fit, ut Lusitani conniveant, qui ipsi assuefieri se voluerunt, non solum steriles, sed etiam temporaliter facti sint, ita testante Gramab Horto, lib. 1 Hist. Arom. c. 4.

SUMMARIUM.

1 Copulæ impedimentum in Muliere unicum considerari.
2 Mulieres non sunt ut Viri possunt esse sua natura frigidæ.
3 Clausura in Mulieribus non solum fit ob Hymene, sed ab alia membrana interdum præternaturali.
4 Clausura unius aut ex simplex [illegible]
5 Coalitus laborum uteri impedit coitum, & ex quid diversum ab antiqua membranarum facta.
6 Occlusio uteri quandoque a carne præter naturam [illegible] enata fit.
7 Angustia vasis ipsius vulva, quando sit justa causa dissolutionis Matrimonii.
8 Poterit mulieris amplitudo an possit præbere causam dissolvendi matrimonium.
9 Mentula mulieris ex unde debeat præbere causam dirimendi matrimonium.
10 Uteri micus quando sit causa dissolvendi matrimonium.
11 Uteri apostemata quæ, & quando causam præbeant dirimendi matrimonium.
12 Uteri ulcera quæ, & quando dissolvendi matrimonium causa esse possunt.
13 Uteri fistulæ duplex, & quinam, ac quando possit matrimonii dissolutionis causam præbere.
14 Fluxus menstruus, & fluor muliebris quomodo dissolvant.
15 Morbi mulieris quando sit, & quomodo possit dare causam dissolvendi Matrimonium.

QUÆSTIO V.

De impedimento coitus ex parte Mulieris.

1 Unicum tantus Impedimentum in Muliere agnoverunt Canonistæ (nam prætereo impedimentum ab ætate tenera proveniens, de quo nihil nunc dicendum ut inter) quibus dissentitur ex hic dicit Hier. Mercur lib. 4. de morb. mul. c. 10. de quo tamen minime tacent, quanquam minus differant, in Mulieribus non dicit mortuum in delectu desiderii coitus, quod quidem nobiscumque nullum viderint, cum ipsa experientia edoceri, ut dixi alibi, lib. 3 hac Quæst. 2 rat. 1 q. 5 nu. 21 Mulieres nec secus, ac viros, posse esse a Natura frigidas, nontamen, quia nullo Venereo stimulo tanguntur, sed neque ullo instrumento tre le genere, neque stimulis ad coitum rapiantur, quemadmodum de viris evenire palam est. & quam mihi causam assignabit hanc assertionem Mercurialis, cur non possit in hac Natura desicere in muliere, ut in viris? & tum Mercurial. cum aliorum eadem ratione vallaretur omnes Canonistæ, quorum communis opinio est, frigiditatem reddere in conjugem nec cum impotentem facilius reddere; nisi contradictum sit interpretemur, ut non dicat frigiditate impediens mulierem ad patiendum, ut dicitur in viris impediat ullum ad agendum. Et tamen non nunquam possibilius est, ita frigidas nasci fœminas, ut virum recipere non item itere possint, reddita ipsa frigiditate muliebria loca. Unde forte non bene redarguitur à Sanchez de Matrimon. lib. 7. disput. 92 sub num. 1. Anton. 1 sr. n 6 verf hac doctrina di frig. & Malef. & ibi, Prapol. n. 5. verf ex aeger evaluiter, dum refutat eorum opinionem nolentium posse in fœminis reperiri frigiditatem, matrimonium dirimentem.

Sed ab auctoribus nonnullis non solum contrariam communem Canonistarum opinionem tenetur; sed etiam plura signa traduntur hujus frigiditatis in Muliere; inter quæ et inter diligenter percurrit Ulmus Patav. in tract. mul. c. 5 ubi nonnulla habet ab aliis non animadversis, & ubi tamen prætermissis, præcipue autem, ut hoc obiter dicam, particulam quandam observavit in Mulieris superiori labello, semper languentem quandam, quam ille Gynecomystem, hanc Myllacem mulieris appellat, quam ad dignoscendam uteri temperiem maximum prærogativam habere mereatur, sed hoc ex abundanti. Præterea Fenius Plat. lib. 1 Observ. [illegible] Ven. [illegible] in aliquibus Mul. er sit in mal. Prax. def. dare Historiæ Nobilium fœminarum recenset, quæ nulla sensu in coitu perturbantur, nec unquam liverent, quid risset semper mittere, unde nunquam steriles fuerunt. Verum & de hoc ipso symptomate, nempe de Veneris appetitu perdito in Mulieribus, & de ejus causis, & cuer nimia facit pro alia Dan. Sennert. lib. 4. Pract. omil 2. fol. 3 c. 1 inter quas causas numerantur defectus termini, quæ tum per se demonstrat, tria ham esse et naturæ non minus, & nonnullis tam sint, frigidar, ut ideo ad Venerem ullo modo stimulentur, nec ullo tali desiderio teneantur, & in summa eadem ratio persuadet, ipsa radem ratio, quæ removet generationem, & Veneris stimulum impediat in viris, habere locum in fœminis, unde mirabile sitem, verum non esse Mercurialis sententiam, quod fieri non possit delectus desiderii coitus aliud tamen nunquam aliquid in prius, non dari in illis impotentiam naturalem coeundi, & si cum ipsa coitum sciund (quod dicitur in tradendam esset) pretterquam ut uterus illius, quamodocunque fiat vel ex frigiditate consistente vire, vel ex alia causa membrum virile penitus quem talem, ut dixi, agnoverunt Canonistæ in Muliere pro causa impedimenti copulæ carnalis; & cum tum in summa frigiditate constituto lues mulieribus excitare posset, quod tamen impedimentum, cum sit dubium, imo impossibilius cognitioni, ut Ant. & Perpul. apud Sanchez ubi supra disputant, & in eventu morbus verum, in consideratione non habentes Canonistæ, qui tamen decernentem debuissent, an probanda vera frigiditate Mulieris, ut in tradibus proposuit, licet tamen admitteret, tamen nec caulam justam habeat dirimendi matrimonium, credoque eos in partem negrentum abiisse, illi me quod licet, per eam frigiditatem impediretur illorum procreatio, non impediuntur illa bona ex matrimonio provenientia, quæ non minoris sunt hac, quod muliere frigida ad generationem ineptæ sint, ubi semen non generatur, illa fit semper matrimonii, ut dicebat sequitur Sanchez, ex lib. 7 de Matrim. disp. 92 n. 9 & simili si matrimonium irritum, si mulieres non generent; quod causa esse potest, quoniam mulier tamen non generant habet matrimonium. Sic profecto conjuges fieri unum etiam non nec plene Molari pro eo, quod nil simpliciter conjungi, sed utriusque tantum per totum commisceri.

Sed tum eam Canonistarum opinionem, volentium, solam clausuram in Muliere esse causam impedimenti copulæ carnalis, nonnulla mihi animadvertenda sunt, quæ, ut me, dum hanc ipsam materiam exagitarem, prætermissa fortasse fuissent.

Dico ergo primo, quod inspectio Mulieris ad explorandum, an illa sit impotens ad coeundum, tam frequens esse certa, ut nullum in re re dubium ingrediatur contra id, quod censuerunt Rott. in Spin Insulaleurs Matrim 1605 [illegible]. Nam dicit augustæ mentiri natura rebus nisi, illi coparatur, etiam esse impotentem ad congrediendum cum Mulier?

Dico secundò, quod contra impedimentum considerationem a Canonistis in muliere ob uteri clausuram, 1 non semper fit ob duritiem, & constituam suam partir, qua Hymen dicitur, & quæ longam annumbilis nominari, nam & hæc ipsa pars, licet naturaliter in Virginibus reperiatur, ut contra omnium Anatomi-

constitutum præcedentium, et post eos modernorum sententiam ostendit Joan. Vesling in suo Syntagm. Anatom. cap. 7. cui assensit etiam videtur Neoter. Melch. Lebr. in libell. de not. Virg. [illegible] loquendo cum de certe rugosa cuticula Penis [illegible] aliquid sustinet, et idem Vesling. addit, & tunc [illegible] glandulosæ [illegible] membranam [illegible] fit interdum, sed rarius tamen quædam membrana præternaturalis, et etiam Medici omnes fatentur, quæ [illegible] quidem reperitur, quæ, ut dixi, est præternaturalis, et [illegible] Mediorum [illegible], et vero Hymene [illegible], [illegible] Hymenem et partes virginibus reperiri, & esse quid per se morbosum, quæ [illegible].

Dico Tertiò, quod [illegible] aliter aliquoque [illegible] quàm ab Hymene, ut de in-
4 ceps [illegible] vero de uteri occlusione [illegible], [illegible] tamen esse [illegible] generat, [illegible] impedimentum, [illegible] [illegible] potest, [illegible] à membrana, à carne, & [illegible], sed præterea [illegible], ut diligenter prosequitur Mercurio de morb. mul. c. 15. de Hæmorrhag. Gynæc. p. [illegible] membrana [illegible] ([illegible] membrana [illegible], non de Hymene) [illegible], & carnosa, [illegible], [illegible] sine [illegible] uteri [illegible] uteri [illegible], [illegible] differentiæ [illegible], quæ [illegible] difficulter, & [illegible] Cels. [illegible] Mod. lib. 7. c. 28. Aret. Tetrab. 4. serm. 4. c. [illegible] Paulus lib. 6. [illegible] Albucasis [illegible] 71. Sed [illegible] Franc. Rueth. [illegible] de morb. Virgin. [illegible] quæ [illegible] membrana est, quo [illegible] posita, quò magis [illegible], & nullo [illegible] incurabilis, [illegible] nullo modo curabilis. Quæ [illegible] est, quò [illegible] posita, quo [illegible] percutit, [illegible] facilius & [illegible] cum [illegible] coalitus, [illegible] habet, [illegible] per [illegible], & [illegible] difficilius est [illegible]. Quoad [illegible] impedimentum, quam [illegible] positurum, [illegible] Penem [illegible], [illegible] ab [illegible] remotionem ab [illegible], [illegible] facili [illegible], [illegible] pervenit, [illegible] possit, [illegible] [illegible], & facilius [illegible] membra [illegible] non impeditur ubique do sponsi [illegible] matrimonium [illegible], quæ membrum [illegible], & semen [illegible], [illegible] membro [illegible] disrumpitur, consummetur matrimonium, [illegible] dici, [illegible] sponsa, et [illegible] disruptum membranum, [illegible] possit, [illegible] foramine fit pervia [illegible] Hippocrates [illegible] Quis [illegible], [illegible] utrum [illegible] occlusum sit, aut non conceptum, aut si concip ant, [illegible] quod [illegible] experientia edocuit, cum ubique Mulieres [illegible] impedimentum habentes, & [illegible] [illegible] membranam [illegible], & fœlices [illegible] ab [illegible] impedimento [illegible], ut patet [illegible] complura [illegible] Schenck. lib. 4. Obs. tit. de part. genit. mul. [illegible] de Atret. & à Jo. Rud. lib. 1. Anthropog. [illegible] 31. Sed & aliter Chirurgica manu dissipata membrana [illegible] difficultate [illegible] ab Obstetricibus [illegible], ut est [illegible] apud Zacut. Lusit. lib. 1. Prax. admir. obs. 134. [illegible] Guilielm. Fabricii. Obs. cent. 3. obs. 61. [illegible]. Sed cum de his [illegible], superfluum et eadem [illegible] consideratum [illegible], & [illegible], & [illegible], [illegible] impedimentum [illegible] possit [illegible], [illegible] impedimentum [illegible] possit.
5 Et primò de [illegible], vel partium [illegible] aliquid dicendum, [illegible] Ai. [illegible] lib. [illegible] de Hist. Anim. [illegible] 35. meminit. Hoc ultimum diversum quid

præter [illegible] est à membrana uterum concludente, [illegible] de Cr [illegible], quæ de membranæ occlusione [illegible], de hoc uteri [illegible] quidem, [illegible] potest. [illegible] coalescere, vel coalescere, vel [illegible] à Natura [illegible], ut [illegible] Aristotele notavit de Hist. Anim. [illegible] lib. de Gener. Anim. c. 4. [illegible], & [illegible] Melch. [illegible] de morb. mul. c. 15. [illegible] de Atresia [illegible] de [illegible] in Harmonia Gyn. part. poster. [illegible] lib. 3. Con. Fem. 1. tract. 4. c. [illegible] Jo. [illegible] lib. 2. de [illegible] vulv. de Angustia, & obturat. coll. uteri. Sed & à morbo fieri posse talem coalitum [illegible] confirmant, non obstante [illegible] Scalig. in prædic. A. [illegible] tract. 35. de Hist. Anim. lib. 10. [illegible] posse [illegible], [illegible] magis experti Medici [illegible] credendum. Porro [illegible] coalitus aliquando [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] Aristot. loc. cit. de [illegible] Anim. [illegible] sponte [illegible], [illegible] necesse, [illegible] per vim disrumpatur, [illegible], [illegible] disrumpi non posset. [illegible] vero & à morbo fieri [illegible] coalescentiam dictum, & patet per Historias [illegible] Schenck. lib. 4. Obs. tit. de part. Gen. mul. [illegible] de Atresia, & [illegible] per [illegible], quam [illegible] Benivenio refert mulierem Gallico morbo laborantem, & vulvam [illegible] habentem, quæ ob [illegible] [illegible] coalitum [illegible] & uterum [illegible] habere [illegible] mulierem, quæ cum [illegible] medicamentis [illegible] esset, [illegible] coalescere uteri parietes [illegible], [illegible] virum nullo modo admittere potuerit. Quin [illegible] Bernard. Gord. in [illegible] part. c. 14. narrabat, [illegible] quidam [illegible], [illegible] [illegible], non permisisse Viro [illegible], & ob eam [illegible] non admittere.

Licet autem Cervicis [illegible] eo, quod non fuerit 6 [illegible] Medica valde versati, de hoc impedimento [illegible] mentionem, credendum tamen est, [illegible] impedimentum [illegible] non comprehendisse, quod ab Hymenis membrana [illegible] robur tamen [illegible] eorum [illegible] perículo, [illegible], & [illegible] difficultate & [illegible] esse.

Cæterum impedimentum, quod à carne occlu- 7 [illegible], non minoris considerationis est, [illegible] quod proveniat à quacunque membrana, certum est, [illegible] pleraque [illegible], [illegible] Melch. [illegible] lib. de morb. mul. [illegible] membrum [illegible], [illegible] hæmorrhoïdalem, & [illegible]; [illegible] hoc determinandum [illegible] juxta qualitatem, [illegible] positam, & [illegible] conditionem membranæ, [illegible] non [illegible], [illegible] loco positum, [illegible], ut [illegible] possit, quàm [illegible], [illegible] Sed [illegible] simpliciter [illegible], [illegible] simplex caro, [illegible] simplex membrana [illegible], [illegible], ut quidem Mulier [illegible] adhærentem, [illegible] magis [illegible] uteri [illegible] caro [illegible] uteri collo, quàm membrana.

Prædicta præterea impedimenta in ipso uteri 8 collo ut plurimum fiunt, quod sequitur, [illegible] foramen ipsius vulvæ, & est ipsius angustia, quæ aliquando tanta est, ut impediat Penis [illegible] intromissionem, cujus angustiæ exemplum habetur apud Nic. Ferm. [illegible] tract. 31. 37. [illegible], [illegible]. Puellam quandam [illegible] puleram, cujus foramen vulvæ erat in quantitate [illegible] Et Reald. Columb. [illegible] Anatom. lib. 15. [illegible] Mulierculam quandam Hermaphroditum [illegible] angustum habuisse vulvæ orificium, ut [illegible] [illegible] vix admitteret. Scaliger quoque [illegible] à Schenk. ubi supra in comm. lib. 10. de Hist. Anim. tract. 35. refert, [illegible] fuisse Mulierem

quan-

quædam ex necessitate uterum concubitu, & quæ cu-tu crescebat ad coitum accommodatum, uteri pepulissa, peneque angustio fortiusque mihi extenfum penetrantium habebat inguen. Hæc igitur tam excedens angustia orificii ipsius vulvæ quandocunque tu [illegible] qua sponte se prodeat, multo forte magis, [illegible] liceat relata impedimenta posse dici earum difficultati Matrimonii, cum expectato aliquo temporis spatio; cum licet à Medicis nonnulla ad dilatandum etc. angustiæ vulvæ tunc proponantur, uti quem vide, si libet, Franch. Rench de morb. Virg. fall. 3 & 1 tamen ut Jo. Hucheri de steril. lib. 2 in propria sede de Angust. uterinæ pudendi dicebat, aperte, & ita in eo opere Medici abstituti, cum talis tuguris penetrationis naturalis dilatari sit. Tota autem ipse curatione sita est in applicatione remediorum emollientium, accelerantium, post quorum diuturnum usum, lenis, ut blando coitu tentandum; quia sin minus succedere utere, tunc deinde jubeat Doctores pelliculis abscisso gaudeant incisione, lasimque totum molem esse tuendam, quousque artificium dilatatum, & virile membrum admittat, sed hoc tamen utrum aliquid opis afferent, nam in annosis in eorum omnium contentur, sed neque in statu tenellori multum temporis in cura lusumendum esset, uti si ipsa uterum bene procedente quandam determinato tempore, ut per bimestre, vel trimestre spatium, huius dissolutionis terminus expectandus, quia ex mea sententia matrimonium dissolvi debeat ad formam post unum dimidiumque annum si intra ipsa partibus, & ad dilatandum impedimentis lectis.

8 Contra est & hæc affectio ad vulvæ amplitudo, qui non videretur posse illum impedimentum præbere copulæ carnalis, cum tamen non sit ob simul ciliæ immunde, maxime si viri ueste superbiunt, debet cum omnes copulæ carnalis delectationes cessere, quia, nusquam ipse, in tantis est potuisse ut vir ob aversionem, & ob cujuscunque delectationis absentiam, membrum erigere potest, quo hoc modo, quod satis tamen impeditum, nec sponsam ducere passe, assumpto loco superioris Virginitatis, quodcunque tandem illud sit. Hoc tamen vitium emendari non integro unguento potest, cum quotidiana experientia doceat, mulierum pudendum magnopere in pertu, ut frequenter diductum, ex ipsis, vel ex Actu penetratione uno solum ad profundum, & umbilicum angustum, id ad meatum redacti quam Mulierum nonnullæ, haec cum difficultatis recuperandæ è partu simul studio, cum maxime adstringentibus medicamentis sumptis, simul sufficere, in tantum velut angustiam lepidum sint, ut non potuerint in futurum virum admittere, ut ex casu patet superius ex Deuteronomio ultimo, & aliis relatis à Schenck ex Mercuriali lib. 4 de morb. mul. c. 4 unde cum ad hoc impedimentum, quodcunque sit, gravis sint, & ad multa remedia, non frustra adhibere solita, nullus dubitationi locus relinquitur. Quamobrem mirari sum, quod fortasse lib. 2 de Relat. Med. c. 4. reluctat hoc vitium, si in uterum sit, esse incurabile; Hipp. in lib. de steril. curationum pendulum, ubi Hippocrates fateri quidem, non concipere mulierem, si illam magis gaudio convenient, nec, lud non dicit ulli sua succedere.

9 Verum utero vero propter superiora copulæ impedimenta, quæ quidem tumidam cum clausam & ductus non trans, clam nonnulla non maximi monstri obstare possunt, & quia si mihi in eruptione uterum penetralium grandem reperiri, quæ Clytoris, Tentigo, Nympha, Mentula, est elegantus dicitur, & Cauda (vulgo autem caudam) nominatur, propterea respondere membro virile, cum & suos musculos, & utriusque habet, & clausuram perinde, etiam alium glandium propriam ob oculum, qualem ipsa Mentula virilis habet; hæc ergo præ in nonnullis Mulieribus tam excrescit, ut coitum unusquisque impeditur, non potentes tu virum, ob ipsius obstaculum, Penem admittere, quod non modo crescit, cum ut sit, ad Venerem mollior irritata, excrescit, sed etiam absque illa titumescente, licet multo magis cum eo sit tuditetur, ut nonnullis exemplis ipsa experientia docuit, & testantur rerum Practici Jo. Hucher. lib. 1 de steril. in propria sede de Clitor. Dan. Sennert. lib. 4 Pract. part. 1 c. 2. Quod ex tantum veritatem habet, ut quædam feminæ ex particula docere illas feminas calcere, & cum illis more delectari consueverint, unde hoc vitium à Musch. de morb. mul. c. 18. in Mulierum Gynæ. par. passiv. vocatum est, Symptoma turpitudinis. Verum vero impedimentum hoc non omnino fit incurabile, non caret tamen multa difficultate, & periculo, quod ut plurimum verificatur, non interim nullo modo est curabile, ut patet exemplis, & habemus apud Fabric. Plat. lib. 1 observ. relatum etiam à Schenck loco Historiam cujusdam Mulieris hujusmodi Clitoris cuique excrescente molestatæ, quam, cum Plateras curandam suscepisset, ob timorem dissuadendum illi fuit, ob immineus inguinum symptomatum periculum. Itaque quandocunque similis nobis casus offeratur, videant Canonistæ, quod sit determinandum, nam ut in ipsa patet, maximeque uti uterus tali impedimento validum esse non posse, præsertim si irremovibile non sit. Quanam autem ratione arceatur possit, docet, ex recentioribus Auctor lib. 4 serm. c. 103. & nonnullis etiam Recentiorum.

Sed & uteri casum, quæ non adeò infrequenter in senibus Mulieres cernere, coitum omnino impedire palam est, nisi ad locum suum reducatur, item aliquando ita delabitur extra vulvam, ut ad dimidium coxarum, & aliquando ad genua usque perveniat, licet tamen hoc raro evenire, ut tantopere hæc emineant, tamen quomodocunque latae it prodat (nam aliquando velut ovum in ipsio vulvæ orificio tantum promittat) semper coitum impedire non est dubium, quousque in eo sita maneat. Et profecto considerabilis maximum est hoc impedimentum præcipue in Mulieribus aetate provectioribus, in quibus morbus hic non solum difficillime curam admittit, sed si quando curatur, facile iterum repetitur, in Juvenculis autem, si cum tempore eorum adhibeantur, curationem facilius admittit, si vero curatio negligentia prætereatur, difficilime multo evadit.

Sed in senioribus quoque Recentiorum Medicorum solutum uteri eversionem feliciter non successu molestia ulla, nisi quid majus obstet, dico ubi simpliciter uterus foras prosiliat, absque eo, quod tumore, Apostemate, inflammatione, ulceribus, ut alio quocunque morbo eum restitutionem impediente molestetur. Ea autem cura sit, uteri ad locum suum ut diligenter impellitur, quam deliderat Ambr. Paræus sua chirurg. lib. 23. c. 4. pessum quemdam certum, tales ibique intro in uterum immittuntur, ita ut uteri, hoc est corporis cystis eius cervicem excipiantur, quo pessaria innoxia, & absque illo vel coitus, vel conceptionis impedimento gestantur, nunquam tamen removenda. De hoc curatione pro ceteris videndus Franc. Rousset de Part. Cæs. sect. 6. c. 3 & seqq. Sed etiam absque hujusmodi Pessariorum usu, ubi Mulier possit pro libitu ad suum locum uterum reponere, non prohibetur virum admittere, & concipere: Felix Plater sua Pract. lib. 1 tract. 3 c. 1. Itaque curando impedimentum eique tantum cum remeare in suum locum uterus non potest, ita ut aliquando corrumpatur, & nisi abscindatur, totum corpus corrumpit, & hominem perimere: abscindi autem posse absque uitæ dispendio docet idem Rousset. hic cum qui etiam exempla eorum consilii adducit, quod mirum videri non debet, si in hoc uteri pro nos abscinditur absque ullo vitæ discrimine, ut ipse Rousset testatur. ib. sect. 5 c. 1. Sed num sufficiens erit hoc vitium ad Matrimonii non consummati dissolutionem? hoc non haberet dubium, quandocunque vel et iu, vel ut Arte industria possit ullo modo uterus in suum locum repone, & tunc esset expectandum convenient tempore, in quo Mulier ea pristinam expe-

experientia, quod à morbo [illegible], quibus si fictitie esse jam esset, & de [illegible] cella spes remaneret, non esset dicto locus, quod Matrimonium non consummatum esset dirimendum.

22 Verum adhuc plurimæ aliæ morbi etiam molestiæ, qui copulæ carnali impedimentum præbent, ut sunt Apostemata omnia ipsius Matricis, quæ meatum eiusdem ipsius occupant; & licet non omnia sint ejusdem naturæ, quia neque omnia ab eodem humore dependentiam habeant, neque ejusdem [illegible] conditionis sint, omnia tamen commune impedimentum præstant & omnia secum habent maximam certitudinem difficultatem; ea tamen sanabilia omnino [illegible], quæ dura, scirrhosa, & cancerosa existunt; habent enim hæc talem repugnantiam curationi, ut ea non curare melius sit, nam si curentur, ut ait [illegible], juxta Hipp. lib. 5. Aph. sententiam, cum de cancris occultis verba fecit. Cum igitur hæc talia tamen Apostemata cervicem etiam omni obsideant, mulierem virum admittere nequaquam possunt, & cum sint etiam omnem spem sanationis, caderent, secundum Canonistarum decreta, præbent justam causam dissolvendi Matrimonium, ubi illud consummatum non permittunt.

Eadem consideratio de meis ulceribus haberi potest, quæ quidem omnia sincera sanitas sunt, & difficili mæ, ut impossibilis dicam, curationis, ob ipsam uteri naturam; sed si quando cancrosum, hoc est malignitatem induerint, quæ plerumque indurent, & cancerosa evadunt, certum est, non nisi ne [illegible] curari posse, habeatque eandem imaginationis repugnantiam, imo longe magis majorem, quam habent ipsa Carcinomata, seu Apostemata cancerosa; unde nedum quoque ratione de his determinandum, quandoque quæ ipsum uteri cervicem, vel collum obsident, non possunt enim mulieres pro dolore virum admittere, & si possent, quis hominum est, qui cum hujusmodi muliere coire in animum induceret suum? nam non modo maximi coitus delectationis homines privari oporteret, sed etiam maximum in modum inquinari, ac non despiciendo morbo infici. Multo magis ergo censendum ad Matrimonium dirimendum, vel ad divortium faciendum damni hujusmodi ulcera, quam dicere dirimi Apostemata Cancrosa, si modo in principio Matrimonii, imo, immo, etiam consummato Matrimonio multis his ulceribus dirimendum.

23 Duplicem præterea fluxum Mulieres patiuntur, quorum licet neuter possit esse impedimento ipsis Mulieribus, ut virum admittant, efficit tamen à coitu viri ipsi, ut eo, quod omnium ut coitu delectationum percipere possint, quia potius ob molestiam, & stimulo ad Venerem prohibetur, ob foetidum illum collectum, licite possent; neque ob hoc, aut humida vitam, sunt qui adeo abhorrent cum hujusmodi Mulieribus se commiscere, ut nullo modo membrum erigere possint. Est igitur alter ea [illegible] fluxum sanguineum, vel menstrue sanguinolentum ab utero perenni, ex nequaquam definens, qualem patiebatur Hæmorrhoissa, de qua Matth. in sac. Evang. c. 9. & Marc. cap. 5. Lucas c. 7. Alter vero est fluxus albus, & ipse quoque perennis, & indefinens, qualem patiebatur Eucheri [illegible] de quo Galen. in lib. de Præsagitione ad Tossiam. c. 8. Uterque enim fluxus adeo interdum lepesilne, ut mali erit prætextæ perpetuo incedere cognoscet, ut non hic quidem ab illius colluviei copiam sibi nevecen possint, ne se coinquinent, aut ne molus è pelletoi [illegible] illico vel longiore, vel maceriæ sanguineæ, vel seculæ, vel purulentæ prostuorum emanet, quia & linteis permuti sæpissime commutare coguntur. Tum enim chamomilla curatum hoc est, ut si affectæ Mulieres non secus ac Lepram à coitu cæterorum hominum arceantur, ut docet [illegible] Albertus Galenus Ades. in lib. de Ægrit. & morb. Evang. p. 1. [illegible] & itaque cum hujusmodi fluxus semper sit curatu difficilis, cum magis alias radices amisit, & in Mulieribus senioribus fit omnino incurabilis, certè ubi vir reclamaret, & mari-

modi adhæc non consummet imitationem ejusdem ob causam, cur à coitu, seu tori, separationem petere, postea suæ petitionis effectum haberet, ordine eo casu Canonistæ, ad quos pertinet, eam rem secundum jus determinabunt.

Duo tamen hic pro iisdem Canonistis animadvertenda veniunt, primum quod omnino inter se differunt, fluxus Menstruorum immoderati, & fluxus morbidi, ut in quæ in illo procedunt, & hoc non habeant locum, fluxus enim menstruus est fluxus semper procedens, vel saltem ut plurimum à [illegible] partibus [illegible] ob certam materiæ [illegible], [illegible] ipsius, qui vel ob admissionem bilis, & cuiusdam alii in hic commonentium, vel ob [illegible], ex quo integra tenuitas, & [illegible] redditus sit, foret [illegible]. Fluxus autem vel albus est excrementum numerosæ eandem, & [illegible] [illegible] vasis spermatici, & ab ipso utero foret progredi. Dixi nos propterea commemoratus, fluxus, non Menstruorum fluxus non ita notum [illegible], quia ex se procedentia omnia cessat, non perpetuo molestum, sed urinam, & cæteras, appropinquante tempore ipsius fluxus menstrui, qui solus menstrui apparet. At fluxus [illegible] invermem nullo modo curabilis est, nisi virtute divina, ut factum est in Hæmorrhoissa in Evangelica, & id quidem docebat Nacius apud Scholz cons. 342. [illegible] hic consummatio vix in posterum supponi poterit, & licet possit, tamen Hippocr. [illegible] præsens Tubi, Cochleæ, vel Hydropi [illegible] colem, ut in necessitatem sectionem [illegible] in ipsa Hæmorrhoissa, [illegible] divina [illegible], ut de [illegible] in Evangelio [illegible], illam multum perpessam fuisse a compluribus Medicis, & omnia sua erogasse, nec quicquam profecisse, tamen ob impossibilitatem curationis per opem humanam, Medici necessariam digni erant, ut prærerii [illegible] Gallenum Ades. lac. cit. Medicus enim non tenetur, [illegible] debet eorum, qui in morbo [illegible], enim [illegible], [illegible] continuo [illegible] Hippocrate.

Secundo, animadvertendum est, nunquam fluxum posse esse virulentum consummationem, sed cum [illegible] virulentia [illegible], minus periculo exponitur incumbens cum [illegible] fluxu albo detenta, quam cum detenta fluxu menstruorum, ut dixi, quia albus est fluxus [illegible] [illegible], quæ [illegible] qualium sint frigidæ, habent minorem necessitatem [illegible] continentem fluxus menstrui penetrat ut plurimum à materia calida, & sic facilius posset inficere incumbentem, quod quotidiana experientia [illegible] habere commonstrat, cum passim videamus viros [illegible] se commiscentes facile infici, & vix, ut [illegible] Gonorrhœam contrahere. Ac contra est, si in utroque fluxu [illegible] virulentia, nam in fluxu menstruo longius posset virulentiam [illegible] infringere, cum ex [illegible] benignitatis conditionis [illegible]. At in fluxu [illegible] morbus fluxus, licet ex sua natura frigida, est tamen generis præter naturam, unde ipsi Naturæ multo magis infecta redditur, ubi calorem conceperit, & [illegible], & [illegible] evaserit, ut [illegible] concumbentem inficere sit aptus. Itaque [illegible] [illegible] virtutem [illegible] etc., qui nimium [illegible] esset albo fluore violenter infectum, quam qui [illegible] haberet menstruali fluxu, etiam virulento laborantem, præterquam quod hic fluor [illegible] [illegible] [illegible] & aliam [illegible], [illegible] nonquam.

Omnibus tamen jam enarratis impedimentis addi debet illud, quod ex nimia ventris [illegible] [illegible] provenit, nam hunc ipsum coitum [illegible] [illegible] impedimentum [illegible] cum [illegible], [illegible] certum est, cum mulier [illegible] [illegible], [illegible] Abdominis [illegible] & [illegible], ut vir nullo modo possit ad illud suo membro pervenire, in quo enim, cum nullum remedium in promptu sit ad [illegible] Mulierem [illegible] ut plurimum hujusmodi remedia [illegible] [illegible], vel non sine evidenti periculo 25

suum effectum sortiuntur, ut alias dixi) certe crederem, locum ad matrimonium non consummatum invalidandum; non enim existimo Mulierem teneri ut se Medicæ curæ subjiciendam, sine incertitudine & periculo eventus, licet vero alias animadverterim, hoc impedimentum amoveri posse, vel tolerari, mutatione modi coeundi, celebrando scilicet coitum postica Venere, quod non induceret peccatum, quia fieret ex legitima causa, & tunc non esse dissolvendum matrimonium; tamen primo non in omnibus, sed in aliquibus tantum id habet locum: secundo decidendum à Canonistis esset, utrum vir cogi deberet ad celebrandum coitum, & matrimonium consummandum prædicto modo, quia ubi cogi non posset, tum matrimonium ex justa causa esset dissolvendum: et tertio denique, timendum esset vitæ ipsius mulieris, & Prolis nascituræ etiam, quod, veluti alias adnotavi, Concepti eo coeundi modo naturalem situm in nascendo non servant, imo tam fœtus, quam Matri alia non contemnenda incommoda in ea causa subjiciuntur.

SUMMARIUM.

1 *Penis brevitas quando impediat generationem.*
2 *Penis nimia longitudo, an & quando generationem impediat.*
3 *Penis tortuosus quando impediat generationem.*
4 *Glans imperforata an, & quando generationi obsit.*
5 *Glandis imperforatio quid sit, & foramen si in radice virgæ, an possit matrimonium contrahere.*
6 *Glandis exitus à morbo quæ incommoda habeat.*
7 *Testium sive numerus an solitus, aut generationem impediat.*
8 *Testes amissi perdi, an & quando frigiditatem naturalem arguere possint.*
9 *Testium magnitudo excedens, an & quando generationi impedimento esse possit.*
10 *Testium carentia generationem semper impedit.*
11 *Morbi qui generationem impediant.*
12 *Varices an impediant generationem.*
13 *[illegible] Venereum post [illegible] an faciat insufficientem.*
14 *Carunculæ in meatu urinario quodnam impedimentum efficiant in coitu, & in generatione.*
15 *Nimia pinguedo, & quando impediat coitum & generationem.*

QUÆSTIO VI.

De impedimento generandi ex parte viri.

OMnia impedimenta, quæ removentur copulam carnalem ex parte viri, removentur etiam omni procul dubio generationem, cum impossibile sit, fœminam posse ex viro concipere absque eo, quod cum viro per membra generationis secundum Naturæ institutum copuletur, et fabulæ, somnia, ac mera mendacia sint, quæcunque jactantur de conceptione facta ex semine virili in balneo relicto, vel ex ejus effusione extra, licet prope vas muliebre, aliaque hujusmodi non absimiles, quæ alias, ut in via Naturæ eventu impossibiles, satis superque elusimus, & confutavimus; & quarum nulla ratio habenda, etiam si vere vidisse se confiterentur, ut ex Jurisconsultis testatur Giovagnon. *lib. 1. consil. 6. numer.* [illegible] qui prudenter ex Medicorum decretis illud addit, non posse nempe mulierem concipere, nec vir generare, nisi per Penis intromissionem, & seminis ejaculationem in uterum. Restat, ut de aliquibus impedimentis loquamur, quæ generationi obsunt, ex parte viri, illumque etiam coitu naturaliter secuto irritum reddunt, quorum cum alia sint apparentia, & tamen dubium in eo re excitare possint, alia non sint apparentia, quæ multo magis dubitandi ansam præbere solent, quia requirunt ulteriorem indaginem, alia denique tamen [illegible] sint, ut nullo dubio locum relinquunt, relictis his, quæ ad secundam classem spectant; de prioribus, & potioribus breviter verba faciam.

Inter impedimenta autem apparentia primum sibi vendicant locum ea, quæ dixi procedere ab impedimento coitus; quibus succedunt impedimenta, quæ ex brevitate, seu nimia longitudine Penis provenire dicuntur. Quod brevitatem ergo concordant omnes Medici, eam ob id impedire generationem, quia non possit semen ad interna uteri pervenire, sicque non possit ab utero excipi, sed ex pudendo, effusionibus evenientibus, elabitur, ut habetur. Mercat. *lib. 4. de sterilit. & progn. assert. cap. 2.* Nec reliquerunt admonere illi non infimæ, imo maximæ auctoritatis Medici veritatem, Avic. *lib. 3. Can. Fen. 20. tract. 1. cap. 15.* Savonarol. *in Tract. Magn. tract. 6. cap. 20. rubr. 16.* Huchet. *lib. 1. de sterilit. rubr. de Coit. parvitate*, idemque ex Jurisperitis firmat Giovagnon. *loco citato*; ac certum quidem est, non esse hujusmodi impedimentum tam leve, quin possit facere aliquam præsumptionem impotentiæ generandi, ex parte viri, præcipue si cum aliis præsumptionibus jungeretur, et si constaret, virum esse naturæ frigidioris, aut ob naturale temperamentum, aut ob ætatem grandævam, aut ob morbum aliquem præteritum, cujus progressum magnum duraverit, & longum. Hæc enim, cum absque dubio indicent caloris nativi diminutionem, juncta virgæ brevitate urgentiorem præsumptionem facerent impotentiæ generandi, & impedimentum sterilitatis. Ubi tamen virtus adesset valida, calor vegetus, ætas firma, & cætera conspirarent, posset profundiorem etiam expulsionem valida, ita ut non obstante virgæ brevitate, posset tam vehementer semen ejaculari, & illud ad usque internum uteri osculum impingere, maxime si cum uxore ejusdem ætatis, et robore res ageretur, nam tunc etiam ex parte fœminæ præsupponi debet uteri attractio valida, nam ipse uterus semine attracto [illegible] ad pudendum, eique obviam [illegible] provolvitur, & sic in eo casu non obstante virgæ brevitate subsequi posset generatio, ut aliquando factum esse exempla docent ab Auctoribus adducta, nec mihi deest propria experientia, cum virum Illustrissimum, me consultorem, ob cum membri brevitatem, quam ipse membri obtruncatione ob Gallicam luem ipsi membro infestam acquisiverat, posset ducta uxore prolem suscipere, hortatus sum, ut duceret, quia sponsa erat ætatis florentis, viribus integerrima, optimique temperamenti, ac pulchritudine insignis, qua ducta, plures liberos utriusque sexus, sicut, ac robustos suscepit.

Verum neque illud generandi impedimentum parvi faciendum, quod ex nimia membri virilis longitudine provenire potest: nam communiter Medici omnes secuti opinionem Aristotel. *lib. 2. de Generat. Animal. cap. 6.* vel potius ex propria sententia ratione eorum firmant, virum valde longa virga insignem, infœcundum esse; ea potissimum de causa, quoniam ob excedentem ductus longitudinem semen in medio via refrigeratur, spiritibusque exhalat, ut Avicen. *lib. 3. Fen 20. tract. 2. c. 44.* Savonarol. *Tract. Magn. cap. 20. rubr. 13.* Pedemont. *in supplem. Tract. summ. 3. part. 4. de sterilit. cap. 6.* Mercat. *lib. 3. de sterilit. & prognost. cap.* [illegible] quam tamen opinionem nullam habere veritatem credunt alii; Fortun. Fidel. *lib. 3. de Relat. Med. cap.* [illegible] *rubr. 1.* Joan. Hucher. *de sterilit. rubr. de Magnitud. Penis.* In hoc tamen casu considerandum est generandi impedimentum, respectu mulieris, ob hanc ipsam causam, & respectu viri: nam generatio impediri potest à longitudine membri virilis, respectu mulieris, ex eo, quod in uterum, hoc est in ejus internum osculum impingens dolorem excitando, seminis profusionem, & delectationem remoraretur, imo in totum adimeret, præter innumera alia contemnenda symptomata, quæ excitare posset; non enim in hoc casu facile remedium præsto est, & in viri voluntate positum, si caute, & leviter agat,

non

per parva sit membri longitudo, quatenus ad eo hoc, culpam, sed si refrigeratum simplicem per se membri longitudinem, potest absque dubio tardum esse impedimento generationi, nimium quandocum ex observatur animalia debilitas, & flaccidum ipsius membri, ita ut non magnopere valeat suo in erectione, nec in ea ad ut naturalem semper perseveret, & tunc, & eo casu judicandum, membrum impotens ad coitum sufficiendum; quod si item longitudini adjungatur minima ipsius membri rigor, quod facilius, ac perdatum, atque tamen ... ad consummandum, tunc videtur afferre, ob ejus longitudinem semine frigefacto, non esse aptum ad generationem. Itaque praesumptum impotentiae generandi a primo casu habet locum, est enim tale impedimentum certum, & apparens, & absque ulla remedio.

3 De Penis tortuositate jam verba feci, commonstrans, quandonam impediat coitum, quia simul impedit generationem, atque ostendi, quandonam accipiat naturalem, non tam ad coitum impedimentum coeundi, tamen ut simul impedimentum generandi, quamobrem nihil est, quod jam dicta addere debeam, quemadmodum nec aliquid adjungendum occurrit, praeter id, quae tunc vitabit circa Penis obliquitatem & distensionem, eadem enim locum habent in his, quae habent in tortuositate, quomodo vero hi afficiant distinxi, sicdam dictum fuit.

4 Sequitur, ut de Penis imperfectione loquamur; nascuntur enim aliqui (licet et item à morbo hoc vitium aliquando fit) glande imperforata, cum quo homo urinae aliqua dubio ad placet dici non potest, ut patet in iis, qui se nascuntur, neque in Natura alio foramina ad urinam expellendam provisi sunt, sed in nonnullis promi de Natura intro se semper etiam viam paravi, namque in ipso membro sub glande, non tamen semper eodem loco, nam in aliqua hoc hujusmodi foramen se prodit immediate sub glande, in alia inferius hoc est in medio Pene à parte inferna, in alia autem ad ipsius Penis radicem, ita ut Testibus in superiorem partem aperire videantur a longe & Maris l muliebre, & immittit foris, ut notavit Aetius lib 4 de Gen. An mal cap. 4. Vocatur autem hoc vitium Phymosis, ut ex Celso lib 7 sua Med cap 15 dicunt aliqui, licet non id vitium sit apud illum Phymosis, sed occlusio Glandi in praeputio, ita ut nudari non possit. Conveniunt autem Doctores, quod quandocunque foramen ... in suo naturali loco non apparet, impediatur omnino generatio & intentionem afferunt evidentem, quo enim, quamdiu potest semen recte ad uteri anticum glandis pervenire, sed ad intera, vel ad posteriorem partem affunditur, quo nullam ego, ipsius Penis Glandi ad id impedimentum, attamen ergo mentis ingrui attractione detinui, & unde semen retrahendi aptissimum, tamen ob illud ipsum impedimentum non ante illud attrahere potest, quam spiritus evanescant, & semen refrigescatur, unde semen omnino, & undequaque infecundum evadit. Sed non semper hoc eo modo contingit, quin ubi foramen, per quod semen emittitur, non multum differt ab ipsa glande, non magno negotio succedat generatio, & ego pro meo scio hinc doctus Dionysium quendam Antrincem tradunt (qui ex mali suppositione nimis à Renum calculo decessit) habuisse enatos, ut singulari temperamento, cui glans imperforata cum esset, foramen per quod semen, & urinam ejiciebat, sub Glandis corona situm erat, plures tamen filios ex uxore genuerat, quorum nonnulli adhuc superstunt mihi intra noti. Verum enim vero, quanto orificium hoc distat à glande, tanto majus impedimentum generationi affert, quod si ad radice sit, non tamen dubito forum, quod generatio in totum impeditur, nam impossibile est semen intra materem recipi posse, in quo casu dubium sufficit, an talis vir possit matrimonium consummare, quin cum non possit intra uterum seminare, sed semen necessario extra effert labium vagibis, dabit hoc matrimonio requiri ... quo sponsa ... conditione, cum non satis fit

ad consummandum matrimonium suo semen naturaliter penetrare, sed sequentem de necessitate, ut naturalem ... in sponsæ vagina, ut dicit Sanchez de Matrimonio lib. 7 disput. 21 num. 5 Dicendum ergo, ad matrimonium cum hujusmodi esse contractum sit nullum, & utilius illico debere, cum intraflet, nisi in hoc sine remedio esset, nam etiam si plures Auctores apud canonistam tradant, tamen natura eorum non admittit, & altam si admittatur, certum est non praelatum possibile non esse, & in tam omnium esse. Distinguit tamen nonnulli Doctores in hoc casu maxime, ut in eo quod vitio, in quo foramen naturaliter in ipsa glande apparet, & foramen ape nam non est tam obsecta positum, etiam accuratius studiis patendum, ut ... in quibus nullam naturalis foramen apparet vestigium, & praeternaturale foramen est in infima parte Penis prope Testes, fiat omnino etiam tentari fieri ... , & si tentaretur, non sine facile extra tamen Sacra autem est ut quoniamque hujusmodi ab omni ante abstinere, cum in voto succedere non possit.

Sed etiam est apud Foelicem Platerum lib. 3 Obs. 6 de Impotentia, ubi narrat, quod quidam Capitaneus peritus foramen in glandis media atque in anteriora sede secundum naturam formatum, aliud quoque subtus circa Glandis radicem, & propitii quorum ab orto habuit, per quod medicina nimis seminis latebat; tamen, nisi auferat, semen neque ... , atque in nihil sanabatur; tamen quoque amittebatur. Ratio hic est ut, ideo eo hominem potentiam generationis nutaret cessisset ejusdem casu eadem, nam enim producto viri Platerum consuleret, an hoc impedimentum obstaret procreationi filiorum, ob quod uxorem ducere debeat, & ab ipso Platero responsum accepisset, obstare, uxore tamen hoc non obstante, ducta, filios nonquam suscepit, imo ab uxore se separavit, cum eaque in eo unde debuit sanitatem.

7 Non habet autem locum contrarium ... glandis occasio, sine impedimentum, de qua supra ex Celso lib 7 cap. 25 sit enim cum glans praeputio detegi non possit, quod maiores sanitatis ... facile esse, & difficulter semen testatur Guilielm. Fab. sent. obs. cent. 8 lib. 3 obs. 57 & vocatur propriae Phymosis, sitque initio ex ulcere in apto foramine non pepulo, quod in cauda facit, ut ipsius Glandis partes coalescunt, unde meatus omnino occludatur.

Hoc autem, si contingit, ut ob retentam contractionem non admittit, fieri omnino est, quin non solum semen, sed neque etiam possit extra corpora expelli, & patentem deinde spatio longinqua universam massam infectam, & hominem ad interitum, & in hoc casu alia res esset, quia hujusmodi ... , neque contrahere potest matrimonium, neque contractum retinere, licet brevi an sit ... necessarium esset.

Cum Testes dubitatem sunt eorum situs naturalis, nam in aliquibus conspicuntur integris sine ... , cumque hoc ea causa imbecillitas eum non procedit, ea tenelligunt videatur dicendum, non esse ipsos ad prolificum semen generandum aptos neque etiam in coitu sufficientem vigorem genitalia tribuere, ut ad talis caremen hominem ad tollendum via fallitur, neve dandum illis per Canones, sit talia valde matrimonium contrahant, nam si ad matrimonium sequitur copula apta ad generandum, Sanchez de Matrimonio loco citato, si hujusmodi Testium non naturalis situs potest semen confectionem & generationem, ut dictum est, impedire, certe hi non poterunt matrimonium valide contrahere. Dicendum tamen eo non semper esse, quod si constare possit, hujusmodi virum tamen generare, non obstante eo mutationem situs testiculorum, esse aptum ad generationem, & consequenter non ob inaptitudinem generandi esse à matrimonio repellendos, si modo generandi impedimentum alia causa sufficiens ad impediendum, ne non-

ra tenebant, & prædicta testes magis teretem habebant, quamvis ipsi Testes magnitudine ilüsque conditionibus essent insignes; nam contra eorum teneritas, mollities, flacciditas, & alia id genus conditiones, debent in eum modum cogebunt, tum certitudinem præbebere impotentiæ generandi, atque etiam si illæ conditiones concurrerent, faciunt præsumptionem frigiditatis, & impotentiæ coeundi.

8 Quæ non modo procedere debent in mutilatione eorum, sed etiam si Senectutis corporatos, & naturalem suam tenere, magnitudine tamen, deerit; ac vigore sint coll reconstitutionis, tales enim habenda tanquam si non adessent; tum etiam hinc nimirum, & sic sit procreatur, quod proprio semine, qui est seminis prolifici generatio & conservatio, sicut hic annotant, & licet non desiderent Medici etiam hujus partientis testiculorum eorum robore, absorbeatur, qui vis, utrobique medica magnitudo possit, Sanctorius in præf. magn. tract. 6. tabr. 4. cap. 10. Pedemontanus in contuitus Probl. Mel. summ. 4. part. 4. fol. 1 cap. 1 Joan. Hucher lib. 1 de sterilit. tabr. de Test. vir magnis, tenere eorum nil, eorum annotatione esse difficillimum, ut plerumque hic statuitur, & si probabitur, post sitem eggere corporis, nimium post pubertatem, impossibilem, Sanctorius ubi supra Pedemont. ibid.

9 Cæterum Testium tumefactio seu magnitudo, si tumori sit, nullum generat impedimentum efferit parit, quod poterit generatrici facultati opitulentur. Joan. Hucher ubi supra, testimonio sit id, quod Arist. lib. 6. de Hist. Anim. cap. 9 dicebat, quod Anim Saltem Testes exceptionis sunt, ut Gallinaceorum & Perdicum, & quodsit, quo tribet Testiculis decrescunt, Tauroscri ob id appellitur, libidinis sint idoneæ. Montuus lib. 4. Anatomicarum c. 37 Joan. Bened. Sinibald. Geneanthrop. lib. 3 tract. 2. cap. 6. apud quem plura ad hoc videnda sunt digna, & si libet, vide etiam Joan. Schenk lib. 4 Observ. tit. de Testiculis. At si crassities & magnitudo Testium à morbo sit, potest esse impotentiæ generandi necessaria sufficientior, non esse tamen in magna consideratione habenda, cum non omnino adimunt, sed eorum remoretur fœcunditatem, & generatio non teneat, nisi quid magis absit.

10 Testium denique tenerem nullam dubitationem esse circa generandi impotentiam, non res in propatulo adeo est, ut nihil supra, unde nunc in modum omninò nunc, item, quod ex Chronicis Navarra lib. 4. cons. tit. de frigid. & malef. cons. 3 commentarii quendam virum, qui omni modo testibus carebat, sed membrum habebat non magnum, quam diuturnum atque masculum, poterat legitime couciebere matrimonium, & quod pejus est, fuit genitrice contra Medicorum attestationem potuit enim esse bonus illa Canonistis si decipi à muliere, quam vir illa in uxorem duceret, non omnino credendum esset, mulierem illam filios ex alio viro per fornicationem vel adulterium suscepisse (si adulterium hoc dici poterat, cum matrimonium contractum tam tali viro esset nullum) imponebat enim perfida mulier marito si non eum omnino corrupto, & ignaro, & credenti filios etiam viro testibus carenti generari posse, quod ridiculum certè est, nam mittitur, cum Testibus careret, semen generare non poterat, neque absque semine filios. Cum ergo tam ambitiose ea res patient, multo plus deferre Medicorum sententiæ debuit Navarra, quam propriæ, & vestræ illius mulieris imposturæ, quod ac si fecere recusaverit, merito ipsis Medicis ridiculus fiet.

11 Herniæ & ipsa aliquala impedimentum generandi præbere possunt, cujuscunque tandem speciei existent, quarum tamen magis suspecta in hoc negotio illa est, quæ à serositate, seu aquosa humore proficiscitur, Hydrocele dicta, maximè si magna ac diuturna fuerit, hæc enim pro aliis gravitate refrigerat, & seminis ipsius extinguit, quod tamen ex sæ penitus aliter fit, cum talis morbus totius corporis frigiditatem denotet; cæterum vero Herniæ non ob hoc refrigerat, aliquam fœcunditatem eliquando removent, sed quia interdum intestinum remittunt medium, ut nisi membrum omnino distendat, Guilielm. Fabric. lib. 2 Observ. cent. 4. observ. 4. & tunc etiam coitum impediret, unde & generationem quando vero Herniæ quæcunque, etiam aquosæ, ad tantam magnitudinem pervenerint, neque ita tractationem admiserint, extra omnem spem fructuum in seorum redeunt, in quo casu, si dicetur de impotentia coeundi, frustra expectaretur esset illam.

Dubitatum potest est de varicibus, utrum impediant fœcunditatem, necne, cum Arist. lib. 4 Probl. num. 10 quærat, cur generandi facultas adimatur ille, qui tenerrimus deciderit? Petrus Apponens Conciliator d. Probl. in suo Impar Probl. male accipere Ischiadem pro Ischiade, nel lecente eo, reprobat eorum sententiam, qui eandem tenere pro Varice acceperunt, & nobis rationem ob experientia desumptam, quod non debent illi non, Ischiat, accipi pro Varice, quia ipse permultos novit varicibus detentos, qui tamen fuerunt fœcundissimi. Conciliatorem tamen tuto modo etiam docuit Julius Gustinus. Incomm. eiusd. Probl. & Ludov. Septal. ibid. licet non injuste admirator Gustinus ipsius Conciliatoris rationem; cur nobis illi vocem illam accipi pro Ischiade omnes possit dum, quod ille nobis per, qui eam vocem pro Varice acceperunt, cum pateat experientia plures Ischiadicos esse, & fœcundos esse. Non ergo de Ischiade intelligit Aristoteles, sed de varicibus, cujusque problematis rationem eum ipso Aristotele reddunt præmonentes Gustinus & Septalius. Sed dubitatum est, an Aristoteles voluerit, problema intelligi de varicibus quemcunque locum occupaverint, an de iis, quæ retro in ea tibiis sunt, & prædicti quidem commentatores de tumore intelligunt varicibus, tam locorum esse voluntatem, verum vetera hujusmodi (quæ veniam tenere, ut melius cholesterge in replima, ac theodoretum) sic non pleramque in coxis, secretis, licet & eo legendum & scribet aliquando aperuerit, & severum est, quod Jo. Bened. Sinibald. lib. Geneanthrop. ut sumi, nempe quod varices in Testibus sint falcem, quod patet conscientium problemati Aristotelico, aut nisi de varicibus nocentum, & Tibiarum problema potest intelligi, quod tamen neque semper veritatem habere, neque ex iis ipsis posse hominem reddere omnino infœcundum credidisse, sed temperamentum potius eorundem hujusmodi venas fœcunditatem. Imo nominatur non tantum ex melancholia, aut præcipuo sanguine, sed etiam ex pituita & amissione sunt, Avicen. l. 3. Fen 22. tract. 1 cap. 15 putandum est, problema non in omnibus iis fieret verificari, sed in iis tantum, quæ sunt à sanguine melancholico, vel phlegmatico, melancholico æquum, aa cum ratione melancholiæ nutrealm, nam si minor varices à sanguine melancholico per superfluitatem, accidente genitalibus majorem calorem, potius coadjuvabunt, quam removerent fœcunditatem.

Impotentiam præterea generandi ex sectione venarum & Arteriarum post Aures jam hic intelligendam, accumulasse Hippocrati credidimus, proveniret, & de ea jam tu superioribus mentionem habui, ubi non omnino Hippocratis sententiam respondere experientiæ aa doctiorum hominum attestatione demonstravi. Illud hic addi potest, talem sectionem posse in homine olim de impotentia generandi, si aliter tacta suspecta, fuerit aliquis, ajo impotentiæ præsumptionem, & tota ubi aliæ conjecturæ adessent, consumenda etiam hæc sectio ad sententiam proferendum impotentiæ coeundi, sed inde hoc penitus indicatur, ut non modo in superioribus dixi, sed etiam lib. 1 q. 1 n. 16. 13

Nunc iterum porro dubitationem circa excrementis multum urinarum obsidentes, aliquando extricatam lecinat, nunc iterum generandi impotentiam faciunt; certum enim est, ac semen ajaculationem, eam & urinæ tractatur, obstruculum faciunt tibus epiu emunctoli, quod si varietatem habet, ut obliquo dubio habet, consequens est, semen nulli 14

rehu-

refrigerari, vegetativa spiritibus momento evanescentibus; nam certam similitudinem manere necesse est, ut jam res infallibilis signum est, quod nemo ipsi, quæ omnino conjux uniecta est, quam semen, libere redditur in illa, quæ hujusmodi circumcolismo lestinatur, sed difficulter nectitur, & non aperitur, sed guttatim magna ex parte effluit, aut defluit, aut in anum, vel in ultimam partem divertetur, vel in duas partes finditur, Arnau Lusit. Curat. Med. cent. 4 Curat. 19 & aliquando cum ita non conjuncta redduntur, ut etiam agendi expeditionem inter retinendum exciter, nec mirandum, quod ipsi inter dictum, multa causa non aperta nec nimium expurgandum, quæ symptomata multa ex gratia se prodent, possint in amissionem seminis, expurgatur enim, ut dixi, eundo crassior est, quamquam, quæ sua innotescet & nervorum fruitionibus parum stare potest. Itaque hoc impedimentum semper facere deberet præsumptionem sterilitatis, cum sapientes & recte, & quod magis urget, non sit lenonabile in manu multa omnino laudet ut docent, Ambros. Paræus sua Chirurg. lib. 18. cap. 18 Guil. Fab. p. Tom. 7 summar. oper. lib. de Tumor. Pratensis trad. 1 cap. 33 Alphonsus Ferrerius lib. 1 de Carune cap. 6 Petr. Forest. lib. 26 Observ. 10. Verumtamen est, quod hujusmodi caruncula, inter difficultates natorum, & licet ut sæpe unimus curatione reconditæ judicentur, Guillelm. Fab. Observ. lib. 1 tracta. 4 Observ. 54 & inter ut nitium, & spasmos spasmodicorum convenientur, tamen, nisi nimium, aut magna ex parte nimium evanuerint, obstruunt, & jam tollatur, ne dum nascuntur, uti et nimium furore stipantur, facile possunt ipsum tradita a præcedenti Auctoribus, qui diligentiam harum curationum sunt professi, cum præsertim non a recidiva post curam similiter, quæ hoc admonet Petrus Pigræus sua Chirurg. lib. 8 cap. 9. Itaque non sint judicandæ absque remediis, ut definitum Romæ in una Boentense. Suscematus. in Ruccaferrin, 24 Maii 1655 coram R. P. D. Zurzan. Imo intersit ad genera curationis non tenetur, quamodo ad prædictam nectissimam non pervenerint, non ominino impediant generationem: nam præter supercotaneorum, quæ ab illis etiam filios procrearunt, & de quibus etiam cum Petro Foresto mentionem habet Rota in primo allegata decisione, unus ego ipse novum bene natum, ut per inguinum, & alias molestiorum, & abominabilium morborum frastaneorum, non fæmininus fuit, licet nondum habentem in actu concubitu non parum ungerentur, genitam tamen semper femellinam uniat genu eximii haberetur, conservatæ neque cautem utique, neque gratiam omnem semper impedire.

15 Denique inter impedimentum generandi, tam in Viris, quam in Mulieribus recensetur nimia Corporis pinguedo, nam Avicenna lib. 4 Fen 7 tract. 4 cap. 15 inter incommoda provenientia a nimia pinguedinem connumerat sterilitatem, quæ quidem sic in ipsis ob tantam crassitiem humiditatem, & ipsarum perpetuum, ut ille docet, sed insuper non coiverunt, quia nonnulli non possunt, cum prohibeantur ob nimiam Abdominis exuberantiam a carnali conjunctione, &, ut ille dixi, occultantur in nimium genitalia membra, & in mulieribus vulvæ orificium extremum, neque possint ejus pervenire ad requisitam seminationem in ipsum uterum, quod multo magis difficile redditur, ubi uterque sive vir, sive femina, quamvis multam requiruntur pinguedinem eandem habeant. Sed jam satis de hoc impedimento sufficiunt, nam & nos de eodem verba feci.

SUMMARIUM

1 Pueri & puellæ, etiamsi sint apti ad coitum, non sunt apti ad generationem.
2 Ad Matrimonii validitatem utrum requiratur potentia generandi.
3 Decrepitus potens ad coeundum, sed potest ad generandum.
4 Mulier, quæ ut alitque efflantur, pro quibus P. Zacchiæ Quæst. Med. Tom. 1.
5 [illegible] sunt ut [illegible] ad generationem, dicitur tamen [illegible] in sæpe ex [illegible].
6 Impotentia per naturam in mulieribus sit, semper cum tam menstruum sit & defluxum.
7 An aliarum generandi imperfecti in mulieribus possit ad tempus infigantur esse generationem.
8 Mulier [illegible] fæminis sit [illegible].
9 Senes contra [illegible] mulieres [illegible] fuerint.
[illegible] generandi [illegible].

QUÆSTIO VII.

De Impedimentis generandi ex parte mulieris

Multo numerosiores causæ sunt impedimenti generationis ex parte Mulierum, quam impedimenti ejusdem ex parte Viri, nam si de singulis loqui velis, instrumentis, earumque voluntati non solum augmentum sibi vindicare, cum sint supra modum infirmæ, ut aliis dixi. At cum ad non solum fecerit de singulis considerationem tractare, nisi de iis tantum loquar, quæ apparentius sunt, quæque non sine difficultate, aut saltem non removeri possunt, hæc namque potius appendiculorum sapienter pertinent viduitatem, tum ut usu etiam de ipsis tangit, non omnino possit genitum, nempe, quod dicitur non omnino generationem suis tractari potest. Præcedunt itaque impedimenta generandi, quæ proveniunt ob impedimentum cognitionis, de quibus jam locutus sum Quæstione prima, & sequentibus, & quæ cum ambo non dubio multo magis urgent, videamus primo de impedimentis generandi ob ætatem, quæ vel nimia, vel angusta est, quam ad generationem requiritur, & de utraque affirmamus ego, lib. 3 tituli 1. quæst. 2 ad quam Lectorem remitto. Hic insuper sunt addam cum magnam facere ad multorum dubiorum resolutionem, distinctionem impotentiæ coeundi ab impotentia generandi, utramque enim confundere non solum Canonistæ observant, sed quod mirabile est, etiam Medici nonnullos esse impossibile & ego quidem, cum Canonistarum decreta revolvo, illos in ea indistincti impropriare apparuerim, nunc mihi videtur supponere, 1 quod quandocunque mulier apta est ad coeundum, etiam idonea sit ad generationem, quod non est verum, quia, ut in viris evenit, aliqui, ut Eunuchi, apti satis ad coeundum, non tamen apti sunt ad generandum, ob seminis aut defectum, aut imperfectionem, utique quoque pacto in Puellis sæpe fidei, ut non pubertatem, nec in tempore, quod est pubertati proximum, sint quidem aptæ ad coitum, non autem ad generationem, quia urbem enim sic non generant semen, cujus ut signum est, quod nondum non menstruantur, nam menstruum, & semen uno eodemque tempore apparent, ut alias dixi, quamquam interdum aliquarum lib. 4, tract. 2 quæst. 4 num. 9. Fæminæ non semen quam menstrua gignunt. Inde ut tibi addatur, non modo per multitudinem tum generationi sunt decennium, sed etiam tum temporis aut gignendi, istum ad plurimum virum, imperfectiorum; licet etiam ut Pueri, ut Puellæ prohibitæ dissolvere matrimonium, quia interest dispensationem non sint apti ad generandum, habent tamen causam dispositionem & aptitudinem, tamen conductibilem judicarentur determinandi, ut ad contrahendum validum parte coeundi potentiam requirentur, non potentiam generandi, nam si requiratur, ut putavit Sanchez de Matrimonio lib. 7 disput. 92 num. 4 certi non videmus, tam libere concedendum, quod Puer, aut Puella potens ad coeundum possit contrahere Matrimonium, quasi sine communi potentia infirmo, cum tamen non possit Puer, aut Puella non apti ad generandum, matrimonium valide inire, si ad Matrimonii consummationem requiratur copula apta ad generandum, Sanchez ubi proxime. Si etiam Puer, aut Puella potens ad coeundum, & non ad generandum, non potest consequenter

Matrimonium, sed illud [illegible] con-
jungunt, siquidem enim requiritur ad consumma-
tionem Matrimonii potentia ad generandum, quia
per generationem, quæ ex miscella utriusque semi-
nis in utero succedit, fit, & non sufficienter una
caro, juxta illud Genes. *cap. 2. vers. 24. Erunt duo
in carne una*, [illegible] illud est, unum & unicum
effici [illegible]; non simplex utriusque conjun-
ctio per membra genitalia? [illegible],
[illegible] est hæc conjunctio, [illegible] pos-
sit generatio, [illegible] utrumque decet non com-
mitteretur ad concipiendum fœtum, si enim aliter
res se haberet, etiam Eunuchi, & quicumque con-
cumbere possent, etiam si semen non emitterent, pos-
sent licite contrahere matrimonium, quod per [illegible]
[illegible] requiritur Matrimo-
nii finem, [illegible] effectus sed hoc à natura est
alienum, [illegible] per generatio-
nem, [illegible] quod semina [illegible] simul non con-
veniant, neque uniantur, cum [illegible] semper
non sint prolifica, non possunt [illegible], & [illegible] efficit
una caro, & sic non possit matrimonium consum-
mari. Et quidem [illegible], Matrimonium inter
conjuges, [illegible] semen [illegible]
semen non generet, non posse dici consummatum,
quoniamque semen generet, [illegible] difficultas ob-
stare, quòd [illegible] hæc seminandi non natura-
lis, atque [illegible], sed temporanea, & faci-
le procedente ætate separabilis. Iccirco non rele-
ret [illegible] objectio, quam fieri posset de
Matrimonio inter Decrepitos, quia quandoquidem
Decrepitum [illegible] matrimonium non præsumi-
5 tur potens ad generandum, [illegible] De-
crepitus est potens ad coeundum, potest præsum-
ptus ad generandum, cum ex Aristotele [illegible]
[illegible], & ex quotidiana experientia habemus,
virum in quacumque ætate generare posse, dum
possit coire, & semen emittere [illegible].
Nec [illegible], id quod
[illegible] tam in Mare, quam in Fœmina
requirit seminis [illegible] generationem, [illegible]
[illegible], si forte [illegible] pro-
[illegible], vel ex Aristotele, [illegible]
[illegible], ut Neviere *lib. 4. [illegible] Tit. de fri-
gid. & malef. vers.* [illegible] Constitutum in his
semen fœminarum non [illegible] ad generatio-
nem (nam sunt, qui [illegible] opinionem [illegible]
[illegible], [illegible] Medicos, [illegible]
[illegible] Aristotelis [illegible], [illegible] sensi-
[illegible]) [illegible] etiam,
[illegible] habere, tam-
pe quod semen [illegible] ad gene-
rationem, tamen ubi non esset necesse, Puellam in
copula [illegible] concurrere [illegible] semine ad gene-
rationem (ut [illegible] necessarium est [illegible])
[illegible] esset, [illegible] sanguinem men-
struum; et verò ante [illegible]
Puellam ad coitum quidem aptam [illegible], non ad gene-
rationem, [illegible] ad coitum duodecimo anno, & for-
te undecimo sit aptissima, ad [illegible] autem
non nisi à decimo quinto ad [illegible]. Act.
& Sorr. [illegible] *serm.* [illegible] *cap. 7.* Amat. Lusit. [illegible]
Quia [illegible] hoc tempus [illegible] plurimum menstru-
orum, ut [illegible] quod [illegible] sponsi per co-
pulam carnalem effici debeant una caro, & matri-
monium [illegible] consummatum, idque fiat concur-
su seminis ex parte utriusque, [illegible], & con-
cursu seminis virilis, & sanguinis menstrui [illegible]
horum opinionem, [illegible], non posse Puellam,
[illegible] menstrua [illegible], neque item Puer,
antequam semen [illegible], matrimonium consumma-
re, [illegible], & sic, [illegible], ut
dixi, [illegible] dispositio ad generandum
ex utraque parte, non dicetur matrimonium un-
quam consummatum, nisi Puer seminet, & Puel-
la [illegible] simul, [illegible] menstrua experiatur. Hinc
ergo Canonistis [illegible], [illegible] quic-
quam, nisi quod ex arte [illegible], de-
terminare [illegible], sed ipsis omnia ex Canonum
decretis dissolvenda relinquo.

Quoad autem ætatem majorem, respectu potentiæ ge- 5
nerandi, omisso [illegible] quibusdam [illegible]
arbitror, quibus nonnulli [illegible] modum [illegible],
& [illegible] habent, [illegible]
[illegible] omnibus, quæ [illegible] in medium adduci,
quod mulier illud tantum repetendum non desit.
[illegible], eam impotentiam non solum [illegible],
sed omni procul dubio, [illegible] illa substantiæ
[illegible] post menstruorum cessationem per æta-
tem majorem [illegible], quæ [illegible] circa an-
num quadragesimum, vel [illegible] quinquagesi-
mum [illegible]; [illegible], cessantibus per ætatem
majorem menstruis, mulier naturaliter concipere
non possit, sed [illegible] miraculo, ut de Sara &
Elisabetha factum in Sacris [illegible]. Quod si ali-
quæ [illegible] in quinquagesimo, [illegible] conceperint,
oportuit illas etiam tunc tempore menstrua pati, si
secundum Naturæ ordinem id factum est, nam in
aliquibus [illegible] ultra quinquagesimum [illegible],
& [illegible] menstruari, &
concipere, [illegible] observavi, [illegible] no-
bilem matronam [illegible], quæ [illegible] anno
[illegible] menstruari cœpit,
& [illegible] quinquagesimo [illegible] menstrua-
re, licet Marito [illegible] non conceperit, sed hæc
per [illegible] annos, [illegible] post quadragesimum,
si recte teneo, [illegible] vehementi menstruorum fluxu
molestata erat, ut interdum [illegible] quatuor
[illegible] plusquam libras decem sanguinis [illegible]
[illegible], ex qua evacuatione [illegible] factum est, ut ani-
mi [illegible], & pallore [illegible] præhenderen-
tur, ac tota [illegible] relinquerentur, nec nisi post plu-
res dies ad pristinum [illegible] redirent; [illegible]
post hæc non [illegible], [illegible]
[illegible] secundo post quinquagesimum anno [illegible]
[illegible].

Jam vero eadem causa [illegible] impedimentum
generationis [illegible] ob corporis insignem refrige-
rationem, ut [illegible] omnes evacuationes [illegible]
[illegible] sponte [illegible], vel etiam ex accidenti,
ut quæ [illegible] magnæ [illegible], [illegible]
[illegible] impedimentum generandi in mulieri- 6
bus, nisi aliud obstet, quod mulieres sunt langui-
[illegible], licet [illegible] sit, quia ad
[illegible] per [illegible] menses [illegible], [illegible]
[illegible] illam aliquam [illegible], & sic impe-
dimentum illis [illegible] ab immoderatis [illegible]
evacuationibus, [illegible], & hanc [illegible]
[illegible] est de se-
[illegible] post [illegible] in fœminis, [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] respondet, [illegible] in ipsis [illegible]
[illegible] in superioribus [illegible]
[illegible] experientia confirmavi. Sed neque varices in
fœminis, ut in viris ullum impedimentum conce-
ptionis afferunt, [illegible] in ipsis obser-
ventur, [illegible]; neque [illegible]
[illegible] in pudendo mulieris ullam [illegible]
[illegible] impedimentum [illegible] concipiendo, nam
[illegible], quo [illegible]
[illegible] dolorem in coeundo præbere pos-
sunt, impediunt autem conceptionem [illegible]
licet Joubertus apud Schenck. *lib. 4. Obser.* [illegible] *de
utero*, observaverit, [illegible] in quadam
muliere tuberculum [illegible] magnitudine [illegible]
[illegible], sed hic morbus [illegible]
[illegible] carunculis, de quibus ser-
mo est.

Sed hæc occasione de dolore in coeundo mole- 7
stiæ [illegible], [illegible] pede non est
[illegible], quod nonnullis [illegible] inter coeundum [illegible]
[illegible], [illegible] causa [illegible]
[illegible] dolent, [illegible], & in
syncopem [illegible], de quibus Petrus [illegible]
[illegible] *cap. 19.* [illegible] habe-
mus apud Hippocratem *lib. 5. Epidem.* [illegible] 15 si-
milemque apud [illegible] Donat. *lib. 4. de Histo-
ria Med. mirab. cap. 17.* [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] *lib. 7* [illegible]

& ma-

& melliti illa Lactissa Dysenteriæ curlle, & Angela, quæ negotium, crescens possunt, de illa enim Hippocrates refert, *Neque concepit unquam* hanc semine sterilem perpetuo fuisse, idemque contigisset duobus illis feminis, de quibus Franciscus Vallesius in suum *pradill Hippocratis*, si Venere usæ fuissent: habet enim utraque eandem sterilitatis causam, quam habuit Dysenteria antilla e campo lapidem in utero fragmentem, ex cuius lapidis ejectione ibi utera naturam fecerunt; in reliquis autem eorundem est, tam magnum, at insigne symptomæ magnum subesse coctum præsupponere præternaturalem in ipsis genitalibus mulierum facile conceptionem omnino posse impedientem.

8 Sunt porro ex morbis mulierum aliqui ex jam commemoratis conceptum impedientibus, qui non ad eam magnitudinem devenire, ut tantum hactenus impediant, cum tamen omnino impediant conceptionem, ac steriles mulieres efficiunt: hujusmodi sunt Tumores aliqui incipientes, atque ipsum nisi corpus absidentis; ultra non adhuc in malignam naturam degenerantes, nec magnitudine excedentia, Abortus menstruorum elationem, qui ob ipsa mala facultate imbecillia reddita procedunt, ipsæ uteri Paralysis, & id genus alii, qui omnes etiamsi non certum impedimentum conceptioni præbere possint, semper tamen maximam facerent præsumptionem sterilitatis, cui etiam verum facerent uteri descensus, utramsi facile ad locum suum remaneat, sed eadem posita facilitate, et maxime quoque ex eadem relaberetur, tunc enim ob nimiam exuberantem uteri ipsius humiditatem & lubricitatem, ejusque ligamentorum relaxationem & imbecillitatem, neque conceptio fieri posset, neque si esset modo sequeretur, portari ad multum tempus foetus posset quin excideret, juxta id quod scriptum reliquit, Hippocrates lib. 5. Aphor. 45. ubi mulieres quæ secundum naturam habent corporis moderatum, abortiunt, citra causam manifestam, absque manifesta causa; quæ non pollent præ pondere foetum continere sed disrumpuntur. Quod multo facilius eveniat in casu proposito, ubi non uteri cerebelle ratum, sed ipsum uteri corpus mutare & humiditate cum relaxatione reperiatur. Illud tamen verum est, non esse tale impedimentum sine remedio, nam cui Ars tamen sed ipsum uterum exsiccandum, et roborandum antea adhibitu, lubrico deinceps reliquias pessariis quibusdam, de quibus jam mentionem habui.

9 Non minorum, sed forte certiorum sterilitatis & impotentiæ coeundi praesumptionem habere tum mulieres, si nimis pinguedine exuberarent; nam eas in hoc Lib. 5. Aphor. Hippocrates Aphor. 46. docuit, Mulieres præter naturam crassas non concipere, eadem que et in eundem. Et lib. de Natur. muliebr. n. 9. *Si crassissima*, inquit, *fuerit mulier præter naturam non concipit utero*. Et hoc non tantum ob id, quod à Medicis ob vertus ostium uteri non eum admittere possit, sed etiam quia dicto quod à suum edimtat, superstitum humiditas, & venarum angustia, & uterum venarum à pinguedine compressa, non permittens illum utero concipere, & ideo universaliter loquendo, Mulieres pingues conceptioni minus habiles, quam ceteræ, ut communiter cum Hippocrate Medici omnes docent. Igitur ubi casus decur, in quo cum gatus, commune potest conseposuisse, censitæ præter naturam semper fecisse maximam præsumptionem pro parte negative.

(Ad hunc Titulum celeb. Gelp. Bravo Consule I. pro propugnanda potentia quorundam Cacheticum editam pro Collegio Medicorum Vallisoletanum Academiæ, & Consult. VIII. de Impotentia Viri ex maleficio.)

LIBRI NONI,

TITULUS QUARTUS,

DE RESIGNATIONE BENEFICIORUM.

QUÆSTIO UNICA.

SUMMARIUM.

1 *Causæ, ob quas Ordinarii possunt admittere resignationem beneficii, de quibus Medicus potest judicare.*
2 *Senex qui dici debeat ad effectum, ut resignare possit admitti.*
3 *Decrepitus quando incipiat.*
4 *Non omnes eodem numero annorum possunt dici Decrepiti.*
5 *Judex in nullo casu potest ad libitum arbitrari.*
6 *Pro Decrepitis ad effectum resignandi beneficium, quis declarari possit.*
7 *Post septuagesimum annum non exerat Judices arbitrari in quo Decrepitus dicendus sit.*
8 *Valetudinarii qui dicantur.*
9 *Valetudinarius ad effectum resignandi beneficium qui dicatur.*
10 *Tam infirmitas, quam valitudo ad effectum resignandi debet esse perpetua.*
11 *Infirmum & corpore impeditum differunt.*
12 *Lepra & Psora pro una eademque infirmitate sumi possunt.*
13 *Lepra mundissima in Sacra textu Levitici quomodo fuerit.*
14 *Privilatio Lepra vere signum est, ut caput etiam, & faciem despiciat.*
15 *Paralytici, qui unicam partem paralyticam habent, an habeant justam causam renunciandi.*
16 *Apoplecticus quando habeat justam causam resignandi.*
17 *Epilepticum quando possit resignare, item & vertiginosus.*
18 *An Ita Calibes dicendi quomodo resignare possunt.*
19 *Monoculi, Surdi & Claudi, non sunt idem mutilus.*
20 *Non modo operum perfectio, sed aliè etiam lenivi exitium morbi sunt justa causa resignandi.*
21 *Claudi qui sunt irregulares, qui non.*
22 *Mutili omnes ne sint irregulares.*
23 *Mutilatus repellebatur antiquitus ab administratione in templo, & quid de præsenti.*

CUm olim in resignationibus beneficiorum coram Ordinariis extra Romanam Curiam faciendis, aliquando fraudes intervenirent (siebant enim pro cujusque arbitrio, nullæ, vel etiam levibus de causis, & temere admittebantur) Pius V. Sanctissimæ memoriæ peculiari constitutione incipiente, *Quanta Ecclesiæ Dei*, ore sanxit, ut Ordinarii resignationes hujusmodi admitterent absque aliqua ex ibi enumeratis causis, inter quas nonnullæ occurrerunt, de quarum valore Medicus judicium suum interponere potest; nimirum senium, valetudinem, corporis impedimentum, et similium. De his ergo ad quid in medium afferre nec pigebit, cum contingere occurrere possint quæ in eo re dubium exerrant valeat ex Medica officina dissertiendum. 2

Flamin. Paris. de Resignatione Beneficiorum lib. 5. quæst 4. has causas prosecutus quidem est, quæ tamen à nobis peculiarem animadversionem exposcunt.

Primo ergo de senectute loquamur, circa quam ponderandum, Pontificem non inducere pro legitima causa admittendi resignationem simplicem senectutem, sed senectutem decrepitam, ut per ea

verba, *Qui aut senio confecti*, sive sanam mentem præferrit, unde videbatur incassum dubitari, quis ad hunc effectum resignare debeat senex. Quia,
2 licet ubique Judicis arbitrio relinquatur, quis dicatur senex, & præcipuè ad hunc effectum, ut per Parisinum hoc titulo num. 7 & seqq. quem ætatis non numero annorum, sed viribus mensurarunt, ut multis dictum est Galen. *lib. 6. de san. tuend. cap. 2.*
3 tamen ubi de Decrepitate agitur, quæ summa senectus, [illegible] non debet [illegible] Judicis arbitrium, cum neque post septuagesimum relinquetur Judicis arbitrio decernendum, quis dicatur senex, Abb. *in c. Quoniam frequenter*, num. 8. Qui post prædictum terminum [illegible] Ætas pro decrepita habetur, Cardin. *lib. 2. Controv. Medic. tract. 5* num. 10. Tertio hoc non obstante certum est, non posse omnes, qui
4 [illegible] annorum numerum dici decrepitos, cùm neque omnes eodem annorum numero possit dici senes, cum & Senes, & Decrepiti ex viribus considerentur, [illegible] imbecillitate [illegible], quæ non in quibuslibet personis pariter rigor, aut defectus, & ideo ad ipsum Judicis arbitrium recurrendum, [illegible] viribus, ut [illegible] ponderatione [illegible] possit hoc conditio, quòd [illegible] consequatur, ut Pontificis constitutio requirit, ad hoc, ut ex justa causa resignare quis possit.

5 Quòd si aliquando Judicis arbitrium requiratur, certum est, quòd Judex neque in hoc neque in alio quocumque casu [illegible], & ad [illegible] debet, cum semper necesse sit, [illegible] aliunde regulari, sive ipsum sit (nam & hoc [illegible] esse oportet) [illegible], in quo Judex [illegible], & æquitas debet per sententiam patescere, Menoch. *de Arbitr. Jud. lib. 1. quæst. 6. per totam.* [illegible] debet Judex in hoc casu [illegible], ut [illegible]
6 quo Resignare obligatur, & [illegible] tempore [illegible] pro Decrepito ad hoc effectum declarari possit [illegible], si quidem [illegible] debeat, si [illegible] in choro, & [illegible]. Contra si semel in mense, aut etiam [illegible] celebrare [illegible], [illegible] aliunde [illegible] ejusdem ætatis homo, neque pro Decrepito acceptabitur, neque [illegible] admittendus, [illegible] vel [illegible], locum habere opinionem Menoch. *ubi supra lib. 1. cas.* 49. [illegible], non [illegible] Judicis arbitrium ad decidendum, an quis Decrepitus dicendus sit post septuagesimum annum, quia difficile est [illegible] ætate servari sufficientes vires ad [illegible] obligationibus quibuscumque etiam levioribus.

Quoad secundum casum, ob quem Ordinarius potest admittere beneficii resignationem, quæ est ægritudo, [illegible] valetudinario intelligendum. Prius [illegible] num. 9. cum Innocentio, Joan. Andr. & Abb. [illegible] confundere [illegible] cum infirmo, [illegible] differt, [illegible] acceptanda est [illegible] descriptio [illegible] tradita, quam ego [illegible] reprobavi *lib. 2. tit. 1. q. 15.* num. 13. ubi etiam quæ verè sit valetudinarius demonstravi, respicientes simul opinionem Mercurial. *lib. 4. de Art. Gymn. cap. 8.* voluit, valetudinarios esse ipsos [illegible], cum in morbo se [illegible], [illegible] convalescentibus confundit. Dicebam
8 ergo, valetudinarios dici, qui propter corporis imbecillitatem [illegible], frequenter, aut minima ex causa ægrotant, quæ imbecillitas vel Naturæ est propria, vel ab accidenti, & est vel totum, vel [illegible], maximè [illegible], ut exempli gratia, si quis habeat caput debile, unde ex minima mora sub Sole, ex ventorum flatibus, ex levi frigore, ex interrupto somno contracto, & id genus aliis levibus causis capitis dolore non [illegible] molestetur, [illegible], Valetudinarii nomen meretur. Itaque hoc in casu valetudinarius ille judicabitur, qui ex ipsa
9 [illegible] sui muneris facile ac frequenter ægro-

tare potest, ut si propter eandem capitis debilitatem ex assidue præsentia in Choro, et quotidiana Missæ celebratione, ex ipsa diurnorum [illegible], [illegible] simili ex causa dolore capitis probaretur, qui illum obligationi suæ integrè satisfacere non permittit. Iste ergo [illegible] tanquam valetudinarius Ordinarius admittere poterit.

Sed notandum, quod quomodocunque accipiatur nomen Valetudinarii, nimirum vel pro ipso infirmo vel pro convalescente, vel pro eo, qui facilè ægrotare paratus est, semper debet infirmitas, & convalescentia, & valetudo esse perpetua, & ob quam ipse functiones vel muneris sui [illegible] ineptus reddatur, [illegible] functionum vel [illegible] impotens, [illegible] possit valetudinarius [illegible] obeunda, [illegible] renunciatio, & ab Ordinario nequaquam admittenda, nisi [illegible], quod ex ipsa exercitatione muneris beneficii, morbus, aut valetudo repullulaturus, ut exempli gratia, si beneficiatus chronica [illegible], ut naturalium viscerum [illegible] laboraret, & ut assiduè præsentia in Choro timetur, relabatur in morbum, & malam nutritionem, aut quæ in Cachexiam, vel in Hydropem labi posset, [illegible], etiamsi præsentes febriculæ, & obstructiones sanabiles essent, ex periculo tamen [illegible], & majoris morbi, haberet justam causam renunciandi, & Ordinarius absque ullo scrupulo posset renunciationem admittere.

Ad valetudinem sequitur consequens impedimentum, [illegible] *Pontifex hoc titulo a num. 16. ad plures seqq.* [illegible], quo [illegible] dicere corpore impeditum, [illegible] explicat, & non per exempla quædam rem declarare [illegible], non videtur [illegible], quòd corporis eum impedimentum, sub quo omnem morbum habere [illegible] aliquod corporis impedimentum, imo plerique morbi sunt, qui multo majus impedimentum corpori præbent, quam nonnulli ab [illegible] pro exemplo ab ipso adducti, unde non videtur distinguendum [illegible] hominem corpore impeditum & morbosum, cum [illegible] hoc modo determinare, corpore impeditum [illegible] Hominum morbo irredemptum, ex impediatur sui beneficii obligationibus satisfacere, Dicendum ergo videtur, Pontificem constitutio-
11 ne sic distinguere inter infirmum, & corpore impeditum in hoc, quod infirmus sit, quem aliquem morbum est impediturus corpore [illegible] impeditus est, qui ob [illegible], vel aliquorum membrorum [illegible] constitutionem non possit satisfacere obligationi sibi à beneficio injunctæ, ut, exempli gratia, [illegible], alterutrum, aut utrumque [illegible] habens, [illegible] mortificat, & id genus alii membrorum defectus, quorum exempla affert ipse Pontifex, cum de corpore [illegible] fuerit, distinguens eos, qui corpore sunt impediti, inter quos numerat Leprosos, Psora obsessos, Apoplecticos, Epilepticos, Lunaticos, ultroque, [illegible], cum tales infirmi potius dici debeant, non corpore impediti, unde ut mea sententia, sicuti distinguendum est inter infirmos, [illegible] corpore impeditos [illegible], & eos, qui verè sunt corpore impediti, sic corpore impediti, & corpore vitiati inter se distinguendi. Sunt ergo causæ legitimæ renunciandi beneficium, de quibus Medicus quoque consultari potest, [illegible], quæ, cum Pontifex elucidare vellet, usus est quibusdam exemplis, quæ, ut mihi videtur, minus ad rem faciunt, de iis tamen aliquid adjicere operæ pretium duco, cum non levem aliquando dubitationem excitare possint.

Et primò quoad Lepram & Psoram, quorum
12 utrumque ille in medium profert inter eos, qui dici possunt corpore impediti, advertendum, utramque infirmitatem pro una, eademque sumi posse, cùm parum differant, & licet Psora sit aliquantò lenior, quàm Lepra, tamen qui facile in Lepram [illegible], non minor quàm ipse Lepra justa causa causam renunciandi beneficium. Non est tamen

... quædam Lepræ species, quam ... Levitici cap. 13. Lepram mundissimam
23 appellat, & de qua Valles. in lib. de sacr. Philos. cap. ... [illegible] licet hæc Lepræ nomen sortiatur, tamen & benignitate humorum & ... facilitate ... [illegible] ... Sed ... [illegible] ... mihi licet, qui ... quomodo hæc Lepra hominem ... dicebat, *Sin autem effloruerit discurrens Lepra ... & operuerit omnem cutem, a capite usque ad pedes, ... quidquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum Sacerdos, & teneri Lepra mundissima judicabit, & ideo Homo mundus erit*. Quomodo enim, inquam, ... humorum colluvie dicemus, Hominem mundum esse, præsertim Lepra etiam caput, & faciem obsidente? Certum namque est,
24 hoc esse veræ Lepræ peculiare signum, utpote si non solum occupet totum corpus, sed etiam caput, & faciem desinat, & ... [illegible] ... Lepram ... & caput non ... Bernardus Gordon. in lib. Med. part. ... cap. ... *Ista maneria*. Unde Vallesius opinio, quod ideo ... Lepra dicatur mundissima in Sacro Textu, quia corporis ... expurgatione ... [illegible] ... videtur verisimilius, quia in ... Lepra, & maxime in vera, ... [illegible] ... Naturæ, & ... Naturæ familiaritate, ut in affectibus ... Naturæ solet ... [illegible] ... solum ... sed a ... [illegible] ... prætterquam quod materia producitur Lepram, ... melancholica & crassa, ... Natura ... [illegible] ... caput ... Dicendum forte videtur, ... Lepra nomine latissime, ac Lepram mundissimam vocasse ... [illegible] ... usque ... ipsam Lepram ... [illegible] ... & etiam reliqua ... [illegible] ... *si autem effloruerit* ... [illegible] ... asperitatem in ea ... memorat, sed ... [illegible] ... ac forte ... [illegible] ... cutanea ... licet contendat aliquis, ... Variolæ, ... morbillos esse ... [illegible] ... simillimam ... Sacrum Textum intelligere, qui ... in his affectionibus ... videtur ... & quidquid sub aspectum oculorum cadit, inficere.
25 Quoad Paralyticos adnotandum, cum ... [illegible] ... ad ... [illegible] ... non est ... ut exempli gratia, sicut qui ... tantum tremulum habent, de quibus ... videtur ... pronuntiandum, quod ... causa Ordinationi posset eorum assignationem ... qui ... corporis usum, quo indiget ad ... [illegible] ... Verum ... est, quod licet aliqui paralysin tantum capitis patiantur, habent tamen proximam causam ... [illegible] ... quod cætera omnia membra ... male affici, unde ... Paralyticos ... causam ... [illegible]
26 De Apoplecticis ... [illegible] ... Homo ... Apoplecticum symptomata passus sit, nam ... qui Apoplexia semel ... [illegible] ... unde non ... ob ... Apoplexiam ... [illegible] ... ab Ordinatione ... admittendam. Videtur ergo dicendum, quod si, cessante Paroxysmo Apoplectico, nulla corporis pars integre ... remaneat, nec ullum membrum sensu, aut motu orbatum, aut Paralysi affectum, nec relicta videatur ulla dispositio ... [illegible] ... Apoplexiæ ... non sit nulla causa ... [illegible] ... At ... corporis imbecillitas, & male valetudo, & ... [illegible] ... membrorum paralysis ab Apoplexia remansit, homo habet justam causam ... non modo respectu status præsentis, sed respectu timoris ... [illegible] ... Apoplexiam impedire, quo minus ... [illegible] ... Ordines promoveri possit, Rota in *Florentina, Canonicatus Junii 1650. coram Verospio*, ... [illegible] ... de Apoplexia, ... [illegible]

Idem dicendum ... de Epilepticis, cum ... [illegible] ... 27
... Pontificem voluisse, esse admittendam ... [illegible] ... qui semel, aut iterum Epilepsiam passus est, sed ... tantum, qui ... [illegible] ... & ... Epilepticis, qui Lunatici appellantur, ex eo, quod ad Novilunia, vel Plenilunia symptomata Epileptica corripiuntur, vel etiam frequentius & terribilius, ... quoque ... Sed qui ... hoc symptoma patiuntur, ... propensionem ad illud incurrendum, non habere ... [illegible] ... ab Ordinatione ... Neque enim ... est id, quod Rota dicebat in *... 9. Decembr.* 1619. ... impossibile esse, ... [illegible] ... morbo ... recideriut, ... [illegible] ... Habere autem Hominem ... propensionem ad hunc morbum, ... ex consideratione ... & oculorum, & ex observatione ... [illegible] ... habent enim aspectum melancholicum, ... [illegible] ... & si a Sole, vel a vento, ... & ... gravitate, & ... [illegible] ... aut ipso symptomata Epileptico ... [illegible]

Sed & vertiginosi, nempe qui frequenter, & maxima ex causa ... vertiginem patiuntur, habent ... ipsi Epileptici justam ... [illegible] ... qui habent proximam dispositionem ad Epilepsiam, & ... evenit, ut hujusmodi vertigines in Epilepsiam terminantur, ut ... [illegible] ... Gal. lib. ... *Aphor.* 17 ... cap. ... [illegible] ... *lib.* ... *cap.* ... Sennert. *Idem. Pract.* part. 2. cap. 4. Mercurial. *Pract.* lib. ... cap. ...

De iis porro, qui morbo Gallico laborant, non ... [illegible] ... pronuntiandum, sed facta distinctione ... morbum ... gravem, & gravissimum, & inter morbum, qui ... per signa evidentia ... facit, & illum, qui nullo simili signo se prodit; nam ... in ... morbo, neque ... signo ... posse admitti ... [illegible] ... in gravi autem, & gravissimo, & in eo, qui per signa externa manifestatur, alia admittendum. Signa autem ... sunt dolores capitis, ... [illegible] ... ulcera ... [illegible] ... & ... membrorum, ... [illegible] ... & superciliorum, & id genus alia. Non est tamen morbus Gallicus etiam gravis ... justa causa ... [illegible] ... quia non ... communicatur hic morbus, ut alia credit, sed ... per coitum, & ... [illegible] ... & maxime inter Homines ... [illegible]

Denique Parisius affert ... exemplum ... 29
qui habet ... tremulas & Chiragram, ... [illegible]

deou manuum paralysim cum Chirurgo, qui usu-ctus toto cœlo inter se differunt, ut de Paralysi jam supra dictum est. De Chirurgo non est quod aliquid addamus, nisi tunc illum esse legitimam causam resignandi, cum ex ejus violentia manus ad motum sunt impotentes; nam alius si qui dolentes Chirurgicos aliquando patientur, iisque remittentibus liberum habere manuum usum, non habent justam resignandi causam, quia impedimentum non esset perpetuum, ut sequitur. Illud tamen inficiari non debemus, Chiragram nunquam solum ægrum afficere, sed semper cæterorum articulorum doloribus affuturi, unde consequens est Chiragricum habere semper justam renunciandi causam.

Prosequitur deinceps Fuscus quartam causam, ex qua Ordinarius potest admittere beneficiarum resignationem, quæ causa comprehendit eos, qui corpore sunt vitiati, nempe qui exteriorum membrorum privantur aliquo, aut pluribus, aut ea habent inutilia, aut ubique insigni labe desœdata, afferunt nonnullos exemplo, ut de Cæcis, de Claudis,
20 de Gibbosis, & aliis hujusmodi; & de Cæcis non est, quod quicquam addamus, nisi quod eos modo conformium, ac omnimodo cæcitate detenti habent justum causam renunciandi beneficiu, sed etiam qui insignem visionem læsum habent & punnis, nubecula, adstrictione, vel dilutatione pupillæ, & aliis hujusmodi morbis impeditum. Non sic autem pronunciandum de Claudis; nam
21 chi modice, & non indecoro quis claudicet, non habebit justum causam resignandi, quemadmodum te regularius non dicimus esse claudos, qui ad ambulandum non indiget baculo. Summa Sylvestr. verb. Corpore vitiatus, numer 5 Summa Ang. verb. eadem. numer. 30. Navarr. in Manual. confess. cap. 27 numer. 190. quando ea demum accipiendum, si ad solum claudicationem respiciamus, nam aliqs potest claudicare non indigere baculo, & tamen turpiter claudicare, unde respectu ejus turpitudinis aliis singularis, quæ tales ex eorum numero sunt, de quibus Hippocrat. lib. de Articul. sect. 4 numer. 76 dicitur, eos claudicationis figuram turpem necessario incurrunt. Idem de Gibbosis videtur determinandum, nam modica gibbositas, non magnam turpitudinem affluens, non esset per causa satis resignationis admittendæ, quemadmodum non prohibet Hominem a promotione ad Sacra, & ad eorum administrationem, Summ Sylvestr ubi supr. verb. & num. eisd. Qui vero corpore notam habere, quanam gibbositas majorem aut minorem deformitatem, aut majus vel minus incommodum secum habeat, videat, quemadmodum lib. 8. q. tit. 1. q. 15 num 5 et seq.

Sed præter eos, qui corpore vitiati sunt, quos nominat Fuscus, & alii generalem mentionem habent, ultimo consulis, qui dubium aliquod moveri possent, de quibus tamen ubilluddam, si modo de Hominibus aliquid adducere liceat; nam in Lege Veteri Levit. cap. ... inter morbos, ob quos Homines repellebantur ab administratione in Templo, recensetur etiam Hernia, quam tamen præbere justam causam resignandi, non tam libere admittendum, cum constet Herniosos upere subligaculo sibi cavente in nulla ejusmodique impedimentum habere, præterquam quod, cum hoc autem saule conjugatur, nullu indecentia aut turpitudo ex ea creari posset; unde non videtur nobis Veteris Legis usurpu opus esse.

LIBRI NONI
TITULUS QUINTUS.
DE TERMINO SUMENDÆ EXPERIENTIÆ eorum, qui de Peste suspecti sunt.

Appendix ad Titulum Tertium Libri Tertii.

SUMMARIUM

1 *Peste suspecti per quadraginta dies detinentur segregati.*
2 *Terminus acutorum morborum est quadragesimus dies.*
3 *Morbus acutus habet suum motum citatum.*
4 *Pestis venenum secundum aliquos potest latitare in homine corporibus per duos menses.*
5 *Pestis venenum non semper ab initio movetur.*
6 *Quadragenarius terminus ad sumendam experientiam eorum, qui de peste sunt suspecti, dicaturus est, quam invenitur.*
7 *Terminus quadragenarius respectu ægrorum, & aliorum eorum de Peste suspectorum, non est sufficiens; nec est nimis necessarius.*
8 *Quadragenarius terminus suspectis corporis infecti, vel non est necessarius, aut est nimis diuturnus.*
9 *Terminus quindecim dierum ad sumendam prædictam experientiam est etiam nimis diuturnus.*
10 *Terminus sumendi experientiam de Peste suspecti non potest æstimabiliter definiri.*
11 *Quomodo & quanto tempore sumenda hujusmodi experientia.*
12 *Cautela in aliquibus personis adhibenda.*
13 *Calida venena motum habent celerem, & temperatum; frigida vero tardum ac lentum.*
14 *Pestis venena quoad primas qualitates omnia sunt maxima ejusdemque caloris, nempe calidissima, & non ita velocissima.*
15 *Non omnes de Peste suspecti eadem dierum numero sunt perscrutandi, sed alii serius liberandi.*

QUÆSTIO Unica.

De Peste & Contagio

JAm in consuetudinem abiit (postquam nimis frequenter contagii metus hominum mentes tremendarum experientiis) ut qui de Peste suspecti sunt, longe arceantur, velut quovis loco peste infecto advenient, vel qui eum peste infectis, vel decumbentes fuerunt, aut aliquo modo attigerunt, vel eorum ministrationem acceperunt, vel eorum rebus usui quomodo sunt, hi enim omnes, ac singuli per quadam temporis hominum luminum consortio segregantur, ut de experientia sumatur, an aliam Pestis seminium secum habuerit, utque sunt in periculo sint, ne inficiantur. Terminus hic, licet communiter restrictus videatur ad quadraginta dies, unde Quadragena dicta, ut 1 2
Jureconsultus et Fullerus in libell. prout sed Pestis, num 171 Fravidull. de Peste part 7. nu. 21 Sed Med. in Cælalpin. l. 3. sua Prax. i. cu Massa de febre Pestil. tract. 2 cap. 1 Septal. de Peste lib. 4. 147 6. Aliqui tamen hoc termino non contenti quinque ultra dies illi addendos volunt, sed & alii illum ad quinquaginta extendunt, non alia ratione illum terminum protrahentes, nisi ut majori cautela (quam ipsi numquam sufficientem credunt) in hoc negotio procedatur. Sed cum communiter Quadragenarius terminus accipiatur, ut jam dictum est, videndum esset, quonam ratione hic hujus tempore determinatus? Ex Jureconsultis Fuller. ubi supra, numeral ex Practicorum, nempe Medicorum discursu dicitur, quod alterum terminus Morborum 3
acuto-

acutorum, & ipsius febris Pestilentis est dies quadragesimus, unde inferunt, quod ubi in dicto termino non appareat aliquod signum dantetam infectionem Pestiferam, nullum adsit in eo corpore morbi hujusmodi fomitem. Hanc opinionem Follinus à Madiano ductum est delumpsit, quæ quidam dudictio non videtur alicujus momenti, aut valde mirer, quonam pacto Viri doctissimi ex suppositione alia, quod terminus acutorum morborum sit quadragesimus dies, deducant sinonomentes, eodem modo quadragesimum diem esse terminum fomentis aspirantem; aut quis in ipsa infectum necessu, volentes idem procedere in humorem morbo à morbo falso, quod in veneno pestilentis alicui corpori hæranti, quod tantumdem est, ac si dicas, aquas cursu singulis diebus quadraginta milliaria, sic currere incipiat, ergo etiam aquam in stabulo residuam currit totidem milliaria; aliud autem est morbum acutum dependentem ab humoris in motu ante terminari quadragesimo die, aliud venenum latens in corpora & nullo etiam conatum debere in significationem præbere, ac in hunc progredi termino quadraginta dierum; nam morbus acutus non solum habet motum, sed habet motum celerem, & cum in humoribus sedem habeat, abigit natura contra ipsam morbum pugnare, humoribus motum illi conciliat; qui ne plurimum non variant terminum quadraginta dierum, at venenum adhærens in corpore hominis, quousque nullam de se significationem præbet, nullo modo movetur, & nullum habere potest regulam principium sui motus, cum neque à Natura regitur, neque idcirco Natura illud determinato tempore adoritur, ut illud à corpore expellat, tunc enim in motum ponitur, & morbus jam manifestatur, qui Pestis dicitur. Potest igitur hoc venenum moveri à Natura aliquando lentius, aliquando amius, prout aliqua extrinseca causa dat illi motum, ex quo ad interiora penetrat, & pestem decurat; sed interim si potest per quadraginta dies in corpore residere, poterit etiam residere per nonaginta, imo & per longius tempus, unde non potest ex hypothesi termini quadragenarii in morbis acutis ulla ratio assignari determinatum hujusmodi termini quadragenarii. Sed an non putarit alia ex peste mirabone remotum venenum illud resolvi, & in auras evanescere? Et quid obstat, quo minus id vel sponte, vel ab aliqua hominum industria brevi momentaneorum dierum spatio succedere non possit?

3 Follinus loco superius citato exaudiatum Marsilii Ficini dicebat, quod Pestis venenum in corporibus hominis potest latitare per duos menses, ita ut saxonium hanc opinionem assignatum termini quadragesimi diei esset præcludendum ad suspectionem; testatur tamen hoc dictum ex cautela, ubi non fuerit dicta corpora suspecta expurgata, nam facta hac diligenti, & acuta expurgatione per medicamenta & accidentia requisita per quatuordecim dies dies valum securitatem. Sed hoc gratis, & ex proprio marte: Marsilius Ficinus prolata nulli saltem apparentiorem iugeritur, unde neutram conclusionem illam firmitudinam habet, & si sua, ut dicit, expendamus, nulla certitudo de hujusmodi termino haberi potest: nam primo experientia Ficini dictam convincitur, qui acomperterunt est, multos post lapsum de ipsis experientiam per quadraginta dies, imo etiam per multo plures, tandem pestis semimum in se admisisse prodidisse, & licet multa ad oppositum possit, quod tales de novo pestis venenum conceperint, & non retinuerint aliud alterde hoc, gratis à dicere, neque ulli unquam ratione firmari potest, cur non ultra quadraginta dies potuerit illud venenum latitare; certum autem est contagii fomitem non solum per quadraginta dies, sed per annos, ac plures mansisse aliquando servata fuisse in vestimentis, in cubiculis, aliisque id genus rebus, ut videre est in Historiis relatis à Schenck. lib. 6. *Observ. de Peste*, licet forte tales Historiæ non nullis in medium afferæ sint ad excitandam admirationem, cum multi, dum apponunt propriam in-

4 ... al volunt, affectata quadam miraculo nobis imponere satagant; sed in iis satam veritas altius.

5 Secundo Pestis venenum non semper est unius, ejusdemque naturæ & conditionis; cum aliquando magis, aliquando minus activum est, aliquando recipi potest in materia tenui, & vaporosa, interdum in materia humorali densiori & tenaciori; si primo modo reminiti, tantum herere potest in corpora, & nisi illico panatur, & per eorum poros intro attrahatur, modico tempore dissolvitur, & in auras evanescit. Si secundo modo sit diutius hærere poterit, nec tam facile attrahitur per totos poros. Corpora item variant mille modis, praecipua vero soliditate venenum recipiunt, illudque cum tenere effectum producet, nec diu retinebunt; frigidiora autem lenius venenum concipient, & diutius retinebunt, effectus autem iterum serius apparebunt. Eodem quoque pacto, quo magis porosa sunt, facilis venenum intro admittunt, minus porosa difficilius; atque hi majores majorem occasionem præbabit Aeris constitutio; in calidiori enim tempestate venenum citius concipitur, & citius dissipatur, in frigidiori difficilius admittitur, & difficilius dissipatur, ita ut si hæc diligenter adnotamus, aperte advertemus; nunquam possibile esse, ut unus, idemque dierum terminus pro tollenda de suspectis suspicione sufficiat. Quid ergo? an variandus hic terminus pro necessitate subjectorum, pro natura, & conditione veneni pestilentis pro constitutionis temporum varietate, pro temperamentorum diversitate? certe hoc non modo operosum est, sed impossibile ut ex ratione dimanandum; unde necesse est esse inquirere, an quoquomodo aliquis terminus, qui communis sit, assignari universaliter possit. Ego certe, ut ingenue meam sententiam profitear, firmam, ac experienti & omnino satisficientem quemcumque terminum existimaverim ad immunitatem hujusmodi experientiam assignandum, in qui corporum diligenti & exquisita expurgationi fidendum censeo. Tamen ne in parte nimia in re tanta à communi hominum persuasione recedere omnino penitus videri, Ludov. Septalii lib. 4. de Peste n. 7. Medici in hac re expertissimi sententiam in Medium afferam, hic enim per omnibus maturam hanc diligentiam examinavit, & omnia ad regula, quæ etiam Pestem tenui observanda, diligentissima prosecutus est. Atque ipse igitur diuturnitatem termini quadragenarii impugnat, quam etiam diutiorem esse, quam expediat, si indistincte in quocunque casu talis esse debeat, dicit Nicol Mal de febr. pest. tract. 4. c. 2. ac profecto Septalii rationes maxime urgent, quibus concludenter sime probat, impossibile esse, Pestis venenum, cum sit summæ activitatis, tam diu in vivente corpore latitare, absque eo, quod nullam afferat noxam; & ad difficultates, quæ moveri possunt contra hujusmodi conclusionem, plenissime satisfacit. 6

Sed hæc, quæ à Septalio adducta sunt nonnulla addi posse videntur, quæ magis magisque ejus sententiam roborare valeant, ac primo dicimus, quod terminus hic quadragenarius vel servatur respectu infectionis, quæ ex vestibus & aliis operimentis homines concipiunt, vel respectu corporis ipsius suspecti, si sit respectu infectionis ex vestibus concepta, non hæc tam diu non est sufficiens, aut Arte & diligentia ita abbreviari potest, ut non pertranseat spatium trium dierum, aut paulo plurium ad summum. Non est infitiandum quin vestes, aliaque ex Lana, Lino, Gannabe, Gossipio, Pilis & similibus materiebus confecta, non modo ad quadraginta dies, sed ad annos retinere pallent contagium, ut fatetur Alex. Bened. in lib. unic. de Peste, fine c. 3. Culinis, ac futura, post septem annos infecta in aliam denuo convocata, licet diligenter discussa. Venatta denuo pestem excitavit, quæ non credo, sed ab Aeris potius vitio evenerat fuisse, & in ambitam aëris pus omnium agentium, ut incepto fieri solet, nulla enim de novo Pestis pullulare confutaret, quam non arcedunt, ac sibi lecto persuadeant homines ea aliquo odorem, vel ea aliqua re infecta asportata credant, de Aere vero ne verbum quidem. Pestem 7

Ro-

Romæ præteritis annis vagantem ex vitis serica aræolor arreos [illegible], cacrerum volvi: Panormi, si recte memini, ex filis [illegible] originem habuisse. Vide quæ tamen nonnulla addunt quidam, ut pestem et contagio semper pallerior habent. Sed quid tamen, per quod servari possit contagium, [illegible], choridis, quibus infectorum vestimentæ sepulchris [illegible], super triginta annos (minor quod semper rotum non docent) delituerunt, undum Pestis contagium rursus [illegible], referente Vict. Trincavel. *lib. 3 consil. 17.* ex quo sumpsit Schenck. *lib. 6. Observ. tit. de contag.* Sed quid plura? Tectum Antrum Pestis lentum post [illegible], & [illegible] quidem domum [illegible] delapsis illam pesti effecisse, unde tamen Pestis universalis exorta, teste Forest. *lib. 6. suar. Observ.* [illegible] Schenck. *ubi.* & in lanamo, femininæ Pestis redditos, ac tres annos [illegible] *pr...dorum*, & so [illegible] docet Fracast. *lib. 1. de contag. cap. 4.* Hæc tamen [illegible] effectui [illegible] videntur ad [illegible] homines, vel ad [illegible] prominentia, non item [illegible] aptissimo [illegible], vel corporibus [illegible], & contagium [illegible], quia tracto tempore non longo, evanescere non debeant. Accipit omne virium contractum [illegible] potest. Non ergo [illegible] tamen ad longum tempus [illegible] possit, si res [illegible] conclusæ [illegible], absque [illegible] Anni allo modo [illegible] possint, licet & hoc difficilius non [illegible], si post longum tempus id fieret. Aer enim omnia permeat, & [illegible] credibile est hujusmodi res tam longo tempore [illegible] servari, [illegible] contagii [illegible]. Itaque non est [illegible] termino quadragenario ad [illegible], & [illegible] ad genus [illegible] à contagio jam contracto, quia, ut [illegible] post [illegible] multos annos. Alterum [illegible] contagium in hujusmodi [illegible] quadragenarium est nimis excedere, quia si [illegible], & [illegible] modo [illegible], diligentiorum [illegible], [illegible] *spatio*.

8 At si Pestis contagium infirmet Hominis ipsius corpus, intus vel [illegible] penitus [illegible], & [illegible] fuit infirmitatis, vel tamen cuti, capillis, [illegible] externis adhæserit, nullum [illegible] esse quam quadragenario termino ad [illegible] hujusmodi [illegible], etiam Homo infectus sit, necnon, quia [illegible] potest [illegible], non est possibile, [illegible], et [illegible] ve[illegible], quale est Pestiferum, absque eo, quod et [illegible] significationem, intra corpus vivens vel per minimum horæ [illegible] enim corpuscula illa, quæcumque sint, contagium [illegible], [illegible] magis quam aliud [illegible] venenum, [illegible], & [illegible] Naturæ [illegible], & [illegible] non potest, quo [illegible] Naturam [illegible], vel quam ipsa Natura [illegible], contra illa summo vi [illegible], [illegible] quocunque modo [illegible], & [illegible], [illegible] Naturam [illegible], quam [illegible] morbus, ipsa Pestis, in qua causæ morbificæ & [illegible] sit, quo [illegible] vincat, neque possimus.

Sin autem Pestis contagium exterius adhæserit, cum minus [illegible], et [illegible] corpus infecto [illegible], quam [illegible], [illegible] similiter rebus, ut supra dixi, [illegible] facilius, quin corpore [illegible] diligenter cum [illegible], & lepore lectis, [illegible] & [illegible], [illegible], ab [illegible] brevi [illegible] perfectissime [illegible] possent, [illegible] intra [illegible] Sepal. [illegible]

9 et [illegible] quadragenarium terminum [illegible] tali [illegible] in hoc casu [illegible], vel etiam [illegible] excedens [illegible] neque sit liberter [illegible] [illegible] ad quin decim, [illegible] restringere; nam & brevi [illegible] esse existimo, non enim debet [illegible], quod potest fieri per pauciores, & dummodo prædictæ [illegible] adhibeantur, & maxime cum [illegible] vigescit, ad omnem timorem, etiam præter [illegible] occupantem, [illegible], ut ad [illegible] (his [illegible] immoderate dummum tempus concessis) [illegible] omni Pestis [illegible] reddere posse judico: quod [illegible] cum minori [illegible] incommodo, ac dispendio [illegible], [illegible] eo, quod publice [illegible] consumitur, [illegible], qui non [illegible]. Quem [illegible], & contra omnem pietatem est, homines [illegible] commercium [illegible] attendentes, per tot dies [illegible] rigore in carcere detinere, dum [illegible] publica salute, possit ea [illegible] tempore [illegible]? nam Reipublicæ [illegible] cessit [illegible], ut Homines in [illegible] constitutione, [illegible] personarum [illegible], [illegible] terrore, si fieri possit, [illegible], cum hæc ipsa omnia tam longo quadraginta dierum termino [illegible] disponant ad concipiendam pestem, aliam [illegible].

10 Cæterum quod terminum suscipiendæ hujusmodi expurgationis [illegible] dierum spatio [illegible], [illegible] non video, cum nulla determinatio à [illegible], nec longior, nec brevior esse debeat: siquidem contagii [illegible] vel quod in aliquo [illegible] hominum [illegible] diffunditur, vel quod in ipsis hominum corporibus hæreat, nullam regularem, aut determinatum [illegible] habere potest, neque [illegible] motum non habet, [illegible] habet, [illegible] & per [illegible] habet, [illegible], vel illi quomodocumque [illegible], [illegible] moveatur, neque conjectorum [illegible] habere possumus, [illegible] incipient: præterquam quod [illegible] possumus, [illegible], quam [illegible] sunt, contagio [illegible] infecto, [illegible] quorum rigo[illegible] possumus contagii terminum post quadraginta dies non amplius adesse, si nec ante quadragesimum [illegible] adesse?

Igitur cum hæc quadragenariæ [illegible] determinationi [illegible] rationi, neque insuper [illegible] decem [illegible] spatio [illegible] possit, videtur mihi optimo concludendum, nullo termino in hoc negotio [illegible], [illegible] experimentum fit, an aliquis 11 contagium secum habeat, [illegible] sufficiet curare, [illegible], ut singulis [illegible], [illegible] & lepore [illegible], [illegible] abluto, [illegible] caput, & [illegible], [illegible], [illegible] capillis [illegible], si [illegible], [illegible] capillitium [illegible], in hoc, [illegible] habitatione, quoad fieri liceat, detineatur, [illegible] dicere [illegible] diem, aut si [illegible] majorem diligentiam [illegible] post quintum, aut septimum ad summum diem, ad hominum [illegible] admittatur.

Sed [illegible] dubitationi [illegible] Pestis [illegible] non [illegible], quæ [illegible], [illegible] ad mentia, & [illegible] significationem [illegible], [illegible], absque eo, quod ullo modo [illegible], possit ad [illegible], & [illegible] latere, & [illegible] non [illegible] per quadraginta dies, hoc enim spatium tam longum [illegible], ut si quæ [illegible] in suspecto [illegible], [illegible] prodidisset [illegible] aliquam [illegible]. Sed respondetur primo, quod non est [illegible] in [illegible], nam [illegible] aliqua [illegible], aliquo modo [illegible], & [illegible], & cum impetu se moveri,

ies frigidi seto ut leniter nocentur. At Pestis omne certeum quoad primas qualitates, est tamen, quæ denique remitte, nimen ectm calidissima sunt, ut celeritati mutum, & summo ubicuntis, item inalbuntur de recitatum, vix per transfeu legendum, non unde quantum et plurimum, aliquando etiam citum, ipso & ipsa eodem die, quo prehendit, occidit, non unum ob causam, nisi ob violentiam, & maliciam extremam ipsius veneni pestilentiæ, ob quam impossibile est, ut tantummodo unicum, & nullum de se significationem præbent, illicò atque in corpus penetraverit.

25 Illud unum tamen prætereundum non est nempe notorem multò cautelam esse adhibendam ic admittendis advenis illis, qui non solum è loco infecto adveniunt, sed cocktus eum ob accoras clausura componitis ellimentis et pecos, & deinde per eliquid tempus olor esse. Fieri enim facilè potest ut hujusmodi persona pessima, et maligna hemorthemicentur, qui tamen eundem putredinalem calorem conceperint, & sic nullam de se significationem præbeant hujusmodi enim personæ, etiamsi contagii seminium ic se non habeant, habent tamen primorum dispositionem ad concipiendas febres mu-

lgcar, & pestilentias, ut se recensitas mutationes Aeris (etiamsi et Aeris illum sublevem se conferunt, quam minima faiet semper mutum in corporibus excitatur) morbus detegitur non sine multiplicatur chiaristic, & Pestis sespiertur, cum Medicum omnibus notum est. Hunc ergo periocum (quales fuet extremum perpetratum miserum subauentes) opere pretium est per plures dies decem officis tat nec regere, at ubi bunt supra recensitas cautelis de corpore ceprimitur per solitos, & vestimentorum mutamentis aut unte spatium quadraginta dierum perfuerit, ut alterum hominem consuli fieri posset, nam & Marsil Ficin ea Epidem edidit i ait asseverabat, Homines de Peste sunt elisoretiam spatio quatuordecim à compurificati. Mihi vero libet cum distinctione procedere, & non, quia consuetudine pauris clausura enutriros, longiori tempore in custodia retinuit, cæteros non longiori ad lenimentum, quam septem dierum adhibeatur tamen commemoratio commodè. Nam enim si contigit veneccum lecent deferaci, nihil obstet, quo minus prædictas deligectum à corpore et pestis pullis, ostendit apparuit; morbosus incæpit, ut de iis, qui alibis pecca sunt enutriti, faciendum dum.

LIBRI NONI,
TITULUS SEXTUS,
ARS CONFICIENDI SERICUM. AN TEMPORE PESTIS sit excludenda à Civitate tanquam Ars immunda.

Appendix ad Titulum Tertium Libri Tertii.

SUMMARIUM

1 *Artes immundæ tempore pestilenti prohiberi possunt, Ampliùs etiam extra tempus pestilentiæ, n. 2*

3 *Ab exhalationibus fœtidis alterati elevari Aerem facilè insinuare posse.*

4 *Pestis, aliquando ic corruptionem cadaverum Animalium fuisse, aliquando etiam Brucorum excitatur.*

5 *Pestis secundum aliquos expellitur propter redolentes per vias mulierum animalium. Contra i nn. 6*

7 *In peste ante i cura adhibenda in Aeris resfectione.*

8 *Ars conficiendi sericum non est inter immundas adnumeranda.*

9 *Tempore pestilenti licet Bombici Aerem emendare.*

QUÆSTIO Unic.

Instabat Procurator quidam, qui prope suum domum quosdam Artifices habebat, qui sericum conficiebant, ut statueretur quod Pestis per urbem ejicerei, hujusmodi Artifices certum urbem relegatur, eum in ea communi cete exercendo plurimæ commerceffe habeant, quæ Aerem nitrum in modum inficere possunt, nam & in ipsa Serici extractione undequaque vapor, atque odor elevatur, hominem cerebro summe inimicum ut ne permoretur, ut putrefactis animalculis retrus intus globulus conclusis, imprimens ancilo in modum & ipsis Artifices, & vicini omnes à fœtore, & odoris gravitate insigniter lædantur, ita et observatum sit, complures ex ipsis non tantum ægrotasse, sed etiam maligna febre excitatæ succubuisse. Cum ergo Artes immundæ tempore pestilenti possint, et debeant, ut alias commemoratum sunt, Ripa lib. de Pest. part. per. 3 n. 86.

1 & ex Medicis, Paræus sue Chirurg. lib. 21 e. 9 Septal. de Pest. lib. 4. Nec etiam ob eam causam, nisi ei statutè

2 publicæ, cui maximè tenet expositur, & exhalationibus, aerem inficientibus, ac putridum reddentibus, nocuæ sint, debet etiam Ars hoc conficiendi

sericum tanquam eodem vitio, atque reconutando laborem (licet commendamus inter immundam Artes eam non eoumerari) extra habitate Urbem expelli, ne civium nocum afferre possit. Quod non solum præsumere licet tempore pestilenti, sed etiam quocunque tempore, quo quocumque prohiberi etiam in proprii habitatione Artem exercere, per quem malus odor vicinos offendit, ut ex Cap. *de foenis Urbe* Tit. all. & d. dict. alias lib. 5 t. 4 q. n. 4 & c. Sed quod multò magis urget, illud est, quod Ars conficiendi sericum non solum noxie, ac molestè est, at dicimus, constet ex ipsis Bombycibus comsemel excitatam suisse Pestem, ut ex Gratiolo refert Collic. Part. *de Peste, part. 2 capit. 17*

Additur his, quod tantò æquius eadem hæc Ars tem cum aliis eritheu immundè à Civitate esse expendum, quando in ipso serico conficiendo, sericum extrahendo eo ab ipsis folliculis, ericei aqua fervens, cumque de necessitate oberior, & indeficiente exhalationum copia maximè graveolentium elevetur, cujus fœtore & ipsa domum Artificum, & circumcear etiam domos inficiuntur, & personæ ipsæ in eo artificio occupato per dietes cd ic eau ipsum exhalationes attrahentes, ut de male, & edulesspuntas magni operiantur, at turbari necesse est, atque inde & capitis dolores, & respirandi difficultates, & alia symptomata, aliaque morbos pollulunt contingit, ut experientia ipsa notum est. 3

Præter hæc omnia autem maximè attendendum est Bombycum putrefactionem, intus à suo folliculo extracto, cam excitum promptè refici, necessarium Aerem esse consentaneum est, ut Pestem excitare hac possit, ut etiam fuisse messe superet commemoratum. Non enim ex solo humanorum cadaverum per viam putrelentiam occasione Pestis tercidem excitari dictum, sed etiam ex cadaveribus aliorum Animalium etiam minimorum, & nonexcedentium Bombicum magnitudinem, ut lectum aliquando numeras cumulationesque locustarum, quæ cel h hominibus occisæ, vel cu se ipsis mortem obuunt, Pestem facillimè concitarunt, earum cadaveribus corruptis, eaque inde putridis, mal genique ittituosis vaporibus elevatis Aerem inficientibus. 4

Ac

[illegible]

Quod vero ex facili confectione Aeris humida, calidaque tempore imbuatur, quod maxime tempore pestilentia est concedendum, etiam si gratis concederetur, tamen nullam inde sequeretur, certe, ut dictum est, nullam malam impressionem in Aere illi capacem remanere possunt, cum per se ipsi sint resolubiles, & ab ipso Aere & a quacunque levi Aeris ventilatione agitari evanescunt, ac dissipantur. Sed etiam si aliquid mali ex se praestare possent, tamen ignes magni, qui in suis domibus ab Artificibus ad hoc accenduntur, non solum eaidem vapores consumunt, sed ipsum Aerem magnopere rectificant, ita ut non modo Aer hanc notam non sic, sed etiam possit isdem ignibus tempore pestilentiae non alia magna Aerem rectificari, quam accensis per loca, & urbes ignibus ingentibus Hippocrates contra temporis pestilentiam Graeciam se conservasse, refert Galen. lib. de Theriac. ad Pison. c. 16. Quod etiam Acronem Agrigentinum probasse refert Aetius serm. 5 c. 94.

Denique ex tolerantia hujus Artis in magnis, ac nobilioribus Civitatibus, etiam in locis earum Civitatum magis conspicuis, & a nobilioribus Professoribus habitatis, ac frequentatis elici potest, nullum ex hujus enim morbi inter incommoda numerant, nullumque demum [illegible]. Unde illam omnino arguet Id, quae ex Gratiani P. ex de Vit. p. 1 c. 17 jactatur, tempore Pestem aliquando ex Bombycibus fuisse excitatam? nam qui nil, qui in propria domo talia animalia nutriunt in posterum perciunt, si hoc vertenter negatum habeatur? Et tamen in magnis etiam domibus, ac Palatiis etiam vel in nobiliore domibus, ac Civitatibus quotannis enutriuntur sine ulla vel imaginatione nova, maxime diligenti cura adhibita, opportune emundationem et frequenti expurgatione, unde cum aliae quidem Artes prope suis lares habere permittantur Principes Viri, ac Nobiliores personae, haec enim in propria domibus tolerari, ut hic Romae videtur atque advertere potest; in eorum ergo omnia aliqua reclamat adversarios, non solum ac ceteris eminentibus Principibus, illa admittenda, & exercenda permittendae. Quod ob ea, quae opponuntur, haec Ars exulem fieri debet, multo magis et alias deberent aliae permulte, ex quarum exercitio non minus multo demum timeri possent. At vero haec nuncia consistunt, Civitate degere, non obliquantibus iis, quae numero objecta sunt, permittenda.

LIBRI NONI
TITULUS SEPTIMUS.
DE TABACCO.

Appendix ad Titulum Primum Libri Quinti.

SUMMARIUM.

1 *Tabaccum, vel Tabacum quid sit.*
2 *Tabacci usus quis.*
3 *Jejunium duplex secundum Canonistas.*
4 *Jejunium quid apud Medicos.*
5 *Ecclesia non approbat jejunium factum alicui tantummodo naturaliter, hoc ab horarum vigintiquatuor.*
6 *Tabacci usus quando, & quale jejunium frangat.*
7 *Jejunium Eucharisticum an frangatur usu Tabacci.*
8 *Sumendum omnino devitare ut. Christi Domini Corpus sanctissimum in stomachum recipiendum nulla alia quantula vel minima re utimpium.*
9 *Aqua potata an prohibeatur in jejuni Eucharistiae.*
10 *Vaporem ... sumatione ... non frangit jejunium.*
11 *Jejunium ad quem finem ab Ecclesia institutum.*
12 *Tabaccum quomodocunque assumatur, aliquam habet rationem cibi.*
13 *Quod habet rationem cibi, debet habere facultatem nutriendi.*
14 *Quod a Natura non nutritur, cibus non est.*
15 *Quicquid per os assumitur, aut cibus, aut potus est, aut medicamentum, aut venenum.*
16 *Tabaccum non est cibus, neque cibus medicamentosus.*
17 *Quod assumptum in potu nullum probet alimentum, medicamentum est.*
18 *Potus debet esse humidus, & cur.*
19 *Tabaccum quomodocunque assumatur non frangit jejunium Ecclesiasticum, neque potabile, secundum Eucharisticum.*
20 *Tabaccum non frangit jejunium Eucharisticum.*
21 *Tabaccum in aliquorum opinione frangit quod tangit jejunium, quia corpus nutrit Conversionem, n. 23.*
23 *Tabaccum eorundem opinione vocatur nutrimentum, & medicina Confortativum n. 24.*
25 *Medicamenta ob motus assumuntur, non tamquam nutritiva cibaria.*
26 *Alimentum vincitur, & superatur ab eo, quod nutritur.*
27 *Qui Tabaccum assumunt quosque palles aeruginosi, non ob Tabacci facultatem nutritivam nutriuntur.*
28 *Quicquid nutrit in genere dulcium est.*
29 *Ea, quae stomachus dulcedine nutrit, per medicamentosa utuntur, non per cibum.*
30 *Fumus nunquam potest habere rationem potus, & multo minus rationem cibi.*
31 *Fumosa sumere amara.*
32 *Amara nil prorsus nutriunt.*
33 *Tabacci usus quando in tempore jejunii Eucharistici sit prohibendus.*
34 *In jejunio Ecclesiastico, non potabili, Tabacci usus non frangit jejunium.*

QUAESTIO Unica.

De jejunio & Quadragesima.

Cum recentiorum Canonistarum scripta circa materiam de jejunio evolverem, duas offendi dubitationes, ob materiae, etiam quem censuerim, novitatem, a veteribus intactas, & a me eadem ob occasionem praetermissas, quarum prima est circa Tabaci usum, secunda circa alteram Chocolatae; num tam, an ex utrisque vel alterutrius ullus frangat jejunium, ita enim jam utriusque eorum alat, ac tam frequens eorum abusus est, ut assumentes, neque temporis, neque fletus, utque sunt eis, vel alterius cujuscunque rei delectum habeant, immo confidentes quidem, quam grave sit, ex utriusque eorum assumptione, nullo modo curant animadvertere. Harum ergo dubitationum resolutionem ad Medicum non minus, quam ad Canonistas pertinere existimem, ac me, qui jubilaei laboribus meis professum sum eas omnes quaestiones proponere, ac discutere, quae ad Civilem, aut Canonicam facultatem spectare videbantur, non nisi negligentia notam tueriurum posse, si res omnino ex parte indiscussas relinquerem. Itaque de utraque dubitatione verba facere jam determino, ac primo loco de Tabacco, cujus frequentior usus non apud nos tantummodo hoc tamen solum ubi, sed etiam apud quamcunque, se monetam lustravit. Secundo loco de Chocolata, quae ultimis saeculis hominibus familiaris est. Ad majorem autem rei claritatem sciendum est, quid sit Tabacchum, tabaccum, vel Tabacco, ac ejus naturae, relictis iis, quae ad herbarium studiosos magis pertinent, nisi si quae occidentis commemorare oporteret.

Tabacum ergo herba quaedam est, cujus feracissima Insula ejus nominis est, & idcirco Tabacum

dicitur

vocant, nam ab indigenis *Picielt* vocatam, ut testis est Nic. Monard in *lib. de simpl. med. ex Occident. India delat.* cap. proprio de Tabacco. Tabaci descriptionem ejusque spectatam Lectori Monardes, aliique insigni Botanici prope ponant. Communiter autem apud omnes Botanicos *Tripum* dicuntur, sed & apud alios *Nicotiana*. Nobis vulgaris herba nomine *herba Sancta Crux*. Plura vero alia nomina sortitur, ut videre est apud Ægid. Everard. *lib. de herba Panacea seu Tabaco proprie* [illegible] & apud Jo. Neand. *in sua Tabacologia* [illegible] & Gedalm. de Mem. in *Epist. ad praedictum Neandr.* apud quem autem, ut apud Monardum quoque, ejus descriptionem, natalia locorum, modum [illegible], & conterendi, differentiae, [illegible], [illegible], ne denique [illegible] Propemodum virtutes [illegible] Lector poterit, quae nullum [illegible] habere [illegible] constat. Ego relicta iis, quae ad praesens negotium minus [illegible] videntur, [illegible] de ejus natura proponam, ne deinceps impeditus propositas dubitationes solvere liceat.

Tabacum igitur temperamenti est calidi, & sicci, in secundo gradu, [illegible] *sup.* ait Monardes, & Ægid. Everard. [illegible] Unde ad omnes morbos frigidos à capite ad pedes usque [illegible] enumerandos [illegible] eam decenter idem Monard. & alii [illegible] Auctores. Praeterquam quod [illegible], unde [illegible] ta [illegible], & [illegible]. Ex quibus parum [illegible] Leon. Less. *lib. 4. de Just. & Jur.* [illegible] 3. n. 19 [illegible] Tabacum esse frigidum, & Narcoticum, deceptus ex aliquorum opinione, qui [illegible], ut de genere Hyoscyami, ut Carol. Clus. *in Annot. ad praed. caput de Tabaco ipsius Monard.* & Dodon. apud Ægid. Everard. loc. cit. & apud Neand. [illegible] Quam autem opinionem falsam esse, & ipsam Tabaci naturam, & praedictus Everard. & Neand. attestantur.

Illud, quod maxime ad rem nostram facit, adnotandum, Tabacum alimentum habere non esse, sed tantum medicamentosum, ut [illegible] modo [illegible], pro modo [illegible] Tabaci usum est vel in pulvere, vel in fumo. In pulvere dupliciter, nam vel ex Indiana ad excitanda [illegible] mat [illegible] expurgandum, vel [illegible] ad olfaciendum, & expurgandum, simul ab eadem parte pituitam; utroque autem in [illegible] (quod [illegible] noster [illegible], nam alios, ut plurima habet in Medicina) [illegible] praeparatum accipiunt, [illegible] modi variis à supra citatis Auctoribus, & praesertim Neand. [illegible]. Cum vero ejus [illegible], Tabaci folia exsiccata, & praeparata, atque igne accensa per tubulum, in [illegible] hoc [illegible] est, in quo Tabaci folia [illegible], [illegible] ad fumum [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] ab his, [illegible] caput illum [illegible], [illegible] (quando Tabaci [illegible]) [illegible] quidam [illegible] Tabulorum formam, & [illegible] & alios modos eundem Tabaci fumum [illegible] describit idem Neand. *Ibid. inf.* (Bartholin. *hist.* [illegible] *& hist.* [illegible] loco [illegible] per clysteribus fumum non [illegible], [illegible] apud Anglos, [illegible] instrumentum [illegible] exhibet.) Non ob [illegible], [illegible] haec jam [illegible], & ad [illegible] quam [illegible] ante [illegible], quae [illegible], [illegible], quod sub hoc nomine [illegible] intelligamus.

3 Canonistae duplex jejunium constituunt, naturale unum, Ecclesiasticum [illegible] alterum; illud dicentes secundum [illegible], [illegible] stomacho [illegible] ad progressum alimentorum [illegible] vel [illegible] alimentalis materiae. Hoc jejunium semper, ut inviolabiliter [illegible] debet Sacrae [illegible] Eucharistiae [illegible] Ecclesiasticum [illegible], [illegible] alimentorum [illegible] ob Ecclesiae, vel [illegible] impositum. Idaliter autem & Ecclesiasticum, & [illegible] vocatur, nam ab Ecclesia [illegible] à [illegible] bibendo, [illegible] ad [illegible] consumptionem [illegible], [illegible] [illegible] in [illegible] praeceptorum impo-

sitae. Medici hac voce *Jejunii* intelligunt stomachi vacuitatem, & inanitionem, ob carentiam alimentalis materiae. Hac vel [illegible] nostra Hipp. *lib. 2. Aph.* 13 [illegible] jejunium facere hoc est, eos autem, si jam stomachi [illegible] habeant, neque ad alia alimenta assumenda stimulari, neque ullam assumendi necessitatem capere. Ergo [illegible] dicemus, [illegible] jejunium, [illegible] assumpta alimenta concocta, & distributa sunt, ut novi alimenti [illegible]. Sed diverso ratio est jejunii Eucharistici à jejunio Ecclesiastico, vel penali: [illegible] in jejunio Eucharistico stomachi debet esse vacuus, ita ut post medium noctem nihil omnino ingeratur, & bene, quae assumpta in coena, quae forsitan per quatuor horas, [illegible], [illegible] concocta, [illegible] stomacho [illegible], [illegible] omnino [illegible], ad [illegible], ut [illegible] Christi venerabilissimum ac sacratissimum Corpus excipere possit [illegible]. In jejunio vero Ecclesiastico [illegible] [illegible] integri diei, hoc est horarum viginti quatuor, cum abstinentia à carnibus, & aliis cibis à carne dependentibus, [illegible] & lacticiniis, [illegible] Ecclesia habens pro oculis [illegible] hominum [illegible] jejunium [illegible], [illegible] detrimentum [illegible], quod [illegible] omnino [illegible], [illegible] tantummodo, ut [illegible] abstinentia [illegible] [illegible] ut [illegible] praevaleat: [illegible] licet cibo, *& potu simul sumpto diem integrum, ut [illegible] sua [illegible] perducamus ex dictis Gal. lib. 7. de usu Partium* [illegible] [illegible] tamen, & [illegible] sequi [illegible] novo cibo [illegible] possimus. 4

Causam quando dubitatur, an esset Tabaci frangat jejunium, si de jejunio Ecclesiastico, vel poenali verba [illegible], [illegible] dicendum, non frangere, & [illegible], quae pro [illegible] jejunio naturali, & Eucharistico, [illegible] habebunt [illegible] in aliis jejuniis, [illegible] in verba facere [illegible] videtur. Non [illegible] hoc dubium, si de jejunio Eucharistico sermo sit, [illegible] Eucharistia ab [illegible] Sacramentum [illegible] stomacho jejuno, ut post [illegible], & [illegible] Diana [illegible] *6. tr. 8 resol. 8* Ex summa quidam [illegible], quia secundum [illegible] Christi corpus in stomachum [illegible], & nullo, [illegible] quidam [illegible] introducendum esse, itaque [illegible] in coena post quatuor, aut quinque horas [illegible], & [illegible] communiter [illegible], quod [illegible] media nocte [illegible] hoc [illegible] humanum [illegible] est, & hoc [illegible] nihil post [illegible] tempus [illegible] debet, quod stomachum aliquo modo [illegible]; nam si quid [illegible] ad sanctissimae Eucharistiae [illegible] sumptum fuerit, concoctum, ac [illegible] ex parte distributum esse censendum, & sic stomachum [illegible] inanitionem [illegible]. Sed cum [illegible] non solum [illegible] stomachum accepta; sed tantum à [illegible]; ac etiam Aquae potus [illegible], cum ex communi hominum [illegible] constat, [illegible] ab Ecclesiastico & poenali constat, non solum quam, quae nullo modo [illegible], sed & [illegible], quod maxima [illegible], jejunium non frangere, Sanch. *lib. 5 cons. moral.* [illegible] Lessius *de Just. & Jur. lib. 4.* [illegible] frangere [illegible] jejunium Eucharisticum ipsam etiam aquam. Respondeo, quod [illegible], cum [illegible], ob summam [illegible] Sacramenti [illegible], [illegible] in [illegible] ob [illegible] jejunii [illegible] Ecclesia [illegible] sub [illegible] ratione valeat vel potus, vel medicamenti, & [illegible] quantitate [illegible], in jejunio [illegible], vel Ecclesiastico [illegible] est [illegible] quamque habeant [illegible] potus (non esse possibile) ad [illegible] [illegible] ob [illegible] jejunii, ob 5

quam

quam sint & maxime molesta, & mala esse possit, quod certam ipse Ecclesia semper studeat non tantum solum ad certandum prandium nocuum fieri posse, in ieiunium assumere, sed etiam ob lectitatem, & multo magis ex causa morbi [illegible] necessaria medicamenta in hujusmodi ieiunii, Less. de just. & jur. lib. 4. c. 2. dub. 2. n. 11. Suar. lib. 5. cap. moral. c. 1. dub. 6. n. 5. At vero in jejunio Eucharistico, neque sunt molestia, neque aliqua culpa imminet, habere, sed decet omnino stomachum ab omni re esse vacuum, cum in illo sufficient abstinentiae celebrationi [illegible] per commensurationem tempori, ut earum [illegible]
81 combere spatium necessaria [illegible] elevatione quorum maximum [illegible] ab Ecclesia fuit institutum.
82 Sed quæ præcipua [illegible] decisionem jam concedam, at etiæ [illegible] Tabaccum quomodocunque assumatur, nonquam [illegible] intercedit, aut potus, vel rei alimentariæ, cum omni
83 nutritiva facultate destituatur, quod [illegible] producere, quia quod habet cibaceum sibi, debet habere facultatem nutriendi, & hanc enim cibarium quicquid alit, Gal. lib. 3. de alim. fac. c. 1. Quodcumque alere debet, nempe cibus, à natura debet esse, & membris assimilari. Avic. 1. can. fen. 1. tract. 1. n. 76. At Tabaccum neque à Natura conditum, neque membris assimilatur, neque vires auget, ergo rationem cibi
84 non habet: quod enim à Natura non [illegible] cibus non est, Gal. lib. 3. de Nat. fac. c. 7. Nec alimentum cum à Natura, quia partem nullam alibilem habet, sed tantum medicamentosam quod patet ex [illegible] per commemorationem, quæ [illegible]
85 quid per os assumitur, aut cibus est, & potus, aut medicamentum, aut [illegible], & cibus est, & simplicitur cibus, vel est cibus medicamentosus, sicut & medicamentum. Tabaccum ergo [illegible], neque medicamentosus cibus est, sed a [illegible] separatur à Na-
86 tura, neque [illegible], quia nec cum [illegible], ergo est [illegible], medicamen-
87 tum [illegible], quod [illegible] nullum corporis præbet [illegible], Gal. lib. 1. de Alim. fac. c. 1.
Sed neque potus rationem habet Tabaccum, quia po-
88 tus debet esse humidus, Natura enim potum instituit ad distributionem ciborum [illegible] & ad siccitatem levandum ad corpusque [illegible], ut notissimum est Mercur. de [illegible] [illegible] c. art. 2. q. 164. c. 88. & ex Canonistis, Less. de Just. & jur. lib. 4. c. 2. dub. 2. n. 10. Sed Tabaccum, quomodocunque assumatur, humidi rationem non habet, neque facultatem hujusmodi levandi siccum, qui distribuendi solidos cibos, cum separatum sit, quod substantiæ humidæ [illegible], est [illegible], ergo nullam habet rationem
89 potus, sed [illegible]. Tabaccum neque ut cibum, neque ut potum, quomodocunque assumatur frangere jejunium Ecclesiasticum in genere,
90 sed bene frangere jejunium Eucharisticum [illegible] quatenus [illegible] corporis rationem habet, sed [illegible] substantia, [illegible], posset occupare stomachum, aut [illegible], vel etiam possit [illegible] [illegible], & [illegible] producere [illegible] [illegible] Sacramentum recipere [illegible], quemadmodum enim [illegible] [illegible] omni cibo [illegible] stomachum [illegible]. Licet ergo non [illegible] Tabaccum, vel quod in fumo per [illegible], [illegible] pulvere [illegible] [illegible], posse ad stomachum pervenire, cum [illegible] expectari, tamen neque hoc [illegible], [illegible] quod id [illegible], [illegible], sed potius [illegible] semper [illegible] Corporis ac stomachum recipiendi, & sic neque [illegible], quod [illegible] modo accidere valeat, nec quod [illegible] pars ex illud stomachum pervenire possit, prohibendum credo ejus usum, sed tantum ab indecentiam, ut dictum est.
Contrarium P. Leonne tom. 3. Quæst. Regular. verb.
91 Eucharistia quod Regulas, n. 8. apud Dianam [illegible] [illegible] 3. Contrarium [illegible] conatur, opponens se prædicto Patri Dianæ in alios [illegible] lapsus est, volens Tabaccum

P. Zacchia Quæst. Med. Tom. II.

frangere jejunium, [illegible], Dicta, inquam Tabaccum vere esse [illegible], ut constat ex multis experimentis [illegible], quia ex ipso solo [illegible] [illegible]. 22
[illegible] est medicina, hoc enim [illegible]. Huic Lessio [illegible] quod passim scriptores de Tabacco tradunt, & primus Nicol. Monard. hic ait [illegible], Tabaci apud Indos, famis [illegible] [illegible] quæ dum [illegible] [illegible] docet, quibus cum longum iter [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], absque ulla fame, aut siti molestia. Idem cum ipso Monardo affirmat Everard. de Tabac. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Floridæ [illegible] [illegible] [illegible] temporibus solo ejus herbæ fumo pasti, quem per [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], complures qui in Florida [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], qui [illegible] ad collum [illegible] [illegible] Tabaci [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Cerebrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], phlegmaticorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc Ille. Sub [illegible] Manard. Jo. Neand. [illegible] Tabac. [illegible] [illegible] plures [illegible] Tabaci [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] 23
late, (Cuniter. Hieref. tom. 3. pag. 43.) [illegible] habent, Tabaccum nullo modo debet [illegible] [illegible] Eucharistiam, [illegible], [illegible] non talem stomachum occupere, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Verior tamen Dianæ opinio [illegible], quam ille cum multis Canonistis, [illegible] [illegible] docet, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per fumum, [illegible], vel folium Tabaci [illegible], [illegible] frangere [illegible], quia [illegible] habet neque, neque [illegible] [illegible] [illegible], vel rei alimentalis, sed merem medicamenti, ut ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam aliqui Canonistarum [illegible] [illegible] vel [illegible], hoc est, ut frangere Tabaccum [illegible], [illegible] [illegible] particula [illegible] ad stomachum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], tamen [illegible] [illegible] particula [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quæ nullam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quod alimentum non sit, & maxime [illegible], & omni humiditate [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible], quod quæcumque [illegible] ex particula [illegible] [illegible], [illegible] stomacho [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tabacci [illegible] [illegible] [illegible] Eucharistiæ [illegible] [illegible], quemadmodum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], neque [illegible], occuparet [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tabaccum posset frangere [illegible], [illegible] [illegible], vel [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & ad stomachum [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] P. Leone, [illegible] [illegible], Tabaccum esse [illegible] alimentale, [illegible] quod [illegible], esse vere medicamentum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & quæcunque nutrit, [illegible] [illegible], rationem medicamenti non habet, nec quod [illegible] medicamentum est, unquam nutrire potest, [illegible] medicamenta ob morbos assumuntur, non tamquam nutritiva cibaria, Galen. [illegible] [illegible] Hipp. de [illegible] 24
[illegible] in Aph. text. 18. & medicamentum contrarium 25
est alimento, nam [illegible] [illegible] & [illegible] ab 26

 [illegible] quod

ex quod nutritur, medicamentum autem contra, ipsum corpus vincit, atque superat corpus, eique fuerit medicamentum: idem Gal. *lib. 5 de simpl. med. fac. c. 1* & alibi saepe. Si ergo Tabaccum est vere medicamentum, non erit vera medicamentum, & si est vera medicamentum, non erit vere nutrimentum. Neque dicat ipse P. Leana, quod Tabaccum sit cibus medicamentosus, quia jam satis superque probatum est, illum non esse ullo modo alimentosum.

Sed errat secundo idem P. Leana putando,
27 quod ex contraria experientia constet Tabaccum nutrire: quod ab omni veritate alienum est; nam experimentum, quo reficiuntur ii, qui Tabacco ad colendam famem, aut sitim utuntur, non procedit ab ipso Tabacco, sed à pituita, quam Tabaccum, cum masticatur, projectat in stomachum, vel cum eius fumus per os attrahitur; neque novum est hujusmodi effectum à pituita emanare, nempe per eam corpus nutriri absque ope alterius externi alimenti, quia multiplici experientia firmatum est, quosdam homines integros annis absque cibo, & potu vixisse, sola pituita in eorum corporibus abundantia consistit; multaque animalia in Hyeme non alio nutrimento vitam sustentare, quam ipsa pituita; sed de his plura diximus alibi. Deceptus itaque omnino est P. Leana, dum credidit, Tabaccum esse nutrimentum ex eo, quod nonnulli eam non famem, & sitim tolerent, nam hoc non ex virtute Tabacci fit, qui nullo modo alimentalis est, sed ex pituita per ipsum attracta in stomachum, quam alterius penuria, ut in corpore nutrimentum [illegible], notum apud Medicos est: Gal. in *lib. Hipp. de morb. vulg.* [illegible] *Aut.* 30. Quod maxime accidit urgente necessitate, cum Naturae indigentiae externo alimento subveniri non possit. Id tantum concedi posset P. Leanae, quod si quis Tabacco uteretur ad hunc finem, nempe extrahendi corpus prolectando [illegible] mutatione pituitam à capite in stomachum, jejunium frangeret: quod Consultatum erit decidere. Sed porro, quo jam deducta sunt ad probandum, Tabaccum non esse quid aptum ad nutriendum, id ipsum manifestum fiat ipsi substan-
28 tiae qualitate, quae nimis non [illegible] humiditate nutritiva est, & quo ex sui natura est [illegible] at quodquid nutrit, aliquis humiditatis particeps fit oportet; unde quicquid nutrit, ex genere dulcium est. Gal. *lib. 4 de simpl. med. fac. c.* 10 atque omne nutrimentum vel dulce, vel austerum, vel ex his compositum. Idem Gal. *lib. de cibis boni & mali succi c.* 5 sa tam dulcia, quam austera humiditate praedita sunt, ut patet. Ergo, quae siccitudine [illegible] tant, humida non sunt, & ideo [illegible] medi-
29 camentis attinent, non pro cibis: Gal. *loco cit. de Gal. & de simpl. med. fac.* ubi probatur c. 9. Tabaccum ergo nullo modo nutrit, cum dulcedine non solum careat, sed amarum sit; amara autem non nutriunt, Gal. *cit. loc. simpl. med. fac. c.* 15. Unde mirari satis non possum, quomodo possint asseveraverint aliqui, Tabacci etiam fumum nutrire: nam praeterquam quod Tabacci fumus non possit habere rationem cibi, aut potus, deinde est 30 fumosa omnia amara esse Card. *lib. 4 de sub. rerum c.* 36. Amara autem, ut dictum est, nihil prosunt 31 nutritioni, Gal. ubi supra. Card. *ibid. lib.* 2 *c.* 5 & *lib.* 7 [illegible] *c.* 40. Ergo Tabacci fumus, neque ut fumus, neque ut amarus nutrire potest. Adde quod ipsa fumosa substantia non modo non potest [illegible] 32 nutriens (nam quod partes solidas nutrit [illegible] fit, necesse [illegible]) [illegible] illis apponat, ac [illegible] sirmat, & assiduat, at in fumum, cum sit spirituum substantia pura, ac lucida omnino contraria, impossibile est, ut eos reficere, ac nutrire possit, cum contrarii sint pro similia. Itaque ergo 33 est, & ab omni veritate alienum, quod Tabaccum ullo modo nutriat. Ut ergo multa in pauca redigam, dicendum [illegible] mea sententia est, Tabaccum in Jejunio Eucharistico prohibendum, non quod ullo modo, ut per [illegible] quidem, nutrire possit, sive tabo, aut pulvere, aut fumo, etiamsi aliqua illius particula in stomachum laberetur; sed primo ob Sacramenti [illegible], quia multam agitationem in humoribus excitare potest, & apud ipsum commovere sanguinemque [illegible] & [illegible] maxime si [illegible] sumatur, potest & ventrem solvere, aut, quod pejus est vomitum concitare. Secundo quia facile accidere, ut [illegible] à [illegible] & [illegible] descendat, [illegible] ad [illegible] [illegible] In jejunio autem Ecclesiastico, aut [illegible] ubi [illegible] stomachum ceiset (cum posset facillime [illegible] 34 incommodum, quod experiri [illegible] nemine, [illegible] & [illegible] inducere) posse [illegible] nos Tabacco uti, cum tamen satis esset [illegible] ab eo abstinere. Quae de Tabacco [illegible] movere quoque possunt de usu herbae Thee, ut [illegible] Caphe, de quibus [illegible] scripsit elegantes & docta D. Simon Paulli *in tract. de abusu Tabaci & Thee.* Quod vero attinet herbam Thee, [illegible] describunt varii Auctores, quos [illegible] in Museo Olai Wormii. Quo ad potum Caphe [illegible] Bon [illegible] Prosper Alpin. [illegible] Vesling [illegible] Bauhino *in Pinace p.* 438. [illegible] Olearius qui [illegible] Salvatorem [illegible] *c.* 74 [illegible] & Anti[illegible] qui [illegible]

LIBRI NONI,
TITULUS OCTAVUS,
DE CHACCOLATA, ET AQUAVITÆ.

Appendix ad Titulum Primum Libri Quinti.

SUMMARIUM

1 *Chaccolata quid sit.*
2 *Chaccolatae ad quem finem utantur.*
3 *Materia principia, ex quibus Chaccolata componitur, sunt maxime nutrientia.*
4 *Assumere [illegible], vel [illegible] Chaccolatam in vigiliis, in quibus est frequens in usu pro potu, secundum aliquos Consultores non frangit jejunium.*
5 *Chaccolatam etiam ad pondus unciae unius, vel duarum etiam, notabiliter refectionem [illegible] potest.*
6 *Chaccolata est assumenda ratione potus in nulla quantitate [illegible] frangere jejunium.*
7 *Quod solida substantia est, si aqua liquefiat, non habet [illegible] rationem potus.*
8 *Chaccolata multam habet facultatem potus.*
9 *Quod ad refectionem [illegible], quod ex substantia [illegible] effectu, assumitur, cibus est, non potus.*
10 *Potus sive sedandi sitim secundarius est, non primarius.*
11 *In jejunio Ecclesiastico, vel [illegible] licet assumere [illegible] dictum [illegible] n. 21.*
12 *In jejunio [illegible] licet assumere, quicquid habet rationem medicinae, licet vero alimentum.*
13 *In jejunio, in quibus sitis est molestia, licet assumere [illegible] potum [illegible] in potus [illegible]*

14 *In jejuniis quando liceat medicinam conservativam assumere.*
15 *Chocolata roborat corpus in quantum nutrit.*
16 *Quando principium [illegible] [illegible] assumptum [illegible] nutritio, [illegible] [illegible] medicamentum.*
17 *Chocolata nec medicamentum nec assumitur [illegible] ad [illegible], sed tantum ad voluptatem.*
18 *Chocolatæ operationes fiunt de directo [illegible] in [illegible] [illegible].*
19 *Aquosita assumptio impedit [illegible] assumptionem.*
20 *Jejunium Ecclesiasticum, non [illegible] ad quem finem institutum.*
21 *Aqua [illegible] [illegible] magis [illegible].*
22 *Aqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & magis [illegible].*
23 *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aqua [illegible] assum [illegible] [illegible].*
24 *Medicamentorum confectorum usus [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] morbi.*

QUÆSTIO UNICA

De Jejunio, & Quadrag.

1 Chocolata Indica, hoc est, confectio Indica, quædam compositio est ex variis [illegible] confecta, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *de Morb.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Antonio Colmenero de Ledesma in [illegible] *de Chocol.* [illegible] [illegible] compositionem jam apud Indos [illegible] [illegible], & processu temporis apud omnes fere populos, & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] aqua calida dissolvendo, addito sacharo,

2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad multa utilem, [illegible] [illegible] ad stomachum roborandum, ad languentes vires reficiendas, ad spiritus [illegible] hilarandos,

3 ac ad alia [illegible] [illegible] [illegible], quæ pro [illegible] [illegible] [illegible] duco. Materiæ [illegible] [illegible] [illegible] hæc confectio componitur, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Recipe enim, [illegible] nostram [illegible], in magna quantitate [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quem Cacao, vel Cacaotem nominant, nec modicam quantitatem farinæ [illegible] Maiz, [illegible] Tritico Indico, & [illegible], [illegible] alia [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] confectionis [illegible] [illegible] dici debet [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (De Chocolata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *S. Domini da Mexico* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Castill. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Hispan* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *de Chocolat.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *de Chocolata* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].)

Est [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnes fere gentes, [illegible] [illegible], quemadmodum [illegible] idem Ant. Colmen. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Modernos Canonistas,

4 quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] prædictæ [illegible] [illegible] [illegible], in quibus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] opinione Dianæ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ego, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

5 [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Chocolatæ [illegible] [illegible] [illegible]. At vero [illegible] [illegible] doctissimi Theologi apud Dianam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] quantitas Chocolatæ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ergo, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Chocolatæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible], sed Chocolata [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], sed ad [illegible] [illegible], & robur corporis [illegible], ad stomachum [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ergo [illegible] [illegible] [illegible] quantitate [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Sed quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quid 7
Chocolata [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]? [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] 8
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dianæ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] facultatibus omnibus [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible], ad quam [illegible] [illegible] Natura [illegible], Chocolata habet, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

9 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ergo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod Chocolata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Chocolatam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *hominibus* [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],

10 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Natura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & ad [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prædictæ [illegible]. Ergo [illegible] Chocolata [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Non [illegible] tamen contra prædicta difficultates [illegible] [illegible] *opponendæ* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Canonistarum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

majori cum ratione jejunium violare, quem Chocolate sumptum, ut illi ajunt, licet ie jejunis [illegible] tenuem assumere medicatum vere constituam, hoc est, inquam ad depellendum aliquem morbum, sed etiam confortativum, hoc est, inquam, ad Naturæ vigorem, & corporis robur conservandum [illegible]
11 [illegible] de aliquibus electuariis, & confectionibus [illegible] stomachum pectori, vel hellisia, [illegible]
12 sit; & similibus Steph. lib. 5 [illegible] hoc quale [illegible] jejunium frangere, [illegible] menta, sed ut medicamentum, Laur. de Jusf. & Jur. lib. 4 [illegible] sumendi, [illegible] hoc, In corporis [illegible] corrigat, & virtutem roborent, ut ut materiæ et parti potius naturam [illegible] quam alimenti.

Postremo [illegible] quoque fieri, quæ ie [illegible] mere [illegible] videmur, [illegible] & ubi [illegible] partis [illegible] nam dicto quod in jejunii sine molestia [illegible] licet alimenta, [illegible] potae [illegible] buccellam, vel aliquem fructum, ita Sanch. cum
13 aliis [illegible] deductis, [illegible] quod [illegible] [illegible] & Amygdalæ, Olivæ, & id genus alia. Ergo dicendum, quod Chocolatum [illegible] tenerum medicamentum [illegible] [illegible] commemorata [illegible] & confectionibus in jejunio concessis, non [illegible] culpari potiunt Chocolatam [illegible] panis, maxime in tam modica quantitate [illegible] Hic [illegible] non [illegible] brevi sententiæ nostræ [illegible] nisi non deesset [illegible]
14 ad singula respondere. & primo ad id, quod dicunt, licere [illegible] quod frangatur jejunium assumere medicamentum aliquod confortativum ad corporis robur [illegible] & ad [illegible] dico [illegible] procedere quando, quod assumitur, [illegible] præcipue medicamenti habet, & tofne [illegible] nel [illegible] assumendi [illegible] corporis robur, [illegible] in quantum [illegible] Naturam [illegible] quo modo [illegible] & ad [illegible] ut exempli gratia assumi Antidotum magnum, & confectiones cordiales, ut Alchermes & Hyacinthi, & alia [illegible] si medicamentum [illegible] fit, ut ad corpus reficiendum destinetur, [illegible] distributum à Natura [illegible] nullo modo licet [illegible] tum est, sed potius [illegible] Modo, Chocolate [illegible]
15 [illegible] & [illegible] & in ipsi [illegible] nutrimentum [illegible] unde [illegible] non licet [illegible] tanquam [illegible] electuariis, confectionibus, quæ harum [illegible] operatio [illegible] corpus [illegible] & [illegible] Chocolatæ [illegible] hoc est corpus [illegible] & [illegible] licet [illegible] refrigerare, aut calefacere, prout libet, ut quidem alii [illegible] faciunt, nelut [illegible] Prunn, quæ [illegible] & refrigerent, Hepatique [illegible] & [illegible] quæ [illegible] & calefacient.
16 Quando igitur præcipua [illegible] operatio est corpus [illegible] [illegible] ubi [illegible] non medicamentum sic cum Chocolatæ præcipua operatio sit corporis nutritio, rationem cibi habet, Electuarium vero, quorum præcipua operatio est corpus [illegible] rationem medicamenti habent.

Et ad id, quod additur, [illegible] quod scilicet assumere buccellam panis [illegible] in jejunio, [illegible] quo, [illegible] assumere Chocolatam. Dico, quod hoc concedi 17 haec sequitur, quia Chocolate non assumitur ut [illegible] eliquem morbum, neque ut medicamentum, sed tantum ob voluptatem, & ad corporis robur excitandum, quorum neminem [illegible] jejunii [illegible] At [illegible] non desistam pro hujus difficultatis sigillo [illegible] quod cum Chocolatæ operationes omnes sint de directo contrariæ 18 sint in jejunii [illegible] qui est corpus macerare, [illegible] calorem [illegible] [illegible] ille vero corporis vigorem [illegible] [illegible] & caloris impetum, & [illegible] [illegible] Leges [illegible] [illegible] ab [illegible] totum [illegible] (Conjug. Bravo consult. XIV p. 731 & seqq.)

Sed præstat, hac occasione sumpta, aliquid etiam de Aqua vitæ proloqui, cujus usus est hodie frequentissimus. Dubitari igitur non ab re potest, an ejus assumptio jejunium frangat, utrum? In primis [illegible] loqui, de quo nullum 19 [illegible] potest dubium, quod [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] idem [illegible] quippe cum 20 [illegible] ad id præcipue [illegible] ut [illegible] [illegible] 21 [illegible] [illegible] sed Aqua vitæ sic [illegible] & corpus alacrius reddere, [illegible] in jejunio utroque [illegible] [illegible] & sic [illegible] [illegible] utrumque jejunium [illegible] Quod vero Aqua vitæ [illegible] [illegible] & sanguinem [illegible] ipsumque sanguinem [illegible] & [illegible] hominem [illegible] Venerem, & [illegible] Addit hic, quod et [illegible] [illegible] [illegible] habere rationem [illegible] tamen [illegible] nullo modo possumus, nam [illegible] jam commemoratos producere, qui [illegible] 22 [illegible] & prohibendum [illegible] tum tamen non [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] concedatur [illegible] quod [illegible] ratione [illegible] Aqua vitæ, [illegible] possit [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ut [illegible]

Sed his non obstantibus decedendum videtur, Aquam vitæ [illegible] & habere rationem medicamenti, ac medicamenti [illegible] confortantis, & Naturam [illegible] [illegible] potius me- 23 dicamenta vero hujusmodi licere assumi [illegible] [illegible] ut [illegible] auctoritate firmavimus. Quæ autem contra [illegible] objiciun- 24 tur, dicendum, habere locum in immoderato [illegible] vel quando ad aliam finem assumitur, quam medicamenti [illegible]

Ego tamen, ubi consilium dare [illegible] requisitus essem, illum ab Aqua vitæ abstinere ob 25 jejunii reverentiam hortarer. Sed Canonistæ, ad quos magis pertinet, videant quid in [illegible] sit determinandum, supposito, quod Aqua vitæ habeat 26 rationem tantum medicamenti confortantis, quorum medicamentorum usum non tam facile concedendum in jejunio arbitror, ubi non ex causa [illegible] sed tantum ob delectationem, vel [illegible] stomachi vigorem addendi assumerentur.

LIBRI

LIBRI NONI,
TITULUS NONUS.
DE MORBIS IMPEDIENTIBUS EUCHARISTIÆ
Assumptionem.

SUMMARIUM.

1 *Eucharistia non nisi jejuno stomacho sumenda, licet in quibusdam infirmis jejunium non exigatur.*
2 *Qui morbi prohibere debeant Eucharistiæ assumptionem.*
3 *Mentis alienatio qua & quando impediat assumptionem Eucharistiæ.*
4 *In mentis alienatione aliquando adsunt dilucida intervalla, aliquando non.*
5 *Morbi alienati quando possit exhiberi Eucharistia, ut D. Thomas, remissive.*
6 *Suffocatio vel strangulatio impedit Eucharistiæ assumptionem.*
7 *Tussis quando impediat Eucharistiæ assumptionem.*
8 *Singultus spasmus quando Eucharistiæ assumptionem impediat.*
9 *Empyema quid, & quando impedimentum afferat sumendi Eucharistiam.*
10 *Deglutitio quomodo lædatur.*
11 *In ablata deglutitione nullo modo tentanda Sacramenti exhibitio, & quid in deglutitione depravata.*
12 *Nausea an, & quando impediat Sacramenti assumptionem.*
13 *Vomitus prohibet Sacramenti assumptionem.*
14 *Singultus an impedire debeat Eucharistiæ assumptionem,*
15 *Morbi, cum quibus afficiatur vomitus, prohibent Sacramenti exhibitionem*
16 *Vomitus molestissimus in volvulo, seu Ileo.*
17 *In volvulo omnino abstinendum ab exhibitione Sacramenti.*
18 *Ileon passio quid.*
19 *Cholera quis morbus sit.*
20 *An in omni Cholera prohibenda Eucharistiæ exhibitio.*
21 *Lienteria quid, quid item Cœliaca passio.*
22 *In Lienteria quantum periculum immineat, si Sacramentum admini stretur.*

QUÆSTIO UNICA.

Occasio scribendi.

CUm Juvenis quidam exitiali volvulo detineretur, ita ut stercora ipsa per os ejiceret, propinqui a Parocho expostulabant, ut viaticum illi subministraret, quod audiens Franciscus Saracius, vir ingenio, & doctrina insignis, qui ajus curam gerebat, expressè prohibuit, ne sua ope alicujus viri, cum Ægro adhiberetur, ob inevitabile imminens periculum. Parochus observans Ægrotum tantisper à vomitu cessasse, Medici monita parvipendens, viaticum Ægro exhibuit; illa indesinenter inantum vomita, tota sanguinis ipso cœlo adagitatus Animam cum vomitu ... .

Non extra rem igitur Casum sacrum satam meditatione, si prænarrati facti occasione accepta de iis morbis hæc verba faciam, qui ad Medicorum sententia prohibere debeant, ne infirmis etiam de proximo morituris Sanctissimam Eucharistiæ Sacramentum ministratur. Et licet etiam de jejunio morti proximum

1 nam simul habere aggravante, (quam hujusmodi Sacramentum non nisi jejuno Stomacho assumenda sit, Divus Thomas *secunda secundæ*, *quæst.* 147 *artic.* 6. *ad secundum*, & omnes Summistæ) tamen quia habent magna in periculo mortis positi hoc jejunio non obstringantur, ad D. Thom. *part.* 3 *artic.* 8. in a Navarr. *lib.* 1 *consil.* de *Panit.* & *Remiss.* & *conf.* 16. *n.* 7 & ... de eo non est necesse quidquam addere; ad alia igitur transeundum.

Morbi igitur impedientes Eucharistiæ assumptionem, vel ad alium intellectus spectant, vel ad respirationem, vel ad deglutitionem, vel ad stomachum. Ad alienationem spectat, quaslibet mentis alienationem cum quibus Apoplexiam, & Epilepsiam annumerandi volo. Ad Respirationem pertinet Suffocatio, seu Strangulatio, Tussis, Asthma, Singultus & ... spasmus, & si quæ alia sunt eandem afficientia. Ad deglutitionem pertinet eandem deglutitionem ablata, vel depravata, & alii ad gulam affectus. Ad stomachum, & potius intestina pertinent Nausea, Singultus, vomitus, passio Iliaca, & Ileon, Cholera, Lienteria, & affectus Cœliaca, de quibus omnibus singillatim verba facienda, ut sacri Sacramenti Ministri debitam rationem in illud administrandum adhibeant.

Primò ergo, notissimum est, quod sit mentis alienatio, eamque impedire Eucharistiæ assumptionem, Summ. Ang. *verb. Eucharist.* 2 n. 14 & antea Rota in *Rom. furtis* 19. *Januar.* 1649. coram Dunoz 17 & in *Terusina Tenfundi* 9. *Decemb.* 1650. cor. Tiaria ... n. 8. & qui habent mentis delirium vel perpetuum, vel habent dilucida intervalla, conclusio procedit in delirio perpetuo, nam aliter in dilucido intervallo Sacramentum exhiberi potest, eadem Summ. Ang. ibid. n. 10. & idcirco notandum est, aliquos amentes habere dilucida intervalla manifesta, ut

4 vera, quia Ratio ad suam naturalem statum accedandam de integro redit, aliis autem habere levem & obscuram, remittentia tantum, sed non recedentia in totum morbo. In morbo, qui habeat dilucida intervalla vera, ut manifesta, jam dictum est non impedire Eucharistiæ exhibitionem; dubium autem imaginandum potest dari morbi, qui intervalla obscuriora habeant, in quibus tamen considerari possunt gradus quidem majores, aut minores remissionis istius dementiæ, ut hinc in quibus administrandum esset, quantum ego autumo, id quod D. Thom. *tert. part. summ. quæst.* 80. *artic.* 9. in corp.

5 admonebit, ubi determinat, quando etiam ipsa dementibus passim Eucharistia adhiberi. Ego tempus illum sumi in quibus jam dementibus, & at dilucida intervalla aspectum possum sub ... *quæst. Medicolog.* ... ad *partem ...* ... In Apoplexia, & Epilepsia est ... paroxysmi eam curam ... vomitus ... Ægri ... recolligunt ... nullo modo tentandum Sacramentum adhibere, quod maximè debet haberi locum in Apoplexia, in qua pæ ... ac ... Sacramenta deglutire ... possit, nisi deglutit ... modo possit. Non idem ... periculum in Epilepsia, quia cessante ejus paroxysmo, nulla pars solet ... in Apoplexia.

6 Morbi porro, qui spectant ad spiritualia partes & respirationem, sunt primo Suffocatio, seu Strangulatio, in qua nec respirare, nec quidquam deglutire sine suffocationis periculo Ægri possunt, ... nare solet vel in ... suffocante, ... surgionibus affectibus, inflammatione, & ardenti ... in faucibus ... vel in convulsione, aut paralysi partium oris, & ... in ... strangulatione ab ... in qua ... mulatur ... convulsiones ... partium ... Vidi ego ... effectus ...

didatio

à ducto nec nullam omnino linguam appareret, & illam vel deglutiisse, vel nunquam habuisse. In hac omnibus deglutitio non impediebatur ex vitio Stomachi, seu Oesophagi, sed ob occlusionem faucium, aut laesam actionem musculorum ad deglutitionem, quorum ope etiam cum sit fauces elevantur, quæ alimentum Oesophago sibi oblata ejiciebat, necessarium erat.

Item videntur nobilissimum puerum quinquennem ex convulsionibus linguæ, & adjacentium particularum, ne aquæ quidem guttam per spatium quatuordecim dierum deglutire potuisse. Nutriebatur tamen frequentibus enematis ex carnium concisis, & vitellis ovorum, quorum ope absque ullo cibo, & potu per omnes eos dies duravit; post quos sensim comedit accepto, & frustatum iterum recuperavit, sola utilitate mente convulsione ad meliorem deducta. Sed praesertim in his omnibus affectibus, nempe tanguinosis, & suffocativis, magna cautio adhibenda, cum facile eveniat, ut aliquid oblato exiguæ portionis intus, & cum ille suffocatio eveniat, unde etiam periculum emineret injectandi fuerit ipsius Eucharistiæ particulam. In illis ergo, citra ob utero admittendum, nisi certe tenqueam mortuus quidem jactus et nec loqui, nec quicquam deglutire posset, inter audiunt, & percipiunt quicquid ab adstantibus dicitur, & aliquando mentibus, aut nutibus ad interrogata respondent, nullo tamen modo tutum est illis Sacramentum ministrare, licet tamen à minimo quoque se ablato distinguebatur.

7 Inter hos vitiis affectus recensendus tussis est, quæ quamvis sit frequentissima, & molestissima, quæ ab Hippocrate Th[illegible] dicitur, hoc est maligna, & ferina appellatur: est enim interdum tam ferox, ut vel illæ, et hominem nutum in modum tangeret, nec libere respiraret, nec quicquam deglutire permitteret, imò si quid deglutire homo tentaverit, illud a[illegible] ab ore per tussim repellens. Itaque tum multo tutius est in hoc casu ponendum, dum intermittit si Ægro nullo modo posse videatur tussis violentiam reprimere, ut ipsum tamen in potestate esse, tunc posset Sacramentum ei dari quod ubi in terminos ultimos deducitur, non amplius quantum, ut multi fit, ut tussis, ut non fit potest injicere, quia tussis est mortis depicturæ pectorum spiritualium, nec quamquam ad Stomachum pervenerit, non obstante, quod ex ejus violentia interdum vomitus excitatur quod non quilibet minus ex tussi facilè faciendum, nec Stomachi pectum cibo, vel potu, vel humoribus oppleti, sed quando altera ex his rebus oppletur repetitur, & tunc etiam valde caveri.

8 In sanguinis sputo, cum frequenter, et maxime cholericum sit, eadem cautela, quam eo servanda, nam quod undecimqua sequeretur ex repetitione secretæ portionis cum sanguine quam sint alterius admissione. Observandum ergo, ne in ipsa impeto rejectionis sanguinis, & per aliquod spatium post ipsum non mo[illegible] perseverante Sacramentum exhibeatur, sed tum demum, cum sufficientem quietem Ægri habuerit, & sanguinem ejectare omnino desierit. Quod si tam copiose, assidueque sanguis rejiciatur, ut timendum, ne simul cum sanguine ea sit fundatur, tunc omnino videtur abstinendum. Verum cum non modo ex pectore, & pulmonibus, sed ex stomacho quoque per vomitum sanguinis rejectum, sit tandem major multo cum cautela in hoc casu, quam in alio procedendum, quod sequitur succedit, vomitum dicere occasionem, ut etiam per os rejicitur, quam tussis, ac alia quæ ad spirituales partes pertinent.

9 Empyema porro, quæ collectio puris est in pectore, quod cum tussi ejicitur, non videtur habere satis impedimentum recipiendi Eucharistiam, cum simul multum rejectionem, & postulum ejectum possit, cum succedere difficilè non sit, ut Ægri simul cum pure per tussim Sacram Particulam objectam rejiciat. Quod tamen hæc passio pectoris, nisi in tussi se consueverit ille tam molesta, ac frequens, ut nullam aliquando quietem Ægro concedat, dummodo opportuno tempore, & cum debita cautela Sacramentum exhibeatur, & indecentia omnis, & periculum cessare facilè potest.

Observatur deinde varie respicientem deglutitionem in primo studendum, hanc functionem non unica in re nos lædi, enim aliquando omninò aboleri, ita ut nec cibum ullum, nec potum, nec ullam rem quamquam quantumvis minimam, deglutire Ægri possit, quod interdum succedit vitio Oesophagi, & ultimum ejus, et partium illi inservientium, ut musculorum, & nervorum ad illam pertinentium, cum convulsionem aut Paralysim patientur, ut jam superius dictum est. Alias autem deglutitio fit magno cum difficultate, & multo cum anxietate succedit, nec absque ex causis hactenus Natura integre assequi quod præstare tangit; nam Ægri videtur oblatum cibum, vel potum non libere, nec perfectè ad ventriculi fundum descendisse, etenim utrique gulam transgressus videatur. Succedit demptis aliquando, ut solida non deglutiant, & nullo etiam modo, deglutire possint, liquida vero facilem vel è contra solida nullo negotio deglutiantur, liquida vero nequeunt. 10

In abolita ergo deglutione quomodocunque, & ex quibuscunque causis veniat, ne tentandum quidem ulla ratione est Sacramentum exhibere, remanet enim in ipso ore cum maximo scandalo, & summa indecentia tanti Sacramenti: quando autem non læditur deglutionis actio, ut solida quidem deglutiuntur, liquida vero non, videtur omnino prohibendum, ut Sacramentum offeratur: & attamen, quia licet Particula consecrata non solida sit, non liquida, tamen ob speciem eorum eandem difficultatem deglutiendi prom, quam patiuntur ipsa liquida, in quibus deglutitione concurrunt tantum musculi Oesophagi, ut, quotum necesse est, possit ipse Oesophagus pro solido oblato amplecti, & in ventriculum demittere. Sed pro curiosis videnda, quæ de hac passione scribit Dan. Senn. *lib. 3 Pract. part 1 sect. 1 c. 3* & ante illum Guiltelm. Fab. *Obs. Chirurg. cent. 5 obs. 34.* Contra autem ubi liquida facilè deglutiuntur, solida vero difficulter, attamen cum securitate Sacramentum offerri potest, quia Particula non habet notabilem soliditatem, ac facile potest cum potu deglutiri. 11

Inter stomachi perdimentia primo occurrit Nausea: hæc est latens vomendi stimulus, de qua tamen non ab re dubitatur, an prohibere debeat Eucharistiæ administrationem. Interdum Nausea cum vomitu non conjungitur, nec quicquam in eo per os ejicitur, et aliquando evenire licet, tamen simul adest motus, & promptitudo ad vomendum, nec sine multa indecentia v[illegible], inhonorem interdum Sacramentum Eucharistiam, nequaquam illi fieri licet, si non vomitus nullus sequeretur, indecentiam constituit, o succederet magna, & frequens, quem cum pessimo, portendit stomachi inflammationem vel præsentem, vel futuram, Gal. comm. 3 in prænot. Prorrhet. text. 19. Et in hoc casu certum est non minus abstinendum ab Eucharistiæ exhibitione, quam in ipso vomitu. Sed ubi res ultra non procedit Nauseæ, videtur timendum, non esse tale impedimentum, ut omnino prohibeat Eucharistiæ assumptionem maxime non urgente necessitate, cujus maturè tenus prohiberi palam est, & notant Canonistæ, Navarr. *cons. 1 b. 1 de Pœnit. & Remiss. cons. 16.* ac

13 Singultus autem advertendum, quando nonsolum per vomitum vel motu rejiciuntur, vel pane, sed primaque licitè ve[illegible] etiam, quando post vomitum relinquitur aut Nausea, aut singultus, qui vomitione illa symptomaticus est, ut pessimus judicatur, Hipp. *lib. 7 Aphor. 3.* Ubi à vomitu singultum malum esse dicitur, signum enim est, Naturam nollo modo per vomitum sublevari, sed et materiam nobilis nimium in modum exagitari in stomachoque hærentem, & unde tam Nauseam, aut singultum excitare adhuc persistit. Singultus tamen per se non esse facit notabile impedimentum recipiendi Eucharistiam, quia per eum materiæ (qui non tantum habet 13

14 14

fugam dederunt quamquam Nosfen) nihil per os rejiciunt, nec vomet in ollovarum mole fiat, præterquam quod confuecit ad aliquod rationabile tempus opium mittere.

Subsequentes comprehensuri affectus admittunt tempori morbi sunt, quibus efficitur vomitus, tale
25 est quod est dolor Nephriticus, devoluto pondere producunt, dolor Colicus, & dolor Iliacus. Omnibus autem aquillissime & moleſtissimus est dolor Iliacus, vulvulus, Chordapsus, Ileus, & ob suo severitatem, Miserere mei, à Medicis appellatus. In aliis vero commemoratum doloribus, licet vomi-
26 tus frequens adsit non tamen adeo molestus, et violentus; ut pernicabilis est, præterquam quod la[illegible] Medici quibus, illis, quem hunc sustinemus, & idonque, si caute agatur, non debere eis illis tempus exhibendi Sacramentum, non doloribus quidem eodem erant subject[illegible], quistetiae cuiusdam ad operas per vocare cum tamen ideo terribiles sint, quibus major urgeat necessitas, communicatur, si ab administratione Sacramenti abstineatur, non non nisi ex devotione manifestare debet, quia ponderosum est extremum devorare solet, quà Colicus in [illegible] Ægroteret. At vero in dolore Iliaco indefinens, & enormis vomitus urget, maxime Ægro ad terrorum orgentes neque cibus tibi tantum, potus, & humores evomuntur, sed ipsa etiam fæces cum maximo turpitudine, & ingentium nauseate, & inevitabili autem periculo quod si in aliquo
27 assumpserit tandem ab Eucharistiæ exhibeatur, in hoc Mortis summa temeritas est illam exhibere, quæ maximum inseparabilis illa Parochi temeritas, qui non obstante periculosissima Medicorum interventione, juveni illi doloribus Iliacis agitato, cum enormi vomitu, Sacramentum mobilis, severe animadversione digna ostendit est; temeraria enim, & indicibilis indecentia, ac scandalo factum est, et juvene ille, urgente indefinenter vomitu, Sanctissimo Eucharistiæ Sacramentum sic assumpto, autem mecum vomitu effunderet; unde idcirco Parochus omnes in posterum admonendos volumus, ne unquam in tali passione Eucharistiam infirmis exhibeant, etiamsi vomitus aliquamdiu cessasse videatur, nisi constiterit ad de morbi illius cessatione, & constitutione successive, neque tamen tunc exhibendam censemus, cum urgente necessitate exhibendi, cum tuto fieri expectare, ut homo à loco suo tum saepenumero vomitus omni ex parte [illegible] evadit. Ut autem Parochi cognoscunt, quomodo Ægri hujusmodi morbo laborent (licet id à Medico certius exquirere possint) sciendum illis est,
28 Iliacam passionem, in qua dolor Iliacus dicitur generaretur, esse vehementissimum ventrum moveri mutilem, cum convulsionem; ob quam fæces per alvum reddi

impeditum, ad stomachum regerit, & per os ejiciantur.

Aliæ insuper passio ex notandis affectibus, quæ non stabili impedimentum est sumendi Eucharistiam, &
19 est morbus quidam Cholera appellatus, in quo partim Bilis per os, & per alvum indesinenter rejicitur, qui & ipse acutissimus, ac periculosus morbus est, agrumque brevi de medio tollit. Sciendum itemque etiam dari morbum eodem Cholerae nomine insignitum, in quo tantum fit, vel flatulen[illegible] ipso eodem modo per os, & alvum emittitur; & quemadmodum prior iste morbus, In quo humor evacuatur, Cholera humida dicitur, sic hic posterior, in quo non nisi flatus emittuntur, Cholera
20 sicca nuncupatur, & dubitari potest, an utraque species pari impedimento subjaceat assumendi Eucharistiam. Sed de humida dubitatio nulla est, quia omnino in ea cohibendum: de secunda vero determinandum videtur, non debere simile impedimentum afferre, dummodo morbus vel ipse molestus non sit, ita ut nullam Ægro quietem concedere videatur, sed illum continuo molestet, & anxietate detineat, quemadmodum venit, cum morbus vehementior est. tunc enim certo tempore aliquando flatus illi per os erumpunt, quicquid in os ingeritur, summa violentia ad extra repellant: in hoc igitur casu ob commune periculum rejiciendi Sacramentum, abstinendum ab ejus exhibitione esse.

Bemnunt denique aliquid considerandum, pro his doloribus effectibus ad ipsum quoque stomachum pertinentibus, quorum primus vocatur Lienteria, secundus Passio Cœliaca, qui duo effectus differunt ex secundum magis & minus, & ambo sequuntur ad ventriculi imbecillitatem, & ex vi ejus calore [illegible] Lienteria autem est quemadmodum cibo[illegible] dispositum [illegible], ob quam, quicquid in stomachum demittitur, illico nullo modo alteratum, sic concoctum per alvum remittitur. Cœliaca vero passio est quidem ventriculi imbecillitas, ob quam cibos per os assumptos tarde in cibus concoctos per alvum emittit, cum ob calorem nequam eos perfecte concoquere non possit. In Lienteria ergo
21 periculum certum est, ne assumpta Sacramenti Particula nihil aliter statim cum fæcibus rejiciatur maximo cum horrore, sumptaque, & in imaginabili indecentia; unde etiam in hoc casu cautela multa adhibenda, ne tanto magis horrore id à Parochis observetur, quo tamen minus hactenus unquam id contradicentium fuisse constet. In Cœliaca passione non habet locum prædicta dubitatio, ob moram, quam cibi faciunt in ventriculo, quæ sufficientes judicari possunt ad hoc, ut Particula sacrata per convenientia spatium in stomacho consumeretur.

LIBRI NONI,
TITULUS DECIMUS,
DE DISSOLUTIONE MATRIMONII; DIVORTIO,
Tori separatione, & solutione sponsalium.

Continens Quæstiones Quinque.

SUMMARIUM

1 Causæ venialis ad Matrimonii negotium spectantes, ad Medicum pertinent.
2 Matrimonii dissolutio quid sit.
3 Divortium quid.
4 Tori separatio quid, quid dissolutio sponsalium.
5 Causæ dissolvendæ Matrimonium, de quibus Medicus considerat, respiciunt omnes potentiam consummandi matrimonium.
6 Matrimonium secundum Canonistas consummatur, per quamcumque, & quocunque modo factam seminis virilis receptionem intra uterum.
7 Examinatur hæc opinio, & quid falsa sit, demonstratur.

8 Ma-

8 *Matrimonium* [illegible] *debet consummatum* [illegible] *Coniuges* [illegible] *copula apta ad generationem.*
9 *Copula apta ad generationem quam conditionem habere debet.*
10 *Verum semen quid.*
11 *Semen etiamsi verum semen sit, non semper est aptum ad generationem.*
12 *Mulier habet verum semen generationi aptum.*

QUÆSTIO I.

Quid sit Matrimonii dissolutio, quid Divortium, quid Tori separatio, quid dissolutio sponsalium?

IN contrahendis Matrimoniis multæ causæ interveniunt, a quibus aut ea dissolui contingit, aut divortium inter coniuges fieri, vel totum separari, inter quas nonnullæ possunt considerationem [illegible] nullæ [illegible], quæ ad Medicum spectationem pertinent, & ideirco a Medico determinandæ, & examinandæ, ut in terminis dimittit dixit Rota [illegible] *dec.* [illegible] *coram Buratto*. Earum autem nonnullarum præcipua est impotentia coeundi quam peculiariter cognoscendam a perito Medico dicebat eadem Rota *in Toletana nullitatis Matrimonii* 1639. *coram Coccino num.* 4. & *in Faventina Matrimonii coram Seraphino* 1585. *num.* 5. Unde bene sciemus [illegible], non obstante quod alias incidenter de illa egerim, tum ex professo verba faciam, & ut meliorem hunc Lectores, de quibus nunc rebus [illegible] tractamus, singula desinire [illegible] curari.

2 Dico ergo Matrimonii dissolutionem [illegible] a Iudice [illegible] competenti Iudice factam; & dico quod sit nullum Matrimonium, nullum vero Matrimonium validum fit, [illegible] nullo modo potest, [illegible] impedimentum, seu morbus impediens contrahi ipsum matrimonium, [illegible], aut ante contractum matrimonium adesset Rota *in* [illegible] *coram Paulo* [illegible] 13. Aliud esse [illegible], quia Matrimonium declaratur irritum ac nullum, [illegible]. Denique dicitur, hunc [illegible] esse a competenti Iudice factum, quia non quilibet Iudex, sed Ecclesiasticus tantum potest in causa matrimoniali sententiam ferre. Farin. *consil.* 190. *n.* 11.

3 Divortium porro est [illegible] Matrimonii tam quoad torum, quam quoad cohabitationem a competenti Iudice [illegible] [illegible] matrimonii, non enim, ut dictum est, annullari potest, cum [illegible] contractum, neque [illegible], [illegible], & [illegible] Coniugibus [illegible] invicem [illegible], nec simul cohabitare, [illegible] coniunctionem [illegible] in posterum [illegible] *in l. Divortium ff. de Divortiis & Repudiis* dicebatur, non esse verum divortium, nisi quod animo perpetuam constituendi [illegible], si [illegible] Divortium, si alter Coniugum ab altero [illegible] animo [illegible]. Sed hoc divortium temporale, quod [illegible] lege, non est verum divortium, nam cessante causa, ob quam divortium factum fuit, coniuges sed [illegible] ad cohabitationem, & torum communem. Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. disp.* 18. *n.* 18. & 48. quod sit secundum [illegible] Canonicum [illegible] Divortium, ut dictum [illegible] perpetuum.

4 Tori autem separatio est [illegible] suspensio usus Matrimonii quoad Torum, & dicitur quod sit suspensio usus Matrimonii, quia atque perpetua sit divisio coniugum, neque dirimitur matrimonium quoad hunc usum, sed suspenditur tantum, & cessante causa [illegible] Tori coniuges [illegible] aut redire possunt ad [illegible], imo [illegible] redire tenentur ad matrimonii usum, & ad communem Torum, ut mutuum debitum reddant, & alia [illegible] functiones [illegible] non secus autem in divortio, quod ex Iure Civili in perpetuum coniuges separantur, neque [illegible] tenentur, ad quod teneri solent, cum [illegible]. Denique Dissolutio sponsalium, est [illegible] sponsionum de futuro matrimonio [illegible]; per hanc enim dissolutionem soluuntur uterque sponsus a vinculo sponsalium, & [illegible] fides prestita.

5 Ceterum Matrimonium dissolvitur nonnullis ex causis, quarum singulæ resultant impedimentum eius consummationis, ad quam sufficit, ut unica vice vir mulieri iungatur per membra genitalia, & semen in utero recipiatur, quod cum factum est, matrimonium dicitur consummatum, neque amplius dissolui potest, at nisi ex postcum [illegible] impedimentum superveniret [illegible] debiti [illegible] redditionem, tunc enim, de eo non potest fieri divortium, ut matrimonii vinculum solui non potest.

Sed de impedimentis prohibentibus matrimonii consummationem, & debiti redditionem explicatum iam verba feci, *lib.* 3. *tit.* 1. *part.* 1. & *part.* 2. *in supplem. ad eund. tit. de Impotentia coeundi & generandi*, ad quem titulum [illegible] pro plena notitia earum causarum Lectorem remitto, ne eadem repetendo [illegible] illi afferam.

6 Cum igitur dictum sit, dissolutionem Matrimonii fieri ob impedimentum illud consummandi, necesse est determinare, quando nam dicatur, matrimonium esse consummatum; in quo ex ego [illegible] tanquam Medicus sensate veritati [illegible], a Canonistarum determinatione recedere [illegible] putant enim illi per receptionem seminis virilis intra vasum, quomodocunque, aut quocunque arte fecundae, matrimonium esse consummatum, etiam absque penetratione vasis, seu intromissione membri virilis intra vaginam. Ita Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 21. *num.* 2. & plerique Canonistæ [illegible] adducti. Manentibus omnes in eo, quod cum ad matrimonium [illegible] copula apta ad generationem, adeo Sanchez *ibidem*, *num.* 5. Iam ubi vir membrum absque ea [illegible] intromissione ex utero sua semina, ut semen ab utero attrahi possit, & cum effectu attrahatur, sit hæc copula apta ad generationem; [illegible] matrimonium consummatum. Sed Canonistæ ex falsa suppositione fallam conclusionem [illegible]; persuadent enim sibi, quod aperturis terminis uteri [illegible], nempe [illegible] tenium uteri ostium, [illegible] ad generationem, absque alia membrorum [illegible], ob id, quod uterus possit virile semen attrahere.

7 Sed hæc Canonistarum, aliorumque quorundam Doctorum, minus Philosophorum opinio tam inani fundamento innititur, ut tamquam [illegible] ob omni [illegible] in totum cernat, etenim certe persuasio hæc [illegible], seu aucta, & ideirco [illegible] facienda, [illegible] Natura non tamen, sed ex sanatio necessitate [illegible] genitalia membra [illegible] animalibus, quæ [illegible] debet, sed ne [illegible] ab externo aere vel [illegible], & possit facillime a [illegible], unde qui putant, generationem posse succedere absque ea [illegible] iniectione, Naturam [illegible], & [illegible] Canonistæ Medicis [illegible] asperissimos; hi enim [illegible] a [illegible] ipso, non [illegible], ac [illegible], ad [illegible] manuducerent, non ut in Canonistæ ab aliis Canonistis, aut ab [illegible] discere debent, quid in rei naturalis [illegible] inter [illegible] naturaliter possit, quid [illegible] Canonistæ ob [illegible] innocentiam, & integritatem & a rebus venereis [illegible] tempore sibi quædam [illegible], quæ omnia Naturæ impossibilia [illegible] sunt, eorum credulitatem [illegible] apud nos, qui [illegible] rebus magis sumus & experimentis, & scientia [illegible].

8 Unde ad rem nostram [illegible] Canonistarum determinatione, quoad [illegible] consummationem, nempe quod tunc dici debeat matrimonium consummatum, cum inter coniuges facta est copula apta ad generationem, absque ulla hæsitantia, [illegible] est, Matrimonium consummari, ubi per membra

membra generationis conjugum consulunt fœmine, ponat unam ex postat, nempe per infusionem membri virilis in uterum mulieris, & emissionem seminis in uterum ejaculationem, hanc namque unionem copula apta est ad generationem, unde si debita conjunctio, & insertio membrorum non sequatur, 9 sive verum semen vir non ejecerit, aut nocuerit prope extremum orificium, vel illud intra in pudendum, ut nonnequam hæc copula non operandæ generationi, necperinde esse potest Matrimonium hujus consummatum quod ea re supponitur, posita semen ab utero recepi, ubique innatæ Vinae Penis, graviter supponitur, cum in via Naturæ sit impossibilis, nam neque ex parte uteri, neque ex parte seminis est ea possibilis est, conceptionem eo modo sequi, non ex parte uteri, deficiente debitæ dilatatione, ob quam & attractio, ex desiccatione totum semen membrum uterinum, & impedimento omnem seminis ad actionem uteri concurrentia, & defluens oculi interea ab eo in exterius, cum semen a suo ejaculatum.

Sed neque ex parte seminis potest sic ullo modo fœcundare generationem quia illud atque semen ob Aere externo tangitur, omnino mutatur, quoniam illo omni omnino Spiritu evanescit, & semen omnino infœcundum ad generationem remanet, nullumque generationi aptum. Sed cum de hoc sufficienter alibi disputaverim, ulteriori confutatione indigere puto, illam Canonistarum persuasionem non æstimo.

Addi non potest, quod hæc copula semper debeat cum emissione veri seminis consummari, quantumvis enim mulierem cognoverit, & ne semel usque intimas penetraverit, non consummat Matrimonium, nisi intra uterum semen effundat. Et dico etiam attenta, non enim, ut retuleram, in ea est effundere semen prope uterum. An tandem dictum est, debere effundi verum semen, necesse 10 igitur est, ut notam faciamus, quid sit verum semen, & ut breviter hanc rem expediam, dico, verum semen esse tantummodo seminantem a vasis spermaticis ad Testes delatum, ibique concoctum, ac dealbatum, ut generationi muniatur, quamquam enim non solum Testes eam materiam continent, sed & vasa etiam ipsis adhærentia, ut demonstrant Galenus lib. 1 de semine cap. 16 & alibi, tamen perfectum, ac verum semen in Testibus tantum conficitur, itaque ubi desint Testes, verum semen, quod generationi sit aptum, reperiri non potest, unde etiamsi analogum aliquid, in vasis Testibus, reliquiisque aliquo posse suspicari, quæ materiam aliquam seminis similem continent, quam ipsis emittunt, si Venere utantur, in ejus defectione tamen reliquum defuerit, verum semen illud esse, quemadmodum, etiamsi hujusmodi Castrati coeant, & illam materiam in uterum effundat, non tamen possunt dici consummare matrimonium, quia id illud nam est non potest, ex eo, quod verum semen non generent, ob defectum Testiculorum, ut Medici assignant nomen, & notat in Conciliis Sanchez de Matr. in lib. 7 disput. 92 num. 18 non obstantibus iis, quæ Bartholomæus Cabrolius, & Adrianus Spigelius apud Sennertum lib. 3. Tractat. part. 9. sectione 2 capit. 8 quæst. 1 opponunt, negando Testibus esse spermaticarum, illamque aliis partibus tribuendo.

Sed non semper etiam ex sanis hominibus, & Testibus dotatis, semen prodeuntes natura, ejusdemque perfectionis, & ad generationem aptum, licet verum semen sit, ut in iis evenit, qui generationi delien per ætatem non possunt, tamen semen habent, 11 Galenus in suis Med. com longa a fine. Idem omnino in Ægrotantibus, debilibus & decrepitis, qui utuntur, licet verum semen habeant quia in ipsis deest materia illa sanguinea per vasa spermatica ad Testes delata, & in ipsis concocta, attamen perfecte, & dealbata, non tamen generare possunt, atque hinc sequitur non sequi ad hunc, ut verum semen dicatur, & sit aptum generationi, quemadmodum neque sanguis ut sanguis dicatur, necesse est ut sit aptum nutritioni, ut sanguis quidem est, sed satis est, ut Hepar chilum ad ipsum demandatum sua sanguifica facultate alteret, & in rubrum secundum sanguinem mutet; unde Debiles, infirmi, & Decrepiti, sicuti etiam, & semen quæcumque, sed a Testibus alteratam in uterum proximam, proinde Matrimonium consummasse dicendum.

Volunt ergo, qui volunt ad Matrimonium validitatem requiri semen aptum ad generationem, quomodo salvare id possint, dum negare coguntur, Matrimonium Infirmorum, Debilium, ac Decrepitorum, qui non habent semen generationi aptum, non esse validum, nisi dicant sufficere, ut ex natura sua tales semen generare poterint, generationi aptum.

12 Ceterum ut traditæ veri seminis definitioni addendum est, foeminam verum semen habere, nam in non quæquam ex vasis spermaticis defertur materia sanguinea ad Testes, ubi concocta, ac albata in semen perfectum abit generationi aptissimum ad arcanam a Natura, ut semen Marium destinatum. Præterea, quod ea ipsa materia ab ipsis Testibus in coitu, vel quemadmodum cum eadem delectatione, qua Mares seminationem effundunt, & quod excedunt aquæ materia ipsa mirum in modum, ut Mares ambo efficere, quidquid ergo deliterent contrariæ seminum abscetitur, relinquenda seminum propter imaginarias quasdam rationes, tamen non hoc habet. Sed attendendum, quæ pro ea de negativa opinionem afferunt Medici omnes, & quæ nos assumimus, ostendimus, lib. 7 quæst. 1 Tit. 2 in digressione de semine fœmineo, & alibi.

SUMMARIUM.

1 *Causa impedimenti Matrimonii consummationem quænam sine remedio sint.*
2 *Impotentia coeundi quotuplex.*
3 *Impedimenta consummandi Matrimonium, quæ perdurare habere debeant, ut matrimonium illico irritent.*
4 *Impedimenta naturalia sunt maxime ex parte absque remedio.*
5 *Maturi frigiditas nullum remedium admittit.*
6 *Frigiditas ab ætatem generatam non habet remedium.*
7 *Frigiditas accidentalis unde fiat, & quando sit absque remedio.*
8 *Excedens membri crassities quando sine remedio sit.*
9 *Virgo brevitas membri quando remedium non habeat.*
10 *Penis obliquitas, tortuositas, tumor, contractio, quando remedio careant.*
11 *Penis paralysis nulli remedio subdi potest.*
12 *Impotentia, quæ ex offensa quarundam partium successit, non est remediabilis.*
13 *Impotentia ex præputio causa procedens, quando careat remedio.*
14 *Testium carentia, strumositas, parvitas, & unicus quando faciant impotentiam sine remedio.*
15 *Frigiditatem viri uxoris in mulierem quomodo intelligendum.*
16 *Uteri clausura quando remedio non cedat.*
17 *Uteri angustia quando tanta remedio sit impossibilis.*
18 *Mentula molitoris quando consummationem Matrimonii impedire possit.*
19 *Uteri situs quando consummationem Matrimonii impediat, & remedio non possit auferri.*
20 *Impedimentum consummandi ex parte utriusque.*
21 *Uteri apertura quæ sint irremediabilia.*
22 *Molestiam non tollit in eam, quæ sua natura frigida est.*

QUÆSTIO II.

De dissolutione Matrimonii ob impedimentum consummationis non amovibile.

Cum constet ex superioribus, quid sit matrimonii consummatio, vel Matrimonium consummatum, patet insimul, quando dum minus habeat, matrimonium non fuisse consummatum, tunc enim præsente aliquo impedimento perpetuo, & irremediabili, matrimonium dissolvitur, ac nullum decla-

1 declaretur. Causæ ergo impedientes Matrimonii consummationem (de iis tantum loquor, de quibus ad Medicum considerare spectat) ad impotentiam coeundi, vel seminandi, vel utrumque simul reducuntur, cum impotenter coeundi possit, cum efficere semine possit, & impotentia seminandi per se, etiam si coire possit, & utrumque vel simul impotentia sit ipsissima causa dissolvendi matrimonium.

2 Impotentia autem coeundi respectu vel naturale impedimentorum, vel accidentale, vel superveniens. Naturale impedimentorum vel esse in totum, vel partem, ut percipiat membrum generationis. Impedimentum respiciens totum, est naturalis frigiditas à simili temperamento resultans & subjectum pertes, ubi etiam aliquod alterum partis principe, ut Cordis, Cerebri, Hepatis, & membrorum genitalium. Eodem quoque pacto impedimentum accidentale & totum respicere potest, & partem, quæ tamen de hisce moribus et singulis impedimentis jam plura dixi, *lib. 3. tit. 1 quæst. 2. & tit. 1 part.* Illud tamen in præsentiarum præstandum remanet, et satisfaciamus, quænam impedimenta utrum conditionis sint, ut per ea nullo modo interposita, Matrimonium sit dissolvendum, quæ cùm ista conditiones habere debent, nempe ut perpetua
3 sint, ut si tota, & ubique remedio, jam udnecendum, quænam sint hæc impedimenta.

4 Primo ergo statuendum, impedimenta, quæ à Natura sunt, esse maxime ex parte sine remedio. Dixi autem maxime ex parte, excludere volui quædam impedimenta leviora, ut est in viris membri contortio ab aliquo tenuiori ligamento levè, velut in Hypospadiæis, in quibus Canis, suo ligamen glande subducatum eam deorsum trahens tortuosum reddit, quod tamen non magno negotio amovetur; sic etiam levis præputii adhæsio, & id genus alia in mulieribus aut orificii occlusio e tenui membrana naturali, vel præternaturali facta, aliud si ipsius curatio non magno, & alia hujusmodi.

Sed inter naturalia impedimenta in viris (nam
5 postmodum de iis impedimentis in mulieribus agemus) naturalis frigiditas nullum remedium admittit, ex communissima Medicorum opinione, Merc. lib. 3. de sterilit. & pregnant. aff. cap. 5 quia dependentiam habet ut principium partium & generationis totum à calore à primo ortu & plasmatione
6 nec magis subvenire potest contra frigiditate ab aura præcipiente dependentem, nempe à Decrepita eo, quia remedia leviora, tum etiam mediocria nihil ope efficere possunt. Fomenta vero calida naturalia, si quem adit, suffulcire extinguunt. De hac tamen frigiditate jam prius per accidentem quando grediune sit, nec desunt signa illius manifestissima in toto corpore observanda. De priori autem alias locutus sum, ut præmonstravi, ut quibus non signa evidentia deprehendi possit, quæ cum excludant in utroque usu molestiam, superiorum est ultimo tempore operam incitandi, tamen multo breviori tempore ad sumendum aliquam usu tui experimentum, cumque insimul sine remedio sint, matrimonii dissolutionem alio sensu.

7 Accidentalis frigiditas non semper obsequii remedio est. Hæc ex aliquo acutissimo vel diuturnissimo morbo, non tamen feliciter provenire potest, tum à summa excedente hæmorrhagia quamvis tum æque facta, & à quacumque alia excessu bonorum evacuationum, à potionibus venenorum quarumcumque, nam & frigida, & calida, illa suffocando & ut urgendo, hæc dissipando & absumendo spiritus, & notorium ut tolerat, frigiditatem accersere apta sunt. In his ergo singulis casibus, si natura provide succumbere, nec tempore ullo modo resurgere videretur, si ætas gravis, & multo magis si præcipitata sit, si remedio adhibita jam per convenienti tempus nihil profecisse, ideo omnino res est. Secus autem si uxores refert procedunt multam viderentur, si ætas adhuc gravis non sit, si incolumis recuperare potest, si hæc remedia solitum auxilium in usum prodesse non sentiunt, potest aliquid boni expectari. Atque hæc profectò ne recipienda, ut locum habeat in quacunque frigiditatis specie, sed præ omnibus in prima. In illa vero specie in qua est semen absumitur, cutemque ad opus decenter possit, sed frigiditate, & à naturali partium frigiditate provenire, de illa, ut de reliquis proponendum, procedit enim ex omni debilitate frigidiorum tentaturis, in quo casu semen est quantitate modicum, substantia fluidum, odore nullo, ac delectationem minimam trahens. Si vero ab excedenti calore provenerit (licet hæc ebullire frigidiatis nomine utere) non erit sine remedio, quod patebit, si semen calidum præsentiatur, si quantitate erit modicum, si substantiam crassiore, & gravis odoris, nullamque delectationem producens. Quod si hujusmodi symptomata ab impotentia effrenati Amoris stimulo sint, tempore ipso cessabit, lamente æstu deferviscenti.

8 Præterea excedens membri crassities, si sit talis non simpliciter, sed respectu ipsius sponsæ, remedium habere potest, sed si sit præternaturalis, extenuatio per medicamenta nullo modo succedere potest, quia etiamsi sunt, & suum opus frustrantur, etiam ubi ut prius multum habeant locum remedia tulocentia, & dilatantia mentem uterinas, attendendum tamen est à Medicis, ne sufficienter futura sint, ita ut sponsa sine ulla periculo virum admittere possit, quod non sæpe facile succedit, ubi crassities sit tenebrosa undequaque ob eam impossibilitatem amotionis ejus crassitiei constat Matrimonium fuisse dissolutum, ut tradit *Tit. de impot. coeund. & quæst. quæst. 3 num. 1* in duobus casibus, licet postmodum iidem viri cum duabus aliis mulieribus matrimonium contraherent, cuilibet repulsam eam ob causam habuerint, nec enim sponsæ reclamaverint, aut de ea re conquestæ fuerint. Sed in hoc potentia relictum quomodo sit procedendum, docet Sanchez *de Matrim. lib. 7. disp. 93 num. 5.*

9 Cæcitatem tamen irremediabilem esse dixit jam factum ut ob dubium morbum de eo, qui ob eam houvuntum non potest sponsam devirginare, sed tamen luminando sponsa ex eo cognitæ conceptu, te Matrimonium vel de contrarios, & rem Canonistis determinandum relinquo: certum est hanc cupulam fuisse, & esse generationi aptam, & ut matrimonii Congresse consequi finem præcipuum, qui est procreandi liberos, neque aliis matrimonii finem dubitaverit, licet quod concupiscentiæ remedium manifeste deduci usurpari, & rem etiam quod à multorum. Sed & Puniæ castitas, tum posse impedimento esse ad coeundum, videndum, an remediabile sit necnon, & siquidem excedens fuerit, & ad totam frigiditatem non sequi videtur, remedium omnino non admittit quod si omni tempore frigiditatis abest, quamquam admodum excedens sit, & utique omni remedio est, & Medici quidem nullo opportunum ad hoc, ut scilicet membrum corpulentum redderetur, videretur opportunum assumunt. Et si auctores hæc proponentes certot habere vult Lector, Arthesæ præcipere valet, & inter Neotericos Joan. Heurnium *de sterilit. lib. 1. cap. de Coeundi potentiâ*, & Joan. Marcuell. *de morb. Mulier. lib. 2 cap. 6.* Itaque non semper tantum castitas est impedimentum, quorum causa Matrimonium illico dissolvi oporteret, non obstante quod Ludov. Mercat. *l. 3. de steril. & pregn. aff. cap. 5* voluerit hanc membri castitatem non posse remedio cedere.

10 Sed inter impedimenta, quorum causa illico Matrimonium dissolvi potest, & Penis ebli quitte, tortuositas, nodus, contractio, duquibus suo loco egi, hæc enim vitio crasso apparuerit, et perpetua sunt, & ut plurimum sanationis, unde non injuria judicavi jam virum quendam, qui à Fetidis membri contractionem ut subustitu ebullienti lixivio lectu contraxerat, inhabilem esse ad contrahendum Matrimonium, tum ob eam contractionem, ob quam non modo membrum breviter evaserat, sed tortuosum reddiderat, nec distendi poterat, licet de eam glitteres oppetitu Venereo evaderet, tum etiam ob angustam latamine ipsius, ob quam semen ad extra properare, remorari tantisper cogebatur, unde non

non ejaculabatur, sed ut dicere solebat, guttatim effluebat. Sed non solum evenit dicendo, ut foramen in glande vel notabiliter, vel ex accidenti, ut in sinu praedicto, sit nimie angustum, sed etiam ex nullo modo pateat, de qua occasione loquitur quoque etiam semen quandoque leviter, & etenim membranea facta, & per incisionem tollitur, sed si a crassiore membrana, vel a carne sestat fit, remediabile omnino non est. Cum hac etiam occasione Homines erecte non possunt, ubi Naturae alioquin semen, & exitum nullum perpetuat, quod succedit plerumque, ejusque hujusmodi foramen Natura vel in medio, vel in uno membro, vel in Perinæo, vel etiam in inguinibus, tunc autem attendendum, ne Matrimonium in hoc consummari impediatur, ne dicendum, quod si foramen non longe à Glande distet, vel sub ipsa glande sit, matrimonium consummationem non impedire, quia etiam hoc modo potest etiam semen uterus attrahere, & tempore de secundando vasa pudendum illud deglutire, & hoc experientia eo modo se habere patet; & praeter experientiae alleatae propriam in medium afferre libet, Dionisii ejusdem Aesthete ed insigne etiam Lithotomi, qui sub glande foramen habebat, per quod urinam emittebat, & semen ejaculabat, sive enim uxore ducta plures ex ea filios suscepit. Quanto tamen hoc foramen inferius patet, tanto magis impedire certum est rectam seminis ejaculationem in uterum, & consequenter generationem, quae semen ad parietes colli eatenus offendens, & omnem vim generationis sive divinae amissis; atque hic ille casus esset maxime dubius apud Canonistas, similiter, an Matrimonium in hoc casu dicendum esset consummatum, quod illi universim admittunt si perluxurientes quocunque modo semen nulla intra uterum effunderet (excipient autem pro utero etiam ipsius collum) sequi posse generationem; quod ego, licet in hoc casu non impossibile videretur, generaliter tamen non admiserim.

11 Pro omni hac porta commemorata impedimento considerabile est genitalium Paralysis, nam hac etiamsi vix edhuc in aetate multum non procedente, remedium omne respuere consuevit, unde in omni aetate & praesertim in grandiorib. fere conclamata est, quae ipse aetate procedente etiam negabit, & incrementum sumit, desiciente interim Natura sua insiuere ed eas partes spiritus transmittere, & omni nervos casare fomite caloris.

12 Sed & impotentia, quae ex Genitalis Spinalium medullae, seu lumborum vulnere, vel casu exciteta est, nullo remedio superari potest, unde probata laesione praedictarum partium, ad quem secuta sit impotentia, res in propatulo est, nec temporis diuturnitatem quoque ilico liceat subripere se ursum remittatur ecclæ impotentia; ea ubi enim partium offensae sive externa, seu vulnere Lictes, vas psoeque spinae, & materiae seminalis ad genitales partes deferentiae, compressæ, & obstructae in totum sunt, ita ut per eas neque spiritus, neque seminalis materia amplius transitum habere possit; cujus etiam casum intermedie habemus apud Sardum decis. 38 cujus alibi mentionem habui.

13 Impotentiae porro ex abjecto veneno evadentes non possunt facile ad sanitatem reduci, & sic etiam praegnantem ergo, ac declinantem, omnis spes curationis abjicienda est, quia ipsum venenum non manifestas tantum qualitatibus, sed occultis, & à tota substantia dependentibus, ipsum semen, & calorem naturalem extinguere aptum est. Ubi igitur constet, aliquem potionatum fuisse, & inde factum esse impotentem, non est sperandum bene remedio, & tempore diuturnitate quidquam profecturum, nisi esset in aetate robustiori, & viribus integris.

14 De Testium carentia non est quod quicquam addam, nam certe in est, nam deinceps matrimonium quin contractum, Sanchez de Matrimonio lib. 7 disp. 92 numer. 17 Neque attendenda est hic, quin nonnulli Medici commenti sunt, ut Columbus, & Spigelius, volentes quosdam natos absque Testibus, aut illos excisos potuisse contrahere matrimonium, & generare, ut experire dicit. Dissimilis tantum esse potest de Testium situ mutato, de cuneumque pervideri, & unitate, ac dicendum videtur, unico Teste etiam nullum habere notabile Impedimentum consummandi matrimonium, procreationem vero Testium, si vix ed virum non viderer, frigiditatem naturalem efficeret, & sine remedio esse. Situm denique mutatum non fere esse, & secere maximam conjecturam necessitatis impotentiae, quae & ipsa remedio caret (De situ mutato sanè agit, & ducit Bravo Consult. Med. p. 670. & seqq. quosdam tempo hoc modo castratos matrimonium contrahere posse, si scilicet non examinati tollerentur, sed inguinibus intra regnant, uti exponunt Antonius de Veralliget, Sebast. unus Sanctoreil, & Joannes Lementon pag. 671 apud Brav.) Ex hac impedimento sunt ex parte esse, quae matrimonium consummari non permittant, & ex quorum causa illico dissolvi potest.

15 Quod reliquum est, recolli jam impedimenta, quae ex parte mulieris proveniunt causam dissolvendi illico matrimonium, ubi, quod illud consummari non liceat, de quibus brevius nunc agendum est eadem ad hoc, ut patebat quorum eorum obliquae remedio fiet. Et quod frigiditatem, Doctores eam in muliere non admittunt, & ego quidem non dissentio, si ne res accipiatur, quod in actum in muliere non detur, in quantum eius impedire eam ad patiendum. Sed etiam frigiditatem in mulierem cadere, non facesse in virtute, per probari, nempe frigidam tot estimemperiem, ut quem melius leviter & tenere non gaudeat, & ob id neque illae Veneris stimuli excitentur, nec consequenter generationi ullo modo sit apta, ut in sinistrarum carere solet. Quandocunque igitur requireretur in muliere potentia ad generandum, similiter quis opponeret de hac frigiditate, & sese afferret ad eam probandum, esset omnino evidenter. Quibus enim ex signis hac frigiditas in muliere possit innotescere, jam dixi, Tit. de Imped. concu gen. quaest. 5. nam inter quae magna consideratione ejus sunt eadem, quae frigiditatem in viris recensentur, ut pilorum in toto corpore omnimoda carentia, genitalium flaccidatas, comm., & Venereorum stimulus nullus, & alia id genus, cum quibus cum essent ipsius mulieris propria, quaerebi inducuntur.

16 Ibidem quoque de arcti clausura verba feci, ac monstravi, non semper esse antas eandemque rationi, sed varie pro causam occidentis conditione, cujus respectu facilius, aut difficilius remedio admissibile sunt, quae in una casu sunt omnino inania, in altero non possunt eliquid bono operari. Impedimentum igitur factum a membrana ante, & nullo foramine pervia praeter ostiolum, quod ocelulum remanere mulieri a fronte non posset, (dico à membrana praeter naturam non ab Hymene, Hymen enim naturalis res est, & idcirco in omnibus observari, ut ex Recentiorum perspicacissima diligentia inventum, nec ullum affert concedi impedimentum, ille vero repertum in perforis, & magno est impedimento) remedio cadere non potest, nec ulla homine esse nisi cum etiam periculo est amovibile, quae omnem remediorum ex Chirurgia periculum dolorem, inflammationem, languinis immodicam effusionem ac mortem accersere facile potest. Eademque difficilius, imo impossibilius emovante scheetur impedimentum, praeterire à carne eadem loca muliebria obdiuente, ut exponitur periculo emotio impedimenti proveniens ex coalitu laborum alteri, nisi admodum levis sit, & facile separabile, quod Medico Chirurgo dijudicandum.

17 De Angustia quoque praeternaturali ipsius vulvae jam verba feci loco citato, numer. 7. et dixi, eam sine ullo remedio esse; licet enim ea sit horum partium tenere, ut facile dilatari, & consistere possit, id tamen locum habet in naturali ejus constitutione, in praeternaturali causa etiam naturali habitudo sa-

dila-

dilatandi & constringendi, cum opus fuerit. Nec tentanda ullo modo ab Arte ejus dilatatio, quamtumvis Chirurgica operatione assequi liceret, ob imminens periculum inflammationis & immoderatæ sanguinis effusionis, & acerbitatis doloris, ac etiam mortis. Quod si dilatationem medicamentis tentare libeat, non esset quidem prohibendum, nec esset ad hoc organdum conveniens terminus adipiscendum, qui tamen non dimittitur brevis ex mea sententia esset concedendus, quo transacto jam pateret dilatationem eam vulvæ angustiam non admittere, unde causa justissima pateret dissolvendi matrimonium, nulla mora ulterius concessa.

18 Non omnino porro in propatulo, est angustia quædam partium, Mentula mulieribus dicta, & nihil quibus copulationi quam par sit reperta, ac communi impedimenti, ut justa causa dirimendi matrimonium. In quo ita intelligendum, quod ea particula nisi marcescat, ut perpetuum impedimentum coeundi efferat, nisi tamen, cum ea tollatur, maximum mollem adtollit ut. Nam in primo casu res clara, est quia hic perpetuum impedimentum & perpetuum esset, & potentia & sine remedio, quæ tamen periculis liberetur ejus per Chirurgum amotio, quibus dirimuntur aliæ similes operationes impetus evacuatas inhiberet. In secundo autem casu, non habet locum dirimendi, quia possit vir, si una vice non posset, alia sponsam devirginare, & matrimonium consummare.

19 De alteri eamen dubitari occurrit, an pars prima eam prænominatis impedimentis incedat, ita ut illico matrimonium dirimere debeat, ac dicendum est, quod si aliquo modo uterus sinum intercepti fit, utraneum, ut mulier nunquam admittere valeat, non debere dare causam dissolutioni Matrimonii, etiam si postmodum excidere debeat, ac prompte prolabere, nam licet generationem impedire posset, hoc non præjudicaret ex communi Doctorum opinione validitati Matrimonii, proterquam quod non careret remedio, nam Recentiores Medici nonnulla pessaria laborantes, quæ tantisper immissa, illum in suo loco retineat, neque tamen coitum aut generationem ullo modo impediant. Ad eundem finem circuli quidam effinguntur idem omni ex parte operantes, de quibus videnda, quæ Francisc. Rouffetus, in libell. de part. Cæsar. & Gaspar Bauhin. in Append. & alii apud Schenckium lib. 4. Observ. titulo de uteri procidentia attulerunt. Porro, si uterus ita procidat, ut extra labellis amplius ore posita, dubio non sit locus, quod prompti usus causam dabit irritationi Matrimonii.

20 Verum enimvero ipsius uteri Apostema cancerosa quæcumque partes occupantia, sed præsertim collum, & exteriora labia, non permittet virum posse Matrimonium consummare, non enim ob doloris ferociam mulier illum posset admittere, & sine omni remedio sunt, intentum, ut remedio nocivum, & mortem accelerant, ut ex Hippocrate in sectionibus aliis dicit. Neque sine omni impulsu [illegible] admittendi virum, & matrimonium consummandi essent eadem Apostemata externas partes occupantia, & nihil hoc omnino decompositis [illegible] sanationis. Itaque decendendum in his casibus esse, an illico matrimonium esse dirimendum, nam forte si in principio talia Apostemata essent, non tam libere de illis esset pronuntiandum.

Cæterum ex parte quoque utriusque conjugatarum potest impedimentum dirimens matrimonium, id, quod ejus consummationem prohibeat, idque esse potest, etiam utriusque obesitas, illa enim uterque tamen admodum abdomine fuerint, non possunt per genitalia membra ullo modo conjungi, retrahuntur enim ex utroque genitalia ad intra, unde matrimonium non poterit consummari, & quia huic sine remedio est, adnotavi, loco 21 impedimenta reponendum videtur, quod illico matrimonium dirimat.

Sed utrum, si possent in posthac Venere conjungi, antequam ad hoc usque coduerit, nec facultatem sibi e coagmentationi nolini afferret, possit ad hoc cogi, Canonistarum est decidere.

Denique de impedimentis ex maleficio oriis addere subvenit id, quod de ea re alias retuli. Illud autem non cadere in mulierem jam notum omnes, 21 sed orque in virum, qui sit à Natura sua frigidus, & impotens; qua veritate stante, si supponatur aliquem esse maleficiatum, non ante de hoc unquam firmandum, quam probetur, illum per antea tempus fuisse ad coitum potentem, quod sat ostendunt præsentia signa virilitatem attestantia, & potentiam ad coitum, quæ signa ubi non adessent, nec probaretur talem hominem unquam fuisse ad coitum potentem, videretur justam causam augere dirimendi matrimonium, nulla mora interposita, cum in eo casu frigiditas potius præsumenda sit, quam maleficium.

SUMMARIUM.

1 *Omnia impedimenta matrimonium consummari non permittentia, si consummato superveniant, possunt dare Divortio causam.*
2 *Matrimonium non consummatum & ex causa morbi contagiosi dissolutum, convalescentibus, eliam redintegrandum. Contra in divortio.*
3 *An morbis contagiosi relinquantur femina contagio vel cedentes, dent causam Divortio.*
4 *Periculum infectionis magis timendum à femina in junctum conjugem, quam è contra.*
5 *Morbi periculum amoliant à morbo gravi recedendo, quam a mitiori prasenti.*
6 *Morbus diuturnus majorem timorem potest dare sano conjugi infectionis, quam recentior.*
7 *In quibusnam morbis relinquatur difficilis infectionis conjugem.*
8 *Morbi hæreditarii majorem suspicionem infectionis inferunt.*
9 *Non omnes contagiosi morbi dant Divortio causam.*
10 *Morbus Gallicus an dabunt dare causam divortio.*
11 *Gallicus morbus non dependet à manifesta qualitate, sed ab occulta.*
12 *Morbus Gallicus quandoque gravis dicendus.*
13 *In morbo Gallico dantur quidam gradus majoris & minoris malignitatis.*
14 *Ob sterilitatem secundum aliquos Doctores potest dissolvi Matrimonium, & quid sit sterilis, quid sterilitas.*
15 *Matrimonium non ordinatur solum, & simpliciter ad copulam, sed ad generationem.*
16 *Impedimenta quædam liberos brevitas Matrimonium, quæ obstant ejus consummationi.*
17 *Finaliter matrimonium est indissolubile.*
18 *Sterilitas non impedit ejus Matrimonii.*
19 *Quomodo potest esse verum semen, etiamsi non sit infecundum.*
20 *Ad Matrimonii validitatem non requiritur potentia generandi.*
21 *Matrimonium præter filiorum procreationem, quæ est præcipuus ejus finis, habet alios fines laudabiles.*
22 *Sterilitas datur tum ex culpa mulieris, quam ex culpa viri.*
23 *Causæ impedientes coitum supervenientes matrimonio consummato, habent secum conjunctam sterilitatem.*
24 *Mulier, quæ per coitum, aut conceptionem, aut uterum frequens non purgatur, concipere non potest.*

QUÆSTIO III.

De Divortio.

POst valide contractum Matrimonium, & consummatum, alia nonnulla aliquando interveniunt, ex quorum causa separari conjuges contingit per competentem Judicem, nempe Ecclesiasticum, ita ut in posterum neque Torum, neque cohabitationem, aut perpetuo, aut ad tempus commune habere debeant. Divortium id vocant, ut patet ex definitione data quæst. 1. num. 3. De hoc cum habere sermonem instituam, in relictis, quæ ad alios Professores considerare spectat, ea tantum dissertam quæ

quæ meatum prius mihi ista cognoscere, et semper in hisce meis Quæstionibus mos persequendi religiosissime observavi.

1 Circa divortium igitur ex generali conclusione affirmanda est, omnia namque impedimenta, quæ Matrimonium consummari non permittunt, si consummato Matrimonio superveniant, possunt dare Divortio causam: cujus assertionis firmitas innotescit pertinentia, quæ quæsitum resolvere in his de causis Divortii dirimendis, non jam de iis ipsis egimus, prout sunt causæ dissolventis Matrimonii, nisi prout ab alterutro impellatur non nonnulla circa contagiosos morbos, ut illis liceat considerandum, ad quod pertinet de utriusque re aliqua divortium dirimendum.

2 Ex quod morbos contagiosos certum est, quod si ex antum causa dissolvunt Matrimonium contractum quidem, sed non consummatum; illis tamen durantibus Matrimonium non redintegratur. Contra vero in Divortio, quod si eorum causa facta sit, morbo illo recedentibus Conjugibus tenentur ut Juris Pontificum redire ad Matrimonii usum: & hoc, quia quodcunque impedimentum non est perpetuum, neque divortium esse perpetuum debet. Ergo, urgente morbo contagioso, justa fit divortium, & recedente dicto illum solvitur conjugibus ad Matrimonium reditus.

3 Sed quia nonnulli morbi contagiosi ejus naturæ sunt, ut etiamsi recedere videantur, relinquunt tamen ut plurimum suimet dispositionem in ægrotante, ut pro non magno negotio iterum possint, maxime si in conjuge sano aliquam nutritur dispositio reperiatur ad eos morbos contrahendos, ut Phthisis, Hectica febris, morbus Gallicus (Lepra) etiam non dubius ullus, ut furtum conjunx tenetur, unde ad maritalem illam consuetudinem cum Infecto, etiamsi amplius ægrotare non videatur, cum ad tenendum obfuscatione firmare lucem, periculum infectionis ullum instare ob ægrotante sanato in futurum, ob talem dispositionem. Cautiosum erit decidere, quid sit determinandum, ea tantum observatione facta, quod non adeo certum, an tardare istius periculum in hoc casu, ut quando Infirmus adhuc actu ægrotat. Imo & morbi qualitatem, & naturam considerare oportet, quia neque in omni casu, neque in omni morbo eadem periculi gravitas inest.

4 Primo enim magis præsentaneum periculum infectionis est à seniore conjuge in juniorem, quam à juniore in seniorem; quia quanto magis pares sunt juniores ob vividum calorem, & pororum aperitionem ad contrahendam contagionem à seniore per seminis infectionem, tum per lentis ob maturum calorem, & pororum occlusionem potest infectionis à juniore obsistere in contagio contrahendo.

5 Secundo majus, ac magis præsentaneum periculum ubique dubio timeri debet à morbo graviori, etiamsi lenitur sit, relicta tamen dispositione quæ sit anni latum, quam à minori etiam præsenti; unde quanto gravior præcessit morbus, tanto magis etiam timeri habebit sanus conjunx recessum ad consuetudinem cum infirmo.

6 Tertio, quanto præcessiti morbus diuturnioris fuerit, & quando difficilius remedium cessit, tanto minus tuto sanus conjunx redire poterit ad Torum, & cohabitationem. Sed & respectu sani conjugis considerandum est, an habeat non minimam aliquam inclinationem ad contrahendum morbum, de quo timetur, tunc enim non adeo promptus redditur cum infirmo reconciliatione.

Sed in quibusdam morbis timeri potest illa dispositio inhabitandi sano, etiamsi recessisse videantur; dicendum enim timendum timeri posse in Tabe, seu Phthisi, in Hectica, quæ jam in secundo gradu fuerit, in morbo Gallico gravi, & contumaci, in Lepra, & in ea ipso morbo, cum timor non sola natura urget, quamdo infirmus in Natura ipsa, hoc est, à dispositione naturali dependet, etiamsi non magnopere gravis fuit. Hoc pacto Tabes, seu Phthisis in subjecto habente corpus tenue, & emaciatum, collum oblongum, scapulas alatas, pectus angustum, etiamsi gravis ulla non sit, & multo tempore abiisse videatur, timendum tamen illam dispositionem ostendit, ex qua inhæret ipsi est infirmus conjugem sanum. Eodem quoque pacto conjunx habens calculum in renibus, aut vesica, timeri potest obnoxius, inveteratis curis, proinde dolentibus vexatur, non bile afficitur, attamen hæc sit calculi, attamen si non videantur de periculi omnino præscripta Lepra detineri, potest sanguis conjugem inficere.

De Hectica quoque eadem considerationem habendi nam si conjux in ætate adolescenti, & sanus habitus tamen, aut si fuerint ad senectam, a diuturna hac morbo, & alius signa id genus præ se ferent, licet conjux, si & ipsa tenerior ætatis fuerit, ejusdemque habitus, non erit in periculo tenere, si una cum concumbat.

Quæ omnia tanto magis urgebunt, quanto magis ipsa suspicio superet, ubi tales morbi hereditarii existent, & a Parentibus, vel ab Avis communicati. 8

Cæterum notissimum est, non omnes morbos contagiosos præbere posse Divortio causam, sed eos tantum, qui valde in tussi aut, vel saltem gravitati etiam non modicum possent, & idcirco omnes aut tantum unius, propter Lepram, sanam ipsa Lepra fuit non, neque Ophthalmiam etiam contumacem, neque laborem iam Venereum, & si qui aliqui id genus sunt, possunt dare in Divortio causam. 9

De Morbo Gallico tantum dubitari posset, an non obstante quod mitis, aut levis sit, tamen locum conjugi infecto consulem præbeat instandi pro Divortio? Et ratio dubitandi est, quia morbus Gallicus non est morbus dependens a contagiosa quadam miasmati, sed absolute, quæ a tota substantia originatur, unde utcunque mitissimus sit, semper tamen habet secum occultam illam qualitatem, ac pravam illum malignum inhibendi totam sanguinis massam, non aliter quam venenum materia semen conformemum, quam vel in minima quantitate suam deleteriam vim exercet, & venenatum corpus in suam substantiam immutant, animalque ad interitum perducant, ac simili modo de Gallico veneno in anima. Et idcirco, etiamsi quis levissime fuit detentus, posset per commixtionem commixtionem primum illam, ac deleteriam qualitatem non solum saniori semini hominum infundere, sed totam sanguinis massam conficere, ac gravem morbum, fœtidusque symptomatibus affectatum efficere, unde videmus ex quotidiana experientia, virum vel uxorem, qui mulierem simplici Gonorrhæa, aut Ulceribus pudendorum ulcerabili detentus, sed, qui jaunon concupiscentiæ, tum maluere pene, ut capitis, & artuum dolorem molestissimum, dysplanum, gummata ulcera maligna, & id genus alia symptomata inde contrahabant: quin tantopere ultro processisse, ut in eis dentes viderent, aures obstrudi serum, visui obtenebretur, & auditus utram hebetetur, sinisque omnem in summa diminuuntur, ut deprimuntur. Quod maximum ac magis, morbo locum fuxum in cerebro figente. Itaque etiam ex levius lue Gallica timeri potest maximum periculum, & sic sanus conjunx, etiamsi aliter lui morbo durantur, semper habebit justissimam valoris faciendi divortium.

Ut huic difficultati satisfiam, qualisnam lues Gallica levis dici debent, ac qualis gravis, longissima, determinandum, quæ determinando dependet ubique a divo gravitate & levitate symptomatum, quæ ubi graviu sint, faciunt morbum gravem & gravissimum, si sint gravissima, quibus superius commemoravimus, levem vero, si sint levior. Sed advertendum in hoc, non accidentium statum morbi præsentem, sed etiam præteritum, ut et etiamsi de præsenti levia quidem sit, ut non quod gravia symptomata non remansunt, aut ajam ex toto cessaverint, quomodocunque 10

ad successerit, effectu ex usu remediorum, quæ à morbo requirebantur, non directe talis morbus sterilis, uerum quia frequenti massa infecta à quo gallico morbo, ex qua semper malum patitur fœminis, unde repullulare facile potest, & coniugem secum inficere, et tamen non repullulare, & in hoc casu eorum habet locum quod dicebatur, nempe coniugem sanum posse ex levi morbo coniugem ægrotante, contrahere morbum gravissimum, ut in casibus propositis evenire experimur; illud utrumque non habet illud dictum, quod licet, ut
13 observabatur, Gallica infectio dependeat à morbo totius substantiæ, debeat tamen gradus quidam magnus, et consequenter magnitudine, pro quorum magnitudine, aut gravitate, morbus communicatur maioribus, aut minoribus symptomatibus efficitur. Ex quibus iam patere potest, quando etiam coniugem propter istum morbum Gallicum, possit instare pro Divortio.
14 Cæterum quia ego nunc sum nouelli gerunt quidem Canonistæ, cum quibus ut Medicis conveniunt videtur Fortun. Fidel. in *Relat. Med. lib. 3 cap. 2. in principio*, sterilitatem dare causam dissolutioni matrimonii (quod licet multo facilius procederet in Divortio) nonnulla de sterilitate in occasione afferam, quo utrum ad hoc ipsum cognoscendum de Divortio nihil licere educere, ad alia conferre possunt.

Primo ergo videndum, quid sit sterile, quid etiam sterilitas? Sterile ergo dicimus animal quod compari iunctum in ætatu habili non potest generare sibi simile, sive ergo modo sterilem dicamus hominem, qui [illegible], ut si semel tantum in utrinque generet, vel saltem in proprio [illegible] conceptum ad perfectionem deducere nunquam potest. Atque hinc [illegible] patet quid sit sterilitas, vitium nempe est, quo Animal compari iunctum in ætate habili generare sibi simile non potest, vel licet unquam ad perfectionem deducere.

Et hoc more Doctorum illi, quorum auctoritates adducit Sanchez *de Matrimon. lib. 7 disput.* [illegible]
15 num. 15. putarunt hoc unum [illegible] iustè enim causam dirimendi matrimonium, quod Plato quoque *lib. 5. de Leg.* [illegible] admisit, sed Doctores [illegible] plures rationes, quas pro sua opinione fulciendo adducebant, potissime illa erat, quod Matrimonium primo, & principaliter ordinatur ad filiorum procreationem, non ergo simpliciter ad copulam, imo ipsa copula ordinatur ad eundem finem, atque ideo forte honestabilem [illegible] non habet, cui fulcrum non [illegible]. Si ergo impotentia ad copulam licite matrimonium [illegible], quanto magis illud dirimet impotentia ad generationem?

Alia insuper argumenta affert Sanchez *ibidem* pro hac opinione, quibus illa plenissime satisfa-
16 cit, eam opinionem reprobando, quæ quidem ut ex hoc uno falsa videtur, quia [illegible] impedimentum, quæ dirimere debent matrimonium, [illegible] tantum hoc quæsitur possunt; in quantum impediunt ipsum Matrimonii consummationem; [illegible] sterilitas non impedit Matrimonii consummationem, cum atque copulationem [illegible] coniugum, nec seminis ejaculationem, [illegible] exceptionem in loco debita [illegible], ergo non [illegible] sufficiens impedimentorum dirimendi matrimonium, [illegible] consummationem, cum contrahatur [illegible] coniugum vinculum matrimonii, certum est, illud in posterum esse indissolubile
17 [illegible] *cap. Licet* [illegible] quæst. 7 Sanchez *de Matrimon. lib. 10. disp. 2. n.* [illegible] *in fin.*

Igitur cum pateat, sterilitatem non posse dare causam dirimendi matrimonium, remanet determinandum, an saltem sit ipsa causa sufficiens Divortium? Sed & hoc dubium videtur [illegible] quia primo [illegible] ratio, quæ militat quoad dissolutionem Matrimonii, [illegible] militat
18 quoad Divortium, siquidem sterilitas nullo impedimento est usui Matrimonii, neque prohibet ullo modo debiti redditionem, neque aliud quicquam, quod mutuum coniugum amorem respiciat, imo neque ex hoc, quod sterilia eorum semina sint, aut utrique, aut alteriutri, ideirco posset argui inter ipsos non esse matrimonium, cum nec effundant verum semen, quia verum non posse esse semen, quod non est prolificum, nam probari, semen posse esse verum semen, etiamsi 19
non sit prolificum.

Secundo, quia ad veri Matrimonii essentiam 20
sufficit potentia coeundi, & seminandi intra vas, per quam efficitur [illegible] inter coniuges vinculum Matrimonii, unde efficiuntur unum, quibusque sint celebrata, nihil ulterius requiri in matrimonio, quod illud [illegible] aut ejus vinculum solvere.

Tertio, quia licet procreatio filiorum sit præcipuus 21
Matrimonii finis, tamen unum hoc finis [illegible], habentur [illegible], quorum respectu Ecclesia Sancta permittit, nam senio confectos, & ob ætatem steriles [illegible], ac quicunque alios notorie steriles matrimonium contrahere, ut prædicti Matrimonii bonis mediante ejus Sacramento fruantur.

Verum enim vero dato, quod prædictorum Doctorum opinio, quod sterilitas dirimere possit Matrimonium, esset, quoque modo vera, & haberi debeat unquam locum, certe quoad Divortium 22
ponderandum causa esset, sterilitatem non esse semper culpandum ex parte mulieris, ut communiter creditur, ut testatur Ludov. Mercat. *de sterilitate & prægnant. affect. lib. 3 cap.* [illegible] *in principio*, & ceteri omnes; sed culpandum etiam esse ut plurimum; licet complures [illegible] sterilitatem [illegible] ex parte mulieris, quam ex parte viri; [illegible], ut [illegible] in muliere [illegible] omnes testantur, inter quos, si libet, vide Ludov. Mercat. *lib. 3 de sterilitate & prægnant. affect. cap.* [illegible] Joan. Horst. *de sterilit.* [illegible] Daniel Sennert. *lib. 3 Practic. part. 9. sect.* [illegible] quæ quos etiam signa superiis, ex quibus viri steriles deprehenduntur præcipue vero apud Mercat. *lib.* [illegible] *cap. 4. & 5 per totum.*

Sed ex utriusque culpa possit oriri sterilitas, [illegible] sint, ob disconvenientiam tamen possit esse sterilis. [illegible] cum alia coniugem, generet, quod Lucret. [illegible] matrimonium contrahitur inter coniuges valde ætate dispares; atque ut [illegible] bene dictum est à Rota [illegible] *Perusin. Legati* [illegible], num. 61 matrimonium non bene contrahi inter ætates valde dispares, [illegible] num. 64.

Cæterum dubium non est, quod illæ omnes causæ, 23
quæ [illegible] removentur, supervenientes Matrimonio jam consummato, sint [illegible] simul potissimum causa sterilitatis; sed præter communiores, [illegible], quæ licet coitum, & debitam seminis ejaculationem non impediunt, tamen steriles [illegible], de quibus plura [illegible], quæ affert Hippocrat. *lib. 5 Aphor. 62* & Galenus, (atque Vallesius, Cardanus, Epiph. Ferdinand.) [illegible] Commentatores *ibid.* plenissime agunt Practici omnes, tum de sterilitate uteri [illegible]. Sed non solum [illegible], efficiunt, sed etiam aliqui morbi supervenientes, ut præsertim frigidi, diuturni, [illegible] partes occupantes, quin & ulcera quædam [illegible], quemadmodum [illegible] homines reddunt, [illegible] Mercat. *lib.* [illegible] *cap. 5 in fin.* [illegible] Nec [illegible], imo multo plura de feminarum sterilitate in uo-

immediatè afferri possent, si itaque exigeret, sed ad præsens negotium plura addere supersedem videtur.

Illud etiam pro coronide repetam, feminam, quæ per ætatem est decrepitam, aut effœtam, illo menstrui impossibile esse, ut fœcunda sit. Unde in Sacris non absque miraculo observatum factum, ut Sara & Elisabetha in ætate decrepita, & menstruis jam diu deficientibus, conceperint, de quibus alias etiam feci *lib. 4. tit. 1. quæst. 8. rubr. steril. ex morb. concip.*

Sed quo modo si per ætatem menstrua non fluerent, melius steriles sunt, verum etiamsi ob aliquam morbificam causam non fluant in ætate habili, nonnunquam tamen retentis iisdem contingere naturaliter potest, ut mulier absque ulla morbifica causa menstrua destituatur, & tamen concipiat, quod vel ob excedentem totius calorem, vel ob nimios labores & exercitia violenta evenire potest, ut in rusticis mulieribus, & vitam laboriosam degentibus observare licet; quod quonam pacto contingat, docent passim veteriores, Daniel Sennert. *lib. 4 suæ Pract. part. 2. sect. 4. cap. 1. quæst. 1.*

SUMMARIUM

1 *Divortium & Tori separatio, à pari procedunt, idem tamen non sunt.*
2 *Graviores causæ requiruntur in Divortio, quam in Tori separatione.*
3 *Eadem causa, cum gravis sunt, dant locum Divortio, quæ cum minus graves sunt, possunt Tori separationem inducere.*
4 *Furor est justissima causa Divortii, ad quod tamen non sufficit simplex Dementia.*
5 *Morbus aptus ad inficiendum domum conjugum, est justa causa Divortii, non si autem sibi morbus simplici contagio suorum infestare potest.*
6 *Sanus conjux non solum ex admissis infirmitatibus conjugis infirmi contagium metuendum potest, sed etiam ex consuetudine domus ipsius infirmi.*
7 *Quinam morbi adeo graviis cohabitantibus sint, ut nimium domum inficiant.*
8 *Lepra & Phthisis, quando ita graves sint, ut possint dare Divortio causam. Quando vero non.*
9 *Morbus Gallicus quando sit justa causa Divortii, quando vero solius separationis Tori.*
10 *Morbus laesus potest sanum conjugem ex cohabitatione cum infirmo, quam ex coitu ... Contra non idem.*
11 *Pestis posset dare Divortio causam, una autem solidi mali gravitas sufficiat ad separationem Tori.*

QUÆSTIO IV.

De Tori separatione.

1 TAmetsi Divortium & Tori separatio à pari procedant, ut docebat Rota in *à fontima separatione Tori 1599. coram Seraphino, num. 6 quæ est decisio 1315 inter 1 ... impressas*, tamen idem omnino non sunt, ut patet ex utriusque definitione data superius quæst. 1 num. 4 & 4 in Divortio enim non solum separatur Torus, sed etiam separatio ipsius
2 habitationis, & idcirco graviores causæ requiruntur in Divortio, quam in Tori separatione.
3 Cæterum de causis hujus separationis illud tantum particulariter determinandum, quod eadem omnes, quæ cum graves sunt, dant causam Divortii, cum minus graves sunt, dant causam separationis Tori. Quamobrem in morbis reliquis includi
4 conjugum furor, in quo graviter, simplex dementia; & sic furor est justissima causa Divortii, ad quod non sufficeret simplex dementia, quæ tamen satis sufficeret ad separandum Torum; quia ex furioso conjuge poterit sanus, si simul cohabitare cogatur, reportare aliquod notabile detrimentum, imo etiam vitæ periculum incurrere, non sic autem in simplici dementia: unde etiamsi hanc dare possent causam, ut Torus separetur, non sufficeret ad dandam causam Divortio, cum possint conjuges, etiamsi alter demens sit, absque ullo periculo simul in eadem domo commorari.

Eodem quoque pacto intelligere licet circa morbos contagiosos: nam ubi lenes contingunt non solum ex carnali copulatione inficitur, sed etiam ex communicatione in eadem domo periculo infectionis exponitur, morbus evadet causa justissima separandi Divortium, ut exempli gratia in mulieribus 5 confirmata Lepra, in Phthisi ætatis & cacoethicis, & id genus aliis evenire potest, in quibus non modò ex prava copulatione infecti Conjuges sanum periculum inferri... sed etiam ex cohabitatione ipsius habitationis, quippe cum per halitum continuum eodem aere ab ægri talis corpore emanante, ipse patientes domus inficere soleant, ut 6 de Lepra testatur non solum Medici omnes, sed facer Leviticus textus *cap. 13.* plenissime comprobat, 7 unde etiam ob eandem ipsi ipsorum ob eo infecti domus dereli prætereuntur, ac inde postmodum facti homines infirmati.

Eodem etiam pacto de Phthisi evenit, qui teste ipso Galeno *lib. 1. de diff. febr. cap. 2.* Hieron. Fracast. *lib. 1. de contag. & morb. contagios. cap. 8.* & aliis, ipsas domos, in quibus commorantur, pestilenti halitu, & abundanti evaporatione sua inquinant, ut licet aeque simul habitare, neque eorum habitatione frequentare tutum sit, & sensu est ejus contagione, ac aliquando adeo sit hæreditaria, ac tanta malignitate infecti, ut totam eam ejusque ad ulteriorem generationem late propagent, personas omnes eodem morbo, iisdemque symptomatibus afficiant, eadem ratione, quod mihi admodum sæpe est observatum; et Fracastorius est *loco proxime allegato*.

Ad tantam gravitatem Phthisis adeo evadit, devenit, cum confirmata est, & in Phthisi habeatur ... ruptionem pituitæ, cum præcipue pulmonem ulcus, quippe pulmo à putrefactione pure jam corruptus est, ut dicebat Aretæus *lib. 1. Diuturn. Pass. c. 8.*

Tum Lepra igitur, quam Phthisis, prædicta conditione hac affectæ, cum gravissimus tum sint, ad 8 Divortium suis judicium etiam sufficientissimæ: Lepra vero, ac Phthisis non adeo graves, ut eadem gravitate refersunt, Tori solummodo separationi causam præbebunt.

Eadem consideratio fieri potest circa morbum 9 Gallicum, qui ubi ad eam magnitudinem pervenerit, ut totum corpore putridis ulceribus, ac maxime sæpe pestilentibus, & palam vexent dolores ob nimium ejus malignitatem febres, ubi æger febri lenta, ac nocturna detinetur, articulisque doloribus indesinenter affligatur, aliisque fœdissimis symptomatibus, de quibus in *superiori quæstione*, molestetur, lesisse hinc etiam eandem præbebit Divortio.

Quamobrem non est ut totum eandem Rota *dicta in Viennensi legati Juris olim coram Cerone num. 7* quod Morbus Gallicus sit minus gravis, quam Lepra, cum morbus Gallicus habeat medicamenta separata gravior sit, & tolerari difficilius; & idcirco Medici colorent huiusmodi morbum Gallicum esse eorum Lepram Antiquorum, sive in veritate d versus morbus ulterius. (Quidam vocant morbum Indicum Hippocratis *à 3. epid. sect. 3.* Cælelpinus originem trahere putat ob equino vino ex guttæ lepræ testiculo, Puteolis à certis Gallica lepra. Vid. Hollerium *com. 3. pag. 106.*) Quod sed cum gravitatem et saevitiam non pervenerit, quae inter mitiora genera ... ob quas Torus tantummodo separandus sit, erit commemorandus ... tunc cum cato sunt ex eo coitus, quem in cohabitatione contrahunt periculum infectionis seu contagio inficiendo, ita ut non solum sit ex quoad Torum separari, nisi etiam quoad habitationem separentur.

Atque hoc apparet non esse nequeque verum id, quod Neirr *consil. 24. n. 3* docebit, unitum quod in cohabitatione cum conjuge Lepra infecto, 10 communiter sano periculum infectionis, quod non immineat in cohabitatione dubii matrimonialis. Non enim, si ex cohabitatione sanus conjugum incurrit periculum infectionis, multo evidentius periculum incurrit in redditione debiti, in qua solo corpusculo illa petendo equojuge infecti nempe in leuo,

illico, ac monstrosum illum partum cognatum, [illegible] to certum, quum sopore & [illegible] infectum, quum licet aliquo modo [illegible] mutando in totum domicilio, præterquam quod ipsum semen [illegible] conjugis [illegible], ubique [illegible] [illegible] laborum & [illegible], [illegible] compositionum [illegible] te [illegible].

31 Denique etiam certo possum [illegible] aliquid [illegible] considerare, quam gravissima quidem & [illegible] [illegible] esse ut [illegible] Divortium, ut [illegible] comparata simplex [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] suspecto solo Tori separatio fiat. Quo tamen tam [illegible], quam [illegible] ligno fabret, morbi sunt [illegible], & [illegible] [illegible], usque ob id [illegible] Divortio, [illegible] Tori separationi locum esse videatur. De his [illegible] addatur, [illegible] [illegible] [illegible], si quæ sint, quæ ad Tori separationem quicquam facere videantur.

SUMMARIUM

1 *Quid sint sponsalia.*
2 *Sponsalia tamen [illegible] firmata non nisi ex justa causa dissolvi possunt.*
3 *Juramentum [illegible] locum habiturum, rebus in eodem statu permanentibus.*
4 *Causa, ob quas sponsalia etiam jurata dissolvi possunt, quænam sint.*
5 *Oculorum amborum, vel alterius tantum amissione, sponsalia dissolvi possunt.*
6 *Quid per oculorum amissionem in [illegible] cap. Quemadmodum, de Jurejurando intelligendum.*
7 *Visualis amissio in altero tantum oculo an sponsalia jurata dissolvi possit.*
8 *Morbi [illegible] tantum diminutio an dissolvant sponsalia.*
9 *Nasi deperditio, [illegible] [illegible] Chirurgia [illegible] [illegible], an sponsalia [illegible] vobere [illegible] debeat.*
10 *Paralysis an semper debeat esse justa causa dissolvendi sponsalia.*
11 *Paralysis in [illegible] [illegible] [illegible] incurabilis sit, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].*
12 *Ex [illegible] [illegible] morbi contagiosi dissolvi sponsalia, quomodo intelligendum.*
13 *Ob morbum Gallicum an semper dissolvi debeant sponsalia.*
14 *Gallicus morbus [illegible] [illegible] videtur sufficiens causa dissolvendi sponsalia jurata.*
15 *[illegible] [illegible] sit justa causa dissolvendi sponsalium.*
16 *Quando hoc non habeat veritatem.*
17 *Quatenus veritatem habeat.*
18 *Epilepsia an semper censenda justa causa dissolvendi sponsalia jurata.*
19 *[illegible], seu febris alba, quid?*
20 *Febris alba [illegible] [illegible] magis familiaris, quam aliis.*
21 *An febre alba sponsa [illegible], dissolvi possint sponsalia jurata.*
22 *Febris alba virginitatis [illegible] [illegible].*
23 *[illegible] [illegible] habere rebus in eodem statu [illegible] non [illegible] quomodo intelligendum.*
24 *Deformitas [illegible], an sit justa causa dissolvendi sponsalia jurata.*
25 *Pulchritudo virilis à muliebri multum differt.*
26 *Pulchritudo virilis, quæ vera pulchritudo est, quid sit.*
27 *Pulchritudo muliebris quid.*
28 *Pulchritudo sponsa amissa post jurata sponsalia, justam causam præbet sponsæ ea dissolvendi.*
29 *Pulchritudo [illegible] an [illegible] amittatur.*
30 *Febris alba [illegible] ex [illegible] virginum pulchritudinem disturpat.*
31 *Foetor est fœdus pulchritudinis.*
32 *Cicatrices faciei maxime pulchritudini obstant.*
33 *Cicatrices deformitas unde desumenda.*
34 *Cicatrices quæ turpissimæ.*
35 *[illegible] [illegible] à morbillis velliga quantopere pulchritudini obstant.*

QUÆSTIO V.

De Dissolutione Sponsalium.

NEscio quo fato evenerit, ut antea de Matrimonii dissolutione verba fecerim, quam de dissolutione Sponsalium; cum tamen Sponsalia matrimonium præcedant. Sed quomodocumque id factum sit, in hac quæstione ut proponam, quæ circa Sponsalia Medicus considerare, in eo illa referre debet. Sponsalia ergo sunt [illegible] *l. 1. ff. de Sponsalibus*, mentio & repromissio futurarum nuptiarum, [illegible], [illegible] [illegible] inter virum & mulierem, de futuro matrimonio jungendo. 1
Hæc vero repromissio [illegible] & utrum sponsionem vel simplicem fieri possunt, vel juramento firmari. De simplici promissione nihil mihi occurrit dicendum quippe cum utrum [illegible] illa [illegible] utriusque sponsi consensu, vel solo quoque ulterius [illegible] Sponsalia sic contracta dissolvi possint. Summ.
Angelica verb. *Sponsal.* n. [illegible] At ubi juramento firmata sint, non nisi aliqua justa ex causa dissolvi 2
possunt, quæ jam contractis Sponsalibus supervenit; hujusmodi autem causa superveniens [illegible] [illegible] fuerit ulterius, vel utrique sponso, recedunt à sponsalium fide, etiam juramento stabilita. Et ratio est, quia Juramentum tacitam continet conditionem, & intelligitur locum [illegible] habiturum 3
rebus in eodem statu permanentibus, Sanchez *de Matrimonio ubi supra*. Molina *de matrim. tract. 2. disp. 171. n. 5*. Causæ ergo omnes & singulæ, ex quibus dissolvi possunt Sponsalia etiam juramento [illegible], respectu notabilem rerum mutationem, circa ipsos sponsos evenientem, in ut statu eorum immutetur.

Inter has itaque causas nonnullæ sunt, quarum consideratio ad Medicos maxime spectat, & de quibus tum [illegible] [illegible]. Enumerantur [illegible] ex his causis in *supracit. c. Quemadmodum*, de *Jurejurando*, [illegible] [illegible] & in Summistis, *verb. Sponsal.* n. [illegible] [illegible] [illegible], quandu [illegible] Summa Aug. num. 28. Sanchez. *de Matrim. lib. 1. disp. 57 per totum* [illegible] [illegible] [illegible] Rota in *Pisana Sponsal.* Jan. 1613 [illegible] Covarr. num. 69. 4
& seqq. & reducuntur ad sequentes, nempe ad [illegible] notabilem supervenientem, ad oculorum, vel nasi amissionem, ad Lepram, ad morbos contagiosos, ad morbum Gallicum, ad [illegible], & ad deformitatem, quæ quidem [illegible] pro exemplo sunt; [illegible] & aliæ per multæ dari possunt, quæ non minus ac prædictæ [illegible] dissolvi Sponsalia permittant. Ego vero prænominatarum singulas in hac Quæstione ponderabo, [illegible] [illegible], quæ ad Medicum pertinet.

Offertur ergo primo fœditas notabilis, pro qua quid sit intelligendum, contra [illegible]. Forte de [illegible] quibusdam [illegible] dici potest, quæ [illegible] odorem & abominabilem excitant, ut fœtor [illegible], aut [illegible], aut [illegible]; vel diversus pro [illegible] fœditatem *Dd. Accepisse* [illegible] quasdam infectiones, quæ [illegible] præcipue [illegible], ut [illegible], ut Tinea, [illegible], [illegible], Alopecia, quæ idem forte est ut Tinea, & id genus aliæ, nec non maculæ, videlicet, [illegible], Alphi, Lentes, & aliæ, quæ suum colorem [illegible] [illegible] immutant, [illegible] [illegible] deturpent, maxime [illegible] [illegible], vel tandem dicamus Doctores per hanc notabilem fœditatem accepisse quamcunque supervenientem insignem deformitatem, ita ut vel utrumque pro eadem [illegible], vel saltem pro re non admodum differenti. Quomodocunque sit, cum generaliter loquuntur, non potest eorum dictum ulli particulari [illegible] applicari.

Circa oculorum amissionem, nihil addendum videretur, cum vel quod uterque, vel alterius amittitur, [illegible], quod Sponsalia dissolvi possunt, Sanchez *ubi supra*, [illegible] illud [illegible] [illegible] ulterius, quid per oculorum amissionem [illegible] [illegible] [illegible] *in Summa* [illegible] [illegible], utrum [illegible] ipsorum oculorum, ut membri sunt, 5
utcu-

excussionem, & extra naturalem locum extractionem tue suffusionem, semper visione deperdita, murum, et profecto utrumque sensum probi posse verba Textus non ambiguorum; licet enim multo majorem turpitudinem inducit oculorum excussio, & expulsio extra eorum receptaculum, quam simplex visionis deperditio, tamen & haec ex se, tam insigni incommodo habet secum turpitudinem ad quantam ac notabilem eorum mutationem. Nam per esset forte amissio sola visionis alterius oculi, quam amissione unius per excussionem; in hac enim semper oriretur altera visionis amissionis summa turpitudo, quæ maxime ex parte cessit in simplici amissione visus alterius oculi, unde determinandum esset, an haec sufficeret ad dissolutionem Sponsalium, quæ juramento essent firmata.

7 Sed tamen negari non potest, etiam per solam amissionem visionis alterius oculi, factam esse notabilem statui mutationem ob sensus ejus nobilitatem & necessitatem; itaque quocunque modo visus deperdatur, aut in utroque, aut in altero oculo & ex quocunque morbo, semper oritur justa causa dissolvendi Sponsalia etiam jurata.

Sunt autem quam plurimi morbi visionem abstrudentes, aut depravantes, aut saltem diminuentes, de quorum singulis et sibi facere superfluum videtur; in quibus sit determinare, nimirum si visionem penitus tollant, dari justam causam dissolutionis Sponsalium;

8 sed neque libere pronunciare licet, quod morbi ipsum visum solum depravantes, aut diminuentes tantum, ad hanc dissolutionem non sint sufficientes. Et quoad visus diminutionem videretur decidendum, quod mediante per eam non fiat notabilis status mutatio, tamen si visus ex morbo aliquo diminuetur, qui non solum sanari non possit, sed ex sua natura ad pejorem statum tendit, ut caecus oculorum morbi faciant, non poterit ea diminutio ab earum causarum censu eximi, ex quibus Sponsalia jure dissolvi permittuntur. Quoad visus vero depravationem, prius esset decernendum esset, quid operaretur si eorum aliqua strabonitatis specie alter ex sponsis probaretur, certum est & visionem depravavit simul, ac diminuit, & faciet deformitatem in faciem per eique deteriorari; quam ob rem Canonistæ considerabunt, quid in hoc casu esset stabiliendum.

9 Caeterum in nasi depravatione nullum posse intervenire dubium videtur, nisi illud in considerationem veniat, quod alias discutiendum proposui, nempe, an recuperato naso (ut fieri posse et peritissimorum Chirurgorum auctoritate, & opere ipso decretum patet, *Zacch. lib. 8. tit. 4. q. 8. n. 5.*) Sponsalia, si dissoluta sint, redintegrari debeant, aut, si dissoluta non sint, in suo robore debeant permanere; & placet repetere id, quod ibi visum est decidendum. Dicerem ergo, quod si nasus ex morbo aliquo deperditus fuerit, ut ex morbo Gallico, ex quo & morbus non nisi pessimus & maligne dignosci poterit esse, nihil ad [illegible] conducere debent ad Sponsalium redintegrandum, si dissoluta sint, & si dissoluta non sint, nihil minuere debent quominus ea, ob quam dissolvi permittuntur. Quod si ex aliqua causa externa, puta ex casu, vel vulnere, aut ex alio quodam modo nasus deperditus sit, licet ibi dixerim, Sponsalia jam dissoluta esse redintegranda, nunc in contrariam sententiam iterum discendo, quod non dissoluta dissolvi debeant, & dissoluta non sint redintegranda, manente notabili status mutatione, etiam recuperato naso. Verum Canonistarum hic desiderandum, secundum cujus determinationem est decidenda.

De Lepra nihil subeunt addendum.

10 De Paralysi dubitari potest, an semper possit dare justam causam dissolvendi Sponsalia jurata. Ratio dubitandi est, quia Paralysis non est semper sine remedio, quamquam sit curatu difficilis. Licet enim haec difficultas fanationis in aliquo subjecto tam ulterius procedat, ut ad curationis impossibilitatem transeat, in alio tamen subjecto, ob vires curationem attendentes minor potest, ut curationi non difficulter cedat. Cum igitur Sponsalia ut plurimum ab hominibus vigentis aetatis contrahantur (pauci enim senecta sunt, et in aetate senili matrimonio se jungere desiderant,) haec quæstio decerni unde videretur secundum subjecti qualitatem. Et si Paralysis sit in sponso aetate adhuc juvenilis, aut saltem integræ & constitutionis, fortisque virtutis, dicendum eam [illegible] esse, & idcirco non habere sanum sponsum posse adducere dissolvendi Sponsalia, in qua hac comprehendit [illegible] obstinate. Sed quidem mihi Medico secundum justitiam decernendum videretur Canonistarum tamen est decernere, utrum haec opinio vera sit necne. Si vero sponsus Paralysi detentus in aetate declinanti degat, nec strabo conflet, quo majorem in aetatem, eo minus sanitatem speranda potest, ut nunc solum Paralysis en hujusmodi aetate senectionis potest, sed in dies incurabilis fit, & difficiliore sua cum calore, atque ut *ex ait ab. Hipp. lib. 5. aphor. unde sit § n. 15. & 12.* quam auctoritate Galeno & Vallesio *in comm.* interiorem morbos senilium, qui senescentes dicuntor, quod notavit etiam Rott. *in Method. Antiquariis cap. corum Peroftis num. 8.* 11

Praeterea Sanchez *ubi supra num. 11.* volebat Sponsalia pariter dissolvi ex supervenientia cujuslibet morbi contagiosi, quod est intelligendum, ut morbus contagiosus adjunctam habeat gravitatem & incurabilitatem; non enim ergo contagiosus quicquid erit ad hoc sufficiens, unde neque ob scabiem etiam gravem & contumacem, neque ob Lippitudinem dissolvi permittet esset, neque ob Variolas, aut morbillos, neque ob alium similem contagiosum morbum, ut juramento firmata sit potest, sunt sponsus in contrahendis Sponsalibus praesentem. 12

De morbo Gallico tantum haesitari potest, nam 13 non distinguunt Gallicum morbum sufficientem causam esse debere dissolvendi Sponsalium, cum pateat aliquando levem esse, & de facili curabilem. Et tamen quia urget suspicio, [illegible] liberè in oculum non tenentium eundem, quia etiam citatum morbi gravitate & incurabilitate, ipse contagio sponso videtur sufficiens ad dissolutionem Sponsalium. Unde non tibi sancita Sanchez *ubi sup.* in omni morbo contagioso voluit esse locum praedictæ dissolutioni. Et ratio evidens est, quia tametsi levi morbo contracta infectio tamen ex [illegible] non caret eum eventu mercedum, ut qui semper morbo Gallico affectos tam graviter subeunt, imo, ut alias non sit Pacientium infecturi et eum, si aliquando, ut qui eum infecta putant esse liberos, neque enim infelicatur, & tamen [illegible] Merito ergo semper, quantumcunque levis Gallicus morbus sit, [illegible] infecti unus & contrahentium majoris mali, decernendum videretur, adesse justam causam dissolvendi Sponsalia etiam jurata. Et de rigore quidem non potest aliter dici mihi. Si tamen in hic æquitas aliqua servanda est, videretur et eos mitius decernenda; nam nimis durum existimandum ob festum aliquam Gonorrhoeam, quam sibi dederit, vel [illegible] ullum de se relinquerit, cui [illegible] pudendorum ulcusculi, quæ extitisse statim fuerint, aut etiam ob benignum bubonem [illegible] citò deductum, & diligenter expurgatum, posse sponsum promissione jurata futuri conjugii destitui, & sanum sponsum relinquere a juramento solvi, maxime cum in similibus casibus pereat, quod si ullam infectionem ejus sponsi in sanguine & humoribus contraxerit, facile aut per [illegible] Gonorrhoeam, aut etiam, per pudendorum ulcuscula, aut tandem per bubonis expurgationem, ea potuerit expurgari; unde experimur, eos, qui levis morbi ipsius contraxerunt ab uno etiam persona infecta in aliquem ex praedictis morbis labuntur, non graviter aliquos morbi malitia, & saevitie, nec prompte in illum reincidere contrario modo evenient, ubi per nullam convenientem viam in principio infectionis Nectura se exonerare non novit, aut non potuit. Itaque secundum æquitatem fieri existimarem, si levem, morbum Gallicum, qualem modo descripsi, non sufficientem causam, dicamus, dissolvendi Sponsalium, si juramenti vinculo vallata sint. 14

Circa

15 Circa oris fœditatem, de qua Canonistæ determinent, an ex ipsa causa dissolvendi Sponsalia [illegible] Notandum, hoc vitium non unius generis esse, & e multiplici causa originari posse, secundum quarum tenuitatem gravitatem, & curationis difficultatem, ipsum etiam vitium gravius, & irremediabilius esse potest, & si sufficiens, vel insufficiens esse ad dissolvenda Sponsalia.

16 Potest igitur oris fœtor originem habere e gingivarum putrilagine, e cariosis, & corrosis dentibus, e ciborum reliquiis inter ipsorum dentium spatia hærentibus, non convenienti diligentia exemptis, & a putrido ciborum [illegible], ob quam ructibus in stomacho [illegible]. Omnia igitur prædicta vitia, & gravitatem [illegible], & remedium admittunt [illegible], quæ oris halitum inficiunt, sic [illegible], abstergendo, & [illegible], [illegible] omnis malus odor ista cessat, ut cessat [illegible] dentes putridi, et corrupti, non [illegible] si plures dentes simul corrupti essent, & ubi opus esset ad oris fœtorem tollendum plures dentes extrahere, licet non [illegible] insufficiente causa dissolutionis Sponsalium, ob ipsorum dentium privationem, ancta [illegible] insignites [illegible] potest turpitudo sponsi, si edentulus evaserit.

Pariter quoque facillime fœtoris habet emendatio, qui ex reliquiis ciborum inter dentes hærentibus, eorumque præsertim [illegible], mundandis ipsos dentes e putredine reliquiis quotidiana diligentia, eodemque pacto [illegible] adhibita in alimentis cibis, non levis eorum corruptione in stomacho [illegible] copiam, nulla oris fœditas in posterum molestia est.

Fœtor ergo oris e prædictis causis ortus non est existimandus sufficiens causa dissolutionis Sponsaliorum, quæ [illegible] fuerint.

17 Contra dicendum, ubi ille oris fœtor ex ipso stomacho fiet, non ob copiam ingestorum ciborum, sed ob pravam ipsius affectionem, ob quam ciborum quæcumque & [illegible] qualitatis, & quantitatis modicæ corrumpit; hæc enim causa constans est, nec facile superabitur quemadmodum neque si ex culpa [illegible] intestinis [illegible] humor, ut fœtor ad os et ipsis [illegible] per intestinum [illegible], neque si a [illegible] & eorum [illegible], neque si e [illegible] Narium [illegible], vel Ozæna, vel Polypo, neque si ex ulceribus [illegible], neque etiam si e pravo [illegible] ut hepticis, et [illegible] affectione & fœtor [illegible], tolli remedii potest, præterquam quod [illegible] patent est [illegible] causa Sponsalia dissolvendi.

18 De Epilepsia quoque dubitari potest an semper sufficiens sit ad Sponsalia [illegible] dissolvenda; nam [illegible] quosdam Epilepsiæ [illegible] paroxysmorum adeo insignes [illegible], ut semel tantum hominem in toto vitæ curriculo adoriantur, ut de Julio Cæsare narrant; alios autem adeo leves esse, ut non magis hominem molestent, quam simplex capitis vertigo, & cum hoc de raro quoque prehendantur [illegible], & [illegible], debere sanum sponsum [illegible] contrahendi matrimonii ob hæc [illegible] Canonistæ ergo determinent, quid in hoc casibus sit dicendum.

Sed ultra prædictos non desunt alii quamplurimi morbi, ex quorum causa non minus quam ex causa prædictorum possent Sponsalia solvi possent; sed nimis longum esset de singulis verba facere, & [illegible] nec est [illegible] sit ex Canonum, & Canonistarum decretis prænominatos pro exemplo recensuisse.

Illud autem discutiendum proponam, quod ad virgines sponsas tantum pertinet; est enim quidam morbus tantum proprius, qui hoc peculiare habet præter symptomata, quibus [illegible], ut formam ipsarum eiusdem [illegible] in pallidum convertat, ita ut ex pulcherrimis eas maxime deformes faciat, & quod notabile est, hoc vitium pulchrioribus magis infestum, quam aliis virginibus esse solet, ut notat Lud. Mercat. *de virg. & vid. affect. lib. 2. cap. 6.* ubi ejus rei causam invest[igare] noluit, & ob id de eo nunc verba faciam, num de deformitate illius ex causa supervenientis alicubi locum differere institui.

Est ergo vitium illud, de quo sermonem nunc habeo a Græcis Chlorosis dictum, & Latinis vero febris alba, non quod semper habeat conjunctam febrem, sed quod fœdum, & albicantem colorem [illegible]. Dicitur etiam a Latinis morbus virgineus, & a aliquibus febris amatoria, ab aliis vero vocatur illud [illegible] album. De quibus omnibus videas Mercat. *loco proxime allegato*, Francisc. Ranchin *de morb. virg. sectione tertia*, [illegible] Dan. Sennert. *lib. 4. Pract. part. 2. sect. 3. [illegible]* (Horst. *tom. 2. pag. 169. & seq.*) 19

Sed unde est, quod hic morbus pulchrioribus virginibus magis familiaris sit, ut dictum est. An quia pulchriores angustiore [illegible] hominibus [illegible], [illegible] corrumpente sese insinuante, impetu [illegible] [illegible], inquinantem cum corruptionem optimam pellunt fiet? Non dilucidare ab hac causa vidit Mercatus. Sed non videtur dubium solvere, ubi dicit non febrem albam esse magis familiarem virginibus pulchrioribus, quod non est verum sed etiam est, pulchritudini esse magis infestum, quia pulchritudinem illarum [illegible]. 20

Verum enim vero, etiamsi hic morbus præter deturpationem efficiat serum plura symptomata, quæ gravem illum reddant, eoque facilis curatu sit, tamen dubio non caret, an propter illum Sponsalia petere solet possit quia licet negari non possit sponsum [illegible] esse, [illegible] Sponsalia fuerunt contracta, tamen quia hic morbus est quasi connaturalis ipsis virginibus, non videtur satis naturali [illegible], maxime cum non [illegible] remedium [illegible] morbi sint [illegible], et in [illegible] Hippocr. in *libell. de morb. virg.* Unde non videtur sponsus habere justam causam dissolvendi Sponsalia juramento per ipsum firmata. Alii tamen ex parte contraria eadem esse credunt, quia cum matrimonium intelligatur habere [illegible] rebus in eodem statu permanentibus, certum est de [illegible] præcipue sentire, & naturali hoc intelligendum. At supervenientes sponsæ febre alba, [illegible] & ex naturali [illegible], quæ mutatio [illegible] sponsum a [illegible] obligatione eadem solvere. Neque verum est, hunc morbum esse virginibus connaturalem, quia est [illegible] propter, ut alii morbi propria sunt Prægnantium, alii Puerperarum, alii Puerorum, alii Senum, alii aliarum ætatum. Retinere ergo debet in sponsis voluntas, an [illegible] fecerit eadem, necne. Verum ubi [illegible] de facili curabilis, atque [illegible] radices, secundum [illegible] existimari posset, quod Sponsalia [illegible] robore relinquentur, cum [illegible], ut hujusmodi virgines [illegible] junctæ a prædicto morbo convalescant, & a gravioribus etiam, ut nobis Hippocr. *ubi supra*. 21 22 23

Porro cum dictum sit, hunc morbum maxime pulchriores afficere, discutiendum venit dubium a Canonistis propositum, nempe an deformitas insignis superveniens inter Sponsalitis, illa dissolvat. Et Sanchez *lib. 1. [illegible] n. 4.* refert opinionem eorum, qui negativam adhærent, ipse cum aliis Canonistis per eam relatis affirmativam tenet rationibus, de quibus ibi. A nobis igitur jam determinandum, et quibusnam Pulchritudo insignis deteriorari possit, & quæ Pulchritudo in utroque sponso considerari debet, sciendum multum differre pulchritudinem virilem a pulchritudine muliebri, nam virilis (quam veram pulchritudinem esse volunt Medici, & Philosophi) est membrorum proportio, & optime dispositio ad fortitudinem, & actionum bonitatem secerit. Mulieris autem est membrorum proportio ad concinnitatem, & venustatem corporis, ejusque delitiæ emanent, aspectu oculos ejus delectant. Illa enim ad propria corporis utilitatem dare, hæc a Natura mulieris concessa, 24 25 26 27

non

non dicam ad amorem pertinent, sed ad alliciendos eos ad eorum amorem, & claritatem faciei, & adolescentiam, & membrorum mollitiem, & partium venustatem, & vocis suavitatem, & ostiamen [illegible], ex his redit & illam eius gratiorem reddidit. Quam tandem que merito pulchritudo post Sponsalia [illegible] dependeat, etiam a pracenti vinculo solvere debet, ita ut Sponsalia dissolvantur.

28 Videamus ergo jam quibus ex causis pulchritudo vel amittatur, vel fugatur deturpetur.

29 Universaliter igitur loquendo, pulchritudo tota quasi totaliter deperditur ob morbos acutissimos intitudum, quasi malignissimas febres, & ipsa Pestis, & ob causam [illegible] morbos Chronicos, ut morbus Gallicus est, Elephantiasis, Scorbutus, & his similes hujusmodi acute morbi, tam acutissimi, laguent, quam permanentes Chronici, naturalitamparamentam, & autumn formosam [illegible], contrariamque deformem ultra faciunt, de quibus tamen plura non addam.

30 Peculiarem esse virginum labiam albam, jam dixi, quæ formam mutam in modum deturpat, ea tamen [illegible], forma ad pristinam nitorem, ut plerumque redire conjicit.

31 Sed omissis jam de his alterius loqui, cum facetus feder [illegible] pulchritudinem, quæ in ipsa videtur, maxima in mulieribus, sic ostentationem faciei audeamus quibus præcipue ex causis eam ita deformari contingat, ut jussum causam dissolutioni Sponsalium, etiam si juramento firmata sint, præbere possint. Licet enim hoc [illegible], quod pars tam conspicua est, etiam a minima in deturpari aliquo modo possint, tamen certum est ad dissolutionem Sponsalium non esse quamcunque mutationem in pejus sufficientem, sed debere esse insignem.

Itaque cum pulchritudo consistat in apta dispositione partium, necnon quæ hanc dispositionem aptitudinem immutant insignes, easdem quoque insigniter deformem faciunt ipsarum igitur partium vitia magnitudo, formam mutam in modum lædit. Huc pertinet omnis tumorum, & caruncularum genus, non solum ipsam faciem obsidentium, sed etiam circum eamus partes, ut collum, & gulam. Defectus quoque vel maximus particularum ipsius faciei, non minus quam aucta magnitudo eodem modo respondens, imo forte magis eam si nasi, aut labiorum etiam pusilla pars desit, pulchritudo insignem nihil quod non magis fecerit de pusillo tumori, aut parvulo tuberculo. Particularum etiam aptitudine sanatæ mutatur, aut deprauatur situs, deformem illum insignem reddit, ut earundem partium torturositas, perversio, [illegible], aut [illegible].

Sed & maculæ (de quibus pater deficientia 32 loqui decebat) non postremo in eo in turpitudine, de illisque longitudine agerem, nisi etiam de earum qualitate, & quantitate plura attulissem, *libro quinto Tomi secundo, quæstione quarta, a numero decimo vel oneo ad plures sequentes* & *libro nono, Tomi primi, quæstione decimasexta, per totam*, ubi eam tantum videlicet *libro secundo de Relat. Medic. cap. 5* manifestam feci, quorum sane ut aestas magis cum deformitatem inducant. Universaliter autem modo loquendo, dicendum, quod turpitudinem defor ore a dependet a parte nobilitate, a magnitudine, a profunditate, ab inæqualitate, & a colore 33 mutatione. His addi potest scabities, quæ cum tamen aliis [illegible] potest, glabritas ubi pars alter dataque pilis reiecta. Cæterum paribus, turpissima censenda macula in facie, quod non solum in non amatis partibus consistant, sed etiam quia ea pars in homine est pulchritudinum moderatrix. Ab hac, 34 ut ego statuo, incedent tantum in oculis, quam tempus oculum mediam inaequalitate, licet Fortunatus post omnem, secundo loco ponat maculam in malis, tertio ex circumstantiis, quarto in Labiis, quinto in oculis, cui ego secundum tribuo. Sed atque non certum cicatrices in fronte, in mento, in gula, in collo, si notabiles fuerint, & contegi non possint, maximi etiam deturpat colli apertæ ut ab gulosis, vel quomodocunque deturpetia firmatum fuit.

Sed in maxime in facie deturpantium numero reponenda sunt vestigia ex variolis contracta, ex quorum [illegible] tantopere deformari aliquorum facies observamus, ut ex pulcherrimis turpissimæ evadant, quod tunc maxime fit, cum totam 35 faciem occupant, & profunda, & prava aspersa cuilibet, non modo enim ipsam faciei asperitatem, & venustatem adimunt, sed etiam generant mollitiem, & lævitatem cutem delent, ex aliis latitudine loquendo. Sed jam de hac materia hæc in medium attulisse sufficient.

LIBRI NONI
TITULUS UNDECIMUS,
DE SEMINE FOEMINEO.

Appendix ad Titulum Tertium Libri Septimi.

SUMMARIUM.

1 *Femina semen habet, neque debuit habere femina secundum Aristotelem Contrarium, n. 5*
3 *Femina non differt a Mare seu specie idem, quod ad corporis constitutionem pertinent.*
4 *Elementorum nihil minimis aggregatur etiam in femina, Contrarii n. 5 [illegible]*
6 *Et quid in femina superfluit alimenti, neque femina est, neque feminorum menstrua, nihil nisi.*
9 *Semen femininum masculinum effectum habet.*
10 *Seminis femineæ utilitatis modi habeant.*
11 *Femina a Natura habet, ut generet, & generet sibi simile.*
12 *Omne generans generat sibi simile.*
13 *Animal quando dicitur generare sibi simile.*
14 *Quod generatur non possit a Matre habere, ut per sese sit id quod est, sed tantum a forma.*
15 *Femina ex semine proprio semine generat. Ex sua*
16 *Ex ea hoc, quid femina generat in ætate senectuti, dubius potest illam concipere sine fœtibus, idem [illegible] potest de Mare in senectuti ætate generante.*
17 *Quod in plurimum fit, secundum naturam est: quod de raro, per accidens.*
18 *Contrapositum ostendit conceptionem habere semen.*
19 *Tam menstruum, quam semen, eodem tempore in femina se producat.*

QUÆSTIO Unic.

TAmetsi quamplures auctores alias adduxerim ad demonstrandum feminas semen habere, & illud quidem fecundum, nec passive tantum, sed etiam active ad generationem concurrere, quocum rationem nonnullis, ut optimis, ac doctissimis auctoribus, etiam contrariam opinionem per antea etiam tempora sectantibus visum est, Demonstrationem eam procul dubio habent: tamen ad majorem veritatis tutelam, alias insuper adducere

super-

superfluum non excrementum, quod tanto studiose inter, quanto efficaciùs actiones possent menstrum, in modum Peripateticorum, & sequentem pervicaciam contendere, qui nihil, quod aliquo pondere sit, in medium adducentes, enixe Aristotelis auctoritati muniti, atque assentatione tenus Iolli Sybillini habentes, etiam contrarium, & certissimam ipsam procaciter negotio sentiunt.

1 Ut ergo ad remedium me conferam, dico, Aristotelem, ut plures dictum est, omnino negasse, fœminam habere semen, sed concessit praedictum, rationem hanc persuadere conatus est, non debuisse a Natura habere. Nos contra probaturus, neminemque contendentissime probare tenendum, fœminam modo habere semen, sed de necessitate Naturæ debuisse habere (Confer Hunt. tom. 1 pag. 15, 65 & 451) Sequentes ergo rationes de novo producimus Lectori veritatis causa ultimo serio examinandas.

2 Notum est, nec controvertitur ad Adversariis, posse semen a Mare fore speciei in eodem differre quoad ea, quæ ad corporis nutrimentum, & sustentationem requiruntur, cum & sanguine, & humoribus, & excrementitiorum exhibet, quem iuventibus docetur, ut Mas, licet menstruis non illis affluat, ad generationem materiam destituatur. Modo, in Mare remanet utile quoddam excrementum, quod ad speciei conservationem a natura est generatum, quodque ipse Natura edocta ad illud eliciendum fabricavit demandare solum, ut inde Mas cum fœmina copulatione, generare possit, & hoc semen est. Hoc igitur excrementum utile eliminari aggregatur etiam in fœmina, ac provida Natura eodem usu, & instrumento ad illud ad requisitum partem discernendum, asservandum, & ejaculandum in fœmina quoque molita est: & ea tibidem locatur ejus materiam deinde, de quibus defuncti, in Mare, nempe ea vasa esse, & cætera eaque. Hoc oculari testimonio cuilibet ad libitum eo modo se habere, obtinere potest. Ergo si in fœmina superfluum ex materia alimenti eliminari, atque similiter in Mare, siunt Natura etiam in fœmina ab iisdem vasis, et in Mare deinde, siveri eandem illis, ut in Mare eandem materiam ad Testes defert, si in Testibus eandem materiam et in Mare asservat, inibique concoquitur, ac perficitur, si tandem per ejaculatoria vasa eandem materiam in coitu ut in Mare, cum voluptate emittitur, sensibus, & veritatem omnium contradicit, qui vult, fœminam semen non habere.

Non acquiescunt hic Peripatetici, sed duplicem contra praedicta insurgunt; ne pe modò dicunt, quod licet in fœmina aliquid superfluum posset post nutritionem, id non aliud esse poterit, quam sanguinem, qui quam menstruus suo tempore a Natura vel expurgatur, vel in fœtus nutritionem absumatur, unde nihil ultimo in fœmina superfluit, quod

5 in semen abire debeat. Natura enim intenta ad productionem materiam, ex qua fœmina fœtus nutrire debeat in utero, reliquam omnem sanguineam materiam in nutriendo ipsa fœmina absumit: quod in Mare non eo modo fit, quia cum Natura egeret ejus semine ad procreationem, & formationem fœtus, quicquid ultimo alimento superfluit ad hoc destinavit, illud ad concoctionem suae transmittit, et magis elaboratum suo tempore in coitu ejaculatum, & ex eo fœtus generetur.

6 Secundo, etiamsi in fœmina quicquam superfluat ultimo alimento, quod ad spermatica vasa, & fœminarum Testes demandetur, nequaquam vere semen, sed tantum aequivoce dici potest; quia neque fœminis id ad hunc lubricum, neque semen secunditatem habet. Non longè officio seminis paret: quia fœminæ fœminae materiæ est inserviens melius. [illegible] pro materia, & nutrimentu et fluxus in hoc consistit, sicuti quod Natura ad hunc finem menstruum destinavit, & hoc illud est, in quo maxime ac bene se laudat Aristoteles dicens, si semen esset, menstrua non essent, nunc ideo menstrua sunt, quia semen non est, sed menstruum, quod ultimo alimento in fœmina superfluere supponitur, conditiones seminis habere; cum verum semen sit sanguine elaboratum, odore grave, spiritu multo turgens, colore albus, sensum exquisitae movens; at hoc, quod a Medicis semen fœmineum dicitur, substantia est liquida, et fluida, odore nullo, colore mediocriter urinæ consimili melius videns, nulla spiritu demum, et esse non possit, unde non motum, sicuti etiamsi conceptione, quid semen sit semen elicere, vitam ingenerat; unde aut semen non emittunt, aut nullam voluptatem, etiamsi emittunt, ita conceperint non perficiantur.

Sed cogens fallitate suppositionem quae in praedictis argumentis fiunt, natura facile in lucem emittebat, in primo argumento supponitur nihil in fœmina superfluere ultimo alimento, non [illegible] quo quid communiter ominis superfluum, & materiam ipsam superfluentem, & loci unde defumitur, & per quae ad destinatam partem defertur, et in quibus asservatur, & per quae foras emittitur ocellis ipsis subjicimus.

In secundo argumento dicitur, semen fœmineum semini nihil non seugi, quia non potest ejus pro materia sem memostrali, sicuti quod a Natura ad hunc finem destinatum medicamen. Nos dicimus semen fœmineum, non secus semen masculeum, ad generationem concurrere, nec solum materiale, sed effectivum principium concurrens esse; quod deinde ostendetur.

7 Additur semen fœmineum non producere effectus veri seminis, quod, quum veritatem habeat, posset non probationi principium eum, & eventum concumbendi, ex fœminarum in fœminis exercet, ut in maribus, voluptatem humanam ejus excretione fœminae percipiunt, ut Mares, debilitatem, et virium defectum post ejus evacuatio inducit in fœmina, et in Maribus, quid inde ergo inferri potest, nisi fœminam eorum semen habere, et Mares? Corruunt ergo, ut omnino evanescunt suppositiones omnes ex adverso factæ, nullo modo recuperandæ.

8 Sed et ebundanti demus, quod semen fœmineum debeat aliquo modo a conditionibus seminis masculini, tamen verum, ac perfectum semen est atque conditionibus dotatum, quibus dotari necesse est semen fœmineum, nam quemadmodum sanguis fœmineus, ut alias dicebam, non ideo, quod minus calidus, minus spirituosus, ac minus robustus sit sanguine masculeo, sanguis non est; ita eodem quoque pacto non idcirco, quod semen fœmineum semine masculeo minus calidum, minus spirituosum, et minus robustum sit, semen non est, nam eas tantum conditiones sortitur, quae ei semini fœmineo sibi conveniunt, quod quia minus calidæ, minus spirituosæ, ac omnium robustæ materiæ delumitur, minus calidum, minus spirituosum, ac minus robustum omnino esse oportet.

9 Non ob id tamen semen fœmineum sua efficientia privatur, sed non secus ac masculeum suas in agendo partes exequitur, quæ quidam facultate si deficeret, vere optime negari posset, quod esset verum semen, ut Peripatetici pertinaciter contendunt. At semen fœmininum habere efficientiam negabunt, quæ praecuntes ea sententia exprobri solent. Nam quot, & quanta, Deus bone! in foetibus se produnt, quæ a Matre ipsi eorum produxisse, non a patre ipse lensit, e menstruum sive solum? videant Peripatetici quæ circa hoc effatum Medici, ac praecipue Galen. in libris de semine, & ea ipso discant veritatem agnoscere, nisi et se habitationem habeant Naturæ librum, hoc est humor corporis substantiam evolvere, vel speculari. Assimilare sibi natus in effigie jam caeteræ, quem internæ, in temperamento, in moribus, similitudine, in morbis, ex non aliquando a semine materno efficientia est, quemadmodum et ex eo ab efficientia a semine paterno? Communicare fœtui suam speciei characterem, ut si in

Ani-

Acutioribus specimen etiam genere differentibus, an seminis parting tribuendam, ut materno semine omnino esse eam praeter tristorem talimentum?
10 Semen ergo fœmineum, materia nempe illa, quam nos Medici *fœmineum semen* appellitant, & quam Peripatetici tertium quoddam menstruum esse, cui nihil omnem, sine i efferent adjiciunt, cum effectus omnes vero animis consuetudinis producti, nisi ipsam etiam vim effectricem fortientur, etiam fœmina est. Fœmina ergo & habet semen, & ad prædictos effectus debuit e Natura habere.

11 Sed inter omnes prædictos effectus, nonnullos præalia necessitatem Naturæ imponebant, ut fœmina habeat semen, illi, quae enim ingenerandum concederet, nec absque semine generare posset quod generent intelligitur id, quod tradere tantum materiam, ex qua nutritur, & tingitur id quod generatur: si sic enim semen res haberet, non plus tribuerent illarum fœcundioribus domina materiis, quam tribuunt ipsæ Naturæ lactentibus puerulis, nam vetustissimis illo modo alios, quod omne genitum
12 generet sibi simile, quae generans dicitur generare sibi simile, quando tribuit gentibus id, per quod
13 productum de non esse ad esse, & per quod est id, quod est, at si fœmina tribuit fœtui materiam tantum, unde nutritur, & augetur, nihil ad generationem confert, neque enim per nutritionem, & augmentationem quod generent, producit de non
14 esse ad esse, neque per illa fit id, quod est, quae hoc negotium à materia, sed à forma tantum haberi potest. Ad hunc igitur omnium effectum, nempe ut fœmina generet, & generare sibi simile, necesse fuit illam habere semen, illudque efficientia non minus quam masculinum dotatum. Ergo fœmina & habet semen, & de necessitate Naturæ debuit habere semen.

Sed maximum, præter hæc, eam Peripateticis faciunt in eo suppositum ad probandum, quod fœmina generare absque proprio semine, neque quod fœmina elicit et voluptate concipiatur, quæ in coitu figure seminis percipiunt, nam si semen emitteret, voluptatem illam perciperet: ergo, cum non percipiunt, non emittit semen, & conceptio locordi eligunt ipsius seminis. Neque solum vero etiam habet, fœminas concipere absque proprio semine
15 ex hoc, quod voluptatem nullam in coitu percipientes sed maxime ex eo, quod nonnullæ concepisse entiquam semen intra se generent, ut exemplo nonnullarum Puellarum palam fit, quæ ante pubertatem, & entiquam semen intra se per ætatem procreare potuerint, conceperunt, quarum plures Historiæ habentur recollectæ per Schenckium *lib.* quarum *fœmina Observat. Titulo de Ætat. concep.* & quam ... enim recitetur etiam Commilitonum nempe Albani & Hostiensis mulier liceat, quorum utrique notat, Puellam novennem, filium peperisse in qua ætate certum est, illam non potuisse proprium semen ad generationem conferre, cum per tot annos abesset à pubertate: qua prima ætas est seminis fœcundo apta. Et ne hoc quod rarum, et monstrosum, & contra Naturæ Leges fuisse credit aliquis, naturale etiam testimonium annis, non alterum id hoc habere possumus: nam Populi quidam Marcobius fundis sunt, quorum fœminæ septimo ætatis anno concipiunt, ac filios pariunt. Alii quoque in India reperiuntur, *Mandri* dicti, quorum etiam fœminæ septimo ætatis anno partus edunt, cum tamen senectam ad quadragesimum usque annum producant. Fœminæ quoque in Calingia Indiæ gente (inquit Plin. *lib.* 7 *Nat. Hist. cap.* 2) fœminæ quinquennes concipere, & octavum vitæ annum non excedere. Ergo cum in his omnibus exemplis apparuit, fœminas, nequeunt semen per ætatem ferre posuit, generasse dicendum semen, sicut neque non requirit ad generationem, & ideo fœminam neque habere, neque debuisse habere semen.

Sed vide obsecro, humanissime Lector, quo subterfugiis quærunt hi Philosophi, ne à propria, ac semel male sibi sumpta, & inanibus fundamentis opinione recedere cogantur, & conentur semen tanquam veluti cedere. Mulieres omnes cum voluptate semen in coitu, cui etiam mihi certe natura & id probant, mulieres semen non habent, enim, cui alteram pro exemplo in sua suum adducunt absque voluptate, quae in semine emissione percipiunt, concipientes. Mulieres item omnes et ...modo hoc necessi globo, dicendum ... semen ... & tunc concipiunt & ... semen fœmineum non negotii ad generationem, Indicat quaedam mulieres, ut Soli ... omnia videt, nobis obijcit ... aut septennes concipiuntur, impotentia quod illae in tam tenella ætate semen habere non possint. Similiter ad idem probandum ... quidam, easque quem Ipsum Parentem ... nobis obijciunt, quæ nondum concepernnt, ... ætate nondum ... semen.

Sed iterum modo philosophando est dubitare ad eundem naturalium rationem ... Ergo & tibi ... feminæ, si verum et commentitio est, potuisse fieri generatio, quæ non, deinde etiam in Puerorum, qui nondum, ... , ut patet ex Historiis collectis per Schenckium *loc. cit.* quod mihi ... est, qui ... 16
... semen habent, quam Fœminæ. Ergo ... potuerit per tenuiorem ætatem ... semen, ... simili modo potuit generationem absque masculo semine ... Sed quod est, si hoc non est ... universalem? Sed ne ... non ... temporis ... experientia ... ingenii?
At etiam ... habeant, ad secundam accedentem 17 ... quod ut plurimum fit, quod ... per accidens. Ut plurimum fit, et fœminæ cum voluptate in emissione seminis concipiunt, ... et sine voluptate id illis accidere ergo mulieres semine emissionem cum voluptate emissionem concipere secundum naturam est, per accidens autem quod sine voluptate id succedat: & ob id, quam ... monstrosum, est ... , & est à Natura, ut in similibus ... ipse Arist. *lib.* 5 *de Histor. Animal.*: in qui ergo ... qui tales fieri, ... per et, quæ ... praepostero omnino ... valde, vero ... docto Philosopho pen sus indigno.

Pessimi igitur suppositionem ... , nempe quod fœminæ in ætate tenera concipientes, in qua ... fœminæ semen ... absque semine concipiunt, ... semen ... conceptionem ipsam ostendere ... habuisse, licet monstrosum quid, ut ... absque dubio ... , eas tum ... semen 18
... non potuisse concipere, ... posse, ut ... menstruum, ergo non ... potuerunt concipere, quem menstrue habeant ... si haberent menstruum, haberent, non semen, cum non ... , quam semen eodem tempore in fœminis appareat, teste Aristotele *loco supra citato*, ... et eundemque finem ... est definitum, neque ad ipsam conceptionem, ... quoque in ... permittere.

De fœminis autem illis, quæ in India ... septennes concipere, dicendum, id illis ex natura ... earum regionum ... ut in ... semen ferant, & concipiant, ... cæteræ omnes fœminæ in maturiori ætate ... Illæ ... , ... , et in ... brevitate, ... naturaliter ... debent, ... quæ à Natura brevem vitam habent, in operationibus ejusdem Naturæ cæteris fœminis ... .

Hæc, & pleraque alia pro tuenda veritate dici possunt, sed ... addere ... , dum ex ... veritas Sole clarius ... Et fœminas ... *Eccles.* c. 11. *vers.* 11.

LIBRI

LIBRI NONI
TITULUS DUODECIMUS.
DE PRIMOGENITIS.

Continens Quæstiones sex.

I. Quis dicatur Primogenitus.
II. Priorem conceptum ultimo nasci, quo casu perscrutare possit.
III. Ex naturæ ordine priorem conceptum, priorem nasci.
IV. An ex accidenti evenire possit ut posterior conceptus prior nascatur.
V. In dubio quis ex Gemellis prior natus præsumendus.
VI. Quis ex Gemellis ab utero matris excisis præsumendus prior natus.

SUMMARIUM.

1 *Primogeniti nomen non magis referri potest ad eum, qui primo nascitur, quam ad eum, qui primo conceptus.*
2 *Gignere dicitur facere cum primum in utero conceptus est.*
3 *Generare dicuntur mulieres cum Concipiunt, non cum pariunt.*
4 *Primogenitus apud Jurisconsultos accipitur pro eo natum, qui primo natus est, & n. 8*
5 *Non satis est, Gemellum brachium, aut manum foras emittere, nisi prior totus nascatur, ad hoc ut Primogenitus dicatur.*
6 *Ex Gemellis prior conceptus secundum aliquos posterius nascitur.*
9 *Tantum is dicitur Primogenitus quem Primum natum.*
10 *Infallibile Primogenitorum nomen est, ut primo natus sit Primogenitus, non primo conceptus. Ex n. 12*
11 *Conceptus; item, & bene ostenditur ipsisque mulieribus quoque licet.*
13 *Conceptus bonus est, & rationali anima donatus.*
14 *Posterior natus ex mogenitus secundum aliquos dici debet Baldum, n. 13*

QUÆSTIO I.

Quis dicatur Primogenitus.

Fateor non venisse unquam mihi in mentem de hac materie verba facere, non enim ad Medicorum speculationem quicquam pertinere arbitratus sum, cum nullum Medicorum quorum memini recolo, de ea re verbum ullum movisse comperiam, imò neque ab ullo Medicorum eam quæstionem propositam aut exagitatam, aut relutatam viderim: nimirum, quisnam ex Gemellis primò, aut secundo sit conceptus, & quamvis prior, tamen posterior ex illis secundum Naturæ ordinem nasci deberet, hic enim resolutio eius dubii dependet, quisnam eorum Primogenitus debeat existimari. Sed cum Jurisconsultorum placita evolverem, conspexi materiam ab illis determinatam, Medicis spectare negare, unde hæc exaratur circa eam materiam mihi occurrit.

2 Antequam igitur ulterius progredimur, ut sciamus, de quanam re verba simus, determinandum, quid in mente concipiamus, cum Primogenitum dicimus, nam hæc vox, Primogenitus, non magis referri potest ad eum, qui primò nascitur, quam ad eum, qui primò concipitur, imo multò melius aptari videtur ei, qui primo conceptus est, quam ei, qui primo natus; nam generare dicitur foetus cum in utero conceptus est, & 3 generare dicuntur mulieres cum concipiunt, non cum pariunt. Verum Jurisconsulti decernentes, quis sit Primogenitus, docent, illum accipi 4 pro eo, qui primo natus perfectè, & natus est, & 5 hoc, quia non satis est ad hoc, ut quis dicatur Primogenitus, ex prior brachium, vel crus, foras emiserit, nisi totus nascatur. Tiraq. *de Jur. Primog. quæst. 1. num. 8.* Molina *de primogen. Hispan. lib. 3. cap. 1. num. 4.* & adducitur ad hoc facere textus Genesis, *cap. 38.* de Gemellis, quos Thamar Judæ nurus edidit, quorum is, qui Zara vocatus est, 6 prior protulit manum, sed posterior natus est, unde non ipse, sed Phares prior natus Primogenituram est consecutus.

Nullum ergo in hoc re dubium à Jurisconsultis excitatum video, neque offendi eorum quempiam, qui opinionem aliquam in medium retulerit, qui voluerunt, priorem natum posteriorem fuisse conceptum.

Vulgo quidem eam controversiam aliquando agitari audivi, non à vulgaribus tantum hominibus, sed etiam à doctioribus, qui tamen contendebant, eum priorem esse, qui posterior conceptus esset, sed nullis solidis rationibus, neque ullius momenti auctoritatibus priorum opinionem tueri nitebantur, ex mihi quidem visum est, hoc in re certa dubium ponere.

Tamen Jurisconsultos Doctissimos de Primogenitura scribentes cum evolverem, notare illas apparere, fieri posse, ut ex Gemellis prior conceptus posterius nascatur, nam determinantes, quisnam ex illis Primogenitus sit, dicebant, quod etiam 7 si unus conceptus sit ante alium, non primo conceptus, sed primo natus est Primogenitus consequuntur. Ita sunt in Cistis de Primogenitur. lib. 1. qu. 1. n. 6. Tiraq. de Jure Primogen. qu. 1. n. 9. Molina lib. 3. de Primogen. Hisp. cap. 1. n. 5. Unde etiam, ut addit Tiraq. *ibidem*, quemadmodum difficillimum est, facile esset ex certa quadam conjectura deprehendere eum, qui posterior exivit ex utero, Priorem fuisse conceptum, attamen jus Primogenituræ non obtinebit, sed alter, qui prior natus est.

Ergo hinc factum est, ut de Primogenitura inter Gemellos ulterius non fuerit hæsitatum, sed 8 communi Doctorum calculo determinatum, Primogenitum esse, qui prior natus est: *Joseph. in f. de verb. signif.* D. Thomas eadem Textus verba ex D. Hieronymo referente, licet neutrum nominet. 9 *t. par. sum. quæst. 10. art. 5. ad 4.* Bald. *in l. cum in antiquioribus, sub n. 11. vers. Et primo pro... C. de iure deliber.* Anch. *consil. 82. nu. 8.* eundem esse dicens, *Primogenitus quam primo natum*, id est, qui primo vidit lucem: Mangil. *de Imputat. quæst. 86. sub n. 19.*

Atque id mihi ex ratione, & jure rerum satis certum videtur, quia neque præsumi potest, neque verisimile est, nullum institutionem Primogenitorum lusisse, ut eorum dispositio habeat dependentiam ab re eventu dubio, ex præventione unius Ge- 10 melli ad alterum in conceptione, sed potius voluisse dependere ab eventu certo, qualis est præventio in nascendo; quia conceptus tempus, neque hora, neque dies certe est, cum leteat, etiam ipsas mulieres, etiamsi unicum conceperint, ut 11 docetur ex Hipp. *in lib. de Nat. Puer. num. 38.* Arist. *lib. 7. de Hist. Anim. c. 4.* & ex Jurisconsultis, Mascard. *de Probat. conclus. 1148. num. 31. vol. 3.* quanto minus sciri poterit, quisnam ex duobus Gemellis ex uno coitu conceptis, prior conceptus sit, Cum ergo de Primitiis conceptionis in dubio res remaneat, contra vero de prioritate nativitatis evidens certis.

12 certitudo appareat, dicendum omnino, instituentis Primogenituram mentem fuisse, ut is, qui primo nasceret, pro Primogenito haberetur.

Quibus tamen non obstantibus non videtur ex Justitiæ rigore sequi, ut is, cui ratio habeatur alterius ex Gemellis, qui prior conceptus est, quippe
13 per ipsum & in hoc sit, nam & Animam rationalem in ipso conceptionis momento recepit, ut semper eodem modo sit, quemadmodum in instituente probatum primi loquitur frondes vul Tit. [illegible] quest. [illegible] per totam, vel saltem in esse recedet ei, qui posterior conceptus est, sed prior est natus, & ideo
14 loco commodo, [illegible], & existere egrere, contrarium (si vera est opinio eorum, qui tollent priorem natum, posteriorem fuisse conceptum,) contrarium potius esse determinandum, nempe posteriorem natum, tanquam priorem conceptum debere haberi pro Primogenito, cum prioritate temporis in sua conceptione conquiescere sibi, quicquid illi tanquam Primogenito debetur, & sic nequaquam attendendum tempus nativitatis, sed tantum conceptionis.

Verum enim vero nullam veritatem habere prædictam opinionem, quod semper prior conceptus posterius nasceretur, satis constabit ex sequentibus. Quod autem Jureconsultis, hoc posse evenire dicent, & tamen semper eum Primogenitum priori nato debere existimant, videndum, quo necessitate adfieri possit, & quibus rationibus possit suaderi.

SUMMARIUM.

1 *Quomodo rationes trahunt secundum aliquos, ut qui ex Gemellis posterius fuit in conceptione, prior sit in nascendo.*
2 *Fœtus quando & quomodo nascatur.*
3 *Fœtus quo fortior est, eo magis in ulteriori uterina parte sit situs.*
4 *Fœmina sinistram uteri partem; Mares autem dextram occupant.*
5 *Posterior conceptus (qui posterior etiam nascitur) aliquo signo debilitatis se prodit.*
6 *Posterior conceptus minor corporis mole ut plurimum decumbit.*

QUÆSTIO II.

Priorem conceptum ultimo nasci, qua ratione persuadere possit.

FRivolum fore, ut nihil faciendam rationem, illam ad hoc probandum vulgo adductam credunt, exemplo desumpto a sacco, quemadmodum enim, inquiunt, si saccum diversis rebus repleamus, cum deinde exhauritur, id primum prodit, quod ultimo fuit ingestum, sic in utero Gemellorum fit, ut qui primo uterum cepit, ultimo ab eo exitum habeat. Sed ridicula omnino est hæc persuasio, quasi fœtus simul conceptus esse uterum superiore, et sibi [illegible], & qui [illegible] conceptus posterior est, ita uteri ostium obtinet, ut eorum priori conceptui prohibeat, nisi ipse prior in lucem prodeat. Sed conceptus plures in utero [illegible] a spontanea, non sine summo incommodo unus superstaret alteri.

2 Porro cum tempus nascendi adest, quod est quando copiosiori alimento, & liberiori aere indigent, propriis viribus exitum quærere, calcitrando, & membranas, in quibus includuntur, perrumpendo, ut cum Hipp. *in lib. de Nat. Puer. num. 37 & alibi*, docet omnes Medici, ita ut qui fortior est, prior exitum sibi paret, ideoque eo quod cum per illo impedimento illi esse possit, unde evenit, ut imbecillior non solo in aliquo uto post, sed etiam per horas, & interdum mensem diei tantum exierit. Ergo nisi melior ratio adduceretur, præsidens posteriorem conceptum primum nasci, inanis omnino cadit ea persuasio, & tanquam nulli fundamento innixa corruit.

Videamus itaque, an alia quædam ratio suppe- ditari nobis possit ad eam opinionem stabiliendam. Firmissimum primo videtur, quod fœtus
3 quo fortior sit, eo magis in uteri ulteriori parte versus stomachum se insinuat, ideoque plerumque commoratur; quo imbecillior enim fuit, eo magis ad inferiores partes versus ostium uteri vergit, vel ad intestinum rectum prolabuntur. Itaque, recedente partu, consequens est, eum, qui calet pressius est, priorem ab utero foras prodire, ut prior conceptus robustior sit, quam conceptus posterior; necessario ergo posterior conceptus, ut debilior, & partui vicinior, prior in lucem prodibit.

Quod autem fœtus, quo fortior est eo magis in superiori parte se contineat, & quo debilior commagis ad inferiorem prolabatur, controverti non debet, quippe cum quotidie id experientia moneat, siquidem, quum ubique dextræ Mulieres debiliores sint, & ideirco sinistra parte gestantes,
4 dextram autem dextræ, descensum tendere, unde ideo Mulieres uterum [illegible], tot tedium superiorum præmodo uterum dilectatum, tot incommodorum, qui tensionem earum solent. Mares, et stomachum, & alias superiores partes gravantes, easdem stomachi dolorem, nauseam, vomitum, spirandi difficultatem, & id genus symptomata excitare consueverunt. Sed ubi fœtus agitet, etiam si solo in utero commoretur, ex ulterior potiori signo se agitare manifestum erit, ut cum ex prolapsu proprie corpulentis ad partes inferiores, et eodem ubi fuerit mortuus ut ad ciere in prolabitur, & si alter Gemellus superest, is adhuc et mel occupet, prior eo utero prodiret, nisi obsisteret idem totto tepidus, ut vivere potest.

De veritate porro ejus conclusionis, quod prior conceptus robustior sit, quam conceptus posterior, quid sentiendum, infra clarius aperiemus, pro nunc etenim dicam, facto ipso hoc constare, cum
5 videmus posteriorem conceptum (qui secundum quosdam posterior quoque nascitur) vel corporis debilitate, vel ejusdem gracilitate, vel aliquo alio signo prodire, cum non manifestissimo commonstrent, se posteriorem fuisse conceptum, quin observamus alterum, quod etiam si ambo Gemelli sint, nonnulli habere detectum, evenerit, qui posterior conceptus est, & tanquam imbecillior fuit item uteri partem occupat, manucius est, & sinistra pro dextra gestatus fuit cognitum.

Præterea ultra virium imbecillitatem, quod habet posterius conceptus præ illo, qui prior conceptus est, alia occurrunt d[illegible] eo demum ejus exitum ab utero, & præ eo ut eo dem illum, qui prior in conceptione fuit, tum & corporis molem, nam
6 eum obtinet & ob debilitatem, ut dictum est, proprio pondere ad inferiorem partem fertur, atque hinc ejus lebiorem ob eamdem, quam ut ad priorem accedat, eruptionem invenire, facilius ab utero proficiscitur. Quo omnis concipere facilius posse videtur, ut minor ejus, qui posterior conceptus est, minorem esse non debet, si priorem conceptum in ferendo præveniat. Quis enim negabit duobus corporibus simul in angusto loco degentibus, et angustum aditum ad exitum properantibus, nec nisi uno tempore, quod molli in uteri est, & magis alicui propinquum, facilius ex utero exire possit, quam quod magis complexum est, & ab ostio uteri magis distet? Sed hæc, ut sequente fuerit, leviora sunt, & facile diluuntur, ut in sequentibus.

SUMMARIUM.

1 *Ex Gemellis qui prior conceptus est, prior nascitur.*
2 *Gemelli in utero, sedimenti situm [illegible].*
3 *Tunc in Mare, quam in fœmina fortior, ac debilior generatur [illegible].*
4 *Qui [illegible] prior conceptus fortior, quam qui posterius [illegible].*
5 *Qui ex Gemellis prior conceptus est prior Gemellum [illegible] conceptus.*

6 *Prius conceptus aliis fortior [illegible].*
7 *Fœtus ob fortitudinem citius ortum accelerat.*
8 *Septimestris [illegible], & quomodo nascatur.*
9 *Mas in robustiori fœmine, quam fœmina generatur.*
10 *Fœtus qui fortior [illegible].*
11 *Prior conceptus ex Gemellis majori [illegible] regitur.*
12 *Mas in utero citius absolvitur, quam fœmina.*
13 *[illegible] fœtus major calor arguitur.*
14 *Defectus alimenti impellit fœtum, necessitatem nascendi.*
15 *Fœtus quomodo, ut defectu alimenti in utero nascatur.*
16 *Fœmina paritur tardius, quam Mas.*
17 *Necessitas respirationis majorem necessitatem nascendi fœtui impellit.*
18 *Puer, dum in utero est, [illegible] alimento.*
19 *Fœtus in utero per arteriam umbilicalem ad Matris respirationem transfertur, [illegible] non [illegible].*
20 *Prius conceptus [illegible], & uberiorem maternì sanguinis portionem attrahit.*
21 *Primogeniti [illegible] robustiores, & formosiores [illegible].*
22 *Idem est Primogenitus, qui prior est conceptus.*

QUÆSTIO III.

Ex Natura, ordine priorem conceptum, priorem nasci.

1 SI id, quod secundum Naturæ dispositionem, & [illegible] fit, observari licet, apertissime patebit, semper secundum eam dispositionem, & ordinem fieri, ut ex Gemellis is, qui primo conceptus est, primo etiam nascatur, quod evidentissime [illegible] me probaturum confido: Ante omnia tamen [illegible] opera pretium est, quonam ratione Gemelli concipiantur.

2 Sciendum ergo, Gemellos ex uno, eodemque coitu gigni, (vid. [illegible] *Casus Mussipontan.* [illegible] *pag.* 144) ut cum Hippocr. in lib. *de Nat. Puer. num.* 44. *& seqq.* omnes Medici docent, & habemus de hoc etiam Sacræ Paginæ testimonium *Genes. cap.* 38. *vers.* 28. ubi, cum narratum esset, Judam cum Nuru sua concubuisse, dicitur, *Ad unum*

3 *igitur coitum mulier concepit.* & *vers.* 27 *Instante jam partu apparuerunt gemini in utero* [illegible] Hippocrates, autem [illegible] ratione, qua [illegible] in duas partes [illegible] concipiatur, procedens ad docendum, quomodo Gemelli ut quoad [illegible], eosdemque sexus [illegible] inter se vero differentiæ, addebat, & [illegible] *& in uno, & in simul Animali, & in singulis* [illegible] *& fortior* [illegible] *& non simul* [illegible] *simul genitura procedit, sed & hic, & [illegible] circulatione, & non est possibile, omnium ipsi fœtum* [illegible] *qui prius [illegible], [illegible] qui posterius. In uterum autem [illegible] crassiorem, ut [illegible] geniturarum [illegible] concipitur, [illegible] & quis fœminas* [illegible]. Ex his Hippocratis verbis [illegible] colligere

4 debemus, Unum quod Gemellus, qui primo concipitur, [illegible], ac competentior est, nempe plurimo [illegible], quam posterior, [illegible] Secundum,

5 quod qui ex Gemellis primo conceptus, ex [illegible] primo [illegible] concipitur. Tertium, quod qui

6 primo concipitur, [illegible], qui postmodum concipitur, fortior est, ex robustiori enim genitura parte conceptus est.

7 Præterea, potissimam causam, ob quam fœtus in utero existens ortum accelerat, ipse eorum [illegible] est, in tantum, ut interdum si [illegible] [illegible], ob ea enim stimulati [illegible] tempus ortum accelerant, seu plurimum [illegible], de Septimestribus [illegible], de quibus in *libell. de Septim. Part. num. primi*, Hippocrates docens, cur Septimestris [illegible] tempus [illegible] nascatur,

8 dicebat: *Manifestare [illegible], et robur matrum angustetur in perfectiones magis, quam ulla temporibus* [illegible] *ut quibus ad [illegible] fuit, quemadmodum fœtuum membrana* [illegible] *ad [illegible], autem quam fœtibus perfecti* [illegible] *& fortissimi,*

et plurimi fœtus [illegible], ut disrumpentes pelliculas, partum fieri [illegible]. Atque [illegible] in [illegible] [illegible] 1. *cap.* 1 [illegible] de Septimestri partu dicebat, *[illegible] est fœtus [illegible] complexionis.* Non modo igitur fortitudo fœtus in causa est, ut partum suo tempore acceleret, sed etiam ut immaturus, & ante debitum tempus nascatur, unde non mirum, [illegible] Cum itaque qui primo ex Gemellis conceptus est, fortior existat, cum ex robustiori semine genitus sit, [quemadmodum Mas, quia fœmina fortior est, ex robustiori semine oritur, Hippocr. in lib. de genit. vers. 3] necesse est, ut ex sua natura prior conceptus prior etiam in lucem veniat.

Ad quod [illegible] demonstrandum [illegible] [illegible] possunt, nam [illegible] in fundamento, quod prior conceptus ex robustiore semine conceptus fuerit, & ideo posteriori concepto fortior [illegible] omnibus, ut [illegible], quæ ad celeriorem partum faciunt, priorem illum [illegible] necesse est, ut in [illegible] celeritate augescendi, & majori celeritate [illegible], & in majori celeritate motus, & in celeriore alimenti defectu, & in celeriore necessitate [illegible] respirationis, & [illegible], quæ fœtum accelerare ortum faciunt, [illegible].

Et quod celeriorem augmentationem in utero 11 [illegible] fœtum, quo fortior est, eo celerius [illegible] unde Mares [illegible] celerius, quam fœminas [illegible], & ad eam perfectionem celerius deveniunt, quæ [illegible] ad esse, & ad bene esse requiritur. Adepta igitur ea perfectione, quam habere possunt in utero, necesse est, ut fœtus [illegible], & [illegible] prodeant; ergo quanto celerius eam perfectionem consequuntur fœtus, tanto celerius nascentur. Ex Gemellis igitur ad eam perfectionem celerius devenit, qui fortior est, sed prior conceptus fortior est, ergo prior conceptus prior nascetur, quemque [illegible] posterior est.

Eadem ratio est de fœtus formatione, nam [illegible] 12 [illegible] in [illegible], & inde membra [illegible] æquirunt, qui ergo ex Gemellis prior conceptus est, [illegible] calore [illegible], unde celerius formari [illegible] necesse est; qui ex semine crassiori, uberiori, & [illegible] magis [illegible] conceptus est. Cum igitur celerius de necessitate [illegible] debeat in utero, de necessitate etiam celerius nascetur. At [illegible] non tam celerius [illegible] posteriorem conceptum, ut primum, [illegible] ostendi, quod semper in [illegible] a corpore requisite perfectione [illegible], [illegible] enim longiori tempore [illegible] ad eam perfectionem acquirendam, quemadmodum fœmina longiore tempore indiget, ut [illegible] in utero, quam Mas; Hippocr. in lib. de Nat. Puer. num. 14. & 1 de Diæt. Aristot. lib. 4 de Gener. Animal. cap. 6. Galen. lib. 2. de sem. cap. 1. Qui ergo ex Gemellis prior natus est, prior etiam est absolutus, & primo fuit conceptus.

Ex celeriori quoque motu ejus, qui prior conceptus est, deducere licet, illum debere quoque priorem nasci, ex motu enim [illegible] major calor, quo celerius motus est, & major etiam fortitudo, [illegible] 13 de tum prior conceptus, [illegible] necessario calidior, & robustior, prius itaque movebitur; quod verum esse, ut [illegible] ex [illegible], [illegible] differentia, cum mares primo motus trigesimo die [illegible], fœminæ secundo [illegible] quadragesimum. Qui primo [illegible], prius celerius, sed qui prior conceptus est, prior movetur, ergo prior conceptus prior nascetur.

Multo magis autem [illegible] evidentius duæ sequentes rationes desumptæ a celeritate defectus 14 alimenti, & a necessitate respirationis; nam defectus alimenti imponit Fœtui necessitatem nascendi, [illegible] alimenti [illegible], [illegible] celerius, ac celerius se movendo, membranas disrumpit, foras prodit, cum enim esse potissimam causam, ob quam fœtus ex materno utero exire contendit, docet Hippocr. in suprà cit. libro de Natural. Puer. num. 30. & seq. dicens, *Alimentum,* 15 *& ar-*

& excrementum, quod a Matre descendit, non emplius sufficientia Patris, ubi decrementum præteriret, & fœtus nullus fuerit, traheret enim quod delectissimum est in sanguine, simulque etiam lactis modico fruitur, nam etiam hoc ipso tertio, pauperis fiet, & Patri plenius, & majoribus instat, ut perfecte alimentum desiderans, [illegible], & pelliculas rumpens, omnium partes Matri, quam vocat Galenus tomo 5. Aphor. 37 ad laevo quam partes cettum educendum [illegible], eodemque causa assignatur est ab Avicenna 3. tract. cap. non longe a fine, & in ipso capitulo Modo, quo foetus inhibitus est, in majorem illum motum exposcere, & sic eam, quem illi attribuere datur etiam obtinuere, ende defectum elementi causis cooperatur, atque hinc est, quod eclectis [illegible] cognoscere, quam imbecillius, ut [illegible] &c., quod in utero Matri est, nam celerius foeminarum, & plerumque parum [illegible] cedant, ut Antiochus de [illegible] Anim. cap. 4. Unde pro-
16 deuntes Jureconsulti nascentibus simul Mare & foemina, Marem prius primò natum volunt, Gloss. in leg. Idem sui, verb. Quæstio, ff. de stat. hom. & leg. si fuerit, ss. ff. de reb. dub. Ergo cum prius concepto, tanquam inhabitat, prior ad meatum defectum perveniet, necessarium prius esse cogetur, & sic semper prius concepto attine etiam nascetur.

17 Patem, imò majorem ostendit necessitatem importat Patri necessitas hanc respirationis, duplici
18 enim existimento eget Puer in utero materno constituto, uno, quo partes solidæ [illegible], altero quo spiritus, & ipsum [illegible]. Illud per venas umbilicales, hoc per umbilicales arterias attrahit, per quas ad Matris respirationem transpirat, respirare enim per os non potest.
19 Et licet Hippocratem fecit de libell. de Nat. Puer. num. 9. [illegible], Puerum in utero grandiorem factum in eum separata partibus spirationem facere cum [illegible], tum hac, [illegible] verumtamen [illegible] Perspect. Mercat. [illegible] tom. [illegible] Ande Laurent. lib. 8. Anatom. quæst. 18. [illegible] probat foetum in utero materno [illegible] non posse, nec debere.

Virum quomodocunque se se res habeat (legendi hac de re Rollincium, Heurnium, Gestedus, Bertolinum, Cousve, Deefingius, Segerus,) fœtus et utero cedens, cum jam maturus est, [illegible] respiratione indiget, & quo celerius, & fortior est, [illegible] necessitatem bene superatur. Prior ergo conceptus calidior, ac robustior sit,
20 quam conceptus posterior, celerius ei necessitate cogetur [illegible], & sic prior conceptus semper prior nascetur.

21 His omnibus coincidendo, quod quantum sibi prospiceret cetui conceptus tanquam calidior, & robustior ac [illegible] meliorem, & uberiorem sanguinis [illegible] partem, [illegible], quæ posterius conceptus est, in decrementum, & minus parum, & minorem partem relinquere; ita ut ex hoc evenire, ut secundum alterum posterior conceptus ad quæ parte debilis, aut [illegible], aut secundum totum imbecillis, ut tenere in [illegible] cæteri, ut alibi dixi.

22 Atque hoc pacto verum existimandum Jureconsultorum dictum, determinantium, Primogenitum cæteris robustiores, & formosiores esse, Tiraquell. cit. tit. de Primogen. quæst. 17. opin. 7. & 8. num. 1. & 2. & hoc non alluide, nisi quia Primogenitus tanquam primo conceptus, ex robustior, & aberiori semine fœtus generatus, & hoc modo prior conceptus semper est Primogenitus, quia prior nascitur, nec unquam fieri potest, ut posterior conceptus ex minus forti genitura productus præveniat priorem conceptum in exeundo, ut plenissime probatum est.

SUMMARIUM

1 Naturæ ordinem accidentalis causa [illegible] inter [illegible].
2 Foetus in Matris utero non moritur, extra proprium morbis [illegible].
3 Non videtur possibile, quod ægrotare una ex Gemellis, & maximè robustior, altero [illegible] fortunato.
4 Posterior conceptus non supponitur simpliciter imbecillis, sed respectu prioris.
5 Posterior conceptus etiam ægrotante priore potest sanus [illegible].
6 Mulier gemellos in utero habens, si ulterius moverit gravior fiet, ubi [illegible] fœtum illi partis correspondentem.
7 Non necessariò unius Gemelli ægritudo alteri communicatur.
8 Operibus Naturæ adsignare non oportet, [illegible] semper vel frequenter plerumque eodem modo producat.

QUÆSTIO IV.

An ex accidenti evenire possit, ut posterior conceptus prior nascatur.

ORdinem illum, quem natura in rebus suis servat, accidentaliter aliquam causam aberrare ab eo secundum posse, experientia ipsa quotidiana commonstrat. Aufspicia Naturæ efficientiæ fuit generibus ita conciliasse, et ea esse, & ea hæc esse ratione id necessarium est, plenissimè fortunatæ, & tamen ex accidenti fit, ut aliquid [illegible] deficere, aut superfluat, quod tam clare procedit, ut inde monstra generari non est qui nesciat. Itaque non mirum esse debet, si etiam in Gemellorum ordo ille Naturæ, ex quo prior conceptus prior [illegible] debere, ex accidenti [illegible] [illegible] possit, cum [illegible] determinatio, [illegible] quod fœtus in Matre ea [illegible], quem ceteris morbis [illegible], ac
2 ex facto morbo pluribus est obnoxius. Unde non difficile evenire videtur, ut prior conceptus se [illegible] plusmodice aliqua ex causa [illegible] ambo illi in ipso uterit, ac etiam aliqua ægrotatione [illegible], ut [illegible] debere imbecillitatem, ut [illegible] longitudine mensis portionem ad se allicere possit, interimque posterius conceptus multo magis [illegible] nutrimento [illegible], majore robore, ut majorem claritatem supra priorem conceptum [illegible], unde fiet, ut cognitum si prior conceptus esset, [illegible] prævaleret, ut supra priorem conceptum excellet, in quibus prius conceptus ut sui natura prævaleret, at excellere debuerat, quod tanto facilius evenire posset, quanto posterior conceptus robustior in suo primordio extitisset.

Nec tamen facile aliquibus persuaderi potest hæc ratio, cum enim Gemelli uno eodemque loco communicantur, & in [illegible] cognatione [illegible], [illegible] sit, ut quasi eundem corpus constituentes non existimandum, non facile fieri posse, ut uno ægrotante alter incolumis [illegible]; uno ægrotante ea, qui prior conceptus est, & ideo robustior, multo facilius ægrotare illum necesse est, qui posterior est conceptus, & sic non potest dari casus, ut ægrotante eo, qui prior conceptus est, posterior conceptus non ægrotet; unde non sine causa Joh. Hollerius, in comm. lib. 5. Aphor. 38. hoc pro impossibili existimat.

Verumenimvero non est difficile hanc subjectionem solvendo dicendo, hoc & ratione probari posse, & experientia ipsa, & auctoritate Hippocratis confirmari.

Ratione, quia cum nonsignisque Gemellorum propria calore regatur, non est necessarium, quod ægrotante uno alter etiam ægrotet, non obstante, quod unum altero imbecilliorem supponeremus, quia cum supponimus posteriorem conceptum esse imbecilliorem, non simpliciter talem esse supponimus, sed respectu tantum prioris conceptus; non ergo sequitur, quod ex eo, quia minus robustus est posterior conceptus, debeat, ægrotante priore, simul ægrotare; et forte sequeretur, ubi posterior conceptus esse posuimus debilior ob necessi causa imbecillitatem, quamquam ne sic quidem

Ccc necess.

6 Filo iunior est alius fortior nascitur.
7 Fœtus ad formandum utramq; citius accelerant.
8 Septimestris cur, & quomodo nascuntur.
9 Mas et robustior femina, quam femina generatur.
10 Fœtus qui fortior citius ad lucem augetur.
11 Prior conceptus ex Gemellis à majori calore augetur.
12 Mas in utero citius absolvitur, quam femina.
13 Ex alimentorum defectu fœtus major calor arguitur.
14 Defectus alimenti imponit fœtui necessitatem nascendi.
15 Fœtus quomodo ex defectu alimenti in utero nascatur.
16 Fœtus prior tardior, quam Mater.
17 Necessitas respirationis majorem necessitatem, nascendi fœtui imponit.
18 Post, dum in utero est, depellit ejus alimentum.
19 Fœtus in utero per venam umbilicalem ad aerem respirationem transferens, non respirare, non potest.
20 Prior conceptus melior, & uberiorem materiæ suæ gradus portionem attrahit.
21 Primogeniti robustiores, & formosiores fiunt ut Juvenum vestes.
22 Idem est Primogenitus, qui prior est conceptus.

QUÆSTIO III.

Ex Natura, ordine priorem conceptum, priorem nasci.

1 SI id, quod secundum Naturæ dispositionem, & ordinem fit, observaretur, apertissima patebat, semper secundum eam dispositionem, & ordinem fieri, ut ex Gemellis is, qui primo conceptus est, primo etiam nascatur, quod evidentissima rationibus mihi probaturum confido à Ante omnia autem scire oportet primum est, quantum ratione Gemelli concipiantur.

2 Sciendum ergo, Gemellos ex uno, eodemque coitu gigni, (vid. resolution. Casus Massiliensis Strussii pag. 144.) ut etiam Hippocr. in lib. de Nat. Puer. num. 44. & seqq. omnes Medici docent, & habemus ad hoc etiam Sacræ Paginæ testimonium Genes. cap. 38. vers. 18. ubi, cum narratum esset, Judam cum Nuru sua concubuisse, dictum, Ad unum
3 igitur coitum mulier concepit. & vers. 27 instante jam partu, apparuerunt gemini in utero adde Epistol. ad Roman. cap. 9. versu 10.) Hippocratem autem assignata ratione, qua semen in duas partitas divisum conceptum, procedens ad docendum, quomodo Gemelli altopando oriuntur, ejusdemque sana fiat, interdum vero dissimilia, addebat, In molli, & in viro, & in omni Animali, & in singulis debilius, & fortius genitura exit, & non semel simul genitura procedit, sed & bis, & ter absolute, & continuo, & non est possibile, omnem esse simul tum quæ primo exivit, cum quæ postremo, in uterum eadem semen trasferunt, ac fortiorum genituram ingredi contigerit, ille masculus gignitur: & quæ femina. Ex his Hippocratis verbis ista animadvertere
4 debemus, Unum quod Geminus, qui primo concipitur, fortior, ac corpulentior est, tam plus moris spirituum gemellis, quæ postemittitur, augetur. Secundum,
5 quod qui ex Gemellis primo concipitur, ex genitura primo emissa concipitur. Tertium, quod qui
6 primo concipitur, is, qui posterius concipiatur, fortior est, ex robustiori enim genitura conceptus est.

7 Præterea potissimam causam, ob quam fœtus in utero existens omnem, accelerant, apta autem formando est, in tantum, ut interdum secundum illam ab ea etiam simulari aliquando æque ac temporum accelerant, & ut plurimum interandæ quod de Septimestris nos. varia, de quibus in. libello de Septim. Partu nunc primo, Hippocrates docens, cur Septimestris non tempori ante destinatum nascatur,
8 dicebat: Maturescente fœtu, ac volvere multum augescente in perfectione magis, quam aliis temporibus, pelliculæ, in quibus ab initio nutritus fuit, quemadmodum spicarum membranæ, laxantur, ad id sortitas autem quam similiter possit maturescat, & fœtu ssimi, ac plurimum fœtui violentus, et disrumpenteque pelliculas, partum fieri cogunt. Atque eadem ex causa Avicen. aut 3. tract. 1 cap. 1 verba faciens de Septimestri partu dicebat, in qua fœtus fatale creatione, ac completione. Non modo igitur formando fœtus ea causa est, ut partum suo tempore accelerent, sed etiam in immaturis, & ante debitum tempus nascendi, nedum non maturis, sed imperfectis etiam. Cumque itaque qui primo ex Gemellis conceptus est, fortior
9 existat, atque ex robustiori semine genitus sit, [quemadmodum Mas, quia similiter fortior est, ex robustiori semine oritur, Hippocr. in lib. de genit. vers. 7.] necesse est, ut ex suis nataliis prius conceptus prior etiam in lucem veniat.

Ad quod dilucidius demonstrandum aliam rationem addo potiorem, nam jacto eo fundamento, quod prior conceptus ex robustiori semine conceptus fuerit, & ideo posteriori concepto fortior sit in omnibus, ac singulis, quæ ad maturandum partum faciunt, priorem illum prævalere necesse est, ut in majori celeritate augescendi, & majori calore abundantia, & in majori celeritate motus, & in celeriori alimenti defectu, & in celeriori necessitate liberioris respirationis, & si quæ alia imaginari liceat, quæ fœtum accelerare possunt facienti, ergo certum.

10 Et quoad celeriorem augmentationem in utero, patet fœtum, quo fortior est, eo celerius augeri, unde Mares multo celerius, quam fœminæ augescunt, & ad eam perfectionem celerius deveniunt, quæ maturam esse, & ad lucem esse requiritur. Adeptus igitur ea perfectione, quam habere possunt in utero, necesse est, ut foras sibi aditum quærant, & in lucem prodeant; ergo quanto celerius eam perfectionem acquisiverit fœtus, tanto celerius nascetur. Ex Gemellis igitur is ad eam perfectionem celerius devenire, qui fortior est, sed prior conceptus fortior est, ergo prior conceptus prior nascetur, quam qui conceptus posterior est.

Eadem ratio est de fœtus formatione, nam augescendo in dies melius formatur, & indè membra majus robur acquirunt, qui ergo ex Gemellis prior conceptus est, à majori calore absque dubio regitur, unde celerius formari hunc oportet, ac, quia ex semine fortiori, robustior, & ipsum magis turgens conceptus est. Cum igitur celerius, & necessario conformari debeat in utero, & necessitate etiam maturius nascetur. Ac profecto non aliud celeritas affirmari possit, nisi conceptum, ut priorum, satis ostendit, quod semper in aliquibus corpore requisita perfectione destituta, videbat enim longiori temporis spatio ad eam perfectionem acquirendam, quemadmodum fœminas longiori tempore indigere, ut absolvantur in utero, quam Mas, Hippocr. in lib. de Nat. Puer. numero 14. & 15. de Diæt. Aristot. lib. 4. de Gener. Animal. cap. 6. Galen. lib. 2. de sem. cap. 5. Qui ergo ex Gemellis prior natus est, prior etiam est absolutus, & primo fuit conceptus.

11 Ex celeriori quoque motu ergo, qui prior conceptus est, deducitur idem, illum debere quoque priorem nasci, ex motu enim augetur magis calor, quo celerior motus est, & majori etiam incitatur, & et in ea qui prior conceptus, sic necessario valentior, & robustior, prior etiam movebitur, quod utrumque sic, ut alia ex prædictis, manifestum facit Septimestris, cum Mares primo motum suscipiant die septuagesimo, fœmina secundo die supra nonagesimum. Quæ primo igitur moveantur, priori nascentur. Sed qui prior conceptus est, prius movetur, ergo prior conceptus prior nascetur.

12 Multo magis autem urgere videntur duæ sequentes rationes desumptæ à celeritate defectus alimenti, & à necessitate respirationis, nam defectus alimenti impone Fœtui necessitatem nascendi, nedum urgentem, quoniam alimentum inopia, Fœtus agitatur, ac valida se movendo, membranas disrumpit, foras prodit, eam enim esse potissimam causam, ob quam fœtus ex matris utero nasci contendat, docet Hippocr. in supra citato libro de Nutrit. Puer. num. 39. & seq. dicens; Ad maturum, & ar-

& argumentum, quod à Matre desumitur, non est plus sufficiens ex Puero, ubi decem mensium præterierint, & Fœtus nullus fuerit, trahit enim quod dulcissimum est in sanguine, simulque etiam lacta modice fruitur, tum autem hoc ipsi ratione, pauciora sint. & Puer plenus, & maturus ex stat, amplius alimentum desiderans, calcitrat, ac particulas rumpens, tamen partus Matre molesta, quem verba a Galeno comm. 5 *Aphor.* 37 ad hanc ipsam partus causam edocendam referuntur, additaque causa assignata est ab Avicen. *lib.* 3 *tract.* 1 *cap.* 2 *non longe a fine*, *& in ipsis sequentes*. Modo, quo foetus robustior est, eo maiorem alimenti copiam appetit, & sic eum, quem illi attribuere datur alimentum, alimenti defectum alimentaria satius expectare, atque bona est, quod ideo aius nasci cogitur, quam imbecillior, ut accidit solet, quando foetus Mas est, nam aius in fœmina ortior, & plerumque prius fœminam nascitur est. *Avicen. lib.* 7 *de Histor. Anim. cap.* 4. Unde ut videt Jurisconsultus nasciturus sunt Mare & fœmina, Marem primum primò natum colunt, Gloss. in *leg. idem ait*, verb. *Quæsitum*, *ff. de stat. hom. & leg. si fuerit*, *inf. ff. de* [illegible]. Ergo cum prior conceptus, utpote robustior, prius alimenti defectum patitur, necessario prior natus cogitur, & sic semper prior conceptus prius etiam nascetur.

Patem, imò majorem nascendi necessitatem imponit Puero necessitas liberæ respirationis; denique cum nutrimento eget Puer in utero materno adhuc, non, qua partes solidæ constituuntur, aliam qua nativum spiritum, & ipsam cum calidiorem. Illud per venas umbilicales, hoc per umbilicalem arteriam attrahit, per quam ad Magna respirationem transpirat, [illegible] per os non potest.

Et hæc Hippocrates *sæpe cit.* [illegible] *de Nat. Puer.* [illegible] jam relinquit, Foetum in utero grandiorem factum etiam superioris partibus spirationem [illegible], [illegible] veritatem [illegible] conatur, [illegible] Mercurius *de commun. mul.* [illegible] Anda Laurentius [illegible] 8. *Anatom. quæst.* 26. [illegible] probat [illegible] in utero maneret [illegible] non posse, aut debeat.

Verum quomodocunque sic se res habeat (legantur hic etiam Kulfomius, Harvæus, Gallandus, Bartholinus, Courau, Drelincourt, Segarus), satis ut nostra cum [illegible] foetus, cum [illegible] respirationi [illegible], & quo calidior, & fortior est, [illegible] hanc [illegible]. Prior ergo conceptus [illegible], ac robustior sit, quam [illegible] posterior, celerius ob necessitate [illegible] ad vitam [illegible], & sic prior conceptus semper prior [illegible].

30 Hic omnibus adjiciendum, quod quantùm sibi [illegible] prior conceptus [illegible] calidior, & [illegible] melliorem, & uberiorem sanguinis [illegible] partum, tantundem detrahit ei, qui posterior conceptus est, [illegible], & [illegible]; ita ut in hoc avariua, in [illegible] plurimum posterior [illegible] aliqua parte debilis, aut læsus, aut [illegible] totum imbecillis, ac tenuior in lucem [illegible].

31 Atque hoc pacto [illegible] existimandum Jurisconsultorum dictum, dicentium, Primogenitos [illegible] robustiores, & formosiores esse, Tiraquell. *tract. de Primogen. quæst.* 17 *opin.* 7 *&* 8 *num.* 2 *&* 3 [illegible] ulli [illegible], nisi quia Primogeniti [illegible] primò [illegible], ex robustiori, & uberiori [illegible] generati, & hoc modo prior conceptus

32 semper est Primogenitus, quia prior nascitur, neque unquam [illegible] potest, ut posterior conceptus ex natura sorti [illegible] producti præcedant priorem conceptum in nascendo, uti plenissimè probatum est.

SUMMARIUM.

1 *Naturæ ordinem accidentalis causa aliquando interrumpit.*

2 *Partus in Matris utero non mutâ*, [illegible] *morbis est obnoxius.*

2 *Zu* [illegible] *Quæst.* [illegible] *Tom. II*

4 *Non videtur possibile, quod ægrotante uno ex Gemellis, & manente robustiori, alter incolumis servatur.*

5 *Posterior conceptus non supponitur simpliciter imbecillis, sed respectu prioris.*

5 *Posterior conceptus* [illegible] *ægrotante priore possit servari incolumis.*

6 *Mulieri gemellos in utero habenti, si alterum mammam* [illegible] *fiat*, [illegible] *fœtum illi* [illegible].

7 *Non necessario unius Gemelli ægritudo alteri communicatur.*

8 *Operibus Naturæ addiscere* [illegible], *cum semper non secundum plurimum ordinem modi procedant.*

QUÆSTIO IV.

An ex accidenti evenire possit, ut posterior conceptus prius nascatur.

Ordinem illum, quem natura in rebus suis servat, accidentalem aliquam causam interturbaturdum posse, experientia ipsa quotidiana commonstrat. Animalia Natura assuevit sua quæ sunt ad ea, ut ad ea, & ad bona alia quæ quod necessarium est, planissimè sortiantur, & tamen ex accidenti fit, ut aliquid tandem deficiat, non superfluat quod tam alte procedit, ut inde monstra generari non est qui nesciat. Itaque non mirum esse debet, si etiam in Gemellorum partu inde ille Naturam, ac qua prior conceptus prius nasci debeat, accidentali perturbetur, id quomodo contingere possit, non difficile est dictu cum gestantes quod foetus in Matris utero non mutâ, sed tam etiam utrum morbis ac casibus expositi, ac de facto morbis plurimis est obnoxius. Unde non difficile tutata videtur, ut prior conceptus in sua gesta plasmatione aliqua ex causa præternaturali affectus in ipso utero, vel aliam aliqua ægritudine evenienti, ex aliqua causa non ex debita calorum, ac angustiorum sanguinis motarum portionem ad se attrahere possit, interimque posterior conceptus multo quàm antè abundet nutrimento quantum, majori robor, ac majorem alacritatem super priorem nutrimentum acquirat, unde fiat, ut tanquam si prior conceptus esset, in nascendo prævaleret, ac supra priorem conceptum excellat, ita quibus prior conceptus ex sua natura prævaleret, ut nascerē deberet, quod ratio fallax avaritie possit, quanto posterior conceptus robustior in suo primordio nutriatur.

Non tamen facilè aliquibus persuaderi potest, hoc esse, tum enim Gemelli uno eodemque loco commorentur, & in una sint angustia uno ultero, ac [illegible], ut quasi unum corpus constitueret, non existimandum, ita facilè fieri posse, ut uno ægrotante alter incolumis servetur; imò ægrotante eo, qui prior conceptus est, & alterum robustiora, multo facilius ægrotare alium necesse est, qui posterior est imaginatus, & si uno pars eadem [illegible] ægrotante eo, qui posterior conceptus est, posterior conceptus non ægrotat, [illegible] non sine [illegible] Jur-Hellin, ut *comm. lib.* 5 *Aphor.* 38 hoc pro impossibili existimat.

Veruntamen non est difficilè hanc solutionem [illegible], hoc & ratione probari posse, & experientia ipsa, & authoritate Hippocratis confirmari.

Ratione, quia cùm prior sive Gemellorum propio calore agitur, non est necessarium, quod ægrotante uno alter unum ægrotet, non obstante, quod unum utrius [illegible] suppositum, quia non suppositum [illegible] concipere esse animalem, non simpliciter talem esse suppositum, sed respectu alterius partis conceptus: ergo sequitur, quod et si, quia magis robustior est posterior conceptus, debilis, ægrotante priore, simul ægrotare; ita forte sequeretur, ubi posterior conceptus esset posì [illegible] ob nativi caloris imbecillitatem; quamquam ne sic quidem

 necel

6 Prior conceptus alio fortior est[illegible].
7 Fœtus ob fortitudinem vitam etiam accelerat.
8 Septimestris cur [illegible] quomodo nascantur.
9 Mas ex robustiori semine, quam fœmina [illegible]
10 Fœtus qui fortior eo celerius augetur.
11 Prior conceptus ex Gemellis majori calore [illegible]
12 Mas in utero citius absolvitur, quam fœmina.
13 Ex celerioribus motibus fœtus major calor arguitur.
14 Defectus alimenti impetum fœtus accelerat, ut [illegible] di.
15 Fœtus quomodo ex defectu alimenti in utero [illegible] tur.
16 Fœmina partus tardior, quam Maris.
17 Nutritione in [illegible] majorum, necessitatem nascendi fœtui imponit.
18 Puer, cum in utero est, duplici ope alimenti [illegible]
19 Fœtus in utero per arteriam umbilicalem ad Matris respirationem, transpirat, non respirare non po[illegible]
20 Prior conceptus melioris, & nobiliores naturæ fœtus qualis particeps[illegible] [illegible].
21 Primogeniti lateris robustiores, & formosiores [illegible] dum Jurisconsultos
22 Idem est Primogenitus, qui prior est conceptus.

QUÆSTIO III.

Ex Naturæ ordine priorem conceptum, priorem nasci.

1 SI, id, quod secundum Naturæ dispositionem, & ordinem fit, observari licet, apertissime patebit, semper secundum eam dispositionem, & ordinem fieri, ut ex Gemellis is, qui primo conceptus est, primo etiam nascatur, quod evidentissimis nos ostendere probaturum confido: Ante omnia tamen scire operæ pretium est, quanam ratione Gemelli concipiantur.

2 Secundem ergo, Gemellos ex uno, eodemque coitu gigni, (vid. [illegible] Casus Massyonus Strassisa pag. 144.) ut cum Hippocrate lib. de Nat. Puer. num. 44. & seqq. omnes Medici docent, & habemus ad hoc etiam Sacræ Paginæ testimonium Genes. cap. 38. vers. 18. ubi, cum narratum esset, Judam cum Nuru sua concubuisse, dicitur, *Ad unum* 3 *legitur coitum mulier concepit.* & vers. 27. *Instante jam partu, apparuerunt gemini in utero* addit Epistol. ad Roman. *capit.* 9. *versic.* 10.) Hippocrates autem assignata termini, quo semen in duo partes divulum concipiatur, procedens ad doctrinam, quomodo Gemelli aliquando unius, ejusdemque sexus fiunt, laturdum vero diversi, addebat, *In mulieri, & in viro, & in omni Animali, & in singulis & debilior, & fortior genitura [illegible], & non simul, ac simul genitura procedit, sed & bis, & ter similis, ejaculatur, & non est possibile, omnem [illegible] fortem esse quæ prius exivit, tam quæ posterius, in uterum autem suum ingressum, ac formavit, qualiscunque genitura[illegible] major, ille masculus gignatur; & quæ* [illegible] Ex his Hippocratis verbis tria colligere 4 debemus, Unum quod Genitura, quæ primo emittitur, fortior, ac copiosior est, non plus in posteriore, quæ postmittitur, turget, Secundum, 5 quod qui ex Gemellis primo concipitur, ex genitura primo emissa concipitur. Tertium, quod qui 6 primo concipitur, ille, qui postmodum conciperetur, fortior est, ex robustiori enim genitura parte concipitur est.

7 Præterea, potissimam causam, ob quam fœtus in utero constitutus ortum, accelerent, ipse eorum fortitudo est, ut contenti, ut quandam sit libertatem, ab ea enim stimulati aliquando ante tempus ortum accelerant, & ut plurimum intereunt, quod de Septimestris usu venit, de quibus in lib. de Septim. Part. num primo, Hippocrates docens, cur Septimestris ante tempus aliis defluxum nascerentur, 8 docebat. Maturescente fœtu, ut refert maximum augescente ipse perfectius magis, quam aliis temporibus, *pelliculæ, in quibus ab initio nutritus fuit, quemadmodum spicarum membranæ, laxentur, ad id coalita, antea quam fructus perfecte maturi fiat*, ut fortissimi, *ac plurimum fœtus violentius, ut disruptis pelliculis, partum fieri cogunt.* Atque eadem ex causa Avicen. in 3. tractat. 2. cap. 1 verbis fortitudo de Septimestri partu docebat, *et est fortus fortis creatus, et complexionalis*. Non modo igitur fortitudo fœtus in causa est, ut partum suo tempore accelerent, sed etiam ut immaturum, & ante debitum tempus nascatur, & ideo non mirum, si ut plurimum intereat. Cum itaque qui primo ex Gemellis conceptus est, fortior existat, cum ex robustiori seminis genitura si, [quemadmodum Mas, quia seminis fortior est, ex robustiori semine nettur; Hippocr. in lib. de genit. vers. 7.] necesse est, ut ex suo, magis prior conceptus prior etiam in lucem veniat.

Ad quod distinctius demonstrandum aliæ rationes addi possunt, nam facto eo fundamento, quod prior conceptus ex robustiori semine conceptus fuerit, & ideo posteriori concepto fortior sit in omnibus, & singulis, quæ ad celeriorem partum faciunt, priorem illum praevalere necesse est, ut in majori celeritate augescendi, & majori celeritate absolvenda, & in majori celeritate motus, & in celeriori alimenti defectu, & in celeritate necessitatis liberioris respirationis, & si quæ alia eo magis ur [illegible] sunt, quæ lucem accelerare ortum faciant, uno conatu.

Et quod celeriorem augmentationem in utero, 10 patet, fœtum, qui fortior est, eo celerius augeri: unde Mares multo celerius, quam fœminæ augescunt, & ad eam perfectionem celerius deveniunt, quam recitatum est, & ad hunc esse requisitum. Adeptus igitur ea perfectione, quam habere possunt in utero, necesse est, ut lucem sibi etiam quærant, & in lucem prodeant: ergo quanto celerius eam perfectionem acquisierit fœtus, tanto celerius nascetur. Ex Gemellis igitur is ad eam perfectionem celerius devenit, qui fortior est, sed prior conceptus fortior est, ergo prior conceptus prior nascetur, quam qui conceptus posterior est.

Eadem ratio est de fœtus formatione, nam mares 11 secundum dies melius formantur, & inde mirabilem motum robur acquirunt, qui ergo ex Gemellis prior conceptus est, a majori calore absque dubio regitur, unde celerius formari hunc necesse est; quia ex semine crassiori, calidiori, & spiritu magis turgente conceptus est. Cum igitur celerius de necessitate efformetur debent in utero, de necessitate etiam celerius nascetur. At profecto non tam celeriter efformari posteriorem conceptum, ut prior, satis ostenditur, quod semper in aliquibus a corpore requisita perfectione deficit, augebat enim longiori temporis spatio ad eam perfectionem acquirendam, quemadmodum fœmina longiori tempore indiget, ut absolvatur in utero, quam Mas: Hippocr. in lib. de Nat. Puer. num. 14. & 1. de Diæt. Aristot. lib. 4. de Gener. Animal. cap. 6. Galen. lib. 2. de sem. cap. 1. Qui ergo ex Gemellis prior natus est, prius etiam est absolutus, & primo fuit conceptus.

Ex celeriori quoque motu etiam, qui prior conceptus est, deducere licet, illum debere quoque priorem nasci: ex motu enim arguitur major calor, qui celerior motus est, & major etiam fortitudo, ut 12 de cum prior conceptus, sit necessario calidior, & robustior, prius etiam movebitur: quod verum est, ut alia ex practicis, manifestum facit ex sexus differentia, cum mares primo motu tertiomense de terminis solent, fœminæ secundo fere quadragesimum. Qui primo igitur motu excitatur, prior nascetur; sed, qui prior conceptus est, prior movetur, ergo prior conceptus prius nascetur.

Multo magis autem urgere videntur, dum se 14 unanimi ratione desumptæ a celeriori defectu alimenti, & a necessitate respirationis: cum defectus alimenti imponat Puero necessitatem nascendi, unde urgente hujusmodi alimenti inopia, Puer exsilitur, & valide se movendo, membranas disrumpit, foras prodit; tum cum sit potissimum causa, ob quam fœtus ex materno utero exire contendat, docet Hippocr. in supra cit. libro de Nat. Puer. num. 29. & seq. dicens, *Alimentum*, 15 *& ut*

& argumentum, quod a Matre desinitur, non amplius sufficiens ex Puero, ubi decem menses præterierint, & fœtu nullus fuerit, trahere cum quod delicatissimum est in sanguine, simulque etiam talia modum frangat, cum etiam hæc ipsi varietas, pariter fuit, & Puer plenus, & maturus ex stat, copiosum alimentum desiderans, adeoque, ut pelliculas rumpens, rationem partum Matri ledunt, quæ verba a Galeno tomo 5 Aphor 57 ad hanc ipsam partem caussam educendem referentur, eademque caussa assignata est ab Avicenna 3 tract 1 cap 2 non longe a fine, & in ipso capitulo Modo, quo fœtus tabesscit est, eo magnam elementi copiam expetens, & sic eam, quam illi extrahere debet citius absumit, cujus defectum elementi catius expetitur, atque dici est, quod calescunt velut regnet, quam imbecilliore, ut evenire solet, quando fuerit Mas est, nam celerius fœmina ornes, & plerumque partu fœminam tardius, est Aristot lib. 7 de Histor Anim cap 4. Unde prudenter Jureconsulti miscentibus simul Mas & fœmina, Marem præsumi primò natum volunt, Gloss in leg idem erit, verb Quæstio, ff de stat hom & leg
26 si fuerit, inf ff de reb dub Ergo cum prior concepto, longum robustior, prior elementi defectum patietur, necessario prior caete cogitur, & sic semper prior nascetur prior et nascitur.

Porro, imo mentem conferendi necessitatem impensi
27 Puero necessitas liberam afficientes; deglutit
28 cum nutrimento ejus Puer in utero materno existens, eo, quo potest solida nutriretur, cùm nec nutriretur spiritu, & ipsum cui resistit. Illud per venas umbilicales, hoc per umbilicalem
29 arterias attrahit, per quæ ad Matris respirationem transpirat, respirare enim per os non potest.

Et licet Hippocr in suo lib. lib.II de Nat Puer num. 9 scriptum reliquerit, Puerum in utero gradiatim faciem circum superiores partibus spirationem habere tum etc, tum contra, ejusquam rei istatum teste comitur sic Philippo Martino in comm vers tec tenen Andr Laurent lib. 8 Anatom quæst. 26 fatis coeci demet probat fœtum in utero materno respirare non posse, nec debere.

Verum quomodocunque se se res habeat (legantur hæc de re Rolfincius, Herrera, Gallecalus, Bertolucci, Courve, Deusingius, Segerus,) fatetur in utero existens, tum cum metuiæ est, liberalitati respirationi indiget, & quo celerius, & fortior est, tanto celerius necessitatem hanc experitur. Porro ergo conceptum cum existentiæ, ac robustior sit,
30 quàm concepta posterior, celerius ob necessitatem cogetur ad vitales auras exire, & sic prior concepta semper prior nascetur.

Hic non hoc emicandem, quod quantùm sibi prosperet prior conceptus tanquam calidior, & robustior attrahendo meliorem, & uberiorem sanguinis materni partem, tantundem detrahit ei, qui posterior conceptus est, eundemque, contrario rationem, & minorem partem relinquit; ita ut eo hoc eveniat, ut secundum plurimum posterior conceptus aliquo parte debilis, aut læsus, cum secundùm totum imbecillis, ac crunior in lucem exeat, ut ait ibi deat.

31 Atque hoc pacto verum existimandum Jureconsultorum dictum, determinationem, Primogenitus ceteris robustiorem, & formosiorem esse, Tiraquell de jure Primogen quæst 17 opin 7 & 8 num 1 & 2 & hoc non alludit, nisi quia Primogen it tanquam primò conceptus, ex robustiori, & uberiori semine hanc generis, & hoc modo prior conceptus
32 semper est Primogenitus, quia prior nascitur, neque nequam fieri potest, ut posterior conceptus ex mulis forte gemina productus primum et priorem conceptum in nascendo, aut plerisque probatum est.

SUMMARIUM.

1 *Naturæ ordinem accidentalem causa aliquando interrumpere.*

2 *Partus in Matris utero non minus, extra partum morbo esse obnoxios.*

* *Zacchia Quæst. Med. Tom. II.*

3 *Non videtur possibile, quod ægrotante uno ex Gemellis, & manente robustiori, alter incolumis servetur.*

4 *Posterior conceptus non supponitur simpliciter imbecillis, sed respectu prioris.*

5 *Posterior conceptus etiam ægrotante priore potest forsan incolumis.*

6 *Mulieri gemellos in utero habenti, si altera mamma gracilis fiat, abortit fœtum alii parti correspondentem.*

7 *Non necessario unius Gemelli ægritudo alteri communicatur.*

8 *Operibus Naturæ adhærent aut oportet, tam semper aut secundum plurimum eodem modo procedunt.*

QUÆSTIO IV.

An ex accidente evenire possit, ut posterior conceptus prior exeat.

Ordinem illum, quem natura in rebus suis servat, accidentalem aliquem caussam interturbare interdum posse, cuprè certe ipsa quotidiana commonstrant. Animalis Naturæ cœrent hæc per- 1 ibus ita continuari, ut ad esse, & ad benè esse quicquid necessarium est, plenissimè fortiatur; & tamen ex accidenti fit, ut aliquid interdum deficiet, aut superfluum quod tam etiam procedit, et inde monstra generari non est qui nesciat. Itaque nec mirum esse debet, si etiam in Gemellorum ortu ordo ille Naturæ, ex quo prior conceptus prior nasci debet, ex accidenti perverteretur, id quomodo contingere possit, non difficile est determinare, siquidem quod fœtus in Matris utero non minus, quam extra uterum morbis causa exponitur, ac e lecto morbi plurimi est obnoxius. Unde cum difficile directe videtur, et prior conceptus in sue prima formatione aliquo ex causa proterectetur, imbecillior se ipso reddit, ut etiam aliqua ægritudine excitetur, et ejus caeli non et deberet nascatur, ac conceptorem ingenium morbum potentem ad se eliciere possit, interimque posterior conceptus multò quam erat uberiori natu gerens acuatur, etiam tabet, ac majorem alacritatem sanguinem compremeri quem, ea de fiet; ut tanquam si prior conceptus esset, is his omnibus præcelleret, ac sæpè priorem conceptum excellet, in quibus prior conceptus eo sic ceteros excellere, ac celeriùs deberent, quod tertio facilius accidere possit, quoties posterior conceptus robustior se suo primordio emisisset.

Nec tamen facile aliquibus persuaderi potest hoc, cum cum Gemelli uno eodemque loco contineantur, & in ejus loci angustiis unus alteri, ita jungi se, et quasi unum corpus constituantur non mirandum, tam facile fieri posse, ut uno ægrotante alter incolumis servetur, imò ægrotante eo, qui prior conceptus est, & idcirco robustior, multo facilius ægrotare illum necesse est, qui posterior est conceptus; & sic non potest dari casus, ut ægrotante eo, qui prior conceptus est, posterior conceptus non ægrotet, unde una sine recitatione Jac Haller, in comm lib. 5 Aphor 38. hoc pro impossibili existimat.

Verum enimvero non est difficile huic sententiæ satisfacere dicendo, hoc & ratione probari posse, & experientia ipsa, & auctoritate Hippocratis confirmari.

Ratione, quia cùm unusquisque Gemellorum proprio calore regatur, non est necessarium, quod ægrotante uno alter etiam ægrotet, non obstante, quod unum altero imbecilliorem supponimus; quo cum supponimus posteriorem conceptum esse imbecilliorem, non simpliciter talem esse supponimus, sed respectu tantum prioris conceptus: non ergo sequitur, quod ex eo, quia minus robustior est posterior conceptus, debeat, ægrotante priore, simul ægrotare; ut forte sequeretur, ubi posterior conceptus esset positive debilis ob nimiam caloris imbecillitatem; quamquam ne sic quidem

neces-

6 *Puer conceptus ullis fortior nascitur.*
7 *Fœtus ob fortitudinem ortum accelerant.*
8 *Septimestres cur, & quomodo nascantur.*
9 *Mas ex robustiori semine, quam fœmina generatur.*
10 *Fœtus qui fortior, celerius augetur.*
11 *Puer conceptus ex Gemellis majori calore vegetatur.*
12 *Mas in utero citius absolvitur, quam fœmina.*
13 *Ex celeriori motu ipsius fœtus major calor arguitur.*
14 *Defectus alimenti impellit fœtum necessitate nascendi.*
15 *Fœtus quomodo ex defectu alimenti in utero nascatur.*
16 *Fœminæ partus tardior, quam Maris.*
17 *Necessitas respirationis majorem necessitatem nascendi fœtui imponit.*
18 *Puer, dum in utero est, duplici eget alimento.*
19 *Fœtus in utero per arteriam umbilicalem respirationem transpirat, nam respirare non potest.*
20 *Prior conceptus meliorem, & robustiorem materni sanguinis partionem attrahit.*
21 *Primogenitus natura robustior, & formosior secundo Juniore.*
22 *Idem est Primogenitus, qui prior est conceptus.*

QUÆSTIO III.

Ex Naturæ ordine priorem conceptum, priorem nasci.

1 SI id, quod stupendum Naturæ dispositionem, & ordinem fit, observare licet, apertissime patebit, semper sequendum eam dispositionem, & ordinem fieri, ut ex Gemellis is, qui primo conceptus est, primo etiam nascatur; quod evidentissime & rationibus me probaturum confido. Aute omnia tamen scire operæ pretium est, quanam ratione Gemelli concipiantur.

2 Sciendum ergo, Gemellos ex uno, eodemque coitu gigni, (vid. *resolution Cæsar Massimanus Scranus pag.* 146.) ut cum Hippocr. in lib. *de Nat. Puer. num.* 94. *& seqq.* omnes Medici docent, & habemus ad hoc etiam Sacræ Paginæ testimonium, *Genes. cap.* 38. *vers.* 18 ubi, cum narratum esset, Judam cum Nuru sua concubuisse, dicitur, *Ad unum*
3 *igitur coitum, mulier concepit.* & vers. 27 *Instante jam partu, apparuerunt gemini in utero* adde Epistol. ad Roman. *capit.* 9. *versic.* 10.) Hippocrates autem assignata ratione, quo tamen in duos partes divisum conceptum, procedens ad docendum, quomodo Gemelli aliquando unius, ejusdemque sexus sint, interdum vero differentis, addebat, *In muliere, & in vacca, & in omni Animali, & si singulis debitur, & fortior genitura exiit, & non simul a genitura prodit, sed & hic, & hic alulit, coagulatur; & non est possibile, unicum ipsi fœtum, cum qua prius tardius, tum quæ posterius, in alterum suam crassitiem, at fœtuum genitura ingredi contingeret, alius masculus gignitur, & quæ fœmina.* Ex his Hippocratis verbis tria colligere
4 debemus. Unum quod Genitura, quæ primo emittitur, fortior, ut corpulentior est, complectique magis, quam posterius emittitur, turget. Secundum,
5 quod qui ex Gemellis primo concipitur, eo generatur primo emisso conceptum. Tertium, quod qui
6 primo concipitur, eo, qui postmodum concipitur, fortior est, et robustiori etiam genitura parte conceptus est.

7 Præterea potissimam causam, ob quam fœtus in utero existens ortum accelerent, ipso fœtuum fortitudo est, ut docent, ac interdum fit illecebralis, ab eo enim, si melati aliquando ante tempus ortum accelerant, sicut plerumque fit, quod de Septimestribus vere, de quibus in libr. de *Septim. Part. num. primo*, Hippocrates docens, Septimestribus esse tempus aliis definitum nascendi
8 dicebat *Maturescunt fœtus, et robur magis in perfectione magis, quam alii tempore pelliculæ, in quibus ab initio nutriti sunt, quemadmodum spicarum involucra, laxantur, ad id tandem, quam frugibus perfecte maturescit et fortissimi,* ac plerissimi fœtus valentes, ac desumptæ pelliculæ, partum fieri cogunt. Atque eadem in causa dicere tractat 2. cap. 1 verbo *fœtus de Septimestri* partu dicebat, et ut *fœtus fortis ... ,* et complexione. Non modo ergo in fœtu fortitudo sita in causa est, ut partum suo tempore accelerent, sed etiam ut immaturos, & ante debitum tempus nascatur, unde non mirum, si ut plurimum futurum. Cum itaque qui primo ex Gemellis conceptus est, fortior existat, cum ex robustiori semine genitus sit, [quemadmodum Mas, quia fœmina fortior est, ex robustiori semine oritur, Hippocr. *in lib. de genit. vers.* 7.] 9
necesse est, ut ex sua natura prior conceptus prius quam in lucem veniat.

Ad quod dilucidius demonstrandum alia rationes addi possunt, cum facto ex fundamento, quod prior conceptus ex robustiori semine conceptus fuerit, & ideo posteriori concepto fortior sit in omnibus, et singulis, quæ ad celeritatem partum faciunt, eundem illum prævalere necesse est, ut in magis celeritate augescendo, & magis celerius absolvendo, & in majori fortiori motu, & in celeriori alimenti defectu, & in celeritate necessitatis respirationis, & si quæ alia imaginari liceret, quæ fœtum accelerare ortum faciunt, cogunt.

Et quoad celeriorem augmentationem in utero, 10
prior fœtum, quo fortior est, eo celerius augeri; unde Mares multo celerius, quam fœminæ augescunt, & ad eam perfectionem celerius deveniunt, quam natura esse, & ad bene esse requiritur. Adepta igitur ea perfectione, quam habere possunt, necesse est, ut lucem sibi ex hoc quærant, & in lucem prodeant; ergo quanto celerius eam perfectionem acquisierit fuerit, tanto celerius nascetur. Ex Gemellis igitur is ad eam perfectionem celerius devenit, qui fortior est, sed prior conceptus fortior est, ergo prior conceptus prior nascetur, quamquam conceptus posterior est.

Ex eo ratio est de fœtus formatione, nam ... 11
secundo ... & inde membra motum robur acquirunt, qui ergo ex Gemellis prior conceptus est, ... absque dubio ... unde celerius formari hunc necesse est, quo celerius crassior, ... & ipsum magis turgere conceptus est. Cum igitur celerius, & ... efformari debeat in utero, & necessitate etiam ... tum nascetur. At profecto non tam celeriter efformari posteriorem conceptum, ut priorem, hinc ostendit, quod semper in aliquibus corporis requisita perfectione deficit, cujus longiori tempore ad eam perfectionem acquirendam, quemadmodum fœmina longiori tempore indiget, ut absolvatur in utero, quam Mas. Hippocr. *in lib. de Nat. Puer.* numero 14. & 1. *de Diæt.* Arist. *lib.* 4. *de Gener. Animal.* cap. 6. Galen. *lib.* 2. *de sem. cap.* 1. Qui ergo ex Gemellis prior conceptus est, prius etiam est absolutus, & primo ... conceptus.

Ex celeriori quoque motu ejus, qui prior conceptus est, deducere licet, illum debere quoque priorem nasci; ex motu enim arguitur major calor, quo 13
celerior motus est, & major etiam fortitudo, unde cum prior conceptus, sit necessario calidior, & robustior, prior etiam movebitur; quod verum esse, ex aliis ex prædictis, manifestum facit sexus differentia, cum mares primo motum trigesimo die, fœminæ secundo supra quadragesimum. Qui primo igitur motum excitat, prior nascetur, sed qui prior conceptus est, prior movetur, ergo prior conceptus prior nascetur.

Multo magis autem urgere videntur duæ se- 14
quentes rationes desumptæ a celeriori defectu alimenti, & a necessitate respirationis; nam defectus alimenti impellit Puero occasionem nascendi, unde urgente hujusmodi alimenti inopia, Puer calcitrando, ac valide se movendo, membranas disrumpit, foras prodit, tum cum alia potissimam causam, ob quam fœtus ex materno utero exire contendit, docet Hippocr. ut sæpe in libro de *Natur. Puer. num.* 3. *& seq.* dicens, *Alimentum* 15

& ar-

& argumentum, quòd à Matre descendit, non amplius sufficiens ex Patre, ubi decem mensis praeteriere, & foetus maturus fuerit, trahere inde quod indigeret est it sanguinem, simulque etiam lacte materno fruatur, cum autem hæc ipsi varietas, patiatur foetus, & Patri placet, & motum exsultat, turbatus alimentum desiderans, salitat, et difficultas rumpens, unitum partus Matri mittit, quem verba e Galeno comm. 3. Aphor. 37 ad hunc ipsum partum tempus educendum referentur, eademque certe dissonantia est ab Avicena tr. 3 tract. tap. [illegible] longi à fine, & in ipso cap. cuius Modo, quo foetus robustior est, eo majorem alimenti copiam exposcit, & sic eam, quam illi extrahere datur [illegible], inde defectum alimenti [illegible] experitur, itaque hoc est, quod celerius nasci cogitur, quem imbecillior, et necesse fuerit, quodo fuerit Mater est, nam celerior foeminæ virtus, & plerumque partu foemina tradatur, cum Avicenna lib. 7 in Hist. Anim. cap. 4. Unde procedentes Jurisconsulti talem hanc simul Mere & foemine, Matrem praecipue primò cum masculo, Gloss. in leg. [illegible] vers. Quæstio, si de stat [illegible] leg. si ferum, lect. ff. de reb. dub. Ergo cum prior conceptus, tanquam robustior, prius alimenti defectum patietur, necessario prius nasci cogetur, & sic semper prior conceptus prior etiam nascetur.

Parum, quod magnitu nitendi necessario impotentis Patris necessario libera respiratione ej deplere enim motumento eget Pori in vitro motitto collem, quo, quo patiet sol de nattvatur, eloco quo nomiatur spiritu, & ipsum cor refrigeretur illud per ventre umbilicales, hoc per umbilicalis tertium transit, per quæ ad Matris respirationem transpirat, respirare enim per os non potest.

Et hæc Hippocr. in supr. in libr. de Nat. Pueror. [illegible] tempore respirat, Foetum in utero gerendi [illegible] facere etiam superius pari hac si [illegible] tenere com me, tam oris ter, [illegible] veritatem tertii contrat sic Prosper Martian in comm. vers. has tamen Andr. Laurent. lib. 8 Anatom. quæst. 10. [illegible] concludenter probat foetum in utero materno respirare non posse, nec debere.

Verum quomodocumque se res habeat (seguantur hoc de re Rolfincius, Harveus, Gassendus, Bartholinus, Conrad, Deusingius, Segreri,) fateri necesse est, tam foetum non [illegible], libertate respirationis indiget, & quò robustior, & fortior est, tanto validius necessitatem hanc experietur. Prior ergo conceptum validior, acerbius et sic, quem conceptum posterior, celerius ad necessitate cogetur ad vitalem auram exire, & sic prior conceptus semper prior nascetur.

20 Hic omnibus addendum; quod quantum sibi prolixior prior conceptus tanquam robustior, & robustior attribuenda intelligam, & uberiorem sanguinem materni partem, tantundem detrahit ei, qui posterior conceptus est, cui deteriorem, et minus partem, & minorem partem relinquit, ut in hoc eventu, et saltem plurimum posterior conceptus exiguam parte debilis, eos laebet, eo secundum totum imbecillis, ne tenuior in lucem exeat, ut dixi.

21 Atque hoc pacto verum existimandum Jurisconsultorum dictum, determinantium, Primogenitum esse cæteris robustiorem, & formosiorem, Tiraquell. est ope de Primogen. qu. 17. [illegible] 7 & 8 num. 1 & 2 & hoc non elluudit, ubi quia Primogeniti tempore primo conceptio, ex robustiori, & uberiori semine sunt geniti, & hoc modo prior conceptus

22 semper est Primogenitus, quia prior nascitur, ut qui nunquam breviori potest, et posteriori conceptu et modo forti geniti produntur plurimum prior conceptum in nascendo, est plenissimè probatum est.

SUMMARIUM.

1 Naturam ordinem accidentale aliquando interrumpunt.
2 Foetum in utero materno minus, nempe moribus morbis ij obnoxius.
3 Non videtur possibile, quod ægrotante uno in Conceptu, & manente robusto, alter incolumis servetur.
4 Posterior conceptus non supponitur simpliciter imbecillis, sed respectu prioris.
5 Posterior conceptus etiam ægrotante priore possit servari incolumis.
6 Mulier gemellos in utero habens, si altera mamma gracilis fiat, abortit foetum illi parti correspondentem.
7 Non necessario unius Gemelli ægritudo alteri communicatur.
8 Operibus Naturæ adhærere non oportet, cum semper non secundum plurimum eodem modo procedant.

QUÆSTIO IV.

An ex accidenti evenire possit, ut posterior conceptus prius nascatur.

Ordinem illum, quem natura in rebus suis servat, tamdemcelerem aliquem casum interturbare et interrumpi posse, experientia ipsa quotidiana commonstrat. Animalia Naturæ efformare sua permanet in [illegible], ut ed esse, & ad hoc esse quod aliquid necessarium est, plurimè fortunatus, se tamen et accidens sit, et aliquid totaliter deficiat, vel superfluat quod tam alio procedit, et inde monstra generantur. [illegible] quod tellur itaque non mutum esse debet, si etiam in Gemellorum ortu ordo ille Naturæ, ex quo prior conceptus prior nasci debeat, ex accidenti pervertatur; id quomodo contingere possit, non difficile est determinare; fateretur quod foetus in Matris utero non minùs quam extra uterum morbis obnoxius esse experimur, et de facto morbus pluribus est obnoxius. Unde non difficile evenire videtur, ut prior conceptus in sua prima plasmatione aliquo ex causa præternaturali imbecillior sit ipso tardior, aut etiam aliqua ægritudine correptus, ut tempore certo non ut deberet incrementa, ac roboris in sanguinem materni portionem ad se allicere possit, nonnumque posterior conceptus multo quam sorte eveniret ortum robustior, atque robur, ut majorem alacritatem super priorem conceptum exegerit, unde fiet, ut itaque si prior conceptus esset, [illegible] prævaleret, ac supra priorem conceptum excelleret, in quibus prior conceptus ex sua natura prævaleret, ac excellere deberet, quod tertio facilius evenire posset, quod posterior conceptus robustior in suo primordio extitisset.

Non tamen facile aliquibus persuaderi posse hæc gestio, cum eum [illegible] mell non endemque locum commorentur, & in qui loci angustia unus alteri, ut convincitur, ut quasi unum corpus constituentes non existimandum, item ita se fieri posse, ut uno ægrotante alter incolumis servetur, imo ægrotante eo, qui prior conceptus est, & ideo robustior, multo facilius ægrotare illum necesse est, qui posterior est conceptus, & sic non potest deterius ægrotante eo, qui prior conceptus est, posterior conceptus non ægrotet, unde non sine tamen Jac. Hollet, in comm. lib. 5. Aphor. 38. hoc pro impossibili existimat.

Verumenimvero non est difficile huic objectioni satisfacere dicendo, hoc & ratione probari posse, & experientia ipsa, & auctoritate Hippocratis confirmari.

Ratione, quia cum unusquisque Gemellorum proprio calore regatur, non est necessarium, quod ægrotante uno alter etiam ægrotet, non obstante, quod unum altero imbecilliorem supponamus, quia cum supponimus posteriorem conceptum esse imbecilliorem, non simpliciter talem esse supponimus, sed respectu tantum prioris conceptus: non ergo sequitur, quod eo, qui minus robustus est posterior conceptus, debeat, ægrotante priore, simul ægrotare; ut fortè sequeretur, ubi posterior conceptus esset positive debilis ob nativam suam imbecillitatem, quamquam ne se quidem

LIBRI NONI TITULUS DUODECIMUS. DE PRIMOGENITIS.

Continens Quaestiones sex.

I. Qui dicatur Primogenitus.
II. Priorem conceptum ultimo nasci, qua ratio praesidere possit.
III. Ex naturae ordine priorem conceptum, priorem nasci.
IV. An ex accidenti evenire possit ut posterius conceptus prior nascatur.
V. In dubio quis ex Gemellis prior natus praesumendus.
VI. Qui ex Gemellis ab utero uterum exscidit praesumendus prior ortus.

SUMMARIUM.

1 Primogeniti nomen non magis referri potest ad eum, qui primo nascitur, quam ad eum, qui primo conceptus.
2 Genitus dicitur foetus tam primum in utero conceptus est.
3 Generare dicuntur mulieres cum Conceptum, non cum pariunt.
4 Primogenitus, apud Jurisconsultos accipitur pro eo, qui primo natus est, & n. 8.
5 Non satis id, Gemellum brachium, aut crus foras emittere, nisi prior totus nascatur, ut Primogenitus dicatur.
6 Ex Gemellis prior conceptus secundum aliquos posterior nascitur.
7 Tantum scilicet Primogenitus, quam Primo natus.
10 Infelicitatis Primogenitura ceni est, ut primo natus sit Primogenitus, non primo conceptus. & n. 13.
11 Conceptio [illegible] & bona [illegible] aliquos [illegible] quoque [illegible].
13 Conceptus [illegible] & [illegible] ordine [illegible].
14 Posterior natus Primogenitus secundum aliquos dici debet. Valsom. n. 14.

QUAESTIO I.

Quis dicatur Primogenitus.

Fateor quidem venisse unquam mihi in mentem de hac materia verba facere, non enim ad Medicam speculationem quicquam pertinere arbitrabar, cum nullum Medicum, quantum meminisse recolo, de ea re verbum ullum notasse comperirem, imo neque ab ullo Medicorum eam quaestionem propositam aut excogitatam, aut calculum vertere [illegible], quisnam ex Gemellis prius sit ex utero conceptus, & quisnam prior, vel posterior ex illis secundum Naturae ordinem nasci debeat; hic enim calculus quo dubio dependet quisnam eorum Primogenitus debeat existimari. Sed cum Jurisconsultorum plurima evolverem, comperi eos [illegible] detrimenta, Medicam speculationem egere, unde hoc [illegible] circa eam materiam me accinxi.

1 Antequam igitur ulterius progrediamur, ut sciamus, de quo nam se verba [illegible], determinandum, quid in mente constituamus, cum Primogenitum dicimus; nam haec vox, Primogenitus, non magis referri potest ad eum, qui primo nascitur, quam ad eum, qui primo concipitur, imo multo melius aptari videtur ei, qui primo conceptus est, quam ei, qui primo natus; nam [illegible]
2 tus dicitur statim cum in utero conceptus est, &
3 generare dicuntur mulieres cum conceperint, non cum pariunt. Verum Jurisconsulti decernentes
4 quis sit Primogenitus, dixerunt, illum accipi pro eo, qui primo natus perfecte, re vera [illegible] hoc, quia non satis est ad hoc, ut quis dicatur Pri-
5 mogenitus, ut prior brachium, vel crus, foras emittat, nisi totus nascatur, Tiraq. de Jur. Primog. quaest. 1 num. 8 Molina de primogen. Hispan. lib. 3 cap. 1 num. 4. & adducitur ad hoc facere textus Genesis, cap. 38. de Gemellis, quos Tamar Judae [illegible], quorum is, qui Zara vocatus est,
6 prior protulit manum, sed posterior ortus est, unde non ipse, sed Phares prior natus Primogenitus est constitutus.

Nullum ergo in hac re dubium a Jurisconsultis excitatum video, atque offendi neminem quemquam, qui opinionem aliquorum in medium attulerit, qui voluerunt, priorem natum posteriorem fuisse conceptum.

Vulgo quidem eam controversiam aliquando agitatam audivi, non a vulgaribus tantum hominibus, sed etiam a doctioribus, qui tamen contendebant eum priorem natu, qui posterior conceptus esset, sed nullis solidis rationibus, neque ullius momenti auctoritatibus priorum opinionem tueri conati; ac mihi quidem visum est, hac in re certum dubium ponere.

Tamen Jurisconsultum Doctissimum de Primogenitura scribentium evolveram, notavi illos supponere, fieri posse, ut ex Gemellis prior conceptus posterior nascatur, nam determinantes, quisnam ex illis Primogenitus sit, dicebant, quod etiam
7 si unus conceptus sit ante alium, non primo conceptus, sed primo natus esse Primogenituram consequatur. [illegible] Joan. [illegible] de Primogen. [illegible] & Tiraq. de Jure Primogen. [illegible] Molina lib. 3 de Primogen. Hisp. cap. [illegible] 5. Unde [illegible], ut addit Tiraq. ibidem, quemadmodum difficillimum est, facile esset in certa quadam conjectura deprehendere eum, qui posterior exivit ex utero, Primum fuisse conceptum, attamen jura Primogeniturae non obtinebit, sed alter, qui prior ortus est.

8 Itaque hinc factum est, ut de Primogenitura inter Gemellos ulterius non fuerit haesitatum, sed communi Doctorum calculo determinatum, Primogenitum esse, qui prior natus est [illegible] Joseph. in [illegible] de verb. signif. D. Thomas eadem Textus verba ex D. Hieronymo referens, licet utrumque
9 [illegible] quaest. [illegible] ad 4 [illegible] in l. cum in antiquioribus, sub n. [illegible] Et primum premature, C. de jure deliber. Rumb. consil. 82. num 8. Tantundem enim est dicere, Primogenitum quam primo natum, id est, qui primo vidit lucem. Menoch. de Impatui. quaest. 86. sub n. 19.

10 Atque id mihi ex ratione, & non ex certura sanctorum videtur, quam neque probare potest, neque verisimile est, mentem institutionem Primogeniturae fuisse, ut eorum dispositio haberet dependentiam ab eventu dubio, ut est praeventio unius Gemelli ad alterum in conceptione, sed potius voluisse dependere ab eventu certo, qualis est praeventio in nascendo; quia si conceptus tempore, neque hora, neque dies certa est, cum latent, etiam ipsas mulieres, etiamsi utrumque conceperint, ut [illegible]
11 Hipp. lib. de Nat. Puer. num. 38. Arist. lib. 7 de Hist. Anim. c. 4. & ex Jurisconsultis, Mascard. de Probat. concl. 1146. num. 31 vol. 3 quomodo [illegible], quatenus ex duobus Gemellis ex uno coitu conceptis, prior conceptus sit; Cum ergo de Prioritate conceptionis in dubio res remaneat, contra vero de prioritate nativitatis evidenter constet, [illegible]

22 certitudo appareat ; dicendum omnino, instituentis Primogeniturum mentem fuisse, ut is, qui primo nascitur, pro Primogenito habeatur.

Quibus tamen non obstantibus non utdune ex Justitiæ ratione factum, ut nullo unde habeatur ob- servatio ex Gemellis, qui prior conceptus est ; quippe 23 ut unus & is homo sit, nam & Animam rationa- lem in ipso conceptionis momento recipit, ut semper eodem modo fit, quemadmodum Institutum probant *in prim. Aphor. fecundi vol. Tit. 1 quæst. ult. per totam*, uel saltem in nullo in utero ut, qui posterior conceptus est, sed prior est natus, & de 24 loco commodo, honore, & etiam tamen agatur, videre tur (si quæ est opinio eorum, qui volunt partum natum, posteriorem lumfu conceptum,) contra- dum posse esse determinandum, utpote posterio- rem natum, tanquam priorem conceptum debere haberi pro Primogenito, cum pertinere tempore ex sui conceptione acquisitum sibi, quicquid illi tanquam Primogenito debetur, & sic nunquam considerandum tempus nativitatis, sed tantum con- ceptionis.

Verum enim vero nullam veritatem habere præ- dictam opinionem, quod nempe prius conceptus posterior nascatur, satis undique ut frequentibus. Quod autem Jurisconsultis, hoc posse omnino di- cere, & tamen semper pro Primogenitura priori nato deberi affirmant, videndum, an in re veritate fundamentum ; & quibus rationibus possit suaderi.

SUMMARIUM.

1. *Quantum ratione notandum secundum aliquos, ut qui ex Gemellis posterior fuit in conceptione, prior sit in nativitate.*
2. *Aptius quando & quomodo nascatur.*
3. *Fœtus qui fortior est, ex magis in dextera uteri parte se sistere.*
4. *Fœmina sinistram uteri partem ; Mares autem dex- tram occupant.*
5. *Posterius conceptus (qui posterior etiam nascitur) aliqua sique debilitates se prodit.*
6. *Fœtus ex conceptus majori corporis mole ut plurimum deorsum.*

QUÆSTIO II.

Priorem conceptum ultimo nasci, qua ratio persuadere possit.

1 Firmulum sane, ut nihili faciendum rationem- lem ad hoc probandum vulgo adductum audi- vi, exemplo desumpto a sacco : quemadmodum enim, inquiunt, si saccum diversis rebus replea- mus, cum deinde exhauriamus, id primum prodit, quod ultimo fuit ingestum, sic in utero Gemello- rum fit, ut qui primo uterum subivit, ultimo ab eo exitum habeat. Sed ridicula omnino est hæc persuasio, quasi fœtus simul concepti sibi invicem superessent, aut subsidant, & qui conceptus posterior est, ita uteri ostium obsideat, ut eiusdem priori con- cepto prohibeat, nisi ipse prior in lucem prodeat. Sed conceptus plures in utero latitudinaliter dispo- nuntur, nec sine summo incommodo unus super- staret alteri.

2 Porro cum tempus nascendi instat, quod est quando copiosiori alimento, & liberiori aure in- digent, proprio motu cancelli quærunt, calci- trando, & membris, in quibus includuntur, præscindendo, ut enim Hipp. in lib. de Nat. Puer. num. 39 & alibi, docet omnes Medici, ita ut qui fortior est, prior exitum sibi parat, absque eo quod ex ipsis ullo impedimento illi esse possit ; unde eve- nit, ut imbecillior non solum eliquetur post, sed etiam per horas, & integros interdum dies eorum ueterdet. Ergo nisi melior ratione adduceatur, persua- dens posteriorum conceptum priorem nasci, inutile omnino uadit ea persuasio, & tanquam nulli fun- damento cum sit corruit.

Videamus itaque, an alia quædam ratio suppe-

duci nobis possit ad eam opinionem stabilien- dam. Firmandum primo videtur, quod fœtus 3 qui fortiores sunt, ut magis in dextera uteri parte versus stomachum se sustinent, itaque plerumque contemporanei, qui imbecilliores eorum sunt, ex magis ad inferiorem partem ipsorum connexionem ver- sus, aut ad intestinum rectum protrahuntur. Ita- que, accedente partu, consequens esse, utrum, qui propinquior est, priorem ab utero foras pro- deat, et prior conceptus robustior sit, quam con- ceptus posterior ; necessario ergo posterior con- ceptus, unde debilior, & partui viæ propinquior, prior in lucem prodibit.

Quod autem fœtus, qui fortior est ex magis in superiori parte se contineant, & quo debilior ex ma- gis ad inferiorem prolabatur, nunquam non debet, quippe cum quotidiano nos experientia mo- neat, fœminas, quæ absque dolore Marium debi- les sunt, & idcirco sinistro partu gestantur, 4 eorumque dextrum, deorsum tendere, nostri id- que Marium ubicum virtutem, aut saltem in- ferioris partem premendo ubilæ stillicidium, aut incon- tinentiam, aut tenesmum unolere solent. Mares, ut stomachum, & alios superiores partem gra- vantes, uiuidum stomachi dolorem, nauseam, vomitum, spirandi difficultatem, & id genus sym- ptomata commovere consueverunt. Sed ubi fœtus ægrotet, utrum si solus in utero commoreatur, ex nullo penitus signo sit ægrotare manifestum fecit ; sed cum ex prolapsu proprio corpusculi ad partes in- feriores ; ac tandem ubi fœtus mortuus sit, ad ima prolabitur, & si alius Gemellus superstitem, priorem ultimum locum occupat, prius ab utero prodi- tur, nisi obstetrix illum intro repellat, ut vivus prior exeat.

De utroque porro ejus conclusione, quod prior conceptus robustior sit quam conceptus posterior, quod sentiendum, mihi videtur si ex Aviceb., pro- bant autem duum, facto ipso hoc continuo, cum videamus posteriorem conceptum (qui secundum 5 nos tamen posterior quoque nascitur) vel corporis debilitate, vel quadam graviori morbo, vel aliqua alia ejus particula labe, aut unius non felicissimo commercio, superstitiorum sensuum organum quin obdur- remus ulterius, quod utemsi ambo Gemelli conve- niat robore decentes, tamen in, quipropter ex con- ceptuosus, & tanquam minus facilis sinistram uterum parte occupat, minor est, & sinistra pro dextra gran- dior factus est cognitus.

Præterea obiter utrium imbecillitatis, quod ha- bet posterior conceptus præ illo, qui prior conce- ptus est, alia accedit ad facilitandum ejectionem ab utero, & provehendum illum, qui prior ex conceptione fuit ; nam & corporis molem minu- 6 tam habuit & ob debilitatem, ut dictum est, pro- prio pondere ad inferiorem partem fertur, eique hinc viam labitur ob utrorum, quæ ante partum succedit, uropicatum comitatu, facilius ab utero prosiliens. Quæ omnia tamen parum facilitare posse videntur ortum ejus, qui posterior conceptus est, ut mihi ejus uteri debuit, si prior conceptus nascendo præveniat : Quis enim nesciat duobus corporibus simul in eodem loco degentibus, ac per angustum aditum ad unum propinquantibus, non unius uopatum, quod male convenit, & magis ostio propinquo, facilius ac utrius extra posse, quam quod magis corpulentum est, & ab ostio ulte- rius magis distat? Sed hæc, ut ingenue fatear, le- vera sunt, & facile diluuntur, ut in sequentibus.

SUMMARIUM.

1. *Ex Gemellis qui prior conceptus est, prior nascitur.*
2. *Gemelli in utero eodemque tempore gignuntur.*
3. *Tum in Mari, quam in fœmina fortior, ac debilior generatur fœtus.*
4. *Quantum prius emissum fortius, quam quæ posterius ejaculatum.*
5. *Qui ex Gemellis prior concipitur in prima Genitura ejaculatione concipitur.*

& argumentum, quod à Matri descendat, nec [illegible] ex Patre, ubi [illegible] posterioryns, & [illegible] sanguine, [illegible] Patri [illegible] & [illegible] alimentum desiderare, [illegible] partus Matri [illegible] Galeno [illegible] Aphor. 37 [illegible] Avice [illegible] in ipso [illegible] Mola, quo [illegible] est, [illegible] quod [illegible] eft Aristot. lib. 7 de Histor. Anim. cap. 4. Unde [illegible]

26 [illegible] Mare & [illegible] octem [illegible] Gloss. in leg. [illegible] Ergo [illegible] defectum [illegible] conceptus [illegible]

Petens, [illegible]

27 [illegible] Pecto [illegible]

28 [illegible]

29 [illegible] Matris [illegible]

Et [illegible] Hippocrates [illegible] Patrem [illegible] Prosper Martian. in [illegible] Andr. Laurent. lib. 8. Anatom. quæst. 26. [illegible] debere.

Verum [illegible] (legantur hæc de re Rolfincius, Hervegius, [illegible], Bartholinus, Courtr, Deusingius, Segerus,) [illegible] Prior ergo [illegible] conceptus posterior, [illegible] ad vitam [illegible] semper prior [illegible]

30 His omnibus [illegible] prior conceptus tanquam [illegible] partem, [illegible] conceptus [illegible] lucem [illegible]

31 Atque hoc pacto verum [illegible] Primogenitus [illegible] Primogen. [illegible] & hoc non [illegible] Primogenitus tanquam primo [illegible] prior conceptus

32 semper est Primogenitus, quia [illegible] posteriori [illegible] producere [illegible] conceptum [illegible] tum est.

SUMMARIUM

1 [illegible]
2 [illegible]
3 [illegible]
4 Posterior conceptus non [illegible] imbecillis, sed respectu prioris.
5 Posteriori conceptus [illegible]
6 Mulier [illegible] in utero [illegible]
7 Non [illegible]
8 [illegible]

QUÆSTIO IV.

An ex accidenti evenire possit, ut posterior conceptus prior exeat.

Ordinem illum, quem natura in rebus suis servat, [illegible] Animalia Naturæ [illegible] 1 Gemellorum [illegible] Natura [illegible] [illegible] Gemellorum [illegible] 2 3

Non tamen facile [illegible] Jac. Hollis. in comm. lib. 5. Aphor. 38 [illegible]

Verumtamen non est difficile [illegible] Hippocratis [illegible]

Ratio [illegible] Gemellorum [illegible] quidem

Cu a [illegible]

necessarium esset ex una eademque causa ambos simul ægrotare; cum unusquisque eorum propria
5 virtute possit ab imminente et alternante ægritudine, & periculo se tueri.

Sed experientia simul, & auctoritate Hippocratis lib. 5 Aphor. 38 (Aphorismum hunc demonstrat Cardanus relatusque a Foulero pag. 663.) id ipsum pro-
6 batur, ille enim ibi testatur, quod mulieri utero gerenti, & gemellos habenti, si altera mamma gracilis fiat, alterum abortit & siquidem gracilis mamma dextra fiat, Marem; si vero sinistra, foeminam; quo ipso patet quod tametsi Mas, qui fortior absque dubio est, ægrotet, & abortiatur, tamen foemina, etiamsi imbecillior, incolumis servatur. Et quod magis urget, illud est, hoc non solum fieri, ubi ex causa interna alteri ægrotare, ut si morbi alteram ventris partem in dolorem aliquod obstructionem impegisset, vel in eadem parte percussa fuisset, aut alia quapiam ex causa procatharctica laborasset, quo alterum tantum Gemellorum læsisset, sed etiam ubi ægritudo totalis interna, quæ utrique concepto accidit esse de necessitate communis. Imò quotidiè observamus, Gemellorum alterum bene habitum esse, & naturæ fortis alterum verò habitum deteriorem, & naturæ imbecillis.

7 Ex quo patet non de necessitate unius ex Gemellis ægritudinem alteri communicari; imo, quod magis ad rem nostram facit, nonnunquam Gemellorum Primogenitum gracilis, & imbecillis natura esse, ita ut etiam semper valetudinarium degeret, secundogenitum autem pinguem et fortem, unde etiam semper incolumem traduxerit. Mares ipsos ex Gemellis primo in lucem prodeuntes debiles, & male affectos conspexi aliquando licet, foeminas autem posteriores omni virium robore insigniores.

Sed cum hæc rarissima eventu sint, & difficillimæ observationis, potius absque negligentiæ nota silentio involui; omnino tamen intacta relinquere nolui, ut si possibile nonquam esset talem casum incidere, & observari, quid tunc determinandum esset noscerentur.

8 Quod reliquum est, Naturæ operibus adhærere nos oportet, quæ semper eodem modo procedunt, etiamsi accidentaliter aliqua causa aliquando interrupat, quam quidem illam interturbet, hoc tamen in nullo censu habenda, et de à Philosophia, & ab ipsis quoque Jurisconsultis admoneri nos unusquisque novit.

SUMMARIUM.

1 In ipso quod alter ex Gemellis prior nascitur, Primogenituram acquirit.
2 Prior qui nascitur, prior etiam concipitur.
3 In dubio fortior, & formosior prior natus præsumi ex Jurisconsultis.
4 Recte procedit majori fortitudine arguere quis ex Gemellis sit prior natus.
5 Ex majori formositate arguere qui ex Gemellis sit prior natus, tamen est.
6 Formositas nihil communicare potest fœtui, quod prior exeat.
7 Pulchritudo est propria mulierum.
8 Pulchritudo muliebris non potest cum fortitudine jungi.
9 Vera Pulchritudo multum differt à pulchritudine muliebri.
10 Vera Pulchritudo quid sit?
11 Vera pulchritudo absolutius judicatur.
12 Pulchritudo muliebris non est vera Pulchritudo.
13 Vera pulchritudo cum fortitudine jungitur.
14 Ex vera pulchritudine præsumi potest, alterum ex Gemellis primum natum, ex falsa autem contra.
15 Optima corporis formatio cum ipsa fortitudine pari passu incedit.
16 Partis dictu dici non potest, nisi membra ad [illegible] bonum actionem sint conformata.
17 Præsumptio prioris nati à corporis majori fortitudine, & meliori membrorum dispositione est desumenda.

QUÆSTIO V.

In dubio, quis ex Gemellis prior natus præsumendus.

NOn videtur, quod, constito de prætentione alterum ex Gemellis in exitu, debiam aliquid intervenire possit, quod eos decernat à certitudine, quis eorum sit primogenitus, item ipso, quod alter primo natus est (attenta de prætensione in conceptione dubitari possit quod non admittitur in superioribus) Primogenituram acquirit. Quod ego quidem jure ob id maximè factum existimaverim, quia secundum Naturæ ordinem, ut jam demonstratum est, ille, qui primò nascitur, primò concipitur est.

Sed ubi de prætentione in nascendo certi non sumus, deinde multa dubitari, ex quibus præsumi possit, unum alterum in orta fuisse, quod docent hi bene Jurisconsulti, ut Bald. procem. ff. §. ait itaque. et quo Felin. in c. in præsentiam, de testibus, numer. 46. Tiraq. et lib. de Primog. quæst. 17 num. 3. & 8. num. 13 docent, concluditur, ut fortior, & formosior primò natus censeatur, unde & primogenitus esset.

At profectò bene procedit ex majori fortitudine, & robore arguere, alterum ex Gemellis primo loco 4 natum, ad hoc probandum optimè faciunt, quæcumque superior allata sunt quæst. 3 à num. 6 ad penes ita ut hæc tantum conjectura sufficientissima per se videtur ad omne dubium diluendum & ratio est, quam ibi erat assignavi, ex multiplici causa desumpta, ut ibi videre est.

Sed quod per conjectuas desumi debeat ex majo- 5 ri conceptus formositate mihi quidem falsum, & fallax videtur, cum formositas, de qua loquitur Tiraquellus, nihil communicare possit fœtui, ob 6 quod ita ortum accelerat, ut alterum Gemellorum ob id in natitudo prævenerit. Nam pulchritudo, de qua ille loquitur ibidem num. 4 est secundum 7 ipsum, proprium quid mulierum, quemadmodum fortitudo, addam ego, est proprium quid virorum. Unde hæc pulchritudo imbecilliori subjecto convenit, non fortitudini non potest ergo hujusmodi pulchritudo cum fortitudine conjungi: Quamobrem si 8 in dubio præsumendus est prior natus, qui fortior est, non poterit præsumi prior natus, qui pulchrior est, cum imbecillior sit, nam & facilè fieri potest, ut prior natus sit fortior, & posterior natus sit pulchrior; nam prior natus erit membris carnosis, & robustis, posterior natus membris delicatioribus, & potius imbecillibus: quemadmodum ergo ob majorem fortitudinem alter Gemellorum præsumendus est prior ortus, ita ob majorem pulchritudinem alter præsumendus erit posterior natus.

Verum adnotandum, multum differre veram 9 pulchritudinem ab ea, quam esse propriam mulierum voluit Tiraquellus: veram enim pulchritudinem, tam ex Medicorum, quàm Philosopho- 10 rum decretis, eam esse constat, quæ in apta membrorum constructione sita est. Gal. lib. 4 de Dictat. Hippocr. & Platon. cap. 3 quam non albe- 11 dine, aut mollitie, sed athleticis judicare oportet: unde brachia, & crura musculosa, nervosa & tota, & alia consimilia ad Animalis optima actiones edendas in viro, pulchritudine vera sunt prædita & conspicua: crura verò, aut brachia lentitate, mollitie, rotunditate, & albedine insignita, sicut et venustas, & consimilia, quæ in mulieribus pulchra adducunt, à vera pulchritudine deficiunt, & idcirco hæc nec natura, nec vera, sed falsa 12 ta pulchritudo est; ut idem Galen. ibidem addit: nam hæc visum quidem aspicientium delectat, ad actionum autem bonitatem non conducit: contrà autem pulchritudo vera ad bonitatem actio-

actionem conducit, & aspiciendum autem oculis mirum grata est.

13 Quemadmodum igitur vera hæc pulchritudo cum fortitudine corporis conjungitur, ita ut idem sit corpus pulchrum, & forte, ita pfeudo illa muliebrem pulchritudo muliebrem, & imbecillitatem corporis requit, & quemadmodum ex vera illa
14 pulchritudine arguere licet, alterum ex Gemellis fortiorem esse, & adeoque primo natum, sic ex pulchritudine illa non vera, imbecillitatem arguere licet, & ob id alterum ex Gemellis secundo loco natum esse.

15 Atque id quidem summe cum ratione pronunciatum videtur, quia optima corporis constitutio cum ipsa fortitudine vacuit, & nativo robore pari passu procedit, cum quemcumque nobis corpus robustum præsentetur, idem pariter pulchritudine veram usfigurari oportet, cùm membra ita constituta & efformata sint paratu, ut omnia ad fortitudinem,
16 & bonitatem actionum directa videantur: neque non aliter hoc, quod ad actionem bonitatem membra sint fabricata, fortia, ac pulchra homo dici poterit. At in muliere membra quidem ad fortitudinem fabricata non sunt, pulchrum tamen eum decorem aspectus venustate, concinnitate membrorum molliter, & lenitate, ac calore gratitudine delectati, etiamsi hujusmodi pulchritudo mollificatum, & bonitatem actionum ipsius mulieris nihil conducat, utinam ad virorum earumdem non exigeret.

Cum igitur constet ex his, duplicem dari pulchritudinem, veram nempe, ac illam, aut simulatam sic dicere, quam Virorum propriam, alteram Mulierum: & illam a corporis fortitudine de-
17 pendere, hanc à corporis imbecillitate, & mollitie, intervenientes dubio, quisnam ex Gemellis sit primo natus, jure optimo desumetur præsumptio primo nati à corporis fortitudine majori, & optima membrorum dispositione, quæ ipsa vera pulchritudo est, non majori formositate, & pulchritudine muliebri, quæ magis delicationibus, & imbecillitate convenit.

Ex quibus patet hallucinatos fuisse nonnullos, volentes ex hac muliebri pulchritudine observata in Gemello, parem conjecturam desumi debere, quod primo natus sit, cum ea, quæ desumitur ex majori fortitudine, cùm nullo modo simul cum fortitudine hæc pulchritudo stare possit.

SUMMARIUM

1 *Gemelli excisi à Matris utero, an pro natis habendi.*
2 *Musti contingit ex fœtus, & Matris virtute.*
3 *Non potest dici peperisse mulier, cui fœtus ab utero extractus est.*
4 *Natus dicitur ille, quem Mater peperit.*
5 *Inter eos qui non existunt, non potest fieri æquiparatio.*
6 *Fœtus excisi à Matris utero, non minus quam qui nativi nascuntur, pro natis habendi.*
7 *Possit aliqua præsumptio haberi de excisis Gemellis, quisque eo nasci debuisset.*
8 *Ex majori fortitudine alterius ex Gemellis præsumi potest, illum primo nasci debuisse.*
9 *Prior in conceptione semper est prior in nativitate.*
10 *Non est idem casus de Gemellis excisis, & Gemellis natis, de quibus dubitatur, quis eorum prior natus sit.*
11 *Et ideo dubio ambo Gemelli nati dicuntur, in Gemellis excisis, nullus natus dicitur.*
12 *In determinando de primogenito, qualitates attendendæ.*

* Zacchia Quæst. Med. Tom. II.

QUÆSTIO VI. & ult.

Quis ex Gemellis ab utero Matris excisis præsumendus prior natus.

De his Gemellis dubitari primo contingit, an pro natis haberi debeant, necne, cùm certum sit, eos non nasci nasci eorum contigit, ex ipsi fœtus, & Matris virtute, Matris quidem expellentis, quod libi oneri est, tanquam quid inutile, fœtus verò quærentis exitum ab utero, ut liberius una fruatur. At hi neque Matris, neque proprio virtute urgente, sed per vim, & aliena manu à materno utero erepti in lucem prodeunt: Idcircò in l. Anni. *mul. Lapeton, in l. ff. de verb. &c. in fignif.* expressè habetur, non peperisse eam, cui fœtus ab utero extractus est, unde neque fœtus tunc pro nato habendus est, quia natus ille tantùm dici potest, quem Mater peperit. 1 2 3

Nou restitentibus igitur his Gemellis ejus conditionis, ut pro natis haberi debeant, neuter Primogenitura jure gaudet, quia, si unum Primogenitum declaremus, alteri injuria fiet, cùm in priori conditione hic non sit, quàm qui Primogenitura fuerit judicatus: nolo declarando unum ex ipsis Primogenitum, alium tanquam neutrum recipimur, altero rejecto tanquam non nato; quum tamen magis, & minus his eorum non habeant, neque enim magis, aut minus convenit portionis Natura, quam alteri, sed æquisitur ambo non generatio, aut pro non natis accipiendi, neque comparare et, quum suo modo non exstant, nulla æquiparatio fieri potest inter eos, cum uterque à ventre excisus sit, non natus, nec possunt etiam nativitatem inter se comparari, ita ut unus magis quam alter possit esse sibi Natu nomen. 4 5

Sed hæc difficultas facile dilui potest per ea, quæ reposita adducit Alphonsus Carranza de Partu nat. *ar. 19 cap. 2. fol. 5.* & seq. concludentissime probans, fœtus ex Matris utero excisos non minus, quàm qui naturaliter nascuntur, pro natis habendos. 6

Ergo ad propositum dubium discutiendum à Tiraq. *in fapespat quæst. 18. n. 4.* propositum accedere licet. Hæc autem ratione nonnullos DD. opinioni pro ejus resolutione referimus, quamcumque conjecturam, aut præsumptionem pro alterutro ex Gemelli hujusmodi sufficientem omnino, cum de ea re nihil rerum quidem sit.

At mihi quidem non undequaque quare videtur in hoc casu quoque conjectoris, & præsumptionibus uti, ex quibus habeamus, non qui prior natus sit, cùm hic nulla prælatione locum habeat; sed qui primo nasci debuisset, si naturaliter nasci fuisset eum ratione conjectura, ex quibus dicam est prælatio posse omnino in nascendo alterum prævalere, quando dubium in hoc interveniat, nam servire non obire possunt in hoc casu ad determinandum, quisnam ex illis prior nasci debuisset, quum desumi possunt, ut superiori quæstione dictum est, ex majori ætate, fortitudine, & meliori corporis structura unius in comparatione ad alium, ex hac cum aliqua conjectura certo certius etiam quisque possit (ut consideratissime quorum ego censeo, probatum est) unum altero debuisse priorem nasci, & sic primogenitum dari, & jura Primogenituræ consequi. 7 8

Ac profectò in hac hæsitatione magis faciendum existimarem judicium prævvationis utiliter ad aspectum in conceptione, atque inde devenire possumus ad determinandum, quisnam primò nasci debuisset, cùm idem, qui prior est in conceptione, prior sit in nativitate. 9

Cùm ergo ex conjectura majoria vivacitatis, & fortitudinis talis est casibus multum operetur in ea re, quando prævento in nascendo est dubia, nequaquam, quanam potiori ex causa rejici in hoc casu debeat tanquam nullius momenti, cùm maximè ex accidenti factum sit, ut ambo Gemelli una in lucem prodiret, ut distinguere non potuerit prior natus à

posteriori, quod non videretur debere illi præjudicare, qui ob majorem fortitudinem ut naturæ præscripto prior nasci debuerat, si naturaliter nati fuissent. Quamobrem non videretur in hoc casu magis, quàm in aliis, ubi dubia est prævention nativitatis, recurrendum prædicta conjectura, desumpta à majori nati fortitudine.

Verùm enim verò dici poterat, non esse eundem casum hunc cum illis, in quo dubitatur de præventione in nascendo; hic enim supponitur utrumque Gemellum eodem momento ab utero Matris fuisse exsectum, vel si non eodem momento, saltem ad nihil facere, quòd per aliquod temporis spatium posterior ab utero esset extractus, quia hoc non ex naturæ ordine factum esset, sed ex Chirurgi forte voluntate extrahentis, primò unum, quam alterum: unde illo casu dubio ambo Gemelli nati sunt, in hoc neuter naturaliter, & fortè eorum neuter hìem esset; & ad irritandam, quod dicitur est de conjectura ex majori fortitudine, responderet fortè Tiraq. *loco citato quæst.* 1 *num.* 9. ut determinando de Primogenitu, inspiciendam esse semper Nativitatem, quæ non habet locum in hoc casu, unde Neutrum prævenisse alterum formaliter patris. Sed si etiam exsecti à Matre uterque tanquam nati haberentur, eadem in his procedere deberent, quæ in verè natis locum habent, & idem dubium, quod interveniat in dubia præventione in nascendo in verè natis, dici non posset eodem modo in Gemellis exsectis.

FINIS.

TOMI SECUNDI.

INDEX
COPIOSISSIMUS RERUM

Omnium notabilium, quæ in duobus Tomis Prioribus Quæstionum Medico-legalium continentur.

Prior numerus sedem materiæ, posterior paginam demonstrat,
** denotat Tomus secundus.*

A

INDEX

Arsoni-

B

Bar-

Cogni-

Cypriis

E

* Ebrie-

Ex

Foetus naturam, Vide *Mo are fame*.
Foetus quam conceptum [illegible] focus [illegible], n. 1 [illegible] p. 172 [illegible] n. 13 ibid. [illegible]
Foetus in utero [illegible], sed [illegible], num. 18 p. [illegible] [illegible]
- Foetus [illegible], cum perfecte organizatus est, num. 1 p. [illegible]
- Foetum [illegible] Rationalem Animam recipere, [illegible], num. 3 ibid.
- Foetus humanus per [illegible] ab alia Anima regitur, quam Rationali, n. 99 p. 131
- Foetus [illegible] conceptus [illegible], n. 114 p. 131
- Foetus [illegible] qui dicatur, n. 1 p. 1 99.
- Foetus ab utero [illegible] non mortuus nascitur, n. 9 ibid.
- Foetus [illegible] in utero existens [illegible] partus, numero 7 p. 1 [illegible]
- Foetus [illegible] abortivum, qui non [illegible], n. 2 ibid.
- Foetus [illegible] non est pro [illegible] habendus, num. 11 [illegible], n. 1P p. [illegible]
- Foetus [illegible] in utero [illegible] est, n. 1 p. 100
- Foetus quando & quomodo nascatur, n. 2 p. 100.
- Foetus quo fortior est, eo magis [illegible] ibid.
- Foetus ob [illegible], num. 2 p. 10[illegible]
- Foetus qui fortior, [illegible], n. 10 ibid.
  - Et [illegible] foetus major calor [illegible], num. 11 ibid.

Vide *Motus*.
- Foetus [illegible] defectu alimenti, num. 14 ibid.

Vide *Alimentum*.
- Foetus quomodo ex defectu Alimenti in utero nascatur, num. 11 ibid.
- Foetus [illegible] nascendi [illegible], num. 7 ibid.

Vide *Respiratio*.
- Foetus in utero per [illegible] respirationem [illegible], num. respirare non posse, numero 89, p. 189.

P. Zacchiae Quaest. Med. Tom. I. II

Foetus in [illegible], quam [illegible], [illegible] n. 20 ibid.
- [illegible] num. 6 p. 103
Foetus [illegible] n. 8 p. 48 [illegible] n. 11 ibid. & seq.
- Foetus [illegible], n. 8 p. 38.
Foetus [illegible] in pluralis proferenda, n. 16 p. 398 [illegible] n. 83 p. 393.
Fo[illegible] p. 170
Forma & [illegible] n. 28 ibid. & [illegible] n. 14 p. 42 & [illegible] n. 13 ibid.
- Forma [illegible] p. 118 [illegible] numero 17 ibid. [illegible] ibid.
- Forma [illegible] est inseparabilis a [illegible] numero, 16 p. 11
- Forma substantialis non [illegible] majus & minus, num. 11 p. 1[illegible]
- Forma [illegible] compositi [illegible], num. 8 p. 187.
  - Nihil est simpliciter [illegible], nisi per formam [illegible], num. 114 p. 181
- Forma substantialis [illegible] p. 11.
- Forma perfectiora debet esse [illegible] independens, num. 113 p. 134

Formatio [illegible], num. 5 p. 61 [illegible] n. 18 p. 61
Formatio [illegible] n. 14 ibid. [illegible] ibid.
Formatio foetus [illegible], sed etiam [illegible], num. 9 p. 51.
Formatio foetus [illegible], num. 99 p. 124.
- Nihil [illegible] quod [illegible], num. 6 p. 103
- [illegible] ex Genesis [illegible], n. 1 ibid.

Fornicatio [illegible], n. 14 p. 404.
Fortunatus [illegible], n. 7 p. 31.
Fracastorius [illegible], num. 41 p. 137 & [illegible]
Franciscus [illegible] habens, quod super [illegible], numero 10, p. 170.
Franciscus [illegible] Petri Ulyder *Halensium* [illegible], n. 18 p. 177.
Frater [illegible], quem [illegible], num. 18 p. 97. [illegible], n. 11 p. 96.
Fratri [illegible] & [illegible], n. 18 p. 176.
Frenesis Vide *Phrenesis*.
Frequenter [illegible] tempore [illegible], vide *polis*.
- Frequenter [illegible], n. 19. p. 113.
- [illegible], ibid.

Frigiditas [illegible] esse, n. 8 p. 011 [illegible] num. 31 & 32 p. 1 [illegible] num. 31 ibid. [illegible] num. 56 ibid. [illegible] num. 31 p. 110 [illegible] n. 42 ibid.
Frigiditas [illegible] p. 110. [illegible], num. 14 p. 131 [illegible] num. 9 p. 11 P [illegible] num. 7 ibid. [illegible] num. 113 p. 189.

G

* Qui

H

[illegible]

I

Juxta-

Sed [illegible] ferinæ præcedens leprum facta est ad [illegible] irregularitatem, n. 1 [illegible] p. 192.

* Lepra non [illegible] pestis videtur sufficiens causa excendi à clausura, n. 3. p. 210. & seq. [illegible] [illegible] [illegible]. Nocte lepræ [illegible], ex quibus putant aliqui [illegible] nullam causam relinquendi clausuram, quorum sententia confertur, n. 11. ibid. & restringitur ut opinio, n. 13. ibid. & multo magis, n. 14. ibid. Narratur & aliorum [illegible] reprobata, n. 15. 16. 17. 18. 19. p. 212. & seq. præter pestem & lepram quibus alius morbus possit dare nullam causam excendi à clausura, num. [illegible] pag. 214. Utrum in lepra potius sit ægrum à clausura [illegible], an in sana [illegible], pertineret, [illegible] ibid. Monialis lepra vel peste infecta à alioium [illegible] debet fore facta ad [illegible], num. [illegible] p. 215. Idque absque aliorum periculo, n. 3. p. 216. quando sit dependa vere lunata, num. 4. & 5. ibid. quando cum ea cum leprosis sine [illegible] commorari, quando non, n. 6. ibid.

* Lepra & [illegible] pro una eademque infirmitate fumi possunt n. 1 [illegible] p. 179.
* Lepra [illegible] in sacro textu Levitici quomodo fumi, n. 3. p. 171.

Lepræ signum peculiare est, ut caput etiam & faciem deformet, n. 1 [illegible] ibid.

* Lepra & [illegible] quandoque graves sunt, ut possint duo [illegible], quando vero non, n. 8. p. 193.
* Lepra [illegible], n. [illegible] p. 193.
* Lepra num sit justa causa relinquendi clausuram, n. 10. p. 208. magis urgeri [illegible] ex lepra, quam ex peste, & cur, n. 11. ibid. Omnia in lepra & [illegible] contagiosa simul & maligna [illegible] afferat [illegible], [illegible] clausura dimittere, n. 16. p. 209.
* Lepræ infallibile signum, n. 7. p. 192.
* Lepra mundatur per aquam [illegible] est, n. 8. p. 191. & seq. [illegible] in Naamanu an in infirmo [illegible] gravius est, n. 61. p. 187. [illegible], num. 83. p. 188. qua laborabat Naamanus, [illegible] confirmatur, ibid.

Leprosi à commercio fidelium [illegible], n. 1. p. 181. [illegible] conjux reddere debitum matrimoniale, n. 1. ibid. & n. 13. [illegible] p. 196. cum eo an [illegible] fuerit cohibitatio, n. 16. ibid.

Leprosi mundati à Christo Domino [illegible], num. 59. p. 187. decem in Evangelio habebant morbum confirmatum, num. 61. ibid. [illegible] à cæteris hominibus, num. 63. ibid. occurrentes [illegible] debebant stare à longe & clamare, n. 81. ibid.

Leprosus corpus, vide Corpus.

* Leprosi [illegible] in se ad longum tempus semina congerit, n. [illegible] p. 113.
* L. [illegible] adhærenteis [illegible], n. [illegible] p. 171.

Leprosus [illegible] perfectè esse potest [illegible] facies [illegible] n [illegible] ibid.

* Lessus [illegible], n. 17. p. 15.
* L. Archiatris, C. de profess. & Med. quomodo intelligatur, n. 14. p. 14.

Lecti [illegible] infanti habendi, n. 4. p. 131. non habent [illegible], n. 8. p. 141.

Lethargus quid, n. 13. p. 131.
* Leuce, n. 4. p. 191.

Leucorrhœa, n. 26. p. 193.

Lex [illegible] de [illegible] opinio, n. 81. p. 39.

Lex [illegible] de Pythonum habendum, n. 37. p. 181.

Lex, si quis [illegible] § Qui abortum, ff. de pœnis, n. 5. p. 41. Lex [illegible] § [illegible] propter, ff. [illegible] prægnantem [illegible] esse decerni, num. p. 18.

Lex, Divus, ff. de Æd. Ed. § Abegando, quomodo [illegible] Lentiscum, n. 18. p. 113.

Lex [illegible] apud Julianum, ff. de Æd. Ed. [illegible] licentia pro [illegible] tempori, n. 11. p. 192.

Lex [illegible] ad L. Cornel. de Sicar. [illegible] simpliciter prohibentur, pro nudo accipit, n. 17. p. 118. L. Quod [illegible], ff. de [illegible] quibus venerem loquitur, [illegible] pag. 131. L. Spadonem, ff. de Verb. signif. notatur, n. 16. p. 151. L. [illegible], C. de [illegible] fac. possent, quomodo intelligenda, n. 17. p. 181.

Lex, [illegible] si non propter, ff. si quis caut. Cur prægnantes [illegible] esse decerni, n. 11. p. 180.

* Lex, sine qua vivere homines non possunt, n. [illegible] p. 11. Justa non est [illegible], num. 10. p. 17. & seq. ubi Tyrannidem, num. 4. ibid. Naturæ contraria, ibid. Naturæ lex [illegible], ibid. [illegible], n. 1. ibid. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], ibid. [illegible] dicta, num. [illegible], n. 72. ibid. Est

mutus Magistratus, n. 17. p. 58. clara esse debet, n. 16. ibid. intravit, ut superabundaret delictum, n. 25. ibid. ubi non est, ibi nec prævaricatio, ibid. sine ea peccatum erat mortuum, ibid. [illegible] Medicina, n. 18. p. 65. a Natura, n. 4. p. 59. & Natura omnia sibi subjiciunt, n. 3. p. 66. Est ipse Deus, & cum [illegible] divina erat, ibid. quædam naturalis est [illegible] conditæ leges, n. 4. ibid. Ejus subjectum bonum est singulorum in bonum commune, & in Deum, n. 5. ibid. est Ratio summa in Natura, n. 6. ibid. disponit homines ad virtutem, n. 7. ibid. est Regula humanarum Actionum, n. 24. p. 67. semper cum Medicina, n. 20. ibid. seriores [illegible] lege supplet naturalis Ratio, n. [illegible] ibid. de Ratione quæ est, ut [illegible], n. 26. ibid. [illegible] Ratio est, ibid. Nova & Vetus [illegible] movemur, n. [illegible] p. 88. Semper [illegible], num. 10. ibid. [illegible] aliquo modo [illegible] nullius valoris est, ibid. per se ipse [illegible] & [illegible], num. 11. ibid. per Antonomasiam [illegible], n. 1 p. 69. propriè [illegible] est Lex divina, n. 3. ibid. [illegible] à legalibus [illegible], n. 4. ibid. [illegible] quid, num. 5. ibid. differt à Legatis [illegible], ibid. [illegible], num. 8. p. 70. Illam [illegible], n. [illegible] ibid. [illegible], num. 25. [illegible] Est quid [illegible] à [illegible] Legali, ibid. [illegible] humanarum & [illegible] Rerum Cognitio, num. 40. p. 72. [illegible] Dei, n. 71. ibid.

* Lex [illegible] Magistratus, num. 11. p. 18. [illegible] populi [illegible], num. 13. p. 18. [illegible] ad [illegible] sufficere, num. 14. ibid. Respondit Legislator, num. 1. p. [illegible] Vere Deus est, n. 9. p. 71. supra [illegible], ibid.

* Leges differre [illegible] feminarum [illegible] ab [illegible], unde [illegible] est [illegible] eas, feminas [illegible] à principio [illegible], n. 14. p. 119.

Leges in plus [illegible] plures [illegible], quæ ad [illegible] pertinent, n. 13. ibid.

Libavii opinio de [illegible] ab [illegible] [illegible], n. 11. p. 246.

* Libere [illegible] liberalis voluntatem [illegible] [illegible], n. 8. p. 72.
* Libido in feminis [illegible] sanctis [illegible], n. 9. p. 198.

Licentia [illegible] longi [illegible] tolerandum, n. 24. p. 278.

Lipothymia differt à Syncope, n. 31. p. 304. [illegible], ibid. & n. 4. p. 141.

* Lichenes quid, n. 6. p. 189. [illegible] quid Impetigo, n. 131. ibid. & n. 4. p. 191.
* Linguæ [illegible] non [illegible], n. 17. p. 38. [illegible], n. 4. p. 64.
* Lin [illegible] possit, & [illegible], cui [illegible], aut alia [illegible], irregularis fiat, n. 14. p. 183.
* Lien [illegible] qui [illegible] à [illegible], n. 29. p. 116.
* Lienteria quid, n. 81. p. 185.
  * In Lienteria [illegible] permittitur [illegible], si Sacramentum Eucharistiæ [illegible], n. [illegible] ibid.
* Ligatura [illegible] & [illegible] brachiorum [illegible] æquiparatur, n. 8. p. 40. [illegible] phlebotomia [illegible] aliqui [illegible], ibid.
* Ligna quædam [illegible] fonte [illegible], num. 39. p. 112.

Limus [illegible] apparere quid sit, n. 16. p. 193.

Lineæ & [illegible] quomodo [illegible], ibid.

Linum est aquarum [illegible], n. 41. p. 391.

Lingua [illegible] est [illegible] ut [illegible] est homo, num. 1. p. 178. [illegible] ibid. abscissa [illegible] fonum, num. [illegible] ibid. [illegible] abscissa forma [illegible], num. [illegible] ibid. ab ea [illegible] operationes impedit, num. 9. ibid. Ejus gravitas quid, n. 8. p. 190. Ejus [illegible] quid, n. 11. p. 190. Ejus [illegible], n. 12. ibid.

* Linguæ in parte abscissa, & [illegible] alia dependente, si [illegible] aliquo reputari possit, an à [illegible] [illegible], n. [illegible] p. 119.

Lingua [illegible] est ad duplex [illegible] destinata, num. 1. p. 179. cum [illegible] habent [illegible], ibid. quibus [illegible] [illegible], n. 13. ibid. & [illegible], n. 14. ibid. corporis [illegible] & animæ [illegible], n. 15. ibid. per [illegible] homo à cæteris animalibus [illegible], num. 16. ibid. Ejus [illegible] pars excedit hominem [illegible], num. 11. ibid. præcesit [illegible], num. 18. p. 180.

* Linguæ [illegible] quæ [illegible] & [illegible] hominem irregularem, n. 7. p. 178. Ejus magnitudo & [illegible] quando [illegible] irregularitatem, n. 8. ibid. Paralysis aut convulsio an

M

Malefi-

[illegible]

Morbus

Mulieres

N

Nervus

O

Occiput

P

Pa[illegible]

* Pleon

pulce-

Q

Qui

R

Palpo-

Septi-

T

nunc

V

Verbi

Unguen

peris

X

Y

Z

FINIS TOMI PRIMI ET SECUNDI.